Ο

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΟΜΟΣ ΚΣΤ'

ΕΤΟΣ ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΝ ΛΔ' 1894-1895

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ
Α Φ Σ Δ

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΕΔΡΑ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ
Πέραν, Όδὸς Τοπσιλὰρ, ἀριθμ. 18.

ΤΥΠΟΙΣ Ι. ΠΑΛΛΑΜΑΡΗ
Πέραν, Μεγάλη Όδὸς, ἀριθμ. 403.

1896

Τῆς ἐκδόσεως τοῦ παρόντος ΚΣΤ΄ τόμου κατὰ τὸ πλεῖστον ἐπεμελήθη ἡ κατὰ τὸ ΛΕ΄ ἔτος Συντακτικὴ Ἐπιτροπή, ἀποτελουμένη ἐκ τῶν τακτικῶν μελῶν Μ. Ἰω. Γεδεών (προέδρου), Δ. Γ. Μοστράτου, δ. φ., (γραμματέως), Ἀλ. Εὐσταθιανοῦ, δ. μθμ., Π. Πετρακίδου, Eduard Schneider, τοῦ διδάκτορος τὰ νομικά, γενικοῦ γραμματέως Π. Δ. Νικολοπούλου, καὶ τοῦ διδάκτορος τῶν μαθηματικῶν εἰδικοῦ γραμματέως Ἀθανασίου Ἰωάννου, προεδρεύοντος ἐν τῷ Συλλόγῳ τοῦ διδάκτορος Ἀναστ. Χρηστίδου, ἰατροῦ.

ΙΔΡΥΤΑΙ

ΤΟΥ ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΝ ΤΩι ΜΗΤΡΩΩι ΙΔΙΟΧΕΙΡΟΝ ΑΥΤΩΝ ΕΓΓΡΑΦΗΝ

(καὶ καθ' ἣν τάξιν ἐδημοσιεύθησαν ἐν τῷ Α' τόμῳ τοῦ περιοδικοῦ τούτου)

Σ. Μαυρογένης.
† Κ. Καλλιάδης.
† Θ. Ζ. Ζωγράφος.
Α. Βαφειάδης.
Α. Δαλλαπορτας.
Κ. Δημητρακος.
† Γ. Πιτζιπιος.
Β. Αποστολιδης.
† Ι. Ζωγραφος.
† Ι. Γεωργαντοπουλος.
Μ. Βλαδος.
† Ηροκλης Βασιαδης.
Γαβριηλ Σοφοκλης.
Σ. Δαλλαπορτας.
† Κωνσταντινος Γρ. Ζαννος.
† Α. Παλαιολογος.
† Στεφανος Καραθεοδωρη.
† Ι. Λιτζικας.
† Π. Α. Ζανος.
† Δημητριος Χ. Μπιτζου.
† Ιωαννης Καμιναριδης.
Ν. Διομηδης.

Ι. Δ. Αριστοκλης.
Αλεξανδρος Ζωηρος.
Γ. Αθηνογενης.
† Κ. Α. Ξυδιας.
Θ. Α. Κοσουδης.
† Αλεξανδρος Αξελος.
† Μ. Βολονακης.
† Ν. Βεγλερης.
Φ. Δημητρακοπουλος.
† Β. Πυλαδης.
† Παρασκευας Δ. Ψωμιαδης.
Κ. Λογαδης.
Ν. Σακοπουλος.
Ι. Π. Σαββεριος.
† Ι. Αποστολιδης.
† Δ. Μηνιακουδης.
Κωνστ. Ζαχαριαδης.
† Γ. Κ. Ισχομαχος.
† Δ. Αντιπας.
† Παναγιωτης Ευθυφρων.
Κωνστ. Ν. Φοκας.
† Δημητριος Θ. Γενιδουνιας.

† Κ. Κουνουπιωτης.
Δ. Ραζης.
Ι. Σαββας.
Α. Καραθεοδωρης.
† Μ. Καλκανης.
† Μ. Βελλογιαννης.
† Ι. Καλλεργης.
Κ. Χ. Πλεσσας.
Αριστάρχος Βατιμπελας.
† Κ. Καραθεοδωρη.
† Χ″ Γ. Κωνσταντινιδης.
† Ι. Σ. Γαλατης.
Α. Δεπαστας.
Πολυκαρπος (νῦν μητροπολίτης Βάρνης).
† Ι. Φαχρης.
† Δ. Νεοκοσμος.
Αλεξανδρος Ροττιδης.
† Αντωνιος Χαριλλος.
† Βασιλειος Καλλιφρων.
Κωνσταντινος Φωτιαδης.
Λεωνιδας Ταβελουδης.
Εμμ. Ιωαννιδης.
Ξ. Ζωγραφος.

† Δ. Καλλιαδης.
Γ. Βυζαντιος.
† Ιωαννης Μπιστακης.
Λυκουργος Περδικαρης.
† Γ. Ναραντζης.
Α. Νομικος.
† Μιχαηλ Γκιουμουσκερδανης.
Δ. Γ. Αποστολιδης.
Α. Χ. Νομικος.
† Γ. Χρυσοβεργης.
Ε. Γαυμενοπουλος.
Α. Πρεζανης.
† Ι. Αναστασιαδης.
Α. Ψυχαρης.
Κ. Σταυριδης.
† Α. Βλαστος.
Δ. Πασπαλλης.
Μ. Διγενης.
† Αλεξανδρος Λασκαρης (εἶτα μητροπολίτης Σισανίου).
† Α. Αγελαστος.
† Α. Ιγγλεσης.
† Α. Κοντοσταυλος.
† Π. Σαλβαγος.

ΤΑΚΤΙΚΑ ΜΕΛΗ

☛ Ὁ κατάλογος οὗτος ἐκδίδοται ὡς εἶχε τῇ 31 ἰουλίου 1896.

Α

	Ἔτος ἐκλογῆς
ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΜΕΓΑΚΑΗΣ, μητροπολίτης Θεσσαλονίκης	1875
ΑΚΕΣΤΟΡΙΔΗΣ Γεώργιος, ἰατρὸς, ἐνταῦθα.	1888
ΑΛΑ·Ι·ΜΠΗΣ Π., προξενικὸς ὑπάλληλος, ἐνταῦθα	1893
ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΔΗΣ Σπυρίδων, γραμματεὺς τοῦ Ὀθωμ. Ἐμπορικοῦ Ἐπιμελητηρίου, ἐνταῦθα . .	1883
ΑΜΑΞΟΠΟΥΛΟΣ Εὐάγγελος, καθηγητὴς τῆς Μ. τοῦ Γ. Σχολῆς, ἐνταῦθα.	1880
ΑΜΠΕΛΙΔΗΣ Ἐμμανουὴλ, ἰατρὸς ἀντισυνταγματάρχης, ἐνταῦθα	1888
ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ Ὀδυσσεὺς, δημοσιογράφος, ἐνταῦθα	1881
ΑΝΔΡΟΝΙΚΟΣ ἱερομόναχος, ἐνταῦθα	1879
ΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ πασᾶς Κωνσταντῖνος, πρεσβευτὴς τῆς Τουρκίας ἐν Λονδίνῳ	1864
ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ Γ., ἰατρὸς, ἐνταῦθα.	1893
ΑΠΕΡΗΣ Πέτρος, χημικὸς, ἐνταῦθα	1887
ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ Ἀθανάσιος, δικηγόρος, ἐνταῦθα.	1890
ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ Γεώργιος, » »	1874
ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ Θεόδωρος, τραπεζίτης, ἐνταῦθα.	1878
ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ Π., διδάσκαλος τῆς γαλλικῆς ἐν τῷ Ζωγραφείῳ Γυμνασίῳ, ἐνταῦθα . . .	1894
ΑΠΟΣΤΟΛΟΒΙΚ Μιλὰν, γραμματεὺς τῆς Σερβικῆς πρεσβείας, ἐνταῦθα	1895
ΑΠΟΣΤΟΛΟΓΛΟΥΣ Σάββας, δικηγόρος, ἐνταῦθα	1890
ΑΡΑΠΗΣ Ἀπόστολος, διευθυντὴς τῶν ἐκπαιδευτηρίων Γαλατᾶ	1895
ΑΡΙΣΤΑΡΧΗΣ Σταυράκης βέης, Μέγας Λογοθέτης τῆς Μ. Ἐκκλησίας καὶ γερουσιαστὴς, ἐνταῦθα	1862
ΑΡΙΣΤΑΡΧΗΣ Ἀλέξανδρος, γραμματεὺς τῆς τουρκικῆς πρεσβείας, ἐν Βρυξέλλαις	1886
ΑΡΙΣΤΟΚΛΗΣ Ἰωάννης Δ., καθηγητὴς τῆς Μ. τοῦ Γένους Σχολῆς, ἐνταῦθα	1861
ΑΡΤΕΜΙΑΔΗΣ Ἀντώνιος, δικηγόρος, ἐνταῦθα	1895
ΑΥΘΕΝΤΟΠΟΥΛΟΣ Μηνᾶς, καθηγητὴς, ἐνταῦθα	1889
ΑΥΔΩΝΙΤΗΣ Α., ἰατρὸς, ἐνταῦθα	1893

Β

ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ Κ., λόγιος, ἐνταῦθα	1890
ΒΑΛΑΒΑΝΗΣ Ἰωακεὶμ, καθηγητὴς τοῦ Ἰωακειμείου παρθεναγωγείου, ἐνταῦθα	1891
ΒΑΛΣΑΜΑΚΗΣ Ἠλίας, καθηγητὴς ἐν τῷ Ζωγραφείῳ Γυμνασίῳ καὶ τῷ Ζαππείῳ, ἐνταῦθα . .	1883
ΒΑΛΤΑΤΖΗΣ, Γεώργιος, νομομαθὴς, ἐν Κωνσταντινουπόλει	1896
ΒΑΛΤΑΤΖΗΣ Ἐμμανουὴλ, ὑπάλληλος τοῦ Μονοπωλείου τῶν καπνῶν, ἐνταῦθα.	1886
BARDAUT A., δικηγόρος, ἐνταῦθα	1878

	Ἔτος ἐκλογῆς
BAREILLES Bertrand, γραμματεὺς καὶ καθηγητὴς τῆς Αὐτοκρ. Ἰατρικῆς Σχολῆς, ἐνταῦθα	1894
ΒΑΡΟΤΖΗΣ Ἰάκωβος, δικηγόρος, ἐνταῦθα	1878
ΒΑΣΙΛΑΔΗΣ Χ. Θ. ἰατρὸς, ἐν Κωνσταντινουπόλει	1895
ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ Νικόλαος, ἰατρὸς, ἐν Κωνσταντινουπόλει	1896
ΒΑΦΕΙΑΔΗΣ Ἀπόστολος, ἰατρὸς, ἐνταῦθα	1861
ΒΕΓΑΕΡΗΣ Γεώργιος Π., ταμίας τῆς ῥωσσικῆς ἀτμοπλοϊκῆς Ἑταιρίας, ἐνταῦθα	1885
ΒΕΓΑΕΡΗΣ Θεοχάρης, δικηγόρος, ἐνταῦθα	1890
ΒΕΝΙΕΡΗΣ Ἀντώνιος, ἱδρυτὴς τοῦ Ἑλληνικοῦ Λυκείου Γαλαζίου, ἐνταῦθα	1894
ΒΕΡΝΟΥΔΑΚΗΣ Δημήτριος, τραπεζίτης, ἐνταῦθα	1891
ΒΙΚΕΛΑΣ Δημήτριος, λόγιος, ἐν Παρισίοις	1872
ΒΛΑΣΤΑΡΗΣ Κωνσταντῖνος, τραπεζίτης, ἐνταῦθα	1874
ΒΟΝΤΙΤΣΙΑΝΟΣ Ἀνδρέας, δικηγόρος, ἐν Κωνσταντινουπόλει	1895
ΒΟΣΤΑΝΗΣ Δημήτριος, ἔμπορος	1887
ΒΟΥΤΥΡΑΣ Σταῦρος Ι., διευθυντὴς τῆς ἐφημερίδος «Νεολόγου», ἐνταῦθα	1866
ΒΡΑΧΑΜΗΣ Σταῦρος Κ., χημικὸς, ἐνταῦθα	1892
BROKHAUS Heinrich ὑφηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Λειψίας	1888
BROOKS Karl, ἱερεὺς, ἐνταῦθα	1888

Γ

ΓΕΔΕΩΝ Μανουὴλ Ἰω., δημοσιογράφος, ἐνταῦθα	1887
ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ μητροπολίτης πρώην Μεσημβρίας, ἐνταῦθα	1891
ΓΕΡΑΡΔΟΣ Ἀντώνιος Κ., βιβλιοπώλης καὶ ἐκδότης, ἐνταῦθα	1891
ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ πατριάρχης Ἱεροσολύμων	1879
ΓΕΡΜΑΝΟΣ ΘΕΟΤΟΚΑΣ, ἐπίσκοπος Μυρέων, χωρεπίσκοπος Γαλατᾶ, ἐνταῦθα	1888
ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΗΣ Α. ἰατρὸς, ἐν Κωνσταντινουπόλει	1895
ΓΕΡΜΑΝΟΣ ΚΑΒΑΚΟΠΟΥΛΟΣ, μητροπολίτης Ἡρακλείας, ἐνταῦθα	1879
ΓΙΑΝΝΙΟΣ Θεμιστοκλῆς, ὑπάλληλος ἐν τῷ Μονοπωλείῳ τῶν καπνῶν, ἐνταῦθα	1892
ΓΙΑΝΝΟΥΛΑΤΟΣ Ν., δικηγόρος, ἐνταῦθα	1892
ΓΚΙΩΝ Ἰωάννης, πράκτωρ ἀσφαλιστικῶν Ἑταιριῶν, ἐν Ἀθήναις	1864
ΓΚΙΩΧΑΣ Ἰωάννης, τραπεζίτης, ἐνταῦθα	1890
ΓΟΥΔΑΣ Νικόλαος, δικηγόρος	1890

Δ

DALESSIO J. τραπεζίτης, ἐνταῦθα	1874
ΔΑΜΣΑΣ Ἐμμανουὴλ, δικηγόρος, ἐνταῦθα	1888
ΔΑΣΣΑΡΙΤΗΣ Ἠλίας, διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας, ἐν Ἀθήναις	1894
ΔΕΛΑΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑΣ Ἰωάννης, ὑπάλληλος τοῦ ἐνταῦθα Ἑλληνικοῦ προξενείου	1884
ΔΕΠΑΣΤΑΣ Νικόλαος, βιβλιοπώλης καὶ ἐκδότης, ἐνταῦθα	1872
ΔΙΓΕΝΗΣ Β., δικαστὴς ἐν τῷ Ἑλληνικῷ προξενικῷ δικαστηρίῳ, ἐνταῦθα	1891
ΔΟΔΟΠΟΥΛΟΣ Παναγ., δικηγόρος, ἐν Κωνσταντινουπόλει	1895

Ε

	Ἔτος ἐκλογῆς
ΕΛΠΙΔΗΣ Γ., γραμματεὺς τῆς Ἑλληνικῆς πρεσβείας, ἐνταῦθα	1874
ΕΜΙΝ ΣΑΔΙΧ, ὑπάλληλος ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τοῦ ἐμπορίου, ἐνταῦθα	1894
ΕΝΩΜΟΤΑΡΧΗΣ Ἰωάννης, δικηγόρος, ἐνταῦθα	1891
ΕΞΑΚΟΥΣΤΟΣ Πέτρος, ἀνώτερος ὑπάλληλος τοῦ Μονοπωλείου τῶν καπνῶν, ἐνταῦθα	1872
ΕΥΓΕΝΙΔΗΣ Εὐστάθιος, διοικητὴς τῆς Ὀθωμανικῆς Ἑταιρίας συναλλαγῶν καὶ ἀξιῶν, ἐνταῦθα	1871
ΕΥΜΟΡΦΟΠΟΥΛΟΣ Ἀλέξανδρος Π. Γ., μοναχὸς ἐν τῷ Ἁγίῳ Ὄρει (Μονῇ Μ. Λαύρας)	1875
ΕΥΣΤΑΘΙΑΝΟΣ Ἀλέξανδρος, καθηγητὴς ἐν τῷ Ζωγραφείῳ Γυμνασίῳ, ἐνταῦθα	1893
ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΥ Πιτταχὸς, ἐμποροϋπάλληλος	1892

Ζ

ΖΑΒΙΤΣΑΝΟΣ Σπυρίδων, ἰατρὸς, μέλος τοῦ Ὑγιεινομικοῦ Συμβουλίου, ἐνταῦθα	1886
ΖΑΛΑΚΩΣΤΑΣ Εὐγένιος Γ., Α' γραμματεὺς τῆς ἐνταῦθα Ἑλληνικῆς Πρεσβείας	1890
ΖΑΡΙΦΗΣ Λεωνίδας Γ., τραπεζίτης, ἐνταῦθα	1873
ΖΕΡΒΟΥΔΑΚΗΣ Ἰωάννης Α., ἐμποροϋπάλληλος	1887
ΖΙΩΓΑΣ Κωνστ., λόγιος, ἐν Κωνσταντινουπόλει	1895
ΖΩΓΡΑΦΟΣ Γεώργιος Χρ., τραπεζίτης, ἐν Παρισίοις	1885
ΖΩΓΡΑΦΟΣ Ξενοφῶν, ἰατρὸς, ἐν Ἀθήναις	1861
ΖΩΓΡΑΦΟΣ Σόλων Χρ., τραπεζίτης, ἐν Παρισίοις	1885

Η

HANTZ Henri, διευθυντὴς τοῦ Ἑλληνογαλλικοῦ Λυκείου, ἐν Κωνσταντινουπόλει	1895
HAYDERICH Engelhard, βιβλιοπώλης, ἐνταῦθα	1889
ΗΛΙΑΔΗΣ Κωνστ., καθηγητὴς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς, ἐν Ἱεροσολύμοις	1895
ΗΛΙΟΥ Λοΐζος, καθηγητὴς τοῦ Robert College, ἐν Κωνσταντινουπόλει	1895

Θ

ΘΑΛΑΣΣΙΝΟΣ Μιχαὴλ, ἔμπορος	1890
ΘΑΝΟΣ Δημήτριος, ἔμπορος, ἐνταῦθα	1890
ΘΕΜΕΛΗΣ Γεννάδιος, ἱεροδιάκονος, ἐνταῦθα	1888

Ι

ΙΑΚΩΒΟΥ Μιλτιάδης, κυβερνητικὸς ὑπάλληλος, ἐνταῦθα	1872
ΙΑΛΕΜΟΣ Ὀδυσσεὺς, δημοσιογράφος, ἐν Ἀθήναις	1872
ΙΑΤΡΟΠΟΥΛΟΣ Παντολέων, ἰατρὸς, ἐν Κωνσταντινουπόλει	1895
ΙΑΛΙΔΗΣ Ἰωάννης, βιομήχανος, ἐν Ἀρτάκῃ	1887
ΙΣΑΑΚΙΔΗΣ Παντελῆς, ἰατρὸς, ἐνταῦθα	1892
ΙΩΑΝΝΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗΣ, μητροπολίτης Καισαρείας, ἐνταῦθα	1874

	Ἔτος ἐκλογῆς
ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ Ἄγγελος Στ., δικηγόρος, ἐνταῦθα	1892
ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ Γεώργιος, διδάσκαλος, ἐν Κωνσταντινουπόλει	1896
ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ Ἰωάννης Β., ἀρχιτέκτων, ἐνταῦθα	1884
ΙΩΑΝΝΟΥ Ἀθανάσιος, καθηγητὴς τοῦ Ζωγραφείου Γυμνασίου, ἐνταῦθα	1894
ΙΩΑΝΝΟΥ Εὐστάθιος Παύλου, ἰατρὸς, ἐνταῦθα	1895
ΙΩΑΣΑΦ, ἱεροψάλτης, ἐν Βραΐλᾳ	1874

Κ

ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΣ ΔΕΛΗΚΑΝΗΣ, ἀρχιμανδρ., πατριαρχ. ἐπόπτης τῶν σχολῶν Κων/πόλεως, ἐνταῦθα	1888
ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΣ ΦΩΤΙΑΔΗΣ, μητροπολίτης Δέρκων	1875
ΚΑΜΠΑΝΑΚΗΣ Πάτροκλος, ἀρχιτέκτων, ἐνταῦθα	1888
ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗ Ἀλέξανδρος Κ., Β' γραμματεὺς τῆς ἐν Μαδρίτῃ Ὀθωμανικῆς πρεσβείας	1874
ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗ Κωνσταντῖνος Στεφ, σύμβουλος τῆς Ἐπικρατείας, ἐνταῦθα	1867
ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗ Στέφανος Κ., πρεσβευτὴς τῆς Τουρκίας, ἐν Βρυξέλλαις	1867
ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗ Τηλέμαχος Κ., μηχανικὸς, ἐν Ἀθήναις	1874
ΚΑΡΑΠΑΝΟΣ Κωνσταντῖνος, βουλευτὴς Ἄρτης, ἐν Ἀθήναις	1862
ΚΑΡΑΤΖΑΣ Ἀλέξανδρος, ἔμπορος, ἐνταῦθα	1892
ΚΑΣΤΕΛΛΗΣ Ἰωάννης » »	1872
ΚΗΛΑ-Ι-ΔΙΤΗΣ Π., ἰατρὸς, »	1887
ΚΕΠΕΤΖΗΣ Σταῦρος, τραπεζίτης »	1872
ΚΕΣΣΙΣΟΓΛΟΥΣ Θεόδωρος, ἰατρὸς, ἐν Κωνσταντινουπόλει	1896
ΚΕΦΑΛΑΣ Μιχαὴλ, σχολάρχης τοῦ Ζωγραφείου Γυμνασίου, ἐνταῦθα	1886
ΚΕΧΑΓΙΑ Καλλιόπη, διευθύντρια τοῦ προτύπου παρθεναγωγείου, ἐν Ἀθήναις	1875
ΚΑΟΥΜΑΣΗΣ Δημήτριος, ἔμπορος, ἐνταῦθα	1878
ΚΟΚΚΟΛΑΤΟΣ Κλεόβουλος Χρ., ἰατρὸς, ἐνταῦθα	1891
ΚΟΝΤΟΓΕΩΡΓΗΣ Διονύσιος, λόγιος, ἐνταῦθα	1888
ΚΟΠΑΣΗΣ Ἀνδρέας, σύμβουλος τῆς Ἐπικρατείας, ἐνταῦθα	1890
ΚΟΣΟΥΔΗΣ Θεμιστοκλῆς, ἔμπορος, ἐνταῦθα	1861
ΚΟΥΜΑΤΟΣ Ἀνδρέας, ἔμπορος, ἐνταῦθα	1882
ΚΟΥΡΤΖΗΣ Π. Μ. τραπεζίτης, ἐν Μιτυλήνῃ	1879
ΚΡΗΤΙΚΟΣ Γεράσιμος, ὑποπρόξενος τῆς Ῥωσσίας καὶ τῆς Περσίας, ἐν Ῥαιδεστῷ	1886
CURTIS C. G., πρεσβύτερος τῆς ἐνταῦθα ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας	1871
ΚΩΝΣΤΑΝΤΑΡΑΣ Χρ., κοσμηματοπώλης, ἐνταῦθα	1879
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ Ἀνέστης, τυπογράφος καὶ ἐκδότης, ἐν Ἀθήναις	1888
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΒΑΛΑΙΑΔΗΣ, μητροπολίτης Ἐφέσου, ἐνταῦθα	1874
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΠΑΡΙΤΣΗΣ, ἱερεὺς, καθηγητὴς τῶν ἱερῶν, ἐνταῦθα	1887

Λ

ΛΑΓΚΑΔΗΣ Ἰάκωβος, διδάσκαλος τῆς γαλλικῆς ἐν τῷ Ζωγραφείῳ Γυμνασίῳ, ἐνταῦθα	1894
ΛΕΟΝΤΙΑΣ Σαπφὼ, λογία, ἐνταῦθα	1878
LONG Albert, καθηγητὴς ἐν τῷ ἐνταῦθα Ῥοβερτείῳ Γυμνασίῳ (Ῥούμελι-Ἰσάρ)	1886

Μ

	Έτος ἐκλογῆς
ΜΑΓΚΟΣ Ἀντώνιος, ἔμπορος, ἐν Κωνσταντινουπόλει	1888
ΜΑΚΡΗΣ Κωνσταντῖνος, ἰατρός, ἐνταῦθα	1878
ΜΑΚΡΗΣ Παναγιώτης, διδάσκαλος, ἐν Κατιρλίῳ τῆς Νικομηδείας	1889
ΜΑΚΡΙΔΗΣ Βίκτωρ Ι., δικηγόρος, ἐνταῦθα	1890
ΜΑΛΙΑΔΗΣ Δημήτριος, δικηγόρος, ἐνταῦθα	1865
ΜΑΛΙΑΚΑΣ Ἠλίας, δικηγόρος, ἐνταῦθα	1865
ΜΑΝΔΑΝΑΚΗΣ Εὐάγγελος, ἔμπορος, ἐν Ῥαιδεστῷ	1890
ΜΑΝΣΟΥΡΩΦ Παῦλος, Β' γραμματεὺς τῆς ἐνταῦθα Ῥωσσικῆς πρεσβείας	1888
ΜΑΝΩΛΑΚΑΚΗΣ Ε., λόγιος, ἐν Καρπάθῳ	1893
ΜΑΡΙΑΝΟΣ Γεώργιος, ἔμπορος, ἐνταῦθα	1872
ΜΑΥΡΟΓΕΝΗΣ Ἀλέξανδρος Σπ., πρώην ἐν Οὐασιγκτῶνι πρεσβευτὴς τῆς Τουρκίας	1870
ΜΑΥΡΟΓΕΝΗΣ Δημήτριος Σπ., γενικὸς πρόξενος τῆς Τουρκίας, ἐν Μασσαλίᾳ	1872
ΜΑΥΡΟΓΟΡΔΑΤΟΣ Ἐλευθέριος, ἐνταῦθα	1876
ΜΑΥΡΟΓΟΡΔΑΤΟΣ Θεόδωρος Α., τραπεζίτης, ἐνταῦθα	1872
ΜΑΥΡΟΓΟΡΔΑΤΟΣ Φραγκίσκος Ε., ἀρχιτέκτων, ἐνταῦθα	1891
ΜΑΥΡΟΓΟΡΔΑΤΟΣ Φραγκούλης, τραπεζίτης, ἐνταῦθα	1875
ΜΕΪΜΑΡΙΔΗΣ Πέτρος, ἀρχιτέκτων, ἐνταῦθα	1888
ΜΕΛΕΤΙΟΣ Κοτρόζος, ἀρχιμανδρίτης, προϊστάμενος Ἁγίου Μηνᾶ, ἐνταῦθα	1893
ΜΕΛΙΧΡΟΣ Κωνσταντῖνος, ἔμπορος, ἐνταῦθα	1884
ΜΕΤΑΞΑΣ Κωνσταντῖνος, ἀγρονόμος, ἐνταῦθα	1884
ΜΗΛΙΩΤΗΣ Δημήτριος, ταμίας τραπεζιτικοῦ οἴκου, ἐνταῦθα	1888
MILLINGEN Alex. van, καθηγητὴς ἐν τῷ ἐνταῦθα Ῥωβερτείῳ Γυμνασίῳ (Ῥούμελι-Ἰσάρ)	1882
ΜΙΧΑΗΛ ΚΑΕΟΒΟΥΛΟΣ, ἀρχιμανδρίτης, διευθυντὴς τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς, ἐνταῦθα	1892
MIZZI Louis, δικηγόρος, ἐνταῦθα	1887
MORDTMANN Dr A. D., ἰατρὸς, μέλος τοῦ Ὑγειονομικοῦ Συμβουλίου, ἐνταῦθα	1871
MORDTMANN Jean, γενικὸς πρόξενος τῆς Γερμανίας, ἐν Θεσσαλονίκῃ	1877
ΜΟΣΤΡΑΤΟΣ Ἀρκάδιος Γ., λόγιος, ἐν Κωνσταντινουπόλει	1895
ΜΟΣΤΡΑΤΟΣ Δημήτριος Γ., καθηγητὴς, ἐνταῦθα	1893
ΜΟΥΡΑΤΗΣ Σοφοκλῆς, ἔμπορος, ἐνταῦθα	1893
ΜΟΥΣΟΥΡΟΣ Βασίλειος, κυβερνητικὸς ὑπάλληλος, ἐνταῦθα	1888
ΜΟΥΣΟΥΡΟΣ Παῦλος, σύμβουλος τῆς Ἐπικρατείας, ἐνταῦθα	1890
ΜΟΥΤΣΑΚΗΣ Ἰωάννης, ἔμπορος, ἐνταῦθα	1892
ΜΟΥΤΣΑΚΗΣ Νικόλαος, λογιστὴς παρὰ τοῖς Ἐθνικοῖς Φιλανθρωπικοῖς καταστήμασιν, ἐνταῦθα	1894
ΜΥΣΤΑΚΙΔΗΣ Βασίλειος Α., γυμναστάρχης, ἐν Θεσσαλονίκῃ	1893

Ν

ΝΑΟΥΜ Ἰωάννης, πρόεδρος τοῦ ἐνταῦθα Ἑλληνικοῦ προξενικοῦ δικαστηρίου	1886
ΝΑΡΔΗΣ Στέφανος, ἰατρὸς, ἐνταῦθα	1891
ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ, πρωτοσύγκελλος τῆς ὀρθοδόξου μητροπόλεως, ἐν Σκοπίοις	1894
ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ, μητροπολίτης Κυζίκου	1877
ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ Νικόλαος, πρώην ἐλεγκτὴς ἐν τῇ Τραπέζῃ Κωνσταντινουπόλεως, ἐνταῦθα	1890

Έτος ἐκλογῆς

ΝΙΚΟΔΟΠΟΥΛΟΣ Παναγιώτης Δ., δικηγόρος, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1890
ΝΟΤΑΡΗΣ Ἐμμανουὴλ, βιβλιοπώλης καὶ ἐκδότης, ἐνταῦθα 1893
ΝΟΤΑΡΗΣ Ἰωάννης, » » ἐν Ἀθήναις 1891

Ξ

ΞΥΔΙΑΣ Μ., ἀργυραμοιβός, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1885

Ο

ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ Γεώργιος, ἰατρὸς, ἐνταῦθα 1881
ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ Δημοσθένης, καθηγητὴς ἐν τῇ Μεγάλῃ τοῦ Γένους Σχολῇ, ἐνταῦθα . . . 1890

Π

ΠΑΝΤΑΖΙΔΗΣ Χρ. Γ., σχολάρχης Ταταούλων, ἐνταῦθα 1892
ΠΑΝΤΕΡΜΑΛΗΣ Ἀλέξανδρος, δικηγόρος, ἐνταῦθα 1895
ΠΑΝΤΕΡΜΑΛΗΣ Κωνσταντῖνος, ἰατρὸς, ἐνταῦθα 1896
ΠΑΝΤΖΙΡΗΣ Ἀλέξανδρος, πρώην διερμηνεὺς τῆς Αὐτοκρ. Ὀθωμ. Τραπέζης, ἐνταῦθα. . . 1882
ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ Νικήτας, λόγιος, ἐνταῦθα 1887
ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ Κεραμεὺς Ἀθανάσιος, ἐν Πετρουπόλει 1881
ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Κωνστ., διδάσκαλος, ἐνταῦθα 1895
ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Π. Γ., καθηγητὴς τῆς Μ. τοῦ Γένους Σχολῆς, ἐνταῦθα 1893
ΠΑΠΑΡΡΟΥΣΗΣ Πέτρος, λόγιος, ἐνταῦθα 1875
ΠΑΡΑΝΙΚΑΣ Νικόλαος, » » 1871
ΠΑΣΠΑΛΗΣ Δημήτριος, λόγιος, ἐνταῦθα 1861
ΠΑΣΠΑΛΗΣ Λεωνίδας, γραμματεὺς τραπεζιτικοῦ οἴκου, ἐνταῦθα. 1889
ΠΑΣΧΑΛΙΔΗΣ Γεώργιος, φαρμακοποιὸς, ἐνταῦθα 1895
ΠΑΤΡΙΚΙΟΣ Διονύσιος, ἔμπορος, ἐνταῦθα 1895
ΠΑΤΡΙΚΟΠΟΥΛΟΣ Γουλιέλμος, ἰατρὸς, ἐν Σαράντα Ἐκκλησίαις 1894
ΠΑΧΤΙΚΟΣ Γεώργιος, διδάσκαλος τῆς μουσικῆς, ἐνταῦθα 1895
PEARS Edwin, δικηγόρος, ἐνταῦθα 1874
ΠΕΡΔΙΚΙΔΗΣ Κυριακὸς, λόγιος, ἐνταῦθα 1871
ΠΕΣΜΑΤΖΟΓΛΟΥΣ Στέφανος, τραπεζίτης, ἐνταῦθα 1893
ΠΕΤΡΑΚΙΔΗΣ Πέτρος, καθηγητὴς, ἐνταῦθα 1887
ΠΕΤΡΕΛΗΣ Βιργίλιος, δικηγόρος, ἐνταῦθα. 1890
ΠΕΤΡΟΚΟΚΚΙΝΟΣ Νικόλαος, πράκτωρ ἀσφαλιστικῶν Ἑταιριῶν, ἐνταῦθα. 1890
ΠΗΝΙΑΤΩΡΟΣ Ἀθανάσιος, δικηγόρος, ἐνταῦθα 1884
ΠΙΣΣΑΣ Χριστοφόρος, κτηματίας, ἐν Ἀθήναις 1878
ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΣ, μητροπολίτης Βάρνης. 1861
ΠΟΛΥΚΡΙΤΟΣ Στέργιος, δημοσιογράφος, ἐνταῦθα 1891
ΠΟΠΕΣΚΟΣ Εὐστάθιος, τελειοδίδακτος νομομαθὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Πετρουπόλεως . . 1886

	Έτος ἐκλογῆς
ΠΟΥΛΟΥΔΙΔΗΣ Γ., δικηγόρος, ἐν Κωνσταντινουπόλει	1888
PRÉTEXTAT, καθηγητὴς τῆς γαλλικῆς ἐν τῇ Ἐμπορικῇ σχολῇ Χάλκης	1888
ΠΡΙΝΤΖΗΣ Κωνσταντίνος, ὑπάλληλος, ἐνταῦθα.	1890
ΠΡΟΚΟΣ Ἰωάννης, δικηγόρος, ἐνταῦθα	1895
ΠΡΩΙΟΣ Παντελῆς Ν., τραπεζίτης, ἐνταῦθα	1886

Ρ

ΡΙΤΣΟΣ Ἀνδρέας, μηχανικὸς, ἐνταῦθα.	1895
ΡΙΤΣΟΣ Βασίλειος, ἰατρὸς, ἐνταῦθα	1887
ROSENFELD Διονύσιος, διευθυντὴς τοῦ Osmanische Post, ἐνταῦθα	1888
ΡΟΣΟΛΑΤΟΣ Γ. Φ., δικηγόρος, ἐνταῦθα	1892
ΡΩΜΑΝΟΣ Ἄθως, βουλευτὴς Κεφαλληνίας, ἐν Ἀθήναις	1887

Σ

ΣΑΑΤΕΛΗΣ Θεμιστοκλῆς, καθηγητὴς τῆς Μ. τοῦ Γένους Σχολῆς, ἐνταῦθα	1875
ΣΑΡΑΚΙΩΤΗΣ Βασίλειος, ἰατρὸς, ἐνταῦθα	1865
ΣΑΡΑΦΟΠΟΥΛΟΣ Κ., δικηγόρος, ἐνταῦθα	1894
ΣΒΕΤΣΙΝ Ἀλέξανδρος, Α' γραμματεὺς τῆς ἐνταῦθα Ρωσσικῆς πρεσβείας	1889
ΣΓΟΥΡΙΔΗΣ Νικόλαος, ὑπάλληλος ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῶν ἐξωτερικῶν, ἐνταῦθα	1887
SCHNEIDER Eduard, μηχανικὸς, ἐνταῦθα.	1895
SCHRADER D., καθηγητὴς, ἐν Κωνσταντινουπόλει	1895
ΣΕΒΑΣΤΟΠΟΥΛΟΣ Νικόλαος, ἰατρὸς, ἐνταῦθα	1880
ΣΕΙΤΑΝΙΔΗΣ Γεώργιος, βιβλιοπώλης καὶ ἐκδότης, ἐνταῦθα.	1872
ΣΕΜΕΔΑΣ Ἐμμανουὴλ, ἀνώτερος ὑπάλληλος ἐν τῷ Μονοπωλείῳ τῶν καπνῶν, ἐνταῦθα . .	1891
ΣΙΔΕΡΙΔΗΣ Ξενοφῶν, ἔμπορος, ἐνταῦθα	1880
ΣΙΣΜΑΝΟΓΛΟΥΣ Ἀναστάσιος Ι., τραπεζίτης, ἐνταῦθα	1884
ΣΙΣΜΑΝΟΓΛΟΥΣ Κωνσταντῖνος Ι., τραπεζίτης, ἐνταῦθα	1895
ΣΙΩΤΗΣ Ἰωάννης, ἰατρὸς, ἐνταῦθα	1890
ΣΚΟΥΛΟΥΔΗΣ Στέφανος, τραπεζίτης, ἐν Ἀθήναις	1871
ΣΜΥΡΝΩΦ Ἀλέξιος, γραμματεὺς τῆς ἐνταῦθα Ρωσσικῆς πρεσβείας	1887
ΣΟΥΒΑΤΖΟΓΛΟΥΣ Βασίλειος, ἔμπορος, ἐνταῦθα.	1871
ΣΟΥΛΙΔΗΣ Νικόλαος Θ., δημοσιογράφος, ἐνταῦθα	1871
ΣΟΥΡΛΑΣ Ἀντώνιος, τραπεζίτης, ἐνταῦθα	1891
ΣΤΑΜΑΤΙΑΔΗΣ Σαλτιζῆς, ἰατρὸς, ἐνταῦθα	1893
ΣΤΑΜΟΥΛΗΣ Ἀναστάσιος, ἔμπορος, ἐν Σηλυβρίᾳ	1879
ΣΤΑΥΡΙΔΗΣ Κωνσταντῖνος, διερμηνεὺς τοῦ ἐνταῦθα Ἀγγλικοῦ προξενείου	1885
ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ Κ., διδάσκαλος τῆς γαλλικῆς, ἐν Κωνσταντινουπόλει	1895
ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ Παῦλος, ἰατρὸς, ἐνταῦθα.	1896
ΣΤΕΦΑΝΟΒΙΚ Παῦλος Σκυλίτσης, τραπεζίτης, ἐνταῦθα.	1875
ΣΥΓΓΡΟΣ Ἀνδρέας, τραπεζίτης, ἐν Ἀθήναις	1871

Έτος ἐκλογῆς

ΣΦΕΤΣΟΣ Ἀριστείδης, πράκτωρ ἀτμοπλοϊκῶν Ἑταιριῶν, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1887
ΣΦΥΡΑΣ Περικλῆς, βιβλιοπώλης καὶ ἐκδότης, ἐνταῦθα. 1893
ΣΩΦΡΟΝΙΟΣ, μητροπολίτης Λέρου καὶ Καλύμνου 1876

Τ

ΤΑΓΗΣ Φίλιππος, λόγιος, ἐνταῦθα. 1875
ΤΑΧΙΝΤΖΗΣ Κωνσταντῖνος, ἰατρὸς, ἐνταῦθα 1885
ΤΕΡΝΩ βέης, ἱδρυτὴς καὶ διοικητὴς τῆς Ἑταιρίας τῶν ὑδάτων Δέρκων 1891
ΤΟΥΡΓΟΥΤΗΣ Ἀλέξανδρος, ἰατρὸς, ἐνταῦθα 1892
ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗΣ Νικόλαος, ἰατρὸς, ἐνταῦθα 1896
ΤΡΩΙΑΝΟΣ Κωνσταντῖνος, ἀρχιλογιστὴς ἐν τῷ Μονοπωλείῳ τῶν καπνῶν, ἐνταῦθα . . . 1890
ΤΣΙΤΣΟΠΟΥΛΟΣ Κωνσταντῖνος, κοσμηματοπώλης, ἐνταῦθα 1878

Φ

ΦΑΚΑΡΟΣ Μ., διερμηνεὺς τοῦ ἐνταῦθα Ἑλληνικοῦ προξενείου 1874
ΦΑΧΡΗΣ Ἰωάννης, μηχανικὸς, ἐνταῦθα 1895
ΦΙΛΙΔΗΣ Ζήσης, ἔμπορος, ἐνταῦθα 1893
ΦΙΛΙΚΟΣ Ι., δικηγόρος, ἐνταῦθα 1891
ΦΙΛΙΟΣ Δ., ἔφορος τῶν ἀρχαιοτήτων, ἐν Ἀθήναις 1872
ΦΥΤΙΔΗΣ Ζαχαρίας, δικηγόρος, ἐνταῦθα 1895
ΦΩΤΙΑΔΗΣ Ἀπόστολος, λόγιος, ἐν Κυδωνίαις 1890
ΦΩΤΙΑΔΗΣ Δ. Ν., ἔμπορος, ἐνταῦθα 1876
ΦΩΤΙΑΔΗΣ Νικόλαος, πρόεδρος τοῦ Χρηματιστηρίου, ἐνταῦθα 1861
ΦΩΤΙΑΔΗΣ Περικλῆς, ἀρχιτέκτων, ἐνταῦθα 1894
ΦΩΤΙΑΔΗΣ Φώτιος, ἰατρὸς, ἐνταῦθα. 1878
ΦΩΤΙΟΣ, μητροπολίτης Φιλιππουπόλεως 1881

Χ

ΧΑΣΙΩΤΗΣ Γεώργιος, διευθυντὴς τραπεζιτικοῦ οἴκου, ἐν Παρισίοις 1869
ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ Παναγιώτης, ἰατρὸς, ἐνταῦθα 1885
ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ Χρῆστος, ἱδρυτὴς καὶ γυμνασιάρχης τοῦ Ἑλληνογαλλικοῦ Λυκείου, ἐνταῦθα 1872
ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ Ἰωάννης Κ., τραπεζίτης, ἐνταῦθα 1887
ΧΡΗΣΤΙΔΗΣ Ἀναστάσιος, ἰατρὸς, ἐνταῦθα 1879
ΧΡΗΣΤΙΔΗΣ Ἀχιλλεὺς, δικηγόρος, ἐνταῦθα 1888
ΧΡΗΣΤΙΔΗΣ Ἰωάννης, ὑπάλληλος ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῆς δικαιοσύνης, ἐνταῦθα 1887
ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΙΔΗΣ Μ. δικηγόρος, ἐνταῦθα 1893
ΧΡΥΣΟΒΕΛΩΝΗΣ Λεωνίδας, ἔμπορος, ἐν Μαγχεστρίᾳ 1866

	Ἔτος ἐκλογῆς
ΧΡΥΣΟΒΕΛΩΝΗΣ Μιχαὴλ, ἔμπορος ἐν Λιβερπούλῃ	1876
ΧΩΤΖΗΣ Ἰωάννης, διευθυντὴς τῶν Τροχιοδρόμων, ἐν Κωνσταντινουπόλει	1892

Ψ

ΨΑΛΙΔΑΣ Μιχαὴλ, ἰατρὸς, ἐνταῦθα	1890
ΨΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ Κωνστ. διευθυντὴς τῆς Πανελληνίου Ἀτμοπλοϊκῆς Ἑταιρίας, ἐν Πειραιεῖ .	1875
ΨΥΧΑΡΗΣ Νικόλαος, λόγιος, ἐνταῦθα	1880
ΨΩΜΙΑΔΗΣ Κωνσταντῖνος, ἔμπορος, ἐνταῦθα	1881

Σημ.— Τῇ 1 αὐγούστου, μετὰ τὴν ἐκτύπωσιν τῶν σελίδων α'—η' ἐγνώσθη ὁ θάνατος τοῦ τακτικοῦ μέλους αἰδεσιμωτάτου πρεσβυτέρου C. G. Curtis.

SISMEL EDIZIONI DEL GALLUZZO

ΕΠΙΤΙΜΑ ΜΕΛΗ

☛ Ὁ κατάλογος οὗτος ἐκδίδοται ὡς εἶχε τῇ 31 ἰουλίου 1896.

A

	Ἔτος ἐκλογῆς
ΑΝΘΙΜΟΣ Ζ', πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως	1895
ΑΡΙΣΤΑΡΧΗΣ Γρηγόριος, πρώην ἐν Οὐασιγκτῶνι πρεσβευτὴς τῆς Ὑψ. Πύλης, ἐν Παρισίοις .	1879
ΑΡΙΣΤΑΡΧΗΣ Ἰωάννης, πρώην πρεσβευτὴς τῆς Ὑψ. Πύλης, ἐν Βερολίνῳ	1873
ASCOLI G. A., καθηγητὴς, ἐν Μεδιολάνῳ	1886

B

ΒΑΛΕΤΤΑΣ Ἰωάννης, λόγιος, ἐν Λονδίνῳ.	1874
BANCROFT Georges, πρώην ἐν Βερολίνῳ πρεσβευτὴς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς	1872
BENDORFF Otto, αὐλικὸς σύμβουλος, καθηγητὴς τῆς Ἀρχαιολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Βιέννης	1895
BENSCHOTEN van James Cooke, καθηγητὴς τοῦ ἐν Middletown Wesleyan πανεπιστημίου ἐν Ἀμερικῇ	1885
ΒΕΡΝΑΡΔΑΚΗΣ Δημήτριος, πρώην καθηγητὴς τοῦ Ἐθνικοῦ πανεπιστημίου, ἐν Μιτυλήνῃ . .	1874
BERNHARD, πρίγκηψ, διάδοχος τοῦ Sachsen Meiningen	1887
BLANC baron, πρώην ἐνταῦθα πρεσβευτὴς τῆς Ἰταλίας	1890
BLASS Friedrich, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Kiel	1885
BOKER, πρώην ἐνταῦθα πρεσβευτὴς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς	1862
ΒΟΥΤΣΙΝΑΣ Ἀλέξανδρος, ἔμπορος ἐν Ὀδησσῷ	1881
ΒΟΥΤΣΙΝΑΣ Ἰωάννης, » »	1881
BRÉAL Michel, μέλος τοῦ Πανακαδημίου, ἐν Παρισίοις	1885
BUECHELER Fr., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Βόννης	1885
BURNOUF Emile, πρώην διευθυντὴς τῆς Ἀθήνησι Γαλλικῆς Ἀρχαιολογ. Σχολῆς, ἐν Παρισίοις	1867

Γ C

CALICE (baron de), πρεσβευτὴς τῆς Αὐστρο-Οὐγγαρίας, ἐνταῦθα	1884
CAMBON, πρεσβευτὴς τῆς Γαλλικῆς δημοκρατίας, ἐνταῦθα	1892
ΓΕΩΡΓΕΒΙΤΣ Βλαδὰν, πρεσβευτὴς τῆς Σερβίας, ἐνταῦθα	1894
CHRIST W., καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Μονάχου	1879
CONZE Alex., καθηγητὴς, γενικὸς διευθυντὴς τοῦ ἐν Βερολίνῳ Αὐτοκρ. Μουσείου. . . .	1885
COX S. S., πρώην ἐνταῦθα πρεσβευτὴς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς . . .	1885

	Ἔτος ἐκλογῆς
CROISET Alfred, μέλος τοῦ Πανεπιστημίου, ἐν Παρισίοις	1885
CROISET Maurice, καθηγητὴς ἐν τῇ Σχολῇ τῶν γραμμάτων, ἐν Μονπελλιὲ	1885

Δ D

ΔΕΛΙΓΙΑΝΝΗΣ Θεόδωρος, πρωθυπουργὸς τῆς Ἑλλάδος	1878
DILTHEY C., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Γοτίγγης	1885
DITTENBERGER, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Χάλλης	1885
DUHN von Fr., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ἀϊδελβέργης	1885
DUFFERIN Lord, πρεσβευτὴς τῆς Ἀγγλίας, ἐν Παρισίοις	1881

E

EIMER Th., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Τυβίγγης	1885
ELLIOT Charles, πρύτανις τοῦ πανεπιστημίου τῆς Κανταβριγίας	1885
ELLIOT Sir G. Henry, πρεσβευτὴς τῆς Ἀγγλίας, ἐν Βιέννῃ.	1872
ENGEL, γραμματεὺς τοῦ πρωσσικοῦ κοινοβουλίου, ἐν Βερολίνῳ	1886
ΕΡΒΙΤΣΕΑΝΟΣ Κωνσταντῖνος, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Βουκουρεστίου	1885

F

FEAN Walker, πρώην ἐν Ἀθήναις πρεσβευτὴς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς. .	1885
FÖERSTER Richard, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Βρατισλαυίας	1885
FOUCART P., μέλος τοῦ Πανακαδημίου, πρώην διευθυντὴς τῆς ἐν Ἀθήναις Γαλλικῆς Ἀρχαιολογικῆς σχολῆς, ἐν Παρισίοις	1885
FOURNIER Ch., πρώην ἐνταῦθα πρεσβευτὴς τῆς Γαλλίας.	1878

Z G

GEMMA Adolfo, διευθυντὴς τοῦ περιοδικοῦ *Rivista*	1880
GERLAND William, καθηγητὴς τοῦ ἐν Williamstown τῆς Ἀμερικῆς κολεγίου . . .	1885
ΖΕΡΑΕΝΤΗΣ Χριστοφόρος, τραπεζίτης, ἐν Βουκουρεστίῳ.	1888
GEVAERT F. A., διευθυντὴς τοῦ Βασιλικοῦ Ὠδείου, ἐν Βρυξέλλαις	1881
GIDEL, διευθυντὴς τοῦ Λυκείου τοῦ Μεγάλου Λουδοβίκου, ἐν Παρισίοις	1885
GILDERSLEVE Basil, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου John Hopkins τῆς Βαλτιμόρης . .	1885
GIRARD Jules, μέλος τοῦ Πανακαδημίου, ἐν Παρισίοις	1885
GLADSTONE William, πρώην πρωθυπουργὸς τῆς Μεγ. Βρεττανίας.	1862
GÖTZ G., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ἰένης.	1885
GREGORY Caspar René, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου John Hopkins τῆς Βαλτιμόρης .	1885
GROSVENOR Edwin, καθηγητὴς ἐν Amherst, Ἀμερικῆς	1885
GUILLAUME, μέλος τοῦ Πανακαδημίου, ἐν Παρισίοις	1886
ΖΩΓΡΑΦΟΣ Χρηστάκης ἐφέντης, τραπεζίτης, ἐν Παρισίοις	1863

Η

	Έτος ἐκλογῆς
HARRIS Rendel, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Βαλτιμόρης	1885
HASDEU P. B., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Βουκουρεστίου	1885
HATZFELDT V., κόμης, πρώην ἐν Παρισίοις πρεσβευτὴς τῆς Γερμανίας.	1880
HEAP H. G., πρώην ἐνταῦθα γεν. πρόξενος τῶν Ἡνωμ. Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς . . .	1880
HENZEN W., γραμματεὺς τοῦ ἐν Ῥώμῃ γερμαν. Ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτούτου	1872
HENSE Otto, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Φρειβούργης	1885
HERZOG E., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Τυβίγγης	1885
HEUZEY Léon, μέλος τοῦ Πανακαδημίου, ἐν Παρισίοις	1874
HOUSSAYE Henri, μέλος τοῦ Πανακαδημίου, ἐν Παρισίοις.	1879

Θ

ΘΕΡΕΙΑΝΟΣ Διονύσιος, δημοσιογράφος, ἐν Τεργέστῃ	1863

Ι

ΙΓΝΑΤΙΕΦ, στρατηγὸς, πρώην ἐνταῦθα πρεσβευτὴς τῆς Ῥωσσίας, ἐν Πετρουπόλει	1865
ΙΩΑΚΕΙΜ Γ'., πατριάρχης πρώην Κωνσταντινουπόλεως, ἐν Ἁγίῳ Ὄρει	1878
ΙΩΑΝΝΕΣΚΟΣ Νικόλαος, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Ἰασίου	1885
ΙΩΑΝΝΟΥ Παῦλος, καθηγητὴς τοῦ Ἐθνικοῦ πανεπιστημίου, ἐν Ἀθήναις	1892

J

JECQUEMYNS G. Rolin, πρώην ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τοῦ Βελγίου	1881
JANET Paul, μέλος τοῦ Πανακαδημίου, ἐν Παρισίοις	1885
JEBB, καθηγητὴς, ἐν Γλασκώβῃ	1878

Κ

ΚΑΛΛΙΓΑΣ Π., διοικητὴς τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος, ἐν Ἀθήναις.	1871
ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗ πασᾶς Ἀλέξανδρος, πρώην γεν. διοικητὴς τῆς Κρήτης, ἐνταῦθα	1881
KEKULÉ Reinh, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Βερολίνου	1872
KEUDELL von, πρώην ἐν Ῥώμῃ πρεσβευτὴς τῆς Γερμανίας	1871
KIRPITSCHNIKOFF A., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ὀδησσοῦ	1885
KIRCHHOFF A., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Βερολίνου	1872
ΚΟΓΑΛΝΙΤΣΕΑΝΟΣ Μιχαὴλ, πρώην ὑπουργὸς, ἐν Βουκουρεστίῳ	1885
KOECHLER U., πρώην διευθυντὴς τῆς ἐν Ἀθήναις Γερμανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς . .	1885
ΚΟΝΤΟΣ Κ. Σ., καθηγητὴς τοῦ Ἐθνικοῦ πανεπιστημίου, ἐν Ἀθήναις.	1874
KOTONBINSKY A., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ὀδησσοῦ	1885
ΚΟΥΜΑΝΟΥΔΗΣ Στέφανος, καθηγητὴς τοῦ ἐθν. πανεπιστημίου, ἐν Ἀθήναις	1863
KUGLER B., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Τυβίγγης	1885
ΚΩΣΤΗΣ Κ. Ν. καθηγητὴς τοῦ Ἐθνικοῦ πανεπιστημίου, ἐν Ἀθήναις	1882

Λ L

	Ἔτος ἐκλογῆς
LATYSCHEW Βασίλειος, ὑποδιευθυντὴς τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως, ἐν Πετρουπόλει . . .	1885
LÉVÊQUE Charles, μέλος τοῦ Πανακαδημίου, ἐν Παρισίοις.	1866
LIARD, διευθυντὴς τῆς ἀνωτέρας παιδεύσεως ἐν Γαλλίᾳ	1886
ΛΙΒΑΔΑΣ Θεαγένης, διευθυντὴς τῆς ἐν Βιέννῃ ἑλληνικῆς σχολῆς	1874
LIEBMANN, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ἰένης	1885
LIGHFOOT D., ἐπίσκοπος Darham	1885
LISTER Joseph, καθηγητὴς τῆς Ἰατρικῆς Σχολῆς, ἐν Λονδίνῳ	1881
LUGHS A., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ἐρλάγγης	1885
LUDOLF (comte), πρώην ἐνταῦθα πρεσβευτὴς τῆς Αὐστρο-Οὐγγαρίας	1872

M

MACMILLAN G., ἐπίτιμος γραμματεὺς τοῦ ἐν Λονδίνῳ Συλλόγου τῶν ἑλληνικῶν σπουδῶν .	1884
MAURENBRECHER W., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Λειψίας	1885
ΜΑΥΡΟΓΕΝΗΣ πασᾶς Σπυρίδων, ἀρχίατρος τῶν Ἀνακτόρων καὶ ἰδιαίτερος ἰατρὸς τῆς Α. Α. Μ. τοῦ Σουλτάνου, ἐνταῦθα	1861
ΜΑΥΡΟΚΟΡΔΑΤΟΣ Ν., πρεσβευτὴς τῆς Ἑλλάδος, ἐνταῦθα	1864
MEYER Gustav, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Graz	1885
MEZIÈRES, μέλος τοῦ Πανακαδημίου, ἐν Παρισίοις.	1885
MICHAELIS A., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Στρασβούργου	1885
MONTEBELLO (de), πρώην ἐνταῦθα πρεσβευτὴς τῆς Γαλλίας	1885
MORRIS Joy, πρώην ἐνταῦθα πρεσβευτὴς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς . . .	1886
ΜΟΥΝΙΦ πασᾶς, πρεσβευτὴς τῆς Υ. Πύλης, ἐν Τεχεράνῃ	1865
MUELLER Iw., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Μονάχου	1885
MUELLER J., » » τῆς Κοπεναγῆς	1885
MUELLER Max, » » τῆς Ὀξφόρδης	1893

N

NABER, καθηγητὴς τοῦ ἐν Leyden πανεπιστημίου	1885
NAVILLE Adrien A., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Γενεύης	1885
NEUMANN K. J., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Στρασβούργου	1885
NELIDOFF A. (de), πρεσβευτὴς τῆς Ῥωσσίας, ἐνταῦθα	1883
ΝΕΟΦΥΤΟΣ Η', πατριάρχης πρώην Κωνσταντινουπόλεως, ἐν Ἀντιγόνῃ	1891
NORTH Edward, καθηγητὴς τοῦ ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ Hamilton College	1885
ΝΟΒΑΚΟΒΙΤΣ Στογιὰν, πρωθυπουργὸς τῆς Σερβίας	1882

Π Ρ

ΠΑΝΤΑΖΙΔΗΣ Ἰωάννης, καθηγητὴς τοῦ Ἐθνικοῦ πανεπιστημίου, ἐν Ἀθήναις	1874
ΠΑΥΛΟΥ Ἀλέξιος, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Μόσχας	1886

Έτος ἐκλογῆς

PERROT Georges, μέλος τοῦ Πανεπιστημίου, ἐν Παρισίοις 1874
PIERSON A., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ἀμστερδάμης. 1885
POMIALOWSKY J., μέλος τῆς Ἀρχαιολ. Ἑταιρίας Πετρουπόλεως 1885
POWELL J. M., διευθυντὴς τοῦ ἐθνολογ. γραφείου τῆς ἐν Οὐασιγκτῶνι Σμιθσωνείου Ἀκαδημίας 1885
PORTER Noah, καθηγητὴς τοῦ ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ πανεπιστημίου 1885

P Ṛ

RADOVITZ (de), πρεσβευτὴς τῆς Γερμανίας, ἐν Μαδρίτῃ 1883
RASCON (comte de), πρώην ἐνταῦθα πρεσβευτὴς τῆς Ἱσπανίας 1881
RENÉ Briant, βιβλιοφύλαξ τῆς ἐν Παρισίοις Ἰατρικῆς Ἀκαδημίας 1876
PENIEPHΣ M., ἐπίτιμος διοικητὴς τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος, ἐν Ἀθήναις . . 1864
RIBBECK O., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Λειψίας 1885
RIVIER Alphonse, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῶν Βρυξελλῶν 1881
ROBERT C., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Χάλλης 1885
ROHDE E., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ἀϊδελβέργης 1885
ROSSIGNOL J. P., μέλος τοῦ Πανεπιστημίου, ἐν Παρισίοις 1864
ROSSBACH A., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Βρατισλαυίας 1885
RUEHL Fr., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Καιγισβέργης 1888
RUELLE Ch.-Em., ἔφορος τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ἁγίας Γενεβιέβης, ἐν Παρισίοις. 1885

Σ S

ΣΑΒΒΑΣ, ἀρχιεπίσκοπος Τδεέρ 1888
ΣΑΪΤ πασᾶς, πρώην μέγας βεζίρης, ἐνταῦθα 1879
ΣΑΪΤ πασᾶς, πρώην ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν, ἐνταῦθα 1887
SCHANZ M., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Βυρτζβούργης 1885
SCHMIDT Bernhard, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Φρειβούργης 1870
SCHMIDT Joh., » » τοῦ Βερολίνου 1885
SCHWABE von L., » » τῆς Τυβίγγης 1885
SIEVERS E., » » τῆς Λειψίας 1886
SIGWART von Ch., » » τῆς Τυβίγγης 1885
STAMFORD, γερουσιαστὴς ἐν Οὐασιγκτῶνι. 1885
ΣΤΟΥΡΤΖΑΣ, πρίγκηψ Δημήτριος, πρωθυπουργὸς τῆς Ῥουμανίας 1885
STRAUSS Oscar, πρώην ἐνταῦθα πρεσβευτὴς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς . . 1888
SUSEMIHL Fr.., καθηγητὴς τοῦ ἐν Greifswald πανεπιστημίου 1885
ΣΩΦΡΟΝΙΟΣ πάπας καὶ πατριάρχης Ἀλεξανδρείας. 1805

T

THORNTON Edward. πρώην ἐνταῦθα πρεσβευτὴς τῆς Ἀγγλίας. 1885
THUROT Charles, μέλος τοῦ Πανεπιστημίου, ἐν Παρισίοις 1873
TOTCILESCU Gr., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Βουκουρεστίου 1885

	Έτος ἐκλογῆς
TOURNIER Edward, διευθυντὴς τῶν φιλολογικῶν σπουδῶν τῆς Σορβώνης, ἐν Παρισίοις . .	1886
TREITSCHKE von H., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Βερολίνου.	1885
TROITSKY J., καθηγητὴς ἐν τῇ Θεολογικῇ Ἀκαδημίᾳ τῆς Πετρουπόλεως	1885
TYLER William, καθηγητὴς τοῦ ἐν Οὑασιγκτῶνι πανεπιστημίου τοῦ Κολόμβου	1885

U

USENER H., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Βόννης	1885
USPENSKY Θεόδωρος, διευθυντὴς τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ῥωσσικοῦ Ἰνστιτούτου . . .	1885
USSING, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Κοπεναγῆς.	1885

Φ

ΦΙΛΗΜΩΝ Τιμολέων, δημοσιογράφος, ἐν Ἀθήναις	1879
ΦΙΛΙΠΠΩΦ Τέρτιος, στρατηγὸς, γεν. ἐλεγκτὴς τῶν οἰκονομ. τοῦ ῥωσσ. κράτους, ἐν Πετρουπόλει,	1875
ΦΙΛΟΘΕΟΣ ΒΡΥΕΝΝΙΟΣ, μητροπολίτης Νικομηδείας	1884
ΦΡΕΑΡΙΤΗΣ Κωνσταντῖνος, πρώην καθηγητὴς τοῦ Ἐθνικοῦ πανεπιστημίου, ἐν Ἀθήναις . .	1867
ΦΡΑΓΓΟΥΔΗΣ Ἐπαμ., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Ἰασίου.	1885

V W

VACHEROT, μέλος τῆς ἀκαδημίας τῶν ἠθικοπολιτικῶν ἐπιστημῶν, ἐν Παρισίοις	1885
VAHLEN J., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Βερολίνου	1885
VIRCHOW Rudolf, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Βερολίνου	1881
VOGÜÉ comte Melchior de, πρώην ἐνταῦθα πρεσβευτὴς τῆς Γαλλίας.	1873
VOLLGREFF, καθηγητὴς τοῦ ἐν Leyden πανεπιστημίου	1885
WECKLEIN N., γυμνασιάρχης, ἐν Μονάχῳ	1885
WEIL Henri, μέλος τοῦ Πανακαδημίου, ἐν Παρισίοις	1867
WELLING James, καθηγητὴς τοῦ ἐν Οὑασιγκτῶνι πανεπιστημίου τοῦ Κολόμβου	1885
WACHSMUTH C., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Λειψίας	1885
WERTHERN (baron von), πρώην ἐνταῦθα πρεσβευτὴς τῆς Γερμανίας	1875
WITTE (baron de), μέλος τοῦ Πανακαδημίου, ἐν Παρισίοις	1876

X

ΧΑΤΖΙΔΑΚΗΣ Γεώργιος, καθηγητὴς τοῦ Ἐθνικοῦ πανεπιστημίου, ἐν Ἀθήναις	1894

Ψ

ΨΥΧΑΡΗΣ Ἰω., καθηγητὴς ἐν τῇ Σχολῇ τῶν ἀνωτέρων σπουδῶν, ἐν Παρισίοις	1885

Ζ

Έτος διαλογῆς

ZAMBALDI F., καθηγητὴς, ἐν Βενετίᾳ 1872
ZELLER Ed., πρώην καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Βερολίνου, ἐν Στουτγάρδῃ . . . 1885
ZICHY (comte), πρώην ἐνταῦθα πρεσβευτὴς τῆς Αὐστροουγγαρίας 1874

Ω

ΩΒΡΑΙ (Auvray) Ἐμμανουὴλ, ἱερεὺς, μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν, γραμμάτων καὶ τεχνῶν, ἐν Ῥοθομάγῳ (Rouen) 1893

SISMEL EDIZIONI DEL GALLUZZO

ΑΝΤΕΠΙΣΤΕΛΛΟΝΤΑ ΜΕΛΗ

☛ Ὁ κατάλογος οὗτος ἐκδίδοται ὡς εἶχε τῇ 31 ἰουλίου 1896.

Α

	Ἔτος ἐκλογῆς
ΑΓΓΕΛΙΔΗΣ Τηλέμαχος, κτηματίας, ἐν Κέῳ	1863
ΑΝΘΙΜΟΣ ΑΔΕΞΟΥΔΗΣ, μητροπολίτης Ἀμασείας	1868
ΑΝΝΙΝΟΣ Χαραλάμπης, δημοσιογράφος, ἐν Ἀθήναις	1892
ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ Β., καθηγητής, ἐν Ἀλεξανδρείᾳ	1872
ΑΡΙΣΤΑΡΧΗΣ Δημήτριος, ἐν Παρισίοις	1875
ARNDT Paul, λόγιος, ἐν Μονάχῳ	1889

Β

ΒΑΛΑΒΑΝΗΣ Ἰωάννης Γ., διδάσκαλος, ἐν Κερατσινίῳ	1876
ΒΕΡΓΩΤΗΣ Παναγιώτης, λόγιος, ἐν Κεφαλληνίᾳ	1878
BERTHRAND, γενικὸς γραμματεὺς τῆς ἐν Ἀλγερίᾳ κτηματολογικῆς Ἑταιρίας	1870
ΒΛΑΣΤΟΣ Στέφανος, ἔμπορος, ἐν Μασσαλίᾳ	1887
ΒΛΑΧΟΣ Ἄγγελος, πρώην ὑπουργὸς τῆς παιδείας, ἐν Ἀθήναις	1875
BOLTZ August, καθηγητὴς τοῦ γυμνασίου τῆς Δαρμστάδης	1888
ΒΟΡΕΑΔΗΣ Ἀντώνιος, καθηγητής, ἐν Σμύρνῃ	1885
ΒΥΖΑΝΤΙΟΣ Ἀλέξανδρος, δημοσιογράφος, ἐν Τεργέστῃ	1879

Γ

ΓΕΡΜΑΝΟΣ ΓΡΗΓΟΡΑΣ, ἀρχιμανδρ., διευθυντὴς τῆς ἐν τῇ Πρώτῃ Θεολογικῆς Σχολῆς	1863
ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ Ν., ἰατρός, ἐν Βώλῳ	1863
ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗΣ Βασίλειος, ἰατρὸς, ἐν Δράμᾳ	1885
ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΚΑΛΑΙΔΗΣ, μητροπολίτης Ἰωαννίνων	1886

C

CAILLEMER Exupère, καθηγητὴς τῆς ἐν Λουγδούνῳ Νομικῆς Σχολῆς	1870
COUSSEMAKER Arthour, νομομαθής, ἐν Αἴῃ	1870

Δ D

	Ἔτος ἐκλογῆς
ΔΑΜΩΝ Δ., ἰατρός	1872
DEREBINSKY Ἀλέξιος Νικολάγεβιτς, καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ὀδησσοῦ. . .	1894
ΔΕΦΝΕΡ Μιχαήλ, βιβλιοφύλαξ ἐν τῇ Ἐθνικῇ Βιβλιοθήκῃ τῶν Ἀθηνῶν	1875
ΔΗΜΗΤΣΑΣ Κ., ἰατρὸς, ἐν Ἀδριανουπόλει	1871
DIHIGO Jean, καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ἀβάνης (Κούβας)	1894
ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ἐπίσκοπος Ἡλιουπόλεως καὶ Θυατείρων	1872
ΔΟΥΚΑΣ Ἐμμανουὴλ, διδάσκαλος, ἐν Σμύρνῃ	1885
DOZON Auguste, πρόξενος τῆς Γαλλίας, ἐν Θεσσαλονίκῃ	1872

E

EGGER Victor, καθηγητὴς ἐν τῇ ἐν Nancy Σχολῇ τῶν γραμμάτων	1885

F

FLACH Johan, ἀρχισυντάκτης τῆς παγκοσμίου Γερμανικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας, ἐν Rudolstadt	1885
FRESHFIELD Edwin, ἐν Λονδίνῳ	1877

Z G

GERHARDT W., ἀρχαιολόγος, ἐν Γοτίγγῃ	1873
GROUTAR J. L. de, καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Souvain (Βελγίου)	1896
ΖΩΗΣ Λεωνίδας Χ., ἐκδότης τῶν «Μουσῶν», ἐν Ζακύνθῳ	1896
ΖΩΜΑΡΙΔΗΣ Εὐγένιος, λόγιος, ἐν Λειψίᾳ	1887

H

ΗΛΙΑΔΗΣ ΒΩΖΑΝΟΣ Λεωνίδας, καθηγητὴς, ἐν Ἀθήναις	1873
HEIDENSTAMM (Oscar de), λόγιος, ἐν Ἀλεξανδρείᾳ	1873
HUGUES, πρώην γραμματεὺς τῆν ἐνταῦθα ἀγγλικῆς πρεσβείας	1874

Θ

ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ Κ., ἔμπορος, ἐν Ῥαιδεστῷ	1870

I

ΙΑΚΩΒΟΣ Διονυσιάτης, ἀρχιμανδρίτης, ἐν Ἁγίῳ Ὄρει	1896
ΙΕΡΩΝΥΜΟΣ ΜΥΡΙΑΝΘΕΥΣ, ἀρχιμανδρίτης, ἐν Γενεύῃ	1872
ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ Ἐμμανουὴλ, λόγιος, ἐν Ἀμστερνῷ	1861

	Έτος ἐκλογῆς
ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ Σάββας, πρώην διδάσκαλος, ἐν Τραπεζοῦντι	1870
ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ Σεραπίων, διδάσκαλος, ἐν Καισαρείᾳ	1863

Κ

ΚΟΣΜΙΔΗΣ Κυριακός, ἔμπορος, ἐν Πτολεμαΐδι	1873
KRUMBACHER K., καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Μονάχου	1885
KUMBERBATCH Henry, πρόξενος τῆς Ἀγγλίας, ἐν Ἀγκύρᾳ	1893
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ Γ., ἔφορος τῆς ἐν Ἀθήναις Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης.	1876
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ Μιχαὴλ, λόγιος, ἐν Ἀθήναις	1885

Λ L

ΛΑΜΠΑΚΗΣ Γ., διευθυντὴς τοῦ Χριστιανικοῦ Ἀρχαιολογ. Μουσείου, ἐν Ἀθήναις . . .	1896
ΛΑΜΠΟΥΣΙΑΔΗΣ Γ., διδάσκαλος, ἐν Ἀδριανουπόλει.	1891
ΛΕΒΙΔΗΣ Νικόλαος, ὑπουργὸς τῶν ναυτικῶν τῆς Ἑλλάδος, ἐν Ἀθήναις	1872
LEGRAND Emile, καθηγητὴς ἐν τῇ Σχολῇ τῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν, ἐν Παρισίοις . . .	1878
LEONARDI Giovanni, φαρμακοποιὸς, ἐν Κερκύρᾳ.	1871
ΛΗΜΝΙΟΣ Ν., ἰατρὸς, ἐν Ἀρτάκῃ.	1872
LÖWENFELD Th., ὑφηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Μονάχου	1885
ΛΥΚΟΥΔΗΣ Ἐμμανουὴλ, δικηγόρος, ἐν Ἀθήναις	1874

Μ

ΜΑΤΣΑΝΟΣ Γ., καθηγητὴς ἐν τῇ Ζωσιμαίᾳ Σχολῇ τῶν Ἰωαννίνων	1872
MELBER, καθηγητὴς γυμνασίου, ἐν Μονάχῳ	1885
MILITCHEVITCH Μιχαὴλ, διευθυντὴς τοῦ πολιτικοῦ Γραφείου τῆς Α. Μ. τοῦ βασιλέως τῆς Σερβίας, ἐν Βελιγραδίῳ	1894
MOUIS, ἀρχιτέκτων τοῦ γαλλικοῦ Ὑπουργείου τῶν δημοσίων ἔργων, ἐν Παρισίοις. . . .	1887
MUEHLMANN F., πρώην διευθυντὴς τῆς ἐνταῦθα Γερμανοελβετικῆς Σχολῆς.	1886

Ν

ΝΕΟΦΥΤΟΣ Ἀριστοτέλης, λόγιος, ἐν Κερασοῦντι	1889

Ο

ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ Παναγιώτης, διευθυντὴς Ἰδιωτικοῦ Λυκείου, ἐν Κερκύρᾳ	1868

Π

ΠΑΝΑΓΙΩΤΙΔΗΣ Δ., ἰατρὸς, ἐν Παραμυθίᾳ τῆς Ἠπείρου	1895
ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ Γ., διδάσκαλος, ἐν Ἄρτῃ	1872
ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ Πέτρος, γυμναστάρχης, ἐν Μιτυλήνῃ	1885

	Έτος έκλογῆς
ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ Μ., ἰατρὸς, ἐν Θεσσαλονίκῃ	1863
ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ Χρ., κυβερνητικὸς ὑπάλληλος, ἐν Αἴνῳ	1864
ΠΑΡΑΝΙΚΑΣ Ματθαῖος, πρώην καθηγητὴς τῆς ἐν Χάλκῃ Θεολογ. σχολῆς, ἐνταῦθα . . .	1882
ΠΑΥΛΙΔΗΣ Ἰωακείμ, καθηγητὴς, ἐν Ἀθήναις	1892
ΠΕΤΡΙΔΗΣ Ἀθανάσιος, σχολάρχης, ἐν Πειραιεῖ	1864
ΠΕΡΒΑΝΟΓΛΟΥΣ Ἰωάννης, πρώην ὑφηγητὴς τοῦ Ἐθνικοῦ πανεπιστημίου, ἐν Ἀθήναις . .	1885
ΠΙΕΡΙΔΗΣ Δ., λόγιος, ἐν Κύπρῳ	1871
ΠΙΝΙΑΤΩΡΟΣ Γεράσιμος, ἐν Κεφαλληνίᾳ	1878
ΠΟΛΙΤΗΣ Ν. Γ., καθηγητὴς τοῦ Ἐθνικοῦ πανεπιστημίου, ἐν Ἀθήναις	1872

P

ΡΑΔΑΗΣ Ν., ἰατρὸς, ἐν Περγάμῳ.	1872
ΡΑΜΜΟΣ Ι., σχολάρχης, ἐν Ἄρτῃ	1864
REINACH Salomon, ἔφορος τοῦ Μουσείου τοῦ Ἁγίου Γερμανοῦ, ἐν Παρισίοις.	1887
REINACH Théodore, διευθυντὴς τῆς Revue des Etudes Grecques, ἐν Παρισίοις . .	1890
ROSSI Scotti, Comte G. B., ἐπίτιμος πρόεδρος τοῦ ἐν Τολώσσῃ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου .	1882
ΡΟΥΚΗΣ Ἀριστείδης, διευθυντὴς τῆς «Ἐφημερίδος», ἐν Ἀθήναις	1885

Σ

ΣΑΘΑΣ Κωνσταντῖνος, λόγιος, ἐν Παρισίοις.	1868
ΣΑΡΡΟΣ Στέφανος, ἰατρὸς, ἐν Βουκουρεστίῳ.	1874
ΣΚΟΡΔΕΛΗΣ Βλάσιος, πρώην καθηγητὴς Διδασκαλείου, ἐν Ἀθήναις	1868
ΣΟΦΟΚΛΗΣ Γαβριήλ, λόγιος, ἐν Ἀθήναις.	1861
ΣΤΑΜΑΤΙΑΔΗΣ Ἐπαμεινώνδας, διευθυντὴς τοῦ ἐν Σάμῳ Ἡγεμονικοῦ γραφείου.	1867
ΣΤΕΡΓΙΟΓΑΙΔΗΣ Ἀριστομένης, γυμνασιάρχης, ἐν Σάμῳ.	1885
STRZYGOWSKY J., καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Graz	1890
ΣΥΝΟΔΙΝΟΣ Π., λόγιος, ἐν Ἀθήναις.	1892
ΣΧΟΡΤΣΑΝΙΤΗΣ Δ., πρώην σχολάρχης, ἐν Ἄρτῃ	1871
ΣΩΚΡΑΤΗΣ ΚΟΔΙΑΤΣΟΣ, ἀρχιεπίσκοπος Κορινθίας	1878

T

ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗΣ Κ., καθηγητὴς τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων, ἐν Βενετίᾳ.	1872

V

VEIDNER André	1872

Y

YOWANOWITCH Γεώργιος, καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου, ἰδιαίτερος ἰατρὸς τῆς Α. Μ. τοῦ βασιλέως τῆς Σερβίας, ἐν Βελιγραδίῳ	1894

X

	Ἔτος ἐκλογῆς
ΧΑΒΙΑΡΑΣ Δημοσθένης, ἔμπορος, ἐν Σύμῃ.	1883
ΧΑΡΙΤΩΝ Κουτλουμουσιανὸς, μοναχὸς, ἐν Ἁγίῳ Ὄρει	1896
ΧΑΡΙΤΩΝΟΣ Νικόλαος, ἔμπορος, ἐν Δράμᾳ.	1885
ΧΑΣΙΩΤΗΣ Δ., καθηγητὴς τῆς Ἱστολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ πανεπιστημίῳ, ἐν Ἀθήναις . . .	1874
ΧΡΟΝΙΔΗΣ Κ., λόγιος, ἐν Ἀδριανουπόλει	1863
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ Λαυριώτης, προηγούμενος, ἐν Ἁγίῳ Ὄρει	1896

MEGARO SISMANOGLIO

ΜΕΓΑΛΟΙ ΕΥΕΡΓΕΤΑΙ

ΧΡ. ΖΩΓΡΑΦΟΣ

ΕΥΕΡΓΕΤΑΙ

† ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΖΑΡΙΦΗΣ
† ΜΕΝΕΛΑΟΣ ΝΕΓΡΟΠΟΝΤΗΣ
† ΕΥΑΝΘΙΑ ΘΕΟΦΙΛΙΔΟΥ

ΜΕΓΑΛΟΙ ΔΩΡΗΤΑΙ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΡΑΠΑΝΟΣ
ΤΟ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΕΘΝΙΚΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ
† ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΟΡΩΝΙΟΣ
† ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΡΑΛΛΗΣ
† ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΒΛΑΣΤΟΣ
† ΠΑΝΤΙΑΣ ΣΕΚΙΑΡΗΣ
ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΜΑΥΡΟΓΟΡΔΑΤΟΣ

ΔΩΡΗΤΑΙ

ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΚΗ ΟΘΩΜΑΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ
† ΓΕΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΤΟΥ ΟΘΩΜ. ΚΡΑΤΟΥΣ
ΤΟ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ
Ο ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΠΡΟΣ ΔΙΑΔΟΣΙΝ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝ. ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΣΥΛΛΟΓΟΣ
† ΖΑΝΝΗΣ ΣΤΕΦΑΝΟΒΙΚ
† ΑΝΔΡΕΑΣ ΒΑΛΑΙΑΝΟΣ
† ΑΥΣΤΡΟΤΟΥΡΚΙΚΗ ΠΙΣΤΩΣΙΣ
† ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΔΟΣΙΟΣ
† ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΞΕΝΟΚΡΑΤΗΣ
ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΣΟΥΒΑΤΖΟΓΛΟΥΣ
† Θ. καὶ Β. ΣΟΥΒΑΤΖΟΓΛΟΥΣ καὶ Σ-
† ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΣΕΒΑΣΤΟΠΟΥΛΟΣ
ΑΝΔΡΕΑΣ ΣΥΓΓΡΟΣ
ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΣΚΟΥΛΟΥΔΗΣ
† ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΗΦΑΙΣΤΙΔΗΣ
† ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΗΣ ΑΝΑΝΙΑΣ ΒΑΤΟΠΕΔΙΝΟΣ
† ΖΗΝΩΝ ΚΑΒΑΝΘΗΣ
ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΣΠΙΘΑΚΗΣ
ΑΔΕΛΦΟΙ ΑΝΤΩΝΙΑΔΑΙ
† ΣΑΡΑΝΤΗΣ ΑΡΧΙΓΕΝΗΣ, Ἰατρός
ΣΤΕΦΑΝΟΣ Π. ΣΚΥΛΙΤΣΗΣ
ΥΙΟΙ ΣΕΒΑΣΤΟΠΟΥΛΟΥ
† ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΚΟΥΠΠΑΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΗΛΙΑΣΚΟΣ
† ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΖΑΠΠΑΣ
† ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΖΑΡΙΦΗΣ
† ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ΖΕΡΛΕΝΤΗΣ
† ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΤΑΜΒΑΚΟΣ

ΠΡΟΕΔΡΟΙ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

† ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗ	1861—62
† ΠΕΤΡΟΣ ΖΑΝΟΣ	1862—63
† ΗΡΟΚΛΗΣ ΒΑΣΙΛΑΔΗΣ	1863
ΣΠ. ΜΑΥΡΟΓΕΝΗΣ	1863—64
† ΑΛ. ΠΑΣΠΑΤΗΣ	1864—65
ΣΠ. ΜΑΥΡΟΓΕΝΗΣ	1865—66
† Κ. ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗ	1866—67
ΞΕΝ. ΖΩΓΡΑΦΟΣ	1867—68
† ΗΡ. ΒΑΣΙΛΑΔΗΣ	1868—69
† ΙΟΥΔΙΟΣ ΜΙΛΛΙΓΤΕΝ	1869—70
ΣΤΑΥΡ. ΑΡΙΣΤΑΡΧΗΣ	1870—71
Κ. ΚΑΡΑΠΑΝΟΣ	1871—72
Κ. ΚΑΡΑΠΑΝΟΣ	1872—73
† ΗΡ. ΒΑΣΙΛΑΔΗΣ	1873—74
† Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΗΣ	1874—75
† ΑΛ. ΠΑΣΠΑΤΗΣ	1875—76
ΙΩ. ΑΡΙΣΤΟΚΛΗΣ	1876—77
ΙΩ. ΑΡΙΣΤΟΚΛΗΣ	1877—78
ΟΔ. ΙΑΔΕΜΟΣ	1878—79
† ΑΛ. ΠΑΣΠΑΤΗΣ	1879—80
† ΗΡ. ΒΑΣΙΛΑΔΗΣ	1880—81
ΣΠ. ΜΑΥΡΟΓΕΝΗΣ	1881—82
† Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΗΣ	1882—83
† Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΗΣ	1883—84
† ΗΡ. ΒΑΣΙΛΑΔΗΣ	1884—85
† ΗΡ. ΒΑΣΙΛΑΔΗΣ	1885—86
† Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΗΣ	1886—87
† Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΗΣ	1887—88
ΙΩ. ΑΡΙΣΤΟΚΛΗΣ	1888—89
ΙΩ. ΑΡΙΣΤΟΚΛΗΣ	1889
† Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΗΣ	1889—90
† Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΗΣ	1890—91
† Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΗΣ	1891—92
ΑΝ. ΧΡΗΣΤΙΔΗΣ	1892—93
Δ. ΜΑΛΙΑΔΗΣ	1893—94
Δ. ΜΑΛΙΑΔΗΣ	1894—95

ΚΟΣΜΗΤΟΡΕΣ

ΤΟΥ ΛΔ' ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΥ ΕΤΟΥΣ 1894—1895

ΔΗΜ. ΜΑΛΙΑΔΗΣ, πρόεδρος

Μ. Ι. ΚΕΦΑΛΑΣ, Κ. ΜΕΤΑΞΑΣ } αντιπρόεδροι

ΧΡ. Γ. ΠΑΝΤΑΖΙΔΗΣ, γεν. γραμματεύς

Π. Δ. ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ, είδ. γραμματεύς

Ν. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ, βιβλιοφύλαξ

Δ. ΜΗΛΙΩΤΗΣ, ταμίας

Δ. Π. ΚΟΝΤΟΓΕΩΡΓΗΣ, λογιστής

ΔΙΑΡΚΕΙΣ ΕΠΙΤΡΟΠΑΙ

ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΚΗ

1. ΑΜΠΕΛΙΔΗΣ Μ.
2. ΑΠΟΣΤΟΛΟΓΛΟΥΣ Σ.
3. ΓΙΑΝΝΟΥΛΑΤΟΣ Ν.
4. ΜΑΛΙΑΚΑΣ ΗΛ.
5. ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ Π.
6. ΠΕΡΔΙΚΙΔΗΣ Κ.
7. ΠΗΝΙΑΤΩΡΟΣ Α.
8. ΡΙΤΣΟΣ Β.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ

1. C. G. CURTIS (πρόεδρος)
2. Σ. ΣΙΔΕΡΙΔΗΣ (γραμματεύς)
3. ΓΕΔΕΩΝ Μ. Ι.
4. CALVERT J.
5. ΚΑΜΠΑΝΑΚΗΣ Π.
6. ΚΑΕΑΝΘΗΣ Ζ.
7. ΚΟΠΑΣΗΣ Α.
8. LONG A.
9. ΜΑΝΣΟΥΡΩΦ Π.
10. MILLINGEN AL.
11. MORDTMANN A.
12. ΜΥΣΤΑΚΙΔΗΣ Β. Α.
13. ΠΕΡΔΙΚΙΔΗΣ Κ.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ

1. ΚΕΦΑΛΑΣ Μ. Ι. (πρόεδρος)
2. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ Δ. Η. (γραμματεύς)
3. ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ ΟΔ.
4. ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ Κ.
5. ΒΑΛΣΑΜΑΚΗΣ ΗΛ.
6. ΒΡΑΧΑΜΗΣ ΣΤ.
7. ΕΥΣΤΑΘΙΑΝΟΣ ΑΛ.
8. ΚΟΝΤΟΓΕΩΡΓΗΣ Δ. Π.
9. ΜΟΣΤΡΑΤΟΣ Δ. Γ.
10. ΠΑΝΤΑΖΙΔΗΣ ΧΡ. Γ.
11. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ Ν.
12. ΠΑΠΑΡΡΟΥΣΗΣ Π.
13. ΠΑΡΑΝΙΚΑΣ Ν.
14. ΠΑΡΙΤΣΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ
15. ROSENFELD D.
16. ΤΑΓΗΣ ΦΙΛ.
17. ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ ΧΡ.

ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ

1. ΓΕΡΑΡΔΟΣ Α. Κ.
2. ΠΡΙΝΤΖΗΣ Κ.
3. ΨΩΜΙΑΔΗΣ Κ.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ

1. ΑΚΕΣΤΟΡΙΔΗΣ Γ.
2. ΑΠΕΡΗΣ Π.
3. ΒΡΑΧΑΜΗΣ ΣΤ.
4. ΖΑΒΙΤΣΑΝΟΣ ΣΠ.
5. ΛΟΓΟΘΕΤΗΣ Μ.
6. ΝΑΡΔΗΣ ΣΤ.
7. ΠΕΚΙΟΣ ΑΛ.
8. ΣΑΛΤΖΗΣ Α. Δ.
9. ΤΟΥΡΓΟΥΤΗΣ ΑΛ.
10. ΧΡΗΣΤΙΔΗΣ ΑΝ.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ

1. ΜΕΤΑΞΑΣ Κ. (πρόεδρος)
2. ΒΑΑΣΤΑΡΗΣ Κ.

3. ΘΑΛΑΣΣΙΝΟΣ Μ.
4. ΙΓΓΛΕΣΗΣ Π.
5. ΜΑΥΡΟΓΟΡΔΑΤΟΣ ΦΡ.
6. ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ ΙΩ. Κ.

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ

1. Μ. Ι. ΓΕΔΕΩΝ (*πρόεδρος*)
2. Χ. ΠΑΝΤΑΖΙΔΗΣ (γραμματεύς)
3. ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ ΟΔ.
4. ΒΑΛΑΒΑΝΗΣ ΙΩ.
5. ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ Π. Δ.
6. ΠΕΤΡΑΚΙΔΗΣ Π. (γραμματεύς τῆς Φιλολογικῆς Επιτροπῆς)
7. ΣΙΔΕΡΙΔΗΣ Σ. (γραμματεύς τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐπιτροπῆς)

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

1. ΣΤ. Ι. ΒΟΥΤΥΡΑΣ (*πρόεδρος*)
2. Π. ΠΕΤΡΑΚΙΔΗΣ (γραμματεύς)
3. ΑΜΑΞΟΠΟΥΛΟΣ Ε.
4. ΑΥΘΕΝΤΟΠΟΥΛΟΣ Μ.
5. ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ Κ.
6. ΒΑΛΑΒΑΝΗΣ ΙΩ.
7. ΚΕΦΑΛΑΣ Μ.
8. ΜΟΣΤΡΑΤΟΣ Δ. Γ.
9. ΜΥΣΤΑΚΙΔΗΣ Β. Α.
10. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ Δ. Η.
11. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ Ν.
12. ΠΑΡΙΤΣΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ
13. ΠΑΣΠΑΛΑΣ Δ.
14. ΣΑΛΤΕΛΗΣ ΘΕΜ.
15. ΤΑΓΗΣ ΦΙΛ.
16. ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ ΧΡ.

ΕΠΙΜΕΛΗΤΑΙ

Φυσιογραφικῆς συλλογῆς

ΣΤΑΥΡΟΣ Κ. ΒΡΑΧΑΜΗΣ

Ἀρχαιολογικῆς συλλογῆς

ΦΡΑΓΚ. ΜΑΥΡΟΓΟΡΔΑΤΟΣ

MEGARO GYZIKOU ISTITOUTO

Ο ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΕΛΛ. ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

ΤΟΥ ΛΔ' ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΥ ΕΤΟΥΣ 1894-1895

SISMANOGLIO
MEGARO

Ο

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΑΠΟ ΙΟΥΝΙΟΥ 1894 ΜΕΧΡΙ ΜΑΪΟΥ 1895 — ΤΟΜΟΣ ΚΣΤ'

ΑΙ ΣΧΟΛΑΙ ΤΩΝ ΑΓΡΑΦΩΝ

ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΙΖ'—ΙΗ' ΕΚΑΤΟΝΤΑΕΤΗΡΙΔΑ

ΚΑΙ ΟΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΙ ΑΥΤΩΝ

ΕΥΓΕΝΙΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥΛΙΟΣ, ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΓΟΡΔΙΟΣ ΚΑΙ ΘΕΟΦΑΝΗΣ

ὑπὸ

ΜΑΤΘΑΙΟΥ ΠΑΡΑΝΙΚΑ

Πολλάκις ὡμίλησα ἐν τῷ ἡμετέρῳ Φιλολογικῷ Συλλόγῳ περὶ τῶν ἑλληνικῶν σχολῶν μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὴν δ' ἐσπέραν ταύτην ἰδιαιτέρως θέλω διαλάβῃ περὶ τῶν σχολῶν τῶν Ἀγράφων ἐν Αἰτωλίᾳ, ἀποδεικνύων πόσον αἱ μικραὶ καὶ ταπειναὶ τὸ φαινόμενον σχολαὶ τῆς ἀποκέντρου ἐκείνης γωνίας ἐπὶ ἕνα καὶ ἥμισυν αἰῶνα συνετέλεσαν εἰς τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν τῶν μερῶν ἐκείνων καὶ εἰς τὴν διάσωσιν τῆς γλώσσης καὶ θρησκείας τῶν κατοίκων.

Οἱ Ἀγραφιῶται, ἰδίᾳ οἱ Καρπενησιῶται, ὡς καὶ οἱ Ἠπειρῶται, ἀναγκαζόμενοι διὰ τὸ ἄγονον τῆς χώρας αὐτῶν, ἀνέκαθεν ἐγίνοντο φιλαπόδημοι ταξειδεύοντες εἰς χώρας μακράς, ἐν αἷς πορίζόμενοι τὰ πρὸς τὸ ζῆν καὶ πολλάκις πλουτοῦντες διεκρίθησαν ἐπὶ παιδείᾳ καὶ ἄλλῃ ἱκανότητι μεγάλα πολλάκις περιβληθέντες ἀξιώματα. Οἱ λόγιοι Συμεὼν Καβάσιλας ἐν τῷ Πατριαρχείῳ περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΣ' αἰῶνος ἐργαζόμενος, ὁ Ἰωάννης Καρυοφύλλης, διδάσκαλος τῆς πατριαρχικῆς σχολῆς καὶ μέγας λογοθέτης τῆς Μ. Ἐκκλησίας (1650), ἐξ Ἀγράφων ὁρμώμενοι, μαρτυροῦσιν, ὅτι καὶ ἀξιώματα ἐλάμβανον οἱ Ἀγραφιῶται, πλὴν δὲ τούτων καὶ ἐμπορευόμενοι φαίνονται τῷ 1655, πρὸς οὓς ἔγραφεν Εὐγένιος Ἰωαννούλιος, ἵνα συνδράμωσιν εἰς τὴν ζωγράφησιν τοῦ ναοῦ τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου ἐν τῇ πατρίδι αὐτῶν (Ἐπιστ. γ', φυλ. 2 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 167 Κώδ. Ἐμπορ. σχολῆς Χάλκης. Ἔτι κωδ. Θεολογ. σχολῆς ὑπ' ἀριθ. 122, φυλ. 28). Καὶ ἐν Βουκουρεστίῳ ὑπῆρχον τοιοῦτοι τῷ 1667 (Ἐπιστ. να'. φυλ. 47 κωδ. Ἐμπορ. σχολῆς καὶ φυλ. 45, κώδ. Θεολογ. σχολῆς). Ὁ αὐτὸς Καρυοφύλλης ἐγένετο Μέγας Βεστιάρης τῆς ἡγεμονίας τῆς Βλαχίας τῷ 1667. Ὁ Εὐγένιος Ἰωαννούλιος ἔγραφεν αὐτῷ· «Πᾶσι μὲν ἀνθρώποις ἀόκνως καὶ προθύμως ἀντεπελάργει, Ἀγραφιώταις δὲ μάλιστα ὡς ὁμοπατρίοις· ἐνταῦθα γὰρ καὶ αὐτὸς σὺ τὰς πρώτας ἔχεις τῆς γέννας ἀρχάς, τὰ Ἄγραφα, λέγω, τὰ πυριφλεκτα καὶ πατρὶς ἄνωθεν οἰκεία σοι τὸ τραχύτατον τοῦτο καὶ δυς-

πρόοδον ἔδαφος». (Ἐπιστ. να', φυλ. 47 τοῦ αὐτοῦ κωδ. Ἐμπορ. σχολῆς).

Εἰς τῶν τοιούτων Αἰτωλῶν ἐγένετο καὶ ὁ γνωστότατος ἄλλως ἱερομόναχος Εὐγένιος ὁ Ἰωαννούλιος. Ὁ πολλοῦ λόγου ἄξιος οὗτος ἀνὴρ εἶχε χαρακτῆρα ἀδαμάντινον· παιδείας διψῶν ἔδραμεν ἐν ἡλικίᾳ προκεχωρηκυίᾳ εἰς εὕρεσιν καὶ κτῆσιν αὐτῆς· ἐμαθήτευσε παρὰ Θεοφίλῳ τῷ Κορυδαλεῖ ἐν Ζακύνθῳ καὶ Κωνσταντινουπόλει, ἀντὶ δὲ νὰ μείνῃ ἐν αὐτῇ καὶ παρὰ τῷ Πατριαρχείῳ, ὡς δυστυχῶς συνηθέστατα γίνεται, ἀννὶ νὰ ἐκλιπαρῇ, ὡς πλεῖστοι ἄλλοι κατώτεροι αὐτοῦ, πρὸς ἀπόκτησιν τῆς ποιμαντικῆς ῥάβδου, προείλετο μᾶλλον νὰ κλεισθῇ ἐν μικρᾷ τινι καὶ πενιχρᾷ μονῇ τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς τῆς λεγομένης Γούβης ἐν Βρανιανοῖς τῶν Ἀγράφων καὶ ἀφοσιωθῇ εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν ὁμογενῶν του κατὰ τὰ ἀπρόσιτα ταῦτα μέρη ἐπὶ τεσσαράκοντα περίπου ἔτη.

Τὸν βίον τοῦ ἀοιδίμου τούτου διδασκάλου ἔγραψεν ὁ εὐγνώμων αὐτοῦ μαθητής, Ἀναστάσιος ἱερομόναχος ὁ Γόρδιος (Σάθα Μεσ. βιβλ. Γ', ιγ'), ἡμεῖς δὲ προστίθεμεν καὶ ἐξ ἄλλων πηγῶν, τὰ δὲ εἰς συμπλήρωσιν τῶν τοῦ Γορδίου λεγομένων.

Ὁ Εὐγένιος ἐγεννήθη περὶ τὰ τέλη τῆς ΙΣ' ἑκατ. ἐν Μεγάλῳ Δένδρῳ, χωρίῳ τῆς περιοχῆς τοῦ Ἀποκόρου τῆς Αἰτωλίας, διὸ λέγεται συνήθως *Αἰτωλός*. Κλίσιν ἔχων πρὸς τὸν μοναχικὸν βίον κατέφυγε πρῶτον εἰς τὴν ἱεράν μονὴν τοῦ Βλοχοῦ, ἐκεῖθεν μετὰ τοῦ γέροντος αὐτοῦ Ἀρσενίου εἰς τὴν τοῦ Τριβάτου παρὰ τὰ Ἄγραφα, ἔνθα ἔμαθε παρὰ τοῦ Ἀρσενίου τὰ πρῶτα γράμματα. Προβαίνων τῇ ἡλικίᾳ χειροτονεῖται διάκονος ἐν τῇ κατὰ τὰ μέρη ταῦτα τῆς Αἰτωλίας κειμένῃ μονῇ τῆς Τετάρνης. Ἐντεῦθεν μεταβαίνει εἰς Ἄθω, ἐπιστρέφει εἰς Ἄγραφα, ὁπόθεν μετά τινα καιρὸν ἀπέρχεται εἰς Ἱεροσόλυμα εἰς προσκύνησιν τῶν Ἁγίων τόπων. Ἐν τῷ ταξειδίῳ τούτῳ προσωρμίσθη εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ἔνθα χειροτονεῖται πρεσβύτερος ὑπὸ τοῦ Ἀλεξανδρείας πατριάρχου Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως τῷ 1619. Αὐτόθεν ἀπέρχεται εἰς Σίναιον ὄρος, εἶτα εἰς Ἱεροσόλυμα, ὅπου ἔμεινε τρία ἔτη ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου, ἐκεῖθεν δὲ ἐπιστρέφει πάλιν εἰς Ἄγραφα. Ἔρωτι μαθήσεως ὁλεγόμενος ἀπέρχεται εἰς Τρίκκην τῆς Θεσσαλίας, ἵνα μαθητεύσῃ εἰς τὴν ἀκμάζουσαν τότε τῆς πόλεως ταύτης σχολήν. Ἐπανέρχεται μετ' οὐ πολὺ εἰς τὴν μονὴν τοῦ Τριβάτου· ἐρεθιζόμενος ὅμως πάντοτε ὑπὸ τῆς φιλομαθείας ἀπέρχεται εἰς Κεφαλληνίαν, ἔνθα πενέστατος ὢν προσέρχεται τῷ διδασκάλῳ Παϊσίῳ Μεταξᾷ, μαθητῇ τοῦ περιβοήτου Κορυδαλέως, ὕστερον δὲ μητροπολίτῃ Κεφαλληνίας γενομένῳ, παρ' ᾧ διαμένει τρεφόμενος καὶ διδασκόμενος. Τότε καταβαίνει Ἐνετίηθεν αὐτὸς ὁ πολὺς Θεόφιλος ὁ Κορυδαλεύς, πρὸς ὃν ἔδραμεν ἀμέσως ὁ Εὐγένιος εἰς Ζάκυνθον. Παρὰ τῷ σοφῷ διδασκάλῳ ἔμεινεν ἐν πάσῃ ὑπομονῇ διδασκόμενος, καίτοι προκεχωρηκὼς τῇ ἡλικίᾳ, πορισμοῦ δὲ χάριν τῶν ἀναγκαίων ἱερουργῶν ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος, ὀκτὼ καὶ ἐπέκεινα ἔτη καὶ αὐτὰ τὰ δίδακτρα τῷ διδασκάλῳ ἀποτίνων. Τότε ὁ Κορυδαλεὺς προσκαλεῖται τὸ δεύτερον εἰς Κωνσταντινούπολιν ὑπὸ Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως ἐν τῇ Ε' καὶ τελευταίᾳ αὐτοῦ πατριαρχείᾳ, αὐτῷ δὲ παρακολουθεῖ καὶ ὁ Εὐγένιος πρὸς ἐξακολούθησιν τῶν μαθημάτων ἱερουργῶν ἅμα ἐν τῷ ναῷ τοῦ Κοντοσκαλίου εἰς πορισμὸν τῶν πρὸς ζωάρκειαν· ἀλλὰ διὰ τὸν τραχὺν χαρακτῆρα τοῦ διδασκάλου ὁ Εὐγένιος ἀπομακρύνεται ὀλίγον αὐτοῦ προελθὼν τῷ Μελετίῳ Συρίγῳ, ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ἐπανέρχεται πρὸς αὐτόν. Πεσόντος μετ' οὐ πολὺ τοῦ Λουκάρεως τῇ ῥαδιουργίᾳ τῶν Ἰησουιτῶν, καταδιώκονται ὑπὸ τοῦ διαδόχου αὐτοῦ Κυρίλλου τοῦ ἀπὸ Βερροίας ὅ,τε Θεόφιλος καὶ ὁ Εὐγένιος μάλιστα καθηρέθη ὡς ποιήσας ἁρματικὴν ἀκολουθίαν ἐπὶ τῷ ἀδίκως θανόντι Κυρίλλῳ τῷ Λουκάρει. Πεσόντος ὅμως καὶ τοῦ ἀπὸ Βερροίας Κυρίλλου ὁ διαδεξάμενος αὐτὸν Παρθένιος Γ' ὁ Γέρων ἐπικαλούμενος ἀπέλυσε τὸν Εὐγένιον τῆς καθαιρέσεως γράμματι πατριαρχικῷ ἐκδεδομένῳ τῷ 1639. Ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁ Εὐγένιος ἔμεινεν ἔτη τρία. Ἀχθεσθεὶς δὲ διὰ τὰ τότε αὐτόθι κράτη καὶ καταλιπὼν ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸν παλαιὸν διδάσκαλον Θεόφιλον κατῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ἀμέσως ἐπανελθὼν εἰς τὴν γενέτειραν ὁ Εὐγένιος ἐπεδόθη εἰς τὸ διδασκαλικὸν ἐπάγγελμα διδάξας πρῶτον ἐν Ἄρτῃ ἐν ἔτει, ὅπου συνηντήθη καὶ πάλιν μετὰ τοῦ Θεοφίλου, ἤδη Ἄρτης μητροπολίτου ἀναδειχθέντος· εἶτα ἐν Αἰτωλικῷ ἔχων μαθητὰς Γρηγόριον τὸν Μάνεσην καὶ Ἰάκωβον τὸν ὕστερον Λιτοβᾶς καὶ Ἀγράφων ἐπίσκοπον. Ἐν Μεσολογγίῳ ἐδίδαξε τῷ 1642 ἐπ' ὀλίγον, ἐν Καρπενησίῳ ὑπὲρ τὰ 20 ἔτη πολλοὺς καὶ καλοὺς ἔχων ἀκροατάς. Ἐκ Καρπενησίου προσεκλήθη ὑπὸ τῶν

κατοίκων τῶν Βρανιανῶν.[1], ἵνα ἐλθὼν ἐγκαταστῇ εἰς τὸ μονύδριον τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς τῆς Γούβης λεγόμενον καὶ οὐ μακρὰν τοῦ χωρίου κείμενον. Ἐγκαταστὰς ἐν τῇ ἀνηλίῳ ταύτῃ Μονῇ τῆς Γούβης τῷ 1662 γέρων ἤδη, ἐπεδόθη πάλιν εἰς τὸ διδασκαλικὸν ἔργον φοιτητὰς ἔχων πανταχόθεν πέριξ διὰ τὴν μεγάλην πρὸς αὐτὸν ὑπόληψιν τῶν περιοίκων. Κοσμήσας τὸν ναὸν τῆς Μονῆς δι' ἐλεῶν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως κατέστησε τὴν Μονὴν οἰκητήριον οὐ μόνον ἑαυτοῦ καὶ τῶν συμμοναστῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν πάλαι Ἑλικωνιάδων Μουσῶν, πολλοῦ λόγου ἄξιον. Ὑβρισθείς ποτε ὑπό τινος καὶ δυσαρεστηθείς ἐν τῇ Μονῇ ἀπῆλθε τῷ 1680 εἰς Καρπενήσιον, ἐκεῖθεν εἰς Ναύπακτον διὰ τῆς πατρίδος του Μεγάλου Δένδρου, εἶτα εἰς Αἰτωλικόν, ζητῶν εὑρεῖν ἡσυχίαν καὶ μὴ δυνάμενος ταύτης τυχεῖν. Διὸ ἐπανέρχεται εἰς Τετάρνην εἰς τὴν μονὴν τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, ἀσθενεῖ, ἀναλαμβάνει, ταῖς δὲ παρακλήσεσι τῶν κατοίκων Βρανιανῶν καμφθεὶς ἐπανέρχεται εἰς τὴν μονὴν τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς τῆς Γούβης, ἀλλὰ πάλιν δυσαρεστηθείς, ὑπέργηρως ἤδη ὤν, ἠβουλήθη ἀπελθεῖν καὶ τρίτον εἰς Καρπενήσιον τῷ 1680, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἐπανέρχεται εἰς τὴν Γούβαν του διά τινος περιοδείας, ἣν ὀνομάζει *λιτὴν* ἔν τινι τῶν ἐπιστολῶν του. Περὶ τούτου ἔγραφε τῷ Ἰωαννίνων Κλήμεντι· «Ἐρύγομεν σὺν Θεῷ καὶ ἡμεῖς δι' εὐχῶν της τῆς Γούβης τὰ πάθη ὡς ἔκ τινος σκοτεινοῦ δεσμωτηρίου, καθὼς θέλει τῆς τὰ εἰπεῖ μὲ τὸ στόμα ὁ ρηθεὶς κὺρ Νικόδημος». Ἀπὸ τὸ Καρπενήσιον τῆς Ἑλλάδος ὁ πρώην Γούβης Εὐγένιος (ᾗχπ' Ἰουνίου κη'· Ἐπιστ. νη', φύλ. 54 τοῦ κωδ. ἀρ. 167 Ἐμπ. σχολ.) τῷ 1681 φαίνεται πάλιν ἐν Γούβῃ διδάσκων (Ἐπιστ. πβ' φύλ. 64) ὁπόθεν ἔγραφε τῷ ἱερεῖ Χριστοδούλῳ ἀπὸ τῆς ἀνηλίου Γούβης τῶν Βρανιανῶν «ὁ Γεώργιος ὁ υἱός σου ὑγιαίνει σὺν Θεῷ, καὶ δι' εὐχῶν της καὶ σπουδάζει καθὼς ἐσπούδαζε, τυχὸν δὲ καὶ καλλίτερα». Μετ' ὀλίγον ἀπέθανεν ἐν Γούβῃ τῷ 1682 ἐν εἰρήνῃ καὶ ὑπὸ πάντων εὐλογούμενος ἑκατοντούτης σχεδόν.

Περὶ τοῦ θανάτου τοῦ διδασκάλου Εὐγενίου ὁ μαθητὴς αὐτοῦ Ἀναστάσιος ὁ Γόρδιος ἔγραφε τῷ ἱερεῖ Νικολάῳ Μεριχοβίτῃ ἐν Τρίκκῃ ἀπὸ Βρανιανῶν τῷ 1682· «Παπᾶ κὺρ Νικόλαε, πάλιν χαίροις. Ἐκ τοῦ παρόντος (τὸ ὁποῖον ἔγραψα ὕστερον μετ' ὀλίγας ἡμέρας) τῆς φανερώνω τὸν θάνατον τοῦ ἡμετέρου πατρὸς καὶ διδασκάλου, μᾶλλον δὲ τοῦ κοινοῦ τῆς οἰκουμένης ἁπάσης φωστῆρος κυρίου Εὐγενίου τῇ πέμπτῃ τοῦ Αὐγούστου, τοῦ ρωτός μου τὴν στέρησιν, τὸ βαθὺ σκότος, τὸ νέφος τῆς ἀθυμίας καὶ πάντα τὰ τῷ ἐκείνου θανάτῳ ἑπόμενα. Ὢ τῆς ζημίας, οἰῦ τῆς ἀτυχίας· περαιτέρω γράφειν οὐκ ἐπιτρέπει τὰ δάκρυα, ὁ σὸς Ἀναστάσιος». (Κώδ. ἀρ. 167, φύλ. 96 Ἐμπ. σχολ.)

Ὁμόζηλος καὶ ὁμότροπος τοῦ Εὐγενίου ἐγίνετο ὁ Ἀναστάσιος ὁ ἐπιλεγόμενος Γόρδιος, ὁ ἱκανώτερος, νεώτερος καὶ προσφιλέστερος τῶν μαθητῶν τοῦ Εὐγενίου, ἐκ Βρανιανῶν καταγόμενος, πιθανῶς περὶ τὰ μέσα τῆς ΙΖ' ἑκατον. γεννηθείς. Ἐλέγετο κατὰ κόσμον Ἀλέξιος, μοναχὸς δὲ γενόμενος μετωνομάσθη Ἀναστάσιος φέρων καὶ τὴν ἐπωνυμίαν Γόρδιος. Κατὰ τὸ 1675 ἐπιστέλλων Ἰωακείμ τινι ἀπὸ Γούβης εἰς Θεσσαλονίκην ὑπογράφεται Ἀλέξιος (Ἐπιστ. πα', φύλ. 105 τοῦ ὑπ' ἀρ. 176 κωδ. Ἐμπ. σχ. ἐν ἀναλύσει τῆς μγ' ἐπιστ. τοῦ β' μέρους τοῦ αὐτοῦ κώδ.), Ἐπαιδεύθη ἐν τῇ αὐτῇ σχολῇ τοῦ Εὐγενίου ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ Βρανιανοῖς μέχρι τοῦ 1676. Τῷ 1675 ἤρξατο ἀκροᾶσθαι τῆς λογικῆς πραγματείας παρὰ τῷ Εὐγενίῳ ἐν τῇ αὐτῇ σχολῇ (Ἐπιστ. Ἀναστασίου πρὸς Νικόλαον ριε' τοῦ αὐτοῦ κώδ.). Μετὰ ταῦτα διάκονος χειροτονηθεὶς καὶ τελειοτέρας μαθήσεως ἐφιέμενος μετέβη εἰς Ἀθήνας κατὰ Ὀκτώβριον τοῦ 1676 (Ἐπιστ. ρλγ', ργλ' τοῦ αὐτ. κώδ.) τῇ συστάσει τοῦ Εὐγενίου πρὸς τὸν τότε μητροπολίτην Ἀθηνῶν, τὸν ἄρχοντα Ἰωάννην Μπενιζέλον καὶ πρὸς τὸν περίφημον διδάσκαλον Ἀθηνῶν Νικόδημον Μαζαράκην, παρ' ᾧ ἐπὶ τρία ἔτη ἠκροᾶτο τῶν ἀνωτέρων ἐπιστημονικῶν μαθημάτων, λογικῆς, φυσικῆς καὶ ῥητορικῆς. Ὁ Νικόδημος ἦν μαθητὴς τοῦ Ἀθηναίου Δημητρίου Μπενιζέλου, περιφήμου διδασκάλου τότε ἔν τε Ἀθήναις καὶ Ζακύνθῳ. Ὁ Ἀναστάσιος γράφων τῷ 1682 τῷ αἰδεσιμωτάτῳ καὶ λογιωτάτῳ πρωτοπρεσβυτέρῳ τῆς κατὰ Ζάκυνθον ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας Κωνσταντίῳ Ἐλεαζάρῳ ἔλεγε· «Τὸν σοφώτατον καὶ λογιώτατον κύριον Δημήτριον τὸν Μπενιζέλον, τὸν τῆς σῆς αἰδεσιμότητος διδάσκαλον, ἀλλὰ καὶ ἡμῶν οὐχ ἧττον τῆς πρὸς Νικόδημον ἕνεκα μαθητείας, εἰ ἀληθές ἐστι

1. Τὰ Βρανιανὰ εἶναι χωρίον τῆς Αἰτωλίας παρὰ τὰ Ἄγραφα, ὅπερ Ἀναστάσιος ὁ Γόρδιος καλεῖ «Ὑπερανιανὰ» (Ἐπιστ. ρή, ρθ' τοῦ αὐτοῦ κώδ. Ἐμπ. σχολ.), ὡς εἶναι καὶ «Ἐπανιανά».

λέγειν· εἰ τὸ α κατὰ τοῦ β, τὸ δὲ β κατὰ τοῦ γ, καὶ τὸ α κατὰ τοῦ γ». (ἐπιστ..... τοῦ αὐτοῦ κωδ. Ἐμπ. σχολ. Παραβ. καὶ ἡμέτερον σχεδίασμα σελ. 91—98). Ἰδιαίτερον σέβας εἶχε καὶ πρὸς τὸν διδάσκαλόν του Νικόδημον ὁ Ἀναστάσιος, ᾧ ἔγραφε· Τῷ σοφωτάτῳ ἐν Ἱερομονάχοις κυρίῳ Νικοδήμῳ τῷ ἡμετέρῳ *καθηγεμόνι*, εὖ πράττειν». ἐν τέλει δὲ «ὁ ἐλάχιστος τῶν σῶν φοιτητῶν, ἀλλὰ γνήσιος Ἱεροδιάκονος Ἀναστάσιος» (Ἐπιστ. ριζ' τοῦ ἀντ. κώδ.). Ὁ Ἀναστάσιος ἀποφοιτήσας τῆς ἐν Ἀθήναις σχολῆς τοῦ Νικοδήμου τῷ 1679 ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα του καὶ τὴν μετάνοιάν του, εἰς τὴν μονὴν τοῦ Γούβης, ὅπου εὗρε ζῶντα τὸν γέροντα διδάσκαλόν του Εὐγένιον· τότε ἐχειροτονήθη πρεσβύτερος καὶ ὑπογράφεται τῷ 1679, 1680 καὶ ἐφεξῆς *ἱερομόναχος* (Ἐπιστ. οζ', οη' φύλ 96—97, ἔτι ἐπιστ. μζ' τοῦ αὐτ. κωδ.).

Τῷ 1681 καὶ 1682 κατὰ Φεβρουάριον διαδεξάμενος τὸν διδάσκαλόν του Εὐγένιον, φαίνεται διδάσκων ἐν Βρανιανοῖς, ἐν τῇ αὐτῇ μονῇ τῆς Γούβης (φύλ. 72 αὐτ. κώδ.), ὅτε καὶ ἀπεβίωσεν ὁ Εὐγένιος τῷ 1682, ὡς ἀντιτίρω εἴρηται· ἐπίσης φαίνεται τῷ 1683 μέχρι τοῦ 1692. Ἱκανοὶ μαθηταὶ συνέρρεον κατὰ τότε εἰς τὴν ἀνήλιον Γούβαν. Ὁ Ἀναστάσιος γράφων Ἰωακείμ τῷ ἱερομονάχῳ ἔλεγεν· «Ὁ Χριστοφόρος καὶ ὁ Ἐλάχιστος (ἀδελφὸς τοῦ Ἀναστασίου) ἀσπάζονται τὴν σὴν ὁσιότητα δι' ἐμοῦ εὐλαβῶς καὶ *πάντες οἱ παρ' ἡμῖν σὺν Θεῷ μαθητεύοντες* (Ἐπιστ. ξε', φύλ. 80 τοῦ αὐτοῦ κώδ.). Καὶ τῷ ἄλλοτε συμμαθητῇ αὐτοῦ Ζαχαρίᾳ ἐν Βλαχίᾳ διατρίβοντι τῷ 1682 ἔγραφε· «Φοιτῶσι γὰρ συνεχῶς ἡμῖν *νέοι πολλοί*, ἀλλ' οὐ τῶν εὐπόρων, οὐδὲ τῶν πλούτῳ κομώντων (οὐδὲ γάρ ἐστι τις ἐνταῦθα τοιοῦτος), πένητες δὲ ὡς ἡμεῖς αὐτοὶ ἀπολαύουσιν οὖν καὶ μαθημάτων τῶν κατὰ τὴν ἡμετέραν δύναμιν οὖσαν ἐπιστημονικῶν, πλὴν Χριστοφόρου ἱερομονάχου, ἀλλὰ τῆς ἐγκυκλίου καλουμένης παιδείας» (Ἐπιστ. ριε' τοῦ αὐτοῦ κώδ.). Ἐδιδάσκετο λοιπὸν ἐν τῇ ταπεινῇ σχολῇ τῆς Γούβης ὑπὸ τῶν ζηλωτῶν διδασκάλων ἡ ἐγκύκλιος παίδευσις καὶ ἐμμελῶς ἐξηγεῖτο καὶ ἐγράφετο ὁ ἀρχαῖος Ἑλλην λόγος, ὡς μαρτυροῦσιν ἀριδήλως αἱ ἐπιστολαὶ αὐτοῦ καὶ τὰ ἄλλα πονήματα.

Ἀκολούθως ὁ Ἀναστάσιος φαίνεται ἐν Αἰτωλικῷ τῷ 1692, 1698, 1706, 1707, ἐν Πάτραις δὲ τῷ 1712· δὲν γνωρίζομεν, ἂν διέτριβεν αὐτόθι ὡς διδάσκαλος, μᾶλλον δὲ περιώδευε τὰ μέρη ταῦτα κηρύττων τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ὡς ἔπραττον συνήθως κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην καὶ βραδύτερον μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ παρόντος αἰῶνος οἱ μεγάλοι διδάσκαλοι καὶ λαοκήρυκες, ὡς ὁ ἅγιος Κοσμᾶς ὁ Αἰτωλὸς καὶ πλεῖστοι ἕτεροι.

Ὁ Ἀναστάσιος ἐσπούδασε καὶ ἐν Πατραῖῳ τῆς Ἰταλίας, μὴ ἀρκούμενος εἰς τὰς γνώσεις τοῦ Εὐγενίου καὶ Νικοδήμου. Τό γε νῦν δὲν γνωρίζομεν ἀκριβῶς πότε ἐπεχείρησε τὸ ταξείδιον τοῦτο· ὅτι ὅμως ἠκροάσατο καὶ τῶν ἐν Πατραῖῳ σοφῶν μαρτυρεῖ τόδε. Γράφων πρὸς τὸν ἡγεμόνα τῆς Βλαχίας Νικόλαον Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτον, ἔλεγε περὶ τοῦ πατρὸς τοῦ ἡγεμόνος, τοῦ περιφήμου Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου· « ..... αὐτόπτης δὲ καὶ τῆς ἐκείνου *μάρκας* ἐν τῷ τοῦ Πατσουίου λυκείῳ τῷ λεγομένῳ βοὶ κρεμαμένης μετὰ πολλῶν ἄλλων κατὰ τὸ ἐκείνων ἔθος καὶ τῆς περὶ αὐτοῦ ῥήμης τῆς παρὰ πάντων συνεχῶς ᾀδομένης αὐτήκοος ἐγενόμην» (ἐν κώδ. ἀριθ. 122 Θεολ. σχολ. φύλ. 157). Πιθανῶς ἀπεδήμησεν εἰς Ἰταλίαν μετὰ τὸ 1692. Μετὰ τὰς ἀποδημίας ταύτας εἰς διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος ἐγκατέστη, γέρων ἤδη, ἐν τῇ ἀρχαίᾳ αὐτοῦ μονῇ, ἐν ᾗ ἐδίδασκε μέχρι τέλους τοῦ βίου αὐτοῦ· συνταξάμενος δὲ καὶ τὴν διαθήκην τῷ 1729, εὑρισκομένην ἐν ἀντιγράφῳ ἐν τέλει τοῦ εἰρημένου κώδικος τῆς Θεολογικῆς σχολῆς, παρέδωκε μετ' ὀλίγον, ἄδηλον πότε ἀκριβῶς, τὸ πνεῦμα εἰς Κύριον.

Τοιοῦτοι ἐγένοντο οἱ δύο οὗτοι μεγάλοι διδάσκαλοι τῆς Αἰτωλίας καὶ Παραχελωΐτιδος χώρας Εὐγένιος καὶ Ἀναστάσιος ἐπὶ μίαν περίπου ἑκατονταετηρίδα (1640—1730) διδάξαντες, ὧν τὸν βίον, τὴν πολιτείαν καὶ τὴν δρᾶσιν μανθάνομεν ἐκ τῶν σωζομένων αὐτῶν ἐπιστολῶν τεθησαυρισμένων, ὡς προείπομεν, ἐν τοῖς εἰρημένοις κώδιξι τῶν δύο σχολῶν τῆς Χάλκης. Περιελθόντες ἀμφότεροι χώρας πολλὰς καὶ ἱκανὴν κτησάμενοι παιδείαν, σχέσεις ἔχοντες καὶ ἀλληλογραφίαν μετὰ πατριαρχῶν, ἀρχιερέων, προυχόντων τοῦ γένους, ἡγεμόνων καὶ πολλῶν ἄλλων σημαινόντων τὸ τότε, καὶ εἰς μακρὰς χώρας ἔτι γνωστοὶ καὶ σεβαστοὶ κατεφρόνησαν τὴν ματαίαν δόξαν τοῦ κόσμου, κατεφρόνησαν θρόνους ἐπισκοπικούς, ἴσως καὶ πατριαρχικούς, ἐκλείσθησαν εἰς τὰ πυριλεκτα Ἄγραφα εἰς μίαν μικρὰν μονήν, ἣν ἀνέδειξαν πράγματι παιδευτήριον τῆς δυτικῆς Ἑλλάδος παιδεύσαντες ἀληθῶς καὶ ἐξημερώσαντες τὰ τραχέα ἐκεῖνα μέρη.

Τὸ ἔργον τῶν δύο τούτων μεγάλων ἀνδρῶν ἠκολούθησε κατόπιν ὁ πατριώτης αὐτῶν καὶ μαθητὴς Θεοφάνης Ἱερομόναχος, ὁ ἐκ Φουρνᾶς τῶν Ἀγράφων καταγόμενος. Ὁ Θεοφάνης μετὰ τὴν ἀποφοίτησίν του ἐκ τῆς σχολῆς τῶν Βρανιανῶν μετέβη εἰς Ἰωάννινα, ὅπου ἠκροάσατο τῶν τότε περιφήμων αὐτόθι διδασκάλων Μεθοδίου τοῦ Ἀνθρακίτου, Στίγνεως, Τρύφωνος καὶ Μπαλάνου, ὡς λέγει ὁ ἔξοχος αὐτοῦ μαθητὴς Σέργιος ὁ Μακραῖος ὁ ἐκ Φουρνᾶς τῶν αὐτῶν Ἀγράφων ἐπίσης καταγόμενος ἐν τῇ προσφωνήσει τῆς αὐτοῦ Ἐπιτομῆς φυσικῆς ἀκροάσεως· σελ. ζ' «Ἐξ αὐτῆς (τῆς μητροπόλεως Ἰωαννίνων) ὡς ἀπὸ καλλιρρόου πηγῆς ἀρυσάμενος δαψιλῆ χεύματα διὰ Μεθοδίου, Στίγνεως, Τρύφωνος, Μπαλάνου τῶν ἀοιδίμων διδασκάλων, ὁ ἐν ὁσιότητι μέγας καὶ πολὺς ἐν σοφίᾳ Θεοφάνης, ὁ ἐμὸς πρῶτος καθηγητής, ἀνήγαγεν εἰς Ἄγραφα καὶ διψῶσι μετέδωκεν· ἐπ' αὐτὴν (Ἰωάννινα) τὸ πρῶτον προσκληθεὶς ἐπέλαμψεν ὁ σοφώτατος διδάσκαλός μου Εὐγένιος». Ὁ Θεοφάνης κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν προκατόχων αὐτοῦ ἐδίδασκε μέχρι τοῦ θανάτου του τῷ 1774 ἐπισυμβάντι (ἐπιστολὴ Σ. Μακραίου πρὸς Κύριλλον παρὰ Σάθᾳ Μεσ. βιβλ. Γ', οβ', πς'). Ζῶν ἔτι ἐπεθύμει νὰ καταστήσῃ διάδοχον αὐτοῦ τὸν ἄλλοτε μαθητήν του Σέργιον Μακραῖον ἐν Κωνσταντινουπόλει διδάσκοντα, ἀλλὰ μάτην παρεκάλει αὐτὸν προτιμῶντα βεβαίως τὴν Κωνσταντινούπολιν τῶν ἐρήμων Ἀγράφων.

Ἀλλὰ καὶ τοῦ Μακραίου ἀποποιουμένου εὐσχήμως τὴν εἰς Ἄγραφα μετάβασιν δὲν ἐξέλιπεν ἐκ τῆς Αἰτωλίας ἡ ἑλληνικὴ παιδεία· μικρὸν μετὰ ταῦτα ἀδήλων διδασκάλων μέχρι τοῦδε τὸ ἔργον τῶν ἀοιδίμων ἐκείνων διδασκάλων συνεχιζόντων, ἱδρύθη τῷ 1760 ἡ περίφημος ἐν Μεσολογγίῳ Παλαμαία σχολὴ μέχρι τοῦ 1821 διατηρηθεῖσα καὶ διὰ τοῦ ἁπλέτου αὐτῆς φωτὸς τὴν δυτικὴν Ἑλλάδα καταπυρσεύσασα.

Ἡ σχολὴ λοιπὸν τῆς πενιχρᾶς μονῆς τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς τῶν Βρανιανῶν, ἂν μὴ ἐράμιλλος τῶν σχολῶν τῶν Ἰωαννίνων καὶ Ἀθηνῶν, ὠφέλησεν ὅμως τὰ μέγιστα τὰ μέρη τῶν Ἀγράφων, τὴν παρακειμένην Θεσσαλίαν, τὴν Παραχελωΐτιδα χώραν καὶ τὴν λοιπὴν Αἰτωλίαν. Τὸ Καρπενήσιον καὶ τὰ Ἄγραφα καὶ τὸ Μεσολόγγιον διέπρεψαν πάντοτε μεταξὺ τῶν νεωτέρων ἑλληνικῶν χωρῶν, οἱ δὲ Ἀγραφιῶται καὶ σήμερον ἔτι πρόκεινται πολλοῖς τῶν ὁμογενῶν παράδειγμα φιλοπονίας καὶ φιλογενείας. Οἱ δὲ μακάριοι ἐκεῖνοι διδάσκαλοι Εὐγένιος, Ἀναστάσιος καὶ Θεοφάνης, διὰ τῆς εὐαρέστου πολιτείας αὐτῶν, διὰ τῆς ἀπὸ στόματος διδασκαλίας ἐν τῇ σχολῇ καὶ διὰ τοῦ ἀπ' ἄμβωνος κηρύγματος καὶ ἐν ὑπαίθρῳ ἐν τοῖς χωρίοις, καὶ διὰ τῆς προστασίας, ἣν παρεῖχον τοῖς δεομένοις διὰ τῆς παρὰ τοῖς ἰσχυροῖς τῆς ἡμέρας ὑπολήψεώς των, ἐγένοντο ὄντως μεγάλοι εὐεργέται τοῦ γένους ἡμῶν, ὅπερ εὐγνώμον πάντοτε τὴν χάριν διατηρήσει ἀίδιον.

Ἐν Σμύρνῃ κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1894.

Η ΕΝ ΘΕΣΣΑΛΙΑ ΤΡΙΚΚΗ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΙΖ' ΑΙΩΝΑ

ὑπὸ

ΜΑΤΘΑΙΟΥ ΠΑΡΑΝΙΚΑ

Πόσον συντελεστικαὶ εἰς τὴν ὀρθὴν τῆς ἱστορίας ἡμῶν κατάληψιν εἶναι αἱ μελέται τῆς ἐκκλησιαστικῆς, κοινωνικῆς καὶ ἐκπαιδευτικῆς καταστάσεως τῶν διαφόρων κατ' ἐπαρχίας πόλεων καὶ κοινοτήτων ἰδίᾳ μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οὐδεὶς δύναται ν' ἀρνηθῇ. Πολλοὶ τῶν ἡμετέρων λογίων λίαν φιλοτίμως καὶ μετ' ἀξιεπαίνου ζήλου καταγίνονται εἰς τὴν περισυλλογὴν παντοίων εἰδήσεων, καὶ αὐτῶν τῶν μικροτέρων καὶ ἐπουσιωδεστέρων, συντεινουσῶν ὁπωσδήποτε εἰς τὴν διαφώτισιν σκοτεινῶν τῆς ἡμε-

τέρας ἱστορίας σελίδων. Τοιαύτην μικρὰν μελέτην περὶ Τρίκκης κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα ἀποστέλλω τῷ Συλλόγῳ, ἐξαιτούμενος τῶν φίλων ἑταίρων τὴν ἐπιεικῆ κρίσιν.

Διερχόμενοι τοὺς ἀξιολόγους ἐπισκοπικοὺς καταλόγους, οὓς ἀτρύτοις πόνοις ἐφιλοπόνησεν ὁ σεβασμιώτατος μητροπολίτης Ἀμασείας κ. Ἄνθιμος Ἀλεξούδης, παρατηροῦμεν ἐν τῇ ἐπισκοπῇ Τρίκκης, ὑπαγομένῃ εἰς τὴν μητρόπολιν Λαρίσσης, χάσμα ἀπὸ τοῦ 1654—1702, ὅπερ ἐπιχειροῦμεν νὰ συμπληρώσωμεν.

Ὁ ἅγιος Ἀμασείας τάσσει ἐπισκόπους Τρίκκης τῷ 1619 τὸν Κωνσταντῖνον, τῷ 1654 τὸν Παΐσιον, εὐθὺς δὲ μετὰ τοῦτον παρεμβάλλει χάσμα μέχρι τοῦ 1702, ὅτε μέχρι τοῦ 1750 τάσσει ἐπίσκοπον τὸν Κωνστάντιον. Πῶς δυνάμεθα νὰ συμπληρώσωμεν τὸ χάσμα τόδε; Κατηργήθη ἀρά γε ἡ ἐπισκοπὴ συγχωνευθεῖσα τῇ μητροπόλει Λαρίσσης; Τοῦτο θεωροῦμεν πιθανώτερον καὶ διὰ τῶν ἑξῆς ἀποδεικνύομεν.

Ἐν παρόδῳ λέγομεν ὅτι κατηργήθη πιθανῶς ἡ ἐπισκοπὴ μετὰ τὴν ἔξωσιν τοῦ τιτλοφόρου αὐτῆς Διονυσίου, τοῦ λεγομένου *φιλοσόφου ἢ σκυλοσόφου*, ἀντάρτου γενομένου τῷ 1612 (πρβλ. Π. Ἀραβαντινοῦ Χρονογραφ. Ἠπείρου Α', 220-223), διότι καὶ μετὰ τὸ 1612 ἀναφέρεται κατόπιν τῷ 1654 ἐπίσκοπος ὁ Παΐσιος. Μᾶλλον αἱ τότε ἐπιδρομαὶ καὶ δῃώσεις ἀνὰ τὴν ὑπαίθρον Θεσσαλίαν καὶ τὰ παρ' αὐτὴν μέρη συνετέλεσαν εἰς τὴν χήρευσιν τῆς ἐπισκοπῆς. Ὁπωσδήποτε παραλείποντες τὰς εἰκοτολογίας ἀναφέρομεν ἱστορικὰ γεγονότα καὶ μαρτυρίας συγχρόνων ἀνδρῶν, ἀναφερόντων τὴν πρόχαιρον τῆς ἐπισκοπῆς κατάργησιν.

α') Ἡ ἐπισκοπὴ Τρίκκης φαίνεται χηρεύουσα τῷ 1662. Εὐγένιος Ἰωαννούλιος ὁ Λίτωλὸς ἐπέστελλε τῷ μητροπολίτῃ Λαρίσσης Διονυσίῳ τῷ 1662· « Ὁπηνίκα δ' ἂν ἐν *Τρίκκῃ* σὺν Θεῷ ἡ ὅπῃ ἄλλοθι *μεσαβήσεται* καὶ τὴν ἄφιξιν ἀκριβῶς εἴσομαι, τότε ποιήσομαι καὶ χωλοῦ δρόμον, ὡς λέγεται » (Κώδηξ Θεολ. σχ. Χάλκης ὑπ' ἀριθ. 122, φύλλ. 1)· ὅπερ δηλοῖ ὅτι ὁ Λαρίσσης μητροπολίτης περιοδεύων εἰς τὴν ἑαυτοῦ ἐπαρχίαν ἤθελεν ἐπισκεφθῇ καὶ τὴν Τρίκκην, ὅπερ οὐκ ἂν ἐποίει, εἰ ἐνδιέτριβεν ὁ *Τρίκκης* ἐπίσκοπος ἐν τῇ ἕδρᾳ αὐτοῦ Τρίκκῃ· ἆρα Τρίκκης ἐπίσκοπος δὲν ὑπῆρχε, καὶ ὁ Λαρίσσης ἐκυβέρνα τὴν ἐπισκοπήν.

β') Ὁ μητροπολίτης Ἰωαννίνων Κύριλλος τῷ 1675 γράφει παραινετικὴν ἐπιστολὴν τοῖς ἐντιμοτάτοις καὶ λογιωτάτοις ἁγίοις κληρικοῖς καὶ ἄρχουσι τῆς περιζήλου πόλεως Τρίκκης. Ἐπειδὴ δὲ γράφει μόνον τοῖς κληρικοῖς καὶ ἄρχουσι παραλείπων τὸ ὄνομα ἐπισκόπου, φαίνεται ὅτι ἐπίσκοπος δὲν ὑπῆρχεν, ἡ δὲ ἐπισκοπὴ ἐχήρευεν. Ἤδη πῶς ἠδύνατο ξένης ἐπαρχίας μητροπολίτης νὰ γράφῃ παραινετικὴν ἐπιστολὴν εἰς ξένον ποίμνιον; (Κώδηξ Ἐμπ. σχ. Χάλκης ὑπ' ἀρ. 167, φύλ. 12-13 τοῦ β' μέρους). Ἆρα ἐπίσκοπος δὲν ὑπῆρχε.

γ') Τοῦ Λαρίσσης μητροπολίτου Ἰακώβου τοῦ Χίου ὁ ἀρχιδιάκονος Κλήμης, Χῖος καὶ οὗτος, διέτριβεν ἐν Τρίκκῃ συνεχῶς ὡς ἐπίτροπος τοῦ γέροντος αὐτοῦ μητροπολίτου Λαρίσσης Ἰακώβου τῷ 1678 (ἐπιστ. Ἀναστασίου Γορδίου ις' ἐν τῷ αὐτῷ κωδ. Ἐμπ. σχ.). Ἆρα ἐπίσκοπος δὲν ὑπῆρχε.

δ') Ὁ Γόρδιος οὗτος γράφων τῷ πρωτοπαπᾷ Τρίκκης Κωνσταντίνῳ τῷ 1680, ἔλεγε· «Γράψοις ἂν ἡμῖν ἐφιεμένοις καὶ περὶ τοῦ νεωστὶ κατελθόντος μητροπολίτου (ἐννοεῖται Λαρίσσης) τίς τε καὶ ποδαπὸς καὶ ὁποῖός τις». (ἐπιστ. ρ' τοῦ αὐτοῦ κωδ. ἐμπ. σχολῆς). Τῷ αὐτῷ πάλιν πρωτοπαπᾷ ἔγραφεν ὁ Γόρδιος· «Τῷ αἰδεσιμωτάτῳ καὶ λογιωτάτῳ πρωτοπρεσβυτέρῳ καὶ γνησίῳ ἐπιτρόπῳ τοῦ Πανιερωτάτου Λαρίσσης καὶ *Τρίκκης* κυρίῳ Κωνσταντίνῳ, τῷ ἐμοὶ ἐν Χριστῷ φιλτάτῳ, εὖ πράττειν». (ἐπιστ. ρβ' τοῦ β' μέρους τοῦ αὐτοῦ κωδ. Ἐμπ. σχολῆς).

ε') Τῷ 1713 μητροπολίτης Λαρίσσης καὶ *Τρίκκης* ἀναφέρεται ὁ Παρθένιος (κωδ. Θεολ. σχολῆς ὑπ' ἀρ. 122 φυλ. 217). Κατὰ τοῦτο δὲν εἶναι ἀκριβὲς τὸ ὑπὸ τοῦ ἁγίου Ἀμασείας ἀνωτέρω λεγόμενον, ὅτι τῷ 1702 ἐπίσκοπος Τρίκκης ἦν ὁ Κωνστάντιος

Ἤδη τῷ 1743 ἐν ἴσῳ (ἀντιγράφῳ) διαθήκης ἀναφέρονται οἱ ἑξῆς ἀρχιερεῖς· Λαρίσσης Ἰάκωβος, Σταγῶν (;) Τιμόθεος, *Τρίκκης Κωνστάντιος*, Γαρδικίου Μελέτιος. (ἐπιστολ. Θεολ. σχολῆς ὑπ' ἀριθ. 77 καὶ ἐν καταλόγῳ χειρογρ. τῆς αὐτῆς σχολῆς σελ. 165).

Ἡ ἐπισκοπὴ λοιπὸν Τρίκκης χηρεύσασα, ὅπως ἡμῖν ἐκ τῶν πηγῶν γνωστόν, μετὰ τὸ 1654 καὶ πρὸ τοῦ 1662, φαίνεται πάλιν ἀνασυστᾶσα διότι τῷ 1743 προϊστατο αὐτῆς ὁ Κωνστάντιος.

Ἐν τοῖς αὐτοῖς κώδιξι τῶν δύο τῆς Χάλκης σχολῶν ἀνεύρομεν καὶ τοὺς ἑξῆς λογίους ἄνδρας ἐν *Τρίκκῃ*·

Κωνσταντῖνον πρωτοπρεσβύτερον, καὶ *Νι-*

κάλλιον ἱερέα ἐκ Μορικόβου τῆς ἐπαρχίας Τρίκκης, συναθροίσαντα καὶ ἀντιγράψαντα τὰς ἐπιστολὰς Εὐγενίου τοῦ Αἰτωλοῦ καὶ Ἀναστασίου τοῦ Γορδίου, τὰς ἀποτελούσας τὸν ὑπ' ἀριθ. 167 κώδικα τῆς Ἐμπ. σχολῆς, ἐφημέριον τοῦ ναοῦ τῆς Ἐπισκέψεως ἐν Τρίκκῃ τῷ 1679. Οἱ ἱερεῖς οὗτοι, ὅ τε Κωνσταντῖνος καὶ ὁ Νικόλαος, ἦσαν λόγιοι τῆς ἐποχῆς των, ὡς δεικνύουν αἱ δογματικαὶ αὐτῶν ἐπιστολαὶ καὶ συζητήσεις μετὰ Νικοδήμου Μαζαράκη Φεραίου ἐν φύλ. 110 τοῦ ἀνωτέρω κώδικος τῆς Ἐμπ. σχολῆς.

Ἱερεμίαν Κακαβέλαν, μοναχὸν ἐν Τρίκκῃ· ἐν ἐπιστ. δ' τοῦ β' μέρους τοῦ αὐτοῦ κώδικος.

Ζαχαρίαν, μαθητὴν Εὐγενίου τοῦ Αἰτωλοῦ καὶ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Σεβαστοῦ καὶ Σπανδωνῆ ἐκ Φαρσάλου, διδάσκαλον ἐν Ἰασίῳ τῷ 1680 (ἐπιστ. κδ', φυλ. 28—30 τοῦ β' μέρους τοῦ αὐτ. κώδ. Ἐμπορ. σχολῆς).

Εὐστάθιον, πρωτοψάλτην Τρίκκης καὶ χρυσοχόον, Λοκρόν, ἀλλ' ἐγκαταστάντα ἐν Τρίκκῃ, ἀδελφὸν Γερμανοῦ τοῦ Αἰτωλοῦ ἐν πλείσταις ἐπιστολαῖς τῶν ἀνωτέρω κωδίκων μνημονευόμενον.

Ταῦτα ἐν ὀλίγοις περὶ τῆς ἐν Θεσσαλίᾳ Τρίκκης κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα[1].

Ἐν Σμύρνῃ, κατὰ ἰανουάριον τοῦ 1895.

1· Ἡ μικρὰ αὕτη μελέτη θέλει περιλάβει τριπλασίαν τοὐλάχιστον ἔκτασιν, ἐὰν περιληρθῶσιν ἐν αὐτῇ διάφορα τεμάχια ἐπιστολῶν καὶ ἑτέρων ἐγγράφων ἐκ τῶν ἀναφερομένων κωδίκων. Δυστυχῶς εὑρισκόμενος μακρὰν τῆς Χάλκης, ἔνθα εἰσὶ τεθησαυρισμένοι οἱ κώδικες, περιορίζομαι μόνον εἰς τινας σημειώσεις, ἅλλοτε κατὰ τὴν ἐν Χάλκῃ διαμονήν μου ἀντληθείσας. Εἰ δὲ Θεὸς θέλοι, θέλω συμπληρώσει ταῦτα ἐκ τῶν αὐτῶν κωδίκων.

ΠΕΡΙ ΕΝΥΠΙΝΙΩΝ

ὑπὸ

Ι. ΚΑΡΟΛΙΔΟΥ

(ἀνεγνώσθη ἐν ταῖς συνεδρίαισι ΑΡΞΕ' τῇ 17 ἰανουαρίου καὶ ΑΡΟΒ' τῇ 14 μαρτίου 1894).

Πρὸ δεκαετίας ἔτυχον ἀναγνοὺς ἀπὸ τοῦδε τοῦ βήματος πραγματείαν περὶ ἐνυπνίων ἐλαχίστην[1], ἐν ᾗ μικρὰ προοιμιασάμενος ἐξέθηκα δι' ὀλίγων ἃ περὶ ὕπνου ἐφιλοσόφησε πάλαι μόνος ὁ θεῖος φιλόσοφος Ἀριστοτέλης. Νυνὶ δὲ μετὰ τηλικαύτην χρόνου περίοδον ἔρχομαι πάλιν εὐλαβῶς εἰς τὸ τέμενος τοῦτο τῶν Ἑλικωνιάδων ὅπως ἀνακοινώσω τοῖς φίλοις ἀκροαταῖς ἐν ὀλίγοις, ὅσον ὁ χρόνος ὁ βραχὺς ἐπέτρεψέ μοι (διὸ καὶ συγγνώμην αἰτοῦμαι τοὺς φίλους ἀκροατὰς εἴ τι τῶν ἐξῆς ῥηθησομένων αὐτοῖς οὐ πάνυ τελειότητι καὶ ἀκριβείᾳ καὶ καινότητι διανοίας ἢ λέξεως φανήσεται πρέπον), ὅσα παρ' ἐκείνου τε καὶ τῶν ἐπιγενομένων ἐς τόδε φιλοσόφων ἠρυσάμεθα περὶ ἐνυπνίων. Ἔστι δὲ τὸ ζήτημα πάνυ σπουδαῖον, ἅτε τούτων ἀμφοτέρων (ἐνυπνίου καὶ ὕπνου) μοῖραν οὐκ ὀλίγην τοῦ βίου καταλαμβανόντων, καὶ τοῦτο μὲν οὐκ ἐλάχιστον εἰς τὸ εὖ εἶναι τοῖς βροτοῖς συντελούντων, τοῦτο δέ, ἰδίᾳ μάλιστα τῶν ἐνυπνίων, μεγάλα καὶ που καὶ μίγιστα πρὸς τὴν καθόλου τοῦ ἀνθρωπείου πορείαν συμβαλλομένων. Τοῦ μὲν οὖν ὕπνου γνωστὴ καὶ δήλη τοῖς πᾶσιν ἡ σωτηριώδης ἐνέργεια[1] τὸ τῶν δυνάμεων τῶν τε τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς μεθ' ἡμέραν ἀναλωθὲν ἀναπληροῦντος καὶ πρὸς τοῦτο καὶ δὴ διὰ τοῦτο τοῖς ἤδη τὸ πρῶτον, ἰδίᾳ μετὰ κάματον, ἀρξαμένοις αὐτοῦ μεταλαμβάνειν ἅρατόν τινα τὴν ἡδονὴν παρέχοντος· διὸ δικαίως ἐπιθέτοις ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἐκοσμήθη πολλοῖς καὶ ποικίλοις, τοῦτο μὲν αὐτοῦ τὸ παρεκτικὸν

1. Ἴδε περιοδ. τόμ. ΙΙΙ', ἔτ. 1883—4, σελ. 22.

1. Ἀριστοτέλ. περὶ ὕπνου καὶ ἐγρηγ. 2 κεφ. 3.

ἡδονῆς, τοῦτο δὲ τὸ λύπης, ἄλγους, ὀδύνης καὶ τῶν τοιούτων ἀναιρετικὸν σημαίνουσιν. Ὁ δὲ θεῖος Ὅμηρος καὶ πάντων ἄνακτα θεῶν τ' ἀνθρώπων τε [1] δι' αὐτὸ δὴ τοῦτο τὸν ὕπνον ἐκάλεσεν, ἅτε φύσεως πάσης, κατ' ἐκεῖνον, ἀνθρωπίνης καὶ θείας ὑποκειμένης τε τῷ ὕπνῳ καὶ τῆς ἡδονῆς ἐριεμένης τῆς ἐξ ἐκείνου. Καὶ Μόσχος δ' ὁ ποιητὴς ἐν εἰδυλλίῳ δευτέρῳ [2] τὴν ὑπὸ Διὸς ἁρπαγὴν ἀρηγούμενος τῆς Εὐρώπης τὸ γλυκὺ τοῦ ὕπνου παρίστησι κράτος ἀρχόμενος

> Εὐρώπῃ ποτὲ Κύπρις ἐπὶ γλυκὺν ἧκεν ὄνειρον,
> νυκτὸς ὅτε τρίτατον λάχος ἵσταται, ἐγγύθι δ' ἠώς,
> ὕπνος ὅτε γλυκίων μέλιτος βλεφάροισιν ἐφίζων
> λυσιμελὴς πεδάᾳ μαλακῷ κατὰ φάεα δεσμῷ·
> εὖ τε καὶ ἀτρεκέων ποιμαίνεται ἔθνος ὀνείρων.

Ἀνάλογος δὲ τῆς ἐκ τοῦ ὕπνου ἡδονῆς ἡ ἀπὸ τῆς τούτου στερήσεως ἀνία καὶ ἀλγηδὼν καὶ καθόλου ταλαιπωρία· διό ποτε πάλαι πρὸς ἀνακάλυψιν ἢ ἐξέλεγξιν τῆς ἀληθείας ἡγεμόνες καὶ δικασταὶ προσεχρῶντο ταύτῃ (τῇ ταλαιπωρίᾳ) μὴ καθεύδειν ἐῶντες τοὺς ἐπικατακουργήμασιν ὑπόπτους. Ἔστι μὲν οὖν ὁ ὕπνος ἡδὺς ἐν ὥρᾳ καὶ μέτρῳ μεταλαμβανόμενος· πέρα δὲ τούτων καὶ πλείων ἢ ἔλαττον ἢ κατὰ φύσιν, οὐκέτι γλυκύς, ἀλλὰ δὴ καὶ ἀνιαρὸς καὶ φθαρτικός, ὡς καλῶς γινώσκουσιν οἵ τε ἐν στρατείαις καὶ κύβοις καὶ ὀρχήσεσι τὴν οἰκείαν ὥραν, ἤτοι τὴν νύκτα διάγοντες καὶ οἱ πέρα τοῦ μετρίου δι' ἀργίαν ἑαυτοὺς τῷ Μορφεῖ παραδιδόντες. Ἐπειδὴ δ', ὥσπερ εἴρηται, μοῖραν οὐκ ὀλίγην καταλαμβάνει διὰ τῆς καθ' ἑκάστην ἐπαναλήψεως ὁ ὕπνος, αὐξάνειν ἐπενόησαν ἀεὶ καὶ πανταχοῦ τὴν ἐντεῦθεν ἡδονὴν οἱ ἄνθρωποι ἑτέρας οὐχ ἧσσον ἐπαγωγοὺς αὐτῇ προστιθέντες τὴν ἐκ τοῦ μετρίου κατὰ τοῦ ἔτους τὴν ὥραν ψύχους ἢ θάλπους, τὴν ἐκ τοῦ τόπου τοῦ οἰκείου καὶ τὴν ἐκ τοῦ, καθ' ὃν ὑπνοῦσι χρόνον, ἀγκαλίσματι χρῆσθαι τῇ (ἐρωμένῃ ἢ) φίλῃ συζύγῳ. Διὸ καὶ τὸν Δία παρίστησιν ὁ Ὅμηρος ἐν Ἰλ. Ξ παροτρύνοντα τὴν φίλην σύνευνον συνευνασθῆναι ἐπὶ τῇ Ἴδῃ, ὕστερον δὲ κοιμώμενον αὐτὸν ὕπνῳ τε δαμέντα καὶ φιλότητι καὶ ἀγκὰς τὴν ἄκοιτιν ἔχοντα· φαίνεται μὲν οὖν ὁ ὕπνος, ὡς συνελόντι φάναι, τῆς ψυχῆς ἀποχώρησις ἐντελὴς ἀπὸ τῶν ἔξω καὶ ἀκινησία τῶν αἰσθήσεων πασῶν, ἅμα δὲ τῆς κυριωτάτης καὶ πρώτης, ἣν Ἀριστοτέλης μὲν δύναμιν αὐτῶν κοινὴν [1] ἢ πρῶτον αἰσθητικόν, αὐτοὶ δὲ συνειδὸς ἢ συνείδησιν ὀνομάζομεν, εἰς ἀργίαν, ὥσπερ ἐν τῷ θανάτῳ, περιπεσουσῶν, ὅθεν αὐτῷ καὶ ἡ προσηγορία «θανάτου κασίγνητος» παρ' Ὁμήρῳ· ἔστι δ' οὐ πάντως ἀλλά τις ἐπάνοδος εἰς τὰς πρώτας, ἐξ ὧν ὡρμήθη, τοῦ εἶναι καὶ αἰσθάνεσθαι βαθμίδας, οἷαι αἱ ἐν τῷ ἐμβρύῳ, τῷ βρέφει τῷ ἐπιμαστιδίῳ καὶ τῷ νηπίῳ· διότι φαίνεται τὸ συνειδὸς κατὰ τοὺς ὕπνους ἢ ὅλως ἀδρανοῦν, ὥσπερ ἐν τῷ πρώτῳ καὶ τῷ δευτέρῳ κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας, ἢ μόλις που ζῶν καὶ κινούμενον, ὡς ἐν τῷ τρίτῳ· τὴν οὖν τοιαύτην ἐν τῷ ὕπνῳ κίνησιν τῆς ψυχῆς ἢ ζωὴν καλοῦμεν ἐνύπνιον. Ἐπειδὴ δ' ἡ ψυχὴ καθόλου κινεῖται τὸ μὲν ὑφισταμένη τῶν ἐκτὸς ἐνεργείας, ὃ καλοῦμεν αἴσθησιν, τὸ δ' ἐνεργοῦσα ἢ τεινουσα πρὸς ἐνέργειαν, ὃ καλοῦμεν βούλησιν ἢ πρᾶξιν, ἔστι δὲ κυριωτάτη τῶν αἰσθήσεων ἡ ὅρασις, αἱ δὲ ταύτης ἐνέργειαι παραστάσεις, ἤτοι τινὲς τῶν αἰσθητῶν εἰκόνες τῇ ψυχῇ παριστάμεναι καὶ ἡ καθ' ὕπνους ἄρα ζωὴ παραστάσεσιν, ὡς τὸ εἰκός, ὁρατοῖς ὡς τὰ πολλὰ, τελεῖται, διὰ δὴ τοῦτο καὶ ὁρᾶν ἐνύπνιον ἢ ὄνειρον λέγομεν, οὐδ' ἔστι νοητὸν ἐνύπνιον ἄνευ ὁράσεως (εἰ μή τι τοῖς ἀμοιροῦσιν ὁράσεως, οἷς φασιν ἀκοῆς μόνον ἐν ὀνείρῳ γίνεσθαι δόκησιν). Ἐκ τούτου πρὸς εὐχερῆ καὶ σαρῆ τοῦ ἐνυπνίου νόησιν ἀνάγκη τὸ πρῶτον, ὥσπερ εἰκός, διασαρῆσαι τὰ τῆς ὁράσεως οὐκ ἄγνωστα τοῖς πλείοσιν ὄντα. Κοινῶς μὲν οὖν οἱ ἄνθρωποι νομίζουσιν εἶναι τοὺς ὀφθαλμοὺς οἷον εἴ τινα τῇ ψυχῇ παράθυρα, ὧν ἀνοιγομένων μὲν ἐκείνην ὁρᾶν, κλειομένων δὲ περιβάλλεσθαι σκότῳ· τὸ δ' οὐχ οὕτως ἔχει· ἔστι δὲ τῶν ὀφθαλμῶν ἡ ἐνέργεια εἰσαγωγική τις τῶν τοῦ αἰθέρος, ὡς φασιν οἱ φυσικοί, δονήσεων εἰς τὸν ἐγκέφαλον, εἰς ἐρεθισμὸν ἐξ ἐκείνων τῶν ἀμφιβληστροειδῶν ἐμβαλλομένων, ἐξ ὧν ἡ ψυχὴ φανταστικῶς ἐνεργοῦσα διὰ τοῦ ἰδίου ὀργάνου τ. ἐ. τοῦ ἐγκεφάλου, δημιουργεῖ προβάλλουσα πρὸς τὰ ἔξω τὴν τῶν εἰκόνων ἢ παραστάσεων τάξιν, ἣν κόσμον αἰσθητὸν ὀνομάζομεν. Ἔστιν ἄρα ὁ κόσμος ὁ ὁρατὸς οὐδὲν ἀλλ' ἢ φάντασμα καὶ ἡ ὅρασις φαντασία τις [2], διαφέρουσα τῆς ἄλλης, οὕτως ἰδίᾳ καλουμένης, τῷ τὰς αἰτίας ἔξω κεῖσθαι καὶ καθ' ἑαυ-

1. Τιὰς Ξ. 233 καὶ καθεῖξε.
2. Σ' 1—5.

1. Περὶ ὕπνου καὶ ἐγρ. 2.
2. «Τὸ αὐτὸ μέν ἐστι τῇ αἰσθητικῇ τὸ φανταστικόν, τὸ δ' εἶναι φανταστικῷ καὶ αἰσθητικῷ ἕτερον» κτλ. Ἀριστοτ. περὶ ἐνυπν.

τὰς καὶ ἀνεξαρτήτους ἡμῶν ὑπάρχειν, ἔτι δὲ τῷ τῇ ἀφῇ ἐξελέγχεσθαι καὶ βεβαιοῦσθαι. Ὥσπερ οὖν τὰ καθ' ὕπαρ, ὅσα μὴ τὴν αἰτίαν ἡμῶν ἐκτὸς ἔχουσιν, οὕτω καὶ τὰ κατ' ὄναρ φανταστὰ τὴν πηγὴν ἐν ἡμῖν ἔχοντα καὶ μὴ συναπτόμενα τοῖς πράγμασιν ἀμέσως οὐχ ὑπ' ἐκείνων, ἀλλ' ἐξ ἑαυτῶν ὡς τὰ πολλὰ κινοῦνται κατὰ τοὺς νόμους τῆς τῶν νοημάτων συναφείας ἢ συζεύξεως· ὥστε πρὸς εὐκρινῆ τοῦ ἐνυπνίου διορισμὸν ἀνάγκη διασαφῆσαι τὰ τῆς ῥηθείσης συζεύξεως, οἷα τ' ἐστὶ καὶ πῶς τελεῖται. Ἔστι μὲν οὖν τὸ λεγόμενον συνάφειά τις ἐν τοῖς νοήμασι τοιαύτη, ὥστε τὰ ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ ἢ χώρῳ τῇ ἀκοῇ ἢ ταῖς ὄψεσι προσβαλόντα καὶ ὅσα ταὐτὰ ἢ ὅμοια καὶ ὅσα παντελῶς ἀνόμοια καὶ ἐναντία πάλιν ποτὲ τῇ ψυχῇ φαινόμενα συνεφέλκουσι τἄλλα, μεθ' ὧν ἄλλοτε συμπαρέστησαν, οἷον ὁ Πέτρος τὸν Παῦλον, ὁ Πυλάδης τὸν Ὀρέστην, ὁ ποταμὸς τὸ πλοῖον, ἡ θάλασσα τὴν νῆσον, ἡ ἑστία τὸ πῦρ, ἡ ἡμέρα τὸ σκότος, ὁ Φιρδουσῆς τὸν Ὅμηρον, ὁ σατανᾶς τὸν ἄγγελον, ἡ ὕλη τὸ πνεῦμα καὶ τὰ τοιαῦτα. Ἐπισκεπτέον δὲ πῶς αὕτη γίνεται. Οὐδεὶς βεβαίως ἀγνοεῖ τῶν παρόντων ὅτι ὁ ἐρεθισμὸς ὁ ὑπὸ τῶν δονήσεων τοῦ αἰθέρος ἐν τῷ ἀμφιβληστροειδεῖ γεννώμενος, ἐὰν ᾖ σφοδρὸς καὶ παρατεταμένος, οἷος ὁ ἐκ τῆς ὄψεως τοῦ ἡλίου ἢ ἑτέρου τινὸς τῶν ὁρατῶν περιλαμποῦς καὶ στίλβοντος, ἔστιν ὅτε διατηρεῖται χρόνον μακρὸν ὀχληρὸς μάλιστά που τῷ πάσχοντι καθιστάμενος [1]. Τὸν αὐτὸν οὖν τρόπον ἀποδεκτέον καὶ τὸν ἐγκέφαλον ὄντα κορμὸν ἢ στέλεχος τῆς νευρικῆς οὐσίας ἐρεθίζεσθαί τε καὶ διατηρεῖν τὸν ἐκ τῶν αἰσθητηρίων μετοχετευόμενον ἐρεθισμόν. Οὐδὲν δὲ θαυμαστὸν ὅτι ὁ κορμὸς ὁ νευρικὸς ἐπιδεκτικός ἐστι δονήσεων ποικίλων μυρίων ἐκ τῶν μυρίων αἰσθημάτων, ἤτοι τῶν μυρίων αἰσθητικῶν ἐρεθισμῶν, εἴ τις ἐν νῷ θεωρήσειεν ὅσων ἐστὶ καὶ οἵων ἐπιδεκτικὸς ὁ ἀὴρ κυμάνσεων ἢ δονήσεων, ἅτε τῶν τόνων καὶ τῶν ἁρμονιῶν καὶ τῶν ἤχων ἀριθμόν τε πάντα καὶ λογισμὸν ὑπερβαλλόντων, οἷόν ἐστιν ἰδεῖν ἐν ταῖς καλουμέναις ὀρχήστραις καὶ ταῖς μουσικαῖς συναυλίαις, ἔνθα μυρίων ἅμα τόνων ἀσυγχύτως ἀντιλαμβάνονται τὰ ὦτα. Ὥσπερ οὖν αἱ ποικίλαι τοῦ ἀέρος κυμάνσεις καὶ τὰ τούτων μήκη καὶ ὁ ἐν τῷ αὐτῷ τοῦ χρόνου μορίῳ ἀριθμὸς καὶ τὸ σχῆμα τὴν ποικιλίαν γεννῶσι τῶν ἤχων, οὕτω δύναιτό τις ἂν ἀποδέξασθαι καὶ τὰς τῶν ἐγκεφαλικῶν μορίων ἢ κυψελίδων δονήσεις καὶ τοὺς πολλοὺς αὐτῶν καὶ ποικίλους συνδυασμοὺς τὰ ποικίλα, ἁπλᾶ τε καὶ σύνθετα, γεννᾶν καὶ παρατιθέναι τρόπον τινὰ τῇ ψυχῇ νοήματα καὶ παραστάσεις. Συνῆπται τοίνυν αἴσθησις ἑκάστη καὶ νόησις ποιᾷ τινὶ μορίου τινὸς τοῦ ἐγκεφάλου δονήσει, ἧς τελεσθείσης ἅπαξ, αἱ κυψελίδες, ἐν αἷς ἐτελέσθη, κτῶνται, καθάπερ εἴπομεν ἀνωτέρω, τὴν ἕξιν τοῦ τὴν αὐτήν, ἀσθενεστέραν ὅμως, ὕστερον αὖθις ὁρίστασθαι δόνησιν, ὥστε δύνασθαι τὴν ψυχὴν διαγινώσκειν τοῦ φανταστοῦ ἢ μνημονευτοῦ τὸ αἰσθητόν, ὥσπερ εὐχερέστατα διαγινώσκεται τὸ ἐκ τοῦ βολβοῦ τῆς πιέσεως γενόμενον αἴσθημα χρώματος ἢ φωτὸς τοῦ ἐκ τοῦ ἡλίου. Ἀλλ' ἔστιν ὅτε διὰ νόσον ἢ τιν' ἄλλην αἰτίαν ὑπερερεθισμοῦ γενομένου κατὰ τὸ τοῦ ἐγκεφάλου χωρίον, ἐν ᾧ ποτε τελεσθεῖσα δόνησις ἀπέλιπέ τι λεῖψανον, ὥσπερ εἴρηται, τοῦτ' ἔστιν ἕξιν ἢ τάσιν εἰς τὸ δονεῖσθαι πάλιν, ἐκ τῆς ἴσης ἐντάσεως, ἣν οὕτως ἔλαβεν ἡ τοῦ χωρίου δόνησις, ἴσον λαμβάνουσι ταῖς ἀληθέσιν εἰκόσιν ἢ παραστάσεσι ζωηρότητος καὶ ἐναργείας βαθμὸν αἱ τῆς φαντασίας ἢ τῆς μνήμης, ὥστε μηκέτι διαγινώσκειν τὴν ψυχὴν τοῦ φανταστοῦ τὸ πραγματικὸν καὶ τοῦ *ἑτερῇ* τὸ *κάμῳ* κατὰ Δημόκριτον λαλοῦσιν, ὡς ἔσται δῆλον ἐν οἷς περὶ φαντασιώσεως ἐροῦμεν ἐν τοῖς ἀπωτέρω. Τὴν μὲν οὖν τοιαύτην, ἣν ὑποτιθέμεθα, τῆς ἐγκεφαλικῆς οὐσίας ἕξιν διὰ πολλῶν τις ἂν ὑποδείξειεν ἀναλόγων ἐν τῇ φύσει φαινομένων, ἐξ ὧν καθίσταται δῆλον ὅτι σῶμα στερεὸν οἱανοῦν ἔξωθεν ὑπὸ δυνάμεως ἑτέρας ὑποστὰν ἀλλοίωσιν οὐκέτι πάλιν ἀναλαμβάνει, καὶ μηκέτι τῆς δυνάμεως ἐκείνης ἐνεργούσης, τὸ πρῶτον εἶδος ἁπλῶς, ἀλλ' ἀεί τι διατηρεῖ τῆς ἀλλοιώσεως ἐκείνης ἴχνος. Οὕτω δὲ τούτων ἐχόντων καὶ παντὸς μὲν αἰσθήματος ἢ νοήματος οἰκείᾳ συνημμένου δονήσει, δονήσεως δ' ἑκάστης ἐν τοῖς ἐγκεφαλικοῖς μορίοις αἴσθημά τι ἢ νόημα γεννώσης, εὔληπτον ὡς ἐκ δυοῖν δονήσεων ἅμα τελεσθεισῶν ἡ μὲν ἀλλοιοῖ τὴν ἑτέραν. Οὕτω δ' ἀλλήλαις τῶν δονήσεων συνημμένων, ἡ τῆς μιᾶς ἐπανάληψις ὕστερον συνεπάγεται τὴν τῆς ἑτέρας. Ἡ μὲν οὖν καλουμένη *σύζευξις* ἢ συνάφεια νοημάτων τοῦτον ἂν ἴσως τὸν τρόπον ὡς οἷόν τε φυσικώτατα διασαφηθείη τὸ πρῶτον. Τὸ δὲ καλούμενον *ἐνύπνιον* [1], ὅπερ ὡς ἐν κεφαλαίῳ διωρί-

1. Αὐτόθι.

1. « Τὸ ἐν τῷ ὕπνῳ φάντασμα καλοῦμεν ἐνύπνιον », Ἀριστ. περὶ ἐνυπν.

σαμεν ὡς νηπιώδη τινὰ καθ' ὕπνους κίνησιν ἡ φαντασίαν τῆς ψυχῆς, ἐκ φαντασμάτων ἀποτελεῖται παρ' ἄλληλά τε καὶ μετ' ἄλληλα τῇ ψυχῇ παριστα μένων, ὅπως ὁ νόμος ὁ τῆς συζεύξεως αὐτὰ συνάπτει· κρατεῖ μὲν οὖν ὁ νόμος οὗτος καὶ ἐγρηγορότων ἡμῶν καὶ πᾶσα τῆς διανοίας ἐνέργεια τούτῳ συνῆπται καὶ τοῦτον ὅρον ἔχει, καθάπερ ἐν τῷ λέγειν ἢ γράφειν, ὑπόκειται μέντοι κατὰ τὴν ἐγρήγορσιν οὗτος τῇ μετὰ συνειδότος ῥυθμίσει τῆς ψυχῆς, ὥστε τὰς μὲν εἰς τὸ εὖ ἢ τὸ τέλος χρησίμους ἢ σπουδαίας τῶν παραστάσεων τηρεῖσθαι καὶ κατέχεσθαι, τὰς δ' ἀλυσιτελεῖς ἐκκρούεσθαι, ἐν δὲ τῷ ἐνυπνίῳ μετ' ἀκράτου τινὸς τελεῖται τῆς ἐλευθερίας, τῶν εἰκόνων ἀθρόων ἀλλήλαις καὶ ἄνευ τάξεως ἑπομένων τε καὶ συναπτομένων, ὃ συμβαίνειν εἴωθε καὶ πρὸ τοῦ ὕπνου, πολλάκις ἤδη τῷ νυσταγμῷ βαθμηδὸν ἡμῶν αὐτῷ παραδιδομένων.

Συγγενὲς δὲ τὸ τῶν ὀνειράτων φαινόμενον ἑτέροις ὁμοίοις ψυχολογικοῖς, οἷα ἡ φαντασίωσις, ἡ αἰσθητικὴ ἀπάτη, καὶ γεννᾶται δ' οὕτω τὸ ὄνειρον, ὅπως ἐκεῖναι, τὸ μὲν ἐξ ἐτοιμοδιατηρουμένων ἢ καθ' ὕπνον ἤδη γεννωμένων αἰσθητικῶν ἐρεθισμῶν, τὸ δ' ἐκ νοημάτων ἤδη τὴν ψυχὴν κατεχόντων. Ἐπειδὴ δ' ἐν πᾶσι τούτοις ἢ ὅλως ἐκλέλοιπεν ἢ πάνυ που συγχύνει γενόμενον ἀσθενές, ὡς πρότερον εἴρηται, τὸ αὐτὸ συνειδός, ἐκ τούτου τὰ τοιαῦτα φαινόμενα ἐκλαμβάνει ὡς ὄντα ἀληθῶς ἡ ψυχὴ καὶ ἐντεῦθεν ἡ κατ' ὄναρ ἀπάτη· διὰ τὸν αὐτὸν δὲ λόγον ἤτοι τὸν τοῦ συνειδότος ἐκ δὲ τούτου καὶ τῆς διανοίας ὑποβιβασμὸν εἰκότα καὶ δυνατὰ θεωρεῖ τά τε καθ' ὕπνον καὶ τὰ ἐν τοῖς ὁμοίοις ἀνωτέρω μνημονευθείσιν ὁρώμενα πάθεσι, τερατώδη πολλάκις καὶ παρὰ φύσιν ὄντα, πτῶσιν λ. χ. ἢ μετεωρισμὸν τοῦ σώματος, ὥσπερ ἐμοί πολλάκις αὐτῷ συνέβη, καὶ μορφὰς ἀνθρώπων ἢ ζώων καὶ τόπων ἢ πραγμάτων καὶ μεταμορφώσεις ἢ μεταβολὰς τερατώδεις. Ἔστι μὲν ὅτε (τοῦτο δὲ σπάνιον) ἐξεγερθέντος πη τοῦ συνειδότος ἐκ τοῦ προειχῆ τὴν ἐγρήγορσιν εἶναι, διαγινώσκει τὸ ψεῦδος ἡ ψυχὴ τοῦ φαινομένου καὶ τὸ ὀνειρῶδες (ἰδ. Ἀριστ. περὶ ἐνυπν. « πολλάκις γὰρ καθεύδοντες λέγει τι τῇ ψυχῇ ὅτι ἐνύπνιον τὸ φαινόμενον »).

Τοιοῦτον δὴ τὸ ἐνύπνιον μέσος τίς ἐστι βαθμὸς ὑπάρξεως μεταξὺ τῆς ἐντελοῦς ἀπουσίας τοῦ συνειδότος καὶ τοῦ συνειδότος αὐτοῦ· διὸ τὰ ἐνύπνια ἢ εὐθὺς ὡς τὰ πολλὰ ἀρξαμένου γεννῶνται τοῦ ὕπνου ἢ εὐθὺς πρὸ τῆς ἐξεγέρσεως, τὰ δὲ πλεῖστα ἐν ὕπνῳ οὐ βαθεῖ. Ἔστι δὲ τὸ ἐν ἐνυπνίῳ συνειδὸς οὐ παντελῶς κεχωρισμένον τοῦ ἀληθοῦς τοῦ ἐν τῇ ἐγρηγόρσει, ὡς γίνεται δῆλον ἐντεῦθεν ὅτι, ὅ,τι ἡμῖν ἐγρηγορόσι φίλον καὶ σπουδῆς ἄξιον, τὸ αὐτὸ καὶ ἐν ὀνείρασιν ἡμῖν ὡς τὰ πολλὰ καὶ τὰ τοῦ ἰδίου τῶν ἀνθρώπων ἕκαστος ὁρᾷ κατ' ὄναρ ἐπιτηδεύματος, ὁ κυνηγέτης ὅπλα καὶ πτηνὰ καὶ ἐλάφους καὶ λαγὼς καὶ δορκάδας, ὁ ἁλιεὺς ἰχθῦς καὶ δίκτυα καὶ γρίπους, ὁ στρατιώτης παρεμβολὰς καὶ μάχας, ὁ διπλωμάτης ἐπιστολὰς καὶ τηλεγραφήματα καὶ συμπόσια καὶ συναντεύξεις, ὁ δὲ ναυτίας ὁ κομψὸς χορεύς καὶ νεάνιδας καὶ θαλίας. Εὔκαιρον δ' ἐνταῦθα παραθεῖναι τὸ Κλαυδιανοῦ τοῦ Ρωμαίου τετράστιχον, οὗ τὸ κείμενον τὸ λατινικὸν ἀπὸν ἡμῖν ἐν τῷ παρόντι ἀναπληροῦμεν διὰ τῆς ἐμμέτρου τούτων ὑπὸ Φιλίππου Ἰωάννου τοῦ ἀοιδίμου καθηγητοῦ μεταφράσεως :

Ἤνίκα Δηρητὴρ κεκμηκότα γαῖ' ἀναπαύει
λέκτριος, εἰς ὅλας πλάζεται εἴδε νόος·
ἅρματα ἐνόχοισιν ἐνύπνια καὶ περίβρεκτον
ὕπνοις τέρμα· θέλει δ' ἀνδρὶ Δημιστοπόλῳ.

Ὡς τὰ πολλὰ μὲν οὖν εἰσι τὰ ἐνύπνια παραστάσεων ὁρμαθὸς ἀτάκτως ἐπιόντων, ἐλαχίστην ἢ μηδεμίαν πρὸς ἀλλήλας ἐχόντων συνάφειαν, ἀλλ' ἔστι, καίτοι σπανιώτατα, καὶ ὀνείρατα τάξιν ἔχοντα καὶ λελογισμένα παριστῶντα καὶ ῥήματα καὶ ἔργα. Ὅτι δὲ καὶ συμβολικῶς ἔστιν ὅτε παριστᾶσι τὸ μέλλον ἔσεσθαι οὐκ ἂν τις ὅλως ἀμφισβητήσειεν, οὐκ ὀλίγων τοιούτων ὑπ' ἀνδρῶν σοφῶν καὶ σπουδαίων ἀναφερομένων. Τῶν δὲ τοιούτων τὰ μὲν εὐχερῶς ἂν τις ἐξηγήσαιτο πρὸς τὴν οἰκείαν ἑκάστου διάνοιαν, ἃ καὶ καθ' ὕπνους ἄνευ τοῦ συνειδότος ἐργαζομένη φαίνεται πολλάκις, ἀποβλέπων, τὰ δὲ μένουσιν ὅλως ἀνεξήγητα τῷ συνήθει τρόπῳ, παραπλήσιά πως ὄντα τοῖς προαισθήμασι καλουμένοις. Τοιούτων δέ τινων ὀνειράτων ἡ γένεσις ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ καὶ καθόλου τοῖς ἱεροῖς βιβλίοις ἀποδίδοται ἀμέσῳ τινὶ τοῦ θείου τοῦ διὰ πάντων διήκοντος καὶ προνοουμένου περὶ πάντων ἐνεργείᾳ, ὥσπερ ἡ τῶν Φαραὼ καὶ Ναβουχοδονόσορος τῶν βασιλέων (Γεν. 41 καὶ Δαν. 2). Τοιοῦτον δ' ἂν ἁμαρτῶς θεωρηθείη καὶ ὃ εἶδε νεανίας ὢν ὁ τῆς ἐνδόξου δυναστείας, ὑρ' ἣ διάγομεν εὐημεροῦντες, ἱδρυτὴς Ὀσμάνος, ὅπερ εἰς ἑξαμέτρους ποτὲ μετενηνοχότες παρεπέμψαμεν ὧδε τοῖς παροῦσι :

Νυκτὸς ὅτε τρίτατον λάχος ἵσταται, ἐγγύθι δ' Ἠώς,
ὕπνος δὲ γλυκίων μέλιτος βλεφάροισιν ἐφίζει,
ὕπνος λυσιμελής, μερόπεσσιν ἄκος καμάτοιο,
ἀτρεκέων δὲ μάλιστα προσίπταται ἔθνος ὀνείρων,
Ὀθμάνος ὀφθαλμοὺς μαλακῷ πεπεδημένος ὕπνῳ
Ἠϊεβάλοιο γέροντος ἀπὸ πλευρῆφιν ἐσεῖδεν
ἐξαπίνης προϊὸν Μήνης σέλας αὐξομένης ὡς
καί οἱ κλινάμενον κόλποισι μάλ' ἡγαθέοισιν,
αὐτίκα πλησιφαὴς ἐπεὶ εἵσατο δῖα Σελήνη.
Αὐτὰρ ἐπεὶ Μήνη κατεδύσατο κόλπον ἄνακτος,
αὐτίκ' ἀπ' ἰξυόφιν Θόρεν δένδρεον οὐρανόμηκες
τηλεθάον φύλλοισιν ἰδ' ἄνθεσι καὶ γλυκεροῖσιν
καρποῖς, τοῦ δέ τε Θεσπεσίη σκιὴ ἠελίοιο
ἀμφιλαφὴς ἐπύκαζε φάος, κατέκευθε δὲ πᾶσαν
γαῖαν ὁμῶς καὶ πόντον ἐς ὠκεανοῖο ῥέεθρα.
Τέσσαρα δ' ὑψιμέδοντθ' ὑπὸ δενδρέῳ οὔρε' ἔκειτο
Καύκασος ἐσχατόων Ταῦρός θ' Αἶμός τε μάλ' αἰπὺς
Ἄτλας θ', ὃς νώτοισι φέρει οὐρανὸν ἀστερόεντα,
κίονες ὣς κλισίης τανυμήκεος ἀκριτοφύλλου·
καὶ ποταμοὶ κελάδοντες ἐκεῖ ῥέον εὐρυρέεθροι
τέσσαρες, Εὐφράτεώ τε μένος Τίγρις τε καὶ Ἴστρος
Νεῖλός τ' Αἰγύπτοιο πατὴρ μέγας ὀλβιόδωρος.
Κρῆναι δ' ἐξ ὀρέων χέον ὑφόθεν ἀγλαὸν ὕδωρ,
ζωὴν μὲν πεδίοισι φέρον, ζωὴν δὲ νάπεσσιν·
πλεῖοι ἔσαν νηῶν ποταμοί, πλεῖαι δὲ θάλασσαι,
ἀγροὶ δὲ σταχύεσσι τεθήλεσαν, οὖρεα δ' ὕλαις·
τῇσι δ' ἐν ἀηδονίδες μινυρίσμασι μυριόφωνοι
μέλπον· ἐκ στομάτων ὅπα λειριόεσσαν ἰεῖσαι
δενδρέῳ ὑπὸ σκιερῷ, τῷ φύλλ' ἔσαν ὀξέα πάντα
καὶ μακρά, ξιφέεσσιν ἐοικότα δαιδαλέοισι·
μυρία δ' ἐν ναπέεσσιν ἐείδοντο πτολίεθρα
ἀγλαά, πυραμίδεσσιν ἀρηρότα καὶ μεγάροισιν
ὑψ' ὀθελοῖς νηοῖς θ' ἅμα πίσσι, θαῦμα ἰδέσθαι!
πύργοις θ' ὑψερέρεσσιν, ὅθεν λιταὶ ἐς Διὸν ἶσαν·
μιγνύμεναι κελάδοισιν ἀηδονίδων λιγυφώνων.
Εἶτε ποτ' ἐξαπίνης ἄνεμοιο βίη πτολίεσσι
φύλλ' ἐνέηκεν ἅπαντα, τὰ δένδρεον ἐστεφάνωτο,
Βύζαντος δὲ μάλιστα πόλει, πολίων βασιλείῃ,
ἠπείροιν πελαγίοιν τε δυοῖν μεσηγὺς ἐοῦσῃ
σαπφείροιν ἀνὰ μέσσον ἴδ' ἀνθρακίοιν ἀδάμας ὡς
δακτυλίῳ 'ν χρυσέῳ, τὸν δ' ὡς μέγας Ὀθμάνος ὦρτο
δακτύλῳ ἀμφιβαλεῖν, τότ' ἄνεμος μιν ἕβυσμος ὕπνος.

Εἶδον γὰρ βαλιὰν ἔλαφον λύκου αἵμονι χαλᾷ
σφαζομέναν, ἀπ' ἐμῶν γονάτων σπασθεῖσαν ἀνάγκᾳ[1],

τὸ τοῦ Βελλεροφόντου, ᾧ τὸ φανὲν ἐγένετ' αὐτίκα ὕπαρ ἐξ ὀνείρου[2], τὸ τῆς ἐν Ταύροις Ἰφιγενείας, ἣ τὸν πάτριον οἶκον ἰδοῦσα πεσόντα καὶ μόνον ὑπολειφθέντα στῦλον, ὃς ἔλαβεν ἀνθρώπου φθέγμα, συμβολικῶς ἐξηγεῖται τὸ ἐνύπνιον ὡς Ὀρέστου τοῦ ἀδελφοῦ τὸν θάνατον προαγγέλλον, ἅτε στύλων οἴκων ὄντων ἀρσένων παίδων[3], καί τινα μεμαρτυρημένα καὶ ἀληθῆ παρὰ νεωτέροις, περὶ ὧν παρακατιόντες ἐροῦμεν. Ὥσπερ δὲ πρότερον, οὕτω καὶ νῦν ἡμῖν ὁρμητέον ἀπὸ τοῦ πρώτου περὶ τούτων θεωρήσαντος Ἀριστοτέλους. Οὗτος ἐν ἀρχῇ τῆς «περὶ τῆς καθ' ὕπνους μαντικῆς» πραγματείας *πεισθῆναι* μέν φησιν οὐ πάνυ τι ῥᾴδιον εἶναι περὶ τούτων, ἀλλ' οὐδὲ καταφρονῆσαι πάμπαν, τὸ μὲν ἐκ τοῦ μηδεμίαν αὐτῶν ὁρᾶν αἰτίαν εὔλογον, τὸ δ' ἐκ τοῦ πολλοὺς ἢ πάντας ἔχειν τι σημειώδες ἡγεῖσθαι τὰ ἐνύπνια, ὡς ἐξ ἐμπειρίας οὕτω φρονοῦντας. Τὸ μὲν οὖν Θεὸν εἶναι τὸν πέμποντα τὰ τοιαῦτα τῶν ὀνειράτων ἄτοπον ὁ φιλόσοφος ὑπολαμβάνει διὰ τὸ μὴ τοῖς ἀρίστοις αὐτὰ καὶ σοφωτάτοις πέμπεσθαι, τούτου δ' ἀφαιρεθέντος, οὐδεμίαν ἄλλην εὑρίσκει τούτων αἰτίαν εὔλογον. Ἐπειδὴ δ' ἀνάγκη — φησίν — εἶναι τὰ ἐνύπνια τῶν γινομένων ἢ σημεῖα, ἢ συμπτώματα, ἢ αἴτια (σημεῖον μὲν οἷον ὁ ἕσπερος τῆς πρῴας, ἡ τοῦ σφυγμοῦ ταχύτης ἐν τῷ

1. Εὐριπ. Ἐκ. στ. 90.
2. Πινδ. Ὀλ. 13. 66.
3. Εὐρ. Ἰφιγέν. ἡ ἐν Ταύρ. 44. Ἔχει δὲ τὸ τῆς Ἰφιγενείας ὄνειρον αὐταῖς λέξεσιν ὧδε·

Ἔδοξ' ἐν ὕπνῳ τῆς δ' ἀπαλλαχθεῖσα γῆς
οἰκεῖν ἐν Ἄργει, παρθενῶσι δ' ἐν μέσοις
εὕδειν, χθονὸς δὲ νῶτα σεισθῆναι σάλῳ,
φεύγειν δὲ κἄξω στᾶσα θριγκὸν εἰσιδεῖν
δόμων πίτνοντα, πᾶν δ' ἐρείψιμον στέγος
βεβλημένων πρὸς οὐδας ἐξ ἄκρων σταθμῶν·
μόνος δ' ἐλείφθη στῦλος, ὡς ἔδοξέ μοι,
δόμων πατρῴων, ἐκ δ' ἐπικράνων κόμας
ξανθὰς καθεῖναι, φθέγμα δ' ἀνθρώπου λαβεῖν,
κἀγὼ τέχνην τήνδ' ἣν ἔχω ξενοκτόνον
τιμῶσ' ὑβρίσειν αὐτὸν ὡς θανούμενον,
κλαίουσα· τοὔναρ δ' ὧδε συμβάλλω τόδε·
τέθνηκ' Ὀρέστης, οὗ κατηρξάμην ἐγώ·
στῦλοι γὰρ οἴκων εἰσὶ παῖδες ἄρσενες.

Εἰσὶ δὲ καὶ παρὰ Σοφοκλεῖ Ἠλ., 408 καὶ ἑξ. καὶ παρ' Ὀβιδίῳ Μεταμορφ. 7, 634 καὶ ἑξ. καὶ 824 καὶ ἑξ. Ἔτι δὲ τῶν νεωτέρων ἱκανὰ τοιαῦτα παρὰ Σαιξπήρῳ τῷ Ἀγγλῳ καὶ παρὰ Γοτθίῳ καὶ Σχιλλέρῳ τοῖς Τεύτοσι.

Ὅμοια δέ, καίπερ ὄντα μυθικώτερα, ἃ Μόσχος ὁ ποιητὴς ἀφηγήσατο τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀλκμήνης τῆς Ἡρακλέους μητρὸς ἐνύπνια. Ταῦτα, καθάπερ τὰ καλούμενα προαισθήματα, προαγγέλλειν πῃ δοκοῦσι τὸ μέλλον ἔσεσθαι τῷ ἰδόντι αὐτῷ ἢ ἑτέροις, οἷα πρὸς ἄλλοις εἰσὶ πολλοῖς, ὡς ἄνω ἐλέγομεν, τὰ ἐν τῇ Βίβλῳ (τοῦ Ἰωσήφ, τοῦ Φαραώ, τοῦ Ναβουχοδονόσορος), τὰ παρ' Ἕλλησι μυθικά, τὸ τῆς Ἑκάβης, ἢ συμβολικῶς αὐτῇ προαγγελθεῖσαν εἶδε τὴν Πολυξένης σφαγὴν τῆς θυγατρός:

πυρετῷ, σύμπτωμα δ', οἷον τὸ συμβῆναι τὴν ἔκλειψιν ἄδοντος ἢ βαδίζοντος, αἴτιον δ', οἷον ἡ ἐν συζυγίᾳ σελήνη κατ' ἔκλειψιν ἡλίου), σημεῖα μὲν ὅτι ἂν εἶεν ἔν τισιν, ἔστι δ' ὅτε καὶ αἴτια τῶν γινομένων ὁμολογεῖ ὁ φιλόσοφος, τὸ μὲν πρῶτον ἐκ τοῦ πάντων μὲν εἶναι τὰς ἀρχὰς μικρὰς καὶ δὴ καὶ τῶν νόσων καὶ τῶν ἄλλων ἐσομένων ἐν τῷ σώματι παθημάτων, τὰς δὲ τοιαύτας ἀρχὰς μεθ' ἡμέραν μὲν κινουμένας[1] λανθάνειν παρὰ μείζους τὰς ἐγρηγορικὰς κινήσεις, ἐν δὲ τοῖς ὕπνοις εἶναι καταφανεστέρας[2]· «Καὶ γάρ (φησιν) ἐν τῷ καθεύδειν αἱ μικραὶ μεγάλαι δοκοῦσιν εἶναι, ὥσπερ οἴονταί τινες κεραυνοῦσθαι καὶ βροντᾶσθαι, μικρῶν ἤχων ἐν τοῖς ὠσὶ γιγνομένων[3], καὶ μέλιτος ἀπολαύειν, ἀκαριαίου ῥεύματος καταῤῥέοντος». Τὸ δὲ δεύτερον ἐκ τοῦ ἐναντίου «ὥσπερ γὰρ» – λέγει – «μέλλοντες πράττειν καὶ ἐν ταῖς πράξεσιν ὄντες ἢ πεπραχότες πολλάκις εὐθυονειρίᾳ τούτοις σύνεσμεν καὶ πράττομεν (ἕνεκα τοῦ προωδοποιῆσθαι τὴν κίνησιν ἀπὸ τῶν μεθ' ἡμέραν ἀρχῶν), οὕτω πάλιν ἀναγκαῖον καὶ τὰς καθ' ὕπνον κινήσεις πολλάκις ἀρχὴν εἶναι τῶν μεθ' ἡμέραν πράξεων διὰ τὸ προωδοποιῆσθαι πάλιν καὶ τούτων τὴν διάνοιαν ἐν ταῖς νυκτερινοῖς φαντάσμασιν». Ὃ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστι: τοτὲ μὲν ἐρεθισμοὶ δηλωτικοί τινες νόσου τοῦ σώματος ἢ πάθους, ἢ τοὐναντίον μένοντες ἀπαρατήρητοι μεθ' ἡμέραν ἕνεκα τοῦ σπουδαιοτέρας καὶ μείζοσι κατειλῆφθαι τὸ συνειδὸς ἐναργεστέρας καὶ μείζονας ἐν ὕπνῳ γεννῶσι παραστάσεις (ὥσπερ ἑκάστῳ που δῆλον ἐκ τῆς ἰδίας ἐμπειρίας), ἐκ δὲ τούτου σημεῖα τρόπον τινὰ καθίστανται τῶν εἴτα μεθ' ἡμέραν ἐν τῷ σώματι συμβαινόντων, τοτὲ δὲ παραστάσεις ἐν ὕπνοις φανεῖσαι καὶ τρόπον δή τινα προοδοποιήσασαι τὰς μεθ' ἡμέραν πράξεις αἰτιά πῃ καθίστανται τούτων. Τὰ δὲ πλεῖστα *συμπτώματα* τῶν γινομένων ὁ φιλόσοφος ἡγεῖται, μάλιστα δ' ὅσα ξένα τινὰ καὶ (κατὰ τὴν ἐκείνου λέξιν) *ὑπερβατὰ* καὶ πόρρω συμβαίνοντα παριστᾶσιν. Ἔστι δ' οἷον: ὅταν ἀνθρώπου τινὸς ἑτέρου ποιουμένου μνείαν, ἐκεῖνος ἄρνω παραστῇ (ὁπότε καὶ χαριέντως ἐπιφωνεῖν εἰώθασι τὸ παροιμιῶδες: εἰς τὴν *φωτήν* . . . . .), οὐδαμῶς αἰτίου, δῆλα δή, τῷ παραστῆναι τῆς μνείας οὔσης, ἤ, ὅταν, ὡς οὐ πάνυ τι σπάνιον ἰδεῖν, κυβευόντων δυοῖν, εἰπόντος τοῦ ἑτέρου τὸν ὑπ' αὐτοῦ ποθούμενον ἀριθμόν, οἷον «δὶς ἓξ», οἱ κύβοι τοῦτον δείξωσι τὸν ἀριθμὸν ὥσπερ αἴσθησιν ἔχοντες καὶ τὸ ζητηθὲν ἐπιτελεῖν προθυμούμενοι. Ὅθεν ὁ φιλόσοφος, «ὥσπερ οὐδὲ τὸ μνησθῆναι» — φησί — «σημεῖον ἢ αἴτιον τοῦ παραγενέσθαι, οὕτως οὐδὲ τοῦ ἀποβῆναι τὸ ἐνύπνιον τῷ ἰδόντι σημεῖον ἢ αἴτιον, ἀλλὰ σύμπτωμα». Ἐπειδὴ δ' οὔτ' ἀεὶ οὔθ' ὡς τὰ πολλὰ τὰ συμπτώματα συμβαίνουσι, «καὶ πολλὰ» — φησί — «τῶν ἐνυπνίων οὐκ ἀποβαίνει». Ἀρχὴν μὲν οὖν τινα τοῖς ἐνυπνίοις εἶναι *θείαν* ἕνεκα τῶν ἄνω ῥηθέντων οὐχ ὁμολογεῖ ὁ φιλόσοφος, ἀλλά τιν', ὡς φησι πανθεϊστικώτερον, *δαιμονίαν* ἐκ τοῦ τὴν φύσιν εἶναι θείαν μὲν οὖ, δαιμονίαν δὲ κατ' ἐκεῖνον· «διὸ καὶ πάνυ» — φησιν — «εὐτελεῖς ἄνθρωποι προορατικοὶ εἰσι καὶ εὐθυόνειροι»· συμβαίνειν δὲ μάλιστα τοῦτο φησὶ τῶν ἀνθρώπων ὅσοις μελαγχολικὴ καὶ λεπτὴ ἡ φύσις, οἳ παντοδαπὰς ὁρῶσιν ὄψεις, ἐκ δὲ τούτου κατὰ τὴν παροιμίαν «ἂν πολλὰ βάλῃς, ἄλλοτ' ἀλλοῖον βαλεῖς» ὁμοίοις ἐπιτυγχάνουσι θεωρήμασιν.

Ἐξ ὧν οὖν ἄχρι τοῦδ' εἰρήκαμεν γίνεται δῆλον ὡς ὁ πρῶτος περὶ τούτων πραγματευθεὶς Ἀριστοτέλης, οὐκ ἀποδεχόμενος ὅλως τὸ παρὰ Θεοῦ πόθ' ἑνύπνιον πέμπεσθαι, τὸ μὲν διὰ συμπτώσεως ἐξηγεῖται τὴν εὐθυονειρίαν, τὸ δὲ διὰ τοῦ τὰς ἀρχὰς ἐνεῖναι τῷ ἐνυπνιάζοντι τῶν ἀποβήσεσθαι μελλόντων ὡς αἴτια ἢ σημεῖα, τὸ δὲ καὶ τῷ δαιμονίῳ τῆς φύσεως εἰς τὸ πανθεϊστικώτερον, ὥσπερ ἔφθημεν εἰπόντες, ἅτε μορίου καὶ τοῦ ἀνθρώπου τῆς φύσεως ὄντος. Τὸ μέντοι ταῖς ἀληθείαις ἐωρακέναι τῶν ἀνθρώπων ἑνίους ὀνείρατα προδηλωτικὰ τῶν ἐσομένων ἔξω πάσης ἐστὶν ἀμφιβολίας, ἀξίων πίστεως ἀνδρῶν ἀφηγησαμένων. Ποιεῖται δὴ τοιούτων μνείαν ὁ ἀκαδημαϊκὸς Ἀλφρ. Maury καὶ ὁ ἰατρὸς Μ. Σίμων, ἄμφω Γαλάται τὸ γένος. Ἐκ μὲν οὖν τῆς τοῦ πρώτου πραγματείας «Ὁ Ὕπνος καὶ τὰ

---

1. *Κινεῖσθαι* λέγει καὶ *κινήσεις* ὁ φιλόσοφος ἅπερ ἡμεῖς καλοῦμεν ἐρεθισμούς, ἐξ ὧν αἱ παραστάσεις ἢ αἰσθήσεις.

2. Τούτοις ὁμολογοῦντα λέγει καὶ ὁ Γαλάτης ἰατρὸς Tissié (Les Rêves etc. σελ. 60)· « Les maladies débutent généralement par un travail pathologique lent, quelque fois inconscient à l'état de veille, mais qui peut devenir très-sensible à l'état de sommeil et provoquer les rêves, qui ont des rapports plus ou moins sympathiques avec l'organe lésé ».

3. Ἐμοί ποτε, ὑπνοῦντι οὐ πάνυ βαρβάτου πίπτειν ἀρξαμένου νάκτωρ, ἔδοξε κονιορτὸν τὴν οἰκίαν ὑπὸ σεισμοῦ κατασσεῖν ἀθρόον· ἐξεγρόμενος δ' ὑπὸ τῆς ταραχῆς ἐν οὖπω σαφεῖ τῷ συνειδότι ἄτοπον ἔδοξε καὶ παρ' ἐλπίδα τι, τῆς οἰκίας ἐρειφθείσης, ἐμὲ ζωὸν ὑπολελεῖφθαι καὶ σῶον.

Ἐνύπνια» («Le Sommeil et les Rêves») παρατίθεμεν ἐνθάδε δύο τάδε:

α) Ἀνὴρ Γαλάτης, ὁ Φ., παῖς ὢν εἶχεν ἐπισκεψάμενος τὰ τῆς Montbrison περίχωρα, πόλεως γαλατικῆς ἐν τῷ νομῷ Loire, ἔνθα καὶ ἦν ἀνατεθραμμένος. Ὢν δ' ἀπόδημος ἐπὶ πλείστον, ἔτεσιν ὕστερον εἴκοσιν ἐπεθύμησε θεάσασθαι τοὺς τόπους, ἐν οἷς ποτ' ἦν διελήλυθὼς τὴν παιδικὴν ἡλικίαν, καὶ τοὺς πάλαι φίλους ἰδεῖν. Μέλλων οὖν ἀποδημεῖν εἰς Forez εἶδε τῇ προτεραίᾳ κατ' ὄναρ ὡς ἀφιγμένος εἰς τὸ τῆς ὁδοιπορίας τέρμα καὶ ὢν οὐχὶ πόρρω τῆς Montbrison ἐν τόπῳ, ὃν οὔπω πρότερον εἶχεν ἰδών, ὁρᾷ τιν' ἄγνωστον, οὐ μανθάνει τοὔνομα· ἦν δὲ φίλος τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ὃν εἶδε μὲν ἀληθῶς ἔτι παῖς ὤν, ἀλλὰ διὰ χρόνου μῆκος ἠμέμνητο τοῦ ὀνόματος μόνου. Ἀφικόμενος οὖν ἡμέραις ὕστερον εἰς Montbrison ἐξεπλάγη τόν τε τόπον εὑρών, ὃν εἶδε κατ' ὄναρ καὶ τῷ κυρίῳ Φ. συναντήσας, ὃν ἀνεγνώρισεν ὄντα τὸν ὄναρ αὐτῷ φανέντα πλὴν ὅτι πως ἦν ἐκείνου πρεσβύτερος τὴν ὄψιν.

β') Αὐτὸς ὁ κ. Maury συνεχῶς ἑώρα κατ' ὄναρ ἄνδρα φοροῦντα πῖλον εὐρύν, ἔχοντα δ' ὄψιν ἰδίαν οἱουεί τινος ἐξ Ἀμερικῆς Ἀγγλοσάξωνος. Ὄντα δέ (φησίν) ὅλως ἄγνωστον ἐνόμιζέ τι τῆς φαντασίας εἶναι πλάσμα τὴν ὄψιν. Ἐξεπλάγη δὲ μετὰ μῆνας πολλοὺς ἰδὼν ἐκεῖνον ὁμόσε καθ' ὁδὸν ἰόντα ἁπλῶς τοιοῦτον, οἷος αὐτῷ κατ' ὄναρ ἐφαίνετο καὶ ταὐτὰ φοροῦντα.

Ἐκ δὲ τῆς τοῦ δευτέρου («Ὁ τῶν ὀνειράτων κόσμος», («Le monde des Rêves»), σ. 65) δανειζόμεθα τάδε: α') Γυνὴ Γαλάτις οἰκοῦσα ἐν Σαιγόνι, πρωτευούσῃ τῶν ἐν Κοχιγκίνῃ γαλατικῶν ἀποικιῶν, ἀποδημήσειν ἔμελλεν ἐκεῖθεν ἐπὶ ἀτμοκινήτου πολεμικῆς εἰς τὴν μεσόγαιαν ἀνὰ τὸν ποταμὸν Μεκόγγαν, ὅτε τῇ προτεραίᾳ νύχθ' ὅλην ἐτύγχανεν ὁρῶσα πυρκαϊὰς καὶ ναυάγια κατ' ὄναρ· μετὰ δὲ τὴν ἑκάστοτε τῆς γυναικὸς ὑπὸ φόβου καὶ ταραχῆς ἐξέγερσιν ἐπανήρχοντο τὰ φαντάσματα σφοδρότερα· ἀπέπλευσεν οὐχ ἧσσον ἡ γυνή· τοῦ λέβητος ὅμως ἐπὶ τοῦ πλοῦ διαρραγέντος, κατακαεῖσα ῥιπωδῶς ἐτελεύτησε μετ' ὀλίγον.

β') Ἱερεὺς εὐαγγελικὸς Οὐλρίκης ὀνόματι φίλον εἶχεν ἱερέα τῆς γειτονος κώμης. Τούτῳ ποτέ, παντελῶς ὑγιαίνοντι, περὶ προσεχοῦς αὐτοῦ θανάτου διαλεγομένῳ μὴ πειθόμενος, ὡς τὸ εἰκός, ἀποτρέπειν ἀπὸ τῶν τοιούτων ἐπειρᾶτο σκέψεων· ἡμέραις ὅμως ὕστερον οὐ πολλαῖς ὁρᾷ τὸν φίλον ὄναρ ὑπ' ἀφνιάσαντος ἀγόμενον ἵππου πεσόντα καὶ καταθλασθέντα τὴν κεφαλὴν ἐν ὁδῷ τινι τῶν συνήθων. Ἀφ' οὗ δ' ἐξηγέρθη δακρύων ὅλην αὐτὸν ἡμέραν ὀδυρόμενον ἐπὶ βεβαίῳ τοῦ φίλου θανάτῳ ἐχλεύαζέ πως ἡ γυνὴ παραμυθουμένη. Ἀλλ' οὐχ ἧσσον ἐξερχόμενος ἔπειτα σὺν τῇ συζύγῳ πρὸς περίπατον Οὐλρίκης ὁ ἱερεὺς ἀνεκοίνωσε τῇ παιδίσκῃ τὴν ὁδόν, ἅτε πεπεισμένος ὡς ἐλεύσονται ζητοῦντες αὐτὸν ἀπὸ τῆς γειτονος κώμης. Τῷ ὄντι δ' ἐπανερχόμενος ὁρᾷ τὴν παιδίσκην ἐρχομένην εἰς ὑπάντησιν αὐτῷ καὶ λέγουσαν ὡς ἦλθον ἄνθρωποι ζητοῦντες αὐτὸν ἐκ τῆς γειτονος κώμης, ἵνα τελέσῃ βάπτισμα. Ἀλλ' αὐτὸς ἐνόησεν εὐθὺς τὴν ἀληθῆ αἰτίαν. Ὄντως εἶχε πρὸ μικροῦ τελευτήσας ὁ φίλος.

Ἔστω δέ μοι προσθεῖναι τούτοις ἕτερα γεγονότα, ὧν τὸ μὲν ἐνθάδε συνέβη ἀνδρὶ φίλῳ ἰλλογίμῳ τε πάνυ καὶ παιδείας οὐκ ἀμοιροῦντι, τὸ δέ που κατὰ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, τὸ δὲ τρίτον καὶ παραδοξότερον ἐν Γερμανίᾳ. Ὁ φίλος ἔτι νεώτατος ὢν εἶχε φίλον, ὃς ἀπεδήμησεν ὕστερον εἰς Ῥωσίαν. Ἐτῶν δὲ πολλῶν παρελθόντων, ἐν οἷς οὐδὲν οὐδέποτ' ἔτυχεν ὑπὲρ ἐκείνου φροντίσας, εἶδε κατ' ὄναρ αὐτὸν ὑπαντήσαντα καθ' ὁδὸν ἑαυτῷ καὶ προσειπόντα. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ κατερχόμενος τὴν εἰς Γαλατᾶν εἶδε τῷ ὄντι τὸν φίλον ἐπανελθόντα πρὸ ὀλίγων ὡρῶν ἐκ Ῥωσίας, ὃς καὶ προσείπεν αὐτὸν ἀναγνωρίσας. Ἐν δὲ χωρίῳ τινὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Πάσχα κατὰ τὴν δευτέραν Ἀνάστασιν γυνὴ πρεσβῦτις ἐν τῇ τοῦ ναοῦ γυναικωνίτιδι καθημένη διὰ τὸ γῆρας ὑπνωσεν· ἔδοξεν οὖν αὐτῇ κατ' ὄναρ ἀνθρώπους ἐν κώμῃ γειτονι θεωμένους τὴν ἐκεῖ τελετὴν ἀπὸ στέγης καταπεσεῖν καὶ τοὺς μὲν ἀποθανεῖν αὐτίκα, τρωθῆναι δὲ καὶ δεινὰ παθεῖν τοὺς ἄλλους. Ἐκείνη μὲν ἐξεγειραμένη διηγήσατο ταῖς παρεστώσαις ἃ κατ' ὄναρ εἶδε, μετὰ δὲ χρόνον οὐ μακρὸν ἀφίκοντό τινες ἐκ τῆς κώμης ἀγγέλλοντες τὸ γεγονός, οἷον ἔδοξεν ἐκείνῃ γενέσθαι. Ἐν Γερμανίᾳ δέ, ἐν τῇ πόλει Γοτίγγῃ, κυρίαι δύο, ἡ διδάκτειρα Π. καὶ ἡ δεσποινὶς W., ἐξ ὄψεως μόνης ἀρ' ὧν ἐποιοῦντο περιπάτων ἀλλήλας γινώσκουσαι, πάσχουσαι δ' ὑπὸ νόσου ῥθινάδος ἠρώτων ἑκατέρα περὶ τῆς ἑτέρας ἐπισκεπτόμενον ἑκάστοτε τὸν κοινὸν ἀμφοῖν ἰατρὸν Κ. Γ. Θ. Ρύτιον (Rüte), ὃς ἀρηγείται ταῦτα [1]. Ἔκρυπτε δ' οὗτος, ὡς τὸ εἰκός, αὐτῶν ἑκα-

1. Ueber die Existenz der Seele von Naturn. Standpunkte.

τέραν τὰ περὶ τὴν ἑτέραν· καὶ τῆς μὲν δεσποινίδος ἦν ἡ νόσος καλπάζουσα καὶ ἦν ἤδη κλινήρης, ἡ δὲ διδάσκαλος οὔπω. Νυκτὶ δέ τινι περὶ τὴν δευτέραν μετὰ τὸ μεσονύκτιον ὥραν ὁ ἰατρὸς κληθεὶς κατὰ σπουδὴν εἰς τῆς διδασκάλου τὴν οἰκίαν εὗρεν ἤδη τὰ λοίσθια πνέουσαν, ὀλίγῳ δ' ὕστερον ἀποθανοῦσαν. Ὥραν δ' ἡμίσειαν ἐκεῖ παραμείνας ἀπῆλθε πορευόμενος οἴκαδε· καθ' ὁδὸν ὅμως ἐπῆλθεν αὐτῷ καὶ τὴν ἑτέραν ἰδεῖν ὡς εἶχεν. Ἐλθὼν οὖν ἐκεῖσε καὶ τῷ σημείῳ χρησάμενος, ᾧ νύκτωρ αὐτῷ τὴν θύραν ἀνοίγειν εἰώθεσαν, εἰσῆλθεν. Εἶδε δ' εἰσελθὼν ὑπαντήσασαν αὐτῷ τὴν μητέρα τῆς νοσούσης λέγουσαν, ὡς αὐτῆς ἡ θυγάτηρ ἡμισείᾳ πρότερον ὥρᾳ εἶδεν ἐνύπνιον θαμβητὸν τῷ παραδόξῳ· ἐξεγερθεῖσα μεθ' ὕπνον ἥλαρρὸν ἀνερώνησεν αἴφνης ὀρθωθεῖσα: «Ἡ διδάσκαλος ἤδη τὸ ζῆν ἐκλιποῦσα καί μοι περιλαμπεστάτη φανεῖσα διαρρήδην εἶπεν ὡς μέλλω κἀγὼ τελευτήσασα μετὰ μικρὸν ἐκείνῃ συναποδημήσειν». Εἰσελθὼν οὖν ὁ ἰατρὸς εἰς τὸ τῆς νοσούσης δωμάτιον εὗρεν αὐτὴν ἐν τῇ κλίνῃ καθημένην ἥσυχον καὶ φαιδράν, συγκεκινημένην ὅμως καὶ φοινίσσουσαν τὰς παρειάς, ὑγρὰν δὲ τὸ μέτωπον. Ἀρνήσατο μὲν οὖν καὶ αὐτὴ τῷ ἰατρῷ ταῖς συνήθεσι λέξεσι τὸ γεγονός, ἐκ τῆς ὥρας ὅμως ἐκείνης εἰς τὸ χεῖρον ἀεὶ τῆς νόσου χωρούσης, ἐτελεύτησε τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ· συμπίπτον δ' εὗρε λογισάμενος ὁ ἰατρὸς τὸ γενόμενον ἀκριβῶς τῇ ὥρᾳ, καθ' ἣν ἀπέθανεν ἡ ἑτέρα.

Τοιούτοις ὁμοίως ἢ καὶ μᾶλλόν εἰσι δυσεξήγητα τὰ προαισθήματα, περὶ ὧν ἐποιησάμεθα μνείαν ἀνωτέρω [1], δι' οὐκ ὀλίγων βεβαιούμενα γεγονότων. Ὀλίγα δὲ πάνυ παρατίθεμεν ἐνθάδε δανεισάμενοι παρὰ τοῦ κ. M. Simon.

α) Ἡ ἡγεμονὶς de Conti κατ' ὄναρ εἶδεν ἑτοιμόρροπον τὸ τοῦ μεγάρου μέρος, ἐν ᾧ ἐκοιμῶντο τὰ ἴδια τέκνα. Ταραχθεῖσα δὲ καὶ ἐξεγερθεῖσα τῷ φόβῳ προσεκάλεσέ τινας τῶν θεραπαινίδων, ἐγγὺς ἐκεῖ κοιμωμένων. Ἐκείναι μὲν οὖν αὐτίκα προσελθοῦσαι πεῖθειν ἐπειρῶντο περὶ τοῦ ψεύδους ἐνυπνίου παντὸς κατὰ τὴν παροιμίαν· ἐπιμενούσης δὲ τῆς δεσποίνης, ἥ τε παιδαγωγὸς καὶ αἱ τροφοὶ προσεποιήσαντο μὲν ἐπὶ στιγμὴν ὑπακοήν, ἐπανελθοῦσαι δ' εἶπον ὡς ἦν ἂν ἀπάνθρωπον ἐξεγεῖραι καὶ ταράξαι τοὺς ἡγεμονίδας ἡσυχῇ κοιμωμένους· ἡ δὲ τὴν ἐπιμονὴν αὐτῶν ὁρῶσα τὴν ἑαυτῆς ἐζήτησε σοβαρῶς ἱππέστριδα· μὴ δυνάμεναι τοίνυν ἀντειπεῖν αἱ θεράπαιναι μετήγαγον εὐθὺς τοὺς παῖδας εἰς τὸν κοιτῶνα τῆς μητρός, οὗ γενομένου, κατέπεσε μετὰ μικρὸν ἐκεῖνο τὸ μέρος.

Ἔστι μὲν οὖν ἐνύπνιον τὸ γεγονός, ἐμφαίνει τι μέντοι κομιδῇ προαισθηματικόν, τὰ δ' ἑπόμενα καθαρῶς εἰσι προαισθηματικά.

β) Γυνή τις ἐπισκεπτομένη φίλην οἰκοῦσαν οὐκ ἐγγὺς ἔσχε φάντασμα τὴν ἀδελφήν, ἣν ὑγιᾶ καὶ σῶαν εἶχεν οἴκοι καταλιποῦσα, ἐν κινδύνῳ δεινῷ γεγονέναι. Ἐπανελθοῦσα δὲ κατὰ σπουδὴν ἔμαθε παρὰ τῶν οἰκείων ὅτι δεινῇ συνέσχητο, αὐτῆς ἀπούσης, αἱμορροΐᾳ.

γ) Ἀνήρ, ἐξεληλυθὼς τῆς οἰκίας ἤδη χρόνον πολύν, ἐπανήκων ἐσπέρας ἔλαβε φάντασμα τῆς οἰκίας καιομένης, ἣν ᾤκει· σπουδῇ δ' ἐκ τούτου χωρῶν ὑπήντησε μετὰ μικρὸν ἀνθρώπῳ πυρκαϊὰν ἀγγέλλοντι πρὸ ἡμισείας ὥρας ἐν τῇ οἰκίᾳ τῇ αὐτοῦ ἐκραγεῖσαν.

Πλείονα δ' ἄν τις εὕροι τοιαῦτα παρὰ τοῖς Ρωμαίοις Κικέρωνι (ἐν τῷ Divinatione), Σουετωνίῳ καὶ Οὐαλερίῳ Μαξίμῳ, οὐκ ὀλίγα δὲ καὶ παρὰ τῷ εὐσεβεῖ καὶ θαυματολόγῳ Πλουτάρχῳ, ἃ συντομίας ἕνεκα παραλείπομεν. Περὶ μὲν οὖν τῶν ἐνυπνίων, ἐν οἷς, ὡς ἔοικε, προδηλοῦταί πῃ τὸ μέλλον ἔσεσθαι, καὶ τῶν προαισθημάτων, εἴτε συμπτώματα ταῦτα θεωρητέον εἴτε τῷ δαιμονίῳ τῷ τῆς φύσεως ἐξηγητέον, ὥσπερ Ἀριστοτέλει δοκεῖ, χωρὶς τοῦ συνειδότος αἰσθήσεώς τιν' ἐν ἡμῖν ἐνέργειαν ἀπὸ πόρρω κινουμένων ἐν ὕπνοις ἢ καὶ μεθ' ἡμέραν ἀποδεχομένοις εἴτε καὶ τινι τῆς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ σώματος ἐν τοῖς ὕπνοις, ὥσπερ φήθησάν τινες, ἐξόδῳ καὶ θεωρίᾳ τῶν πόρρω που τελουμένων, εἰρήσθω τοσαῦτα. Ἐπειδὴ δ', ὥσπερ Ἀριστοτέλης εἴρηκε, τῆς φαντασίας ἐστί τι γέννημα τὸ ἐνύπνιον, ἀπόντος ἢ πάμπαν ἠμαυρωμένου τοῦ αὐτὸ συνειδότος, ἐκ δὲ τούτου συγγενὲς ἑτέροις, ὡς εἴρηται, φαινομένοις, οὐ σμικρὸν ἂν εἰς τὴν ἐκείνου συμβάλοιτο διακόρησιν ἡ τούτων ἐξέτασις καὶ θεωρία. Εἰσὶ δ', ὥσπερ εἴπομεν, ἡ φαντασίωσις, ἡ ἔκστασις, ἡ ὑπνοβασία, ἡ μανία καὶ τὰ τοιαῦτα.

Ἡ μὲν οὖν φαντασίωσις (hallucinatio, hallucination) ἐστί τις οἷον αἴσθησις ἐξ οὐκ ὄντων ἀπατηλή, καθάπερ ἐν τοῖς ὀνείρασιν, ὑπαρ αὐτὴ γινομένη· διαφέρει δὲ τῆς ἁπλῆς τῶν αἰσθήσεων ἰδίᾳ δὲ τῆς ὁράσεως ἀπάτης (illusion) τῷ γίνεσθαι ταύτην ἐξ ὄντος μὲν οὐκ ὀρθῶς δέ, τὸ μὲν δι' ἀσθένειαν ὀργάνου, τὸ

1. Ἴδε ἀνωτέρω σχετικὴν σελίδα.

δὲ καὶ διὰ δόξαν ἡμαρτημένην. Εἰσὶ δὲ τούτων αἱ μὲν ἀδιόρθωτοι παντελῶς, αἱ δὲ διορθωταὶ τῇ κρίσει· ἀδιόρθωτοι μὲν οἷα τῆς σελήνης ἡ κατὰ τὸν ὁρίζοντα διάμετρος φαινομένη μείζων ἢ ἡ κατὰ τὴν κορυφήν, καὶ ἡ τῆς γῆς ἐπιφάνεια φαινομένη κοίλη τοῖς ἀεροναύταις, αἴτιον δὲ τοῦ μὲν πρώτου, καθ' ἃ γινώσκουσι πάντες, ἣν ἔχομεν δόξα περὶ μείζονος ἐκείνης ἀποστάσεως, ὅταν ᾖ κατὰ τὸν ὁρίζοντα ἢ ὅταν ὁρῶμεν αὐτὴν ἐπὶ τῆς κορυφῆς διὰ τὸ ἐγγυτέρω ταύτην ἡμῖν εἶναι δοκεῖν, τοῦ δὲ δευτέρου τὸ μεθ' ἱκανὴν ἀπὸ τῆς γῆς ἀνύψωσιν ἰσοῦψῆ τοῖς ἀεροπόροις φαίνεσθαι τὸν ὁρίζοντα. Ἔστι δ' ἡ φαντασίωσις τὸ μὲν ἀκούσιος ἐκ νοσηρᾶς τινος γεννωμένη τῶν νεύρων ἢ τοῦ ἐγκεφάλου καταστάσεως, ἐξ οὗ καὶ δόξαν ἐμποιοῦσιν ὡς ὄντα τὰ φαινόμενα, τὸ δὲ ἑκουσία παρὰ τοῖς ἰσχυρᾷ διδωρημένοις φαντασίᾳ καλλιτέχναις καὶ ποιηταῖς καὶ *ἐνθουσιασταῖς*, κατὰ βούλησιν ὡς παρόντα τὰ μὴ (παρόντα) φανταζομένους, οἷος ἦν, ὡς ἔοικε, Γοίθιος ὁ ποιητής, ὃς κατ' ἀφήγησιν ἰδίαν ἠδύνατό τι φαντάζεσθαι καταμύων ἄνθος, τὸ δὲ μετεβάλλετο μὲν ἀεὶ καὶ νέον ἔνδοθεν ἐξείλισσεν ἄνθος ποικιλόχρουν, οὐ μὴν φυσικόν, διήρκει δ' ἐφ' ὅσον ἐκεῖνος ἤθελε[1]. Παραδοξότερα δὲ καὶ σπανία τις ἀληθῶς ἦν εἶχε δύναμιν φαντασίας (Brierre de Boismont des halluc. p. 39) ὁ Γαλάτης ζωγράφος, ὃς ἐν ἑνὶ ἐνιαυτῷ τριακοσίας ἔγραψε μικράς τε καὶ μεγάλας ἐπιτυχεῖς ἀνθρώπων εἰκόνας, ὧν ἕκαστον ἅπαξ μόνον ἔχρηζεν ἰδεῖν καθήμενον· ἀρηγείτο δ' αὐτὸς περὶ τῆς ἰδίας ἕξεως ὧδε: «θεωρῶν ἐπιμελῶς τὸ προσελθὸν μοι πρότυπον ἐπὶ ἡμίσειαν ὥραν ἐσκιαγράφουν αὐτὸ κατὰ διαλείμματα ἐπὶ τοῦ πίνακος· τούτου δὲ γενομένου προσεκάλουν ἕτερον· ἑκάστοτε δὲ πρὸς ἀποτελείωσιν εἰκόνος ἑκάστης ἐφανταζόμην τὸ πρότυπον καθήμενον ἐπὶ καθέδρας ἐναργέστερον ἔτι τήν τε χροιὰν καὶ τὸ εἶδος· οὕτω δ' ἔστιν ὅτε θεωρῶν ἐζωγράφουν αὐτὸ καὶ βλέπων ἑκάστοτε πρὸς τὴν καθέδραν ἐώρων ἐπ' αὐτῆς τὸν ἄνθρωπον».— Ἑκουσία δ' ἐστὶ καὶ ἡ διὰ τεχνητῆς ὑπνώσεως ἢ διὰ ποτῶν ἢ φαρμάκων ὑπνωτικῶν, ὀπίου, κανναβέως καὶ τῶν ὁμοίων, οἷς οἱ κακοδαίμονες (εἰσὶ δ' ὁμολογουμένως οἱ πλείστοι) χρῶνται πρὸς λήθην μὲν τῶν δεινῶν τοῦ βίου βραχεῖαν, ἡδονὴν δὲ καὶ εὐεστὼ καὶ εὐδαιμονίαν ἰσόχρονον ὧν ἐκεῖνα γεννῶσι φαντασμάτων.

Τῷ μὲν οὖν ὀπίῳ καὶ τοῖς ὁμοειδέσι χρῶνται μάλιστα πάντων οἱ ἐν Ἀσίᾳ Σῖναι καὶ Ἰνδοὶ καί τινες ἐσχάτως Ἀγγλοσάξωνες ἐν Ἀμερικῇ καὶ Ἀγγλίᾳ, τοῖς δὲ ποτοῖς ἄλλα τ' ἔθνη καὶ γένη πολλά, παιδείας ἄμοιρα καὶ βάρβαρα, παρὰ τῶν σοφῶν καὶ *φιλανθρώπων* Εὐρωπαίων μαθόντα, καὶ τούτων αὐτῶν οἱ βορειότεροι, Ἄγγλοι καὶ Γερμανοὶ καὶ Σουηδοὶ καὶ Νορβηγοὶ καὶ Ρῶσσοι. Τὸ δὲ τῆς χρήσεως, ὀλεθρίου περ οὔσης, αἴτιον αἱ μυρίαι ταλαιπωρίαι καὶ φροντίδες καὶ μόχθοι καὶ κακουχίαι καὶ νόσοι καὶ θλίψεις καὶ δυσελπιστίαι καὶ στερήσεις, ἃ πάντα καθιστῶντα τὸν βίον ἐπαχθῆ καὶ «τὸ λεγόμενον» ἀβίωτον, ἐπιθυμίαν ἐμποιοῦσι τοῖς ἀνόλβοις ἐκείνοις καὶ δυστήνοις ἀπαλλαγῆναι τούτων ἐπὶ στιγμὴν ἐνεργείᾳ τῇ τοῦ ποτοῦ, ᾧ ποτιζόμενοι, φαντασιούμενοι, μακαρίους ἑαυτοὺς ἐπὶ μικρὸν ὁρῶσιν ὥσπερ οἱ πλουτοῦντες ἐν ὀνείρῳ, τοῦ συνειδότος ἀμαυρωθέντος.

Πολλῷ δὲ τῶν μεθυστικῶν εἰσι κινητικώτερα τῆς φαντασίας τὰ ναρκωτικά, οἷς οἱ χρώμενοι ἀπαναρκούμενοί πως ὁρῶσιν ὁράματα καὶ φαντάσματα τοτὲ μὲν ἡδέα καὶ τερπνά, τοτὲ δὲ πάλιν ὀχληρὰ καὶ μελαγχολικὰ καὶ θλιπτικά. Τέρπει δ' αὐτούς, ὡς ἔοικε, καὶ ἡ ταχίστη διαδοχὴ τῶν φαντασμάτων. ἐξ ἧς ἄν τις εἰκάσειε, καὶ τὸ δοκεῖν ἐκείνοις ἀπέραντόν τινα διατείνεσθαι τὸ ἐνύπνιον χρόνον. Ἀρηγείται δὲ τοῦ ὀπίου τὴν ἐνέργειαν ὁ Ἄγγλος Θωμᾶς ὁ Κουϊνσιος ἐν ἰδιαιτέρᾳ πραγματείᾳ[1]. ὅσα δῆλον ὅτι καὶ οἷα χρησάμενος εἶδεν αὐτὸς ὀνείρατα καὶ φαντασιώδη γεγονότα, ἐξ ὧν ἐνθάδε παρατιθεμεν ὑμῖν ὀλίγα:

Ἀρχόμενα μὲν ἦσαν, ὥς φησιν, ἡδέα αὐτοῦ καὶ τερπνὰ τὰ φαντάσματα, ἀλλ' ὕστερον οὐ πολλῷ καθίσταντο ὀχληρὰ καὶ ἐπίμονα. Ἐγρηγορὼς ἐν τῇ κλίνῃ ἐθεᾶτο διερχομένας πρὸ τῶν ὀμμάτων πομπὰς ἐπικηδείους, οἰκοδομήματα δὲ μυρία ἵσταντο πρὸ αὐτοῦ μετάρσια· εἶτα δ' ἐπελθόντος ὕπνου αἱ αὐταὶ φαντασιώσεις ἐπανήρχοντο ὡς ἐνύπνια μετὰ μεγέθους ἀπείρου. Ἐώρα δ' ἑαυτὸν ἐνταῦθα κατακρημνιζόμενον εἰς ἄβυσσον, ἐξ ἧς οὐκ ἦν πως αὖθις ἀνελθεῖν· ὁ χῶρος καθίστατο ἄπειρος, ὁ δὲ χρόνος γινόμενος ἀμέτρητος ἑαυτῷ

1. Beiträge zur morphologie û Naturwissenschaft.

1. Quincey. « Confessions of an English opieater ».

ζετο τῇ αἰωνιότητι. Τὰ τῆς παιδικῆς ἡλικίας παρίσταντο πραγματικὰ μετ' ἀκριβείας ἐντελεστάτης, ἱστορικαὶ δὲ σκηναὶ χρόνων ποικίλων καὶ πάνυ διεστώτων ἀπ' ἀλλήλων ἐκ τῶν ἰδίων ἀναγνώσεων ἀνελισσόμεναι συνήπτοντο παραδόξως ἀλλήλαις ἀποτελοῦσαί τι δρᾶμα τεράστιον. Ἐπειδὴ δ' ἀνεγίνωσκεν ἄλλοτε συνεχῶς καὶ μεθ' ἡδονῆς τὸν Τίτον Λίβιον, παρ' ᾧ βαθέως αὐτὸν ἐκίνουν αἱ λέξεις Consul Romanus, μετὰ πολλὰ καὶ ποικίλα φαντάσματα τῆς πατρίου ἱστορίας, αἴφνης ἤκουεν ἠχουσῶν μετὰ κρότου τῶν λέξεων ἐκείνων, ἑώρα δὲ μεγαλωστὶ χωροῦντα περιβεβλημένον αὐτοῦ τὴν χλαμύδα τὸν Παῦλον Αἰμίλιον ἢ τὸν Μάριον περιεστοιχισμένον ὑπὸ κεντυριώνων, ἑπομένων μετὰ βοῆς τῶν λεγιώνων. Ἄλλοτε πάλιν ὁ Κουΐνσιος ἑώρα κατ' ὄναρ ὕδατα λιμνάζοντα διαυγῆ καὶ χαρίεντα, μεταβαλλόμενα μετὰ μικρὸν εἰς ὠκεανούς, ἐφ' ὧν ἐφαίνοντο μυρίαι τινὶς ἀνθρώπων ὄψεις εἰς οὐρανοὺς ὁρῶσαι, μαχομένων, ἀνελπίστων, ἱκετευόντων, ἀρξαμένων εὐθὺς ὀργεῖσθαι κατὰ μυριάδας. Εἶτα δ' ἐν Κίνᾳ καὶ παρ' Ἰνδοῖς γενόμενος ἐθεᾶτο ζῴων πλῆθος ἄμιγχανον τερατωδῶν καὶ γεγονότων καὶ μελλόντων, Μαλαίου τινός, ὃν ποτ' εἶχεν ἰδών, ἐξάγοντος εἰς τὸν ἀλλόκοτον τοῦτον κόσμον. Ἑώρα δ' ἑαυτὸν γενόμενον νῦν μὲν εἰδώλων, νῦν δὲ ἱερέα, νῦν δὲ λατρείας ἀπολαύοντα καὶ θυμάτων, ἐξ οὗ τῇ τοῦ Βράμμ περιπεσὼν θρ-

γῇ διέτρεχε, φεύγων αὐτήν, ἐν ἀκαρεῖ τὰ δάση πάντα τῆς Ἀσίας, ὅτ' αἴφνης ἐλθὼν εἰς Αἴγυπτον ὑρίστατο ποινὰς χαλεπωτάτας ὑπὸ τῶν ἐπιχωρίων Θεῶν Ὀσίριδος καὶ Ἴσιδος, ὡς ἁμαρτών ποτε περὶ τὴν Ἶβιν καὶ τὸν κροκόδειλον, τεθαμμένος ἐπὶ μυριάδας ἐτῶν ἐν ταῖς πυραμίσιν. Ἐν μὲν οὖν τοῖς ὀνείρασι τούτοις ἦσαν ὄψεως φαντάσματα τὰ φαινόμενα τῷ τῆς μορφῆς ἀτόπῳ καὶ ξένῳ καταπλήττοντα τὸν ὁρῶντα, ἐν ἄλλοις ὅμως μετὰ μουσικῆς ἀρχομένοις, ἀπουσῶν εἰκόνων ἢ φαντασμάτων, ἀγωνία τις ἐξ ἀγνώστου τινὸς εἱμαρμένης ἀδυσωπήτου κατεῖχε καὶ συνέβλιβεν αὐτοῦ τὴν ψυχήν. Καὶ περὶ μὲν τῶν ἐκ τοῦ ὀπίου τῆς χρήσεως ἐνυπνίων εἰρήσθω τοσαῦτα. Ἐν ἑτέρᾳ δ' ἄλλοτε πραγματείᾳ ποιησόμεθα τὸν λόγον περὶ ἑτέρας τῆς φαντασίας κινητικῆς καὶ γεννητικῆς ὀνειράτων τερπνῶν οὐσίας ἤτοι τῆς ἐκ τῆς ἰνδικῆς καννάβεως ῥητίνης, τῆς κοινῶς ἀσὶς καλουμένης, ἧς οἱ τοῦ ἐκ τῶν φύλλων ποτοῦ ποιούμενοι χρῆσιν οἱ τοῦ πρεσβύτου τοῦ ὄρους (الشيخ العجوز vetulus de montanis) ὀπαδοὶ καὶ διὰ ταύτης ἡδονῶν ἀπολαύοντες ἀμυθήτων ὠνομάσθησαν ἀσισῖν (ἀσσασσῖνοι). Ἐχρῶντο δὲ πρὸς ἄλλα τε καὶ πρὸς αὐτὸ πιθανώτατα τοῦτο τῇ καννάβει καὶ οἱ Σκύθαι, καθ' ἃ φησιν Ἡρόδοτος ἐν τῇ Μελπομένῃ. Παυόμεθα δ' ἐνταῦθα γενόμενοι τοῦ λόγου, ἵνα μή πῃ διαλεγόμενοι πλείονα παράξωμεν ὑμῖν ὀνείρασι τὴν ἐν ὕπνοις ἡσυχίαν.

ΒΙΟΣ
ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΑΦΕΝΤΟΥΛΗ

ὑπὸ

ΚΛ. Χ. ΚΟΚΚΟΛΑΤΟΥ
ΙΑΤΡΟΥ

Πρὸ ἑξήκοντα περίπου ἐτῶν νεάνιας ἄπορος, σπουδαστὴς τῆς ἐν Σμύρνῃ Εὐαγγελικῆς σχολῆς, κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν τοσοῦτον καλλιρρώνως καὶ καθαρῶς ἀνέγνω τὸν ἀπόστολον καὶ τὸν πανηγυρικὸν τῆς ἡμέρας ἐπιτυχῶς ἀπήγγειλεν ἐν μιᾷ τῶν ἐκκλησιῶν τῆς αὐτῆς πόλεως, ὥστε οἱ πλεῖστοι τῶν ἐν αὐτῇ ἐκκλησιαζομένων ἔσπευσαν νὰ συγχαρῶσι τῷ ἐκεῖ παρευρισκομένῳ καὶ εὐποροῦντι θείῳ αὐτοῦ, ὅστις ἐκ τούτου τοσοῦτον τὴν φιλοτιμίαν ἐθίγη, ὥστε ἀπεφάσισεν ὅπως ἰδίαις δαπάναις ἐκπαιδεύσῃ τὸν πρὸς τὰ γράμματα ὀργῶντα ἄπορον νεανίαν.

Ὁ νεαρὸς ἐκεῖνος μαθητής, ὁ τὸν ἀπόστολον ἀναγνοὺς ἦν ὁ Θεόδωρος Ἀφεντούλης, ὁ μετὰ ταῦτα ἀπόστολος τῆς θείας τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἐπιστήμης γενόμενος καὶ τιμήσας τὴν τοῦ καθηγητοῦ ἐν τῷ ἐθνικῷ πανεπιστημίῳ ἕδραν διά τε τῆς ὑπὲρ τὰ τεσσαράκοντα ἔτη καρποφόρου αὐτοῦ καὶ τακτικῆς διδασκαλίας καὶ διὰ πολλῶν καὶ σοφῶν συγγραμμάτων.

Ὁ ἀνὴρ οὗτος, οὗ τὴν βιογραφίαν συντόμως ἐπιχειρῶ νὰ παραθῶ ὑμῖν, δὲν ἦτο ξένος πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν Φιλολογικὸν Σύλλογον· ὁ ἡμέτερος Σύλλογος, ὃς οἶδε τιμᾶν καὶ γεραίρειν τοὺς ἀξίους τιμῆς καὶ ὑπολήψεως ἄνδρας, ἐπαξίως ἀπὸ πολλοῦ συγκατέλεγεν ἐν τοῖς ἐπιτίμοις αὐτοῦ μέλεσι καὶ τὸν ἀοίδιμον καθηγητὴν Θεόδωρον τὸν Ἀφεντούλην.

Πολλάκις δὲ μέχρι τοῦδε ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου λίαν ἐπιτυχῶς ἀνεγνώσθησαν ἐν τακτικαῖς τοῦ Συλλόγου συνεδρίαις οἱ βίοι ἐπιφανῶν ἀνδρῶν, εἴτε μελῶν αὐτοῦ εἴτε μή, οἵτινες ἐτίμησαν τὰ γράμματα καὶ τὴν ἐπιστήμην.

Διὰ τοῦ παρόντος ἀναγνώσματος «Τίς ὁ βίος καὶ τὰ ἔργα τοῦ Θεοδώρου Ἀφεντούλη» διπλοῦν σύναμα ἐκπληρῶ καθῆκον· τοῦτο μὲν πρὸς τὴν ἱερὰν μνήμην σεβαστοῦ καὶ προσφιλοῦς μοι διδασκάλου φόρον εὐγνωμοσύνης ἀποτίνω, τοῦτο δὲ πρὸς τὸν ὑψηλὸν τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου σκοπὸν τό γ' ἐπ' ἐμοὶ ἐπ' ἐλάχιστον τὸ τρίτον ἤδη συμβάλλω. Καὶ εἶναι συμβολὴ λίαν ἐποικοδομητικὴ ἡ ἀνάγνωσις βίων ἀνδρῶν τοιούτων, ὧν ἡ καθόλου δρᾶσις πρόκειται παράδειγμα ἀξιομίμητον τοῖς μεταγενεστέροις.

Ὁ Θεόδωρος Ἀφεντούλης ἐγεννήθη ἐν τῇ ὀρεινῇ πολίχνῃ τῆς Θεσσαλίας, τῇ Ζαγορᾷ, τῇ 13 Αὐγούστου 1824.

Τὴν ἰατρικὴν ἐσπούδασεν ἐν Μονάχῳ, Βιέννῃ καὶ Παρισίοις, ἀναγορευθεὶς διδάκτωρ τῆς ἐν τῇ πρώτῃ πόλει ἰατρικῆς σχολῆς τῷ 1846, ἤτοι ἐν ἡλικίᾳ εἴκοσι καὶ δύο ἐτῶν.

Ἐπανελθὼν δὲ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐγένετο ὑφηγητὴς τῷ 1848· τῷ δὲ 1852, τὸ εἰκοστὸν ὄγδοον ἔτος ἄγων διωρίσθη ἔκτακτος καθηγητὴς τῆς παθολογικῆς καὶ γενικῆς ἀνατομίας.

Μετὰ πενταετίαν, ἤτοι τῷ 1857, ἀνετέθη αὐτῷ ἡ τῆς φαρμακολογίας διδασκαλία, ἣν μέχρι τῶν τελευταίων αὐτοῦ ἡμερῶν ἀνελλιπῶς ἐδίδασκεν. «Καὶ ἦν ἡ διδασκαλία αὐτοῦ οὐχὶ ξηρὰ παράστασις τῶν κατὰ τὴν ἐπιστήμην, ἀλλ' ἀκριβής, καθαρά, συμπεφυρμένη μετὰ πολλῆς τῆς ψυχαγωγίας».

Τῷ 1883 ἐπεβλήθη αὐτῷ ὑπὸ τῆς πρυτανείας καὶ τῆς κυβερνήσεως ἡ προσωρινὴ τῆς φυτολογίας διδασκαλία ἥ, ὡς αὐτὸς ἔλεγε, τῆς ἱστορίας τῶν φυτῶν, ἣν μετὰ τόσης χάριτος καὶ σαφηνείας ἐδίδασκεν, ὥστε ἔβλεπέ τις πάντοτε τοὺς φοιτητὰς πάσης σχολῆς ἀθρόους σπεύδοντας εἰς τὰς παραδόσεις αὐτοῦ.

Πρύτανις τοῦ ἐθνικοῦ πανεπιστημίου ἐξελέγη κατὰ τὸ ἀκαδημαϊκὸν ἔτος 1887-1888, καθ' ὃ περὶ ἄλλα τε πολλὰ καὶ χρήσιμα ἠσχο-

λήθη, ἀλλὰ τὰ μάλιστα περὶ τὴν ἵδρυσιν *πανεπιστημιακοῦ γυμναστηρίου* μεγαλοπρεποῦς, περιλαμβάνοντος πάντα τὰ εἴδη τῶν γυμνασμάτων, ἔτι δὲ θερμὰ καὶ ψυχρὰ λουτρὰ καὶ μέγα ἀναγνωστήριον, τὰ πάντα ἐν χώρῳ τῷ αὐτῷ παρὰ τὸ πανεπιστήμιον ὡς ἐν ἀληθεῖ Πτολεμαίῳ τῶν νεωτέρων Ἀθηνῶν, ὑποβαλὼν πρὸς τοῦτο τῇ ἀκαδημαϊκῇ συγκλήτῳ, ἅμα εἰσελθούσῃ εἰς νόμιμον λειτουργίαν, τὴν πρότασιν αὐτοῦ ταύτην, γενομένην τότε ὁμοθυμαδὸν ὑπ' αὐτῆς ἀποδεκτήν, ἀλλὰ δυστυχῶς πρὸς μεγίστην αὐτοῦ λύπην καὶ τῆς ἀκαδημαϊκῆς νεότητος ζημίαν μὴ πραγματοποιηθεῖσαν.

Ὅπως δέ τις κατανοήσῃ τὴν μεγίστην αὐτοῦ θλῖψιν ἐπὶ τῇ ἀποτυχίᾳ τοῦ λαμπροῦ αὐτοῦ σχεδίου, κατανοοῦντος, ὡς ὁ ἀρχαῖος Δημώναξ, «ὅτι ὁ φοιτητὴς τοῦ πανεπιστημίου οὐ μόνον πρέπει νὰ ἐκμάθῃ τὰς ἐπιστήμας, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐκγυμνασθῇ καὶ πρὸς καρτερίαν διαπονηθῇ, ὀρθῷ καὶ ὑγιεῖ καὶ ἀνεπιλήπτῳ βίῳ χρώμενος καὶ τὸ ὅλον ἐπιμελούμενος ἑαυτοῦ, ὅπως μηδενὸς τῶν καθηκόντων πρόσθιπις γένηται», ἂς ἀναγνῶ τὴν λογοδοσίαν αὐτοῦ ὡς ἀντιπρύτανεως, ἐν ᾗ ἀπαντῶσι καὶ τὰ ἑπόμενα· «Ἡ σύγκλητος δὲν ἤθελε γυμνάσιον δαπανηρόν, ἡ κυβέρνησις δὲν ἤθελε μικρὸν καὶ εὐτελές, ἡ δὲ πρυτανεία ἐπίστευεν, ὅτι ἀμφότερα τὰ μέρη δὲν ἤθελον τίποτε. Μεδιᾶτε, κύριοι, ἐπὶ τῷ ἀκούσματι, ἀλλ' ἐμοῦ θλίβεται ἡ καρδία βλέποντος, ὅτι ἓν τῶν σωσιωδεστάτων μελημάτων πάσης διοικήσεως, ἡ σωματικὴ ἀνατροφὴ ἐν πολιτείᾳ ὑπονενοσευμένη ὑπὸ νόσων παντοίων, τῶν μὲν κοινωνικῶν, τῶν δὲ κλιματικῶν δὲν ἴσχυσεν οὔτε τῆς συγκλήτου νὰ ἐπισπάσῃ συντονωτέραν τὴν προσοχὴν οὔτε τῆς κυβερνήσεως νὰ κατακάμψῃ τὴν ἀδικαιολόγητον δυστροπίαν».

Ἕτερον γεγονός, συμβὰν ἐπὶ τῆς πρυτανείας αὐτοῦ, ἦν ἡ πρόκλησις τῶν τροφίμων τοῦ ἐν Βονωνίᾳ ἀρχαιοτέρου τῶν Εὐρωπαϊκῶν πανεπιστημίων πρὸς τοὺς φοιτητὰς τοῦ ἐθνικοῦ πανεπιστημίου, ἵνα οὗτοι συμμετάσχωσι τῶν ἑορτῶν, τὰς ὁποίας τὸ ῥηθὲν Ἰταλικὸν πανεπιστήμιον ἐπανηγύρισε τὴν 11, 12 καὶ 13 ἰουνίου τῷ 1888 ἐπὶ τῇ ὀκτακοσιετηρίδι ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως αὐτοῦ.

Καὶ τῇ μὲν εἰσηγήσει καὶ ἐπιμονῇ τοῦ ἀοιδίμου ἀνδρὸς ἡ σύγκλητος ἀπεράσισεν ἐν τῇ συνεδρίᾳ αὐτῆς τὴν 19 μαρτίου τῷ 1888, ἵν' ἀποστείλῃ καὶ ἀπέστειλε δύο τῶν διασημοτέρων καθηγητῶν τοῦ πανεπιστημίου ὡς ἀντιπροσώπους αὐτοῦ, τὸν ἀοίδιμον Θεόδωρον Ἀρεταῖον καὶ τὸν Α. Κρασσᾶν[1], τῇ δὲ προτροπῇ καὶ ὑποδείξει αὐτοῦ ἀπεστάλη ὡσαύτως ἀντιπροσωπεία τῶν φοιτητῶν· ἡ πρόσκλησις δὲ αὕτη ἐγένετο αὐτῷ ἀφορμή, ὅπως καὶ αὖθις διατρανώσῃ τὸν διακαῆ αὐτοῦ πόθον πρὸς ἵδρυσιν λέσχης τῶν φοιτητῶν καὶ ἐκ τοῦ προχείρου ἐκφωνήσῃ ἐνώπιον χιλιάδων φοιτητῶν ἐπὶ τούτῳ προσκληθέντων ἐν τῇ μεγάλῃ τῆς Νομικῆς σχολῆς αἰθούσῃ ἀξιομνημόνευτον λόγον, ἐξ οὗ ἀποσπῶ τάδε.

«Σᾶς προσεκαλέσαμεν, ἵνα σᾶς ἐρωτήσωμεν περὶ ὑποθέσεως, ἡ ὁποία ἀφορᾷ ὑμᾶς αὐτούς· ὑπάρχουσι καὶ περιστάσεις, εἰς τὰς ὁποίας αἱ ἀρχαὶ τοῦ πανεπιστημίου ἔχουσι καθῆκον καὶ καλῶς ποιοῦσι νὰ ἐρωτῶσι τοὺς ἀκαδημαϊκοὺς πολίτας, οἵοι εἶσθε ὑμεῖς. Τὸ πανεπιστήμιον ἀποτελεῖ ὁλόκληρον πολιτείαν. Civitas litterarum..... ὀνομάζεται τὸ πανεπιστήμιον. Ὑμεῖς δὲ εἶσθε πολῖται ἀκαδημαϊκοί, Cives academici: Θὰ ἦτο ἴσως καλλίτερον, κύριοι, ἂν τὰς τοιούτου εἴδους συνδιαλέξεις, ὡς τὴν τῆς σήμερον, τὰς ἐποιοῦμεν εἰς ἄλλον τόπον, οὐχὶ ἐν ταῖς αἰθούσαις τοῦ πανεπιστημίου. Ἂν ἠδύνατο νὰ ὡριμάσῃ καὶ παρ' ἡμῖν ἡ ἰδέα καὶ γνώμη νὰ καταναοήσωμεν τὴν ἀνάγκην, ὅτι πρέπει νὰ ὑπάρχῃ προσηρτημένη εἰς τὸ πανεπιστήμιόν μας καὶ μία λέσχη τῶν φοιτητῶν, ἓν Ἀναγνωστήριον, ἓν ἐντευκτήριον κοινόν, εἰς τὸ ὁποῖον ὑμεῖς νὰ συνέρχησθε ἡμέρας καὶ νυκτὸς εἰς τὰς ὥρας τῆς σχολῆς σας, νὰ εὑρίσκησθε ἐν τῷ Ἀναγνωστηρίῳ ἐκείνῳ τὰ πρόχειρα μέσα τῆς διδασκαλίας, νὰ διημερεύητε καὶ διανυκτερεύητε ἐκεῖ καὶ νὰ μὴ κατατρίβητε ἐν οἷ δέοντι καὶ ἐν οὗ προσήκοντι μέτρῳ τὸν πολύτιμον χρόνον τῶν σπουδῶν σας· ἂν ὑπῆρχε τοιαύτη λέσχη, τοιοῦτο μελετητήριον, βεβαίως ἐκεῖ θὰ ἦτο ὁ κατάλληλος τόπος, ἵνα προσκαλέσω ὑμᾶς εἰς συνδιάλεξιν, εἰς ἀπόφασιν περὶ τοῦ προκειμένου ζητήματος. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἐπετεύχθη, ὅσας καὶ ἂν κατέβαλον προσπαθείας· καὶ ἐπανειλημμένως καὶ ὑπὸ διαφόρους μορφὰς ἐπεδίωξα τοῦτο».

Ἰδοὺ δὲ καὶ τίνα ἀπαντᾷ τις ἐν τῷ πρυτανικῷ αὐτοῦ λόγῳ, τῷ ἐκφωνηθέντι ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τοῦ πανεπιστημίου τῇ 29 νοεμβρίου 1887, ἡμέρᾳ τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν τότε πρυτανικῶν ἀρχῶν, τῷ περὶ σωματικῆς

1. Ὅρα «Περὶ τῶν ἐν Ἰταλίᾳ Πανεπιστημίων» κτλ. ὑπὸ Θεοδώρου Ἀρεταίου, Ἀθήνησι.

καὶ γυμναστικῆς τῶν νέων πραγματευομένῳ ἀληθῶς φιλολογικῷ ἀριστουργήματι καὶ ἀνεξιτήλους ἐγκαταλιπόντι τὰς ἐντυπώσεις. «Πρυτανεύειν ἐστὶν ἐνθυμεῖσθαι ἀδιαλείπτως τὸν σκοπὸν τῆς διατριβῆς τρισχιλίων νεανιῶν, παντὸς ὅ,τι ἂν τιμιώτατον κέκτηται τὸ ἑλληνικόν, καὶ διηνεκῶς ἐπιμελεῖσθαι τούτων καὶ μεριμνᾶν οὐ μόνον ὅπως ἐκμάθωσι τὰ ὕψιστα ἐν παντὶ τῷ ἐπιστητῷ καὶ ἐν πάσῃ ἐπιστημονικῇ ἐμπειρίᾳ, ἀλλὰ καὶ ὅπως μορφωθῇ τῶν νέων ὁ χαρακτὴρ ἀντάξιος τῶν τε ἰδίων αὐτῶν μόχθων καὶ τῆς εὐχῆς τῶν γονέων καὶ τῆς προσδοκίας τοῦ ἔθνους καὶ δὴ καὶ τῶν ἀπαιτήσεων τῆς ἀνθρωπότητος καθόλου. Ναί, κύριοι, ἔλεγεν ὁ αὐτὸς καθηγητής· ἔχουσιν ἀπαίτησιν παρ' ἡμῶν καὶ οἱ γονεῖς καὶ τὸ ἑλληνικὸν καὶ τὸ σύμπαν τῆς ἀνθρωπότητος, ἀπαίτησιν δεσποτικὴν οὐ μόνον πρὸς διαμόρφωσιν τῶν νέων εἰς ἐπιστήμονας ἀγαθούς, ἀλλὰ καὶ πρὸς διαπαιδαγώγησιν εἰς πολίτας χρηστούς, διότι ἐκ τῶν ἐνθάδε ἐξήρτηται ἡ χρηστότης τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς, ταύτης δὲ τὴν χρηστότητα, μιᾶς τῶν ψηφίδων ἐν τῷ μωσαϊκῷ τῶν ἐθνῶν, δικαιοῦται νὰ ἐκζητήσῃ παρ' ἡμῶν ἡ ἀνθρωπότης καὶ αὐτὸς ὁ Δημιουργός».

Καὶ κατ' ἀμφοτέρας τὰς περιστάσεις ταύτας ἀπέδειξεν ὁ ἀείμνηστος καθηγητὴς ὁπόσον πατρικῶς ἠγάπα τὴν πανεπιστημιακὴν νεότητα, τὴν νεότητα, ὡς ἔλεγε, τῆς ἐλπίδος, τὴν νεότητα τῶν πόθων, τὴν νεότητα τῆς μελλούσης ἐπιστήμης, τὴν νεότητα τῆς ἀγάπης. Καὶ ἦν ἀμοιβαία ἡ ἀγάπη τῆς πανεπιστημιακῆς νεότητος πρὸς τὸν πολιὸν γέροντα! Εὐγνωμόνως καὶ μετὰ συγκινήσεως ἀναμιμνήσκονται οἱ μαθηταὶ τοῦ σεβαστοῦ καὶ προσφιλοῦς αὐτοῖς διδασκάλου, τοῦ εὐρὺ μὲν τὸ μέτωπον, τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀστράπτοντας καὶ πλήρεις εὐφυΐας, ἀγαθότητός τε καὶ ἐνεργητικότητος, τὴν δὲ κόμην καὶ γενειάδα λευκὴν ἔχοντος, ὡς ἡ χιονισμένη Αἴτνα, ἥτις καίει ἐνδομύχως. Καὶ ἀληθῶς ὑπὸ τὰς λευκὰς ἐκείνας τρίχας ὁποῖον ψυχῆς σθένος, ὁποῖος ἐνθουσιασμὸς ὁποία εὐγενὴς καὶ μεγάλη καρδία ἐκρύπτετο!

Ναί! ἡ καρδία τοῦ Θεοδώρου Ἀφεντούλη ἦν πάντοτε θερμή, ἠγάπα ὅ,τι καλόν, ἀγαθόν τε καὶ ὑψηλόν· συχνάκις ἔπαλλε, συνεκινεῖτο πλειστάκις. Οὐ μόνον δὲ αὐτὸς πολλάκις μέχρι δακρύων συνεκινεῖτο, ἀλλὰ καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν διὰ τῆς ἀληθοῦς ῥητορικῆς αὐτοῦ τέχνης μέχρι δακρύων συνεκίνει! Ὅσοι ἐξ ὑμῶν ηὐτύχησαν ν' ἀκούσωσι τοῦ ἀνδρὸς διδάσκοντος, ἐθαύμασαν τὴν σπανίαν αὐτοῦ εὐγλωττίαν, τὸ ὕψος τῶν ἰδεῶν καὶ τὴν περὶ τὴν ἔκφρασιν σαφήνειαν καὶ γλυκύτητα. Πρὸς τὸ ὕψος δὲ τῶν ἰδεῶν καὶ διανοημάτων αὐτοῦ δὲν ἀνταπεκρίνετο πολλάκις ὁ ἔξω λόγος, ὥστε ἠναγκάζετο διὰ διαφόρων ῥητορικῶν σχημάτων (ὡς κοινῶς λέγουν χειρονομιῶν) νὰ συμπληροῖ αὐτάς.

Ὁ Θ. Ἀφεντούλης ἐγίνωσκεν ἄριστα νὰ διδάσκῃ καὶ τέρπῃ, νὰ εἰσέρχηται εἰς τὰ βάθη τῆς καρδίας τοῦ ἀκροατοῦ, νὰ σαγηνεύῃ αὐτὸν καὶ πρὸς στιγμὴν ἁρπάζων αὐτὸν ἐκ τῆς ὕλης νὰ μεταρσιοῖ εἰς κόσμους ἄλλους πολλῷ αὐτῆς ὑψηλοτέρους!

Ἑκάστη εἰσαγωγὴ εἰς ἑκάτερον τῶν μαθημάτων αὐτοῦ ἐν ἀρχῇ ἑκάστου ἀκαδημαϊκοῦ ἔτους ἦν ὅ,τι ὡραῖον, ὅ,τι θεῖον, ἰδίᾳ δὲ ἡ εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν φυτῶν εἰσαγωγὴ ἢ ὁ ἄλλως λεγόμενος εἰς τὴν φυτολογίαν ἐναρκτήριος λόγος, ὃν ἀνεγίνωσκεν ἐν μίσῳ πυκνοτάτου μέχρις ἀποπνιγμοῦ ἀκροατηρίου.

Πρὸς ἀπόδειξιν δὲ τῶν λεγομένων μου καὶ τέρψιν καὶ ὠφέλειαν τῶν ἀκροατῶν μου εὐχαρίστως παρατίθημι ἐνταῦθα σύντομον ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ κατὰ τὸ ἀκαδημαϊκὸν ἔτος 1886 εἰς τὸ μάθημα τῆς φυτολογίας ἐναρκτηρίου αὐτοῦ λόγου, καταδεικνύοντος πρὸς τοῖς ἄλλοις οὐ μόνον τὴν μεγάλην τοῦ ἀνδρὸς ἐν γήρασι οὐδὲν εὐρισκομένου πρὸς τὰ φυτὰ στοργὴν καὶ ἄῤῥητον ἡδονὴν ἐγκύπτοντος εἰς τὴν θεωρίαν καὶ τὴν σπουδὴν τῶν φυτῶν, ἀλλὰ καὶ τὴν διακαῆ αὐτοῦ ἐπιθυμίαν καὶ μεγίστην φιλοτιμίαν πρὸς χειραγώγησιν τῶν φοιτητῶν ἐπὶ ταύτην καὶ ἐμφύσησιν εἰς τὴν ὀργῶσαν διάνοιαν αὐτῶν ἴσης ἀγάπης πρὸς αὐτά.

Καὶ ἄρχεται ὁ σεβαστὸς καθηγητὴς λέγων· «Χαίρων προσέρχομαι ἵνα γνωρίσω ὑμῖν τὸν ἁρμόνιον ὄμιλον τῶν φυτῶν, εἰς τὸν ὁποῖον ὀφείλομεν τόσας εὐγενεῖς τέρψεις καὶ τόσα ὑλικὰ ἀγαθά, τὸν ὄμιλον τῶν φυτῶν, ὅστις πρῶτον βλαστήσας ἐπὶ τοῦ συμπαγέντος φλοιοῦ τοῦ πλανήτου μας, ἐν τῷ κόλπῳ τῶν τελμάτων καὶ θαλασσῶν, αὐτὸς ἐχορήγησε τὸ πρῶτον ὑπόστρωμα εἰς τὴν ἔμψυχον κτίσιν. Ἐν τοῖς φυτοῖς διεγύθη τὸ πρῶτον καὶ ἐμαρτυρήθη ἡ ζῶσα δύναμις τοῦ Δημιουργοῦ. Ἐν τοῖς φυτοῖς διεπλάσθη τὸ πρῶτον κύτταρον ἐκ τῆς ὑγρᾶς καὶ ἀνοργάνου ὕλης, καὶ ἐν αὐτοῖς δι' ἀλληλουχίας καὶ πολλαπλασιασμοῦ διεμορφώθη τὸ ἐξαίσιον τοῦτο σκήνωμα, τὸ διὰ μυρίων νημάτων συγκρατοῦν τὸν ἄνθρωπον ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Ἂν ἡ ζειδωρος γῆ περιγράφηται ὡς μήτηρ προτείνουσα τοὺς σφρι-

γῶντας μαστοὺς εἰς τροφὴν τοῖς ζώοις καὶ τῷ ἀνθρώπῳ, οἱ μαστοὶ οὗτοι οἱ πλήρεις εὐωδίας καὶ γάλακτος εἶναι τὰ φυτά. Ἂν θερμὸς παριστάνηται ὁ μητρικὸς κόλπος, ἐφ' οὗ προσαρτώμεθα ὡς τὰ νεογνά, ὁ κόλπος οὗτος εἶναι ὑπεστρωμένος ὑπὸ τῶν φυτῶν, καὶ ἐξ αὐτῶν προέρχεται ἡ γλυκεῖα ἐκείνη θερμασία, ἥτις ἀποτελεῖ τῆς ζωῆς τὸ θέλγητρον καὶ τὸ σθένος. Ἂν ἤρθημεν ὑπὲρ πᾶσαν τὴν ἔνζωον κτίσιν. ἂν ἐμετεωρίσθημεν ὑπὲρ τὰ ὕψη τῶν νεφελῶν, ἂν ἀπαιωρώμεθα ἐπὶ τῆς ἀβύσσου, ἂν κατερχώμεθα εἰς τοὺς πυθμένας τῶν θαλασσῶν ἢ εἰσερπίζωμεν εἰς τὰ ἔγκατα τῶν ὀρέων, ἂν ὑπερέβημεν τὴν ταχύτητα τῶν ἀνέμων, ἂν διαπορθμεύωμεν τὰς ἰδέας ἀπὸ ἄκρου εἰς ἄκρον τῆς γῆς μὲ τὸ τάχος τῆς ἀστραπῆς, ἂν τοὺς ῥόγγους καὶ τὴν διάνοιαν ἡμῶν δεσμεύσαντες παραδίδωμεν πρὸς κάρπωσιν καὶ θαυμασμὸν εἰς τοὺς ἐπιόντας αἰῶνας, πάντα ταῦτα κατωρθώσαμεν διὰ τῶν φυτῶν. Καὶ πρὸς τί νὰ μακρηγορῶ; Πᾶν ὅ,τι ἐσμέν, ἐσμὲν διὰ τῶν φυτῶν, καὶ ἂν ἐπὶ μικρὸν διακοπῇ ἡ μεταξὺ ἡμῶν καὶ αὐτῶν μυριόστομος ἐπικοινωνία, ἐν τῷ ἅμα ἀναθρώσκει περὶ ἡμᾶς τὸ ἔρεβος τῆς καταστροφῆς. Ἀναλαμβάνομεν δὲ νὰ ξεναγήσωμεν ὑμᾶς εἰς τὸν παράδεισον τῆς φυτολογίας, τὸν ἐγκλείοντα τοσαύτας διδασκαλίας καὶ τέρψεως ὑποθέσεις καὶ ἁρμονίας. Πρὸς τὸν παράδεισον τοῦτον ἔχοντες ἐρωτικῶς ἐκ παλαιῶν χρόνων, θέλομεν νὰ ξεσταλάξωμεν καὶ εἰς τὴν ὑμετέραν ψυχήν, ἂν εὐπαθῇ καὶ εὐμάλακτον, τὸν αὐτὸν ἔρωτα, νὰ ἐμφυσήσωμεν τὴν αὐτὴν στοργὴν πρὸς τὰ φυτὰ καὶ τὰ ἄνθη, τὴν αὐτὴν ἀγάπην εἰς τὸ ἀναζητεῖν ταῦτα ἀνὰ τὰ πεδία καὶ τοὺς βουνούς, ἔνθα πολλάκις τὰ ἀνεζητήσαμεν ἡμεῖς κατὰ τοὺς εὐδαίμονας τῆς νεότητος χρόνους καὶ ἔνθα δυςέρωτες πρεσβῦται καὶ νῦν ἔτι ἀναζητοῦμεν, ἀνατρέχοντες τὰ Θεσσαλικὰ ὄρη, τὰ πάτρια, καίτοι ἡ δύναμις τοῦ κινεῖσθαι ἀπεπάγη ὑπὸ τοῦ γήρατος ».

Καὶ ἐξακολουθῶν λέγει· « Καὶ πάντες οἱ κλάδοι τῆς φυσικῆς ἱστορίας εἶναι ἀξιώτατοι σπουδῆς καὶ μελέτης, ἀλλ' οὐδείς, ὥςπερ ἡ φυτολογία, πρόκειται ἡμῖν τοσοῦτον ἐράσμιος, τοσοῦτον θελκτικός, ὡς φιλάρεσκος παρθένος ἐν παντὶ καιρῷ καὶ τόπῳ ἐπιδεικτιῶσα τὰ ἀπροσμάχητα κάλλη.

» Καὶ πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ μὴ προσδεθῶμεν εἰς τὴν σπουδὴν ἐπιστήμης, ἧς τινος καθ' ἡμέραν καὶ ὥραν βλέπομεν νέαν ἀεὶ σελίδα ἠνεῳγμένην πρὸ ὀφθαλμῶν καὶ φέρουσαν ἐζωγραφημένους καὶ μὲ τὰ ποικιλώματα τῶν χρωμάτων περικεχυμένους τοὺς γλυκυτάτους τῶν χυμῶν, τὰς καλλίστας τῶν εἰκόνων, ἐκείνας, αἵτινες κοσμοῦσιν ἡμᾶς ἅμα προβάντας εἰς τὸ φῶς τοῦ ἡλίου, αἵτινες καθωραΐζουσι πάσας τὰς ἐπισήμους στιγμὰς τοῦ βίου ἡμῶν, ἐκείνας, αἵτινες αὐταί, ὡς οἱ τρυφερώτατοι τῶν φίλων, παρέπονται ἡμῖν καὶ εἰς τὴν ὑστάτην διαμονὴν ἐν τῷ τάφῳ, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ προμειδιῶσι καὶ ἐκεῖθεν τοῦ τάφου, ἐκ τῶν χλοερῶν ἐκείνων τῆς ἀναπαύσεως τόπων, οὓς, ὡς ἐν ἀντικατοπτρισμῷ, ἐνδέλλεται καὶ ἀναπαριστᾷ ἡ θρησκεία ἐν τῇ καρδίᾳ τῶν εὐσεβῶν; »

Ἀκάματος τῆς ἐπιστήμης ἐργάτης ἐξέδοτο καὶ συγγράμματα πολλοῦ λόγου ἄξια. Παθολογικῆς Ἀνατομίας ἐπιτομὴν πρὸς χρῆσιν τῶν τῆς Ἰατρικῆς Σχολῆς φοιτητῶν, τῷ 1856. Φαρμακολογίαν ἀριθμοῦσαν τρεῖς ἐκδόσεις, ἣν ἀφιέρωτο τῷ υἱῷ αὐτοῦ Ἀλεξάνδρῳ, σκιᾷ περιλημμένη, ἱερόν, ἀληθὲς ἐπιστημονικὸν ἐντρύφημα, συντεταγμένον, ἵνα διδάξῃ μετὰ ῥωτισμοῦ καὶ πειθοῦς· εἰρήσθω δ' ἐν παρόδῳ ὅτι ἄντικρυς ἁμάρτημα τῷ Ἕλληνι ἰατρῷ τῷ μὴ διελθόντι τοὐλάχιστον ἑφάπαξ τὸ πολύτιμον τοῦτο σύγγραμμα.

Πρὸς κατανόησιν δὲ τῆς ἐπιστημονικῆς ἀκριβείας καὶ ψυχαγωγίας, μεθ' ἧς συνέγραψε τὸ σοφὸν αὐτοῦ σύγγραμμα, τὴν Φαρμακολογίαν, ἀποσπῶ ἐξ αὐτῆς τὰ ἑπόμενα. Προκειμένου περὶ τοῦ χρυσοῦ λέγει· « Καὶ εἰ μὲν ὀλίγος ἐλήφθη ὁ χρυσὸς καὶ ὀλίγος ἀνεπόθη (ἐπὶ χρήσεως 10-12 ἡμερῶν), ἐρεθίζεται πως ἡ τοῦ αἵματος κίνησις, προάγεται δὲ καὶ ἐπὶ μακρὸν ἀνυφουμένη διατηρεῖται ἡ τοῦ σώματος θερμοκρασία ἤτοι γεννᾶται πύρεξις ἀληθής· ἐσημειώθη καὶ τις ἐξέγερσις τῆς ψυχῆς καὶ τις κράτυνσις τῆς γεννετησίου ὁρμῆς μείζων ἢ κατὰ φύσιν· ὃ οὐκ ἄπορον, ἀφ' οὗ περυσιωμένοι τὴν ψυχὴν γίνωνται πάντες οἱ κάτοχοι χρυσοῦ καὶ ἀφ' οὗ ὁ χρυσός, καὶ ἁπλῶς τῇ παλάμῃ ἐντιθείς, κουφότερον καθιστάνει τὸ σῶμα τῶν ἰατρῶν, μᾶλλον δὲ λελυμένην τὴν γλῶσσαν καὶ μᾶλλον χαρίεσσαν τὴν ψυχήν, ὀργαστικώτερον δὲ τὸν ἢ τὴν ἄνθρωπον πρὸς τὰ ἀφροδίσια κτλ. ».

Περὶ δὲ τοῦ καφέ· « Ἐκ τῶν ἄνω γίνεται δήλη ἡ τοῦ καφὲ μεγάλη διαιτητικὴ ἀξία, ἐξηγεῖται δὲ καὶ ἡ εὐρεῖα χρῆσις αὐτοῦ. Τὴν πρωΐαν ἀποσοβεῖ τὸν ὕπνον· μετὰ πότον ἐκδιώκει τὴν ἐκ τοῦ οἰνοπνεύματος νάρκην· μετὰ κόπον ζωογονεῖ τὸ κεκμηκὸς σῶμα· μετὰ κάματον νοερὸν ἐξάπτει πάλιν τὰς λειτουργίας

τοῦ ἐγκεφάλου καὶ ἐνισχύει τὴν φαντασίαν. Πεινῶντα στόμαχον κατασιγάζει παραμυθῶν ἐπὶ ποσόν, ὅθεν καὶ ἡ τῶν καφεποτῶν ὀλιγοφαγία καὶ ὠχρότης· διότι δῆλα δὴ βραδύνει τὴν κατανάλωσιν τῆς ὀργανικῆς ὕλης. Δυσπεπτοῦντα στόμαχον ἢ ὀξυρεγμοῦντα ἢ κοπιωδῶς πέπτοντα κτλ. ἐνισχύει ἔστιν ὅτε εἰ μὴ διὰ τοπικῆς δράσεως, ἀλλὰ κἂν διὰ τῆς εὐαρέστου ψυχικῆς διεγέρσεως. Εἶναι λοιπὸν ὁ καφὲς ποτὸν ἢ τροφὴ ἀγαπητὸν μὲν πλουσίοις, τίμιον δὲ καὶ ἀπαραίτητον τοῖς πτωχοῖς· ποτὸν πρόσφορον ποιηταῖς, ῥήτορσιν, ἀνάγκη δὲ ἀναπόδραστος τοῖς κατοίκοις τῶν ἀνατολικῶν καὶ μεσημβρινῶν χωρῶν, τοῖς ἐκχαυνουμένοις ὑπὸ τῆς θερμότητος· κρίμα, ὅτι παρ' ἡμῖν ἡ καφεποσία φέρει ὡς ἀναπόσπαστον σύντροφον τὴν ὀκνηρίαν καὶ τὴν ἐν τοῖς καφενείοις ἀδολεσχίαν».

Καὶ ταῦτα ὡς πολλοστημόριον τῶν ἐν τῷ πολυτίμῳ αὐτοῦ συγγράμματι μετὰ πολλῆς τῆς ἐπιστημονικῆς χάριτος ἐκτεθειμένων· καὶ μετάφρασιν τῶν Στοιχείων τῆς ἐπιστημονικῆς φυτολογίας τοῦ Ἰουλίου Βισνέρου, περὶ ἧς ἐδικαιοῦτο ἐν τῷ προλόγῳ αὐτῆς νὰ λέγῃ «ὅτι εἶναι τὸ δεύτερον δόκιμον ἔργον, ὃ κέκτηται ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα μετὰ τὸν Θεόφραστον ἐν διαστήματι εἴκοσι καὶ πέντε αἰώνων, ἔστω καὶ ὑπὸ τὸν μετριόφρονα τίτλον τῆς μεταφράσεως». Συνέγραφε δὲ καὶ μετέφραζε χάριν τῶν αὐτοῦ ἀκροατῶν, αὐτὸς μὲν ἀπαλλασσόμενος τῆς δουλικῆς ὑπαγορεύσεως, οἱ δὲ ἀκροαταὶ αὐτοῦ τῆς ἔτι δουλικωτέρας καταδιώξεως τῶν πτεροέντων ἐπῶν. Καὶ συνέγραφε καθ' ἣν ἐποχὴν ὑπῆρχε σπάνις ἰατρικῶν συγγραμμάτων, παντελὴς ἔλλειψις ἐπιστημονικῶν ὅρων, ἡ δὲ κίτρινες φυλλάδες *ἔπεφναν καὶ ἔβγαζαν*».

Ὁ Θεόδωρος Ἀφεντούλης οὐ μόνον ὡς ἰατρὸς καὶ δὴ καὶ ἰατρὸς νοσοκομείου, τοῦ ἐν Πειραιεῖ Ζαννείου νοσοκομείου, καὶ καθηγητὴς καὶ συγγραφεὺς ἰατρικῶν συγγραμμάτων διέπρεψεν, ἀλλὰ καὶ ὡς ποιητὴς καὶ λόγιος, ἐκδοὺς καὶ ἰατρικὴν ἐφημερίδα μετὰ τοῦ σεβαστοῦ καθηγητοῦ κ. Ἀναγνωστάκη ἐπὶ διετίαν, κατὰ τὸ 1858-1860, καὶ *Φιλολογικὰ Πάρεργα* εἰς τρεῖς τόμους, ὧν ὁ πρῶτος περιλαμβάνει Νάθαν τὸν σοφόν, ποίημα δραματικὸν εἰς πράξεις πέντε, ποιηθὲν μὲν ὑπὸ Γοδοφρείδου τοῦ Λεσσιγγίου, μεταφρασθὲν δὲ ὑπ' αὐτοῦ ἐκ τοῦ γερμανικοῦ κειμένου εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς ἑλληνικήν, εἰς μέτρον ἰαμβικὸν καὶ ἐν Ἀθήναις τῷ 1879 ἐκδοθέν.

Συνήθειαν δὲ εἶχεν, ὡς ὡμολόγει, ὁ ἀοίδιμος ἀνήρ, ὅσας ὑπέκλεπτε στιγμὰς ἐκ τῶν ὀχληριῶν καὶ τῆς τύρβης ἔργου καταπονητικοῦ, ταύτας ν' ἀφιεροῖ εἰς διατριβὰς φιλολογικὰς καὶ ἐκεῖθεν ν' ἀντλῇ ἀνακούφισίν τινα καὶ παραμυθίαν.

Τέχνη ἀθλιεστέρα, τέχνη ἐργωδεστέρα
δὲν ὑπάρχει τῆς τοῦ ἰατροῦ, τοῦ φερομένου
εἰς ἰατρείαν καθ' ὑποχρέωσιν,

ἔψαλλεν ὁ ὁμότεχνος ἡμῖν ποιητὴς Fusinante, τὴν δὲ ἀλήθειαν τῶν ἐπῶν του πολλάκις ἠσθάνθη εἰς τὰ βάθη τῆς τεταλαιπωρημένης καρδίας του ὁ ἀκαταπόνητος καθηγητής.

Πρὸς κατανόησιν τῆς τόσον ἐπιτυχοῦς ἐμμέτρου ταύτης μεταφράσεως παρατίθημιν ἐνταῦθα στίχους τινὰς αὐτῆς.

Ἡ Ῥίχα, ἡ θετὴ θυγάτηρ τοῦ Νάθαν, λέγει πρὸς αὐτόν·

Καὶ εἶσθε λοιπόν, πάτερ, σεῖς ὁ ἴδιος;
Ἐνόμιζα πῶς μόνην προεπέμψατε
τὴν λαλιάν σας. Τί νὰ γίνεσθε; Ὡς τί
ἔρημοι, ποῖα ὄρη, τίνες ποταμοὶ
λοιπὸν ἀκόμη μᾶς χωρίζουν; Εἷς ἁπλοῦς
μεσολαβεῖ εἰς τὴν ἀναπνοὴν ἡμῶν
ὁ τοῖχος, καὶ δὲν τρέχετε τὴν Ῥίχαν σας
νὰ ἐναγκαλισθῆτε; Τὴν κακόμοιρον
τὴν Ῥίχαν, ἡ ὁποία ἐν τῷ μεταξὺ
ἐκαίετο! — Σχεδόν, σχεδὸν ἐκαίετο!
Σχεδὸν δὰ μόνον. Μὴ ἀνατριχιάζετε!
Ἄ, θάνατος ἀχρεῖος νὰ καῇ χανείς!

ΝΑΘΑΝ

Ὦ τέκνον μου, ὦ τέκνον μου ἀγαπητόν!

ΡΕΧΑ

Ἠναγκασμένος εἶσθε νὰ ὁδεύσητε
ὑπὲρ τὸν Ἰορδάνην, τὸν Εὐφράτην ἢ
τὸν Τίγριν, καί — τίς οἶδεν — ὑπὲρ ὕδατος
ὁπόσα καὶ ὁποῖα! (Ἄχ!) Πόσον συχνὰ
ἔτρεμεν ἡ ψυχή μου δι' ὑμᾶς, πρὶν ἢ
τὸ πῦρ μὲ πλησιάσῃ τόσον. Ἐπειδή,
ἀφοῦ τὸ πῦρ τοσοῦτον μ' ἐπλησίασε,
μοῦ φαίνεται πῶς εἶναι ὁ ἐν ὕδατι
θάνατος σωτηρία καὶ ἐντρύφημα
καὶ ὁρσισμός. — Ἀλλ' ὅμως δὲν ἐπνίγητε
σεῖς, ὄχι, ὄχι! οὔτε καὶ ἐγώ· ἐγὼ
ἐκάην. Πόσον θὰ λοιπὸν ἀμφότεροι
ἐκ τῆς χαρᾶς σκιρτήσει, πῶς καὶ τὸν Θεόν
δοξολογήσει, τὸν Θεόν! Αὐτός, αὐτὸς
ἐπὶ πτερύγων ἀφανῶν ἀγγέλων του
ὡδήγησεν ἡμᾶς καὶ τὸ ἀκάτιον
ὑπὲρ τοὺς κινδυνώδεις ποταμούς. Αὐτός,
αὐτὸς καὶ εἰς τὸν ἄγγελόν μου ἔνευσε,
φανερωθεὶς ἐκεῖνος, διὰ τοῦ πυρὸς

νὰ μ' ἐξαγάγῃ, φέρων ἐπὶ πτέρυγος
λευκῆς . . . .

καὶ οὕτως ἐξακολουθεῖ.

Τῷ 1873 ἐξελέγη μέλος καὶ εἰσηγητὴς τῆς ἐπὶ τῆς μεταφράσεως τοῦ Δάντου ἐν τῷ διαγωνίσματι Δ. Οἰκονόμου ἐπιτροπῆς. Ἐν δὲ τῇ ἐκθέσει περὶ τοῦ μεγάλου τούτου ποιητοῦ τῆς Ἰταλίας ἐκφράζεται ὡς ἑξῆς «Πολλοὺς μὲν ἔχει τοὺς μεγάλους ποιητὰς ἡ εὐδαίμων ἐκείνη χώρα τῶν Ἰταλῶν, τῶν ὁποίων ἡ μὲν εὐγενὴς γλῶσσα μᾶς γοητεύει ὡς μουσικὴ ἁρμονία, ἡ δὲ γῆ, διαρρεομένη ὑπὸ πολυπληθῶν ποταμῶν καὶ κατατεμνομένη ὑπὸ ὀρέων, μᾶς ἐκπλήττει διὰ τῶν κατὰ τόπους ἀκαταπαύστως ἀνανεουμένων χαρίτων της, καὶ ἀγὰ πᾶν βῆμα καταπλημμυρεῖ τὴν φαντασίαν ἡμῶν διὰ τῶν λαμπροτάτων ἀναμνήσεων παλαιῶν τε καὶ νέων· πολλούς, λέγομεν, ἔχει τοὺς μεγάλους ποιητὰς τὸ ἔθνος τῶν Ἰταλῶν, ἀλλ' ὑπὲρ πάντας, ὡς οὐρανομήκης κολοσσός, ἀνυψοῦται ὁ Δάντης· προκειμένου δὲ νὰ τρέψωμεν τὴν φιλοπονίαν τῶν νέων πρὸς τὴν Ἰταλικὴν ποίησιν καὶ δι' αὐτῆς νὰ προσενέγκωμεν ποιητικὴν εὐωχίαν εἰς τὸ ἔθνος ἡμῶν, προετιμήσαμεν ν' ἀρχίσωμεν ἀπὸ τοῦ Δάντου ὡς ἀπὸ θεοῦ καὶ πατρὸς τῆς ποιήσεως τῶν Ἰταλῶν καὶ νὰ εἰσαγάγωμεν τὴν γνωριμίαν της εἰς τὸ ἔθνος ἡμῶν διὰ τῆς λαμπαδηφορίας τοῦ βαρυμονίου ἐκείνου νοός».

Τῇ δὲ 18 μαΐου τοῦ 1875 ἀνέγνω ὡς εἰσηγητὴς ἐν τῇ μεγάλῃ τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἑλληνικοῦ πανεπιστημίου αἰθούσῃ κρίσιν περισπούδαστον περὶ τοῦ Βουτσινάίου ποιητικοῦ ἀγῶνος, ἐν ᾗ ἀπαντῶσι καὶ τάδε περὶ ποιήσεως. «Καὶ τῷ ὄντι, κύριοι, ἂν ἔλειπεν ἀφ' ἡμῶν καὶ ἡ ἀθῴα αὕτη τέρψις, ἡ ποίησις, αὐτὸ τὸ μυθολογούμενον νηπενθὲς ἐνστάλαγμα τοῦ Δημιουργοῦ εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ὑπὸ τῶν βιωτικῶν ἀναγκῶν καὶ τῶν συμπαρομαρτούντων παθῶν οἰκτρῶς ταλαιπωρουμένου ἀνθρώπου, ἡ ποίησις, ἡ αἰθερία αὕτη προστάτις καὶ σύντροφος τῶν ὡραίων τεχνῶν, ἡ καταβαυκαλίζουσα ἡμᾶς εἰς ὄνειρα ὑπάρξεως γλυκυτέρας, ἐνῷ ἀπὸ τοῦ μετώπου μας καταρρέει κρουνηδὸν ὁ αἱματόεις ἱδρὼς τῆς καταναγκαστικῆς ἐργασίας, ὁ βίος ἡμῶν δὲν θὰ διέφερε πολὺ ἀπὸ τῶν ὑποζυγίων τὸν βίον, τὰ ὁποῖα βαρυστενάζοντα σύρουσι τὸ ἅρμα, τὸ κομίζον τὰ ὄργανα τῆς καταστροφῆς των».

Ὡς ἑλλανοδίκης δὲ ἐπί τε τοῦ Βουτσινάίου καὶ Οἰκονομείου ἀγῶνος ἐφάνη αὐστηρός, ἀλλὰ τὰ μάλα δίκαιος, ἐφ' ᾧ οὐκ ὀλίγας ἐγεύσατο πικρίας ὑπὸ τῶν βαναύσων, ὡς εἶπεν, ἀγωνιστῶν, τῶν διακηρυττόντων ὅτι παρακινάζει ὁ ποιητικὸς ἀγὼν τελούμενος ἐν τῷ πανεπιστημίῳ· ἐφ' ᾧ ὁ ἀοίδιμος Ἀφεντούλης λέγει ἐν τῇ ἐπὶ τοῦ Βουτσινάίου ποιητικοῦ ἀγῶνος κρίσει του, ὅτι «ἂν παρακινάζῃ ἢ παρακμάσῃ ποτὲ ὁ Βουτσινάίος καὶ ὁ Οἰκονόμειος καὶ εἶτις ἄλλος ἀγὼν ποιητικὸς τελούμενος ἐνταῦθα, θέλομεν ἡμεῖς νὰ τὸ εἴπωμεν ἀνυποστόλως πόθεν ἐνδεχόμενον νὰ προέλθῃ ἡ παρακμή. Αἴτιοι αὐτῆς θὰ εἶναι αὐτοὶ οἱ ἀγωνιζόμενοι, οἵτινες φιλοτιμούμενοι τὸ πρῶτον ὑπὲρ τῆς νίκης καὶ τοῦ βραβείου καὶ προγινώσκοντες τοὺς κριτάς, εἰς ὧν τὴν κρίσιν μέλλουσι νὰ ὑποβληθῶσι, τοὺς περιρραίνουσι πρῶτον μὲ τὴν μεγαλητέραν χαμέρπειαν, εὐθὺς δ' ἔπειτα, ἅμα ἀποτύχωσι τοῦ ἄθλου, ἐξέρχονται εἰς τὰς τριόδους καὶ ὑβρίζουν σήμερον καπηλικῶς ὅσους χθὲς ἔρραιναν μ' ἐγκώμια ἀπὸ στόματος πλήθοντος, καὶ δὲν αἰσθάνονται οἱ καλοὶ κἀγαθοί, ὅτι οὕτω ποιοῦντες ὑπογράφουσιν αὐτοὶ πρῶτοι ὑπὲρ ἑαυτῶν τὸ ἀψευδὲς μαρτυρικὸν τῆς φιλολογικῆς αὐτῶν χρεωκοπίας. Οὐδέποτε ἐν φαύλῃ ψυχῇ ἠδυνήθη νὰ ῥιζοβολήσῃ ἀληθὲς, γνήσιον ποιήσεως ἄνθος καὶ ἀληθὲς καὶ γνήσιον αἴσθημα ὑπὲρ αὐτῆς. Οὐδέποτε διεφθαρμένων στέρνων χυμοὶ ἠδυνήθησαν νὰ τὸ γαλουχήσωσι· καὶ ἂν ποτε ἡ κακοήθεια παρήγαγέ τι καλὸν τεχνικῶς, εἶναι τῆς ἑταίρας ἡ καλλονή, καὶ πᾶς τίμιος ἄνθρωπος ἀποστρέφει μετὰ βδελυγμίας τὸ πρόσωπον ἀπ' αὐτῆς. *Ἐνωτίσασθε τοὺς λόγους ἡμῶν* πάντες ὑμεῖς, ὅσοι γλύχεσθε ν' ἀναρρυχηθῆτε εἰς τὰς δροσοβόλους κλιτύας τοῦ Ἑλικῶνος. Ἐξαγνίσατε τὴν καρδίαν ὑμῶν ἀπὸ τῆς λέπρας τῆς κακοηθείας, ἥτις ἄγχουσα καὶ περιφρυομένη πνίγει καὶ ἐξαγριώνει πᾶν ὅ,τι ἔδωκε καλὸν ὑμῖν ὁ Θεός. Μὴ ποιοῦντες οὕτω, δύνασθε μὲν νὰ ἐκπωρεύητε τὸν κόσμον διὰ τῶν στίχων καὶ λόγων σας, ἀλλὰ θὰ μᾶς ἀναμιμνήσκητε δι' αὐτῶν ὅτι καὶ ὑπὸ τοὺς πόδας τοῦ Παρνασσοῦ ὑπάρχουσι τέλματα βορβορώδη, ἐν οἷς πολλοὶ ἐκόλαξαν καὶ θὰ κολάξωσι βάτραχοι τῶν γραμμάτων καὶ τῆς ποιήσεως». Ὅ,τι δὲ εἶπεν ἄλλοτε περὶ τοῦ μακαρίτου Θ. Ὀρφανίδου, αὐτὸ ἀκριβῶς δύναται νὰ λεχθῇ καὶ περὶ αὐτοῦ, «ὅτι ἐν τῷ προσώπῳ του συναδελφουμένη ἐχώρει ἡ ἐπιστήμη μετὰ τῆς μούσης».

Ἐν δὲ τῷ ἐν Ἀθήναις κατὰ Μάρτιον τοῦ 1887 συγκροτηθέντι συνεδρίῳ τῶν Ἑλλήνων ἰατρῶν ἐπὶ τῇ πεντηκονταετηρίδι τῆς αὐτόθι

Ἰατρικῆς Ἑταιρίας, ὁ Ἀφεντούλης ἀνέγνω ἐμβριθῆ περὶ τῶν *ἐλογερῶν πυρετῶν* πραγματείαν, δημοσιευθεῖσαν ἐν τοῖς πρακτικοῖς τοῦ ἐν λόγῳ συνεδρίου, ἐκδοθεῖσι τῷ 1888. Πολλὰς δὲ καὶ ἄλλας περὶ διαφόρων ζητημάτων πραγματείας ἐδημοσίευσε κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ἐν ἐπιστημονικοῖς καὶ πολιτικοῖς φύλλοις.

Αὐτὸς δὲ ὢν ἔξοχος ἐπιστήμων, καὶ τὴν τῶν ἄλλων ἐπιστημονικὴν ἀξίαν ἀνεγνώριζε, καὶ μετὰ παρρησίας αὐτὴν δημοσίᾳ ἀνεκήρυττεν.

Ἡμέραν τινὰ προκειμένου περὶ ἐκλογῆς καθηγητοῦ ἐν συνεδρίᾳ τῆς Ἰατρικῆς Σχολῆς τοῦ Ἀθήνῃσι πανεπιστημίου διὰ τὸ μάθημα τῆς Ἀνατομικῆς καὶ ὑποψηφίου ὄντος τοῦ ὡσαύτως ἀλήστου μνήμης καθηγητοῦ, τοῦ Λουκᾶ Παππαϊωάννου, ἐπειδή τινες τῶν καθηγητῶν ἀντέτεινον εἰς τὸν διορισμὸν αὐτοῦ, ὁ Θ. Ἀφεντούλης βλέπων ὅτι τὸ πανεπιστήμιον θὰ ἔχανεν ἀληθῆ τῆς ἐπιστήμης μύστην, τὸν Λ. Παππαϊωάννου, εἶπε τὰ ἑξῆς, ἅτινα καὶ κατ' ἐπίμονον αὐτοῦ ἀπαίτησιν ἐσημειώθησαν ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῆς συνεδρίας ἐκείνης. « Κύριοι, ποτὲ δὲν θὰ ἀποκτήσωμεν καθηγητὰς τῆς προκοπῆς! Πάντοτε οἱ ξυλοσχίσται θὰ κυριαρχοῦν, διότι ἀποκρούομεν τοὺς σοφοὺς ἄνδρας . . . οἷος ὁ Λ. Παππαϊωάννου κτλ. ». Ἐπὶ τούτοις κατάπληκτοι ἔμειναν οἱ ἀντιτείνοντες καθηγηταί, ὁ δὲ Παππαϊωάννου διορίζεται καθηγητής, πρὸς τιμὴν τοῦ πανεπιστημίου καὶ πρὸς μεγίστην τῶν φοιτητῶν ἐπιστημονικὴν ὠφέλειαν.

Οὐ μόνον δὲ τὴν τῶν ζώντων συναδέλφων αὐτοῦ ἐπιστημονικὴν ἱκανότητα ὡς εἰλικρινοῦς χαρακτῆρος ἀνὴρ ἀνωμολόγει, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῇ ἀναμνήσει συναδέλφων του ἀποιχομένων θαλερὸν ἔσπενδε δάκρυ πένθους καὶ σεβασμοῦ.

Ἡμέραν τινὰ κατὰ τὸ μάθημα τῆς φυτολογίας παροτρύνων τοὺς φοιτητάς, ὅπως οὗτοι διατρέχοντες ἀποστολικῶς τὰς ἡδυπνόους, ὡς ἔλεγε, κοιλάδας καὶ τοὺς χαρίεντας λόφους τῆς Ἀττικῆς συγχρωτισθῶσι μετὰ τῶν ζώντων φυτῶν καὶ ἐν ἐνθουσιασμῷ ἀναμνησθεὶς τῆς πρὸ τεσσαράκοντα καὶ πέντε ἐτῶν ἡλικίας αὐτοῦ, ὅτε νεανίας ἀκαταγώνιστος ἀνέτρεχεν ὡς αἴγαγρος πρὸς τὰς βαυαρικὰς Ἄλπεις καὶ τὰς ἀνὰ μέσον κοιλάδας βοτανολογῶν καὶ ὅτι τῶν ἐκδρομῶν αὐτοῦ τὸ προϊὸν δὶς μετεκόμισεν ἐπὶ τῶν ὤμων ἀπὸ Μονάχου μέχρι Τεργέστης, αἴφνης ἐγείρεται τῆς ἕδρας καὶ ἄρχεται νὰ δακρύῃ· καὶ διὰ τί; διότι τοῦ προϊόντος τῶν ἐκδρομῶν αὐτοῦ ξενιζομένου ἐν τῇ αὐτῇ φυτολογικῇ τοῦ πανεπιστημίου συλλογῇ μετὰ τῶν ὑπὸ τοῦ ἀοιδίμου Θεοδώρου Ὀρφανίδου συλλεγέντων φυτῶν, δι' ἀλληλουχίας ἀνεμνήσθη τοῦ ἀνδρὸς τούτου, τοῦ θαρσαλέου βοτανικοῦ καὶ μήστορος ἀοιδῆς, οὗ τινος μετὰ δακρύων πλέκει τὸ ἐγκώμιον.

Τοιοῦτος ἐν ἀτελεῖ σκιαγραφίᾳ ὁ ἀνήρ, ὃς τις ἠδύνατο πολλὰς ἔτι καὶ πολυτίμους νὰ παράσχῃ τῷ Ἔθνει ὑπηρεσίας, ἂν ὁ βίος αὐτοῦ ἐπὶ μικρὸν ἔτι παρετείνετο.

Ἐνθυμοῦμαι δὲ ὅτι ἡμέραν τινὰ ἐν τέλει ἑνὸς τῶν μαθημάτων αὐτοῦ, μεταξὺ ἄλλων, δακρύων ἔλεξε περίπου καὶ τάδε· « Ἡ μόνη, εἶπε, τιμὴ καὶ ἀμοιβὴ τῶν ὑπὲρ τῆς ἐπιστήμης κόπων μου καὶ τῆς ὑπὲρ τὰ τεσσαράκοντα ἔτη ἐν τῷ πανεπιστημίῳ διδασκαλίας μου ἔσται ἡ μετὰ τὸν θάνατόν μου ἀνάρτησις τῆς εἰκόνος μου ἐν μέσῳ τῆς μακαρίας ἐκείνης χορείας τόσων σοφῶν καὶ γεραρῶν τοῦ Γένους διδασκάλων ».

Τούτοις προστίθημι, ὅτι ἡ μεγίστη ἀμοιβή, ἀνθ' ὧν ὑπὲρ τῆς ἐπιστήμης καὶ τοῦ πανεπιστημίου εἰργάσω, περιλημένε καθηγητά, εἶναι ἡ ἐν ταῖς καρδίαις τόσων χιλιάδων ἰατρῶν μαθητῶν σου βαθέως ἐγκεχαραγμένη γλυκεῖα ἀνάμνησις τοῦ σεβαστοῦ ὀνόματός σου, ὅπερ ὑλογημένον θὰ μεταδίδηται ὑπ' αὐτῶν εὐγνωμονούντων σοι εἰς γενεὰς γενεῶν.

ΘΕΣΠΡΩΤΙΚΑ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΗΜΑΤΑ

Η ΦΩΤΙΚΗ ΕΝ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ.

ὑπὸ

Δ. Α. ΠΑΝΑΓΙΩΤΙΔΟΥ

ΙΑΤΡΟΥ

Κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1890ού ἔτους εἰς τὴν ἐνταῦθα θέσιν Λιμπόνι σπουδαιοτάτην ἀνεκαλύψαμεν ἐπιγραφήν, ἣν καὶ ἐδημοσιεύσαμεν ἐγκαίρως ἐν τῷ «Νεολόγῳ» (ἔτος ΚΔ', 1890, ἀριθ. 6245) μετὰ σημειώσεων. Ἐν ταύτῃ ἀναφέρεται τὸ ὄνομα τῆς πόλεως, ἥτις ἔκειτο αὐτόθι ἀπ' αἰώνων ἄγνωστος, ἡ Φωτική. Καὶ ἐπροθυμοποιήθη μὲν τότε ἡ ἐν Ἀθήναις ἐκδιδομένη «Ἑστία» ἐν τῷ δελτίῳ αὐτῆς ἀμέσως νὰ δημοσιεύσῃ τήν τε ἐπιγραφὴν καὶ περίληψιν τῶν συνοδευσασῶν αὐτὴν ἐν τῷ «Νεολόγῳ» σημειώσεων ἡμῶν, βραδύτερον δ' αὖθις καὶ ἡμεῖς ἐπραγματεύθημεν περὶ τῆς Φωτικῆς ἐν περιοδικοῖς Κωνσταντινουπόλεως καὶ εἰς τὴν Ἀρχαιολογικὴν Ἑταιρίαν τῶν Ἀθηνῶν ὑπεβάλομεν τὰ τῆς ἀνακαλύψεώς μας καὶ παρωτρύνθημεν μάλιστα εἰς τὴν ἐξακολούθησιν τῶν περὶ ταύτης μελετῶν μας. Ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος διελθόντας ἐντεῦθεν κ.κ. Charle Berard καὶ Ernest Legrand ἑταίρους τῆς ἐν Ἀθήναις Γαλλικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς παρέσχομεν ταύτην μετὰ καὶ ἄλλων ἐπιγραφῶν ἐν ἀντιγράφῳ, ἃς καὶ συνεπλήρωσαν οὗτοι προθύμως, ἀγνοοῦμεν ὅμως ἂν ἐδημοσίευσαν αὐτάς, καὶ πῶς, εἰς τὸ περιοδικὸν τῆς Σχολῆς αὐτῶν.

Ἤδη ὑπείκοντες εἰς τὴν εὐγενῆ πρόσκλησιν τοῦ γεραροῦ Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου Κωνσταντινουπόλεως, ὅπως ὑποβάλωμεν αὐτῷ τὰς μικρὰς ἡμῶν ἀρχαιολογικὰς καὶ φιλολογικὰς ἐργασίας, καὶ θεωροῦντες σπουδαιότατον τὸ περὶ Φωτικῆς ζήτημα, ὅπερ ἔχομεν τὴν ἐγωϊστικὴν ἀξίωσιν ὅτι ἐπελύσαμεν, καταστρωννύομεν ἐνταῦθα ὅλην τὴν περὶ τῆς ἀρχαίας ταύτης καὶ ἐν ἐρειπίοις πόλεως ὕλην εἰς κεφάλαια, ἣν καὶ παρουσιάζομεν, θέλομεν δὲ θεωρηθῇ εὐτυχεῖς, ἐὰν χριθῶμεν ὅτι συνεισφέρομεν καὶ ἡμεῖς οὕτω μικρόν τινα λίθον εἰς τὸ μέγα οἰκοδόμημα, ὅπερ ὁ τόσον τελεσφόρως ἐργαζόμενος πρύτανις τῶν Συλλόγων ἀποσκοπεῖ.

Ἐν Παραμυθίᾳ, τῇ 15 μαΐου 1894.

Α'

Δωδεκάωρος περίπου τὸ μῆκος καὶ ὡριαῖα τὸ πλάτος πανταχοῦ ἡ Θεσπρωτικὴ κοιλὰς Παραμυθίας - Φαναρίου ἄρχεται παρὰ τὸν Θύαμιν (Καλαμᾶν) κατὰ τὸ χωρίον Νιοχῶρι καὶ ἐλικοειδῶς καταλήγει εἰς τὸν Γλυκὺν λιμένα τοῦ Φαναρίου, τὴν νῦν Σπλάντζαν· περιορίζεται δὲ ΒΑ μὲν ὑπὸ τοῦ ὄρους *Κερκίλλα* καὶ τῶν τελευταίων πρὸς τὴν θάλασσαν διακλαδώσεων τῶν Σουλιωτικῶν ὀρέων, ΝΔ δὲ ὑπὸ τοῦ βουνοῦ *Πέσιμον* καὶ τῶν χθαμαλωτέρων τοῦ Μαργαριτίου.

Καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν αὐτῆς ταύτην ὑπὸ ἀρθόνων περιρρέεται ὑδάτων καὶ ὑπὸ πλείστων ποταμῶν διασχίζεται· τοῦ *Σελλήεντος* (Παραμυθιώτικου), ὅστις ἄρχεται κατὰ τὴν θέσιν *Λιμπόνι* τῆς Παραμυθίας καὶ χρησιμεύει εἰς τὰς ἐργασίας τῶν πολλῶν αὐτόθι ταμβακομύλων καὶ ἀλευρομύλων καὶ τὴν ἄρδευσιν τῶν πέριξ γαιῶν· τοῦ *Κωκυτοῦ* (Βουβοῦ) μετὰ τοῦ καὶ ἤδη *ἀπεπιεσάτου ὕδατος*[1] αὐτοῦ, ὅπερ ἀναβλύζει ἐν ἐλώδεσι τοπείοις παρὰ τὴν Δραγωμήν, καὶ ὅστις δέχεται ἐκεῖ που πλησίον καὶ τὸν Σελλήεντα· τοῦ *Ἀχέροντος* (Μαυροπόταμον ἢ Ποτάμι τῆς Γλυκυῦς), τοῦ καταπληκτικῶς ἐξερχομένου ἐκ τῶν ἀποτόμων καὶ ὑψηλῶν Σουλιωτικῶν ὀρέων καὶ

1. Παυσανίας τομ. Α', βιβλ. 1, § 17, 5.

συνενουμένου κατὰ τὸ χωρίον Μπεσιερὲ μετὰ τοῦ Κωκυτοῦ, ἐκβάλλοντος δὲ εἰς τὸν ἀμμώδη λιμένα τῆς Σπλάντζας, καὶ τέλος τοῦ ἀρχομένου ἐκ τῶν περὶ τὸ Κανελλάκιον μερῶν καὶ ἐκβάλλοντος εἰς τὴν Ἀχερουσίαν λίμνην ἄλλοτε, νῦν δὲ εἰς τὸν Ἀχέροντα ποταμὸν *Πυριφλεγέθοντος*, τοῦ ποταμοῦ τούτου, τῷ καὶ νῦν εἰσέτι φωσφορίζοντος εἴς τινα μέρη ἐν νυκτὶ κατὰ τὰς πηγάς, ὡς καὶ ἐν τῇ ἀρχαιότητι, ὅτε καὶ ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὴν τοιαύτην ἐπωνυμίαν του καὶ τὰς τόσας μυθοπλαστίας.

Πλὴν τούτου ποικίλεται προσέτι ἐν χειμῶνι ὑπὸ τῆς *Ἀχερουσίας λίμνης*, ἥτις σχηματίζεται παρὰ τὸ Καστρὶ Φαναρίου (τὴν *Ἔφυραν* δηλονότι τὴν καὶ *Κίχυρον* τῶν ἀρχαίων) ἐκ τοῦ Ἀχέροντος ποταμοῦ πρὶν ἢ οὗτος ἑνωθῇ μετὰ τοῦ Κωκυτοῦ. Λύτη ὑρίστατο διαρκὴς μέχρι πρὸ τεσσαρακονταετίας, περιγραφομένη ὑπὸ τοῦ Π. Ἀραβαντινοῦ[1] ὡς οὖσα κυκλοειδὴς καὶ ἔχουσα ἔκτασιν ἣ περιφέρειαν δύο περίπου ὡρῶν καὶ διπλῆν κατὰ τὴν χειμερινὴν ὥραν, μετὰ βάθους τριῶν ὀργυιῶν μέχρι τῶν ἓξ καὶ ἰχθύων καὶ ἐγχέλεων ἀρθόνων, μετὰ ταῦτα δ' ἐξέλιπε, διοχετευθέντος τοῦ ὕδατος διὰ τεχνητῶν ἔργων πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ μόνον ἐν χειμῶνι ἤδη λιμνάζει. Ἐπίσης παρὰ τὸ Νιοχῶρι σχηματίζεται ἐν χειμῶνι καὶ ἑτέρα μικρὰ λίμνη ἡ τῶν *Νειραίων* ἐν τοῖς ὁρίοις αὐτοῖς τῆς Παραμυθίας.

Τοιαύτη δ' οὖσα ἡ κοιλὰς αὕτη καὶ ἐν τόπῳ χθαμαλῷ

> πολυήλιος ἠδ' ἐυλείμων
> ἁρνειὴ μήλοισι καὶ ἐλπόδεσι βόεσιν

διατηρεῖ ἐν πολλοῖς τὴν ὡραιότητα καὶ τὴν ὁμοιότητα τῆς τοῦ Ἡσιόδου Ἐλλοπίας καὶ πυκνῶς κατῳκημένη κατὰ χωρία παρέχει ἅπασαν τὴν γῆν καλλιεργήσιμον καὶ εὔφορον εἰς δημητριακοὺς καρποὺς καὶ ὄρυζαν καὶ ἀμυγδαλέας καὶ ἑσπεροειδῆ δένδρα καὶ νομὰς καὶ ποίμνια, πανταχοῦ μέν, ἰδίως δὲ περὶ τὴν Ἀχερουσίαν λίμνην, περὶ ἣν ῥύεται ἡ λεύκη[2], ἀΐδιον τὴν βοσκὴν διατηροῦσα.

Ὡς δ' ἐκ τῶν ἐρειπίων καταδείκνυται καὶ ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἐπίσης πολυανθρωποτάτη ὑπῆρχεν, εἰς τοῦτο δὲ συνέτεινε βεβαίως τό τε εὔφορον τῆς χώρας, ἥτις ἠδύνατο νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς τὴν διατροφὴν τῶν κατοίκων καὶ ἡ ἐγγὺς αὐτῆς θάλασσα· ἐξ οὗ αἱ ἐπικοινωνίαι καὶ εὔκολοι ἦσαν καὶ συχναί, ὡς ἐπίσης καὶ ἡ ὕπαρξις παρ' αὐτὴν τοῦ Δωδωναίου μαντείου τοῦ Πελασγικοῦ Διός, τοῦ Ἀχέροντος καὶ τῶν λοιπῶν ποταμῶν, τῆς Ἀχερουσίας λίμνης καὶ τῶν Ἠλυσίων πεδίων, τοῦ μυθολογικοῦ δηλονότι ἐκείνου κύκλου, ὅστις ἐπέδρα τόσον ἐπὶ τῶν ἰδεῶν καὶ ἀρχῶν τῶν ἡμετέρων προγόνων, οὐδόλως δ' ἄπορον ἐὰν ἐν τῷ μακροσκελεῖ καὶ στενῷ τούτῳ χώρῳ ἓξ μὲν πελασγικὰ φρούρια καὶ ἀκροπόλεις ἀπαντῶσιν ἤδη κατὰ διώρους περίπου ἀποστάσεις εἰς *Μπεσερέ*, *Καστρί*, *Δραγωμήρ*, *Βέλλιαρην*, *Παραμυθίαν* καὶ *Τσερίλλαν*, πλῆθος δ' ἄλλων ἀρχαίων ἐρειπίων ὑπάρχει ἐν συνεχεῖ οὕτως εἰπεῖν ἀλύσει εἰς *Νιοχῶρι* καὶ *Γρίκαν*, *Λιμπόνι* καὶ *Χούβιαρην*, *Σεβαστὸν* καὶ *Δελβίτσι*, *Βοϊνίκον* καὶ *Χόϊκα* καὶ *Γλυκὺ* καὶ *Κορωνόπουλον* κλπ. κλπ. ὡσεὶ μηδεμία τῆς ἱερᾶς ταύτης γῆς σπιθαμὴ ἀκατοίκητος ὑπῆρχε καὶ ἄχρηστος ἔκπαλαι διέμενε.

Πῶς ἐπῆλθεν ὅμως μετὰ ταῦτα τῶν τόσων πόλεων τούτων ὡς καὶ ἄλλων ἠπειρωτικῶν ἡ καταστροφή, ἥτις καὶ ἐπὶ Στράβωνος[1] ἤδη ἦν τοιαύτη, ὥστε ὁ μέγας οὗτος γεωγράφος νὰ μὴ ἐγκρίνῃ νὰ γράψῃ περὶ αὐτῶν ἐν λεπτομερείαις λέγων: «νυνὶ ἐρήμου τῆς πλείστης χώρας γεγεννημένης καὶ τῶν κατοικιῶν καὶ μάλιστα τῶν πόλεων ἠφανισμένων, οὐδ' εἰ δύναιτό τις ἀκριβοῦν ταῦτα, οὐδὲν ἂν ποιείη διὰ τὴν ἀδοξίαν καὶ τὸν ἀφανισμὸν αὐτῶν;»

Ἡ ἱστορία μᾶς διασαφηνίζει ἐν μέρει τοῦτο, ἀναφέρουσα πρὸ πάντων τὴν ὑπὸ τοῦ *Παύλου Αἰμιλίου* καταστροφὴν μετὰ τὴν εἰς τὸν ἐκ τῆς Ἰλλυρίας κατελθόντα στρατηγὸν τῶν Ρωμαίων Ἀνίκιον ὑποταγὴν τῆς Ἠπείρου κατὰ τὸ ἔτος 167 π. Χ. Ὁ νικητὴς οὗτος τοῦ τελευταίου βασιλέως τῆς Μακεδονίας *Περσέως* ὕπατος *Παῦλος Αἰμίλιος* λεηλατήσας ἐν Ἑλλάδι τὰς μετὰ τοῦ Μακεδόνος συμμαχησάσας πόλεις ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἤπειρον, ἔνθα συνηντήθη εἰς Πασσαρῶνα μετὰ τοῦ αὐτόθι παραχειμάσαντος Ἀνικίου, εἴτε δὲ πρὸς ἐκδίκησιν καὶ ἐνταῦθα τῶν Ἠπειρωτικῶν πόλεων, αἵτινες ἐβοήθησαν τὸν Περσέα, εἴτε ἐκ τῆς ἰδίας ἀγόμενος ὅτι ἡ εὔανδρος Ἤπειρος ἤθελε παρέχει ἑκάστοτε πράγματα τῇ ῥωμαϊκῇ κυριαρχίᾳ, πάντως ὅμως ἄνευ ἀποχρώντος καὶ δεδικαιολογημένου λόγου, διέταξε τὴν καταστροφὴν τῆς χώρας ἁπάσης καὶ τὸν ἀπάν-

1. Π. Ἀραβαντινοῦ Χρονογρ. Ἠπείρου, τομ. Β' ἐν τῇ λέξει, σιλ. 26.

2. Παυσανίας βιβλ. V § 14.3.

1. Στράβων βιβλ. Ζ § 7. 3.

θρωπον ἐξανδραποδισμὸν τῶν κατοίκων καὶ οὕτως ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἑβδομήκοντα μὲν πόλεις ἐλεηλατήθησαν καὶ ἄρδην τὰ τείχη αὐτῶν κατεσκάφησαν, ἑκατὸν πεντήκοντα δὲ χιλιάδες ἀνθρώπων ἐξηνδραποδίσθησαν, ἀχθεῖσαι αἰχμάλωτοι ὑπὸ τοῦ ἰδίου εἰς Ἰταλίαν διὰ τοῦ ἐν τῇ Χοανίᾳ Ὡρικοῦ. Τὰ δὲ λάφυρα τῶν ἀνάνδρων τούτων νικητῶν τῆς Ἠπείρου ἦσαν τόσον πολλά, ὥστε πωληθέντων αὐτῶν, ἕκαστος μὲν ἱππεὺς ἔλαβεν ἀνὰ τετρακόσια δηνάρια, ἕκαστος δὲ πεζὸς διακόσια.

Ἡ ἐκ τοῦ γεγονότος τούτου πανωλεθρία οὕτως ἔρημον κατέστησε τὴν Ἤπειρον, ὥστε ὁπότε ὁ Αὔγουστος Καῖσαρ ἔκτισε τὴν Νικόπολιν παρὰ τὴν Πρέβεζαν εἰς ἀνάμνησιν τῆς ναυμαχίας, καθ' ἣν ἐνίκησε τὸν Ἀντώνιον καὶ τὴν Κλεοπάτραν (31 π. Χ.), πρὸς συνοικισμὸν αὐτῆς ἐδέησεν ἐκ πλείστων μερῶν οὐ μόνον τῆς Ἠπείρου, ἀλλὰ καὶ τῆς Ἀκαρνανίας νὰ συναγάγῃ κατοίκους καὶ μεταφέρῃ ἐνταῦθα. Ἂν δ' εἰσέτι καὶ μετὰ ταῦτα διετηρήθησαν πόλεις, οἱ Γότθοι τοῦ Ἀλαρίχου (396 μ. Χ.) καὶ ἡ ἐπιδρομὴ τοῦ Ἀττίλα (447 μ. Χ.) καὶ οἱ στρατοὶ τοῦ Δωριμάχου ἐλεηλάτησαν καὶ αὐτὰς καὶ κατέστρεψαν, ὡς καὶ οἱ Σλαβοβούλγαροι, οἵτινες τὸ 675 καὶ καθεξῆς μέχρι τῆς γ' δεκαετηρίδος τοῦ Ι' αἰῶνος διέδραμον τὴν χώραν ἁρπάζοντες καὶ πυρπολοῦντες.

Ἀλλὰ καὶ διάφοροι σεισμοὶ ἐπισυμβάντες ἐν Ἠπείρῳ μάλιστα τὸν Λον μ. Χ. αἰῶνα συνέτεινον εἰς ἐξαφάνισιν πολλῶν πόλεων.

Οὕτω δὲ τὰ ἀλλεπάλληλα ταῦτα συμβάντα ἀφ' ἑνὸς καὶ ἡ ἔλλειψις ἀρχαίων συγγραμμάτων, πραγματευομένων τὰ τῶν Ἠπειρωτικῶν πόλεων ἐν λεπτομερείᾳ ἀφ' ἑτέρου, προὐκάλεσαν τὴν ἄγνοιαν καὶ σύγχυσιν, ἥτις ὑφίσταται καὶ σήμερον, προκειμένου περὶ τοῦ προσδιορισμοῦ τῶν διαφόρων πόλεων, οὐ μόνον τῶν ἀσημάντων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐπισήμων, καὶ περὶ τῶν ὀνομασιῶν τῶν διαφόρων ἠπείρων. Οὕτως ἄγνωστον τὴν σήμερον ποῦ ἡ Πασσαρών ἔκειτο, ποῦ ἡ Φιλάκη, ποῦ ἡ Τεκμίων, ποῦ ἡ Φαννητή, αἱ τέσσαρες πόλεις αὗται, αἵτινες προσεπάθησαν ν' ἀντιστῶσι κατὰ τῶν εἰσβαλόντων Ῥωμαίων, καὶ μέχρι τινὸς ἄγνωστον ἦν καὶ αὐτὸ τὸ Μαντεῖον τῆς Δωδώνης ποῦ ἔκειτο· περὶ δὲ τῶν ἰδίως Θεσπρωτικῶν πόλεων τῶν ἐν τῇ κοιλάδι *Παραμυθίας-Φαναρίου* ὑπαρξασῶν προκειμένου, δὲν δύναταί τις ἐπίσης ὁριστικῶς ν' ἀποφανθῇ, ποῦ αὐτὴ ἡ πρωτεύουσα τοῦ Πύρρου Πανδοσία ὑπῆρχε, ποίας πόλεώς ἐστιν ἡ καλῶς διατηροῦσα τὰ κυκλώπεια αὐτῆς τείχη ἀκρόπολις τῆς μιᾶς ὥρας μακρὰν τῆς Παραμυθίας κειμένης *Βέλλαινης*, ἂν ὑπῆρχεν ἡ *Εὔροια* εἰς *Γλυκὺ* καὶ περὶ αὐτήν, ἔνθα διατηροῦνται εἰσέτι παρὰ τὸ στόμιον τοῦ Ἅδου, κατὰ τὴν ἔξοδον τοῦ Ἀχέροντος, τὰ ἐρείπια τοῦ ναοῦ τοῦ θεοῦ αὐτοῦ Πλούτωνος (Ἀϊδωνεύς), τοῦ μετὰ ταῦτα εἰς Μονὴν τοῦ Ἁγίου Δονάτου μετατραπέντος καὶ ἔνθα τελευταίως οἱ ἀνασκάπτοντες τοὺς ἀγροὺς ἀγρόται ἀνεκάλυψαν εἰς ἀρκετὸν βάθος ὑπερμεγέθεις ἀρχαίους τάφους, ἂν τὸ νῦν *Κάστρι* μὲ τὴν μεγαλοπρεπῆ μὲν τὰς ἐπάλξεις ἀκρόπολίν του, ἐν ᾗ πρὸς ἀνατολὰς διακρίνονται καλῶς αἱ λίθιναι ἕδραι τῶν δικαστῶν καὶ διάφορα οἰκοδομήματα, ἀντικατέστησε τὴν *Ἔφυραν* (Κίχυρον), ἐν ᾗ ἐκρατήθησαν αἰχμάλωτοι ὁ Θησεὺς καὶ ὁ Πειρίθους ὑπὸ τοῦ βασιλέως αὐτῆς Ἀϊδονέως, μέχρις οὗ ἠλευθερώθησαν ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους, καὶ ἂν αἱ *Βατίαι* ἦσαν εἰς τὰ Πελασγικὰ τείχη τῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Σινᾶ εἰς Μπασμερί, ὡς φρονοῦσιν ἄλλοι, καὶ ταῦτα ἐνῷ μᾶλλον εὐκρινὴς φαίνεται τὸ μέρος τοῦτο ἐν πολλοῖς ἐκ τε τοῦ Θουκυδίδου[1] καὶ Παυσανίου[2] καὶ ἰδίως τοῦ Στράβωνος, οὗτινος τὸ σχετικὸν χωρίον ἔχει οὕτως:[3] «ἔπειτα ἄκρα Χειμέριον καὶ Γλυκὺς λιμήν, εἰς ὃν ἐμβάλλει ὁ Ἀχέρων ποταμός, ῥέων ἐκ τῆς Ἀχερουσίας λίμνης καὶ δεχόμενος πλείους ποταμούς, ὥστε καὶ γλυκαίνειν τὸν κόλπον . . . . . , ὑπέρκειται δὲ τούτου μὲν τοῦ κόλπου Κίχυρος ἡ πρότερον Ἔφυρα, πόλις Θεσπρωτῶν . . . . . ἐγγὺς δὲ τῆς Κιχύρου πολίχνιον Βουχέτιον Κασσωπαίων μικρὸν ὑπὲρ τῆς θαλάττης ὄν, καὶ Ἐλάτρια καὶ Πανδοσία καὶ Βατίαι ἐν μεσογείᾳ, καθήκει δ' αὐτῶν ἡ χώρα μέχρι τοῦ κόλπου» (τοῦ Γλυκέως).

Ἀλλ' εἰς τὴν σύγχυσιν περὶ τὸν προσδιορισμὸν τῶν Θεσπρωτικῶν πόλεων ἰδίως καὶ ἑτέρα ἀφορμὴ ὑπάρχει· τὰ ὄρια τῶν τριῶν λαῶν Χαόνων, Μολοσσῶν καὶ Θεσπρωτῶν πολλάκις, ὡς ἐκ τῶν καιρικῶν περιστάσεων, μετεβάλλοντο καὶ οὕτως ἄλλοτε μὲν πόλεις Μολοττικαὶ θεωροῦνται καὶ μνημονεύονται ὑπὸ τῶν συγχρόνων συγγραφέων ὡς Θεσπρωτικαί, ἄλλοτε δὲ τοιαῦται ἀναφέρονται ὡς Μολοτ-

1. Θουκυδίδης βιβλ. Ι, § 46.
2. Παυσανίας βιβλ. Ι, § 17. 5.
3. Στράβων βιβλ. Ζ, § 5.

τικαὶ καὶ Χοανικαί, ὡς τοιοῦτόν τι συνέβη ἐν τῇ Δωδώνῃ π. χ. ἣν ἐπὶ τέλους διευκρίνησεν ἡ *ἀξίνη*, καὶ ἐν τῇ Φωτικῇ τῇ μετὰ τῶν Μολοττικῶν συμμιγείσῃ, καίτοι ἦν Θεσπρωτικὴ καὶ μάλιστα μία τῶν ἐν τῷ λεκανοπεδίῳ *Παραμυθίας-Φαναρίου* ὑπαρξασῶν καὶ ἀκμασασῶν, ὡς ἀποδείκνυται ἐξ ὅσων θέλομεν εἶπει ἐν τοῖς ἑπομένοις.

Β'

Τὸ *Λιμπόνι* ὁμαλή ἐστιν ὑπώρεια τοῦ ὄρους *Σελμάνης-Τσιορίλλας* πρὸς τὸ βορειοδυτικὸν τῆς Παραμυθίας καὶ εἰς δεκαπεντάλεπτον ἀπὸ ταύτης ἀπόστασιν, ἄρχεται δ' ἰδίως ἀπὸ τὰ *Σαμέτια*, συνοικίας τῆς Παραμυθίας μικρᾶς, καὶ λήγει κατὰ τὴν ἐκκλησίαν *Ἅγιος Θεόδωρος* παρὰ τὸν *Ἰμιμάκικον* μύλον, ἤτοι μετὰ μίαν ὥραν περίπου. Καθ' ὅλην τὴν ἔκτασίν του, ἥτις καλύπτεται ὑπὸ ἀγρῶν καὶ ἐλαιώνων, ἀπαντᾷ τις κεράμους συντετριμμένας, ἀμμοκονίας, πλάκας ἔστιν ὅτε ἐνεπιγράφους εἰς τεμάχια, καὶ πλεῖστα ἄλλα ἴχνη τῶν ἀρχαίων οἰκοδομημάτων τῆς λαμπρᾶς αὐτῆς, ῥωμαϊκῆς πρὸ πάντων, οἰκήσεως. Ἐνταῦθα εἰσὶν ἐρείπια ἐκκλησίας ἀγνώστου, ἧς ἡ περιοχὴ ἀποκαλεῖται *Ὀβροιακὰ μνήματα*, τὰ ἐρείπια τῆς ἐκκλησίας τῆς *Κυρᾶς* καὶ τὰ τῆς ἐκκλησίας ἢ μονῆς τῆς *Λαμποβίτρας*, ἔνθα ἤδη διατηροῦνται διάφοροι στύλοι καὶ λαμπρὰ κιονόκρανα τῇδε κἀκεῖσε ἐρριμμένα, ὡς ἐπίσης καὶ ἡ θέσις τὰ *Τρία πηγάδια*, ἔνθα ἡ μυθοπλαστία τῶν περιοίκων γεωργῶν τίθησι τρία κατακεχωσμένα ῥρέατα πλήρη ἐκ χρυσοῦ, ἄνθρακος καὶ ὄρεων καὶ ἔνθα ἤδη ὑρίσταται ἀρχαία κρήνη μετὰ διαυγοῦς ὕδατος.

Παρὰ τὴν κρήνην ταύτην τῶν *Τριῶν πηγαδίων* ἐν χειμάρρῳ, ὅστις ἀρχόμενος ἀπὸ τὴν θέσιν *Λίβερην* κάτωθι τοῦ χωρίου Σέλιανης ἐκβάλλει εἰς τὸν Σελλήεντα, ὑπάρχει ἐπιγραφὴ[1], ἥτις ἐν ἀναθηματικῇ στήλῃ τῆς πόλεως, ἐντετειχισμένη ἐν πολυγώνῳ τινί ἐστι, τίς οἶδεν ἀπὸ τίνος χρόνου, καὶ ἐπὶ μαρμάρου λευκοῦ ἐγχωρίου, ὕψους μὲν ἑνὸς μέτρου, πάχους δὲ πέντε περίπου δακτύλων.

Ὅτι ἡ ἐνταῦθα πόλις δὲν ἦτο ἡ Δωδώνη, ὡς εἶπόν τινες ἀρχαιολόγοι, ἀπεδείχθη πρὸ πολλοῦ (1876) διὰ τῶν γενομένων ἀνασκαφῶν τοῦ κ. Καραπάνου[1] εἰς Δραμισοὺς, Τσαρακοβίστας, ἔνθα ἀνεκαλύφθη τὸ ἀρχαιότατον μαντεῖον τοῦ Δωδωναίου Πελασγικοῦ Διός, παρ' ὃ ἔκειτο καὶ ἡ ἱερὰ πόλις.

Ὅτι ἐπίσης δὲν εἶναι ἡ Εὔροια κατὰ τὴν μᾶλλον ἰσχύσασαν γνώμην ἀπὸ πολλοῦ[2] ἀποδεικνύει σαφῶς ἡ ἀνωτέρω ἐπιγραφὴ, ὡς καὶ ἄλλα καθορίζοντα ἀλλαχοῦ τὴν θέσιν αὐτῆς καὶ προσεπικυροῖ καὶ ὁ Προκόπιος ἐν τῷ περὶ Κτισμάτων Ἰουστινιανοῦ[3] λέγων: «Ἦν καί τις πόλις ἀρχαία ὕδασιν ἐπιεικῶς κατακορὴς οὖσα, ὀνόματός τε τῆς τοῦ χωρίου φύσεως Εὔροια ἀνέκαθεν ὠνομάζετο. Ταύτης δὲ τῆς Εὐροίας οὐ πολλῷ ἄποθεν λίμνη κέχυται καὶ νῆσος κατὰ μέσον ἀνέχει καὶ λόφος αὐτῇ ἐπανέστηκε· διαλείπει δὲ ἡ λίμνη τοσοῦτον, ὅσον τινὰ ἐν τῇ εἰσόδῳ μοῖραν λελεῖφθαι· ἔνθα δὴ ὁ βασιλεὺς τοὺς τῆς Εὐροίας μεταβιβάσας οἰκήτορας, πολὺ ὀχυρωτάτην οἰκοδομησάμενος ἐτειχίσατο», διότι ἡ περιγραφὴ αὕτη οὐδόλως προσεγγίζει πρὸς τὴν τοποθεσίαν τοῦ *Λιμποβίου*, ἔνθα καὶ λίμνη καὶ νῆσος καὶ λόφος οὐδαμοῦ ἀναφαίνεται. Ἐὰν δέ τινες πρὸς ὑποστήριξιν τῆς γνώμης των, ὅτι ἐνταῦθα ἔκειτο ἡ Εὔροια, ἔλαβον τὴν διασωζομένην ὀνομασίαν *Ὀβροιακὰ μνήματα*, ἣν ἐδέχθησαν ὡς Εὐροιακὰ[4], ἐμφαίνουσαν δηλονότι τὴν ἀρχαίαν ταύτην πόλιν, τοῦτο ἄνευ σπουδαιότητός ἐστιν, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀβεβαίου ὄντος ἂν *Εὐροιακὰ* ἢ *Ἑβραϊκὰ* δηλοῦται διὰ τῆς νῦν ὀνομασίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ κάλλιστα δυναμένου ὑποτεθῆναι ὅτι μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Εὐροίας, ἥτις κεῖται ὀλίγον ἀπωτέρω, ὡς ἄλλοτε θέλομεν πραγματευθῇ περὶ τούτου, πολλοὶ τῶν κατοίκων μετῴκησαν καὶ ἐνταῦθα περὶ ἣν θέσιν διατηρεῖται εἰσέτι τὸ ὄνομα, ὅπερ οὐ τῆς ὑπαρξάσης οὕτω πόλεώς ἐστιν, ἀλλὰ τῶν ἐγκατασταθέντων μετοίκων.

Ἀλλὰ μήτε καὶ ἡ *Ἐλάτεια*[5] μήτε ἄλλη τις πόλις ὑπῆρχεν ἐνταῦθα, εἰμὴ ἡ ἐνδεδειγμένη ἐν τῇ εὑρεθείσῃ ὡς ἀνωτέρω ἐπιγραφῇ. Ἐκ ταύτης, ἥτις δὲν δύναται νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ἀλλαχόθεν μετεκομίσθη, ἂν δὲ μὴ ἀληθὴς, δὲν

---

1. Προεξεδόθη.

1. Carapanos. Dodone et ses ruines, Paris 1878.

2. Π. Ἀραβαντ. Χρον. Ἠπείρου τομ. Β' ἐν τῇ λέξει «Ἅγιος Δονάτος».

3. Βιβλ. IV.

4. Π. Ἀραβαντ. Χρον. Ἠπείρου τομ. Β' ἐν τῇ λέξει «Ἅγιος Δονάτος».

5. Pouqueville. Voyage de la Grèce, L. IV, ch. VI.

ἤθελεν ἔχει λόγον ὑπάρξεως ἐνταῦθα, καὶ καθ' ἣν δηλοῦται ὅτι εἰς τὸν Σέξτον Πομπήιον ἀνέθηκαν τὴν στήλην, ἐν ᾗ ἐγράφη, οἱ τῆς Φωτικῆς κάτοικοι συνεισενεγκόντες χάριν τιμῆς καὶ ἀξίας ἐξ ἰδίων ἕκαστος χρημάτων καὶ οὐχὶ δηλονότι δημοσίων, μαρτυρεῖται σαφῶς καὶ καθορίζεται ὅτι ἡ ἀρχαία ἐνταῦθα πόλις, οὐδεμία ἄλλη τίς ἐστιν, εἰμὴ ἡ ἐπισκοπικὴ ἕδρα τῆς Ἠπείρου ΦΩΤΙΚΗ.

Καὶ ὁ περὶ *Φωτικῆς* ἐπίσης γράψας Προκόπιος ἔρχεται νὰ ἐνισχύσῃ τὸ ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ἡμῶν ἐξαγόμενον, καθότι, λέγει ἐν τῷ αὐτῷ περὶ Κτισμάτων Ἰουστινιανοῦ συγγράμματι:[1] «Ἀνενεώσατο δὲ Νικόπολίν τε καὶ τὴν Φωτικὴν καὶ τὴν Φοινίκην ὠνομασμένην· αἱ δύο αὗται πολίχναι ἥ τε Φωτικὴ καὶ ἡ Φοινίκη ἐν τῷ χθαμαλῷ τῆς γῆς ἔκειντο, ὕδασι περιρρεόμεναι τῇδε λιμνάζουσι· διὸ δὴ λογισάμενος Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς εἶναι ἀμήχανα ἐπὶ στερρᾶς θεμελίων συνθήκης περιβόλους αὐταῖς ἀναστῆναι, αὐτὰς μὲν ἐπὶ σχήματος τοῦ αὐτοῦ εἴασε, ῥοῦρια δὲ αὐτῶν ἀγχοτάτω ἔν τε ἀνάντει καὶ ἰσχυρῶς ὀρθίῳ ἐδείματο». Πράγματι δὲ, οὐδαμοῦ ἄλλοθι καταλληλότερον δύναντας νὰ ἀναχθῶσι ταῦτα ἢ ἐνταῦθα, ἔνθα καὶ ἡ γῆ χθαμαλὴ καὶ ἑλώδης ἐστὶν καὶ ὕδατα λιμνάζοντα ἔχει καὶ εἰς ἄναντες χωρίον ὑπάρχει ἀρχαῖον, ἡ νῦν Παραμυθία, μὲ τὸ ὄρθιον εἰσέτι ῥοῦριον τοῦ Ἰουστινιανοῦ παρὰ τὴν ἴγνη πελασγικῆς ἀκροπόλεως.

Τὴν *Φωτικὴν* οὐδεὶς ὑπώπτευσεν ἐνταῦθα κειμένην· οἱ περιηγηταὶ (Πουκεβὶλ[2] κ. λ.) καὶ ὁ χάρτης Κὴπερτ καὶ ὁ κ. Γ. Χασιώτης ἐν τῇ περὶ Δωδώνης πραγματείᾳ[3], καὶ ὁ Π. Ἀραβαντινός[4] καὶ ἄλλοι ἀσχοληθέντες εἰς Ἠπειρωτικὰ, τὴν ἐπισκοπὴν καὶ ἀρχαίαν ταύτην πόλιν θέτουσι πολὺ μακρὰν, εἰς Βελλάν. Ἐκφέρουσι πλὴν καὶ ἄλλοι ἀμφιβολίας καὶ ἔχουσιν ἐπιφυλάξεις ἐν τῇ τοιαύτῃ γνώμῃ. Οὕτως ἐκ τῶν ἡμετέρων ὁ Α. Ἠλλης[5], ὅστις, σφάλλων ὅμως, ἐν Βελλᾷ ὡρισμένως τίθησι τὴν Εὔροιαν, καὶ ὁ Ι. Λαμπρίδης, ὅστις γράψας τελευταῖον *Ἠπειρωτικὰ μελετήματα*[6] παραδέχεται μὲν ὅτι ἀναμφιβόλως τὴν *ἐπισκοπὴν Φωτικῆς* ἀντικατέστησεν ἡ τῆς Βελλᾶς, ἀπατῶνται ὅμως, λέγει, οἱ φρονοῦντες ὅτι αὐτὴ ἡ *πόλις* ἔκειτο ἐνταῦθα, διότι ἡ Βελλὰ παρουσιάζει ἐρείπια πολὺ μεταγενέστερα τῆς Ε' ἑκατονταετηρίδος, ἠδύνατο δὲ ἀδιστάκτως νὰ τεθῇ, κατ' αὐτὸν, ἡ Φωτικὴ εἰς *Γριτσοβίστιαν*, ἂν ἔλειπεν ἡ μαρτυρία τοῦ Προκοπίου, καίτοι καὶ ταύτης ὑπαρχούσης τοῦτο θεωρεῖ πιθανώτερον διὰ τὸν ἐξῆς παράδοξον συλλογισμὸν, διότι ποῦ ἀλλαχοῦ τῆς Ἠπείρου, ἀνακράζει ὁ ἴδιος, δυνάμεθα νὰ θέσωμεν τὴν ἐπισκοπικὴν ταύτην ἕδραν; Ἡ ἀνεύρεσις ὅμως αὐτῆς ἐν Παραμυθίᾳ διὰ τῆς *ἀξίνης* ἀποδεικνύει ὁπόσον δύναται νὰ πλανηθῇ ἐν ταῖς ἐρεύναις ὁ ἀναζητῶν ἐν τοῖς βιβλίοις μόνον τὰς ὑπὸ τοῦ Παύλου Αἰμυλίου καὶ μετὰ ταῦτα καταστραφείσας πολλὰς πόλεις τῆς Ἠπείρου.

Ἡ τοποθέτησις τῆς *Φωτικῆς* εἰς *Bel.làr* προέκυψε βεβαίως ἐκ τοῦ ἀπαντωμένου ἐν ἐπισκοπικῷ τινι καταλόγῳ[1] «Φωτικὴ ἡ νῦν Ῥελλὰ», ἥτις Ῥελλὰ ἐθεωρήθη ὅτι ἡ νῦν Βελλά ἐστι κατὰ παράλειψιν τῆς δευτέρας τοῦ γράμματος ἕλικος[2]· ἐξ οὗ καὶ ἐν ἑτέρῳ καταλόγῳ, ὁρίζοντι τὰ ὀνόματα τῶν ἀντικατασταθεισῶν ἐπισκοπῶν, ἀναφέρεται ὡρισμένως πλέον: «Φωτικὴ ἡ νῦν Βελλά»[3].

Ἀλλ' ἐκτὸς ὅτι δὲν εἶναι βέβαιον ἂν ἡ Ῥελλὰ ἐτέθη ἐξ ἀρχῆς ἀντὶ τῆς Βελλᾶς, ἀφ' οὗ μάλιστα, ἐὰν θελήσωμεν διὰ τῶν *προσβαγιρέσων*, δυνάμεθα νὰ συσχετίσωμεν αὐτὴν καὶ πρὸς ἄλλα χωρία κείμενα παρὰ τὴν Παραμυθίαν καὶ φέροντα παραπλήσιον ὄνομα π. χ. *Βέλ.δμινη*, ἔνθα διατηροῦνται τὰ ὡραιότερα κυκλώπεια τείχη τῆς Θεσπρωτίας, ἡ *Σέλμνη*, χωρίον ἄνωθεν τῆς Φωτικῆς καὶ πολὺ πλησίον αὐτῆς, καὶ ἂν ἐτέθη ὅμως ἀντὶ τῆς Βελλᾶς, ἡ μαρτυρία οὐκ ἔστι μεγάλης σπουδαιότητος, ἀφ' οὗ γνώσκομεν ὅτι εἰς τὰς γεωγραφικὰς πρὸ πάντων γνώσεις τῆς βυζαντινῆς ἐποχῆς, ὡς μὴ οὔσας πολλάκις ἀκριβεῖς, δὲν δυνάμεθα νὰ ἐπαναπαυθῶμεν.

Ἐξ αὐτῶν τῶν σωζομένων ἐπισκοπικῶν καταλόγων δύναται νὰ ἐξαχθῇ καθ' ἡμᾶς ὅτι ἡ Φωτικὴ δὲν κεῖται ἐν Βελλᾷ. Κατὰ τοὺς

1. Βιβλ. IV.

2. Πουκεβίλ. Voyage de la Grèce. L. IV, ch. III.

3. Γ. Χ. Χασιώτου περὶ Δωδώνης πραγματεία. Μερ. Β', κεφ. Γ', σελ. 97.

4. Π. Ἀραβαντ. Χρον. Ἠπείρου ἐν τῇ λέξει «Φωτική».

5. Ἀλεξίου Βάλλη ἰατροῦ Μελέται ἐπὶ τῆς ἀρχαίας χωρογραφίας καὶ ἱστορίας τῆς Ἠπείρου, σελ. 18.

6. Τεῦχος Γ', σελ. 35 καὶ 61.

1. Γ. Χ. Χασιώτου περὶ Δωδών. πραγματ. Μέρος Α § 17, σελ. 96.

2. Αὐτόθι σελ. 97.

3. Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων ὑπὸ Ράλλη καὶ Ποτλῆ, τομ. Ε', Ἀθῆναι, 1855, σελ. 496.

χρόνους Λέοντος τοῦ Σοφοῦ (860 μ. Χ.)[1] εἰς τὸν μητροπολίτην *Ναυπάκτου-Αἰτωλίας* ὑπάγεται ἔκτη τὴν τάξιν ἡ ἐπισκοπὴ τῆς Φωτικῆς, εἰς δὲ κατάλογον μεταγενέστερον[2], εἰς ὃν αἱ μετὰ ταῦτα ἐπισκοπαὶ ἐλάχιστα διαφέρουσι τῆς ἐκθέσεως Λέοντος τοῦ Σοφοῦ, εἰς τὸν μητροπολίτην *Ναυπάκτου* ὑπάγεται ἕκτη μὲν τὴν τάξιν ἡ ἐπισκοπὴ *Ὀφτίνης*, *ἑβδόμη* δ' ἔρχεται ἡ τῆς Βελλᾶς, πρώτην ἤδη φορὰν ἀναφερομένη. Ἐὰν λοιπὸν ἡ Φωτικὴ ἡ νῦν Βελλά ἐστι, διατί δὲν κατέχει αὕτη τὴν ἕκτην τάξιν ἀλλὰ προσετέθη ὡς *ἑβδόμη*; ἡ ἕκτη ὅμως τάξις κατειλημμένη ἐστὶν ὑπὸ τῆς *Ὀφτίνης*, ἀλλ' *Ὀφτίνης* ἐπισκοπὴ εἶναι ὅλως ἄγνωστος καὶ ὡς ἄγνωστος σημειοῦται πάντοτε εἰς τοὺς καταλόγους, ἐπειδὴ δ' ἡ *ἕκτη* τάξις ἐν τῷ ἄλλῳ καταλόγῳ κατέχεται ὑπὸ τῆς Φωτικῆς, εἰς ἡμᾶς οὐδεὶς δισταγμὸς ἐναπομένει ὅτι τὸ ὄνομα *Ὀφτίνης* αὐτὸ τοῦτ' ἐστὶ τὸ τῆς Φωτίκης ἢ Φωτικῆς κατὰ λάθος ἀντιγραφέως τινος γενόμενον οὕτω. Συνυπάρχουσι κατὰ ταῦτα αἱ δύο ἐπισκοπαί, ἡ τῆς Φωτικῆς καὶ ἡ τῆς Βελλᾶς, ἄρα ἡ δευτέρα δὲν διεδέχθη τὴν πρώτην καὶ ἡ Βελλὰ δὲν ἀντικατέστησε τὴν Φωτικήν.

Ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτῶν ἔτι τῶν ἀνωτέρω τοῦ Προκοπίου περὶ Φωτικῆς δηλοῦται ὅτι αὕτη δὲν δύναται νὰ τεθῇ εἰς Βελλάν· ἀναφέρεται δηλονότι αὐτόθι ἡ Φωτικὴ ἐν συνεχείᾳ μετὰ τῆς Νικοπόλεως καὶ Φοινίκης, ἑπομένως ὡς μὴ μεσόγειος, ὡς ἐστὶν ἡ δύο ἡμέρας μακρὰν ἐντεῦθεν περὶ τὴν Βελλὰν θέσις· συμπεραίνεται δ' ἀναμφιβόλως ὅτι ὁ Ἰουστινιανὸς ἠθέλησε νὰ ἐξασφαλίσῃ οὕτω τὸ παράλιον μέρος τῆς Ἠπείρου καὶ ἀνενεώσατο τὰς πόλεις ταύτας, αἵτινες πᾶσαι κεῖνται ἐπὶ τῆς αὐτῆς σχεδὸν παραλίου Ἠπειρωτικῆς λωρίδος ἡ μία μετὰ τὴν ἄλλην, οὐδεμία δὲ ἀναφέρεται μεσόγειος πόλις μετ' αὐτῶν.

Οὕτως ὑφ' ὅλας τὰς ἐπόψεις ἐξεταζομένου τοῦ ζητήματος τῆς τοποθεσίας τῆς Φωτικῆς, ἔκ τε τῆς ἐπιγραφῆς, ἥτις κεῖται ὡς βάσις ἐπὶ τοῦ προκειμένου, καὶ τῆς πολιτικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας, ἐξάγεται ὡς θετικὸν συμπέρασμα ὅτι μήτε ἡ Βελλὰ ἀντικατέστησε τὴν Φωτικήν, μήτε ἡ Εὔρυτα δέον ν' ἀναζητηθῇ εἰς τὸ Λιμπόνι τῆς Παραμυθίας πλέον, ἔνθα ὑπάρχει μόνον ἡ Φωτική.

---

1. Αὐτόθι, σελ. 483.
2. Γ. Χασιώτου περὶ Δωδ. πραγμ. Μέρ. Β' § 16, σελ. 92.

Γ'

Ἡ Φωτικὴ, ἣν γνωρίζομεν μόνον ἐκ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας καὶ τοῦ Προκοπίου, καὶ ἥτις ὑφίστατο καὶ περὶ τὸν Η' αἰῶνα μ. Χ. ἐν μεγίστῃ ἀκμῇ διετέλει ἐπὶ Ρωμαίων καὶ σπουδαίαν ρωμαϊκὴν ἀποικίαν συνίστα. Τοῦτο σαφῶς καταδείκνυται ἐκ τῶν διαφόρων ἐπιγραφῶν καὶ τῶν ἄλλων ἀρχαιολογικῶν εὑρημάτων, νομισμάτων κλ. οὕτως: Κατά τινα ἐκδεδομένην ἐπιγραφὴν, φαίνεται ὅτι διέμενεν ἐν αὐτῇ καὶ ὁ ἐπίτροπος τοῦ Αὐγούστου ἐπὶ τῶν ἰδίων αὐτοῦ κτημάτων ἐν Ἠπείρῳ καὶ Ἀχαΐᾳ Γαλλίσιος, ὅστις μετὰ τῆς συζύγου του, τῆς Κλαυδίας Πριμιγενείας, ἀνήγειρε ναὸν μετ' ἀγαλμάτων εἰς τὴν Ἄρτεμιν τὴν ἐν *Ἄκρᾳ*, ὡς τὴν ἀποκαλεῖ, ἀνακαλυφθέντα πρὸ ἐτῶν τινων παρὰ τὸν Ἰμλιάκικον μύλον, ἐν τῇ ἰσχατιᾷ, τῇ ἄκρᾳ, πράγματι, τῆς *Φωτικῆς-Λιμπονίου* πρὸς δυσμάς. Εὑρέθη δ' ἐνταῦθα συγχρόνως μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς καὶ κορμὸς ἀγάλματος γυναικείου, ὅστις ὡς ἐκ τῆς πτυχωτῆς καὶ μικρᾶς μέχρι γονάτων ἀρικνουμένης περιβολῆς, φαίνεται ὅτι τῆς Ἀρτέμιδος αὐτῆς ἦν· καὶ τὸ βάθρον δι' οὗ ἀγάλματος τούτου σῴζεται εἰσέτι εἰς τὸν ἀγρόν, εἰς ὃν ἀνεγείρετο ὁ ναὸς τοῦ Γαλλισίου καὶ τῆς Πριμιγενείας. Σπουδαιότητα δ' ἐπίσης τῆς πόλεως δείκνυσι καὶ ἡ εἰς τὸν Σέξτον Πομπήιον ἀναθηματικὴ ἐπιγραφὴ τῶν κατοίκων τῆς Φωτικῆς διὰ κοινοῦ ἐράνου, ἣν ἐξητάσαμεν ἀνωτέρω. Ἀλλὰ καὶ ἑτέρα τις ἐπιγραφὴ μνημονεύουσα, ἐπὶ ὡραίου καὶ καλλιτεχνικωτέρου μαρμάρου, τῆς *Φωτικῆς* ὑπηρετρίας τοῦ Αὐγούστου ἐντεῦθεν καταγομένης ἢ ἐνταῦθα μόνον ταφείσης ἐνδεικτικὴ ἐστιν.

Ἀφ' ἑτέρου τὰ εὑρεθέντα ἢ σωζόμενα ἄλλα γλυπτικὰ ἔργα κατὰ τὴν ἔκτασιν τῶν ἐρειπίων, ὁμιλοῦσιν εὐγλώττως περὶ τῆς μεγαλοπρεπείας αὐτῆς, ὡς ἐπίσης καὶ τὰ διάφορα λείψανα τῶν οἰκοδομημάτων καὶ αἱ κατεστραμμέναι στοαὶ καὶ οἱ διάφοροι καὶ εἰς πολλὰ μέρη ἀπαντῶντες τάφοι καὶ ὀχετοὶ ὑδραγωγείων.

Εἰς ἀγρόν τινα Ἰμπραὴμ Πρόνιου λεγόμενον παρὰ τὴν Λαμποβίτραν ἔχομεν ἐκ τῶν πρώτων τὸν λαμπρὸν σαρκοφάγον τὸν πρὸ εἰκοσαετίας ἀνακαλυφθέντα τυχαίως, ὅστις δυστυχῶς ὁλονὲν καταστρέφεται ἐκτεθειμένος ὢν εἰς τὸ χαιρέκακον τῶν περιοίκων παίδων τῶν διὰ λίθων συντριβόντων τὰς διαφόρους παραστάσεις· παριστᾷ δ' οὗτος κατὰ μὲν τὰς

τρεῖς πλευρὰς αὐτοῦ βακχικὴν τελετὴν μετὰ μαινάδων καὶ σατύρων, κατὰ δὲ τὴν τετάρτην, τὴν ΝΔ ἤδη, ἀντιμετωπουμένους δύο λέοντας, καὶ εἶναι ἐπὶ λευκοτάτου ξένου μαρμάρου, μεταφερθέντος ἐνταῦθα ἐξάπαντος μόνον διὰ τῆς Σπλάντζας, ἡ δὲ τέχνη του ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς. Τοῦτον ἐξήτασε κατὰ τὴν εὕρεσίν του ὁ τότε νομομηχανικὸς κ. Μινέϊκος, ὅστις καὶ περιέγραψεν αὐτὸν ἐν ξένῳ περιοδικῷ. Ἡμεῖς ἐκτελέσαντες οὐ πρὸ πολλοῦ τυχαίας ἀνασκαφὰς μάλιστα πρὸς εὕρεσιν μεγάλης ἐνεπιγράφου πλακός, περὶ ἧς ἐβεβαίου ὁ ἰδιοκτήτης τοῦ ἀγροῦ, ὡς ὑπαρχούσης, εὕρομεν μόνον πληθὺν παλαιῶν τάφων κενῶν καὶ ἀσημάντων ἐκ πλακῶν μαρμαρίνων ἐγχωρίων· τὸ τελευταῖον δὲ τοῦτο ἄξιον μνείας ἐστί, καθότι οἱ εἰς τὸ ΒΔ τοῦ Λιμπονίου ἀνακαλυπτόμενοι τάφοι μόνον τὸ ἐπικάλυμμα ἔχουσι μαρμάρινον, αἱ ἄλλαι δὲ πλεῦραι αὐτῶν εἰσιν ἐκ πλίνθων μετ' ἀμμοκονίας. Εἰς τὰ περὶ τοῦ σαρκοφάγου λεχθέντα προσθέτομεν προσέτι ὅτι τὸ ἐπικάλυμμά του, ὑπερσῴζεται ἐν μέρει ἐντετειχισμένον εἰς τὸν ἐγερθέντα πρὸς προφύλαξιν περίβολον, λεπιδωτόν ἐστι κατὰ τὴν ἄνω ἐπιφάνειαν καὶ ἔχει σχῆμα οἱονεὶ δυέδρου γωνίας.

Κατὰ τὴν θέσιν Ἅγιος Θεόδωρος ἔχομεν τὴν ἐκ μαρμάρου πλάκα τῆς *μονοβύζας* κατ' ἐμὲ λεγομένης ὑπὸ τῶν χωρικῶν· ἐπὶ ταύτης διακρίνομεν, καθ' ὅσον ὁ πανδαμάτωρ χρόνος καὶ οἱ καιροὶ ἐπέτρεψαν, ἡμικεκλιμένον σύμπλεγμα ἀνδρὸς καὶ νεάνιδος ἐστραμμένων πρὸς ἀνατολάς. Ἄνευ κεφαλῶν ἀμφότεροι οἱ κορμοὶ αὐτῶν ὄντες, ὁ τῆς νεάνιδος στηρίζεται ἐπὶ τοῦ στήθους τοῦ ἀνδρός, ὅστις ἐπακουμβῶν διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς ἐπὶ τῆς πλακὸς ἀνυψοῖ τὸν κορμὸν εἰς ἀμβλεῖαν γωνίαν, ἐνῷ τὸ λοιπὸν αὐτοῦ καὶ οἱ πόδες ἀμφοτέρων ἐκτείνονται ἀπεριττῶς ἐπὶ τῆς πλακός. Χάριν περιεργείας ἀναφέρομεν περὶ τῆς *μονοβύζας* ταύτης τὴν διήγησιν τῶν τὰς πέριξ γαίας καλλιεργούντων χωρικῶν, ὅτι δηλ. ἀπελιθώθη μετὰ τοῦ ἑραστοῦ αὐτῆς, διότι ἐνῷ στενοὶ ἦσαν συγγενεῖς, εἰς ἀθεμίτους ἦλθον σχέσεις ἐντὸς αὐτοῦ τοῦ ναοῦ, ὃν δεικνύουσι παρακείμενον, καὶ ἔνθα ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἐποχῇ πιθανῶς ἦν ναός τις, καίτοι τὰ ἐλάχιστα ἤδη ἴχνη του δὲν φαίνονται μαρτυροῦντα τοιοῦτόν τι.

Πολλὰ βεβαίως ἄλλα ἀντικείμενα ἔχουσιν εὑρεθῆ ἐνταῦθα, πλὴν ὅμως τῶν ἀνωτέρω καὶ ἄλλων τινῶν, περὶ ὧν ἐν τοῖς ἑρεξῆς ὁ λόγος, δὲν διασῴζονται καταστραφέντα ὑπὸ τοῦ χρόνου ἢ καὶ συληθέντα· ἀλλὰ καὶ αἱ χεῖρες τῶν γεωργῶν καὶ τῶν ἰδιοκτητῶν τῶν ἀγρῶν συνέτειναν εἰς τὴν καταστροφὴν τούτων καὶ ἐξαφάνισιν. Οὕτως οὐ πρὸ πολλοῦ ἀνεκαλύφθη ὡραῖον μωσαϊκὸν παρὰ τὸν σαρκοφάγον παριστῶν ἐν τῷ μέσῳ λευκὸν πτηνὸν μὲ πτέρυγας ἀναπεπταμένας, καὶ ἀνεύλαβῶς κατεστράφη ὑπὸ τοῦ ἰδιοκτήτου, ἐλπίσαντος εἰς ὑποκειμένους θησαυρούς. Ἀντὶ θησαυρῶν ὅμως εὗρεν ἑπτὰ στρώματα πλίνθων, ἂν πρέπῃ νὰ δώσωμεν πίστιν εἰς τὴν ἀφήγησίν του ταύτην, κατὰ τὸ τελευταῖον δὲ στρῶμα ἐν μέσῳ δύο σειρῶν κενόν τι ἐπίμηκες καὶ ἐν τῇ ἄκρᾳ τοῦ κενοῦ τούτου σφαῖραν ἀργυρᾶν 60 δραμίων, ὁμοίαν πρὸς τὰς ἁπλᾶς τῶν ἀρχιερέων μας ἐπὶ τῶν συνήθων ῥάβδων των, ἣν καὶ ἠγόρασεν ὁ πρώην Παραμυθίας κ. Ἰωάννης, φαίνεται δ' ὅτι καὶ τὸ κενὸν τοῦτο κατείχετο ὑπὸ ῥάβδου, καταστραφείσης ὑπὸ τοῦ χρόνου. Ἐπειδὴ δ' εὑρέθη, ὡς εἴπομεν, παραπλεύρως σχεδὸν τοῦ σαρκοφάγου καὶ ἐπειδὴ οὗτος οὐδαμοῦ εἶχεν ἐπιγραφήν τινα ἢ ἕτερον σημεῖον, ἡ ὑπάρξασα ῥάβδος δίδει ἀφορμὰς σκέψεων εἰς τὸν θέλοντα νὰ εὑρῃ τίνος προσώπου σημαίνοντος ἦν ὁ σαρκοφάγος ὁ τόσους ἄλλους ἁπλοῦς ἔχων τάφους πέριξ. Τίς ἄρα ἀρχηγὸς κατετέθη ἐνταῦθα καὶ ὁποῖον τὸ ἀξίωμά του; Ὁ Γαλλίσιος ἦν ἢ ἄλλος τίς;

Ἐκ τῶν εὑρεθέντων νομισμάτων τῶν καὶ ἐν τέλει ἐνταῦθα καταγραφομένων, παρατηροῦμεν ὅτι τὰ πλείστα τούτων εἰσὶ ῥωμαϊκά, ἄλλα δὲ βυζαντινά, ἄλλα καὶ ἠπειρωτικὰ καὶ κορινθιακὰ καὶ τῆς Νικοπόλεως εὑρηνται ἔστιν ὅτε. Τὰ πρῶτα ἀνάγονται εἰς διαφόρους ἐποχὰς καὶ εἰς πολλοὺς Αὐγούστους· τινὰ φέρουσι τὸν Ῥῶμον καὶ Ῥωμύλον, τοὺς ἱδρυτὰς τῆς Ῥώμης, θηλάζοντας ἐκ τῆς λυκαίνης, πολλὰ δ' ἔχουσι τὰ στοιχεῖα S. C. (Senatus consultus = διαταγῇ τῆς Γερουσίας).

Ἄλλα καὶ σιδηρᾶ ἀντικείμενα καὶ μάχαιραι καὶ δακτύλιοι μετὰ δακτυλιολίθων εὑρέθησαν, ἐξ ὧν σημειοῦμεν πολύτιμόν τινα χρυσοῦν δακτύλιον, ἄνευ δακτυλιολίθου, φέροντα ἑκατέρωθεν τοῦ κύκλου δύο κεφαλὰς λεόντων μετὰ στομάτων ἠνεῳγμένων, ἐξ ὧν προβάλλει ἡ γλῶσσα αὐτῶν.

Ἄξιον σημειώσεως ὅτι οὐδεμίαν σπουδαίαν ἑλληνικὴν ἐπιγραφὴν ἢ ἄλλο τι ἀρχαίας ἑλληνικῆς τέχνης ἀντικείμενον εὑρεθὲν ἐνταῦθα γνωρίζομεν, πλὴν τεκτονικῶν τινων ἐρειπίων ἐν τῷ βορείῳ μέρει τοῦ Λιμπονίου, καὶ τῆς

ὑπ' ἀριθμὸν 6 ἐπιγραφῆς ὑπὸ τὸ ἔγγλυφον μάρμαρον, ὡς καὶ τῆς ἐπ' ἐσχάτων ἀνακαλυφθείσης καὶ ἀνεκδότου ἔτι ὑπ' ἀριθμὸν 8, καὶ τῆς ὑπ' ἀριθμὸν 4, ἥτις ὅμως ἀπωτέρω τῆς θέσεως *Λιμπόνι* εὑρέθη. Ἀλλὰ τίς οἶδεν ὁπόσα εἰσέτι ἡ γῆ ἀποκρύπτει καὶ ὁποῖα τὸ μέλλον θέλει ἀποκαλύψει εἰς τὸ παρθένον τοῦτο ἔδαφος, ἔνθα, ὡς καὶ εἰς τὰ πλεῖστα ἄλλα Θεσπρωτικὰ καὶ Ἠπειρωτικὰ ἀρχαιολογικὰ μέρη, ἡ ἀξίνη συστηματικῶς οὐδέποτε εἰργάσθη.

Ἡμεῖς ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε γνωστῶν καὶ τὸ φῶς ἰδόντων κρίνοντες δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ἡ Φωτική, καὶ πρότερον ὑπάρξασα, ἀνεπτύχθη κυρίως μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς παρακειμένης Πανδοσίας καὶ τῆς Εὐροίας, καὶ διετέλεσεν ἐν μεγίστῃ ἀκμῇ ἐπὶ Ῥωμαίων ἰδίως καὶ βραδύτερον ἐπὶ Βυζαντινῶν, ἐφ' ὧν καὶ ἕδρα ἐπισκοπικὴ κατέστη.

Εἶναι δὲ γνωστοὶ ἐπίσκοποι τῆς Φωτικῆς οἱ ἑξῆς τρεῖς, οὓς μεταφέρομεν ἐνταῦθα μετὰ συμπληρώσεών τινων ἐκ τοῦ ἐν τῇ « Ἑβδομαδιαίᾳ Ἐπιθεωρήσει Νεολόγου »[1] χρονολογικοῦ καταλόγου ἡμῶν περὶ τῶν ἐπισκόπων Παραμυθίας μετὰ τῶν ἀρχαιοτέρων αὐτῆς Εὐροίας, Φωτικῆς καὶ Βουθρωτοῦ καὶ Γλυκέως.

1. *Ἰωάννης* (451). Ἀναφέρεται ἐν τῇ συνόδῳ τῆς Χαλκηδόνος (Ἀραβαντινός).

2. *Διάδοχος* (516). Παρευρέθη εἰς τὴν κατὰ τὴν Ἤπειρον τοπικὴν σύνοδον (Ἀραβαντ.). Τὸ ὄνομα τοῦτου ἐπιδιορθοῖ ὁ σεβ. Ἀλεξούδης ἐν τοῖς χρονολογικοῖς καταλόγοις του τῶν ἐπισκόπων Βελλᾶς, ἔνθα ὑπάγει τὴν Φωτικὴν[2], παρατηρῶν : « ἀλλ' ἴσως Δοσίθεος ἢ Διόδωρος ». Ἐν τούτοις εἰς τὸν Β' τόμον τῆς Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Ἀνθίμου Γαζῆ[3] εὑρίσκομεν περὶ τοῦ Διαδόχου τούτου τὰ ἑξῆς : « *Διάδοχος* περὶ τὸ 450. Διάδοχος ἐπίσκοπος τῆς Φωτικῆς εἰς τὴν Ἰλλυρίαν, ἤνθει περὶ τὰ μέσα τοῦ Ε' αἰῶνος, καθὼς μαρτυρεῖ Βίκτωρ ὁ Βιτέντσιος (εἰς τὸν πρόλογον Persecutione Vandalica). Συνέγραψε καὶ οὗτος ἑκατὸν κεφάλαια περὶ πνευματικῶν τελειοτήτων, αἵτινες ἐξεδόθησαν ἑλληνιστὶ μετὰ τῶν γνωμῶν τοῦ ἁγίου Νείλου καὶ μετά τινων σχολίων εἰς αὐτὰς ἐν Φλωρεντίᾳ τῷ 1578 εἰς 8ον ». Ἂν δ' ὑπῆρξε τὸ 450, ὡς γράφει ὁ Γαζῆς, ἢ τὸ 516, ὡς ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Ἀραβαντινοῦ καὶ τοῦ σεβασμ. ἁγίου Ἀμασείας, ἄγνωστον, ἐν τούτοις φαίνεται ἀκριβεστέρα ἡ δευτέρα χρονολογία, ὡρισμένης οὔσης τῆς κατὰ Ἤπειρον συνόδου, ἐν ᾗ παρευρέθη.

3. *Ἴλάριος* (520). Ἡμεῖς παραλαμβάνομεν τοῦτον ἐκ τῆς Χρονογραφίας Ἠπείρου Π. Ἀραβαντινοῦ ἐν τῇ λέξει Φωτικῇ[1], λείπει δὲ ἐκ τοῦ καταλόγου τοῦ σεβασμ. κ. Ἀλεξούδη.

Ταῦτα καὶ περὶ τῶν ἐπισκόπων τῆς Φωτικῆς· πότε δὲ κατεστράφη αὕτη καὶ ἐξέλιπε, μηδὲ τοῦ ὀνόματος μείναντος, ἄγνωστόν ἐστιν ἱστορικῶς. Ἐκ τῆς παραδόσεως φαίνεται ὅτι κατῳκεῖτο μέχρι τῆς ΙΕ' ἑκατονταετηρίδος, καὶ ὅτι ἠρημώθη κυρίως ἕνεκα τῆς τοποθεσίας της, ἥτις ἐστὶν ἑλώδης λίαν καὶ ἣν προσβάλλει θρασύτατος ὁ βορρᾶς ἑκάστοτε· ὡς καταδείκνυται δ' ἐκ τῆς ἐξετάσεως τῶν ἐν συνεχείᾳ μετὰ τῆς νῦν πόλεως Παραμυθίας σωζομένων ἐρειπίων, οἱ κάτοικοι ὀλίγον κατ' ὀλίγον φαίνεται ὅτι ἐγκατέλειψαν τὴν Φωτικὴν καὶ ἀπεχώρησαν πρὸς τὰ ὑψηλότερα μέρη, ἐφ' ἃ κεῖται νῦν ἡ Παραμυθία, ὄντα προσφορώτερα εἰς τὴν ἄμυναν κατὰ τῶν καταδρομῶν τοῦ μεσαίωνος καὶ ἔχοντα ὑγιεστέρας τὰς συνθήκας τοῦ βίου, οὕτω δὲ συγκεντρωθέντες ἐνταῦθα ἀπώλεσαν καὶ τὸ ὄνομα, ὅπερ ἐπεσκιάσθη ὑπὸ τοῦ τῆς ἀνεπτυγμένης ἤδη νέας ταύτης πόλεως παρὰ τὸν Θύαμιν ποταμόν, ἐξ οὗ ἐκλήθη ἡ Παραμυθία ὡς παραθυαμίδα. Ἔκτοτε δ' ἐπεκράτησε καὶ ἡ συνήθεια νὰ τελῆται ἐνταῦθα ἡ ἐτησία ἐμπορικὴ πανήγυρις Λαμπόβιον, ἥτις πρότερον ἐτελεῖτο κατὰ τὴν 8 σεπτεμβρίου ἐν τῇ Φωτικῇ, τίς οἶδεν ἀπὸ τίνος χρόνου, κατὰ τὴν ἐκκλησίαν Λαμποβίτραν, ἐξ ἧς ἔλαβε καὶ τὴν ἐπωνυμίαν.

Δ'

Παραθέτομεν ἐν τέλει καὶ τὰ ἑξῆς ἐπιγραφικὰ καὶ νομισματολογικά, καὶ ἐν πρώτοις συμπληροῦμεν τὰ περὶ τῆς ἔμπροσθεν ἐπιγραφῆς, περὶ ἧς διελάβομεν.

Ταύτην εὕρομεν ἐν τῷ χειμάρρῳ κεκαλυμμένην ὑπὸ ἰλύος καὶ πετρῶν, φαίνεται δ' ὅτι ἦν ἐκεῖ που πλησίον καὶ μετεκομίσθη ἐνταῦθα ἵνα τεθῇ εἰς τὸν μικρὸν τοῖχον πολυγώνου τινὸς περιέργου, ἔνθα καὶ εὕρηται οὐχὶ ὀρθίως, ἀλλὰ πλαγίως. Ἐνταῦθα, λέγουσιν οἱ χωρικοί, ἦν τὸ *κοτσέκι* (σιτοβολὼν) τῆς Λαμποβίτρας, ὡς γνωρίζουσιν ἐκ παραδόσεως. Ἡ βά-

1. Τόμος Β' ἀριθ. 16.
2. «Νεολόγος» ἔτος Κ', ἀριθ. 6827.
3. Σελ. 165, Ἔκδοσις Βενετίας, 1807.

1. Χρον. Ἠπείρου τομ. Β', σελ. 175.

σις τοῦ πολυγώνου ἀπαρτίζεται ὅλη ἐκ λίθων μεγάλων τετραγωνικῶν, ἔχει δὲ τὸ ἐξῆς σχῆμα κατὰ τὸ ἀποκεκαλυμμένον μέρος πρὸς τὸν χείμαρρον· τὸ ὑπόλοιπον καλύπτεται ὑπὸ γῆς καὶ πετρῶν εἰς δύο μέτρων ὕψος

Ἀριθ. 1.

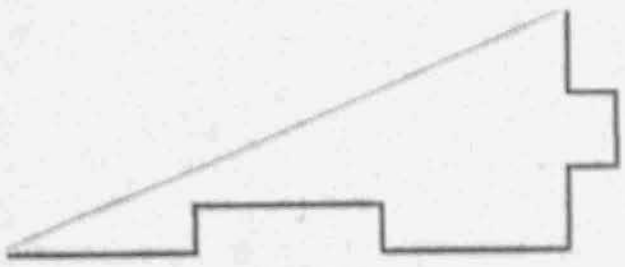

ἡ πλάξ.

Πλὴν ταύτης εὕρομεν πρῶτοι κατὰ καιροὺς εἰς Λιμπόνι καὶ τὰς ἀκολούθους

Ἀριθ. 2 (προεξεδόθη ἡ ἐπιγραφή).

Ἡμεῖς ἐδημοσιεύσαμεν τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην κατὰ τὸν μῆνα φεβρουάριον 1890 ἐν τῷ «Νεολόγῳ»· βραδύτερον συνεπλήρωσαν οἱ κκ. Charles Berard καὶ Ernest Legrand αὐτὴν οὕτως:

Dianæ . . . . .
sacrum
Gallisius Aug(usti) lib(ertus) ab
comnenteri(i)s Epiri et Acha-
iæ et Claudia Primigenia
ædem cum signo ap(ropriis) e(xpensis)
e(rexit)

= ἐκ τῶν ἰδίων δαπανῶν ἐποίησαν.

Κατὰ νοέμβριον τοῦ 1889 τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην ἀποσταλεῖσαν εἰς Ἀθήνας ἀνεπλήρωσεν, ἀλλ' ἓν τισι μόνον, ὁ κ. Στ. Κουμανούδης, ὅστις καὶ ἀπεφήνατο ὅτι πιθανὸν τὸ **IENACRA** ἑλληνικὴ λέξις ἐστὶν ἐνταῦθα διὰ λατινικῶν στοιχείων ἀντὶ *ἡ ἐν ἄκρᾳ*, καίτοι ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ ἔπρεπε νὰ τεθῇ τῇ ἐν ἄκρᾳ, πρὸς τὴν γνώμην δὲ ταύτην τοῦ κ. Κουμανούδη συνεφώνησαν καὶ οἱ ῥηθέντες λόγιοι Γάλλοι. Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη εὑρέθη παρὰ τὸν Ἰμλιάκικον λεγόμενον μύλον εἶναι δὲ ἐξ ἐγχωρίου μαρμάρου.

Ἀριθ. 2.

Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη εὑρέθη κατὰ τοὺς ἀλευρομύλους εἰς ἀγρὸν τοῦ Πρόνιου ἀγᾶ παρὰ τὰ *Ὀθρωικὰ μνήματα* ἐπὶ τάφου κενοῦ. Εἶναι δὲ ἐξ ἐγχωρίου ἐπίσης μαρμάρου, οὗτινος τὸ 1 καὶ 3 τμῆμα, ὡς σημειοῦνται ἐνταῦθα, λείπουσιν, ἀποτελοῦσι δὲ τρία ἰδιαίτερα τμήματα τὰ 2, 4 καὶ 5. Συμπεπληρωμένη ἔχει οὕτως:

(Dis Mani)bus sacr(um)
. . . . . ra vixi(t) an(nos)
. . . XVIII

T(itus) Flavius funus uxori
et Luciæ Biæ bene meritæ
fe(cit) et sibi.

Ὁ κ. Κουμανούδης καὶ ταύτην ἀναγνοὺς ἀντὶ Luciæ Piæ (Λουκίᾳ Πίᾳ) εἶχε τὴν λέξιν L(:)ycæ(n)ias.

Ἀριθ. 3.

A V G

Ἐπὶ τετραγώνου μολυβδίνης πλακὸς πάχους δακτύλου περίπου καὶ πλάτους πέντε

ὑφεκατοστομέτρων ἔνθα ὑπὸ τέσσαρας στιγμὰς ἀναγινώσκεται ἡ λέξις *Αὔγουστος* ὡς ἀνωτέρω.

Ἀριθ. 4.

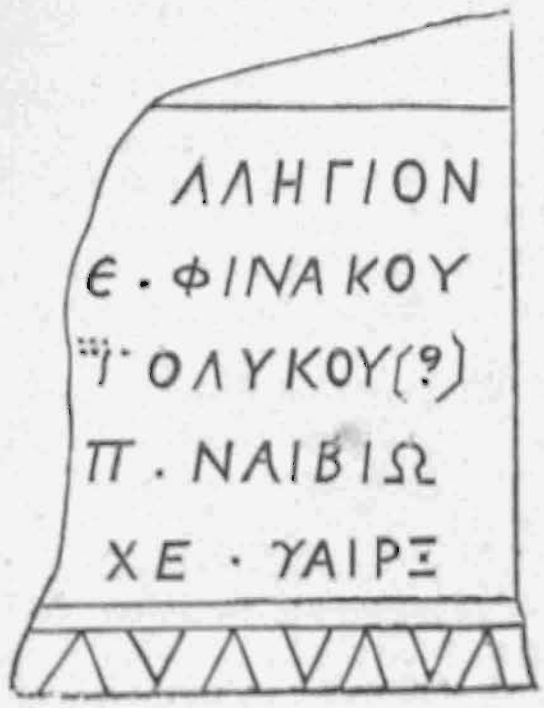

Αὕτη ἐπὶ ἐγχωρίου μαρμάρου συντετριμμένου ἐντετειχισμένη ἐστὶν ἐν τῷ περιβόλῳ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας τῆς πόλεως ἅμα τῇ εἰσόδῳ τῶν ἀνδρῶν δεξιᾷ. Τῆς πρώτης γραμμῆς τὰ στοιχεῖα μεγαλείτερά εἰσι κατά τι τῶν λοιπῶν. Εἶναι δ' αὕτη ἡ πρώτη ἑλληνιστὶ ἐπιγραφή, ἣν εὗρον κατὰ ἰούνιον 1891.

Ἀριθ. 5.

ANN · XXX. MARIA

. . . . . .

Εἰς τὴν ἡμικυκλικὴν τῆς εἰσόδου κλίμακα τοῦ παρὰ τὴν πόλιν ἐπὶ βράχου κειμένου παρεκκλησίου τῆς ἁγίας Κυριακῆς πρὸς τὸ Λιμπόνι διακρίνονται μόνον τὰ ἀνωτέρω στοιχεῖα ἐπὶ πλακὸς οὐχὶ παχείας ἐξ ἐγχωρίου μαρμάρου. Ἡ δευτέρα γραμμὴ αὐτῆς ὑπὸ τοῦ χρόνου κατεστράφη, ὡς ἐπίσης καὶ τὰ πλάγια ὑπὸ τῶν κτιστῶν.

Ἀριθ. 6.

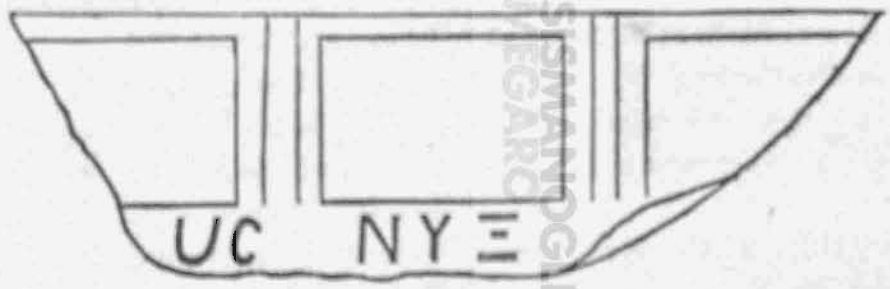

Ἐπὶ μαρμάρου λευκοῦ ἐγχωρίου, ἔχοντος μῆκος μὲν ὡς σῴζεται ἡμικυκλικὸν κατὰ τὸ ἄνω μέρος 58 ἑκατοστομέτρων, πλάτος δὲ 30 καὶ πάχος 16 καὶ ἀποτελοῦντος τὴν κορωνίδα μεγάλης πλακός, ὡς δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν, τρεῖς εἰσι τετράγωνοι ἐκκοιλάνσεις, χωριζόμεναι ὑπὸ γραμμωτῶν μικρῶν διαστημάτων. Καὶ ἐν μὲν τῇ πρώτῃ ἀναγέγλυπται νίος en face, γυμνός, κρατῶν διὰ τῆς ἀνυψουμένης ἀριστερᾶς χειρὸς κέρας Ἀμαλθείας καὶ φέρων ὄπισθεν ὑπὲρ τοὺς ὤμους πτέρυγας· ἡ δεξιὰ αὐτοῦ χεὶρ λείπει ἀπὸ τοῦ ἀγκῶνος, ὡς ἐπίσης καὶ ὁλόκληρος ὁ δεξιὸς πούς. Ἐν τῇ δευτέρᾳ γυνή ἐστιν en face, μὲ ποδῆρες ἱμάτιον πολύπτυχον καὶ μὲ πέπλον τεταμένον ἄνω καὶ ὑπὸ τὴν κεφαλήν, οὗτινος κρατεῖ τὰς ἄκρας διὰ τῶν δύο χειρῶν ἑκατέρωθεν· ἔχει κατά τι λοξὴν τὴν στάσιν τοῦ σώματος καὶ φαίνεται ὡς χορεύουσα· ὑπερθεν τῶν ὤμων διακρίνονται πτερύγια (;). Ἐν τῇ τρίτῃ νέος ἑστὶ κατὰ μέτωπον, ἔχει τὴν δεξιὰν χεῖρα τεταμένην ὑπὸ τὴν κεφαλήν, ὡς νὰ ἐπακουμβᾷ· γυμνὸς κατὰ τὰ ἄλλα μέρη, φέρει χιτῶνα, ὅστις καλύπτει μόνον τοὺς μηροὺς καὶ μέρος ἐλάχιστον τῆς ἤβης καὶ ἀνέρχεται πρὸς τὸν δεξιὸν ὦμον, ἐξ οὗ φέρεται ὄπισθεν· ἔχει ἐπίσης λοξὴν τὴν διεύθυνσιν τοῦ σώματος καὶ φαίνεται ὅτι στηρίζεται που διὰ τοῦ κορμοῦ· ἡ δεξιὰ αὐτοῦ χεὶρ λείπει ἀπὸ τοῦ βραχίονος, πλαγίως δὲ καὶ πρὸ αὐτοῦ διακρίνεται στέλεχος ὑψηλοῦ δένδρου. Ἡ λέξις ΝΥΞ εὐδιάκριτος εὑρηται κάτωθι τοῦ μεσαίου τετραγώνου· ἐπίσης διακρίνονται καὶ τὰ δύο UC ὡς τελευταῖα στοιχεῖα τοῦ πρώτου. Ἡ ἐργασία δὲν παρουσιάζει μεγάλην λεπτότητα, εὑρέθη δὲ τὸ μάρμαρον εἰς ἀγρὸν τοῦ Λιμπονίου παρὰ τὴν Λαμποβίτραν.

Ἀριθ. 7.

NON . . . . . EDY
KHN

Ἐπὶ ὅλως συντετριμμένης πλακὸς παρὰ τὴν Λαμποβίτραν.

Ἀριθ. 8.

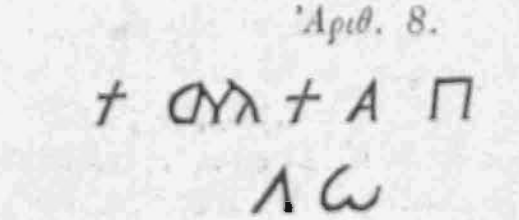

Τοιαύτη ἡ ἐπιγραφὴ καὶ τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων αὐτῆς, εὑρέθη δὲ παρὰ τὴν Λαμποδίτραν ἐν ἀγρῷ τινι, Ἀμπετὶν Πρόνοιου τελευταίως μεταξὺ ἄλλων ἐρειπίων, ἅτινα μένουσιν εἰσέτι ἀνεξέταστα.

Ε'

Ἐρχόμεθα ἤδη καὶ ἐπὶ τὴν καταγραφὴν ἐνίων ἐκ τῶν νομισμάτων τῶν ἀνακαλυφθέντων ἐνταῦθα καὶ εἰς γνῶσιν ἡμῶν ἐλθόντων. Οἱ εἰς τὸ τέλος τῆς περιγραφῆς ἑκάστου νομίσματος ἀριθμοὶ δηλοῦσι τὸ μέγεθος αὐτοῦ καὶ ἀναφέρονται εἰς τὰς διαμέτρους τῆς Μιοννετείου κλίμακος.

1. *Ἔμπροσθεν.* Κεφαλὴ Διὸς πρὸς ἀριστερά.

Ὀπισθεν. Κεραυνὸς καὶ ΑΠΕΙ ΡΩΤΑΝ ἐντὸς στεφάνου ἐκ δρυός. — Χαλκοῦν $4\frac{1}{2}$.

2. *Ἔμπρ.* Γυναικεία προτομὴ πεπλοφόρος καὶ μὲ ἐνώτια πρὸς δεξιὰ· ἀριστερὰ εἰς τὸ ἐμβαδὸν Κ.

Ὀπ. Τρίπους καὶ ΑΠΕΙ ΡΩΤΑΝ ἐντὸς στεφάνου δρυός. — Χαλκ. 4.

3. *Ἔμπρ.* Κεφαλὴ ἀντωπὸς Πύρρου (;).

Ὀπ. Κεραυνός, ἄνωθεν δὲ καὶ κάτωθεν ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΠΥΡΡΟΥ ἐντὸς στεφάνου ἐκ δρυός. Χαλκ. $4\frac{1}{2}$.

4. *Ἔμπρ.* Κεφαλὴ αὐτοκράτορος πρὸς δεξιά . . . ΚΤΙΣΜΑ.

Ὀπ. Δελφὶν καὶ ὑπὸ τοῦτον ΙΕΡΑS ΝΙΚΟΠ. Χαλκ. $3\frac{1}{2}$.

5. *Ἔμπρ.* Προτομὴ αὐτοκράτορος ἀσκεποῦς πρὸς δεξιὰ ΚΤΙΣΜΑ ΣΕΒΑΣΤ.

Ὀπ. Νίκη πτερωτὴ ὀρθία πρὸς ἀριστερὰ κρατοῦσα στέφανον ἐν τῇ δεξιᾷ χειρί, ἥτις ἐστὶ προτεταμένη ΝΙΚΟΠΟΛΙΤ. — Χαλκ. $4\frac{1}{2}$.

6. *Ἔμπρ.* Προτομὴ πρὸς ἀριστερὰ δυσδιάκριτος, ὡς καὶ τὰ γράμματα.

Ὀπ. Ὁ Ῥῶμος καὶ ὁ Ῥωμύλος θηλάζοντες εἰς λύκαιναν ἱσταμένην μὲ τὴν κεφαλὴν νεύουσαν· ἄνωθεν αὐτῆς δύο ἀστέρες. — Χαλκ. 3.

7. *Ἔμπρ.* Προτομὴ αὐτοκράτορος ἱστεμμένου, πρὸς δεξιὰ IMP. CORDIANVS PIVS FEL AVG.

Ὀπ. Γυνὴ ὀρθία πρὸς ἀριστερὰ μὲ κηρύκειον ἐν τῇ δεξιᾷ καὶ κέρας Ἀμαλθείας ἀριστερᾷ, ἑκατέρωθεν S. C. πέριξ . . . PIA AVG. Χαλκ. $8\frac{1}{2}$.

8. *Ἔμπρ.* Κεφαλὴ αὐτοκράτορος IMP CORDIANVS PIVS FEL AVG.

Ὀπ. Γυνὴ ὀρθία μὲ κέρας Ἀμαλθείας ἐν τῇ ἀριστερᾷ, ἐν δὲ τῇ δεξιᾷ μικρὸν κηρύκειον. Ἑκατέρωθεν S. C. πέριξ FELICIT . . . . MPO. Χαλκ. 9.

9. *Ἔμπρ.* Προτομὴ αὐτοκράτορος ἱστεμμένη, πρὸς δεξιὰ IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG.

Ὀπ. Γυνὴ καθημένη ἐπὶ θρόνου, ἐφ' οὗ στηρίζει τὴν ἀριστερὰν χεῖρα· ἐν τῇ δεξιᾷ κρατεῖ κλάδον· ὑπὸ S. C. εἰς τὸ ἐμβαδὸν T. PII..COS..PE — Χαλκ. $8\frac{1}{2}$.

10. *Ἔμπρ.* Προτομὴ αὐτοκράτορος πρὸς δεξιὰ ἱστραμμένου μὲ ἀκτινωτὸν διάδημα IMP...IANVSPFAVG.

Ὀπ. Δυσδιάκριτον . . . OVIDENTAVG. — Χαλκ. $5\frac{1}{2}$.

11. *Ἔμπρ.* Προτομὴ αὐτοκράτορος πρὸς δεξιὰ FAVSTINAAVG.

Ὀπ. Γυνὴ ἐπὶ θρόνου, ἥτις τὴν μὲν ἀριστερὰν χεῖρα στηρίζει ὁριζοντίως ἐπ' αὐτοῦ, διὰ δὲ τῆς τεταμένης δεξιᾶς κρατεῖ στέφανον ὑπερθεν βωμοῦ, περὶ ὃν περιελίσσεται ὄφις· ὑπὸ: S. C. εἰς τὸ ἐμβαδόν: S..VAVGVS..E.— Χαλκ. 10.

12. *Ἔμπρ.* Κεφαλὴ αὐτοκράτορος, IMPI-VLPHILIPPVS AVG. — Χαλκ. 9.

13. *Ἔμπρ.* Προτομὴ αὐτοκράτορος μὲ μικρὸν πώγωνα καὶ διάδημα ἀκτινωτόν· IMPIVL PHILIPPUS AVG.

Ὀπ. Γυνὴ ὀρθία μὲ κέρας Ἀμαλθείας εἰς τὴν ἀριστερὰν, εἰς δὲ τὴν δεξιὰν τριτάνην πέριξ AEQVITAS AVGG. — Ἀργυρ. $5\frac{1}{2}$.

14. *Ἔμπρ.* Κεφαλὴ αὐτοκράτορος μὲ μικρὸν πώγωνα πρὸς δεξιὰ καὶ μὲ διάδημα ἀκτινωτόν· IMPMIVLPHILIPPVS AVG.

Ὀπ. Ἔφιππος γυνὴ τρέχουσα πρὸς ἀριστερὰ καὶ κρατοῦσα ῥάβδον ἐν τῇ ἀριστερᾷ καὶ δυσδιάκριτόν τι ἐν τῇ δεξιᾷ τῇ προτεταμένῃ. ADVENTVS AVGG. — Ἀργυρ. $5\frac{1}{2}$.

15. *Ἔμπρ.* Κεφαλὴ ἱστεμμένη πρὸς δεξιὰ TRAIANO AVG GER DAC MIRPCOSVIPP.

Ὀπ. Ὁπλίτης γυμνὸς πρὸς ἀριστερὰ SPQROPTIMOPRINCIPI. — Ἀργυρ. 4.

16. *Ἔμπρ.* Κεφαλὴ ἱστεμμένη πρὸς δεξιὰ IMP TPAIANO AVGG FRDAGPI...COSVIP.

Ὀπ. Νίκη ὀρθία στεφανοῦσα ὄρθιον ὁπλίτην

κρατοῦντα ἐν τῇ δεξιᾷ δόρυ SPOROPTIMOPRINCIPI. — Ἀργυρ. 4.

17. *Ἔμπρ.* Κεφαλὴ αὐτοκράτορος ἐστεμμένη πρὸς δεξιὰ IMPC....NIRVATRAIANAVGG.

Ὄπ. Γυνὴ ὀρθία δυσδιάκριτος ἑκατέρωθεν S. C. πέριξ TRPOT... — Χαλκ. $7\frac{1}{2}$.

18. *Ἔμπρ.* Κεφαλὴ αὐτοκράτορος IMPALEXANDER.PIVS AVG.

Ὄπ. Γυνὴ ὀρθία μὲ κέρας Ἀμαλθείας ἐν τῇ ἀριστερᾷ χειρί. PROVIDENTIAAVG.S.C. — Χαλκ. 9.

19. *Ἔμπρ.* Προτομὴ αὐτοκράτορος ἐστεμμένου IMPALEXANDR.PIVS AVG.

Ὄπ. Γυμνὸς ἀνὴρ ὄρθιος μὲ σκέλη ἀνοικτὰ ὡς εἰς ἐπίθεσιν· τὴν δεξιὰν χεῖρα ἔχει ὑψωμένην καὶ κρατοῦσάν τι δυσδιάκριτον· ἑκατέρωθεν S. C. — Χαλκ. $8\frac{1}{2}$.

20. *Ἔμπρ.* Προτομὴ γυναικὸς μὲ κεφαλὴν κεκαλυμμένην πρὸς δεξιὰ, PLAVTILLA AVGVSTA.

Ὄπ. Γυνὴ ὀρθία πρὸς ἀριστερά· κρατεῖ παρὰ τὸν ἀριστερὸν πόδα ἀσπίδα καὶ ἐν τῇ ἀριστερᾷ χειρὶ κλάδον· ἐκ δεξιῶν παιδίον γυμνὸν καὶ ὕπερθεν τούτου ἡ τεταμένη δεξιὰ χεὶρ τῆς γυναικὸς κρατοῦσά τι VENVSVICTRIX. Ἀργυρ. $4\frac{1}{2}$.

21. *Ἔμπρ.* Κεφαλὴ αὐτοκράτορος πρὸς δεξιά. ...CGOSIIIPP.

Ὄπ. Γυνὴ ὀρθία πρὸς ἀριστερά· κρατεῖ ῥάβδον (;) ἐν τῇ δεξιᾷ καὶ κέρας Ἀμαλθείας ἐν τῇ ἀριστερᾷ FORTVNA AVG.— Ἀργυρ. $3\frac{1}{2}$.

22. *Ἔμπρ.* Ναῦς πολύκωπος, ὑπὸ ταύτην δὲ IIIVIR. R. R.

Ὄπ. Ἀετὸς μὲ πτέρυγας ἀναπεπταμένας ἐπὶ κοντοῦ· ἑκατέρωθεν σύμβολα τῶν λεγεώνων· ὑπὸ δὲ: LEGX — Ἀργ. 4.

23. *Ἔμπρ.* Κεφαλὴ αὐτοκράτορος ἐστεμμένη πρὸς δεξιὰ IMPGA...VS.PAVGG..

Ὄπ. Ὄρθιος πρὸς ἀριστερά· ἐν τῇ ἀριστερᾷ χειρὶ λόγχην, ἐν τῇ δεξιᾷ (ἄγνωστον) ἑκατέρωθεν S.C. πέριξ IO..DONS.V...R.—Χαλ.8.

24. *Ἔμπρ.* Κεφαλὴ αὐτοκράτορος CIAD. ..IISEVERAAVG.

Ὄπ. Γυνὴ ἐπὶ θρόνου μὲ κέρας Ἀμαλθείας ἐν τῇ ἀριστερᾷ, ἐν δὲ τῇ δεξιᾷ στέφανον (;) ὑπὸ S.C. πέριξ CONCORDIAAVGG.—Χαλκ. 9.

25. *Ἔμπρ.* Κεφαλὴ ἐστεμμένη πρὸς δεξιὰ ....DIVI.F.

Ὄπ. Γυνὴ καθημένη τείνουσα τὴν δεξιὰν πρὸς ὄρθιον, δυσδιάκριτον ὅμως, ὡς ἀποκεκομμένον τὸ μέρος· ὑπὸ γραμμὴν IMP.XIIII. — Ἀργ. 4.

26. *Ἔμπρ.* Κεφαλὴ γυναικὸς πρὸς δεξιὰ ....AVGVSTA.

Ὄπ. Γυνὴ ὀρθία πρὸς ἀριστερά· παρὰ πόδας πτηνόν· εἰς τὴν δεξιὰν χεῖρα κρατεῖ στέφανον, εἰς τὴν ἀριστερὰν δόρυ VNO — Ἀργ. $3\frac{1}{2}$.

27. *Ἔμπρ.* Κεφαλὴ πρὸς δεξιὰ πωγωνοφόρος ἐστεμμένη IMPGA.SMDIDVIIANAVG.

Ὄπ. Γυνὴ πρὸς ἀριστερὰ μὲ κέρας Ἀμαλθείας ἐν τῇ ἀριστερᾷ χειρί· ἐν τῇ δεξιᾷ δυσδιάκριτον ....PCOS. — Ἀργ. $3\frac{1}{2}$.

28. *Ἔμπρ.* Προτομὴ αὐτοκράτορος ἐστεμμένη πρὸς δεξιὰ CONSTANTIVSNORGAES.

Ὄπ. Γυνὴ πεπλοφόρος (;) ὀρθία πρὸς ἀριστερὰ μὲ κέρας Ἀμαλθείας ἐν τῇ ἀριστερᾷ καὶ τριτάνην ἐν τῇ δεξιᾷ· πέριξ SACRAMONETAVCCETCAESSNOSTR ὑπὸ ST.—Χαλ. 7.

29. *Ἔμπρ.* Κεφαλὴ αὐτοκράτορος ἐστεμμένη πρὸς δεξιὰ CONSTANTINVS...

Ὄπ. Ναός, ἄνωθεν τοῦ ὁποίου ἀστὴρ, πέριξ ....P.DEN.... ὑπὸ δὲ ....ASTA. — Χαλκ. 4.

30. *Ἔμπρ.* Προτομὴ αὐτοκράτορος πρὸς δεξιὰ ἐστεμμένη IMPLICLICINIVSRFAVG.

Ὄπ. Ὄρθιος πρὸς ἀριστερὰ μὲ κεκλιμένον κατά τι τὸν ἀριστερὸν πόδα· παρὰ τὸν δεξιὸν πόδα πτηνόν· ἐν τῇ δεξιᾷ χειρὶ Νίκην, ἐν τῇ ἀριστερᾷ λόγχην, πέριξ IOVILONSERVATORI AVGNN καὶ ὑπὸ TS.A. — Χαλκ. 5.

31. *Ἔμπρ.* Προτομὴ ἁγίου ἀντωποῦ, κρατοῦντος βιβλίον ἐν τῇ ἀριστερᾷ.

Ὄπ. ✝IHS'IS XPIST'IS BASIL . . . IL — Χαλκ. $8\frac{1}{2}$.

32. *Ἔμπρ.* Προτομὴ ἁγίου ἀντωποῦ, δυσδιάκριτος.

Ὄπ. M ἑκατέρωθεν K.T. ὑπὸ CO. — Χαλ. $8\frac{1}{2}$.

33. *Ἔμπρ.* Προτομὴ ἀντωποῦ κρατοῦσα βιβλίον ἐν τῇ ἀριστερᾷ.

Ὄπ. . . . . IS.PIST'IS . : SILE'I . ASILE.— Χαλκ. $7\frac{1}{2}$.

34. *Ἔμπρ.* Προτομὴ ὀρθίου ἀντωποῦ.

Ὄπ. Σταυρὸς μὲ στίξεις καὶ τέσσαρας γραμμικὰς γωνίας εἰς ἃς ICH ΝΙ ΚΑ. Χαλκ. 8

35. *Ἔμπρ.* Προτομὴ ἀντωποῦ ἐπὶ θρόνου δυσδιάκριτος.

Ὄπ. ✝ISHS . AS . LE . ASIL.—Χαλκ. 8.

36. *Ἔμπρ.* Προτομὴ ἀντωποῦ μὲ στέμμα καὶ σταυρὸν ἄνωθεν· ἔχει τὴν ἀριστερὰν χεῖρα ἐπὶ τοῦ στήθους ✝LEON BASILEVS ROMI.

Ὄπ. Εἰς 4 σειρὰς τὰ ἑξῆς· ✝ LEONENΘEO BASILEVSROMEON. — Χαλκ. 7.

37. *Ἔμπρ.* Προτομὴ ἀντωπὸς, καὶ ἔνθεν μὲν Π Μ Α ἔνθεν δὲ ἓν Μ.

Ὄπ. Δύο ὄρθιοι κρατοῦντες ῥάβδον, ἐφ' ἧς σταυρὸς καὶ ἄνωθεν σταυρὸς ἐντὸς κύκλου. — Χαλκ. 8.

38. *Ἔμπρ.* Κεφαλὴ ἐστεμμένη αὐτοκράτορος δεξιά. DOMITIA....I.AVGVS...

Ὄπ. Ἔφιππος μὲ περικεφαλαίαν καλπάζων πρὸς δεξιὰ, ἐνῷ τὴν ἀριστερὰν χεῖρα ἐκτείνει πρὸς ἀριστερὰ ὡς νὰ δεικνύῃ τι· ὑπὸ COSV. — Ἀργυρ. 4.

39. *Ἔμπρ.* Προτομὴ αὐτοκράτορος ἐστεμμένη πρὸς δεξιά· ..NTONINVSAVGPIVSFEL...

Ὄπ. Γυνὴ ὀρθία πρὸς δεξιὰ· ἐν τῇ προτεταμένῃ ἀριστερᾷ κρατεῖ ἐπὶ τῆς παλάμης δυς διάκριτόν τι, ἐν τῇ πρὸς τὰ κάτω νευούσῃ δεξιᾷ ἔχει στέφανον· πέριξ ...OR... ἑκατέρωθεν S.C. — Χαλκ. 8 1/2.

40. *Ἔμπρ.* Κεφαλὴ αὐτοκράτορος ἐστεμμένη δεξιᾷ ANTONINVSAVGPIVSPPTRPXII.

Ὄπ. Γυνὴ ὀρθία, εἰς τὴν δεξιὰν λόγχην, εἰς τὴν ἀριστερὰν κέρας Ἀμαλθείας· ἑκατέρωθεν S.C. πέριξ FELICI...AS AVG, ὑπὸ COSIIII. Χαλκ. 7.

41. *Ἔμπρ.* Κεφαλὴ αὐτοκράτορος ἐστεμμένη πρὸς δεξιὰ MANTONINVSAVGTPP..V.

Ὄπ. Γυνὴ ἐπὶ ἐδωλίου, ἐν τῇ ἀριστερᾷ χειρὶ ῥάβδον καὶ παρὰ πόδα ἀσπίδα, ἐν τῇ προτεταμένῃ δεξιᾷ Νίκην IMPVICOS III.—Ἀργυρ. 4.

42. *Ἔμπρ.* Προτομὴ αὐτοκράτορος πρὸς δεξιὰ ἐστεμμένη IMPMAXIMINVSPIVSAVG.

Ὄπ. Γυνὴ ὀρθία πρὸς ἀριστερὰ δυσδιάκριτος ...IDE NT...AVG ἑκατέρωθεν S.C. — Χαλκ. 8 1/2.

43. *Ἔμπρ.* Προτομὴ αὐτοκράτορος δεξιᾷ ἐστεμμένη IMP..SARTRAIANHADRIANVS AVG.

Ὄπ. Γυνὴ ἐπὶ ἕδρας καθημένη πρὸς ἀριστερά· ἐν τῇ ἀριστερᾷ κρατεῖ κέρας Ἀμαλθείας, ἐν τῇ δεξιᾷ τῇ πρὸς τὰ ἄνω ἐκτεινομένῃ κηρύκειον. ..COS III ὑπὸ FFIPR. - Ἀργ. 3 1/2.

ΝΙΚΗΤΑΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΧΑΛΚΗΔΟΝΟΣ

ὑπὸ

Α. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ-ΚΕΡΑΜΕΩΣ

Καταχωρίζω ἐνταῦθα πλήρη σχεδὸν ἀσματικὴν ἀκολουθίαν, τέως ἄγνωστον, ἧς ἡ ὑπόθεσις εἶναι χρησίμη καὶ τῇ ἁγιολογίᾳ καὶ τῇ ἱστορίᾳ τῆς πόλεως Χαλκηδόνος.

Εὗρον τὴν ἀκολουθίαν ταύτην ἐντὸς χειρογράφου μηναίου τῆς Λαύρας τοῦ ἁγίου Σάββα, γεγραμμένου τῇ ΙΒ' ἑκατονταετηρίδι[1]. Ἐν αὐτῷ παρατηρεῖται, ὅτι τὴν μνήμην τοῦ ἁγίου Νικήτα τὸ παλαιὸν ἑώρταζον τῇ 28 τοῦ μαΐου μηνός, ἐνῷ σήμερον ἡμεῖς ἀγνοοῦμεν αὐτὸν ἐκ τῶν ἐν χρήσει βιβλίων τῆς Ἐκκλησίας· ἀλλ' ἂν ὁ ἅγιος οὗτος εἶναι σήμερον εἰς ἡμᾶς ἄγνωστος, ὁ λόγος εἶναι διότι δὲν ἐγένετο μέχρι τοῦδε συστηματικὴ τῶν Μηναίων καὶ τῶν Συναξαρίων ἔρευνα, πρὸς ἀναγραφὴν, εἰ δυνατὸν, ἁπάντων τῶν ἁγίων. Τὰ διὰ τῆς Μ. Ἐκκλησίας ἐκδεδομένα Συναξάρια καὶ Μηναῖα, εἰ καὶ συγκεχυμένα καὶ σφαλερά, πηγάζουσιν ἐξ ἀντιγράφων, ἅτινα ἦσαν ἐν χρήσει ἐν μόνῃ τῇ Κωνσταντινουπόλει κατὰ διαφόρους ἐποχὰς καὶ μάλιστα ἀπὸ τῆς ΙΓ' ἑκατονταετηρίδος. Εἰ δὲ καὶ παλαιότερα ταύτης τῆς ἐποχῆς ἀντιγεγραμμένα Συναξάρια δὲν σημειοῦσι τὴν μνήμην τοῦ ἁγίου Νικήτα, πάλιν ὁ λόγος εἶναι διότι καὶ ταῦτα ἦσαν ἀποκλειστικῶς Κωνσταντινουπολιτικὰ καὶ οὐχὶ

1. Ἀριθ. κωδ. 184. Ὅρα Ἱεροσολ. βιβλιοθ. τ. Β', σ. 297.

κοινὰ διὰ τὴν καθόλου τῶν ὀρθοδόξων Ἐκκλησίαν, οἷα τὰ ἐν Παλαιστίνῃ γεγραμμένα ἀπὸ τῆς Θ' ἑκατονταετηρίδος. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἡ τοῦ ἁγίου Νικήτα ἑορτὴ ἐτελεῖτο κατ' ἐξοχὴν ἐν Χαλκηδόνι, καὶ ἐπειδὴ τῆς Μ. Ἐκκλησίας τὸ Συναξάριον ἁπλῶς ἐσημείου τοὺς ἁγίους, ὧν ἡ λείψανα εἶχεν εἰς τῶν ναῶν τῆς πόλεως ἢ ναός τις αὐτῆς ἦτο πρός τινα τῶν ἁγίων ἀνατεθειμένος, διὰ τοῦτο καὶ μόνον ὁ ἅγιος Νικήτας ὑπῆρχεν ἀκατάγραφος ἐν τοῖς Συναξαρίοις τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἀλλ' ὡς ἑορταζόμενος εἰδικῶς ἔξω ταύτης, ἐπόμενον εἶναι τὸ ὄνομά του νὰ εὑρίσκεται καταγεγραμμένον ἐν τοῖς συναξαρίοις τοῖς ἔχουσι χαρακτῆρα κοινόν, οἷα εἶναι, καθὼς ἐλέχθη, τὰ Παλαιστινά. Καὶ πραγματικῶς ἐν τῷ λεγομένῳ Τυπικῷ τοῦ ἁγίου Σάββα (ὅρα τὴν Βενετικὴν ἔκδοσιν τοῦ 1603 ἔτους), σημειοῦται ὅτι τῇ 28 τοῦ μαΐου μηνὸς ἡ μνήμη τελεῖται τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Νικήτα, ἐπισκόπου Χαλκηδόνος, καὶ τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος Ἑλλαδίου. Τοῦτ' αὐτὸ σημειοῦται καὶ ἐν τῷ Ὡρολογίῳ, τῷ τυπωθέντι ἔτει 1607 ἐν Βενετίᾳ. Τῶν Acta Sanctorum οἱ συντάκται (Maii tomus VI, ἐν Παρισίοις, 1866, σ. 798) τὴν ἐγγραφὴν τοῦ ὀνόματος τοῦ ἁγίου Νικήτα ἠρμήνευσαν κατὰ διάφορον τρόπον. Νομίζουσιν ὅτι τοῦ ἁγίου τούτου ἡ μνήμη καθιερώθη μόνον ἐν Παλαιστίνῃ, καὶ τοῦτο, διότι προϋπέθεσαν ὅτι ὁ Νικήτας ἐκ Χαλκηδόνος μεταβὰς εἰς Παλαιστίνην, ἵνα προσκυνήσῃ τοὺς ἐκεῖ ἁγίους τόπους, ἀπεφάσισε νὰ ἡρησυχάσῃ ἔν τινι τῶν αὐτοῦ μοναστηρίων· ὅτι διερχόμενος τὸ λοιπὸν τοῦ βίου του συνέβη ἐν τῷ μοναστηρίῳ τούτῳ ν' ἀποθάνῃ καὶ ὅτι τὸ λείψανον αὐτοῦ θαυματουργῆσαν ἐγένετο ἀφορμὴ νὰ καταγραφῇ μεταξὺ τῶν ἁγίων. Ὑπό τινα ἔποψιν οἱ τῶν Acta Sanctorum συντάκται φαίνονται σκεπτόμενοι ὀρθῶς (ἄν τις δηλ. μὴ λάβῃ ὑπ' ὄψιν ὅπερ ἐγὼ εἶπον ἐν ἀρχῇ περὶ τοῦ καθολικοῦ χαρακτῆρος τῶν ἐκ Παλαιστίνης προερχομένων συναξαρίων), διότι τὸ ὄνομα τοῦ ἁγίου Νικήτα εὗρον ἐκεῖνοι καταγεγραμμένον ἐν τοῖς ῥηθεῖσιν ἐντύποις βιβλίοις καὶ ἐν τοῖς ἐξ ἱεροσολυμιτικῶν συναξαρίων ἀπαρτισθεῖσιν ἁγιολογικοῖς βιβλίοις τῶν λατίνων Γενεβράρδου καὶ Νωλάνου. Ἡ γνώμη των ἠμπορεῖ νὰ ἐνισχυθῇ καὶ διὰ χειρογράφων συναξαρίων, ἅτινα ἠγνόουν. Λόγου χάριν ὁ ῥῶσσος ἀρχιμανδρίτης Σέργιος εἶδε συναξάριον εὐαγγελίων γεγραμμένον ἐν Ἱεροσολύμοις τῇ Ι' ἑκατονταετηρίδι, καὶ ἐν αὐτῷ πραγματικῶς ἀναγράφεται τοῦ ἁγίου Νικήτα ἡ μνήμη τῇ 28ῃ τοῦ μαΐου. (Πλήρες μηνολόγιον, τ. Β', σ. 140). Εἶτα εὗρον ἐγὼ τὴν ἐδῶ τυπουμένην εἰς τὸν ἅγιον Νικήταν ἀκολουθίαν ἐντὸς μηναίου, ἀνήκοντος εἰς τὴν ἐν Παλαιστίνῃ λαύραν τοῦ ἁγίου Σάββα, καὶ πάλιν ἐντὸς ἑτέρου μηναίου τῆς αὐτῆς λαύρας, γεγραμμένου ἔτει 1389ῳ διὰ χειρὸς Δωροθέου πατριάρχου τῆς Ἱερουσαλήμ[1]. Κατ' ἐμὲ ὅμως πάντα ταῦτα τὰ ἐπιχειρήματα ἀνατρέπονται ἁπλούστατα μὲ τὴν ἑξῆς παρατήρησιν· ὅτι, ἂν ὁ Νικήτας ἡγιάσθη ἐν Παλαιστίνῃ, πάντως ἡ δι' αὐτὸν ἁγιολογία θὰ συνετάττετο παρά τινος παλαιστινοῦ ὑμνογράφου καὶ οὐχὶ παρὰ τοῦ Ἰωσὴφ, ὑμνογράφου τῆς Κωνσταντινουπόλεως· ἔπειτα καὶ παλαιὰ σλαβικὰ συναξάρια περιέχουσι τὴν μνήμην τοῦ ἁγίου Νικήτα, ὅπερ εἶναι σαφὴς ἀπόδειξις, ὅτι καὶ σλαβικαὶ χῶραι ἐγίνωσκον αὐτὸν ὡς ἅγιον τῆς καθόλου Ἐκκλησίας καὶ οὐχὶ μόνον τῆς Παλαιστινῆς (ὅρα τὰς μαρτυρίας παρὰ τῷ Σεργίῳ).

Τὸν βίον τοῦ ἁγ. Νικήτα γνωρίζομεν μόνον ἐκ τῶν ἐδῶ τυπουμένων ᾀσμάτων, ὧν ἐκφράσεις τινὲς φανερώνουσιν ὅτι ἤκμασεν ἐπὶ τῶν εἰκονομάχων. Σημειωτέον καὶ τοῦτο, ὅτι ἐν τῷ τετάρτῳ τροπαρίῳ τῆς Η' ᾠδῆς ὁ ποιητὴς λέγει πρὸς τὸν ἅγιον «πρόστηθι πάντοτε ἡς ἐκτήσω ποίμνης». Ἐνταῦθα πάντως ἐννοεῖται σαφῶς ὁ τῆς Χαλκηδόνος ὀρθόδοξος λαός, ὃν ἐποίμανε, καὶ προδήλως ὁ Ἰωσὴφ ἐποίησε τὸν ᾀσματικὸν τοῦ Νικήτα κανόνα διὰ τοὺς Χαλκηδονίους καὶ οὐχὶ διὰ τοὺς Παλαιστινίους. Ἐν τῷ κανόνι τούτῳ μνημονεύονται καὶ ἕτεροι ἅγιοι, συνεορταζόμενοι τῷ Νικήτᾳ· οἷον, ἐν τῷ α' τροπαρίῳ τῆς Γ' ᾠδῆς ἀναφέρεται Ἰγνάτιος αὐτάδελφος αὐτοῦ, καὶ μετὰ τὸν Νικήταν Φαυστῖνος· αἱ λέξεις ὅμως «ἱερὸν αὐτάδελφον καὶ Φαυστῖνον» εἶναι γεγραμμέναι ἐν τῷ κώδικι μετὰ ξέσμα λέξεων ἑτέρων ἀγνώστων μοι. Κατὰ τὸ κατόπιν τροπάριον καὶ ὁ Νικήτας καὶ ὁ Ἰγνάτιος καὶ ὁ Φαυστῖνος εἶναι κατὰ σάρκα συγγενεῖς· ἀλλ' ἐν τῷ δ' τροπαρίῳ τῆς Θ' ᾠδῆς, ἔνθα οὐδὲν ξέσμα ὑπάρχει, ὁ μὲν Φαυστῖνος ἀποσιωπᾶται, μετὰ δὲ τὸν ἱερέα Ἰγνάτιον καὶ τὸν ἐπίσκοπον Νικήταν ἀναφέρεται Νικήτας ἕτερος, ὃν ὁ ποιητὴς ἐν τῷ α' τροπαρίῳ τῆς αὐτῆς ᾠδῆς ὀνομάζει σαφῶς «ὁμώνυμον καὶ θεῖον» τοῦ Νικήτα Χαλκηδόνος. Ἡ διὰ τὸν Φαυστῖνον

1. Ἱεροσολ. βιβλιοθ. τ. Β', σ. 367, ἀριθ. 237.

ἀπορία μου λύεται μόνον μὲ τὴν ἀντιπαραβολὴν τοῦ κανόνος πρὸς ἕτερα ἀντίγραφα. Ὁ ἀρχιμανδρίτης Σέργιος γνωρίζει ἓν, γνωρίζω δὲ καὶ ἐγὼ τρίτον, τὸ ἐν τῷ μηναίῳ, τῷ γεγραμμένῳ διὰ τῆς χειρὸς, ὡς ἐλέχθη, Δωροθέου, πατριάρχου Ἱεροσολύμων, ἔτει 1389ῳ· ἀλλὰ δὲν ἀντιπαρέβαλα τοῦτο, μεταγράψας ἐξ αὐτοῦ τροπάριά τινα μόνον, ἅτινα δὲν ἔχει τὸ ἕτερον ἀντίγραφον. Τὸν ἅγιον Νικήταν ὁ κώδιξ τοῦ Δωροθέου ὀνομάζει ἀρχιεπίσκοπον Χαλκηδόνος, μετὰ δὲ τὸ γ΄ στιχηρὸν, οὗ ἡ ἀρχὴ «Ἀγχιστείᾳ δεσμούμενοι», προστίθησι ταῦτα:

Δόξα. Καὶ νῦν. Θεοτοκίον.

Ἔχομέν σε, Θεοτόκε, | ἐλπίδα καὶ σωτηρίαν·
ἐθνῶν ἐπιβουλὰς | οὐ πτοούμεθα,
ὅτι σκέπεις | τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Σταυροθεοτόκιν ὅμοιον.

Ὡς ἐάφακε, Κύριε, | ἡ παρθένος καὶ μήτηρ σου
ἐν σταυρῷ κρεμάμενον, | ἐξεπλήττετο,
καὶ ἀνενίζουσα ἔλεγεν·
«τί σοι ἀνταπέδωκαν | οἱ πολλῶν σου δωρεῶν
ἀπολαύσαντες, δέσποτα;
ἀλλὰ, δέομαι, | μή με μόνην ἐάσῃς ἐν τῷ κόσμῳ,
ἀλλὰ σπεῦσον ἀναστῆναι | συναγωγῶν τοὺς πρό-
[πάτορας».

Τροπάριον· ἦχος δ΄.

Κανόνα πίστεως | καὶ εἰκόνα πραότητος,
ἐγκρατείας διδάσκαλον | ἀνέδειξέ σε τῇ ποίμνῃ σου
ἡ τῶν πραγμάτων ἀλήθεια·
διὰ τοῦτο ἐκτήσω | τῇ ταπεινώσει τὰ ὑψηλὰ,
τῇ πτωχείᾳ τὰ πλούσια·
πάτερ ἱεράρχα Νικήτα, | πρέσβευε Χριστῷ
τοῦ σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Καὶ πάλιν εἶτα Θεοτοκίον καὶ Σταυροθεοτόκιν, μεθ' ὃ ὁ Κανών.

Μηνὶ τῷ αὐτῷ (=μαΐῳ) κη΄ τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Νικήτα, ἐπισκόπου Χαλκηδόνος. Εἰς τὸ «Κύριε ἐκέκραξα» ἱστᾶμεν στίχους ϛ΄, ψάλλοντες στιχηρὰ τῆς ἡμέρας γ΄ καὶ τοῦ ὁσίου προσόμοια γ΄. Ἦχος δ΄, πρὸς τὸ «Ὡς γενναῖον».

Ἀβραὰμ τὸ φιλόξενον, | Ἰσαὰκ τὸ φιλόθεον,
Ἰακὼβ τὸ ἁπλαστον μιμησάμενος,
ὑπομονὴν ἐξεικόνισας | Ἰὼβ τοῦ Αὐσίτιδος
καὶ τὸ πρᾶον τοῦ Δαυῒδ | καὶ Μωσέως τὸ ἀκακον,
χρίσμα ἅγιον | Ἀαρὼν ὥσπερ πάλαι κεχρισμένος,
ἱεράρχα θεοφόρε, | θαυματουργὲ ἱεράτατε.

Ὅμοιον.

Τῇ πολλῇ ἀκακίᾳ σου | τὴν κακίαν διέφυγες
τῶν δαιμόνων χάριτι θείου πνεύματος·
τῇ συμπαθείᾳ σου ἠφρανας | Θεὸν, ὃν ἐπόθησας·
προσευχῶν ἐπιμονῇ | ἐφωτίσθη τὸ πνεῦμά σου·
ὅθεν εἴληφας | τῶν θαυμάτων τὴν χάριν
ἰατρεύειν | τὰ νοσήματα, Νικήτα,
τῶν εὐσεβῶς προστρεχόντων σοι.

Ὅμοιον.

Ἀγχιστείᾳ δεσμοῦμενοι | τοὺς δεσμοὺς ἐκρατύνατε
τοῦ ἁγίου πνεύματος, ἱεράτατοι,
καὶ ὁπαδοὶ χρεμετίσαντες | ποιμένος θεόφρονος,
ἀπαστράπτοντες βολαῖς | παραδόξων ἰάσεων
ἐκοσμήθητε | ἐφ' ὁμοίαις ἰδέαις ἰαμάτων,
πανοσίαμε Νικήτα | σὺν Ἰγνατίῳ θεόφρονι.

Εἰς τὸν ὄρθρον ὁ κανὼν τῆς ἡμέρας μετὰ τῶν εἱρμῶν εἰς η΄, καὶ τοῦ ἁγίου εἰς δ΄· οὗ ἡ ἀκροστιχίς· «Τῷ θαυματουργῷ προσλαλήσω ποιμένι Ἰωσήφ».

Ὠιδὴ α΄, ἦχος δ΄. «Θαλάσσης τὸ Ἐρυθραῖον».

Ταῖς θείαις φωτοχυσίαις, ὅσιε, | περιχεόμενος,
φωτοειδὴς ὑπάρχων, τοὺς πιστῶς
τὴν φωσφόρον σου κοίμησιν | ἐπιτελοῦντας φώ-
[τιζον,

Ὁράθης φωτοειδέσι πράξεσι | φωτὸς ἀνάπλεως
τοὺς ἐν νυκτὶ δεινῶν φαντασμάτων
καὶ πρὸς φῶς ἐποπτεύειν | καθοδηγῶν ἐν πνεύματι
πάτερ Νικήτα ἱεράτατε.

Θαυμάτων ἐπαναστράπτεις χάριτας | τοῖς προσπελά-
τῇ ἱερᾷ σου πάντοτε σορῷ, [ζουσι
ἀντὶ κόπων καὶ πόνων σου | παρὰ Θεοῦ ἀντίδοσιν
ταύτην, μαμμάκαρ, κομισάμενος.

Θεοτοκίον.

Ἀπόρως τῷ τοῦ Πατρὸς βουλήματι | ἐκ θείου πνεύ-
τὸν τοῦ Θεοῦ συνείληφας Υἱὸν [ματος
καὶ σαρκὶ ἀπεκύησας | τὸν ἐκ Πατρὸς ἀμήτορα
καὶ δι' ἡμᾶς ἐκ σοῦ ἀπάτορα.

Ὠιδὴ γ΄. «Εὐφραίνεται ἐπὶ σοί».

Ὑψώθης ταπεινωθείς
διὰ Χριστὸν, τὸν τὴν ὀφρῦν, ὅσιε,
τοῦ νοητοῦ δράκοντος
πνεύματι εἰς γῆν ταπεινώσαντος.

Μεγίστων παρὰ Θεοῦ
ἠξιωμένος δωρεῶν μέγιστος
ἱεροεργὸς γέγονας,
πάτερ ἱεράρχα θεόλεκτε.

'Ακάκως σὺ τὴν ζωὴν
καθάπερ νήπιον τελῶν ἡμβλυνας
τοῦ δυσμενοῦς, ὅσιε,
πᾶσαν τὴν κακίαν ἐν χάριτι.

Θεοτοκίον.

Τὴν μόνην ἐν γυναιξὶν
εὐλογημένην ὡς Θεοῦ σκήνωμα
πανευπρεπῶς ἅπαντες
ἐν ἀγαλλιάσει δοξάσωμεν.

Κάθισμα, πρὸς τὸ «Ταχὺ προκατάλαβε».

Ἐκ βρέφους ἀράμενος
τὸν σὸν σταυρὸν εὐσεβῶς,
Χριστῷ ἠκολούθησας,
ἀπομαράνας σαρκὸς
ἀσκήσει τὸ φρόνημα·
ὅθεν ἀρχιερέων
ἐν καθέδρᾳ, νικητά,
ὑψωσας τὸν δεσπότην,
τὸν σημείοις παντοίοις
τὴν σὴν κοσμοῦντα
σορόν, θεομακάριστε.

Δόξα. Καὶ νῦν. Θεοτοκίον τῆς ἡμέρας.

Ὠιδὴ δ'. «Ἐπαρθέντα σε ἰδοῦσα».

'Ολονύκτοις ἀγρυπνίαις καὶ πανημέροις,
πάτερ θεόφρον, στάσεσι
σαρκὸς τὰς κινήσεις | πάσας κατεμάρανας,
καὶ χαίρων ἐκραύγαζες, | «δόξα τῇ δυνάμει σου,
[Κύριε».
'Υποτάξας τὸ δυσήνιον τῆς σαρκός σου
ταῖς ψυχικαῖς δυνάμεσι,
θεόφρον, ἐδέξω | χάριν, παμμακάριστε,
διώκειν τὰ πνεύματα | καὶ ἀποκαθαίρειν νοσήματα.

'Ρώμῃ τῇ θείᾳ ῥωννύμενος, ἱεράρχα,
τὰς τῶν δαιμόνων φάλαγγας
ἐνίκησας πάσας, | νίκης ὡς ἐπώνυμος,
καὶ στέφος τὰ θαύματα | πρὸς τοῦ στεφοδότου κε-
[κλήρωσαι.

Θεοτοκίον.

'Ωραιώθης ταῖς τοῦ πνεύματος ἀγλαΐαις,
τὸν τῷ Πατρὶ συνάναρχον
Λόγον συλλαβοῦσα | καὶ σαρκὶ κυήσασα,
παρθένε πανάμωμε· | ὃν ὑπὲρ τοῦ κόσμου ἱκέτευε.

Ὠιδὴ ε'. «Σὺ, Κύριέ μου, φῶς εἰς τόν».

Πραότητι σαφῶς | τὴν ψυχὴν σεμνυνόμενος
ἐσκήνωσας, ἱεράρχα, | ἐν τῇ γῇ τῶν πραέων,
μακάριος γενόμενος.

'Ρείθροις περικλυσθεὶς | χαρισμάτων τοῦ πνεύματος,
ἰάματα τοῖς ποθοῦσιν | ἀναβλύζεις, Νικήτα
θεόφρον ἱερώτατε.

'Ο βίος σου φωτὶ | ἀρετῶν φαιδρυνόμενος
πολύτιμον ὥσπερ κόσμον | τῶν θαυμάτων τὴν
[χάριν,
παμμάκαρ, ἐστολίσατο.

Θεοτοκίον.

Σὲ ὅπλον ἀρραγὲς | κατ' ἐχθρῶν προβαλλόμεθα·
σὲ ἄγκυραν καὶ ἐλπίδα | τῆς ἡμῶν σωτηρίας,
θεόνυμφε, κεκτήμεθα.

Ὠιδὴ ς'. «Θύσω σοι μετὰ φωνῆς».

Λαμπτῆρας | φωταυγεῖς ἡ Τριὰς ἐξανέτειλε,
σὺν 'Ιγνατίῳ Νικήταν | ἱερὸν αὐτάδελφον
καὶ Φαυστῖνον | τοὺς πιστοὺς φρυκτωρίαις ἀστρά-
[πτοντας.
'Αλλήλοις | κατὰ σάρκα σοφοὶ ἀγχιστεύοντες,
τῆς ἀληθοῦς κατὰ πνεῦμα | συγγενείας νῦν ἠξιώ-
[θητε,
ὁμοτρόπως | καὶ Θεῷ εὐαρέστως βιώσαντες.

Λοιμώδους | ἀποφυγὼν αἱρέσεως βόρβορον
ἐν τῷ σεπτῷ προσκυνήσει | τῆς Χριστοῦ εἰκόνος τὸ
[κατ' εἰκόνα.
διεσώσω, | ἱεράρχα Νικήτα θεόληπτε.

Θεοτοκίον.

'Η πόλη, | ἣν διώδευσε μόνος ὁ Κύριος,
τῆς μετανοίας μοι πύλας | καὶ εἰσόδους ἄνοιξον
[σωτηρίας,
ἀπὸ πάσης | συντηροῦσά με βλάβης, πανάμωμε

Ὠιδὴ ζ'. «Ἐν τῇ καμίνῳ 'Αβραμιαῖοι».

Σὺν ἱεράρχαις | συναγελάζῃ ὄντως, πάτερ σοφέ·
φέγγους | νοητοῦ πληρούμενος καὶ ἡμᾶς
καταυγάζεις τοὺς κραυγάζοντας
«εὐλογημένος εἶ ἐν τῷ ναῷ | τῆς δόξης σου, Κύριε».

'Ως ποιμενάρχης, | ὡς Θεοῦ ἱεράρχης καὶ ἀμέμπτος
τούτῳ | καθαρᾶς θυσίας εἰλικρινῶς
ἀναμέλπων προσενήνοχας
«εὐλογημένος εἶ ἐν τῷ ναῷ | τῆς δόξης σου, Κύριε».

Ποιμὴν ἐδείχθης | τῇ τοῦ λόγου, Νικήτα, σύριγγι,
ποίμνην | λογικὴν πρὸς χλόην ἀληθινῶν
διδαγμάτων προσκαλούμενος·
«εὐλογημένος εἶ ἐν τῷ ναῷ | τῆς δόξης σου, Κύριε».

'Ομολογίᾳ | τὴν πολιτείαν σεμνυνόμενος,
πάτερ, | ἰαμάτων χάριν ἀληθινὴν
ἐκ τοῦ πνεύματος ἀπείληφας·
«εὐλογημένος εἶ ἐν τῷ ναῷ | τῆς δόξης σου, Κύριε»

Θεοτοκίον.

Ἵνα θεώσῃ | τὸ ἀνθρώπινον, ὤφθη ἄνθρωπος,
κόρη, | ἐκ γαστρός σου σάρκα ὁ Λυτρωτὴς
δανεισάμενος βουλήματι·
εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν.

Ὠιδὴ Η'. «Χεῖρας ἐκπετάσω».

Μεγίστων καμάτων ἀμοιβὰς | σαρῶς δεχόμενος,
φῶς ἀνεκλάλητον, | ζωὴν ἀθάνατον, ἐνδοξε,
καὶ πασπάδα ἀκατάλυτον | τῷ στεφοδότῃ σουΧριστῷ
βοᾷς γηθόμενος | «εὐλογεῖτε
πάντα τὰ ἔργα, | ὑμνεῖτε τὸν Κύριον».

Ἐλέῳ τὸν ἔλεον ζητῶν | πτωχοῖς ἐπήρκεσας,
πένητας ἔθρεψας, | γυμνοὺς ἐνέδυσας, δόξῃς σοι
τὴν στολὴν περιποιούμενος | καὶ μοναστῶν ὑπο-
Νικήτα, γέγονας | τῶν βοώντων [γραμμὸς,
«πάντα τὰ ἔργα, | ὑμνεῖτε τὸν Κύριον».

Ναὸς γεγονὼς περικαλλὴς | τοῦ θείου Πνεύματος,
νοῦ καθαρότητι | διώκεις πνεύματα πάντοτε
πονηρίας καὶ νοσήματα | ἀποκαθαίρεις τῶν πιστῶς
προσερχομένων σοι | καὶ βοώντων
«πάντα τὰ ἔργα, | ὑμνεῖτε τὸν Κύριον».

Ἰσχύων τὰ πάντα ἐν Χριστῷ | καὶ νῦν τρανότερον
Θεῷ ἑνούμενος, | Νικήτα, πρόστηθι πάντοτε
ἧς ἐκτήσω ποίμνης, ὅσιε, | ἐπιτελούσης σου πιστῶς
τὴν θείαν κοίμησιν | καὶ βούσης
«πάντα τὰ ἔργα, | ὑμνεῖτε τὸν Κύριον».

Θεοτοκίον.

Οἰκήσας τὴν μήτραν σου Χριστὸς | ὁ πάντων κύριος,
καθὼς ηὐδόκησεν, | ἁγνωτέραν σε ἔδειξε
τῶν ἀγγέλων, μητροπάρθενε, | ἁγασμὸν καὶ φω-
ῆμιν δωρούμενος | τοῖς βοῶσι [τισμὸν
«πάντα τὰ ἔργα, | ὑμνεῖτε τὸν Κύριον».

Ὠιδὴ Θ'. «Λίθος ἀχειρότμητος».

Ἱεροπρεπῶς ἀνιχνεύων | σοῦ τὸν ὁμώνυμον καὶδεῖον,
τοῦτου ἀνεμάξω τοὺς τρόπους, | Νικήτα πάτερ θεο-
[μακάριστε,
καὶ τὴν αὐγὴν τοῦ Πνεύματος | χάριν ἐπλούτησας,
[θεόπνευστε.

Ὀφθῆτε Τριάδος τὴν χάριν | πεπλουτηκότες, θεο-
[φόροι,
ἴσως παρ' αὐτῆς δεδεγμένοι | τῶν ἰαμάτων δείαν
[ἐνέργειαν,
ὡς καθαρῶς βιώσαντες | καὶ θεαρέστως, ἁξιάγαστοι.

Σήμερον ἡ μνήμη σου, πάτερ, | ὑπὲρ τὸν ἥλιον ἀ-
[στράπτει,
φέγγει ἀρετῶν καὶ θαυμάτων | τὴν οἰκουμένην
[περιαυγάζουσα
καὶ τοὺς πιστοὺς φαιδρύνουσα, | ἱερομύστα παν-
[σεβάσμιε.

Ἡμεροφαεῖς ὡς ἀστέρες, | πάτερ Νικήτα σὺν Νικήτᾳ
καὶ ἱερουργῷ Ἰγνατίῳ, | ἀναφανέντες πάντας φω-
[τίζετε
τοὺς εὐσεβῶς, μακάριοι, | ἀνευφημοῦντας ὑμᾶς
[πάντοτε.

Θεοτοκίον.

Φωτὸς οἰκητήριον ὤφθης | τοῦ ἐκ πατρὸς προαιωφόρου
Λόγου ἀνατείλαντος, κόρη | παρθένε, μόνη θεο-
[χαρίτωτε,
καὶ τοὺς πιστοὺς φωτίσαντος | καὶ τοὺς ὁσίους σε-
[φανώσαντος.

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

ΕΠΙ

ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ

ΤΗΣ

ΖΩΓΡΑΦΕΙΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ

Κύριε Πρόεδρε,

Ὅτε κατὰ τὸν μῆνα μάϊον τοῦ λήγοντος ἔτους ἐν τῇ λογοδοσίᾳ τῶν ἐπὶ τῆς ἐμῆς προεδρείας πεπραγμένων τοῦ Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου, ὑποκειμένου τοῦ λόγου περὶ τῆς « Ζωγραφείου Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης », ὑπεδήλωσα τὴν ἀνάγκην τῆς ῥιζικῆς τοῦ προγράμματος μεταῤῥυθμίσεως ἐν σχέσει πρὸς τὰς παρούσας ἡμῶν ἀνάγκας, ἐξέφραζον τὴν εὐχήν, ὅπως διὰ δικαιολογητικοῦ ὑπομνήματος ὑποβληθῇ τῷ εὐγενεστάτῳ χορηγῷ ἡ περὶ τούτου γνώμη τοῦ Συλλόγου καὶ ζητηθῇ ἡ συναίνεσις τοῦ εὐτυχῶς ζῶντος ἔτι ἀνδρός. Τὴν εὐχὴν ταύτην, ἣν καὶ πολλοὶ τῶν παρ' ἡμῖν λογίων συνεμερίσθησαν, δὲν ὑπέβαλον εἰκῇ, ἀλλὰ μετὰ σκέψιν ὡριμον περὶ τῆς τοῦ ζητήματος τούτου σπουδαιότητος, ἥτις καὶ ὑμᾶς πάντως δὲν λανθάνει. Ἐπιθυμῶν ἤδη ὅπως κρατύνω ἔτι μᾶλλον ἣν ἔχω πεποίθησιν περὶ τῆς μεγάλης σημασίας τῆς μεταῤῥυθμίσεως ταύτης προάγομαι εἰς τὰς ἑπομένας παρατηρήσεις.

§ 1. Τῷ 1885 δι' ἐπιστολῆς αὐτοῦ ὁ ἐν Παρισίοις τὰς διατριβὰς ποιούμενος φιλογενὴς καὶ φιλόμουσος κύριος Χρηστάκης Ζωγράφος ἀνεκοινώσατο τῷ Ἑλλ. Φιλολ. Συλλόγῳ τὴν ἐπιθυμίαν ὅτι, ἐπειδὴ δέκα παρῆλθον ἔτη ἀφ' ὅτου ἐτησίως κατέθετο 450 Λ. Τ. διὰ τὴν ἔκδοσιν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ποιητῶν καὶ συγγραφέων καὶ οὐδεμία τοιαύτη ἕως τότε ἐγένετο ἔκδοσις, ἐπιθυμῶν νὰ χρησιμοποιήσῃ τὸ χρῆμα τοῦτο πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπόν, κατέθετο παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπέζῃ τῆς Ἑλλάδος ὑπὲρ τὰς 8,000 Λ. Τ. κεφάλαιον καὶ τόκους δεκαπέντε ἐτησίων δόσεων, ὅπως χρησιμοποιηθῇ ἁρμοδίως καὶ ἐπὶ ὅροις τισίν. Ὁ Ἑλλ. Φιλ. Σύλλογος εὐγνωμόνως ἀποδεξάμενος τὴν μεγάλην ταύτην τοῦ ἀνδρὸς δωρεάν, ὥρισεν ἐπιτροπὴν καὶ, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐν τῇ ἐπιστολῇ ἐκφραζομένων πόθων τοῦ χορηγοῦ, συνέταξε πρόγραμμα ἐγκριθὲν κατὰ ὀκτώβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους. Τὸ ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς παρασκευασθὲν καὶ τῆς τοῦ Ἑλλ. Φιλ. Συλλόγου ἐγκρίσεως τυχὸν πρόγραμμα τοῦτο διῄρεσε τὴν σειρὰν τῶν ἐκδοθησομένων ποιητῶν καὶ συγγραφίων εἰς περιόδους δύο, καὶ ἡ μὲν περιλαμβάνει τὰ ἔργα 29 ποιητῶν καὶ συγγραφέων, ὧν τά τε ὀνόματα καὶ τὰ ἔργα ἐξ 90 τόμων ἀναγράφονται, ἡ δὲ δευτέρα τὰ τῶν ὑπολειπομένων ποιητῶν καὶ συγγραφίων, τὰ βοηθητικὰ εἰς πάντας συλλήβδην τοὺς Ἕλληνας ποιητὰς καὶ συγγραφεῖς συγγράμματα, τὴν ἔκδοσιν τῶν Πατέρων τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας καὶ τοὺς δοκιμωτέρους τῶν Λατίνων ποιητῶν καὶ συγγραφέων. Πρὸς συντέλεσιν τοῦ μεγαλουργοῦ τούτου ἔργου κατὰ μὲν τὸν ἐπιστέλλοντα προσεκαλοῦντο λόγιοι Ἕλληνες, κατὰ δὲ τὸ πρόγραμμα, καὶ τῶν ξένων ἑλληνιστῶν οἱ βουλόμενοι καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν 1) καὶ *κυριώτατον* ὅπως τοὺς Ἕλληνας ποιητὰς καὶ συγγραφεῖς κοινότερον καταστήσωσιν ἀνάγνωσμα οὐ μόνον τῶν μαθητῶν, ἀλλὰ καὶ πάντων ἐκείνων, ὅσοι, διακούσαντες τὰ μαθήματα τῆς παρ' ἡμῖν μέσης ἐκπαιδεύσεως καὶ τραπέντες ἐπ' ἄλλας ἐπιστήμας ἢ πρακτικὰ ἔργα, οὔκ εἰσιν ἱκανοὶ ἢ καὶ στεροῦνται τοῦ χρόνου τοῦ ἀπαιτουμένου πρὸς τελείαν κατάληψιν τῶν θαυμασίων ἔργων τοῦ δαιμονίου πνεύματος τῶν ἀρχαίων· 2) δὲ ὅπως, ἀφορμῆς τυχόντες οἱ ἡμέτεροι φιλόλογοι, συντελέσωσι κατὰ δύναμιν εἰς τὴν

τῆς ὅλης ἐπιστήμης προαγωγήν, προσφέροντες πᾶν ὁ,τι ἐκ τῆς συγγενείας τῆς γλώσσης καὶ τοῦ πνεύματος, τῆς ταὐτότητος τῆς χώρας, ἐν ᾗ κατοικοῦσι, καὶ τῆς ὁμοιότητος πολλῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων, τυγχάνει μᾶλλον αὐτοῖς γνωστὸν καὶ δυνατὸν ἢ τοῖς ἀλλογενέσι· καὶ 3) ὅπως οἱ ἑλληνισταὶ, ἀναλαμβάνοντες ἔκδοσίν τινα καὶ ἀκριβέστερον ἐξετάζοντες τὴν νεωτέραν ἡμῶν γλῶσσαν πρὸς ἀσφαλῆ ἑρμηνείαν πολλῶν τῶν συγγραφέων χωρίων καὶ πρὸς τὴν ἀρχαίαν παραβάλλοντες, καταστήσωσι, διὰ τῆς παραδοχῆς τῆς ἡμετέρας προφορᾶς, τὴν ἀρχαίαν μηκέτι τέλεον νεκρὰν γλῶσσαν, ἀλλὰ καὶ παρ' αὐτοῖς ζῶσάν πως καὶ ὁμιλουμένην. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον αἱ σημειώσεις τῶν ἐκδόσεων ὤφειλον νὰ ὦσι διτταί: αἱ μὲν ὑπὸ τὸ κείμενον χάριν τῆς πολυπληθεστέρας τάξεως τῶν ἀναγνωστῶν, ἐν γλώσσῃ καθαρᾷ καὶ εὐλήπτῳ, αἱ δὲ ἐν τέλει ἑκάστου τόμου ἀφορῶσαι εἰς τοὺς λογίους καὶ σκοποῦσαι τὴν ἐξηκριβωμένην καὶ τεχνικωτέραν ἑρμηνείαν καὶ ἰδίᾳ τὴν κριτικὴν ἐπεξεργασίαν αὐτοῦ τοῦ κειμένου κτλ., πᾶσαι δ' αὗται μετὰ μέτρου καὶ συνετῆς οἰκονομίας, ὥστε νὰ μὴ ἀποβῶσιν ἄγαν ὀγκώδεις καὶ διὰ τοῦ ὄγκου σκοτίζωσι μᾶλλον ἢ φωτίζωσι τὸν ἀναγνώστην.

§ 2. Τοιοῦτον τὸ περιεχόμενον τῆς ἐπιστολῆς καὶ τοῦ προγράμματος ἐν βραχείᾳ ἀλλὰ πιστῇ περιλήψει, ἐξ ἧς καταφανὲς γίγνεται ὅτι τὸ πρόγραμμα, κατά τε τὸ λεκτικὸν ὅρος καὶ τὴν οὐσίαν, εἶναι ἐπέκτασις καὶ συμπλήρωσις τῆς ἐπιστολῆς ἐπὶ τὸ τελειότερον, μετὰ μόνης τῆς διαφορᾶς, ὅτι ἐν τῇ ἐπιστολῇ εἰλικρινῶς ὁμολογεῖται ἡ ἐπὶ μίαν δεκαετίαν μὴ ἐμφάνισις οὐδενὸς λογίου Ἕλληνος ὡς ἐκδότου ἑνὸς οἱουδήποτε ποιητοῦ καὶ συγγραφέως, τοῦθ' ὅπερ ἐξηνάγκασε τὴν συντάξασαν τὸ πρόγραμμα ἐπιτροπὴν νὰ ἐπικαλεσθῇ καὶ τὴν συνδρομὴν ἑλληνιστῶν ἀλλογενῶν, περὶ ὧν ἡ ἐπιστολὴ τοῦ χορηγοῦ οὐδὲν ἀναφέρει. Ἐκ τῆς ἀντιπαραβολῆς τῆς ἐπιστολῆς τοῦ χορηγοῦ πρὸς τὸ ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς συνταγὲν πρόγραμμα εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὑποφαίνεται ἡ ὁμολογία περὶ τῆς ἀνεπαρκείας τῶν Ἑλλήνων λογίων μόνων εἰς ἔργον συγγραφικὸν οὕτω γιγάντειον. ἡ δ' ὁμολογία αὕτη ἔσται ἡμῖν, ὡς ἐλπίζω, ἐποικοδομητικὴ ἐν τοῖς συμπεράσμασιν. Ἐπιτραπήτω δέ μοι ἤδη ἐπιπολαίᾳ τις τοῦ προγράμματος μελέτη, ἤτοι: σκοπουμένης τῆς πνευματικῆς ἀναπτύξεως καὶ ἠθικῆς μορφώσεως τοῦ Γένους ἡμῶν, ὡς ὑπὸ τοῦ μεγαθύμου χορηγοῦ ἐπιζητεῖται, ἀνταποκρίνεται καὶ ἡ σύνταξις τοῦ προγράμματος καὶ οἱ ὅροι αὐτοῦ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον; Ἴδωμεν. Κατὰ τὸ πρόγραμμα, κυριώτατος σκοπὸς τῆς ἐκδόσεως τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ποιητῶν καὶ συγγραφέων εἶναι: νὰ γίνωσι κοινὸν ἀνάγνωσμα τῶν μαθητῶν, τῶν ἀπορρήτων γυμνασίων, ἢ τῶν εἰς τέχνας ἢ τὸ ἐμπόριον ἀσχολουμένων. Εἶναι τοῦτο δυνατόν; μετὰ βεβαιότητος ὄχι· τὰ συγγράμματα π. χ. τοῦ Πλάτωνος, τὰ πλείστα τοὐλάχιστον ἐξ αὐτῶν, εἶναι ἀδύνατον νὰ κατανοηθῶσιν ἄνευ γνώσεως τοῦ φιλοσοφικοῦ αὐτοῦ συστήματος καὶ τῶν προγενεστέρων φιλοσοφημάτων, τὰ τοῦ Ἀριστοτέλους ἐπίσης ἄνευ μελέτης συμπάσης τῆς ἱστορίας τῆς φιλοσοφίας, σὺν αὐτῇ δὲ τῆς περιληπτικῆς γνώσεως τῶν ἀρχαίων πολιτευμάτων, τῶν φυσιογνωστικῶν θεωριῶν καὶ ὁρισμάτων καὶ ἐν πολλοῖς τῶν ἰατρικῶν. Ἀλλ' ἆρά γε τῶν τῆς Ἱπποκρατικῆς συλλογῆς συγγραμμάτων ἡ ἀνάγνωσις (διὰ τί οὐχὶ καὶ ἡ μελέτη;) δὲν προαπαιτεῖ γνῶσιν τῶν ἀρχαιοτέρων φυσιολογικῶν καὶ φιλοσοφικῶν συστημάτων καὶ τῶν ἐπὶ τῇ βάσει αὐτῶν ἰατρικῶν θεωριῶν, περὶ πλέον μελέτην εἰδικὴν τῶν ἀνατομικῶν καὶ παθολογικῶν ὅρων καὶ λειτουργιῶν, συνεπῶς δὲ μόρφωσιν ἰατρικὴν εἰδικὴν πρὸς κατανόησιν τῶν παθολογικῶν, χειρουργικῶν καὶ γυναικειολογικῶν συγγραμμάτων; Ἐὰν τὰ συγγράμματα τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους αὐτοὶ οἱ τῶν πανεπιστημίων τελειόφοιτοι, οἱ πλείω χρόνον πρὸς φιλοσοφικὴν μόρφωσιν καταναλίσκοντες, δυσκολεύωνται νὰ ἀντιληφθῶσι, βεβαίως οἱ μαθηταὶ καὶ τῶν γυμνασίων οἱ ἀπόφοιτοι δὲν θὰ δυνηθῶσιν ἀδεῶς νὰ προσεγγίσωσι τὰ τῶν ἀρχαίων ἀθάνατα ἔργα καὶ ὅταν τὰ τῶν εἰρημένων φιλοσόφων συγγράμματα εἶναι σκόπελος, ἐφ' οὗ ναυαγοῦσι καὶ οἱ ἄριστα κατηρτισμένοι σπουδασταὶ, τὰ δὲ τῆς Ἱπποκρατικῆς συλλογῆς καὶ τῶν ἄλλων ἰατρῶν καὶ ὑπὸ τῶν ἐξ ἐπαγγέλματος φιλολόγων, ἄνευ γνώσεων εἰδικῶν, δυσκολώτατα κατανοῶνται, εἶναι δυνατὸν νὰ γίνωσιν ἀνάγνωσμα μαθητῶν ἢ ἀπορρήτων γυμνασίων καὶ τῶν ἐξ αὐτῶν ἀσχολουμένων εἰς τέχνας ἢ τὸ ἐμπόριον; Βεβαίως οὐχί· ἑπομένως οὐ μόνον τοῦ Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλους τὰ συγγράμματα, ἀλλὰ καὶ τὰ τῆς Ἱπποκρατικῆς συλλογῆς διά τε τοὺς μαθητὰς καὶ τοὺς ἀπορρήτους γυμνασίων εἶναι παντελῶς ἄχρηστα, ὡς ἀκατάληπτα, κατ' ἀκολουθίαν καὶ ἡ ἔκδοσις τῶν Ἑλλήνων ποιητῶν καὶ συγγραφέων ἄσκοπος χρόνου καὶ χρημάτων

ἀπώλεια, ἄντικρυς δὲ τοῦ προγράμματος πρός τε τὴν παροῦσαν ἡμῶν πνευματικὴν μόρφωσιν καὶ τὰς ἐπειγούσας ἐθνικὰς ἀνάγκας ἀντίφασις.

§ 3. Ἀλλ' ἆρά γε καὶ οἱ ἐκ τῶν ἀρχαίων ποιητῶν, ὡς ὁ Πίνδαρος καὶ ὁ Αἰσχύλος, εἶναι ἀνάγνωσμα πρόχειρον καὶ ἁρμόζον εἰς μαθητὰς καὶ ἀποφοίτους; Πρὸς τοῦτο ἀποφανθήτωσαν οἱ παρ' ἡμῖν φιλόλογοι· ἡμεῖς δ' ἁπτόμεθα τοῦ προκειμένου προγράμματος ἐξ ἑτέρας ἀπόψεως: τῆς μορφωτικῆς τοῦ ἤθους. Τὸ πρόγραμμα καὶ ὑπὸ ταύτην τὴν ἔποψιν δὲν δεικνύει πρακτικὸν νοῦν ἐμβαθύναντα εἰς τὴν διάγνωσιν τοῦ κοινωνικοῦ ἡμῶν νοσήματος. Τὰ συγγράμματα τοῦ χαριεστάτου Λουκιανοῦ καὶ αἱ κωμῳδίαι τοῦ εὐφυεστάτου Ἀριστοφάνους, καθ' ἑαυτὰ ἀνεκτίμητα (ὅταν καὶ τοῦ ἰσχάτου τῶν ἀρχαίων τὰ ἀποσπάσματα θεωρῶνται πολύτιμα καὶ τῇ φιλολογικῇ ἐπιστήμῃ σπουδαιότατα) δύνανται νὰ θεωρηθῶσι μορφωτικὰ τοῦ ἤθους; Ἐὰν ἐν κοινωνίᾳ ἀρτίως καὶ εὐτάκτως συγκεκροτημένῃ ἀμφίβολος ἡ ἠθοπλαστικὴ αὐτῶν δύναμις, πῶς θεωρητέα ἡ ἐπίδρασις αὐτῶν ἐν τῇ ἀνωμάλῳ, ἵνα μή τι χεῖρον εἴπω, κοινωνικῇ ἡμῶν συστάσει; ἀλλὰ καὶ τῶν δέκα ῥητόρων οἱ δικανικοὶ λόγοι, ὧν οἱ πλείστοι ἰδιωτικοῦ συμφέροντος, δύνανται νὰ θεωρηθῶσι προσφυέστεροι; Ἐννοοῦμεν τὴν ἔκδοσιν τῶν πολιτικῶν ἰδίως λόγων, ὧν ἡ δημωδεστέρα ἔκδοσις δύναται ἀληθῶς ν' ἀναπλάσῃ τὰ στοιχεῖα τῆς ζωῆς τοῦ κοινωνικοῦ ἀνθρώπου καὶ νὰ πραγματοποιήσῃ τὸ ἐπὶ τῆς γῆς ταύτης ἰδανικὸν αὐτοῦ· ἐννοοῦμεν νὰ γνωρίζῃ ὁ μαθητής, ὁ ἀπόφοιτος καὶ πᾶς μεμορφωμένος ἄνθρωπος τὴν Ἱστορίαν, τὴν *αμύητον διδάσκαλον τοῦ δύνασθαι τὰς τῆς τύχης μεταβολὰς γενναίως ὑποφέρειν*», κατὰ τὸν Πολύβιον, ἑπομένως ἐννοοῦμεν τὴν, ἐν σχήματι ἁρμόζοντι καὶ ἄνευ ὄγκου ἐπαχθοῦς, σκοτίζοντος τὸν νοῦν τοῦ ἀναγιγνώσκοντος, ἔκδοσιν τῶν ἱστορικῶν: Ἡροδότου, Θουκυδίδου, Ξενοφῶντος (διατί μεταξὺ τῶν πρώτων οὐχὶ καὶ τοῦ Πολυβίου τοῦ συγγραφέως ἱστορίας πραγματικῆς;)· ἐννοοῦμεν τοὺς Παραλλήλους βίους τοῦ Πλουτάρχου, τὰς ῥαψῳδίας τοῦ Ὁμήρου μετά τινων τραγῳδιῶν τοῦ Σοφοκλέους καὶ Εὐριπίδου, διότι ἐκ τῆς μελέτης καὶ ἀναγνώσεως αὐτῶν ὁ μελετῶν οὐ μόνον μορφοῦται τὸ ἦθος, ἀλλὰ καὶ προσπορίζεται γνώσεις ἱστορικὰς ἀνεκτιμήτους· ἀλλ' ἔκδοσιν 29 ποιητῶν καὶ συγγραφέων, προωρισμένων εἰς τοὺς εἰδικῶς μεμορφωμένους καὶ ἐξ ἐπαγγέλματος ἐπιστήμονας, θεωροῦμεν ἀληθῶς τὴν ματαιοτέραν τῶν πνευματικῶν ἐστιάσεων ἐξ ὅσων ποτὲ σωματεῖον ἐπιστημονικὸν ἀνέλαβε νὰ παραθέσῃ εἰς ἔθνος ἔχον ἀνάγκην ἀπόλυτον τροφῆς ἁπλῆς, εὐπέπτου καὶ δὴ καὶ ἐπειγούσης, οὐχὶ δὲ δυσπέπτων ἐδεσμάτων.

§ 4. Καταδείξαντες διὰ τῶν προειρημένων τὴν ἐν τῷ προγράμματι τῆς Ζωγραφείου Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης, ἐν σχέσει πρὸς τὰς πραγματικὰς ἡμῶν ἀνάγκας, ἐνυπάρχουσαν ἀντίφασιν, φέρε ἴδωμεν, ἐὰν οἱ ἐκδόται ἐξετέλεσαν καὶ τοὺς ὅρους αὐτοῦ· ἀληθῶς εἰπεῖν, ναί, διότι ἡ ἔκδοσις τῆς Ζωγραφείου Ἑλλ. Βιβλιοθήκης ἐγένετο ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ προγράμματος: ἤτοι οὐχὶ ἐπὶ τῶν πρακτικῶν καὶ πραγματικῶν ἡμῶν ἀναγκῶν ἐν τῷ παρόντι, ὡς ἔλεγον καὶ ἐν τῇ ἐμῇ λογοδοσίᾳ, ἀλλ' ἐπὶ μεγαλοφρόνων, δὸς δ' εἰπεῖν ὑπερβατικῶν θεωριῶν, οὕτω δὲ οἱ ἐκδόται, ἐκλαβόντες τοὺς μαθητὰς καὶ ἀποφοίτους τῶν γυμνασίων ἐντελέστατα ἐν τῇ τῶν ποιητῶν καὶ συγγραφέων γλώσσῃ κατηρτισμένους, πιστὴν τὴν μνήμην τῶν μεμαθημένων ἔχοντας, ἔτι δὲ δι' εἰδικῶν μελετῶν, ἐν ὥραις σχολῆς μεμετρημέναις, ὡς ἄριστα ἐν τῇ καθόλου ἀρχαιολογίᾳ συγκεκροτημένους, ἐπελάβοντο τοῦ ἔργου καὶ ἐξέδοντο τραγῳδίας τινὰς (ἐπὶ τοῦ παρόντος) ποιητῶν, ἐν αἷς ὁμολογουμένως ἀπεθησαύρισαν θησαυρὸν γνώσεων ἔκτακτον· οὕτως αἱ εἰσαγωγαί, αἵ τε γενικαὶ καὶ εἰδικαί, τῶν σοφῶν ἐκδοτῶν καὶ αἱ ἐν τέλει ἑκάστου τόμου κριτικαὶ καὶ ἑρμηνευτικαὶ σημειώσεις καὶ τοὺς ἐκδότας ἐτίμησαν καὶ πληρέστατα ἀνταπεκρίθησαν πρός τε τὸ πρόγραμμα καὶ τὴν ἀραιὰν τῶν ἐξ ἐπαγγέλματος λογίων τάξιν. Ἀλλὰ δὲ ὑπὸ τὸ κείμενον; Κατὰ τὴν ἐμὴν ταπεινὴν κρίσιν, καὶ αἱ ὑπὸ τὸ κείμενον σημειώσεις δι' ἀνωτέρους λόγους προωρίσθησαν, διότι ὑπερέβησαν τὸ μέτρον τῆς ἑλληνικῆς ἀρετῆς, ἤτοι ἐγένοντο, ὡς καὶ αἱ λοιπαί, λίαν ἐκτενεῖς, ἐνδιατρίβουσαι τὸ πλεῖστον, ἐν γλώσσῃ λίαν καθαρευούσῃ, εἰς τεχνικὴν καὶ λεκτικὴν ἀνάλυσιν λέξεων καὶ στίχων μετὰ προσοχῆς τινος ὁπωσδήποτε τοῦ νοῦ τῆς τραγῳδίας, πλὴν ὁ νοῦς οὗτος, ἐν τῷ πλήθει τῶν γλωσσικῶς καὶ φιλολογικῶς ἑρμηνευομένων, δυσπαρακολούθητος τυγχάνει τῇ τάξει ἐκείνῃ τῶν μαθητῶν καὶ ἀποφοίτων, ὧν τὸ ἀνυπόμονον καὶ ἀψίκορον ἔκ τε τῆς ἡλικίας καὶ τοῦ χαρακτῆρος πασίγνωστον. Ἐν τῷ μεταξὺ τῶν σημειώσεων τούτων φράσεις καὶ περίοδοι λατινικαὶ ἐκτενεῖς, ἀναγκαιόταται μὲν τοῖς φι-

λολογοῦσιν, ἀπρόσιτοι ὅμως καὶ ἀκατάληπτοι τοῖς ἀβρόχοις ποσὶ τὰς τῶν γυμνασίων παρ' ἡμῖν τάξεις διαπεραιώσασι, ἐν τῇ παρούσῃ μάλιστα ἐποχῇ τῆς διδακτικῆς ἀμεθοδίας ἀφ' ἑνὸς, καὶ τῶν σπουδαστῶν τῆς δυσμαθείας, δὸς δ' εἰπεῖν καὶ ἀποστροφῆς πρὸς γλῶσσαν, ἧς ἡ πρωτότοκος ἀδελφὴ τοσαύτας αὐτοῖς παρέσχε καὶ παρέχει πικρίας καὶ στενοχωρίας. Ἐτηρήθη ἄρά γε ἐνταῦθα ὁ ὅρος, ὅτι αἱ ὑπὸ τὸ κείμενον σημειώσεις γενήσονται χάριν τῆς πολυπληθεστέρας τάξεως; ἢ τῇ ἐπιβολῇ τοῦ σχεδίου τῆς ἐκδόσεως, ἐξ ἀνωτέρας περιωπῆς ἐμπνευσθείσης, παρηκολούθησε καὶ ἡ ὑπὸ τῶν ἐκδοτῶν φυσικῶς καὶ ἀναγκαίως, ἀλλὰ καὶ ἐλλόγως συμπληρωθεῖσα ἐσωτερικὴ ἑνότης, ἡ συνισταμένη ἐνταῦθα ἐν τῇ ἀναλογίᾳ πάντων τῶν μερῶν τοῦ συγγράμματος; Βεβαίως. Ἐντεῦθεν ἡ ἀμέσως καὶ ἐκ πρώτης ὄψεως τοῦ μεγέθους καὶ τῆς σορῆς ὕλης τῶν ἐκδόσεων ἐπερχομένη πρόωρος τοῦ πνεύματος κόπωσις· ἐντεῦθεν ἡ ἔλλειψις ψυχικῆς ἐξάρσεως τοῦ ἀποτολμῶντος τὴν μελέτην τῶν ἐκδόσεων τούτων, διότι σχεδὸν πανταχοῦ, ἐκτὸς ἄλλων, ἐλλείπει κατὰ τὸ πλεῖστον καὶ ἡ καλλιλογικὴ δόλωσις τῶν ποιητικῶν ἀρετῶν καὶ τῶν ἠθικῶν ἰδεῶν καὶ θρησκευτικῶν αἰσθημάτων ἡ ζωηρὰ ἔξαρσις, ἡ συναρπάζουσα τὴν ψυχὴν τῶν μελετώντων ἔργα τοιαῦτα. Εἰδικὴν ἐξαίρεσιν ἔν τινι σημείῳ ποιεῖται ὁ διαπρεπὴς Δημ. Βερναρδάκης, ὁ διὰ τῶν δημωδῶν φράσεων καὶ ἐννοιῶν ζωογονῶν καὶ γνώριμον τὸ κείμενον τῶν *Φοινισσῶν* κατορθῶν· ὥστε καὶ αἱ ὑπὸ τὸ κείμενον σημειώσεις, ὑπερβᾶσαι τὰ ὅρια τοῦ μετρίου, καὶ σοφῶς ἑρμηνεύσασαι, ἠστόχησαν τοῦ σκοποῦ τοῦ χορηγοῦ καὶ τῶν ὅρων τοῦ προγράμματος τῆς Ζωγραφείου Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης.

§ 5. Δὲν δύναμαι ν' ἀντιπαρέλθω καὶ τοὺς ὅρους τοῦ προγράμματος τῆς Ζωγραφείου Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης, « ὅπως διὰ τῆς ἐκδόσεως τῶν Ἑλλήνων ποιητῶν καὶ συγγραφέων γένηται παραδεκτὴ ὑπὸ τῶν ἀλλογενῶν ἡ ἡμετέρα προφορά, ἡ δὲ ἀρχαία, μηκέτι τέλεον νεκρὰ γλῶσσα, ἀλλὰ ζῶσά πως καὶ ὁμιλουμένη ». Αὐτοὶ καὶ μόνοι τοῦ προγράμματος οἱ ὅροι ἀναπαριστῶσιν ἡμῖν τὸ μεγαλεῖον τῆς ἐπιβολῆς τὸ ἐξαναγκάσαν καὶ τοὺς ἐκδότας νὰ ἐπιλάβωνται τῆς ἐκδόσεως χάριν τῶν φιλολόγων, καὶ μόνων αὐτῶν. Οἱ τελευταῖοι οὗτοι ὅροι ἦσαν πάντη περιττοί· 1) διότι ἡ τῆς ἡμετέρας προφορᾶς παραδοχή, σχεδὸν εἰπεῖν, εἶναι βεβαία καὶ ὑπὸ τῶν πλείστων τῆς Ἑσπερίας σοφῶν ἀναγνωρίζεται, δύναμαι δὲ νὰ ἐλπίζω μετὰ θάρρους, ὅτι ἡ ἡμετέρα προφορὰ ἐπιβληθήσεται αὐτοῖς, ὡς ἱστορικῶν προϊόν, διότι οὕτω, κατὰ φυσικὸν τῆς τῶν γλωσσῶν διελίξεως νόμον, ὑφ' ὁλοκλήρου ἔθνους προφέρεται καὶ συνδεδεμένον τῇ παρούσῃ γλωσσικῇ μορφῇ συνυπάρχει· καὶ 2) διότι τὸ ἐνδεχόμενον τῆς ἀποδείξεως τῆς ἀρχαίας γλώσσης, ὡς ζώσης, ἐν τῷ στόματι τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, εἶναι φυσικῶς τι ἀδύνατον. Ἡ ἀρχαία Ἑλληνική, ὡς καὶ ἡ Λατινική, ἔσται, ἐξ ἀνάγκης φυσικῆς, γλῶσσα νεκρά, ἡ δὲ ἀπόδειξις αὐτῆς, τῆς μὴ πλέον ὁμιλουμένης καὶ γραφομένης, ὡς ζώσης, ἔσται πρόβλημα ὅμοιον τῷ τετραγωνισμῷ τοῦ κύκλου, καὶ αὐταπάτη τῶν δυσωπούντων πρὸς τὴν ἀλήθειαν καὶ τὰ ἱστορικὰ τῶν γλωσσῶν φαινόμενα. Ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ γλῶσσα, διὰ τῆς νεωτέρας μόνον ἐμψυχουμένη καὶ διαφέρουσα τό τε εἶδος καὶ τὴν ὕλην, ἔσται νεκρὰ ὡς μὴ λαλουμένη καὶ γραφομένη, διατελέσει ὅμως πάντοτε καλλιτεχνικὸν μνημεῖον σεβαστὸν καὶ θαυμάσιον, ἄξιον διηνεκοῦς μελέτης τῶν δυναμένων, σπανιώτατον δὲ χρῆμα τῇ ἀναλυτικῇ νεωτέρᾳ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ, οὐχὶ πρὸς ἀπομίμησιν, ἀλλὰ πρὸς τὴν αὐτοτελῆ αὐτῆς ἀνάπτυξιν καὶ τελειότητα· ὥστε καὶ αἱ μεγάλαι αὗται τοῦ προγράμματος ἰδέαι ὡς ἐκ πλεονασμοῦ παρεμβληθεῖσαι, εἰς οὐδὲν ἕτερον συνετέλεσαν ἢ ὅπως καταστήσωσιν αὐτὸ μὲν πολυτελέστερον, τὴν δὲ ἔκδοσιν σορωτέραν.

§ 6. Ἐὰν πάντα τὰ μέχρι τοῦδε περὶ τοῦ προγράμματος τῆς Ζωγραφείου Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης καὶ τῶν μέχρι τοῦδε γενομένων ἐκδόσεων εἰρημένα ἀμερολήπτως καὶ εἰλικρινῶς σταθμίσωμεν, ὁποῖον συμπέρασμα δυνάμεθα νὰ ἐξαγάγωμεν; ὅτι τὸ πρόγραμμα ἐν τοῖς πλείστοις ἐμπεριλείπει κατ' οὐσίαν ἐν ἑαυτῷ τὴν ἀντίφασιν καὶ ἀντιστρατεύεται πρὸς τὰς πραγματικὰς ἡμῶν ἀνάγκας, οὐδεμίαν αὐτῶν κατὰ προσέγγισιν καὶ συμπτωματικῶς θεραπεῦον· ὅτι ὁ Ἑλλην. Φιλολ. Σύλλογος, διὰ τῶν πρὸς τοὺς τυπογράφους ἀνιαρῶν διαπραγματεύσεων καὶ τῆς ἀναζητήσεως ἐκδοτῶν μὴ ἀναδεχομένων ἢ ἀναβαλλόντων τὴν ἢν ἀνέλαβον ἔκδοσιν, περιῆλθεν εἰς θέσιν ἁπλοῦ πρακτορείου, στερουμένου καὶ αὐτῆς τῆς ἠθικῆς ἡδονῆς, ὅτι διὰ τῶν προσπαθειῶν αὐτοῦ γίγνεται τῷ Γένει ἡμῶν ἐπωφελής· ὅτι ἐκ τῶν ἑλλήνων λογίων, ἐκτὸς τῶν δύο σορῶν ἀνδρῶν: Βερναρδάκη καὶ Σεμιτέλου (πιθανὸν ἐν τῷ μέλλοντι καὶ τρίτου τινός), οὐδεὶς προς-

ηνέχθη ν' ἀναλάβῃ ἔκδοσίν τινα· ἀναγκαία δὲ γενήσεται ἡ δι' ἀλλογενῶν ἀντικατάστασις αὐτῶν, τοῦθ' ὅπερ δὲν συνᾴδει πρὸς τοὺς πόθους τοῦ χορηγοῦ καὶ τοὺς εἰδικοὺς ὅρους τοῦ προγράμματος· ὅτι ἐκ τῆς ἐξακολουθούσης σιγῆς τοῦ κ. Schanz καὶ τοῦ οὐδεμιᾶς ἔτι τὸν Σύλλογον ἀπαντήσεως ἀξιώσαντος κ. Blass, ἀπεδείχθη καὶ τῶν ἀλλογενῶν ἑλληνιστῶν, δι' οὓς λόγους αὐτοὶ καὶ μόνοι γνωρίζουσιν, ἡ ἄρνησις· ἐὰν δὲ πάλιν ἕως τέλους οἱ προσκληθέντες καὶ προσκληθησόμενοι συναινέσωσιν, ἡ ἔκδοσις τότε τῶν ποιητῶν καὶ συγγραφέων τῆς Ζωγραφείου Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης ἀποβήσεται ἔργον οὐχὶ ἑλληνικόν, ἀλλὰ γερμανικόν· ὅτι οἱ τόμοι τῶν γενομένων ἐκδόσεων, οἱ διὰ τὰ σχολεῖα, γυμνάσια καὶ τοὺς ἀριστεύοντας τῶν μαθητῶν προωρισμένοι, ἐν ταῖς ἀποθήκαις τοῦ Συλλόγου συσσωρευμένοι παραμένουσι καὶ δωρεὰν ἔτι μὴ ζητούμενοι, καίπερ διὰ τῶν ἐφημερίδων ἀγγελλόμενοι· ὅτι αἱ γενόμεναι ἐκδόσεις εἶναι ἀπρόσιτοι εἰς τὰ πτωχὰ τῶν διδασκάλων βαλάντια, περιπλέον δέ, ὡς ἐκ τοῦ ὄγκου καὶ τοῦ σχήματος δύσχρηστοι· ὅτι, καὶ πραγματοποιουμένου τοῦ προγράμματος, ἀμφισβητήσιμον θεωροῦμεν, κρίνοντες ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ἐντὸς ὀκταετίας ἐκδοθέντων 4 μόνων τόμων ἐκ τῶν 90 τῆς πρώτης καὶ ἄλλων τόσων καὶ περισσοτέρων τῆς δευτέρας περιόδου, ἀμφισβητήσιμον, λέγω, θεωροῦμεν, ἐάν ποτε οἱ ἀγγελθέντες συγγραφεῖς ἐκδοθήσονται ἐντὸς χρονικοῦ διαστήματος τριῶν αἰώνων· οὕτω δέ, ἀναγκαίως καὶ φυσικῶς, οὐ μόνον ἡ παροῦσα καὶ ἡ διάδοχος αὐτῆς γενεά, δι' ἃς εἶναι προωρισμένοι, δὲν θέλουσι δυνηθῇ ν' ἀναγνώσωσιν οὐδὲ τὸ πολλοστημόριον τῶν ἔργων τοῦ δαιμονίου πνεύματος τῶν ἀρχαίων ποιητῶν καὶ συγγραφέων, ἀλλὰ καὶ αἱ διαδεξόμεναι αὐτὰς ἐν ἀπωτέρῳ μέλλοντι γενεαί, ἀπόγονοι τῶν προγενεστέρων, ἀγεύστων οὐχὶ τοιαύτης πνευματικῆς πανδαισίας ἀλλὰ τοῦ πρωτίστως ἀναγκαιοῦντος πνευματικοῦ ἄρτου, οὐδὲν καρπωθήσονται ὄφελος, διότι ὑπὸ τοὺς ἐξακολουθοῦντας παρ' ἡμῖν παιδευτικοὺς ὅρους, χείρονες ἡμῶν ἔσονται· ὅτι αἱ γενόμεναι ἐκδόσεις, ἕνεκα τῶν ὁσημέραι προόδων τῆς ἐπιστήμης, ἐντὸς τετάρτου αἰῶνος, θεωρηθήσονται πεπαλαιωμέναι καὶ κατὰ συνέπειαν ἀνωφελεῖς.

§ 7. Ἀπέναντι τόσων ἐλλείψεων καὶ ἀπογοητεύσεων, ἃς προκαλεῖ ἡ πραγματοποίησις τοιούτου προγράμματος, μή τις πρὸς Θεοῦ εἴπῃ, ὅτι ἀντισταθμίζονται πᾶσαι αὗται διὰ τοῦ ἐπιχειρήματος, ὅτι προάγεται ἡ ἐπιστήμη, γίνεται δὲ καὶ γνωστὸν τῶν ἐπιστημονικῶς ἐργαζομένων λογίων τὸ ὄνομα, διότι οἱ ἐπὶ ὀλίγων δακτύλων ἀριθμούμενοι ἀληθεῖς λόγιοι καὶ ἐπιστήμονες δὲν ἔχουσιν ἀνάγκην, ἐκ τῆς ἀφορμῆς τῆς Ζωγραφείου Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης, νὰ ἐπιδείξωνται τί δύναται Ἕλλην λόγιος καὶ ἐξ ἐπιστημονικοῦ ζήλου ἐλαυνόμενος, ἱκανῶν εἰδικῶν, ἐκτὸς τῶν ξένων, περιοδικῶν καὶ παρ' ἡμῖν ὑπαρχόντων καὶ δυναμένων ν' ἀποθησαυρίσωσι τὰς μελέτας τῶν ἡμετέρων, καὶ νὰ τιμήσωσι τόν τε ἐκδότην καὶ τὸ Γένος αὐτοῦ, νὰ μὴ σπαταλᾶται δὲ περιουσία προωρισμένη κυριώτατα, ναὶ μὲν καὶ πρὸς πνευματικήν, ἀλλὰ συνάμα καὶ κυριώτατα πρὸς ἠθικὴν μόρφωσιν καὶ ἀνύψωσιν τοῦ φρονήματος καὶ τοῦ χαρακτῆρος ἡμῶν. Δὲν εἶναι δὲ λόγος ἰσχυρὸς καὶ ὅτι ὁ χορηγὸς οὕτως ὥρισε, διότι ἠδύνατο ὁ Ἑλλ. Φιλολ. Σύλλογος μελετῶν τὰς ἀληθεῖς τοῦ Γένους ἡμῶν ἀνάγκας, διδασκόμενος δ' ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ἢ ἐν ἄλλῃ ἐποχῇ γενομένων, νὰ ρωτήσῃ τὸν μεγάθυμον χορηγὸν περὶ τῶν ἀναγκῶν ἡμῶν καὶ διὰ συντάξεως προγράμματος πραγματικωτέρου καταστήσῃ καρποφόρον μὲν τὴν δωρεὰν καὶ σεβαστὸν τὸ ὄνομα τοῦ δωρητοῦ εἰς πάσας τὰς τάξεις τῆς ἡμετέρας κοινωνίας.

§ 8. Ἐνταῦθα δίκαιον καὶ εὔκαιρον θεωροῦμεν ἵνα ἐρωτήσωμεν: πῶς καὶ διατί παρ' ἡμῖν συμβαίνει ὥστε, καθὼς ἐν ταῖς ἐκπαιδευτικαῖς προσπαθείαις, οὕτω καὶ ἐν τῇ συντάξει τῶν προγραμμάτων τῶν φιλολογικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν ἀγώνων τοσοῦτον ἐπιδεικτικοὶ καὶ μεγαλοπρεπεῖς ἐσμεν καὶ ἐναντίον τῶν πραγματικῶν ἡμῶν δυνάμεων πάντοτε ἀνέφικτον πτῆσιν θηρεύομεν; Ὁ πολυμαθὴς συγγραφεὺς Ι. Σκαλτσούνης, ἐν συζητήσει περὶ τοῦ ἁρμοδιωτέρου ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος τῆς μέσης παιδεύσεως πρὸ ἑπτὰ ἐτῶν, ἀποκηρύττων τὴν ἀποκλειστικὴν καὶ κλασικὴν ἐκπαίδευσιν, περὶ ἧς, τό γε νῦν, οὐδὲν ἔχω εἰπεῖν, προσέθετο, κατ' ἐμὲ κριτήν, λίαν μετριοπαθῶς· « *Ἐκλαμβάνοντες ὅτι ἐσμὲν ὁ περιούσιος τῆς γῆς λαός, διότι καταγόμεθα ἐκ τῶν ἀρχαίων, φρονοῦμεν ὅτι ἡ εὐγενὴς ἡμῶν καταγωγὴ εἶναι τίτλος, οὗ ἐνώπιον οὐδεὶς ἕτερος κατισχύει, ἀποδιδόντες δὲ εἰς τὴν σοφίαν τῶν ἀρχαίων πᾶσαν πρόοδον τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ, πιστεύομεν ὅτι διὰ μόνης τῆς μελέτης καὶ ἑρμηνείας τῶν συγγραμμάτων αὐτῶν θὰ ἐξα-*

σφαλίσωμεν τὴν χρηστοήθειαν τοῦ ἀτόμου, τὴν ἐν τῷ οἴκῳ εὐδαιμονίαν καὶ τὴν ἀπάλειψιν τῶν κοινωνικῶν δεινῶν, ἐξ ὧν κατατρυχόμεθα »· ἐξηκολούθει δὲ λέγων, ὅτι ἐπὶ τοιούτων σκέψεων σπουδαίως ἐπιδρᾷ ἡ τοσαῦτα μὲν δεινά, τοσαύτας δ' ἐθνικὰς ἀπογοητεύσεις παραγαγοῦσα ἐθνικὴ ὑπεροψία καὶ μεγαλαυχία· αὐτὰ τὰ δύο, ἤτοι ἡ *ἐθνικὴ ὑπεροψία* καὶ ἡ *μεγαλαυχία*, εἶναι οὐσιωδέστατον νόσημα τῶν περισσοτέρων σχεδὸν λογίων. Φύσει θεωρητικοὶ καὶ ἰδεολόγοι οἱ παρ' ἡμῖν κλασικῆς παιδεύσεως τυγχάνοντες, πλήρεις μὲν πατριωτικῶν αἰσθημάτων καὶ ἐνθουσιασμοῦ ἐπὶ τῇ πρῴην εὐκλείᾳ, μονομερεῖς ὅμως ἐν τῇ ἐκτιμήσει τῶν χρόνων, ἐν οἷς ζῶμεν, καὶ στερούμενοι πρακτικοῦ πνεύματος καὶ ἀληθοῦς ἀντιλήψεως τῶν ἐθνικῶν ἀναγκῶν, ἐν τῇ δράσει αὐτῶν ἐξ ἀπόψεως τοιαύτης, ἤτοι ἐγωϊστικῶς, κατάρχονται καὶ τὸ πλεῖστον ἀεροβατοῦσι. Τοιαύτην ἔσχε τὴν ἀρχὴν καὶ ἡ ἐκπόνησις τοῦ προγράμματος τῆς Ζωγραφείου Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης. Πρῶτος τὰς τῶν συγχρόνων αὐτοῦ παρανοήσας ἀνάγκας εἶναι Εὐγένιος ὁ Βούλγαρις, ὅστις, κατὰ τὸν Θειρεανὸν (Ὁ Ἀδαμάντιος Κοραῆς, τ. 1, σελ. 65) εἰς τρία περιέπεσε σφάλματα· πρῶτον, *ἐπεκτείνων λεκτικὸν χαρακτῆρα ὑπερμέτρως ἑλληνίζοντα* δεύτερον, *συνέγραψεν ἢ μετέφρασε πονήματα σοφώτερα καὶ ὑψηλότερα, ἢ ὅσον ἦτο δεκτικὴ ἡ τότε τοῦ Γένους κατάστασις*· καὶ τρίτον, *ἐματαιοπόνησε φιλοτεχνήσας πρὸς τοῖς ἄλλοις, ἀντὶ χαλεπῶν πόνων, ἔργα τεράστια μὲν τὸ μέγεθος, ἀλλ' ὅλως ἀσυντελῆ καὶ ἄχρηστα καὶ πρὸς αὐτοὺς εἰσέτι τοὺς ἐξ ἐπαγγέλματος φιλολογοῦντας καὶ φιλοσοφοῦντας . . . . οὐχὶ ἀπροσφυῶς δὲ πολλαὶ τῶν συγγραφῶν τοῦ* ΕΥΓΕΝΙΟΥ *δέονται νὰ παραβληθῶσι πρὸς ὑφιστενεῖς κεπαρίσσους ἐμποιούσας μὲν κατάπληξιν διὰ τὸ ἐξαίσιον αὐτῶν μέγεθος, ἀλλ' οὐδένα φερούσας καρπόν*. Ὅ,τι ὁ Εὐγένιος ἐν χρόνοις τοῦ Γένους, οὕτως εἰπεῖν, μεσαιωνικοῖς κατήρξατο, τοῦτ' αὐτὸ τὸ πρόγραμμα τῆς Ζ. Ἑλλ. Βιβλιοθήκης, συνεχίζον τὴν τοῦ ἀνδρὸς πεπλανημένην πορείαν, ἐν λεκτικῷ μὲν ἰδιώματι ἧττον ἑλληνίζοντι, οὐσιωδῶς ὅμως, καθ' ὅλον τε καὶ ἐπὶ μέρους, ἐν διὰ πασῶν συμφωνίᾳ πανηγυρικῶς ἐπεχειρίσατο. Οἱ τοῦ προγράμματος τούτου συντάκται, φρονοῦντες, ἔστω καὶ διὰ μόνης τῆς διὰ τῶν ἀρχαίων ποιητῶν καὶ συγγραφέων μονομεροῦς παιδεύσεως καὶ ἄνευ προσοχῆς περὶ τῶν ἐν τῷ ὄσον οὔπω λήγοντι ΙΘ' αἰῶνι εἰδικῶν ἀναγκῶν ἡμῶν, ὅτι καὶ τὴν καλλιέργειαν τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν θέλουσι προαγάγει, καὶ τὴν συναίσθησιν τῶν καθηκόντων καὶ ἐξευγένισιν τῶν ἐνστίκτων ἡμῶν κατορθώσει, προὐκήρυξαν ἔκδοσιν τόσων ποιητῶν καὶ συγγραφέων, ὥστε μετὰ πολλοὺς αἰῶνας (διότι αἰώνων ἔχει ἀνάγκην ἡ πραγματοποίησις οὕτως ὑπερφυοῦς καὶ μεγαλοπρεποῦς προγράμματος) οἱ ἀπόγονοι ἡμῶν θέλουσιν ἐπαναλάβει ὅ,τι δικαίως ὁ Διον. Θειρεανὸς περὶ τῶν συγγραμμάτων τοῦ Εὐγενίου ἔγραψεν· κυπάρισσοι ὑψιτενεῖς αἱ ἐκδόσεις τῆς Ζωγραφείου Ἑλλ. Βιβλιοθήκης, κατάπληξιν μὲν διὰ τὸ ἐξαίσιον αὐτῶν μέγεθος ἐμποιοῦσαι, ἀλλ' οὐδένα φέρουσαι καρπόν· ἄλλοι δὲ δικαιότεροι πρὸς τὸν Εὐγένιον, αὐστηρότεροι ὅμως, καὶ δικαίως, ἐν τῇ περὶ τῆς Ζωγραφείου ἐκδόσεως κρίσει, θέλουσι προσθέσει, ὅτι παρ' ἡμῖν ἡ ἱστορία οὐδέποτε ἐγένετο σωτήριον μάθημα, καὶ ὅτι ἐν χρόνοις ἐπιστημονικῆς στειρώσεως καὶ πνευματικῆς πτωχείας, ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν καὶ προτροπὴν τοῦ Ἑλλ. Φιλολογικοῦ Συλλόγου, ἐπραγματοποιεῖτο ἔκδοσις Ἑλλήνων ποιητῶν καὶ συγγραφέων, οὐχὶ χάριν τοῦ ἔθνους καὶ τῶν πολλῶν, ἀλλὰ χάριν τῶν ὀλίγων καὶ τῶν εἰδικῶς φιλολογούντων.

§ 9. Ταῦτα περὶ τοῦ προγράμματος καὶ τῶν ἐκδόσεων τῆς Ζωγραφείου Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης φρονοῦντες, προτείνομεν τὴν ῥιζικὴν μεταρρύθμισιν ἀμφοτέρων. Τὸ δυνατὸν τῆς μεταρρυθμίσεως ταύτης προνοῶν καὶ ὁ μεγάθυμος χορηγὸς ἔγραφεν ἐν τῇ ἐπιστολῇ αὐτοῦ· « Ἄφίεται πᾶσα ἐλευθερία τοῖς δικαιούχοις νὰ χρησιμοποιῶσι τοὺς τόκους τῇ ὁμοθύμῳ καὶ ὁμοψήφῳ ὑποδείξει αὐτῶν, τῇ γνωμοδοτήσει τοῦ Ἀρείου Πάγου, εἰς ὃν δι' ὑπομνήματος ὑποβληθήσεται ἡ ἀνάγκη τῆς μετατροπῆς ταύτης . . . ἐννοεῖται ὅμως πάντοτε κατὰ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀρχικοῦ σκοποῦ ... ὅστις ἐστὶ... *ἡ διευκόλυνσις τῆς πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς ἀναπτύξεως καὶ ἐκπαιδεύσεως τοῦ Γένους* ». Ὁ Ἕλλην. Φιλολογικὸς Σύλλογος, Προμηθεὺς τῶν τοῦ Γένους συμφερόντων καὶ οὐχὶ Ἐπιμηθεύς, ἐνθαρρυνόμενος καὶ ἐκ τοῦ παραδείγματος τοῦ προγράμματος τοῦ Καραπανείου ἀγῶνος, μεταρρυθμισθέντος ὁπωσδήποτε καὶ ἀπενεγκόντος καρπούς τινας, φρονιματιζόμενος καὶ ἀπὸ τὸ δυσθεώρητον ὕψος τοῦ προγράμματος τοῦ Βουτσιναίου ἀγῶνος, μεταρρυθμισθέντος μὲν καὶ αὐτοῦ, ἀλλ', ὡς εἰκάζω, λίαν ἀνεπαρκῶς καὶ, πιθανῶς, ἄνευ πολλῶν ἐλπίδων ἐπιτυχίας, σκεπτόμενος, ὡς ἐμπρέπει

αὐτῷ, ὀφείλει, μὴ ἀναμένων τὴν παρέλευσιν ἑκατὸν ἐτῶν, ἀλλ' οὐδ' ἡμερῶν τόσων, διότι αἱ ἀνάγκαι ἡμῶν ἐν τῇ γενικῇ τῶν ἐθνῶν ἀναμορφωτικῇ κινήσει καὶ τῷ συναγωνισμῷ καθ' ἑκάστην αὐξάνουσι καὶ ἐπείγουσαι γίγνονται, ὀφείλει, λέγομεν, *δι' ὑπομνήματος ἐπεξηγητικοῦ ν' ἀποταθῇ εἰς τὴν Α. Ε. τὸν Χρηστάκην Ζωγράφον καὶ νὰ ὑποβάλῃ τὴν εὐχὴν τοῦ Συλλόγου, εὐχὴν κοινὴν πάντων*, ἤτοι τὴν ριζικὴν μεταρρύθμισιν τοῦ προγράμματος τῆς ἐκδόσεως τῆς Ζωγραφείου Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης, συμφώνως πάντοτε τῇ ἐπιθυμίᾳ τοῦ χορηγοῦ: *ὑπὲρ τῆς πνευματικῆς ἀναπτύξεως καὶ ἠθικῆς μορφώσεως τοῦ Γένους*.

§ 10. Ἐὰν ἐπετρέπετο μοι, ἐν τῇ τυχὸν γενησομένῃ μεταρρυθμίσει τοῦ προγράμματος, ὅπως ἐκφράσω τὴν ἐμὴν γνώμην, ἤθελον προβάλει ὑπὸ γενικὸν τύπον τὴν ἰδέαν, ἣν ὁ Κοραῆς γράφων πρὸς Ἄνθιμον τὸν Γαζῆν παρεδείχετο ἤτοι ν' *ἀναλάβῃ τὴν ἔκδοσιν φιλολογικῆς ἐφημερίδος, προωρισμένης νὰ συλλέγῃ ὅ,τι χρήσιμον καὶ ὠφέλιμον ἐκ τῶν γαλλικῶν, γερμανικῶν, ἀγγλικῶν καὶ ἄλλων ἐφημερίδων, διὰ νὰ γίνῃ ἐξ αὐτῶν ἀπάνθισμα κριτικὸν καὶ ἀληθὲς μετακένωμα ἀπὸ τὰ σοφὰ καυκλὰ τῶν Εὐρωπαίων εἰς τὰ ἀπαίδευτά μας καύκαλα* (Θειρεανοῦ: Ἀδαμάντιος Κοραῆς, τ. 2, σ. 298).

Ὁ Κοραῆς ὁ διὰ φιλοσοφικῆς διδασκαλίας τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ποιητῶν καὶ συγγραφέων ἐπιζητῶν «*χρηστότητα ἠθῶν καὶ νοῦν μέλλοντα νὰ καθοδηγήσῃ αὐτοὺς* (τοὺς διδασκομένους) *ἐν πάσῃ πράξει καὶ περιπτώσει βίου*», οὐ μόνον κατεδίκαζε τὴν ἐκμάθησιν ῥηματίων καὶ λεξιδίων, *τόργον μόνον καὶ ἀλαζονείαν συνεπαγομένων ἀηδῆ μὲν τῇ ἀκοῇ, δυσφύλακτον δὲ τῇ μνήμῃ*, ἀλλ' ὡς ἀληθὴς φιλόσοφος καὶ τῶν ἡμετέρων ἀναγκῶν γνώστης ἐπέμενε λέγων· «*ἐν τοῖς νῦν καιροῖς ἁπλῆ μετακένωσις θὰ ἦτο ἡ τοῦ Γένους ἡμῶν παιδεία, τοὐτέστι ἡ ἐξ Εὐρώπης μετάδοσις γραμμάτων καὶ ἐπιστημῶν*» (Θειρεανοῦ: Ἀδαμάντιος Κοραῆς, τ. 2, σελ. 7, 33, 35)· ταῦτα γράφων δὲν ἀπέκλεισε καὶ τὴν ἔκδοσιν, ἐν τινι μέτρῳ, καὶ τῶν Ἑλλήνων ποιητῶν καὶ συγγραφέων ἀκολουθῶν τῇ συμβουλῇ τοῦ σοφοῦ φιλολόγου Boissonade «*ὅσον ἔνεστι τοὺς ἀρίστους τῶν ποιητῶν καὶ συγγραφέων*» (αὐτόθι, σ. 76). Τί ὁ ἀληθῶς βαθύνους ἀνὴρ ἐνόει διὰ τῆς μετακενώσεως; μετάφρασιν τῶν φιλολογικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν διατριβῶν καὶ συγγραμμάτων τῶν συγχρόνων σοφῶν, τοῦτ' ἔστι μετάγγισιν τῶν παρ' ἄλλοις κόπῳ κτωμένων γνώσεων καὶ ἔμπνευσιν ζήλου ἐπιστημονικοῦ τοῖς ἐφιεμένοις τῶν παρ' ἡμῖν πρὸς μέλλουσαν αὐτοτελῆ ἐν τοῖς γράμμασι καὶ ταῖς ἐπιστήμαις μελέτην καὶ ἐνασχόλησιν.

Τῇ ὁδῷ ταύτῃ ἠκολούθησαν καὶ ἀκολουθοῦσιν ἔτι πάντα τὰ ἔθνη, καὶ αὐτὰ τὰ αὐτοτελῶς καὶ πρωτοτύπως ἐργαζόμενα, μεταφράζοντα ὅ,τι καλὸν καὶ χρήσιμον ἐν πάσῃ τέχνῃ καὶ ἐπιστήμῃ παρ' ἄλλοις ἔθνεσιν ἐκδίδοται, διότι νόμος τῆς ἱστορίας εἶναι ἡ χρησιμοποίησις τῶν προϊόντων τῶν συγχρόνων ἢ προηγησαμένων διὰ τὴν πρόοδον τῶν ἄλλων καὶ νεωτέρων. «Ὁ νεώτερος πολιτισμός, ἔλεγεν ἔν τινι αὐτοῦ ἀκαδημαϊκῇ ὁμιλίᾳ τῷ 1876 ὁ ἐν Βιέννῃ κ. Kremer, *δὲν εἶναι ἀποκλειστικὸν προϊὸν μιᾶς δημιουργικῆς δυνάμεως, ἐνὸς ἔθνους· ὁ ἀκραιφνὴς πολιτισμὸς προάγεται διὰ τῆς διεθνοῦς ἐπιμιξίας καὶ τῆς ἀντιλλαγῆς τῶν ὑλικῶν καὶ πνευματικῶν προϊόντων τῶν ἐθνῶν πρὸς ἄλληλα*», ἐνῷ ἡμεῖς ἐναντίον τῶν ἱστορικῶν τῆς ἀναπτύξεως νόμων χωροῦμεν καὶ διαπτλοῦμεν, ἔν τε τοῖς παιδευτικοῖς ἡμῶν πράγμασι καὶ τοῖς συγγραφικοῖς ἀγῶσιν, ἐν μόνῃ τῇ τῶν ἀρχαίων σοφίᾳ ἐνασμενιζόμενοι, ἐνῷ «*ὁ βίος ἡμῶν*, ὡς ἐν τῇ ἐμῇ λογοδοσίᾳ ἔλεγον, *ὅ,τε ὑλικὸς καὶ πνευματικός, φυσικῶς καὶ ἀναποσπάστως συνδέεται μετὰ τῶν συγχρόνων ἐθνῶν καὶ τῆς παρούσης καταστάσεως τῶν ἐθνῶν καὶ ἐπιστημῶν*». Ὅθεν, ἀκολουθοῦντες τῇ συμβουλῇ τοῦ Κοραῆ, ὀφείλομεν μὲν νὰ ἐκδίδωμεν τὰ ἐκλεκτότερα τῶν προϊόντων τῆς διανοίας τῶν ἀρχαίων, νὰ μεταφράζωμεν δὲ τὰ τῶν Ῥωμαίων ἱστορικῶν καὶ φυσικῶν συγγράμματα, καὶ συστηματικῶς τὰ διδακτικά, φιλολογικὰ καὶ ἐπιστημονικὰ πασῶν τῶν συγχρόνων θεωρητικῶν καὶ φυσικῶν ἐπιστημῶν, οὐχὶ πάντως καὶ τῶν ὅλως εἰδικῶν, ἀλλὰ τῶν δυναμένων πάντα λόγιον καὶ εὐπαίδευτον, τοὺς μαθητὰς καὶ ἀποφοίτους τῶν γυμνασίων ἢ τεχνίτας καὶ βιομηχάνους, νὰ βοηθήσωσι καὶ συντελίσωσι, διὰ τῶν περὶ τῆς ὅλης φύσεως γνώσεων, εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πνεύματος, εἰς τὴν μόρφωσιν τοῦ ἤθους, τοῦ φρονήματος καὶ τοῦ χαρακτῆρος ἡμῶν· ἐπειδὴ δὲ τὰ ἔθνη, ὡς λίαν ὀρθῶς διετάθη καὶ ὁ κ. Σκαλτσούνης, οὐ μόνον διὰ τῆς διανοητικῆς ἀναπτύξεως, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς ἐργασίας, ὁδηγουμένης ὑπὸ τῆς τέχνης καὶ τῆς ἐπιστήμης, προάγονται, διὰ τοῦτο ὀφείλομεν νὰ ἐργασθῶμεν καὶ εἰς τὴν σύνταξιν καὶ ἔκδοσιν ἐγχειριδίων τεχνολογικῶν, χρησίμων εἰς τοὺς

διὰ βιοτεχνιῶν, βιομηχανιῶν καὶ τοῦ ἐμπορίου τὰ μέσα τῆς ζωῆς ποριζομένους, διότι, ἄνευ τῆς ὑλικῆς ἀνεξαρτησίας, ἡ κοινωνικὴ πρόοδος ἔθνους τινὸς εἶναι αὐτὸ τοῦτο ἀδύνατος. Εἶπεν ἤδη καὶ ὁ Ἀριστοτέλης· «Πρότερον τὸ σῶμα τῇ γενέσει». Κατὰ ταῦτα φρονοῦμεν ὅτι ἡ Ζωγράφειος Ἑλληνικὴ Βιβλιοθήκη μεταρρυθμιζομένη δύναται νὰ διαιρεθῇ εἰς δύο· 1) εἰς Ζωγράφειον Ἑλληνικὴν Βιβλιοθήκην χάριν τῶν πολλῶν, καὶ 2) εἰς Ζωγράφειον Ἑλληνικὴν Βιβλιοθήκην χάριν τῶν λογίων καὶ τῶν πνευματικῶς ἀσχολουμένων. Ὁποιά τινα ὀφείλουσι νὰ ὦσι τὰ ὅρια αὐτῶν ἐκ τῶν προεκτεθέντων καταφαίνεται, ἐκ δὲ τῶν ἐπὶ τούτῳ γεννησομένων συσκέψεων καὶ τροποποιήσεων διὰ τοῦ νέου προγράμματος ἐπακριβῶς καθορισθήσονται. Μεταρρυθμίζοντες τὸ πρόγραμμα τῆς Ζωγραφείου Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης συμφώνως πρὸς τὰς ἀπολύτους πνευματικὰς, ἠθικὰς καὶ κοινωνικὰς ἀνάγκας, θέλετε γίνει, Κύριε Πρόεδρε, ὡς καὶ ἐν τῇ λογοδοσίᾳ ἔλεγον, *μάρτυρες περιόδου πνευματικῆς κινήσεως ἀσυνήθους, ζωτανῆς, οἵτως εἰπεῖν, τῆς ὁποίας αἱ συνέπειαι διά τε τὸ ὑλικὸν, τὸ ἠθικὸν καὶ πνευματικὸν εὖ εἶναι τοῦ Γένους ἡμῶν ἤθελον εἶσθαι ἀνυπολόγιστοι*· προσθέτω δὲ σήμερον, ὅτι διὰ τῆς μεταρρυθμίσεως ταύτης θέλετε περιβάλει τὸ ὄνομα τοῦ γενναίου χορηγοῦ δόξαν ἀληθῆ καὶ αἴγλην, οἵας ἀπολαμβάνουσι παρὰ τοῖς πεπολιτισμένοις ἔθνεσι τὰ ἀοίδιμα ὀνόματα τῶν ὑπὲρ τῆς εὐημερίας αὐτῶν ἐργασθέντων.

Ἔγραφον τῇ 1 δεκεμβρίου 1893.

ΑΝ. ΧΡΗΣΤΙΔΗΣ, ἰατρός.

ΓΝΩΜΗ ΤΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ΕΠΙ ΤΟΥ ΥΠΟΜΝΗΜΑΤΟΣ ΤΟΥ κ. ΑΝ. ΧΡΗΣΤΙΔΟΥ ΙΑΤΡΟΥ

Κύριε Πρόεδρε,

Ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἤδη συλλογικοῦ ἔτους ἀπεστάλη εἰς τὴν Φιλολογικὴν Ἐπιτροπὴν ὑπόμνημα μέλους τοῦ Συλλόγου ἀξιοτίμου, τοῦ κ. Ἀν. Χρηστίδου ὑπὸ τὸν τίτλον «Παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ προγράμματος καὶ τῆς ἐκδόσεως τῆς Ζωγραφείου Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης», ὅπερ μετὰ πολλῆς ἐμβριθείας φιλοπονήσας ὁ συγγραφεὺς ὑπέβαλεν εἰς τὴν κρίσιν τοῦ Συλλόγου. Ἀλλ' ἀτυχῶς παρὰ τὰ εἰθισμένα τοῦ Συλλόγου παρορᾶθεῖσα ἡ σπουδαία αὕτη μελέτη ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον, μόλις ἐπ' ἰσχάτων εὗρε τὴν σειράν της ἐν τῇ ἡμερησίᾳ τῆς Ἐπιτροπῆς διατάξει, καὶ ἡ Ἐπιτροπὴ μετὰ ὡρίμων σύσκεψιν ἀναγκαίων ἅμα καὶ χρήσιμον ἔκρινεν μελετήσασα αὐτὸ ἐπισταμένως νὰ γνωρίσῃ κατὰ καθῆκον εἰς τὸν Σύλλογον τὴν ὁποίαν ἐσχημάτισε γνώμην περὶ τούτου.

§ 2. Ὁ συγγραφεὺς τοῦ ὑπομνήματος μελετήσας, ὡς φαίνεται, μετ' ἐπιστασίας, τὸ ὁποῖον ὁ Σύλλογος ἐξέδωκε πρὸ ἐτῶν πρόγραμμα τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης πρὸς ἔκδοσιν τῶν δοκιμωτέρων τῶν Ἑλλήνων ποιητῶν καὶ συγγραφέων, καλῶν πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ κοινωφελοῦς τούτου σκοποῦ τοὺς ἐπιλέκτους παρ' ἡμῖν καὶ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ λογίους ἑλληνιστὰς καὶ ἀντιπαραβαλὼν καὶ τὴν εἰς τὸν Σύλλογον ἀποσταλεῖσαν τότε ἐπιστολὴν τοῦ γενναίου δωρητοῦ Χρ. Ζωγράφου, διὰ τῆς ὁποίας οὗτος ἀνακοινούμενος εἰς τὸν Σύλλογον τὴν γενναίαν ἐπίσης χρηματικὴν προσφοράν, ὡρίζεν ὅμως καὶ πρός τινα σκοπὸν δέον νὰ χρησιμοποιῶνται τὰ χρήματα ταῦτα, τέλος δὲ σταθμίσας κατά τε ποσὸν καὶ ποιὸν καὶ τοὺς μέχρι τοῦδε ἐκδοθέντας συγγραφεῖς, ἐσχημάτισεν ἔκτοτε στερεὰν πεποίθησιν περὶ μεταρρυθμίσεως τοῦ προγράμματος, ὡς ἥκιστα

ἀνταποκρινομένου εἰς τὸν σκοπὸν τὸν διὰ τῆς γενναίας προσφορᾶς ὑπὸ τοῦ δωρητοῦ ἐπιζητηθέντα.

§ 3. Καὶ κατὰ πρῶτον ὁ συγγραφεὺς παρατηρεῖ ὅτι ὡς ἐγένετο κατ' ἀρχὴν ἡ σύνταξις τοῦ προγράμματος καὶ οἱ ὅροι αὐτοῦ οὐδαμῶς ἀνταποκρίνονται πρὸς ὅ,τι διαρρήδην ἀπαιτεῖ ὁ ἐθνικὸς εὐεργέτης ἤτοι τὴν πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν μόρφωσιν τοῦ Γένους διὰ τῆς ἐκδόσεως τῶν δοκίμων τῆς ἀρχαιότητος συγγραφέων, διότι οἱ τοιοῦτοι, κατὰ τὸ πρόγραμμα, συγγραφεῖς εἶναι ἀδύνατον ν' ἀποβῶσι κοινὸν ἀνάγνωσμα τοῦ Γένους καὶ παρ' ὅλους τοὺς ἑρμηνευτὰς καὶ τὰ κριτικὰ σχόλια, ἄνευ προηγουμένης γνώσεως, ἢ τοῦ φιλοσοφικοῦ αὐτῶν συστήματος, ὡς τοῦ Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλους π. χ. καὶ τῶν τοιούτων, ἢ τῶν πολιτευμάτων τοῦ ἀρχαίου βίου, ὡς τοῦ Δημοσθένους καὶ τῶν τοιούτων, ὅπως ἀδύνατος ἐπίσης καθίσταται ἡ κατανόησις τοῦ Ἱπποκράτους, ἂν μὴ ᾖ τις πρότερον κάτοχος πολλῶν ἰατρικῶν γνώσεων εἰς τοὺς διαφόρους τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης κλάδους ἀναφερομένων· οὕτω δὲ προβαίνων θέτει ὡς ἀναγκαῖον ὅρον πρὸς κατανόησιν οἱουδήποτε ἀρχαίου συγγραφέως τὴν προηγουμένην γνῶσιν τοῦ κλάδου ἐκείνου τῆς καθόλου ἐπιστήμης, εἰς ὃν ὑπάγεται τὸ περιεχόμενον τοῦ συγγραφέως, καταλήγων εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἀποβαίνει ἀνεπίτευκτος ὁ ἐπιδιωκόμενος σκοπὸς τοῦ νὰ καρπωθῶσιν οἱανδήποτε ὠφέλειαν ἐκ τῶν τοιούτων ἐκδόσεων οἵ τε μαθηταὶ καὶ ἀπόφοιτοι τῶν γυμνασίων, πολλῷ δὲ μᾶλλον οἱ εἰς τέχνας καὶ ἐμπόριον ἀσχολούμενοι, ἀφοῦ καὶ αὐτοὶ οἱ ἄριστα κατηρτισμένοι σπουδασταὶ ναυαγοῦσι πρὸ τοιούτου σκοπέλου. Εἶναι λοιπὸν ἐντελῶς ἄσκοπος ἡ ἔκδοσις τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων, ὁ δὲ χρόνος καὶ τὸ χρῆμα ἀπόλλυται εἰς μάτην καὶ ὅτι οὐδαμῶς ἱκανοποιεῖ τὸν κοινωφελῆ σκοπὸν τοῦ εὐεργέτου, ἄλλα μὲν αὐτοῦ ἐπιζητοῦντος, διὰ δὲ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ προγράμματος οὐδενὸς ἴσως ἐπιτυγχανομένου. Τὸ πρόγραμμα λοιπὸν τοῦ Συλλόγου ἐν σχέσει πρὸς τὰς πνευματικὰς ἡμῶν ἀνάγκας καὶ πρὸς τὴν θέλησιν τοῦ εὐεργέτου περικλείει πλήρη ἀντίφασιν.

§ 4. Δεύτερον παρατηρεῖ ὅτι καὶ οἱ ἐκδόται ἠστόχησαν τοῦ σκοποῦ τοῦ χορηγοῦ καὶ τινων ὅρων τοῦ προγράμματος, διότι ἐργασθέντες ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ προγράμματος χωρὶς οὐδαμῶς ν' ἀποβλέψωσιν εἰς τὰς πρακτικὰς καὶ πραγματικὰς τοῦ Γένους ἀνάγκας, ἀλλὰ μόνον εἰς μεγαλορροσύνην καὶ ὑπερβατικὰς θεωρίας, παρεσκεύασαν ἐκδόσεις ὀγκώδεις, μεστὰς σοφίας, ἀποθησαυρίσαντες ἐν αὐταῖς τοσοῦτον θησαυρὸν παντοειδῶν γνώσεων εἴτε ἑρμηνευτικῶν καὶ κριτικῶν, εἴτε εἰσαγωγικῶν, ὥστε ἀποβαίνουσιν ἀπρόσιτοι εἰς τοὺς μαθητὰς καὶ μόνον οἱ ἄριστα φιλολογικῶς συγκεκροτημένοι δύνανται ν' ἀντιληφθῶσι καὶ ἐννοήσωσι τὰς ὑψηλὰς ταύτας θεωρίας· ἀλλὰ μὴν καὶ τὸ λεκτικὸν εὑρίσκει λίαν καθαρεῦον καὶ ἀρχαϊκὸν καὶ ἑπομένως ἀνάρμοστον εἰς ὃν προορίζονται σκοπόν. Εὑρίσκει δὲ καὶ ἐλλείψεις σπουδαίας ἐν αὐταῖς, ὅτι δὲν ἀποκαλύπτονται αἱ ποιητικαὶ καλλοναὶ καὶ αἱ ὑψηλαὶ ἠθικαὶ ἰδέαι, αἱ ἐξαίρουσαι καὶ συναρπάζουσαι τὴν ψυχὴν τῶν μελετώντων τὰ τοιαῦτα ποιητικὰ ἔργα, ποιούμενος ἐξαίρεσιν μόνον τοῦ περιβλέπτου ἐν φιλολόγοις Βερναρδάκη, ὅστις διὰ τῶν δημωδῶν ἐκφράσεων καὶ ἐννοιῶν ζωογονεῖ καὶ γνωριμώτατον τὸ κείμενον τῶν Φοινισσῶν καθιστᾷ. Καὶ ἐνταῦθα τέλος ὁ συγγραφεὺς τοῦ ὑπομνήματος ἀποφαίνεται ὅτι ὁ ἐθνωφελὴς σκοπὸς τοῦ χορηγοῦ δὲν πληροῦται, διότι, ἐπειδὴ τὸ πρόγραμμα δὲν ἔλαβεν ὑπὸ σπουδαίαν ἔποψιν τὰς ἀληθεῖς καὶ πνευματικὰς ἀνάγκας τοῦ Γένους, οἱ συγγραφεῖς διὰ ταῦτα, ὑπερβάντας τὰ ὅρια τοῦ μετρίου καὶ σοφίαν μᾶλλον ἐπιδειξάμενοι, οὐδεμίαν τῷ ἔθνει παρέχουσι ὠφέλειαν, οἵαν αὐτὴν ἐπεδίωξεν ὁ δωρητής.

§ 5. Τρίτον δὲ λίαν κακίζει τοὺς ὅρους ἐκείνους τοῦ προγράμματος ἔχοντας ὧδε: «ὅπως διὰ τῆς ἐκδόσεως ταύτης τῶν Ἑλλήνων ποιητῶν καὶ συγγραφέων γίνηται παραδεκτὴ ὑπὸ τῶν ἀλλογενῶν ἡ ἡμετέρα προφορά, ἡ δὲ ἀρχαία μηκέτι τέλεον νεκρὰ γλῶσσα, ἀλλὰ ζῶσά πως καὶ ὁμιλουμένη»· θεωρεῖ τοῦτον πάντῃ περιττόν, ἀλλὰ μὴν καὶ ἐπιβλαβῆ, ὡς παρασύροντα ἀθώους ἐκδότας νὰ παρασκευάσωσιν ἔργα χάριν μόνον τῶν φιλολόγων· περιττὸν δὲ νομίζει, διότι τὸ μὲν περὶ προφορᾶς ζήτημα ὀσημέραι ἐν τῇ Εὐρώπῃ λύεται, ἀναγνωριζομένης τῆς ἡμετέρας προφορᾶς, ὁ δὲ ἰσχυρισμὸς περὶ τῆς ἀρχαίας γλώσσης ὡς ζώσης εἶναι λογικῶς ἀστήρικτος, διότι εἶναι φανερὸν ὅτι ἡ ἀρχαία εἶναι νεκρά, αὐταπατᾶται δὲ ὁ τἀναντία φρονῶν. Συμπεραίνει δὲ ὡσαύτως καὶ περὶ τῶν παρεμβληθέντων τούτων κατὰ πλεονασμὸν ὅρων, ὅτι οὐδένα δύνανται νὰ ἔχωσι πρακτικὸν σκοπὸν καὶ συντείνουσι μόνον, ὅπως τὸ μὲν πρόγραμμα ἀναδείξωσι πολυτελέστερον, αἱ δὲ συμφω-

νως τούτοις παρασκευαζόμεναι ἐκδόσεις φαίνωνται σοφώτεραι.

§ 6. Τέταρτον, ὁ συγγραφεὺς ἐν τοῖς μετὰ ταῦτα περιγράφει ἐν λεπτομερείᾳ τὸ συμπέρασμα ἐξάγων αὐτὸ ἐξ ὅσων ἐν τοῖς προηγουμένοις ἀνέπτυξεν: ἐπαναλαμβάνει δῆλα δὴ αὖθις ὅτι τὸ πρόγραμμα ἐμπεριλεῖον ἐν ἑαυτῷ ἀντίφασιν ἐν τοῖς πλείστοις, ὡς ἀντιστρατευόμενον εἰς τὰς πραγματικὰς ἀνάγκας, οὐδαμῶς πρέχει τῷ ἔθνει τὰς ἀναγκαίας ὠφελείας· πρὸς δὲ ὅτι διά τε τὴν ἀναζήτησιν ἐπαξίων ἐκδοτῶν ἢ μᾶλλον συγγραφέων, τῶν μὲν ἀναβαλλόντων, τῶν δὲ ἀρνουμένων, καὶ διὰ τὰς ἑκάστοτε ἀνιαρὰς πρὸς τοὺς τυπογράφους διαπραγματεύσεις, ὁ Σύλλογος κατέστη ἁπλοῦν πρακτορεῖον. Διὰ δὲ τὴν σπάνιν Ἑλλήνων συγγραφέων εἶναι φόβος, μήπως ἀποτεινόμενος ὁ Σύλλογος πρὸς ἀλλογενεῖς καταστήσῃ τὴν ἔκδοσιν τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων ἔργον οὐχὶ ἑλληνικόν, ἀλλὰ γερμανικόν. Κρίνων δὲ ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ἐκδοθέντων συγγραφίων, τεσσάρων μόνων ἐν μιᾷ ὀκταετίᾳ συντελεσθέντων, θεωρεῖ ἀμφισβητήσιμον ἂν ποτε οἱ ἀγγελθέντες τοσοῦτοι συγγραφεῖς, 180 ἐν συνόλῳ, καὶ μετὰ παρέλευσιν τριῶν αἰώνων θὰ ἐκδοθῶσι καὶ ὅτι ἡ ἐντεῦθεν ζημία μεγάλη καὶ εἰς τὰς ἐπερχομένας γενεάς, αἵτινες οὐδεμίαν καρπωθήσονται ὠφέλειαν πνευματικὴν ἐκ τῆς τοιαύτης πολυτελοῦς πανδαισίας, ὁπότε αἱ ἐκδόσεις θεωρηθήσονται πεπαλαιωμέναι καὶ ὑφ' οὓς μάλιστα χωροῦμεν παιδευτικοὺς ὅρους, οἱ μεταγενέστεροι ἡμῶν ἔσονται χείρονες. Οὕτω ἀδιστάκτως ἀποφαίνεται ὅτι ἀνωφελῶς σπαταλᾶται περιουσία περιωρισμένη κυριώτατα πρὸς μόρφωσιν καὶ ἀνύψωσιν τοῦ ἠθικοῦ ἡμῶν φρονήματος, ἐνῷ νῦν ὑπηρετεῖ σκοπὸν καθαρῶς ἐπιστημονικὸν χρησιμεύοντα εἰς ἀνάδειξιν εὐαρίθμων ἐπιστημόνων, οἵτινες ἄλλως καὶ ἀλλαχοῦ ἠδύναντο καταφεύγοντες νὰ ἐπιδείξωσι τὴν ἐπιστημονικήν των ἱκανότητα. Τὸ δὲ προβαλλόμενον ἐπιχείρημα ὅτι δῆθεν ὁ χορηγὸς οὕτως ὥρισε, δὲν εἶναι ἰσχυρὸς λόγος, καθόσον αὐτὸς ὁ Σύλλογος εἶχε καθῆκον νὰ ἐρωτήσῃ τὸν μεγάθυμον χορηγὸν περὶ συντάξεως προγράμματος πρακτικωτέρου, θεραπεύοντος τὰς παρούσας ἡμῶν ἀνάγκας καὶ ἀποβαίνοντος οὕτω καρποφόρου.

§ 7. Πέμπτον, ὁ συγγραφεὺς τοῦ ὑπομνήματος, ἀναζητῶν νὰ εὕρῃ τοὺς λόγους τῆς συντάξεως τοιούτου προγράμματος θηρεύοντος μᾶλλον πτῆσιν ἀνέφικτον καὶ ἐπιδεικτικότητα, προσέτι καὶ μεγαλοπρέπειαν ἐπιδιώκοντος, ἥκιστα δὲ ἢ οὐδαμῶς τὰς πραγματικὰς ἀνάγκας, ἐν χρόνοις μάλιστα ἐπιστημονικῆς στειρεύσεως καὶ διδακτικῆς ἀμεθοδίας, θεραπεύοντος, ἐπάγεται αὐτολεξεὶ ὅσα πολυμαθὴς συγγραφεύς, ὁ κ. Ἰω. Σκαλτσούνης, πρὸ ἐτῶν πραγματευόμενος περὶ τοῦ ἁρμοδιωτέρου παρ' ἡμῖν ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος καὶ ἀποκηρύττων τὴν ἀποκλειστικὴν (καὶ;) κλασικὴν ἐκπαίδευσιν ἔγραφεν, καὶ ὅτι ὑπὸ τοιούτου πνεύματος ἐγωϊστικοῦ φερόμενοι ἐξεπόνησαν καὶ οἱ ἀναλαβόντες τὴν σύνταξιν τοῦ προγράμματος τῆς Ζωγρ. Ἑλλ. Βιβλιοθήκης, ὅπως εἰς προτέρους χρόνους ὁ Εὐγένιος Βούλγαρις, ὅστις καὶ αὐτὸς παρανοήσας τὰς ἀνάγκας τῶν συγχρόνων, συγγράψας περιέπεσεν εἰς τρία σφάλματα· ἤτοι δηλ. ἐπετήδευσε λεκτικὸν ὑπερμέτρως ἑλληνίζον, συνέγραψε πονήματα ἀπρόσιτα εἰς τὴν τότε πνευματικὴν ἡμῶν κατάστασιν, ὄντα ὑπερμέτρως σοφά, καὶ τρίτον ἐφιλοπόνησεν ἔργα τεράστια μὲν τὸ μέγεθος, ἀλλ' ἄχρηστα καὶ εἰς αὐτοὺς εἰσέτι τοὺς ἐξ ἐπαγγέλματος φιλολόγους. Τὴν πεπλανημένην ταύτην πορείαν τοῦ ἀνδρὸς συνεχίζων, ὡσεὶ διατελοῦμεν ἔτι ἐν χρόνοις τοῦ μέσου αἰῶνος ζοφεροῖς, καὶ ὁ Σύλλογος διὰ τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης ἐν μέσῳ τοῦ ὁσονούπω λήγοντος 19ου αἰῶνος, προκηρύσσει ἀγῶνα πνευματικὸν τοιαύτης φύσεως, ἐξ οὗ θὰ προέλθωσιν ἔργα ἐλαττωματικῶς ἀμιλλώμενα πρὸς τὰ τοῦ Εὐγενίου, ὥστε ὅταν ποτὲ συντελεσθῇ καὶ οὗτος μετὰ παρέλευσιν πολλῶν αἰώνων, ὡσαύτως οἱ ἀπόγονοι ἡμῶν θὰ ἐπαναλαμβάνωσιν, ἅπερ νῦν δικαίως ὁ κ. Θερειανὸς ἔγραψε περὶ τῶν συγγραμμάτων τοῦ Εὐγενίου· ὅτι δηλ. αἱ νῦν ἐκπονούμεναι ἐκδόσεις ὁμοιάζουσι πρὸς τὰς ὑψιτενεῖς κυπαρίσσους, κατάπληξιν μὲν διὰ τὸ μέγεθος τῆς σοφίας καὶ τὸ τεράστιον τοῦ ὄγκου ἐμποιοῦσαι, ἀλλὰ οὐδένα καρπὸν φέρουσαι εἰς τὸ ἔθνος καθόλου.

§ 8. Τελευτῶν ὁ συγγραφεὺς μετὰ τὰς, ὡς ἀνωτέρω εἴδομεν, ἐξενεχθείσας κρίσεις περὶ τοῦ προγράμματος καὶ τῶν ἐκδόσεων, προτείνει τὴν ῥιζικὴν μεταρρύθμισιν ἀμφοτέρων. Φρονεῖ δὲ ὅτι οὐδὲν ἐμπόδιον πρὸς τοῦτο παρουσιάζεται, διότι αὐτὴ ἡ ἐπιστολὴ τοῦ μεγαθύμου χορηγοῦ, προνοοῦντος τρόπον τινὰ περὶ τοῦ δυνατοῦ τῆς μεταρρυθμίσεως, λέγει ἐπὶ λέξει· «Ἀρίεται πᾶσα ἐλευθερία τοῖς δικαιοῦχοις νὰ χρησιμοποιήσωσι τοὺς τόκους . . . τῇ γνωμοδοτήσει τοῦ Ἀρείου Πάγου, εἰς ὃν δι' ὑπο-

μνήματος ὑποβληθήσεται ἡ ἀνάγκη τῆς μετατροπῆς τοῦ προγράμματος, πάντοτε ὅμως κατὰ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀρχικοῦ σκοποῦ, τοῦτ' ἔστι τῆς διευκολύνσεως τῆς πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς ἀναπτύξεως καὶ ἐκπαιδεύσεως τοῦ Γένους ». Ὁ Σύλλογος λοιπόν, κατὰ τὸν ὑπομνηματογράφον, ἔχων ὑπ' ὄψιν καὶ τὸ παράδειγμα τοῦ προγράμματος τοῦ τε Καραπανείου ἀγῶνος καὶ Βουτσιναίου, ὅστις παρήγαγε καρποὺς μεταρρυθμισθείς ἐπὶ τὸ πρακτικώτερον, ὀφείλει ἐπειγόντως, ἐπειδὴ καὶ αἱ ἐκπαιδευτικαὶ ἀνάγκαι τοῦ Γενους ἐπείγουσι, δι' ὑπομνήματος ἐπεξηγηματικοῦ νὰ ἀποταθῇ εἰς τὴν Α. Ἐξοχ. τὸν Χρηστάκην Ζωγράφον καὶ νὰ ὑποβάλῃ τὴν εὐχὴν περὶ τῆς ῥιζικῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ προγράμματος συμφώνως πάντοτε τῇ ἐπιθυμίᾳ τοῦ χορηγοῦ « ὑπὲρ τῆς πνευματικῆς δηλ. καὶ ἠθικῆς ἀναπτύξεως τοῦ Γένους ». Εἶτα δὲ προτείνει καὶ ἰδίαν γνώμην μεταρρυθμιστικὴν, τὴν ὁποίαν ποτὲ καὶ ὁ ἀείμνηστος Κοραῆς προίβαλε γράφων πρὸς Ἄνθιμον τὸν Γαζῆν, ἤτοι ὁ Σύλλογος ν' ἀναλάβῃ τὴν ἔκδοσιν φιλολογικῆς ἐφημερίδος, προωρισμένης νὰ συλλέγῃ ὅ,τι χρήσιμον καὶ ὠφέλιμον ἐκ τῶν ἀλλοεθνῶν ἐφημερίδων, διὰ νὰ γείνῃ ἐξ αὐτῶν ἀπάνθισμα κριτικὸν καὶ ἀληθὲς μετακένωμα ἀπὸ τὰ σοφὰ καυκία τῶν Εὐρωπαίων εἰς τὰ ἀπαίδευτά μας καύκαλα. (Θερειανοῦ Ἀδαμάντιος Κοραῆς). Ὁ Κοραῆς τὴν ἰδίαν ταύτην συνεβούλευεν, ἣν ἀσπάζεται καὶ ὁ συγγραφεὺς τοῦ ὑπομνήματος. διότι ἐπεζήτει χρηστότητα *ἠθῶν καὶ νοῦ μέλλοντος νὰ καθοδηγήσῃ τοὺς διδασκομένους ἐν πάσῃ πράξει καὶ περιπτώσει τοῦ βίου*, καὶ οὐχὶ τὴν σπουδὴν περὶ τὰ ῥηματία καὶ λεξίδια, τύρον μόνον καὶ ἀλαζονείαν συνεπαγόμενα, ἀηδῆ μὲν τῇ ἀκοῇ, δυσφύλακτον δὲ τῇ μνήμῃ, διότι ὁ ἀληθὴς φιλόσοφος καὶ γνώστης τῶν ἀναγκῶν τοῦ Γένους ἐγνωμάτευσεν, ὅτι διὰ τῆς μεταδόσεως τῶν γραμμάτων καὶ ἐπιστημῶν ἐπιτυγχάνεται ἡ πρόοδος τοῦ Γένους. Δὲν ἀπέκλειον ὅμως ἀφ' ἑτέρου καὶ τὴν ἐν μέτρῳ ἔκδοσιν τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων, τῶν ἀρίστων· ἐνόει δὲ ὁ βαθύνους ἀνὴρ διὰ τῆς μετακενώσεως ταύτης μεταφράσεις παντοειδῶν φιλολογικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν διατριβῶν καὶ συγγραμμάτων τῶν συγχρόνων σοφῶν πρὸς ἐξέγερσιν καὶ παρ' ἡμῖν ζήλου καὶ ἐνθουσιασμοῦ ἐπιστημονικοῦ· τοῦτ' αὐτὸ δὲ πράττουσι καὶ νῦν καὶ αὐτὰ τὰ ἱκανῶς εἰς τὸν πολιτισμὸν προηγμένα ἔθνη καὶ πρωτοτύπως ἐργαζόμενα, παρ' οἷς τὰ τῶν ἄλλων γειτόνων λίαν σοφὰ ἔργα παντοειδοῦς ἐπιστημονικῆς ὕλης μεταφράζονται, διότι, κατὰ τὸν Kremer, τὰ πνευματικὰ προϊόντα ἑνὸς ἔθνους δὲν εἶναι κτῆμα ἀποκλειστικὸν αὐτοῦ τοῦ ἔθνους, καθόλου δὲ ὁ ἀληθὴς πολιτισμὸς προάγεται διὰ τῆς διεθνοῦς ἐπιμιξίας καὶ ἀνταλλαγῆς ὑλικῶν καὶ πνευματικῶν προϊόντων τῶν ἐθνῶν πρὸς ἄλληλα. Ἡμεῖς δὲ ἀτυχῶς βαίνομεν ἢ ἄνω ποταμῶν ἢ στάσιμοι μένομεν ἐναντίον τῶν νόμων τῆς ἱστορίας περὶ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, ἐμμένοντες ἐν τῇ σοφίᾳ μόνῃ τῶν προγόνων καὶ κατὰ ταύτην κανονίζοντες πάσας τὰς ἐκπαιδευτικὰς ἡμῶν ἀνάγκας καὶ δὴ καὶ τοὺς συγγραφικοὺς ἀγῶνας, ἐνῷ ὠφείλομεν πρὸ πολλοῦ νὰ στρέψωμεν τὴν προσοχὴν ἡμῶν, κατὰ τὸν Κοραῆν, εἰς μεταφράσεις ἱστορικῶν, φιλολογικῶν, παιδαγωγικῶν, φυσικῶν καὶ ἐν γένει ἐπιστημονικῶν συγγραμμάτων οὐχὶ μόνον τῶν ὅλως εἰδικῶν ἀλλὰ καὶ τῶν δυναμένων ἐπὶ τὸ πρακτικώτερον ἐν παντὶ κλάδῳ τῶν ἐπιστημῶν νὰ συντελίσωσιν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πνεύματος, τὴν μόρφωσιν τοῦ ἤθους, τοῦ φρονήματος καὶ τοῦ ἠθικοῦ χαρακτῆρος. Κατὰ δὲ τὸν κ. Σκαλτσούνην, ἐπειδὴ τὰ ἔθνη προάγονται καὶ διὰ τῆς ἐργασίας ἐπὶ τῇ βάσει τῆς τέχνης καὶ ἐπιστήμης, ἔχομεν ἀνάγκην καὶ ἐγχειριδίων τεχνολογικῶν χρησίμων εἰς τοὺς περὶ τὰς τέχνας καὶ ἐμπόριον καὶ γεωργίαν ἀσχολουμένους. Κατὰ ταῦτα τέλος ὁ συγγραφεὺς μεταρρυθμίζων τὸ πρόγραμμα τῆς Ζωγραφείου Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης διαιρεῖ αὐτὸ εἰς δύο 1) εἰς Ζωγράφειον Ἑλληνικὴν Βιβλιοθήκην χάριν τῶν πολλῶν καὶ 2) εἰς Ζωγράφειον Ἑλληνικὴν Βιβλιοθήκην χάριν τῶν λογίων καὶ τῶν πνευματικῶς ἀσχολουμένων. Τέλος δὲ ἐπιστέφει τὸ μεταρρυθμιστικὸν αὐτοῦ ὑπόμνημα δι' ἐπιλόγου λίαν θερμοῦ καὶ ἐνθουσιώδους καὶ ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν πρόεδρον λέγει, ὅτι διὰ τῆς πραγματοποιήσεως τοῦ προτεινομένου περὶ μεταρρυθμίσεως σχεδίου ταχέως θέλει γείνῃ μάρτυς προόδου καὶ πνευματικῆς κινήσεως ἀσυνήθους, ζωντανῆς, οὕτως εἰπεῖν, τῆς ὁποίας αἱ συνέπειαι διά τε τὴν ὑλικὴν καὶ πνευματικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ Γένους ἤθελον εἶσθαι ἀνυπολόγιστοι, τὸ δὲ ὄνομα τοῦ χορηγοῦ ἤθελε περιβληθῇ δόξαν ἀληθῆ καὶ ἄρθιτον, οἵαν ἀπολαμβάνουσι παρὰ τοῖς πεπολιτισμένοις λαοῖς οἱ πράγματι ἐργασθέντες ὑπὲρ τῆς εὐημερίας αὐτῶν. Καὶ ἐνταῦθα τελευτᾷ τὸ ὑπόμνημα.

§ 1. Καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἐπιλόγου καταφαίνεται, ὅτι ὁ συγγραφεὺς τοῦ λίαν διεξοδικοῦ ὑπομνήματος, ὅπερ συνοπτικώτατα ἐν τοῖς ἀνωτέρω διελάβομεν, ἀνέλαβε τὸ σπουδαῖον τοῦτο ἔργον ἐν πλήρει πεποιθήσει, ὅτι ὁ μὲν πνευματικὸς ἀγὼν τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης ὁ ἀπὸ ὀκταετίας ἤδη ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐποπτείαν τοῦ Συλλόγου διεξαγόμενος ὑπὸ ἐλληνομαθεστάτων ἀνδρῶν, καθίσταται πρόξενος βλάβης μᾶλλον εἰς τὸ Γένος ἢ ὠφελείας, ὡς πεπλανημένως ἐπίστευον οἱ τοῦτον τὸ πρῶτον ἱδρύσαντες, ὅτι δὲ τὰ μέγιστα θὰ εὐηργέτει τὸ γένος, ἂν συνετέλει εἰς τελείαν αὐτοῦ μεταρρύθμισιν διὰ τῆς μεταλλαγῆς τοῦ προγράμματος ἐπὶ τὸ πρακτικώτερον ὡς ἐν τέλει καὶ ὑποδεικνύει. Καὶ εἰς μόνην τὴν εὐγενῆ ταύτην ἰδίαν τοῦ συγγραφέως ἀποβλέπουσα ἡ Ἐπιτροπὴ ἐθεώρησε καθῆκον ἐξ ἴσου προθύμως καὶ χαίρουσα νὰ ἐγκύψῃ λίαν ἐπισταμένως εἰς τὴν μελέτην ὑπομνήματος, ὅπερ πρὸς τῇ φιλογενείᾳ χαρακτηρίζει καὶ ἀνάλογος ἐμβρίθεια καὶ δύναμις λεκτική. Ἡ Ἐπιτροπὴ κρίνει ὅτι τὸ προκείμενον ζήτημα πολλὴν ἐνέχει σπουδαιότητα, διότι οὐδὲν δεινότερον τῆς πλάνης, εἰς ἣν κατὰ τὸν ὑπομνηματογράφον περιπεσὼν ὁ Σύλλογος ἀπὸ μακροῦ χρόνου διατελεῖ εἰσέτι γενόμενος πρόξενος τῷ Γένει μεγίστης ζημίας, σπαταλᾷ δὲ οὕτως εἰς μάτην τοσοῦτον χρῆμα κατ' ἔτος. Λυπεῖται δὲ μάλιστα ἡ Ἐπιτροπὴ ὅτι τοσοῦτον χρόνον παραμεληθὲν τὸ ὑπόμνημα δὲν ἔτυχε ἐν καιρῷ τῆς δεούσης ἀπαντήσεως ἐπὶ ζητήματος τόσον σοβαροῦ. Διὸ καὶ σήμερον οἱονεὶ ἀποζημιοῦσα ἡ Ἐπιτροπὴ τὸν συγγραφέα, ἐπὶ μακρὸν εἰς μάτην ἀναμείναντα, ἀναλαμβάνει ν' ἀπαντήσῃ ἐπίσης διὰ μακρῶν, τὴν αὐτὴν μέθοδον καὶ σειρὰν τῶν ἐπιχειρημάτων τοῦ συγγραφέως ἀκολουθοῦσα χάριν τῆς ἀληθείας, ὅπως ἡ πᾶσα γνώμη τούτου καταδειχθῇ ἂν στηρίζηται ἐπὶ ὑγιῶν βάσεων καθόλου ἢ οὔ, ἢ ἂν πολλὰ μὲν τὰ ἡμαρτημένα περιέχωνται, ἐνιαχοῦ δὲ ἀνευρίσκωνται ὀρθαὶ παρατηρήσεις καὶ γνῶμαι. Ἐκτελεῖ δὲ τὴν ἐντολὴν ταύτην τοῦ Συλλόγου τοσούτῳ μᾶλλον προθύμως, καθ' ὅσον καὶ αὐτὴ ἐξ ἴσου τῷ συγγραφεῖ ἐνδιαφέρεται, καὶ διότι φρονεῖ, ὅτι, ἂν ὁ Σύλλογος ἤθελεν ἴσως κατόπιν ἐσκεμμένης συζητήσεως κατίδει τὴν ἀνάγκην τῆς ὁλοσχεροῦς ἢ ἐν μέρει μεταρρυθμίσεως τοῦ ἀγῶνος, νὰ προβῇ εἰς τοῦτο ἔχουσα ὑπ' ὄψιν καὶ τὴν γνώμην τῆς Ἐπιτροπῆς, ἣν ἐν τέλει τοῦ παρόντος λόγου θὰ ὑποδείξῃ.

§ 2. Καὶ δὴ ἐπὶ τὸ προκείμενον. Καὶ κατὰ πρῶτον ἐν τῷ ὑπομνήματι διατυποῦται σαρῶς ἡ παρατήρησις, ὅτι τὸ πρόγραμμα, ὡς συνετάχθη, εὑρίσκεται εἰς πλήρη ἀντίφασιν οὐ μόνον πρὸς τὴν γνώμην τοῦ χορηγοῦ, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰς πραγματικὰς τοῦ Γένους ἀνάγκας, διότι, ὡς ἰσχυρίζεται, αἱ ἐκδόσεις κατ' ἀρχὴν τῶν ἀρχαίων συγγραφέων ἀδύνατον νὰ ἀποβῶσιν ἀνάγνωσμα ὠφέλιμον οὐδὲ εἰς τὸν σπουδάζοντα ἔτι ἄνευ προηγουμένης ἐπιστημονικῆς προπαιδεύσεως. Τὴν ἀνωτέρω γνώμην τοῦ ὑπομνήματος ἡ Ἐπιτροπὴ ἀποκρούει κατὰ πάντα, διότι φρονεῖ, ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων ἐπίσης ἀρυομένη τὰς ἀποδείξεις, ὅτι οἱ προσηκόντως ἡρμηνευμένοι συγγραφεῖς καὶ ὑπὸ λεκτικὴν καὶ ὑπὸ τὴν τοῦ περιεχομένου ὄψιν πάσας δύνανται νὰ θεραπεύσωσι τοῦ μελετῶντος τὰς πνευματικὰς καὶ ἠθικὰς ἀνάγκας, εἴτε ἐν τῷ πρακτικῷ βίῳ ὡς ἐπιστήμων οὗτος ζῇ, εἴτε καὶ τέχνας καὶ οἱονδήποτε βιοποριστικὸν ἐπάγγελμα μετέρχεται. Διότι γνωστὸν ὅτι οἱ ἐκ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων μέχρι τοῦ Ἀριστοτέλους, ἀφ' οὗ ἄρχεται ἰδίᾳ ἡ κριτικὴ καὶ ἡ ἐπιστήμη, ἀναπαριστῶσιν ὡς ἐν κατόπτρῳ ἀπεικονίζοντες τὸν θαυμάσιον ἐκεῖνον βίον τῆς ἀρχαιότητος κατὰ πᾶσας τὰς ἐκφάνσεις τοῦ ἀτόμου ὡς πολίτου, ὡς στρατιώτου, ὡς μέλους τῆς οἰκογενείας, ὡς ὄντος θρησκευτικοῦ, πᾶσαι δὲ αὗται αἱ ἀρεταὶ μετὰ θαυμασίας χάριτος, ὡς πανταχοῦ, δι' εἰκόνων χρωματίζονται καὶ μετὰ τοιαύτης λογικότητος περιγράφονται, ὥστε ὁ περὶ τὸν ἱστορικὸν τοῦτον βίον ἀσχολούμενος οὐδαμῶς πρὸς κατανόησιν χρῄζει ἐπιστημονικῆς προπαιδεύσεως. Ὑπὸ ψυχολογικὴν δέ, ἠθικὴν καὶ λογικὴν καὶ καθόλου καλλιλογικὴν ὄψιν δύναται ὁ μὲν ἔτι σπουδάζων ὡς καὶ ὁ συγκεκροτημένος στοιχειωδῶς καὶ τούτων τῶν μαθημάτων εὐχερέστερον καὶ καρποφορώτερον ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ διδασκάλου ἐφαρμόζων τὰς γνώσεις ταύτας νὰ εἰσδύῃ εἰς αὐτὸ τὸ πνεῦμα τοῦ συγγραφέως διαπλασσόμενος πρὸς τῇ γλωσσικῇ αὐτοῦ μορφώσει καὶ κατὰ πάντα πνευματικῶς, ὁ δὲ ἀποφοιτήσας, ἐὰν διεμορφώθη πράγματι κατὰ τοὺς κανόνας τῆς ἀγωγῆς πνευματικῆς τε καὶ ἠθικῆς, ἐρριζώθη δὲ ἐν τῇ ψυχῇ του τὸ συναίσθημα ὅτι ἀποτελεῖ μέλος ἀδιάσπαστον τῶν μεγάλων αὐτοῦ προγόνων, μεθ' ὧν ἐπὶ τοσαῦτα ἔτη τῆς παιδικῆς του ἡλικίας νοερῶς ἀνεστρέφετο συμπονῶν καὶ συγχαίρων ἐν τῇ ἀγχιστρόφῳ σταδιοδρομίᾳ τοῦ βίου αὐτῶν, ἀναμφιβόλως δὲν θὰ παύσῃ

καὶ εἰς τὸν μετὰ ταῦτα πρακτικόν του βίον, ὅσον καὶ ἂν ἀναπτύξῃ τὴν χρηματικὴν τάσιν του, νὰ συνεχίζῃ κατὰ τὰς ὥρας τῆς ἀνέσεως τὰς μελέτας του διερχόμενος τὰ ἔργα τῶν προγόνων του. Ἀλλὰ καὶ οἱ φέροντες τῶν ἀρχαίων συγγραφέων ἐπιστημονικὸν χαρακτῆρα, ὡς ὁ Ἱπποκράτης, Ἀριστοτέλης καὶ ἄλλοι, ἑρμηνευόμενοι ὡς δεῖ, θ' ἀποβῶσι τοὐλάχιστον ἀνάγνωσμα τερπνὸν ἅμα καὶ ὠφέλιμον εἰς τὴν τάξιν τῶν ἐπιστημόνων. Εἶναι δὲ περιττόν, ὡς εὐνόητον, νὰ ὑποδείξωμεν κατὰ πόσον τελεσφορώτερον ἐπιδρᾷ εἰς τὰς ἐπαγγελματικὰς τάξεις ἡ ἐπιστήμη, ὅταν οἱ ἐφαρμόζοντες αὐτὴν καρπούμενοι καὶ τὰς σχετικὰς εἰς τὴν ἐπιστήμην των γνώσεις τῶν προγόνων ἀποβαίνουσιν ὠφελιμώτεροι εἰς τὴν κοινωνίαν. Ἐὰν ὅμως, ὡς νῦν ἔχει ὁ βίος ἡμῶν, ἡ Ζωγράφειος βιβλιοθήκη δὲν ἀποφέρει ἴσως ὅσα ποθοῦμεν ἀποτελέσματα, δὲν πταίει βεβαίως αὕτη, ἀλλ' ἀλλαχοῦ ἀναζητητέα τὰ αἴτια, ἅπερ πολλὰ καὶ παντοειδῆ καὶ τὰ ὁποῖα οὐ τοῦ παρόντος ν' ἀπαριθμήσωμεν. Ἡ δὲ Ζωγράφειος τοὐναντίον βιβλιοθήκη προσέρχεται ὡς τι ἀντισήκωμα τῶν κακῶς παρ' ἡμῖν ἐχόντων παιδευτικῶν πραγμάτων καὶ ὑπομιμνήσκει μόνον οὐ φωνὴν ἀφιεῖσα ὅτι πρὸς βελτίωσιν τῶν ἐλλιπῶς ἔτι παρ' ἡμῖν ἐχόντων, δέον γενναία νὰ καταβληθῇ ἠθική τε καὶ ὑλικὴ συνδρομὴ πρὸς ἀνύψωσιν τῆς παρ' ἡμῖν ἐκπαιδεύσεως εἰς ἣν περιωπὴν εὑρίσκεται παρὰ τοῖς πεπολιτισμένοις λαοῖς, καὶ τότε καταδειχθήσονται ἀναμριβόλως οἱ λαμπροὶ καρποί, εἰς οὓς ἀπέβλεψαν ὅ τε χορηγὸς καὶ ὁ Σύλλογος. Ἀλλὰ καὶ ὡς νῦν ἔχει ἡ μόρφωσις ἡμῶν, ἡ τάξις βεβαίως τῶν λογίων καὶ τῶν ἔτι ἀνωτέρας σπουδὰς διανυσόντων, μέγιστα ὠφελεῖται, καὶ κατὰ συνέπειαν, οἱ τὸ ἔργον τοῦ διδασκάλου μετερχόμενοι ἄρθονον καὶ ἀληθῆ σοφίαν ἐκεῖθεν ἀντλοῦντες μεθοδικώτερον καὶ φορώτερον θὰ ἐπιδρῶσι διὰ τῆς διδασκαλίας των ἐπὶ τοῦ παιδευομένου. Κατὰ ταῦτα ἡ Ἐπιτροπὴ οὐδεμίαν εὑρίσκει ἀντίφασιν ἐν τῷ προγράμματι εἴτε πρὸς τὴν ἐπιστολὴν τοῦ χορηγοῦ, εἴτε πρὸς τὰς σημερινὰς ἡμῶν ἐκπαιδευτικὰς ἀνάγκας, διότι ἐν τῷ προγράμματι ἐκτενῶς καὶ ἀναλυτικῶς σαρηνίζεται ὁ σκοπὸς τοῦ χορηγοῦ, καθ' ὅσον δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ καὶ διὰ τῆς ἐκδόσεως Ἑλλήνων συγγραφέων, καὶ ἡ σημερινὴ κατάστασις τοῦ Γένους τὴν προαγωγήν της πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ ἐντεῦθεν δέον ν' ἀναμένῃ.

§ 3. Προκειμένου δὲ νῦν περὶ τοῦ δευτέρου ἐπιχειρήματος τοῦ ἐπικρίνοντος τὸν ἀγῶνα ἀντιπαρατηρεῖ αὐτῷ ἡ Ἐπιτροπὴ ὅτι ἐνταῦθα μάλιστα ἀδικεῖ τόν τε Σύλλογον καὶ τοὺς ἑρμηνευτάς. Φρονεῖ ὅτι οἱ ἀναλαβόντες τὴν ἑρμηνείαν τῶν τέως ἐκδοθέντων ποιητῶν παρασυρθέντες ἐκ τῶν ἰδεωδῶν ἀξιώσεων τοῦ προγράμματος περιέπεσαν καὶ αὐτοὶ εἰς ὑπερβατικὰς θεωρίας μόλις προσιτὰς καὶ τοῖς ἐπιστήμοσι.

Ὁ ἔλεγχος τοῦ ἰσχυρισμοῦ εἶναι τοσούτῳ μᾶλλον πρόχειρος, ὅσῳ τὰ φιλοπονηθέντα ἔργα πρόκεινται τοῖς πᾶσι, οἵτινες καὶ ἐπιπολαίως διερχόμενοι ἀμέσως ἀνακαλύπτουσι τὰς ἀρετὰς ἐκείνας, ὥστε μελετώμενα ν' ἀποβαίνωσιν εὐχερῶς νοητὰ ὑπό τε τὴν λεκτικὴν, τὴν πραγματικὴν καὶ οἱανδήποτε ἄλλην εἴτε καλλιλογικὴν εἴτε ψυχολογικὴν ὄψιν, διότι οἱ ἑρμηνευταὶ οὐδενὸς τούτων παρημέλησαν, πλὴν ὅτι ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ἀγῶνος φιλοτιμηθέντες ὀγκωδέστερα ἴσως τοῦ δέοντος παρεσκεύασαν τὰ ἔργα των, ὅπερ καθ' ἡμᾶς καὶ δὲν βλάπτει, ὅταν ὁ τοσοῦτος πλοῦτος τῶν γνώσεων ἀντλῆται ἐκ πηγῶν καθαρῶς ἐπιστημονικῶν, ἵνῳ παρ' ἐλπίδα ὁ ἄρτι ἐκδοθεὶς Β΄ τόμος τοῦ Εὐριπίδου, περιλαμβάνων ἐν ὅλῳ τρεῖς τραγῳδίας, ὑπολείπεται τὸν ὄγκον τοῦ Α΄ τόμου, μίαν μόνον περιλαμβάνοντος. Ἐν γένει δὲ καὶ ὅσα ἄλλα ἐπικρίνονται, καὶ μάλιστα ὅτι δὲν προσέσχον ἰδίᾳ εἰς τὰς ποιητικὰς τῶν ποιητῶν καλλονὰς καὶ ἠθικὰς, ἃς ἔδει νὰ ἐξάρωσι διὰ μακρῶν ἀναπτύσσοντες, πλὴν μόνου τοῦ κ. Βερναρδάκη, οὐδαμῶς ἀληθεύει. Ἡ ἔκδοσις μάλιστα τοῦ Σοφοκλέους ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην ἐν ταῖς ἑρμηνευτικαῖς σημειώτεσι ἴσως καὶ πλεονεκτεῖ πασῶν. Ἀλλ' οὐχ ἧττον ἡ Ἐπιτροπὴ φρονεῖ, ὅτι ὁ Σύλλογος ὤφειλεν εὐθὺς μετὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Α΄ τόμου νὰ διορίσῃ ἐπιτροπὴν διαρκῆ ἐξ ἐπιστημόνων, συνεργαζομένην μετὰ τῆς ἐπίσης διαρκοῦς Φιλολογικῆς ἐπιτροπῆς, ἵνα ἐξετάσωσι τὰ ἑκάστοτε ἐκδιδόμενα, οὐχὶ βεβαίως κατ' οὐσίαν, ἀλλὰ κατὰ τύπον, ἂν δηλ. ὑπὸ λεκτικὴν ἢ ἄλλην ὄψιν ἐξεπλήρωσαν τοὺς ὅρους τοῦ προγράμματος, καὶ συντάσσωσι περὶ τούτων ἔκθεσιν, ὥστε ὁ Σύλλογος νὰ ἔχῃ πλήρη συνείδησιν περὶ τῆς ἀξίας τῶν ἔργων καὶ νὰ μὴ διασύρηται ὁ ἀγὼν ὑπὸ τοῦ μὲν καὶ τοῦ δὲ, ἰδιοτρόπως καὶ τὸ πλεῖστον ἐν ἀγνοίᾳ ἐπικρινόντων. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν ἡ Ἐπιτροπὴ ἀντιπαρατηρεῖ ὅτι οὐδ' οἱ ἐκδόται ἠστόχησαν τοῦ ἐπιδιωκομένου ὑπὸ τοῦ χορηγοῦ κοινωφελοῦς σκοποῦ, κατὰ πάντα στοιχήσαντες τῇ ὡσαύτως κοινωφελεῖ ἰδέᾳ τοῦ προγράμματος.

§ 4. Τὸ δὲ τρίτον ἐπιχείρημα τοῦ ἐπικριτοῦ, κακίζοντος τὸν ὅρον ἐκεῖνον τοῦ πργράμματος, ὅτι οἱ ἀλλογενεῖς ἀποδυόμενοι εἰς τὸν Ζωγράφειον ἀγῶνα, κατὰ μικρὸν παραδεχόμενοι τὴν ἡμετέραν τῆς γλώσσης προφοράν, καὶ ἄκοντες θὰ συντελέσωσιν ὥστε ἡ ἤδη κάπως ἀναγνωριζομένη καὶ ἡ μόνη ὀρθὴ προφορὰ ταχύτερον νὰ διαδοθῇ, ὀρθῶς ἔχει, καὶ ἡ Ἐπιτροπὴ ὁμοφρονεῖ αὐτῷ, ἀλλ' ὅμως οὐχὶ καὶ ὅτι οἱ ἐκδόται παραπλανηθέντες ἐκ τούτου παρεσκεύασαν ἔργα χάριν τῶν λογίων, διότι οἱανδήποτε κατὰ τὸ ὕφος καὶ ἂν ἔγραφον γλῶσσαν, τὴν αὐτὴν πάντοτε θὰ εἶχον προφοράν. Ὁ ἐπουσιώδης ὅμως οὗτος ὅρος οὐδαμῶς βλάπτει τὸν κύριον σκοπὸν τῆς Βιβλιοθήκης. Εἰς δὲ τὴν παρατήρησιν περὶ τῆς γλώσσης τῶν ἀρχαίων, ὅτι ὁ οἰόμενος ταύτην ζῶσαν αὐταπατᾶται, ἀντιπαρατηρεῖ αὐτῷ ἡ Ἐπιτροπὴ μετὰ θαυμασμοῦ, πῶς αὐτὸς μᾶλλον περιέπεσεν εἰς τὴν ἀπάτην τἀναντία φρονῶν. Ἡ νεωτέρα ἡμῶν δὲν παρήχθη ἐκ τῆς ἀρχαίας καθ' ὃν τρόπον διεπλάσθησαν αἱ νεώτεραι λατινικαὶ ἐκ τῆς ἀρχαίας λατινικῆς ὡς μητρὸς προελθοῦσαι, ἀλλ' ὅτι εἶναι αὐτὴ ἡ ἀρχαία ὑπὸ τὴν τελευταίαν αὐτῆς φάσιν καὶ μορφήν, ἣν ἐπέβαλλον αὐτῇ κατὰ νόμους γλωσσολογικοὺς καὶ ἱστορικοὺς οἱ πλήρεις περιπετειῶν χρόνοι, ὑπὸ τὸ σκληρὸν τῶν ὁποίων κράτος ἔμελλε νὰ διέλθῃ καί πως νὰ μεταμορφωθῇ. Καὶ ὅμως δὲν ἀπώλεσε τὰ οὐσιώδη της ἐκεῖνα ἀρχικὰ χαρακτηριστικὰ δι' ὧν τελείως ἀποκαλύπτεται ἡ ταὐτότης τῆς γλώσσης καὶ τὸ ἐνιαῖον ταύτης σὺν τῷ χρόνῳ ἐπὶ μᾶλλον ἀποκαλύπτεται ἐφ' ὅσον προάγεται διὰ συγγραφῶν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς γραμματικῆς τῆς ἀρχαίας κατά τε τὸ τυπικὸν τῆς λέξεως καὶ τὴν πλοκὴν τοῦ λόγου εἰς ὕφος ἔντεχνον καὶ περίοδον λόγου ῥυθμιζομένην, συγκροτουμένην κατὰ τοὺς ῥητορικοὺς καὶ καλλιλογικοὺς νόμους τοὺς ἐγκατεσπαρμένους δαψιλῶς ἐν τοῖς συγγράμμασι τῶν ἀρχαίων. Δὲν εἶναι λοιπὸν ἡ ἀρχαία γλῶσσα νεκρά, ἐὰν δέ τινες ἔτι φρονοῦσι καὶ ἐν Εὐρώπῃ τἀναντία, συμβαίνει τοῦτο διότι μέχρι πρὸ μικροῦ κατεφρόνουν τὴν νεωτέραν, ἣν ἀπηξίουν πᾶσης μελέτης· οἱ δὲ συντάξαντες τὸ πρόγραμμα γινώσκοντες τὴν κρατοῦσαν παραδόξως τοιαύτην γνώμην ἀπέβλεψαν διὰ τοῦ ὅρου τούτου εἰς τὴν ἐξάλειψιν τοῦ πεπλανημένου, ὅπερ κατορθοῦται διὰ τῶν ἑρμηνευτικῶν καὶ τῶν ἄλλων κριτικῶν παρατηρήσεων, γεγραμμένων ἐν γλώσσῃ καθαρευούσῃ τυπικῶς τε καὶ συντακτικῶς. Δὲν ἐφρόνουν λοιπὸν οἱ συντάξαντες τὸ πρόγραμμα καὶ ἐνταῦθα ἀνεμώλια καὶ περιττὰ, οὐδὲ ἐπίδειξιν ἐθήρευον.

§ 5. Ἐν τῷ τετάρτῳ ἐπιχειρήματι προβάλλονται ἰδέαι τοῦ ἐπικριτοῦ ὅλως δευτερεύουσαι καὶ μᾶλλον ὑπόνοιαι ἐκ τῶν ὑστέρων δῆθεν ἐξαγόμεναι εἰς ἀπόδειξιν ὅτι καὶ αὐτὰ τὰ πράγματα τρανῶς μαρτυροῦσιν ὅτι τοσοῦτος ἀγὼν χιμαιρικὸς καὶ λίαν ἰδεώδης ὁσονοῦπω θὰ ναυαγήσῃ. Ἡ σπάνις ἀρ' ἑνὸς συγγραφέων Ἑλλήνων παρέχει φόβον μὴ τὸ ἔργον ἀποβῇ ξένον καὶ δὴ γερμανικόν. Τοὺς φόβους τούτους δὲν συμμερίζεται ἡ Ἐπιτροπὴ, ὑποβάλλει δὲ μάλιστα καὶ τὴν γνώμην πρὸς συζήτησιν, ὅτι μετὰ μεγίστης φειδοῦς νὰ καλῇ τοὺς ξένους εἰς τὸν ἀγῶνα, οὐχὶ διότι τοὺς ἀπαξιοῖ, ἀλλὰ τοὐναντίον, διότι ἀγνοοῦντες τὰς ἀνάγκας τοῦ Γένους στερουμένου πολλῶν θεμελιωδῶν στοιχείων ἴτι δὲν ἀνταποκρίνονται προσφέροντες ἀνάλογον τροφὴν, ὡς θὰ πράξωσιν οἱ ἡμέτεροι, νομίζοντες ὅτι ἀποτείνονται εἰς κοινὸν πεπολιτισμένον καὶ κατὰ συνέπειαν παρέλειπον πλείστα οὐσιώδη, ὅπερ γίνεται δῆλον ἐκ τῶν τέως ἐκδοθέντων, οἵτινες κατὰ τοῦτο ὑπολείπονται τῶν ὁμοεθνῶν, ὁ δὲ Σύλλογος ἀνάγκη καὶ περὶ τούτου νὰ φωτισθῇ, ἐὰν, ὡς ἀνωτέρω ὑπεδείξαμεν, διορίσῃ ἐπιτροπήν. Τότε δὲ καὶ ὁ Σύλλογος δὲν θὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἁπλοῦν πρακτορεῖον, κατὰ τὴν ὀρθὴν παρατήρησιν τοῦ ὑπομνήματος, ἀλλὰ παρακολουθῶν καὶ πνευματικῶς τὸν ἀγῶνα θὰ παρέχῃ καὶ ἀφορμὴν σπουδαιοτέρων ἐν τῷ Συλλόγῳ συζητήσεων πρὸς μεγάλην ὠφέλειαν τῶν μελῶν. Ἡ δὲ ἰδέα ὅτι λίαν ἐπιβραδύνει ἡ ἔκδοσις καὶ ὅτι οὕτω βαίνουσα καὶ μετὰ παρέλευσιν πολλῶν αἰώνων μόλις θὰ περατωθῇ, καίπερ οὖσα κάπως ὑπερβολικὴ, δὲν κρίνεται ὅμως καὶ ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς ἐπιζήμιος, διότι καὶ ἂν κατορθωθῇ ἐν βραχυτάτῳ χρονικῷ διαστήματι πάντες οἱ συγγραφεῖς νὰ ἐκδοθῶσιν, ὅπερ φύσει ἀδύνατον, τὸ ἔθνος ἀρ' ἑτέρου δὲν εἶναι ἔτι ἐφοδιασμένον διὰ τῆς ἀναλόγου ἐκείνης μορφώσεως, ὥστε νὰ καρπωθῇ αὐτὰ ἐπίσης ἐν τάχει. Ἄλλο δὲ ὅπερ καὶ ὁ ἐπικριτὴς παρατηρεῖ ἀροῦ ὁλονὲν ἡ ἑρμηνευτικὴ καὶ κριτικὴ ἐπιστήμη προάγεται ἂς συμπαρακολουθῶσι καὶ αἱ ἐκδόσεις ἀργῷ τῷ βήματι ἀλλὰ στερεῷ τὰς προόδους τῆς ἐπιστήμης. Καὶ ἐὰν δύο μόνον κατ' ἔτος παρασκευάζονται τέλεια ἔργα, τὸ ὄφελος μέγα καὶ ὁ σκοπὸς κατευοδοῦται, τὸ δὲ χρῆμα βεβαίως δὲν ῥίπτεται εἰς τὸν δρόμον.

§ 6. Ἐν τῷ τελευταίῳ δ' ἐπιχειρήματι πιστεύει ὁ συγγραφεὺς τοῦ ὑπομνήματος ὅτι δι' ἀναμφηρίστων ἀποδείξεων κατέδειξεν οὐσιωδῶς ἡλίου φαεινότερον τὰ τρωτὰ μέρη τοῦ προγράμματος ἢ μᾶλλον ὅτι τοῦτο ἐν τῇ ἀρχικῇ αὐτοῦ ἰδέᾳ τοσαύτην ἐνέχει ἔλλειψιν, ὥστε κατὰ ἀναπόφευκτον ἀνάγκην ἔδει νὰ ἐπέλθῃ τέλειον τὸ ναυάγιον ἐν τῇ ἐφαρμογῇ του, ἔρχεται νῦν νὰ δείξῃ καὶ τὰ αἴτια· ψυχολογεῖ ἐπὶ τῶν συνταξάντων τὸ πρόγραμμα, ὑφ' ὧν ὁρμηθέντες ἐδημιούργησαν τὸ τερατῶδες τοῦτο ἔργον.

Παριδόντες λοιπὸν οἱ τὴν σύνταξιν τοῦ προγράμματος ἀναλαβόντες τὰς καταπληκτικὰς προόδους ἐν τῷ πολιτισμῷ τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τὸν παρόντα αἰῶνα καὶ κενοφρονοῦντες ἐπὶ τῇ ὑψηλόφρονι μὲν ἀλλὰ πάσης ἀληθείας ἐστερημένῃ ἰδέᾳ ὅτι μόνη ἡ τῶν προγόνων σοφία ἐπαρκεῖ νὰ διδάξῃ ὅσα ὁ σημερινὸς πολιτισμὸς περιλαμβάνει, ἔθεντο θεμέλιον οἰκοδομήματος οὕτω τεραστίου κατὰ πάσας αὐτοῦ τὰς διαστάσεις, ὥστε ἡ συντέλεσις αὐτοῦ χρήζει οὐ μόνον πολυαρίθμων ἐργατῶν καὶ ἐπὶ αἰῶνας ἀδιαλείπτως πονούντων ἐπὶ μεγάλοις ἀναλώμασιν, ἀλλὰ καὶ ἂν ποτε ὁ κολοσσὸς οὗτος ἤθελε συντελεσθῇ εἰς ἀρχιτεκτονικὸν καλλίστευμα, οἷον ἐσχεδίασαν αὐτὸ οἱ ἰδεολογοῦντες λόγιοι, θὰ χρησιμεύσῃ μόνον εἰς κατάπληξιν ἐκείνων, οἵτινες τρεφόμενοι διὰ τοιούτων χιμαιρῶν τέρπονται μὲν ἐπὶ τοιούτοις ἔργοις, ἀπαστράπτουσιν ἔξωθεν λάμψιν καὶ μαρτυροῦσι τὸ μεγαλεπήβολον τῶν συλλαβόντων καὶ εἰς πέρας ἐνεγκόντων, ἀλλὰ ἄλλη τις ὠφέλεια καθαρῶς πρακτικὴ πλὴν ὅτι χρησιμεύουσι πρὸς κόσμον, οὐδεμία τῷ ἔθνει παρέχεται. Τοιαῦτα δὲ καλλιπρεπῆ ἀνάκτορα ὀνειροπολήσας ἀνέπλασε καὶ ἄλλος τοῦ γένους λόγιος ὁ Εὐγένιος Βούλγαρις, πρὸς ὃν καὶ ὁ Σύλλογος ἀμιλλώμενος καὶ κατὰ πάντα τυρλώττων πρὸς τὰ διδάγματα τῆς ἱστορίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ ἐπιζητεῖ τὴν ἐκπόνησιν τῶν ἐκδόσεων, αἵτινες θὰ ὁμοιάζωσι πρὸς τὰς ὑψιτενεῖς τοῦ κ. Θερειανοῦ κυπαρίσσους, εἰς τὸ ὕψος τῶν ὁποίων καὶ μὲ ὀφθαλμοὺς ὡπλισμένους ἀδύνατον προσιδεῖν. Τοιαύτη καὶ τηλικαύτη ἡ κατὰ τῶν ἱδρυτῶν τοῦ ἀγῶνος μομφὴ τοῦ ὑπομνηματογράφου. Βαρεῖα τῇ ἀληθείᾳ καὶ ἄδικος· θὰ εἶχεν ἴσως δίκαιον ὁ ἐπικριτής, ἐὰν ὁ Σύλλογος ἀναλαβὼν ὑψηλῇ ἐντολῇ τὸ καθῆκον τῆς ἀναμορφώσεως τῆς παρ' ἡμῖν ἐκπαιδεύσεως ἐπὶ βάσεων ὑγιεστέρων κατὰ τὰς ὑπαγορεύσεις τοῦ ὁσονούπω φθίνοντος ΙΘ' αἰῶνος, διωργάνου ταύτην μὲ τοιοῦτον πρόγραμμα, ὥστε τὰ τρία τέταρτα τοῦ χρόνου νὰ καταδαπανῶνται εἰς ἐκμάθησιν τῆς κατ' αὐτὸν νεκρᾶς γλώσσης, παραβλεπομένων τελείως πάντων τῶν ἄλλων μαθημάτων καὶ μάλιστα τῶν ἀπό τινος λίαν προσφιλῶν καταστάντων Γαλλικῶν, ὡς ἀπαιτεῖ ὁ πολιτισμὸς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος. Εἶναι προφανὲς ὅτι τοσοῦτο πελώριον ἔργον δὲν ἀνέλαβεν, ὅπερ ἴσως θὰ κατεῤῥόνει, ἀλλ' ἁπλῶς ἐκπληρῶν λίαν εὐλαβῆ ὡρισμένην θέλησιν τοῦ δωρητοῦ ἐξεπόνησεν ἔργον ἀναλυτικὸν τοῦ σαφῶς διατυπωθέντος ἀμετακλήτου σκοποῦ τοῦ δωρητοῦ, γράφοντος τὰ ἑξῆς: «Ἀλλ' οὔτε ἐσκέφθην νὰ χρησιμοποιήσω τὰ χρήματα εἰς ἄλλον σκοπόν, διότι οὐδὲν γινώσκω οὔτε ὑψηλότερον οὔτε ὠφελιμώτερον οὔτε ἐθνικώτερον τῆς καλλιεργείας τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων ποιητῶν». Πῶς λοιπὸν ἠδύνατο ἄλλως νὰ ἑρμηνεύσῃ τὴν οὕτω σαφῶς ἐκπεφρασμένην γνώμην τοῦ ἱδρυτοῦ; Νὰ ὑποδείξῃ δηλ. αὐτῷ ὅτι, ἐὰν ἐκδοθῶσι κατ' ἐκλογὴν ἀποσπάσματα ἐκ τῶν συγγραφίων ἐκείνων μάλιστα, οἵτινες κατ' ἐξοχὴν ἐπὶ τοῦ νοῦ καὶ τοῦ ἤθους τοῦ παιδευομένου ἐπιδρῶσι, καὶ παρασκευασθῇ οὕτω βιβλιοθήκη Χρηστομαθείας προβαινούσης κατὰ τάξιν, ὡς φρονεῖ ὁ ὑπομνηματογράφος, ἡ προκύψουσα ἐντεῦθεν ὠφέλεια θὰ εἶναι μεγίστη καὶ ὑπὸ τοῦτον μόνον τὸν ὅρον ἐπιτυγχάνεται ὁ ποθούμενος σκοπός, διότι ἡ σημερινὴ ἡμῶν ἐκπαιδευτικὴ κατάστασις τῶν στοιχείων τούτων κατὰ πρῶτον χρήζει. Ἀλλ' ἡ Ἐπιτροπὴ ἀντιπαρατηρεῖ ὅτι πλὴν τοῦ ὅτι τοιαύτη ἑρμηνεία ἀντίκειται προφανῶς εἰς τὸ γράμμα καὶ τὸ πνεῦμα τῆς ἐπιστολῆς, καὶ ἂν παρείχετο αὐτῷ ἐξουσία ἐν γνώσει διαστρέψαντι τὸν νοῦν τῆς ἐπιστολῆς πρὸς ἐπιτέλεσιν τοιούτου ἔργου, τὸ ναυάγιον ἐκ τῶν προτέρων θὰ προεβλέπετο. Πρῶτον ὅτι τοιαῦτα ἔργα ὁλονὲν ἐκδίδονται ἔχοντα μόνον ἀξίαν ἑρήμερον, διότι παρ' ἡμῖν, τοῦ προγράμματος τῆς καθόλου ἐκπαιδεύσεως οὔπω ἐνοποιηθέντος κατὰ νόμους παιδαγωγικοὺς καὶ διδακτικούς, κατ' ἀνάγκην καὶ τὰ ἐκάστοτε φιλοπονούμενα διδακτικὰ ἔργα πληθύνονται ἐπὶ τοσοῦτον ἐφ' ὅσον καὶ παρ' ἡμῖν τὸ βέλτιον κρατύνονται διδακτικαὶ ἀρχαί. Ἀπόδειξις τρανὴ τῆς γνώμης ἡμῶν εἶναι αὐτοὶ οἱ ἐν Ἀθήναις καθοριζόμενοι ἀγῶνες περὶ Χρηστομαθειῶν, περιλαμβανουσῶν κείμενον ἀνάλογον πρὸς τὰς πνευματικὰς ἀνάγκας ἑκάστης τάξεως, ὅτι οὐδὲν τὸ μόνιμον καὶ στα-

θερὸν ἔχουσι καὶ ἀναιροῦσιν ἀλλήλους. Τοῦτο κατ' ἀνάγκην συμβαίνει· διότι, ἐπειδὴ τὰ παιδευτικὰ παρ' ἡμῖν ἔτι σαλεύουσι καὶ οὔπω διακεκριμένα εἰσί, καὶ τὰ διδακτικὰ βιβλία καὶ τὰ ἑρμηνευόμενα κείμενα ἀποτυγχάνουσι κατὰ τὸ πλεῖστον τοῦ σκοποῦ. Ἀλλὰ καὶ τῆς ἐλλείψεως ταύτης καθ' ὑπόθεσιν μὴ ὑπαρχούσης, ὁ περιωρισμένος οὗτος ἐκπαιδευτικὸς ἀγὼν θὰ μετεποιεῖτο εἰς ἀγῶνα καθαρῶς χρηματιστικὸν καὶ κερδοσκοπικόν, εἰς ὃν πάντες προθύμως θὰ προσήρχοντο οἱ φιλόλογοι φέροντες ἁπλῶς τὸν τίτλον τῆς ἀναγνωρίσεως αὐτῶν ὡς ἐπιστημόνων, ἔμπειροί τε καὶ ἄπειροι, βέβαιοι ὄντες ἐκ τῶν προτέρων ὅτι πάσης δυσχερείας ὑπερισχύσουσι πρὸς ἐκπόνησιν τοιούτων ἔργων, μετακενοῦντες ἐκ τῆς ἀλλοεθνοῦς χύτρας τῶν σχολικῶν λεγομένων ἐκδόσεων τὴν ἀπαιτουμένην σοφίαν, καὶ καταρτίζοντες βιβλιοθήκην συνισταμένην ἐκ διδακτικῶν βιβλίων, οὐδεμίαν ἀποτελούντων διδακτικὴν ἑνότητα· θὰ ἦτο δὲ ἀμφίβολον ἂν θὰ συμμετέσχον καὶ οἱ κράτιστοι τῶν παρ' ἡμῖν ἑλληνομαθῶν τοιαύτης προπαιδευτικῆς ἐργασίας, ἣν ἐκ τῶν προτέρων θὰ ἀπηξίουν ὡς μικροῦ λόγου ἀξίαν καὶ ἥκιστα ἐπωφελῆ. Νῦν ὅμως ἀποδυόμενοι εἰς τὸν ἀγῶνα οἱ ἀνεγνωρισμένοι καὶ οἱ ἄριστοι γνῶσται τῆς τε ἑρμηνευτικῆς καὶ κριτικῆς ἐπιστήμης καὶ ἰδίᾳ ἐκ τῆς πολυχρονίου αὐτῶν πείρας κτησάμενοι κῦρος ἀνωμολογημένον, παρασκευάζουσιν ἔργα προσομοιάζοντα οὐχὶ πρὸς τὰς ὑψιτενεῖς κυπαρίσσους τοῦ Εὐγενίου ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀμφιλαφεῖς ἐκείνας πλατάνους, ὑπὸ τὴν ἀναψυκτικὴν τῶν ὁποίων σκιὰν οἱ προστρέχοντες αἰσθάνονται εἰσδύουσαν εἰς τὸ βάθος τῆς ψυχῆς αὔραν ζωογόνον καὶ λεπτοτάτην, ἀποπνέουσαν θαυμασίως ἐκ τοῦ πυκνοῦ αὐτῆς φυλλώματος. Τὰ δύο μάλιστα ἔργα, ἡ *Ἀντιγόνη* καὶ αἱ *Φοίνισσαι*, κεκοσμημένα διὰ πολυτίμου θησαυροῦ γνώσεων προσφέρονται τῷ Γένει οὕτως ἅρτια, ὥστε θ' ἀποβῶσι μᾶλλον ἐσαεὶ τιμαλφεῖς αὐτοῦ κτῆμα ὠφελιμώτατον, τιμῶντα ἅμα καὶ τὴν ἑλληνικὴν ἐπιστήμην, διότι τρανῶς μαρτυροῦσιν ὅτι καὶ ὁ ἀρτιγέννητος ἐν τῇ ἐπιστήμῃ Ἕλλην ἤρχισεν ἤδη νὰ δρέπῃ δάφνας καὶ νὰ ἐπισπᾶται καὶ τὰς εὐφήμους κρίσεις τῶν γεγηρακότων ἤδη ἐν ταύτῃ σοφῶν τῆς Εὐρώπης. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν ἡ Ἐπιτροπὴ πολλὴν αἰσθάνεται λύπην ὅτι δὲν δύναται καὶ ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω νὰ συνταχθῇ τῇ γνώμῃ τοῦ ἄλλως σοφοῦ ὑπομνηματογράφου, διότι καὶ ἡ θέλησις τοῦ χορηγοῦ παρερμηνεύεται καὶ τὰ ἐκδοθέντα ἔργα ἐξ ἀλλοίας ἐπόψεως κρίνουσα τἀναντία ἀποφαίνεται καὶ τὴν ὑποβίβασιν τοῦ ἀγῶνος εἰς στενότατον διδακτικὸν κύκλον ἀποδοκιμάζει ὡς ἀνωφελῆ εἰς τὰς παρούσας περιστάσεις.

§ 7. Τελευτῶν δὲ τὸν ἀνασκευαστικὸν κατὰ τοῦ προγράμματος λόγον ὁ ὑπομνηματογράφος συμβουλεύει ὡς τάχιστα τὴν μεταρρύθμισιν τούτου, ἣν καὶ αὐτὸς ὁ χορηγὸς δύναται νὰ ἀποδειχθῇ ὡς ὑποδείξας ταύτην ἐν ἀνάγκῃ διὰ τῆς ἐπιστολῆς του, ὅτι δηλ. «ἡ μετατροπὴ ἐπιτρέπεται τῇ γνωμοδοτήσει τοῦ Ἀρείου Πάγου, τηρουμένου τοῦ πνεύματος τοῦ ἀρχικοῦ σκοποῦ». Εἶτα δὲ προστησάμενος γνώμονα καὶ ὁδηγὸν τὸν ἀείμνηστον Κοραῆν, εἰσηγεῖται καὶ σχέδιον μεταρρυθμίσεως τοῦ ἀγῶνος, διαιρῶν αὐτὸν εἰς ἀγῶνα χάριν τῶν πολλῶν καὶ εἰς ἀγῶνα χάριν τῶν ὀλίγων, ἐνοῶν διὰ τοῦ πρώτου ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν ἔκδοσιν φιλολογικῆς ἐφημερίδος, ἀνθολογούσης ἐκ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ λειμῶνος πᾶν ὅ,τι τῇ τέχνῃ καὶ τῇ ἐπιστήμῃ χρήσιμον, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν μετάφρασιν ἀλλογλώσσων ἐπιστημονικῶν καὶ ἄλλων ἔργων· διὰ δὲ τοῦ δευτέρου περιορίζεται ἡ χρησιμότης τῶν ἐκδόσεων διὰ τὴν τάξιν τῶν εἰς τὰς ἐπιστήμας ἀσχολουμένων. Ἀλλ' ὅσον μὲν ἀφορᾷ τὸ δυνατὸν τῆς μετατροπῆς τοῦ ἀγῶνος, ὡς ἐπιτρεπομένου ὑπ' αὐτοῦ τοῦ χορηγοῦ, ἡ Ἐπιτροπὴ φρονεῖ, ὅτι ὁ ὑπομνηματογράφος δὲν ἀντελήφθη πιστῶς τῆς περικοπῆς ἐκείνης, διότι ῥητῶς λέγει, ὅτι ἀφίεται τοῖς δικαιούχοις ἡ μετατροπή, ὅταν θὰ ἐξαντληθῇ ἡ Ζωγράφ. Βιβλιοθήκη, καὶ ἤθελε τότε κριθῇ ἐπάναγκες ἡ μεταρρύθμισις τοῦ προγράμματος. Ἀλλὰ προκειμένου περὶ ζητήματος καθαρῶς νομικοῦ, ἡ Ἐπιτροπὴ δὲν προσέχει, φρουροῦ ὄντος τοῦ Συλλόγου, ἀλλ' ὡς πρὸς τὴν γνώμην τοῦ ὑπομνηματογράφου τὴν μεταρρυθμιστικήν, ἡ Ἐπιτροπὴ δὲν δύναται νὰ μὴ συγχαρῇ τοῦτον εἰλικρινῶς, διότι ὁμολογουμένως ἡ προτεινομένη γνώμη ἀνεξαρτήτως τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης εἶναι ἐξ ἴσου λυσιτελής, καὶ εἶναι φανερὸν ἐκ τῶν προτέρων ὅτι, κατορθουμένη, ὑπισχνεῖται πράγματι ἀνυπολογίστους τῷ Γένει ἡμῶν ὠφελείας. Ἀλλὰ φρονεῖ ἀφ' ἑτέρου, ὅτι εἶναι τὰ μάλα ἐπιζήμιος ἡ ἐπιδίωξις τῆς ἰδέας ταύτης μὲ θυσίαν ἠθικήν τε καὶ ὑλικὴν τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης, ὡς προτείνει ὁ συγγραφεὺς τῶν παρατηρήσεων. Διὰ ταῦτα ἡ Ἐπιτροπὴ ἀποδεχομένη κατ' ἀρχὴν τὴν πράγματι κοινωφελῆ ταύτην ἰδέαν, συνιστᾷ εἰς τὸν Σύλλογον

ὡς τὰ μάλα συντελεστικὴν καὶ οἱονεὶ ἐπίκουρον τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης, ὅπως, πληθυνομένης τῆς γνώσεως, ἐξεγείρηται ταχύτερον καὶ προθυμότερον ἡ αὐτενέργεια τοῦ Γένους πρὸς μελέτην τῶν ἔργων τῆς ἀρχαιότητος. Φρονεῖ λοιπὸν ἡ Ἐπιτροπὴ, ὅτι ἡ ἔκδοσις μεταφράσεων ἔργων ἐπιστημονικῶν δέον νὰ ἀποτελέσῃ ἀναπόσπαστον μέρος τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης, ὡς συμπληροῦν καὶ τελειοποιοῦν τὸν γενικὸν σκοπὸν τοῦ προγράμματος, καὶ ἑπομένως ἀπορρίπτει μὲν τὴν ὁποίαν προτείνει διαίρεσιν τῆς Ζωγρ. Βιβλιοθήκης ὁ ὑπομνηματογράφος, διότι καταστρέφεται ὁ ἀρχικὸς σκοπὸς τοῦ χορηγοῦ καὶ ζημιοῦται τὸ Γένος, δὲν εὑρίσκει ὅμως ἐπιζήμιον ἐὰν, συγκαταθέσει τοῦ χορηγοῦ, τὸ τρίτον τῶν χρημάτων δαπανᾶται εἰς μετάφρασιν ἔργων ὑπηρετούντων καὶ ἐξ ἄλλης ἀπόψεως καθαρῶς ἐπιστημονικῆς τὸν ἀρχικὸν σκοπόν. Δὲν θεωρεῖ ὅμως ἄποσκοποῦ νὰ ὑποδείξῃ τῷ Συλλόγῳ, ὅτι, ἐν ἡ περιπτώσει σοβαρῶς ἤθελε σκιρθῇ ἐπὶ τῆς γνώμης ταύτης, ἣν ἡ Ἐπιτροπὴ ὁλοσχερῶς καὶ ἀδιστάκτως ἀσπάζεται πλὴν τῆς ἐκδόσεως τῆς ἐφημερίδος, ὡς ἀπραγματοποιήτου ὑπὸ τὰς νῦν περιστάσεις, καὶ καταλήξῃ εἰς ἀπόφασιν περὶ παραδοχῆς, νὰ καταδείξῃ διὰ μακρῶν εἰς τὸν χορηγὸν τὴν ἀνάγκην τῆς τοιαύτης συμπληρώσεως τῆς Βιβλιοθήκης καὶ κατὰ συνέπειαν καὶ χρηματικὴν συμπλήρωσιν τοῦ ἀρχικοῦ κεφαλαίου, ἵνα καὶ ὁ ἀρχικὸς σκοπὸς μὴ ἀκρωτηριασθῇ πρὸς ζημίαν, χωλαίνῃ δὲ καὶ ὁ ἕτερος ὁ ὑπὸ τοῦ ὑπομνηματογράφου προτεινόμενος. Τέλος δὲ ἡ Ἐπιτροπὴ, ἀπορρίπτουσα τὴν περὶ ἐκδόσεως ἐφημερίδος γνώμην τοῦ κ. Χρηστίδου, ἥτις ὁμολογουμένως ἐν ἄλλοις καιροῖς ἠδύνατο ν' ἀποβῇ τὰ μάλιστα κοινωφελὴς, ἀντικαθίστησι ταύτην δι' ἱδρύσεως ἀγῶνος καθαρῶς ἐκπαιδευτικοῦ, διεξαγομένου ὑπὸ τὴν ἄμεσον ὁδηγίαν καὶ κρίσιν τοῦ Συλλόγου. Προτείνει δηλ. ἡ Ἐπιτροπὴ, ὅπως ἐκ τῶν ἑκάστοτε ἐκδιδομένων συγγραφέων τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης παρασκευάζωνται καὶ ἕτεραι διδακτικαὶ ἐκδόσεις χάριν τῶν σχολείων, καὶ πρὸς τοῦτο καθίστανται ἀνάγκη νὰ καλῶνται οἱ παρ' ἡμῖν φιλόλογοι εἰς ἀγῶνα καθαρῶς ἐκπαιδευτικὸν, ὅπως ἐπ' ἀμοιβῇ ἀναλαμβάνωσι καθ' ὑπόδειξιν τοῦ Συλλόγου τὰς κατ' ἐκλογὴν ἐκδόσεις καθαρῶς διδακτικὰς, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἑρμηνευομένων συγγραφέων, τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης, χωρὶς ἀφ' ἑτέρου νὰ δεσμεύηται ἡ ἐλευθερία αὐτῶν τοῦ νὰ καταφεύγωσι καὶ εἰς ἑτέρας γλώσσης ἑρμηνευτὰς, ἀνθολογοῦντες ἐκεῖθεν ὅ,τι ὑπὸ παιδαγωγικὴν ὄψιν κρίνεται ὠφέλιμον καὶ ὅπερ ἴσως νέον ἡ ἐπιστήμη ἤθελε φέρει εἰς φῶς. Τὴν γνώμην ταύτην τῆς Ἐπιτροπῆς ὁ κ. Χρηστίδης ἐν τῷ ὑπομνήματι αὐτοῦ ἐπὶ τοσοῦτον ἀσπάζεται, ὥστε φρονεῖ ὅτι ἡ Ζωγράφειος Βιβλιοθήκη ἐὰν κατήρχετο τοῦ ἔργου διὰ τοιούτων ἐκδόσεων, θὰ ἐπετυγχάνετο κατὰ πάντα ὁ σκοπὸς αὐτοῦ.

Οὕτω λοιπὸν καταρτιζομένης τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης, καθὰ ὁ κ. Χρηστίδης ἀποφαίνεται καὶ ἡ Ἐπιτροπὴ ἐν μέρει ἐπανορθοῖ καὶ συμπληροῖ, ὑπὸ τὴν συνθήκην πάντοτε ὅτι καὶ ὁ γενναῖος χορηγὸς, διερωτώμενος ὡς δεῖ, ἤθελε πεισθῇ περὶ τῆς τοιαύτης μεταρρυθμίσεως, τότε ἀναμφιλέκτως ὁ σκοπὸς τῆς Ζωγραφείου Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης τέλεον κατευοδοῦται κατὰ τὴν ἀρχικὴν τοῦ χορηγοῦ ἰδέαν, ἥτις εἴπερ τις καὶ ἄλλη κοινωφελὴς καὶ ἀνταξία τῶν φιλογενῶν τοῦ ἀνδρὸς αἰσθημάτων ἀποδείκνυται, καὶ ἐφ' ᾗ τὸ Γένος εἰς αἰῶνας ἀνεξίτηλον θὰ διατηρῇ ἐν τῇ ψυχῇ του τὴν εὐγνωμοσύνην.

(ἀνεγνώσθη ἐν τῇ ΑΣΙΒ' συνεδρίᾳ ὑπὸ τοῦ εἰσηγητοῦ τῆς Φιλολογ. Ἐπιτροπῆς κ. Φ. ΤΑΓΗ).

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΠΙ ΤΟΥ ΥΠΟΜΝΗΜΑΤΟΣ ΚΡΙΣΙΝ

ΤΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ[1]

Κύριοι[2],

§ 1. Ὅσοι παρίστησαν ἐν ταῖς τελευταίαις συνεδριάσεσι τοῦ παρελθόντος συλλογικοῦ ἔτους, ὁπότε ἀνεγνώσθη ἡ ἔκθεσις τῆς κρίσεως τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ ὑπομνήματός μου περὶ τῆς Ζωγραφείου Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης, ἐνθυμοῦνται πάντως ὅ,τι ἐν τῇ ἀπαντήσει εἶπον: ὅτι δὲν ἠδυνάμην νὰ συμμερισθῶ τὰς ἰδίας τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ ἀνέβαλον τὴν ἀπάντησιν διά τε τὸ προκεχωρηκὸς τῆς ὥρας καὶ διότι εἰς οὕτως ἐκτενῆ ἔκθεσιν ἐκτενέστερον καὶ ἐγὼ καὶ λεπτομερέστερον ὤφειλον ν' ἀπαντήσω. Σήμερον, κύριοι, ἐκπληρῶ τὴν ὑπόσχεσίν μου ἐκείνην καὶ ὑποδεικνύων τὰ χωλαίνοντα τῆς ἐκθέσεως, δικαιολογῶ ἅμα τὸ ἐν τῷ ὑπομνήματί μου συμπέρασμα περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ προγράμματος τῆς Ζωγραφείου Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης. Ἐν τῷ ὑπομνήματί μου ἔλεγον «κατὰ τὸ πρόγραμμα τῆς Ζωγραφείου Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης *κυριώτατος* σκοπὸς τῆς ἐκδόσεως τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ποιητῶν καὶ συγγραφέων εἶναι: νὰ γείνωσι κοινὸν ἀνάγνωσμα τῶν μαθητῶν καὶ τῶν ἀπορρίτων γυμνασίων τῶν εἰς τέχνας ἢ ἐμπόριον ἀσχολουμένων» ἀπέδειξα δέ, ὅτι τὸ τοιοῦτον εἶναι ἀδύνατον, διότι, εἶπον, τὰ συγγράμματα π. χ. τοῦ Πλάτωνος, Ἀριστοτέλους, Ἱπποκράτους καὶ ἄλλων ἀπαιτοῦσι γενικωτέραν μόρφωσιν, εἰδικωτέραν δὲ γνῶσιν τοῦ φιλοσοφικοῦ συστήματος τῶν ῥηθέντων συγγραφέων, ἰνίων δὲ πάλιν μελέτην εἰδικὴν τῆς ἀρχαίας ἰατρικῆς, ὅτι δὲ οἱ μαθηταὶ τῶν σχολείων καὶ γυμνασίων οἱ εἰς τὰς τέχνας καὶ τὸ ἐμπόριον τραπέντες, καὶ ἐὰν ἔτι δὲν ἐλησμόνησαν τὰς στοιχειωδεστάτας γνώσεις αὐτῶν, δὲν ἔχουσι τὴν ἱκανότητα ἐπὶ τῇ βάσει μάλιστα διεξοδικωτάτων καὶ ποικιλωτάτων κριτικῶν καὶ ἄλλων φιλολογικῶν παρατηρήσεων, νὰ κατανοήσωσι πρὸ πάντων εἰδικοὺς συγγραφεῖς, κατ' ἀκολουθίαν δὲ ἡ τῶν Ἑλλήνων ποιητῶν καὶ συγγραφέων ἔκδοσις εἶναι ἀνωφελὴς, ἄσκοπος χρόνου καὶ χρημάτων ἀπώλεια καὶ ἄντικρυς τοῦ προγράμματος ἀντίφασις πρός τε ἑαυτὸ καὶ πρὸς τὰς ἐπειγούσας ἡμῶν πνευματικὰς ἀνάγκας καὶ πρὸς αὐτὴν ἔτι τὴν θέλησιν τοῦ χορηγοῦ, ἀπαιτοῦντος κυριώτατα νὰ μέν τὴν πνευματικὴν, ἀλλ' ἰδίᾳ τὴν ἠθικὴν μόρφωσιν τῆς κάτω καὶ μεσαίας τάξεως. Τί νομίζετε ἀπαντᾷ πρὸς ταῦτα ἡ Φιλολογικὴ Ἐπιτροπή; Ἀκούσατε: «οἱ προσηκόντως ἡρμηνευμένοι συγγραφεῖς καὶ ὑπὸ λεκτικὴν καὶ ὑπὸ τὴν τοῦ περιεχομένου ὄψιν πάσας δύνανται νὰ θεραπεύσωσι τοῦ μελετῶντος τὰς πνευματικὰς καὶ ἠθικὰς ἀνάγκας». Εἶτα, οἱονεὶ θούριον ᾆσμα ἀναμελπουσα, ἀπαριθμεῖ τὰ θαυμάσια τοῦ ἀρχαίου βίου, ἐν ᾧ αἱ ἐκφάνσεις τοῦ ἀτόμου ὡς πολίτου, στρατιώτου, μέλους οἰκογενείας, ὄντος θρησκευτικοῦ, περιγραφόμεναι οὐ χρήζουσιν ἐπιστημονικῆς προπαιδεύσεως· ὅτι ὁ τε διδασκόμενος καὶ ὁ ἀπόρριτος, τελείως διαμορφωθείς, ἀναμφιβόλως δὲν θὰ πάυσῃ καὶ μετὰ ταῦτα ἐν τῷ πρακτικῷ βίῳ νὰ συνεχίζῃ τὰς ὥρας τῆς ἀνέσεως ἐν τῇ μελέτῃ τῶν ἔργων τῶν ἀρχαίων, ὅτι καὶ οἱ ἐπιστήμονες συγγραφεῖς π. χ. ὁ Ἀριστοτέλης, ὁ Ἱπποκράτης, ὁ

---

1. Ὅπως πλήρη λάβωσιν οἱ ἀναγνῶσται γνῶσιν τῶν ἐν τῷ Συλλόγῳ ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου λεχθέντων, ἐκδίδομεν ἐν τῷ μετὰ χεῖρας τόμῳ καὶ τὰς ἑπομένας δύο μελέτας τοῦ κ. Χρηστίδου, γενομένας ἐπὶ τῆς προεδρείας αὐτοῦ, τῷ 1895-96, ἤτοι τὴν 19 νοεμβρίου καὶ 12 φεβρουαρίου. (Σ. Συντ. Ἐπιτρ.).

2. Ὁ κ. Χρηστίδης προκατήρξατο διά τινων παρατηρήσεων, δι' ὧν ἐδήλου ὅτι δικαιωματικῶς ποιεῖται χρῆσιν τοῦ τελευταίου λόγου, ὅτι δι' αὐτοῦ οὐδέν προτίθεται νὰ προσθέλῃ, πολλῷ δ' ὀλιγώτερον τὴν Φιλολογικὴν Ἐπιτροπήν· ὅτι δὲ καὶ ἀπόρριπτον τινα τοῦ Συλλόγου, μὴ ὑπάρχουσαν εὐτυχῶς, δὲν προτίθεται νὰ συζητήσῃ ἐπὶ σκοπῷ ἀναιρέσεως.

Γαληνὸς δύνανται ν' ἀποβῶσι τερπνὸν ἀνάγνωσμα τῶν ἐπιστημόνων. Ἡ Ζωγράφειος Ἑλληνικὴ Βιβλιοθήκη δύναται, ἐὰν δὲν ἀπήνεγκεν ὅσα ποθοῦμεν ἀποτελέσματα, νὰ χρησιμεύσῃ αὕτη ἀντισήκωμα καὶ ζώπυρον πρὸς βελτίωσιν τῶν κακῶς παρ' ἡμῖν ἐχόντων, ἀλλὰ καὶ οὕτως ἡ τάξις τῶν λογίων καὶ τῶν ἀνωτέρας σπουδὰς διανυσάντων βεβαίως ὠφελεῖται· κατὰ ταῦτα καὶ ἡ Ἐπιτροπὴ οὐδεμίαν εὑρίσκει ἀντίφασιν τοῦ προγράμματος πρὸς τὰς πραγματικὰς καὶ ἐπειγούσας ἡμῶν ἀνάγκας».

Τοιαύτη εἶναι, κύριοι, ἡ ἀπάντησις τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς εἰς τὸ μέρος τοῦτο τοῦ ἐμοῦ ὑπομνήματος. Φρονεῖτε ὅτι ἀπήντησε εἰς ὅσα ἐγὼ διημφισβήτησα; Ἐκ τῆς πιστῆς ἐκθέσεως τῶν ἐμῶν ἐπιχειρημάτων καὶ τῶν τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἀντιρρήσεων πείθεσθε, ὅτι ὑπεκφεύγει νὰ συζητήσῃ ἐπὶ θετικοῦ ἐδάφους καὶ νομίζει ὅτι αἱ γενικαὶ περὶ τοῦ βίου τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἐκρράσεις καὶ αἱ ἐν τοῖς συγγράμμασι περὶ τοῦ βίου τούτου ἀποθησαυρισθεῖσαι εἰδήσεις, πρὸ πάντων δὲ αἱ ἐλπίδες αἱ διὰ τῆς κρίσεως τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς, ὡς τὰ πιθανὰ ἄνθη τῆς καλλιεργουμένης ἑλληνικῆς γῆς, ἐξαγγελλόμεναι, εἶναι ἀπάντησις εἰς τὰς ἡμᾶς παρατηρήσεις; Κύριοι, ἡ ἔκδοσις τῆς Ζωγραφείου Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης δὲν δύναται καὶ δὲν εἶναι κοινὸν ἀνάγνωσμα μαθητῶν καὶ ἀποφοίτων, τεχνιτῶν καὶ ἐμπόρων, διότι εἶναι, ἐπαναλαμβάνω διὰ μυριοστὴν φορὰν, σοφή, σοφωτάτη, καὶ προώρισται διὰ τάξιν λογίων ἐπιστημονικῶς ὡς ἄριστα μεμορφωμένων, οὐχὶ δὲ διὰ μαθητὰς καὶ ἀποφοίτους πολλὰς τῶν μεμετρημένων αὐτῶν γνώσεων ἀπομαθόντας· διὰ τὴν τελευταίαν ταύτην τάξιν, τὴν ὑνειρώδη τὴν ἀνάμνησιν τῶν μεμαθημένων ἔχουσαν, καὶ αἱ εἰσαγωγαὶ αὐταὶ εἶναι δύσκολοι καὶ τὸ κείμενον τοῦ συγγραφέως, μεθ' ὅλην τὴν ἑρμηνευτικὴν τελειότητα, ἀκατανόητον· διότι οἱ συγγραφεῖς, ἰδίως οἱ ἐπιστήμονες, ὅταν καὶ ὑπὸ πολυμαθῶν λογίων ἄνευ εἰδικῆς τινος μορφώσεως δὲν κατανοῶνται, πολλῷ ὀλιγώτερον θὰ κατανοηθῶσιν ὑπὸ μαθητῶν καὶ τεχνιτῶν. Ἡ Φιλολογικὴ Ἐπιτροπὴ εἰκάζει δυνατὴν τὴν κατανόησιν παντὸς συγγράμματος ἐπιστημονικοῦ δι' ἁπλῆς ἑρμηνείας· ἀλλ' ἀπατᾶται· τὴν *Ἀπολογίαν* καὶ ἕνα ἢ δύο ἄλλους διαλόγους τοῦ Πλάτωνος ἐννοῶ· ἀλλὰ τὰ οὐσιωδῶς πολιτικὰ καὶ φιλοσοφικὰ αὐτοῦ συγγράμματα, τὰ μετὰ τὰ *Φυσικὰ* τοῦ Ἀριστοτέλους, ἵνα παραλείψω τὰ τοῦ Ἱπποκράτους καὶ Γαληνοῦ, διότι καὶ ταῦτα, κατὰ τὸ περίπυστον πρόγραμμα, πρέπει νὰ ὑπαχθῶσιν εἰς τὸν κύκλον τῶν μελετῶν τῶν παρ' ἡμῖν τεχνιτῶν καὶ ἐμπόρων, εἶναι ἀπολύτως ἀδύνατον ἄνευ εἰδικῆς τινος προπαιδεύσεως, τῆς γλωσσικῆς ἱκανότητος προϋπονοουμένης, νὰ ἐννοηθῶσιν· ἐκτὸς ἐὰν ἡ Φιλολογικὴ Ἐπιτροπὴ φαντάζηται παροιμιώδη τὴν ἀνάπτυξιν καὶ φιλομάθειαν πασῶν μὲν, ἀλλ' ἰδίᾳ τῶν τελευταίων ἡμῶν κοινωνικῶν τάξεων· ἀλλὰ τοιαύτην τινὰ πεποίθησιν δὲν ἔχει· καὶ ἐπομένως ὑποστηρίζω ὅτι αἱ παρασκευαζόμεναι ἐκδόσεις, μάλιστα αἱ τῶν εἰδικῶν συγγραφέων, δὲν ἀνταποκρίνονται πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ χορηγοῦ καὶ τοῦ προγράμματος, ἐπομένως εἶναι αὐτὸ τοῦτο ἀντίφασις καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἐκδόσεως. Χριστιανικὴ ἀληθῶς εἶναι ἡ ὁμολογία τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς ὅτι ἡ ἔκδοσις αὕτη δὲν ἀποφέρει τὸ ποθούμενον ἀποτέλεσμα· ὅταν ὅμως παρηγορῆται λέγουσα, ὅτι ὅπως δήποτε ὠφελεῖται ἡ λογία τάξις, τότε δικαιοῦμαι καὶ ἐγὼ λέγων, ὅτι οὐδὲν τούτου ἀντιχριστιανικώτερον, διότι τὰ πάντα διὰ τὰς ἀνωτέρας τάξεις γίγνονται, ἐνῷ δι' αὐτὰς ἀκριβῶς ὑπάρχουσι πλῆθος ἐκδόσεων ἐξ ἴσου σοφῶν, δυναμένων νὰ ἱκανοποιήσωσι τὰς ἀνάγκας αὐτῶν, τοῦθ' ὅπερ δὲν συμβαίνει διὰ τὴν τάξιν ἐκείνην τῶν ἀνθρώπων, οὓς, ἐξ ἀνάγκης καὶ ὑποχρεώσεως, ὀφείλομεν νὰ μορφώσωμεν καὶ νὰ καταστήσωμεν ἱκανοὺς, ὅπως, ἀνετώτερον καὶ βεβαιότερον τὸν βίον ἄγοντες, γίνωνται τὸ ἀληθινὸν ζώπυρον πρὸς τὴν ποθητὴν βελτίωσιν. Ἡ τῶν τάξεων τούτων μόρφωσις εἶναι ἀσφαλὲς ἀντισήκωμα τῶν παρ' ἡμῖν κακῶς ἐχόντων καὶ οὐχὶ ἡ σοφὴ ἔκδοσις τῆς Ζωγραφείου Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης, ὡς φρονεῖ ἡ Φιλολογικὴ Ἐπιτροπή. Διὰ ταῦτα πάντα ἐπιμένω λέγων, ὅτι ἡ ἀληθῶς σοφωτάτη ἔκδοσις τῶν Ἑλλήνων ποιητῶν καὶ συγγραφέων, ὅταν στερώμεθα πολλῶν τῶν ἀναγκαιοτάτων καὶ ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ τῆς ὑλικῆς καὶ πνευματικῆς ἡμῶν ζωῆς, εἶναι ἀπώλεια χρόνου καὶ χρήματος, αὐτὸ τοῦτο νηπιώδης ἀφέλεια, καθ' οὓς χρόνους οἱ περὶ ἡμᾶς λαοὶ, διάφορον πρόγραμμα ἀσπασάμενοι πολλῷ ἡμῶν ἐνωρίτερον, ἐπὶ βεβαίου καὶ ἀσφαλοῦς ἐδάφους βαίνοντες, θέλουσιν ἐντρυφήσει ἐν τῇ ἀναγνώσει καὶ μελέτῃ τῶν ἔργων τῶν ἀρχαίων ποιητῶν καὶ συγγραφέων.

§ 2. Ἐν τῷ ὑπομνήματι, ἐκ τῆς ἠθικῆς μορφωτικῆς ἀπόψεως ἐξετάζων τὸ πρόγραμμα

τῆς Ζωγραφείου Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης, ἔγραφον ὅτι δὲν δεικνύει πρακτικὸν νοῦν ἐμβαθύνοντα εἰς τὴν διάγνωσιν τῶν κοινωνικῶν ἡμῶν ἀναγκῶν, καὶ ἀνέφερα πολλὰ πολλῶν συγγραφέων ἔργα δυνάμενα νὰ παραλειφθῶσιν, ἐὰν ὁ σκοπὸς τοῦ προγράμματος εἶναι πράγματι καὶ ἡ ἠθικὴ μόρφωσις τῶν ὁμογενῶν. Παραδόξως ἡ Φιλολογικὴ Ἐπιτροπή, ἡ λεπτομερῶς βασανίσασα τὸ ὑπόμνημά μου, οὐδὲν περὶ τῶν παρατηρήσεών μου τούτων λέγει, ἐὰν ὀρθῶς ἔχωσιν ἢ μή· διὰ τοῦτο ἐμπεδῶ τὴν γνώμην, ὅτι οὐχὶ πάντα τὰ ἔργα τῶν ποιητῶν, καὶ μάλιστα τῶν συγγραφέων, εἶναι ἐξ ἴσου μορφωτικὰ τοῦ ἤθους. Ἐπειδή, Κύριοι, ἡ Ζωγράφειος Ἑλληνικὴ Βιβλιοθήκη κυριώτατα προώρισται διὰ τοὺς μαθητὰς καὶ ἀποφοίτους τῶν Γυμνασίων, τοὺς εἰς τέχνας καὶ ἐμπόριον ἐπιδοθέντας, ἐξ ἀνάγκης οἱ ἐν λογικῷ μέτρῳ ἐκδιδόμενοι καὶ μελετώμενοι συγγραφεῖς πρέπει νὰ εἶναι οὐ μόνον οἱ τέρποντες, ἀλλὰ καὶ οἱ μορφοῦντες· καὶ ἐπειδὴ οὐχὶ πάντες οἱ γράψαντες ἔγραψαν καὶ μορφωτικά, ἐκ περιεργείας ἀνέλαβον καὶ ἐμέτρησα τὰ ἔργα τινῶν ἐκ τῶν ἐκδοθησομένων· π. χ. ἐν τοῖς λόγοις τοῦ Δημοσθένους· ἐκτὸς τῶν προοιμίων καὶ ἐπιστολῶν, 60 μόνον λόγους ῥητορικοὺς ἐμέτρησα, ἐξ αὐτῶν δὲ 15 εἶναι κυρίως γενικωτάτου συμφέροντος καὶ ἐξόχου ἠθοπλαστικῆς δυνάμεως, ὡς οἱ *Ὀλυνθιακοί*, οἱ *κατὰ Φιλίππου*, ὁ *περὶ Παραπρεσβείας*, ὁ *ὑπὲρ Μεγαλοπολιτῶν*, κτλ.· ὁ εἰδικωτέρου ἐνδιαφέροντος, ὡς ὁ *πρὸς Λεπτίνην*, ὁ *περὶ Στεφάνου*, δυνάμενοι καὶ αὐτοὶ τέλος νὰ συμπεριληφθῶσιν εἰς τοὺς προρρηθέντας, ἀλλ' οἱ 42 εἶναι ὅλως πλέον ἰδιωτικοῦ συμφέροντος. Ἐρωτῶ ποίαν τέρψιν ἢ ποίον μορφωτικῶν σκοπῶν ἔχουσιν οἱ *Παραγραφῆς*, *Ἀναγραφῆς ἀνδραπόδων*, *Ψευδομαρτυριῶν*, *Δαπέου*, *Χρέους*, *Προικός*, *Βλάβης*, *κοσμέων* (ξυλοκοπημάτων) καὶ τῆς *Ἑταίρας Νεαίρας* λόγοι; οὐδεμίαν βεβαίως. Ἐπίσης ἐκ τῶν λόγων τοῦ Λυσίου μόνον ὁ *Ἐπιτάφιος* καὶ ὁ *κατὰ Ἐρατοσθένους* δύνανται νὰ θεωρηθῶσι μορφωτικοί, καὶ τοῦ Ξενοφῶντος οὐχὶ πάνθ' ὅσα ἔγραψε χρησιμεύουσι καὶ εἰς ἐντρύφησιν τῆς τάξεως τῶν ὁμογενῶν ἐκείνης, ἣν συμφώνως τῷ προγράμματι ποθοῦμεν ἠθικῶς νὰ μορφώσωμεν. Ὥστε πεῖθεσθε ἐκ τῶν εἰρημένων, ἐὰν δὲν ἦσθε ὑπὸ τὸ κράτος προκαταλήψεως, ὅτι εἰς μόρφωσιν ἡμῶν ἔχομεν ἀνάγκην τῶν κυρίως μορφωτικῶν ἔργων τῶν συγγραφέων, εἰς τὰ ἄλλα δὲ συγγραφικὰ ἔργα δύνανται ν' ἀσχολῶνται οἱ ἀρχαιολογοῦντες, νομομαθεῖς, ἰατροὶ ἢ φιλόλογοι καὶ φιλόσοφοι, οἵτινες ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει δύνανται νὰ ὠφεληθῶσι καὶ ἐξ ἀλλογενῶν ἐκδόσεων. Ἐκ τῶν λεχθέντων ἀριδήλως φαίνεται, ὅτι ὄχι μόνον πολλαὶ τῶν ἀγγελθεισῶν ἐκδόσεων συγγραφέων δὲν εἶναι προσιταὶ πρὸς πνευματικὴν μόρφωσιν τῶν μαθητῶν τῶν σχολείων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀγγελθέντων συγγραφέων τὰ ἔργα δὲν εἶναι ἐξ ἴσου πάντα μορφωτικὰ τοῦ ἤθους, καὶ δι' αὐτὸ δικαίως ἐμμένω ἐν τῇ ἰδέᾳ ὅτι πολλῶν συγγραφέων ἡ μορφωτικὴ σπουδαιότης εἶναι ἀστήρικτος.

§ 3. Ἐν τῷ ὑπομνήματί μου ἐρωτῶν, ἐὰν οἱ ἐκδόται ἐξεπλήρωσαν τοὺς ὅρους τοῦ προγράμματος, ἀπαντῶ ναί. Οἱ ἑρμηνευταὶ καὶ ἐκδόται, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὑπερφυοῦς προγράμματος, ἐκλαβόντες τοὺς μαθητὰς καὶ ἀποφοίτους τῶν γυμνασίων ἐντελέστατα καὶ οἱονεὶ ἀκαδημαϊκῶς κατηρτισμένους, συνετέλεσαν ἐκδόσεις, δι' ὧν ἀπεθησαύρισαν πλοῦτον γνώσεων ἀμέτρητον, ὅπου ὅμως ὁ νοῦς καὶ ἡ ψυχὴ τῶν ἑρμηνευομένων δυσπαρακολούθητος τοῖς φύσει ἀψικόροις καὶ στοιχειωδῶς μεμορφωμένοις ἐγένετο. Οὕτως οἱ ἐκδόται συμμορφούμενοι τῷ προγράμματι δὶν ἠστόχησαν, πολλοῦ γε καὶ δεῖ, ἀλλ' εἰργάσθησαν εὐσυνειδότως πρὸς ἁρμοδιογνὴν αὐτοῦ. Τί ἀπαντᾷ πρὸς ταῦτα ἡ Φιλολ. Ἐπιτροπή; Ὅτι ἀδικῶ τὸν Σύλλογον καὶ τοὺς ἑρμηνευτὰς θεωρῶν αὐτοὺς παρασυρθέντας ἐκ τῶν ἰδιωδῶν ἀξιώσεων τοῦ προγράμματος, ὅτι δ' ἔλεγχος δῆθεν τῶν ἰσχυρισμῶν μου τούτων εἶναι αὐτὰ τὰ φιλοπονηθέντα ἔργα, ὧν ἐξαίρονται αἱ ἀρεταί. Ἐνταῦθα παρατηρῶ, ὅτι δὶν ἐνόησε τὰ γραφόμενά μου· διότι ὁμολογῶ, ὅτι ὁ Σύλλογος στερρῶς ἔχεται τοῦ προγράμματος, χωρὶς βεβαίως καὶ νὰ ἐμβαθύνῃ καὶ εἰς τὸ ζήτημα περὶ τῆς ὠφελείας αὐτοῦ, πολλῷ δ' ὀλιγώτερον ἀδικῶ τοὺς σοφοὺς ἑρμηνευτάς, οἵτινες δὶν παρεσύρθησαν, ὡς διατείνεται ἡ Φιλολογικὴ Ἐπιτροπὴ περὶ ἐμοῦ τοῦτο δῆθεν φρονοῦντος, ἀλλὰ τοὐναντίον πλατύτατα ἐξεπλήρωσαν πάσας τὰς τοῦ προγράμματος ἰδεώδεις ἀξιώσεις καὶ ἀνῆλθον φυσικῶς εἰς ὕψη ζηλευτὰ ἀλλ' ἀπρόσιτα· οἱ ἐκδόται εὐόρκως λίαν ἐξετέλεσαν τὴν ἀναληφθεῖσαν ὑπεχρέωσιν, καὶ ἠναγκάσθησαν, μὴ δυνάμενοι νὰ ἐπαρκέσωσιν εἰς ἐκδόσιν δι' ἐπιστήμονας, ἀλλὰ καὶ διὰ μαθητὰς συγχρόνως, νὰ προτιμήσωσι καὶ τῷ ὀνόματι αὐτῶν καὶ ἀξιώματι δικαίως ἐπόμενοι νὰ καταρτίσωσιν ἐκδόσεις σοφὰς, ὅπερ καὶ τὸ φυσικώτερον, ἐλπίζω

δὲ ἢ μᾶλλον ἐγένετο ἀρχὴ ὅπως αἱ μέλλουσαι ἐκδόσεις ἀποβῶσι σοφώτεραι καὶ ὅλως ἀπρόσιτοι εἰς ἣν τάξιν προωρίσθησαν. Λάβετε ἀνὰ χεῖρας τὸν Β' τόμον τοῦ Εὐριπίδου, ὃν ἐξέδωκεν ὁ σεβαστὸς καθηγητὴς Δ. Βερναρδάκης καὶ θέλετε παρατηρήσει ὅτι τὰς ἐν τῷ τέλει τῶν τόμων ἰδιαιτέρας κριτικὰς σημειώσεις συνέπτυξε καὶ εἰς ἓν συνεχώνευσε μετὰ τῶν ὑπὸ τὸ κείμενον ἑρμηνευτικῶν, ναὶ μέν, ὡς λέγει, πρὸς οἰκονομίαν χώρου, ἀλλὰ, καθ' ἡμᾶς, καὶ πρὸς εὐκολίαν τῶν φιλολογούντων σοφῶν. Τοιουτοτρόπως, ἕνεκα τῆς μεταβολῆς ταύτης, ἐγένετο ἀληθῶς δι' ἡμᾶς τοὺς κοινοὺς τῶν θνητῶν δυσμεταχειριστοτέρα ἡ ἔκδοσις, ἀλλὰ συμφωνοτέρα πρός τε τὸ γράμμα καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ μεγαλοπρεποῦς προγράμματος.

Ἡ Φιλολογικὴ Ἐπιτροπὴ εἰς μίαν καὶ μόνην παρατήρησιν φαίνεται ἔχουσα δίκαιον: ὅτι ἀδίκως διετάθην περὶ τῶν ἐκδοτῶν, ὅτι οὐχὶ πάντες ἐξῆραν τὰ μέρη ἐκεῖνα τῶν ποιητῶν τὰ ὑπὸ ἠθικὴν καὶ θρησκευτικὴν ἔποψιν μεγάλην μορφωτικὴν ἀξίαν ἔχοντα. Εὐγνωμόνως ἀποδέχομαι τὴν παρατήρησιν· καὶ οὕτως οὐ μόνον δὲν ἐξασθενεῖ ἀλλ' ἔτι μᾶλλον ἐνισχύεται τὸ συμπέρασμά μου, ὅτι οἱ σοφοὶ ἐκδόται οὐχὶ παρασυρθέντες, ἀλλ' ὀφείλοντες νὰ συμμορφωθῶσι πρὸς τὸ πρόγραμμα, ἐφιλοπόνησαν, πάντες ἀνεξαιρέτως, ἐκδόσεις σοφὰς προωρισμένας διὰ λογίους πρώτης τάξεως, καὶ εἰς προαγωγὴν τῆς ἐπιστήμης καὶ λύσιν ζητημάτων ἀμφισβητουμένων, οὐχὶ δὲ τοιαύτας ὅπως χρησιμεύσωσιν εἰς μαθητάς, ἀπορίτους, τεχνίτας, ἐμπόρους, βιομηχάνους, ὡς ἀπαιτεῖ κυριώτατα ὁ χορηγὸς καὶ αἱ ἀληθεῖς καὶ πολυποίκιλαι ἡμῶν ἀνάγκαι.

§ 4. Μέχρι τοῦδε ἀπήντησα εἰς τὰς κρίσεις τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς τὰ δέοντα· ἤτοι εἰς ὅσα εἶχον σχέσιν πρὸς τὰς παρατηρήσεις μου περὶ τῆς συντάξεως τοῦ προγράμματος καὶ τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ, περὶ τῶν ἐκδόσεων καὶ ἐκδοτῶν· ἤδη μένει νὰ εἰπω καὶ τινα ἐν σχέσει πρὸς τὴν ὑπ' ἐμοῦ προτεινομένην μεταρρύθμισιν. Ἀλλὰ πρὶν ἢ ἐνδιατρίψω εἰς τὰ κατ' αὐτήν, ἐπιτρέψατέ μοι νὰ παρατηρήσω τινὰ ἐπί τινων ἐπουσιωδῶν ὅρων τοῦ προγράμματος, τοὺς ὁποίους οὐχὶ ἐκ κακῆς προθέσεως ἤγγισα, ἰδίᾳ δὲ τοῦ ὅρου αν' ἀποδειχθῇ ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ μὴ τέλεον νεκρὰ, ἀλλὰ ζωσά πως καὶ ὁμιλουμένη». Ἐπὶ τοῦ ὅρου τούτου ἔγραφον ἐν τῷ ὑπομνήματί μου μεταξὺ ἄλλων «ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ γλῶσσα διὰ τῆς νεωτέρας μόνον ἐμψυχουμένη καὶ διαφέρουσα τό τε εἶδος καὶ τὴν ὕλην, εἶναι νεκρὰ ὡς μὴ λαλουμένη καὶ γραφομένη» κτλ. κτλ. Τί πρὸς ταῦτα ἀντιπαρατηρεῖ ἡ Φιλολογικὴ Ἐπιτροπή; Θαυμάζει πῶς ὁ συγγραφεὺς τοῦ ὑπομνήματος περιέπεσεν εἰς τηλικαύτην ἀπάτην, διότι ἡ νεωτέρα γλῶσσα, λέγει, δὲν διεπλάσθη, ὡς αἱ νεώτεραι λατινικαὶ ἐκ τῆς λατινικῆς, ἀλλ' εἶναι αὐτὴ ἡ ἀρχαία ὑπὸ τὴν τελευταίαν αὐτῆς φάσιν καὶ μορφήν. Ἐνταῦθα διορῶ σχῆμα ἐννοίας ὀξύμωρον, διότι τί ἄλλο εἶναι τὸ διατείνεσθαι τὴν ἀρχαίαν ζῶσαν καὶ τὴν νεωτέραν τελευταίαν αὐτῆς φάσιν;—! δὲν ὑπονοεῖ ὅτι συνυπάρχουσιν ἐν τοῖς ζῶσιν, ἂν ἐπιτρέπηται ἡ ἔκφρασις, ἥ τε μήτηρ καὶ ἡ θυγάτηρ; Ἐπιτρέψατέ μοι, κύριοι, πρὶν διαλευκάνω τὸ ζήτημα τοῦτο, ζήτημα, κατ' ἐμὲ κριτὴν, φιλοτιμίας ἐθνικῆς μᾶλλον ἢ πεποιθήσεως ἐπιστημονικῆς, νὰ προτάξω, ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ συντάξασα τὸ πρόγραμμα τῆς Ζωγραφείου Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης ἐπιτροπὴ οὐδὲν πλέον οὐδὲν ἧττον ἐζήτησεν ἢ νὰ καταδειχθῇ, ὅτι ἡ ἀρχαία *μηκέτι τέλεον* νεκρὰ γλῶσσα ἀλλὰ *ζωσά πως* καὶ ὁμιλουμένη· διὰ τοῦ *μηκέτι τέλεον* καὶ *ζωσά πως* ὑπεδείκνυεν, ὅτι ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ περὶ τῆς ζωῆς τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς οὐδὲν ἕτερον διὰ τοῦ προγράμματος ἀπεδείχετο, ἢ μόνον τὴν ἀπόδειξιν, ὅτι δὲν εἶναι καὶ ὅλως διόλου νεκρά. Ἀφ' ἑτέρου καὶ ὁ Σύλλογος αὐτὸς, ὅτε διεσκέπτετο τὰ περὶ τὴν σύνταξιν τοῦ προγράμματος τοῦ Ζωγραφείου ἀγῶνος περὶ τῆς συλλογῆς τῶν ζώντων μνημείων, ἀναντιλέκτως ἠσπάζετο τὴν γνώμην, ὅτι ἡ ἀρχαία εἶναι νεκρὰ, καὶ ὅτι ζῶντα μνημεῖα αὐτῆς εἶναι τὰ ἐν τῷ στόματι τοῦ λαοῦ ὡς λέξεις καὶ ῥήσεις περισωθέντα συντρίμματα· διότι βεβαίως αἱ λέξεις *γαλὸς* ἀντὶ *αἴγαλός*, *ἀβράχτω* ἀντὶ *ῥάττομαι*, *φταρνίζομαι* ἀντὶ *πταίρω* καὶ πλῆθος ἄλλο ἄπειρον εἶναι ἀληθῶς ἀλλοιωθέντα συντρίμματα ἀρχαίου καὶ μεγαλοπρεποῦς οἰκοδομήματος, οὗτινος μέγα μέρος ἐπὶ τῇ βάσει γλωσσολογικῶν νόμων ἐν τῇ παρόδῳ πολλῶν αἰώνων ἀνεσκευάσθη καὶ διεσκευάσθη πρὸς διαφόρους ῥυθμούς, ὧν ὁ νῦν, ὁ τῆς νεοελληνικῆς, εἶναι ἤδη ὁ ἰσχύων. Ἐὰν ἡ ἀρχαία εἶναι ζῶσα, τότε πρὸς τί αἱ γενόμεναι ἐκδόσεις, ἐν αἷς καὶ ἡ Ζωγράφειος; πρὸς τί αἱ προσπάθειαι τῶν νεωτέρων ἑρμηνευτῶν, ὅπως διὰ τῆς νεωτέρας ἢ τῶν ἐν τῷ στόματι τοῦ λαοῦ ζώντων μνημείων, καταστήσωσι καταληπτὰ τὰ ἀρχαῖα ἀριστουργήματα; Ἀλλ' ἡ Φιλολ. Ἐπιτροπὴ διάφορον

ἔχει γνώμην: ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ εἶναι γλῶσσα ζῶσα· ἀλλ' ἐρωτῶ καὶ πάλιν: ποῦ τῆς γῆς λαλεῖται καὶ γράφεται ἡ γλῶσσα τοῦ Πλάτωνος, Δημοσθένους καὶ Ξενοφῶντος; παραδέχεται τυχὸν τοῦ θερμοῦ ἑλληνιστοῦ ἄγγλου Βλάκη τὴν ἰδέαν, ὅτι ἡ γλῶσσα τῶν ἐφημερίδων μας μικρὸν διαφέρει τῆς τοῦ Ξενοφῶντος, Διοδώρου καὶ τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας; πιστεύω ὅτι εἰς τοιοῦτον πειρασμὸν οὐδεὶς θὰ ἐκτεθῇ, ὅταν καὶ αὐτὰ τὰ ἐξοχώτερα τῶν παρ' ἡμῖν δοκίμων λογογράφων ἔργα δὲν δύνανται νὰ συγκριθῶσι πρὸς τὰ τῶν ἀρχαίων· ὑπάρχουσιν ἀληθῶς δοκιμώτατοί τινες, οὐχὶ περὶ τὸ διαλέγεσθαι, γράφοντες καὶ γράψαντες ἀμιμήτως τὸ ἀρχαῖον τό τε ἔμμετρον καὶ τὸ πεζὸν ἰδίωμα, ἀλλ' οὗτοι θεωροῦνται καὶ εἶναι μοναδικαὶ ἐξαιρέσεις, ἕνεκα μακρᾶς καὶ βαθείας μελέτης· αἱ ἐξαιρέσεις δ' αὗται δὲν ἀποτελοῦσιν ἔθνος λαλοῦν καὶ ζωοποιοῦν λαλουμένην γλῶσσαν· καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ ἐπὶ τῶν δακτύλων μετρούμενοι ἑλληνισταί, εἶναι λίαν ἀμφίβολον, ἐὰν ποτε ἤθελον κατορθώσει πᾶσαν αὐτῶν ἔννοιαν καὶ πάντα συλλογισμὸν ἐν ταῖς πολλαπλαῖς αὐτῶν πνευματικαῖς ἐργασίαις ἀμέμπτως καὶ μετὰ σαφηνείας πρὸς τοὺς ἀρχαίους γραμματικοὺς τύπους καὶ τὴν σύνταξιν νὰ προσαρμόσωσιν. Ἀλλ' ἰδοὺ ἡ Φιλολογικὴ Ἐπιτροπὴ ἐν τῷ ὀξυμώρῳ ἐκείνῳ σχήματι ἐκφέρει σφυγμόνως σωφρονεστέραν θεωρίαν, ὅτι ἡ νεωτέρα ἡμῶν γλῶσσα εἶναι ἡ τελευταία φάσις καὶ μορφὴ τῆς ἀρχαίας, τοῦθ' ὅπερ σημαίνει ὅτι εἶναι ἡ ἀληθῶς ζῶσα. Ἐν τούτῳ δὲ συμφωνεῖ ἐμοὶ λέγοντι, ὅτι ἡ ἀρχαία δὲν ζῇ. Αὐτὸ τοῦτο καὶ ἐν τῷ ὑπομνήματί μου συνοπτικώτερον ἔγραφον, ὅτι ἡ ἀρχαία, ἤτοι ἡ ἀρχαία μορφὴ καὶ φάσις, ἤτοι ἡ κλασική, δὲν ἐπιζῇ πλέον ἐν τῷ στόματι τοῦ λαοῦ, ὅτι τὸ φαινόμενον τοῦτο εἰκονικῶς καὶ πραγματικῶς καλεῖται *νέκρωσις* ἢ τοὐλάχιστον *νεκροφάνεια* καὶ ταύτην τὴν σχέσιν ἔχει ἡ ἀρχαία πρὸς τὴν νεωτέραν. Αὐτὰ λέγουσι περίπου δι' ἄλλων λέξεων καὶ ἄλλοι· καὶ ὅμως ὑπάρχουσί τινες, ἴσως καὶ πολλοί, ἐνθουσιώδεις λίαν καὶ ἀρχαιόληπτοι, εὐαρέστως ἀκούοντες τοὺς ἐκ φιλελληνικῆς θέρμης θίγοντας τὴν ἐθνικὴν μεγαλαυχίαν ἡμῶν τῶν εἰς λόγους τρανοὺς μόνον ἐνασμενιζομένων, ἡδυνόμενοι π. χ. ἐπὶ τοῖς λόγοις τοῦ Βλάκη ὅτι ἡ τῶν ἐφημερίδων γλῶσσα εἶναι ἡ τοῦ Ξενοφῶντος, κωφεύοντες δ' ὅταν ἀκούωσι τὸν αὐτὸν λέγοντα, ὅτι ἡ νέα ἑλληνικὴ εἶναι χαρίεσσα ἀλλοίωσις τῆς ἀρχαίας καὶ ἔχει σχέσιν πρὸς τὴν ἀρχαίαν, οἵαν ἡ ἰταλικὴ πρὸς τὴν λατινικὴν («Νέα Ἡμέρα», ἔτ. 1894. 2005), καὶ ἐξακολουθοῦντες ἐν τῇ κραυγῇ περὶ τῆς ἀκμαίας ζωῆς τῆς ἀρχαίας· ἀλλ' ἀφῶμεν αὐτούς.

§ 5. Πολλὰ, Κύριοι, εἶχον ν' ἀπαντήσω καὶ νὰ ὑποστηρίξω, ὅτι ἡ περίπυστος αὕτη ἔκδοσις τῆς Ζωγραφείου Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης θ' ἀποβῇ μᾶλλον γερμανικὴ, ὀγκωδεστάτη καθόλου, καὶ ἑπομένως θὰ διαρκέσῃ πολλὰς δεκαετηρίδας, καὶ ὅτι ἡ δυσκολία τῆς μεταρρυθμίσεως δὲν κεῖται τόσον ἐν τῷ χορηγῷ, ἀλλ' ἐν τῇ Φιλολογικῇ Ἐπιτροπῇ· ἀλλ' ἐπειδὴ δι' ὅλα ταῦτα θέλω ἐκταθῇ πολύ, εἰσέρχομαι εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο τῆς κρίσεως, ἐν ᾧ κρίνονται τὰ ἑπόμενα τοῦ ὑπομνήματός μου: «Ἐὰν ἐπετρέπετό μοι (ἔλεγον) ἐν τῇ τυχὸν γεννησομένῃ μεταρρυθμίσει τοῦ προγράμματος ὅπως ἐκφράσω τὴν ἐμὴν γνώμην, ἤθελον προβάλει *ὑπὸ γενικὸν τύπον* τὴν ἰδέαν, ἣν ὁ Κοραῆς γράφων πρὸς Ἄνθιμον τὸν Γαζῆν παρεδέχετο: ἤτοι ν' ἀναλάβῃ τὴν ἔκδοσιν φιλολογικῆς ἐφημερίδος προωρισμένης νὰ συλλέγῃ ὅ,τι χρήσιμον καὶ ὠφέλιμον εἰς τοῦ πνεύματος τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τοῦ ἤθους τὴν μόρφωσιν, ἐκ τῶν γαλλικῶν, γερμανικῶν, ἀγγλικῶν καὶ ἄλλων ἐφημερίδων καὶ περιοδικῶν, διότι ἐν τοῖς νῦν καιροῖς, οἵτινες εἶναι καὶ νῦν, ἡ τῶν Ἑλλήνων παιδεία, ἔλεγεν, εἶναι καὶ ἡ ἐξ Εὐρώπης μετακίνωσις ἤτοι ἡ διὰ μεταφράσεων μετάδοσις γραμμάτων καὶ ἐπιστημῶν»· καὶ ἐπειδὴ κατὰ τὴν γνώμην τοῦ σοφοῦ φιλέλληνος Boissonade, ἧς τὸ κῦρος καὶ σήμερον ἔτι ὑφίσταται, «ὅσον ἔνεστι τοὺς ἀρίστους τῶν ποιητῶν καὶ συγγραφέων νὰ ἐκδίδωμεν», ἐνόμισα καὶ ἐγὼ ὅτι ἐθνωφελέστερον ἡ Ζωγράφειος Ἑλληνικὴ Βιβλιοθήκη δύναται νὰ διαιρεθῇ εἰς δύο· 1) εἰς Ζωγράφειον Ἑλληνικὴν Βιβλιοθήκην χάριν τῶν πολλῶν, ἤτοι τοῦ λαοῦ, καὶ 2) εἰς Ζωγράφειον Ἑλληνικὴν Βιβλιοθήκην χάριν τῶν λογίων· διατί δὲ διήρεσα τὴν Ζωγράφειον Ἑλληνικὴν Βιβλιοθήκην εἰς δύο, τοῦτο δι' ἀκαταμαχήτων λόγων χάριν ὠφελείας τῶν ὁμογενῶν ἡμῶν κατέδειξα. Τί πρὸς ταῦτα ἡ Φιλολογικὴ Ἐπιτροπὴ ἀπαντᾷ; Παραδέχεται μεταρρύθμισίν τινα τοῦ προγράμματος, ἀλλ' ἐπὶ τῷ ὅρῳ νὰ μὴ πειραχθῇ ἡ γιγνομένη ἔκδοσις, καὶ ἀντιπροτείνει, ἐὰν ὁ χορηγὸς ἐγκρίνῃ, νὰ διατεθῇ τὸ 1/3 τῶν τόκων εἰς ἔκδοσιν μικρῶν τῶν ποιητῶν καὶ συγγραφέων ἐπὶ τῇ βάσει τῆς μεγάλης, καὶ εἰς μετάφρασιν ἔργων βοηθητικῶν τῆς Ζωγρα-

φείου Βιβλιοθήκης, ἤτοι ἀποκλειστικῶς φιλολογικῶν. Δὲν συμμερίζεται τὴν γνώμην νὰ ἐκδοθῶσιν ἐπιτομώτερον τὰ δράματα καὶ τὰ συγγραφικὰ ἔργα τῶν ἐχόντων κυρίως μορφωτικὴν σπουδαιότητα, διότι οὕτω θέλει παρασκευασθῆ Βιβλιοθήκη Χρηστομαθείας, τοῦθ' ὅπερ ἀντίκειται τῷ πνεύματι τοῦ χορηγοῦ, καὶ διότι τοιαῦτα ἔργα ἐφήμερον ἔξουσι τὴν ἀξίαν, καθιστῶντα τὸν ἀγῶνα συνάμα κερδοσκοπικόν, διότι πιθανῶς ὄχι οἱ κράτιστοι θέλουσι κατέλθει εἰς τὸν ἀγῶνα· ἀποδοκιμάζει δὲ συγχρόνως καὶ τὴν ἔκδοσιν ἐφημερίδος φιλολογικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς. Εἰς τὰς παρατηρήσεις τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἀντιπαρατηρῶ, ὅτι ἡ πρότασις αὐτῆς περὶ ἐκδόσεως μικρᾶς τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης δὲν εἶναι μεταρρύθμισις, ἀλλὰ τήρησις τοῦ ὑπερρυοῦς προγράμματος καὶ ἐπέκτασις αὐτοῦ εἰς τὸ ἄπειρον, διὰ τῆς προτάσεως δὲ ταύτης οὐ μόνον ἡ Φιλολογικὴ Ἐπιτροπὴ ὑφορᾶται πρὸς τὰς δοξασίας αὐτῆς ἀντιφάσκουσα, ἀλλ' ἀποκορυφοῖ καὶ τὰ ἄτοπα, ὅσα ἔν τε τῷ ὑπομνήματί μου καὶ ἐνταῦθα λεπτομερῶς κατέδειξα. Ὅτι ἡ ἐπιτομωτέρα ἔκδοσις τῶν Ἑλλήνων ποιητῶν καὶ συγγραφέων, ἰδίᾳ δὲ τῶν ἔργων τῶν ὑπὸ μορφωτικὴν καὶ ἠθοπλαστικὴν ἔποψιν ἐξεχόντων, ἀποκαλεῖται Βιβλιοθήκη Χρηστομαθείας, ἡ κρίσις αὕτη τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς εἶναι ὅλως ὑποκειμενικὴ οὐδεμίαν ἔχουσα βαρύτητα, διότι ἡ σπουδαιότης τῶν συγγραμμάτων καὶ ἐκδόσεων δὲν ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν αὐθαιρέτως ἀπονεμομένων τίτλων, ἀρκεῖ νὰ θεραπεύωσι τὰς ἀνάγκας ἡμῶν καὶ νὰ μὴ ἔχωσι τὴν ἐφήμερον ἀξίαν τῶν ἀντικαταστησασῶν τὰς Χρηστομαθείας τοῦ ἀοιδίμου Ἀλ. Ῥ. Ῥαγκαβῆ, αἱ ὁποῖαι ἐδίδαξαν καὶ ἐποδηγέτησαν τοὺς ἐναπολειφθέντας παρ' ἡμῖν λογίους. Εἶμαι δὲ βέβαιος ὅτι εἰς ἐνδεχόμενόν τινα ἀγῶνα ὑπὲρ τῆς ἠθικῆς καὶ πνευματικῆς μορφώσεως τοῦ ἡμετέρου ἔθνους ἤθελον κατέλθει, ὡς ἐν Γερμανίᾳ καὶ πανταχοῦ τῆς Δύσεως συμβαίνει, οἱ ἄριστοι, ὡς αὐθορμήτως ἄλλοτε κατῆλθε μεταξὺ ἄλλων καὶ ὁ κ. Βερναρδάκης μὴ ἀπαξιώσας νὰ συγγράψῃ καὶ Ἱερὰν Κατήχησιν. Ὅσον δὲ διὰ τὴν ἀποδοκιμασίαν τῆς ἐφημερίδος, αὕτη ἦτο περιττή, διότι τοιαύτην τινὰ δὲν προετείναμεν· παρελάβομεν μόνον τὴν συμβουλὴν τοῦ Κοραῆ πρὸς Ἄνθιμον τὸν Γαζῆν, ὅπως ὑποστηρίξωμεν ὁποιά τινα ὑπὸ γενικῶν τύπων ὀφείλομεν νὰ μεταφράζωμεν ἐκ τῆς φιλολογίας καὶ ἐπιστήμης τῶν ξένων ἐθνῶν.

§ 6. Κύριοι! δὲν ἐπιθυμῶ πλέον νὰ ἐνδιατρίψω εἰς τὴν ἀξίωσιν τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς: ὅτι αἱ ἐκδόσεις τῆς Ζωγραφείου Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης εἶναι ἀμφιλαφεῖς πλάτανοι, ὑπὸ τὴν ἀναψυκτικὴν τῶν ὁποίων σκιὰν οἱ προστρέχοντες αἰσθάνονται αὖραν λεπτοτάτην καὶ ζωογόνον, καὶ οὐχὶ μᾶλλον κυπάρισσοι ὑψιτενεῖς κατάπληξιν μὲν διὰ τὸ ἐξαίσιον αὐτῶν μέγεθος ἐμποιοῦσαι ἀλλ' οὐδένα καρπὸν φέρουσαι, διὸ καὶ καταλήγω εἰς τὸ συμπέρασμα: Ἐν τῷ ὑπομνήματί μου, περὶ ὑπερφυῶν προγραμμάτων καὶ μεγαλοπρεπῶν ἐκδόσεων ὑποκειμένου τοῦ λόγου, ἔγραφον πρὸς τοῖς ἄλλοις, ὅτι οἱ παρ' ἡμῖν φιλολογοῦντες λόγιοι εἶναι κατ' ἐξοχὴν θεωρητικοὶ καὶ ἰδεολόγοι· ὅ,τι τότε ἔγραφον, ἐκτὸς τῆς λογιότητος, ἐφηρμόσθη καὶ εἰς ἐμέ· ἔλαθον ὢν ἰδεολόγος· ἐπίστευσα τὸ δυνατὸν τῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ προγράμματος τῆς Ζωγραφείου Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης κατὰ τὰς ἐπιτρεπούσας ἡμῶν ἀνάγκας, ἀριμένης τῆς τὴν ἐθνικὴν κενοδοξίαν κολακευούσης ματαιότητος, ἐκ πεποιθήσεως ἐνδομύχου, ὅτι τὴν ἀνάγκην ταύτην, ἣν ἱκανὰ τῶν λογίων μελῶν κατ' ἰδίαν ἐρωτηθέντα παρεδέχοντο, ἤθελον παραδεχθῆ καὶ τὰ τὴν Φιλολογικὴν Ἐπιτροπὴν ἀποτελοῦντα· ἀλλ' ἠπατήθην· ἡ πραγμάτωσις τοῦ ἰδεώδους τούτου τῆς μεταρρυθμίσεως συμφώνως πρὸς τὰ ἀληθῆ καὶ πραγματικὰ ἡμῶν συμφέροντα ἀπαιτεῖ χρόνον μακρὸν καὶ ἀγῶνας πολλούς, ἐγὼ δὲ μόνος δὲν θέλω κατορθώσει ν' ἀποδείξω ὅτι αἱ πλατύφυλλοι πλάτανοι δὲν φύονται οὐδ' ἀκμάζουσιν, ὅσον ἐγὼ οἶδα, ἐν γῇ ἀνύδρῳ καὶ αὐχμηρᾷ. Ἐπειδὴ δὲ ἔχω στερρὰν τὴν πεποίθησιν, ἐπὶ λόγων ἀποχρώντων βασιζόμενος, ὅτι εἶναι δυσχερέστατον ἐν τῇ παρούσῃ γενεᾷ νὰ πεισθῶσιν οἱ διὰ τὴν βαρυτάτην προγονικὴν κληρονομίαν ἐθνικῶς προκατειλημμένοι, καὶ πότε; ὁπότε τὰ κοινωνικά, ἠθικά, θρησκευτικὰ καὶ ὑλικὰ θεμέλια σοβαρῶς παρ' ἡμῖν ἐσαλεύθησαν, διὰ τοῦτο ἀπέσυρα τὸ ὑπόμνημά μου, ἐπιφυλάξας ἐμοὶ μόνον τὴν τελευταίαν λέξιν, τὴν ἐπισφραγίζουσαν προσωρινῶς τὸ ζήτημα τοῦτο καὶ τὴν γενομένην συζήτησιν.

Ἔγραφον τῇ 19 νοεμβρίου 1895.

ΑΝ. ΧΡΗΣΤΙΔΗΣ

ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

ΕΠΙ ΤΟΥ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΖΩΓΡΑΦΕΙΟΥ ΕΛΛ. ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ

Κύριοι,

Τὴν ἐσπέραν ταύτην προτίθεμαι πάλιν νὰ πραγματευθῶ περὶ τοῦ προγράμματος καὶ τῆς ἐκδόσεως τῆς Ζωγραφείου Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης, ἐλπίζω διὰ τελευταίαν φοράν, καὶ νὰ ἐρωτήσω τί ὁ Σύλλογος φρονεῖ, ἤτοι ἐὰν σὺν ἐμοὶ εὔχηται τὴν κατὰ τὰς ἀληθεῖς καὶ ἐπειγούσας ἡμῶν ἀνάγκας μεταρρύθμισιν τοῦ εἰρημένου προγράμματος· πρὶν δ' ἄρξωμαι τῆς ἐκθέσεως τῶν λόγων τῆς προτεινομένης μεταρρυθμίσεως, λόγων γνωστῶν εἰς τινα μόνον τῶν μελῶν, ἀλλ' ὑπὸ τῶν πλείστων ἀγνοουμένων καὶ δι' αὐτὸ τοῦτο ἐπαναλαμβανομένων, ἐπιτρέψατέ μοι εἰσαγωγικῶς νὰ εἴπω ὀλίγα τινὰ ἐκ τοῦ ἱστορικοῦ μέρους τοῦ ζητήματος.

Τὴν γνώμην περὶ μεταρρυθμίσεως τοῦ προγράμματος συνεπῶς καὶ τῆς ἐκδόσεως τῆς Ζωγραφείου Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης, τὸ πρῶτον δημοσίᾳ ἐξέφρασα ἐν τῇ τῶν πεπραγμένων μοι λογοδοσίᾳ τοῦ 1893, ἔνθα, τὸν λόγον ποιούμενος διὰ γενικῶν γραμμῶν, εἶπον ὀλίγα τινά, ἤτοι «ἦτο ἀρά γε ἀναγκαία ἡ πολυμαθὴς αὕτη τῶν ἀρχαίων ποιητῶν καὶ συγγραφέων ἔκδοσις, τόσων ἄλλων χρησιμωτέρων καὶ ὁμογλώσσων διὰ τοὺς ὀρεγομένους ἐκδόσεων ὑπαρχουσῶν, ἀφοῦ στερούμεθα, οἵ τε λόγιοι καὶ μή, πολυτιμοτάτων ἐν τῇ νέᾳ ἡμῶν γλώσσῃ ἐφοδίων, ἀφοῦ στερούμεθα τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς ἱστορίας τοῦ Grotte, τῆς ῥωμαϊκῆς ἱστορίας τοῦ Momsen, τῆς ἱστορίας τῶν Ἀθηνῶν τοῦ Curtius, τῆς μεγάλης ἱστορίας τῆς φιλοσοφίας τοῦ Zeller καὶ ἄλλων, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμός, ἀφοῦ στερούμεθα τῶν θεωρητικῶν καὶ φυσικῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν ἀπολύτως ἀναγκαίων τεχνολογικῶν καὶ κλασικῶν ἐγχειριδίων, ἄνευ τῶν ὁποίων ἀδύνατος ἡ παρακολούθησις τῶν συγχρόνων ἐπιστημῶν καὶ βιοτεχνιῶν, τῆς βιομηχανίας καὶ τοῦ ἐμπορίου;» Συγχαρητήρια διὰ πάντα ταῦτα, ἀλλ' οὐδὲν ὄφελος· τότε καὶ ἐγὼ ἐπέδωκα τῇ 1 δεκεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους διὰ τοῦ γραφείου τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου καὶ διὰ τὴν Φιλολογικὴν Ἐπιτροπὴν ὑπόμνημα φέρον τίτλον: «Παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ προγράμματος καὶ τῆς ἐκδόσεως τῆς Ζωγραφείου Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης», ἐν ᾧ προσεπάθησα ν' ἀποδείξω, ὅτι τὸ μὲν πρόγραμμα ἐμπεριλείει ψηλαφητὴν ἀντίφασιν, ὅτι δὲ ἡ ἐκ τοιούτου προγράμματος ἀρχὴν λαβοῦσα ἔκδοσις τῶν ποιητῶν καὶ συγγραφέων, μὴ δυναμένη νὰ συντελίσῃ εἰς τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν ἢ τὴν ἠθικὴν μόρφωσιν τῆς πολυπληθεστέρας τῶν ὁμογενῶν τάξεως, δι' ἣν κυρίως ὑπὸ τοῦ χορηγοῦ προωρίσθη, εἶναι ἀπώλεια χρόνου, ἄσκοπος δαπάνη πολυτίμου χρήματος καὶ αὐτὸ τοῦτο πυργοποιία.

Τὸ ὑπόμνημα τοῦτο ὑπὸ τῆς τότε Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς δὲν ἐκρίθη, οὐχὶ δι' ἄλλον λόγον, ἀλλὰ διότι ἀναγνωσθὲν, παρὰ τὴν ἐπιθυμίαν μου, τὸ πρῶτον ἐν τακτικῇ συνεδριάσει, ἀπεστάλη βραδύτερον εἰς τὴν Φιλολογικὴν Ἐπιτροπήν, ἥτις καὶ αὐτὴ δύο ἢ τρεῖς μόνον συνεδριάσεις τὸ ἔτος ἐκεῖνο συνεκρότησεν· ἔκρινεν ὅμως αὐτὸ ἐπιτροχάδην ἡ Φιλολογικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ ἔτους 1894—95, ἥτις διὰ μακρᾶς ἐκθέσεως ἠθέλησε ν' ἀποδείξῃ, ὅτι πάντα καλῶς ἔχουσι καὶ καλῶς ἐγένοντο ὅσα ἐγένοντο, μετὰ τῆς προσθήκης: νὰ γίνῃ καὶ μικρὰ τῶν ἑλλήνων ποιητῶν καὶ συγγραφέων ἔκδοσις, ἐὰν εἰς τοῦτο συγκατίνευε καὶ ὁ χορηγός. Ἡ κρίσις αὕτη ἀνεγνώσθη τῇ 15 μαΐου τοῦ παρελθόντος ἔτους ἐν πλήρει σιγῇ· καὶ δύο μὲν μέλη, οὐχὶ ἐξ ἰδίας ἀναγνώσεως τοῦ ὑπομνήματος, ἀλλ' ἐπὶ τῆς κρίσεως μόνον τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς στηριχθέντα, συνεφώνησαν ἐμοί, δύο δ' ἕτερα ἤττον ἀρμόδια καὶ αὐτὰ μὴ ἀναγνόντα τὰ ἐμὰ καὶ θαρρήσαντα εἰς τὰ πτερὰ τῆς φαντασίας, ἐν οὐ δέοντι, διότι περὶ τούτου δὲν προὔκειτο, ἐξιφούλλησαν ὑπὲρ τῶν ὑπ' ἐμοῦ ἀπειληθέντων ἑλλήνων

ποιητῶν καὶ συγγραφέων, ἐμνήσθησαν τῆς τελευταίου, ὡς μὴ ὤφελεν, ἀναφανείσης αἱρέσεως τῶν «πρακτικῶν» καὶ δὲν παρεδέχθησαν τὰ ἐμὰ συμπεράσματα.

Εἰς τὴν κρίσιν τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ τὰς ἀνωδύνους παρατηρήσεις τῶν ῥηθέντων μελῶν μοὶ ἦτο ἀδύνατον ν' ἀπαντήσω· ἱκανὰς λεπτομερείας ὤφειλον ν' ἀναιρέσω καὶ τινας παρανοήσεις τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς νὰ ὑποδείξω· διὰ ταῦτα εἶπον, — ἦτο ἤδη καὶ ἡ ὥρα προκεχωρηκυῖα καὶ τὸ θέμα δυσεξάντλητον, — ὅτι ἀποσύρω τὸ ὑπόμνημα, ὅτι δὲν συμμερίζομαι τὰς γνώμας τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς, ἃς θεωρῶ περιπλέον καὶ λίαν ἐγωϊστικάς, καὶ ὅτι θὰ ἐπανέλθω ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου. Ἀπόφασίς τις δὲν ἐλήφθη, διότι περὶ γνώμης προὔκειτο, οὐχὶ δὲ περὶ προτάσεως, καὶ ἐπὶ τούτοις ὁ πρόεδρος τοῦ Συλλόγου, παραπέμψας καὶ τὴν πρότασιν τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς περὶ μικρᾶς ἐκδόσεως εἰς προσεχῆ συζήτησιν, διέλυσε τὴν συνεδρίασιν. Τότε ἀκριβῶς καὶ ἡμεῖς, εὐμενεῖ τῶν φίλων ἑταίρων ψήφῳ, ἀναλαβόντες τὴν προεδρείαν τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου, δὲν ἠδυνήθημεν ἀμέσως νὰ ὑποβάλωμεν τὰς δεούσας παρατηρήσεις, ἕνεκα δὲ τῶν θερινῶν διακοπῶν ἀνεβάλομεν αὐτὰς εἰς τὴν ἔναρξιν τῶν τακτικῶν συνεδριάσεων· ἀλλὰ καὶ τότε οὐδὲν κατωρθώσαμεν, ἐξ ἀβροφροσύνης ὑποχωρήσαντες εἰς δύο ἐπίλεκτα τοῦ Συλλόγου μέλη ἐπειγόμενα ν' ἀναχωρήσωσιν· χρώμενοι ὅμως τῷ δικαιώματι τῆς τελευταίας λέξεως ἐπὶ τῆς γενομένης συζητήσεως, ἀνέγνωμεν τῇ 19 νοεμβρίου τοῦ λήξαντος ἔτους τὰς εἰς τὴν κρίσιν τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς παρατηρήσεις. Αἱ παρατηρήσεις ἡμῶν προὐκάλεσαν ἀληθῶς ζωηράς τινας ἀντιρρήσεις, κατέδειξαν ὅμως καὶ τι λίαν σημαντικόν: ἐκ τῆς αὐθορμήτου συμμετοχῆς καὶ ὑποστηρίξεως τῶν ἀρμοδιωτέρων διὰ τὰ ὑπ' ἐμοῦ λεχθέντα ἐγένετο ἐν τῇ φυσιογνωμίᾳ τῶν περισσοτέρων μελῶν ἀλλοίωσίς τις, ἤτοι ἐν τῷ προσώπῳ αὐτῶν ἀπετυπώθη ἡ σιωπηλὴ συγκατάθεσις καὶ ἀναγνώρισις τῆς ἀληθείας τῶν ἐμῶν παρατηρήσεων. Ἀλλ' εἰς ἐμὲ ἀπεκαλύφθη καὶ ἕτερόν τι σημαντικώτερον· ἀπεκαλύφθη ἡ πλάνη μου, θελήσαντος ἐπὶ γενικωτάτου ζητήματος, παντὶ λογίῳ εὐπροσίτου, νὰ γνωρίσω τὴν γνώμην τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ οὐχὶ ἀπ' εὐθείας τοῦ Συλλόγου. Προὔκειτο ἆρά γε περὶ ἑρμηνείας χωρίου τινὸς δυσλήπτου καὶ τῆς συντάξεως ἢ κριτικῆς διορθώσεως αὐτοῦ; Οὐχί· προὔκειτο ἁπλῶς νὰ γνωσθῇ καὶ νὰ συζητηθῇ, ἐὰν ἡ ἔκδοσις τῶν Ἑλλήνων ποιητῶν καὶ συγγραφέων, ὡς διὰ τοῦ προγράμματος τῆς Ζωγραφείου Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης προεκηρύχθη, ἀνταποκρίνηται πρὸς τὰς πολλαπλᾶς καὶ ἐπειγούσας ὑλικὰς, πνευματικὰς καὶ ἠθικὰς τοῦ Γένους ἀνάγκας, καὶ ἐὰν, ἀναγνωριζομένου τοῦ ἀπροσφυοῦς τοῦ προγράμματος, μεταρρύθμισίς τις αὐτοῦ, συμφώνως πρὸς τὰς ὑποδεικνυομένας καὶ ὑποδειχθησομένας ἀνάγκας, δὲν ἤθελεν εἶναι εὐκταία καὶ ἐκπλήρωσις καθήκοντος ἱερωτάτου πρός τε τοὺς ὁμογενεῖς ἡμῶν καὶ πρὸς αὐτὸν ἔτι τὸν χορηγόν. Ἐπὶ τοιαύτης τινὸς προτάσεως γνώμην δύναται μὲν καὶ ἡ Φιλολογικὴ Ἐπιτροπή, ὅταν ἐμβριθῶς συλλογισθῇ, νὰ ἐξενέγκῃ, ἀλλ' ἀναμφιρρήστως καὶ κυριαρχικῶς ἡ ὁλομέλεια μόνον τοῦ Συλλόγου, ἡ περιλαμβάνουσα, ἐκτὸς τῶν φιλολόγων καὶ διδασκάλων, πολλοὺς ἐπιστήμονας καὶ ἄλλους πεπειραμένους καὶ γνώστας τῶν ἀναγκῶν ἡμῶν, δύναται καὶ ὀφείλει. Ὅθεν, ἀναγνωρίζων τὴν πλάνην μου, ἐπανορθῶ ὅπερ διέπραξα παράτυπον, καὶ ὑποβάλλω μεταξὺ ἄλλων καὶ τοῦ ὑπομνήματός μου τὰ οὐσιωδέστερα περιληπτικῶς εἰς τὴν κρίσιν τῶν μελῶν, ὅπως, ὡριμώτερον μελετωμένου τοῦ πρὸ τριετίας διὰ τῆς προεδρικῆς λογοδοσίας τεθέντος ζητήματος τούτου, ἀποφανθῆτε, αὐτήκοοι γινόμενοι, ἐὰν φρονῶ ὀρθῶς ἢ παραφρονῶ. Δικαιοῦμαι νὰ γινώσκω τὴν γνώμην τοῦ Συλλόγου· πρόκειται περὶ γνώμης, ἐὰν εὐκταία εἶναι ἡ τροποποίησις· οὐχὶ δὲ περὶ ἀποφάσεως πρὸς τροποποίησιν τοῦ προγράμματος, διότι ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ ὁ Σύλλογος μόνον μετὰ προηγουμένην συγκατάθεσιν καὶ τοῦ ἑτέρου τῶν συμβληθέντων μερῶν, ἤτοι τοῦ χορηγοῦ, δύναται ν' ἀποφασίσῃ. Μὴ ταραχθῆτε δὲ ἐὰν ἀκούσητε, ὅτι δῆθεν ὁ Σύλλογος οὐδὲν ἀπεφάσισε καὶ δὲν ἠδύνατο νομίμως δι' ὃν ἀνέφερα λόγον καὶ διότι διὰ τοῦ ὑπομνήματός μου, τὸ ὁποῖον καὶ ἀνεκάλεσα, ὅπως ἐπανέλθω, εὐχὴν μόνον ἐξέφραζον, οὐχὶ δὲ πρότασιν· ὑποκειμένου δὲ λόγου περὶ εὐχῆς, ἣν ἀγνοεῖ ὁ Σύλλογος ἐὰν συμμερίζηται ὁ χορηγός, δὲν ἠδύνατο ἐλαφρᾷ τῇ καρδίᾳ νὰ προβῇ εἰς ἀπόφασιν· ἀλλὰ καὶ ἀπόφασίς τις ἐὰν ὑπῆρχε δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ κωλυθῇ ὁ Σύλλογος νὰ ἐπανέλθῃ καὶ σκεφθῇ ὡριμώτερον· ὅταν ῥηταὶ τοῦ Συλλόγου ἀποφάσεις, οἷαι ἡ περὶ Καραπανείου καὶ Βουτσιναίου ἀγῶνος, μετὰ βαθεῖαν καὶ ἐπισταμένην μελέτην καρποφόρως

ἐτροποποιήθησαν, βεβαίως δύναται νὰ τροποποιηθῇ καὶ πρόγραμμα πολλαχῶς ἤδη παραβιασθέν, ἀφοῦ, ὡς εἶναι γνωστόν, καὶ τῶν κοινοβουλίων αἱ ἀποφάσεις, ὅταν αἱ γενικαὶ ἀνάγκαι ἀπαιτῶσι, καταργοῦνται ἢ μεταρρυθμίζονται ὑπὸ τῶν αὐτῶν πολλάκις ἀντιπροσώπων, μόνοι δὲ οἱ αἰώνιοι τοῦ παντὸς νόμοι εἶναι σταθεροὶ καὶ ἀμετάβλητοι.

Καὶ ἤδη ἐπὶ τὸ προκείμενον· θὰ περιορισθῶ εἰς τὰ κυριώτερα τοῦ ὑπομνήματός μου, δευτερεύοντα δέ τινα, περὶ ὧν κατὰ τὸ φαινόμενον διαφωνῶ, δὶν θέλω ἐγγίσει· « σκοπουμένης, διὰ τῆς ἐκδόσεως τῶν ἑλλήνων ποιητῶν καὶ συγγραφέων, τῆς πνευματικῆς ἀναπτύξεως καὶ τῆς ἠθικῆς μορφώσεως τοῦ ἔθνους ἡμῶν, ὡς ὑπὸ τοῦ χορηγοῦ ἐπιζητεῖται, ἀνταποκρίνεται καὶ ἡ σύνταξις τοῦ προγράμματος καὶ ἡ ἐπὶ τῇ βάσει τούτου νῦν ἁπαρτιζομένη ἔκδοσις; » Κατὰ τὸ πρόγραμμα, *κεριώτατος* σκοπὸς τῆς ἐκδόσεως τῶν ἑλλήνων ποιητῶν καὶ συγγραφέων εἶναι νὰ γίνωσι κοινὸν ἀνάγνωσμα τῶν μαθητῶν, τῶν ἀποροίτων γυμνασίων τῶν εἰς τέχνας ἢ εἰς ἐμπόριον τραπέντων καὶ στερουμένων τοῦ χρόνου τοῦ ἀπαιτουμένου πρὸς τελείαν κατάληψιν τῶν θαυμασίων ἔργων τοῦ διαυγοῦς πνεύματος τῶν ἀρχαίων». Εἶναι τοῦτο δυνατόν; Ὄχι· σχεδὸν πάντες τοῦ Πλάτωνος οἱ διάλογοι, ἐκτός τινων, τῶν λεγομένων ἐλαττόνων, εἶναι ἀδύνατον ὄχι κοινὸν ἀνάγνωσμα κατὰ τὰς ὥρας τῆς ἀνέσεως, νὰ γίνωσιν, ἀλλ' οὐδὲ διὰ μελέτης συντόνου νὰ κατανοηθῶσιν ἄνευ προηγουμένης διδασκαλίας τοῦ φιλοσοφικοῦ αὐτοῦ συστήματος· τὰ τοῦ Ἀριστοτέλους, ἐν οἷς καὶ τὰ « Μετὰ τὰ φυσικὰ », ἐπίσης ἀδύνατον ἄνευ μελέτης τῆς ἱστορίας τῆς φιλοσοφίας, τῶν πολιτευμάτων καὶ τῶν θεωριῶν τῶν φυσικῶν λεγομένων φιλοσόφων· νομίζετε δ' ὅτι τὰ τοῦ Ἱπποκράτους καὶ Γαλληνοῦ συγγράμματα, ἄνευ γνώσεως καὶ μελέτης τῶν φυσιολογικῶν καὶ φιλοσοφικῶν θεωριῶν, τῆς ἀνατομικῆς καὶ τῶν παθολογικῶν δοξασιῶν, δύνανται νὰ γίνωσι πρόχειρον ἀνάγνωσμα τοῦ τυχόντος; Ὅταν, κύριοι, ἡ κατανόησις τῶν συγγραμμάτων τῶν ῥηθέντων ἀνδρῶν, ἵνα εἰς αὐτοὺς καὶ μόνους περιορισθῶμεν, καὶ δι' αὐτοὺς τοὺς ἐν Πανεπιστημίοις ἐκπαιδευθέντας, ἐὰν δὲν τύχωσιν εἰδικῆς προπαρασκευῆς, προαπαιτῇ ποιάν τινα φιλοσοφικὴν προπαίδειαν καὶ γλώσσης ἐγκράτειαν, πῶς εἶναι δυνατόν, πρὸς Θεοῦ, οἱ μαθηταὶ τῶν σχολείων καὶ οἱ τῶν γυμνασίων ἀπόφοιτοι, οἱ εἰς τέχνας ἢ ἐμπόριον τραπέντες, οἱ στοιχειώδεις μόνον γνώσεις ἀποκομίσαντες καὶ αὐτάς, ἐκ τῶν ταλαιπωριῶν τοῦ βίου, ἐν τῷ περὶ ὑπάρξεως καθημερινῷ ἀγῶνι, ἀπομαθόντες, πῶς εἶναι δυνατόν, λέγω, ἐξοικονομοῦντες τὸν δι' ἄνεσιν αὐτῶν μεμετρημένον χρόνον, δι' ἁπλῆς ἀναγνώσεως νὰ κατανοήσωσι συγγραφεῖς εἰδικούς καὶ νὰ κτήσωνται ἀφ' ἑνὸς μὲν γνώσεις, ἀφ' ἑτέρου δὲ μόρφωσιν ἠθικήν; Ὅταν δὲ βεβαιωθῆτε ὅτι οἱ σοφοὶ ὄντως ἐκδόται, οἱ τὰς ἐκδόσεις ταύτας ἀναλαβόντες, διὰ τῆς πιστῆς ἐκπληρώσεως τοῦ ὑπερφυοῦς τούτου προγράμματος κατήρτισαν ἔργα σοφὰ δι' ἀπειροπληθῶν σημειώσεων καὶ διεξοδικωτάτων κριτικῶν καὶ διορθωτικῶν παρατηρήσεων πεπροικισμένα, τοῦθ' ὅπερ καὶ αὐτὸς ὁ ἀοίδιμος Καλλιάδης ἐν μιᾷ λογοδοσίᾳ (1887) αὐτοῦ ἠναγκάσθη νὰ ὁμολογήσῃ, ὅταν ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῶν ὑπὸ τὸ κείμενον σημειώσεων τῶν ἐκδοθέντων ποιητῶν πεισθῆτε, ὅτι δὲν δύνασθε νὰ παρακολουθήσητε σαφῶς καὶ μεθ' ὑπομονῆς τὸ δι' αὐτῶν ἑρμηνευόμενον, θέλετε καὶ ὑμεῖς συνομολογήσει, ὅτι τοιοῦτον πρόγραμμα τοιαύτας ἐκδόσεις ἐγκυμονοῦν εἶναι λίαν ἐλαττωματικόν, ὅτι τοιοῦτον πρόγραμμα, ἀποσκοποῦν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν δῆθεν τοῦ πνεύματος καὶ τὴν ἠθικὴν μόρφωσιν τῶν εἰς τέχνας καὶ ἐμπόριον ἀσχολουμένων μαθητῶν καὶ ἀποφοίτων, ἐμπεριλείει δεινὴν ἀντίφασιν καὶ δὲν ἀνταποκρίνεται οὔτε πρὸς τὰς ἀληθεῖς καὶ πραγματικὰς ἡμῶν ἀνάγκας, οὔτε εἰς τὸ γράμμα καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ χορηγοῦ.

Ἐὰν, κύριοι, αἱ ἐκδόσεις τῶν Ἑλλήνων ποιητῶν καὶ συγγραφέων πρόκηται νὰ γίνωσι κοινὸν ἀνάγνωσμα διὰ τὴν ἀνάπτυξιν ὡρισμένης τάξεως τῶν ὁμογενῶν, ἡ τροποποίησις τοῦ προγράμματος κατὰ τὰ ἀνωτέρω γενικώτερον εἰρημένα ἐπιβάλλεται· ἀλλὰ δὲν ἐπιβάλλεται ἀρά γε καὶ ἐκ τῆς ἑτέρας ἀπόψεως, τῆς μορφωτικῆς τοῦ Γένους; Ἡ μελέτη τῶν Ἑλλήνων ποιητῶν καὶ συγγραφέων ἀναπτύσσει παντὸς ἀνθρώπου εὖ ἠγμένου τὸ πνεῦμα καὶ μορφοῖ τὸ ἦθος· ἐὰν δὲ πάντοτε οὕτως ἔχῃ, δι' ἡμᾶς καὶ ἐν τῇ παρούσῃ μάλιστα κοινωνικῇ ἡμῶν ἀνωμαλίᾳ, εἶναι ἀναπόδραστος καὶ ἐκ τῆς καταγωγῆς ἡμῶν ἔτι ἐπιβεβλημένη ἡ σπουδὴ καὶ μελέτη τῶν ποιητικῶν καὶ συγγραφικῶν ἔργων τῶν ἐχόντων ἀναγνωρισμένην μορφωτικὴν τοῦ ἤθους δύναμιν· εἶναι ὅρος ἱστορικῆς ὑπάρξεως ἡ δι' αὐτῶν ὡς ἠθοπλαστικῶν μόρφωσις χαρακτῆρος, δι' οὗ ζῇ τὸ Γέ-

νος καὶ ἐξασφαλίζεται ὁ ἀνθρωπισμὸς πάσης κοινωνικῆς ὁμάδος. Ὑπὸ τοιαύτας σκέψεις συντάσσων τὸ ὑπόμνημά μου ἔγραφον: ὅτι τὸ πρόγραμμα τῆς Ζωγραφείου Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης δὲν δεικνύει πνεῦμα ἐμβαθύναν εἰς τὴν διάγνωσιν τῶν ἐθνικῶν ἡμῶν ἀναγκῶν, ὅτι ἡ ἔκδοσις ἡ ἐκ τοιούτου προγράμματος μὴ συντελοῦσα εἰς τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν, ὀλιγώτερον θὰ συντελέσῃ εἰς ἠθικὴν μόρφωσιν· κατὰ ταῦτα δ' ὑπέδειξα τίνα, κατ' ἐμὲ κριτήν, τὰ κατ' ἀμφοτέρας τὰς ἀπόψεις δυνάμενα καὶ τὰς γνώσεις ἡμῶν ν' αὐξήσωσι καὶ τὰς ἠθικὰς καὶ ψυχικὰς ἡμῶν δυνάμεις νὰ κρατύνωσι καὶ ἐξευγενίσωσι· τὰ Ὁμηρικὰ ἔπη, τὰ δράματα τῶν τραγικῶν, τὰ ἱστορικὰ ἔργα τοῦ Ἡροδότου, Θουκυδίδου, Ξενοφῶντος, οἱ Παράλληλοι καὶ τὰ Ἠθικὰ τοῦ Πλουτάρχου, οἱ κυρίως μορφωτικοὶ ῥητορικοὶ λόγοι τῶν ἀρχαίων ῥητόρων οἷοι π. χ. ἐκ τῶν τοῦ Δημοσθένους: οἱ κατὰ Φιλίππου, οἱ Ὀλυνθιακοί, οἱ περὶ Παραπρεσβείας, ὁ ὑπὲρ Μεγαλοπολιτῶν, ἔστω καὶ ὁ πρὸς Λεπτίνην καὶ ὁ περὶ Στεφάνου· ῥηθήτω δ' ἐνταῦθα: εἶναι ἀρά γε καὶ πάντες οἱ λόγοι τοῦ Δημοσθένους καὶ τοῦ ἤθους μορφωτικοί; ἴσως ἤθελέ τις εἰπεῖ μάλιστα· καὶ εἰλέχθη· ἀλλ' ἐγὼ λέγω δεινὼς ἀπατᾶται ὁ τοιοῦτος· ἐκ τῶν 60 περίπου ῥητορικῶν λόγων τοῦ Δημοσθένους οἱ 42 εἶναι ἀπολογίαι ἢ κατηγορίαι δικαστικαὶ ἐπὶ ὑποθέσεων ἰδιωτικῶν (οἷον περὶ προικὸς, ψευδομαρτυριῶν, κληρονομιῶν κτλ. κτλ.) δυνάμεναι νὰ χρησιμεύσωσιν ὑποκείμενον μελέτης τοῦ νομομαθοῦς τοῦ ἐπιθυμοῦντος ν' ἀνεύρῃ τὰς πηγὰς τοῦ ἀστυκοῦ δικαίου ἐν τῇ ἀρχαιότητι, ἀλλ' οὐχὶ ν' ἀναγνωσθῶσι πρὸς τέρψιν, ὡς ὁρονεῖ ἡ περυσινὴ Φιλολογικὴ Ἐπιτροπὴ, οὐδαμῶς δὲ νὰ προβιβάσωσι τὸ ἠθικὸν καὶ θρησκευτικὸν εἶναι τῶν μαθητῶν καὶ ἀποφοίτων, τῶν εἰς τέχνας ἢ ἐμπόριον καὶ βιομηχανίαν ἀπησχολημένων· καὶ ἐκ τῶν ῥητορικῶν λόγων τοῦ Λυσίου μόνος ὁ Ἐπιτάφιος καὶ ὁ κατὰ τοῦ Ἐρατοσθένους, ἐκ δὲ τῶν τοῦ Ξενοφῶντος ναὶ μὲν τὰ πλεῖστα ἀλλ' ὄχι καὶ πάντα τὰ ἔργα δύνανται νὰ ἐξάρωσι τὸ φρόνημα ἡμῶν· καὶ οὕτω καθεξῆς περὶ ἄλλων συγγραφέων· περὶ δὲ τῶν εἰδικῶν, ἤτοι φιλοσόφων, φυσιοδιφῶν, ἰατρῶν καὶ ἄλλων οὐδένα μετὰ τὰ λεχθέντα ποιοῦμαι λόγον. Ἐκ τῶν εἰρημένων, κύριοι, φανερὸν γίγνεται ὅτι καὶ ὁ σκοπὸς τῆς ἠθικῆς μορφώσεως τῆς γνωστῆς τῶν ὁμογενῶν τάξεως διὰ τοῦ ὑπάρχοντος προγράμματος δὲν ἐπιτυγχάνεται, διότι περιλαμβάνει ἔργα συγγραφικὰ, περὶ ἃ δύνανται ν' ἀσχοληθῶσι καὶ ἐντρυφήσωσιν οἱ φιλόλογοι, φιλόσοφοι καὶ πᾶς ἐπιστήμων ἀνερευνῶν τὰς ἀρχὰς τῆς οἰκείας ἐπιστήμης· ἑπομένως ἡ μεταρρύθμισις τοῦ προγράμμανος καὶ ἐξ ἀπόψεως ἠθικῆς μορφώσεως εἶναι ἀνάγκη ἐπιτακτική.

Ἐκτὸς τῶν λόγων τούτων καὶ ἄλλων ὑπὲρ τῆς μεταρρυθμίσεως ταύτης ἐν τῷ ὑπομνήματί μου ἀναγραφέντων, ὑπάρχουσι καί τινες οὐχὶ ὀλιγώτερον οὐσιαστικοί. Αἱ γενόμεναι ἐκδόσεις εἶναι ἀπρόσιτοι εἰς τὰ πτωχὰ ἡμῶν βαλάντια, διὰ δὲ τοῦ ὄγκου, τοῦ σχήματος καὶ τῆς ὑπερφορτώσεως τῶν σημειώσεων καὶ τοῖς καθηγηταῖς δύσχρηστοι. Ἐντεῦθεν καὶ τὸ ἀλγεινὸν θέαμα τῶν ἐν τῇ ἀποθήκῃ κειμένων καὶ μὴ ζητουμένων ἀντιτύπων, διότι ἐκ τῶν ὑπερτριακοσίων, τὰ ὁποῖα λαμβάνομεν ἐξ ἑκάστου τόμου, μόλις 20-25 δωρεὰν τοῖς σχολαρχείοις καὶ γυμνασίοις παρέχονται, 8 ἢ 10 πωλοῦνται, τὸ δὲ σύνολον ἐκ 1250 περίπου τόμων κεῖται ἄχρηστον ἐν μακαρίᾳ ἀναπαύσει. Περιπλέον ἡ πλήρης ἔκδοσις τῶν ἀγγελθέντων ποιητῶν καὶ συγγραφέων τῆς πρώτης καὶ δευτέρας περιόδου ἀμφίβολον εἶναι ἐάν ποτε συντελεσθῇ ἐντὸς χρονικοῦ διαστήματος δύο καὶ πλέον αἰώνων, οὕτω δὲ ἀναγκαίως καὶ φυσικῶς οὐ μόνον ἡ παροῦσα καὶ ἡ διάδοχος αὐτῆς γενεὰ, δι' ἃς εἶναι προωρισμένη ἡ ἔκδοσις, δὲν θέλει δυνηθῇ ν' ἀναγνώσῃ, κατὰ τὸ πρόγραμμα, οὐδὲ τὸ πολλοστημόριον τῶν ἔργων τοῦ δαιμονίου πνεύματος τῶν ἀρχαίων, ἀλλὰ καὶ αἱ διαδεξόμεναι ἡμᾶς ἐν ἀπωτέρῳ μέλλοντι γενεαὶ ἀπόγονοι τῶν προγενεστέρων, ἀγεύστων οὐχὶ τοιαύτης πλέον μεγαλοπρεποῦς παιδαισίας, ἀλλὰ τοῦ πρωτίστως ἀναγκαιοῦντος πνευματικοῦ ἄρτου, οὐδὲν καρπωθήσονται ὄφελος, διότι, ὑπὸ τοὺς ἐξακολουθοῦντας παρ' ἡμῖν παιδευτικοὺς ὅρους, χείρονες ἡμῶν ἔσονται, αἱ δὲ ἐκδόσεις, ἕνεκα τῶν ὁσημέραι γιγαντιαίων ἀλμάτων τῆς ἐπιστήμης, ἐντὸς τετάρτου αἰῶνος θεωρηθήσονται πεπαλαιωμέναι καὶ ἀνωφελεῖς.

Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε μετὰ πολλῆς τῆς συντομίας ῥηθέντων φαεινῶς δηλοῦται, ὅτι ὁ σκοπὸς τῆς ἐκδόσεως τῆς Ζωγραφείου Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης διὰ τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν καὶ ἠθικὴν μόρφωσιν τῶν ὁμογενῶν ἡμῶν κατ' ἐπίφασιν μόνον ὑφίσταται, καὶ ὅτι, ἀληθῶς εἰπεῖν, δι' αὐτῆς μέγα τι ἐπιζητεῖτο γαργαλίζον τὴν ἐθνικὴν φιλαυτίαν, οὐχὶ δὲ θεμελιοῦν· ὅταν δ' ἀναγινώσκῃ τις τὰ ἐν ταῖς

συνεδριάσεσιν ἐνταῦθα ἄλλοτε λεχθέντα καὶ γραφέντα περὶ τῆς ἐκδόσεως τῆς Ζωγραφείου Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης, πείθεται πλέον ὅτι μνημεῖον δι' αὐτῆς ἐπιθυμοῦμεν νὰ στήσωμεν· ναί, μνημεῖον καὶ οὐδὲν πλέον, μνημεῖον παρεμφερὲς τῇ μεγαλοπρεπεῖ καὶ καλλιμαρμάρῳ κρήνῃ περιλαλήτου ἀρχαίας ἑλληνικῆς πόλεως, ἥτις, πρὸς θεραπείαν τῆς λειψυδρίας καλλιτεχνικῶς κτισθεῖσα, οὐδέποτε κατώρθωσε νὰ δροσίσῃ τὰ χείλη τῶν πολιτῶν, διότι οὐδόλως καὶ περὶ τοῦ ὕδατος ἐμερίμνησαν.

Ἐπὶ πολύ, κύριοι, ἐβασάνισα καὶ ἐκάκισα ἐμαυτόν, διότι ἐπεθύμησα καὶ ἠνχήθην τὴν ῥιζικὴν μεταρρύθμισιν τοῦ προγράμματος καὶ τῆς ἐκδόσεως τῆς Ζωγραφείου Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης· ἐλυπούμην δέ, μάλιστα μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν εἰς τὴν κρίσιν τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς παρατηρήσεών μου, διότι ἐγώ, ὁ περὶ τῶν σωματικῶν κακοδαιμονιῶν τοῦ ἀνθρώπου ὑποχρεούμενος νὰ σκέπτωμαι, ἐγὼ εὑρέθην πρόθυμος πρὸς τοῦτο, μόνος καὶ στερούμενος συμμάχου ἁρμοδιωτέρου· ὅτε, τύχῃ ἀγαθῇ, ἰδίοις ὄμμασιν ἐπείσθην περὶ τοῦ ἐναντίου. Τῇ 5 σεπτεμβρίου 1889 ἐδημοσιεύθη ἐν τῷ *Τηλεγράφῳ* Ἀλεξανδρείας[1] ἐξ ἀφορμῆς τῆς σκοπουμένης ἐκδόσεως τῆς Γενικῆς Ἱστορίας ὑπὸ τοῦ κ. Δ. Βερναρδάκη, δαπάνῃ τῶν ὁμογενῶν κ. Γ. Ἀβέρωφ, κρίσις ἀριθμητική, ἐκ πρακτικωτάτου πνεύματος καθοδηγηθεῖσα, ὑπὸ τοῦ κ. Ἰωακείμ Βαλαβάνη, ἐν ᾗ οὗτος λόγον ποιεῖται ἐκτενῆ καὶ περὶ τῆς ἐκδόσεως τῆς Ζωγραφείου Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης. Ὁ κ. Ι. Βαλαβάνης εἶναι γνώριμος ὑμῖν καὶ μέλος τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου, χαίρω δὲ πολὺ διότι παρὼν καὶ δημοσίᾳ ἀκούει περὶ τῆς ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ προτεραιότητος αὐτοῦ. Ἐν τῇ κρίσει ταύτῃ, ἣν ἀδυνατῶ ὁλόκληρον νὰ ἀναγνώσω, ἀλλ' ἐν περιλήψει, ὁ κ. Βαλαβάνης μετὰ μαθηματικῆς ἀκριβείας ὑποστηρίζει ὅ,τι ἐγὼ ἐν παρόδῳ εἶπον· 1) ὅτι ἡ Ζωγράφειος Ἑλληνικὴ Βιβλιοθήκη, δι' ἣν οἱ ἐκδόται πλουσιοπαρόχως ἀποζημιοῦνται, ἔχει τιμὴν ὑπέρογκον· κατ' ἀκολουθίαν εἶναι ἀπρόσιτος εἰς τὰ πτωχὰ βαλάντια τῶν φιλολόγων· ἐγὼ προσθέτω: καὶ εἰς τὰ βαλάντια τῶν 80 % τῶν εἰς τέχνας καὶ τὸ ἐμπόριον τραπέντων, διότι καὶ ἐν αὐτοῖς ἐνοικεῖ σύντροφος πιστὸς ἡ πενία· 2) ὅτι ἀνωφελῶς καὶ ἀνεπιτυχῶς ὑπὸ τοῦ χορηγοῦ διετέθη μεγάλη χρηματικὴ ποσότης πρὸς ἔκδοσιν τοιαύτην, διότι, ὡς αὐτὴ βαίνει, *οὐδὲ μετὰ ἑκατὸν* ἔτη θὰ συμπληρωθῇ· ἡμεῖς ὑπελογίσαμεν διακόσια περίπου ἔτη, καὶ νομίζομεν ὅτι δὲν ἀπατώμεθα· 3) ἐξ ὑπολήψεως δικαίας πρὸς τοὺς ἀριθμοὺς ὁ κ. Ι. Βαλαβάνης εἰς 98 ῥρ. ὑπελόγισε τὴν ὅλην ἔκδοσιν τοῦ Σοφοκλέους, εἰς 250 ῥρ. τὴν τοῦ Εὐριπίδου, καὶ ὅτι πρὸς ἀγορὰν συμπάσης τῆς Ζωγραφείου Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης ἀπαιτηθήσονται 10,000 ῥρ. κατ' ἐλάχιστον· πιστεύει ὅμως ὅτι δὲν θὰ συμπληρωθῇ· ἐὰν δὲ τοὐναντίον, μόνοι οἱ Ἀβέρωφ, Ζωγράφοι, Συγγροὶ καὶ Δημητρίου (καὶ αὐτοὶ ὠλιγόστευσαν ἐπ' ἰσχάτων) θὰ στολίσωσι τὰς βιβλιοθήκας αὐτῶν, οἱ δὲ δυσέρωτες ἱρασταὶ τῆς προγονικῆς σοφίας θὰ μείνωσιν ἔξω τοῦ νυμφῶνος, ἤτοι, κατά τινα συμμερισθέντα τότε (*Ὁμόνοια* Ἀλεξανδρείας, 17 ἰανουαρίου 1890) τὴν κρίσιν τοῦ κ. Ι. Βαλαβάνη, τὰ τοιαῦτα συγγράμματα θὰ προορισθῶσι διὰ νεκρὰ μουσεῖα, οὐχὶ δὲ διὰ τὴν *ζῶσαν ἑλληνικὴν κοινωνίαν*· 4) ὁ κ. Ἰωακείμ Βαλαβάνης, διὰ τοὺς αὐτοὺς λόγους, καὶ περὶ τῆς ὑπὸ τοῦ κ. Δ. Βερναρδάκη ἐκδοθησομένης Γενικῆς Ἱστορίας φρονεῖ, ὅτι καὶ αὕτη δυσκόλως θὰ ἐπισκεφθῇ τὰ δώματα τῶν πλείστων, ἤτοι τῶν 99 % ἐκ τῶν ἑλλήνων θνητῶν, ἀφοῦ πάντες οὗτοι στεροῦνται καὶ αὐτοῦ τοῦ ἑλληνικοῦ λεξικοῦ, οἱ δ' ἔχοντες ἐκληρονόμησαν τοιοῦτον ἐκ γονέων ἢ συγγενῶν, ἢ εὗρον αὐτὸ παλαιοπωλικῶς καὶ ἐπὶ τὸ παθολογικώτερον βακτηριοβριθές. Ἀνεφέραμεν τέσσαρας λόγους, δι' οὓς ὁ κ. Ι. Βαλαβάνης ὁμολογεῖ ὅτι τὸ ἔθνος ἐκ τοιούτων ἐκδόσεων οὐδὲν ὠφελεῖται· ἐνταῦθα ἐπιτραπήτω μία παρένθεσις ὄχι ἄσχετος πρὸς τὰ εἰρημένα. Ὁ κ. Ι. Βαλαβάνης ἐκ τῆς μελέτης του ταύτης ὁδηγούμενος προῆλθε καὶ εἰς δύο ἕτερα συμπεράσματα· α') οἱ ἐπιμελούμενοι τοιούτων ἐκδόσεων πρέπει ἁδρῶς νὰ μισθοδοτῶνται ἵνα ἐπιβλέπωσι καὶ τὰ ἔργα· αὐτὰ ταῦτα εἶπεν ὁ κ. Θ. Σαλτέλης ἐν τῇ περὶ συλλογῆς τῶν ζώντων μνημείων ἐκθέσει αὐτοῦ (Ἑλλ. Φιλ. Σύλλογος, ἔτ. 91—92)· ἀμφότεροι ἔχουσι πληρέστατον δίκαιον· οἱ τὴν ἐπιστασίαν τοιούτων ἐκδόσεων ἀναλαμβάνοντες, ἄνδρες τὸ πλεῖστον ἐκ τῆς καθημερινῆς διδασκαλίας ζῶντες, πρέπει ν' ἀμείβωνται ἐν τῷ συμφέροντι αὐτῷ τῶν ἐκδόσεων, ἐὰν περὶ ἐκδόσεων πρόκηται, καὶ τῶν εἰδικῶν μελετῶν, οἷαι εἶναι αἱ ἐπὶ τῶν συλλογῶν τῶν ζώντων μνημείων τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης· β') ὑποδεικνύων τὰ δαπάνη τοῦ ἀοιδίμου Ζάππα

1. Ὅρα καὶ «Νεολόγου» 1886 ἀρ. 6,032, 6,039 καὶ 1890 ἀρ. 6,148.

ἀντὶ εὐτελεστάτης τιμῆς, ἐκδοθέντα ὀγκώδη καὶ πολύτιμα Περὶ ἐλαίας, καλλιεργείας σταφιδαμπέλου, Περὶ ψυχῆς καὶ Θεοῦ (Βράϊλα Ἀρμένη) διδασκαλίας συγγράμματα, καὶ ὑπὸ τῆς ἐν Μασσαλίᾳ ἑλλην. κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τὴν ἔκδοσιν τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Κοραῆ, ὑπέδειξεν ἐπίσης ἐκ μερικῆς ἀπόψεως τὸ σχέδιον ἐνδεχομένου νέου προγράμματος τῆς Ζωγραφείου Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης· ταῦτα ὁ κ. Ἰ. Βαλαβάνης. Τί δὲ φρονοῦσι καὶ οἱ ἐν Ἀθήναις λόγιοι περὶ τῆς ἐκδόσεως ταύτης; Ἐγὼ διεμηνύθην ἐνταῦθα πολλὰ κατὰ τῆς ἐκδόσεως ταύτης, εἶμαι δὲ βέβαιος ὅτι ἄλλοι γινώσκουσι καὶ δύνανται νὰ διαφωτίσωσιν ἡμᾶς· ἀλλ' ἐπειδὴ πιθανὸν εἶναι νὰ μὴ ζητήσωσι τὸν λόγον καὶ νὰ κινδυνεύσω ἀοριστολογῶν, ἐξαναγκάζομαι νὰ ἀνακοινώσω ὑμῖν περικοπὴν ἐπιστολῆς ἀπευθυνθείσης τῷ ἐν Θεσσαλονίκῃ γυμνασιάρχῃ κ. Β. Μυστακίδῃ ἐξ Ἀθηνῶν καὶ φιλοφρόνως λίαν ἐν πρωτοτύπῳ ἀποσταλείσης καὶ εἰς ἐμέ· ἰδοὺ τί λέγει ἀνὴρ τιμώμενος παρ' ὅλων ἡμῶν ἐνταῦθα διὰ τὰ ἐμβριθέστατα αὐτοῦ συγγράμματα: «Λοιπόν, φίλε, ἂν θέλῃς νὰ μάθῃς τὴν ταπεινήν μου γνώμην, ὁ σκοπὸς τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης παντελῶς ἐματαιώθη καὶ ἡ περαιτέρω ἐξακολούθησις αὐτῆς ἀποτελεῖ ἐν *τοῖς νῦν καιροῖς ἐθνικὸν ἔγκλημα*..... Βεβαίως θὰ εἴμεθα τυφλοί, ἂν μὴ ἐβλέπομεν ὅτι ὑπάρχουν ἄλλα ἔργα καὶ ἐθνικώτερα καὶ ἀναγκαιότερα τῶν ἀκατανοήτων τούτων ἐκδόσεων... κτλ.» Λυποῦμαι, κύριοι, μὴ δυνάμενος ν' ἀνακοινώσω καὶ τὸ ὄνομα, διότι τοῦτο δὲν μοὶ ἐπέτρεψεν ὁ κ. Μυστακίδης. Θὰ κρατήσω τῆς ἐπιστολῆς ἀντίγραφον, διότι ἐμπεριέχει γνώμην σοβαρὰν, ἥτις θὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψει ἐὰν ὁ Σύλλογος ἐκφράσῃ τὴν εὐχὴν καὶ ὁ χορηγὸς συναινέσῃ εἰς τὴν μεταρρύθμισιν τοῦ προγράμματος τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης.

Εὔκαιρον εἶναι τώρα νὰ ἐξετάσω καὶ τὸ τίς πταίει. Τὸ πρόγραμμα ὑπέδειξε τοὺς ποιητὰς καὶ συγγραφεῖς, τὴν ἑρμηνευτικὴν καὶ κριτικὴν ὕλην καὶ τὸ μέγεθος αὐτῆς, οἱ δὲ ἐκδόται νομοταγῶς συνεμορφώθησαν πρὸς τὰς ῥητὰς ταύτας ὁδηγίας· ὥστε δὲν πταίουσιν οἱ ἐκδόται. Πταίουσιν ἴσως οἱ συντάξαντες τὸ πρόγραμμα; Κύριοι, φρονῶ, πρὸς ἔπαινον τῆς συνταξάσης αὐτὸ ἐπιτροπῆς ὅτι ἠπατήθη· ἀπατᾶται τις καὶ ἐξ εὐγενοῦς ἐλατηρίου παρορμώμενος· τοιοῦτον εὐγενὲς ἐλατήριον σύμμαχον ἔχον τὸ ἐνθουσιῶδες τῆς ἡμετέρας φυλῆς καὶ ὁρμέμφυτον τοῦ ἀνθρώπου εἰς ἐπίτευξιν ἄμεσον τοῦ τελείου συνέδραμεν οὐσιωδῶς εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ προγράμματος τούτου· εἰς τὸ ἰδεῶδες τοῦτο ἀπονέμω, κύριοι, τὴν σύνταξιν, ἣν ἡμεῖς ἐκ τῶν ὑστέρων μόνον κρίνοντες θεωροῦμεν ἀτυχῆ· δὲν πταίει λοιπὸν καὶ ἡ συντάξασα τὸ πρόγραμμα ἐπιτροπή· πταίομεν ἡμεῖς οἱ μὴ ἔχοντες τὸ θάρρος καὶ τὴν γενναιότητα νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ματαιοπονοῦμεν πεπλανημένην ὁδὸν διανύοντες καὶ μὴ διακηρύττοντες ἐλευθέρως τὴν ἐπὶ τούτῳ γνώμην ἡμῶν· μὴ ἀναμείνωμεν, ἔγραφον ἐν τῷ ὑπομνήματι, τὴν παρέλευσιν ἑκατὸν ἐτῶν, ἀλλ' οὐδ' ἡμερῶν τόσων, διότι αἱ ἀνάγκαι ἡμῶν ἐν τῇ γενικῇ τῶν ἐθνῶν ἀναμορφωτικῇ κινήσει καὶ τῷ συναγωνισμῷ καθ' ἑκάστην αὐξάνουσι καὶ ἐπείγουσαι γίγνονται· ἀποταθῶμεν τῷ Ἐξ. Χρηστάκῃ Ζωγράφῳ καὶ ὑποβάλωμεν αὐτῷ τὴν εὐχὴν τοῦ Συλλόγου, εὐχὴν γενικὴν, ζητοῦντες τὴν μεταρρύθμισιν συμφώνως τῇ ἐπιθυμίᾳ αὐτοῦ: ὑπὲρ τῆς πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς ἀναπτύξεως καὶ μορφώσεως τοῦ Γένους ἡμῶν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῆς ὑλικῆς προόδου· διότι, ἐπαναλαμβάνω τὸ τοῦ Ἀριστοτέλους, «πρότερον τὸ σῶμα τῇ γενέσει», ὅπερ ἐν τῇ γραμματικῇ καὶ λογικῇ συναφείᾳ δηλοῖ, ὅτι καὶ ὁ ὑλικὸς κόσμος καὶ ἡ χρησιμοποίησις αὐτοῦ εἶναι ἀναπόφευκτον στοιχεῖον τῆς λογικῆς ἡμῶν ὑπάρξεως.

Ἐνταῦθα ὤφειλον νὰ καταπαύσω· πλὴν ἐπιτρέψατέ μοι νὰ εἴπω ὀλίγα τινὰ γενικώτατα περὶ τῆς ὑπ' ἐμοῦ προτεινομένης μεταρρυθμίσεως· καὶ ἐπὶ τούτῳ παρακαλῶ νὰ ἐπιστήσητε μικρὸν τὴν εὐμενῆ ὑμῶν προσοχήν. Βλέπων, κύριοι, τὰς γνωστὰς ὑμῖν ἀνωμαλίας καὶ ἐλλείψεις τοῦ προγράμματος καὶ τῶν γενομένων ἐκδόσεων, θεωρῶν ματαίαν τὴν ἐξακολούθησιν τοῦ ἀτόπου, μάλιστα ἐν τοῖς παροῦσι χρόνοις, καθ' οὓς, διὰ τῆς καθ' ἡμέραν ἐπιμιξίας, ἐξ ἴσου στενῶς καὶ μετὰ τῶν ἄλλων ἐθνῶν συνδεόμεθα ὅσον καὶ μετὰ τῶν ἀρχαίων καὶ συνεπῶς ἀκεραίαν ὑριστάμεθα τὴν ἰσχυρὰν ἐπίδρασιν τοῦ ἐκ τῆς ἀλληλεγγύης ταύτης ὑλικοῦ καὶ πνευματικοῦ βίου, ἐσκέφθην ὅτι ἡ Ζωγράφειος Ἑλληνικὴ Βιβλιοθήκη δύναται νὰ διαιρεθῇ εἰς δύο: 1) εἰς τὴν Ζ. Ε. Βιβλιοθήκην διὰ τὴν λογιωτέραν τάξιν, καὶ 2) εἰς τὴν Ζ. Ε. Βιβλιοθήκην διὰ τὸν λαόν. Εἰς τὴν ἰδέαν ταύτην ἔχω συντρέχουσάν μοι καὶ βοηθοῦσαν τὴν γνώμην ἀνδρῶν τοῦ Γένους ἡμῶν διασημοτάτων, ἐν οἷς ὁ Ἀδαμάντιος Κοραῆς, ὁ Ἄνθιμος Γαζῆς (ὅρα ὑπόμνημα), ὁ Θεόκλητος Φαρμακίδης, ὁ Γεν-

νάδιος, ὁ Ἀλέξανδρος Ῥίζος Ῥαγκαβῆς (Ἀπομν. Α. Ῥ. Ῥαγκαβῆ, τόμ. 1, σελ. 253), ὁ σοφὸς γαλάτης ἑλληνιστὴς Boissonade, καὶ ὅσοι ἄλλοι, οὓς δὲν ἐνθυμοῦμαι, οἵτινες τὰς αὐτὰς ἐν τῇ προόδῳ τῆς ληγούσης ταύτης ἑκατονταετηρίδος ἀπεφήναντο γνώμας. Δὲν ἐτόλμησα νὰ προτείνω τὴν διαιρετέαν ὕλην, ἀλλ' ἐκ τῶν ἐγκατεσπαρμένων τῇδε κἀκεῖσε γενικῶν καὶ εἰδικῶν παρατηρήσεων ὑπεδείκνυον περίπου τὸ σχέδιον τῆς μεταρρυθμίσεως ταύτης· τὸ διάγραμμα δύναται σήμερον συστηματικώτερον νὰ συνοψισθῇ ὡς ἀκολούθως: 1) εἰς ἐκδόσεις ἐπιτομωτέρας τῶν ἀρίστων ποιητῶν καὶ συγγραφίων, ἤτοι ἐκείνων ἐκ τῶν συγγραφίων καὶ δὴ ἐκείνων ἐκ τῶν ἔργων αὐτῶν, τὰ ὁποῖα σὺν τῇ ἀναπτύξει τοῦ πνεύματος καὶ πρὸς ἠθικὴν ἀποσκοποῦσι μόρφωσιν· 2) μεταφράσεις τῶν ἀριστουργημάτων τῆς ρωμαϊκῆς φιλολογίας· 3) μεταφράσεις τῶν ἐξοχωτέρων πνευματικῶν προϊόντων, τὰ ὁποῖα, ἵνα ἀφ' ἑνὸς εἶναι χρήσιμα τοῖς εἰδικοῖς, συντελοῦσι καὶ εἰς τὴν γενικωτέραν μόρφωσιν παντὸς εὐπαιδεύτου ἀνθρώπου· ἐκύρωσα δὲ ταῦτα πάντα καὶ διὰ τῆς μαρτυρίας τοῦ ἐν Βιέννῃ ἀοιδίμου Κρέμερ εἰπόντος «ὁ νεώτερος πολιτισμὸς δὲν εἶναι ἀποκλειστικὸν προϊὸν μιᾶς δημιουργικῆς δυνάμεως, ἑνὸς ἔθνους· ὁ ἀκραιφνὴς πολιτισμὸς προάγεται διὰ τῆς διεθνοῦς ἐπιμιξίας καὶ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν ὑλικῶν καὶ πνευματικῶν προϊόντων τῶν ἐθνῶν πρὸς ἄλληλα» (ὑπόμνημα)· τοιαῦτα δ' ἔργα εἶναι τὰ ἱστορικά, φυσιογνωστικά, τὰ γεωγραφικὰ καὶ ἐθνολογικά, καὶ ἐκ τῶν ἐπιστημῶν (οὐχὶ βεβαίως τῆς ἰατρικῆς, τῆς νομικῆς καὶ ἄλλων τινῶν εἰδικῶν) ἐκεῖνα τὰ συγγράμματα, ὅσα συμβάλλουσιν εἰς γενικωτέραν μόρφωσιν παντὸς ἐπιστήμονος, οἷον τὰ φιλοσοφικά, φιλολογικά, παιδαγωγικὰ κλπ. ἐκ δὲ τῶν θρησκευτικῶν ἐκεῖνα μόνα, ὅσα ἀναπτύσσουσι τὸ θρησκευτικὸν αἴσθημα καὶ διδάσκουσι τὰ χριστιανικὰ ἑκάστου καθήκοντα· 4) ἐκδόσεις τῶν ἀρίστων πρωτοτύπων συγγραφικῶν ἔργων ὑπὸ λογίων ὁμογενῶν φιλοπονουμένων καὶ σχετικῶν κατὰ τὴν ὕλην πρὸς τὰ προειρημένα· 5) δημωδέστεραι μεταφράσεις τῶν ἀναγκαιοτέρων διὰ τὸν λαὸν βιβλίων καὶ τῶν τεχνολογικῶν ἐγχειριδίων τῶν προσποριζόντων γνώσεις χρησίμους εἰς τοὺς εἰς τέχνας, ἐμπόριον, γεωργίαν καὶ ναυτιλίαν ἐπιδοθέντας, καὶ 6) λεξικά. Ἐνταῦθα ἐπιτρέψατέ μοι μίαν δευτέραν παρένθεσιν. Πολλάκις εἶπον περὶ μεταφράσεων· ἀλλὰ μὴ φανῇ ὑμῖν παράδοξον· ἐνθυμοῦμαι ὅτι ἀνέγνωσα (τὸν διάσημον μόνον συγγραφέα λησμονῶ) ὅτι ἐν τῇ ἀναπτύξει τῆς ἐθνικῆς φιλολογίας καὶ τῆς καλλιεργείας τῶν ἐπιστημῶν τὰ πρῶτα καὶ ἀσφαλῆ βήματα διὰ τῶν μεταφράσεων κατορθοῦνται. Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐνθυμηθῶ τὸν γράψαντα· βραχεῖα ἐπισκόπησις ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων κυροῖ τὴν ἀλήθειαν ταύτην. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες πολλὰ παρὰ τῶν Αἰγυπτίων παρέλαβον, τὰ πλεῖστα οἱ Ῥωμαῖοι παρὰ τῶν Ἑλλήνων. Τὸ κοσμοϊστορικὸν γεγονὸς τῆς κατὰ τὸν ΙϚ' αἰῶνα ἀναγεννήσεως τῶν γραμμάτων καὶ τῶν ἐπιστημῶν εἰς τὰς μεταφράσεις τῶν κλασικῶν ἀριστουργημάτων καὶ ἄλλων ἔργων ἐπιστημονικῶν ὀφείλεται. Χθὲς ἔτι καὶ πρώην, ὡς ἐν τῇ λογοδοσίᾳ τοῦ ἔτους 1893 ἔλεγον, κατὰ τὰς πρώτας δεκαετηρίδας τοῦ αἰῶνος τούτου, καὶ αὐτὰ τὰ διδακτικὰ βιβλία τῶν Γάλλων ὡς εὐμεθοδέστερα οἱ Γερμανοὶ μετέφραζον· καὶ πότε; ὁπότε ἔζων ὁ Schiller καὶ ὁ Goethe· ὁποῖα δέ τις ἦτο ἡ Γερμανία τῶν χρόνων ἐκείνων δύνασθε νὰ βεβαιωθῆτε ἀναγινώσκοντες τὸ περὶ Γερμανίας (De l'Allemagne) τῆς κ. De Staël. Ἐξ αὐτῶν πείθεσθε, κύριοι, ὅτι αἱ μ. αρράσεις, ἤτοι τὰ παρ' ἄλλων ἐφευρεθέντα ἢ ἀνακαλυφθέντα, αἱ γνώσεις καὶ τὰ ἔργα τὰ διά τινα ἔθνη χρησιμεύοντα πρὸς συντέλεσιν τοῦ πνευματικοῦ αὐτῶν οἰκοδομήματος, εἰς ἄλλα θεωρητέα θεμέλια καὶ ἀρετήρια εἰς ἰδίαν πνευματικὴν ζωήν.

Ἰδού, κύριοι, καὶ ἓν πιθανὸν πρόγραμμα τοῦ μέλλοντος:

ΕΛΛΗΝΕΣ ΠΟΙΗΤΑΙ ΚΑΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

ΑΕΞΙΚΑ.

Διὰ τὴν λογίαν τάξιν:

μετάφρασις ἔργων ἱστορικῶν (ἀρχαῖοι καὶ μέσοι αἰῶνες)·

Φιλοσοφικῶν·

Φιλολογικῶν (ἀρχαιολογιῶν)·

Φυσιογνωστικῶν·

Παιδευτικῶν καὶ παιδαγωγικῶν·

Ἀριστουργήματα ξένων φιλολογιῶν.

Διὰ τὴν λαϊκὴν τάξιν δημωδέστερον

ἐκ τῶν ἀντιστοίχων συγγραμμάτων τὰ τῷ λαῷ ἁρμόζοντα ἐγχειρίδια τεχνολογικὰ καὶ ὅσα χρήσιμα δι' ἐμπόρους, γεωργούς, ναυτίλους, ὑπαλλήλους κτλ. κτλ. ἐγχειρίδια ὑγιεινὰ κ.τ.τ.

τοιαῦτά τινα περίπου καὶ ὅσα ἤθελον θεωρηθῆ χρήσιμα καὶ δυνάμενα νὰ συντηρήσωσι σῶμα ὑγιές, πνεῦμα πεφωτισμένον καὶ ψυχὴν σώφρονα. Διάγραμμα, κύριοι, ἔχον καὶ τοῦτο τὸ ἀγαθὸν ὑπὲρ ἑαυτοῦ, ὅτι δὲν καταβροχθίζει τὸ προϊὸν τῶν τόκων τοῦ χορηγήματος, ἀλλ' αὐξάνει καὶ πολλαπλασιάζει αὐτὸ ἐν τῷ μέλλοντι, διότι αἵ τε ἐκδόσεις, μεταφράσεις καὶ συντάξεις τῶν εἰρημένων συγγραμμάτων καὶ ἐγχειριδίων θὰ πωλῶνται εὐκολώτατα.

Ἐκ τοῦ διαγράμματος τούτου πείθεσθε περὶ πλέον, κύριοι, ὅτι ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ ἀκολουθῶ ἐκπαιδευτικῷ προγράμματι, ὅπερ ἐνεστερνίσθην καὶ πρὶν ἢ μελετήσω τὰ «Περὶ τῆς ἐπιστήμης τῆς παιδεύσεως» (La science de l'éducation. Paris, 1879), τοῦ κ. A. Bain, καὶ τοῦ κ. E. Raumié «Περὶ μεταρρυθμίσεως τῆς ἐθνικῆς παιδεύσεως» (La Reforme de l'instruction nationale. Paris) συγγράμματα, καθ' ἃ ἡ γενικὴ ἡμῶν παίδευσις, σύμφωνος τοῖς χρόνοις, ἐν οἷς ζῶμεν, ὀφείλει νὰ ᾖ ἀνθρωπιστικὴ καὶ ἐπιστημονικὴ ἤ, ὡς σήμερον λέγομεν, κλασικὴ καὶ φυσιογνωστική, τείνουσα εἰς τὴν ἁρμονικὴν ἀνάπτυξιν πασῶν τῶν ἀτομικῶν καὶ γενικῶν ἡμῶν δυνάμεων ὡς ὁ πολιτισμὸς εἶναι ἀπόρροια τῆς ἁρμονικῆς καλλιεργείας καὶ ἀναπτύξεως πασῶν τῶν πνευματικῶν, ἠθικῶν καὶ ὑλικῶν δυνάμεων παντὸς τοῦ ἔθνους· ἐκ τοῦ διαγράμματος τούτου πείθεσθε ὡς ἐκ περισσοῦ, ὅτι δὲν δύναμαι νὰ ἔχω τὴν ἀξίωσιν, ὅτι ἀνήκω τέλεον τοῖς φυσιογνωστικοῖς ἢ ὡς ἐσφαλμένως λέγουσι πρακτικοῖς, εἰς τὴν ἔντιμον τάξιν τῶν ὁποίων παρ' ἀξίαν συγκατέλεξαν καὶ ἐμὲ ἱκανοὶ φίλοι πρὸ ἑνὸς περίπου ἔτους συμπαθοῦντες ἐμοὶ καὶ συμφρονοῦντες, νῦν δὲ δίπτυχον γλῶσσαν μεταχειριζόμενοι καὶ αὐτοὶ ἑαυτοὺς ἀναιροῦντες· ἀλλ' οὐδεὶς φόβος· ὑπάρχουσιν εὐτυχῶς παρ' ἡμῖν ἄνδρες λόγιοι καὶ μνήμονες τοῦ Εὐριπιδείου «δούλου τόδ' εἶπας, μὴ λέγειν ἃ τις φρονεῖ»· πρὸς αὐτοὺς λοιπὸν τοὺς ἔχοντας ὄμμα λειτουργοῦν καὶ πέραν τοῦ ὁρατοῦ ὁρίζοντος, πρὸς αὐτοὺς ἀποτείνομαι καὶ προτείνω τὴν ἑπομένην εὐχήν: «Ὁ Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος, ἀφορῶν εἰς τὴν ὑλικήν, πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν τοῦ Γένους ἡμῶν κατάστασιν καὶ τὰς ἀπολύτους καὶ ἐπειγούσας αὐτοῦ ἀνάγκας, εὔχεται ὅπως, τῇ γνώμῃ καὶ συγκαταθέσει τοῦ χορηγοῦ, μεταρρυθμισθῇ τὸ πρόγραμμα τῆς Ζωγραφείου Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης». Ἐὰν τὴν εὐχὴν ταύτην, κύριοι, συμμερισθῆτε, συναινέσῃ δὲ καὶ ὁ χορηγός, ἐπαναλαμβάνω, διὰ τελευταίαν φοράν, ὅτι θέλετε γίνει μάρτυρες περιόδου πνευματικῆς κινήσεως ἀσυνήθους, ζωντανῆς οὕτως εἰπεῖν, τῆς ὁποίας αἱ συνέπειαι διά τε τὸ ὑλικόν, τὸ ἠθικὸν καὶ πνευματικὸν εἶναι τοῦ Γένους ἡμῶν θέλουσιν εἶσθαι ἀνυπολόγιστοι, προσθέτω δὲ σήμερον καὶ τοῦτο, ὅτι καὶ τὸν χορηγὸν ἐπαξίως τῆς γενναιοδωρίας αὐτοῦ θέλετε τιμήσει, οὐχ ἧττον δὲ καὶ ὑμᾶς αὐτοὺς διὰ τῶν εὐλογιῶν τῶν ἐπερχομένων γενεῶν.

ΑΝ. ΧΡΗΣΤΙΔΗΣ

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ

Ἐν τῇ ἀνωτέρω μελέτῃ ἠρώτων, τί οἱ ἐν Ἀθήναις περὶ τῆς Ζωγραφείου Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης φρονοῦσιν, εἶπον δέ τινα καὶ περὶ διαπρεποῦς καθηγητοῦ τοῦ πανεπιστημίου ἐκθύμως καταδικάζοντος τὴν ἔκδοσιν ταύτην. Ἤδη εἶμαι εἰς θέσιν νὰ προσθέσω, ἐπὶ τῇ βάσει ἀκριβεστάτων πληροφοριῶν λίαν ἐντίμων καὶ εὐπαιδεύτων μελῶν τοῦ Συλλόγου, ἐφ' ἱκανὸν χρόνον πρὸ ἐτῶν καὶ νῦν κατὰ τοὺς ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας ἐν Ἀθήναις διατριψάντων, ὅτι πάντες οἱ αὐτόθι καθηγηταὶ καὶ λόγιοι, μετ' ἀμφιβόλου τινὸς ἴσως ἐξαιρέσεως, οὐ μόνον δὲν συμμερίζονται τὴν ἰδέαν τῆς ἐξακολουθήσεως, ἀλλὰ καὶ ἀποτροπιάζονται αὐτήν· τί δὲ καὶ πῶς οἱ ἰδιωτικῶς ἀλλήλοις προσομιλοῦντες ἀποφαίνονται, τοῦτο δὲν εἶναι ἔργον ἐμὸν νὰ ἐξετάσω· τοῦτο μόνον προσθέτω κατὰ τὴν διαβεβαίωσιν λογίου μέλους τοῦ Συλλόγου, ὅτι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν, μεταξὺ πεντήκοντα λογίων ἐν Ἀθήναις, οἱ τεσσαράκοντα ἐννέα οὐδὲν εἶχον ἀντίτυπον τῆς «Ἀντιγόνης» τοῦ Σοφοκλέους, τῆς πρώτης ἐκδοθείσης, ὁ δὲ πεντηκοστὸς εἶχεν ἓν τοιοῦτον, ἀλλὰ καὶ τοῦτο οὐχὶ ἐξ ἀγορᾶς, ἀλλ' ἐκ δωρεᾶς. Τί δὲ οἱ ἐν Γερμανίᾳ σοφοὶ ἐκδόται φρονοῦσιν; Ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τῶν κκ. Schanz (4 μαΐου 1893, Würzbourg), Wecklein (14 φεβρουαρίου 1896, München) καὶ Blass (12 φεβρουαρίου 1896, Halle) ἀποδείκνυται 1) ὅτι οἱ ἐν Γερμανίᾳ ἐκδόται, διὰ τὴν ἄγνοιαν τῆς νεοελληνικῆς, δὲν δύνανται νὰ ἐκδώσωσιν Ἕλληνας ποιητὰς καὶ συγγραφεῖς ἄνευ τῆς βοηθείας Ἑλλήνων λογίων· 2) ὅτι βάσιν τῶν ἐκδόσεων τῆς Ζωγραφείου Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης θέ-

τουσιν αὐτὰς αὐτῶν τὰς γερμανικὰς ἐκδόσεις μετὰ τῶν ἰδίων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον βοηθητικῶν συγγραμμάτων. Τί ἐκ τούτου λογικῶς συμπεραίνεται; α') ὅτι οἱ Γερμανοὶ ἐκδόται δὲν παρασκευάζουσιν εἰδικὴν ἔκδοσιν τοῦ συγγραφέως, ὃν ἀναλαμβάνουσι, τοῦθ' ὅπερ καὶ φυσικῶς εἶναι ἀδύνατον, λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς πολυχρονίου ἀσχολίας καὶ μελέτης διὰ τὰς ὑπ' αὐτῶν ἤδη συντελεσθείσας γερμανικὰς ἐκδόσεις· β') δὲν δύνανται ν' ἀναλάβωσιν οἱανδήτινα ἔκδοσιν ἄνευ τῆς βοηθείας Ἑλλήνων λογίων, ἐκ τοῦ πρακτικοῦ καὶ διορατικοῦ πνεύματος τῶν ὁποίων ἐξαρτῶσι τὴν σύμφωνον ταῖς ἀνάγκαις ἡμῶν ἔκδοσιν ταύτην, ἵνα μὴ συμβῇ ὅ,τι δυστυχῶς ὁ κ. Wecklein, ὁρμώμενος ἐκ τῆς περιλαλήτου ἐκδόσεως τοῦ Β' τόμου τοῦ Αἰσχύλου ἔγραψε· « *μέγα βιβλίον, μέγα κακόν* ». Τὴν πρακτικότητα καὶ διορατικότητα ταύτην δὲν κατωρθώσαμεν ἀληθῶς νὰ ἀνεύρωμεν μέχρι τοῦδε· ἀλλὰ παραδεκτοῦ πάλιν γενομένου ὅτι οἱ ἡμέτεροι γινώσκουσι τὰς ἀληθεῖς τοῦ Γένους ἀνάγκας καὶ δύνανται νὰ ἐπαρκέσωσιν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν γερμανικῶν ἐκδόσεων εἰς ἐκδόσεις ἑλληνικὰς προωρισμένας δι' ἡμᾶς, τότε ὅλως περιττὴ καθίσταται τῶν ξένων σορῶν ἡ συμμετοχή· ἔχει δὲ πλῆρες δίκαιον ὁ κ. Blass γράφων: «*Τὸ μὲν οὖν δεῖν ἕλληνά τινα συνεργάτην προσλαβέσθαι καὶ ὑμεῖς ἔγνωτε· ὀρθότερον δέ μοι νῦν γε καταφαίνεται τοῦτον τὸν ἐργάτην εἶναι, ἐμὲ συνεργάτην, εἴπερ βούλεσθε τὰ παράπαν τούτων τι πραχθῆναι*» ὅταν δὲ ὁ φιλαλήθης γερμανὸς προσθέτῃ: ὅτι ὁ ἕλλην λόγιος ἐν τοιαύταις ἐκδόσεσι δύναται νὰ ἐκλίξῃ ὅ,τι χρήσιμον καὶ ἀναγκαῖον δι' ἕλληνας μαθητάς, ἐνῷ ὁ γερμανὸς ἀγνοεῖ τίνων ἔχομεν ἀνάγκην, πῶς δὲ τὰ χρήσιμα νὰ ἐκφράσῃ ἀπορεῖ, τότε δυνάμεθα μετὰ πεποιθήσεως νὰ φρονῶμεν ὅτι, διὰ σχολικὰς ἐκδόσεις προωρισμένας νὰ μορφώσωσι τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν ἡμῶν, κατ' αὐτοὺς τούτους τοὺς γερμανούς, δὲν ἔχομεν ἀνάγκην τῆς χειραγωγίας τῶν ξένων, ἀλλ' ὀφείλομεν, ὑποδεικνύοντες τὰ ἄξια ἐκδόσεως, ὡς ἀνωτέρω ἐρρέθη, καὶ προσδιορίζοντες τὸ ἀπαράβατον ὅριον τῶν σχολίων, ν' ἀνεύρωμεν τοὺς δυναμένους κατὰ τὸ πνεῦμα τῆς ἐπιστολῆς τοῦ χορηγοῦ νὰ ἐργασθῶσιν.

BIBLIOTECA NAZIONALE GRECO

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΚΑΙ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

ΤΟΥ ΛΔ΄ ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΥ ΕΤΟΥΣ 1894-1895

ISMEO ARCHIVIO

SISMANOGLIO
MEGARO

ΠΡΑΚΤΙΚΑ

ΑΠΟ ΙΟΥΝΙΟΥ 1894 ΜΕΧΡΙ ΜΑΪΟΥ 1895

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΄ΑΡΠΕ΄

(τακτική)

τῇ 6 ἰουνίου 1894.

Προεδρεύοντος τοῦ προέδρου κ. Δημ. Μαλιάδου.

Ἀναβληθείσης τῆς ἀναγνώσεως τῶν πρακτικῶν, ἀγγέλλεται ἡ κατὰ τὴν συνεδρίασιν ταύτην παρουσία τοῦ ἐκ τῶν ἀντεπιστελλόντων μελῶν τοῦ Συλλόγου κ. Ἀλβέρτου Thumb, ὑφηγητοῦ τῆς συγκριτικῆς γλωσσολογίας καὶ τῆς νεοελληνικῆς γλώσσης ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Freibourg τῆς Βάδης.

Μετὰ τὴν ἐπὶ τῇ ἐγκαθιδρύσει τοῦ νέου προεδρείου προσλαλιὰν τοῦ προέδρου, ἀναγινώσκεται ἡ ἀλληλογραφία, γίνονται δὲ δεκταὶ αἱ αἰτήσεις 1) τῶν ἐν Κοντοσκαλίῳ σχολῶν περὶ ἀποστολῆς τῶν τόμων τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης· 2) τῆς σχολῆς Ἀργυροπόλεως, αἰτούσης χάρτας Ζαφειροπούλου καὶ τόμους τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης καὶ τόμους τοῦ περιοδικοῦ ἀπὸ τοῦ 1889· 3) τοῦ ἐν Πάτμῳ Φιλεκπαιδευτικοῦ Συλλόγου περὶ χορηγίας τινῶν τῶν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Συλλόγου πολλαπλῶν διδακτικῶν βιβλίων.

Εἶτα ἀγγέλλεται τῷ Συλλόγῳ ἡ παρὰ τοῦ κ. Δ. Παναγιωτίδου ἀποστολὴ πραγματείας ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ Φωτικὴ ἐν Παραμυθίᾳ», καὶ ἀποφασίζεται ὅπως αὕτη ἀναγνωσθῇ ἐν συνεδριάσει αὐτοῦ, ἐκφρασθῶσι δὲ τῷ ἀποστείλαντι ταύτην εὐχαριστίαι.

Ἡ ὑπὸ τοῦ κ. Φαρδὺ ἀποσταλεῖσα συλλογὴ παραπέμπεται τῇ Φιλολογικῇ Ἐπιτροπῇ.

Μετὰ ταῦτα ἐγκρίνεται ἵνα ἡ κατὰ τὴν ἐπέτειον ἀναγνωσθεῖσα προεδρικὴ ἔκθεσις δημοσιευθῇ διὰ τῶν ἐγχωρίων ἐφημερίδων.

Ὁ κ. Α. Χρηστίδης ὑπομιμνήσκων, ὅτι ἐν τῇ προεδρικῇ ἐκθέσει λέγεται, ὅτι τὸ κατὰ τὴν παρελθοῦσαν χρῆσιν πλεόνασμα ἐξ 70 λιρῶν ἦτο βεβαρημένον διὰ πολλῶν ὑποχρεώσεων, ζητεῖ νὰ μάθῃ τίνες εἰσὶν αὗται. Ὁ πρόεδρος ἁπάντων λέγει ὅτι τὰ ὑπ' αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ σημείου λεχθέντα ἀφεώρων οὐχὶ μόνον εἰς τὸ ὑπὸ τὸν κ. Α. Χρηστίδην προεδρεῖον, ἀλλὰ γενικῶς εἰς προηγουμένας προεδρίας, ὡς ὑποχρεώσεις δὲ τοιαύτας ἀναφέρει τὰς πρὸς τὸν κ. Γεράρδον καὶ τὸν κ. Πουλάκην, πληρωθείσας, καὶ δι' εἰδικωτέρας πληροφορίας παραπέμπει τοὺς βουλομένους τῷ ταμίᾳ.

Ἀγγέλλονται τὸ δεύτερον καὶ γίνονται δεκτοὶ ὡς τακτικὰ μέλη τοῦ Συλλόγου οἱ κκ. Ἰάκωβος Λαγκάδης καὶ Πέτρος Ἀποστολίδης, διδάσκαλοι τῆς γαλλικῆς.

Μετὰ ταῦτα ὁ κ. Thumb ἑλληνιστὶ εὐχαριστεῖ τῷ Συλλόγῳ διὰ τὴν τιμήν, τὴν ὁποίαν, ὡς λέγει, *ἔπαθεν*, ἐκλεγεὶς ἀντεπιστέλλον μέλος, καίπερ θεωρῶν ἑαυτὸν ἀνάξιον τηλικαύτης τιμῆς, καὶ δηλοῖ, ὅτι θὰ περιποιήσῃ εἰς τὸν Σύλλογον τιμὴν τότε μόνον, ὅταν θὰ μάθῃ καλῶς τὴν νέαν ἑλληνικήν. Ὁ πρόεδρος εὐχαριστεῖ θερμῶς τὸν ῥήτορα, ὃν θεωρεῖ ἄγαν μετριόφρονα διὰ τὰς εὐγενεῖς φράσεις καὶ τὸ μέγιστον ἐνδιαφέρον ὑπὲρ τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ τῆς ἐπιστήμης, ἣν ἐν τῷ βάθει τῆς Γερμανίας ἐξυπηρετεῖ.

Εἶτα ὁ σχολάρχης Ταταούλων κ. Χρ. Πανταζίδης ποιεῖται ἀνακοίνωσιν «περὶ τῶν ἐν Εὐξείνῳ Πόντῳ ἀρχαίων ἀποικιῶν».

Μετὰ τὸ τέλος τῆς ἀνακοινώσεως ταύτης, ὁ πρόεδρος εὐχαριστεῖ τῷ κ. Πανταζίδῃ, ὁ δὲ κ. Δημήτριος Γ. Μοστράτος ζητεῖ ὅπως ἐπιτραπῇ αὐτῷ νὰ ἐρωτήσῃ ἐπὶ τοῦ παρόντος τὸν κ. Πανταζίδην, τίνας θεωρεῖ ὡς πρώτους

οἰκιστὰς τῆς Σινώπης τοὺς Ἕλληνας, μιλησίους, τοὺς Φοίνικας ἢ ἄλλους τοιούτους. Εἰς τὸν κ. Μοστρᾶτον ἁπάντων ὁ κ. Πανταζίδης δηλοῖ, ὅτι ὡς πρώτους οἰκιστὰς ἀναφέρει τοὺς Συρίους ἢ Ἀσσυρίους, μετὰ ταῦτα κατὰ τὸν μῦθον τὸν ἕτερον τῶν ἀδελφῶν, κατὰ τὴν ἐπ' Ἀμαζόνας ἐκστρατείαν, Αὐτόλυκον, ἐν ὀνόματι τοῦ ὁποίου ὑπῆρχε καὶ μαντεῖον, ἀκολούθως τοὺς Φοίνικας, κατὰ τὸ 785 π. Χ. τὴν πρώτην μιλησιακὴν ἀποικίαν ὑπὸ τὸν Ἀμβρόνδαν, καὶ τῷ 632 π. Χ. τὴν δευτέραν ὑπὸ τὸν Κῶον καὶ Κρητίνην.

Ὁ κ. Α. Χρηστίδης παρατηρεῖ ὡσαύτως, ὅτι ὡς ἐκ τῶν ἐν Τροίᾳ ἀνασκαφῶν ἐγένετο δῆλον, δέον ὅπως ἡ λέξις Πελασγοὶ ἀντικαθίσταται ὑπὸ τῆς λέξεως Μυκηναῖοι λαοί. Ἀλλ' ὁ κ. Πανταζίδης ἀπαντᾷ λέγων, ὅτι οὐδὲν ἀναφέρει νῦν περὶ Πελασγῶν.

Ὁ κ. Δημοσθένης Η. Οἰκονομίδης προβάλλει ἐπίσης τὴν ἐρώτησιν, ἂν οἱ Χάλυβες συνεταυτίσθησαν μετὰ τῶν Κιμμερίων καὶ πῶς· θεωρῶν δὲ τὰς ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἀπαντήσεις ὡς ἀνεπαρκεῖς, παρακαλεῖ τὸν κ. Πανταζίδην, ὅπως κατὰ τὴν συνέχειαν τῆς ἀξιολόγου αὐτοῦ πραγματείας διαλευκάνῃ τὸ ζήτημα.

Τοῦ προέδρου δηλώσαντος αὖθις τὰς εὐχαριστίας τοῦ Συλλόγου τῷ κ. Πανταζίδῃ, μετὰ τῆς ἐλπίδος ὅτι οὗτος θέλει συμπληρώσει τὴν μελέτην ταύτην, ὁ λόγος πάλιν δίδοται τῷ ὑφηγητῇ καὶ διδάκτορι Thumb, ἵνα ἀνακοινώσῃ τῷ Συλλόγῳ πραγματείαν ἐθνογραφικὴν «Περὶ Τσακώνων», οὓς ἄλλοι μὲν ἐνόμισαν Ἴωνας, ἄλλοι δὲ Δωριεῖς, καὶ ἄλλοι Σλάβους.

Ὁ κ. Thumb καταπολεμεῖ σθεναρῶς τὴν τελευταίαν ταύτην ἰδέαν, ἣν, καίτοι ὁ Fallmerayer ἐν τῷ περὶ Μορέως ἔργῳ αὐτοῦ μεταξὺ πολλῶν ἄλλων δὶν ἔσχε τὸ θάρρος νὰ διατυπώσῃ ὡς συμπέρασμα, ἐν τούτοις παρεδέξαντο ὁ Helmeiyer, ὁ Hopf, ὁ Kriegk, ὁ Hertzberg, καὶ ἣν τροποποιημένην ἠκολούθησαν ὁ Schafarik, Gregorovius καὶ ἄρτι ὁ Philipson, εἰπόντες ὅτι οἱ Τσάκωνες εἶναι μὲν λείψανα τῶν ἀρχαίων ἑλλήνων, ἀλλ' ἀνεμίχθησαν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον τοῖς σλάβοις. Ὁ κ. Thumb παραδεχόμενος ὡς κοινὴν τῆς γλωσσολογίας ἀλήθειαν τὸν δωρικὸν χαρακτῆρα τῶν Τσακώνων, ὃν οἱ ἀκριβέστερον περὶ τὴν ἔρευναν τῆς τσακωνικῆς διαλέκτου ἀσχολούμενοι, ἐν οἷς καὶ ὁ κ. Χατζιδάκης, ἀποδέχονται, ἀπορεῖ πῶς ὁ κ. Ψυχάρης καὶ ὁ μαθητὴς ἐκείνου Pernot, μὴ παραδεχόμενοι τὴν γνησίαν καταγωγὴν τῶν Τσακώνων, ἐκφράζουσιν ἀμφιβολίας. Μελετήσας δὲ τὰ ὀνόματα τῶν πόλεων καὶ χωρίων τῆς Τσακωνίας ἀποκρούει τὴν ἰδέαν, ὅτι οἱ Τσάκωνες κατάγονται ἐξ Ἀλβανῶν, καὶ καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα τῆς γνησίας αὐτῶν ἑλληνικῆς καταγωγῆς.

Τοῦ προέδρου εὐχαριστήσαντος τῷ ὑφηγητῇ Thumb, λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΡΠΣ'

(τακτική)

τῇ 13 Ἰουνίου 1894.

Προεδρεύοντος τοῦ προέδρου κ. Δημ. Μαλιάδου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῶν δύο ἡγουμένων συνεδριάσεων· εἶτα ἀναγινώσκεται ὑπὸ τοῦ γενικοῦ γραμματέως ἡ ἀλληλογραφία.

Ἐκ τῆς ἐπιστολῆς τῆς δεσποινίδος Ἑλένης Φ. Πετρίδου παραπονουμένης ὅτι χειρόγραφον αὐτῆς ἐπιδοθὲν τῷ θυρωρῷ τοῦ Συλλόγου πρὸς ὑποβολὴν τῷ Καραπανείῳ διαγωνίσματι ἀπωλέσθη, ἀφορμὴν λαβὼν ὁ πρόεδρος δηλοῖ ὅτι κατόπιν προφορικῆς ὑπὸ τῆς ῥηθείσης δεσποινίδος ἀνακοινώσεως αὐτῷ τοῦ λυπηροῦ γεγονότος ἐγένοντο πολλαὶ ἔρευναι καὶ ἐξετάσεις, ἀλλ' οὐδὲν ἐπετεύχθη, τοῦ θυρωροῦ ἀρνουμένου ῥητῶς τὴν παραλαβὴν τοιούτου χειρογράφου. Ὁ κ. Σαλτέλης χαρακτηρίζων τὸ ζήτημα ὡς λίαν σοβαρόν, διότι πρόκειται περὶ ἔργων διδομένων τῷ Συλλόγῳ καὶ καθισταμένων ἀφάντων, ἐξαιτεῖται ἵνα γένωνται σπουδαιότεραι ἐνέργειαι τοῦ προεδρείου, ὅπως ἐξακριβωθῇ ἡ ἀλήθεια καὶ μὴ διεγείρωνται δίκαια παράπονα. Ὁ ἰατρὸς κ. Ἀλ. Πέκιος προτείνει ὅπως δηλωθῇ διὰ τῶν ἐγχωρίων ἐφημερίδων ὅτι ὁ Σύλλογος οὐδεμίαν ὑπέχει εὐθύνην διὰ χειρόγραφα μὴ παραδοθέντα σύμφωνα τῷ κανονισμῷ τῷ γενικῷ γραμματεῖ. Ὁ κ. Σαλτέλης ἐπιπροστίθησιν ὅτι δέον ὁ γενικὸς γραμματεὺς νὰ δίδῃ ἑκάστοτε ἔγγραφον παραλαβῆς τῶν εἰς αὐτὸν ἐγχειριζομένων ἐγγράφων. Καὶ ὁ πρόεδρος δ' ἐπαναλαμβάνων τὸ ἐπὶ τοῦ ἐν λόγῳ χειρογράφου ῥητὸν «οὐδὲν τὸ ἀνθρώπινον τέλειον» ὑπισχνεῖται ὅτι θέλει ἐξακολουθήσει τὰς ἐρεύνας αὐτοῦ.

Ὁ πρόεδρος εἶτα παρατηρεῖ ὅτι διὰ τῆς ἐπιστολῆς περὶ τοῦ Εὐανθιείου παρθεναγωγείου οἱ ἔφοροι αὐτοῦ, ἐνῷ ἀφ' ἑνὸς ἐκθειάζουσι τὰ ἀγαθὰ ἀποτελέσματα ἐκ τῆς συστάσεως καὶ διατηρήσεως τῆς σχολῆς, ἀφ' ἑτέρου ζητοῦσι, προφασιζόμενοι τὴν ἀνέχειαν τῆς κοινότητος, ἵνα ἀναθέσωσιν ὁλόκληρον τὸ βάρος τῆς συντηρήσεως αὐτῆς εἰς τὸν Σύλλογον. Ὁ πρόεδρος ἀναφέρων ὅτι ὁ ὅρος τοῦ Εὐανθιείου κληροδοτήματος ἦτο ἡ σύστασις παρθεναγωγείου ἐν ἀλλογλώσσῳ ὁμογενεῖ τόπῳ, ὅταν οἱ τόκοι τῶν τὸ κληροδότημα ἀποτελουσῶν ἐννέα χιλιάδων δραχμῶν θὰ ἔφθανον εἰς ἑκατὸν λίρας, ἐπιλέγει ὅτι ὁ Σύλλογος, λαμβάνων ὑπ' ὄψιν ὅτι πρὸς τοῦτο θὰ ἀπῃτοῦντο πολλὰ ἔτη, καὶ συμπληρῶν τὴν θέλησιν τῆς κληροδότιδος, συνέστησε πρὸ τριετίας ἐν Καρὰ-Χισσὰρ-Σαρκὶ τὸ Εὐανθίειον, ἐδαπάνησε δὲ μέχρι τοῦδε ὑπὲρ αὐτοῦ ὀγδοήκοντα ἕως ἐννενήκοντα ὀθωμανικὰς λίρας, ἃς δικαιοῦται νὰ λάβῃ, μένουσι δὲ περὶ τὰς ἑκατὸν δέκα λίραι, ἃς δὲν δύναται ὁ Σύλλογος νὰ διαθέσῃ δι' ἓν μόνον ἔτος. Πέρυσιν ἡ κοινότης ἀνέλαβεν ἵνα καταβάλῃ εἴκοσι καὶ πέντε λίρας, ὁ δὲ Σύλλογος προσήνεγκε δέκα καὶ πέντε λίρας, ἀλλ' ἡ διδασκάλισσα οὐδαμῶς ἔτυχε τῆς δεούσης περιποιήσεως. Ὁ πρόεδρος ἀνακοινοῖ τῷ Συλλόγῳ ὅτι τὸ προεδρεῖον κατόπιν μελέτης τοῦ ζητήματος ἀπεφάσισεν ὅπως γράψῃ εἰς τοὺς ἐφόρους καὶ πείσῃ νὰ καταβάλωσι καὶ ἐφέτος περὶ τὰς 20 ἢ τοὐλάχιστον 15 λίρας, ὁ δὲ Σύλλογος δυνηθῇ οὕτω, συμπληρῶν τὸ ποσόν, νὰ συντηρήσῃ ὅσον πλείονα χρόνον τὴν σχολήν, ἄλλως, ἔδει νὰ σκεφθῇ περὶ ἐξευρέσεως ἑτέρου τόπου πρὸς διάθεσιν τοῦ ποσοῦ, διότι ἡ ἐκλογὴ τοῦ μέρους ἀνήκει τῷ Συλλόγῳ μὴ ὑποδεικνυομένη ἐν τῇ διαθήκῃ. Ὁ κ. Ηέκιος γνωρίζει τῷ Συλλόγῳ, ὅτι τὸ Καρὰ-Χισσὰρ ἀριθμεῖ πλέον τῶν πέντε χιλιάδων ὁμογενῶν συντηρούντων κάλλιστα τρεῖς ἐκκλησίας, πληρονόντων τακτικῶς τὸ ἀρχιερατικὸν ἐπίδομα, διακρινομένων ὅμως ὀλίγον ἐπὶ φιλομουσίᾳ, διότι, παρὰ τὸ σχετικῶς πολυάριθμον τῶν κατοίκων, μόλις περὶ τοὺς τεσσαράκοντα ἢ πεντήκοντα μαθηταὶ φοιτῶσιν εἰς τὴν σχολήν, ὑποδεικνύει δὲ τοὺς κ.κ. Κυριακὸν Μαυρίδην, Ἠλίαν Σαρόγλου, Ἰωσὴφ Θεοδωρίδην καὶ Κ. Λαζαρίδην, πρὸς οὓς γράφων ὁ Σύλλογος δύναται νὰ ἐλπίζῃ τὴν ἀποδοχὴν τῶν προτεινομένων. Ὁ κ. Ὀδ. Ἀνδρεάδης ὑπομιμνήσκει ὅτι ὁ ἀρχιερεὺς τῆς πόλεως Καρὰ-Χισσὰρ εἶναι ἐνταῦθα, δυνάμεθα δὲ νὰ συνεννοηθῶμεν μετ' αὐτοῦ περὶ τοῦ ζητήματος πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως αὐτοῦ. Ὁ κ. Σαλτέλης γενικώτερον ἐξετάζων τὸ ζήτημα ἐρωτᾷ, ἐκ τίνων συνίσταται τὸ κληροδότημα, ἐὰν ἡ διαθήκη Εὐανθίας Θεοφιλίδου εἶναι ἢ οὐ ἔγκυρος, καὶ ἐὰν δὲν θὰ ἦτο συμφωνότερον τῇ τελευταίᾳ θελήσει τῆς διαθέτιδος καὶ σκοπιμώτερον διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν γραμμάτων νὰ ἀναμείνωμεν, ὅπως ἐκ τῶν κατατεθέντων χρημάτων σχηματισθῇ κεφάλαιον ἀποφέρον ἑκατὸν λίρας τόκον, ἵνα ἐνεργήσωμεν. Ὁ πρόεδρος ἀπαντῶν ἀναφέρει ὅτι ἡ κατάθεσις συνίστατο ἐξ ἐννέα χιλιάδων δραχμῶν καὶ ἐκ χρεωγράφων ἀξίας ἑπτὰ χιλιάδων δραχμῶν ἀναφαιρέτως κατατεθέντων εἰς τὴν ἐθνικὴν τράπεζαν καὶ μὴ δοθέντων τῷ Συλλόγῳ, ὅτι δὲν πρόκειται περὶ διαθήκης, ὅτι λειτουργούσης ἤδη τῆς σχολῆς ἀπὸ τριῶν ἐτῶν θὰ ἦτο λίαν σκληρὸν νὰ κλεισθῇ αὕτη, τοῦθ' ὅπερ θὰ ἐγίνετο, εἴπερ ὑποχρεούμεθα νὰ περιμείνωμεν περὶ τὰ ἑκατὸν ἔτη, ἵνα τὰ κεφάλαια παραγάγωσι τόκους ἑκατὸν λιρῶν. Ὁ κ. Σαλτέλης αὖθις ἐρωτᾷ εἰς διάστημα πόσων ἐτῶν ἐκ τόκων θ' ἀπετελεῖτο ποσὸν δέκα πέντε λιρῶν· ὁ δὲ πρόεδρος ἐπιλέγων ὅτι θεωρεῖ τὴν ἐρώτησιν περιττήν, διότι ἐὰν ἀνεμένομεν τοῦτο θὰ ἀντεβαίνομεν τῇ τελευταίᾳ θελήσει τῆς μακαρίτιδος, θὰ ἐκλείομεν δὲ τὴν σχολήν, τίθησι τὴν τοῦ προεδρείου πρότασιν εἰς ψηφοφορίαν ἥτις παμψηφεὶ γίνεται δεκτὴ ὑπὸ τοῦ Συλλόγου.

Κατόπιν ἀποφασίζεται, ὅπως συμφώνως τῇ αἰτήσει τῆς ἐν Πετρουπόλει πανεπιστημιακῆς βιβλιοθήκης ἀποσταλῶσιν οἱ ἀπὸ τοῦ Κ' τόμοι τοῦ περιοδικοῦ ἡμῶν.

Ἐπὶ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ κ. Παυλίδου, λαβόντος μέρος εἰς τὸν Βουτσιναῖον ἀγῶνα, μὴ βραβευθέντος, καὶ αἰτουμένου ἀντίγραφον τῆς ἐπὶ τοῦ πονήματος αὐτοῦ κρίσεως, ὁ πρόεδρος ἐκφράζει τὴν λύπην αὐτοῦ, ὅτι τὸ ὕφος τῆς ἐπιστολῆς εἶναι ἀπρεπές, ἐπιλέγων ὅτι, κατὰ τὸν Κανονισμόν, τῶν μὴ βραβευομένων λαμβανόντων τὴν ἐπὶ τοῦ πονήματος αὐτῶν κρίσιν, ὅπως ἐκ ταύτης ὠφελούμενοι διορθώσωσι τὰ ἐσφαλμένα καὶ ὑποβάλωσιν αὖθις, εἰ βούλονται, τὸ πόνημα αὐτῶν εἰς τὸν ἀγῶνα, δέον νὰ δοθῇ ἡ αἰτουμένη κρίσις εἰς τὸν ἐν τῷ διαγωνισμῷ ἀποτυχόντα.

Τοῦ γενικοῦ γραμματέως ἀναγνόντος μετὰ ταῦτα τὴν ἔκθεσιν τῆς Ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπῆς, ὁ κ. Σαλτέλης παρατηρεῖ ὅτι, ἐπειδὴ

αἱ τοιαῦται ἐκθέσεις θίγουσιν ἐσωτερικὰ ζητήματα, δέον νὰ ἐξετάζωνται εἰς ἐκτάκτους συνεδρίας, παρόντων καὶ τῶν μελῶν τῆς Οἰκονομικῆς Ἐπιτροπῆς. Ὁ πρόεδρος ἐπάγεται ὅτι ἡ ἔκθεσις τυπικῶς μόνον ἀνεγνώσθη, ὁ δὲ κ. Παπαγιαννόπουλος δίδωσιν ἐξηγήσεις τινὰς περὶ παρατυπιῶν, εἰς ἃς κοσμήτωρ τις δυνατὸν νὰ περιπέσῃ.

Εἶτα ὁ κ. Θ. Σαλτέλης ἀναγνοῖ πρότασιν περὶ ἐκλογῆς ἐπιτροπῆς πρὸς κατάστρωσιν καταλόγου τῶν τακτικῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου, ἥτις γίνεται δεκτή, ἐκλέγονται δὲ ὡς μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς οἱ κ.κ. Χ. Πανταζίδης γενικὸς γραμματεύς, Δ. Μηλιώτης ταμίας, Δ. Κοντογεώργης λογιστὴς καὶ Κ. Πρίντζης.

Κατόπιν ἀναγινώσκεται ὁ προϋπολογισμὸς τῆς χρήσεως 1894-1895. Ὁ κ. Α. Γεράρδος παρατηρεῖ ἐπὶ μὲν τῶν ἐσόδων α') ὅτι ἐλλείπει τὸ κεφάλαιον «συνδρομαὶ καθυστερούντων μελῶν»· β') ὅτι αἱ εἰσπράξεις τῶν τακτικῶν μελῶν εἶναι λίαν ἐξωγκωμέναι· γ') ὅτι τὸ κεφάλαιον «συνδρομαὶ νέων μελῶν» εἶναι περιττόν, διότι καὶ ταῦτα ὑπάγονται εἰς τὰ τακτικά· καὶ δ') ὅτι ἐλλείπει τὸ κεφάλαιον τριάκοντα δύο λιρῶν τοῦ Καραπανείου ἀγῶνος· ἐπὶ δὲ τῶν ἐξόδων, ὅτι οὐδὲν δίδεται τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἐπιτροπῇ, ἐνῷ διακόσιαι λίραι δίδονται τῇ Συντακτικῇ Ἐπιτροπῇ, καὶ ὅτι οὐδεμία μνεία γίνεται περὶ τοῦ Εὐανθείου κληροδοτήματος. Ὁ πρόεδρος ἀπαντᾷ τῷ κ. Γεράρδῳ ὅτι αἱ συνδρομαὶ καθυστερούντων ὑπάρχουσιν ἐν τῷ προϋπολογισμῷ ὑπὸ τὸν τίτλον «τακτικαὶ συνδρομαί», ἐκ τούτου δὲ προέρχεται ἡ τοῦ κ. Γεράρδου παρατήρησις ὅτι αὗται εἰσὶν ἐξωγκωμέναι· ὅτι, ἐὰν ὁ Καραπάνειος ἀγὼν δὲν μνημονεύηται, τοῦτο προέρχεται ἐκ τοῦ ὅτι εὐθὺς, ὡς ἀποστέλλονται τὰ χρήματα, διανέμονται· ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὰς δαπάνας, ἐντὸς τῶν διακοσίων λιρῶν τῆς Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς ἐμπεριλαμβάνονται καὶ αἱ διὰ τὸ Ἀρχαιολογικὸν Δελτίον· τὸ δὲ Εὐανθείειον δὲν κατεχωρίσθη εἰς τὸν προϋπολογισμόν, διότι ὑπάρχουσιν ἰδιαίτερα αὐτοῦ χρήματα. Εἰς ἑτέραν παρατήρησιν τοῦ κ. Α. Γεράρδου, ὅτι οὐδὲν ἀναφέρεται περὶ εἰσπράξεων ἐκ τῆς πωλήσεως τοῦ περιοδικοῦ, ὁ πρόεδρος μετὰ λύπης παρατηρεῖ ὅτι οὐδὲν τοῦτο ἀποφέρει. Γενομένης δὲ δεκτῆς προτάσεως τοῦ προεδρείου περὶ αὐξήσεως κατὰ ἡμίσειαν λίραν ὀθωμανικὴν τοῦ μισθοῦ τοῦ εἰσπράκτορος, ἀφαιρουμένων τῶν ἄλλοτε ὑπὲρ αὐτοῦ ψηφισθέντων δέκα τοῖς ἑκατὸν ἐπὶ τῶν καθυστερουμένων, ἄτινα δικαιολογεῖ ὁ κ. Σαλτέλης χάριν τῆς τιμῆς δύο προκατόχων προέδρων, Ἀριστοκλέους καὶ Καλλιάδου, λέγων ὅτι τοῦτο δὲν ἠδύνατο νὰ προκαλέσῃ τὴν ἀδιαφορίαν τοῦ εἰσπράκτορος, ὑπάρχοντος ῥητοῦ ἄρθρου διαγραφῆς τῶν μὴ πληρονόντων, ὁ προϋπολογισμὸς ψηφίζεται ὡσπερ προετάθη ὑπὸ τοῦ προεδρείου, ἔχων ὡς ἑξῆς:

Δαπάναι.

Μισθοδοσίαι μετὰ τοῦ μισθοῦ εἰσπράκτορος αὐξανομένου κατὰ ἡμίσ. λίραν.....	Λ.Τ.	216
Ἔξοδα γραφείου.....	»	25
Φωτισμὸς καὶ θέρμανσις μετὰ νέων λαμπτήρων.....	»	31.46
Ἀναγνωστήριον	»	30
Βιβλιοθήκη.....	»	30
Διάφορα ἔξοδα	»	15
Ζωγράφειον διαγώνισμα....	»	100
Φιλολογικὴ Ἐπιτροπὴ	»	15
Ἐκπαιδευτικὴ Ἐπιτροπὴ ..	»	10
Συντακτικὴ καὶ Ἀρχαιολογικὴ Ἐπιτροπὴ	»	200

Εἰσπράξεις.

Ὑπόλοιπον παρελθούσης χρήσεως.....	Λ.Τ.	287.46
Ζωγράφειον διαγώνισμα....	»	100
Ἔκτακτοι συνδρομαί.....	»	65
Τακτικαὶ συνδρομαί.....	»	206
Νέα μέλη.....	»	30
Διπλώματα	»	20

Εἶτα ἀγγέλλονται τὸ δεύτερον καὶ γίνονται δεκτοί, ὡς ἐπίτιμον μὲν μέλος ὁ διδάκτωρ Ἐξ. Βλάδαν Γεώργεβιτζ, ἔκτακτος ἀπεσταλμένος καὶ πληρεξούσιος ὑπουργὸς τῆς Σερβίας ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὡς ἀντεπιστέλλον δὲ ὁ διδάκτωρ καὶ καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ὀδησσοῦ Ἀλέξιος Νικολάγεβιτζ Δερεβίνσκη.

Παρελθούσης δὲ τῆς ὥρας διαλύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΡΙΘ'

(τακτική)

τῇ 31 ὀκτωβρίου 1894.

Προεδρεύοντος τοῦ προέδρου κ. Δημ. Μαλιάδου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρα-

κτικὰ τῆς προηγουμένης συνεδρίας, μεθ' ὃ ὁ γενικὸς γραμματεὺς ἀναγινώσκει τὴν ἀλληλογραφίαν καὶ δηλοῖ προσφορὰς διαφόρων βιβλίων, δι' ἃ ὁ πρόεδρος λέγει ὅτι αἱ δέουσαι εὐχαριστίαι ἐκφρασθήσονται τοῖς δωρηταῖς. Εἶτα ὁ πρόεδρος παρατηρεῖ ἐπὶ τῆς αἰτήσεως τῆς δεσποινίδος Ἑλ. Πετρίδου, ἧς τὸ ἀπολεσθὲν χειρόγραφον ἀνευρέθη ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ πρώην γενικοῦ γραμματέως κ. Ὀδ. Ἀνδρεάδου, χάρις ταῖς γενομέναις ἐρεύναις, συνεπείᾳ δικαίων παραπόνων, ὅτι ἡ ἀξίωσις τῆς ῥηθείσης δεσποινίδος ὅπως συμπληρωματικῶς καὶ πρὸς ἱκανοποίησιν βραβευθῇ, δὲν δύναται δυστυχῶς νὰ ἔχῃ σημασίαν, τοῦ ἀγῶνος λήξαντος ἤδη, καὶ ὅτι ἐὰν παρεκλήθη ἡ δεσποινὶς Πετρίδου νὰ προσέλθῃ εἰς τὸν πρόεδρον τοῦ Συλλόγου, τοῦτο ἐγένετο ἐπὶ σκοπῷ νὰ ἐκφρασθῇ αὐτῇ ἡ λύπη τοῦ Συλλόγου ἐπὶ τῷ λυπηρῷ γεγονότι καὶ ἐπιστραφῇ εἰς αὐτὴν τὸ ἀνευρεθὲν χειρόγραφον.

Εἶτα ἀγγέλλεται τῷ Συλλόγῳ ὅτι ἡ κοινότης Καρὰ Χισσὰρ Σαρκί, ἐν ᾗ ἱδρύθη τὸ Εὐανθίειον παρθεναγωγεῖον, ἀπεδέξατο συνεπείᾳ τῶν ὑπὸ τοῦ Συλλόγου γενομένων διαβημάτων καὶ παραστάσεων, τὴν πρότασιν ἡμῶν καὶ συγκατετέθη ὅπως αὕτη μὲν καταβάλῃ εἴκοσι λίρας ὀθωμανικὰς, ὁ δὲ Σύλλογος ἑτέρας εἴκοσιν, ὅπως καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐξακολουθήσῃ ἡ σχολὴ λειτουργοῦσα, τοῦθ' ὅπερ γίνεται τανῦν ἀπροσκόπτως.

Μετὰ ταῦτα ὁ πρόεδρος εὐαγγελίζεται τῇ ὁλομελείᾳ ὅτι ὁ κ. Ἀνδρέας Συγγρὸς προσήνεγκε τῷ Συλλόγῳ τριάκοντα ὀθωμ. λίρας.

Εἶτα ἀγγέλλεται ὅτι ὁ κ. Θεμ. Κοσούδης προσήνεγκε τῷ Συλλόγῳ ἓν βαρόμετρον, χάρτας Ἀμερικῆς καὶ Εὐρώπης, καὶ ἔγγραφόν τι ῥέρον τὰς ὑπογραφὰς πάντων τῶν ψηφισάντων τὸν Δ. Καλλέργην ὡς πολίτην πάντων τῶν δήμων τῆς Ἑλλάδος. Κατὰ τὸν πρόεδρον, φαίνεται ὅτι τὸ ἔγγραφον τοῦτο δὲν εἶναι γνήσιον, διότι, καθ' ἃ ἐπληροφορήθη, καὶ ἕτερον τοιοῦτον ἔγγραφον εὑρίσκεται εἰς χεῖρας τοῦ ἐν τῇ ἐνταῦθα Ἑλληνικῇ πρεσβείᾳ συγγενοῦς τοῦ διασήμου πολίτου.

Ὁ γενικὸς γραμματεὺς ἀγγέλλει ὅτι σύμφωνα τῇ αἰτήσει τοῦ κ. Lundel, καθηγητοῦ τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ὑψάλης, ἐστάλησαν διὰ τοῦ γενικοῦ προξένου τῆς Σουηδίας τὰ περιοδικὰ τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου εἰς τὰ πανεπιστήμια τῆς Ὑψάλης, Λούνδ καὶ Svens, διεβιβάσθησαν δὲ τῷ Συλλόγῳ ὑπὸ τοῦ γενικοῦ προξένου εὐχαριστίαι.

Μετὰ ταῦτα ἀγγέλλεται τῷ Συλλόγῳ, ὅτι ἡ ἔκδοσις τοῦ Β' τόμου τοῦ Εὐριπίδου βαίνει εἰς τὸ τέρμα αὐτῆς, σταλέντων ἤδη τῶν δοκιμίων μέχρι τοῦ τριακοστοῦ πέμπτου φύλλου ἐκ τῶν τεσσαράκοντα τεσσάρων, ἅτινα ἐπετράπησαν τῷ συγγραφεῖ πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ ἔργου. Τοῦ συγγραφέως δὲ αἰτησαμένου ὅπως ἀπαντήσῃ ἐντὸς τοῦ Β' τόμου εἰς τὰς ἐπὶ τοῦ Α' τόμου γενομένας ἐπικρίσεις, ἀπηγορεύθη τοῦτο, ἀφεθείσης αὐτῷ τῆς ἐλευθερίας νὰ πράξῃ τοῦτο, εἰ βούλεται, ἰδίαις δαπάναις ἐν ἰδίῳ ἔργῳ. Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὸν Β' τόμον τοῦ Αἰσχύλου, ἐζητήθη διὰ τοῦ τὸν καθηγητὴν Wecklein ἀντιπροσωπεύοντος Ε. Ζωμαρίδου ὅπως ἡ ἔκδοσις γένηται ἐν Ἀθήναις· εἰς ἀπάντησιν δ' ἐδηλώθη ἡμῖν ἀπορία, πῶς, ἐνῷ ὁ Α' τόμος ἐξεδόθη ἐν Γερμανίᾳ, ὁ Β' ἐκδίδοται ἐν Ἀθήναις, μεταβαλλομένων οὕτω τῶν τυπογραφικῶν χαρακτήρων, καὶ ὅτι πρὸς ἀποφυγὴν τούτου ὁ τυπογράφος προσφέρεται νὰ ἐλαττώσῃ κατὰ πεντακόσια μάρκα τὴν τιμὴν τῆς ἐκτυπώσεως, καὶ ὅτι ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἀναμένεται ἡ γνώμη τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς, μετὰ τὴν λῆψιν τῆς ὁποίας ὁ Σύλλογος θέλει ἔλθει εἰς διαπραγματεύσεις κατ' εὐθείαν μετὰ τοῦ κ. Wecklein.

Κατόπιν γνωρίζεται τῷ Συλλόγῳ ὅτι συνεπείᾳ ἀποφάσεως τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς, κατανοησάσης ὅτι πολλοὶ τῶν γλωσσικὴν ὕλην ἀποστελλόντων, ἐπιθυμοῦντες νὰ ἐκμεταλλευθῶσι τὸν Σύλλογον, πεμπουσι κατὰ τμήματα τὴν ὑπ' αὐτῶν συλλεγεῖσαν ὕλην ἵνα τύχωσι πολλῶν βραβείων, ἐδημοσιεύθη εἰς τὰς ἐφημερίδας ἐγκύκλιος, δι' ἧς καθίσταται γνωστὸν, ὅτι τοῦ πενταλίρου βραβείου καταργηθέντος, τὸ δεκάλιρον δίδοται μόνον τοῖς ἀποστέλλουσιν ὕλην πέντε τυπογραφικῶν φύλλων, ἢ κατά τι μὲν ἐλάσσονα, ἀλλὰ διακρινομένην κατὰ τὸ ποιόν.

Ἐπὶ τῆς ἐπιστολῆς τῶν ἐφόρων τῆς σχολῆς Καλύμνου αἰτουμένων τὰς ἐκδόσεις τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης καὶ τοὺς χάρτας τοῦ Ζαφειροπούλου ὁ πρόεδρος ἀποφαίνεται νὰ δοθῶσι τὰ αἰτούμενα.

Ἐπὶ τῆς ἀλληλογραφίας ὁ πρόεδρος κρίνει ὅτι ἡ αἴτησις Λαγκάδος τῆς Κυζίκου περὶ ἀποστολῆς γεωγραφικῶν χαρτῶν Ζαφειροπούλου, ἡ αἴτησις τῆς ἀδελφότητος Ἀπαμείας ἐν Μουδανίοις ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἀποστολὴν τοῦ ΙΗ' τόμου τοῦ περιοδικοῦ ἡμῶν καὶ οὐχὶ τὴν ἐκτύπωσιν δαπάναις τοῦ Συλλόγου τοῦ Κα-

νονισμοῦ αὐτῆς, καὶ ἡ αἴτησις τοῦ μητροπολίτου Δυρραχίου περὶ ἀποστολῆς ἐκπαιδευτικῶν βιβλίων ἐκ τῶν πολλαπλῶν γενήσονται δεκταί.

Μετὰ ταῦτα ὁ κ. Σαλτέλης, ὑπομιμνήσκων ὅτι ἄλλοτε εἶχεν ἀποφασισθῆ ἡ δημοσίευσις τῆς ἐκθέσεως τῆς ἐπὶ τοῦ Καραπανείου ἀγῶνος ἐπιτροπῆς, ἐπιθυμεῖ νὰ μάθῃ τίς ὁ λόγος δι' ὃν τοῦτο δὲν ἐγένετο ἐγκαίρως. Ὁ πρόεδρος ἀπαντῶν λέγει ὅτι ὁ κ. Σαλτέλης ἀναφέρει περὶ Καραπανείου ἀγῶνος λήξαντος ἤδη, ἐνῷ τὸ ζήτημα ἀφορᾷ εἰς τὸν Βουτσιναῖον ἀγῶνα, περὶ οὗ ἐγράφη ὅτι ἐπαναλαμβάνεται· ἐὰν δὲ ἡ ἔκθεσις τῆς ἐπιτροπῆς δὲν ἐδημοσιεύθη, τοῦτο δὲν ἐγένετο λόγῳ τῆς ἀμελείας τοῦ προεδρείου, ἀλλ' ἕνεκα τῆς ἐκ τοῦ σεισμοῦ ἀνωμαλίας, τοῦθ' ὅπερ ἄλλως τε, ἀφορῶν μόνον εἰς τοὺς εἰς τὸν ἀγῶνα ἤδη ὑποβληθέντας δύο ἢ τρεῖς, ἔχοντας εἰσέτι καιρὸν ὅπως διορθώσωσι τὰ ἐσφαλμένα ὠφελούμενοι ἐκ τῆς κρίσεως, οὐδεμίαν ἐπάγεται σπουδαίαν βλάβην εἰς τὸν Σύλλογον. Ὁ κ. Βαλαβάνης ἐρωτᾷ τίς ἡ δημοσιευθησομένη ἔκθεσις, ἡ ἀναγνωσθεῖσα ὑπὸ τοῦ εἰσηγητοῦ ἐν ἐπισήμῳ συνεδρίᾳ ἢ τις ἑτέρα μετὰ ταῦτα συμπληρωθεῖσα, ὁ δὲ κ. Σαλτέλης νομίζει ὅτι θὰ ἦναι ἡ ἀναγνωσθεῖσα, διότι ἄλλη τοιαύτη θὰ ἦτο διάφορος. Ὁ πρόεδρος λέγει ὅτι δὲν πρόκειται περὶ ἐκθέσεως ἐχούσης οὐσιώδεις ἐλλείψεις, ἀλλ' ἀντιγράφου σημειοῦντος χωρία ἀναφερόμενα ἄλλως τε ἐν τῇ ἐκθέσει, τοῦθ' ὅπερ ἐννοεῖται καὶ ἀναγκαῖόν ἐστιν. Ὁ κ. Μοστράτος λέγει, ὡς εἰσηγητής, ὅτι οὐδὲ κεραία μετεβλήθη ἐκ τῆς ἐκθέσεως, ἀλλ' ὅτι ἐπλατύνθησαν μερικαὶ σελίδες, τοῦτο δὲ δὲν δύναται νὰ ὀνομασθῇ προσθῆκαι καὶ συμπληρώσεις ἀλλ' ἁπλῶς *ἐπιμαρτυρίαι*. Ὁ κ. Σαλτέλης αὖθις χαρακτηρίζει τὸ γενόμενον ὡς ἄτοπον, ὁ δὲ κ. Μοστράτος ὁρίζει τὰς ἐπιμαρτυρίας ὡς κείμενα εἰλημμένα ἐξ αὐτῶν τῶν συγγραφέων, δηλ. ἐπιμαρτυρίας ἐξ ἀντικειμένου· τοῦ κ. Καφάλα διαβεβαιώσαντος ὅτι ἡ ἔκθεσις εἶναι αὐτὴ ἡ ἀναγνωσθεῖσα, ἡ δὲ σύγκλησις τῆς Ἐπιτροπῆς ἐγένετο πρὸς πιστοποίησιν ὅτι οὐδὲν ἐν αὐτῇ ἠλλάγη. Ὁ κ. Σαλτέλης, αὐστηραῖς ῥήσεσι χαρακτηρίζων τὸ γεγονός, ἐπιλέγει ὅτι αὐτὸς ὡς ἐξ ὧν τῆς Ἐπιτροπῆς ἱστάμενος δικαιοῦται νὰ ἔχῃ πλείονας ἀμφιβολίας περὶ τοῦ γνησίου τῆς ἐκθέσεως ἢ αὐτὸς ὁ πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς. Τοῦ κ. προέδρου ὑπομνήσαντος ὅτι δὲν ἐπιτρέπονται ἐν τῷ Συλλόγῳ αἱ τοιαῦται πικραὶ ῥήσεις καὶ βλασφημίαι καὶ τοῦ κ. Μ. Γεδεών ἐκφράσαντος τὴν ἔκπληξιν καὶ θλῖψιν αὐτοῦ πῶς ἐπετράπη ἡ τοιαύτη τοῦ λόγου ἀκολασία καὶ σφοδρότης ἐκφράσεως καὶ πικρία, τίθεται τέρμα εἰς τὴν συζήτησιν.

Εἶτα ὁ κ. Χρ. Πανταζίδης ἀναγινώσκει «Περὶ παιδεύσεως ἐν Βυζαντίῳ κατὰ τὴν Μακεδονικὴν ἐποχήν» (867 — 1057). Τοῦ δὲ προέδρου εὐχαριστήσαντος τῷ κ. Πανταζίδῃ, καὶ τοῦ κ. Μ. Γεδεών ἐπιφυλαξαμένου ὅπως ἐν ἰδίᾳ συνεδρίᾳ ποιήσηται μακρὰς ἐπὶ τοῦ ἀναγνώσματος τούτου παρατηρήσεις, λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΡΙΘ'

(τακτική)

τῇ 7 νοεμβρίου 1894.

Προεδρεύοντος τοῦ προέδρου κ. Δημ. Μαλιάδου.

Ἀναγνωσθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης συνεδρίας, ὁ κ. Πανταζίδης ποιεῖται τὴν παρατήρησιν ὅτι κακῶς ἐν αὐτοῖς λέγεται ὅτι τὸ χειρόγραφον τῆς δεσποινίδος Πετρίδου ἀνευρέθη ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ πρώην γενικοῦ γραμματέως, ἐνῷ πράγματι τοῦτο ἀνευρέθη ἔν τινι ἐρμαρίῳ μεταξὺ ἄλλων ἐγγράφων, ὁ δὲ κ. Π. Νικολόπουλος ἐρωτηθεὶς ἀπαντᾷ ὅτι ἐὰν ἐν τοῖς πρακτικοῖς ἐγράφη τοῦτο, ὡς ἔχει, ἡ σημείωσις οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ ἀποτύπωσις τοῦ κατ' ἐκείνην τὴν συνεδρίαν λεχθέντος, καὶ ὁ κ. Ἀποστόλογλους ἐπιλέγει, ὅτι δὲν ὑπάρχουσιν ἰδιαίτερα ἀρχεῖα τοῦ γενικοῦ γραμματέως, ἀλλὰ μόνον τοῦ Συλλόγου, τὸ δὲ ἀνευρεθὲν χειρόγραφον, ἐὰν ἀνευρίσκετο ἐν τοῖς ἀρχείοις, θὰ ἦτο κατὰ τὸ σύνηθες πρωτοκολλημένον, τοιαύτη δὲ πρωτοκόλλησις δὲν ὑπάρχει. Κατόπιν τούτων τὰ πρακτικὰ γίνονται παμψηφεὶ δεκτὰ μετὰ τῆς προταθείσης τροποποιήσεως· μεθ' ὃ ὁ κ. γενικὸς γραμματεὺς ἀναγινώσκει τὴν ἀλληλογραφίαν.

Συνεπείᾳ αἰτήσεως τοῦ προέδρου ἀναγινώσκεται καθ' ὁλοκληρίαν ἡ ἐπιστολὴ τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὸν Σύλλογον, δι' ἧς ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα εἰς ἀπάντησιν προτέρας τοῦ Συλλόγου ἐπιστολῆς γνωστοποιεῖ, ἐπὶ τοῦ Εὐανθείου κληροδοτήματος, ὅτι ὁ κ. Μουράτης Θεοφιλίδης, ἀξιῶν εἶναι δικαιοῦχος ἐπὶ τῶν κατατεθέντων χρεω-

γράφων, ἐποιήσατο ἐξώδικον δήλωσιν ἀπαγορεύων τὴν εἰς τὸν ἡμέτερον Σύλλογον ἀποστολὴν αὐτῶν, ἕνεκα δὲ τούτου, ὅτι ἀρνεῖται τὴν παράδοσιν αὐτῶν εἰς οἱονδήποτε τῶν ἐνδιαφερομένων μέχρι τῆς ὁριστικῆς καὶ δικαστικῆς λύσεως τῆς μεταξὺ τοῦ Συλλόγου καὶ τοῦ Μουράτη Θεοφιλίδου διαφορᾶς.

Εἶτα ἀγγέλλονται δωρεαὶ βιβλίων ὑπὸ διαφόρων, πρὸς οὓς ἐκφρασθήσονται αἱ δέουσαι εὐχαριστίαι.

Ἐπὶ ἐπιστολῆς τοῦ κ. Βεκλάϊν ζητοῦντος ἵνα καὶ ὁ Β' τόμος τοῦ Αἰσχύλου δημοσιευθῇ ἐν Γερμανίᾳ, ὁ πρόεδρος, ἐπαναλαμβάνων τὰ κατὰ τὴν προηγουμένην συνεδρίασιν ἐπὶ τοῦ ζητήματος λεχθέντα, ἐπιλέγει ὅτι πρὸ παντὸς ληρθήσεται ἡ γνώμη τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς.

Εἶτα ὁ πρόεδρος, ἀφορμὴν λαβὼν ἐκ τῆς ἐπιστολῆς τῆς Ἐθν. Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὸν Σύλλογον, ἥτινι ἐπισυνημμένη εὑρηται ἡ δήλωσις τοῦ Μ. Θεοφιλίδου, ποιεῖται τὸ ἱστορικὸν τῶν Εὐανθινείων καταθέσεων 1) ἐκ δρ. (9000) κατατεθεισῶν ἐπὶ δικαιξ ἔτη καὶ ὧν οἱ τόκοι ἔρθασαν τὰ κεφάλαια, καὶ 2) ἐκ χρεωγράφων ἀναφαιρέτως κατατεθέντων ὑπὸ τὸν ὅρον ἵνα οἱ τόκοι δίδωνται τῷ Συλλόγῳ. Καὶ ἐπὶ μὲν τῆς χρηματικῆς καταθέσεως ὁ πρόεδρος ἀναφέρει ὅτι ὁ κ. Μ. Θεοφιλίδης κατώρθωσε δυνάμει ἀποφάσεως, ἧς οὐδεμίαν γνῶσιν ἔλαβεν ὁ Σύλλογος ἐγκαίρως, νὰ λάβῃ τὰ κεφάλαια, ἡμεῖς δὲ ἐλάβομεν τοὺς τόκους· ἐπὶ δὲ τῆς τῶν χρεωγράφων καταθέσεως ὁ Σύλλογος εὐθὺς ἀμέσως ἐζήτησεν ἵνα λάβῃ τὰ τοκομερίδια ἐξ ἓξ περίπου χιλιάδων δραχμῶν. Ἡ Τράπεζα ἀπήντησεν ὅτι θὰ ὑπέβαλλε τὸ ζήτημα εἰς τὸ γνωμοδοτικὸν αὐτῆς τμῆμα, ἤδη δὲ τὸ δεύτερον κοινοποιεῖ ἡμῖν δήλωσιν τοῦ κ. Μ. Θεοφιλίδου ἐγείροντος ἀξιώσεις βασιζομένας ἐπὶ τῶν ἑξῆς λόγων: ἐὰν μὲν ἡ κατάθεσις ἐγένετο διὰ πράξεως τελευταίας βουλήσεως δηλ. κωδικέλλου ἢ διαθήκης, εἶναι ἄκυρος, διότι οὐδὲν τούτων παρουσιάζει τὰ ὑπὸ τοῦ νόμου ἀπαιτούμενα προσόντα, ἐὰν δ' ἐγένετο διὰ δωρεᾶς μεταξὺ ζώντων, ἔδει νὰ συνταχθῇ συμβολαιογραφικὴ κατὰ τὸν νόμον πρᾶξις, ἥτις δὲν ὑπάρχει ἐπὶ τοῦ προκειμένου καὶ συνεπῶς αἱ καταθέσεις ἀνήκουσιν αὐτῷ, ἅτε γενόμεναι ἐκ τῶν χρημάτων αὐτοῦ. Ὁ πρόεδρος ὑπομιμνήσκει ὅτι ἀπ' ἀρχῆς ἐδήλωσεν ὅτι ὁ Σύλλογος δὲν ἠδύνατο νὰ βασισθῇ ἐπὶ δωρεᾶς, ἥτις λαβοῦσα χώραν ἐν Κωνσταντινουπόλει οὐδόλως ἀπήτει ἔγγραφον συμβολαιογραφικόν. Ἄλλως τε ὁ Σύλλογος ἐγκαίρως ἀπεδέξατο τὴν δωρεάν, τὰ χρήματα ἀνῆκον ὡς προικῷα εἰς τὴν καταθέτιδα, ἥτις καὶ ἐπιστολὴν εὐχαριστήριον ἐπὶ τῇ ἀποδοχῇ τῆς δωρεᾶς ἔπεμψε τῷ Συλλόγῳ, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν ἀρχείων. Ἤδη τὸ προεδρεῖον, ἐν ἰδίᾳ συνεδριάσει ἐπισταμένως μελετῆσαν τὸ ζήτημα, ἀπεφάσισεν ὅπως ἅπαντα τὰ εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην ἀναγόμενα ἔγγραφα σταλῶσιν ἐν ἀντιγράφοις τρισὶν ἐκ τῶν ἐν Ἀθήναις διακεκριμένων δικηγόρων, παρακαλουμένων ἵνα μελετήσωσι τὸ ζήτημα καὶ ἀναλάβωσι δωρεὰν τὴν δικαστικὴν ὑποστήριξιν τῶν δικαίων τοῦ Συλλόγου. Τὸ προεδρεῖον φρονεῖ ὅτι ἐὰν γίνῃ διεκδικητικὴ ἀγωγή, ὁ Σύλλογος οὐ μόνον θέλει ἀντεπεξέλθει κατὰ τῶν παρανόμων αἰτήσεων, ἀλλὰ καὶ ἀνταγωγικῶς θὰ ζητήσῃ καὶ λάβῃ ὅσα ἤδη ὁ κ. Θεοφιλίδης ἔλαβε, διότι μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Συλλόγου δὲν ὑπάρχει δεδικασμένον. Κατόπιν τῶν λεχθέντων, ὁ κ. Ἀποστόλογλους νομίζει ὅτι ἀνταποκρίνεται πρὸς τὸ φρόνημα τῶν τε παρόντων καὶ τῶν ἀπόντων μελῶν τοῦ Συλλόγου ἐκφράζων τὰς ζωηρὰς αὐτοῦ εὐχαριστίας δι' οἷαν ἐπεδείξατο τὸ προεδρεῖον ἐπὶ τούτου τοῦ ζητήματος ἐνεργητικότητα πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ Συλλόγου.

Μετὰ ταῦτα ἀγγέλλονται τὸ δεύτερον καὶ γίνονται δεκτοὶ ὡς ἀντεπιστέλλοντα μέλη τοῦ Συλλόγου οἱ κκ. Juan Dihigo, καθηγητὴς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ἁβάνης ἐν Κούβᾳ, Μιχαὴλ Μιλίτσεβιτζ, διευθυντὴς τοῦ πολιτικοῦ γραφείου τῆς Α. Μ. τοῦ βασιλέως τῆς Σερβίας, καὶ Γεώργιος Γιοβάννοβιτζ, καθηγητής, ἰδιαίτερος ἰατρὸς τοῦ βασιλέως τῆς Σερβίας, προτεινόμενοι ὑπὸ τοῦ προεδρείου.

Κατόπιν τὸν λόγον λαβὼν ὁ κ. Ἀποστόλογλους παρατηρεῖ ἐπὶ τοῦ ζητήματος τοῦ ἀνευρεθέντος χειρογράφου τῆς ἐλλογ. δεσποινίδος Ἑλένης Φ. Πετρίδου, ὅτι ἔξω θρυλλεῖται ὅτι σκοπίμως τὸ ἐν λόγῳ χειρόγραφον δὲν ἐλήφθη ὑπ' ὄψιν, καταχωσθὲν· καίτοι ὁ κ. Ἀποστόλογλους δὲν δύναται νὰ πιστεύσῃ ὅτι ἦτο δυνατὸν ὁ πρώην γενικὸς γραμματεὺς ἀπὸ σκοποῦ νὰ κρύψῃ τὸ χειρόγραφον, ἐν τούτοις φρονεῖ ὅτι ἥκιστα ἱπποτικὸν καὶ εὐγενὲς εἶναι διὰ τὸν Σύλλογον καὶ ἐλάχιστα ἱκανοποιητικὸν διὰ τὴν δεσποινίδα ἡ παράδοσις αὐτῇ τοῦ ἀνευρεθέντος χειρογράφου μετὰ τῆς ἐκδηλώσεως τῆς λύπης τοῦ προέδρου ἐπὶ τοῖς γενο-

μένοις. Ὁ κ. Χρ. Πανταζίδης, συμφωνῶν τῇ γνώμῃ τοῦ κ. Ὀδ. Ἀνδρεάδου, ἀναφέρει πρὸς ἐπίρρωσιν πολλὰ παραδείγματα, ὡς τὸ τοῦ Δανασῆ καὶ Κορνηλίας Πρεβεζιώτου. Ὁ κ. Μεταξᾶς προτείνει ὅπως ἡ δεσποινὶς ἀποστείλῃ ἐκ νέου τὸ χειρόγραφον μετ' ἐπιστολῆς πρὸς παραπομπὴν τῇ Ἐκπαιδευτικῇ Ἐπιτροπῇ, διότι οὕτω μόνον θέλομεν πεισθῇ ὅτι τοῦτο δὲν ἀπαρέσκει ταύτῃ. Ὁ κ. Ν. Παπαγιαννόπουλος, ἐπὶ τῇ παρατηρήσει τοῦ κ. Χρ. Πανταζίδου ὅτι ἡ δεσποινὶς αὕτη ἐζητήσατο ἤδη συμπληρωματικὴν ἱκανοποίησιν καὶ βράβευσιν, δὲν ἐννοεῖ ὁποία ἱκανοποίησις τῇ ὀφείλεται ἀφοῦ κανονικῶς τὸ χειρόγραφον αὐτῆς δὲν ἐλήφθη, οὔτε ἐδόθη εἰς ἃ ὤφειλε νὰ δοθῇ πρόσωπα, οὔτε εὐθύνεταί πως ὁ Σύλλογος. Ὁ κ. Βαλσαμάκης, παρατηρῶν ὅτι ἡ συζήτησις ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ἐγένετο πολὺ μακρὰ, νομίζει ὅτι ἡ πρότασις τοῦ κ. Ἀνδρεάδου εἶναι ἡ καλυτέρα, ἄνευ νέας ἐπιστολῆς ἐκ μέρους τῆς δεσποινίδος, παραπεμψάσης ἤδη τὸ χειρόγραφον, οὕτω δὲ αἴρεται ἐκ τοῦ μέσου ζήτημα, ὅπερ ἱκανῶς ἐπλήρωσε τὰ πρακτικὰ τοῦ Συλλόγου. Ὁ κ. Σ. Βραχάμης ἀπαντῶν εἰς τὸν κ. Παπαγιαννόπουλον λέγει ὅτι ἡ δεσποινὶς Πετρίδου οὐδεμίαν ὑποχρέωσιν εἶχεν ἵνα δώσῃ τὸ χειρόγραφον αὐτῆς εἰς χεῖρας τοῦ γενικοῦ γραμματέως. Ἐπὶ τέλους ὁ πρόεδρος τίθησι τέρμα εἰς τὴν συζήτησιν, παρατηρῶν ὅτι τὸ χειρόγραφον εἶχεν ἀποσταλῇ δι' ὡρισμένον σκοπόν, διὰ τὸν Καραπάνειον ἀγῶνα, ὅστις ἔληξε, δὲν δυνάμεθα δὲ νὰ παραπέμψωμεν αὐτὸ εἰς τὴν Ἐκπαιδευτικὴν Ἐπιτροπὴν ἄνευ αἰτήσεως, διότι πιθανὸν ἐκ τούτου νὰ γεννηθῶσι νέα ἐπεισόδια. Τὰ γενόμενα ἦσαν λυπηρὰ, ἐξερράσθη δὲ καὶ ἤδη ἡ λύπη τοῦ Συλλόγου.

Ἔπειτα ὁ γενικὸς γραμματεὺς ἀναγινώσκει τὴν ὑπὸ τοῦ κ. Παναγιωτίδου ἀποσταλεῖσαν πραγματείαν « Ἡ Φωτικὴ ἐν Παραμυθίᾳ », μετὰ τὸ τέλος τῆς ὁποίας ὁ κ. Πανταζίδης προτείνει ἵνα παραπεμφθῇ τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἐπιτροπῇ λόγῳ τῶν ἐν αὐτῇ ἐπιγραφῶν καὶ νομισμάτων, τοῦθ' ὅπερ γίνεται δεκτὸν, λήγει δὲ ἡ συνεδρία, τοῦ προέδρου ἐκφράσαντος εὐχαριστίας τῷ κ. Παναγιωτίδῃ διὰ τὸν ἄοκνον ζῆλον, ὃν δείκνυσι πρὸς διευκρίνισιν πολλῶν σκοτεινῶν τῆς ἠπειρωτικῆς ἱστορίας μερῶν, εἰς ἣν ὀλίγοι ἀσχολοῦνται.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΡΠΘ'

(τακτική)

τῆς 14 νοεμβρίου 1894

Προεδρεύοντος τοῦ προέδρου κ. Δημ. Μαλιάδου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῆς ἠγουμένης συνεδρίας, κατόπιν παρατηρήσεως τοῦ προέδρου ὅτι, προκειμένου περὶ τῆς καταθέσεως χρεωγράφων, οὐδεμίαν ἐποιήσατο δήλωσιν ὁρίζουσαν τὸ ποσὸν αὐτῆς εἰς ἑπτὰ χιλιάδας δραχμῶν· μεθ' ὃ ἀναγινώσκεται ἡ ἀλληλογραφία καὶ ἀγγέλλεται δωρεὰ βιβλίων, ἐφ' ᾗ ἐκφρασθήσονται εὐχαριστίαι.

Μετὰ ταῦτα ὁ πρόεδρος παρατηρεῖ ἐπὶ τῶν ἐπιστολῶν τῶν μητροπολιτῶν Προύσσης καὶ Ἐλευθερουπόλεως, αἰτουμένων χάρτας γεωγραφικούς, τοῦ μὲν πρώτου διὰ τέσσαρα χωρία τῆς ἐπαρχίας αὐτοῦ, τοῦ δὲ δευτέρου διὰ πέντε, ὅτι αἱ αἰτήσεις αὗται ληφθήσονται ὑπ' ὄψιν ὑπὸ τοῦ Συλλόγου ἀναλόγως τῶν ὑπαρχόντων χαρτῶν. Ἐπὶ δὲ τῆς αἰτήσεως τῶν σχολῶν Κυδωνιῶν, αἰτουμένων τέσσαρας τόμους τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης καὶ τὴν σειρὰν τοῦ ἡμετέρου περιοδικοῦ, ὅτι δέον νὰ δοθῶσιν εἰς τὰς ἐν λόγῳ σχολὰς, περιλαμβανούσας καὶ γυμνασιακὰς τάξεις. Ἡ πρότασις αὕτη παμψηφεὶ γίνεται δεκτή.

Ἀγγέλλονται τὸ δεύτερον καὶ γίνονται δεκτοὶ ὡς τακτικὰ μέλη οἱ κκ. Κωνσταντῖνος Σαραφόπουλος, διδάκτωρ τὰ νομικὰ, διαιτητὴς, καὶ Ἀθανάσιος Ἰωάννου, διδάκτωρ τὰ φυσικομαθηματικά.

Ἀναγνωσθέντος εἶτα τοῦ προγράμματος τῶν δημοσίων διαλέξεων καὶ ἐπικυρωθέντος, ὁ γενικὸς γραμματεὺς ἀναγινώσκει πραγματείαν τοῦ κ. Μηλιοπούλου « Ποῦ ἔκειντο τὰ Ὀνωράτου » μετὰ τὸ πέρας τῆς ὁποίας ὁ κ. Σιδερίδης κρίνει μὲν τὸν κ. Μηλιόπουλον ὡς ἄξιον πολλῶν ἐπαίνων, ἅτε συνάζοντα ὡς καλὴ μέλισσα τὰ καλὰ, φρονεῖ ὅμως ὅτι ἡ θέσις τοῦ παλαιοῦ Ἐρέγκιοι δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ, ὡς ἐκ τῆς ἀνευρέσεως ἐν αὐτῇ στήλης φερούσης ἐπιγραφὴν onoratu, ὡς τὸ μέρος αὐτῶν, διότι πιθανὸν ἡ στήλη αὕτη νὰ μετηνέχθη ἀλλαχόθεν ἐκεῖ, ὡς πολλὰ παραδείγματα ὑπάρχουσιν, ἐξηγεῖ δὲ διὰ τίνας λόγους αὐτὸς οὗτος εἶχε τοποθετήσει ταῦτα εἰς τὸ Ἀλέμ Δάγ, καὶ τέλος ζητεῖ ὅπως τὰ ἀποτυπώματα παραπεμφθῶσι τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἐπιτροπῇ. Ὁ πρόεδρος εὐχαριστήσας τῷ κ. Μηλιοπούλῳ λύει τὴν συνεδρίασιν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΡγ'

(τακτική)

τῇ 28 νοεμβρίου 1894.

Προεδρεύοντος τοῦ προέδρου κ. Δημ. Μαλιάδου.

Ἀναγνωσθέντων καὶ ἐπικυρωθέντων τῶν πρακτικῶν, ὁ πρόεδρος μετὰ βαθυτάτης θλίψεως ἀγγέλλει τὸν θάνατον ἑνὸς τῶν φιλογενεστέρων ἀνδρῶν τοῦ γένους, τοῦ Στεφάνου Ζαφειροπούλου, ἐπιπροστιθεὶς ὅτι ὁ Σύλλογος ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ἀνδρὸς θρηνεῖ τὸν μέγαν αὐτοῦ εὐεργέτην, διότι ὡς τοιοῦτον θεωρητέον τὸν ἄνδρα, ὅστις οὐ μόνον εἰκοσιπεντάλιρον κατ' ἔτος ἐχορήγει τῷ Συλλόγῳ προσφοράν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν χαρτῶν, οὓς πρὸς ὠφέλειαν τῆς φιλομαθοῦς νεολαίας ἰδίαις δαπάναις ἐξετύπωσε, πολλοὺς καὶ τῷ Συλλόγῳ πρὸς διανομὴν ἀπέστελλεν. Ἐφ' ᾧ τὸ προεδρεῖον ἅμα τῇ θλιβερᾷ ἀγγελίᾳ ἐν συνεδρίᾳ αὐτοῦ παμψηφεὶ ἀπεφάσισε καὶ προτείνει τῷ Συλλόγῳ τὰ ἑξῆς: 1) νὰ διακοπῇ ἡ συνεδρίασις πρὸς ἔνδειξιν τοῦ πένθους τοῦ Συλλόγου· 2) νὰ ἐκφρασθῶσιν ἀμέσως τηλεγραφικῶς τῇ εὐγενεστάτῃ χήρᾳ τοῦ μεγάλου εὐεργέτου ἡ βαθυτάτη θλῖψις καὶ τὰ θερμὰ συλλυπητήρια τοῦ Συλλόγου· 3) νὰ σταλῶσι συλλυπητήριοι ἐπιστολαὶ τῇ τε οἰκογενείᾳ καὶ τοῖς συγγενέσι τοῦ ἀοιδίμου ἀνδρός, καὶ 4) νὰ ἀφεθῇ τῷ προεδρείῳ ὅπως ἰδίας τιμὰς παράσχῃ τῷ μακαρίτῃ πρὸς ἐκδήλωσιν τοῦ πρὸς αὐτὸν σεβασμοῦ, ἐν ᾗ περιπτώσει τὸ γενὲν αὐτοῦ σκῆνος θὰ μετεφέρετο ἐνταῦθα πρὸς ἐνταφιασμόν. Τοῦ προέδρου ἐπειπόντος ὅτι κατάθεσις στεφάνου ἦτο ἀδύνατος, τῆς κηδείας γενομένης τῇ ἐπαύριον καὶ συνεπῶς τοῦ πρὸς τοῦτο χρόνου ἐλλείποντος, ἡ ὡς ἄνω πρότασις τοῦ προεδρείου παμψηφεὶ καθίσταται δεκτή, διακόπτεται δὲ ἡ συνεδρίασις πρὸς ἔνδειξιν σεβασμοῦ πρὸς τὴν μνήμην τοῦ φιλογενοῦς ἀνδρός.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΡγΑ'

(τακτική)

τῇ 5 δεκεμβρίου 1894.

Προεδρεύοντος τοῦ προέδρου κ. Δημ. Μαλιάδου.

Ἀναγνωσθέντων καὶ ἐπικυρωθέντων τῶν πρακτικῶν, ὁ γενικὸς γραμματεὺς ἀναγινώσκει τὴν ἀλληλογραφίαν καὶ ἀγγέλλει δωρεὰς βιβλίων. Εἶτα ὁ πρόεδρος δηλοῖ ὅτι ἡ γλωσσικὴ ὕλη τῶν κκ. Ζιάκα καὶ Κοπάση παραπεμφθήσεται τῇ Φιλολογικῇ Ἐπιτροπῇ, ἡ δὲ αἴτησις τοῦ μητροπολίτου Γάνου καὶ Χώρας ἐξαιτουμένου τὴν ὑλικὴν βοήθειαν τοῦ Συλλόγου διὰ τὰς σχολὰς τῆς ἐπαρχίας αὐτοῦ, ὡς καὶ ἡ παρομοία αἴτησις τῶν ἐφόρων τῶν δημοτικῶν σχολῶν τῆς ἐν Κύπρῳ Λεμισσοῦ, ἕνεκα τῶν οἰκονομικῶν περιστάσεων, δὲν δύνανται νὰ γίνωσι δεκταί. Περὶ δὲ τῆς ὑπὸ τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς ὑποβληθείσης γνώμης περὶ ἐκδόσεως τοῦ Β' τόμου τοῦ Αἰσχύλου ἐν Ἀθήναις καὶ οὐχὶ ἐν Βερολίνῳ, αὕτη ἀνακοινωθήσεται τῷ κ. Βεκλάϊν καὶ ἐνεργηθήσονται τὰ δέοντα.

Μετὰ ταῦτα ὁ πρόεδρος δηλοῖ ὅτι τὸ προεδρεῖον τοῦ Συλλόγου μετέβη παρὰ τῷ Ἐξ. Βλάδαν Γεώργεβιτζ, πρεσβευτῇ τῆς Σερβίας ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐπιτίμῳ μέλει, γινώσκοντι τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, καὶ ἐπέδωκεν αὐτῷ τὸ δίπλωμα αὐτοῦ ὡς καὶ τὰ διπλώματα τῶν κκ. Μιχαὴλ Μιλίτσεβιτζ καὶ Γεωργίου Γιοβάννοβιτζ μετὰ τῆς παρακλήσεως ὅπως ἀποστείλῃ ταῦτα τοῖς ἐν Σερβίᾳ ἀντεπιστέλλουσι τούτοις μέλεσι. Τὸ προεδρεῖον ἐγένετο δεκτὸν μετὰ μεγάλης τιμῆς ὑπὸ τοῦ Ἐξ. πρεσβευτοῦ, ὅστις, θερμὰς εὐχαριστίας ἀποτείνας αὐτῷ ἐπὶ τῇ διὰ τῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ ὡς ἐπιτίμου μέλους τοῦ Συλλόγου προσγινομένῃ τιμῇ, ἤγγειλεν ὅτι ποιήσεται διάλεξίν τινα.

Κατόπιν, τοῦ προέδρου δηλώσαντος ὅτι τὰ ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐπιτροπῆς αἰτούμενα χειρόγραφα πρὸς μελέτην καὶ ἐκτύπωσιν σταλήσονται αὐτῇ, ἀγγέλλεται τὸ δεύτερον καὶ γίνεται δεκτὸς ὡς τακτικὸν μέλος τοῦ Συλλόγου ὁ κ. Ἠλίας Δασσαρήτης, διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας.

Μετὰ ταῦτα ὁ γενικὸς γραμματεὺς ἀναγινώσκει τὴν ἐκ Σμύρνης ἀποσταλεῖσαν πραγματείαν τοῦ κ. Μ. Παρανίκα «Περὶ σχολῶν Ἀγράφων», καὶ λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΡγΒ'

(τακτική)

τῇ 12 δεκεμβρίου 1894.

Προεδρεύοντος τοῦ προέδρου κ. Δημ. Μαλιάδου.

Ἀναγνωσθέντων καὶ ἐπικυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς ἠγουμένης συνεδρίας, ὁ γενικὸς

γραμματεὺς ἀναγινώσκει τὴν ἀλληλογραφίαν, μεθ' ὃ αἱ γλωσσικαὶ συλλογαὶ τῶν κ.κ. Ἐλευθερίου Παπανανιάδου καὶ Παναγιώτου Μακρῆ παραπέμπονται τῇ Φιλολογικῇ Ἐπιτροπῇ, Γραμματικὴ δὲ ἀνωνύμου συγγραφέως, αἰτουμένου τὴν κρίσιν τοῦ Συλλόγου ἐπὶ τοῦ πονήματος αὐτοῦ, τῇ Ἐκπαιδευτικῇ.

Εἶτα ὁ πρόεδρος ἀγγέλλει ὅτι ὁ κόμης Ἀλεὼν προσφέρει τῷ Συλλόγῳ διὰ τοῦ κ. Μάτσα συλλογὴν τριακοσίων ζευγῶν πτηνῶν τεταριχευμένων, ἅπερ δεχόμενος ὁ Σύλλογος θέλει γράψει τὰς θερμὰς αὐτοῦ εὐχαριστίας τῷ φιλέλληνι δωρητῇ. Ἐπὶ τούτου ὁ κ. Βραχάμης φρονεῖ ὅτι ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος συλλογὴ περιλαμβάνει μόνον πεντήκοντα ζεύγη, τῶν λοιπῶν προσενεχθέντων ἤδη τῇ Ἰατρικῇ Ἑταιρίᾳ κατόπιν προηγουμένης τῷ Συλλόγῳ προσφορᾶς, καθ' ἣν φαίνεται δὲν ἐνηργήθησαν τὰ δέοντα ἐγκαίρως. Τοῦ προέδρου ἐπειπόντος ὅτι ὁ Σύλλογος δέχεται τὴν δωρεὰν ἀνεξαρτήτως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν πτηνῶν, ἐκφράζεται ἐλπὶς ὅτι καὶ τοῦ λοιποῦ, περιστάσεως τυχούσης, ὁ κόμης Ἀλεὼν οὐκ ἐπιλησθήσεται τοῦ Συλλόγου.

Ἀγγέλλονται τὸ δεύτερον καὶ γίνονται δεκτοὶ ὡς ἐπίτιμον μὲν μέλος, τίως ἀντεπιστέλλον ὤν, ὁ διδάκτωρ Διονύσιος Θερειανός, ἐν Τεργέστῃ, συγγραφεὺς τοῦ τριτόμου συγγράμματος «Ἀδαμαντίου Κοραῆ» καὶ πολλῶν ἄλλων, ὡς τακτικὰ δὲ μέλη οἱ κκ. Γουλιέλμος Πατρικόπουλος, ἰατρὸς καὶ Ν. Μουτσάκης, λογιστὴς τῶν Ἐθνικῶν Φιλανθρωπικῶν Καταστημάτων.

Εἶτα ὁ κ. Χρ. Πανταζίδης ἀνακοινοῖ «Ἱστορικὰς καὶ τοπογραφικὰς σημειώσεις περὶ τῶν ἐν Εὐξείνῳ Πόντῳ ἀρχαίων ἑλληνικῶν ἀποικιῶν». Ὁ πρόεδρος εὐχαριστήσας τῷ κ. Πανταζίδῃ λύει τὴν συνεδρίασιν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΡΥΓ'

(τακτική)

τῇ 19 δεκεμβρίου 1894.

Προεδρεύοντος τοῦ ἀντιπροέδρου κ. Μ. Κεφάλα.

Ἀναγνωσθέντων καὶ ἐπικυρωθέντων τῶν πρακτικῶν, ἀνακοινοῦται περίληψις τῆς ἀλληλογραφίας καὶ ἀγγέλλονται δωρεαί τινες βιβλίων.

Τοῦ προεδρεύοντος δηλώσαντος ὅτι αἱ δέουσαι εὐχαριστίαι γραφήσονται τοῖς δωρηταῖς, μακρὰ ἐγείρεται συζήτησις ἐπὶ ἐπιστολῆς τοῦ κ. Σνάϊδερ πρὸς τὸν Σύλλογον, ἐξαιτουμένου ἵνα μελέτην αὐτοῦ ἀνακοινώσῃ τῷ Συλλόγῳ. Κατόπιν ἀνταμοιβῆς διαφόρων σκέψεων μεταξὺ τῶν κκ. Νικολοπούλου, Πανταζίδου, Παπαγιαννοπούλου καὶ Μεταξᾶ ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῶν ὅρων, ὑφ' οὓς ὁ μὴ ὢν μέλος τοῦ Συλλόγου δικαιοῦται ἀνακοινῶσαί τι ἐν αὐτῷ, τῇ προτάσει τοῦ κ. Μεταξᾶ, ἀναγνωσθέντος τοῦ σχετικοῦ τοῦ Κανονισμοῦ ἄρθρου, ἐπαφίεται τῷ προέδρῳ ἵνα ἐξετάσῃ τὸ ἀνακοινωθησόμενον, συνεννοηθεὶς μετὰ τοῦ κ. Σνάϊδερ, καὶ ἀποφασίσῃ.

Εἶτα ἀγγέλλεται τὸ δεύτερον καὶ γίνεται δεκτὸς ὡς τακτικὸν μέλος ὁ κ. Bertrand Bareilles, γραμματεὺς τῆς Αὐτοκρατορικῆς Ἰατρικῆς Σχολῆς.

Μεθ' ὃ ὁ κ. Χρ. Πανταζίδης ἐξακολουθῶν τὴν μελέτην αὐτοῦ περὶ τῶν ἐν Εὐξείνῳ Πόντῳ ἀποικιῶν ὁμιλεῖ περὶ Ἀμαζόνων. Μετὰ τὸ πέρας τοῦ ἀναγνώσματος ὁ κ. Φιλίδης παρατηρεῖ ὅτι ἡ λέξις Ἀμαζὼν παραγομένη ἐκ τοῦ περσικοῦ «ζεδ», ὅπερ σημαίνει θυγατέρας, καὶ «Μαχ» Ἄρης, ἔτι δὲ τοῦ ἐπιφωνήματος α, ἀνταποκρίνεται κάλλιστα πρὸς τὸν φιλοπόλεμον χαρακτῆρα τῶν γυναικῶν τούτων, ὅστις ἔδωκε τὸ εἶναι καὶ εἰς ἑτέραν ἑρμηνείαν, καθ' ἣν Ἀμαζὼν παράγεται ἐκ τοῦ α καὶ μαστός, λόγῳ ὅτι αἱ γυναῖκες αὗται ἀπέκοπτον τὸν ἕτερον τῶν μαστῶν, ἵνα κάλλιον χειρίζωνται τὸ τόξον. Τοῦ κ. Ι. Ἰλλίδου ἐπειπόντος ὅτι ἡ ὑπὸ τοῦ κ. Πανταζίδου ἐξενεχθεῖσα γνώμη ὅτι αἱ Ἀμαζόνες ἦσαν ἱέρειαι τῆς Ἀρτέμιδος ἀνακριβὴς τυγχάνει, ὁ κ. Πανταζίδης ἐπιπροστίθησιν ὅτι ἁπλῶς μόνον ἀναφέρει τὴν γνώμην ταύτην τοῦ Τούγγερ ῥητῶς ἐν τῷ ἀναγνώσματι αὐτοῦ λέγων ὅτι αὗται ἦσαν ἀρίστοι γυναῖκες. Τοῦ κ. Νικολοπούλου παρατηρήσαντος ὅτι ἡ ὑπὸ τοῦ κ. Φιλίδου ἐξενεχθεῖσα γνώμη φαίνεται πειστικωτέρα, ὁ πρόεδρος εὐχαριστῶν τῷ τε κ. Χρ. Πανταζίδῃ καὶ τοῖς μετασχοῦσι τῆς συζητήσεως λύει τὴν συνεδρίασιν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΡΥΔ'

(τακτική)

τῇ 9 ἰανουαρίου 1895.

Προεδρεύοντος τοῦ προέδρου κ. Δημ. Μαλιάδου.

Ἀναγνωσθέντων καὶ ἐπικυρωθέντων τῶν πρακτικῶν, ὁ γενικὸς γραμματεὺς ἀνακοινοῖ περίληψιν τῆς ἀλληλογραφίας καὶ ἀγγέλλει τὴν δωρεὰν ἀντιτύπου τῆς ὑπὸ τοῦ ἐν Rouen ἱερέως καὶ διδάκτορος Emmanuel Auvray ἐκδόσεως τῶν «Μικρῶν Κατηχήσεων Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου», συγγράμματος βραβευθέντος ὑπὸ τῆς ἐν Παρισίοις ἱδρευούσης «Ἑταιρίας πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν ἑλληνικῶν σπουδῶν» διὰ τοῦ βραβείου Ζάππα. Μετὰ ταῦτα ὁ πρόεδρος ποιεῖται τὰς ἑξῆς παρατηρήσεις·

1) ὅτι ἡ ὑπὸ τὸ ῥητὸν «Ποῦ τῆς ἁπλήστου διανοίας κτλ.» Στοιχειώδης Φυσικὴ πειραματικὴ παραπέμπεται τῇ Ἐκπαιδευτικῇ Ἐπιτροπῇ ἐπὶ τῷ Καραπανείῳ ἀγῶνι·

2) ὅτι τῆς πρὸς κατάρτισιν ἀκριβοῦς καταλόγου τῶν μελῶν ἐκλεγείσης ἐπιτροπῆς συντελεσάσης τὸ ἐπίπονον αὐτῆς ἔργον, ταύτῃ μὲν ἐκφρασθήσονται αἱ δέουσαι εὐχαριστίαι, ὁ δὲ κατάλογος παραπεμφθήσεται τῇ Συντακτικῇ Ἐπιτροπῇ πρὸς καταχώρισιν ἐν τοῖς μετ' οὐ πολὺ δημοσιευθησομένοις δυσὶ τεύχεσι τοῦ Συλλόγου·

3) ὅτι ἡ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἀρθονωτάτη γλωσσικὴ ὕλη ηὐξήθη διὰ τῶν ἑξῆς πραγματειῶν· α') γλωσσικῆς ὕλης ἐκ Γένης τῆς Θρᾴκης, ὑπὸ Ἀριστοβ. Α. Χρηστίδου· β') συλλογῆς ᾀσμάτων, μυρολογίων, τοποθεσιῶν κλπ. ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ ἐν Νισύρῳ λαοῦ, ὑπὸ Γ. Παπαδοπούλου Νισυρίου· γ') δημώδους μούσης, ὑπὸ Συμεών Α. Μανασσείδου τοῦ ἐξ Αἴνου· δ') συλλογῆς ζώντων μνημείων ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ λαοῦ τῆς Χιλῆς, ὑπὸ Σπυρ. Δ. Βλάχου· δ') ἑλληνικῶν μελῳδιῶν, ὑπὸ Μαριγοῦς Σταθάκη· ς') γλωσσικῆς ὕλης ἐκ Θεσπρωτίας, ὑπὸ Δ. Παναγιωτίδου· ζ') γλωσσικῆς ὕλης ἐκ Τήλου, ὑπὸ Γ. Καμμᾶ· η') ῥωμαϊτικῶν τραγουδιῶν, ὑπὸ Μένου Φιλήντα· θ') γλωσσικῆς ὕλης διαφόρου, ὑπὸ Κωνστ. Παπαϊωάννου· ι') συλλογῆς δημωδῶν παραμυθίων, ὑπὸ Γ. Κωνσταντινίδου· ια') φωνῆς τῶν Κυζικηνῶν, ὑπὸ Μενελάου Π. Φιλανθίδου· ιβ') νεοελληνικῶν μελῳδιῶν, ὑπὸ Πέτρου Γ. Φιλανθίδου· ιγ') περὶ τῆς προφορᾶς τοῦ σίγμα ἐν τῇ ἀρκαδικῇ διαλέκτῳ, ὑπὸ Ἀρβανιτοπούλου· ιδ') λογίων καὶ γραμμάτων τοῦ θρᾳκικοῦ λαοῦ, ὑπὸ Κ. Κουρτίδου· ιε') ἑλληνικῶν μελῳδιῶν, ὑπὸ Γ. Παχτίκου· ις') γλωσσικῆς ὕλης καὶ ὅ,τι ἐν ταῖς πραγματείαις ταύταις εὑρηται, καὶ δημωδῶν μελῳδιῶν μετὰ τῶν φωνοσημάτων κατά τε τὴν εὐρωπαϊκὴν καὶ τὴν καθ' ἡμᾶς ἐκκλησιαστικὴν μουσικήν· δηλοῖ δ' ὅτι ἅπασαι παραπεμφθήσονται τῇ Φιλολογικῇ Ἐπιτροπῇ ἐπὶ τῷ Ζωγραφείῳ ἀγῶνι, ὑπαρχόντων ἐν ταύτῃ καὶ μελῶν γνωριζόντων τὴν μουσικήν, εἰς ἃ καὶ ἕτερα ἐν ἀνάγκῃ προστεθήσονται·

4) ὅτι ὁ Β' τόμος τοῦ Εὐριπίδου τῆς Ζωγραφείου Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης ἐξεδόθη, ἀποσταλήσεται δὲ τῷ κ. Βερναρδάκη ἡ ἐπὶ τούτῳ χρηματικὴ ἀμοιβή, καὶ ἐνεργηθήσονται τὰ δέοντα πρὸς ἐκτύπωσιν τοῦ Β' τόμου τοῦ Αἰσχύλου ὑπὸ τοῦ κ. Wecklein, ὅστις ἀπεδέξατο τὴν ἐν Ἀθήναις ἐκτύπωσιν, ἐπιφυλαξάμενος τὸ δικαίωμα τῆς πρώτης διορθώσεως·

5) ὅτι, λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν τῶν μετὰ τὴν πληρωμὴν τοῦ τε κ. Βερναρδάκη καὶ τοῦ κ. Πιρρῆ, τυπογράφου ἐν Ἀθήναις, ἐναπολειπομένων χρημάτων ἐκ τῶν τόκων τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης, ἅπερ ἀνέρχονται εἰς 25 χιλιάδας δραχμῶν, ἐπιτρεπουσῶν τὴν σύγχρονον ἔκδοσιν τοῦ τε Β' τόμου τοῦ Αἰσχύλου καὶ τοῦ ὑπὸ τοῦ κ. Schanz φιλοπονηθέντος Πλάτωνος, περὶ οὗ ὁ κ. Ζωμαρίδης γράφων ἐρωτᾷ πότε δύναται νὰ ἐκτυπωθῇ, ἐνεργηθήσονται τὰ δέοντα πρὸς ταὐτόχρονον ἔκδοσιν.

Τέλος ὁ πρόεδρος ἀγγέλλει, σχετικῶς πρὸς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Μουράτη Θεοφιλίδου, ὅτι ἐπῆλθεν ἡ ὥρα, καθ' ἣν ἄρχεται ὁ μετὰ τοῦ κ. Μ. Θεοφιλίδου ἀγών, πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ ὁποίου διωρίσθησαν ὡς πληρεξούσιοι τοῦ Συλλόγου οἱ ἐκ τῶν ἐν Ἀθήναις διαπρεπῶν δικηγόρων Ψαρᾶς, Μομφεράτος, Ἀραβαντινὸς καὶ Μελισσουργός, πρὸς οὓς ἀποσταλήσεται ἡ δικογραφία, καὶ ἐκφράζει τὴν ἐλπίδα ὅτι ὁ Σύλλογος θέλει ἀνταγωνικῶς ἀναλάβει τὰ τῷ κ. Μουράτῃ Θεοφιλίδῃ ἀδίκως πληρωθέντα.

Ἐπὶ τῆς κληρονομίας Σουλίνη ἐκ Βάρνης, ἐν ᾗ καὶ ὁ Σύλλογος ἐνδιαφέρεται, ὁ πρόεδρος δηλοῖ ὅτι διὰ τοῦ τοὺς ἀνωτέρω νομομαθεῖς διορίσαντος πληρεξουσίου διώρισε διὰ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην τὸν ἐν Βάρνῃ πρόξενον τῆς Ἑλλάδος (δικαιούμενον καὶ ἕτερον ἀντ' αὐτοῦ νὰ διορίσῃ) ἀποφυγὼν οὕτω διπλῆν δαπάνην.

Ὁ κ. Ν. Παπαγιαννόπουλος ἀναγινώσκει πραγματείαν τοῦ κ. Γαβριὴλ Θεοδωρίδου γνω-

στοποιοῦντος ἐπιγραφάς τινας ἀνακαλυφθείσας ἐν Βαλτζικίῳ. Τοῦ προέδρου εὐχαριστήσαντος τῷ ἐπιστείλαντι, δηλώσαντος δὲ ὅτι ἡ πραγματεία αὕτη παραπεμφθήσεται τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἐπιτροπῇ, ὁ κ. Ἀθανάσιος Ἰωάννου ἀναγινώσκει πραγματείαν αὐτοῦ «Περὶ καθόλου φυσικῆς καὶ βιομηχανίας». Μετὰ τὸ πέρας τῆς ἀνακοινώσεως ἐγείρεται βραχεῖα συζήτησις, μεθ' ἣν ὁ πρόεδρος εὐχαριστῶν τὸν κ. Ἀθαν. Ἰωάννου διαλύει τὴν συνεδρίασιν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΡΥΕ'

(τακτική)

τῇ 16 ἰανουαρίου 1895.

Προεδρεύοντος τοῦ προέδρου κ. Δημ. Μαλιάδου.

Ἀναγνωσθέντων καὶ ἐπικυρωθέντων τῶν πρακτικῶν, ὁ γενικὸς γραμματεὺς ἀναγινώσκει περίληψιν τῆς ἀλληλογραφίας καὶ ἀγγέλλει δωρεάς τινας βιβλίων. Μετὰ ταῦτα ὁ πρόεδρος παρατηρεῖ ὅτι τὸ συμπλήρωμα τῆς γλωσσικῆς ὕλης Μανασσείδου παραπεμφθήσεται τῇ Φιλολογικῇ Ἐπιτροπῇ, ἵνα μετὰ τῆς ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως ἀποσταλείσης πρότερον ὕλης συνενούμενον ταυτοχρόνως κριθῇ· μετ' εὐχαριστήσεως δὲ ἀγγέλλει ὅτι ὁ ἐρίτιμος κ. Δ. Ταμβάκος εὐηρεστήθη καὶ ἐρέτος ἵνα δωρήσηται εἰς τὸν Σύλλογον τὴν ἐτησίαν δεκάλιρον αὐτοῦ συνδρομήν, ἐφ' ᾧ εὐχαριστήριος γραφήσεται ἐπιστολή.

Εἶτα ἀγγέλλεται τὸ δεύτερον καὶ γίνεται δεκτὸς ὡς ἐπίτιμον μέλος ὁ πανοσιολογιώτατος ἐν Rouen ἱερεὺς Emmanuel Auvray, διδάκτωρ τῆς θεολογίας καὶ φιλοσοφίας, προτεινόμενος ὑπὸ τοῦ προεδρείου.

Κατόπιν ὁ κ. Χρῆστος Πανταζίδης ἀναγινώσκει συνέχειαν τῆς περὶ τῶν ἐν Εὐξείνῳ Πόντῳ ἀποικιῶν διατριβῆς αὐτοῦ. Μετὰ τὸ τέλος αὐτῆς ἐκφράζονται εὐχαριστίαι ὑπὸ τοῦ προέδρου πρὸς τὸν γνώστην τῶν ποντικῶν κ. Πανταζίδην καὶ λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΡΥϚ'

(τακτική)

τῇ 23 ἰανουαρίου 1895.

Προεδρεύοντος τοῦ προέδρου κ. Δημ. Μαλιάδου.

Ἀναγνωσθέντων καὶ ἐπικυρωθέντων τῶν πρακτικῶν, ὁ γενικὸς γραμματεὺς ἀνακοινοῖ περίληψιν τῆς ἀλληλογραφίας καὶ ἀγγέλλει προσφορὰς βιβλίων διαφόρων, ἐφ' αἷς αἱ δέουσαι ἐκφρασθήσονται εὐχαριστίαι.

Μετὰ ταῦτα ὁ πρόεδρος ἀγγέλλει τὴν κατὰ τὴν συνεδρίασιν ταύτην παρουσίαν τῆς Α. Ε. τοῦ κ. Ν. Μαυροκορδάτου, πρεσβευτοῦ τῆς Α. Μ. τοῦ βασιλέως τῶν Ἑλλήνων ἐνταῦθα καὶ ἐπιτίμου τοῦ Συλλόγου μέλους, ᾧτινι θερμῶς εὐχαριστεῖ δι' ἣν τῷ Συλλόγῳ ποιεῖται τιμήν.

Εἶτα γνωστοποιεῖται εἰς τὸν Σύλλογον ὅτι τὸ προεδρεῖον αὐτοῦ παρίστη ἐπισήμως εἰς τὸ ἐν τῷ ἱερῷ ναῷ τῶν Εἰσοδείων τῆς Παναγίας τελεσθὲν μνημόσυνον ὑπὲρ τοῦ μακαρίτου Στεφάνου Ζαφειροπούλου, δωρητοῦ τοῦ Συλλόγου.

Τῆς ὑπὸ τὸ ῥητὸν «Ἁπλῶς μὲν ὅτι τὴν φύσιν ἐν ἅπασιν ὀρέγεσθαι τοῦ ἀρίστου» κτλ. Φυσικῆς Πειραματικῆς παραπεμφθείσης τῇ Ἐκπαιδευτικῇ Ἐπιτροπῇ, ἡ αἴτησις τῶν Σινωπέων ἐξαιτουμένων τὴν ὑλικὴν τοῦ Συλλόγου συνδρομὴν ἐπὶ τῇ καταστρεπτικῇ πυρκαϊᾷ τῇ ἐνσκηψάσῃ εἰς τὴν πόλιν αὐτῶν οὐ λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ἀμέσως, τοῦ Συλλόγου μὴ παρέχοντος ὑλικὴν ἀρωγήν, συνιστᾶται ὅμως τοῖς μέλεσιν ὅπως σπεύσωσιν ἕκαστον εἰς ἀρωγήν, καὶ ἀποφασίζεται ἡ παροχὴ ἠθικῆς ὑποστηρίξεως, διότι πρόκειται περὶ τῆς ἀνοικοδομήσεως τῶν ἀποτεφρωθεισῶν σχολῶν, τοῦθ' ὅπερ δὲν εἶναι πάντῃ ἄσχετον πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ Συλλόγου.

Εἶτα ἀγγέλλονται τὸ δεύτερον καὶ γίνονται δεκτοὶ ὡς τακτικὰ μέλη οἱ κκ. Μιλάνος Ἀποστόλοβιτζ, γραμματεὺς τῆς ἐνταῦθα σερβικῆς πρεσβείας καὶ ὁ διδάκτωρ Ἀντώνιος Ἀρτεμιάδης, δικηγόρος.

Κατόπιν ὁ κ. Μανουὴλ Ι. Γεδεών ποιεῖται ἀνακοίνωσιν «Περὶ τοῦ βαθμιαίου καταρτισμοῦ τοῦ βυζαντινοῦ Ἑορτολογίου». Μετὰ τὸ τέλος τῆς ἀνακοινώσεως ὁ κ. Βαλαβάνης παρατηρεῖ ὅτι καὶ παρὰ τῇ δυτικῇ Ἐκκλησίᾳ εἰσὶν ἑορτολόγια ἔχοντα τοπικὸν χαρακτῆρα· ὡς παράδειγμα δὲ φέρει τὸν ἐν Ἀθήναις ὑπὸ τῶν καθολικῶν ἑορταζόμενον ἅγιον Διονύσιον,

ὅστις δὲν ἀπαντᾶται ἐν τῷ τῆς Ῥώμης καλενδερίῳ, εὔχεται δ' ἐν τέλει, ὅπως ὁ κ. Γεδεὼν ἐν τῇ ἐξακολουθήσει τῆς ἀνακοινώσεως αὐτοῦ δώσῃ ἑρμηνείαν τῶν ὀνομασιῶν «μάρτυρος», «μεγαλομάρτυρος» κτλ. ἢ ὑποδείξῃ αὐτῷ βιβλίον τι, ἐν ᾧ δίδοται ἡ τοιαύτη ἑρμηνεία. Ὁ κ. Γεδεὼν ἁπάντων λέγει ὅτι ὁ χαρακτὴρ τῆς ἀνακοινώσεως αὐτοῦ ἐστι στενός, διότι δὲν λαλεῖ περὶ τοῦ ἑορτολογίου τῆς Ἀνατολικῆς ἐν γένει Ἐκκλησίας, ἀλλὰ περὶ τοῦ τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Κωνσταντινουπόλεως ὡς πυρῆνος καὶ πρώτης ἀρχῆς ἐκείνου. Περὶ δέ τινων ἀποριῶν τοῦ κ. Ι. Βαλαβάνη παραπέμπει εἰς τὰ Καλενδέρια Morcelli καὶ Nilles. Ἐπάγεται δὲ ὅτι, ὡς πάντοτε, οὕτω καὶ νῦν δὲν λέγει ὅ,τι εἶπον ἕτεροι, ἀλλὰ πειρᾶται κατὰ τὸ ἐνὸν νὰ συμπληρώσῃ τὸ παρ' ἑτέρων ἀτελῶς ῥηθὲν, ἢ νὰ διορθώσῃ τὸ κατὰ τὴν ἑαυτοῦ κρίσιν ἐσφαλμένον, ἤτοι νὰ εἴπῃ ὅ,τι ἂν νομίζῃ καινόν. Ὁ πρόεδρος, εὐχαριστήσας τῷ ἀναγνόντι, ἐπάγεται ὅτι τὸ ἔργον τοῦ κ. Γεδεὼν ἀποπερατούμενον αὐτόν τε θέλει τιμήσει καὶ τὸν Σύλλογον. Μεθ' ὃ διαλύει τὴν συνεδρίασιν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΡΥΖ'

(τακτική)

τῇ 6 φεβρουαρίου 1895.

Προεδρεύοντος τοῦ προέδρου κ. Δημ. Μαλιάδου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικά· μεθ' ὃ ὁ πρόεδρος ἀγγέλλει τὴν κατὰ τὴν συνεδρίασιν παρουσίαν τοῦ κ. Καταλάνη, πρεσβευτοῦ τῆς Α. Μ. τοῦ βασιλέως τῆς Ἰταλίας ἐνταῦθα, ᾧτινι δι' ὀλίγων εὐχαριστεῖ ἐπὶ τῇ παρ' αὐτοῦ δεικνυομένῃ προθυμίᾳ πρὸς γνῶσιν τῶν σπουδαίων ἐργασιῶν τοῦ Συλλόγου.

Τοῦ γενικοῦ γραμματέως ἀναγνόντος περίληψιν τῆς ἀλληλογραφίας, τὰ ὑπὸ τῶν κκ. ἀδελφῶν Περρῆ σταλέντα συμβόλαια πρὸς ἔκδοσιν τοῦ Β' τόμου τοῦ Αἰσχύλου, ὡς καὶ ἀποσπάσματα ἰδιωτικῶν ἐπιστολῶν τοῦ τε καθηγητοῦ Blass καὶ τοῦ κ. Γρ. Βερναρδάκη περὶ τῶν ὑπ' αὐτῶν γεννησομένων ἐκδόσεων τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης, παραπέμπονται τῇ Φιλολογικῇ Ἐπιτροπῇ. Ὡσαύτως παραπέμπονται τῇ αὐτῇ Ἐπιτροπῇ αἱ γλωσσικαὶ συλλογαὶ τῶν κκ. Ἰω. Ἀγαπίδου καὶ τοῦ αἰδεσ. ἱερέως Ἰωάννου Μανωλακάκη. Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὴν Φυσικὴν Πειραματικὴν ὑπὸ τὸ ῥητὸν «Ἁπλῶς μὲν ὅτι» κτλ., περὶ ἧς γράφει ἡ Ἐκπαιδευτικὴ Ἐπιτροπή, ὅτι καίπερ ληφθεῖσα τρεῖς ἡμέρας μετὰ τὴν 15 ἰανουαρίου, προθεσμίαν ὁρισθεῖσαν, δύναται νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν, ἅτε ἑνὸς καὶ μόνου ἑτέρου ἔργου ἀποσταλέντος τῷ Καραπανείῳ ἀγῶνι, ὁ πρόεδρος φρονεῖ ὅτι δὲν ὑπάρχει κώλυμα εἰς τὴν παραδοχὴν τῆς αἰτήσεως ταύτης, ἥτις γίνεται παραδεκτή. Εἶτα μετὰ λύπης ἀγγέλλεται, ὅτι οὐδενὸς ἔργου ληφθέντος ἐπὶ τῷ Βουτσιναίῳ ἀγῶνι, ἅτε τῆς περὶ αὐτοῦ κρίσεως τῆς οἰκείας ἐπιτροπῆς βραδέως καὶ ἐν μιᾷ μόνῃ ἐφημερίδι, τῇ «Κωνσταντινουπόλει», κατὰ τμήματα δημοσιευθείσης, ὁ ἀγὼν οὗτος, σύμφωνα τῇ γνώμῃ τῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς, ματαιούμενος διὰ τὸ ἔτος τοῦτο, προκηρυχθήσεται διὰ τὸ ἐπιόν, τάσσεται δ' ὡς ὅριον ὑποβολῆς πονημάτων ἡ 31 δεκεμβρίου 1895.

Μετὰ ταῦτα ὁ πρόεδρος μετὰ λύπης παρατηρεῖ ὅτι διάλεξις γενομένη ἐν τῷ Συλλόγῳ ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς δημοσίευσιν ἄρθρων τινῶν ἐν ἐφημερίσιν ἐπιχωρίοις περιεχόντων πράγματα ἐντελῶς ἀνυπόστατα καὶ πάντῃ ἀνύπαρκτα. Ἐπειδὴ δ' ἐν τοῖς ἄρθροις τούτοις ὁ ἐπιστημονικὸς τοῦ Συλλόγου χαρακτὴρ ἐθίγετο, ὁ πρόεδρος προτείνει ὅπως ἐπισήμως ταῦτα κηρυχθῶσι ψεύδη, καθὸ τοιαῦτα ὄντα.

Ὁ κ. Ἀποστόλογλους, μὴ ἀρκούμενος εἰς ἁπλῆν διάψευσιν, ζητεῖ ὅπως ὁ Σύλλογος καὶ δημοσίᾳ ἀποδοκιμάσῃ ταῦτα. Ὁ κ. Πουλουλίδης φρονεῖ ὅτι ἁπλῆ διάψευσις ἀρκεῖ, διότι ὁ Σύλλογος οὔτε καιρὸν ἔχει, οὔτε ὀφείλει νὰ ἀσχολῆται περὶ τῶν ἐν ταῖς ἐφημερίσι γραφομένων καὶ ἐν ταῖς τριόδοις λεγομένων. Ὁ κ. Αὐθεντόπουλος ἐρωτᾷ τίς ἔσται ὁ τύπος τῆς διαψεύσεως. Τοῦ προέδρου δηλώσαντος ὅτι οὗτος ἔσται ἁπλούστατος, ὁ Σύλλογος παμψηφεὶ ἀρκεῖται εἰς τὴν ἁπλῆν διάψευσιν· τῆς τοῦ κ. Ἀποστόλογλου γνώμης ὑποστηριζομένης ὑπὸ τοῦ κ. Π. Πρωΐου.

Εἶτα προτείνεται ὑπὸ τοῦ προεδρείου καὶ γίνεται δεκτὸς ὡς ἐπίτιμον μέλος ἡ Α. Θ. Π. ὁ νέος πατριάρχης Ἄνθιμος Ζ'.

Κατόπιν ὁ πρόεδρος ἀγγέλλει τὸν θάνατον τοῦ ἐπιτίμου μέλους Ἀχιλλέως Παράσχου, τοῦ ποιητοῦ.

Ἐπὶ τούτοις, ὁ κ. Edouard Schneider ποιεῖται γαλλιστὶ ἀνακοίνωσιν: «Περὶ τῶν Ὀμβρικῶν καὶ Ὀσκικῶν ἐπιγραφῶν», μετὰ τὸ τέλος τῆς ὁποίας ὁ κ. Π. Δ. Νικολόπου-

λος εὐχαριστεῖ γαλλιστὶ τὸν κ. Schneider, λυπεῖται ὅμως ὅτι, τῆς ἀνακοινώσεως ἐπὶ πολὺ παραταθείσης, δὲν ὑπάρχει καιρὸς πρὸς συζήτησιν, καὶ ἐκφράζει τὴν ἐλπίδα ὅτι ἡ μελέτη τοῦ κ. Σνάϊδερ παραπεμφθήσεται τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἐπιτροπῇ καὶ δημοσιευθήσεται ἐν τῷ περιοδικῷ μετὰ τῶν προσθηκῶν καὶ τῶν παρατηρήσεων τῆς Ἐπιτροπῆς ταύτης καὶ μετὰ τὸν ἔλεγχον τῶν τοῦ κ. Σνάϊδερ θεωριῶν. Ὁ κ. Σ. Ἀποστόλογλους παρακαλεῖ τὸν ἀγορητὴν κ. Σνάϊδερ καὶ ἄλλοτε νὰ ποιῆται τοιαύτας ἐπιστημονικὰς διαλέξεις, παρατηρεῖ ὅμως ὅτι καλὸν θὰ ἦτο νὰ διήρει τὴν γενομένην εἰς δύο ἢ τρεῖς, διότι ἦτο λίαν διεξοδική, εἴθισται δ' ἐν τῷ Συλλόγῳ ὅπως ἑκάστη διάλεξις μὴ διαρκῇ πλέον τῆς ὥρας, τῶν τοῦτο καθορισάντων λαβόντων, ὡς φαίνεται, μέτρον τὴν ἑλληνικὴν ὑπομονήν.

Ὁ πρόεδρος εὐχαριστήσας τῷ κ. Σνάϊδερ διὰ τὴν ἀνακοίνωσιν αὐτοῦ, διαλύει τὴν συνεδρίασιν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΡΥΗ'

(τακτική)

τῇ 20 φεβρουαρίου 1895.

Προεδρεύοντος τοῦ προέδρου κ. Δημ. Μαυλιάδου.

Ἀναγνωσθέντων τῶν πρακτικῶν, ὁ κ. Βραχάμης παρατηρεῖ ὅτι ἐν αὐτοῖς δὲν ἀναγράφεται ἡ ἡμερομηνία τῆς ἐπιστολῆς, δι' ἧς ἐστάλη εἰς τὸν Σύλλογον ἡ ὑπὸ τὸ ῥητόν: «Ἁπλῶς μὲν ὅτι» κτλ. Φυσικὴ Πειραματική. Τοῦ εἰδικοῦ γραμματέως ἀπαντήσαντος ὅτι οὐκ ἔστιν ἔθος ἵνα αἱ ἡμερομηνίαι τῶν εἰς τὸν Σύλλογον πεμπομένων ἐπιστολῶν καταχωρῶνται ἐν τοῖς πρακτικοῖς, ἰδιαιτέρου τῆς ἀλληλογραφίας ὑπάρχοντος βιβλίου, ὅ τε κ. Βραχάμης καὶ ὁ πρόεδρος δηλοῦσιν ὅτι ὑπῆρχε συμφέρον νὰ γραφῇ ὅτι «ἡ ἐπιστολὴ ἔφερεν ἡμερομηνίαν 9 ἰανουαρίου», ἵνα γνωσθῇ ὅτι ὁ ἀνώνυμος συγγραφεὺς ἐγκαίρως ἔγραψε ταύτην, ἀταξία δὲ ταχυδρομικὴ ἐπεβράδυνε τὴν εἰς τὸν Σύλλογον ἐπίδοσιν αὐτῆς, τοῦθ' ὅπερ ἐξηγεῖ τὴν ἀπόφασιν τοῦ Συλλόγου, καθ' ἣν τούτων τε ληφθέντων ὑπ' ὄψιν καὶ τῆς μὴ ἐνάρξεως εἰσέτι τῶν ἐργασιῶν τῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῷ Καραπανείῳ ἀγῶνι, ὡς καὶ τῆς μὴ ὑπάρξεως ἢ ἑνὸς μόνου ἑτέρου ἔργου δι' αὐτόν, ἡ οὕτω σταλεῖσα Φυσικὴ Πειραματικὴ ἐθεωρήθη ὡς ἐμπρόθεσμος· μεθ' ὃ τὰ πρακτικὰ γίνονται δεκτά. Κατόπιν ὁ γενικὸς γραμματεὺς ἀνακοινοῖ περίληψιν τῆς ἀλληλογραφίας.

Εἶτα ὁ πρόεδρος παρατηρεῖ ὅτι οἱ καθηγηταὶ Ἰωάννης Πανταζίδης καὶ Wecklein δι' ἐπιστολῶν αὐτῶν ἐρωτῶσι τί δέον γενέσθαι περὶ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Ξενοφῶντος καὶ τοῦ Β' τόμου τοῦ Αἰσχύλου, καὶ ὅτι καὶ ἄλλοτε εἶχον γραφῇ ὑπὸ τῶν αὐτῶν συγγραφέων ἐπιστολαί, αἵτινες παρεπέμφθησαν τῇ Φιλολογικῇ Ἐπιτροπῇ πρὸς γνωμοδότησιν, μὴ δυνηθείσῃ ἔτι νὰ ἀπαντήσῃ. Ὁ πρόεδρος παρατηρεῖ ὅτι ἔργον τῶν Ἐπιτροπῶν εἶναι τὸ μὴ παρακωλύειν τὸν Σύλλογον ἐν ταῖς ἐνεργείαις αὐτοῦ, ἰδίᾳ μάλιστα ὅταν ἀβροῤῥόνως ἐρωτᾶται ἡ γνώμη αὐτῶν καὶ παρακαλῶνται ὅπως ὡς τάχιον ἀπαντήσωσιν, ὥσπερ τοῦτο ἐγένετο διὰ τὴν Φιλολογικὴν Ἐπιτροπήν, τοῦ ζητήματος ἄλλως τε μὴ ἐξαρτωμένου πολὺ ἐκ τῆς δικαιοδοσίας αὐτῆς, ἐπάγεται ὅτι θέλει τάξει τῇ Ἐπιτροπῇ ταύτῃ προθεσμίαν πρὸς ἀπάντησιν, παριλθούσης δὲ ταύτης θέλει γράψει τοῖς συγγραφεῦσι νὰ ἀποστείλωσι τὰ χειρόγραφα αὐτῶν· ταῦτα δ' ἀγγέλλει πρὸς ἄρσιν πάσης εὐθύνης, ὡς λέγει.

Τῆς αἰτήσεως τῆς ἐφορείας τῶν ἐκπαιδευτηρίων Χαλκηδόνος περὶ παραχωρήσεως τῶν χαρτῶν τοῦ Ζαφειροπούλου γενομένης δεκτῆς, μακρὰ ἐγείρεται συζήτησις ἐπί τινος ἐπιστολῆς τῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς εἰς τὸν Σύλλογον, σχετικῶς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς Φυσικῆς Πειραματικῆς ὑπὸ τὸ ῥητὸν «Ἁπλῶς μὲν ὅτι» κτλ.

Ὁ πρόεδρος, παρατηρῶν ὅτι εὑρισκόμεθα πρὸ περιέργου ἀντιστάσεως τῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς εἰς τὰς ἀποφάσεις τοῦ Συλλόγου, ἀναφέρει καὶ αὖθις τοὺς λόγους, ὑφ' ὧν ὁ Σύλλογος ὡρμήθη πρὸς παραδοχὴν τῆς ἐν λόγῳ Φυσικῆς Πειραματικῆς ὡς ἐμπροθέσμου, δηλοῖ ὅτι ἡ Ἐπιτροπὴ ὀφείλει νὰ ὑπείκῃ εἰς τὴν γνώμην τοῦ Συλλόγου, ἀλλ' ὅτι ἡ λέξις «ἐμπρόθεσμος» ἐσκανδάλισε ταύτην, ἐξ οὗ καὶ ἡ παρεννόησις, καὶ συμπεραίνει ὅτι κατόπιν τῆς δοθείσης ἐξηγήσεως ἡ ὑπόθεσις λήγει, τοῦ Συλλόγου ἄλλως τε μὴ θελήσαντος νὰ ἐπιβάλῃ τὴν γνώμην αὐτοῦ. Τοῦ προέδρου τῆς Ἐπιτροπῆς ταύτης κ. Μ. Κεφάλα εἰπόντος ὅτι ἡ Ἐπιτροπὴ δὲν ἠρνήθη νὰ ὑπαχθῇ εἰς τὴν ἀπόφασιν τοῦ Συλλόγου, τὸ δὲ ζήτημα ἀφορᾷ μόνον εἰς τύπους, ἀναγινώσκεται ἡ ἐπιστολὴ τῆς Ἐπιτροπῆς, ἣν αὐ-

στηρῶς ἐπικρίνουσιν οἱ διδάκτορες Ἀλ. Εὐσταθιανὸς καὶ Στ. Βραχάμης, τοῦ πρώτου βλέποντος ἐν αὐτῇ τὴν πρόθεσιν ὅπως ἡ Ἐπιτροπὴ κατασταθῇ ἀνωτέρα τοῦ Συλλόγου. Τοῦ προέδρου παρατηρήσαντος ὅτι τὰ μέλη μετ' ἀδελφικῆς ἀγάπης ἐν ἔργῳ πνευματικῷ μοχθοῦσι, καὶ παρακαλέσαντος αὖθις τὸν πρόεδρον τῆς Ἐπιτροπῆς ἵνα φιλαδέλφως γνωρίσῃ ταῦτα τῇ Ἐπιτροπῇ, προτρέπων εἰς ἐκτέλεσιν τῆς ἀποράσεως τοῦ Συλλόγου, ὁ κ. Εὐσταθιανὸς ἐνίσταται λέγων ὅτι δὲν πρόκειται νὰ ἐξετασθῇ τὸ ζήτημα ἂν ἡ Ἐπιτροπὴ πρέπῃ ἢ οὔ νὰ σεβασθῇ τὴν ἀπόφασιν τοῦ Συλλόγου, διότι εἰς τοῦτο ὑποχρεοῦται, τοῦθ' ὅπερ ὑποστηρίζει καὶ ὁ κ. Γ. Πουλουλίδης ἐξετάζων τὸ ζήτημα νομικῶς. Ὁ κ. Πανταζίδης ἀπορεῖ, πῶς, ἐνῷ ἡ Ἐπιτροπὴ ἠρώτησε διὰ προηγουμένης ἐπιστολῆς τὴν γνώμην τοῦ κυριάρχου Συλλόγου, ἂν ἡ ἐν λόγῳ Φυσικὴ Πειραματικὴ δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐμπρόθεσμος, διὰ τῆς δευτέρας ἐπιστολῆς ἐπιτρέπει εἰς πολλὰ τῶν μελῶν αὐτῆς νὰ ἐκφράσωσι τὴν λύπην αὐτῶν ἐπὶ τῇ ὑπὸ τοῦ Συλλόγου παραβιάσει τῶν κεκανονισμένων. Ὁ κ. Π. Νικολόπουλος θεωρεῖ τὸ ζήτημα προελθὸν ἐκ παρεννοήσεως τῆς Ἐπιτροπῆς οὐδὲν ἐχούσης συμφέρον ὅπως παρακούσῃ τὴν ἀπόφασιν τοῦ Συλλόγου. Ὁ πρόεδρος τίθησι τέρμα εἰς τὴν συζήτησιν προσθεὶς ὅτι ὁ κ. Μ. Κεφάλας, ὁ πρόεδρος τῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς, θέλει συγκαλέσῃ αὐτὴν καὶ δώσῃ τὰς δεούσας ἐξηγήσεις.

Μετὰ ταῦτα τὸ ἕτερον χειρόγραφον τῆς Φυσικῆς Πειραματικῆς τὸ ὑπὸ τὸ ῥητόν: «Ὦ ῥύσι παμμήτωρ» κτλ. οὐ γίνεται δεκτὸν εἰς τὸν Καραπάνειον ἀγῶνα, ἅτε ληφθὲν τριάκοντα ἓξ ἡμέρας μετὰ τὴν λῆξιν τῆς ἐπὶ τούτῳ προθεσμίας.

Μεθ' ὃ ὁ γενικὸς γραμματεὺς ἀναγινώσκει πραγματείαν τοῦ κ. Ματθαίου Κ. Παρανίκα «Περὶ τῆς ἐν Θεσσαλίᾳ Τρίκκης κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα», μετὰ τὸ τέλος τῆς ὁποίας ὁ πρόεδρος εὐχαριστήσας τῷ ἀποστείλαντι ταύτην διαλύει τὴν συνεδρίασιν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΡγΘ'

(τακτική)

τῇ 27 φεβρουαρίου 1895.

Προεδρεύοντος τοῦ προέδρου κ. Δημ. Μαλιάδου.

Ἀναγνωσθέντων καὶ ἐπικυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης συνεδριάσεως, ὁ εἰδικὸς γραμματεὺς ἀναγινώσκει περίληψιν τῆς ἀλληλογραφίας, τοῦ γενικοῦ γραμματέως ἀσθενοῦντος. Μετὰ ταῦτα ὁ πρόεδρος παρατηρεῖ ὅτι ἡ Φιλολογικὴ Ἐπιτροπὴ διὰ τῆς ἐπιστολῆς αὐτῆς ἀποφαίνεται ὅτι δέον νὰ γραφῇ τῷ κ. Wecklein ἵνα ἀποστείλῃ τὸ χειρόγραφον τοῦ Β' τόμου τοῦ Αἰσχύλου εἰς Ἀθήνας πρὸς ἐκτύπωσιν, ὡς καὶ τῷ καθηγητῇ Schanz ἵνα παρασκευάσῃ τὸ αὐτοῦ χειρόγραφον πρὸς ὅσον ἔνεστι ταχυτέραν ἐκτύπωσιν τοῦ Α' τόμου τοῦ Πλάτωνος πρὸς δὲ καὶ τῷ καθηγητῇ Δ. Σεμιτέλῳ, ὅπως ἔχῃ ἕτοιμον τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ κατὰ τὸ προσεχὲς ἔτος, ἀφοῦ δὲν δύναται νὰ πράξῃ τοῦτο κατὰ τὸ 1895, καὶ ὅτι ἡ Ἐπιτροπὴ ἐκτίθησι τὴν ἑαυτῆς γνώμην περὶ τῶν ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Ἰω. Πανταζίδου γραφομένων καὶ περὶ τοῦ τρόπου, δι' οὗ οἱ κκ. Fr. Blass καὶ Γρ. Βερναρδάκης ὤφειλον νὰ συνεννοηθῶσι μετὰ τοῦ Συλλόγου. Περὶ τούτων ὁ πρόεδρος δηλοῖ ὅτι ἐκτελεσθήσονται τὰ δέοντα.

Μετὰ ταῦτα ἡ ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Θεοδωρίδου διὰ τοῦ κ. Ν. Παπαγιαννοπούλου ἐν Ἰκαρίᾳ ἀνακοινωθεῖσα ἐπιγραφὴ παραπέμπεται τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἐπιτροπῇ, ἔνθα εὑρηται καὶ ἡ σχετικὴ πραγματεία. Αἴτησις δὲ τῶν ἐφόρων τῶν Ἐκπαιδευτηρίων Δαρδανελλίων περὶ παροχῆς τῶν γεωγραφικῶν χαρτῶν τοῦ Ζαφειροπούλου γίνεται δεκτή. Μεθ' ὃ ὁ πρόεδρος μετὰ λύπης ἀγγέλλει τὸν θάνατον τοῦ διασήμου ἄγγλου ἑλληνιστοῦ Blackie, ἐπιτίμου μέλους τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου.

Ἀγγέλλονται τὸ δεύτερον καὶ γίνονται δεκτοὶ ὡς τακτικὰ μέλη οἱ κκ. Γεώργιος Δ. Παχτίκος τελειοδίδακτος τῆς Φιλολογίας καὶ πτυχιοῦχος τοῦ ἐν Ἀθήναις Ὠδείου, καὶ ὁ διδάκτωρ τὰ νομικὰ Ζαχαρίας Φιτύλης, δικηγόρος.

Μεθ' ὃ ὁ εἰδικὸς γραμματεὺς ἀναγινώσκει σημείωσιν τοῦ ὁσιολογ. κ. Ἀλεξ. Λαυριώτου «Περὶ τῆς τὸ πρῶτον τυπωθείσης ἐν Φλωρεντίᾳ βίβλου τῶν ποιημάτων τοῦ Ὁμήρου». Ὁ πρόεδρος εὐχαριστεῖ τῷ ἀποστείλαντι διὰ τὴν σπουδαίαν αὐτοῦ σημείωσιν καὶ διαλύει τὴν συνεδρίασιν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΣ'

(τακτική)

τῇ 6 μαρτίου 1895.

Προεδρεύοντος τοῦ προέδρου κ. Δημ. Μαλιάδου.

Ἀναγνωσθέντων τῶν πρακτικῶν καὶ ἐπικυρωθέντων, ὁ γενικὸς γραμματεὺς ἀναγινώσκει περίληψιν τῆς ἀλληλογραφίας. Μεθ' ὃ ἀγγέλλονται ὡς προσφοραὶ βιβλίων ἐννέα ἐναίσιμοι διατριβαὶ καὶ φυλλάδια διαφόρου ὕλης προσενεχθέντα ὑπὸ τοῦ κ. Gaspar René Gregory, καθηγητοῦ τῆς παλαιογραφίας ἐν τῷ πανεπιστημείῳ τῆς Λειψίας. Μετὰ ταῦτα παρατηρήσεων γενομένων ἐπὶ τῆς ἀλληλογραφίας, τὰ ἐκπροθέσμως ἀποσταλέντα «Γλωσσικὰ σύμμικτα» οὐ λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν, τῆς Φιλολογικῆς ἄλλως τε Ἐπιτροπῆς ἀρξαμένης ἤδη τοῦ ἔργου αὐτῆς ἐπὶ τῆς κρίσεως τῶν ἀποσταλέντων ἔργων, ὧν τὰ ἐκπρόθεσμα παραπεμφθήσονται εἰς τὸ ἐπιὸν ἔτος.

Ἐπὶ τούτοις ὁ πρόεδρος ἀγγέλλει τὴν τοῦ προεδρείου ἐπίσκεψιν πρὸς τὴν Α. Θ. Π. τὸν πατριάρχην Ἄνθιμον, ὃν προσεφώνησεν αὐτὸς ἐπιδοὺς τὸ τοῦ ἐπιτίμου μέλους δίπλωμα, ἅμα δ' ὑποδείξας τὸν μέγαν ἐπιστημονικὸν καὶ ἐκπαιδευτικὸν σκοπὸν τοῦ Συλλόγου ὑπὲρ τοῦ Γένους καὶ ὑπομνήσας ὅτι ἄλλοτε εἶχε τὴν τιμὴν ὁ Σύλλογος ν' ἀντιπροσωπεύηται δι' ἑνὸς τῶν μελῶν αὐτοῦ ἐν τῇ ἐν τῷ Πατριαρχείῳ Κεντρικῇ Ἐκπαιδευτικῇ Ἐπιτροπῇ, ἐφ' ᾧ καὶ ἐξέφρασε τὴν ἐλπίδα, ὅτι θέλει ἀνακαινισθῇ τὸ καταργηθὲν τοῦτο δικαίωμα. Ἡ Α. Θ. Π. μετὰ μεγάλων τιμῶν δεξαμένη τὸ προεδρεῖον εὐηρεστήθη νὰ ὑποβάλῃ γνώμην περὶ τῶν ἐκπαιδευτικῶν ἡμῶν πραγμάτων ἐπικλίνασα εἰς τὸ ζήτημα τῶν πραγματικῶν σπουδῶν, ηὐχήθη δὲ τῷ Συλλόγῳ τὰ βέλτιστα ὑποσχομένη τὴν σύμπραξιν Αὐτῆς ὑπὲρ τοῦ καταρτισμοῦ ὁμοιομόρφου ἐκπαιδευτικοῦ προγράμματος.

Εἶτα ἀγγέλλεται τὸ δεύτερον καὶ γίνεται δεκτὸς ὡς τακτικὸν μέλος ὁ διδάκτωρ Εὐστάθιος Παύλου Ἰωάννου, ἰατρός.

Μεθ' ὅ, τοῦ κ. Μ. Γεδεὼν δηλώσαντος δι' ἐπιστολῆς ὅτι, ἕνεκα ἀδιαθεσίας, κωλύεται νὰ ποιήσηται τὸ διὰ τῶν ἐπιχωρίων ἐφημερίδων ἀγγελθὲν ἤδη ἀνάγνωσμα αὐτοῦ, ἀνέρχεται ἐπὶ τὸ βῆμα ὁ κ. Χρ. Γ. Πανταζίδης, ὅστις ἀφηγεῖται βραχέα τινὰ περὶ τῆς ἑλληνικῆς ἐν Σινώπῃ σχολῆς. Τούτῳ δ' εὐχαριστήσας ὁ πρόεδρος διαλύει τὴν συνεδρίασιν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΣΑ'

(τακτική)

τῇ 13 μαρτίου 1895.

Προεδρεύοντος τοῦ προέδρου κ. Δημ. Μαλιάδου.

Ἀναγνωσθέντων καὶ ἐπικυρωθέντων τῶν πρακτικῶν ὁ γενικὸς γραμματεὺς ἀνακοινοῖ περίληψιν τῆς ἀλληλογραφίας· μεθ' ὃ ἀγγέλλονται προσφοραὶ διαφόρων βιβλίων.

Εἶτα ὁ πρόεδρος ἀγγέλλει τὴν παρουσίαν τῆς Α. Ε. τοῦ κ. Βλάδαν Γεώργεβιτς, πρεσβευτοῦ τῆς Α. Μ. τοῦ βασιλέως τῆς Σερβίας ἐνταῦθα, καὶ τοῦ διδάκτορος Θεοδώρου Οὐσπένσκη, διευθυντοῦ τοῦ ἐνταῦθα Ῥωσσικοῦ Ἰνστιτούτου.

Μετὰ ταῦτα, γενομένων δεκτῶν τῶν αἰτήσεων, 1) τῶν ἐφόρων τῶν σχολῶν Νικομηδείας περὶ παραχωρήσεως τῶν χαρτῶν τοῦ Ζαφειροπούλου, 2) τῆς ἐλλογίμου δεσποινίδος Ἑλένης Πετρίδου περὶ ἐπιστροφῆς τοῦ εἰς αὐτὴν ἐνόντος χειρογράφου «Ῥοβινσώνος», ἀγγέλλεται τὸ δεύτερον καὶ γίνεται δεκτὸς ὡς τακτικὸν μέλος ὁ κ. Ἀνδρέας Π. Ῥίτσος, μηχανικός.

Μεθ' ὃ ὁ κ. Μ. Γεδεὼν ἀναγινώσκει συνέχειαν τῆς μελέτης αὐτοῦ «Περὶ τοῦ βαθμιαίου κατακτισμοῦ τοῦ Βυζαντινοῦ Ἑορτολογίου». Ὁ πρόεδρος εὐχαριστήσας τῷ ἀναγνώστῃ λύει τὴν συνεδρίασιν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΣΒ'

(τακτική)

τῇ 20 μαρτίου 1895.

Προεδρεύοντος τοῦ προέδρου κ. Δημ. Μαλιάδου.

Ἀναγνωσθέντων καὶ ἐπικυρωθέντων τῶν πρακτικῶν, ὁ γενικὸς γραμματεὺς ἀνακοινοῦται περίληψιν τῆς ἀλληλογραφίας.

Μετὰ ταῦτα, ἡ αἴτησις τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ Φιλεκπαιδευτικοῦ Συλλόγου γίνεται δεκτή, σύμφωνα δὲ ταύτῃ ἀποσταλήσεται τῷ Συλλόγῳ τούτῳ τὸ πατριαρχικὸν πρόγραμμα, ὅπερ εἶναι ἐν χρήσει ἐν ταῖς παρ' ἡμῖν δημοτικαῖς σχολαῖς. Ἀποφασίζεται δ' ὡσαύτως ἵνα γραφῇ τῷ κ. Wecklein ὅπως ἐπισπεύσῃ τὴν ἀποστολὴν τοῦ χειρογράφου αὐτοῦ τοῖς τυπογράφοις Ἀδελφοῖς Πεῤῥῇ, εἰς οὓς σταλήσονται τὰ ὡς

προκαταβολὴ συμφωνηθέντα χρήματα ἐκ δισχιλίων δραχμῶν.

Εἶτα ἡ Α. Ε. ὁ πρεσβευτὴς τῆς Σερβίας κ. Βλάδαν Γεώργεβιτς ἀναγινώσκει μελέτην αὐτοῦ: «Περὶ τῆς ἐκπολιτιστικῆς ἐπιδράσεως τοῦ Βυζαντίου ἐπὶ τοῦ σερβικοῦ ἔθνους» (ἀπόσπασμα ἐξ ἀνεκδότου συγγράμματος αὐτοῦ), ἀνευρίσκων ὅτι τὸ σερβικὸν ἔθνος εἰς ταύτην ὀφείλει τὴν θρησκείαν, τὰ γράμματα, τὴν φιλολογίαν αὐτοῦ καὶ τὴν μόρφωσιν τῆς γλώσσης καὶ τὸν ὀργανισμὸν αὐτὸν τῆς κυβερνήσεως αὐτοῦ, καὶ καταπολεμῶν τὴν ἰδέαν, καθ' ἣν τὸ Βυζάντιον, εἰς τὸ ὁποῖον ἡ Δύσις ὀφείλει τὴν πνευματικὴν αὐτῆς ἀναγέννησιν, οὐδὲν τὸ καλὸν παρήγαγε. Τῷ κ. Γεώργεβιτζ ὁ πρόεδρος εὐχαριστεῖ ἐπὶ τῇ ἑλληνιστὶ γεγραμμένῃ πραγματείᾳ αὐτοῦ, ἐπίσης εὐχαριστῶν τῇ τε Α. Ἐξ. τῷ πρεσβευτῇ τῆς Ἑλλάδος κ. Ν. Μαυροκορδάτῳ, τιμήσαντι τὴν συνεδρίασιν μετὰ τοῦ προσωπικοῦ τῆς ἑλληνικῆς πρεσβείας, τῇ Α. Θ. Π. τῷ πατριάρχῃ, ἀντιπροσωπευθέντι κατὰ ταύτην ὑπὸ τοῦ πανοσιολογιωτάτου Μ. πρωτοσυγκέλλου, τοῖς παροῦσι γραμματεῦσι τῆς ρωσσικῆς καὶ τῆς ρουμανικῆς πρεσβείας, τῷ κ. Οὐσπένσκη, διευθυντῇ τοῦ Ῥωσσικοῦ Ἰνστιτούτου, ἐξόχως δὲ τῇ Α. Ε. τῷ Σπυρίδωνι Μαυρογένει πασσᾷ, ἀρχιάτρῳ τῆς Α. Α. Μ. τοῦ Σουλτάνου καὶ γεραρῷ ἱδρυτῇ τοῦ Συλλόγου, παρόντι ὡσαύτως, μεθ' ὃ διαλύει τὴν συνεδρίασιν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΚΑΣΓ'

(τακτική)

τῇ 10 ἀπριλίου 1895.

Προεδρεύοντος τοῦ προέδρου κ. Δημ. Μαλιάδου.

Ἀναγνωσθέντων καὶ ἐπικυρωθέντων τῶν πρακτικῶν, ὁ γενικὸς γραμματεὺς ἀναγινώσκει περίληψιν τῆς ἀλληλογραφίας καὶ ἀγγέλλει δωρεὰς βιβλίων διαφόρων καὶ ἰδίᾳ τοῦ Γ' τόμου τῶν δημοσιευμάτων τοῦ ἐπὶ τῶν στρατιωτικῶν Ὑπουργείου τῆς Ἀμερικανικῆς Ὁμοσπονδίας, καὶ τοῦ πολυτιμοτάτου «Les émaux Byzantins», συγγραφέντος ὑπὸ Ν. Κοντακώφ, καθηγητοῦ, προσφερομένου ὑπὸ τοῦ ἐκδότου Σβινιγοροδόσκοι τῇ φιλόφρονι προτροπῇ τῆς Α. Ἐξ. τοῦ Στεφάνου Κωνστ. Καραθεοδωρῆ, πρεσβευτοῦ τῆς Α. Α. Μ. τοῦ Σουλτάνου ἐν Βρυξέλλαις. Ὁ πρόεδρος ἐξαίρει τὴν σημασίαν, ἣν ἔχει διὰ τὸν Σύλλογον ἡ τελευταία αὕτη δωρεά, ἅτε τοῦ ἐν λόγῳ συγγράμματος ἐκδοθέντος εἰς ἑξακόσια ἀντίτυπα, ὧν τὰ διακόσια πολυτελέστατα, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὸ πρὸς τὸν Σύλλογον δωρηθέν, καὶ ἐκφράζει θερμὰς εὐχαριστίας τοῖς δωρηταῖς καὶ τοῖς συγγραφεῦσι, πρὸς οὓς γραφήσονται αἱ δέουσαι εὐχαριστίαι.

Μετὰ ταῦτα ἀγγέλλεται ὅτι ἐγράφη ἤδη τῇ Ἐθνικῇ Τραπέζῃ τῆς Ἑλλάδος ὅπως προκαταβάλῃ τοῖς Ἀδελφοῖς Περρῇ, κατὰ τὰ συμπερωνημένα, δισχίλια φράγκα πρὸς ἔναρξιν τῆς ἐκτυπώσεως τοῦ ὑπὸ τοῦ κ. Wecklein Β' τόμου τοῦ Αἰσχύλου, καὶ ὅτι ἡ ἀνωνύμως σταλεῖσα γλωσσικὴ ὕλη παραπέμπεται ὡς ἐκπρόθεσμος εἰς τὸ ἐπιόν. Μεθ' ὃ, ὁ πρόεδρος δηλοῖ ὅτι οἱ μὲν ὑπὲρ τῶν ἐκπαιδευτηρίων Νικομηδείας ἐψηφισμένοι χάρται τοῦ Ζαφειροπούλου ἐδόθησαν ἐπὶ ἀποδείξει παραλαβῆς τοῦ μητροπολίτου Νικομηδείας, ἐπὶ δὲ τοῦ ζητήματος Μουράτη Θεοφιλίδου, ὅτι οἱ ἐν Ἀθήναις δικηγόροι, πρὸς οὓς ἔγραψεν ὁ Σύλλογος, δὲν ἐδείχθησαν τόσον φιλόφρονες ὅπως δωρεὰν ὑπερασπισθῶσι τὸν μακρὰν βεβαίως τῶν Ἀθηνῶν κείμενον Σύλλογον, καὶ προτείνει ὅπως δοθῇ τῷ προεδρείῳ δεκαπεντάλιρος πίστωσις, ἵνα δι' αὐτῆς πληρωθῶσιν ἔξοδά τε καὶ ἀμοιβὴ τοῖς ῥηθεῖσι δικηγόροις, τοῦθ' ὅπερ γίνεται δεκτόν.

Ἀγγέλλεται τὸ δεύτερον καὶ γίνεται δεκτὸς ὡς τακτικὸν μέλος ὁ κ. Ἰωάννης Φάχρης, μηχανικὸς ἐνταῦθα.

Μετὰ ταῦτα ὁ γενικὸς γραμματεὺς ἀναγινώσκει διατριβὴν τοῦ ὁσιολογιωτάτου κ. Ἀλεξάνδρου Λαυριώτου «Περὶ Μανουὴλ τοῦ Μοσχοπούλου». Ὁ πρόεδρος ἐκφράσας εὐχαριστίας τῷ φιλοπονωτάτῳ μοναχῷ, ὅστις καὶ βραβευθεὶς ἄλλοτε διά τινα γλωσσικὴν αὐτοῦ ὕλην ἐδωρήσατο τὸ πενταλιρον αὐτοῦ βραβεῖον τῷ Συλλόγῳ, ἐπιπροστίθησιν ὅτι αἱ σὺν τῇ διατριβῇ ταύτῃ ἐπιστολαὶ ληφθήσονται ὑπ' ὄψιν ὑπὸ τῆς Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς, ἐὰν ὦσιν ἀνέκδοτοι, καὶ διαλύει τὴν συνεδρίασιν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΣΔ'

(τακτική)

τῇ 17 ἀπριλίου 1894.

Προεδρεύοντος τοῦ προέδρου κ. Δημ. Μαλιάδου.

Ἀναγνωσθέντων καὶ ἐπικυρωθέντων τῶν πρακτικῶν, ὁ γενικὸς γραμματεὺς ἀναγινώσκει περίληψιν τῆς ἀλληλογραφίας καὶ ἀγγέλλει δωρεὰς βιβλίων. Μεθ' ὃ, γενομένης δεκτῆς τῆς αἰτήσεως τῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς ὅπως ἡ πρὸς σύνταξιν καὶ ἀνάγνωσιν τῆς ἐκθέσεως τοῦ Καραπανείου ἀγῶνος δοθείσα ταύτῃ προθεσμία παραταθῇ μέχρι τῆς 10 μαίου, ἐπιτρέπεται τῷ κ. Λαζοπούλῳ κατ' αἴτησιν αὐτοῦ ὅπως συμβουλευθῇ χειρόγραφόν τι τοῦ μακαρίτου Παναγιώτου Ἀραβαντινοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «Περὶ γραμμάτων τῆς Ἠπείρου μετὰ καταλόγου λογίων Ἠπειρωτῶν» καὶ μελετήσῃ ἐν τῷ Συλλόγῳ τὸ ἐν λόγῳ χειρόγραφον, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅπως, εἴ ποτε ἠρύετό τι ἐκ τοῦ ἐν λόγῳ χειρογράφου, σημειώσῃ ἐν τῷ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθησομένῳ συγγράμματι ὅτι τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ ἐν τῷ Συλλόγῳ χειρόγραφον τοῦ Παναγιώτου Ἀραβαντινοῦ. Ἡ αἴτησις γίνεται δεκτὴ παμψηφεί.

Κατόπιν ὁ πρόεδρος ἀγγέλλει τὸν θάνατον τοῦ ἐκ τῶν ἀντεπιστελλόντων μελῶν Γαβριὴλ Δεστούνη, καθηγητοῦ τοῦ ἐν Πετρουπόλει πανεπιστημίου, ὅστις πολλάκις ἔλαβεν ἐντολὰς ὅπως ἀντιπροσωπεύσῃ τὸν Σύλλογον, καὶ πέρυσι δὲ τοιαύτην διὰ τὸ ἐν Βίλνᾳ ὑγειονομικὸν συνέδριον, ἣν δυστυχῶς δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐκπληρώσῃ.

Μετὰ ταῦτα ὁ κ. Γεδεὼν γνωρίζει τῷ Συλλόγῳ ὅτι ἡ ἐν Rouen τῆς Γαλλίας Ἀκαδημία τῶν ἐπιστημῶν, γραμμάτων καὶ τεχνῶν προσφέρει τῷ Συλλόγῳ τὰ τεύχη τῶν ἀπὸ τοῦδε δημοσιεύσεων αὐτῆς ἐναντι τῶν ὑπὸ τοῦ Συλλόγου γινομένων δημοσιεύσεων.

Ἀγγέλλονται τὸ δεύτερον καὶ γίνονται δεκτοὶ ὡς ἀντεπιστέλλον μὲν μέλος ὁ διδάκτωρ Δ. Παναγιωτίδης, ἰατρὸς ἐν Παραμυθίᾳ, προτεινόμενος ὑπὸ τοῦ προεδρείου, ὡς τακτικὰ δὲ οἱ ἐνταῦθα κκ. Κωνστ. Ι. Σισμάνογλους, τραπεζίτης, καὶ Ed. Schneider, μηχανικός.

Κατόπιν ὁ κ. Μανουὴλ Γεδεὼν ἀναγινώσκει συνέχειαν καὶ τέλος τῆς μελέτης αὐτοῦ «Περὶ τοῦ βαθμιαίου καταρτισμοῦ τοῦ Βυζαντινοῦ Ἑορτολογίου».

Τῷ κ. Μανουὴλ Ἰω. Γεδεὼν συγχαρεὶς ὁ πρόεδρος διαλύει τὴν συνεδρίασιν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΣΕ'

(τακτική)

τῇ 24 ἀπριλίου 1895.

Προεδρεύοντος τοῦ προέδρου κ. Δημ. Μαλιάδου.

Ἀναγνωσθέντων καὶ ἐπικυρωθέντων τῶν πρακτικῶν, ὁ γενικὸς γραμματεὺς ἀναγινώσκει περίληψιν τῆς ἀλληλογραφίας καὶ ἀγγέλλει δωρεὰς τινας βιβλίων.

Μετὰ ταῦτα ὁ πρόεδρος δηλοῖ ὅτι, συνῳδὰ τῇ αἰτήσει τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐπιτροπῆς, γενήσεται ἡ δέουσα φροντὶς περὶ προσκτήσεως, δωρεὰν ἴσως, τοῦ περιοδικοῦ τῆς ἐν Ἀθήναις Γαλλικῆς σχολῆς «Bulletin de Correspondance Hellénique», περὶ οὗ καὶ ἄλλοτε ἐγένοντο διαβήματα, ἄνευ ἀποτελέσματος δυστυχῶς.

Ἐπίσης ἀγγέλλεται ὅτι ἡ ἄρθονος γλωσσικὴ ὕλη, ἧς τὴν βαθμιαίαν καὶ τμηματικὴν ἔκδοσιν ζητεῖ ἡ Φιλολογικὴ Ἐπιτροπή, ἐκδοθήσεται τμηματικῶς ἢ ἐν ἰδίῳ ἔργῳ, ἂν εὐδοκήσῃ ἡ Α. Ε. ὁ Χρηστάκης Ἰφέντης Ζωγράφος νὰ χορηγήσῃ τὸ πρὸς τοῦτο ἀπαιτούμενον ποσόν, ὥσπερ ἤδη ἐποιήσατο διὰ τὸν ἐκδοθέντα Α' τόμον.

Εἶτα ὁ πρόεδρος ἐκφράζει τὴν λύπην τοῦ Συλλόγου ἐπὶ τῷ θανάτῳ διαπρεποῦς ἐπιτίμου μέλους, τοῦ Γουσταύου Χίρσφελδ, καθηγητοῦ τῆς ἀρχαιολογίας καὶ τοπογραφίας ἐν τῷ τῆς Καινιξβέργης πανεπιστημίῳ.

Κατόπιν ὁ γενικὸς γραμματεὺς ἀναγινώσκει διατριβὴν τοῦ ἰατροῦ Δ. Παναγιωτίδου «Περὶ τῆς μέσης ἱστορίας τῆς Θεσπρωτίας».

Ὁ πρόεδρος ἐκφράσας εὐχαριστίας τῷ ἐπιστείλαντι, διαλύει τὴν συνεδρίασιν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΣϚ'

(ἔκτακτος)

τῇ 26 ἀπριλίου 1895.

Προεδρεύοντος τοῦ προέδρου κ. Δημ. Μαλιάδου.

Ἀρξαμένης τῆς συνεδριάσεως, ὁ κ. Π. Παπαρρούσης, γραμματεὺς τῆς Ἐκπαιδευτικῆς

Ἐπιτροπῆς, ἀναγινώσκει τὴν ἔκθεσιν τῶν ἐτησίων ἐργασιῶν αὐτῆς, μετὰ τὸ τέλος τῆς ὁποίας ὁ κ. Ἀλ. Εὐσταθιανὸς παρατηρεῖ ὅτι, ἀποτελῶν μετὰ δύο ἑτέρων συναδέλφων εἰδικὴν ἐπιτροπήν, εἰς ἣν ἡ Ἐκπαιδευτικὴ Ἐπιτροπὴ παρέπεμψε πρὸς κρίσιν τὰ ἐπὶ τοῦ Καραπανείου ἀγῶνος ἔργα, δὲν ἔλαβε καὶ αὐτὸς, ὡς ἐδικαιοῦτο, πρὸς μελέτην τὰ ἔργα ταῦτα. Ἐπὶ τούτου ἱκανῆς συζητήσεως γενομένης, ὁ πρόεδρος λέγει ὅτι τὸ ζήτημα δὲν ἔπρεπε νὰ τεθῇ ἐνταῦθα, τῆς ὑπὸ τῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς ὁρισθείσης τριμελοῦς ταύτης δοσιλόγου οὔσης πρὸς τὴν ὑφ' ἧς ἐξελέγη, ἐνώπιον τῆς ὁποίας δέον νὰ φέρωνται τὰ παράπονα, εἴ ποτε ὑπῆρχον.

Εἶτα ὁ κ. Χρ. Πανταζίδης ἀναγινώσκει τὴν ὑπὸ τοῦ κ. Πετρακίδου ἀποσταλεῖσαν αὐτῷ ἔκθεσιν τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς, ἐφ' ἧς ὁ κ. Δασσαρήτης ἐρωτᾷ, ἐὰν δύναται νὰ παρατηρήσῃ τι σχετικὸν πρὸς τὴν Ζωγράφειον Βιβλιοθήκην, καὶ ὁ κ. Παχτίκος ἐὰν ἐπὶ τῶν δημωδῶν μελῳδιῶν, ὧν ἡ κρίσις ἀνετέθη εἰς δύο μουσικοὺς, ἡ εἰδικὴ ἢ ἡ Φιλολογικὴ Ἐπιτροπὴ θέλει ἀποφασίσει. Ὁ πρόεδρος παρατηρεῖ τῷ μὲν κ. Δασσαρήτῃ ὅτι οὐδεμία ἐπὶ τοῦ παρόντος δύναται νὰ ὑποβληθῇ παρατήρησις ἐπὶ τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης, τῷ δὲ κ. Παχτίκῳ ὅτι, ἐν περιπτώσει διαφωνίας, ὁ Σύλλογος θέλει ἀποφασίσει ἐπὶ τῇ ἐκθέσει τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς.

Κατόπιν ὁ κ. Ξεν. Σιδερίδης ἀναγινώσκει ἔκθεσιν τῶν ἐργασιῶν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐπιτροπῆς· ἐπὶ τῆς ἐπιθυμίας δ' αὐτῆς ὅπως προσκτήσηται ἔργα τινὰ πρὸς μελέτην, ὁ πρόεδρος δηλοῖ ὅτι ληφθήσεται ἡ δέουσα περὶ τούτου πρόνοια.

Τέλος ὁ κ. Χρ. Πανταζίδης ἀναγινώσκει τὴν ἔκθεσιν τῆς Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς· κατόπιν δὲ παρατηρήσεών τινων τῶν κ. κ. Δασσαρήτου, Βραχάμη καὶ Εὐσταθιανοῦ περὶ τῆς ἀνάγκης ὅπως αὐτοὶ οἱ γράφοντες τὰς διὰ τοῦ περιοδικοῦ δημοσιευομένας μελέτας διορθῶσι ταύτας πρὸς ἀποφυγὴν σφαλμάτων, διαλύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΣΖ'

(ἔκτακτος)

τῇ 28 ἀπριλίου 1895.

Προεδρεύοντος τοῦ προέδρου κ. Δημ. Μαλιάδου.

Ἀναγνωσθέντων τῶν πρακτικῶν καὶ κυρωθέντων, κατόπιν παρατηρήσεών τινων τοῦ κ. Εὐσταθιανοῦ, παραπονουμένου αὖθις περὶ τῆς μὴ ἐγκαίρου εἰς αὐτὸν ἀποστολῆς τῶν πρὸς κρίσιν καὶ διαμαρτυρουμένου ἐπὶ τούτῳ, ὁ κ. Μ. Κεφάλας, ἀντιπρόεδρος τοῦ Συλλόγου, ἀναγινώσκει τὴν περὶ δημοσίων διαλέξεων ἔκθεσιν αὐτοῦ, μετὰ τὸ πέρας τῆς ὁποίας ἐγείρεται βραχεῖα συζήτησις περὶ ἱδρύσεως δημοσίων μαθημάτων, ἥτις, ἀφορμὴν λαβοῦσα ἐξ εὐχῆς τοῦ κ. Κεφάλα διατυπουμένης ἐν τῇ ἐκθέσει αὐτοῦ, ἀναβάλλεται διὰ τὸ μὴ εἶναι ἐγγεγραμμένην ἐν τῇ ἡμερησίᾳ διατάξει.

Εἶτα τὸν λόγον λαβὼν ὁ κ. Χρ. Πανταζίδης ἀναγινώσκει ὡς γενικὸς γραμματεὺς τὴν περὶ τῆς ἀλληλογραφίας ἔκθεσιν αὐτοῦ. Μεθ' ὃ ὁ κ. Π. Νικολόπουλος δίδωσι τὴν περὶ τῶν ἐτησίων ἐργασιῶν τοῦ Συλλόγου συνοπτικὴν αὐτοῦ, ὡς εἰδικοῦ γραμματίως, ἔκθεσιν, μετὰ τὸ πέρας τῆς ὁποίας ὁ πρόεδρος, ἀφορμὴν ἐκ τῆς ἐκθέσεως λαμβάνων, ἐκφράζει τὴν λύπην αὐτοῦ ὅτι ὁ Σύλλογος δὲν ἠδυνήθη ν' ἀντιπροσωπευθῇ ἐν τοῖς ἐν Vilna καὶ Βουδαπέστῃ συνεδρίοις, καίπερ ἐξουσιοδοτήσας ἐπὶ τούτῳ μέλη τινά, ὡς ἐπὶ παραδείγματι διὰ τὸ τῆς Βουδαπέστης τοὺς κ. κ. Βραχάμην, Ζαβιτζάνον καὶ Ἀπέρνη. Ὁ κ. Βραχάμης δίδωσιν ἐξηγήσεις τινας περὶ τῆς εἰς αὐτὸν ἀνατεθείσης ἐντολῆς, ὡς καὶ τοὺς λόγους τοὺς κωλύσαντας αὐτὸν ἵνα προσέλθῃ εἰς τὸ τῆς Βουδαπέστης συνέδριον, ἐπιφυλασσόμενος ἵνα εἰς πλείονας κατέλθῃ ἐν εὐθέτῳ καιρῷ ἐξηγήσεις.

Μετὰ ταῦτα ὁ μὲν κ. Ν. Παπαγιαννόπουλος, βιβλιοφύλαξ, ἐκτίθησι τὴν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο κατάστασιν τῆς βιβλιοθήκης, ὁ δὲ κ. Δ. Μηλιώτης, ταμίας, τὴν τοῦ ταμείου· ἐφ' ἧς ὁ μὲν κ. Βαλσαμάκης παρατηρεῖ ὅτι, περὶ τοῦ Εὐανθιείου προκειμένου, ἀναγράφονται 15 μόνον λίραι, ἐνῷ 20 ἐψηφίσθησαν καὶ ἐν ἄλλαις ἀναφέρονται ἐκθέσεσιν, ὁ δὲ πρόεδρος ὅτι αἱ εἰσπράξεις κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο χωλαίνουσι, πολλῶν μελῶν καθυστερούντων τὴν συνδρομὴν αὐτῶν, καθυστερουμένων δ' ἄχρι τοῦδε τοῦ τε δεκαλίρου ἐνοικίου τῆς αἰθούσης ὡς καὶ τοῦ ἀντιτίμου τῶν νέων λαμπτήρων ἐπί τινι δοθείσῃ συναυλίᾳ· περὶ δὲ τῆς δεκαπενταλίρου ἀναγραφῆς διὰ τὸ Εὐανθίειον ὅτι τοσοῦτον μόνον ποσὸν ἐπληρώθη, τοῦ λοιποῦ ὀφειλομένου. Μεθ' ὃ διαλύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΣΗ'

(ἔκτακτος)

τῇ 30 ἀπριλίου 1895.

ΑΡΧΑΙΡΕΣΙΑΙ

Προεδρεύοντος τοῦ προέδρου κ. Δημ. Μαλιάδου.

Ἀρξαμένης τῆς συνεδριάσεως, ὁ πρόεδρος δηλοῖ τὸν σκοπὸν αὐτῆς καὶ καλεῖ τὰ μέλη πρὸς ἐκλογὴν τῶν διὰ τὸ συλλογικὸν ἔτος 1895-1896 κοσμητόρων, τῶν μελῶν τῶν διαρκῶν Ἐπιτροπῶν καὶ τῶν ἐπιμελητῶν τοῦ ΛΕ' συλλογικοῦ ἔτους.

Ἀναγνωσθέντος δὲ τοῦ καταλόγου τῶν παρόντων μελῶν, ὧν ὁ ἀριθμὸς ἀνέρχεται εἰς πεντήκοντα καὶ τέσσαρα, ἄρχεται ἡ μυστικὴ ψηφοφορία καὶ κατὰ ταύτην ἀναδείκνυται:

Πρόεδρος μὲν ὁ κ. Ἀναστάσιος Χρηστίδης, ἰατρός, κατὰ τὴν δευτέραν ἐπαναληπτικὴν ψηφοφορίαν διὰ ψήφων 29.

Ἀντιπρόεδροι δὲ οἱ κκ. Φίλιππος Τάγης, κατὰ τὴν τρίτην ἐπαναληπτικὴν ψηφοφορίαν διὰ ψήφων 27 ἐπὶ 51 ψηφοφορούντων, ἀποχωρησάντων τινῶν, καὶ ὁ κ. Ξενοφῶν Σιδερίδης, ὡσαύτως κατὰ τὴν τρίτην ἐπαναληπτικὴν ψηφοφορίαν διὰ ψήφων 37 ἐπὶ 52 ψηφοφορούντων.

Γενικὸς γραμματεὺς κατὰ τὴν πρώτην ψηφοφορίαν ὁ κ. Π. Δ. Νικολόπουλος, διὰ ψήφων 31 ἐπὶ 53 ψηφοφορούντων.

Εἰδικὸς γραμματεὺς ὁ κ. Ἀθανάσιος Ἰωάννου, κατὰ τὴν πρώτην ὡσαύτως ψηφοφορίαν διὰ ψήφων 24 ἐπὶ 46 ψηφοφορούντων.

Βιβλιοφύλαξ κατὰ τὴν δευτέραν ἐπαναληπτικὴν ψηφοφορίαν ὁ κ. Β. Μυστακίδης διὰ ψήφων 24 ἐπὶ 44.

Ταμίας ὁ κ. Δ. Μηλιώτης ἐν τῇ πρώτῃ ψηφοφορίᾳ διὰ ψήφων 31, καὶ

Λογιστὴς ὁ κ. Διον. Κοντογεώργης ἐν τῇ πρώτῃ ὡσαύτως ψηφοφορίᾳ διὰ ψήφων 27 ἐπὶ 44 ψηφοφορούντων.

Κατόπιν ἐγερθείσης συζητήσεώς τινος περὶ τοῦ δικαιώματος τοῦ προτείνειν μέλη τῶν Ἐπιτροπῶν καὶ περὶ τοῦ ἄρθρου 98, ὁ Σύλλογος προέβη εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν μελῶν τῶν διαρκῶν Ἐπιτροπῶν, ἀναγνωριζομένου τοῦ δικαιώματος τοῦ προτείνειν τοιαῦτα μόνῳ τῷ προεδρείῳ μέχρι τῆς τροποποιήσεως τοῦ Κανονισμοῦ.

Οὕτως ἀναδείκνυνται μέλη τῶν Ἐπιτροπῶν

1) Φιλολογικῆς

Οἱ κκ. Αὐθεντόπουλος Μ. — Βακαλόπουλος Κ. — Βαλαβάνης Ἰωακείμ. — Κεφάλας Μ. — Μοστρᾶτος Δ. — Οἰκονομίδης Δ. Η. — Πανταζίδης Χρ. Γ. — Παπαγιαννόπουλος Ν. — Παρίτσης Κ. — Παχτίκος Γ. — Πετρακίδης Π. — Σαλτέλης Θ. — Τάγης Φ. — Χατζηχρήστου Χρ.

2) Ἐκπαιδευτικῆς

Ἀνδρεάδης Ὀδ. — Βαλσαμάκης Ἠλ. — Βραχάμης Σ. — Ἰωάννου Ἀθ. — Κεφάλας Μ. — Μοστρᾶτος Δ. — Οἰκονομίδης Δ. Η. — Πανταζίδης Χρ. — Παπαγιαννόπουλος Ν. — Παπαρρούσης Π. — Παρανίκας Ν. — Παρίτσης Κ. — Χατζηχρήστου Χρ.

3) Ἐλεγκτικῆς

Γεράρδος Α. — Πρίντζης Κ. — Ψωμιάδης Κ.

4) Ἀρχαιολογικῆς

Γεδεών Μ. — Curtis C. G. — Καμπανάκης Π. — Κλεάνθης Ζ. — Κοπάσης Α. — Long A. — Μανσούρωφ Π. — Millingen A. van. — Mordtmann A. — Μυστακίδης Β. — Περδικίδης Κ. — Prétextat A. — Σιδερίδης Ξεν.

5) Ἀνθρωπολογικῆς

Ἀποστόλογλους Σ. — Δάμσας Ε. — Μαλιάκας Ἠλ. — Νικολόπουλος Π. Δ. — Πιτατῶρος Ἀθ.

6) Ἐπιστημονικῆς.

Ἀκεστορίδης Γ. — Ἀπέρης Π. — Κοκκολᾶτος Κ. — Ναρλῆς Σ. — Τουργούτης Α. — Φάχρης Ι.

7) Οἰκονομικῆς.

Βλαστάρης Κ. — Θαλασσινὸς Μ. — Μαυρογορδᾶτος Φρ. Α. — Μεταξᾶς Κ. — Πρώτος Π. — Σισμάνογλους Κ.

8) Συντακτικῆς.

Ἀνδρεάδης Ὀδ. — Γεδεών Μ. — Πανταζίδης Χρ.

Ἐπιμεληταὶ δὲ οἱ κκ. Καμπανάκης Π. τῶν ἀρχαιολογικῶν συλλογῶν, καὶ Εὐσταθιανὸς Α. τῶν φυσιογραφικῶν καὶ τῆς ὀργανοθήκης.

Μεθ' ὃ διαλύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΄ΑΣΘ΄

(τακτική)

τῇ 1 μαΐου 1895.

Προεδρεύοντος τοῦ προέδρου κ. Δημ. Μαλιάδου.

Ἀναγνωσθέντων τῶν πρακτικῶν καὶ ἐπικυρωθέντων, ὁ γεν. γραμματεὺς ἀναγινώσκει τὴν ἀλληλογραφίαν καὶ ἀγγέλλει δωρεάς τινας βιβλίων. Μεθ' ὃ, γενομένων δεκτῶν τῶν αἰτήσεων τοῦ κ. Πετρώφ, περὶ ἀποστολῆς τοῦ εἰδικοῦ προγράμματος τοῦ Βουτσιναίου ἀγῶνος, καὶ τῆς βιβλιοθήκης τοῦ πανεπιστημίου τῆς Λειψίας, ὅσον ἀφορᾷ μόνον εἰς τὴν ἀποστολὴν τῶν ὑπ' ἀριθ. 13, 17 καὶ 18 τόμων τοῦ περιοδικοῦ, ἅτε τῶν ὑπ' ἀρ. 1, 2 καὶ 3 μὴ ὑπαρχόντων, ἡ γλωσσικὴ ὕλη τοῦ κ. Ζώγια ἀναβάλλεται εἰς τὸ ἐπιὸν ἔτος.

Εἶτα ὁ πρόεδρος μετὰ λύπης ἀγγέλλει τὸν θάνατον διαπρεποῦς ἐπιτίμου μέλους τοῦ Συλλόγου, τοῦ Ἀνδρέου Κουντουριώτου, αὐλάρχου τῆς Α. Μ. τοῦ βασιλέως τῶν Ἑλλήνων, πρώην πρεσβευτοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀνδρὸς θερμῶς ἀγαπήσαντος τὸν Σύλλογον, εἰς ὃν ἀπὸ τοῦ 1875 εἶχεν ἐγγραφῆ, καὶ πολλάκις ἐργασθέντος ὑπὲρ τῶν συμφερόντων αὐτοῦ.

Μετὰ ταῦτα ὁ κ. Βραχάμης ἀνακοινοῖ τὰ περὶ τῆς δοθείσης αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Συλλόγου ἐντολῆς πρὸς ἀντιπροσώπευσιν αὐτοῦ ἐν τῷ ἐν Βουδαπέστῃ συνεδρίῳ, συμπεραίνων ὅτι οὐδεμίαν ὑπέχει εὐθύνην ἕνεκα τῆς μὴ ἐκτελέσεως τῆς ἣν ἔλαβεν ἐντολῆς, τοῦ κωλύματος ἄλλοθεν προελθόντος ἢ ἐξ αἰτίας τούτῳ ὀφειλομένης. Εἶτα δίδοται ὁ λόγος τῷ γενικῷ γραμματεῖ πρὸς ἀνάγνωσιν τῆς ἀνωνύμως ἀποσταλείσης πραγματείας: «Περὶ τῆς ἐν Κρήτῃ πόλεως Λύττου».

Μετὰ τὸ τέλος τοῦ ἀναγνώσματος ὁ πρόεδρος ἐκφράζει θερμὰς εὐχαριστίας τῷ ἀνωνύμῳ συγγραφεῖ καὶ διαλύει τὴν συνεδρίασιν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΄ΑΣΙ΄

(τακτική)

τῆς 8 μαΐου 1895.

Προεδρεύοντος τοῦ προέδρου κ. Δημ. Μαλιάδου.

Ἀναγνωσθέντων καὶ ἐπικυρωθέντων τῶν πρακτικῶν, ὁ γενικὸς γραμματεὺς ἀναγινώσκει περίληψιν τῆς ἀλληλογραφίας, μεθ' ὃ ὁ πρόεδρος εὐχαριστεῖ τῇ ἐπιτροπῇ τοῦ Οἰκονομείου κληροδοτήματος ἐν Τεργέστῃ, ἀπονειμάσῃ τῷ Συλλόγῳ τὸ ἐκ δισχιλίων χρυσῶν φράγκων βραβεῖον διὰ τὰς γενομένας ὑπ' αὐτοῦ δημοσιεύσεις.

Τούτου γενομένου, ἡ μὲν αἴτησις τῶν κκ. Ἀδελφῶν Δεπάστα, ὑποβαλόντων ἐκλογὴν τροπαρίων καὶ ποιημάτων εἰς τὴν κρίσιν τοῦ Συλλόγου, παραπέμπεται μετὰ τῆς ἐν λόγῳ συλλογῆς τῇ Ἐκπαιδευτικῇ Ἐπιτροπῇ, ἡ δὲ αἴτησις τῶν σχολῶν Ἀδριανουπόλεως περὶ ἀποστολῆς τῶν ὑπολειπομένων τόμων τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης γίνεται δεκτή, μετὰ τῆς παρατηρήσεως τοῦ προέδρου ὅπως λαμβάνηται ἑκάστοτε σημείωσις τῶν τε σχολῶν, εἰς ἃς πέμπονται, ὡς καὶ τῶν πεμπομένων τόμων τῆς Βιβλιοθήκης ταύτης, πρὸς ἀποφυγὴν παρανόμων ἀποστολῶν, καὶ νὰ ζητῆται πάντοτε πιστοποιητικὸν παραλαβῆς δεόντως κεκυρωμένον.

Κατόπιν ὁ γενικὸς γραμματεὺς ἀναγινώσκει πραγματείαν ἐπισταλεῖσαν ὑπὸ τοῦ κ. Ἀθ. Παπαδοπούλου Κεραμέως «Περὶ Νικήτα μητροπολίτου Χαλκηδόνος», μετὰ τὸ πέρας τῆς ὁποίας ὁ πρόεδρος ἐκφράζει εὐχαριστίας τῷ ἐπιστείλαντι· καὶ διαλύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΄ΑΣΙΑ΄

(ἐκτακτος)

τῇ 10 μαΐου 1895.

Προεδρεύοντος τοῦ προέδρου κ. Δημ. Μαλιάδου.

Ἀναγνωσθέντων τῶν πρακτικῶν, ὁ κ. Βραχάμης παρατηρεῖ, περὶ τῆς μὴ γενομένης αὐτοῦ διαλέξεως, ὅτι τοῦτο προῆλθε διότι εἶχε παραχωρήσει τὴν ὥραν αὐτοῦ τῷ κ. Μεταξᾷ, τοῦθ' ὅπερ δὲν ἀνεγράφη ἐν τοῖς πρακτικοῖς· μεθ' ὃ γενομένων δεκτῶν τῶν πρακτικῶν, ὁ κ. Χρῆστος Πανταζίδης, εἰσηγητὴς τῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς, ὑποβάλλει τὴν ἐπὶ τοῦ Καραπανείου ἀγῶνος ἔκθεσιν αὐτῆς, δι' ἧς καθίσταται γνωστὸν ὅτι οὐδὲν τῶν προσαχθέντων ἔργων βραβεύεται κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο, ὁ δὲ ἀγὼν παρατείνεται διὰ τὸ ἐπιόν.

Μετὰ ταῦτα ὁ κ. Δ. Η. Οἰκονομίδης, εἰσηγητὴς τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς, ἀναγινώσκει τὴν ἐπὶ τοῦ Ζωγραφείου ἀγῶνος ἔκθεσιν

αὐτῆς, ἐξ ἧς καὶ καταφαίνεται ὅτι πολλοὶ μὲν κατῆλθον εἰς τὸν ἀγῶνα, οὐκ ὀλίγοι δὲ ἐβραβεύθησαν.

Μετὰ ταῦτα ὁ κ. Χρῆστος Πανταζίδης ἀναγινώσκει κρίσιν τῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ Γραμματικῆς τινος παραπεμφθείσης πρότερον τῇ Ἐπιτροπῇ. Ἐπὶ τῆς κρίσεως ταύτης ἐγερθείσης συζητήσεως περὶ τοῦ εἰς τὴν κρίσιν ταύτην ἀποδοτέου χαρακτῆρος, ἰδιωτικοῦ ἢ μή, καὶ περὶ τῆς ἐκ ταύτης εὐθύνης τοῦ Συλλόγου, ὁ πρόεδρος παρατηρεῖ ὅτι πᾶν τὸ ὑπὸ τῶν Ἐπιτροπῶν τοῦ Συλλόγου γενόμενον διὰ τοῦ Συλλόγου καθίσταται γνωστόν, οὐδεμία δὲ συζήτησις ἐπιτρέπεται ἐπὶ τελειωτικῶν κρίσεων τῶν Ἐπιτροπῶν. Μεθ' ὃ διαλύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΣΙΒ'

(τακτική)

τῇ 15 μαΐου 1895.

Προεδρεύοντος τοῦ προέδρου κ. Δημ. Μαλιάδου.

Ἀναγνωσθέντων καὶ ἐπικυρωθέντων τῶν πρακτικῶν, ὁ γενικὸς γραμματεὺς ἀναγινώσκει περίληψιν τῆς ἀλληλογραφίας καὶ ἀγγέλλει δωρεὰς βιβλίων.

Εἶτα ὁ κ. Φίλιππος Τάγης, εἰσηγητὴς τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς, ἀναγινώσκει τὴν κρίσιν αὐτῆς ἐπὶ ὑπομνήματος τοῦ κ. Αν. Χρηστίδου, ἰατροῦ, περὶ τροποποιήσεως τοῦ προγράμματος τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης.

Μετὰ τὸ τέλος τῆς ἀναγνώσεως, ὁ κ. Ὀδ. Ἀνδρεάδης παρατηρεῖ ὅτι ὁ συγγραφεὺς τοῦ ὑπομνήματος παρεσύρθη ὑπὸ τοῦ νῦν ἐπικρατοῦντος περὶ πρακτικῆς παιδεύσεως πνεύματος καὶ ὅτι αἱ προτάσεις τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εὐοδωθῶσιν εἰμὴ ἐπιτυγχανομένης τῆς συγκαταθέσεως τοῦ χορηγοῦ. Ὁ κ. Κ. Μεταξᾶς θεωρεῖ τὸν κ. Χρηστίδην ὡς ἄξιον πολλῶν συγχαρητηρίων, ἅτε ὑποδείξαντα ὅτι δέον ἐπὶ τέλους νὰ ἀρήσωμεν τὴν τετριμμένην καὶ δὲν ἐννοεῖ τὴν ὑπὸ τοῦ κ. Ἀνδρεάδου γενομένην παρέκβασιν περὶ τοῦ ἐπικρατοῦντος ῥεύματος τῆς συστάσεως πρακτικῶν σχολῶν. Ὁ κ. Δασσαρήτης παρατηρεῖ ὅτι ὁ σκοπὸς τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης εἶναι ἡ ἐκ τῶν ἐκδόσεων τούτων ὠφέλεια καὶ χρῆσις οὐ μόνον τῶν λογίων, οἵτινες παραμελοῦσι πολλάκις νὰ ἀναγινώσκωσιν ὀγκώδεις τόμους καίπερ σοφούς, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν μαθητῶν, ὑπὲρ ὧν δέον νὰ συστηθῇ ὑπὸ τοῦ Συλλόγου ἐπιτροπή, ὅπως προβῇ εἰς ἑτέραν ἔκδοσιν τῶν αὐτῶν συγγραφέων δι' ἀραιῶν γραμμάτων δεικνυομένων τῶν μᾶλλον ὠφελίμων παρατηρήσεων, ῥρονεῖ δὲ ὅτι ὁ μεγάθυμος δωρητὴς συστήσας ἅπαξ τὴν Βιβλιοθήκην ἀπηλλοτριώθη τοῦ δικαιώματος τοῦ ἀντιστῆναι εἰς οἱανδήποτε ταύτης τροποποίησιν. Ὁ κ. Χρηστίδης μετὰ τὴν ἀκρόασιν τῆς γνώμης τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς, ῥρονεῖ ὅτι τὰ συμπεράσματα τῆς ἐκθέσεως θὰ ἦσαν διάφορα, ἐὰν πρὸ τῆς συντάξεως ταύτης προσεκαλεῖτο καὶ οὗτος νὰ ἀναπτύξῃ τὰς ἐν τῷ ὑπομνήματι αὐτοῦ ἰδίας καὶ προτείνει τὴν μεταρρύθμισιν καὶ πρὸ τῆς ὑπὸ τοῦ χορηγοῦ τεθείσης ἑκατονταετοῦς προθεσμίας, προσδοκῶν καὶ τὴν ἐπίτευξιν τῆς συγκαταθέσεως τοῦ φιλογενοῦς ἱδρυτοῦ· προστίθησι δὲ ὅτι θὰ ἐπανέλθῃ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ζητήματος. Ὁ κ. Μαλιάδης ὑπομιμνήσκει ὅτι ὅ τε χορηγὸς καὶ ὁ Σύλλογος ἐπεζήτησαν νὰ ἀποθησαυρίσωσι τὰς κρίσεις τῶν ξένων περὶ τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων, ὧν αἱ ἐκδόσεις δέον νὰ εἶναι ταμεῖα γνώσεων διὰ τοὺς διδασκάλους, οἵτινες δι' αὐτῶν μορφοῦσι τὸ πνεῦμα, τὸν νοῦν καὶ τὴν ψυχὴν τῶν μαθητῶν, ἐξ οὗ καταδεικνύεται ὅτι οὐδαμῶς ἄχρηστοι καὶ διὰ τοὺς μαθητὰς αἱ ἐκδόσεις αὗται· δὲν παραδέχεται τὴν γνώμην τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς, ὅπως τὸ $^1/_3$ τῶν τόκων τῶν τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης χρημάτων χρησιμεύσῃ πρὸς ἔκδοσιν σχολειακῶν ἐκδόσεων ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἤδη γιγνομένων, ῥρονεῖ δὲ ὅτι καὶ σχολειακαὶ ἐκδόσεις ἤθελεν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνωνται, ἐὰν ἄλλοθεν ἐξευρίσκοντο πόροι, ἐπαινῶν δὲ τόν τε κ. Χρηστίδην διὰ τὸ ἀπὸ χρηστοῦ τοῦ συνειδότος γενόμενον ὑπόμνημα αὐτοῦ καὶ θεωρῶν αὐτὸ ἄξιον πολλοῦ θαυμασμοῦ διὰ τὰς ἐν αὐτῷ σκέψεις περὶ μορφώσεως τῆς νεολαίας, ἐπαινεῖ ὡσαύτως τὴν Φιλολογικὴν Ἐπιτροπὴν διὰ τὴν ζηλευτὴν αὐτῆς κρίσιν, παραπέμπει ὅμως εἰς ἄλλην συνεδρίασιν τὴν συζήτησιν ἐπὶ τῶν προτάσεων αὐτῆς. Ἕνεκα δὲ τοῦ προκεχωρηκότος τῆς ὥρας διαλύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΚΑΣΙΓ'

21 μαΐου 1895.

ΕΠΕΤΕΙΟΣ ΕΟΡΤΗ

Προεδρεύοντος τοῦ προέδρου κ. Δημ. Μαλιάδου.

Προϊσταμένου τοῦ παναγιωτάτου οἰκουμενικοῦ πατριάρχου κ. Ἀνθίμου σὺν τοῖς σεβασμιωτάτοις μητροπολίταις Καισαρείας Ἰωάννῃ, Νικαίας Ἱερωνύμῳ καὶ Μεθύμνης Νικηφόρῳ Γλυκεῖ, παρόντος τοῦ Ἐξ. πρεσβευτοῦ τῆς Σερβίας κ. Βλάδαν Γεώργεβιτζ, τοῦ Α' γραμματέως τῆς βασιλ. Ἑλληνικῆς πρεσβείας κ. Ζαλοκώστα, ἐκπροσωποῦντος τὴν Α. Ἐξ. τὸν ἀπόντα πρεσβευτὴν τῆς Ἑλλάδος κ. Ν. Α. Μαυροκορδᾶτον, τοῦ γενικοῦ προξένου τῆς Ἑλλάδος κ. Ε. Φίλωνος, τοῦ τὸν Ἐξ. ὑπουργὸν τῆς παιδείας ἐκπροσωποῦντος κ. Ι. Ἀριστοκλέους ἐφένδη, μέλους ἐν τῷ ἀνωτάτῳ συμβουλίῳ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως, τῶν ἀντιπροσώπων Ἁγίου Ὄρους ἀρχιμανδρίτου Εὐστρατίου Φιλοθείτου, Ἁγίου Τάφου ἀρχιμανδρίτου Γερμανοῦ Ἀποστολάτου, καὶ Μεγάλου Σπηλαίου ἀρχιμανδρίτου Νικοδήμου, ἀντιπροσώπων τῶν ἑλλην. φιλεκπαιδευτικῶν καὶ φιλολογικῶν τῆς ἡμετέρας πόλεως σωματείων, διευθυντῶν καὶ καθηγητῶν δημοσίων καὶ ἰδιωτικῶν ἐκπαιδευτηρίων, καὶ πολλῆς καὶ λογίας ὁμηγύρεως, ἄρχεται ἡ συνεδρίασις τῇ $2\ ^1/_2$ μετὰ μεσημβρίαν.

Ὁ γενικὸς γραμματεὺς ἀναγινώσκει ἐπιστολὴν τῆς Α. Ἐξ. τοῦ ἐνταῦθα πρεσβευτοῦ τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας P. Cambon ἀπὸ 18/30 ἰουνίου, ἀγγέλλοντος ὅτι ἕνεκεν ἀσθενείας ἀδυνατεῖ νὰ παρασταθῇ κατὰ τὴν ἑορτήν, καὶ ἑτέρας τῶν ἀδελφοτήτων Φιλοπτώχου Ταταούλων καὶ «Ἐννέα Μουσῶν» Ξυλοπόρτης, ἀγγελλουσῶν ὅτι ἀπέστειλαν ἀνὰ δύο μέλη ἑκάστη, ὅπως ἐκπροσωπήσωσιν αὐτὰς ἐν τῇ ἐπετείῳ ταύτῃ πανηγύρει. Ἐπὶ τούτοις,

ὁ τέως πρόεδρος ἀναγινώσκει τὴν λογοδοσίαν τῶν κατὰ τὸ ΛΔ' συλλογικὸν ἔτος ἐν τῷ Συλλόγῳ γενομένων,

ὁ νέος πρόεδρος ἀναγινώσκει τὸν νενομισμένον εἰσιτήριον, ἔχοντα θέμα τὴν ἀναγέννησιν τῶν γραμμάτων ἐν Ἰταλίᾳ κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα.

Ἡ Α. Θ. Π. ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης ἀναγινώσκει προσφώνημα συγχαρητικόν, εὐχόμενος ἅμα ὑπὲρ εὐοδώσεως τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συλλόγου.

Ὁ προεδρεύων κ. Δημ. Μαλιάδης εὐχαριστεῖ τοῖς συνελθοῦσιν ἐν τῇ ἐπετείῳ ἑορτῇ καὶ λύει τὴν συνεδρίασιν.

ΕΚΘΕΣΕΙΣ

ΤΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΤΩΝ ΔΙΑΡΚΩΝ ΕΠΙΤΡΟΠΩΝ

ΚΑΤΑ ΤΟ ΛΔ΄ ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΝ ΕΤΟΣ 1894-1895

1) ΕΚΘΕΣΙΣ

τῶν ἐτησίων ἐργασιῶν τῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς, ἀναγνωσθεῖσα ὑπὸ τοῦ εἰσηγητοῦ αὐτῆς κ. Π. Παπαρρούση ἐν τῇ ΑΣϚ΄ συνεδριάσει τῆς 26 ἀπριλίου 1895.

Ἀξιότιμοι κύριοι,

Παρερχόμενοι σήμερον ἐνώπιον ὑμῶν, τοῦ κυριάρχου Συλλόγου, ἵνα, συνῳδὰ ταῖς τοῦ Κανονισμοῦ διατάξεσι, τὴν ἔκθεσιν τῶν ἐργασιῶν τῆς Ἐκπαιδευτικῆς τοῦ Συλλόγου Ἐπιτροπῆς κατὰ τὸ λῆξαν ἤδη συλλογικὸν ἔτος ὑποβάλωμεν, πρώτιστα πάντων ἐξαιτούμεθα τὴν ἐπιείκειαν αὐτοῦ, ἐφ' οἷς μέλλομεν λέγειν, διότι, εἰ μή τι τῶν δεόντων οὐκ ἐξετελέσθη, αἰτία μάλιστα τὸ μικρὸν τοῦ χρόνου, διότι, ἕνεκα τοῦ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος τὴν ἡμετέραν πόλιν συνταράξαντος ἀπαισίου σεισμοῦ, καθ' ἅπαν τὸ θέρος ἡ Ἐπιτροπὴ διετέλεσεν ἀργοῦσα καὶ τῶν πάντων ἀμελοῦσα, παρὰ καιρὸν δ' ἔπειτα τῶν ἑαυτῆς ἐπελάβετο καθηκόντων. Ταῦτα δ' ὑπομνήσαντες ὑμᾶς προβαίνομεν εὐθὺς ἐπὶ τὴν ὑπόθεσιν, ἁπλῶς καὶ ἀπερίττως ἐκτιθέντες τὰ γενόμενα, πειθόμενοι τῷ λογίῳ «τὰ πράγματα λόγων οὐ χρῄζει».

Ἡ ἡμετέρα Ἐπιτροπὴ συνέκειτο κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐξ ἑπτακαίδεκα μελῶν, τῶν ἑξῆς: τοῦ αἰδεσιμωτάτου πρεσβυτέρου κ. Κ. Παρίτση, τοῦ κ. Ὀδ. Ἀνδρεάδου, τοῦ κ. Ἠλ. Βλασαμάκη, τοῦ κ. Κ. Βακαλοπούλου, τοῦ κ. Στ. Βραχάμη, τοῦ κ. Ἀλ. Εὐσταθιανοῦ, τοῦ κ. Δ. Κοντογεώργη, τοῦ κ. Δ. Μοστράτου, τοῦ κ. Δ. Οἰκονομίδου, τοῦ κ. Χρ. Πανταζίδου, τοῦ κ. Ν. Παπαγιαννοπούλου, τοῦ κ. Ν. Παρανίκα, τοῦ κ. Δ. Rosenfeld, τοῦ κ. Φ. Τάγη, τοῦ κ. Χρ. Χατζηχρήστου καὶ τοῦ κ. Π. Παπαρρούση. Τούτων δὲ ὁ μὲν κ. Βακαλόπουλος μικρὸν μετὰ τὴν ἔναρξιν τῶν ἐργασιῶν τῆς Ἐπιτροπῆς ἐπαύσατο παρέχων τὴν συνεργασίαν αὐτοῦ ἕνεκα ἰδιαιτέρων ἀσχολιῶν, οἱ δὲ κ.κ. Rosenfeld καὶ Κοντογεώργης ἐν οὐδεμιᾷ παρεγένοντο συνεδριάσει· πάντα ὅμως τὰ λοιπὰ μέλη προσήρχοντο τακτικῶς δι' ὅλου τοῦ ἔτους, πλὴν εἴ τι δι' ἀσθένειαν ἢ δι' ἰδίαν ἐργασίαν ἐκωλύθη, ὥστε αἱ συνεδριάσεις τῆς Ἐπιτροπῆς ἐγίνοντο πάντοτε ἐν ἀπαρτίᾳ καὶ, ὅπερ οὐχὶ σύνηθες ἐν ἄλλαις περιόδοις, οὐδεμία ἐματαιώθη δι' ἔλλειψιν μελῶν, ἐξ οὗ δή, εἰ μὴ καὶ ἄλλοθεν, δῆλον γίνεται ὅτι πάνυ ὀρθῶς ὁ Σύλλογος σκεψάμενος κατήρτισε κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο τὴν Ἐπιτροπὴν εἴπερ ποτὲ καὶ ἄλλοτε πολυμελεστέραν, διότι πολλῶν ὄντων τῶν μελῶν αἱ ἐργασίαι αὐτῆς εὐοδοῦσι μὴ ματαιουμένων τῶν συνεδριάσεων ἕνεκα ἀπουσιῶν ἢ παραιτήσεών τινων τῶν μελῶν.

Προεδρεύοντος τοῦ ἐκ τῶν ἀντιπροέδρων τοῦ Συλλόγου κ. Μ. Κεφάλα, γραμματεύοντος δὲ τοῦ τὴν ἔκθεσιν ταύτην ὑποβάλλοντος, ἡ Ἐπιτροπὴ συνῆλθεν εἰς πολλὰς συνεδριάσεις ἀσχοληθεῖσα μάλιστα περὶ τὰ δύο παιδευτικὰ διαγωνίσματα, ἅτινά εἰσιν ἀνατεθειμένα αὐτῇ, τὸ *Καραπάνειον* δηλαδὴ καὶ τὸ *Βουτσινάϊον*. Σκεψαμένη δὲ ὅτι οὐδὲν τῶν κατὰ τὸ συλλογικὸν ἔτος 1893-94 εἴς τε τὸν *Καραπάνειον* καὶ τὸν *Βουτσινάϊον* ἀγῶνα ἀποσταλέντων πονημάτων ἐκρίθη ἄξιον βραβείου οὔτε ἐκ τῶν *Φυσικῶν* οὔτε ἐκ τῶν *Ὁδηγῶν τῆς πρώτης παιδεύσεως*, ἀπεφάσισεν ἐν τῇ πρώτῃ αὐτῆς συνεδριάσει νὰ ἀνακηρυχθῇ καὶ αὖθις, συνῳδὰ τῷ 80 ἄρθρῳ τοῦ ἐν ἰσχύι Κανονισμοῦ, ἡ παράτασις τοῦ περὶ τούτων ἀγῶνος εἰς τὸ ἐπιὸν ἔτος, τὸ ἤδη δηλ. λῆξαν, ὁρίσασα ἅμα τὴν 15 ἰανουαρίου τοῦ 1895 τελευταῖον ὅριον τῆς ὑποβολῆς τῶν χειρογράφων. Τούτου γε-

νομένου, ὑπεβλήθησαν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο εἰς τὸν Καραπάνειον ἀγῶνα δύο Ἐγχειρίδια Φυσικῆς, ὧν τὸ ἕτερον ἐκπρόθεσμον, τρεῖς ἡμέρας ὑστερῆσαν τῆς τακτῆς. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ μικρὰ αὕτη καθυστέρησις φαίνεται προελθοῦσα ἐκ τῆς διαταράξεως τῆς τακτικῆς τῶν ταχυδρομείων λειτουργίας, τὸ μὲν ἕνεκα τῆς ἐπικρατούσης κακοκαιρίας κατὰ τὴν ἀποστολὴν τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος Φυσικῆς, τὸ δὲ ἕνεκα τῶν καθάρσεων, ὡς τοῦτο δηλοῦται καὶ ἐκ τῆς συναποστελλομένης ἐπιστολῆς φερούσης ἡμερομηνίαν 9 ἰανουαρίου, ὁ Σύλλογος, ἐπιεικείᾳ χρώμενος, ἐνέκρινε νὰ ληφθῇ καὶ αὕτη ὑπ' ὄψιν καὶ μὴ στερηθῇ τοῦ βραβείου, εἴπερ ἐστὶν ἀξία, ἕνεκα λόγων ἀνεξαρτήτων τῆς θελήσεως τοῦ συγγραφέως. Ἡ δὲ Ἐπιτροπή, συμμορφουμένη πρὸς τὴν ἀπόφασιν τοῦ κυριάρχου Συλλόγου, ἀμφοτέρων τῶν ἔργων τούτων ἀνακοινώσεται ὑμῖν ἔκθεσιν ἐν ἑπομένῃ συνεδριάσει διὰ τοῦ εἰσηγητοῦ αὐτῆς κ. Χρ. Πανταζίδου.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν εἰς τὸν Καραπάνειον ἀγῶνα ἀποσταλέντων ἔργων κατὰ τὸ ἤδη λῆξαν ἔτος. Εἰς τὸν ἕτερον δὲ ἤδη τῶν ἀγώνων μεταβαίνοντες, τὸν Βουτσιναῖον, μετὰ λύπης ἀνακοινούμεθα ὅτι οὐδὲν ὑπεβλήθη κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἔργον, ἐφ' ᾧ καὶ αὖθις ἡ παράτασις τοῦ ἀγῶνος τούτου ἀνεκηρύχθη πρὸ μικροῦ διὰ τῶν ἐφημερίδων. Ἡ δὲ ἐπὶ τούτῳ λύπη τῆς Ἐπιτροπῆς ἡμῶν εἶναι τοσούτῳ μείζων, ὅσῳ, παρατεινομένου τοῦ πρώτου ἀγωνοθετήματος, ἤτοι τῆς συντάξεως *Ὁδηγοῦ τῆς πρώτης παιδεύσεως*, ἀργοῦσι καὶ τὰ λοιπὰ δύο, ὧν μεγίστη ἀνάγκη νῦν μάλιστα, ὅτε τὸ ζήτημα τῆς μίσης παρ' ἡμῖν ἐκπαιδεύσεως εἶναι ἐπὶ τοῦ τάπητος. Ἐλπίσωμεν ὅμως ὅτι ἐν οὐ μακρῷ χρόνῳ ὁλόκληρος ἡ σειρὰ τῶν διαγωνισμάτων τοῦ φιλογενοῦς ἀνδρὸς ἔξει τὸ ποθούμενον τέλος, ἐδραῖαι δὲ καὶ ὑγιεῖς τῆς παιδεύσεως ἡμῶν καθορισθήσονται βάσεις, σύμφωνοι ἔνθεν μὲν πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ἐπιστήμης, ἔνθεν δὲ πρὸς τὰς παραδόσεις καὶ τὰς ἀνάγκας τοῦ ἔθνους ἡμῶν.

Ὡς γνωστόν, τρία ἀγωνοθετήματα τοῦ Καραπανείου ἀγῶνος νήδυμον καθεύδουσι, τὸ τῆς *Γραμματικῆς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης*, τὸ τῆς *Ἑλληνικῆς Ἱστορίας* καὶ τὸ τῆς *Φυσικῆς Ἱστορίας*, οὐδενὸς ἀπὸ πολλοῦ ὑποβληθέντος σχετικοῦ ἔργου. Ἡ Ἐπιτροπή, ἐπιθυμοῦσα νὰ συντελέσῃ τὸ ἐφ' ἑαυτῇ εἰς τὴν ὅσον ἐνεστι τάχιον ἐκπλήρωσιν τοῦ σκοποῦ, οὗ ὁ φιλογενὴς ἱδρυτὴς στοχάζεται, ἀπεφάσισε νὰ προτείνῃ τῷ Συλλόγῳ τὴν ἀνακήρυξιν ἑνὸς τῶν τριῶν τούτων προκεκηρυγμένων προγραμμάτων. Σκέψεως δὲ γενομένης περὶ τοῦ μᾶλλον ἐπείγοντος καὶ ὡς τοιούτου θεωρηθέντος, ὡς εἰκός, τοῦ τῆς Γραμματικῆς, ἐξελέγη εἰδικὴ ἐπιτροπὴ πρὸς ἀναθεώρησιν τοῦ ὑπὸ τῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ 1888 ἐκπονηθέντος προγράμματος περὶ συντάξεως Γραμματικῆς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, ἀφ' οὗ πρότερον ἑτέρα ἐπιτροπὴ ἐκ τῶν κκ. Κ. Παρίτση, Μ. Κεφάλα, Χρ. Πανταζίδου καὶ Ν. Παπαγιαννοπούλου συγκειμένη, ἐπισταμένως μελετήσασα τὸ εἰρημένον τοῦ 1883 πρόγραμμα, ἀπεφήνατο ὅτι χρῄζει ἀναθεωρήσεως καὶ τροποποιήσεως ἔν τε τῷ συνόλῳ καὶ τοῖς καθ' ἕκαστα, ὧδέ πως δικαιολογήσασα τὴν τοιαύτην ἀνάγκην

1) ἐπειδὴ παρ' ἡμῖν τὰ ὅρια τῆς δημοτικῆς καὶ τῆς ἀστικῆς σχολῆς δὲν εἶναι ἐξηκριβωμένα, ἐκ τῶν ὁρίων δὲ τούτων ἐξήρτηται ἡ ἔναρξις τῆς διδασκαλίας τῆς Γραμματικῆς τῆς ἀρχαίας γλώσσης, προτιμητέα ἡ κατὰ βαθμοὺς τῆς παιδεύσεως μέθοδος τῆς κατὰ τάξεις ὑπὸ τοῦ προγράμματος τοῦ 1883 ὁριζομένης καὶ ἑπομένως ἡ εἰς τρία τεύχη διαίρεσις τῆς γραμματικῆς ὕλης ἀντὶ τῆς εἰς πέντε, τῆς ἐν τῷ παλαιῷ προγράμματι ἀναγραφομένης,

2) τῆς διὰ τὰ πρῶτα τεύχη ὁριζομένης ὕλης βαρείας καὶ δυσπέπτου οὔσης εἰς ἐννεαετεῖς καὶ δεκαετεῖς μαθητάς, μάλιστα δὲ τῆς εἰς τὸ συντακτικὸν ἀφορώσης, ἡ Ἐπιτροπὴ φρονεῖ ὅτι στοιχειωδέσταται συντακτικαὶ παρατηρήσεις ἐν τῇ κατωτάτῃ βαθμίδι τῆς παιδεύσεως προφορικῶς μόνον εἶναι διδακταὶ καὶ δὴ διὰ μεθόδου οὐ τῆς τυχούσης,

3) ἐπειδὴ ἡ πρώτη κλίσις τῶν ὀνομάτων διὰ τὴν ἐν αὐτῇ ποικιλίαν εἶναι δυσχερεστέρα τῆς δευτέρας, φρονεῖ ἡ Ἐπιτροπὴ ὅτι ὁ ἐννεαετὴς παῖς, ὁ τὸ πρῶτον ἀρχόμενος τῆς διδασκαλίας τῆς Γραμματικῆς, δέον ἀπὸ τῆς δευτέρας κλίσεως νὰ ἄρχηται, μόνον δὲ ἀφοῦ ἐξοικειωθῇ πως ἐν ταύτῃ εἰς τὸ κλίνειν νὰ μεταβῇ εἰς τὴν πρώτην.

Καὶ τοιαύτη μὲν ἡ περὶ τοῦ παλαιοῦ προγράμματος τῆς ἑλληνικῆς Γραμματικῆς γνώμη τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης, ἣν ἡ ὅλη Ἐπιτροπὴ παμψηφεὶ ἀπεδέξατο. Ἡ δὲ πρὸς ἀναθεώρησιν αὐτοῦ εἰδικὴ ἐπιτροπὴ ἐκ τῶν κκ. Μοστράτου, Οἰκονομίδου, Πανταζίδου, Παρανίκα, Τάγη, Χατζηχρήστου καὶ Παπαρρούση συγκειμένη ἅμα καταρτισθεῖσα ἐπελά-

βετο συντόνως τῶν καθηκόντων αὐτῆς καὶ εἰς πολλὰς μέχρι τοῦδε συνῆλθε συνεδριάσεις, ἀλλὰ, διὰ τὸ δυσχερὲς τοῦ ἔργου καὶ τὴν ἀνεπάρκειαν τοῦ χρόνου, οὔπω ἠδυνήθη νὰ φέρῃ εἰς πέρας τὴν ἀνατεθεῖσαν αὐτῇ ἐντολήν· εἰς τὴν μέχρι τοῦδε ὅμως γενομένην ἐργασίαν ἀποβλέποντες, ἔχομεν δι' ἐλπίδος ὅτι μετ' οὐ πολὺ τὸ ἔργον περατωθήσεται καὶ εἰς τὴν κρίσιν τοῦ Συλλόγου ὑποβληθήσεται.

Τῇ Ἐκπαιδευτικῇ Ἐπιτροπῇ παρεπέμφθη κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ὑπ' ἀριθμὸν πρωτοκόλλου 181 Γραμματικὴ τῆς νέας ἑλληνικῆς γλώσσης ὑπὸ ἀνωνύμου. Καὶ δὲν εἶναι μὲν ἀκριβῶς γνωστὸν, ἂν τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ἔργον ἀπεστάλη πρὸς ἁπλῆν κρίσιν ἢ ὅπως ὑποβληθῇ εἰς τὸν Καραπάνειον ἀγῶνα, διότι ὁ συγγραφεὺς ἀπηξίωσε νὰ δηλώσῃ τὸν σκοπὸν τῆς ἀποστολῆς αὐτοῦ, ἀλλ' ὡς ἐκ πολλῶν ἐξάγεται φαίνεται ὅτι μᾶλλον πρὸς τὸν πρῶτον σκοπὸν προώρισται· ἄλλως τε καὶ ἂν ἐστέλλετο ὅπως ὑποβληθῇ εἰς τὸν Καραπάνειον ἀγῶνα, δὲν ἠδύνατο νὰ ληρθῇ ὑπ' ὄψιν, διότι ἥκιστα συμφωνεῖ πρὸς τοὺς ὅρους τοῦ διαγωνίσματος. Ἀλλ' ὅπως ποτ' ἂν ᾖ, ἡ Ἐπιτροπὴ ἔκρινεν ἤδη καὶ τοῦτο, ἡ δὲ κρίσις ἑτοίμως οὖσα ὑποβληθήσεται ὑμῖν ἐν προσεχεῖ συνεδριάσει.

Αὗται, κύριοι, αἱ κατὰ τὸ λῆγον ἤδη συλλογικὸν ἔτος ἐργασίαι τῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς μὴ προσλογιζομένων ἄλλων ἧττονος σπουδαιότητος. Περαίνοντες δὲ τὴν βραχεῖαν ἡμῶν ταύτην καὶ ξηρὰν ἔκθεσιν εὐχόμεθα ἀπὸ μέσης καρδίας ὅπως ἡ Ἐκπαιδευτικὴ Ἐπιτροπὴ, ἐσαεὶ ἐπὶ τὰ κρείττω καὶ βελτίω προαγομένη, ἐν οὐ μακρῷ χρόνῳ καθίκηται τοῦ ὑψηλοῦ σκοποῦ, οὗ στοχάζεται, διότι μέγα τὸ ἐκ τούτου ἀγαθόν. Γένοιτο.

---

2) ΕΚΘΕΣΙΣ

τῶν ἐτησίων ἐργασιῶν τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς, ἀναγνωσθεῖσα (ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ γραμματέως αὐτῆς κ. Π. Πετρακίδου) ὑπὸ τοῦ κ. Χρ. Πανταζίδου ἐν τῇ ΑΣϚ' συνεδριάσει τῆς 26 ἀπριλίου 1895.

Φίλοι ἑταῖροι,

Κοινῇ ψήφῳ τοῦ τε προέδρου καὶ τῶν μελῶν τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἀνατεθείσης μοι ὡς γραμματεῖ αὐτῆς τῆς συντάξεως τῆς ἐκθέσεως τῶν κατὰ τὸ λῆγον ἔτος πεπραγμένων ὑπ' αὐτῆς, γνωρίζω ὑμῖν τάδε ἐκ τῶν πρακτικῶν αὐτῆς.

Τῶν ἐν ταῖς ἀρχαιρεσίαις τοῦ Συλλόγου ἐκλεγέντων τῷ ΛΔ' συλλογικῷ ἔτει ἑκκαίδεκα μελῶν τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς οἱ μὲν κ.κ. Ε. Ἀμαξόπουλος, Σ. Ι. Βουτυρᾶς, Δ. Πασπαλλῆς καὶ Θεμ. Σαλτέλης οἰκειοθελῶς παρητήσαντο τὴν ἐν αὐτῇ συνεργασίαν, ἅτε ἐν οὐδεμιᾷ τῶν συνεδριῶν αὐτῆς παραστάντες, ὁ δὲ κ. Β. Α. Μυστακίδης ὑπερμεσοῦντος τοῦ συλλογικοῦ ἔτους ἠναγκάσθη ἕνεκα οἰκογενειακῶν καὶ ἀτομικῶν περισπασμῶν, ὡς ἐγγράφως τῇ Ἐπιτροπῇ ἐδήλωσε, ν' ἀπόσχῃ τῆς ἐν τῇ Ἐπιτροπῇ συνεργασίας, οἱ δὲ κ. κ. Μ. Αὐθεντόπουλος, Κ. Βακαλόπουλος, Ι. Βλαβάνης, Μ. Κεράλας, Δ. Μοστρᾶτος, Δ. Οἰκονομίδης, Ν. Παπαγιαννόπουλος, Κ. Παρίτσης, Π. Πετρακίδης, Φ. Τάγης καὶ Χ. Χατζηχρήστου εἰσὶν οἱ ἀποτελέσαντες τὴν Ἐπιτροπὴν καὶ μέχρι τέλους συνεργασθέντες, ἂν καὶ παρά τινων τούτων ἡ Ἐπιτροπὴ θ' ἀπήτει πλείονα προθυμίαν καὶ ζῆλον.

Ἐν πρώτῃ συνεδρίᾳ συνελθοῦσα ἡ Ἐπιτροπὴ τῇ 9 ἰουνίου 1894, ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ προέδρου τοῦ Συλλόγου κ. Δ. Μαλτάκου, ἐξελέξατο διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας πρόεδρον μὲν τὸν πολλάκις αὐτῆς προεδρεύσαντα αἰδεσιμώτατον Κ. Παρίτσην, γραμματέα δὲ καὶ αὖθις τὸν κ. Π. Πετρακίδην. Ἀλλὰ μικρὸν μετὰ τοῦτο, ἐπελθόντος τοῦ τρομεροῦ σεισμοῦ, ὅστις φόβου ἐνέπλησε τὰς ψυχὰς πάντων, ἠναγκάσθη νὰ διακόψῃ τὰς ἐργασίας αὐτῆς ἐπαναλαβοῦσα ταύτας ἅμα τῷ σεπτεμβρίῳ ἀρχομένῳ.

Καὶ δὴ ἤρξατο στρεφομένη πάλιν περὶ τοὺς δύο πόλους αὐτῆς, τὸν περὶ συλλογῆς τῶν ζώντων μνημείων Ζωγράφειον ἀγῶνα καὶ τὴν Ζωγράφειον Βιβλιοθήκην. Καὶ ὡς πρὸς τὸν πρῶτον μὲν ἐκ τῶν πρώτων ἔργων αὐτῆς ὑπῆρξεν ἡ σύνταξις τῆς δημοσιευθείσης ἐγκυκλίου, ἣν ἀπὸ τοῦ παρελθόντος συλλογικοῦ ἔτους εἶχεν ἀπορασίσῃ πρὸς περιστολὴν τῶν συλλογείων ἐκείνων, οἵτινες κατατέμνουσι τὴν ὑπ' αὐτῶν συνειλεγμένην ὕλην, ἵνα ἐπὶ πολλὰ ἔτη καρπῶνται τὸ γέρας. Μετὰ τοῦτο δ' ἐπὶ πολὺ ἠσχολήθη εἰς τὴν κρίσιν τῆς ἀποσταλείσης τῷ ἔτει τούτῳ γλωσσικῆς ὕλης, ἥτις οὐ μόνον ἀρθονωτέρα καὶ ποικιλωτέρα τυγχάνει τῆς κατὰ τὰ προηγούμενα ἔτη πεμφθείσης, ἀλλὰ περιλαμβάνει καὶ πολλὰς δημώδεις μελῳδίας, ἀφοῦ, ὡς γνωστόν ἐστι, καὶ

αἱ δημώδεις μελῳδίαι ἀπὸ τοῦ παρελθόντος συλλογικοῦ ἔτους ἐνεκρίθησαν, κατατακτέαι ἐν τῇ γλωσσικῇ ὕλῃ. Καὶ περὶ μὲν τῶν συλλογῶν τῶν κκ. Δ. Παναγιωτίδου, Κ. Παπαϊωάννου, Π. Μακρῆ, ἀνωνύμου τῆς περὶ Τρίπολιν, Ἀμισὸν κτλ. ἰδιωτικῆς, Γ. Κωνσταντινίδου, Α. Ἀρβανιτοπούλου, Ἀρ. Χρηστίδου, Σ. Βλάχου, Α. Καμμᾶ, Γ. Παπαδοπούλου, Κ. Γ. Κουρτίδου, Μ. Φιλανθίδου, Λ. Κοπάση, Μ. Ζιάκα, Θ. Μελίδου καὶ Σ. Μανασσείδου, παραλειπομένων τῶν τοῦ κ. Ι. Ἀγακίδου καὶ παπᾶ-Ἰωάννου Μανωλακάκη, ὧν ἡ κρίσις ἀναβάλλεται τὸ προσεχὲς ἔτος ὡς ἐκπροθέσμως πεμφθεισῶν, καὶ τῶν δημωδῶν μελῳδιῶν τῶν κ. κ. Φαρδῦ, Γ. Παχτίκου, Μ. Φιλήντα, Μαριγοῦς Σταθάκη, Σ. Μανασσείδου καὶ Π. Φιλανθίδου, ὧν τὴν κρίσιν ἀνέθετο ἡ Ἐπιτροπὴ εἰς εἰδικοὺς περὶ τὴν μουσικήν, τοὺς κ. κ. Εὐστρ. Παπαδόπουλον καὶ Π. Κ. Ζαχαριάδην, περὶ τῶν συλλογῶν, λέγω, τούτων ἐκτεθήσονται ὑμῖν ἐν προσεχεῖ συνεδριάσει τὰ δέοντα ὑπὸ τοῦ ἐπὶ τούτῳ ὁρισθέντος εἰσηγητοῦ κ. Δ. Οἰκονομίδου. Ἐνταῦθα δὲ τοῦ λόγου γενόμενος ὀφείλω νὰ παρακαλέσω τὸν πρόεδρον τοῦ Συλλόγου, καὶ τοῦτο κατ' ἐντολὴν τῆς Ἐπιτροπῆς, ν' ἀπονείμῃ τὰς δεούσας εὐχαριστίας πρὸς τοὺς κ. κ. Εὐστρ. Παπαδόπουλον καὶ Π. Ζαχαριάδην διὰ τὸν ζῆλον καὶ προθυμίαν, μεθ' ὧν εἰργάσθησαν εἰς κρίσιν τῶν μελῳδιῶν τούτων, καὶ τὰς παρατηρήσεις τὰς ἐν τῇ ἐγγράφῳ γνωμοδοτήσει περιεχομένας. Τελευταῖον δὲ πάντων τῶν περὶ τὸν Ζωγράφειον ἀγῶνα ἡ Ἐπιτροπὴ ἀπερήνατο τόδε: Ἐπειδὴ μετὰ λύπης βλέπει ὅτι οὐδὲν μέχρι τοῦδε ἐγένετο ὑπὸ τοῦ γενναίου τοῦ Συλλόγου χορηγοῦ καὶ μεγαθύμου αὐτοῦ εὐεργέτου τοῦ ἐξοχωτάτου Χρηστάκη ἐφένδη Ζωγράφου πρὸς ἔκδοσιν τοῦ Β' τόμου τῆς γλωσσικῆς ὕλης, καλὸν θὰ ἦτο νὰ δημοσιεύηται κατ' ἔτος ἐν παραρτήματι τοῦ περιοδικοῦ γλωσσικὴ ὕλη ἀνάλογος τῶν χρηματικῶν πόρων, οὓς διαθέτει τὸ ταμεῖον τοῦ Συλλόγου, καί, εἰ δυνατόν, μάλιστα, νὰ περικόπτωνται πολλὰ ἐκ τῶν πρακτικῶν καί τινων ἄλλων περιττῶν, ὅπως δημοσιεύηται ἀρθονωτέρα ἡ γλωσσικὴ ὕλη, ἧς διψῶσιν οἱ ἐν Εὐρώπῃ ἐπιστήμονες. Καὶ ταῦτα μὲν τὰ περὶ τὸν Ζωγράφειον ἀγῶνα.

Τὰ δὲ περὶ τὴν Ζωγράφειον Βιβλιοθήκην ἔχουσιν ὧδε: Ἀσμένως ἤδη ἡ Ἐπιτροπὴ γνωρίζει ὑμῖν, ὅτι ὁ ἀπὸ ἐτῶν πολλὰ ὑποστὰς κατὰ τὴν ἐκτύπωσιν Β' τόμος τοῦ Εὐριπίδου καὶ Ε' ἤδη τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης εἶδε τὸ φῶς, ἀντάξιος τοῦ σοφοῦ ἐκδότου κ. Δ. Βερναρδάκη. Τοῦτον ἤδη διαδέχεται ὁ ὑπὸ Wecklein Β' τόμος τοῦ Αἰσχύλου, οὗτινος ἤρξατο ἴσως καὶ ἡ ἐκτύπωσις, διότι πρὸ πολλοῦ καὶ τὰ μετὰ τῶν ἀδελφῶν κκ. Περρῆ συνομολογηθέντα συμβόλαια ὑπεγράφησαν καὶ τῷ κ. Wecklein ὑπὸ του προεδρείου τοῦ Συλλόγου ἐπεστάλη, ὅτι δέον ν' ἀποστείλῃ εἰς Ἀθήνας τὸ χειρόγραφον πρὸς ἔναρξιν τῆς ἐκτυπώσεως, παρὰ τὴν ἀντίδρασίν τινων ἐν Γερμανίᾳ πρὸς οὐδὲν λογιζομένων τὴν ζημίαν, ἣν θὰ ὑφίστατο ἡ Ζωγράφειος Βιβλιοθήκη ἕνεκα τῆς ἐν Ἑλλάδι ὑπερτιμήσεως τοῦ χρυσοῦ.

Ἐπειδὴ δέ, ὡς καταφαίνεται ἐκ τῆς κατ' αἴτησιν τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἀποσταλείσης ἐπιστολῆς τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης, ὑπολείπεται ἀρκούντως ἀδρὸν ποσὸν ἐκ τῶν τόκων, δι' ὧν δύναται νὰ προβῇ εἰς τὴν ἔκδοσιν συγχρόνως καὶ ἑτέρου τόμου, ὁ δὲ κ. Schanz ἰδιωτικῶς ἐδήλωσεν ὅτι ἐπιθυμεῖ νὰ ἐκδοθῇ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ὁ Α' τόμος τοῦ Πλάτωνος, ἡ Ἐπιτροπὴ διὰ τοῦ προεδρείου τοῦ Συλλόγου παρεκάλεσε τὸν κ. Schanz νὰ παρασκευάσῃ τὸ χειρόγραφον, ὅπως μὴ βραδύνῃ καὶ ἡ ἔναρξις τῆς ἐκτυπώσεως τούτου.

Περὶ δὲ τῆς ὑπὸ τοῦ κ. Σεμιτέλου ἐκδόσεως τοῦ Β' τόμου τοῦ Σοφοκλέους ἡ Ἐπιτροπὴ ἀπεδέξατο τὴν πρότασιν τούτου, ἐξαιτουμένου, ἀφοῦ δὶν δύναται νὰ παρασκευάσῃ τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ κατὰ τὸ 1895, νὰ περάνῃ ταύτην κατὰ τὸ προσεχὲς ἔτος.

Μετὰ τὸν Β' δὲ τόμον τοῦ Σοφοκλέους ἤ σὺν τῇ ἐκτυπώσει ἴσως καὶ τούτου, ἄρχεται καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ κ. Ι. Πανταζίδου ἐκτύπωσις τοῦ Α' τόμου τοῦ Ξενοφῶντος, οὗ ἡ ἔκδοσις δυστυχῶς ἀνεβλήθη ἕνεκα παρανοήσεώς τινος.

Ὕστατος πάντων ἔρχεται ὁ σοφὸς ἐκδότης τοῦ Δημοσθένους κ. Blass, ὅστις μετὰ ἐπανειλημμένας πρὸς αὐτὸν ἀπὸ ἐτῶν ἐπιστολὰς τοῦ Συλλόγου οὐδὲν ἀπεκρίνατο, τελευταῖον δὲ διὰ τρίτου προσώπου ἔγραψέ τι, ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἀόριστον.

Κατακλείδα τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς ἡ Ἐπιτροπὴ ἔθετο τὴν περὶ τοῦ ὑπομνήματος τοῦ κ. Ἀν. Χρηστίδου περὶ τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης γνώμην αὐτῆς, ἣν μετὰ εὐρείας καὶ σπουδαίας συζητήσεις, ἀπὸ τοῦ τέλους μάλιστα τοῦ παρελθόντος συλλογικοῦ ἔτους ἀρξαμένας, ἀπερήνατο. Ταύτην δ' ἀναγνώσεται προσεχῶς ἐν δημοσίᾳ τοῦ Συλλόγου συνεδριάσει ὁ ἐπὶ τούτῳ ὁρισθεὶς εἰσηγητὴς κ. Φ. Τά-

γης. Ταῦτα καὶ περὶ τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης.

Τοιαῦτα, φίλοι ἑταῖροι, τὰ ὑπὸ τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς πεπραγμένα, ἥτις φρονεῖ ὅτι πιστῶς καὶ ἀνελλιπῶς ἐξεπλήρωσε τὰ ὑπὸ τοῦ Κανονισμοῦ ἀνατεθειμένα αὐτῇ καθήκοντα. Εἰ δέ τις ἀντιφρονεῖ, μεμψάσθω αὐτήν.

---

3) ΕΚΘΕΣΙΣ

τῶν ἐτησίων ἐργασιῶν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐπιτροπῆς, ἀναγνωσθεῖσα ὑπὸ τοῦ γραμματέως αὐτῆς κ. Ξεν. Σιδερίδου ἐν τῇ ΑΣΣ΄ συνεδριάσει τῆς 26 ἀπριλίου 1895.

Ὁ Σύλλογος ἐψηφίσατο μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς τοὺς κκ. Βεγλερῆν (Γ.), Γεδεὼν (Μ.), Calvert (J.), Καμπανάκην (Π.), Κλεάνθην (Ζ.), Κοπάσην ἐφέντην (Α.), τὸν αἰδεσιμώτατον Curtis (Ch. G.), τὸν δόκτορα Long (Α.), Μανσούρωφ (Π.), τὸν δόκτορα Millingen (A. van), τὸν ἰατρὸν Mordtmann (Α.), Μυστακίδην (Β.), Περδικίδην (Κ.) καὶ Σιδερίδην (Ξ. Α.)· οὗτοι δὲ ἐψηφίσαντο πρόεδρον μὲν τὸν αἰδεσιμώτατον κ. Curtis, γραμματέα δὲ τὸν κ. Ξ. Α. Σιδερίδην.

Ὀκτάκις συνεδρίασεν ἡ Ἐπιτροπή· πλὴν δὲ τοῦ προέδρου καὶ γραμματέως, παρέστησαν ἐκ τῶν μελῶν συχνότερον μὲν οἱ κκ. Ζ. Κλεάνθης καὶ Α. Κοπάσης, δὶς δὲ οἱ κκ. Μ. Γεδεὼν καὶ Π. Καμπανάκης, καὶ ἅπαξ ὁ κ. Β. Μυστακίδης· οὗτος μάλιστα καὶ παρητήθη γράψας· « . . . δὲν ἔχω καιρὸν οὐδὲ στιγμὴν ν' ἀφιερώσω δυστυχῶς εἰς τοιαύτας μελέτας ἕνεκα ἀτομικῶν καὶ οἰκογενειακῶν περισπασμῶν, ὑφ' ὧν τρύχομαι . . . . Ἀναδέχεσθαι ἐργασίας καὶ ὑποχρεώσεις καὶ μὴ ἐκτελεῖν αὐτάς, εἶναι ἀδικία εἴς τε τὸ σωματεῖον καὶ εἰς τὸ πρόσωπον τὸ ἀναλαμβάνον καὶ μὴ ἐκτελοῦν αὐτάς, καὶ δυσφημία ». Τὴν παραίτησιν ἐν τούτοις δὲν ἀπεδέξατο ἡ Ἐπιτροπή, διότι, πολλὰ τὰ καλὰ προσδοκῶσα ἀπὸ τῶν γνώσεων τοῦ φιλοπόνου καὶ φιλοτίμου ἑταίρου, εὐελπιστεῖ ὅτι θ' ἀποσύρῃ αὐτὴν καὶ πέποιθεν ὅτι, ἔχων ὑπὲρ τοῦ ἐργασθῆναι τὸν ζῆλον καὶ τὴν συναίσθησιν ταύτην, εὑρήσει πάντως εὔθετον πρὸς τοῦτο καιρόν.

Αἱ ἐργασίαι τῆς Ἐπιτροπῆς κατὰ τὴν λήξασαν συλλογικὴν περίοδον ἔχουσιν ἐν περιλήψει ὡς ἑξῆς, διαιρούμεναι καθ' ὕλην·

Α΄. ΙΣΤΟΡΙΑ

α΄) *Περὶ τῆς ἀρχαίας Λύττου*, πόλεως ἐν Κρήτῃ, ἱστορικὴν καὶ ἀρχαιολογικὴν διατριβὴν ὑποβάλλει ὁ συνάδελφος κ. Α. Κοπάσης.

β΄) *Περὶ Φωτικῆς*, πόλεως ἐν Ἠπείρῳ, πραγματείαν ἱστορικὴν καὶ ἀρχαιολογικὴν τοῦ κ. Δ. Παναγιωτίδου παρέπεμψεν ἡμῖν ὁ Σύλλογος· ταύτην μελετήσας, παρακλήσει τῆς Ἐπιτροπῆς, ὁ κ. Β. Μυστακίδης, ἐν ἄλλοις ὑπέδειξεν ἡμῖν ὅτι τινὲς τῶν ἐν αὐτῇ ἐπιγραφῶν δεδημοσιευμέναι εἰσὶν ἐν τῷ Bulletin de la correspondance Hellénique.

γ΄) *Τὰ ἐν ταῖς Βρεττανικαῖς νήσοις λείψανα τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου* τίτλον ἔχον ἄρθρον ἀνεκοινώσατο ὁ αἰδεσιμώτατος Curtis, περιλαβὼν ἐν αὐτῷ: συναγωγὴν ἑλληνικῶν λέξεων ἀπαντωσῶν παρὰ τοῖς κατοίκοις τῆς Κορνουαλίας· τύπους βυζαντινῶν σταυρῶν· εἰδήσεις περὶ πολίχνης ἐπισήμου τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, καὶ, κατὰ πιστὸν ἀντίγραφον, ἐπιτύμβιον ἀγγλιστὶ μετὰ μεταφράσεως ἑλληνικῆς ἀπογόνου τινὸς τῆς οἰκογενείας τῶν Παλαιολόγων.

Β΄. ΕΠΙΓΡΑΦΙΚΗ

α΄) Ἐκ Βαλτζικίου, λιμένος ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου Πόντου, λαβὼν ὁ Σύλλογος παρὰ τοῦ κ. Γαβρ. Θεοδωρίδου γύψινον ἔκτυπον ἑλληνικῆς ἐπιγραφῆς μετ' ἐκθέσεως εὑρημάτων, παρέπεμψεν ἡμῖν. Ἡ ἐπιγραφὴ περιλαμβάνει πρωτοφανῆ ὀνόματα, οὖσα χαριστήριος τῷ Διονύσῳ, τῶν τελευταίων ῥωμαϊκῶν χρόνων.

β΄) Ὁ κ. Σιδερίδης ὑπέβαλεν ἀντίγραφον ἑλληνικῆς ἐπιγραφῆς σταλὲν αὐτῷ παρὰ τοῦ ἐν Πετρουπόλει ταπῶν διαμένοντος κ. Α. Π. Κεραμέως. Ἡ ἐπιγραφὴ φέρει ἄγνωστον Σελινδηνῶν (παρ) ἢ (κατ)οικίαν, οὖσα ἀναθηματική· προέρχεται δὲ ἐκ Μαγνησίας τῆς Ἰωνίας, ἀντιγραφεῖσα καὶ σχολιασθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἐπιστείλαντος.

Γ΄. ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΑ

α΄) Ὁ ἐκ τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου κ. Ι. Βαλαβάνης ὑπέβαλε διὰ τοῦ γραμματέως τῆς Ἐπιτροπῆς ἔκτυπον δακτυλιολίθου· μελετηθὲν ἐκρίθη ὡς σφραγὶς, ὀρθιον παριστῶσα τὸν Ἡρακλέα ἐπὶ τιμήματος κίονος στηρίζοντα τὰ νῶτα, κρατοῦντα δὲ τόξον διὰ τῆς δεξιᾶς καὶ κλάδον διὰ τῆς ἀριστερᾶς. Τὰ ἐν τῇ δεξιᾷ ἄκρα γράμματα ΑΝΙΤΟΥ καὶ τὰ ἐν τῇ ἀριστερᾷ ΚΗ ἐθεωρήθησαν σημαίνοντα *Ἀνικήτου* μᾶλλον παρὰ Ἀνίτου, ἐτῶν ΚΗ, ἅτινα

ἐχώρισεν ἴσως ὁ λαξεύσας τεχνίτης δι' οἰκονομίαν χώρου.

β') Ὁ κ. Α. Κοπάσης παρουσίασε τμῆμα πλακὸς μεταλλικῆς ἐκ μολύβδου ἢ καὶ σιδήρου, πλάτους 0.14 καὶ μήκους 0.30 τοῦ γαλλικοῦ μέτρου, προερχομένης ἐκ Κισσάμου τῆς Κρήτης. Ἡ πλὰξ φέρει πλαίσιον, φαίνεται δὲ χρησιμεύσασα ὡς κόσμημα ναοῦ. Θεωρουμένη ἐκ δεξιῶν πρὸς τὰ ἀριστερὰ, ἔνθα ἀποκόπτεται, παρίστησι τὸν Δία ἐπὶ θρόνου· ὕπερθεν αὐτοῦ ἀετὸν μ' ἀνοικτὰς πτέρυγας· τὴν Ἥραν παρὰ τὸν Δία καθημένην, διὰ τῆς δεξιᾶς κρατοῦσαν ἀνοικτὸν τὸν τοῦ προσώπου πέπλον· ταὼ προβάλλοντα τὴν κεφαλὴν καὶ ὁλόκληρον τὸν λαιμὸν διὰ μέσου τῶν ποδῶν ἀμροτέρων· τὸν Ποσειδῶνα ὄρθιον παρὰ τὴν Ἥραν, τὴν τρίαιναν κρατοῦντα καὶ ἔχοντα τὴν κεφαλὴν ἐστραμμένην πρὸς τὸν παρ' αὐτῷ ἱστάμενον Ἑρμῆν· τοῦτον τὸ κηρύκειον φέροντα, καὶ τείνοντα, ἀνοικτῇ παλάμῃ, τὴν χεῖρα, καὶ ἀπαγγέλλοντα· ἱερέα ὄπισθεν τοῦ Ἑρμοῦ, τείνοντα τὴν χεῖρα, κρατοῦσαν στέφανον, καὶ κριὸν παρ' αὐτῷ, ὅπως θυσιασθῇ πιθανῶς. Ἡ ἐργασία, λεπτὴ καὶ κανονικὴ οὖσα, εἶναι ἀγνώστου ἐποχῆς καὶ τεχνίτου.

Δ'. ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ

α') Ὁ αἰδεσιμώτατος κ. Curtis ἠρώτησε τὸ φρόνημα τῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῆς γνώμης τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ κ. Grand bey, ὅστις, ἐν διατριβῇ ἀγγλιστὶ δημοσιευθείσῃ ἐν τῷ τρίτῳ τεύχει τῶν πρακτικῶν τῆς Aberdeen Philological Society ὑπὸ τίτλον «Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν ἀρχαίαν τῶν Αἰγυπτίων ἱστορίαν», ἐπεξηγῶν τὰς παραστάσεις κοπτικῆς ἐπιτυμβίου λίθου (εἰκονιζομένης ὑπ' ἀριθ. 11), ἐθεώρησε τοὺς μὲν σταυροὺς ἔχοντας σχέσιν πρὸς τὸ ἀρχαῖον αἰγυπτιακὸν σύμβολον τῆς ζωῆς, τὸν δὲ τύπον τοῦ λαβάρου ἀπορρέοντα πιθανῶς ἀπὸ τῆς μυθολογικῆς παραστάσεως τοῦ Ὥρου, θεότητος αἰγυπτιακῆς καὶ οὐχὶ ἐκ τῶν ἀρχικῶν γραμμάτων τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ.

Ὁ κ. Σιδερίδης ὑπομνήσας τὸ ἔργον τοῦ Abbé Ansault δημοσιευθὲν ἐν Παρισίοις τῷ 1891 ὑπὸ τίτλον «Memoire sur le culte de la Croix avant Jesus Christ», ἐγνωμάτευσεν ὡς σύμπτωσιν μᾶλλον γραφικὴν τῶν ἀρχαίων αἰγυπτιακῶν παραστάσεων ταῖς χριστιανικαῖς, ἀφοῦ ὁ σταυρὸς τῶν χριστιανῶν ἔχει ὡρισμένην ἀρχὴν καὶ γένεσιν· ὁ δὲ κ. Καμπανάκης ὅτι ἴσως οἱ ἐν Αἰγύπτῳ πρῶτοι χριστιανοὶ συνεταύτισαν τὰ δύο σύμβολα πρὸς εὐκολωτέραν τοῦ Χριστιανισμοῦ διάδοσιν, προσθεὶς ὅτι καὶ εἰς ἀρχαῖα μεξικανικὰ μνημεῖα παρετηρήθησαν σταυρικοὶ τύποι.

Ἀνατεθείσης εἰδικωτέρας μελέτης τοῦ θέματος τῷ κ. Σιδερίδῃ, οὗτος, ἐν ἑπομένῃ συνεδρίᾳ, κατέδειξεν ὅτι τὸ κοπτικὸν μνημεῖον, τὸ γενόμενον ἀφορμὴ τῆς ἀνελίξεως τῆς γνώμης τοῦ κ. Grand bey, δὲν εἶναι ἀρχαῖον αἰγυπτιακόν, ἀλλὰ χριστιανικόν, ἀφοῦ φέρει εἰς ἀμφοτέρους τοὺς σταυροὺς τὸ Α καὶ Ω, ῥύλλον ἀμπέλου καὶ βότρυν, ἀμνόν, πάντα ταῦτα ἀπορρέοντα ἐκ τῶν γνωστῶν εὐαγγελικῶν ῥήσεων· τὸν ἰχθύν, ὑπὸ τοῦ κ. Grand bey ἐκληρθέντα ὡς περιστεράν, δι' οὗ οἱ πρῶτοι χριστιανοί, εἰκονίζοντες ἢ τὴν λέξιν γράφοντες, ἐσήμαινον τ' ἀρχικὰ γράμματα τῶν λέξεων Ἰησοῦς Χριστὸς Θεοῦ Υἱὸς Σωτήρ· ἐπίσης δὲ καὶ τὸ εἰκονιζόμενον μονόγραμμα ἐστὶ τὸ τοῦ λαβάρου, ἀποτελούμενον ἐκ τῶν ἀρχικῶν γραμμάτων τοῦ ὀνόματος Χριστός· ὥστε, λέγει, ὁ κ. Grand bey φαίνεται παραγνωρίσας τὴν ἐποχὴν καὶ τὸν χαρακτῆρα τοῦ μνημείου διὰ τῆς ἐκδόσεως τῆς τοιαύτης αὐτοῦ γνώμης· ταῦτα ἀνεγνώρισε καὶ ὁ κ. Curtis, προσθεὶς ὅτι ὁ ἰχθὺς οὐ μόνον ἐν Ἰταλίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἐνταῦθα Ἁγίᾳ Σοφίᾳ εὑρηται γραφόμενος.

β') Ὁ κ. Σιδερίδης ἀνεκοινώσατο ἄρθρον τοῦ ἐν Πετρουπόλει κ. Α. Π. Κεραμέως, περιέχον μικρὸν πρόλογον καὶ τίως ἄγνωστον «ἁγιατικὴν ἀκολουθίαν Νικήτα ἐπισκόπου Χαλκηδόνος»· εὐγνωμόνως ἡ Ἐπιτροπὴ ἀπεδέξατο τὴν ἀνακοίνωσιν.

Ε'. ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ

α') Ὁ αἰδ. κ. Curtis κατέθετο ἀντίγραφον γραμμάτων βυζαντινῆς πλίνθου, προερχομένης ἐκ Σταυρώσεως τῆς ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ὄχθης τοῦ Βοσπόρου· ὁ δὲ κ. Σιδερίδης δύο ἑτέρων πλίνθων, προερχομένων ἐκ τῶν παρὰ τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν ἀνορυχθέντων θεμελίων χανίου.

β') Ὁ κ. Σιδερίδης ἐκοινοποίησέ τινα περὶ τοῦ ὑπογείου, ὅπερ εὑρέθη ὑπὸ τὸ νῦν κατάστημα τοῦ Δημ. Ὀθ. Χρέους, θεωρῶν αὐτὸ ὡς κινστέρναν, μεταποιηθεῖσαν εἰς ὑπόγειον.

γ') Περὶ τῆς θέσεως τῶν Ὀνωράτου, πραγματείαν τοῦ κ. Μηλιοπούλου παραπεμφθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Συλλόγου, μελετᾷ, ἐντολῇ τῆς Ἐπιτροπῆς, ὁ κ. Σιδερίδης, ἥτις περατουμένη συντόμως, δημοσιευθήσεται, ἂν προφθάσῃ τὸ ἐκδοθησόμενον ἀρχαιολογικὸν παράρτημα.

ς'. ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ ΤΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ.

Ὡς ἐνθυμεῖσθε, αἰτήσει τῆς Ἐπιτροπῆς, ὁ Σύλλογος ἔθηκεν εἰς τὴν διάθεσιν αὐτῆς τὰ τῆς βιβλιοθήκης αὐτοῦ χειρόγραφα, ὅπως μελετώμενα δημοσιευθῶσιν ἐξ αὐτῶν τὰ ἐγκριθησόμενα· ἀπασχοληθεῖσα ὅμως εἰς ἄλλας ἐργασίας ἡ Ἐπιτροπὴ, δὲν ἔκαμεν εἰσέτι ἔναρξιν καὶ ταύτης· τοῦτο καταλείπει τῇ διαδόχῳ αὐτῆς.

ζ'. ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΝ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.

Ἐκ τῶν κατὰ καιροὺς ἀνακοινωθεισῶν τῇ Ἐπιτροπῇ ἐπιγραφῶν, ὀροντίδι τοῦ γραμματέως αὐτῆς, ἐγένετό τις ἐκλογὴ, καὶ ὑπὸ τίτλον «Ἐπιγραφικαὶ ἀνακοινώσεις» περιελήφθησαν καὶ καταχωρισθήσονται εἰς τὸ ἐκδοθησόμενον παράρτημα

Ἐπιγραφαί: Φρυγίας ὑπὸ τοῦ κ. Μ. Ἀμπελίδου·

Φρυγίας ὑπὸ τοῦ κ. Ἀλπίρτου·

Βελεγράδων ὑπὸ τοῦ ἁγίου Ἀμασείας·

Μαδύτου ὑπὸ τοῦ αἰδεσιμ. Κ. Παπίτση·

Μεσοποταμίας ὑπὸ τοῦ διδάκτ. M. Long·

Διάφοροι ὑπὸ τοῦ αἰδ. κ. Curtis·

Βαλτζικίου ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Θεοδωρίδου.

Προσέτι δὲ τὰ ἑπόμενα ἄρθρα:

Α. Κοπάση ἐφέντη, περὶ Φαλασάρνης·

τοῦ αὐτοῦ, περὶ τῆς ἀρχαίας Λύττου·

Ch. G. Curtis, Τὰ ἐν ταῖς Βρεττανικαῖς νήσοις λείψανα τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου·

Δ. Παναγιωτίδου, Περὶ Φωτικῆς·

Α. Π. Κεραμέως, Σελινδινῶν ψήφισμα·

τοῦ αὐτοῦ, Νικήτα ἐπισκόπου Χαλκηδόνος ἁσματικὴ ἀκολουθία·

Μ. Γεδεών, Περὶ τῆς Μονῆς τῆς Χώρας·

Ἀλ. Λαυριώτου, Ἐπιγραφαὶ ἐξ Ἁγίου Ὄρους·

Ι. Μηλιοπούλου, Περὶ τῆς θέσεως τῶν Ὀνωράτου·

Ἅπασα αὕτη ἡ ὕλη παρεδόθη ἤδη εἰς τὴν Συντακτικὴν Ἐπιτροπήν. Εἰκόνες τινὲς καὶ ξυλογραφήματα κοσμήσουσι τὸ παράρτημα τοῦτο, ὅπερ ὁσονούπω τυπωθήσεται.

Περαίνουσα τὴν ἔκθεσιν ἡ Ἐπιτροπὴ ὑπομιμνήσκει καὶ αὖθις εἰς τὸν Σύλλογον τὴν ἀνάγκην τῆς προσκτήσεως τῶν συγγραμμάτων τῶν κκ. *Perrot et Guillaume*, Exploration archeologique dans la Bithynie et la Galatie, *Lebas*, Asie Mineure, ὡς καὶ τοῦ Dumont τὸ τελευταῖον περὶ Θράκης ἔργον· πρὸς τούτοις καὶ τὴν πρόσκτησιν τῆς σειρᾶς τοῦ Bulletin de la correspondance Hellénique, περιοδικοῦ τῆς ἐν Ἀθήναις Γαλλικῆς σχολῆς, ὅπερ, σὺν τοῖς τακτικῶς καὶ εὐμενῶς προσφερομένοις τῷ Συλλόγῳ περιοδικοῖς τῶν ἐν Ἀθήναις καὶ Ῥώμῃ γερμανικῶν σχολῶν, τῶν ἐν Λονδίνῳ καὶ Παρισίοις Συλλόγων — ὑπὲρ τῆς προαγωγῆς τῶν ἑλληνικῶν σπουδῶν—καὶ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος Ἀθηνῶν, χρησιμώτατον τυγχάνει τοῖς ἀσχολουμένοις περὶ τὴν ἀρχαιολογίαν τῶν χωρῶν, ἐν αἷς διαβιοῦμεν.

---

4) ΕΚΘΕΣΙΣ

τῶν ἐτησίων ἐργασιῶν τῆς Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς, ἀναγνωσθεῖσα ὑπὸ τοῦ γραμματέως αὐτῆς Χρ. Πανταζίδου, ἐν τῇ ΑΣΤ' συνεδριάσει τῆς 26 ἀπριλίου 1895.

Κύριε πρόεδρε,

Ἡ αὐτὴ σχεδὸν Ἐπιτροπὴ, ἡ πέρυσιν ὑποβαλοῦσα τὴν νενομισμένην ἔκθεσιν, ὑποβάλλει καὶ νῦν, ὅπως εἴπῃ ὅτι ἠναγκάσθη νὰ βαδίσῃ διάφορον τῆς διὰ περυσινῆς ἐπαγγελίας ὑποδειχθείσης ὁδοῦ. Τὸν αὐτὸν πρόεδρον Μ. Γεδεὼν καὶ τὸν αὐτὸν γραμματέα Χρ. Πανταζίδην ἔχουσα, καὶ μέλη τοὺς ἑταίρους Ἰωακεὶμ Βαλαβάνην, Ὀδ. Ἀνδρεάδην, τὸν εἰδικὸν γραμματέα Π. Δ. Νικολόπουλον, τοὺς τῶν Ἐπιτροπῶν Ἀρχαιολογικῆς καὶ Φιλολογικῆς Ξ. Α. Σιδερίδην καὶ Π. Πετρακίδην καὶ συνελθοῦσα εἰς ὀκτὼ συνεδρίας ἐπεδίωξε τὸ ἔργον, ὅπερ ἀνέλαβεν, ἔχουσα σκοπὸν τὴν ἐκτύπωσιν δύο τόμων καὶ ἑνὸς ἀρχαιολογικοῦ παραρτήματος· ἀλλὰ τούτου μὲν ἡ μὲν ἐκτύπωσις θέλει βραδύνει μέχρις ἰουλίου προσεχοῦς, τὸ δὲ περιεχόμενον ἀνακοινωθήσεται διὰ τῆς ἐκθέσεως τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐπιτροπῆς· οἱ δὲ δύο τόμοι ΚΔ' καὶ ΚΕ' εἰσὶ πρὸς τὸ τέλος τῆς ἐκτυπώσεως, διανεμηθήσονται δὲ τοῖς μέλεσι περὶ τὰ μέσα μαΐου, περιέχοντες ὁ μὲν ΚΔ' ὕλην 20, ὁ δὲ ΚΕ' εἰκοσιτεσσάρων τυπογραφικῶν φύλλων· καὶ ὁ μὲν ΚΔ' περιλαμβάνει ὡς ἐράνισμα μέρος τοῦ Βυζαντινοῦ Ἑορτολογίου τοῦ ἑταίρου Μ. Γεδεών, ὁ δὲ ΚΕ' δύο ἀποσπάσματα ἐκ συλλογῶν εἰς τὸν Ζωγράρειον ἀγῶνα σταλεισῶν ὑπὸ τῶν ἑταίρων Ἀλεξ. Εὐμορροπούλου Λαυριώτου καὶ Δημοσθ. Χαβιαρᾶ. Ἐν τῇ ἐκτυπώσει προέβημεν εἰς μεταβολάς τινας ὡς πρὸς τὴν διάταξιν τῆς ὕλης, τὸ δὲ περιοδικὸν κομψῶς ἐξε-

τυπώθη ἐν τῷ τυπογραφείῳ Παλλαμάρη, μετὰ μειοδοσίαν ἀναλαβόντος τὴν ἐργασίαν ἀντὶ γροσίων χρυσῶν 125 κατὰ τυπογραφικὸν φύλλον. Οὕτως ἀπὸ πεντήκοντα τυπογραφικῶν φύλλων εὕρομεν κέρδος, ἐπὶ τῆς πέρυσι πληρωθείσης τιμῆς τῆς ἐκτυπώσεως, 750 γρόσια χρυσᾶ· ἀπὸ δὲ τοῦ χάρτου σχεδὸν ἰσάριθμα, διότι προσείδομεν εἰς τὸ ποιὸν τῆς ὕλης, οὐχὶ δ' εἰς τὸ ποιὸν τοῦ χάρτου.

Ἐνεκρίναμεν ἐπίσης τὴν προσεχῆ κατὰ τεύχη ἔκδοσιν τοῦ Β' τόμου τῶν Ζώντων μνημείων, καὶ ἀνεβάλομεν τὴν ἐκτύπωσιν ἀνεκδότων παλαιῶν ἐγγράφων, εὑρισκομένων ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ Συλλόγου. Ὁ κατάλογος τῶν μελῶν ἀνεκαθάρθη, τῶν μὲν τακτικῶν διὰ τῆς ἐπὶ τούτῳ τριμελοῦς Ἐπιτροπῆς, ἐκδοθεὶς ὡς ὑπ' αὐτῆς συνεπληρώθη διορθωθείς, ὁ δὲ τῶν ἀντεπιστελλόντων καὶ ἐπιτίμων ὑπὸ τοῦ προέδρου τῆς Ἐπιτροπῆς.

Ὕλην δημοσιεύσιμον ἔχομεν τὰ ἀντίγραφα τοῦ κ. Κεραμέως καὶ τοὺς χειρογράφων καταλόγους, οὓς ἀνάγκη νὰ ἔχῃ ὁ Σύλλογος· ἐφ' ᾧ παρακαλοῦμεν νὰ γραφῶσι τὰ δέοντα πρὸς τὸν ἐλλόγιμον συντάκτην τῆς Μαυροκορδατείου Βιβλιοθήκης.

Αὗται αἱ ἐργασίαι ἡμῶν, ἐφ' αἷς ἐξαιτούμεθα τὴν ἐπιεικῆ τοῦ Συλλόγου ψῆφον.

---

5) ΕΚΘΕΣΙΣ

τῆς καταστάσεως τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Συλλόγου, ἀναγνωσθεῖσα ὑπὸ τοῦ βιβλιοφύλακος κ. Ν. Παπαγιαννοπούλου ἐν τῇ ΑΣΖ' συνεδριάσει τῆς 28 ἀπριλίου 1895.

Φίλτατοί μοι συνάδελφοι,

Πενταετία ὅλη διέρρευσεν ἀφ' ὅτου ἡ ὑμετέρα εὐμένεια ἐξακολουθεῖ κατ' ἔτος νὰ μὲ τιμᾷ διὰ τῆς διακονίας τοῦ βιβλιοφύλακος τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου, καὶ πέμπτον αὖθις παρίσταμαι πρὸ ὑμῶν, ἔλεγχον διδοὺς κατὰ τὰ νενομισμένα τῶν πεπραγμένων μοι καὶ κατὰ τὸ μετὰ μικρὸν λῆγον ΛΔ' συλλογικὸν ἔτος.

Ἔρχομαι δ' ἀναγγελῶν ὑμῖν ὅτι ἐφέτος εἰσήχθησαν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ ἐκ προσφορῶν μὲν, ἀνακοινωθεισῶν ἐγκαίρως τῷ Συλλόγῳ, βιβλία διαφόρου ὕλης, σχήματος καὶ μεγέθους, μήπω δ' ἐγγραφέντα ἐν τοῖς οἰκείοις τμήμασιν αὐτῆς, ἐκ τόμων 65 καὶ τευχῶν 25, ἐξ ἀγορᾶς δὲ ἐκ τόμων 106. Ἐκτὸς δὲ τούτων ἐγένετο καὶ ἀνταλλαγὴ τοῦ περιοδικοῦ τοῦ Συλλόγου μετὰ τῶν δημοσιεύσεων τῶν ἐν Σουηδίᾳ καὶ Νορβηγίᾳ πανεπιστημίων τῆς Οὐψάλης καὶ τῆς Λούνδης.

Ἡ δὲ παρ' ὑμῶν, κύριοι, ἐπιψηφισθεῖσα ἐν τῷ προϋπολογισμῷ τῆς ληξάσης σήμερον χρήσεως τριακοντάλιρος ποσότης διετέθη παρ' ἐμοῦ ὡς ἑπομένως·

1) Δι' ἀγορὰν συλλογῆς διαφόρων τοπογραφικῶν μονογραφιῶν ἐκ τόμων 90, κατὰ τὸ ὑπ' ἀρ. 6 ἔνταλμα, Λ. ὀθ. 4.63

2) Δι' ἀγορὰν τοῦ Β' τόμ. τῆς «Σειρᾶς 51 ὑπομνηματιστῶν εἰς τὴν ὀκτάτευχον» πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ σώματος, κατὰ τὸ ὑπ' ἀρ. 21 ἔνταλμα 1.—

3) Διὰ τὴν ιγ' καὶ ιδ' τριμηνίαν καὶ τὸ ὑπόλοιπον τῆς συνδρομῆς μας εἰς τὴν ἐν Παρισίοις ἐκδιδομένην «Μεγάλην Γαλλικὴν Ἐγκυκλοπαιδείαν», κατὰ τὰ ὑπ' ἀρ. 37, 68 καὶ 92 ἐντάλματα 3.45

4) Δι' ἀγορὰν τοῦ ἐκ 15 τόμ. σώματος τῆς «Delicie Eruditorum», πρὸς συμπλήρωσιν αὐτοῦ, διότι ἐτυγχάνομεν ἔχοντες ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ 2 τόμους συμπληρωματικοὺς τοῦ Α' καὶ Β' τόμου τοῦ σώματος, κατὰ τὸ ὑπ' ἀρ. 117 ἔνταλμα 3.—

Ὥστε μετ' αὐτῶν τὸ ὅλον σῶμα τῆς ὡς εἰρηταί μοι ἐκδόσεως συνίσταται ἤδη ἐκ τόμων δεδεμένων διὰ λευκοῦ δέρματος δέκα καὶ ἑπτά (17)·

5) Διὰ δέσιμον 5 τόμων τῆς «Μεγάλης Ἐγκυκλοπαιδείας», κατὰ τὸ ὑπ' ἀρ. 129 ἔνταλμα 1.10

Τὸ ὅλον Λ. ὀθ. 13.18

Ὥστε μένουσιν εἰσέτι εἰς πίστωσιν τῆς βιβλιοθήκης Λ. ὀθ. 16.82.

Ἐν τούτοις ὀφείλω ὑμῖν, κύριοι, ἐξήγησίν τινα περὶ τῆς συνδρομῆς τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου εἰς τὴν, ὡς ἔφθην εἰπών, Ἐγκυκλοπαιδείαν.

Μεταξὺ τῶν κληροδοτηθέντων τῇ ἡμετέρᾳ βιβλιοθήκῃ ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Ἰωάννου Γεωργαντοπούλου βιβλίων εὑρίσκοντο καὶ ἓξ τόμοι, καλῶς δεδεμένοι, τῆς ὡς εἴρηταί μοι Ἐγκυκλοπαιδείας. Πρὸς κτῆσιν λοιπὸν τοῦ ὅλου συγγράμματος ἐθεωρήθη καλὸν νὰ γίνωμεν συνδρομηταὶ αὐτοῦ, ὅπερ μέχρι τοῦδε διατελεῖ ἐκδιδόμενον.

Ὅθεν κατὰ μῆνα αὔγουστον τοῦ 1891, προεδρεύοντος τοῦ ἀοιδίμου ἐκείνου προέδρου

Κωνσταντίνου τοῦ Καλλιάδου, ἐμοῦ δὲ τὴν βιβλιοφύλακος διακονίαν ἔχοντος, συμβληθέντες μετὰ τῶν ἐκδοτῶν, μετὰ τὴν γενομένην ἡμῖν ἔκπτωσιν τῆς ἀξίας τῶν ἓξ εἰρημένων τόμων καὶ 10 % ἐπὶ τῆς ἀξίας τῶν 600 φράγκων, τῆς ὡρισμένης ἀξίας τοῦ ὅλου σώματος τῆς Ἐγκυκλοπαιδείας, συνεφωνήσαμεν νὰ πληρώσωμεν εἰς αὐτοὺς 438,75 φράγκα, ἀνὰ 30 φράγκα κατὰ πᾶσαν τριμηνίαν. Οὕτω λοιπὸν περὶ τὰ τέλη τοῦ 1894 ἀπεπληρώσαμεν μέχρι τοῦ τελευταίου ἑκατοστοῦ τὴν ἐκ 438,75 φράγκων ὑποχρέωσιν ἡμῶν, ἐνῷ οἱ ἐκδόται εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ πέμπωσιν ἡμῖν τὰ ἑκάστοτε ἐκδιδόμενα τεύχη μέχρι τῆς τελείας ἐκδόσεως τοῦ ὅλου συγγράμματος. Ἔχουσι δὲ παραδώσει εἰς ἡμᾶς μέχρι σήμερον 19 περίπου τόμους, ὧν τοὺς 18 ἔχομεν ἤδη καλλιτεχνικῶς δεδεμένους καὶ ἐν τῷ οἰκείῳ τῆς βιβλιοθήκης τμήματι τεθειμένους.

Τοιαύτη, κύριοι, ἡ τῆς βιβλιοθήκης κατάστασις, περὶ ἧς δὲν ἔχω ἄλλο τι νὰ προσθέσω, ἢ ὅτι ἡ θεομηνία ἐκείνη τῶν σεισμῶν κατεῖχέ με μακρὰν αὐτῆς, καθ' οὓς μῆνας ἐπετρέπετο νὰ ἐργασθῶ ὡς καὶ κατὰ τὰ προηγούμενα ἔτη. Εἴθε δὲ ὁ διάδοχός μου νὰ διορθώσῃ τὰς ἐλλείψεις αὐτῆς καὶ ἀναδειχθῇ φιλοπονώτερος καὶ εὐτυχέστερος ἐμοῦ. Εὔχομαι δὲ ὅπως μόνον τὸ συμφέρον καὶ τὸ γόητρον τοῦ Συλλόγου καθοδηγήσῃ ὑμᾶς εἰς τὴν ἐκλογὴν αὐτοῦ.

Καταστρέφων δ' ἐνταῦθα τὸν λόγον, εὔχομαι ἔτι ὅπως ὁ ὑπὲρ τοῦ γεραροῦ τούτου Συλλόγου ζῆλος ἁπάντων ἡμῶν ἀναζωογονηθῇ καὶ καταστῇ θερμότερος καὶ παραγωγικώτερος καὶ μάλιστα ὁ τῶν ἐπαίόντων πρὸς ἀναστήλωσιν καὶ ἑδραίωσιν τῆς ἀρχαίας αὐτοῦ δόξης.

---

6) ΕΚΘΕΣΙΣ

τῆς καταστάσεως τοῦ ταμείου τοῦ Συλλόγου, ἀναγνωσθεῖσα ὑπὸ τοῦ κ. Δ. Μηλιώτου, ταμίου, ἐν τῇ ΑΣΖ΄ συνεδριάσει τῇ 28 ἀπριλίου 1895.

Ἐρίτιμοι κύριοι,

Λαμβάνω τὴν τιμὴν καὶ ἐφέτος νὰ ὑποβάλω εἰς τὴν ὑμετέραν ἔγκρισιν τὴν διαχείρισιν τοῦ ταμείου τοῦ ΛΔ΄ συλλογικοῦ ἔτους. Προκειμένου περὶ ἀριθμῶν, ἔσομαι λίαν σύντομος.

Ἀρχόμενος δὲ ἀπὸ τῶν ἐκτάκτων συνδρομῶν, μετὰ λύπης μου γνωρίζω ὑμῖν ὅτι αὗται ἀνῆλθον ἐφέτος εἰς τὸ ποσὸν Λ. Ὀθ. 40, ἔχουσι δὲ ὡς ἑξῆς: Ὁ ἐν Ἀθήναις ὁμογενὴς κ. Ἀνδρέας Συγγρὸς τὴν ἐτησίαν αὐτοῦ προσφορὰν ἐκ Λ. Ὀθ. 30, καὶ ὁ σεβαστὸς ἡμῶν συμπολίτης καὶ ἑταῖρος κ. Δ. Ν. Ταμβάκος τὴν ἰδίαν ἐκ Λ. Ὀθ. 10.

Εἰσεπράχθησαν δὲ ἐκ τακτικῶν συνδρομῶν Λ. Ὀθ. 175, ἐξ ὧν Λ. Ὀθ. 36 ἐκ καθυστερουμένων συνδρομῶν καὶ μόνον Λ. Ὀθ. 139 ἐκ τῶν τοῦ τριακοστοῦ τετάρτου συλλογικοῦ ἔτους, τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου ἀνερχομένων ἤδη εἰς 220.

Ἐκ καθυστερουμένων συνδρομῶν ἔχομεν τὰς ἑξῆς: ΑΒ΄ ἔτος Λ. Ὀθ. 30. — ΑΓ΄ ἔτος Λ. Ὀθ. 57. — ΑΔ΄ ἔτος Λ. Ὀθ. 81· ἤτοι ἐν ὅλῳ Λ. Ὀθ. 168.

Ἐκ δικαιώματος δὲ διπλωμάτων εἰσεπράχθησαν Λ. Ὀθ. 16, πολλῶν μελῶν καθυστερούντων καὶ αὐτὸ τὸ δικαίωμα τοῦ διπλώματός των· ἐὰν δὲ ὁ Σύλλογος δὲν λάβῃ μέτρα σύντονα καὶ αὐστηρὰ πρὸς εἴσπραξιν τῶν καθυστερουμένων συνδρομῶν, θὰ ἀρχίσωμεν νὰ κλείωμεν τὸν ἰσολογισμόν μας μὲ ἐλλείμματα καὶ τίς οἶδε ποῦ θέλομεν ῥθάσῃ.

Εἰσεπράχθησαν προσέτι ἐξ ἐνοικίου τῆς αἰθούσης τοῦ Συλλόγου διὰ τρεῖς συναυλίας τὸ ποσὸν Λ. Ὀθ. 25.

Καταλήγων, κύριοι, ῥίπτω εἰς γνῶσιν ὑμῶν ὅτι αἱ εἰσπράξεις τοῦ ἐνεστῶτος συλλογικοῦ ἔτους ἀνῆλθον εἰς Λ. Ὀθ. 287,85, αἱ δὲ δαπάναι εἰς Λ. Ὀθ. 440,38, ἤτοι προέκυψεν ἔλλειμμα ἐκ Λ. Ὀθ. 152,53, χάρις δὲ εἰς τὸ περίσσευμα τῆς παρελθούσης χρήσεως ἐκ Λ. Ὀθ. 287,48, οὐ μόνον ἐκαλύφθη τὸ ἔλλειμμα, ἀλλὰ καὶ ἔμεινεν ἐν τῷ ταμείῳ ὑπόλοιπον εἰς μετρητὰ Λ. Ὀθ. 134,95. Εὔχομαι δὲ ἀπὸ καρδίας ὅπως ὁ διάδοχός μου παρουσιάσῃ ὑμῖν ἀνθηροτέραν τῆς ληξάσης χρήσεως τὴν ἐπομένην οἰκονομικὴν τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου κατάστασιν.

ΚΡΙΣΙΣ

ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ΕΠΙ ΤΩΝ ΥΠΟΒΛΗΘΕΙΣΩΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΚΑΡΑΠΑΝΕΙΟΝ ΑΓΩΝΑ

ΦΥΣΙΚΩΝ ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΩΝ

ἀναγνωσθεῖσα ὑπὸ τοῦ εἰσηγητοῦ αὐτῆς κ. Χρήστου Πανταζίδου
ἐν τῇ ΑΣΙΑ΄ συνεδριάσει τῆς 10 μαΐου 1895.

Ἐρίτιμοι ἑταῖροι,

Κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος, εἰσηγούμενος τὴν ἔκθεσιν τῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῶν εἰς τὸν Καραπάνειον ἀγῶνα ὑποβληθέντων «Ἀναγνωσμάτων ἐκ τοῦ Ῥοβινσῶνος καὶ Ἡροδότου», ἐξέθηκα δι' ὀλίγων ἐν εἰσαγωγῇ τὰς ἐνεργείας, ἃς ὁ ἡμέτερος Σύλλογος εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τῆς συστάσεως αὐτοῦ, μάλιστα δὲ ἀπὸ τοῦ 1873 καταβάλλει ὑπὲρ τῆς ῥυθμίσεως καὶ προαγωγῆς τῆς παρ' ἡμῖν παιδεύσεως καὶ τῆς προσκτήσεως εὐμεθόδων διδακτικῶν βιβλίων, τυχὼν πρὸς τοῦτο τῆς γενναίας ὑποστηρίξεως τοῦ φιλογενεστάτου κ. Κ. Καραπάνου, ὅστις μεγάλως διαφερόμενος ὑπὲρ της δημοτικῆς παιδεύσεως, ὥρισε δεκακισχίλια ῥάγκα,· ὅπως χρησιμεύσωσι βραβεῖα τοῦ ἱδρυθέντος φερωνύμου ἀγῶνος. Διὸ νομίζω περιττὸν εἰς ταῦτα νὰ ἐπανέλθω.

Ἐπειδὴ δὲ τῆς ἡμετέρας Ἐπιτροπῆς πρὸ διετίας ἐπιλαβομένης τῆς ἀναθεωρήσεως τοῦ ἀπὸ τοῦ 1885 συντεταγμένου προγράμματος «Φυσικῆς πειραματικῆς καὶ Χημείας» πρὸς χρῆσιν τῶν μαθητῶν τῶν ἀνωτέρων τάξεων τῶν παρ' ἡμῖν ἀστικῶν σχολῶν καὶ δημοσιευσάσης τὸ οἰκεῖον πρόγραμμα, ἐκ τῶν πέρυσι τῷ Συλλόγῳ ὑποβληθέντων ἑπτὰ ἐγχειριδίων, πέντε μὲν Χημείας, δύο δὲ Φυσικῶν πειραματικῶν, ἐβραβεύθη μὲν Χημεία, παρετάθη δὲ εἰς τὸ λῆγον συλλογικὸν ἔτος ὁ ἀγὼν τῆς Φυσικῆς, ἐστάλησαν ἡμῖν ἐν καιρῷ δύο ἔργα Φυσικῆς πειραματικῆς πρὸς χρῆσιν τῶν μαθητῶν τῆς Ζ΄ τάξεως τῶν ἀστικῶν σχολῶν. Τὰ ἔργα ταῦτα μετὰ τῆς δεούσης μελέτης καὶ ἐπιστασίας ἐξετάσασα ἡ Ἐκπαιδευτικὴ ἡμῶν Ἐπιτροπὴ ἀναγινώσκει ὑμῖν σήμερον δι' ἐμοῦ τὴν ἑαυτῆς ἐτυμηγορίαν.

Ἡ ὑπ' ἀριθμὸν πρωτοκόλλου 225 καὶ τὸ τοῦ Ι. Καρασούτσα ῥητὸν, «*Ποῦ τῆς ἀπλήστου διανοίας, ποῦ ὁ θνητὸς ὁ τολμητίας θέλει τοὺς τέρμονας ὁρίσει*» κτλ. «*Στοιχειώδης φυσικὴ πειραματική*», συγκειμένη ἐκ σελίδων μεγάλου σχήματος 220, ὡς πρὸς τὸ ποσὸν τῆς ὕλης ὑπερβαίνει κατά τι τὰ ὑπὸ τοῦ προγράμματος διατεταγμένα ὅρια. Καὶ ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα δ' ἐξεταζόμενον τὸ βιβλίον τοῦτο παρίχει πολλαχοῦ πολυλογίαν καὶ οὐκ ὀλίγα πραγματικὰ καὶ μεθοδικὰ σφάλματα, ὧν ἕνια πρὸς πίστωσιν καταλέγομεν.

Ἐν σελ. 4 ἐσφαλμένως ὁρίζει τὰ περὶ διαιρετότητος, ἔνθα λέγει καὶ θερμότητα σωμάτων ἀντὶ θερμοκρασίαν σωμάτων. Ἀντιράσκει δ' εἰς ἑαυτὸν, κατατάσσων μὲν ἐν σελ. 5 τὴν ἐλαστικότητα μεταξὺ τῶν γενικῶν ἰδιοτήτων, ἀλλ' ὁρίζων αὐτὴν ὡς ἰδιότητα «εἰς τὰ πλεῖστα τῶν σωμάτων παρατηρουμένην». Ἀόριστα καὶ συγκεχυμένα ἐκφέρει ἐν σελ. 6 τὰ περὶ κινήσεως καὶ ἠρεμίας καὶ περιττῶς περιγράφει τὸ δυναμόμετρον. Ἐν σελ. 11 συγχέει βάρος καὶ βαρύτητα, ἀσαφῶς δὲ ἐκθέτει τὰ περὶ τοῦ νήματος τῆς στάθμης. Εἰς τὰ περὶ ἰσορροπίας, ἐν σελ. 12 οὐδένα ποιεῖται λόγον ὁ συγγραφεὺς περὶ ἐξαρτήσεως καὶ εἰς τὰ περὶ κέντρου τοῦ βάρους, περὶ τοῦ κέντρου τοῦ βάρους τῶν γεωμετρικῶν σχημάτων. Ἐν σελ. 17 δὲν σημειοῦται τὴν δαπάνην τῆς δυνάμεως εἰς τὰ τρία εἴδη τοῦ μοχλοῦ, καὶ ἐν σελ. 19 δὲν ἀναγράφει τὴν σχέσιν τῶν μηκῶν τῶν βραχιόνων τοῦ στατῆρος πρὸς τὴν θεμελιώδη σχέσιν τῶν βραχιόνων τοῦ

μοχλοῦ πρὸς ἀλλήλους. Ἐν σελ. 26 γράφει ἁπλῶς «τὸ συλλαμβανόμενον σῶμα» ἀντὶ «τὸ βάρος τοῦ συλλαμβανομένου σώματος». Τὰ πλεῖστα τῆς 28 σελίδος εἶναι ἡμαρτημένα, ἀόριστα δὲ καὶ ἀσαφῆ τὰ ἐν ταύτῃ καταλεγόμενα προβλήματα. Ἐσφαλμένα δὲ ἐκτίθησιν ὁ συγγραφεὺς καὶ τὰ περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ Πασχὰλ ἐν σελ. 31. Ἐν σελ. 33 λέγει ὅτι «εἰς τὰ συγκοινωνοῦντα ἀγγεῖα ὁ σωλὴν τῆς συγκοινωνίας πρέπει νὰ εἶναι ὁριζόντιος καὶ ἡ ὀπὴ νὰ εὑρίσκηται παρὰ τὸν πυθμένα τοῦ μεγαλειτέρου ἀγγείου», ὅπερ δὲν εἶναι ἀναγκαῖον, καὶ ἔπειτα σημειοῦται «ὅτι ἂν ἀφαιρέσωμεν ἕνα σωλῆνα, τὸ ὕδωρ θέλει ἀναπηδήσῃ, ἵνα φθάσῃ εἰς τὸ ὕψος τῆς ἐλευθέρας ἐπιφανείας τοῦ ὕδατος ἐν τοῖς λοιποῖς ἀγγείοις». Ἀλλὰ τοῦτο, θεωρητικῶς ὀρθὸν, ἀδύνατον εἶναι νὰ ἐπιτευχθῇ καὶ δι' ἄλλους λόγους καὶ διότι παρακωλύεται τὸ ἀνυψούμενον ὕδωρ τὸ μὲν ὑπὸ τῆς ἀντιστάσεως τοῦ διασχιζομένου ἀέρος, τὸ δὲ ὑπὸ τοῦ βάρους τοῦ καταπίπτοντος ὕδατος. Ὡσαύτως ἐσφαλμένα εἶναι καὶ τὰ ἐν σελ. 34 περὶ βρύσεων καὶ δεξαμενῶν καὶ τὰ ἐν 37 σελ. περὶ πιέσεως τοῦ πυθμένος τῶν ἀγγείων. Συγκεχυμένη δὲ εἶναι καὶ ἡ περιγραφὴ τῆς συσκευῆς τοῦ Ἀλδάτου.

Παραλείποντες δὲ τὰ ἐν τῷ μεταξὺ, παρατηροῦμεν ὅτι δυσνόητα εἶναι τὰ ἀπὸ τοῦ «εἰς τὰ νηκτικὰ λεγόμενα πτηνὰ» μέχρι τέλους τῆς 51ης σελίδος, ὡς καὶ τὰ ἐν σελ. 52 καὶ 76 προβλήματα. Καὶ θεωροῦντες περιττὸν νὰ καταλέξωμεν πλείονα ἁμαρτήματα τοῦ μετὰ χεῖρας ἔργου, μεταβαίνομεν εἰς τὴν ἐπίκρισιν τοῦ ἑτέρου πονήματος.

§

Ὁ συγγραφεὺς τοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «*Μαθήματα Φυσικῆς Πειραματικῆς πρὸς χρῆσιν τῆς Ζ' τάξεως πλήρους ἀστικῆς σχολῆς* μετὰ σχημάτων», ὑπὸ τὸ ῥητὸν δὲ τοῦ Θεοφράστου «*Ἁπλῶς μὲν ὅτι τὴν φύσιν ἐν ἅπασιν ὀρέγεσθαι τοῦ ἀρίστου*» κτλ., καὶ ὑπ' ἀριθμὸν πρωτοκόλλου 242, κατορθοῖ μὲν ἐν 164 σελίσι μικροῦ σχήματος συνήθους γραφικοῦ χάρτου νὰ περιλάβῃ ὕλην σύμφωνον ἐν πολλοῖς κατὰ τὸ ποσὸν τῷ ἡμετέρῳ προγράμματι, ἀλλὰ καὶ οὗτος περιπίπτει εἰς πολλὰς ἐλλείψεις, ἀσαφείας καί τινας περὶ τὴν γλῶσσαν ἀνωμαλίας καὶ εἰς οὐκ ὀλίγα μεθοδικὰ καὶ πραγματικὰ πλημμελήματα.

Ἐν ἀρχῇ ὁρίζει μὲν ὀρθῶς τὰ περὶ τῶν φαινομένων, φυσικῶν τε καὶ χημικῶν, καὶ τὰ περὶ ἰδιοτήτων μετὰ σαφηνείας περιγράφει, ἀλλ' ἔδει ἐν σελ. 5, § 6 νὰ διακρίνῃ τὰς δύο θεμελιώδεις καὶ ἀναγκαίας ἰδιότητας, τὴν ἔκτασιν καὶ τὸ ἀδιαχώρητον, ὧν ἄνευ δὲν δυνάμεθα νὰ νοήσωμεν τὴν ὕλην. Ἀσαφῆ δὲ εἶναι τὰ περὶ δυνάμεων ἐν σελ. 12-13, § 18 καὶ ἀκατάληπτα εἰς μαθητὰς μάλιστα τὰ ἐν σελ. 17, § 22 περὶ ἰσορροπίας τῆς θερμότητος καὶ ταὐτίσεως αὐτῆς πρὸς τὴν μηχανικὴν ἰσορροπίαν. Διὰ τί δὲ ἐν σελ. 30-31 ἀναφέρει ὡς παράδειγμα πρώτου εἴδους μοχλοῦ τὴν πρὸς τὰ ἐμπρὸς κίνησιν τῆς κεφαλῆς, καὶ οὐδένα ποιεῖται λόγον περὶ τῆς μεθόδου διὰ τῆς διπλῆς σταθμίσεως; Πρὸς δὲ καὶ ἐν σελ. 33, § 37 σημειούμενος δὲν ἑρμηνεύει διὰ τί διὰ τῆς τροχαλίας εὐκολώτερον ἀνυψοῦνται βαρέα σώματα;

Ἐν σελ. 35, § 42, ἀσαφῶς ἐκτίθησι τὰ περὶ τῆς ἕλικος καὶ δὲν ποιεῖται μνείαν τοῦ περὶ κοχλίου. Τὰ δὲ ἐν σελ. 54, § 62 περὶ εὑρέσεως τοῦ εἰδικοῦ βάρους ἔδει νὰ ὦσιν ἀναλυτικώτερα, μᾶλλον δὲ ἀνεπτυγμένα καὶ σαφῆ τὰ περὶ εἰδικοῦ βάρους τῶν ῥευστῶν διὰ τοῦ ὑδροστατικοῦ ζυγοῦ ἐν σελ. 54, § 63. Ἐλλείπουσι δὲ καὶ οἱ πίνακες τοῦ εἰδικοῦ βάρους τῶν κοινοτέρων στερεῶν καὶ ῥευστῶν. Καὶ οὐδαμοῦ ἀναφέρεται ὅτι, τοῦ ὄγκου τῶν ἀερίων σμικρυνομένου διὰ τῆς πιέσεως, ἡ τάσις αὐτῶν αὐξάνεται, οὐδ' ὅτι ἡ ἀρχὴ τοῦ Πασχὰλ ἐφαρμόζεται καὶ ἐπὶ τῶν ἀερίων, ἅτινα εἶναι ἀναγκαιότατα πρὸς κατάληψιν τῶν ἑπομένων, ἀντλιῶν κλπ. Κατὰ δὲ τὴν εἴσοδον τοῦ ὡροῦ εἰς τὴν φιάλην, ἐν σελ. 69-70, σχ. 85, εἰς οὐδὲν συντελεῖ ἡ ἀναπτυσσομένη ἐκ τῆς καύσεως τοῦ βάμβακος θερμότης.

Ἐν τῇ σελ. 73 παρατηροῦμεν μὲν τὸ ἀνακόλουθον «καταβιβάζοντες .... ἡ δικλεὶς Ζ κλείεται», ἀλλ' οὐδένα λόγον εὑρίσκομεν περὶ καταβλιπτικῆς ὑδραντλίας καὶ περὶ τοῦ ὁρίου τῆς ἐν τῇ ἀναρροφητικῇ ἀνυψώσεως. Ἐσφαλμένον δὲ εἶναι ἐν σελ. 74 τὸ ὅτι ὁ ἀὴρ εἰσέρχεται εἰς τὸν φυσητῆρα διὰ τοῦ στομίου, ἐσφαλμένη δὲ καὶ ἀτελὴς ἡ ἑρμηνεία ἐν σελ. 75 τῆς ῥοῆς τοῦ σίφωνος.

Ὡσαύτως ἡμαρτημένα τὰ περὶ τῆς ταχύτητος τοῦ ἤχου ἐν σελ. 83, § 95 ἐν γένει, διότι, ὡς γνωστὸν, μετὰ τῆς αὐξήσεως τῆς θερμοκρασίας αὐξάνεται καὶ ἡ ταχύτης τῆς διαδόσεως τοῦ ἤχου, ὡς καὶ τὰ περὶ τῆς ταχύτητος αὐτοῦ ἐν σελ. 84, § 96 διὰ τῶν στερεῶν καὶ τῶν ῥευστῶν. Τοσαῦτα καὶ τὰ κυριώ-

τατα τῶν σφαλμάτων τῆς ὑπὸ κρίσιν Φυσικῆς ταύτης πειραματικῆς ἀπὸ σελ. 1-85.

Ἐντεῦθεν ἡ ἡμετέρα Ἐκπαιδευτικὴ Ἐπιτροπὴ, καίπερ εὐχαρίστως ἀνομολογοῦσα ὅτι ἡ ἐν ἀμφοτέροις τοῖς ἐπὶ τῷ Καραπανείῳ ἀγῶνι ἐρέτος ὑποβληθεῖσιν ἔργοις ἐνυπάρχουσα ὕλη ἀπηλλαγμένη τῶν ἀτελειῶν καὶ κάλλιον ἐπεξειργασμένη ἐδύνατο ν' ἀπαρτίσῃ χρήσιμα τοῖς παισὶ βιβλία μετὰ τῆς ἐπιεικοῦς ὅμως ἐν πολλοῖς ἐπικρίσεως, καὶ τὴν ἔλλογον αὐστηρότητα συνενοῦσα, εὑρίσκεται εἰς τὴν ἀνάγκην μηδέτερον νὰ βραβεύσῃ· εὔχεται δὲ διαπύρως ὅπως ἤδη προσερχομένους εἰς τὸν παρατεινόμενον εὐεργετικὸν τοῦτον ἀγῶνα πλείστους ὡς δεῖ ἠσκημένους καὶ πολλῷ κάρρονας ἀγωνιστὰς, ἵνα ὅσον τάχος ὑπὸ πληρεστάτης στεφθῶσιν ἐπιτυχίας οἱ ὑπὲρ τῆς διανοητικῆς καὶ ἠθικῆς ἀναπτύξεως τῶν ἡμετέρων παίδων φιλοπρόοδοι προθέσεις τοῦ καθ' ἡμᾶς πρεσβυγενοῦς Συλλόγου, τὴν σύνταξιν καθ' ὑγιεῖς τῆς παιδαγωγικῆς καὶ διδακτικῆς ἀρχὰς διδακτικῶν βιβλίων ἀνέκαθεν θεωρήσαντος στοιχεῖον οὐσιῶδες καὶ ἀπαραίτητον τοῦ σκοποῦ τῆς δημοτικῆς παιδεύσεως. «Θαρσεῖν οὖν χρή, τάχ' αὖριον ἔσετ' ἄμεινον».

§

Ἐλήφθη καὶ «Στοιχειώδης Φυσικὴ Πειραματικὴ» ὑπὸ τὸ ῥητὸν «Ὦ φύσι παμμήτωρ, τὰ δ' οὐκ ἐμὰ θαύματα λέξω», ἀλλ' ὡς ἐκπρόθεσμος δὲν ὑπεβλήθη εἰς κρίσιν τῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς.

§

Τῇ Ἐκπαιδευτικῇ Ἐπιτροπῇ παρεπέμφθη ὑπὸ τοῦ Συλλόγου πρὸς κρίσιν *Γραμματικὴ τῆς νέας ἑλληνικῆς γλώσσης, εἰς δύο τεύχη διῃρημένη, πρὸς χρῆσιν τῶν μαθητῶν τῆς γ' καὶ δ' τάξεως τῆς ἀστικῆς σχολῆς* ἀνωνύμου συγγραφέως ὑπὸ τὸ ῥητόν: «*Ὁ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ ἔχων τὸν λόγον ἄρχει τῶν πνευμάτων*», ὑπ' ἀριθμὸν δὲ πρωτοκόλλου 181, καίτοι καὶ αὐτὸς ὁ συγγραφεὺς ἐπὶ τοῦ ἔργου αὐτοῦ ἐπέγραψεν ἀριθμὸς πρωτοκόλλου 376. Μετ' ἐπιστασίας δὲ πολλῆς ἐξετάσαντες τὸ προκείμενον διδακτικὸν βιβλίον παρατηροῦμεν ὅτι ὁ συγγραφεὺς αὐτοῦ, παρὰ τὸν ἀξιέπαινον αὐτοῦ ζῆλον ὅπως καταστῇ χρήσιμος τοῖς παιδευομένοις ἐν τῇ γ' καὶ δ' τάξει τῶν παρ' ἡμῖν σχολῶν, ἠστόχησεν ἐν πολλοῖς τοῦ ἐπιδιωκομένου σκοποῦ. Καθότι πανταχοῦ σχεδὸν οἱ κανόνες καὶ οἱ ὁρισμοὶ, καὶ τούτων οἱ μὲν ἀσαφεῖς, οἱ δὲ πεπαλαιωμένοι καὶ ἡμαρτημένοι, προηγοῦνται τῶν παραδειγμάτων, αἱ δὲ πλεῖσται ἀσκήσεις, ἐν αἷς καὶ ποιητικαὶ ἀπαντῶσι λέξεις, εἶναι ἄσκοποι καὶ πολλαχοῦ ἀκατάληπτοι καὶ ἀνώτεραι τοῦ γνωστικοῦ κύκλου τῶν παίδων· δὲν παρατηρεῖται δὲ αὐστηρὰ τῆς ἀρχαίας καὶ νέας γλώσσης διάκρισις· καὶ παραλείπονται ἔν τε ταῖς κλίσεσι καὶ ταῖς ἐγκλίσεσιν οἱ τύποι ἐν διαγράμματι τῶν τε ῥημάτων καὶ ὀνομάτων. Ἐνῷ, ἂν ὁ ἡμέτερος φιλόπονος συγγραφεὺς, ὅστις δὲν ἀγνοεῖ βεβαίως ὅτι ἔργον δυσχερέστατον εἶναι ἡ σύνταξις διδακτικοῦ βιβλίου, μάλιστα δὲ Γραμματικῆς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, πρὸς ταῖς γνώσεσι καὶ τῇ διδακτικῇ αὐτοῦ πείρᾳ, ὧν φαίνεται κάτοχος, ἐλάμβανε πρὸ ὀφθαλμῶν καὶ ἄλλα ὁμοίας φύσεως ἔργα, ἡμέτερά τε καὶ ξένα, ἐν οἷς ἀπαντῶσι διάταξις τῆς ὕλης μεθοδικὴ καὶ ἐκλογὴ παραδειγμάτων καὶ ἀσκήσεων ἐπιτυχὴς, καὶ κανόνες εὐσύνοπτοι καὶ ἀκριβεῖς, καὶ γλῶσσα ἁπλῆ καὶ σαφὴς καὶ ἀνάλογος τῇ ἡλικίᾳ, ᾗ τὸ βιβλίον προώρισται, θὰ καθίστα βεβαίως τὸ ἑαυτοῦ ἔργον σκοπιμώτερον διατεταγμένον καὶ ἄξιον πάσης συστάσεως πρὸς διδασκαλίαν ἐν ταῖς παρ' ἡμῖν ἀστικαῖς σχολαῖς.

ΚΡΙΣΙΣ

ΤΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ΕΠΙ ΤΩΝ ΥΠΟΒΛΗΘΕΙΣΩΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΖΩΓΡΑΦΕΙΟΝ ΑΓΩΝΑ

ΣΥΛΛΟΓΩΝ ΓΛΩΣΣΙΚΗΣ ΥΛΗΣ

ἀναγνωσθεῖσα ὑπὸ τοῦ εἰσηγητοῦ αὐτῆς κ. Δ. Η. Οἰκονομίδου
ἐν τῇ ΑΣΙΑ΄ συνεδριάσει τῆς 10 μαΐου 1895.

Κύριοι,

Τοῖς ἤδη τεθεσπισμένοις ἀκολουθοῦσα ἡ Φιλολογικὴ Ἐπιτροπὴ καθῆκον ἀναπόφευκτον θεωρεῖ ὅπως πρὸ τῆς ἀποχωρήσεως αὐτῆς καθυποβάλῃ διὰ τοῦ τὴν ἐσπέραν ταύτην ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου ἀγορεύοντος εἰσηγητοῦ ἔκθεσιν τῶν εἰς τὸν Ζωγράφειον ἀγῶνα ἀναφερομένων κατὰ τὸ λῆξαν συλλογικὸν ἔτος. Καὶ πολλὰ μὲν, πλεῖστα ἴσως, ἠδύνατό τις προοιμιαζόμενος νὰ εἴπῃ περὶ τοῦ σκοποῦ τοῦ ἀγῶνος, ἐπειδὴ ὅμως οὐδ' ὁ χρόνος ἐπιτρέπει τοῦτο, οὐδὲ προσῆκον θεωροῦμεν τὸ ἑκάστοτε τὰ αὐτὰ ἐπαναλαμβάνειν, περιοριζόμεθα εἰς ὅσον ἔνεστι σύντομον ἔκθεσιν τῶν πραγμάτων, παραλείποντες τοὺς συνήθεις καὶ στερεοτύπους σχεδὸν ἀποβάντας προλόγους καὶ τὰ τοιαῦτα. Καὶ δὴ εἰσερχόμεθα ἀμέσως εἰς τὸ κύριον θέμα.

Γλωσικὴ ὕλη ἄφθονος καὶ ποικίλη ἀπεστάλη κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος ἐκ διαφόρων μερῶν. Αἱ τῇ Ἐπιτροπῇ ἡμῶν παραπεμφθεῖσαι γλωσσικαὶ συλλογαὶ ἀνέρχονται εἰς 18 τὸν ἀριθμὸν, ἀλλ' ἐκ τούτων ἐκρίθησαν μόνον 16, δύο ἑτέρων, ἤτοι τῆς τοῦ παπαγιάννη Μανωλακάκη καὶ τῆς τοῦ Ι. Ἀγακίδου, ἀναβληθεισῶν εἰς τὸ προσεχὲς ἔτος, διότι ἐκπροθέσμως ἐστάλησαν. Πλὴν τῶν συλλογῶν ὅμως τοῦ εἴδους τούτου ἀπεστάλησαν καὶ ἐξ ἰδιαίτεραι συλλογαὶ ᾀσμάτων δημωδῶν μετὰ τοῦ μέλους αὐτῶν, τὸ μὲν ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ τὸ δὲ καὶ ἐν τῇ εὐρωπαϊκῇ μουσικῇ σημειογραφίᾳ γεγραμμένων, καὶ ἑτέρα τοιαύτη ἡ τοῦ κ. Ἀριστοβούλου Χρηστίδου ἐπισυνημμένη ἐν τέλει τῆς γλωσσικῆς αὐτοῦ ὕλης. Καὶ περὶ τῶν τελευταίων μὲν τούτων γενήσεται λόγος ἐν τέλει· ἤδη δ' ἀρχόμεθα ἀπὸ τῆς κρίσεως τῶν συλλογῶν τῆς γλωσσικῆς ὕλης.

1) Ἀριθμ. πρωτοκόλλου 182.

Παναγιώτου Μακρῆ, διδασκάλου, γλωσσικὴ ὕλη ἐκ πολλῶν χωρίων τῆς Βιθυνίας, ἰδίᾳ δὲ τῶν χωρίων Κουρίου, Ἀρμουτλίου καὶ τῶν πέριξ, διηρημένη εἰς τεύχη τρία.

Ἡ ὑπ' ἀριθμ. πρωτοκόλλου 182 συλλογὴ αὕτη ἐξ 164 σελίδων, σχήματος μεγάλου, ἐν μὲν τῷ πρώτῳ τεύχει περιέχει λέξεις καὶ φράσεις συνειλεγμένας ἐκ τοῦ στόματος τοῦ λαοῦ 230, τὸ πρῶτον μὲν ὑπ' αὐτοῦ ἀποσταλείσας ἀλλὰ καὶ ὑπ' ἄλλων συλλογέων συμπεριληφθείσας κατὰ καιροὺς οὐκ ὀλίγας, οὐχ ἧττον αἱ πολλαὶ τούτων εἰσὶ τὸ πρῶτον εἰς τὸν ἀγῶνα σταλεῖσαι καὶ ἱκανῶς περίεργοι· πολλαὶ τούτων εἰσὶ τουρκικῆς καὶ ῥωμαϊκῆς καταγωγῆς, κατὰ διαφόρους χρόνους εἰσαχθεῖσαι εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ λαοῦ.

Ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ μέρει περιέχεται ὁμοίως λεξιλόγιον ἐξ Ἀρμουτλίου καὶ Κουτζῆ λέξεων 237, περὶ ὧν παρατηροῦμεν ὅ,τι καὶ περὶ τῶν ἀνωτέρω.

Ἐν δὲ τῷ τρίτῳ περιλαμβάνεται γλωσσικὴ ὕλη συνειλεγμένη ἐκ τῶν χωρίων Ἀρβανιτοχωρίου καὶ Κατηρλίου καὶ περιέχουσα λέξεις, δημώδη ἰατρικὴν, ᾄσματα χορευτικὰ καὶ ἐπιτραπέζια, ὀνοματοθεσίας καὶ παραμύθια δύο μετὰ τοῦ λεξιλογίου αὐτῶν καὶ ἐν τέλει λέξεις καὶ φράσεις ναυτικάς.

Εἰς τὰ τρία δ' ἀνωτέρω τεύχη προσήρτησεν ὁ συγγραφεὺς καὶ παράρτημα περιέχον ᾄσματα 10 βραδύτερον συλλεγέντα ἐκ τῆς

γενεθλίου αὐτοῦ χώρας, ὡς λέγει. Τὰ ἄσματα δὲ ταῦτα εἰσὶ παραλλαγαὶ ἄλλων, ἀλλαχόθεν ἀποσταλέντων.

Ὁ συλλογεὺς κ. Π. Μακρῆς τυγχάνει ἐκ τῶν ἀπὸ πολλῶν ἤδη ἐτῶν εἰς τὸν προκείμενον ἀγῶνα συναγωνιζομένων, μέλημα δὲ ἴδιον ἔχει τοὺς τοιούτους κόπους. Ἡ συλλογὴ αὐτοῦ καθ' ὕλην ἱκανοποιεῖ τὸν ἀγῶνα· ἀλλὰ καὶ κατ' εἶδος θὰ ἦτο τοιαύτη, ἂν ἡ χώρα, ἐν ᾗ περιστρέφεται, ἦτο εὐρυτέρα. Ὁ ζῆλος τοῦ ἀνδρὸς λίαν ἀξιέπαινος.

2) *Ἀριθμ. πρωτοκόλλου 183.*

Συλλογὴ ἐπιγραφομένη: Ἡ περὶ Τρίπολιν, Ἀμισὸν καὶ Θοανίαν ἰδιωτική, — καὶ φέρουσα τὸ ῥητόν: « Ὅσα ἠκούσαμεν καὶ ἔγνωμεν, αὐτὰ καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν διηγήσαντο ἡμῖν » (Ψαλμ. 77).

Σύγκειται τὸ ὅλον ἐκ σελίδων 124 (μεγέθους χάρτου συνήθους ταχυδρομικοῦ) καὶ περιλαμβάνει

1) λεξιλόγιον ἀπὸ τῆς 1-65 σελίδος·

2) ἤθιμα, προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίας, ἀπὸ τῆς 65 σελίδος μέχρι τῆς 77·

3) μύθους τρεῖς, ἀπὸ τῆς 77 σελίδος μέχρι τῆς 93·

4) παροιμίας 105, ἀπὸ τῆς 93 σελίδος μέχρι τῆς 115·

5) αἰνίγματα 24, ἀπὸ τῆς σελίδος 115 μέχρι τῆς 120·

6) ὀνόματά τινα κύρια, ἀπὸ τῆς 120 σελίδος μέχρι τῆς 124.

Καὶ ὡς πρὸς μὲν τὸ λεξιλόγιον, ὅπερ περιλαμβάνει περὶ τὰς 830 λέξεις, παρατηροῦμεν ὅτι τοῦτο φέρει καί τινας κοινῆς χρήσεως, οἷον *ἄδολος, ἀθεόφοβος, ἀναγκαῖον, ἀπαλὸν, βούκα, γέννα, διπρόσωπος, ἡμερώνω, θυμοῦμαι, κοκκινίζω, μαμὰ, νεφρὸν, ξύλον, ξυραφίζω, πετεινὸς, πλέκω, σάβανον, στάζω, ὥρα, Ἀργυρὼ, Βασιλικὴ, Δεσποινὴ, Μαρούλα, Σοφία, Σταύρης, Φωτεινὴ, Χρῆστος, Χρηστίνα.* Ἀλλὰ πολὺ περισσότεραί εἰσιν αἱ λέξεις ἐκεῖναι, τὰς ὁποίας, καίπερ δεδημοσιευμένας, ἀναγράφει ὁ συλλογεύς. Οὕτω λ. χ. δεδημοσιευμέναι εἰσὶν ἐν τῇ Sautlehre des Pontischen τοῦ Δ. Η. Οἰκονομίδου, ὡς καὶ ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῆς Τραπεζοῦντος (ὑπὸ τοῦ Σ. Ἰωαννίδου) αἱ ἑξῆς λέξεις: *ἀπράνον, ἀτώρα, γαλατώνω, ἐφτάνω, θεκάρ', θωρῶ, καθέτερος, κλιβάνι, λάβ', παραστάρ', ποντικὸς, ῥωθώνι, συντσαίνω, Χαβοδλ.* Ἰδιαιτέρως δ' εἰσὶ δεδημοσιευμέναι παρὰ μὲν τῷ Ἰωαννίδῃ αἱ λέξεις: *ἀγκώνα, ἀγρόκατα, ἀγουρᾶτε, ἀρθόγαλον, ἄμον, ἀόμματος, ἀξινάρ', ἀγερὸν, ἄφταστον, ἀψὸς, γουλέκας, δεβάζω, δικρὸν, δίκλοπος, ἔρχομαι, ζαρωτὸς, ζεβρὸς, ζωνάρ', θεκάρ', θρακάλ', θρακώνω, θώπεκας, καινοῦργον, καγεῖμαι, καρακόνω, κατέφορος, κατάλυω, λάσκουμαι, λασούμενον, μαγουλίτρα, μαστὸς, οὐρανίστρα, ποδονάρ', ῥάμαν, ῥημάζω, τρυγόνα·* παρὰ δὲ τῷ Δ. Η. Οἰκονομίδῃ αἱ ἑξῆς: *ἄγρος* καὶ *ἄγρως, ἀλεπὸς, ἀμὸν, ἀνάγκα, ἀργαστέρ', ἀχοὺρ* καὶ *ἀχύρ'*, καὶ ἕτεραι μέχρις 90, ἃς περιττὸν νομίζομεν ν' ἀναγράψωμεν ἐνταῦθα.

Περαιτέρω ἁπλῶς ἀναφέρομεν ὅτι ἐνιαχοῦ ἀναγράφονται καὶ ἐξ ἄλλων τοῦ Πόντου μερῶν, ἐνῷ ἡ συλλογή, ὡς ἐπιγράφεται, ἀναφέρεται εἰς τὴν περὶ Τρίπολιν, Ἀμισὸν καὶ Θοανίαν ἰδιωτικήν.

Ἐκ δὲ τῶν παροιμιῶν δεδημοσιευμέναι εἰσὶ παρὰ τῷ Ἰωαννίδῃ (σελ. 110 καὶ 268) αἱ ἑξῆς δύο·

Οἱ πολλὴ μαμῆδες τὸ πεδὶν κωτσὸν ἐφτά(γ)ρε. Ἤντερ θρύφτεις 'ς τὸ πιτεάκι σ', θὰ ἔρται 'ς τὸ γουλεάρι σ'.

Ἐπειδὴ λοιπόν, ἐξαιρουμένων τῶν κοινῆς χρήσεως λέξεων, ὡς καὶ τῶν πολλῶν ἄλλων τῶν ἤδη δεδημοσιευμένων, ἡ ὑπολειπομένη ὕλη κατὰ ποσὸν δὲν ἐκπληροῖ τοὺς ὅρους τοῦ διαγωνίσματος, ἐπαίνους μόνον ἀπονέμει τῷ φιλοπόνῳ συλλογεῖ ἡ Φιλολογικὴ Ἐπιτροπή, προτρέπει δ' αὐτὸν ὅπως τὸ ἐπιὸν ἔτος συμπληρώσῃ τὸ ἔργον ἀξιούμενος καὶ τοῦ ὡρισμένου βραβείου.

3) *Ἀριθμ. πρωτοκόλλου 184.*

Ἠπειρωτικὰ Νεοελληνικὰ ἀνάλεκτα ὑπὸ Μ. Ζιάκα.

Ἡ ἐκ Παραμυθίας ἀποσταλεῖσα αὕτη συλλογὴ ἀποτελεῖται ἐκ λεξικολογίου, περιέχοντος ὑπὲρ τὰς 800 σχεδὸν λέξεις, ἐκ διαφόρων ᾀσμάτων, παραμυθίων καὶ αἰνιγμάτων, ὧν ὁ ἀριθμὸς λίαν μακρός. Καὶ αὕτη κατὰ μὲν τὸ ποσὸν ἐκ πρώτης ὄψεως πληροῖ τοὺς ὅρους τοῦ ἀγωνίσματος, ἐπειδὴ ὅμως αἱ μετὰ πολλῆς φιλοπονίας περισυλλεγεῖσαι λέξεις, ὡς καὶ τὰ λοιπά, οὐ μόνον εἰσὶ γνωστὰ καὶ οὐδεμίαν φέρουσι διαλεκτικὴν ἰδιότητα, ἀλλ' ἴσως καὶ ἀναγεγραμμένα εἰσὶν ἐν ἄλλαις ἀποσταλείσαις συλλογαῖς, ὡς ὁμολογεῖ καὶ αὐτὸς ὁ συλλογεύς, ὡς ἐκ τούτου μὴ ὑπολογιζομένων τῶν γνωστῶν, ὑπολείπεται μεγάλως ἡ ὕλη, μὴ κατέχουσα τὸν προσήκοντα ὄγκον κατὰ τὰς

διατάξεις τοῦ ἀγῶνος. Διὰ ταῦτα πρὸς τὸ παρὸν ἀπονέμονται τῷ φιλοπόνῳ ἐργάτῃ δαψιλεῖς οἱ ἔπαινοι ἐπὶ τῇ βεβαίᾳ ἐλπίδι, ὅτι τὸ ἔργον συμπληρωθήσεται ἐν τῷ μέλλοντι καὶ τότε πάντως θέλει τύχῃ τοῦ νενομισμένου βραβείου.

4) Ἀριθμ. πρωτοκόλλου 185.

Γλωσσικὴ ὕλη Κρήτης κατ' ἀλφαβητικὴν τάξιν.

Ἡ μετὰ χεῖρας συλλογή, τῷ κ. Α. Σ. Κοπάσῃ ἀνήκουσα καὶ ἐξ 102 σελίδων μεγάλου σχήματος συγκειμένη, εὐθὺς ἐκ πρώτης ὄψεως προξενεῖ ἀρίστην ἐντύπωσιν παντὶ τῷ ἐντυγχάνοντι αὐτῇ, διότι καὶ καλῶς γεγραμμένη ἐστὶ καὶ μετὰ τῆς δεούσης ἐπιμελείας κατατεταγμένη καὶ ἀξία πολλοῦ λόγου· ὡρονοῦμεν μάλιστα ὅτι, ἂν ὁ συλλογεὺς ἐπιδείξῃ τὴν αὐτὴν προθυμίαν καὶ τὸν αὐτὸν ζῆλον περὶ τὴν συμπλήρωσιν τῆς ὅλης πολυτίμου ὕλης τῆς μεγαλονήσου τῆς Μεσογείου, ὁ Σύλλογος θὰ δυνηθῇ νὰ ἐναβρύνηται ὅτι κέκτηται τὸ κάλλιστον τῶν γλωσσαρίων τῆς Κρήτης.

Καίτοι δὲ τὸ τμῆμα τῆς συλλογῆς ταύτης τοῦ κ. Κοπάση ἐστὶ κατὰ πάντα ἄξιον καὶ τοῦ ἀγῶνος καὶ τοῦ Συλλόγου, ἐν τούτοις ἡ ἀνεπάρκεια τῆς ὕλης ἀφ' ἑνός, καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ σκέψις ὅτι, τηρουμένης, καὶ ὀρθότατα, τῆς αὐτῆς ἀναλογίας, ἡ ὅλη συλλογὴ τοῦ κ. Κοπάση θὰ ἀπαιτήσῃ πλείονα τῶν πέντε συλλογικῶν ἐτῶν πρὸς συμπλήρωσιν, ἀναγκάζουσι τὴν Ἐπιτροπὴν ν' ἀναβάλῃ τὴν βράβευσιν εἰς τὸ προσεχὲς ἔτος, ὁπότε καὶ δεύτερον βεβαίως μέρος θὰ ἀποσταλῇ αὐτῇ ὑπὸ τοῦ φιλοτίμου συλλογέως εἰς τὴν ἀπονομὴν τοῦ βραβείου. Εἰς τὸ αὐστηρὸν τοῦτο μέτρον προβαίνει ἡ Ἐπιτροπή, οὐχὶ διότι κατ' ἐλάχιστον ἀμφιβάλλει περὶ τῆς συμπληρώσεως ὑπὸ τοῦ κ. Κοπάση τοῦ ἀξιολόγου γλωσσαρίου αὐτοῦ, τὰ τέσσαρα μόνον πρῶτα στοιχεῖα τῆς ἀλφαβήτου περιέχοντος, ἀλλὰ διότι ἐπιθυμεῖ ὅσον τὸ δυνατὸν πλείονα καὶ καλὴν νὰ ἔχῃ ὕλην.

5) Ἀριθμ. πρωτοκόλλου 208.

Ἡ φωνὴ τῶν Κυζικηνῶν ὑπὸ Μενελάου Π. Φιλανθίδου.

Τὴν ἐκ 259 σελίδων σχήματος μετρίου γλωσσικὴν ταύτην ὕλην διαιρεῖ ὁ συλλογεὺς εἰς τρία καὶ δέκα μέρη· καὶ ἐν μὲν τῷ πρώτῳ τάττει τὸ γλωσσάριον, περιέχον κατ' ἀλφαβητικὴν τάξιν 304 λέξεις, ὧν 138 ἐπιχωριάζουσαι, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ συμπεριλαβὲς τὰς ὀνομασίας τῆς λάκκας (ἀργαλειοῦ), ἑπτακαίδεκα τὸν ἀριθμόν, τινὰ περὶ τῆς πρὸς ὕφανσιν προπαρασκευαστικῆς ἐργασίας καὶ τὰς ὀνομασίας τῶν διαφόρων ἡλικιῶν τοῦ μεταξοσκώληκος, ὀκτὼ τὸν ἀριθμόν· ἐν τῷ τρίτῳ 224 ἐπίθετα οἰκογενειακὰ κατ' ἀλφαβητικὴν τάξιν· ἐν τῷ τετάρτῳ 71 κύρια ὀνόματα· ἐν τῷ πέμπτῳ 61 ὀνόματα διαφόρων τοποθεσιῶν· ἐν τῷ ἕκτῳ τοὺς μῆνας τοῦ ἐνιαυτοῦ μετὰ διαφόρων ἐθίμων καὶ διστίχων ᾀσμάτων· ἐν τῷ ἑβδόμῳ 36 φράσεις καὶ ἰδιωτισμούς· ἐν τῷ ὀγδόῳ 263 παροιμίας καὶ γνωμικά· ἐν τῷ ἐννάτῳ 23 ἐκκλησιαστικὰς ῥήσεις μετὰ τῆς ἑρμηνείας ἑκάστης αὐτῶν· ἐν τῷ δεκάτῳ 42 αἰνίγματα μετὰ τοῦ σημαινομένου ἑκάστου αὐτῶν· ἐν τῷ δεκάτῳ πρώτῳ ἑπτακαίδεκα γλωσσολύτας καὶ λογοπαίγνια· ἐν τῷ δεκάτῳ δευτέρῳ 47 τερθρεύματα καὶ βαυκαλήματα ἔμμετρα ἐν γλώσσῃ κοινῆς, ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, χρήσεως· ἐν τῷ δεκάτῳ τρίτῳ 32 ποιήματα σοβαρά, ὧν προτάσσονται βραχέα προλεγόμενα, ἐξαίροντα τὰ νεοελληνικὰ τραγούδια, καὶ ἑπτὰ εὐτράπελα· — τούτοις ἐπισυνάπτονται τεσσαρακαίδεκα δίστιχα καὶ μετρικὸν ὑπόμνημα· — ἐν δὲ τῷ δεκάτῳ τετάρτῳ καὶ τελευταίῳ τρεῖς μύθους ἐν λόγῳ πεζῷ.

Τῶν ποιημάτιων τὰ 4, 6, 7, 11, 12, 16, 18, 33 καὶ 39 εἰσὶν ὅλως πρωτότυπα κατὰ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ θρύλου, ἡ δὲ λέξις πάντων, ὡς καὶ ἡ τῶν μύθων, τηροῦσα μετὰ πολλῆς τῆς ἀκριβείας τὸ γλωσσικὸν ἰδίωμα τοῦ τόπου, ἐστὶ χρήσεως κοινῆς. Ἅπασα ἡ ὕλη ἐκπληροῦσα κατά τε τὸ ποσὸν καὶ τὸ ποιὸν τοὺς ὅρους τοῦ Ζωγραφείου ἀγῶνος, κρίνεται ἀξία τοῦ δεκαλίτρου γέρως.

6) Ἀριθμ. πρωτοκόλλου 209.

Κωνσταντίνου Κουρτίδου Λόγια καὶ γράμματα τοῦ θρᾳκικοῦ λαοῦ, 'ποῦ βρίσκονται 'ς τὸ λεξικὸ τοῦ Γαζῆ καὶ τραγούδια 'ποῦ τραγῳδοῦν 'ς τὴν Ῥοδόπη.

Τὴν οὕτως ἐπιγραφομένην γλωσσικὴν ὕλην ἐμπεριέχουσαν λέξεις μὲν χρήσεως κοινῆς, ἀλφαβητικῶς τεταγμένας, 2082, ᾄσματα δὲ ὕλης ποικίλης ὀκτὼ καὶ τεσσαράκοντα, μετὰ πολλῆς τῆς ἐπιστασίας διελθοῦσα καὶ αὐστηρῶς κατά τε τὸ ποσὸν καὶ τὸ ποιὸν ἐξετάσασα ἡ Φιλολογικὴ Ἐπιτροπή, εὗρεν αὐτὴν μόνον κατὰ τὸ ποιόν, οὐχὶ δὲ καὶ κατὰ τὸ ποσὸν ἐκπληροῦσαν τοὺς ὅρους τοῦ προγράμματος τοῦ Ζωγραφείου ἀγῶνος. Ἕνεκα δὲ τούτου, ἐπαίνων μόνον ἀξιούμενος ὁ συλλογεὺς

δύναται νὰ τύχῃ καὶ βραβεύσεως, ὁπόταν τὸ ἐπιὸν ἔτος καταστήσῃ τὴν ὕλην ἀνταξίαν καὶ κατὰ τὸ ποσόν.

7) Ἀριθμ. πρωτοκόλλου 219.

Ἀποστόλου Ἀρβανιτοπούλου Περὶ τῆς προφορᾶς τοῦ σίγμα καὶ τῶν ἐν Sandhi φαινομένων ἐν τῇ ἀρκαδικῇ διαλέκτῳ, ἐφηρμοσμένων ἐπὶ δημώδη ἀρκαδικὰ ᾄσματα.

Ἡ συλλογὴ αὕτη, 68 περιλαμβάνουσα δημώδη ᾄσματα καὶ 27 δίστιχα ἐν σελίσι 38, ὁπωσοῦν πυκνῶς ἐν ὀγδόῳ σχήματι γεγραμμέναις, μετρίαν παρέχει συμβολὴν εἰς τὸ Ζωγράφειον διαγώνισμα· διότι ἡ μὲν πρωτοτυπία τῆς προσκομισθείσης ὕλης ἐστὶ μέχρι τινὸς ἀμφισβητήσιμος, τὸ δὲ ποσὸν αὐτῆς ἀνεπαρκές. Ὅτι δὲ ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐπισυνημμένην φωνητικήν, οὐ μόνον ἐξέρχεται αὕτη τῶν τοῦ Ζωγραφείου ἀγῶνος ὁρίων, ἀλλὰ καὶ ἐν πολλοῖς φαίνεται καὶ ξένη οὖσα, ὡς ἐμπεριέχουσα διδασκαλίας τοῦ γνωστοῦ καθηγητοῦ κ. Γ. Χατζιδάκη.

8) Ἀριθμ. πρωτοκόλλου 220.

Δ. Α. Παναγιωτίδου, ἰατροῦ, Γλωσσικὴ ὕλη ἐκ Θεσπρωτίας. Αὕτη εἰς μέρη τέσσαρα διῃρημένη περιέχει ἐν σελίσι 221 σχήματος μικροῦ γλωσσικὴν ὕλην ποικιλωτάτην, εἰρήσθω δ' ἐκ προοιμίων καὶ πολύτιμον.

Καὶ ἐν μὲν τῷ πρώτῳ μέρει περιλαμβάνονται κύρια ὀνόματα ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, ὀνόματα πόλεων καὶ χωρίων, τοπωνυμίαι καὶ ὀνόματα ζῴων· πάντα δὲ ταῦτα, τακτικῶς διῃρημένα κατὰ τμήματα χωρικὰ τῆς Θεσπρωτίας, πόλεις καὶ χωρία. Ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ μέρει περιέχει λεξιλόγια περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν ἐν Παραμυθίᾳ, κοινῶν ἀνατομικῶν ὅρων καὶ ἀσθενειῶν ἐν Παραμυθίᾳ καὶ ἐν τοῖς περιχώροις, περὶ τοῦ ἐργαλείου, ἐνδυμασιῶν τῶν χωρικῶν κατὰ τμήματα τῆς χώρας, γεωργικῶν ἐργαλείων παρὰ τοῖς χωρικοῖς, λέξεων καὶ φράσεων γεωργικῶν, προϊόντων καὶ καιρικῶν σημείων τῶν γεωργῶν, περὶ φυτολογίας παρὰ τοῖς χωρικοῖς μετὰ τῶν λέξεων καὶ τῶν γλωσσικῶν ὅρων. Ὁμοίως πάντα ταῦτά εἰσι τακτικῶς καταγεγραμμένα, ὡς καὶ τὰ ἐν τῷ πρώτῳ μέρει.

Ἐν δὲ τῷ τρίτῳ μέρει περιλαμβάνει παροιμίας καὶ φράσεις 63, ᾄσματα δίστιχα μὲν 13, πολύστιχα δὲ 8, παραμύθια 7, καλῶς διῃρημένα κατ' εἴδος, καὶ ἀστεῖα 9, διδακτικὰ 13 καὶ διηγηματικὰ 7, ἅτινα ἡμεῖς ὠνομάσαμεν προηγουμένως *κυρίως παραμύθια*.

Ἐν δὲ τῷ τετάρτῳ καὶ τελευταίῳ μέρει περιέχει λαογραφίαν λόγου ἀξίαν καὶ λίαν συμβάλλουσαν εἰς τὴν ἱστορίαν καὶ γεωγραφίαν τῶν νεωτέρων χρόνων.

Ἡ συλλογὴ τοῦ κ. Παναγιωτίδου σαφῶς μαρτυρεῖ ὅτι ὁ ἀσκληπιάδης οὗτος ἀνὴρ καλῶς ἐνόησε τὸν ἐπιστημονικὸν προορισμὸν καὶ τὴν ἐθνικὴν κλῆσιν αὐτοῦ, ὥστε ὅπου προσέρχεται μετὰ διαγνώσεως καὶ φαρμάκων πρὸς σωτηρίαν τῶν τὸ σῶμα πασχόντων, ἀπέρχεται ἐκεῖθεν λαμβάνων, πλὴν τῆς ἄλλης ὡρισμένης μικρᾶς ἀμοιβῆς, καὶ θησαυρὸν ἐκ τοῦ ἐθνικοῦ φιλολογικοῦ πλούτου ἐκ τοῦ στόματος τῶν ἐπισκεπτομένων παρ' αὐτοῦ, ὃν φιλοστόργως περισυλλέγων προθύμως πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ παρόντος ἀγωνοθετήματος, εἰς τὸν ἡμέτερον Σύλλογον τακτικῶς ἀποστέλλει. Διὸ καὶ ἡ Ἐπιτροπή, πλὴν τῆς ὡρισμένης δεκαλίρου ἀμοιβῆς, καὶ τὸν προσήκοντα ἀπονέμει αὐτῷ ἔπαινον.

9) Ἀριθμ. πρωτοκόλλου 221.

Γλωσσικὴ ὕλη ἐκ τῆς νήσου Τήλου ὑπὸ Γ. Ἀντ. Καμμᾶ.

Ἡ συλλογὴ αὕτη σύγκειται ἐκ δύο τευχῶν· καὶ τὸ μὲν πρῶτον περιέχει λεξιλόγιον ἐκ 360 λέξεων ἐν 44 σελίσι κατὰ τὸ ἥμισυ γεγραμμέναις, σχήματος τετάρτου κοινοῦ γραφικοῦ χάρτου, τὸ δὲ δεύτερον ᾄσματα δημοτικὰ 12, δίστιχα 219, αἰνίγματα 30, παροιμίας 33, παιδιὰς 7 καὶ λογοπαίγνια 6 ἐν σελίσι 58 τοῦ αὐτοῦ σχήματος καὶ χάρτου. Καὶ ὅσον μὲν ἀφορᾷ εἰς τὸ λεξιλόγιον, παρατηρεῖ ἡ Ἐπιτροπὴ ὅτι τοῦτό ἐστι πτωχόν, αἱ λέξεις αὐτοῦ ἐν μέρει ἐλήφθησαν ἐκ τῆς πέρυσι συλλογῆς τοῦ αὐτοῦ συλλογέως, ἐν μέρει δέ εἰσιν ὑποπτοι, ἂν τῷ ὄντι ἐπιχωριάζουσι, καθ' ὅσον ἐλλείπουσι τὰ πρὸς πίστωσιν παραδείγματα, καὶ ἐν μέρει εἰσὶ ξενικαί. Πολλάκις κακῶς διασαρεῖ τὰς λέξεις· οὕτω λ. χ. περὶ τοῦ Τη(γ)ανίτου λέγει «Τηγανίτης (ὁ), εἶδος ζυμαρικοῦ (πίττας) ἐξ ἐλαίου καὶ ἀλεύρου» χωρὶς νὰ δώσῃ ἄλλην τινὰ ἐξήγησιν (πότε δηλ. γίνονται οἱ τη(γ)ανῖται κτλ.), ἐνῷ αἱ τοιαῦται ἐξηγήσεις εἰσὶ λίαν ἀναγκαῖαι πρὸς κατανόησιν διαφόρων τοπικῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων. Ἄλλοτε πάλιν ἑρμηνεύει λέξεις δι' ἄλλων πολλῶν λέξεων, αἵτινες εἰς πᾶν ἄλλο συντελοῦσιν ἢ πρὸς ἑρμηνείαν τῆς λέξεως, ἥτις πρόκειται νὰ ἑρμηνευθῇ, καθὼς π. χ. «Τάχω τὰ ὑπάρχον-

τά μου κτλ.» π. χ. «τἄχεις 'ς τὸν νοῦ σου, ἂν τὰ κάμνῃς!» καὶ «τἄχει μέσα ἡ καρδιὰ ἐν τὰ μιλεῖ ὁ στόμας». Ἕτερον: Πασπαρᾶς (ὁ) εἶδος φαγητοῦ ἐξ ἀλεύρου καὶ μέλιτος κατὰ τὸν χειμῶνα μάλιστα συνειθιζόμενον. Ἀλλαχοῦ λέγει «Πασσίλου» (τὸ) τὸ ἐκ διαφόρων χρωμάτων κυρίως συγκείμενον. Ἰδιάζουσα ὅμως ἡ λέξις ἐπὶ μετάξης, ὅτε ἁπλῶς τὸ ἐπίθετον μόνον λεγόμενον ἐννοεῖ ἐπιφερόμενον τὸ οὐσιαστικὸν μετάξι.—Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ δεύτερον τεῦχος, παρατηροῦμεν ὅτι τὰ μὲν δημοτικὰ ᾄσματα εἰσὶν ἄξια λόγου, ἂν καί τινα φαίνονται παραλλαγὴ τῶν περυσινῶν, τὰ δὲ δίστιχα, κοινὰ οὐ μόνον ταῖς νοτίοις Σποράσι τοῦ Αἰγαίου, ἀλλὰ καὶ αὐτῇ τῇ Κωνσταντινουπόλει, εἰσὶ προϊόντα πολλῆς εὐφυΐας, καλῶς συνηρμολογημένα καὶ συνδεδεμένα πρὸς ἄλληλα, οὐχ ἧττον πολλὰ τούτων φέρουσι τὸ ἐπιχωριάζον τῆς προφορᾶς τοῦ λαοῦ τῶν Τηλίων ἔνδυμα. Τὰ αἰνίγματα παρίστανται τρόπον τινα καὶ ἁλμυρὰ καὶ ἀνάλατα, τινὰ δ' ἐξ αὐτῶν φέρουσιν ἐξήγησιν αἰνιγματώδη, ὡς τὸ ὑπ' ἀριθ. 5 καὶ ὑπ' ἀριθ. 11. Αἱ παροιμίαι πᾶσαι φέρουσι τὴν ἐπιχωριάζουσαν παρὰ τοῖς Τηλίοις προφοράν, αἱ πλείσταί εἰσι πρωτοφανεῖς παρ' ἡμῖν, ὀλίγαι δὲ κοιναί, ἀλλ' ἔχουσι καὶ αὗται τὴν τῶν Τηλιακῶν ἐνδυμασίαν· ἡ ἐξήγησις ὅμως αὐτῶν καὶ μεθ' ὅλην τὴν παρατηρουμένην πολυλογίαν πολλάκις ἐστὶν ἀσαφὴς, ὥστε πολλαὶ τούτων ἢ μένουσιν ἀνεξήγητοι ἢ ἐξ εἰκασίας νοεῖται ἡ ἐξήγησις αὐτῶν. Ἀλλὰ καὶ τῶν παιδιῶν ἡ ἐξήγησις οὐκ ἔστι σαφὴς, εἰσὶ δὲ καὶ αὗται πάγκοινοι πᾶσιν, ἐκτὸς ἴσως τῶν ἐξῆς: Ὁ Καλόερος, ἡ Πατρίχα, τὰ Καστέλλα καὶ ἡ Πίττα πίττα καὶ λουκάνικα. Τελευταῖον τὰ ἑπτὰ λογοπαίγνια καὶ μάλιστα τὸ τελευταῖον οὐκ εἰσιν εὐκαταφρόνητα. Ἐν γένει ἀνερμηνεύτους καταλείπει ὁ συλλογεὺς πλείστας λέξεις ἐν τοῖς ᾄσμασι, τοῖς διστίχοις, τοῖς αἰνίγμασι, ταῖς παροιμίαις, ταῖς παιδιαῖς καὶ τοῖς λογοπαιγνίοις. Τοιαῦται αἱ παρατηρούμεναι ἐν τῇ συλλογῇ ταύτῃ ἐλλείψεις, ἕνεκα τῶν ὁποίων βεβαίως δὲν κρίνεται ὁ συλλογεὺς ἄξιος τοῦ δεκαλίρου βραβείου, θέλει ὅμως ἀξιωθῇ αὐτοῦ κατὰ τὸ ἐπιὸν ἔτος, ἐὰν κάλλιον ταξιθετήσῃ τὴν ὕλην, πλουτίσῃ τὸ πτωχὸν αὐτοῦ λεξιλόγιον διὰ προσθήκης ἑτέρων λέξεων, ἑρμηνεύσῃ κάλλιον καὶ δι' ὀλίγων τὰς λέξεις καὶ ἐπιπροσθέσῃ εἰς τὴν ἤδη ὑπάρχουσαν ἑτέραν ὕλην περὶ ἠθῶν, ἐθίμων, προλήψεων, δεισιδαιμονιῶν καὶ παραμυθίων.

10) Ἀριθμ. πρωτοκόλλου 222.

Τὸ ὑπὸ τὸν ἀριθμὸν τοῦτον χειρόγραφον τοῦ κ. Ἀριστοβούλου Χρηστίδου, τὸ ἐπιγραφόμενον «Περὶ Γέννης τῆς Θρᾴκης», σύγκειται ἐξ 139 σελίδων σχήματος μεγάλου· καὶ αἱ μὲν τέσσαρες σελίδες αὐτοῦ περιέχουσιν εὐσύνοπτον εἰσαγωγὴν εἰς τὴν χωρογραφίαν, τοπογραφίαν καὶ ἱστορίαν τῆς κώμης Γέννης, εἰς τὰ περὶ ἠθῶν καὶ ἐθίμων, εἰς τὰ περὶ προφορᾶς καὶ διαλέκτου, καὶ τέλος εἰς τὰ περὶ μουσικῆς τῶν Γενιωτῶν, αἱ δὲ σελίδες 5-36 περιέχουσι περιγραφὴν α') τῶν πηγῶν τῆς κωμοπόλεως· β') τῶν ἀρχαίων μνημείων καὶ τοποθεσιῶν· καὶ γ') τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων καὶ τινων δεισιδαιμονιῶν, ἔνθα κυρίως γίνεται λόγος περί τινων τῇ Θρᾴκῃ ἰδιαζουσῶν παιδιῶν. Μετὰ ταῦτα ἀκολουθοῦσιν ἐν ταῖς σελ. 36-81 ἑπτὰ ἐκτενῆ παραμύθια ἐν τῇ ἐπιχωρίῳ διαλέκτῳ, ἀπὸ δὲ τῆς 81-99 σελίδος εὑρίσκομεν ἑκκαίδεκα ποικίλου μέτρου καὶ μεγέθους ᾄσματα, καὶ δύο ἐρωτικὰ δίστιχα. Τῶν ᾀσμάτων ὅμως τούτων οὐδὲν φέρει ἐπιγραφὴν καί τινα μάλιστά εἰσι κοινὰ, ᾀδόμενα καὶ ἀλλαχοῦ (ὡς ὁ Μαυριανὸς ἐν Χιλῇ, ἡ παιδοκτόνος κτλ.). Μετὰ τὰ ᾄσματα, ἀπὸ τῆς σελίδος 99-107, ἀκολουθοῦσιν 62 αἰνίγματα, ὧν πλεῖστα καὶ ἑτέροις τῶν Ἑλλήνων κοινὰ, ἀπὸ δὲ τῆς σελίδος 107-111 ἔχομεν 23 παροιμίας, καὶ κατόπιν, ἀπὸ τῆς σελίδος 111-133, λεξιλόγιον περιέχον 246 ἐπιχωρίους λέξεις μετὰ τῆς ἑρμηνείας αὐτῶν. Ἐκ τῶν λέξεων ὅμως τούτων τινὲς μέν εἰσι πάγκοινοι (οἷον *αὐλίζουμ'* = αὐλίζομαι, *βῶκος*, *χαλοσκάνω*), τινὲς δὲ ἀπαντῶσι καὶ ἐν ἄλλαις διαλέκτοις (οἷον αἱ λέξεις *καμπερὸς*, *κακαρίζω*, *κουντῶ*, *πριγοῦ*, *ράφ(ι)*, *φουρίζω* ἀπαντῶσι καὶ ἐν Πόντῳ ἐπὶ τῆς αὐτῆς σημασίας), καὶ ὀλίγαι ἄλλαι ἰδιάζουσι πλείσταις ἑλληνικαῖς χώραις (οἷον *ἀβράμηλα*, *ξεσπιτώνουμ'*, *ψυχομύς*). Ὡς ἐπισφράγισμα ἐπισυνάπτεται ἀπὸ τῆς σελ. 133-139 ᾀσμάτων 14 τὸ μέλος ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ἡμῶν μουσικῇ. Ὁ συλλογεὺς τῆς ὕλης ταύτης, καίπερ μὴ γλωσσικῆς ἐν πᾶσιν, ὁ γνωστὸς καὶ ἀπὸ τῆς πέρυσι πραγματείας αὐτοῦ «Περὶ Σκοποῦ», λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν καὶ τῆς συλλογῆς τῶν μελῳδιῶν αὐτοῦ, κρίνεται ἀληθῶς ἄξιος τῆς δεκαλίρου ἀμοιβῆς οὐ μόνον διὰ τὴν φιλόπονον αὐτοῦ ἐργασίαν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν μεθοδικὴν τῆς ὕλης κατάταξιν.

11) Ἀριθμ. πρωτοκόλλου 223.

Γεωργίου Παπαδοπούλου Συλλογὴ ἐρωτικῶν, δημοτικῶν καὶ γαμηλίων ᾀσμάτων, μυρολογίων, τοποθεσιῶν, κυρίων ὀνομάτων καὶ λοιπῶν ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ ἐν τῇ νήσῳ Νισύρῳ ἑλληνικοῦ λαοῦ, καὶ ἰδίως τοῦ χωρίου Νικειά, εἰς τεύχη δύο. Καὶ τὰ μὲν ἐρωτικὰ ᾄσματα καὶ δίστιχα, 265 τὸν ἀριθμόν, εἰσὶ πάγκοινα, μόνον δὲ ἡ ἐπιχωριάζουσα προφορὰ διακρίνει αὐτά· τὰ δὲ δημοτικὰ ᾄσματα, ἑπτὰ τὸν ἀριθμόν, εἰσὶ φύρδην μίγδην τεθειμένα, τινὰ μάλιστα καὶ ἀνεπίγραφα. Τὰ γαμήλια ᾄσματα, 40 τὸν ἀριθμόν, εἰσὶ δίστιχα ἐγκώμια τοῦ γαμβροῦ καὶ τῆς νύμφης καὶ τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν ἰδιάζοντα τοῖς Νισυρίοις. Τὰ «Μετόχια», ἤτοι τοποθεσίαι ἀγρῶν, ἀνέρχονται εἰς 90 τὸ ὅλον, καὶ ἀναφέρονται ἁπλῶς ὡς ξηρὰ ὀνόματα, πλὴν ὀλιγίστων, ἐν οἷς ἑρμηνεύεται καὶ ἡ αἰτία τῆς ὀνομασίας αὐτῶν. Ἐπώνυμα ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν εὑρίσκομεν 50. Ἐν τέλει δὲ τῶν ᾀσμάτων ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἑορταστικὰ» ἐπιπροστίθεται καὶ ὁ «Ἂϊς Βασίλης», ὅστις εἶναι ὁ κοινότατος, πλήν τινων ἐπιχωρίων παραλλαγῶν ἐν ἀρχῇ καὶ τέλει, καθὼς καὶ τὸ πασίγνωστον: «Σήμερα 'ν' τὰ φῶτα κ' οἱ φωτισμοί». Τὸ δὲ δεύτερον τεῦχος περιέχει μοιρολόγια διῃρημένα εἰς τρία κυρίως μέρη, 5 δίστιχα, Κύριος οἶδε τίνος μοιρολογίου, 7 διάφορα ἔγγραφα τῶν ἐτῶν 1807-1823 ἄσχετα πρὸς τὸν Ζωγράφειον ἀγῶνα, καὶ τελευταῖον λεξιλόγιον ἐκ 32 μόνον λέξεων, ἀναγκαιοτάτων ἄλλως πρὸς κατανόησιν ἔστω καὶ μικρᾶς ποσότητος λέξεων περιεχομένων ἐν τῇ συλλογῇ ταύτῃ. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἡ ποσότης τῆς ὕλης ἐστὶ πολὺ μικροτέρα τῆς ὑπὸ τοῦ ἀγῶνος ἀπαιτουμένης, καὶ ἐπειδὴ καὶ αὕτη συγκεχυμένως καὶ ἄνω ποταμῶν κατεστρώθη, εἰ καὶ ὁ συλλογεὺς αὐτῆς φαίνεται ἐντριβὴς περὶ τὴν ἐργασίαν, τὸ ἔνατον ἤδη ἀπεκδυθεὶς εἰς τὸν Ζωγράφειον ἀγῶνα, ἕνεκα τῶν λόγων τούτων ἀπορρίπτει τὴν συλλογὴν ταύτην ἡ Ἐπιτροπὴ καὶ θεωρεῖ αὐτὴν ἥκιστα ἀξίαν λόγου.

12) Ἀριθμ. πρωτοκόλλου 224.

Κωνσταντίνου Ι. Παπαϊωάννου Συλλογὴ ἐκ τῆς γλώσσης Λευκάδας, κώμης παρὰ τὴν Κυπαρισσίαν τῆς Τριφυλίας.

Τῆς μεγάλης ταύτης συλλογῆς προτάσσει ὁ νεαρὸς συλλογεύς, εὐέλπις φοιτητὴς τῆς φιλολογίας ἐν τῷ Ἀθήνησιν Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ, βραχείας παρατηρήσεις περὶ τῶν τύπων τοῦ ἄρθρου καὶ κατὰ τρία γένη ἐν τῇ γλώσσῃ τῶν Λευκαδιτῶν, ἀποθησαυρίζει δὲ ἐν αὐτῇ χιλίας ἑκατὸν τεσσαράκοντα λέξεις, ἐνίας μὲν παγκοίνους, πολλὰς δ' ἰδιαζούσας τῇ Λευκαδιτικῇ διαλέκτῳ, καὶ ὧν τὸ ἔτυμον ἀνερευνᾷ κατὰ τὰ διδάγματα τοῦ προσφιλοῦς αὐτοῦ διδασκάλου Γ. Ν. Χατζιδάκη, ἀνομολογητέον δ' ὅτι τὸ πλεῖστον φαίνεται εὐστοχήσας ἐν τῇ ἐτυμολογικῇ ταύτῃ βασάνῳ. Τὴν πλουσίαν δ' αὐτοῦ γλωσσικὴν ταύτην ὕλην δὲν κατασπείρει φύρδην μίγδην, ἀλλὰ καταλέγει φιλοπόνως καὶ ἀξιεπαίνως ὁ συλλογεὺς κατὰ τὴν ὁμογένειαν εἰς τεύχη 16 τὸ ὅλον. Ἔχομεν λοιπὸν κατὰ τὸ λαμπρὸν τοῦτο σύστημα τοῦ ἡμετέρου συλλογέως τεῦχος ταλασιουργίας ἐκ λέξεων 48, τεῦχος γεωργικῶν ἐκ λέξεων 62, τεῦχος ποιμενικῶν ἐκ λέξεων 121, τεῦχος συστατικῶν οἰκίας ἐκ λέξεων 46, τεῦχος ζώων, πτηνῶν καὶ ἑρπετῶν ἐκ λέξεων 97, τεῦχος φυτῶν ἐκ λέξεων 191, τεῦχος καρπῶν ἐκ λέξεων 26, τεῦχος ἐπαγγελμάτων ἐκ λέξεων 70, τεῦχος μύλων ἐκ λέξεων 31, τεῦχος ὁρίων καὶ μερῶν αὐτῶν ἐκ λέξεων 81, τεῦχος μαγειρικῶν καὶ τραπεζικῶν ἐκ λέξεων 149, τεῦχος τοποθεσιῶν ἐκ λέξεων 65, τεῦχος πηγῶν ἐκ λέξεων 24, τεῦχος ῥαπτισμοῦ ἐκ λέξεων 46, τεῦχος ἀγγείων καὶ δοχείων ἐκ λέξεων 19 καὶ τεῦχος διαφόρων ἐκ λέξεων 64. Πλὴν δὲ τῆς οὐ σμικρᾶς ταύτης ἀρετῆς τῆς διατάξεως καὶ τοῦ ἀρθόνου τῆς ὕλης, ἡ συλλογὴ αὕτη καὶ ἄλλας οὐκ ἐλάττονας κέκτηται ἀρετάς, τὴν τῆς πιστῆς ἀποδόσεως τῆς δημώδους προσῳδίας, ἅτε τοῦ συλλογέως αὐτῆς δοκίμως μεμυημένου τὰ τῆς γλωσσολογίας, καὶ τὴν τῆς προσθήκης, ὅπου ἀνάγκη χάριν σαφηνείας καὶ εὐχεροῦς ἀντιλήψεως, εἰκόνων τῶν σημαινομένων πραγμάτων. Εἰς τὰς ἀρετὰς δὲ ταύτας τῆς ἀξιολόγου ταύτης συλλογῆς ἀποβλέπουσα καὶ ἡ Φιλολογικὴ Ἐπιτροπὴ βραβεύει διὰ δεκαλίρου γέρως τὸν συγγραφέα Κωνσταντῖνον Ι. Παπαϊωάννου καὶ προτρέπεται ὅπως μὴ παύσηται τὸν καλὸν τοῦτον ἀγωνιζόμενος ἀγῶνα πρὸς δόξαν μὲν καὶ τιμὴν ἑαυτοῦ, διάσωσιν δὲ τῶν τῆς δημώδους ἡμῶν γλώσσης ἀπὸ τῆς σήμερον προϊούσης ἐξαφανίσεως αὐτῶν, καὶ μὴν καὶ παρακελεύεται ὅπως γραμματικὰς ἀβλεψίας, οἷον ὀξέως τόνου (ἀντὶ ὀξέος τόνου), ὀνοματοπεποιημένη (ἀντὶ ὠνοματοποιημένη) καὶ τὰ τοιαῦτα, ὡς φιλολόγῳ ἐμπρέπει ἀνδρί, πάντα τρόπον ἀποφεύγῃ.

13) Ἀριθμ. πρωτοκόλλου 233.

Ἡ Συλλογὴ αὕτη τῶν ζώντων μνημείων τῶν ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ λαοῦ τῆς Χιλῆς ὑπὸ Σπυρίδωνος Δ. Βλάχου, τοῦ ἐκ Ῥουφιᾶς τῆς Ἠπείρου καταγομένου, ἐξ 95 σελίδων σχήματος μεγάλου συγκειμένη, διαιρεῖται εἰς ἐννέα μέρη. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον μέρος μετὰ μικρὰν περὶ Χιλῆς, τῶν κατοίκων αὐτῆς καὶ δύο ἑτέρων μὴ ὀνομαζομένων χωρίων, ἀνακοίνωσιν, πραγματεύεται ἐν τέσσαρσι καὶ εἴκοσι σελίσι περὶ ἠθῶν καὶ ἐθίμων ἐν Χιλῇ, περὶ μνηστείας, περὶ γάμου, τούτοις δὲ ἐπιπροστίθενται ὀλιγόστιχά τινα γαμήλια ᾄσματα εἰς τὴν πενθερὰν, τὸν γαμβρὸν καὶ τὴν νύμφην ἀναφερόμενα καὶ κατέχοντα μίαν περίπου σελίδα. Τὸ πρῶτον τοῦτο μέρος ὡς λαογραφικὴ καὶ ἠθογραφικὴ συμβολὴ ἐστι πολλῆς προσοχῆς ἄξιον καὶ διαφερόντως τιμᾷ τὸν ἐπιμελῆ συλλογέα. Τὸ δεύτερον μέρος περιέχει ἀλφαβητικῶς 82 ἀρσενικὰ καὶ θηλυκὰ ὀνόματα, ὧν τινα ἰδιάζουσι τῷ Νεοχωρίῳ, ἔνια δὲ καὶ παρερμηνεύονται ὑπὸ τοῦ συλλογέως, οὕτω π. χ. διὰ τοῦ *Λεωρίδας* ἑρμηνεύει τὸ *Λιοτῆς*, ἐνῷ τοῦτο ὡς καὶ τὸ Λιοντῆς παραφθάρησαν μᾶλλον ἐκ τοῦ *Λεόντιος*. Τὸ τρίτον μέρος, ἀπὸ τῆς σελίδος 29-41, περιέχει 59 αἰνίγματα ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων *παραμύθια βρετὰ* καλούμενα. Τούτων τὰ ἐννέα τοὐλάχιστον, πλήν τινων παραλλαγῶν, εἰσι κοινὰ καὶ ἡμῖν τοῖς ἐν Κωνσταντινουπόλει. Τὸ τέταρτον μέρος, ἀπὸ τῆς σελίδος 41-43, περιλαμβάνει διάφορα μοιρολόγια, περὶ ὧν δὲν ἀναφέρει ὁ συγγραφεὺς πότε καὶ ὑπὸ τίνων ᾄδονται. Ἐν τῷ πέμπτῳ μέρει, ἀπὸ τῆς σελίδος 45-49, εὑρίσκομεν ᾄσματα πέντε καὶ δέκα, ὧν πολλὰ ἀνεπίγραφα. Τὸ ἕκτον μέρος, ἀπὸ τῆς σελίδος 61-68, περιέχει 40 ποικίλου μέτρου καὶ μεγέθους βαυκαλήματα καὶ 9 διάφορα παιδικὰ ᾄσματα. Ἐν τῷ ἑβδόμῳ μέρει, ἀπὸ τῆς σελίδος 69-81, περιέχονται 150 παροιμίαι, ὧν αἱ πλεῖσται γνωσταί. Τὸ ὄγδοον μέρος, ἀπὸ τῆς σελίδος 83-84, περιέχει ἐν δυσὶ σελίσι λογοπαίγνιά τινα, προκύπτοντα μᾶλλον ἐκ τῆς τῶν συλλαβῶν συνηχήσεως ἢ ἐκ τοῦ νοῦ τῶν λέξεων. Τὸ δὲ ἔνατον καὶ τελευταῖον μέρος, ἀπὸ τῆς 85-95 σελίδος, περιλαμβάνει 124 δίστιχα καὶ δύο ᾄσματα, πάντα ἐρωτικῆς ὕλης. Ἐπειδὴ ἡ ὕλη, ἐξαιρουμένων μάλιστα τῶν κοινῶν, θεωρεῖται ἀνεπαρκὴς καὶ ἐστερημένη ἐπιστημονικῆς ἀκριβείας, τούτου ἕνεκα ἡ Ἐπιτροπὴ ἐπὶ τοῦ παρόντος περιορίζεται ἐπαίνους μόνον ν' ἀπονείμῃ τῷ φιλοπόνῳ συλλογεῖ, προτρέπουσα αὐτὸν ὅπως ἐν τῷ μέλλοντι καλῶς διασαφῇ τὰ πράγματα καὶ ἑρμηνεύῃ τὰς λέξεις.

14) Ἀριθμ. πρωτοκόλλου 234.

Θεοδώρου Μελίδου Συλλογὴ μύθων, φράσεων, ᾀσμάτων καὶ λογοπαιγνίων πεζῶν καὶ ἐμμέτρων ἐκ τῆς ἐπαρχίας Χαλδείας διὰ τὸ Ζωγράφειον διαγώνισμα.

Ἡ συλλογὴ αὕτη συγκειμένη τὸ ὅλον ἐκ σελ. 96 (σχήματος μεγάλου συνήθους χάρτου ταχυδρομικοῦ) περιέχει τὰ ἑξῆς:

Ἐν ταῖς σελίσι 1-84 παραμύθια ἑπτὰ, ὧν τὰ πλεῖστα σχοινοτενῆ·

ἐν σελίσιν 85-91 παροιμιώδεις φράσεις 91 τὸν ἀριθμὸν ἀξίας λόγου. Παρατηροῦμεν ὅμως ἐνταῦθα ὅτι δὲν ἀναφέρεται πότε γίνεται χρῆσις αὐτῶν, ἐπιγράφονται δὲ πᾶσαι παροιμιώδεις, ἐν ᾧ τινὲς μὲν ἐξ αὐτῶν εἰσιν ἁπλαῖ φράσεις (π. χ. ἐν σελ. 88: χώρας παιδία εἶναι· ἐν σελ. 89: κυροῦ παιδίν ἐν'· ἐν σελ. 87: 'ς τὰ μέσα ἐντῶκέ με — ἀτὸ καταμάεν στέκ', κτλ.), τινὲς δὲ γελωτοποιοί (ὡς ἐν σελ. 88 ὑπ' ἀριθ. 46: ντὸ τερεῖς με καὶ γελᾷς, νὰ φιλῇ σ' ὁ πορδαλᾶς). Ἐν σελ. 91-93 ἀνέκδοτα δίστιχα τῆς νίας ἐποχῆς 20. Ἐν ταῖς σελίσιν 93-95 λογοπαίγνια ἔμμετρα 20 τὸν ἀριθμόν. Ἐν τῇ 95 σελίδι ἕτερα 10 λογοπαίγνια πεζὰ κατὰ τὸν συλλογέα, ἐνῷ καὶ τούτων τὰ πλεῖστά εἰσιν ἔμμετρα. Ἐν τῇ 96 σελίδι τελευταῖον ἀνέκδοτόν τι σύντομον περὶ τῆς ὄρνιθος.

Ἡ συλλογὴ κατὰ τὸ ποιὸν καὶ ποσὸν ἀνταποκρινομένη πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ Ζωγραφείου διαγωνίσματος θεωρεῖται ἀξία τοῦ δεκαλίτρου βραβείου.

Καλῶς ποιήσας ὁ συλλογεὺς ἐρρόντισεν ὅπως ἐν ὑποσημειώσεσι μὴ μόνον ἑρμηνεύσῃ πολλὰς δυσλήπτους τοῦ κειμένου λέξεις, ἀλλὰ καὶ οὐκ ὀλίγας παρεμβάλῃ σχετικὰς φράσεις καὶ οὐκ ὀλίγους ὀνοματικοὺς καὶ ῥηματικοὺς τύπους μετὰ τῆς κλίσεως αὐτῶν. Εὐχῆς ἔργον ἦθελεν εἶναι, ἂν τοῦτ' αὐτὸ ἐποίει καὶ ἐπὶ τῶν παροιμιωδῶν φράσεων, τῶν διστίχων ᾀσμάτων καὶ λογοπαιγνίων.

15) Ἀριθμ. πρωτοκόλλου 237.

Συλλογὴ δημωδῶν παραμυθίων κτλ. κτλ. ὑπὸ Γεωργίου Κωνσταντινίδου.

Ὁ γνωστὸς ἡμῖν διὰ τριῶν προηγουμένων συλλογῶν ἐκ Καραγατσίου Ἀδριανουπόλεως

ἐλλόγιμος κ. Γ. Κωνσταντινίδης ἀπετέλεσεν ἐρέτος παχύτατον τεῦχος ἐκ 237 σελίδων, ἐν αἷς περιέλαβεν 6 παραμύθια μετὰ λεξιλογίου ἑρμηνευτικοῦ τῶν ἐν αὐτοῖς ἀπαντωσῶν λέξεων καὶ προσθέτου « Παραρτήματος λέξεων καὶ φράσεων μὴ ἀπαντωσῶν ἐν τοῖς παραμυθίοις ». Τὰ μὲν παραμύθια κατέχουσιν 146 σελίδας, τὸ δὲ λεξιλόγιον 90· καὶ ἐκεῖνα μὲν δὲν διασῴζουσι τὴν ἀφηγηματικὴν τοῦ λαοῦ χάριν, τὸ δὲ λεξιλόγιον κατέστησεν ὁ συλλογεὺς δοχεῖον παντὸς κοινοῦ τύπου καὶ πάσης κοινολεξίας, ἀφοῦ μεταξὺ ἀπειραρίθμων λέξεων μόλις εὕρομεν δεκάδα ἀξίαν ἰδίας ἐπισκέψεως. Οὕτως εἰς τὸ παρ' ἡμῖν κοινολεκτούμενον ἐπὶ χαριεντισμῷ *γωρατεύω* ἀποδίδει ὁ συλλογεὺς τὴν σημασίαν τοῦ συνδιαλέγεσθαι καὶ εἶτα τοῦ ἀποφασίζειν (σελ. 150, λέξ. 35, 41)· *ἔχει τὴν καταδίκ'* (σελ. 162 λέξ. 161), ἐπὶ τῆς σημασίας μεγάλου κακοῦ καὶ ζημίας· τὸ *ἀστοΐσε* ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ λησμονεῖν (ἀστοχεῖν), (σελ. 166, λέξ. 199)· τὰ *ρουδίσματα* ὡς δωρήματα, κατὰ μετάθεσιν, λέγει, τοῦ *δῶρα* (σελ. 182, λέξ. 57)· τὸ *ξεντόμ'σαν* ὡς ἐξετόπισαν = ἠνάγκασαν ν' ἀφήσῃ τὴν κατοικίαν του (σελ. 192, λ. 101 καὶ σελ. 213, λ. 70), ὅπου καὶ ἡ σημασία τοῦ *διαφεύγειν τὸν κίνδυνον* (σελ. 210, λ. 35)· τὸ *περίζισα* ὡς θλίβεσαι (σελ. 211, λέξ. 47)· τὸ *'γκουτάλιψε* = ἠρεύνησε διὰ ψηλαφήσεως παντοχοῦ (σελ. 211, λέξ. 50). Τὴν πτωχοτάτην ταύτην προσκομιδὴν κατ' οὐδὲν καθίστησι τιμιωτέραν ἡ ἐν τῷ ἐπισυνημμένῳ παραρτήματι ὕπαρξις 6 μόνον ἄλλων ἀσυνήθων λέξεων μεταξὺ 63, τὰς ὁποίας ἄπορον διὰ τί ἀποθησαυρίζει ὁ συλλογεύς, ἐπαίνων ἄλλως ἄξιος διὰ τὴν προσοχήν, ἣν κατέβαλε πρὸς πιστὴν ἀπομίμησιν τῆς ἐπιχωρίου προφορᾶς. Ἕνεκα λοιπὸν τῶν λόγων τούτων, ἀπορρίπτεται τὸ ἔργον ὡς ἀστοχῆσαν τοῦ σκοποῦ.

16) Ἀριθμ. πρωτοκόλλου 372.

Συμεὼν Α. Μανασσείδου, δημοδιδασκάλου, τοῦ ἐξ Αἴνου, « Βιβλίον ποικίλης γλωσσικῆς ὕλης » ἐπιγραφόμενον, περιέχει, ἐν σελίσι 273 μικροῦ σχήματος, παραμύθια 10, ᾄσματα πολύστιχα 5, ᾄσματα δίστιχα 304 καὶ αἰνίγματα 43.

Καὶ τὰ μὲν παραμύθια, ἀπὸ τῆς 1-165 σελίδος περιεχόμενα, ἔχουσι πάντως τὴν ἀξίαν αὐτῶν ὡς γεγραμμένα πιστότατα κατά τε τὴν φράσιν, τὴν λέξιν καὶ τὴν προφορὰν ἐκ τοῦ στόματος τοῦ λαοῦ, ἥτις ἀρετὴ πάντοτε ἐχαρακτήρισε τὰς συλλογὰς τοῦ ἐν τοῖς προμάχοις τοῦ παρόντος ἀγῶνος ἑκάστοτε ἀγωνισαμένου καὶ καλλινίκου, ὡς εἰκός, ἐξερχομένου κυρίου Μανασσείδου. Τὰ μὲν τούτων ἀνήκουσιν εἰς τὰ καθαρῶς παραμύθια, καθ' ἣν ἔννοιαν ἀποδίδωσιν εἰς τὴν λέξιν ὁ λαός, ἅπερ ἐνέχουσι σπουδαίας περιπετείας σπουδαίων ἀνθρώπων εἴτε ἀξιώματι εἴτε γένει εἴτε ἀρετῇ τινι μεγάλῃ, καὶ ἐν οἷς συμμετέχουσιν ὑπερφυᾶ καὶ ὑπερφυσικὰ ὄντα, Τελώνια καὶ Δράκοι, Στοιχειὰ καὶ Μάγοι καὶ ἄλλα τῶν δεινῶν, ἅπερ παραμύθια ἔχουσι τὰ σπέρματα καὶ τὴν ἀρχὴν αὐτῶν εἴτε εἰς τὴν τῶν Ἑλλήνων μυθολογίαν, εἴτε εἰς τὴν τῶν ἀσιανῶν λαῶν φαντασιώδη διηγηματολογίαν· τὰ δὲ λοιπὰ τῆς συλλογῆς εἰσι μᾶλλον μυθοπλαστικά, ἀνέκδοτα δυνάμενα νὰ ὀνομασθῶσιν, ἀποκλίνοντα μᾶλλον εἰς τὸ ἀστεῖον καὶ παιγνιῶδες, οὐχ ἧττον ὅμως ἀνήκοντα καὶ ταῦτα εἰς τὴν τάξιν τῶν ὑπὸ τοῦ ἀγῶνος ζητουμένων καὶ πάντως περισυλλεκτέα.

Τῶν πέντε ᾀσμάτων τῶν πολυστίχων, σελ. 165-173, τὰ μὲν τρία πρῶτά εἰσι σατυρικῆς φύσεως, παραλλαγαὶ δὲ ἄλλων προαποσταλέντων ὑπὸ ἄλλων συλλογίων, ὅπερ δὲν μειοῖ τὴν ἀξίαν τούτων, διότι ἴσα ἴσα ταῦτα, ἀπαντῶντα ἀπανταχοῦ τοῦ ἑλληνισμοῦ μετὰ τῶν ἀναπορεύκτων διὰ πολλοὺς λόγους παραλλαγῶν, συμβάλλουσιν ὅμως εἰς τὸ ζήτημα τὸ περὶ τῆς ἑνότητος τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς ὡς ἐν τοῖς πᾶσι στενῶς ἡνωμένης, τὰ δὲ δύο τελευταῖα ἀνάγονται εἰς τὴν τάξιν τῶν θρήνων ἢ τῶν ἐπιθανατίων ᾀσμάτων, τὸ πρῶτον ταῦτα, ἐξ ὧν γνωρίζομεν, ἀποσταλέντα.

Τὰ 304 ᾄσματα περιλαμβάνονται ἐν ταῖς σελίσιν 173-257, καὶ τούτων τινὰ μὲν φέρουσι τὴν σφραγῖδα τῆς ποιητικῆς ἀξίας τῶν παλαιοτέρων διστίχων, εἰσὶ δὲ καὶ τινα τὰ ἔχοντα πολλὴν τὴν πεζότητα, ὄντα μᾶλλον ἀνούσια στιχουργήματα καὶ ὁμοιοκαταληξίαι. Ὀλίγα δὲ καὶ τὰ ὄζοντα τῆς νεωτάτης ἑπτανησιακῆς μούσης.

Τὰ ἐν τέλει 43 αἰνίγματα (σελ. 259-273) εἰσὶν ἀνέκδοτα τὰ πλεῖστα· ἓν δὲ ἢ καὶ δύο φαίνονται ὄντα νεώτατα σχηματισθέντα, καίτοι ταῦτα φέρουσι τὸ ἔνδυμα τῆς λαϊκῆς γλώσσης.

Ἓν γένει δὲ ἡ συλλογὴ τοῦ κ. Μανασσείδου ἐστὶν ἀξία λόγου καὶ τῆς ὡρισμένης ἀμοιβῆς, λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν καὶ τῶν ἰδιαιτέρως ἀποσταλεισῶν αὐτοῦ μελῳδιῶν.

Καὶ αὗται μὲν αἱ συλλογαὶ τῆς γλωσσικῆς ὕλης, ἤδη δὲ μεταβαίνομεν εἰς τὰς συλλογὰς

ᾀσμάτων μετὰ τοῦ μέλους αὐτῶν γεγραμμένων.

Συλλογαὶ ᾀσμάτων δημοτικῶν μετὰ τοῦ μέλους αὐτῶν ἀπεστάλησαν, πλὴν τῆς ἤδη μνημονευθείσης τοῦ κ. Ἀριστοβούλου Χρηστίδου, τῆς ἐπισυνημμένης τῇ γλωσσικῇ αὐτοῦ ὕλῃ, καὶ πλὴν τῶν ἰδιαιτέρως ἀποσταλεισῶν συλλογῶν τοῦ τοιούτου εἴδους ὑπὸ τῶν κυρίων Μανασσείδου καὶ Φιλανθίδου, καὶ ἕτεραι τέσσαρες συλλογαὶ ᾀσμάτων, τὸ μὲν ἐν ἐκκλησιαστικῇ τὸ δὲ καὶ ἐν εὐρωπαϊκῇ μουσικῇ γεγραμμένων, ἤτοι ἡ συλλογὴ τῆς κυρίας (ἢ δεσποινίδος) Μαριγοῦς Σταθάκη ὑπ' ἀριθμ. πρωτοκόλλου 187, ἡ τοῦ κ. Μ. Φιλήντα ὑπ' ἀριθμ. πρωτοκόλλου 226, ἡ τοῦ κ. Φαρδῆ ὑπ' ἀριθμ. πρωτοκόλλου 49, καὶ ἡ τοῦ κ. Παχτίκου ὑπ' ἀριθ. πρωτοκόλλου 216. Ἀλλ' ἐκ τούτων ἡ τὴν κρίσιν αὐτῶν λίαν προθύμως ἀναλαβοῦσα καὶ φιλοπόνως διεκπεραιώσασα εἰδικὴ ἐπιτροπή, ἐκ τῶν κκ. Εὐστρατίου Παπαδοπούλου καὶ Π. Ζαχαριάδου συγκειμένη, ἔκρινεν ἀξίας βραβεύσεως μόνον δύο, ἤτοι τὴν συλλογὴν τοῦ κ. Φαρδῆ καὶ τὴν τοῦ κ. Παχτίκου, ἐπαίνους μόνον ἀπονείμασα τῇ κυρίᾳ (ἢ δεσποινίδι) Μ. Σταθάκη καὶ τῷ κ. Φιλήντᾳ, ὧν καὶ πράγματι ἄξιοι ἀμφότεροι, καθ' ὅσον μετὰ πολλῆς τῆς δεξιότητος μετέγραψαν τὰ ἐν ταῖς συλλογαῖς αὐτῶν δύσκολα μέλη. Ἐπειδὴ δὲ οὐκ εὐάριθμοι τυγχάνουσιν αἱ παρατηρήσεις αἱ ἐκ μέρους τῆς εἰδικῆς ἐπιτροπῆς γενόμεναι καὶ πρὸς τὰς τελευταίας ταύτας καὶ πρὸς τὰς προηγουμένας συλλογάς, ἐκρίθη καλὸν ὅπως δημοσιευθῶσιν ἅπασαι ἰδιαιτέρως μετὰ τῆς κρίσεως τῶν κκ. Εὐστρατίου Παπαδοπούλου καὶ Π. Ζαχαριάδου πρὸς ὁδηγίαν οὐ μόνον τῶν τὰς συλλογὰς ταύτας ἀποστειλάντων, ἀλλὰ καὶ ἑτέρων τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν μουσικῆς θεραπόντων, ὅσοι τυχὸν ἤθελον ἀποδυθῇ εἰς τὸν ἀγῶνα ἐν τῷ μέλλοντι.

Τοιαῦται καὶ τοσαῦται, κύριοι, αἱ εἰς τὸν Ζωγράφειον ἀγῶνα κατὰ τὸ λῆξαν συλλογικὸν ἔτος ἀποσταλεῖσαι συλλογαί, ἐξ αὐτῶν δὲ δύναταί τις νὰ εἰκάσῃ ὁπόση καὶ ὁποία ἐργασία ἐγένετο πρὸς ἐπισταμένην μελέτην καὶ κρίσιν τούτων ὑπὸ τῶν μελῶν τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ κατὰ πόσον αὕτη ἐξεπλήρωσε τὸ ἑαυτῆς καθῆκον. Αὕτη τοὐλάχιστον φέρει ἐν ἑαυτῇ τὴν πεποίθησιν ὅτι εὐσυνειδήτως καὶ κατὰ δύναμιν εἰργάσθη ἐν τῷ κύκλῳ αὐτῆς, ἤδη δ' ἀποχωροῦσα εὔχεται ἐκθύμως ὅπως ἡ διάδοχος αὐτῆς καὶ μείζονα εὕρῃ ἀφορμὴν ἐργασίας καὶ ἀγλαωτέρους ἐπιδείξηται καρποὺς τὰ μάλα τελεσφόρους πρὸς τὸν μέγαν, εὐγενῆ καὶ ὑψηλὸν σκοπόν, ὃν προτίθεται ὁ γεραρὸς καὶ παντὸς ἐπαίνου ἄξιος τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου ἀγωνοθέτης, ὁ ἐξοχώτατος Χρηστάκης Ζωγράφος, οὗ τὰ ἔτη εἴησαν πάμπολλα καὶ πανευδαίμονα.

ΛΟΓΟΔΟΣΙΑ

ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟ ΛΔ' ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΝ ΕΤΟΣ 1894-1895

ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΩΝ ΕΝ ΤΩι ΣΥΛΛΟΓΩι

ἀναγνωσθεῖσα κατὰ τὴν ἐπέτειον ἑορτὴν, ἐν τῇ ΑΣΙΓ' συνεδριάσει, τῇ 21 μαΐου 1895,

ὑπὸ τοῦ τέως προέδρου

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΜΑΛΙΑΔΟΥ

Παναγιώτατε δέσποτα, σεβασμιώτατοι ἱεράρχαι, κυρίαι καὶ κύριοι,

Ὅτε πρὸ τριάκοντα καὶ τεσσάρων ἐτῶν ἡ προηγηθεῖσα ἡμῶν καὶ ἀπωχημένη ἤδη μεγαλουργὸς ἐκείνη τῶν ὁμογενῶν λογίων γενεὰ συνελάμβανε τὴν ἰδέαν τῆς ἱδρύσεως τοῦ Συλλόγου τούτου ὡς οὐσιωδῶς πνευματικοῦ καὶ μορφωτικοῦ ἱδρύματος, σύμπαντες δὲ οἱ σύγχρονοι αὐτῶν ἔσπευδον ἵνα ὑποβοηθήσωσι τὸ μέγα τοῦτο ἔργον τῆς ὑψηλοτέρας διανοητικῆς μορφώσεως καὶ καλλιεργείας τῆς ἡμετέρας κοινωνίας, τοσοῦτος τότε ὀργασμὸς τῶν πνευμάτων ἐπεφάνη καὶ τηλικοῦτος ἐνθουσιασμὸς τὰς καρδίας πάντων κατέλαβεν, ὥστε κοινὴ καὶ ἐπιβλητικὴ τοῖς πᾶσιν ἀνάγκη ἐθεωρήθη ἡ συνεργασία τῶν ἀνδρῶν τοῦ πλούτου μετὰ τῶν ἀνδρῶν τῶν γραμμάτων, τούτου δ' ἕνεκα συχνάκις ἔβλεπέ τις τοὺς πλουσίους ἐμπόρους καὶ τραπεζίτας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης διηνεκῶς μετὰ τῶν λογίων συνεδριάζοντας καὶ συζητοῦντας περὶ σχολείων καὶ παιδευτικῆς μορφώσεως καὶ πολλὰς χιλιάδας λιρῶν ἐτησίως ἀφιεροῦντας εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Συλλόγου πρὸς θεραπείαν τῶν πολλῶν τοῦ γένους παιδευτικῶν ἀναγκῶν. Καὶ οἷα μὲν τὰ ἐντεῦθεν ἐπελθόντα ἀγαθὰ οὐ τοῦ παρόντος καταδεῖξαι, ἀλλ' ἡ στενὴ ἀλληλεγγύη, ἡ καὶ νῦν ἔτι τὸν Σύλλογον συνδέουσα μετὰ τῆς κοινωνίας, πάντως ἐκ τῆς συνεργασίας ταύτης προέκυψεν, ἐντεῦθεν δὲ καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς ἀνὰ πᾶν ἔτος δημοσίᾳ γινομένης ὑπὸ τοῦ Συλλόγου λογοδοσίας τῶν αὐτῷ πεπραγμένων· τούτου δ' ἕνεκα καὶ ἡ συγκαλοῦσα πάντας ἡμᾶς τελετὴ αὕτη τῆς σήμερον ἐστὶν ἐκ τῶν λαμπροτέρων ἑορτῶν, ἃς ἡ Κωνσταντινούπολις πανηγυρίζει ἀνὰ πᾶν ἔτος πρὸς τιμὴν καὶ δόξαν τῶν γραμμάτων. Ἀλλ' ἐὰν οἱ μεγάλοι ἐκεῖνοι ἄνδρες τοῦ πλούτου ὤχοντο ἀπιόντες, ἐὰν τούτου ἕνεκεν ἔπαυσαν πλέον αἱ διὰ παιδευτικοὺς σκοποὺς μεγάλαι πρὸς τὸν Σύλλογον χρηματικαὶ προσφοραί, οὐδ' ὑπάρχουσι πλέον πολλοὶ ἐκ τῶν νῦν πλουσίων οἱ φιλίως καὶ ἐλευθερίως τῷ Συλλόγῳ προσκείμενοι, οἱ λόγιοι ὅμως οὐδὲ πρὸς στιγμὴν ἔπαυσαν ἐργαζόμενοι καὶ τὸν μέγαν τοῦ ἱδρύματος τούτου σκοπὸν ὑπηρετοῦντες, ἅπασαν δὲ τὴν δραστηριότητα καὶ ἀφοσίωσιν αὐτῶν συνεκέντρωσαν εἰς τὸ καθαρῶς ἐπιστημονικὸν καὶ φιλολογικὸν μέρος τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ· καὶ ἐν τούτῳ ὥσπερ πρότερον οὕτω καὶ κατὰ τὸ λῆγον ἤδη ἔτος τοῦτο οἱ προσφιλοῖς ἑταῖροι ἀνέπτυξαν πᾶσαν τὴν σφριγῶσαν αὐτῶν ζωήν, δι' ὃ καὶ γηθοσύνως εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς σπεύδω νὰ διατυπώσω τὴν ἐν γένει εὐημερίαν καὶ προαγωγὴν τῶν ἡμετέρων ἔργων ὡς καὶ τὴν ἐν ταῖς καρδίαις πάντων κραταίωσιν τῆς ὑπολήψεως καὶ τοῦ γοήτρου τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου.

Ἀλλ' ἐν τῇ πρὸς τὰ πρόσω πορείᾳ ἡμῶν ῥίπτοντες τὰ βλέμματα πρὸς τὰς ὄπισθεν ἐρχομένας φάλαγγας τῶν ἐν τῷ ἐκπολιτιστικῷ ἡμῶν ἔργῳ συναγωνιζομένων ἑταίρων οὐχὶ ἄνευ βαθυτάτης θλίψεως καθορῶμεν ἐκάστοτε πολλοὺς ἐκ τῶν ῥωμαλεωτάτων συνεργατῶν ἀπολιπόντας ἡμᾶς ἐν στιγμαῖς, καθ' ἃς μεγίστην αὐτῶν εἴχομεν ἀνάγκην. Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἰδίᾳ αἱ ἀπώλειαι ἡμῶν ὑπῆρξαν λίαν ὀδυνηραί. Ὁ θάνατος τοῦ εὐεργέτου Στεφάνου Ζαρειροπούλου, ἐπιτίμου μέλους καὶ δωρητοῦ τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου, ἐστὶν ὁ κατ'

ἐξοχὴν καταθλίψας πάντας ἡμᾶς. Ὁ μεγάθυμος καὶ πολύκλαυστος οὗτος ἑταῖρος, οὗτινος ἡ ἔξοχος νοημοσύνη ἦν ἐφάμιλλος πρὸς τὴν ἄκρατον αὐτοῦ φιλογένειαν, νεαρὸς ἔτι μετεκόμισεν ἐκ τοῦ Βυζαντίου εἰς τὴν Ἑσπερίαν οὐ μόνον τῆς ἑλληνικῆς φιλοτιμίας, ἐπιχειρηματικότητος καὶ φιλοπονίας ἀλλὰ καὶ τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως τὸν ζωοπάροχον πυρῆνα. Ὁ κατὰ τὴν φιλομουσίαν, τὴν φιλογένειαν καὶ τὰς λοιπὰς ἀρετὰς μοναδικὸς οὗτος ἀνὴρ οὐ μόνον τὰ καθ' ἑαυτὸν ἐσκόπει, ἀλλὰ κοινὸς ἁπανταχοῦ τῶν σχολῶν τοῦ γένους καθίστατο προστάτης καὶ ἀρωγός· καὶ ἡ μὲν ἀδρᾷ δαπάνῃ εἰς τὸ διηνεκὲς ἐκτύπωσις τῶν γνωστῶν γεωγραφικῶν αὐτοῦ χαρτῶν καὶ ἡ δώρησις αὐτῶν πρὸς πάσας τὰς σχολὰς ἀποτελεῖ ἄρθιτον μνημεῖον τῆς φιλομουσίας τοῦ ἀνδρός, οἱ δὲ ἐν τῇ ξενιτείᾳ εὐπρεπεῖς καὶ πολύαθλοι ἀγῶνες αὐτοῦ διὰ γενναίων εἰς τὸ διηνεκὲς χρηματικῶν χορηγιῶν ὑπὲρ τοῦ φωτισμοῦ τοῦ γένους καὶ πρότερον μὲν, ἀλλὰ καὶ ἐσχάτως διὰ τῆς ἀξιομιμήτου καὶ μοναδικῆς διαθήκης αὐτοῦ ἐκφαντορικῶς ἐκδηλωθέντες, ἔσονται ἐσαεὶ τῆς μεγάλης καὶ φιλοπάτριδος ψυχῆς αὐτοῦ τὸ εὐφραδέστατον ὑπόμνημα. Ἀλλὰ μὴ δύναταί τις νὰ λησμονήσῃ τὴν ἐκλιποῦσαν ἡμᾶς θελκτικὴν μοῦσαν τοῦ ἐξόχου ποιητοῦ Ἀχιλλέως Παράσχου καὶ μὴ αἰσθανθῇ τὰς λεπτοτέρας καὶ βαθυτέρας τῆς καρδίας αὐτοῦ χορδὰς θιγομένας μετ' ἀφάτου συγκινήσεως διὰ τὸ ἔξοχον ποιητικὸν τάλαντον καὶ διὰ τὰ μεγάλα καὶ εὐγενῆ αἰσθήματα τοῦ ἐνδόξου ἀνδρὸς, ὅστις καὶ τὸ βῆμα τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου ἐτίμησεν ἀπαγγείλας ἀπαράμιλλα τῆς μούσης αὐτοῦ προϊόντα; Τοὺς ἐξόχους τούτους ἄνδρας ἐπηκολούθησαν ἐν τῷ ἔργῳ τῆς μοιραίας καταστροφῆς: ὁ διάσημος ἄγγλος ἑλληνιστὴς καὶ καθηγητὴς τοῦ ἐν Ἐδιμβούργῳ πανεπιστημίου John Stuart Blackie, ὃς καὶ ἀγωνοθέτημα ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ πατρίδι ἔθηκεν ὑπὲρ τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων· ὁ σορὸς καὶ χαριέστατος ἅμα καθηγητὴς τῆς ἀρχαιολογίας καὶ τοπογραφίας τοῦ ἐν Καινιξβέργῃ πανεπιστημίου καὶ τῆς καθ' ἡμᾶς λαλουμένης γλώσσης ἐντριβέστατος Gustav Hirschfeld, ὁ καὶ τὰς ἀνασκαφὰς ἐντολῇ τοῦ μεγάλου Κουρτίου ἐν Ὀλυμπίᾳ ἐνεργήσας καὶ τὸν ἡμέτερον Σύλλογον καὶ θερμῶς φιλήσας καὶ πολλάκις ἐπισκεφθείς· ἀμφότεροι δὲ οὗτοι ἐπίτιμα τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου μέλη ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν διετέλουν· καὶ ὁ Ἀνδρέας Κουντουριώτης, μέγας αὐλάρχης τῆς Α. Μ. τοῦ βασιλέως τῶν Ἑλλήνων καὶ ἄλλοτε πρεσβευτὴς ἐνταῦθα, μέλος ἐπίσης ἐπίτιμον τοῦ Συλλόγου καὶ πολλαχῶς αὐτὸν ὠφελήσας. Ἐπὶ τέλους δὲ μνημονεύομεν τοῦ διακεκριμένου τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων καθηγητοῦ ἐν τῷ ἐν Πετρουπόλει πανεπιστημίῳ Γαβριὴλ Δεστούνη, ἀντεπιστέλλοντος μέλους τοῦ Συλλόγου καὶ πολλαχῶς αὐτὸν ὑπηρετήσαντος. Πρὸς τὰς οἰκογενείας πάντων τῶν θρηνουμένων τούτων ἑταίρων ὁ Σύλλογος ἐξέφρασε τὴν θλῖψιν αὐτοῦ, εὔφημον δὲ μνείαν καὶ περιληπτικὴν τῶν ἔργων καὶ τῆς ἀξίας αὐτῶν ἀναγραφὴν δημοσίᾳ ἐποίησεν ὁ πρόεδρος ἐν ταῖς συνεδρίαις τοῦ Συλλόγου.

Ἀλλ' ὅσον λυπηρὰ καὶ ἂν ὦσι τὰ κενὰ, ἅπερ ὁ θάνατος ἐν ταῖς τάξεσιν ἡμῶν ἀπειργάσατο, ταῦτα ἕτεροι νέοι καὶ σφριγῶντες σκαπανεῖς ἔσπευσαν νὰ συμπληρώσωσι· καὶ ὡς ἐπίτιμα μέλη κατὰ τὸ λῆξαν συλλογικὸν ἔτος ἐξελέγησαν, τῇ προτάσει τοῦ προεδρείου, δι' ἀνευφημιῶν μὲν ἡ Α. Θ. Π. ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης Ἄνθιμος ὁ Ζ', ὅστις οὐ μόνον διὰ θερμῶν εὐχῶν καὶ εὐλογιῶν κατὰ τὴν ἐπίδοσιν τοῦ διπλώματος τὸν Σύλλογον κατέστεψεν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἰσχυρὰν τῆς μητρὸς Ἐκκλησίας ἀντίληψιν ἐν τοῖς ἡμετέροις ἔργοις προθύμως πάνυ ἐπηγγείλατο· παμψηφεὶ δὲ καὶ μάλα γηθοσύνως ἡ Α. Ἐξ. ὁ πρεσβευτὴς τῆς Α. Μ. τοῦ βασιλέως τῆς Σερβίας κ. Βλάδαν Γεώργεβιτζ, ἰατρὸς διακεκριμένος, πολιτικὸς δοκιμώτατος καὶ εἷς τῶν μᾶλλον περιωτισμένων καὶ ἀκμάτων συγγραφέων τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος· ὁ διακεκριμένος ἐν Τεργέστῃ λόγιος καὶ δημοσιογράφος κ. Διονύσιος Θερειανός, ὁ καὶ ἑαυτὸν καὶ τὸ ἔθνος ἡμῶν τιμήσας διὰ τῶν λαμπρῶν αὐτοῦ συγγραφῶν· καὶ τέλος ὁ ἐν Rouen τῆς Γαλλίας διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας καὶ θεολογίας πρεσβύτερος κ. Emmanuel Auvray, ὁ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἄριστα χειριζόμενος. Ἀντεπιστέλλοντα μέλη ἐξελέγησαν ὁ κ. Ἀλέξιος Νικολάγεβιτζ Δερεβίνσκη, καθηγητὴς τῆς φιλολογίας καὶ ἀρχαιολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ὀδησσοῦ· ὁ καθηγητὴς τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐν τῷ τῆς Ἀθήνης πανεπιστημίῳ κ. Jean Dihigo· ὁ διευθυντὴς τοῦ πολιτικοῦ γραφείου τῆς Α. Μ. τοῦ βασιλέως τῆς Σερβίας Μιχαὴλ Μιλίτσεβιτς· ὁ ἰδιαίτερος ἰατρὸς τῆς Α. Βασ. Μ. καθηγητὴς κ. Γεώργιος Γιοβάννοβιτζ καὶ ὁ ἐν Παραμυθίᾳ διακεκριμένος ἰατρὸς κ. Δ. Παναγιωτίδης. Ὡς τακτικὰ δὲ μέλη προσῆλθον οἱ ἑξῆς δέκα καὶ ὀκτὼ, ἀνήκοντες εἰς

διαφόρους τῶν ἐπιστημῶν καὶ τοῦ ἐμπορίου κλάδους, ἤτοι οἱ κκ. Ἰάκωβος Λαγκάδης, Πέτρος Ἀποστολίδης, Κωνσταντῖνος Σαραφόπουλος, Ἀθανάσιος Ἰωάννου, Ἠλίας Δασσαρήτης, Κωνσταντῖνος Ἰσμυρλῆς, Γουλιέλμος Πατρικόπουλος, Νικόλαος Μουτσάκης, Bertrand Bareilles, Μιλᾶνος Ἀποστόλοβιτζ, Ἀντώνιος Ἀρτεμιάδης, Γεώργιος Παχτῖκος, Ζαχαρίας Φυτίλης, Εὐστάθιος Ἰωάννου, Ἀνδρέας Ῥίτσος, Ἰωάννης Φάχρης, Κωνσταντῖνος Σισμάνογλους καὶ Ἐδουάρδος Σνάιδερ.

§

Οἱ τοῖς δυσχερέσι τοῦ προέδρου ἔργοις συναντιληφθέντες κοσμήτορες καὶ προσφιλεῖς συνεργάται, ἤτοι οἱ κκ. Μιχαὴλ Κεφάλας καὶ Κωνσταντῖνος Μεταξᾶς, ἀντιπρόεδροι, ὁ γενικὸς γραμματεὺς κ. Χρ. Πανταζίδης, ὁ εἰδικὸς κ. Παναγ. Νικολόπουλος, ὁ βιβλιοφύλαξ κ. Ν. Παπαγιαννόπουλος, ὁ ταμίας κ. Δημ. Μηλιώτης καὶ ὁ λογιστὴς κ. Διον. Κοντογεώργης ἐκθύμως καὶ μετ' ἀφοσιώσεως ἐργασθέντες ἐν τοῖς ποικίλοις καὶ σπουδαίοις ἔργοις, ἅτινα τὸ προεδρεῖον ἀπησχόλησαν, ἀνταπεκρίθησαν πληρέστατα εἴς τε τὰς ἐμὰς καὶ εἰς τὰς τοῦ Συλλόγου προσδοκίας, δι' ὃ καὶ ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου ἀμέριστον ἀπονέμω πᾶσιν αὐτοῖς τὴν ἐμὴν εὐγνωμοσύνην καὶ τὴν πλήρη τοῦ Συλλόγου εὐαρέσκειαν.

§

Γνωστὸν τοῖς πᾶσιν ἐστὶν ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως αὐτοῦ οὐδέποτε ἠρκέσθη εἰς τὸ ἁπλῶς ὑπάρχειν καὶ ζῆν, τοῦθ' ὅπερ ἄλλως καὶ ἔστι τι, καθ' ὅσον ζῆν ἐστὶν αὐτὸ τὸ ἐνεργεῖν, ἀλλ' ἀείποτε διὰ τοῦ πνεύματος ἔδρασεν ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς κοινωνίᾳ, τοῦτο δὲ λίαν ἐστὶ φυσικόν, διότι καὶ οἱ ἐν αὐτῷ δρῶντες εἰσὶν οἱ διὰ τοῦ πνεύματος μᾶλλον ζῶντες· δι' ὃ καὶ μετ' εὐαρεσκείας ἀγγέλλω ὅτι καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο διὰ ποικίλης σοφίας ἀνακοινώσεων ὑπὸ ἐπιλέκτων αὐτοῦ μελῶν ἀναγνωσθεισῶν ἐν ταῖς εἴκοσι καὶ τρισὶ τακτικαῖς αὐτοῦ συνεδρίαις ἐτήρησεν ὑψηλὰ τὴν αὐθεντίαν καὶ τὸ ἐπιστημονικὸν αὐτοῦ ἀξίωμα. Καὶ ὁ μὲν κ. Χρ. Πανταζίδης ἐν τέσσαρσι συνεδρίαις ἀνεκοινώσατο ἡμῖν ἀξιόλογον πραγματείαν περὶ τῶν ἐν Εὐξείνῳ Πόντῳ ἑλληνικῶν ἀποικιῶν, ἐν ἑτέρᾳ δὲ περὶ τῆς ἐν Σινώπῃ ἑλληνικῆς σχολῆς κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα, καὶ ἐν ἑτέρᾳ περὶ παιδεύσεως ἐν Βυζαντίῳ κατὰ τὴν Μακεδονικὴν δυναστείαν. Ὁ δὲ πολυμαθὴς γερμανὸς κ. Albert Thumb ἀνέγνω ἑλληνιστὶ γλαφυρὰν πραγματείαν περὶ Τσακώνων. Ὁ κ. Ἀθανάσιος Ἰωάννου ἀνεκοινώσατο ἐν μιᾷ συνεδρίᾳ περὶ τῆς καθόλου φυσικῆς καὶ βιομηχανίας. Ὁ κ. Μ. Γεδεὼν ἐν τρισὶ συνεδρίαις ἐπραγματεύθη περὶ τοῦ βαθμιαίου καταρτισμοῦ τοῦ Βυζαντινοῦ ἑορτολογίου. Ὁ κ. Ἐδουάρδος Σνάιδερ ἐν μιᾷ συνεδρίᾳ περὶ Ὀμβρικῶν καὶ Ὀσκικῶν ἐπιγραφῶν. Ὁ κ. Δ. Παναγιωτίδης διὰ τοῦ γεν. γραμματέως ἀνεκοινώσατο ἡμῖν περὶ Φωτικῆς ἐν Παραμυθίᾳ, ὡς καὶ Συμβολὰς εἰς τὴν μέσην ἱστορίαν τῆς Θεσπρωτίας. Ὁ κ. Μηλιόπουλος, ἐπίσης διὰ τοῦ γεν. γραμματέως, πραγματείαν ἐπιγραφομένην Ποῦ ἔκειντο τὰ Ὀνωράτου. Ὁ κ. Μ. Κ. Παρανίκας, ὡσαύτως διὰ τοῦ γεν. γραμματέως, δύο ἀνακοινώσεις, ἤτοι Περὶ τῶν σχολῶν Ἀγράφων καὶ Περὶ τῆς ἐν Θεσσαλίᾳ Τρίκκης κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα. Ὁ κ. Γ. Θεοδωρίδης διὰ τοῦ κ. Ν. Παπαγιαννοπούλου Ἐπιγραφικὰ ἀρχαιοτήτων ἐκ Βαλτζικίου. Ὁ κ. Ἀλέξανδρος Λαυριώτης διὰ τοῦ εἰδικοῦ γραμματέως Περὶ τῆς πρώτων τυπωθείσης ἐν Φλωρεντίᾳ βίβλου τοῦ Ὁμήρου καὶ διὰ τοῦ γεν. γραμματέως Περὶ Μανουὴλ τοῦ Μοσχοπούλου. Ἡ Α. Ἐξ. ὁ πρεσβευτὴς κ. Βλάδαν Γεώργεβιτζ Περὶ τῆς ἐκπολιτιστικῆς τοῦ Βυζαντίου ἐπιδράσεως ἐπὶ τοῦ σερβικοῦ ἔθνους. Ὁ κ. Κόπασης Περὶ τῆς ἐν Κρήτῃ ἀρχαίας πόλεως Λύττου, καὶ τελευταῖον ἡ Φιλολογικὴ ἡμῶν Ἐπιτροπὴ διὰ τοῦ εἰσηγητοῦ αὐτῆς κ. Φιλίππου Τάγη ἐμβριθῆ αὐτῆς κρίσιν ἐπὶ τοῦ ὑπομνήματος τοῦ κ. Α. Χρηστίδου, ἰατροῦ, περὶ μεταρρυθμίσεως τοῦ προγράμματος τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης. Πολλὰ τῶν ἀνακοινωθέντων ἡμῖν ἔργων τούτων διακρίνονται διὰ τὴν ἐμβρίθειαν καὶ πολυμάθειαν τῶν ὑτηρῶν ἡμῶν ἀγορητῶν· ἰδίως ὅμως ὀφείλω νὰ ἐξάρω τὴν σοφὴν καὶ γλαφυρὰν πραγματείαν τῆς αὐτοῦ ἐξοχότητος τοῦ προσφιλοῦς ἡμῖν ἑταίρου, τοῦ πολυμαθοῦς καὶ διακεκριμένου συγγραφέως καὶ διπλωμάτου κ. Βλάδαν Γεώργεβιτζ, ὅστις μετὰ θαυμαστῆς εὐχερείας καὶ κυριολεξίας καὶ ἴσα ἡμῖν χειρίζεται τὴν καθαρεύουσαν ἑλληνικὴν γλῶσσαν.

Ἐκτὸς τῶν τακτικῶν αὐτοῦ συνεδριῶν ὁ Σύλλογος πολλάκις συνῆλθεν ἐν ἐκτάκτοις συνεδρίαις, καθ' ἃς ἀνεγνώσθησαν αἱ διάφοροι ἐκθέσεις τῶν κοσμητόρων καὶ τῶν διαφόρων αὐτοῦ Ἐπιτροπῶν καὶ τὰς τῶν νέων αὐτοῦ κοσμητόρων ἀρχαιρεσίας ἐτέλεσε.

Μετὰ χαρᾶς καὶ ἐνδομύχου ἱκανοποιήσεως δύναμαι ἔτι νὰ βεβαιώσω ὅτι διὰ τῶν δημοσίων αὐτοῦ διαλέξεων ὁ ἡμέτερος Σύλλογος ἀνέκαθεν ἐκτήσατο τὴν συμπάθειαν τοῦ δημοσίου καὶ νῦν ἔτι οὗτός ἐστι τὸ δημοτικώτερον τῶν παρ' ἡμῖν ἱδρυμάτων, ἐν δὲ τῇ γνώμῃ καὶ τῇ καρδίᾳ πάντων τῶν διανοουμένων προνομιοῦχός τις γωνία μένει πάντοτε πεφυλαγμένη δι' αὐτόν· οὐδεὶς ἄρα φόβος λήθης ἢ ἀδιαφορίας ὑφίσταται καὶ διὰ τὸ μέλλον. Τὸ ἐνδιαφέρον δὲ τοῦτο πάντοτε καὶ ὑπὸ πάντων μετὰ ζωηρότητος ἐκδηλοῦται πρὸς τοὺς ἡμετέρους ἀγορητάς, οἵτινες καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο διὰ τῶν ἐκλεκτῶν καὶ σπουδαίων αὐτῶν διαλέξεων ἐπιτηδείως τὸν πόθον πρὸς τὸ εἰδέναι ἐν ταῖς ψυχαῖς τῶν ἀκροατῶν αὐτῶν ἀνεζωπύρησαν. Καὶ διαλέξεις μὲν κατὰ τὸ συλλογικὸν τοῦτο ἔτος ἔσχομεν τριάκοντα καὶ τρεῖς, ἀγορητὰς δὲ εἴκοσιν. Ἐκ τούτων διελέξαντο: ὁ αἰδεσιμώτατος κατηχητὴς τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου κ. Κ. Παρίτσης Περὶ τοῦ ἀποστόλου Παύλου ἐν δυσὶ διαλέξεσιν· ἡ ἰλλόγιμος κ. Σαπφὼ Λεοντιὰς Περὶ τοῦ νέου προγράμματος τῆς ἐκπαιδεύσεως ἐν δυσὶ διαλέξεσιν· ὁ ἰατρὸς κ. Γ. Ἀκεστορίδης Περὶ τῆς χρήσεως τοῦ πετρελαίου ἐν τῇ οἰκιακῇ οἰκονομίᾳ ἐν μιᾷ διαλέξει, ἐν δευτέρᾳ Περὶ τῆς ἐπικρατούσης ἐπιδημίας τῆς εὐλογίας, καὶ ἐν τρίτῃ Περὶ τῆς ὑγιεινῆς τῶν κατοικιῶν· ὁ κ. Ἀθανάσιος Ἰωάννου Περὶ τῶν αἰτίων τῶν σεισμῶν, τὰ ὁποῖα πρεσβεύει τὴν σήμερον ἡ ἐπιστήμη, ἐν μιᾷ διαλέξει, ἐν ἑτέρᾳ Περὶ τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος καὶ τῆς ζώσης φύσεως μετὰ πειραμάτων, καὶ ἐν ἑτέρᾳ Περὶ ποτίμου ὕδατος ὑπὸ ὑγιεινὴν ἔποψιν· ὁ ἰατρὸς κ. Α. Τουργούτης ἐν δυσὶ διαλέξεσι Περὶ τῶν τοῦ ὑπνωτισμοῦ παραδόξων· ὁ κ. Μ. Γεδεὼν ἐν μιᾷ μὲν διαλέξει Περὶ τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρονογράφους, ἐν ἑτέρᾳ δὲ Περὶ τοῦ δικαίου τῆς χειροτονίας τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως· ὁ κ. Μ. Αὐθεντόπουλος ἐν δυσὶ διαλέξεσι Περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ἔργου τῆς μητρὸς καὶ τοῦ σχολείου· ὁ κ. Δ. Οἰκονομίδης Περὶ Εὐριπίδου ἐν μιᾷ διαλέξει· ὁ κ. Κ. Ἰσμυρλῆς Περὶ ὑγρασίας ἐν γένει καὶ περὶ τῶν μέσων τῆς ἀπ' αὐτῆς ἀπαλλαγῆς τῶν οἰκοδομῶν ἐν μιᾷ διαλέξει· ὁ κ. Παναγ. Νικολόπουλος Περὶ υἱοθεσίας παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις ἐν μιᾷ διαλέξει· ὁ κ. Ὀδ. Ἀνδράδης Περὶ τῆς τέχνης τοῦ καλῶς λέγειν ἐν μιᾷ διαλέξει· ὁ κ. Χρ. Πανταζίδης Περὶ γάμου ἐν δυσὶ διαλέξεσι καὶ Περὶ καθήκοντος τῶν γονέων ἐν ἑτέρᾳ διαλέξει· ὁ κ. Κωνστ. Μεταξᾶς Ἀναμνήσεις ἐκ τῆς ἀπὸ Βομβάης εἰς Κωνσταντινούπολιν παλινοστήσεως αὐτοῦ ἐν μιᾷ διαλέξει· ὁ κ. Ἠλίας Δασσαρήτης Περὶ τῶν ἐν τοῖς σχολείοις παιδαγωγικῶν τιμωριῶν ἐν μιᾷ διαλέξει· ὁ κ. Μ. Κεφάλας Περὶ λατινικῶν λέξεων ἐν τῇ δημώδει γλώσσῃ ἐν μιᾷ διαλέξει· ὁ κ. Ἠλ. Βαλσαμάκης Περὶ χαλάζης ἐν δυσὶ διαλέξεσιν· ὁ κ. Ἰωακεὶμ Βαλαβάνης Περὶ τοῦ Ἀχιλλέως Παράσχου ἐν μιᾷ διαλέξει· ὁ διαπρεπὴς καθηγητὴς τοῦ παλαιφάτου τοῦ Παταβίου (Padua) πανεπιστημίου κ. Ἀχιλλεὺς de Giovannini, ἀδείᾳ τοῦ προέδρου, διελέξατο ἅπαξ ἰταλιστὶ Περὶ νευροπαθείας (sur la nevrose)· ὁ κ. Γ. Παχτίκος ἐν μιᾷ διαλέξει Περὶ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς μουσικῆς μετ' ἐκτελέσεως ἀρχαίων μελῳδιῶν ἐπὶ ἁρμονίου καὶ διὰ χοροῦ· καὶ τέλος ὁ διάσημος λόγιος, νομοδιδάκτωρ καὶ φιλόσοφος κ. Ι. Σκαλτσούνης ἐν μιᾷ διαλέξει Περὶ ψυχῆς καὶ ἁρμονίας θρησκείας καὶ ἐπιστήμης. Πρὸς πάντας τοὺς σοφοὺς καὶ προσφιλεῖς τούτους ἀγορητὰς δίκαιον κρίνω νὰ ἐκφράσω τὰς θερμὰς τοῦ Συλλόγου εὐχαριστίας δι' οὓς ἑαυτοῖς ἐπέβαλον μόχθους χάριν καὶ τοῦ γοήτρου τοῦ Συλλόγου καὶ τῆς εἰς ἁπάσας τὰς τάξεις τῆς ἡμετέρας κοινωνίας διαδόσεως τῶν φώτων. Πλὴν ὅμως τούτων, ἐν τῷ ψηφισθέντι κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 14 νοεμβρίου 1894 προγράμματι τῶν δημοσίων διαλέξεων ἐνεγράφησαν ὡς διαλεξόμενοι καὶ ἕτεροι, οἷον ὁ κ. Σ. Ι. Βουτυρᾶς διὰ τρεῖς διαλεξεις «Σκηνογραφίας ἐκ τοῦ βυζαντινοῦ βίου»· ὁ κ. Δ. Γ. Μοστρᾶτος διὰ μίαν «Φιλοσοφικήν»· ὁ κ. Ἀλ. Εὐσταθιανὸς διὰ δύο «Φυσικομαθηματικά»· ὁ κ. Στ. Βραχάμης διὰ μίαν «Φυσικήν»· καὶ ὁ κ. Ἰωακεὶμ Βαλαβάνης διὰ μίαν «Λαογραφικὴν Μικρᾶς Ἀσίας»· ἀλλ' ἅπαντες οὗτοι ἀπέστησαν τοῦ καθήκοντος αὐτῶν, οὐκ οἴδαμεν τίνων ἕνεκα λόγων.

Πολλοὶ πολλάκις ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου ἐξήνεγκον τὴν γνώμην ὅτι αἱ διαλέξεις τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου, γινόμεναι ὡς γίνονται, πολὺ μὲν τὸ ὁμογενὲς δημόσιον γνωστικῶς ὠφελοῦσιν, ἀλλ' ἡ ὠφέλεια αὕτη δὲν ἐξικνεῖται μέχρι τοῦ λαοῦ, τοῦ πολλοῦ δῆλα δὴ πλήθους, καὶ διὰ τοῦτο ἀναγκαῖον ἡγοῦνται ὅπως, τοῦ χρόνου τῆς ἀναθεωρήσεως τοῦ ἡμετέρου Κανονισμοῦ ἐπιστάντος, ληφθῇ πρόνοια περὶ μεταρρυθμίσεως τῶν δημοσίων διαλέξεων, εἰς τρόπον ὥστε καὶ τὸ νῦν γινόμενον νὰ γίνηται,

ἀλλ' ἀραιότερον, καὶ ὁ δὴ πάντων μέγιστον, καὶ μαθήματα χάριν τοῦ λαοῦ συστηματικῶς νὰ διδάσκωνται. Τὸ ἔργον ὅμως τοῦτο, ὅσον εὐχερὲς καὶ ἂν ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνηται, εἶναι ἐν τούτοις λίαν δυσχερὲς καὶ δυσεπίτευκτον πολλῶν ἕνεκα λόγων, καὶ ἰδίᾳ τῶν ὅρων, ὑφ' οὓς ἡ ἡμετέρα κοινωνία καὶ ἰδιαιτέρως αἱ ἐργατικαὶ τάξεις διατελοῦσι παρ' ἡμῖν· οὐδὲν ἧττον τὸ πρᾶγμα, ἕνεκα τῶν πολλῶν αὐτοῦ πνευματικῶν καὶ ἠθικῶν ὠφελειῶν, εἶναι ἄξιον τῆς μελέτης καὶ μερίμνης ἡμῶν.

§

Ὁ ἡμέτερος Σύλλογος, πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν πολλῶν καὶ ποικίλων αὐτοῦ σχέσεων καὶ συμφερόντων ὑλικῶν τε καὶ ἐπιστημονικῶν, τὸ μὲν μετὰ πολλῶν κοινοτήτων καὶ σχολῶν, πρὸς ἃς πέμπει τὰς ἰδίας αὐτοῦ ἐκδόσεις, τοὺς γεωγραφικοὺς χάρτας τοῦ ἀοιδίμου Στ. Ζαφειροπούλου, τοὺς ἐκδοθέντας συγγραφεῖς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης καὶ ἐκ τῶν πολλαπλῶν ἔστιν ὅτε βιβλίων τῆς ἑαυτοῦ βιβλιοθήκης, τὸ δὲ μετὰ διασήμων λογίων καὶ ἐπιστημόνων ἡμετέρων τε καὶ εὐρωπαίων, καὶ μετὰ τῶν ἐπιστελλόντων αὐτῷ εἴτε τὰ ἑαυτῶν βιβλία εἴτε τὰ ὑποβαλλόμενα τοῖς ἡμετέροις διαγωνίσμασιν ἔργα πρὸς κρίσιν, εὑρίσκεται εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ τηρῇ ἐκτεταμένην καὶ πολύμοχθον καὶ πολλὰς ἑκατοντάδας ἀριθμῶν ἐν συνόλῳ φέρουσαν ἀλληλογραφίαν· καὶ ὡς πρὸς τοῦτο δὲ ἄσμενος ὁμολογῶ ὅτι ὁ ἡμέτερος γενικὸς γραμματεὺς κ. Χρ. Πανταζίδης, μεθ' ὅλας τὰς ἰδιαιτέρας καὶ τὰς ἐκ τοῦ ἐπαγγέλματος αὐτοῦ ἀσχολίας, ἐδυνήθη νὰ ἐκτελέσῃ ἐπαρκῶς τὸ ἑαυτοῦ καθῆκον.

Τοῦ λόγου ὄντος ἐνταῦθα περὶ τῶν ἡμετέρων ἐπιστημονικῶν σχέσεων μετὰ λύπης ἐξαγγέλλω ὑμῖν ὅτι ἐνῷ προθύμως ὁ ἡμέτερος Σύλλογος ἀνταποκριθεὶς εἰς τὴν εὐγενῆ καὶ τιμητικὴν πρόσκλησιν τοῦ ἐν Βουδαπέστῃ κατὰ τὸν παρελθόντα αὔγουστον συγκροτηθέντος παγκοσμίου συνεδρίου ὑγιεινῆς καὶ δημογραφίας διώρισεν ἀντιπροσώπους αὐτοῦ τοὺς τὴν ἀντιπροσωπείαν ταύτην αἰτησαμένους κκ. Σπ. Ζαβιτζάνον, Π. Ἀπέρην καὶ Στ. Βραχάμην καὶ παρέσχεν ἅμα αὐτοῖς τὰ πρὸς τοῦτο διαπιστευτήρια, οἱ ἀντιπρόσωποι ἡμῶν οὗτοι δὲν θέλω νὰ εἰπω ὅτι ἀμελῶς πρὸς τὸ ἑαυτῶν καθῆκον προσηνέχθησαν, ἀλλὰ μόνον ὅτι κατέλιπον δυστυχῶς ἀναντιπροσώπευτον τὸν ἡμέτερον Σύλλογον δι' οὓς αὐτοὶ μόνοι οἶδασι λόγους.

§

Ἡ βιβλιοθήκη τοῦ Συλλόγου, τῇ ἐπιμελείᾳ τοῦ βιβλιοφύλακος κ. Νικήτα Παπαγιαννοπούλου, ἐξηκολούθησε σταθερῶς τὸ ἔργον τοῦ πλουτισμοῦ αὐτῆς· καὶ προσηνέχθησαν μὲν αὐτῇ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο παρὰ διαφόρων διαφόρου ὕλης βιβλία ἐκ τόμων 65 καὶ τευχῶν 25, ἠγοράσθησαν δὲ καὶ 106 τόμοι χρησίμων βιβλίων, ἔτι δὲ καὶ ἀνταλλαγὴ τοῦ ἡμετέρου περιοδικοῦ ἐγένετο μετὰ τῶν δημοσιεύσεων τῶν ἐν Σουηδίᾳ καὶ Νορβηγίᾳ πανεπιστημίων τῆς Οὐψάλης καὶ τοῦ Λούνδ. Ἠγοράσθησαν ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου βιβλιοφύλακος τὰ ἑξῆς, ἤτοι 90 τόμοι διαφόρων τοπογραφικῶν μονογραφιῶν, ὁ β' τόμος τῆς Σειρᾶς 51 ὑπομνηματιστῶν εἰς τὴν Ὀκτάτευχον, πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ ὑπάρχοντος σώματος, 15 τόμοι τῆς Delicіæ Eruditorum καὶ τὰ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐν Παρισίοις ἐκδοθέντα τεύχη τῆς Μεγάλης Γαλλικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας, εἰς ἣν ἀπ' ἀρχῆς τῆς ἐκδόσεως αὐτῆς ὁ Σύλλογος ἐστὶ συνδρομητής. Ἐν ταῖς τῇ ἡμετέρᾳ βιβλιοθήκῃ ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς προσφοραῖς καταλέγεται αἱ δημοσιεύσεις τῶν ἐτῶν 1891 καὶ 1892 τῆς ἐν Οὐασιγκτῶνι Σμισθωνείου ἀκαδημίας, ἔτι δὲ αἱ τοῦ κ. Ussing πραγματείαι· ἡ ἐθνογραφία περὶ Τσακώνων τοῦ καθηγητοῦ Albert Thumb· αἱ δημοσιεύσεις τοῦ Ὑπουργείου τῶν στρατιωτικῶν τῆς Ἀμερικῆς καὶ τοῦ ἐν Βαλτιμόρῃ πανεπιστημίου ἐκ 14 τευχῶν· τὰ συγγράμματα τοῦ Ἐξ. Βλάδαν Γεώργεβιτζ, ὅσα εἰς ἄλλας γλώσσας ἐκτὸς τῆς σερβικῆς ἐξέδωκε· πρὸς δὲ ἡ ἐγκύκλιος τοῦ πάπα Ῥώμης Λέοντος τοῦ ΙΓ', αἱ δημοσιεύσεις τοῦ ἐν Πετρουπόλει Παλαιστινείου Συλλόγου, καὶ τὰ συγγράμματα τοῦ καθηγητοῦ τῆς ἰατρικῆς κ. Achille de Giovannini· ἐξαιρέτως δὲ ἀνακοινῶ ὅτι ἐδωρήθη ἡμῖν καὶ βαρύτιμον ἀντίτυπον τοῦ πολυτιμοτάτου καὶ καλλιτεχνικῶς δεδεμένου ἔργου τοῦ σοφοῦ καθηγητοῦ κ. Κοντακώφ ἐπιγραφομένου «Les émaux Byzantins», ἐκδοθέντος δὲ ὑπὸ τοῦ συμβούλου τῆς ῥωσσικῆς αὐτοκρατορίας καὶ τὸν ἡμέτερον Σύλλογον ἄλλοτε ἐπισκεφθέντος κ. Ἀλεξ. Ζβενιγορόδσκιι εἰς 600 μόνον ἀντίτυπα, ὧν τὰ 200 μετ' ἀμυθήτου πολυτελείας, διότι ἕκαστον τούτων χίλια τοὐλάχιστον φράγκα ἐστοίχισεν· εἰς τὸ λαμπρὸν τοῦτο δώρημα συνετέλεσε καὶ ὁ ἀξιότιμος ἑταῖρος κ. Στέφανος Καραθεοδωρῆ, πρεσβευτὴς τῆς

Α. Α. Μ. τοῦ σουλτάνου ἐν Βρυξέλλαις· πρὸς πάντας τοὺς ἀνωτέρω δωρητὰς ὁ Σύλλογος ἐξέφρασε τὰς εὐχαριστίας αὐτοῦ δι' ἐπιστολῶν, ἐπαναλαμβάνει δὲ καὶ νῦν τὴν ἔκφρασιν τῆς εὐγνωμοσύνης αὐτοῦ καὶ ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου.

Αἱ αὐταὶ ἐφημερίδες καὶ τὰ αὐτὰ περιοδικά, οἷα καὶ ὅσα καὶ πέρυσι, κατακοσμοῦσι καὶ νῦν τὸ ἡμέτερον Ἀναγνωστήριον καὶ μόνον προσετέθησαν τὰ «Βυζαντινὰ Χρονικὰ» τῆς Πετρουπόλεως καὶ τὸ περιοδικὸν «La terre sainte»· πλὴν ὅμως τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου ὀλίγιστοί εἰσιν οἱ ἐκ τοῦ δημοσίου βουληθέντες νὰ προσπορίσωσιν ἑαυτοῖς ὠφέλειάν τινα ἐξ αὐτοῦ, δι' ὃ καὶ ἀδεῶς δύναμαι νὰ εἴπω ὅτι ὁ σκοπὸς τοῦ Συλλόγου πρὸς συντήρησιν Ἀναγνωστηρίου καλῶς ὠργανωμένου καὶ πλουσίως ἐφωδιασμένου δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς κατὰ πάντα ἐπιτευχθείς, ἀλλ' οὐχ ἧττον πολλὰς ὁ Σύλλογος ὁμολογεῖ χάριτας πρός τε τοὺς δωρεὰν πέμποντας αὐτῷ τὰς ἐφημερίδας καὶ τὰ περιοδικὰ αὐτῶν συγγράμματα καὶ πρὸς ἁπάσας τὰς ἐνταῦθα ἐκδιδομένας ἐφημερίδας διὰ τὴν ἐν ταῖς στήλαις αὐτῶν φιλοξενίαν τῶν παντοίων κοινοποιήσεων καὶ δημοσιεύσεων αὐτοῦ.

§

Αἱ ἀρχαιολογικαὶ καὶ νομισματικαὶ ἡμῶν συλλογαὶ ὑπὸ τὴν ἐπιμέλειαν τοῦ ἐντιμοτάτου κ. Φραγκούλη Μαυρογορδάτου διατελέσασαι καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο οὐδεμιᾶς ἠξιώθησαν προσθήκης οὔτε ἐκ δωρεᾶς οὔτε ἐξ ἀγορᾶς, μόνον δὲ αἱ φυσιογραφικαὶ ἡμῶν συλλογαί, αἵτινες μετὰ τῆς ὀργανοθήκης διετέλεσαν ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ κ. Στ. Βραχάμη, ἐπλουτίσθησαν διὰ διαφόρων τεταριχευμένων πτηνῶν, ἅτινα φιλοφρόνως πάνυ ἐδωρήσατο ἡμῖν ὁ φιλόμουσος καὶ εὐγενὴς κόμης κ. Ἀλεών, πρὸς ὃν θερμὰς ὁ Σύλλογος ἀπονέμει εὐχαριστίας. Ἐπίσης εὐχαριστίας ἀπονέμει καὶ τῷ ἀγαπητῷ ἡμῶν ἑταίρῳ κ. Θεμιστοκλεῖ Κοσούδῃ, ὃς βαρόμετρον ἀξιόλογον ἐδωρήσατο τῷ Συλλόγῳ καί τινας χάρτας τῆς Ἀμερικῆς.

§

Μεθ' ὅλην τὴν καθυστέρησιν τῶν ἐτησίων συνδρομῶν πλείστων μελῶν, ἧς τὸ ποσὸν ἀνέρχεται δυστυχῶς εἰς λίρας ὀθωμανικὰς 170 περίπου, καὶ μετὰ τὰς ἀναγκαίας δαπάνας πρὸς ἔκδοσιν δύο συγχρόνως τόμων τοῦ ἡμετέρου περιοδικοῦ συγγράμματος, ὁ ἰσολογισμὸς τοῦ λήξαντος ἤδη συλλογικοῦ ἔτους κλείει εὐτυχῶς μετὰ περισσεύματος ἐκ λιρ. ὀθωμ. 135, πλὴν τῶν χιλιάδων φράγκων, περὶ ὧν κατωτέρω λόγος γενήσεται, ὡς καὶ τῶν ἐκ συναυλιῶν ὀφειλομένων ἡμῖν 35 περίπου λιρῶν. Ἐνταῦθα εὐγνωμόνως πάνυ ὀφείλω νὰ μνημονεύσω τοῦ τε ἐν Ἀθήναις ἐντιμοτάτου καὶ φιλογενοῦς ἀνδρὸς κ. Ἀνδρέου Συγγροῦ, ὃς καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο τριάκοντα ὀθωμανικὰς λίρας προσήνεγκεν εἰς τὸ ταμεῖον τοῦ Συλλόγου πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν κοινωφελῶν αὐτοῦ ἐργασιῶν, καὶ τοῦ πολυσεβάστου ἡμῶν ἑταίρου κ. Δ. Ταμβάκου, τοῦ καὶ ἐφέτος, ὡς πάντοτε, δεκάλιρον προσενεγκόντος ποσὸν εἰς τὸν περιληπτὸν αὐτῷ Σύλλογον. Τὰ οἰκονομικὰ τοῦ Συλλόγου συμφέροντα στενώτατα σχετίζονται καὶ πρὸς τὴν δίκην, ἣν διεξάγομεν ἐν τοῖς ἀθηναϊκοῖς δικαστηρίοις διὰ τῶν ἡμετέρων ἀντιπροσώπων κκ. Ξενοφῶντος Ψαρᾶ καὶ Ἰωάννου Ἀραβαντινοῦ, δικηγόρων, κατὰ τοῦ Μουρὰτ Θεοφιλίου, ὃς φιλοδικῶν ἅμα καὶ τοῖς ἀλλοτρίοις ἐποφθαλμιῶν διεκδικεῖ τὸ σύνολον τῶν ἐν τῇ Ἐθνικῇ τῆς Ἑλλάδος Τραπέζῃ καταθέσεων τῆς μακαρίτιδος Εὐανθίας Μ. Θεοφιλίδου. Ἔχοντες πεποίθησιν εἰς τὸ δίκαιον ἡμῶν ἐλπίζομεν οὐ μόνον νὰ ἐξέλθωμεν τοῦ δικαστικοῦ τούτου ἀγῶνος νικηφόροι, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀναλάβωμεν ὅσα ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ Συλλόγου κατώρθωσεν οὗτος νὰ λάβῃ ἐκ τῶν εἰρημένων καταθέσεων.

§

Ἐκ τῶν πολλῶν τοῦ Συλλόγου Ἐπιτροπῶν τέσσαρες εἰσὶν αἱ καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐργασθεῖσαι, ἤτοι ἡ Συντακτική, ἡ Ἀρχαιολογική, ἡ Ἐκπαιδευτικὴ καὶ ἡ Φιλολογική. Ἡ Συντακτικὴ Ἐπιτροπή, ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ ῥέκτου κ. Μ. Γεδεών ἐργασθεῖσα, εἰς αἴσιον ἤνεγκε πέρας τὴν μετὰ πολλῆς τῆς κομψότητος καὶ κατ' ἀλλοίαν πως τῆς ὕλης διάταξιν γενομένην ἐκτύπωσιν δύο τόμων τοῦ ἡμετέρου περιοδικοῦ, ἤτοι τοῦ ΚΔ' καὶ ΚΕ', ἀμφοτέρων περιλαμβανόντων σπουδαίαν ὕλην ὑπερτετρακοσίων σελίδων. Ἡ σύγχρονος ἔκδοσις τῶν δύο τούτων τόμων ὀφείλεται ἰδίως εἰς τὴν ἐπιστασίαν καὶ ἐπιμέλειαν τοῦ κ. Μ. Γεδεών, ὅστις φιλοτίμως πάνυ ἀνεδέξατο καὶ τὴν ἐν βραχεῖ χρόνῳ σύνταξιν καὶ παρασκευὴν ἀναλυτικοῦ πίνακος ἐν εἴδει λεπτομερεστάτου εὑρετηρίου πάντων τῶν ἐν πᾶσι τοῖς ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως τοῦ Συλλόγου ἐκδοθεῖσιν εἴκοσι καὶ

πέντε τόμοις τοῦ ἡμετέρου περιοδικοῦ περιεχομένων μετὰ καὶ τῶν παραρτημάτων αὐτοῦ. Εἰς τὸν οὕτως ἐγκαρδίως ἐργασθέντα πρόεδρον τῆς Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς κ. Μ. Γεδεὼν ἐκφράζω θερμοτάτας εὐχαριστίας ἐκ μέρους τοῦ Συλλόγου. Καθῆκον ἐπίσης ἐπιβάλλεταί μοι ὅπως βαθεῖαν ἐκφράσω εὐγνωμοσύνην τῷ τε προέδρῳ τοῦ ἐν τῷ σεβ. Ὑπουργείῳ τῆς Παιδείας συμβουλίου τῆς λογοκρισίας ἐξοχωτάτῳ Ναὴμ βέῃ Φράσσαρῃ καὶ τῷ παρὰ τῷ Ὑπουργείῳ τούτῳ γενικῷ ἐπιθεωρητῇ τῶν τυπογραφείων καὶ ἐλεγκτῇ τῶν ἑλλην. βιβλίων Ἀβραὰμ Βαπορίδῃ ἐφέντῃ, διότι ἀμφότεροι φιλίως καὶ συμπαθῶς ταῖς ἐργασίαις τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου διακείμενοι τὰ μάλα λογίμως καὶ ταχέως πάνυ ἐξήλεγχον τὴν κατὰ νόμον εἰς τὸ Ὑπουργεῖον ὑποβαλλομένην ὕλην τοῦ ἡμετέρου περιοδικοῦ. Ἔργον δὲ σπουδαιότατον, οὗτινος ἡ ἐκτύπωσις δυστυχῶς καθυστερεῖ ἔτι, ἐστὶν ἡ ἔκδοσις τοῦ ἐν τοῖς ἡμετέροις ἀρχείοις ἐναποκειμένου θησαυροῦ τῆς τε γλωσσικῆς καὶ τῆς λοιπῆς ὕλης τῶν ζώντων μνημείων τοῦ καθ' ἡμᾶς ἑλληνικοῦ λαοῦ· τοῦ πολυτιμοτάτου τούτου θησαυροῦ ὁ πρῶτος ἐκδοθεὶς τόμος οὐ μόνον δόξαν ἀμέριστον περιεποιήσατο τῷ ἡμετέρῳ Συλλόγῳ, ἀλλὰ καὶ θαυμασμὸν μέγαν ἐξήγειρε παρ' ἅπασι τοῖς εὐρωπαίοις σοφοῖς καὶ γλωσσολόγοις, οἵτινες σπουδαίας παραπομπὰς ἐν τοῖς ἑαυτῶν συγγράμμασιν εἰς τὸν τόμον τοῦτον δαψιλῶς ποιοῦσιν. Ἐπειδὴ ἡ συλλογὴ τοῦ γλωσσικοῦ τούτου θησαυροῦ ἀνήκει εἰς τὸν Ζωγράφειον ἀγῶνα, ἐλπίζομεν ὅτι ἡ Α. Ἐξ. ὁ Χρηστάκης ἰφένδης Ζωγράφος, ὅστις δικαίως εἶναι καὶ ὁμολογεῖται τὸ στήριγμα καὶ ἡ καταφυγὴ τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου, καὶ ὅστις καὶ διὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ πρώτου τόμου τῆς γλωσσικῆς ὕλης ἐδαπάνησε, θὰ εὐαρεστηθῇ νὰ συνεχίσῃ τὸ μέγα ἔργον, οὗτινος κατήρξατο, καθιστῶν οὕτω κοινὸν πᾶσι τοῖς λογίοις ἡμετέροις τε καὶ ξένοις τὸν πολύτιμον μὲν, ἀλλὰ κεκρυμμένον τοῦτον θησαυρόν. Ὅπως δὲ καταδείξω ὑμῖν δι' οἵας τιμῆς ἄγουσιν ἐν τῷ ἐξωτερικῷ τὸν ἡμέτερον Σύλλογον καὶ ἡλίκης ἐκτιμήσεως τυγχάνουσιν αἱ διὰ τοῦ περιοδικοῦ ἡμῶν συγγράμματος γενόμεναι δημοσιεύσεις αὐτοῦ, ἀρκοῦμαι νὰ ἐξαγγείλω μετὰ δικαίας ὑπερηφανείας τοῦτο μόνον, ὅτι ἡ ἐν Τεργέστῃ ἑλληνικὴ κοινότης, τῇ προτάσει τῆς ἐλλογίμου ἐπιτροπείας τοῦ Οἰκονομείου κληροδοτήματος, ἀπένειμεν ἐσχάτως εἰς τὸν ἡμέτερον Σύλλογον τὸ βραβεῖον τῶν δισχιλίων φράγκων, τῶν μεγάλων ἕνεκα ὠφελειῶν, ἃς πάρεσχεν οὗτος διὰ τῶν δημοσιεύσεων αὐτοῦ εἴς τε τὰ γράμματα καὶ τὴν κοινωνίαν ἐν γένει.

Ἡ Ἀρχαιολογικὴ ἡμῶν Ἐπιτροπὴ, ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ αἰδεσιμωτάτου κ. Curtis διατελέσασα, ἠσχολήθη εἰς πλεῖστα ἔργα, ἱστορίας, ἐπιγραφικῆς, καλλιτεχνίας καὶ ἀρχαιολογίας χριστιανικῆς τε καὶ βυζαντινῆς, καὶ παρεσκεύασεν ὕλην σπουδαίαν, ἥτις δημοσιευθήσεται διὰ τοῦ μετ' ὀλίγους μῆνας ἐκδοθησομένου Ἀρχαιολογικοῦ ἡμῶν Δελτίου, δι' οὗ δημοσιευθήσονται διάφοροι ἐπιγραφαὶ ἀνέκδοτοι ἀπὸ Φρυγίας, Βελεγράδων, Μαδύτου, Μεσοποταμίας, Βαλτζικίου καὶ ἄλλων μερῶν, πρὸς δὲ καὶ πραγματεῖαι πολὺ τὸ διαφέρον ἔχουσαι.

Ἡ Φιλολογικὴ Ἐπιτροπὴ, στρεφομένη ἀεὶ περὶ τοὺς δύο αὐτῆς ἄξονας, ἤτοι τὴν Ζωγράφειον Βιβλιοθήκην καὶ τὸν περὶ συλλογῆς τῶν ζώντων μνημείων Ζωγράφειον ἀγῶνα, εἰργάσθη ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ αἰδεσιμωτάτου κ. Κ. Παρίτση ἐπαξίως τοῦ ὀνόματος καὶ τῆς ἀποστολῆς αὐτῆς. Καὶ περὶ μὲν τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης ἄσμενος ἀγγέλλω ὑμῖν ὅτι, ἀρθέντων τῶν ἀπὸ ἐτῶν παρεμβληθέντων προσκομμάτων, ἐδημοσιεύθη ἤδη ὁ Ε' τόμος αὐτῆς, ἤτοι ὁ Β' τοῦ Εὐριπίδου, κατὰ πάντα ἀντάξιος τοῦ σοφοῦ ἐκδότου αὐτοῦ κ. Δημ. Βερναρδάκη· τοῦτον διαδέχεται ὁ Β' τόμος τοῦ Αἰσχύλου ὑπὸ τοῦ σοφοῦ καθηγητοῦ κ. Wecklein, οὗ τινος ἤρξατο ἤδη ἡ ἐκτύπωσις ἐν τῷ ἐν Ἀθήναις τυπογραφείῳ τῶν Ἀδελφῶν Περρῆ, μεθ' ὧν συνήψαμεν συμβόλαιον περὶ ἐκτυπώσεως τοῦ τόμου τούτου ὑπὸ τὴν ἐπιστασίαν τοῦ εἰδικοῦ ἀντιπροσώπου τοῦ κυρίου Wecklein καὶ ἐν Ἀθήναις διαμένοντος κυρ. Rodensteiner. Ἐπειδὴ δὲ ἐπαρκοῦν ποσὸν ἐκ τῶν τόκων τοῦ κεφαλαίου τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης ὑπολείπεται ἐν τῇ Τραπέζῃ, παρεκλήθη καὶ ὁ κ. Schanz ὅπως ὡς τάχιον παρασκευάσῃ τὸ χειρόγραφον αὐτοῦ πρὸς ἄμεσον ἔκδοσιν τοῦ Α' τόμου τοῦ Πλάτωνος. Ἀπεδεξάμεθα τὴν πρότασιν τοῦ καθηγητοῦ κ. Δ. Σεμιτέλου, αἰτήσαντος ὅπως ὁ Β' τόμος τοῦ Σοφοκλέους, ὁ 'παρ' αὐτοῦ παρασκευαζόμενος, ἐκτυπωθῇ κατὰ τὸ ἐπιὸν ἔτος 1896, συνάμα δὲ παρεκαλέσαμεν καὶ τὸν καθηγητὴν κ. Ι. Πανταζίδην ὅπως ἔχῃ ἕτοιμον τὸ χειρόγραφον αὐτοῦ πρὸς ἐκτύπωσιν κατὰ τὸ ἔτος 1897 τοῦ Α' τόμου τοῦ Ξενοφῶντος, οὗ τινος τὴν ἔκδοσιν πρὸ ἐτῶν ἀπεδέξατο. Τοῖς δὲ καθηγηταῖς κκ. Blass καὶ Γρηγορίῳ

Βερναρδάκη ὑπεμνήσαμεν ὅτι ἐντὸς τὸ πολὺ δύο ἐτῶν δέον νὰ παρασκευάσωσι πρὸς ἐκτύπωσιν ὁ μὲν τὴν τοῦ Δημοσθένους ἔκδοσιν αὐτοῦ, ὁ δὲ τὴν τοῦ Θουκυδίδου. Οὕτω δὲ δι' ἐλπίδος ἔχομεν ὅτι ἐντὸς τριετίας θὰ δυνηθῶμεν νὰ παραδώσωμεν εἰς τὸ δημόσιον ἓξ ἑτέρους τόμους τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης.

Ἡ Φιλολογικὴ Ἐπιτροπὴ ἐπισταμένως μελετήσασα τὰς διὰ τὸν Ζωγράφειον ἀγῶνα ἀποσταλείσας παρὰ διαφόρων συλλογὰς ἐξήνεγκε τὴν ἐπ' αὐτῶν ἀγωνόδικον αὐτῆς κρίσιν δι' ἐμβριθοῦς ἐκθέσεως ὑποβληθείσης τῷ Συλλόγῳ διὰ τοῦ ἐλλογίμου εἰσηγητοῦ αὐτῆς κ. Δ. Η. Οἰκονομίδου. Κατὰ τὴν ἔκθεσιν ταύτην, ἐκ τῶν πολλῶν καὶ ἀφθόνων συλλογῶν τούτων δέκα καὶ ἓξ μόνον ἐκρίθησαν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο, τῶν δ' ἄλλων ὡς ἐκπροθέσμως σταλεισῶν ἡ κρίσις ἀνεβλήθη τὸ ἐπιὸν ἔτος· πλὴν τῶν συλλογῶν ὅμως τούτων ἐστάλησαν ἡμῖν καὶ ἑπτὰ ἕτεραι συλλογαὶ ᾀσμάτων δημωδῶν μετὰ τοῦ μέλους αὐτῶν γεγραμμένων τῶν μὲν ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ τῶν δὲ ἐν τῇ εὐρωπαϊκῇ μουσικῇ σημειογραφίᾳ.

Κατὰ τὴν ἔκθεσιν ταύτην ὁ κ. Παναγιώτης Μακρῆς ἀποστείλας γλωσσικὴν ὕλην πολλῶν τῆς Βιθυνίας χωρίων, ἐκρίθη μόνον ἄξιος ἐπαίνου διὰ τὸν ζῆλον αὐτοῦ, δὲν βραβεύεται δὲ διότι ἡ συλλογὴ αὕτη κατὰ ποιὸν ἱκανοποιοῦσά πως τὸν ἀγῶνα δὲν ἐθεωρήθη καὶ κατ' εἶδος τοιαύτη ἕνεκα τοῦ στενοῦ τῆς χώρας, ἐν ᾗ περιστρέφεται.—Ἡ ἀνώνυμος συλλογή, ἡ ἐπιγραφομένη «Ἡ περὶ Τρίπολιν, Ἀμισὸν καὶ Θοανίαν ἰδιωτικὴ» ἐπαινεῖται, ἀλλὰ δὲν βραβεύεται. — Τῷ φιλοπόνῳ κ. Μ. Ζιάκᾳ ἀποστείλαντι συλλογὴν ἐκ Παραμυθίας ἀπονέμει ὁ Σύλλογος δαψιλεῖς τοὺς ἐπαίνους οὐχὶ δὲ καὶ τὸ βραβεῖον.— Ἡ κατὰ πάντα ἀρίστη συλλογὴ τῆς Κρητικῆς γλωσσικῆς ὕλης τοῦ ἀξιοτίμου κ. Α. Κοπάση περιέχουσα μόνον τὰ τέσσαρα στοιχεῖα τοῦ ἀλφαβήτου ἐπειδὰν συμπληρωθῇ θὰ ἀποτελέσῃ διὰ τὸν Σύλλογον πολύτιμον κτῆμα πλήρους γλωσσαρίου Κρητικοῦ, ἕνεκεν ὅμως τῆς ἀνεπαρκείας τῆς ὕλης, ἡ Φιλολογικὴ Ἐπιτροπὴ ἀνέβαλε τὴν βράβευσιν αὐτῆς διὰ τὸ ἐπιὸν ἔτος, ὁπόταν καὶ δεύτερον βεβαίως μέρος τῆς συλλογῆς ταύτης θὰ ἀποστείλῃ τῷ Συλλόγῳ ὁ φιλότιμος συλλογεύς.—Ὁ κ. Μενέλαος Π. Φιλανθίδης συμπεριλαβὼν ἐν τῇ συλλογῇ αὐτοῦ, «Φωνῇ τῶν Κυζικηνῶν» ἐπιγραφομένῃ, σπουδαίαν καὶ ἐν πολλοῖς πρωτότυπον ὕλην γλωσσαρίου, βραβεύεται διὰ τοῦ διὰ τοῦ δεκαλίρου γέρως. — Ἡ συλλογὴ τοῦ κ. Κ. Κουρτίδου «Λόγια καὶ γράμματα τοῦ Θρᾳκικοῦ λαοῦ, 'ποῦ 'βρίσκονται εἰς τὸ λεξικὸ τοῦ Γαζῆ καὶ τραγούδια 'ποῦ τραγῳδοῦνται 'ς τὴν 'Ροδόπη» καὶ περιέχουσα λέξεις κοινῆς χρήσεως καὶ ᾄσματα ποικίλης ὕλης, ἐκρίθη ἀξία μόνον ἐπαίνου οὐχὶ δὲ καὶ βραβεύσεως· δύναται ὅμως συμπληρουμένη ἐπαρκῶς καὶ κατὰ τὸ ποσὸν ὑπὸ τοῦ συλλογέως νὰ διεκδικήσῃ τὸ γέρας κατὰ τὸ ἐπιὸν ἔτος. —Ἡ συλλογὴ τοῦ κ. Ἀποστόλου Ἀρβανιτοπούλου ἐκ δημωδῶν ᾀσμάτων καὶ διστίχων συγκειμένη μετρίαν παρέχει συμβολὴν εἰς τὸν Ζωγράφειον ἀγῶνα καθὸ ἀνεπαρκὴς ὡς πρὸς τὸ ποσὸν καὶ περιέχουσα φωνητικὴν οὐ μόνον ἐν πολλοῖς ξένην ἀλλὰ καὶ ἐξερχομένην τῶν ὁρίων τοῦ ἡμετέρου διαγωνίσματος. — Ἡ τοῦ ἰατροῦ κ. Δ. Α. Παναγιωτίδου ἐκ Θεσπρωτίας γλωσσικὴ ὕλη κρίνεται ἀξία τῆς δεκαλίρου ἀμοιβῆς, ὁ δὲ ἀσκληπιάδης συλλογεὺς αὐτῆς ἄξιος θερμῶν ἐπαίνων. — Ἡ τοῦ κ. Γ. Α. Καμμᾶ γλωσσικὴ ὕλη τῆς νήσου Τήλου δὲν κρίνεται βραβεύσιμος· ἐὰν δ' ὁ συλλογεὺς ταξιθετήσῃ κάλλιον αὐτὴν, πλουτίσῃ τὸ πενιχρὸν αὐτοῦ λεξιλόγιον, ἑρμηνεύσῃ κάλλιον τὰς λέξεις καὶ προσθέσῃ εἰς τὴν ἤδη ὑπάρχουσαν καὶ ἑτέραν ὕλην περὶ ἠθῶν, ἐθίμων, προλήψεων, δεισιδαιμονιῶν καὶ παραμυθίων, δύναται θαρρούντως νὰ ὑποβληθῇ εἰς τὸν τοῦ ἐπιόντος ἔτους ἀγῶνα. —Ἡ περὶ Γέννης τῆς Θράκης συλλογὴ τοῦ κ. Ἀριστοβούλου Χρηστίδου, περιλαμβάνουσα καὶ εἰσαγωγὴν χωρογραφίας καὶ ἱστορίας τῆς κώμης Γέννης καὶ ᾄσματα εἰς μέλος τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, ἐκρίθη ἀξία τοῦ δεκαλίρου γέρως.—Ἡ τοῦ Γ. Παπαδοπούλου συλλογὴ τῆς νήσου Νισύρου ἐθεωρήθη ἀνεπαρκὴς τὸ ποσὸν, ἥκιστα ἀξία λόγου καὶ ἑπομένως ἀπορριπτέα.—Ἡ συλλογὴ τοῦ Κωνστ. Ι. Παπαϊωάννου, συγκειμένη ἐκ πολλῶν λεξιλογικῶν τευχῶν, περὶ τῆς ἐν Κυπαρισσίᾳ τῆς Τριφυλλίας κώμης Λεντεκάδας, τῶν πολλῶν ἕνεκα ἀρετῶν αὐτῆς βραβεύεται διὰ τοῦ δεκαλίρου βραβείου. —Ὁ ἐκ Ῥουφιᾶς τῆς Ἠπείρου κ. Σπ. Δ. Βλάχος ἀποστείλας ἡμῖν συλλογὴν ζώντων μνημείων ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ λαοῦ τῆς Χιλῆς ἐπαινεῖται μόνον. — Εἰς τὸν κ. Θεόδωρον Μελίδην ἀποστείλαντα συλλογὴν τῆς ἐπαρχίας Χαλδείας ὁ Σύλλογος ἀπονέμει τὸ δεκάλιρον γέρας. — Τὸ ἔργον τοῦ ἐκ Καραγατσίου Ἀδριανουπόλεως κ. Γ. Κωνσταντινίδου ἀπορρίπτεται.— Τέλος ἡ τοῦ κ. Συμεών Α. Μανασσείδου ἐξ Αἴνου ἀξιόλογος συλλογὴ ἐκρίθη ἀξία τῆς δεκαλίρου βραβεύσεως.

Συλλογὴν ᾀσμάτων δημοτικῶν μετὰ τοῦ μέλους αὐτῶν ἀπέστειλαν ἡμῖν πλὴν τοῦ προμνησθέντος Ἀριστοβούλου Χρηστίδου καὶ οἱ ἑξῆς: ἤτοι οἱ κκ. Σ. Μανασσείδης, Μ. Φιλανθίδης, Μ. Φιλήντας, Ν. Φαρδὺς, Γ. Παχτίκος καὶ Μαριγὼ Σταθάκη· πᾶσαι αὗται ὑπεβλήθησαν εἰς τὴν κρίσιν εἰδικῆς ἐπιτροπῆς, συγκειμένης ἐκ τῶν ἐντριβεστάτων περὶ τὴν μουσικὴν, ἐκκλησιαστικήν τε καὶ εὐρωπαϊκὴν, κκ. Εὐστρατίου Παπαδοπούλου καὶ Πέτρου Ζαχαριάδου· οἱ δ' εἰδικοὶ οὗτοι ἐμπειροτέχναι διὰ λεπτομερεῖς αὐτῶν ἐκθέσεως ὑπέβαλον σπουδαίας παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν κριθεισῶν συλλογῶν τούτων, αἵτινες καὶ δημοσιευθήσονται μετὰ τῆς κρίσεως τῆς εἰδικῆς ταύτης ἐπιτροπῆς πρὸς ὀδηγίαν τῶν μελλόντων νὰ ὑποβάλωσιν εἰς τὸν Ζωγράφειον ἀγῶνα τοιαύτας δημωδῶν μελῳδιῶν συλλογάς. Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς κρίσεως τῆς εἰρημένης ἐπιτροπῆς ὁ Σύλλογος βραβεύει διὰ δεκαλίρου γέρως τήν τε συλλογὴν τοῦ κ. Φαρδὺ καὶ τὴν τοῦ κ. Γ. Παχτίκου, ἐπαίνους δὲ ἀπονέμει τῇ κ. Μ. Σταθάκῃ καὶ τῷ κ. Μ. Φιλήντᾳ διά τε ἄλλα καὶ διὰ τὴν δεξιωτάτην μεταγραφὴν τῶν ἐν ταῖς συλλογαῖς αὐτῶν δυσκόλων μελῶν. Τοῖς κκ. Εὐστρ. Παπαδοπούλῳ καὶ Π. Κ. Ζαχαριάδῃ ὁ Σύλλογος ἐκφράζει θερμὰς εὐχαριστίας διὰ τὴν πρόθυμον ἀρωγὴν, ἣν παρέσχον ἡμῖν διὰ τῆς ἐμβριθοῦς αὐτῶν κρίσεως ἐπὶ τῶν δημοτικῶν τούτων μελῳδιῶν.

§

Ἡ Ἐκπαιδευτικὴ τοῦ Συλλόγου Ἐπιτροπὴ, προεδρευομένη ὑπὸ τοῦ κ. Μ. Κεφάλα, ἠσχολήθη σπουδαίως ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς ἀναθεωρήσεως τοῦ προγράμματος τοῦ Καραπανείου ἀγῶνος, τοῦ ἀναφερομένου εἰς τὴν συγγραφὴν Γραμματικῆς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, ἐλπίζομεν δὲ ὅτι ἐν οὐ μακρῷ χρόνῳ τὰ συμπεράσματα τῶν μελετῶν αὐτῆς ὑποβληθήσονται εἰς τὴν κρίσιν τοῦ Συλλόγου. Παρεπέμψαμεν τῇ Ἐκπαιδευτικῇ Ἐπιτροπῇ πρὸς κρίσιν καὶ τὸ ἀνωνύμως ἀποσταλὲν ἡμῖν χειρόγραφον Γραμματικῆς τῆς νέας ἑλληνικῆς γλώσσης, ἀλλ' αὕτη ἐκρίθη κατὰ πάντα ἀδόκιμος.

Εἰς τὸν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο παραταθέντα Καραπάνειον ἐπὶ τῆς Πειραματικῆς Φυσικῆς ἀγῶνα ὑπεβλήθησαν δύο μόνον ἔργα, ἅτινα μετὰ τῆς δεούσης ἐπιστασίας καὶ μελέτης ἐξήτασεν ἡ Ἐκπαιδευτικὴ Ἐπιτροπή· κατὰ δὲ τὴν διὰ τοῦ εἰσηγητοῦ κ. Χρ. Πανταζίδου ὑποβληθεῖσαν τῷ Συλλόγῳ κρίσιν αὐτῆς ἡ «Στοιχειώδης πειραματικὴ φυσικὴ» ἡ φέρουσα τὸ ῥητὸν « Ποῦ τῆς ἁπλήστου διανοίας, ποῦ ὁ θνητὸς ὁ τολμητίας θέλει τοὺς τέρμονας ὁρίσῃ» κτλ., ἕνεκα τῶν πολλῶν ἐλλείψεων καὶ τῶν ἐσφαλμένως, ἀορίστως καὶ ἀσαφῶς ἐν αὐτῇ κειμένων, ἐκρίθη ἐντελῶς ἀδόκιμος. Ἐπίσης δὲ καὶ ὁ συγγραφεὺς τοῦ πονήματος τῆς Φυσικῆς, ὅπερ φέρει τὸ τοῦ Θεοφράστου ῥητὸν «Ἁπλῶς μὲν ὅτι τὴν φύσιν ἐν ἅπασιν ὀρέγεσθαι τοῦ ἀρίστου» κτλ., δὲν κρίνεται ἄξιος βραβεύσεως διά τε τὰς πολλὰς ἐλλείψεις, τὰς ἀσαφείας καὶ τὰς γλωσσικὰς ἀνωμαλίας, ὡς καὶ διὰ τὰ μεθοδικὰ καὶ πραγματικὰ πλημμελήματα, ὧν πάντων λεπτομερὴς γίνεται μνεία ἐν τῇ ἀγωνοδίκῳ κρίσει τῆς Ἐκπαιδευτικῆς ἡμῶν Ἐπιτροπῆς. Ἀναβαλλομένου δ' οὕτως καὶ αὖθις εἰς τὸ ἐπιὸν ἔτος τοῦ περὶ συγγραφῆς τῆς Πειραματικῆς Φυσικῆς ἀγῶνος, ἐλπίζομεν ὅτι ἄλλοι, ὡς δεῖ ἠσκημένοι καὶ πολλῷ κάρρονες, ἀγωνισταὶ θὰ κατελθωσιν εἰς αὐτὸν, καὶ ὅτι διὰ πλήρους ἐπιτυχίας στεφθήσονται οἱ ὑπὲρ τῆς διανοητικῆς καὶ ἠθικῆς ἀναπτύξεως τῶν ἡμετέρων παίδων φιλοπρόοδοι προθέσεις τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου, ὁ ὁποῖος στοιχεῖον οὐσιῶδες καὶ ἀπαραίτητον τοῦ σκοποῦ τῆς δημοτικῆς παιδεύσεως ἀείποτε ἐθεώρησε τὴν σύνταξιν διδακτικῶν βιβλίων κατὰ τὰς ὑγιεῖς τῆς παιδαγωγικῆς καὶ διδακτικῆς ἀρχάς.

Ἐπειδὴ οὐδεὶς δυστυχῶς κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο κατῆλθεν εἰς τὸν προκηρυχθέντα Βουτσιναῖον ἀγῶνα, ὃς σκοπεῖ τὴν συγγραφὴν «Ὁδηγοῦ τῆς πρώτης παιδεύσεως», κατ' ἀνάγκην καὶ ὁ ἀγὼν οὗτος παρατείνεται εἰς τὸ ἐπιὸν συλλογικὸν ἔτος.

§

Ἐν ἐκτάκτῳ συνεδρίᾳ ὁ Σύλλογος ἐξελέξατο κοσμήτορας αὐτοῦ διὰ τὸ ἤδη ἀρχόμενον τριακοστὸν πέμπτον ἔτος ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως αὐτοῦ τοὺς κκ. Ἀναστάσιον Χρηστίδην, ἰατρὸν, πρόεδρον, Φίλιππον Τάγην καὶ Ξενοφῶντα Σιδερίδην, ἀντιπροέδρους, Παναγιώτην Νικολόπουλον γενικὸν γραμματέα, Ἀθανάσιον Ἰωάννου, εἰδικὸν γραμματέα, Βασίλειον Μυστακίδην, βιβλιοφύλακα, Δημήτριον Μηλιώτην, ταμίαν καὶ Διονύσιον Κοντογεώργην, λογιστήν.

§

Τοιαῦτα τὰ τοῦ διαρρεύσαντος ἔτους ἔργα

τοῦ γερασμίου τούτου ἱδρύματος, ὅπερ ἐν τῇ μεγαλοπόλει ταύτῃ ἀποτελεῖ ἄσβεστον καὶ τηλαυγῆ πνευματικὸν φάρον καὶ θαλερὸν μορφωτικὸν κέντρον ἐν μέσῳ φίλων καὶ συμπαθῶν συνοίκων ἐθνῶν, ἅτινα πάντα, ὑπὸ τὴν ὑψηλὴν καὶ κραταιὰν αἰγίδα τοῦ μεγαθύμου καὶ πεφωτισμένου ἄνακτος Σουλτὰν - Ἀβδοὺλ-Χαμὶτ-Χὰν, τοῦ φιλομούσου κυριάρχου τῆς ὡραίας καὶ πολυϋμνήτου ταύτης χώρας, ἀκωλύτως καὶ φιλίως συναμιλλῶνται ἐν τῷ σταδίῳ τῆς πνευματικῆς καὶ ὑλικῆς ἀναπτύξεως καὶ προαγωγῆς αὐτῶν. Ἀλλ' ἐν τῷ εὐγενεῖ τούτῳ ἀγῶνι ἡμεῖς πρὸ πάντων δέον νὰ ἔχωμεν ἀείποτε ἐν νῷ τήνδε τὴν παρακέλευσιν τοῦ τῆς Ῥώμης Πινδάρου Ὁρατίου «Vos exemplaria Graeca nocturna versate manu versate diurna».

Σημ. Συντ. Ἐπιτρ. — Ἐκ τῆς λογοδοσίας ἀφῃρέθησαν μέρη τινά, ἃ προηγουμένως ἀπαντῶνται ἐν ταῖς ἐκθέσεσι καὶ ταῖς κρίσεσι τῶν Ἐπιτροπῶν Ἀρχαιολογικῆς, Ἐκπαιδευτικῆς καὶ Φιλολογικῆς, ἵνα μὴ ὁ ἀναγνώστης ἀναγκάζηται ν' ἀναγινώσκῃ τὰ αὐτὰ δίς.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ

ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΕΩΣ ΤΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΕΝ ΙΤΑΛΙΑ

ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΙΕ' ΑΙΩΝΑ

ΕΝΑΡΚΤΗΡΙΟΝ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑ

ἀναγνωσθὲν κατὰ τὴν ἐπέτειον ἑορτὴν, ἐν τῇ ΑΣΙΓ' συνεδριάσει, τῇ 21 μαΐου 1895,

ὑπὸ τοῦ νέου προέδρου ΑΝΔΡΕΑΣΙΟΥ ΧΡΗΣΤΙΔΟΥ, ἰατροῦ

Παναγιώτατε Δέσποτα, Σεβασμιώτατοι ἱεράρχαι καὶ φιλόμουσος ὁμήγυρις,

Ἀναλαμβάνων τὴν προεδρείαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου ἀπορῶ τῇ ἀληθείᾳ λόγων ἱκανῶν ὅπως ἐκφράσω καὶ πάλιν τὴν ἐμὴν εὐγνωμοσύνην πρὸς τοὺς ἐριτίμους ἑταίρους, οἵτινες δυσωποῦντες πρὸς τὰ μειονεκτήματα, ἐπανήγαγόν με αὖθις ἐπὶ τὸ ὑψηλὸν τοῦτο ἀξίωμα. Διὰ τὴν ἐπιεικῆ τῶν συναδέλφων μου τούτων γνώμην, ἐπεθύμουν κἀγὼ, ἀνταποκρινόμενος μάλιστα πρὸς τὸν κρύφιον αὐτῶν πόθον, νὰ συντελέσω ὑπὲρ τῶν ὑλικῶν καὶ πνευματικῶν τοῦ Συλλόγου συμφερόντων, ἀποδειλιῶ ὅμως καὶ σιγῇ πᾶσαν δήλωσιν ἢ ὑπόσχεσιν ἀντιπαρέρχομαι, γνωρίζων μάλιστα ὅτι τὰ μὲν ἐκ τοῦ ἐπιστημονικοῦ ζήλου καὶ τῆς φιλοτίμου προθυμίας τῶν λογίων μελῶν ἐξαρτῶνται, τὰ δὲ ἐκ τῆς ἀραιωθείσης τῆς τοῦ ἱππολαίου Ἑρμοῦ τάξεως, οἵτινες οἱ πλεῖστοι δυστυχῶς, καὶ αὐτοὶ οἱ ἐν τῇ γενναιοδωρίᾳ παλαίμαχοι, λησμονοῦντες τὴν δύναμιν τοῦ πλούτου ἐν τῷ κοινῷ τῆς προόδου ἀγῶνι, κόρῳ καταλαμβάνονται ἐκεῖ ἀκριβῶς ὅπου κόρος οὐ χωρεῖ· πῶς δ' ἐκ τῆς συμπράξεως τῶν ὑλικῶν καὶ πνευματικῶν δυνάμεων ἑκάστου κατορθοῦται ἡ σωματικὴ καὶ ψυχικὴ εὐρωστία τῶν ἐθνῶν, τοῦτο καταφανὲς γίγνεται καὶ ἐκ τῆς σημερινῆς ἡμῶν ὁμιλίας, ὑπὲρ τῆς ὁποίας αἰτοῦμαι τὴν εὐμενῆ ὑμῶν ἀκρόασιν.

Ἀπὸ τῆς εἰσβολῆς τῶν Γότθων καὶ τῆς καταλύσεως τοῦ δυτικοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους, ἤτοι ἡ ἀπὸ τοῦ Ε' αἰῶνος (410 μ. Χ.) μέχρι

τοῦ ΙΕ' (1453 μ. Χ.) παρεμπίπτουσα χιλιετηρὶς εἶναι τὸ χρονικὸν τῆς ἱστορίας διάστημα τὸ φέρον τὸ ὄνομα *Μεσαιών*, ὁ ὁποῖος ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ καθόλου πολιτισμοῦ θεωρεῖται ὡς ἡ περίοδος τῆς στασιμότητος, τῆς ἀμαθείας καὶ τοῦ σκότους πάσης σχεδὸν εἰπεῖν τῆς ἀνατολικῆς καὶ δυτικῆς Εὐρώπης· βεβαίως ἐξαιρεσίν τινα ἀποτελοῦσι χῶραί τινες τοῦ ἀνατολικοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους, διότι ἐν αὐταῖς παρέμεινε κληροδοτηθεὶς ὁ τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ ἐπιστημῶν θησαυρός, ἀνεκμετάλλευτος τὸ πλεῖστον ἀληθῶς· διότι βραδύτερον καὶ ἐνταῦθα πᾶσαι αἵ τε θεωρητικαὶ καὶ φυσικαὶ ἐπιστῆμαι ὑπῆρξαν ἐν τελείᾳ παρακμῇ, τὰ δὲ γράμματα καὶ αἱ τέχναι μόνον ὡς ἑστία πυρὸς κεκαλυμμένη ἐτηροῦντο ἄνευ φωτισμοῦ καὶ θερμάνσεως τῆς ἐκ μακροχρονίων ἰρίδων καχεκτικῆς κοινωνίας· ἀλλ' ἐν τῇ δυτικῇ Εὐρώπῃ; ἐνταῦθα ἀπὸ τοῦ Ε' καὶ Ϛ' μ. Χ. αἰῶνος ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα διατελεῖ ἄγνωστος, αὐτοὶ δὲ οἱ λόγιοι, ὧν ἔργον ἐθεωρεῖτο καὶ ὁ δι' ἀντιγραφῆς πολλαπλασιασμὸς τῶν λατινικῶν συγγραμμάτων, ἠγνόουν τὴν ἑλληνικήν, τὰς δὲ ἐν τοῖς πρωτοτύποις παρεμβαλλομένας ἑλληνικὰς λέξεις καὶ φράσεις, ὡς ἀκαταλήπτους, παρέλειπον· αἱ ἐπιστῆμαι διετέλουν ἐν ᾧ σημείῳ κατέλιπον αὐτὰς οἱ ἀπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους σοφοί, ὧν τὰ συγγράμματα, ὡς δηλοῦται καὶ ἐκ τινος κειμένου τοῦ Κασσιοδώρου καὶ ἐκ τοῦ πλήθους τῶν λατινικῶν χειρογράφων, τὰ ὁποῖα κατὰ τὰς περιηγήσεις αὐτοῦ ἀνεῦρεν ὁ Ch. Daremberg (École de Salerne)[1], ἐν λατινικαῖς ἀνεγινώσκοντο μεταφράσεσιν· ἐκ παρομοίων μεταφράσεων ἦτο γνωστὸς καὶ ὁ Ἱπποκράτης, Διοσκουρίδης, Γαληνὸς καὶ ἄλλοι, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων διετηρεῖτο τὸ πολυτιμότερον τοῦ ἀνθρώπου χρῆμα. Ἀλλ' ἐὰν οὕτως εἶχεν ἐν πάσῃ σχεδὸν τῇ δυτικῇ Εὐρώπῃ ὁ πνευματικὸς μαρασμός, ἐν Ἰταλίᾳ ὅμως ἐσώζοντο ζώπυρα, ἀσθενῆ πάντως, συντηροῦντα ἔν τινι μέτρῳ τὴν γνῶσιν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης· τοιαῦτα ἦσαν ἡ ἐν Ῥαβέννῃ ἐξαρχία ἡ μέχρι τῶν μέσων τοῦ Η' αἰῶνος (751 μ. Χ.) ἐκ τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως ἐξαρτωμένη καὶ ἑλληνιστὶ διοικουμένη καὶ αἱ ἐν Καλαβρίᾳ μοναί[2], αἵτινες ἐξ ἀρχῆς, κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, ῥυθμισθεῖσαι ἐθεώρουν ἑαυτὰς ἑλληνικὰς καὶ ἑλληνιστὶ ἐλειτούργουν· ἀλλ' αἱ Μοῦσαι, φαίνεται, δὲν δύνανται ν' ἀναπνεύσωσιν ἐντὸς μονῶν καὶ πνιγηρῶν κελλίων, δι' αὐτὸ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ περιόδῳ τοῦ μεγάλου πνευματικοῦ ὀργασμοῦ ἐν τῷ ΙΔ' αἰῶνι ἐπὶ δακτύλων ἐμετροῦντο οἱ ἑλληνομαθεῖς λόγιοι, ὡς δὲ ὁ Πετράρχης ἔν τινι αὐτοῦ ἐπιστολῇ τῷ 1360 μ. Χ. γράφει, οἱ ἐν τῇ ἐποχῇ αὐτοῦ ἐν πρωτοτύπῳ τὸν Ὅμηρον ν' ἀναγνώσωσι δυνάμενοι ἦσαν δέκα· 5 ἐν Φλωρεντίᾳ, 2 ἐν Βερώνῃ, 1 ἐν Βονωνίᾳ, 1 ἐν Μαντούῃ, 1 ἐν Περουγίᾳ καὶ οὐδεὶς ἐν Ῥώμῃ· ἐν δὲ τῇ λοιπῇ Εὐρώπῃ, ἐν Ἱσπανίᾳ καὶ Πορτογαλίᾳ οὐδεὶς καθ' ὅλην τὴν μεσαιωνικὴν περίοδον γνώστης τῆς ἑλληνικῆς· ἐν Ἀγγλίᾳ[1] μόνον καὶ Γερμανίᾳ ἀπαντῶνται παροδικά τινα φαινόμενα τὸν Η' καὶ Ι' αἰῶνα, ἀλλὰ ταῦτα δὲν ἠδύναντο νὰ χρησιμεύσωσιν ἀφετηρία τῆς ἀρξαμένης πνευματικῆς ζυμώσεως· ἀπητοῦντο φυτώρια ἐπιμελῶς συντηρούμενα, ὅπως χρησιμεύσωσιν ἐν δεδομένοις χρόνοις πρὸς ἀποδοχὴν τῶν Μουσῶν· τοιαῦτα δὲ ἦσαν αἱ ἐπὶ Καρόλου ἱδρυθεῖσαι σχολαί, αἵτινες, ὀλίγαι καὶ μικραὶ κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα, μετεβλήθησαν μικρὸν κατὰ μικρὸν ὑπὸ τῶν μαθητῶν ἢ τῶν μαθήσεως ὀρεγομένων, ἄνευ ἀναμίξεως τῆς πολιτικῆς ἀρχῆς κατ' ἀρχὰς καὶ διὰ προσκλήσεως ἑνὸς ἢ πλειόνων διδασκάλων, εἰς σχολὰς ἀνωτέρας ἢ εἰς εἰδικάς, ὡς ἡ ἐν Σαλέρνῳ, ὅπου ἐδιδάσκετο ἡ Ἰατρική, καὶ ἐν Βονωνίᾳ ἡ Νομική· πολλαπλασιασθεῖσαι δὲ βραδύτερον καὶ εἰς πολλὰς ἄλλας χώρας ηὐξήθησαν διὰ τῆς προσθήκης τῶν λατινικῶν γραμμάτων, τῆς Θεολογίας, Χημείας καὶ Φυσικῆς, ἐκτὸς τῶν ἑλληνικῶν, καὶ ἀπετέλεσαν τὰ πρῶτα γνωστὰ πανεπιστήμια, ὅπου διὰ τῆς λατινικῆς γλώσσης καὶ μελέτης τῶν λατίνων συγγραφέων ἐμορφοῦντο, οἱ δὲ λογιώτεροι καὶ διὰ τῆς ἀναπολήσεως τῶν ἀρχαιοτέρων χρόνων. Οὕτω ἡ ἵδρυσις τῶν πανεπιστημίων[2] ὑπῆρξε πανταχοῦ ἡ στερεωτέρα βάσις τῆς μελλούσης ἀναγεννήσεως τῶν κλασικῶν καὶ ἰδίᾳ τῶν ἑλληνικῶν σπουδῶν.

---

1. La Médecine, Histoire et Doctrines. Paris 1865.

2. Ὁ Heeren (349 σ.) θεωρεῖ ζήτημα ἄξιον σπουδῆς τὴν περὶ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ τὰς ἐπιστήμας ἱκανότητα τῶν ἐν ταῖς μοναῖς ταύταις μοναχῶν.

1. Π. Καλλιγᾶ, Μελέται βυζαντινῆς ἱστορίας· σελ. 151. Ἀθῆναι, 1894.

2. Μέγα ἀναγράφεται τὸ πλῆθος τῶν ἐν ταῖς πανεπιστημίοις φοιτώντων· οὕτω 10 χιλ. ἐν τῷ ἐν Βονωνίᾳ, ἐν Ὀξωνίᾳ πολλῷ πλείονες καὶ οὕτω καθεξῆς.

Εἰς τὴν ἀναγέννησιν τῶν κλασικῶν σπουδῶν συνετέλεσαν καὶ ἕτεροι παράγοντες μερικωτέραν ἔχοντες τὴν σπουδαιότητα· 1) αἱ κατὰ τὸν ΙΑ′ (1096), ΙΒ′ (1147 καὶ 1189) καὶ ΙΓ′ (1202) αἰῶνα σταυροφορίαι, αἱ διὰ τῆς στενοτέρας μετὰ τοῦ ἀνατολικοῦ κράτους ἐπαφῆς ἐξ ἀνάγκης ἀπενεγκοῦσαι πολλὰ τὰ ὑλικὰ καὶ ἠθικὰ ὠφελήματα, ἐν οἷς καὶ τὴν γνῶσιν ὑψηλοτέρας παιδεύσεως καὶ ἡμερώσεως· 2) αἱ ἀμοιβαῖαι μεταξὺ Βυζαντίου καὶ Ῥώμης πρεσβευτικαὶ ἀποστολαί, καθ' ἃς οἱ ἐντεῦθεν ἀποστελλόμενοι καὶ εἰς ἐπαφὴν πρὸς τοὺς τὰ πρῶτα φέροντας ἐκεῖ ἐρχόμενοι ὑπεξέκαιον διὰ τῆς ἑλληνικῆς αὐτῶν παιδεύσεως τὸν πρὸς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἔρωτα, ὧν καὶ πολλοὶ μετὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἀποστολῆς διέμενον αὐτόθι διδάσκοντες· 3) αἱ τῶν Γενουηνσίων, Πισαίων, Βενετῶν καὶ Φλωρεντινῶν μετὰ πάσης τῆς Ἀνατολῆς ἀποικιακαὶ καὶ ἐμπορικαὶ σχέσεις, ἰδίως δὲ τῶν τελευταίων οἱ ἐμποροκοὶ ἀπεσταλμένοι, οἱ διαταγὴν ἔχοντες τὴν διὰ παντὸς μέσου ἀνεύρεσιν καὶ ἀγορὰν ἀρχαίων ἑλληνικῶν χειρογράφων· 4) ὁ καταρτισμὸς βιβλιοθηκῶν, ἐν αἷς συνελέγοντο Ἕλληνες καὶ Ῥωμαῖοι ποιηταὶ καὶ συγγραφεῖς· τοιαῦται δὲ ἀναφέρονται ἡ τοῦ Πετράρχη καὶ τοῦ Βοκκακίου, εἰ καὶ τότε ἀμφότεροι ἠγνόουν ἔτι τὴν ἑλληνικήν· 5) ἡ ἐν Γερμανίᾳ τῷ 1450 ἐφεύρεσις τῆς τυπογραφίας[1], συνέπεια τῆς αὐτόθι πνευματικῆς κινήσεως καὶ ἀφορμὴ τῶν γιγαντιαίων ἀλμάτων τῆς Ἀναγεννήσεως[2].

Ἀλλ' εἰς τὴν ἀναγέννησιν τῶν γραμμάτων ἐν τῇ δυτικῇ Εὐρώπῃ διὰ τῆς ἐν Ἰταλίᾳ τὸ πρῶτον ἀρξαμένης σπουδῆς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, εἰς τὴν ἀναζωπύρησιν καὶ εἰς ὕψος ἀνέφικτον ἔξαρσιν τοῦ καλλιτεχνικοῦ αἰσθήματος καὶ τὴν ἐγκαινίασιν τοῦ νεωτέρου πνευματικοῦ ἡμῶν βίου συνετέλεσαν καὶ ἄνδρες λόγιοι, ὧν οἱ μὲν κατὰ τὸν ΙΔ′ αἰῶνα δι' ἀτρήτων ἀγώνων παρεσκεύασαν, οἱ δὲ συνετέλεσαν ἀμέσως δρῶντες τὸν ΙΕ′ αἰῶνα τῆς Ἀναγεννήσεως. Ἐκ τῶν πρώτων εἶναι ὁ ἐθνικὸς λυρικὸς ποιητὴς τῆς Ἰταλίας Πετράρχης[3] ὁ διὰ βαθυτάτου αἰσθήματος πρὸς ὅ,τι ἀληθῶς μέγα καὶ ὑψηλὸν ὑπὸ τῆς φύσεως πλουσίως πεπροικισμένος, ὁ μελετήσας τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς ἰδίᾳ πρὸς μόρφωσιν τῆς καρδίας καὶ ἠθικὴν τελειότητα. Ὁ Πετράρχης εἶναι λοιπὸν ὁ πρῶτος ἐξεγείρας καὶ παρορμήσας πρὸς τὴν σπουδὴν τῆς κλασικῆς φιλολογίας, πρῶτος ἀσχοληθεὶς καὶ εἰς τὴν συλλογὴν ἀρχαίων χειρογράφων καὶ ἄλλους πολλοὺς εἰς μίμησιν προτρεψάμενος, καὶ ὁ Ἰωάννης Βοκκάκιος[1] ὁ πατὴρ τοῦ πεζοῦ ἰταλικοῦ λόγου καὶ συγγραφεὺς τοῦ *Δεκαημέρου*, ὅστις καὶ τὴν ἑλληνικὴν ἐξέμαθε καὶ ἄλλως συνετέλεσε καὶ δὴ καὶ διὰ τῆς συλλογῆς λατινικῶν καὶ ἑλληνικῶν χειρογράφων· ἐκτὸς τῶν δύο ῥηθέντων καὶ ἄλλοι τρεῖς[2] ἢ μᾶλλον δύο Ἕλληνες· 1) ὁ μοναχὸς Βαρλαὰμ[3] ἀνὴρ νοῆσαί τε ὀξὺς καὶ τὰ νοηθέντα ἐξηγήσασθαι ἱκανώτατος[4], πρεσβευτὴς τῷ 1339 πρὸς τὸν ἐν Ἀβινιῶνι τότε διατρίβοντα πάπαν Βενέδικτον ΙΒ′ ἀποσταλείς, ὅπου ἐγνώρισε καὶ φιλίᾳ συνεδέθη πρὸς τὸν Πετράρχην, ὃν καὶ ἐδίδαξεν ἀντιδιδασκόμενος τὴν λατινικήν· ὁ Πετράρχης προθυμότατα τῆς ἐκμαθήσεως τῆς ἑλληνικῆς ἤρξατο καὶ κατώρθωσε νὰ ἐκτιμήσῃ τὰ κάλλη αὐτῆς, ὅτε ὁ Βαρλαὰμ ἀποτυχὼν ἐν τῇ ἀποστολῇ ἐπανέκαμψεν, ἀλλ' ἐπανελθὼν τῷ 1342 συνηντήθη πάλιν τῷ Πετράρχῃ ἐν Νεαπόλει, ὅπου συστάσει τοῦ φίλου ποιητοῦ ἐπίσκοπος ἐν Ἱέρακι τῆς Καλαβρίας γενόμενος ἀπεβίωσε τῷ 1348, καὶ 2) Λεόντιος Πιλάτος[5] ἀνὴρ πολυμαθέστατος, ὃν, πρεσβευτὴν ἐπίσης

1. ὑπὸ τοῦ Guttemberg.

2. Ἐν μόνῃ τῇ Ἰταλίᾳ κατὰ τὸν ΙΕ′ αἰῶνα ἐτυπώθησαν 5,000 βιβλία.

3. Ἐγεννήθη τῷ 1304 καὶ ἀπέθανε τῷ 1375.

1. Ἐγεννήθη τῷ 1313 καὶ ἀπέθανε τῷ 1375.

2. Ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων εἶναι Μάξιμος ὁ Πλανούδης· τῷ 1327 εἰς Ἰταλίαν ἀποσταλείς καὶ τὴν λατινικὴν ἐκμαθὼν οὐκ ὀλίγους Ῥωμαίους συγγραφεῖς, ἐν οἷς τὰς Μεταμορφώσεις τοῦ Ὀβιδίου, εἰς τὴν ἑλληνικὴν μετέφρασεν· ὥστε εἶναι ἐκ τῶν πρώτων ἑλλήνων τὴν ἑλληνικὴν γνωστὴν τοῖς Ἰταλοῖς ποιήσας, ἰδίᾳ ὅμως ἢ δημοσίᾳ δὲν ἐδίδαξεν.

3. Ἐγεννήθη ἐν Ἰταλίᾳ, τὴν δ' ἑλληνικὴν ἐδιδάχθη ἐν Θεσσαλονίκῃ ἢ κατ' ἄλλους ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἔνθα μάλιστα ἐθαυμάζετο διὰ τὴν παιδείαν· κατὰ τὸν Κατακουζηνὸν (βιβ. 2, 39) ἐγνώριζε κατὰ βάθος τὸν Εὐκλείδην, Ἀριστοτέλη καὶ Πλάτωνα.

4. Κατὰ τὸν Γρηγοραῖν (βιβλ. 18,8) ἦτον «ἀνὴρ σοφὸς μὲν, ἐριστικὸς δέ τις καὶ κενοδοξίας ἡλικιώτης». Ὅρα καὶ Π. Καλλιγᾶ, Μελέτη Βυζαντινῆς Ἱστορίας, σελ. 440-441 καὶ 445.

5. Ὁ Πιλάτος ἦτο δυσειδὴς τὴν ὄψιν, φέρων δὲ τριβώνιον φιλοσόφου ἐδίδασκεν ἐν τῇ νεοτεύκτῳ Ἀκαδημίᾳ τῆς Φλωρεντίας ποιητὰς καὶ πεζοὺς συγγραφεῖς· διὰ τῆς καρποφόρου αὐτοῦ διδασκαλίας ἤθελε μεταφυτεύσει ἐν Ἰταλίᾳ τελεσφόρως τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ φιλολογίαν ἐάν, ἕνεκα τοῦ ἀστάτου αὐτοῦ χαρακτῆρος, κρείττονα ἐπιζητῶν τύχην, δὲν ἐγκατελίμπανε τὴν ἐν Φλωρεντίᾳ ἐπιτυχῆ αὐτοῦ δρᾶσιν· διότι ἐπιστρέψας καὶ ἐπανελθὼν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἐπνίγη ἐν τῷ Ἀδριατικῷ πελάγει.

ἐν Ἀβινιῶνι παρὰ τῷ πάπᾳ γενόμενον, ἐγνώρισεν ὁ Βοκκάκιος, ὅστις κατώρθωσεν αὐτός τε νὰ διδαχθῇ καὶ πρῶτος δημοσίᾳ νὰ διδάξῃ τὸν Ὅμηρον, ἐκ τῶν ἑρμηνειῶν τοῦ ὁποίου ὠφελούμενος συνέταξεν ἐν λόγῳ πεζῷ [1] τὴν πρώτην τοῦ ποιητοῦ μετάφρασιν τὴν σβέσασαν τὴν μεγάλην τοῦ Πετράρχη δίψαν.

Εἰς τοὺς τέσσαρας τούτους [2] ἄνδρας κατ' ἐξοχὴν: τὸν Πετράρχην, Βοκκάκιον, Βαρλαὰμ καὶ Λ. Πιλάτον ὀφείλεται ἡ τιμὴ ὅτι πρῶτοι, ἰδίᾳ τε καὶ δημοσίᾳ, γνωστὴν καὶ ἀσπαστὴν ἐποιήσαντο τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, μέγαν δὲ ζῆλον πρὸς κατανόησιν τῶν ἑλληνικῶν συγγραμμάτων ἐξήγειραν. Δι' αὐτῶν ἀφυπνίσθησαν καὶ προσηλώθησαν εἰς τοὺς ὁλονὲν ἀνακαλυπτομένους θησαυροὺς, δι' αὐτῶν ἐγεννήθη ἡ ὑψηλὴ ἔννοια τῶν ἀριστουργημάτων τῆς τέχνης καὶ ἡ βαθμιαία ἐξέγερσις τοῦ αἰσθήματος τοῦ καλοῦ ἡ παρορμήσασα εἰς ἐνθουσιασμὸν πολλὰ καὶ μεγάλα ἔργα ἐπιτελέσαντα.

Ὁ μετὰ προσοχῆς παρακολουθῶν τὴν ἱστορίαν τοῦ ΙΔ' καὶ τοῦ πρώτου ἡμίσεος τοῦ ΙΕ' αἰῶνος μετὰ βεβαιότητος δύναται, λέγει ὁ Heeren [3], νὰ ὁμολογήσῃ, ὅτι τὰ ἑλληνικὰ γράμματα ἤθελον μεταφυτευθῇ καὶ ἄνευ τῆς συμμετοχῆς τῶν κατὰ τὴν ΙΕ' ἑκατονταετηρίδα ἀμέσως δρασάντων Ἑλλήνων λογίων. Δὲν ἐπιθυμοῦμεν νὰ συζητήσωμεν τὴν γνώμην τοῦ σοφοῦ γερμανοῦ, ἀφοῦ μάλιστα γνωρίζομεν ὅτι, μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Πιλάτου, ἡ μόλις ἀρξαμένη σπουδὴ τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων διεκόπη, οἱ δ' ἐν Ἰταλίᾳ μέχρι τέλους τῆς ΙΔ' ἑκατονταετηρίδος ἠρκοῦντο πάλιν εἰς τὴν ἐκμάθησιν τῆς λατινικῆς μόνον γλώσσης καὶ φιλολογίας· διὰ τοῦτο βαίνομεν ἤδη εἰς τὴν συνοπτικὴν ἐξιστόρησιν τοῦ βίου καὶ τῆς δράσεως τῶν ἀνδρῶν τούτων.

Ἐμμανουὴλ Χρυσολωρᾶς, τῷ 1399 πρεσβευτὴς πρὸς τοὺς ἐν τῇ Δύσει πεμφθεὶς καὶ ἄπρακτος ἐπιστρέψας, ἐπανῆλθεν εἰς Βενετίαν, ὅθεν προσεκλήθη πρῶτον ἐν Παυίᾳ ὑπὸ τοῦ Βισκόντη ὡς διδάσκαλος τῶν ἑλληνικῶν, εἶτα δὲ ἐν Φλωρεντίᾳ ὑπὸ τῆς συγκλήτου εἰς διαδοχὴν τοῦ Πιλάτου, ἣν πρόσκλησιν ἀποδεξάμενος συνεφώνησε νὰ διδάξῃ ἐπὶ δεκαετίαν καὶ ἐπὶ μισθῷ. Ὁ Ἐμμανουὴλ Χρυσολωρᾶς, μαθητὴς τοῦ Πλήθωνος, ἦτο ἀνὴρ πολυμαθέστατος, γινώσκων δ' ἄριστα τὴν λατινικὴν καὶ ἑλληνικὴν, συνήθροισε περὶ ἑαυτὸν πλῆθος φιλοτίμων καὶ φιλομαθῶν ἔκ τε τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς λοιπῆς Εὐρώπης ἀκροατῶν, θαυμαζόντων καὶ εὐγνωμονούντων. Ἐν τῇ ἀκαδημίᾳ ταύτῃ καὶ ὑπὸ τὴν σοφὴν αὐτοῦ διδασκαλίαν ἐδιδάχθησαν οἱ πρῶτοι ἐν τῇ δυτικῇ Εὐρώπῃ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ φιλολογίαν διδάξαντες φιλόλογοι. Ἐνταῦθα ὁ Ἐμμ. Χρυσολωρᾶς συνδιδάσκων τῷ ἀνεψιῷ, ἔσχε καὶ ἐκ τῶν ἐγχωρίων διασήμους ἀκροατὰς τὸν Ἰάκωβον Ἄγγελον, Ἰανότιον Μανέτον, βιογράφον τοῦ Βοκκακίου, τὸν ποιητὴν Guarini τὸν ἐκ Βερώνης, Φραγκίσκον Φίλελφον, καὶ ἄλλους ἔν τε ταῖς πολιτικαῖς καὶ νομικαῖς ἐπιστήμαις ὀνομαστοτάτους [1]. Ὁ Ἐμμανουὴλ Χρυσολωρᾶς, ὡς πάντες οἱ πρὸ αὐτοῦ λόγιοι, διὰ τῆς προφορικῆς μᾶλλον διδασκαλίας ἢ διὰ συγγραφῶν ὠφελιμώτατος ἐγένετο· διότι, διὰ τὴν μήπω γνῶσιν τῆς τυπογραφικῆς τέχνης, δὲν ἠδύνατο νὰ καταστῇ ἄλλως χρήσιμος, ἡ δ' ἀπὸ στόματος διδασκαλία καὶ διὰ τῆς λατινίδος φωνῆς, ἣν μετὰ πολλῆς χάριτος καὶ εὐγλωττίας ἐχειρίζετο, ἦτο τὸ φυσικώτερον μέσον [2].

---

1. ὁ Βοκκάκιος παρώρμησε τὸν Ἰταλὸν λόγιον Α. Βάλλαν ν' ἀναλάβῃ ἀκριβεστέραν μετάφρασιν τοῦ Ὁμήρου, αὐτὸς δὲ ἐκ τῆς διδασκαλίας τοῦ Πιλάτου ὁρμηθεὶς συνέταξε τὸ πρῶτον μυθολογικὸν σύγγραμμα Genealogia Deorum, ἐν ᾧ διὰ τῆς παρεμβολῆς πλήθους χωρίων ἑλληνικῶν καὶ πολυμαθείαν ἐπεδείξατο καὶ τὸν ἐνθουσιασμὸν καὶ τὴν ἄμιλλαν τῶν Ἰταλῶν λογίων διήγειρε.

2. Μεταξὺ τῶν συντελεστῶν τῆς ἐθνικῆς τῶν Ἰταλῶν ἀναγεννήσεως εἶναι καὶ οἱ ἐν τῷ ΙΔ' αἰῶνι ἐν Κωνσταντινουπόλει σπουδάσαντες Ἰταλοὶ λόγιοι Fr. Filelfus, G. Guarini ὁ ἐκ Βερώνης καὶ ὁ Aurispa· ἐκτὸς δὲ τούτων ὁ Ἰωάννης τῆς Ῥαβέννης ὁ σχὼν μαθητὰς διασημοτάτους ὡς ὁ Poggio, Guarini, Victorini, Roberti Rossi καὶ Leonardo d'Arezzo.

3. 344—346. σ.

---

1. ὁ Ἐμμ. Χρυσολωρᾶς κατευνάσας ὁπωσοῦν τὴν δίψαν τῶν Ἰταλῶν ἀπῆλθε πρεσβευτὴς εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἀλλ' ἐπείσθη νὰ ἐπιστρέψῃ καὶ διαμείνῃ διαρκῶς ἐν Ἰταλίᾳ· πράγματι δὲ ἀφίκετο καὶ διέμεινεν ἐν Βενετίᾳ, Ῥώμῃ καὶ ἀλλαχοῦ· ἐν Ῥώμῃ πάλιν γνωστὸς τῷ πάπᾳ γενόμενος, νέαν ἀνέλαβεν ἐντολὴν ἐν τῇ συνόδῳ Κωνσταντίας ὅτε καὶ ἀπέθανεν (1415). (Ὅρα καὶ Καλλιγᾶ Βυζαντ. Μελέται, σελ. 605 καὶ 607). Ἰωάννης ὁ Χρυσολωρᾶς ἦτο ἀνεψιὸς αὐτοῦ μεγάλως διὰ τὴν παιδείαν αὐτοῦ ἐπαινεθείς, ὁ δὲ Δημήτριος ὁ Κυδωνιάτης (τῆς ἐν Κρήτῃ) μετὰ τοῦ Ἐμμανουὴλ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἐλθὼν ἐδίδαξεν εὐδοκίμως ἐν Φλωρεντίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ.

2. Αἱ ὑπὸ τοῦ Ἐμμ. Χρυσολωρᾶ γινόμεναι ἑρμηνεῖαι περιωρίζοντο μᾶλλον εἰς τὸν Πλάτωνα, Δημοσθένην καὶ Ὅμηρον· τὰ δὲ συγγράμματα, ὅσα κατέλιπεν, ἦσαν θεο-

Γεώργιος Γεμιστὸς ἢ Πλήθων, σοφὸς νομομαθὴς γεννηθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ εἰς Ἰταλίαν περὶ τὰ 1440 ἐλθὼν ἐδίδαξεν ἐν τῇ Φλωρεντίᾳ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ τὴν πλατωνικὴν φιλοσοφίαν, ἧς ἐνθερμότατος τυγχάνων ὀπαδὸς, ἀντετάξατο πρὸς τοὺς ἀριστοτελίζοντας τῶν Ἑλλήνων καὶ Ἰταλῶν φιλοσόφων καὶ εἰς σφοδρὰς περιεπλάκη ἔριδας. Ἐν τῷ ὑπὲρ τῆς πλατωνικῆς φιλοσοφίας ζήλῳ τοσαύτην εἶχε δύναμιν λόγου, ὥστε κατέπεισε τὸν Κοσμᾶν τὸν ἐκ Μεδίκων νὰ συστήσῃ ἀκαδημίαν πλατωνικὴν, ὅτε ἐν Ῥώμῃ ὁ μέγας πάπας Νικόλαος ὁ Ε' ὑπερεμάχει τῆς ἀριστοτελικῆς φιλοσοφίας. Τὴν πλατωνικὴν φιλοσοφίαν διὰ τῆς ἑρμηνείας τῶν πλατωνικῶν διαλόγων γνωστὴν εἶχε ποιήσει ἤδη ὁ Ἐμμ. Χρυσολωρᾶς, ἀλλὰ τὸ ὅλον φιλοσοφικὸν σύστημα ἦτο ἄγνωστον, καθόσον ἐν ταῖς σχολαῖς τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς λοιπῆς Εὐρώπης τὴν ἐπίσημον θέσιν κατεῖχεν ἡ ἀριστοτελική· ὥστε πρῶτος Ἕλλην συστηματικῶς τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Πλάτωνος διδάξας ὑπῆρξεν ὁ Πλήθων[1].

Τῆς πλατωνικῆς ἀκαδημίας σκοπὸς ἦτο οὐ μόνον νὰ διδάξῃ καὶ διαδώσῃ τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Πλάτωνος, ἀλλὰ καὶ νὰ κατορθώσῃ τὴν λύσιν τοῦ μεγάλου προβλήματος: περὶ τοῦ προορισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ ὑπάτου τῶν ἀγαθῶν, ἐφ' ᾧ καὶ ἐκάλεσε πάντας τοὺς ἐν Φλωρεντίᾳ λογίους, εἰς ἕνα δὲ τῶν εὐφυεστέρων τροφίμων, τὸν Πιπῖνον, ἀνέθεσε τὴν μετάφρασιν τῶν πλατωνικῶν διαλόγων. Τοὺς τακτικοὺς φοιτητὰς παρώρμα ὅπως προσέρχωνται ἐκτὸς τῆς πόλεως εἰς κῆπον καὶ ἀκροῶνται τῶν διαφόρων φιλοσοφημάτων, ἐν δὲ τῇ πόλει ἐτέλει τὴν 7 ἑκάστου νοεμβρίου ἑορτὴν τοῦ φιλοσόφου γενέθλιον, καθ' ἣν οἱ προσερχόμενοι συνδιελέγοντο ἐπὶ διαφόρων φιλοσοφικῶν ζητημάτων, ἐν οἷς καὶ περὶ πρακτικῆς ἠθικῆς καὶ ἀγωγῆς.

Ἐκ τῶν διασημοτέρων Ἑλλήνων λογίων, οὐχὶ τόσον διὰ τῆς διδασκαλίας ὅσον διὰ τῆς ἀπονεμηθείσης προστασίας εἰς τοὺς ἐν Ἰταλίᾳ ἐπιζητήσαντας πόρον ζωῆς λογίους εἶναι ὁ ἐξόχως διακριθεὶς ἐκ Τραπεζοῦντος Βησσαρίων, τῷ 1394 γεννηθεὶς[1]. Ὁ Βησσαρίων, εἰ καὶ δὲν ἐδίδαξεν, ἐγένετο ὠφελιμώτατος τῇ ἐπιστήμῃ, διότι καθ' ὅλον τὸν βίον ὁ οἶκος αὐτοῦ ἦτο τὸ ἐντευκτήριον Ἑλλήνων καὶ Ἰταλῶν σοφῶν: τοῦ Πλήθωνος, Ἀργυροπούλου, Γαζῆ, Πογγίου, Φιλέλφου, Λαυρεντίου Βάλλα καὶ ἄλλων· μετέφρασεν εἰς τὴν λατινικὴν συγγράμματα ἑλληνικά[2], εἰς δὲ τὴν ἑλληνικὴν οὐκ ὀλίγα θεολογικὰ καὶ φιλοσοφικὰ, ἔτι δὲ λόγους καὶ πραγματείας ποικίλας, ὧν αἱ μὲν ἐξεδόθησαν, ἄλλαι δέ τινες μένουσιν ἀνέκδοτοι ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ αὐτοῦ, ἣν ἐκ νεανικῆς ἡλικίας δι' ἀγορᾶς καὶ ἀντιγραφῆς τῶν σπανιωτέρων χειρογράφων καταρτίσας καὶ τὴν πλουσιωτέραν τῶν ἐν τῇ Δύσει ἀναδείξας, ἐδωρήσατο τῇ Βενετίᾳ ὅπως κατατεθῇ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ ἁγίου Μάρκου, ἐνῷ ἑτέρα αὐτοῦ βιβλιοθήκη εὑρηται, ὡς λέγεται, ἐν Βατικανῷ τῆς Ῥώμης κατατεθειμένη. Ὁ Βησσαρίων πολύκροτος ἐγένετο καὶ διὰ τὴν ἱριστικὴν πρὸς τὸν ἀριστοτελίζοντα Γαζῆν συζήτησιν, καθ' ἣν ἐνίκησεν αὐτόν τε καὶ ἄλλους κατὰ τῆς πλατωνικῆς φιλοσοφίας γράψαντας.

Θεόδωρος Γαζῆς Θεσσαλονικεύς, κατελθὼν τῷ 1430 εἰς Ἰταλίαν καὶ ἐγκαταστὰς ἐν

λογικά· καὶ τὸ πρῶτον αὐτοῦ ἑλληνικὸν γραμματικὸν δοκίμιον, «κατ' ἐρωταπόκρισιν ἑλληνικὴ γραμματική».

1. Ὁ Πλήθων καὶ ἄλλως εἰργάσθη· διότι προσκληθεὶς ἐν ταῖς συνόδοις Φερράρας καὶ Φλωρεντίας γενναίως προησπίσατο τὰ τῆς Ὀρθοδοξίας δόγματα. Ὁ Πλήθων ἐγένετο ὠφέλιμος καὶ διὰ συγγραφῶν, ἐν αἷς πρωτεύει ἡ περὶ διαφορᾶς τῆς πλατωνικῆς καὶ ἀριστοτελικῆς φιλοσοφίας, ἡ πολλὰς καὶ σφοδρὰς συζητήσεις προκαλέσασα καὶ τὴν πτῶσιν τῆς σχολαστικῆς φιλοσοφίας ἐπενεγκοῦσα. (Ὅρα καὶ Καλλιγᾶ Μελέτας Βυζαντινάς· σελ. 623 καὶ ἑξῆς).

1. Ὁ Βησσαρίων ἦν μοναχὸς, ἐκπαιδευθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει· διὰ τὴν μεγάλην αὐτοῦ θεολογικὴν παιδείαν προεχειρίσθη μητροπολίτης Νικαίας καὶ ἀπεστάλη τῷ 1437 μετ' ἄλλων εἰς τὴν ἐν Φερράρᾳ καὶ Φλωρεντίᾳ συγκροτηθεῖσαν σύνοδον, ἐν ᾗ, ὡς γνωστὸν, πρόμαχος κατ' ἀρχὰς θερμὸς τῶν δογμάτων τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ἀπέκλινε, διὰ λόγους οὐχὶ ἐπακριβῶς γνωστούς, πρὸς τὰ τῆς δυτικῆς. Ἡ σύνοδος αὕτη, ἀπὸ τῆς 8 ὀκτωβρίου τοῦ 1438 ἀρξαμένη καὶ μέχρι τῆς 6 ἰουλίου τοῦ ἑπομένου ἔτους διαρκέσασα, διελύθη, καὶ ὁ Βησσαρίων μετὰ τῶν λοιπῶν ἐπανῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅτε ὑπὸ τοῦ πάπα Εὐγενίου Δ' ὠνομάσθη καρδινάλις, εἶτα πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, τῷ 1463 ἔφορος τοῦ ἐν Τοσκούλῳ μοναστηρίου καὶ τελευταῖον πρόεδρος τοῦ συνεδρίου τῶν καρδιναλίων καὶ πάτρων τοῦ τάγματος τῶν Δομινικανῶν καὶ Φραγκισκανῶν. Ὁ Βησσαρίων πολλὰς ἄλλας ἀλλ' ἀνωφελεῖς ἀποστολὰς ἀναλαβὼν ἀπέθανε τέλος ἐν Ῥαβέννῃ τῷ 1472, ὅθεν μετεκομίσθη καὶ μεγαλοπρεπῶς ἐτάφη ἐν Ῥώμῃ.

2. Ἐκ τῶν ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὴν λατινικὴν μεταφρασθέντων ἑλληνικῶν συγγραμμάτων εἶναι: τὰ Μεταφυσικὰ τοῦ Ἀριστοτέλους, ἐκ τῶν τοῦ Θεοφράστου, τὰ ἀπομνημονεύματα Ξενοφῶντος καὶ λόγοι τινὲς τοῦ Μεγάλου Βασιλείου.

Μαντούη, ὅπου ἐδίδασκεν ὁ τοῦ Χρυσολωρᾶ μαθητὴς Victorino, παρ' οὗ καὶ ἐδιδάχθη τὴν λατινικήν, ἣν ἔγραφε τελειότατα καὶ κομψότατα, ἐδίδαξε τῷ 1440 ἐν τῇ ἐν Φερράρᾳ ἀνακαινισθείσῃ ἀκαδημίᾳ, πρῶτος αὐτῆς πρύτανις γενόμενος καὶ ἑρμηνευτὴς Ἑλλήνων ῥητόρων καὶ φιλοσόφων, ἀσχολούμενος ἅμα καὶ εἰς μεταφράσεις Ἑλλήνων συγγραφέων. Τούτων ἕνεκα γνωστὸς τῷ πάπᾳ Νικολάῳ Ε' γενόμενος, προσεκλήθη τῷ 1451 μετ' ἄλλων λογίων εἰς Ῥώμην, ὅπου, ἐκτὸς ἄλλων, μετέφρασε τὰ ὑπὸ Γεωργίου τοῦ Τραπεζουντίου οὐχὶ τόσον ἐπιτυχῶς μεταφρασθέντα προβλήματα τοῦ Ἀριστοτέλους. Ὁ Θεόδ. Γαζῆς, ὁ πρῶτος τῶν συγχρόνων Ἑλλήνων κατὰ τὴν παιδείαν, ῥητορικὴν δεινότητα καὶ τὸ ἤπιον τοῦ χαρακτῆρος, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πάπα Νικολάου, συστάσει τοῦ Φιλέλφου, προσεκλήθη ὑπὸ τοῦ Ἀραγωνίου Ἀλφόνσου, βασιλέως τῆς Νεαπόλεως, ὅπου μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ φιλομούσου τούτου βασιλέως ἐν Νεαπόλει διαμείνας, ἀπῆλθεν εἰς Ῥώμην πρὸς Βησσαρίωνα, καὶ ἐκεῖ παρέμεινε μεταφράζων τὸ «Περὶ ζῴων» τοῦ Ἀριστοτέλους, καὶ τὴν μετάφρασιν, προσεφώνησεν, ἐπ' ἐλπίδι γενναίας ἀμοιβῆς, Σίξτῳ τῷ Ϛ', ἀποτυχὼν ὅμως ἀπῆλθεν εἰς Ἀπουλίαν, ὅπου ἀπέθανε τῷ 1478[1].

Γεώργιος ὁ Τραπεζούντιος τῷ 1396 ὑπὸ γονέων τραπεζουντίων ἐν Κρήτῃ γεννηθείς, νέος εἰς Ἰταλίαν κατῆλθε καὶ ἐδιδάχθη παρὰ τοῦ Βικτωρίνου τὴν λατινικήν. Καὶ κατὰ πρῶτον ἐδίδαξε τῷ 1428 τὴν ἑλληνικὴν ἐν Βενετίᾳ, κατὰ πρόσκλησιν Φραγκίσκου τοῦ Βαρβάρου, εἶτα μικρὸν πρὸ τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ συνόδου ἐκάλεσεν αὐτὸν τῷ 1440 ὁ πάπας Εὐγένιος Δ', καὶ ἐδίδαξεν, ἐκτὸς τῶν ἑλληνικῶν, τὴν ῥητορικὴν καὶ φιλοσοφίαν, ἀσχολούμενος καὶ εἰς μεταφράσεις. Ὁ Γεώργιος, ἄστατος, ἀγέρωχος καὶ ἀλαζών, ἐγένετο πολύκροτος διὰ τὰς πρὸς Βησσαρίωνα καὶ ἄλλους λογίους ἔριδας, διότι ἐπεθύμει νὰ προτιμᾶται ἡ φιλοσοφία τοῦ Ἀριστοτέλους. Τοσοῦτον δὲ σφοδρὸς ἦτο, ὥστε καὶ εἰς χεῖρας ἦλθέ ποτε, τοῦθ' ὅπερ ἠνάγκασε τὸν πάπαν Νικόλαον τῷ 1443 ν' ἀποπέμψῃ αὐτόν· ὅθεν ἀναχωρήσας προσῆλθεν Ἀλφόνσῳ τῷ τῆς Νεαπόλεως, ἀλλὰ μὴ τυχὼν καὶ ἐκεῖ ὅσων ἐπεθύμει, ἐπανέρχεται εἰς Ῥώμην, ἀλλὰ καὶ πάλιν δὲν ἡσυχάζει, συντάσσων (1458) πραγματείαν κατὰ τῶν πλατωνιζόντων καὶ ἐξερεθίζων τοὺς τἀναντία πρεσβεύοντας, ὅθεν ἀναγκασθεὶς κατέφυγεν εἰς Βενετίαν· ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα μὴ εὐαρεστούμενος ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν (1466), ὁπόθεν πάλιν ἐπέστρεψε καὶ ἀπέθανεν ἐν Ῥώμῃ ἐν πενίᾳ ἄκρᾳ τῷ 1485[1].

Ὅλως διάφορος καὶ τὸ ἦθος ἧπιον ἔχων ἦτο ὁ ἐπὶ Κοσμᾶ, Πέτρου καὶ Λαυρεντίου τῶν Μεδίκων ἀκμάσας Ἰωάννης Ἀργυρόπουλος[2], τῷ 1434 ἐκ Κωνσταντινουπόλεως εἰς Ἰταλίαν ἐλθών, τῷ δὲ 1441 εἰς τὴν γενέθλιον ἐπανελθών, ὁπόθεν μετὰ τρία ἔτη ἐπέστρεψεν εἰς Φλωρεντίαν, ὅπου συνωκειώθη τοῖς Μεδίκοις καὶ ἐγκατίστη διδάσκαλος ἐπὶ 16 ἔτη διαρκῶς διδάξας πολλούς, ἐν οἷς καὶ τὰ τέκνα τοῦ Κοσμᾶ, καὶ μαθητὰς ἀναδείξας ἄνδρας διαπρεπεῖς ἐν τῇ ἰταλικῇ φιλολογίᾳ ὡς τὸν Ἄγγελον Acciajuoli, Ἄγγελον Πολιτιανόν, Δονᾶτον, τὸν γερμανὸν Ἰω. Reuchlin τὸν ἀντιταχθέντα ἤδη τότε εἰς τὴν περὶ προφορᾶς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης αἵρεσιν τοῦ Ἐράσμου[3]. Ἐκ τῶν ὀνομαστῶν τῶν μᾶλλον συντελεσάντων εἰς τὴν διάδοσιν καὶ τῆς ἑλληνικῆς γραμματικῆς εἶναι Κωνσταντῖνος ὁ Λάσκαρις[4] ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καὶ γένους

---

1. Τὴν μεγάλην τοῦ ἀνδρὸς παίδευσιν ὡμολόγησαν καὶ οἱ ἐξοχώτεροι τῶν ἀνδρῶν, ὧν εἷς, ὁ Σκαλίγηρος, ἀποκαλεῖ αὐτὸν μέγαν καὶ σοφὸν, διότι ἐξ ἁπάντων πλεῖστον αὐτὸς συνετέλεσε πρὸς διάδοσιν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐν Ἰταλίᾳ καὶ διὰ τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ Ἀγρικόλα ἐν Γερμανίᾳ, ἡ δὲ ἑλληνικὴ γραμματικὴ μέχρι τέλους τοῦ παρελθόντος ἔτους ἐθεωρεῖτο τὸ τελειότερον γραμματικὸν πόνημα.

1. Ὁ Γεώργιος ἐπηνέθη ὡς ῥήτωρ καὶ γραμματικὸς, ἔτι δὲ ὡς συγγραφεὺς καὶ μεταφραστὴς, πλὴν ὄχι καὶ πᾶσαι αὐτοῦ αἱ μεταφράσεις θεωροῦνται δόκιμοι· τινὰς τούτων συνετέλεσεν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀνδρίας, ὅστις καὶ διατριβὰς, τὸν πατέρα αὐτοῦ, κατὰ Θεοδώρου τοῦ Γαζῆ, ὑπερασπιζόμενος, συνέγραψεν.

2. τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς αὐτοῦ διδάσκων ἐν Ῥώμῃ φιλοσοφίαν κατὰ Ἀριστοτέλην καὶ τὸν Θουκυδίδην ἀπέθανε τῷ 1486· καὶ ἐν Φλωρεντίᾳ διαμένων ὁ Ἀργυρόπουλος ἐθαυμάζετο καὶ ἐτιμᾶτο διὰ τὴν μεγάλην αὐτοῦ παιδείαν καὶ ἀκριβεστάτην γνῶσιν τῆς ἀριστοτελικῆς φιλοσοφίας, μετέφρασε δὲ καὶ πολλοὺς συγγραφεῖς, ἐν οἷς τὰ τοῦ Ἀριστοτέλους μέχρι σήμερον θεωροῦνται δόκιμα.

3. Κατὰ Μακκιαβέλην ὁ Ἀργυρόπουλος «uomo di nazione greca ed in quelli tempi litteratissimo» προσεκλήθη εἰς Φλωρεντίαν ὑπὸ τοῦ Κόσμᾶ, σ. 339. Le Istorie Fiorentine, ἔκδ. Monnier, 1888.

4. Ὁ δὲ Ἰωάννης Λάσκαρις, συγγενὴς τοῦ Κωνσταντίνου, ἐλθὼν πρὸς Βησσαρίωνα καὶ δαπάναις αὐτοῦ ἐν Πα-

ἡγεμονικοῦ, ἀπελθὼν τῷ 1453 εἰς Μεδιόλανα τῆς Ἰταλίας, ὅπου ἐδίδαξε τὰ ἑλληνικὰ γράμματα εἰς ἄλλους τε πολλοὺς καὶ εἰς τὴν θυγατέρα Φραγκίσκου τοῦ Σφόρτζα· εἶτα ἐγκατέστη δημόσιος διδάσκαλος ἐν Μεσσήνῃ, ἔνθα πολυάριθμοι συνέρρεον μαθηταὶ τιμῶντες καὶ γεναίως ἀμείβοντες αὐτόν, ἐφ' ᾧ εὐγνωμονῶν, πρὸ τοῦ θανάτου ἔτι, ἐδωρήσατο τῇ πόλει τὴν εἰς χειρόγραφα πλουσίαν αὐτοῦ βιβλιοθήκην. Ἐνταῦθα ὁ Λάσκαρις οὐ μόνον ἐδίδαξε, ἀλλὰ καὶ τὸ τελειότατον γραμματικὸν πόνημα συνέταξε, τὸ πρῶτον ἑλληνικὸν ἔργον τὸ τοῦ φωτὸς ἀξιωθὲν τῆς τυπογραφίας.

Δημήτριος Χαλκοκονδύλης ὁ Ἀθηναῖος, πολλὰς πόλεις περιελθὼν πρὸς ἀναζήτησιν τύχης, ἐγκατέστη τελευταῖον, μετὰ τὴν ἐκ Φλωρεντίας ἀναχώρησιν τοῦ Ἀργυροπούλου, τῷ 1450, κατὰ σύστασιν Λαυρεντίου τοῦ ἀπὸ Μεδίκων, διδάσκαλος τῆς ἑλληνικῆς, συνδιδάσκοντα ἔχων καὶ τὸν μαθητὴν τοῦ Ἀργυροπούλου Ἄγγελον Πολιτιανόν, ὅστις, ἐπειδὴ κάλλιον ἐγίνωσε τὴν λατινικήν, ἐθαυμάζετο καὶ προσείλκυε πλείστους τῶν ἀκροατῶν αὐτομολοῦντας, προὐκάλεσε τὸν θυμὸν καὶ τὰς διενέξεις αὐτοῦ· διὰ τοῦτο μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Λαυρεντίου ὑπείκων τῇ προσκλήσει Λουδοβίκου τοῦ Σφόρτζα, ἀπῆλθε τῷ 1472 εἰς Μεδιόλανα, ὅπου εὐδοκιμώτατα ἐδίδαξε, συνέγραψε, καὶ εἰς τὴν ἔκδοσιν πολλῶν Ἑλλήνων συγγραφέων καὶ ποιητῶν συνέπραξε, πρῶτος τῶν Ἑλλήνων ἀντιπαραβαλὼν χειρόγραφα κείμενα τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως καὶ τὴν ὀρθοτέραν ἐξαγαγὼν γραφήν[1].

Μεταξὺ ἑτέρων[2] κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον διαπρεπῶν συγκαταλέγονται καὶ οἱ Ἰωάννης Κάλλιστος, Θεσσαλονικεύς, φιλόσοφος περιπατητικὸς καὶ γραμματικὸς κάλλιστος, διδάξας ἐν Ῥώμῃ, Φερράρᾳ, Φλωρεντίᾳ καὶ τελευταῖον ἐν Παρισίοις, ὅπου καὶ ἐτελεύτησεν ἐπὶ Λουδοβίκου ΙΑ' (1478), καὶ ὁ Μάρκος Μουσοῦρος, Κρής, μαθητὴς Ἰωάννου Λασκάρεως, δημόσιος ἐν Πατουίᾳ καὶ εἶτα ἐν Βενετίᾳ διδάσκαλος, ὅτε τῷ 1506 ἐκάλεσεν αὐτὸν ὁ πάπας Λέων ὁ Ι' καὶ προὐχείρισεν ἀρχιεπίσκοπον Μονεμβασίας, ἀποθανόντα, πρὶν ἢ μεταβῇ, ἐν ἡλικίᾳ 50 ἐτῶν[1].

Εἴπομεν περὶ τῶν ἀμέσως κατὰ τὴν ΙΣ' ἑκατονταετηρίδα ἐν Ἰταλίᾳ δρασάντων Ἑλλήνων λογίων τὰ δέοντα, καὶ παρελίπομεν πολλοὺς ἄλλους, ἐν οἷς Γεώργιον τὸν Ἑρμώνυμον (1476), Ἀνδρόνικον τὸν Δαλματόν, Ἰωάννην τὸν Λάσκαριν καὶ Ἰωάννην τὸν Κάλλιστον τοὺς ἐν Παρισίοις διδάξαντας[2] καὶ μαθητὰς πολλοὺς ἀναδείξαντας, ἐν οἷς τὸν κορυφαῖον γάλλον φιλόλογον Guillaume Budé καὶ τοὺς γερμανοὺς J. Reuchlin καὶ R. Agricola τοὺς ἐν Γαλλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ φιλολογίαν διαδόντας καὶ τὴν ἀκμὴν αὐτῆς αὐτόθι παρασκευάσαντας· τὴν ἐν Ἰταλίᾳ συρροὴν τοσούτων σοφῶν καταλλήλως ἐργασθέντων ἐπὶ ἑδάφους ἀπὸ πολλῶν δεκαετηρίδων εἰς γόνιμον βλάστησιν προωρισμένου, δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν ὡς ἓν τῶν σημαντικωτέρων γεγονότων ἐξ ὅσων ἡ ἱστορία τῆς ἐπιδράσεως τῶν γραμμάτων ἀναγράφει. Ὅταν πράγματι ἀναλογισθῶμεν τὸν ζόφον μακροχρονίου ἀμαθείας, τὸν ἐπὶ μακροὺς αἰῶνας τὸ ἱστορικώτερον τμῆμα τῆς γῆς περικαλύψαντα, καὶ τὴν στείρευσιν πάσης πνευματικῆς ζωῆς, θέλομεν κατανοήσει τὴν κοσμοϊστορικὴν σπουδαιότητα τῆς ἐν Ἰταλίᾳ Ἀναγεννήσεως καὶ φαντασθῇ τὴν ἐντύπωσιν, ἣν ἐπὶ τοῦ πνεύματος τῶν ἐν Ἰταλίᾳ ἔσχεν ἡ λάμψις τοσούτου ἀρθόνου πνευματικοῦ φωτός, ἡ συσσώρευσις τῶν γραπτῶν καὶ τῶν ἄλλων τῆς τέχνης ἀριστουργημάτων, ὅσα διεσώθησαν ἐκ τῆς ὑπὸ φυσικῶν καὶ ἠθικῶν συμφορῶν γενομένης καταστροφῆς καὶ ἡ δι' αὐτῶν βαθμιαία τῆς ψευδοῦς ἐπιστήμης ἐξαφάνισις, ἀναλαμπὴ δὲ τοῦ ζωογόνου ἔαρος τῆς νεωτέρας ἐπιστήμης. Διὰ τῆς ταὐτοχρόνου δράσεως διδασκάλων καὶ μαθητῶν κατῆλθον πάντες ἀπὸ

ταβίῳ ἐκπαιδευθεὶς ὃς ἀπεστάλη πρὸς ἀναζήτησιν χειρογράφων εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὰς νήσους καὶ τὸν Ἄθωνα ὅθεν συνέλιξε περὶ τὰ 200 χειρόγραφα· εἶτα μετέβη εἰς Παρισίους καὶ συνωρκειώθη τῇ βασιλικῇ αὐλῇ, ὅτε ἐτιμήθη καὶ διὰ πρεσβευτικῆς ἀποστολῆς εἰς Βενετίαν ἐπὶ Λουδοβίκου τοῦ ΙΒ' καὶ Φραγκίσκου· τῷ 1513 προσεκλήθη διευθυντὴς τοῦ ἐν Ῥώμῃ γυμνασίου, ἐν ᾧ ἐξεπαιδεύοντο παῖδες ἑλλήνων, καὶ ἀπεβίωσε τῷ 1534.

1. Ὁ Χαλκοκονδύλης ἐξέδωκεν αὐτὸς τὸ πρῶτον τὸν Ὅμηρον (1438), τὸ λεξικὸν τοῦ Σουΐδα (1499) καὶ τὸν Ἰσοκράτην (1473)· ἀπεβίωσε τῷ 1510.

2. Ἄγγελος ὁ Καλαβρὸς, Νικόλαος καὶ Μιχαὴλ Σοφιανὸς, Ζαχαρίας Καλλιέργης, Νικόλαος Βλαστὸς, Δημήτριος Δούκας, Μιχαὴλ Ἀποστόλιος καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀρσένιος.

1. Τοῦ Μουσούρου σῴζονται πολλὰ συγγράμματα καὶ ἐκδόσεις ἐκ τῆς τυπογραφίας τοῦ Ἄλδου.

2. Ἐκ τῶν ἐν Παρισίοις εὐδοκιμώτατα διδαξάντων ξένων εἶναι καὶ ὁ Γρηγόριος Τιφέρνας μαθητὴς τοῦ Χρυσολωρᾶ, ἴσως ὁ πρῶτος τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τούτῳ διδάξας.

νεφελώδους σφαίρας εἰς ἔδαφος στερεώτερον, ἐτέθησαν αἱ βάσεις τῶν θεωρητικῶν καὶ πρακτικῶν ἐπιστημῶν, ἐβλάστησαν καὶ εἰς ἀκμὴν ἦχθησαν αἱ καλαὶ τέχναι, διὰ δὲ τῆς μορφώσεως τοῦ πεζοῦ ἰταλικοῦ λόγου ἐδημιουργήθη φιλολογία σοβαρά, παρασκευάσασα τὸν ΙϚ' αἰῶνα, αἰῶνα τῶν μεγάλων ἀνδρῶν τῆς Ἰταλίας· οὕτω δ' ἀνήρθη φλὸξ φιλομαθείας παρ' ἁπάσαις τῆς ἰταλικῆς κοινωνίας ταῖς τάξεσιν ἄσβεστος καὶ δυσπερίγραπτος, εἰς ταύτην δὲ τὴν φλόγα τοῦ πνεύματος ὀφείλεται ὁ πρὸς εὕρεσιν χειρογράφων ἄκρατος ἐνθουσιασμὸς οὐ μόνον τῶν ἡγεμονευόντων ἀλλὰ καὶ πολλῶν ἰσχυρῶν ἀριστοκρατικῶν οἴκων περιστοιχουμένων ὑπὸ λογίων ἀρεσκομένων καὶ αὐτῶν εἰς τὴν συλλογὴν χειρογράφων Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων συγγραφέων, δι' ἧς προελήφθη ἡ ἀνεπανόρθωτος συμφορὰ τῆς καταστροφῆς τῶν τῇδε κἀκεῖσε ἐρριμμένων πολυτιμοτάτων κειμηλίων, ὁπότε ἡ ἀνεύρεσις ἑνὸς καὶ μόνου ἐθεωρεῖτο ἀνταξία ὁλοκλήρου βασιλείου. Εἰς ταύτην ὀφείλονται αἱ ἰδιωτικαὶ τοῦ Πετράρχη, Βοκκακίου, Μαρσιλίου καὶ αἱ ὕστερον διὰ Niccolo Niccoli τὸ πρῶτον ἱδρυθεῖσαι δημόσιαι βιβλιοθῆκαι: ἡ ἐν Νεαπόλει (ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ῥοβέρτου), ἡ τοῦ Βατικανοῦ (ὑπὸ τοῦ πάπα Νικολάου Ε'), ἡ τοῦ ἁγίου Μάρκου ἐν Βενετίᾳ, καὶ αἱ ἐν Φλωρεντίᾳ: Μαρκιανὴ καὶ Μεδικο-λαυρεντιανὴ καὶ ἄλλαι πολλαί· ἡ δὲ περισυλλογὴ καὶ διαφύλαξις τῶν ἀριστουργημάτων τῆς τέχνης, ἡ διὰ τοῦ Πετράρχη τὸ πρῶτον γενομένη, ἔδωκε τοῖς Μεδίκοις τῆς Φλωρεντίας, μάλιστα τῷ Λαυρεντίῳ, ἀφορμὴν νὰ συστήσῃ τὴν διὰ τὴν σπουδὴν τῆς ἀρχαιολογίας σχολήν, ἧς τοὺς προδόμους καὶ τὰς αἰθούσας δι' ἀγαλμάτων, προτομῶν καὶ ἄλλων ἀρχαίων μνημείων ἐκόσμησε, καὶ εἰς ἣν δικαίως ἀποδίδοται ἡ τῶν ὡραίων τεχνῶν περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΕ' αἰῶνος ἐκπληκτικὴ πρόοδος, ἤτοι τῆς γλυπτικῆς, ζωγραφικῆς καὶ ἀρχιτεκτονικῆς, ἔτι δὲ τῆς ποιήσεως καὶ τῆς ὑποφωσκούσης μουσικῆς. Ἡ σπουδὴ τῶν κλασικῶν γλωσσῶν κατὰ τὴν ΙΕ' ταύτην ἑκατονταετηρίδα ἦτο τὸ κυριεῦον τῆς ὑπάρξεως στοιχεῖον, ἀναπόφευκτον ἐν τῇ ἀνατροφῇ, ἀλλὰ καὶ ἡ μόνη δύναμις ἡ πρὸς δόξαν καὶ πλοῦτον ἄγουσα. Ἐντεῦθεν καὶ οἱ τὰ ὑψηλότερα τῶν ὑπουργημάτων κατέχοντες ἐκ τοῦ βαθμοῦ τῆς ἑλληνικῆς παιδείας διεκρίνοντο, πλείστους[1] δὲ δυνάμενοι ν' ἀναφέρωμεν, ἀρκούμεθα μόνον ὑπομιμνήσκοντες Βαρθολομαῖον τὸν Σκάλα, ὀνομαστότατον ὡς τε φιλόλογον καὶ πολιτικόν. Ἐκ τῶν εἰρημένων δ' ἀποχρώντως ἐξηγεῖται καὶ ἡ ἐκ πασῶν τῶν χωρῶν τῆς δυτικῆς Εὐρώπης συρροὴ ἐν Ἰταλίᾳ σοφῶν, οἵτινες, ἐν μέρει μὲν βοηθούμενοι, ἐν μέρει δ' αὐτοτελῶς ἐργαζόμενοι, παρεσκεύασαν τὸν ΙΖ' καὶ ΙΗ' αἰῶνα τῆς φιλολογίας ἐν Γαλλίᾳ, Ἀγγλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ.

Ἐὰν ἀναδράμωμεν εἰς τοὺς ΙΖ' καὶ ΙΗ' αἰῶνας, ἐν χρόνοις πολλῷ τῆς ἰταλικῆς ἀναγεννήσεως ἀρεστῶσι, μετ' ἐκπλήξεώς τινος θέλομεν παρατηρήσει ὅτι τοῦ γεγονότος τούτου προηγήθη ἀπαραλλάκτως, λόγῳ ἀφορμῆς καὶ ἀποτελέσματος, ἡ μακεδονικὴ ἐξημέρωσις· καὶ ὡς τότε, ἕνεκα τῶν περιστάσεων, ἐπὶ τῆς Μακεδονικῆς (καὶ βραδύτερον ῥωμαϊκῆς) κυριαρχίας, οἱ λόγιοι μὴ ἔχοντες πλέον ἐλεύθερον στάδιον αὐτενεργείας, ἀποβαλόντες δὲ καὶ τὴν δημιουργικὴν τοῦ πνεύματος δύναμιν ἠρκοῦντο φυλάσσοντες καὶ ἑρμηνεύοντες τὰ κεκτημένα καὶ εἰσῆγον τὰ ἑλληνικὰ γράμματα εἰς χώρας νέας προωρισμένας εἰς νέαν ἀκμήν, οὕτω καὶ ἐν Ἰταλίᾳ κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα διὰ τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν λογίων· ὡς δὲ πάλιν κατὰ τὸν τρίτην καὶ τετάρτην π. Χ. ἑκατονταετηρίδα ἱδρύθησαν ἐν Ῥόδῳ, Ἐφέσῳ καὶ ἀλλαχοῦ, ἰδίᾳ δὲ ἐν Περγάμῳ καὶ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, σχολαὶ πρὸς διδασκαλίαν τῆς ἑλληνικῆς καὶ γνῶσιν τῶν συγγραμμάτων τῶν ἐν αὐτῇ, οὕτω καὶ ἐνταῦθα ἐν Νεαπόλει, Ῥώμῃ, Φλωρεντίᾳ, Μεδιολάνοις, Βενετίᾳ καὶ ἄλλαις δευτερευούσαις ἡγεμονικαῖς πόλεσιν ἱδρύονται νέαι σχολαὶ καὶ ἕδραι· ἀμιλλῶνται οἱ Πτολεμαῖοι ἐν Ἀλεξανδρείᾳ πρὸς τοὺς Ἀττάλους τῆς Περγάμου καὶ πρὸς τὸν μέγαν Ἀντίοχον τῆς Συρίας καὶ διὰ παντοίων τρόπων καὶ μέσων προσπαθοῦσι νὰ συναθροίσωσι χειρόγραφα καὶ νὰ συστήσωσι βιβλιοθήκας, ἀμιλλῶνται οἱ Ῥοβέρτοι καὶ Ἀλφόνσοι βασιλεῖς τῆς Νεαπόλεως πρὸς τοὺς Visconti καὶ Sforza τῶν Μεδιολάνων, πρὸς Νικόλαον Ε' πάπαν Ῥώμης καὶ τοὺς μεγαλοδωροτάτους Μεδίκους τῆς Φλωρεντίας, οἵτινες γῆν καὶ θάλασσαν ἀνακυκῶσι καὶ συλλέγοντες, ἀντὶ ἀμυθήτων χρημάτων, τὰ τῶν ἀρχαίων χειρόγραφα ἱδρύουσι πολλὰς ἄλλας ἐκτὸς τῶν μνημονευθεισῶν βιβλιοθηκῶν· καὶ οὐ μόνον οἱ πρωτεύοντες ἡγεμονικοὶ οἶκοι, ἀλλὰ καὶ πολλαὶ ἄλλαι ἀριστοκρατικαὶ οἰκογένειαι, ὡς οἱ Scala ἐν Βερώνῃ, Carrara ἐν Παδούῃ, Este ἐν Φερράρῃ, Cor-

1. Ἐν Μεδιολάνοις ἦσαν οἱ Σιμωνέτοι, ἐν Βενετίᾳ: Β. Βέμβος καὶ Φρ. Βάρβαρος, ἐν Νεαπόλει ὁ G. Pontano καὶ ἄλλοι.

reggio ἐν Πάρμᾳ, καὶ ἄλλαι πολλαί. Ποιηταί, φιλόσοφοι καὶ ἐπιστήμονες ζῶντες καὶ τιμώμενοι ἐν τῇ αὐλῇ τῶν Πτολεμαίων [1], Ἀττάλων [2] καὶ τοῦ Ἀντιόχου, πλῆθος ἀνδρῶν μεγαλοφυῶν, ποιητῶν καὶ καλλιτεχνῶν ἐν πλείσταις πόλεσιν ἰταλικαῖς, ἰδίᾳ ὅμως ἐν Φλωρεντίᾳ καὶ ἐν τῇ αὐλῇ τῶν Μεδίκων [3], ὅπου ὁ Λαυρέντιος, μετὰ τὰς καθημερινὰς περὶ τῶν κοινῶν ἐργασίας, εὐγενεστέραν ἀνάπαυσιν ἐθεώρει τὴν ἐνασχόλησιν περὶ τὴν ἀρχιτεκτονικήν, μουσικὴν καὶ ποίησιν [4] καὶ τὴν συνδιάλεξιν μετ' ἀνδρῶν, οἷοι ὁ Angelo Politiano, Marsilio Ficino, Christofano Landini, Giovanni della Mirandola καὶ ἄλλων πολλῶν· ἦτο μανία ἔνθεος, ἦτο ἡ ὑψίστη ποίησις ἡ κατακυριεύσασα τοῦ νοῦ καὶ τῆς καρδίας ἀρχόντων καὶ ἀρχομένων κατὰ τοὺς χρόνους, οὓς διερχόμεθα [5], ἐν Ἰταλίᾳ.

Ἡ σχέσις αὕτη τῶν δύο ἱστορικῶν ἐποχῶν δὲν περιορίζεται ἐν τοῖς ῥηθεῖσι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἔν τισι δευτερεύουσιν οὐχ ἧττον ὅμως χαρακτηριστικοῖς· εἰς πλουτισμὸν τῆς Ἀλεξανδρινῆς βιβλιοθήκης μετεχειρίζοντο οἱ Πτολεμαῖοι τὴν βίαν καὶ τὴν ἁπάτην· οὕτω λέγεται ὅτι ἐκ πάντων τῶν εἰς τὸν λιμένα Ἀλεξανδρείας εἰσπλεόντων πλοίων βίᾳ ἐλάμβανον τὰ ἐν αὐτοῖς βιβλία, διὸ καὶ μέρος τῆς βιβλιοθήκης ἐκαλεῖτο τὰ «ἐκ τῶν πλοίων»· ἄλλοτε πάλιν ὁ Πτολεμαῖος, ὅπως λάβῃ ἀντίγραφα τῶν ἐν τῇ πόλει Ἀθηνῶν τηρουμένων δραμάτων Αἰσχύλου, Σοφοκλέους καὶ Εὐριπίδου, ἔδωκε τοῖς Ἀθηναίοις ἐνέχυρα τάλαντα 15 πρὸς μεταγραφὴν αὐτῶν· πλὴν ἀφοῦ μετέγραψε, τὰ μὲν πρωτότυπα ἐκράτησεν αὐτὸς, τοῖς δ' Ἀθηναίοις ἀπέστειλε τὰ ἀντίγραφα δωρησάμενος καὶ τὰ τάλαντα [1]· τοιαῦται λαθροχειρίαι δὲν εἶναι γνωσταὶ ἡμῖν ἐν Ἰταλίᾳ, πολλαὶ ὅμως τοῦ Φιλέλφου διαμαρτυρίαι κατὰ τῶν κατακρατούντων τὰ δανειζόμενα βιβλία· ἐπίσης ὁ μέγας Ἀντώνιος [2] συλήσας μυριάδας εἴκοσι βιβλίων ἐκ τῆς ἐν Περγάμῳ βιβλιοθήκης δωρεῖται αὐτὰ τῇ ἑαυτοῦ Κλεοπάτρᾳ, ἐνῷ ὁ πατὴρ πατρίδος Κοσμᾶς ὁ ἐκ Μεδίκων πέμπει ἀντίγραφον ἐν τῆς ἱστορίας τοῦ Τίτου Λιβίου τῷ βασιλεῖ Ἀλφόνσῳ, ὅπως εὐκολύνῃ τὸν συμβιβασμὸν τῆς πρὸς αὐτὸν πολιτικῆς διαφορᾶς [3]. Διὰ τὸν πολλαπλασιασμὸν τῶν χειρογράφων οἱ ἐν Περγάμῳ καὶ Ἀλεξανδρείᾳ εἶχον ἀντιγραφεῖς νοθεύοντας, ἐν γνώσει πολλάκις, τὰ κείμενα καὶ ἐξαναγκάζοντας τοὺς σοφοὺς εἰς τὴν κριτικὴν τέχνην· ἀντιγραφεῖς ὑπῆρχον καὶ ἐν Ἰταλίᾳ [4] νοθεύοντες καὶ αὐτοὶ τὰ κείμενα καὶ προκαλοῦντες τὴν ἀναγέννησιν τῆς κριτικῆς τέχνης τῆς τῶν γνησίων διαγνώσεως· βιβλιοκάπηλοι παρ' ἐκείνοις πωλοῦντες χειρόγραφα [5] μεταγενεστέρων ἐν ὀνόματι ἀρχαιοτέρων σοφῶν· αἰσχροκερδεῖς καὶ ἐνταῦθα ἐμπορικῶς πάνυ τὸ τῆς συλλογῆς ἔργον μετερχόμενοι· ἀνταγωνισμὸς ἐκεῖ, ἀνταγωνισμὸς ἐνταῦθα [6].

Ὑποδείξαντες ἐν ὀλίγοις τὴν ὀρθαλμοφανῆ ὁμοιότητα ἐν τῇ ἀναπτύξει καὶ διαδόσει τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων κατ' ἀμφοτέρας τὰς ἐποχὰς, ὀφείλομεν ἐξ ἀντιπαραβολῆς πάλιν νὰ φθάσωμεν εἴς τι συμπέρασμα τελικόν. Διὰ τῶν ἱδρυθέντων φιλολογικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν κέντρων ἐπὶ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ κατορθοῦται μικρὸν κατὰ μι-

---

1. Ἐρατοσθένης ὁ Κυρηναῖος, Ζηνόδωτος ὁ Ἐφέσιος, Ἀριστοφάνης ὁ Βυζάντιος, Ἀρίσταρχος ὁ ἐκ Σαμοθράκης, Εὐκλείδης, Ἀρχιμήδης, Θεόκριτος κτλ.

2. Κράτης, Πρόδικος ὁ Σάμιος κτλ.

3. Leonardo καὶ Carlo Aretino, Guarini, Ambr. Traversari, F. Filelfo, Paolo Sforza, Pet. Paolo Bergerio, Giac. Angeli, Niccolo Niccoli, R. Ruffo, Poggio Bracciolini, Leonardo Bruni, C. Marsuppini, L. Valla καὶ πλῆθος ἄλλο λογίων ἐκτὸς τῶν καλλιτεχνῶν.

4. Περὶ Λαυρεντίου καὶ Κοσμᾶ τῶν Μεδίκων ὅρα καὶ N. Macchiaveli: Le Istorie Fiorentine σ. 328-329 καὶ 430-431.

5. Ὁ Heeren σ. 318 ἀναφέρει τὸν βασιλέα τῆς Νεαπόλεως Ῥοδέρτον γράφοντα (ΙΔ' ἑκατον.) τῷ φίλῳ αὐτοῦ Πετράρχῃ, ὅτι ἤθελε προτιμήσει νὰ καταθέσῃ τὸ διάδημα αὐτοῦ, ἀλλ' οὐδέποτε νὰ ἐγκαταλίπῃ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα. At ego juro dulciores et multo cariores mihi litteras esse quam regnem etc. etc.

1. Γαληνοῦ ὑπόμνημα εἰς τὸ Γ' τῶν Ἐπιδημιῶν τόμ. 17 α, σ. 606-607, ἐκδ. Kühn.

2. Πλουτάρχου: Ἀντώνιος· LVIII. 20, ἐκδ. στερεότ.

3. Κατὰ τὴν ἐκπολιόρκησιν πόλεως ἰταλικῆς, γίρων στρατιώτης εὗρε καὶ ἐκόμισε τῷ φιλαρχαίῳ βασιλεῖ χειρόγραφον ἑλληνικόν, ὅστις δι' αὐτὸ καὶ ἀντημείφθη διὰ ξίφους λαμπροῦ. Schoell, 305 σ.

4. Ἀναφέρονται καὶ καλλιγραφικὰ καταστήματα, ἔνθα καλλιγραφικῶς μετέγραφον χειρόγραφα.

5. Ἱκανὰ τοιαῦτα εὑρίσκονται καὶ ἐν τῇ Ἱπποκρατικῇ συλλογῇ.

6. Οὕτω οἱ Πτολεμαῖοι ἐκώλυθν τὴν ἐξαγωγὴν τοῦ παπύρου εἰς Πέργαμον, τοῦθ' ὅπερ ἐξηνάγκασε τοὺς ἐν Περγάμῳ εἰς τὴν ἐφεύρεσιν τῆς διφθέρας· ἐξ ἀνταγωνισμοῦ πρὸς τοὺς ἐν Φλωρεντίᾳ πλατωνικοὺς ὑπεστήριζε Νικόλαος ὁ Ε' τὴν ἀριστοτελικὴν φιλοσοφίαν καὶ προσεκάλει εἰς Ῥώμην ὀνομαστοὺς σοφούς.

κρὸν ἡ ἐκπολίτισις χωρῶν μεμακρυσμένων, τῇ συμμετοχῇ δὲ τῆς ἑλληνικῆς μητροπόλεως κάμπτονται ἢ λειοῦνται τὰ ἀγροϊκα καὶ ἄξεστα τῶν Ῥωμαίων ἤθη, ἐπιβάλλεται ἡ ἀλεξανδρινὴ ἐπιστήμη[1] καὶ παρασκευάζεται τὸ ἔδαφος, ἐφ' οὗ καρποφορεῖ τὸ νέον κήρυγμα, καὶ ἐν αὐτῷ ὡς ἐν λουτρῷ παλιγγενεσίας ἀναγεννᾶται ὁ ἀρχαῖος ἐθνικὸς κόσμος· διὰ δὲ τῆς Ἀναγεννήσεως ἐν Ἰταλίᾳ καὶ τῶν συνεπειῶν ταύτης ἐπὶ τῆς ἐθνικῆς φιλολογίας αὐτῆς καὶ τῶν ἄλλων δυτικῶν ἐθνῶν, τῆς τέχνης καὶ ἐπιστήμης[2], ἤρθη ἡ τοῦ ἱστορικοῦ κόσμου κυριεύσασα ὑπερχιλιετὴς πνευματικὴ νάρκη, βιαίαν δ' ἔλαβεν ὁρμὴν ὁ ἀγὼν[3] ὁ ἐπὶ τρεῖς ἤδη καὶ τέσσαρας αἰῶνας ἐξακολουθῶν, ἀγὼν τοῦ φωτισμοῦ ἔν τε τῷ θρησκευτικῷ, ὑλικῷ καὶ πνευματικῷ χώρῳ, καὶ οὗ τινος ἀπόρροια εἶναι ἡ παροῦσα ὑλικὴ καὶ πνευματικὴ ὑπεροχὴ τῶν ἐν τῇ Δύσει πρωτοστατούντων ἐθνῶν. Εἰς τὸ στάδιον τοῦτο, τὸ ἐφ' ἡμῖν, ἀγωνιζόμενοι καὶ ἡμεῖς, εὐχηθῶμεν ὅπως ἐν ὁμονοίᾳ καὶ ζήλῳ καταστήσωμεν τὸν Ἑλληνικὸν Φιλολογικὸν Σύλλογον ἑστίαν ἑσχεῖ τὸ πνεῦμα ῥωννύουσαν καὶ τὴν ψυχὴν πρὸς πᾶν ἀγαθὸν καὶ εὐγενὲς διαθερμαίνουσαν.

1. Ἡρόφιλος (300 π. Χ.), Ἐρασίστρατος (297 π. Χ.), Γαληνὸς (231-193 π. Χ.), Εὔδημος (292 π. Χ.), Ἀρχιμήδης, Εὐκλείδης καὶ ἄλλοι τῶν ἐπιστημῶν ἱεροφάνται.

2. Mondini (1315), Vesale (1543), Fallope (1561), Eustache (1552) ἐκ τῶν πρώτων δημιουργῶν τῆς ἰατρικῆς, ἵνα παραλίπωμεν τοὺς τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν.

3. Εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦτον ὀφείλεται ἡ ἐφεύρεσις τῆς τυπογραφίας, ἡ ἀνακάλυψις τῆς Ἀμερικῆς, τὸ σχίσμα καὶ ἡ Ἀναμόρφωσις κτλ. κτλ.

Σημ. — Σχετικὰ πρὸς τὴν μελέτην ταύτην συγγράμματα εἶναι τὰ ἑξῆς:

A. H. L. Heeren. Geschichte der classische Litteratur in Mittelalter. 2 th. Göttingen, 1822.

M. Schoell. Histoire de la littérature Grecque profane. Tome 7. Paris, 1825.

Κ. Παπαρρηγοπούλου, Ἱστορία τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους. Τόμος Ε'.

Villemain. Λάσκαρις, μεταφρ. Χ. Α. Παρμενίδου. Ἀθήνησιν, 1847.

G. Roscoe. Βίος Λαυρεντίου τοῦ ἀπὸ Μεδίκων, μεταφρ. ὑπὸ Χ. Α. Παρμενίδου. Ἀθῆναι, 1858.

BIBLIOTECA GENNADIO

ΕΠΙΜΕΤΡΟΝ[1]

ΠΕΡΙ ΕΒΡΥΖΕΛΜΙΔΟΣ ΘΡΑΚΩΝ ΒΑΣΙΛΕΩΣ

ὑπὸ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Ι. ΛΑΜΠΟΥΣΙΑΔΟΥ

Ἡ πλουσιωτάτη πηγή, ἐξ ἧς ἠντλήθη ἅπας ὁ ἐν τῷ ἡμετέρῳ μουσείῳ ἀποτεθησαυρισμένος ἤδη πλοῦτος ποικίλων ἀρχαιολογικῶν εὑρημάτων, ὑπῆρξαν ἀληθῶς τὰ τέλεον ἤδη καταστραφέντα τείχη τῆς ἡμετέρας πόλεως[2]. Ἐν αὐτοῖς ἀνευρέθη καὶ πλάξ τις ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἔχουσα σχῆμα κανονικοῦ ὀρθογωνίου πρίσματος, οὗ τὸ μὲν μῆκος εἶναι 0,64, τὸ δὲ πλάτος 0,48, τὸ δὲ ὕψος 0,28 τοῦ γαλλικοῦ μέτρου. Αὕτη ἀπετέλει *ὑπόβαθρον* ἢ ἕδος, ἐφ' οὗ ἀναμφιβόλως ἱστηρίζετο τὸ περικαλλὲς ἄγαλμα θεοῦ τινος ἢ ἥρωος. Ἐπὶ μιᾶς δὲ τῶν πλαγίων αὐτῆς ἐπιφανειῶν διεσώθη ἡ ἑξῆς ἐπιγραφή:

ΕΒΡΥΣΕΛΜΙΣ
ΣΕΥΘΟΥΠΡΙΑΝΕΥΣ

Αὕτη χαραχθεῖσα τὸν Δ' π. Χ. αἰῶνα, ὡς ἔστιν εἰκάσαι ἐκ τοῦ σχήματος τῶν γραμμάτων, ὅσον βραχεῖα, τοσοῦτον ὅμως σπουδαία καὶ ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν πολύτιμος τυγχάνει. Τὸ ὄνομα Ἐβρύζελμις καὶ τὸ τοῦ πατρὸς Σεύθου εἶναι γνήσια θρᾳκικά, ἡ ὅλη ὅμως ἐπιγραφὴ εἶναι ἐκτεθειμένη κατὰ τύπον γνήσιον ἑλληνικόν, τῆς ἀρίστης μάλιστα ἐποχῆς. Καὶ ἀληθῶς· ἐν τοῖς ὁμηρικοῖς ἔπεσι μεγίστη χρῆσις γίγνεται τῶν πατρωνυμικῶν· οὕτως, ὁ μὲν Ἀχιλλεὺς καλεῖται Πηλείδης, Λαερτιάδης δ' ὁ Ὀδυσσεύς, Ἀτρεῖδαι οἱ ἀδελφοὶ Ἀγαμέμνων καὶ Μενέλαος κλπ., ἡ χρῆσις μάλιστα τούτων ἐπὶ τοσοῦτον εἶναι καθιερωμένη, ὥστε πολλάκις παραλείπονται τὰ κύρια ὀνόματα, ἀναπληροῦνται δ' ὑπὸ μόνων τῶν πατρωνυμικῶν· οὕτω δὲ ὁ Ἀγαμέμνων ἀποκαλεῖται πολλαχοῦ μόνον Ἀτρείδης, Τυδείδης δ' ὁ Διομήδης καὶ οὕτω καθεξῆς. Ἐκ τοιαύτης δὲ χρήσεως προῆλθον τὰ ὡς κύρια ὀνόματα θεωρούμενα, Νηρηίδες, Δαναίδες, Ἡρακλεῖδαι κλπ. Κατὰ τοὺς ἔπειτα δὲ χρόνους καὶ ἰδίᾳ μετὰ τὰ Μηδικά, ὁπότε συμπίπτει καὶ ἡ ἀκμὴ τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς ὅλης ἐν γένει Ἑλλάδος, ἡ χρῆσις τῶν πατρωνυμικῶν ἀποβαίνει σπανία, ἀντ' αὐτῆς δὲ χρῆσις γίγνεται πρὸς τῷ κυρίῳ ὀνόματι, τοῦ ὀνόματος τοῦ πατρὸς εἰς πτῶσιν γενικήν, καὶ τὸ τοῦ δήμου εἰς ὀνομαστικήν· ὡς, Δημοσθένης Δημοσθένους Παιανιεύς, Αἰσχίνης Ἀτρομήτου Κοθωκίδης κλπ. Ἀπαραλλάκτως δὲ καὶ ἐν τῇ προκειμένῃ ἐπιγραφῇ ὁ αὐτὸς θεωρεῖται τύπος, μετὰ δὲ τὸ ὄνομα τοῦ Ἐβρυζέλμιδος προστίθεται καὶ τὸ τοῦ πατρὸς μὲν Σεύθου εἰς γενικήν, εἰς ὀνομαστικὴν δὲ καὶ τὸ τοῦ δήμου Πριανεύς, τουτέστι πολίτης τῆς Πριήνης. Ἡ χρῆσις αὕτη δὲν εἶναι τυχαία καὶ ἀδιάφορος, προκειμένου μάλιστα περὶ τῆς ἱστορίας χωρῶν, περὶ ὧν ἅπασαι σχεδὸν αἱ ἱστορικαὶ πηγαὶ ἢ λίαν τεθολωμέναι, ἢ ὅλως στεῖραι τυγχάνουσι, μαρτυρεῖ δὲ ἀριδήλως περὶ τοῦ βαθμοῦ τῆς ἐπὶ τῶν βασιλέων ἰδίᾳ τῶν Ὀδρυσῶν ἐπιδράσεως τοῦ ἑλληνικοῦ πο-

1. Ἐν τῷ *Ἐπιμέτρῳ* τοῦ παρόντος τόμου ἐκδίδονται ἡ περὶ Ἐβρυζέλμιδος αὕτη διατριβὴ τοῦ ἐλλογίμου ἑταίρου Γ. Ι. Λαμπουσιαδου, ἧς, παραπεσούσης, ἀντίγραφον βραδέως περιῆλθεν εἰς χεῖρας ἡμῶν, καὶ ἡ συνέχεια τοῦ «Βυζαντινοῦ Ἑορτολογίου» τοῦ ταχτικοῦ μέλους Μαν. Ι. Γεδεών, οὗ 40 σελίδας ἐξεδώκαμεν ἐν τῷ ΚΔ' τόμῳ.

2. ὁ γράφων νοεῖ τὴν Ἀδριανούπολιν.

λιτισμοῦ, διὰ τῶν ἐν τοῖς παραλίοις τῆς Θρᾴκης ἀπῳκισμένων πολυαρίθμων ἑλληνίδων ἀποικιῶν, μεθ' ὧν εἰς ἀδιάλειπτον εὑρίσκοντο σχέσιν καὶ ἐπικοινωνίαν. Περὶ τῆς ἐπιδράσεως ὅμως τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ ἐπί τε τὸν δημόσιον καὶ ἰδιωτικὸν βίον τῶν ἀρχαίων Θρᾳκῶν μὴ ὄντος τό γε νῦν τοῦ λόγου, θέλομεν πειραθῇ νὰ ἑρμηνεύσωμεν τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος ἐπιγραφήν, ἐξ ἧς πολυειδεῖς προκύπτουσιν ὠφέλειαι. Καὶ πρῶτον μὲν ἀνευρίσκεται τὸ ἀληθὲς ὄνομα βασιλέως τινὸς τῶν Ὀδρυσῶν, ἀγνώστου τέως τυγχάνοντος· εἶτα διορθοῦται καὶ χωρίον τι παρὰ Ξενοφῶντι ἐν Κύρου Ἀναβάσει. Ἰδίᾳ δὲ ἡ νομισματικὴ, ἡ τηλικαύτας προόδους ποιησαμένη ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις, καὶ πολυτιμοτάτας προσφέρουσα τὰς ὑπηρεσίας τῇ Ἱστορίᾳ, ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης πλείστας καρποῦται ὠφελείας. Καὶ ἀληθῶς· πλείστων πόλεων καὶ ἰδίᾳ τῶν ὑπὸ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ κτισθεισῶν, οὐδὲ τὰ ὀνόματα θὰ ἐγιγνώσκομεν, μὴ ὅτι τὰ τῶν βασιλέων καὶ ἡγεμόνων αὐτῶν, καὶ τὸν χρόνον τῆς ἀκμῆς, ἂν ἔλειπον τὰ νομίσματα αὐτῶν, ἀφοῦ ἡ ἱστορία νεκρικὴν περὶ αὐτῶν τηρῇ σιγὴν, καὶ ζόφος ἐπικάθηται ἐπὶ τοῦ ἱστορικοῦ αὐτῶν ὁρίζοντος. Οὕτω δὲ καὶ ἐν τῇ πεδιάδι τῆς Θρᾴκης, τῇ ὑπὸ τοῦ Ἔβρου ποταμοῦ διαρρεομένῃ, πληθὺς ἀνευρίσκεται νομισμάτων, ἐν οἷς καί τινα φέροντα τὰ γράμματα **ΕΥΒΡ** ἢ **ΕΒΡ**. Τὰ νομίσματα ταῦτα, καθὰ διὰ τοῦ διακεκριμένου ὁμογενοῦς νομισματολόγου Ἰωάννου Σβορώνου μανθάνομεν[1], ἕνεκα ὁμοιότητός τινος πρός τινα τῶν Ποντικῶν, Παφλαγωνικῶν καὶ Βιθυνικῶν νομισμάτων, ἐθεωρήθησαν ὑπὸ τῶν νομισματολόγων ὡς Μιθρασιατικὰ, διὸ καὶ κατετάχθησαν ἐν ἅπασι τοῖς μουσείοις ὑπὸ τὴν *Εὔβρογιν*, πόλιν τῆς ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ Γαλατίας. Ἐν τούτοις, εἷς τῶν ἐπιφανῶν Ἑλβετῶν νομισματολόγων, ὁ πολὺς Imhoof-Blumer, παραβαλὼν ταῦτα πρὸς τὰ τῶν Θρᾳκῶν βασιλέων, καὶ ἀνευρὼν πλείστας πρὸς αὐτὰ ὁμοιότητας, εἶκασεν εὐλόγως ὅτι καὶ ταῦτα πρέπει νὰ ἀνήκωσιν οὐχὶ εἰς τὴν πόλιν Εὔβρογιν, ἀλλ' εἴς τινα ἄγνωστον τέως βασιλέα τῶν Ὀδρυσῶν. Κατ' εὐτυχῆ δὲ σύμπτωσιν ἐπιγραφή τις ἀνακαλυφθεῖσα κατὰ τὸ ἔτος 1889 ἐν τῇ Ἀκροπόλει τῶν Ἀθηνῶν, καὶ δημοσιευθεῖσα ἐν τῷ Ἀρχαιολογικῷ δελτίῳ, (τόμ. Ε' σελ. 203 τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἐφημερίδος Ἀθηνῶν) ὑπὸ τοῦ διαπρεποῦς ἀρχαιολόγου Lolling, ἐπεκύρωσε τὴν εἰκασίαν τοῦ Imhoof-Blumer. Καὶ πράγματι ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ταύτῃ ἀναφέρεται βασιλεύς τις τῶν Ὀδρυσῶν συμμαχίαν μετὰ τῶν Ἀθηναίων καὶ φιλίαν συνάψας ἐπὶ Μυστιχίδου ἄρχοντος 386-385 π. Χ., καλούμενος δὲ Ἑβρύτελμις, καὶ οὗτος ἀναμφιβόλως εἶναι ὁ τὰ περὶ οὗ ὁ λόγος κόψας νομίσματα, ὧν ἡ τέχνη, ἐποχὴ καὶ προέλευσις συντρέχουσιν ὡς ἄριστα εἰς τὸ νὰ καταστήσωσιν ἀναμφίβολον τὴν ἀπονομὴν τῶν νομισμάτων τούτων τῷ ἐν λόγῳ βασιλεῖ. Ὀρθῶς δὲ σημειοῖ ὁ Lolling ὅτι μικρᾶς σημασίας εἶναι τὸ ὅτι ὡς ἀρχικὰ γράμματα τοῦ ὀνόματος τοῦ βασιλέως ἐπὶ μὲν τῶν νομισμάτων εἶναι ΕΥΒΡ, ἐν δὲ τῇ ἐπιγραφῇ ΕΒΡ, τοιούτων διαφορῶν οὐχὶ σπανίως ἀπαντωσῶν ἐν τῇ νομισματικῇ τῶν ἡμιβαρβάρων τούτων ἡγεμόνων. Ἄλλως τε δὲ καὶ ἡ ἀντικατάστασις τοῦ ΕΥΒ διὰ τοῦ ΕΒ δὲν εἶναι ὅλως ἄγνωστος καὶ τῇ ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ. Ἡ ὀρθὴ ὅμως γραφὴ εἶναι ἀναντιρρήτως ἡ διὰ τοῦ ΕΒΡ, ἥτις εὑρηται καὶ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ τὴν χώραν τῶν Ὀδρυσῶν διαρρέοντος Ἔβρου ποταμοῦ.

Καὶ ταῦτα μὲν ὁ κ. Σβορῶνος καὶ οἱ λοιποὶ ἐπιφανεῖς εὐρωπαῖοι ἀρχαιολόγοι. Τὸ ἐφ' ἡμῖν ὅμως, μεθ' ὅλον τὸ σέβας ὅπερ τρέφομεν πρὸς τοὺς ἐν λόγῳ σοφοὺς, ἐκ τῆς ἡμετέρας ἐπιγραφῆς καὶ ἄλλων λόγων ὁρμώμενοι, τολμῶμεν νὰ ἐκφράσωμεν εὐσεβάστως τὴν γνώμην, ὅτι ἡ ἐν τῇ Ἀκροπόλει Ἀθηνῶν ἀνευρεθεῖσα καὶ ὑπὸ τοῦ Lolling δημοσιευθεῖσα ἐπιγραφὴ, δὲν ἀνεγνώσθη ὀρθῶς. Τὸ ἐν αὐτῇ ἀναγραφόμενον ὄνομα τοῦ βασιλέως τῶν Ὀδρυσῶν δέον, κατὰ τὴν ταπεινὴν ἡμῶν γνώμην, νὰ ἀναγνωσθῇ οὐχὶ *Ἑβρύτελμις* ἀλλ' *ἙβρύΖελμις*, ὡς ὀρθῶς ἀναγινώσκεται ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐπιγραφῇ. Εἰς τοῦτο δὲ προαγόμεθα καὶ ὑπὸ τῶν ἑξῆς ἱστορικῶν καὶ τεχνικῶν λόγων. Καὶ πρῶτον μὲν ἡ μετάπτωσις τοῦ φθόγγου Ζ εἰς Τ δὲν εἶναι δυσχερὴς, τοὐναντίον μάλιστα εὐχερεστάτη καὶ συνηθεστάτη· εἶτα δὲ μετὰ προσοχῆς ἐξετάζοντες τὴν λέξιν *Ἑβρύζελμις*, βλέπομεν ὅτι αὕτη σύγκειται ἐκ δύο μερῶν, ἐκ τοῦ ΕΒΡΥ καὶ ΖΕΛΜΙΣ, ὧν ἑκάτερον εἶναι γνήσιον θρᾳκικόν. Καὶ περὶ μὲν τοῦ α' συνθετικοῦ ἀπαντῶντος καὶ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ ποταμοῦ τῆς Θρᾴκης Ἔβρου, ἅτε ἀναμφισβητήτου, περιττὸς πᾶς ὁ λόγος· ὅτι δὲ καὶ τὸ β' συνθετικὸν ΖΕΛΜΙΣ εἶναι τῆς αὐτῆς προελεύσεως καὶ ἀκραιφνῶς θρᾳκικόν,

1. Ἀρχαιολογ. ἐφημερὶς· ἐν Ἀθήναις, ἔτος 1890 σ. 159.

ἡμέτερον ἔσται ἔργον ν' ἀπρδείξωμεν. Γνωστὸν ἡμῖν ἄλλοθεν τυγχάνει, ὅτι ἡ λέξις *ζαλμὸς* εἶναι ἐκ τῶν ἐλαχίστων περισωθεισῶν θρᾳκικῶν λέξεων, σημαίνουσα δοράν. Ἐκ ταύτης δ' ἔλαβε τὴν προσηγορίαν ὁ τῶν ἀπαθανατιζόντων θρᾳκῶν διάσημος νομοθέτης Ζάμολξις ἢ ὀρθότερον Ζάλμοξις, ὁ χρηματίσας ὁμιλητὴς τοῦ Πυθαγόρου. Τοῦτο μαρτυρεῖ ὁ πλατωνικὸς φιλόσοφος Πορφύριος οὑτωσὶ λέγων: «Ἦν δὲ αὐτῷ (τῷ Πυθαγόρᾳ) καὶ ἕτερον μειράκιον, ὃ ἐκ Θρᾴκης ἐκτήσατο, ᾧ Ζάμολξις ἦν ὄνομα, ἐπεὶ γεννηθέντι αὐτῷ, δορὰ ἄρκτου ἐπεβλήθη· τὴν γὰρ δορὰν οἱ θρᾷκες ζαλμὸν καλοῦσι»[1]· τὸ δὲ ζαλμ, κατὰ νόμους φθογγολογικούς, γνωστοὺς πάσαις ταῖς ἀρίαις ἢ ἰνδογερμανικαῖς γλώσσαις καὶ ἰδίᾳ τῇ ἑλληνικῇ, τρέπεται εἰς ζελμ: ὡς τὸ βάλ-λ-ω γίγνεται βελ-βέλ-ος, βελ-όνη κλπ. Πρὸς ἐπίμετρον δὲ καὶ ὁ Ξενοφῶν ἐν Κύρου Ἀναβάσει ἀναφέρει θρᾳκά τινα ἑρμηνέα τοῦ Σεύθου Ἀβροζέλμην καλούμενον. Οὐδεμία ἄρα ἀμφιβολία ὅτι καὶ τὸ β' συνθετικὸν τῆς λέξεως: Ἑβρύζελμις εἶναι, καθάπερ τὸ πρῶτον, καθαρῶς θρᾳκικόν. Τούτων οὖν πάντων ἕνεκα δικαιούμεθα, νομίζω, νὰ φρονῶμεν, ὅτι ἡ ἐν τῇ Ἀκροπόλει ἀνευρεθεῖσα ἐπιγραφή, πιθανῶς ἕνεκα τῆς μὴ καλῆς διατηρήσεως, δὲν ἀνεγνώσθη ὀρθῶς, καὶ ὅτι ἑπομένως τὸ ἀληθὲς ὄνομα τοῦ βασιλέως τῶν Ὀδρυσῶν, περὶ οὗ αὕτη ποιεῖται λόγον, ὡς φιλίαν καὶ συμμαχίαν τοῖς Ἀθηναίοις συνάψαντος κατὰ τὸ 386 ἢ 385 π. Χ., ἦτο *Ἑβρύζελμις* καὶ οὐχὶ *Ἑβρύτελμις*· κατ' ἀκολουθίαν δὲ καὶ ἡ ἀπονομὴ τῶν νομισμάτων, τῶν φερόντων τὰ γράμματα ΕΥΒΡ ἢ ΕΒΡ δέον νὰ ἐπανορθωθῇ, ἀποδιδομένων τούτων οὐχὶ τῷ ἀνυπάρκτῳ *Ἑβρυτέλμιδι* ἀλλ' *Ἑβρυζέλμιδι* τῷ μόνῳ ἀληθεῖ καὶ γνησίῳ βασιλεῖ τῶν Ὀδρυσῶν, τῷ τὰ νομίσματα ταῦτα κόψαντι[2]. Συμπιπτούσης δὲ καὶ τῆς ἐποχῆς τῶν τε ἐν τῇ ἡμετέρᾳ καὶ τῶν ἐν τῇ ἐν Ἀκροπόλει ἀνευρεθείσῃ ἐπιγραφῇ ἀναγραφομένων βασιλέων τῶν Ὀδρυσῶν, προαγόμεθα εἰς τὴν εὔλογον εἰκασίαν ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ Σεύθου, ὁ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐπιγραφῇ ἀναφερόμενος, δὲν εἶναι, εἰμὴ ἐν καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον, αὐτὸ δηλ. τὸ ἐν τῇ τῆς Ἀκροπόλεως ἐπιγραφῇ ἀναγεγραμμένον, ἢ τέλος ἀμφότεροι θὰ ἦσαν μέλη τῆς αὐτῆς οἰκογενείας. Εἰς τίνα ὅμως τούτων ἀνῆκον τὰ νομίσματα; Τοῦτο εἶναι ἔργον τοῦ μέλλοντος. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τούτου.

Ἤδη ἐξετάσωμεν, πόθεν ὁ υἱὸς οὗτος τοῦ Σεύθου, ὁ γνήσιος θρᾴξ, ὁ περὶ τὴν Δ' π. Χ. ἑκατονταετηρίδα βασιλεύσας τῶν Ὀδρυσῶν, ἔλαβε τὸ δημοτικὸν ὄνομα *Πριανεύς*. Μή τι ὑπῆρχε καὶ ἐν Θρᾴκῃ πόλις ὁμώνυμος τῇ περιφανεῖ ἰωνικῇ Πριήνῃ; Ἀλλ' οἵ τε ἀρχαῖοι καὶ νεώτεροι γεωγράφοι καὶ αἱ λοιπαὶ πηγαί, τὰ νομίσματα δηλονότι καὶ αἱ ἐπιγραφαί, οὐδαμοῦ τῆς Θρᾴκης ἀναφέρουσι πόλιν διὰ τοῦ ὀνόματος τούτου προσαγορευομένην. Πόθεν λοιπὸν ὁ Ἑβρύζελμις καλεῖται Πριανεύς; Κατὰ τὴν ταπεινὴν ἡμῶν γνώμην, ὁ βασιλεὺς οὗτος τῶν Ὀδρυσῶν εἶχεν ἀξιωθῆ τοῦ τίτλου *ἐπιτίμου πολίτου* τῆς περιδόξου ἰωνικῆς πόλεως δι' εὐεργεσίας ἴσως, ἃς προσήνεγκεν αὐτῇ. Τοῦτο δὲ ἦτο, ὡς γνωστόν, ἡ μεγίστη καὶ ἐξοχωτάτη τῶν τιμῶν, δι' ὧν ἠδύναντο νὰ περιβάλωσι ξένον τινὰ οἱ ἀρχαῖοι, κατ' ἀπομίμησιν δ' αὐτῶν καὶ αἱ νεώτεραι εὐρωπαϊκαὶ πόλεις, εἰς ἔνδειξιν ἰδιαζούσης ἐκτιμήσεως πρὸς τοὺς μεγίστας αὐταῖς ὑπηρεσίας προσενεγκόντας. Ἦτο ἄρα ὁ Ἑβρύζελμις citoyen d'honneur τῆς πόλεως ταύτης. Τεκμαιρόμεθα δὲ τὸ πρᾶγμα ἐκ τούτου μάλιστα, ὅτι καὶ ἕτεροι βασιλεῖς ἢ ἐπιφανεῖς ἄρχοντες τῶν Ὀδρυσῶν ἠξιώθησαν ὁμοίας ἢ καὶ παραπλησίας τιμῆς, ἐφ' ᾗ καὶ σφόδρα ἐσεμνύνοντο. Οὕτως, ἐν ἐπιγραφῇ, ἀνευρεθείσῃ καὶ ταύτῃ ἐν τῇ ἀκροπόλει τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τὸ 1873[1], Κετρίπορις ὁ τῶν Ὀδρυσῶν βασιλεὺς ἀναγράφεται *φίλος* τῶν Ἀθηναίων κατὰ Φιλίππου τοῦ Μακεδόνος. Ὁ δὲ Σάδοκος ὁ τοῦ Σιτάλκους υἱὸς ἦτο *πολίτης* Ἀθηναῖος, καθὰ μαρτυρεῖ ὁ κωμικὸς ἐν Ἀχαρνεῦσιν 146

Κῆρυξ

134 Προσίτω Θέωρος ὁ παρὰ Σιτάλκους.

Θέωρος

Ὀδί.

Δικαιόπολις

Ἕτερος ἀλαζὼν οὗτος ἐπικηρύττεται.

Θέωρος

Χρόνον μὲν οὐκ ἂν ἦμεν ἐν Θρᾴκῃ πολύν.

Δικαιόπολις

Μὰ Δί', οὐκ ἄν, εἰ μισθόν γε μὴ φέρει πολύν.

1. Πορφύριος ἐν βίῳ Πυθαγόρου 14.

2. Ὁ Barcley-Head ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ Historia numorum θέτει τὰ νομίσματα ταῦτα μεταξὺ τοῦ ΣΚΟΣΤΟΚ(ο), διαδόχου τοῦ Κερσοβλέπτου 350 π. Χ. καὶ Σεύθου τοῦ Γ', 324 π. Χ.

1. Ἐδημοσιεύθη ἐν Corpus Inscript. Athenien. II, 66α, Ἀθηνῶν, 1874, σελ. 451-456.

Θέωρος

Εἰ μὴ κατένιψε χιόνι τὴν Θρᾴκην ὅλην
καὶ τοὺς ποταμοὺς ἔπηξ' ὑπ' αὐτὸν τὸν χρόνον,
ὅτ' ἐνθαδὶ Θέογνις ἠγωνίζετο.
Τοῦτον μετὰ Σιτάλκους ἔπινον τὸν χρόνον.
Καὶ δῆτα φιλαθήναιος ἦν ὑπερφυῶς,
ὑμῶν τ' ἐραστὴς ἦν ἀληθῶς, ὥστε καὶ
ἐν τοίχοις ἔγραφ' « Ἀθηναῖοι καλοί ».
Ὁ δ' *υἱὸς*, ὃν *Ἀθηναῖον* ἐπεποιήμεθα,
ἦρα φαγεῖν ἀλλᾶντας ἐξ ἀπατουρίων,
καὶ τὸν πατέρ' ἠντεβόλει βοηθεῖν τῇ *πάτρᾳ*.
Ὁ δ' ὤμοσε σπεύδων βοηθήσειν ἔχων
στρατιὰν τοσαύτην, ὥστ' Ἀθηναίους ἐρεῖν:
ὅσον τὸ χρῆμα παρνόπων προσέρχεται!

Ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς γνωστῆς πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ἐπιστολῆς Φιλίππου τοῦ Μακεδόνος μανθάνομεν ὅτι καὶ Τήρης καὶ Κερσοβλέπτης οἱ τῶν Ὀδρυσῶν βασιλεῖς, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Σιτάλκης εἶχον ἀξιωθῆ τῆς τιμῆς ταύτης. Καὶ ταῦτα μὲν καὶ περὶ τούτου.

Ἀλλ' αἱ ἀπὸ τῆς βραχείας ἡμῶν ἐπιγραφῆς ὠφέλειαι δὲν περιορίζονται μέχρι τοῦ σημείου τούτου. Ἐκ ταύτης ὁρμώμενοι προτείνομεν καὶ τὴν διόρθωσιν χωρίου τινὸς παρὰ Ξενοφῶντι, οὗ καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἐμνήσθημεν. Τὸ χωρίον τοῦτο εὑρισκόμενον ἐν Κύρου Ἀναβάσει (Ζ', 6, 43) ἔχει ὡδε· «Καὶ ἐντεῦθεν Σεύθης πέμπει *Ἀβροζέλμην* τὸν ἑαυτοῦ ἑρμηνέα πρὸς Ξενοφῶντα καὶ κελεύει» κτλ. Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ βλέπομεν ὅτι ὁ Ξενοφῶν τὸν ἑρμηνέα τοῦ Σεύθου ἀποκαλεῖ Ἀβροζέλμην, τοῦθ' ὅπερ, κατὰ τὴν ἡμετέραν γνώμην, εἶναι ἡμαρτημένον, ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ *Ἐβρύζελμιν*, εἰς ὅπερ δέον καὶ νὰ διορθωθῆ. Θαυμαστὸν μάλιστα φαίνεται ἡμῖν ὅτι τοῦτο διέλαθε τὴν προσοχὴν τοῦ τε διαπρεποῦς Lolling καὶ τῶν λοιπῶν διακεκριμένων ἀρχαιολόγων, τῶν ἐκδιδόντων ἐν Ἀθήναις τὴν Ἀρχαιολογικὴν ἐφημερίδα. Ἀφοῦ ἅπαξ ἀναμφισβήτητον κατέστη, καὶ δι' ἐπιγραφῶν καὶ νομισμάτων ἐπεβεβαιώθη ὅτι τὸ ὄνομα *Ἐβρύζελμις* καθόλου τε καὶ ἐπὶ μέρους εἶναι ἀκραιφνῶς θρᾳκικόν, ἡ ἐν τῷ προκειμένῳ χωρίῳ τοῦ Ξενοφῶντος ἀντικατάστασις τοῦ ὀνόματος τοῦ ἑρμηνέως δι' αὐτοῦ ἐπιβάλλεται οἰκοθεν. Ἡ σύμπτωσις μάλιστα τῶν ὀνομάτων Σεύθου καὶ Ἐβρυζέλμιδος ἔν τε τῷ προκειμένῳ χωρίῳ τοῦ Ξενοφῶντος καὶ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐπιγραφῇ, οὐδεμίαν καταλείπει ἀμφιβολίαν περὶ τῆς ὀρθότητος τῆς ὑφ' ἡμῶν προτεινομένης διορθώσεως. Ἀλλ' ἐπειδὴ εἰς διορθώσεις χωρίων δὲν πρέπει νὰ βασίζηται τις ἐπὶ εἰκασιῶν καὶ νὰ προβαίνῃ αὐθαιρέτως, φέρε ἴδωμεν ἂν καὶ δι' ἀναμφισβητήτων ἐπιχειρημάτων δυνάμεθα ν' ἀποδείξωμεν τὸ ὀρθὸν καὶ βάσιμον τοῦ ἡμετέρου ἰσχυρισμοῦ. Καὶ πρῶτον μὲν ἐν πλείστοις χειρογράφοις τῆς « Ἀναβάσεως » ὁ ἑρμηνεὺς οὗτος ὀνομάζεται οὐχὶ Ἀβροζέλμης, ἀλλὰ Ἐβουλζέμιος ἢ Ἐβοζέλμιος· ὥστε εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς παρατηροῦμεν ὅτι περὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἑρμηνέως τούτου τοῦ Σεύθου δὲν ἐπικρατεῖ συμφωνία πλήρης, καὶ ὅτι ἐπομένως ἡ περὶ τῆς γνησιότητος αὐτοῦ, ὡς *Ἀβροζέλμιδος*, ἀμφισβήτησις, καὶ ἡ περὶ ἀντικαταστάσεως αὐτοῦ διὰ τοῦ γνησίου θρᾳκικοῦ *Ἐβρυζέλμιδος* πρότασις δὲν ἀποκρούεται ὑπὸ τῆς αὐστηρᾶς κριτικῆς. Ἀκολούθως συγκρίνοντες τὰ ὀνόματα *Ἀβροζέλμης* καὶ *Ἐβρύζελμις* παρατηροῦμεν ὅτι ταῦτα δὲν διαφέρουσιν εἰμὴ μόνον κατὰ τὸ ἀρχικὸν στοιχεῖον· διότι περὶ τῆς μετατροπῆς τοῦ *ο* εἰς *υ* καὶ περὶ τῆς καταλήξεως *ης* καὶ *ις* δὲν πρέπει νὰ γίγνηται λόγος, καθόσον ἡ μὲν μετατροπὴ τοῦ ὀθόγγου *ο* εἰς *υ* δὲν εἶναι ἀσυνήθης, καὶ ἰδίᾳ τῇ ἀρχαίᾳ αἰολικῇ: *ἀντωνΥμία*, καὶ τῇ δημώδει: *ὑ* Πέτρος, *ὑ* Δημήτρης, ἀντὶ *ὁ* Πέτρος, *ὁ* Δημήτρης, ἀμφότεραι δὲ αἱ καταλήξεις *ης* καὶ *ις* εἶναι ἑλληνικαί· εἰ δὲ πολλὰ τῶν κυρίων ὀνομάτων ἀρσενικοῦ γένους λήγουσιν εἰς *ης*, ὡς Ἀλυάττης, Κανδαύλης, Δηϊόκης, Καμβύσης, Γηρυόνης, Ὀτάνης, Μιτροβάτης, Ξέρξης, Σεύθης κλπ., οὐχὶ ὀλιγώτερα ὅμως εἶναι καὶ τὰ λήγοντα εἰς *ις* καὶ μάλιστα ξενικά, ὡς Σίσωστρις, Ἄμασις, Ζάλμοξις, Ἀνάχαρσις, Ἄνουβις, Σέραπις, Λύγδαμις, Ἶσις, Ὄσιρις, Ἆπις καὶ μυρία ἕτερα. Ὥστε, ἂν παραδεχθῶμεν ἁπλῆν μετάπτωσιν τῶν φθόγγων ἀπὸ *ε* εἰς *α* καὶ ἀπὸ *υ* εἰς *ο*, εὑρίσκομεν τὸν λόγον τῆς μετατροπῆς τοῦ *Ἐβρυζέλμιδος* εἰς *Ἀβροζέλμην*· ἄλλως τε δὲ ἂν ὡς πρῶτον συνθετικὸν τοῦ ὀνόματος τοῦ ἑρμηνέως λάβωμεν οὐχὶ τὸ θρᾳκικῆς προελεύσεως ΕΒΡΥ, ἀλλὰ τὸ ΑΒΡΟ, θέλομεν σχηματίσει μετὰ τοῦ β' συνθετικοῦ ΖΕΛΜΙΣ ἢ ΖΕΛΜΗΣ, τοῦ ἐπίσης θρᾳκικοῦ, τραγέλαφον, πρὸς ἑρμηνείαν τοῦ ὁποίου εἴμεθα ἠναγκασμένοι νὰ προστρέχωμεν εἰς ξένας ῥίζας καὶ ἐπικαλώμεθα τὴν ἐπικουρίαν ἀλλοτρίων γλωσσῶν. Διότι τὸ ΑΒΡΟ ἀπαντᾷ μὲν ἀληθῶς οὐχὶ σπανίως ὡς πρῶτον συνθετικὸν κυρίων ὀνομάτων, ὡς ἐν τοῖς Ἀβροκόμας, Ἀβραδάτας, Ἀβρόστολα καὶ εἴ τι ἕτερον, ἀλλὰ τούτων τὰ μὲν δύο πρῶτα εἶναι *περσικά*, τὸ δὲ τελευταῖον *φρυγικόν*. Ἀφοῦ δὲ ἀναμφισβήτητον πλέον κατέστη ὅτι τὸ ὄνομα *Ἐβρύζελμις* καὶ καθόλου καὶ ἐπὶ μέρους εἶναι ἀκραιφνῶς θρᾳ-

κικὸν, ὅπερ καὶ βασιλεῖς μάλιστα, τὸ ὅλον, ποταμοὶ δ' ἐπίσημοι (*Ἔβρος*) καὶ νομοθέται ἐπιφανεῖς (*Ζάλμοξις*) ἔφερον, τὰ μέρη, περιττὸν εἶναι, φρονοῦμεν, καὶ ἄσκοπον μάλιστα νὰ καταφεύγωμεν εἰς ζενδικὰς καὶ φρυγικὰς γλώσσας πρὸς ἀνεύρεσιν τῆς ὀρθῆς γραφῆς τοῦ ὀνόματος τοῦ ἑρμηνέως τούτου τοῦ Σεύθου, ἀφοῦ καὶ αὐτὰ τὰ ἀρχαῖα χειρόγραφα δὲν συμφωνοῦσι περὶ τούτου πρὸς ἄλληλα. Τούτων οὖν πάντων ἕνεκα ἀδιστάκτως φρονοῦμεν ὅτι τὸ ἀληθὲς ὄνομα τοῦ ἑρμηνέως τούτου τοῦ Σεύθου ἦτο *Ἐβρύζελμις* καὶ ὄχι *Ἀβροζέλμης*, εἰς ὅπερ δέον καὶ νὰ διορθωθῇ. Ἄλλως τε δὲ καὶ οἱ ἀντιγραφεῖς, ἐν ἀγνοίᾳ διατελοῦντες τοῦ ὀνόματος Ἑβρυζέλμιδος, τοῦ μόλις σήμερον διὰ τῆς ἡμετέρας ἐπιγραφῆς γνωστοῦ καθισταμένου, προὐτίμων ὡς α΄ συνθετικὸν, φυσικῷ τῷ λόγῳ, τὸ ΑΒΡΟ, ὅπερ γνωστὸν αὐτοῖς ἐτύγχανεν ἔκ τε τῶν ἀνωτέρω μνημονευθέντων κυρίων ὀνομάτων, καὶ δὴ καὶ ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς Θρᾴσσης μητρὸς τοῦ νικητοῦ τῆς Σαλαμῖνος, ἥτις *Ἀβρότονον* θηλυκῶς ἐκαλεῖτο, καθὰ πληροφορούμεθα ἐκ τοῦ γνωστοῦ ἐπιγράμματος[1]:

Ἀβρότονον Θρῇσσα γυνὴ γένος· ἀλλὰ τεκέσθαι
τὸν μέγαν Ἕλλησίν φημι Θεμιστοκλέα.

Ἀλλ' ἐνῷ τὰ Ἀβροκόμας, Ἀβραδάτης, Ἀβρόστολα εἶναι ξενικὰ, καὶ ἡ μετ' αὐτῶν ἑπομένως σύζευξις θρᾳκικῶν ὀνομάτων παράγει χιμαίρας καὶ τραγελάφους, τὸ τελευταῖον, Ἀβρότονον, οὐδὲν φέρει στοιχεῖον ἀλλοδαπὸν, ἀλλ' εἶναι γνήσιον ἑλληνικὸν, μεταπλασθὲν ἐπὶ τούτῳ ἐπὶ τὸ κωμικώτερον ἀπὸ τοῦ θαμνώδους φυτοῦ, — τοῦ παρεμφεροῦς τῷ ἀψινθίῳ, ὅπερ *ἀβρότονον* ἐπίσης, ἀλλ' οὐδετέρως, ἐκαλεῖτο, — ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν τοῦ μεγάλου ἀνδρὸς, σκωπτόντων αὐτὸν διὰ τὸ τοῦ γένους ἀμαυρόν. Γνωστὸν δὲ τοῖς πᾶσι τυγχάνει ὅτι οἵ τε ἀρχαῖοι καὶ νεώτεροι Ἕλληνες ἐκ τοῦ βασιλείου τῶν φυτῶν, καὶ ἰδίᾳ τῶν καλλιπετάλων καὶ μυροβόλων ἀνθέων, κατὰ προτίμησιν ἐδανείζοντο, καὶ δανείζονται εἰσέτι, πολλὰ τῶν κυρίων αὐτῶν ὀνομάτων· οὕτως οἱ μὲν ἀρχαῖοι ἐσχημάτισαν τὰ: Δάφνη καὶ Δάφνις, Ῥόδη καὶ Ῥώδεια, Ἀμπελὶς, Ὑάκινθος, Νάρκισσος, Ἀνθέμιος, Χρύσανθος κλπ. κλπ. οἱ δὲ νεώτεροι ἡμεῖς τὰ: Τριανταφυλλιὰ (=Ῥόδη), Ζουμπουλιὰ (=Ὑάκινθος), Γαρουφαλιὰ καὶ τὰ τούτοις παραπλήσια.

(Ἐν Ἀδριανουπόλει, τῇ 1 φεβρουαρίου 1894).

1. Πλούταρχος ἐν βίῳ Θεμιστοκλέους.

ΜΕΣΣΗΝΙΑΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΜΙΧΑΗΛ ΤΑΝΟΠΟΥΛΟΥ

ΜΑΝΟΥΗΛ ΙΩ. ΓΕΔΕΩΝ

ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΝ ΕΟΡΤΟΛΟΓΙΟΝ

ΜΝΗΜΑΙ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΚΑΤΑ ΜΗΝΑΣ

Σημ. Ἐν τέλει τοῦ ΚΔ΄ τόμου ἠρξάμεθα τῆς ἀπὸ 1 ἰανουαρίου μηνὸς ἀναγραφῆς τῶν μνημῶν τῶν ἁγίων κατὰ μῆνας, ἧς συνέχεια, μέχρι τῆς 31 δεκεμβρίου, ἐκδίδοται. Βλέπει ὁ ἀναγνώστης ὅτι ἐκτεινόμεθα εἰς εἰδήσεις ἱστορικὰς καὶ τοπογραφικὰς *κυρίως περὶ τῶν ναῶν ἢ μονῶν τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ τοῖς πέριξ ἀνεγηγερμένων*, ἐκτενεῖς δέ που βιογραφίαι ἐκτίθενται ἐκείνων μόνον τῶν ὁσίων ἀνδρῶν, οἵτινες ἐμόνασαν ἐν αὐταῖς. Ἐν σελίδι 160, στήλῃ β΄, ἐγένετο ἀρχὴ συντόμου βιογραφίας Μιχαὴλ τοῦ συγκέλλου τῶν Ἱεροσολύμων, ἧς καὶ συνέχειαν δίδομεν.

Ὁ Μιχαὴλ περιορισθεὶς ἐπὶ μικρὸν ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει ἱστάλη κατόπιν ὑπερόριος ἔν τινι μοναστηρίῳ καὶ ἀνεκλήθη εἰς

τὴν πρωτεύουσαν ὑπὸ Μιχαὴλ καὶ Θεοδώρας τῷ 842[16]. Πολλὰ παρακληθεὶς τότε, μετὰ τὴν καθαίρεσιν Ἰωάννου τοῦ πατριάρχου, ἵνα χειροτονηθῇ τῆς νέας Ῥώμης ἀρχιεπίσκοπος ἠρνήσατο τὴν τιμήν, ὑπέδειξε δὲ τὸν ἱερὸν Μεθόδιον, ὅστις πατριάρχης χειροτονηθεὶς διώρισεν αὐτὸν ἅμα σύγκελλον αὐτοῦ καὶ ἡγούμενον τῆς σεβασμίας μονῆς τῆς Χώρας, βεβηλωθείσης ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Κοπρωνύμου. Κατ' αἴτησιν τοῦ Μιχαὴλ τούτου καὶ τοῦ πατριάρχου Μεθοδίου, ἡ Θεοδώρα μετὰ τοῦ υἱοῦ Μιχαὴλ ἀπέδωκαν τῇ μονῇ τὰ δημευθέντα κτήματα αὐτῆς[17]. Ὁ σύγκελλος Μιχαὴλ, ἀσθενήσας τῇ 18 δεκεμβρίου τοῦ 846 ἢ 847, ἀπεβίωσεν ἐν τῇ μονῇ ταύτῃ τῇ 4 ἰανουαρίου τοῦ ἑπομένου ἔτους.

Βιογραφίαν τοῦ συγκέλλου Μιχαὴλ γινώσκομεν μίαν[18], ἧς ἡ ἀρχὴ «Νόμος οὗτος ἦνθησε πάλαι παρ' Ἕλλησι καὶ μέγα τῷ χρόνῳ τὸ κράτος εἴληφεν». Καλλίστην δὲ βιογραφίαν, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν λεχθέντων ὑπὸ τῶν τῷ Μιχαὴλ ὁμορόφων καὶ φίλων καὶ συγγενῶν ἔγραψέ τις μικρὸν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ὁσίου· ἧς ἡ ἀρχὴ «Τὰς τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν ἀναγράπτους τίθεσθαι πράξεις» κτλ.[19].

5. Γρηγορίου τοῦ ἐν τῷ Ἀκρίτᾳ.

Τὰ παρὰ Νικοδήμῳ περὶ αὐτοῦ γραφόμενα εἰσί πως ἐσφαλμένα περὶ τὴν τῶν χρόνων ἀρίθμησιν. Ὁ ἱερὸς Γρηγόριος ἐγεννήθη ἐν Κρήτῃ τῷ 755, καὶ εἰς ἡλικίαν ἐτῶν εἴκοσιν ἐξ ἧλθεν εἰς Παλαιστίνην, ὕστερον δὲ, Νικηφόρου ποιμνιαρχοῦντος καὶ τὰ σκῆπτρα κατέχοντος τοῦ Ῥαγκαβὲ Μιχαὴλ, ἀνεχώρησεν εἰς Ῥώμην, δηλαδὴ κατὰ τὸ 812 ἢ 813· εἰς τὴν πόλιν ταύτην μετὰ μικρὸν μεταβὰς ὁ μητροπολίτης Συνάδων Μιχαὴλ ὁ ὁμολογητὴς καὶ εὑρὼν αὐτὸν παρέλαβεν εἰς Κωνσταντινούπολιν «καὶ τῇ εὐαγεστάτῃ μονῇ τῇ ἐν τῷ Ἀκρίτᾳ φέρων δίδωσι, τοῖς ἐκεῖσε συναριθμήσας».

Ἡ μονὴ τοῦ Ἀκρίτα ὑπῆρχεν ἄρα κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ Θ' αἰῶνος, ἴσως δ' ἦν αὐτὴ ἡ ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεομήτορος, ἀρχῆθεν μὲν δικαίῳ πατριαρχικοῦ σταυροπηγίου τετιμημένη, μετὰ δὲ τὸν ΙΕ' αἰῶνα τῇ ἑαυτῶν ἐνορίᾳ ὑπὸ τῶν μητροπολιτῶν Χαλκηδόνος ὑπαχθεῖσα, καὶ πάλιν ἐν τοῖς πατριαρχικοῖς σταυροπηγιακοῖς ἀριθμηθεῖσα μοναστηρίοις ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Τιμοθέου Β' μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1612-1620[20]. Τὸ σταυροπηγιακὸν δίκαιον ἐπεκύρωσαν οἱ πατριάρχαι Κύριλλος ὁ Λούκαρις (1620-1623) καὶ μετ' αὐτὸν Ἄνθιμος ὁ Β' τῷ 1623. Πενίᾳ στενοχωρουμένην τὴν μικρὰν μονὴν ἐσφετερίσθησαν οἱ μητροπολῖται Χαλκηδόνος ἐπὶ βραχὺν χρόνον, μικρὸν δὲ πρὸ τοῦ 1730 ἀνῳκοδόμησεν αὐτὴν ἐκ βάθρων ἡ φιλογενὴς συντεχνία τῶν γουναράδων, ἀναθήμασι καὶ κτήμασι πλουτίσασα. Παΐσιος Β' ὁ πατριάρχης ἐχορήγησε τῇ μονῇ τῷ 1730 τὸ σταυροπηγιακὸν δίκαιον ἐπὶ τῇ βάσει τῶν παλαιῶν πατριαρχικῶν γραμμάτων, τότε σῳζομένων[21]. Οἱ κατόπιν μητροπολῖται Χαλκηδόνος καὶ πάλιν κατεπάτησαν τὰ πατριαρχικὰ σιγίλλια.

6. Ἡ βάπτισις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ὁ ἁγιασμὸς ἐγίνετο κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην μεγαλοπρεπῶς ἐν τῷ ναῷ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας· τὰ παλαιὰ Εὐχολόγια ὁρίζον: *μετὰ τὴν λειτουργίαν ἁγιασμὸς, εἰ πατριάρχης εὑρίσκεται οἰκουμενικὸς, γίνεται παρ' αὐτοῦ· εἰ δὲ μή, παρά τινος τῶν ἑτέρων πατριαρχῶν, ἢ τοῦ Ἀλεξανδρείας, ἢ τοῦ Ἀντιοχείας, ἢ τοῦ Ἱεροσολύμων, ἐὰν ἐνδημῶν τύχῃ*[22].

16. «ἐν οἷς καὶ τὸν Μιχαὴλ, τῆς ἱεροσολυμιάδος ὁμηγύρεως σύγκελλον, ἅμα πολλοῖς ἀσκηταῖς φυλακαῖς ἐναπέκλεισε». Γενέσιος Βόννης, σελ. 74. Theophanis Contin. σελ. 108.

17. Νικόδημος ὁ τοῦ Συναξαριστοῦ εὑρὼν ἐν χειρογράφοις ὅτι ὁ Μιχαὴλ ἔλαβε *τὴν μεγάλην μονὴν* τῆς χώρας, τοῦ χ μικροῦ σημειωθέντος, ἐστρέβλωσε τὴν ἱστορίαν γράψας: *λαμβάνει τὸ ἐκεῖ μεγαλώτατον μοναστήριον ἐπὶ τὴν ἐξουσίαν του καὶ πρὸς ἀνάπαυσίν του!*

18. Κατάλογος ὑπομνημάτων ἁγιολογικῶν· Migne, ΡΙΔ', στήλη 98.

19. συνεκδίδονται τῷ παρόντι πολλὰ σπουδαῖα κεφάλαια τῆς δευτέρας τῶν βιογραφιῶν, ἅτε *χρήσιμα* παντὶ φιλίστορι. Προστίθημι ὅτι τὰ παρὰ Oudini φερόμενα, ἐν στήλῃ 43-46 τοῦ Β' τόμου τῶν Commantarius de Scriptoribus Ecclesiæ antiquis εἰσιν ἀδόκιμα, καί μοι φαίνονται εἰς ἓν ἑνοῦντα πολλοὺς τῷ συγκέλλῳ Μιχαὴλ ὁμωνύμους.

20. ὅπου γράφω μόνον τὴν λέξιν: *πατριάρχης*, νοῶ τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

21. αἱ εἰδήσεις ἐν γράμματι τοῦ πατριάρχου Παΐσίου Β', σῳζομένου ἐν χειρογράφῳ τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Ἑλλ. Φιλ. Συλλόγου, ὑπ' ἀριθμ. 11. Μνεία γίνεται τῆς μονῆς ἐν τῷ συγγράμματί μου «Ἀκρίτας καὶ Τοὔζλα».

22. Morcelli, Calendarium, τόμ. Β', σελ. 13.

§

7. Ἡ σύναξις τοῦ ἁγίου καὶ ἐνδόξου προφήτου καὶ βαπτιστοῦ Ἰωάννου.

Ἡ μνήμη παρὰ τῷ Βασιλειανῷ Μηνολογίῳ οὕτω· παρὰ δὲ Μαυρικίῳ προστίθεται: *συνέδραμε δὲ καὶ ἡ τῆς παντίμου τούτου χειρὸς πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν εἰσέλευσις.*

Ἡ ἑορτὴ ἀρχαιοτάτη· φαίνεται δ' εἰσαχθεῖσα κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα[23], καὶ δικαίως ἑωρτάζετο κατὰ τὴν ἑπομένην τῇ τῶν Θεοφανείων ἡμέρᾳ ἡ μνήμη τοῦ τῷ βαπτίσματι τοῦ Σωτῆρος ὑπουργήσαντος, ὡς ἑωρτάζετο τῇ τρίτῃ φεβρουαρίου ἡ μνήμη Συμεὼν τοῦ τὸν Λυτρωτὴν ἐν ἀγκάλαις δεξαμένου, ὡς ἑωρτάζετο κατὰ τὴν 26 μαρτίου ἡ σύναξις τοῦ ἀρχαγγέλου Γαβριὴλ τοῦ τῇ Θεομήτορι τὴν ὑπὲρ λόγον γέννησιν τοῦ Σωτῆρος εὐαγγελισαμένου[24].

Ἡ σύναξις ἐπὶ τῇ ἑορτῇ ταύτῃ ἐτελεῖτο ἐν τοῖς Φορακίου, ὀρθότερον δὲ Σφωρακίου, τοποθεσίᾳ, δῆλον οὖν, ἐν ᾗ ἠγείρετο ναὸς εἰς τιμὴν Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ.

Τὴν τιμίαν χεῖρα τοῦ Προδρόμου περὶ τὰ 956-957 διάκονός τις Ἰὼβ ἐκόμισεν ἐξ Ἀντιοχείας εἰς Κωνσταντινούπολιν[25]. Περὶ τῶν λοιπῶν τοῦ τιμίου Προδρόμου λειψάνων ἐν οἰκείοις τόποις γίνεται λόγος ὁ προσήκων[26].

Καὶ ἐπ' ὀνόματι τοῦ τιμίου Προδρόμου ἠγείροντο ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ τοῖς πέριξ σχεδὸν εἴκοσι, κατά γε τὰς ἀξιοπίστους μαρτυρίας:

α') ὁ ἐν τοῖς Σφωρακίου, πανηγυρίζων κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην, εἰ καὶ ὁ Συναξαριστὴς τοῦ Μαυρικίου γράφει, χωρὶς σημειώσεως ναοῦ, μόνον *ἐν τοῖς Φορακίου*. Ἡ τοποθεσία ὠνομάσθη ἀπὸ Σφωρακίου τοῦ πρὸ τῶν μέσων τοῦ Ε' αἰῶνος, ἐπὶ Θεοδοσίου Β', ἀκμάσαντος ὁμωνύμου πατρικίου, τοῦ καὶ τὸν ναὸν δῆθεν κτίσαντος· ἀτυχῶς ἡ μαρτυρία αὕτη ἀνήκει εἰς τὸν παραδοξογράφον Κωδινὸν τὸν κουροπαλάτην[27], οὗ τὰ λεγόμενα συνεπλήρωσε δῆθεν ἕτερός τις, γράψας τὸν ναὸν τοῦτον τοῦ Προδρόμου τυγχάνοντα ναὸν τοῦ Θεολόγου· ἴσως τὸ χειρόγραφον, ὅπερ εἶχεν ὑπ' ὄψιν ὁ ἄνθρωπος οὗτος, ἔγραφε: *τὸν ΠΑΡΑ ΤΟΝ ναὸν τοῦ Θεολόγου τυγχάνοντα*. Ὁ ἐν τοῖς Σφωρακίου ναὸς ἔκειτο πλησίον τῆς Ἁγίας Σοφίας[28].

β') ὁ τῆς περιωνύμου μονῆς τοῦ Στουδίου, περὶ ἧς ἐν οἰκείῳ χώρῳ·

γ') ὁ ἐν τῷ Ἑβδόμῳ, κείμενος ἔξω τῆς πόλεως, ἐγερθεὶς ὑπὸ Ἰουστινιανοῦ Α', ἢ ἴσως ἀνοικοδομηθεὶς ὑπ' αὐτοῦ, κατὰ δὲ τὴν μεγαλοπρέπειαν καὶ τὴν διακόσμησιν ὅμοιος τῷ ἐν Ἀνάπλῳ ναῷ τοῦ ἀρχαγγέλου Μιχαήλ· ὁ ναὸς οὗτος οὐκ ἦν ἐπιθαλάσσιος[29]· ἀναφέρεται ὑπάρχων τῷ 602[30]. Βασίλειος ὁ Μακεδὼν ἐρείπιον αὐτὸν ὄντα ἐκ βάθρων ἐνεούργησεν[31]. Ἀμφίβολον ὅτι ἐκτίσθη ὑπὸ Θεοδοσίου τοῦ Α'[32].

---

23. Φιλαρέτου Βαρσίδου Ἐκκλησ. Ἱστορία· τόμ. Α', σελ. 313, ὅπου οὐδεμίαν βλέπει τις εἰδικὴν παραπομπήν.

24. ταυτὰ λέγει καὶ Nilles ἐν Calendar. Utr. Ecclesiæ, τόμ. Α', σελ. 56-62 καὶ 127.

25. τὸ Βασιλειανὸν λεγόμενον Μηνολόγιον, μὴ μεμνησκόμενον τῆς εἰς Κωνσταντινούπολιν εἰσελεύσεως τῆς τιμίας χειρὸς τοῦ Προδρόμου, δῆλόν ἐστι συνταχθὲν πρὸ τοῦ 956, δῆλον οὖν ἐπὶ Κωνσταντίνου Πορφυρογεννήτου.

26. βλ. ἐν τῷ μετὰ χεῖρας συγγράμματι εἰς τὴν 24 φεβρουαρίου, εἰς τὴν 29 αὐγούστου, καὶ εἰς τὴν 23 ὀκτωβρίου.

27. Κωδινὸς κουροπαλάτης· Βόννης, σελ. 82. Bandurii, Imperium Orientalis, ἐκδόσ. Βενετίας, 1729, σελ. 11, ἔνθα τὰ Πάτρια Κωνσταντινουπόλεως γράφουσιν ὅτι τὸν τοῦ Προδρόμου ναὸν ὁ Σφωράκιος ἔκτισεν ὄπισθεν τοῦ ἱεροῦ βήματος τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Θεοδώρου· βλ. Κωδινὸν, αὐτόθι.

28. ὁ μακαρίτης Ἀλ. Γ. Πασπάτης ἔθηκε τὰ Σφωρακίου περὶ τὸ σήμερον Βεφὰ-μεϊδάν· φαίνεται μᾶλλον ἡ συνοικία Σφωρακίου κειμένη πλησιέστερον τῷ ναῷ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας· γνωστὸν ὅτι πλησίον αὐτοῦ ἦν ναὸς Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου· ὁ δὲ Σκαρλάτος Βυζάντιος ἐν τῷ Α' τόμῳ τῆς «Κωνσταντινουπόλεως» αὐτοῦ, σελ. 550, καίπερ γινώσκων ἀπὸ τῆς τοῦ Δουκαγγίου Constantinop. Christ. (σελ. 96 τῆς ἐκδόσεως Βενετίας, βιβλ. Δ') ὅτι, κατά τινα ναρὰν ἰουστινιάνειον, ἦσαν ἡνωμένοι οἱ ναοὶ τῆς ἁγίας Εἰρήνης, τῆς ἁγίας Θεοτόκου καὶ τοῦ ἁγίου Θεοδώρου ἐν τοῖς Σφωρακίου, μετέθηκε τὰ Σφωρακίου ἐν ᾧ τόπῳ καὶ ὁ Πασπάτης (Βυζαντιναὶ Μελέται· σελ. 314-316) καὶ μετ' αὐτοὺς ἐγώ· ἄρθρ. *Κωνσταντινούπολις* ἐν τῷ τοῦ «Νεολόγου» Λεξικῷ Ἱστορίας καὶ Γεωγραφίας· τόμ. Δ', σελ. 957. Ἂν δὲ, καθὼς ἄνω γράφω, διορθώσωμεν τὸ παρὰ Δουκαγγίῳ κείμενον περὶ τοῦ ΠΑΡΑ ΤΟΝ *Θεολόγον* ναοῦ τοῦ Προδρόμου ἐν τοῖς Σφωρακίου, οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν ἔχομεν ὅτι τὰ Σφωρακίου μετὰ τοῦ ναοῦ τοῦ Προδρόμου ἔκειντο παρὰ τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ. Βλ. τοῦ πολυμαθοῦς ἰατροῦ Mordtmann τὸ Esquisse topographique de Constantinople, ἐν Λύλλῃ, 1892, σελ. 67-68 καὶ 70.

29. Προκοπίου περὶ τῶν Ἰουστινιανοῦ τοῦ δεσπότου κτισμάτων· Βόννης, σελ. 198.

30. Θεοφ. Α', σελ. 447.

31. Theophanis Continuati, σελ. 340.

32. βλ. περὶ τούτου εἰς τὴν 24 φεβρουαρίου.

δ') ὁ τοῦ Προδρόμου τῶν Δανιὴλ, κείμενος πλησίον τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Μωκίου, ἐν Ἐξωκιονίῳ, καὶ κτισθεὶς ὑπὸ Μαρκιανοῦ πρεσβυτέρου κατὰ τὰ μέσα τοῦ Ε' αἰῶνος [33].

ε') ὁ ἐν τῇ μονῇ τῶν Αἰγυπτίων, οὐ μακρὰν τῶν Βλαχερνῶν κείμενος, ἐν ᾧ κατετέθη τὸ λείψανον τοῦ ὁσίου Πατα πίου [34]. Μικρῷ πρὸ τῶν μέσων τῆς Ϛ' ἑκατονταετηρίδος ἐσῴζετο ὁ ναὸς ἤ μᾶλλον ἡ μονὴ τῶν Αἰγυπτίων, ἧς ἡγούμενος ἀναφέρεται Κυρίων ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Μηνᾶ τῷ 536. Ἠγέρθη πρὸ τῆς αὐτοκρατορίας Ζήνωνος [35], παρὰ τὸ ἐπὶ τῇ θαλάσσῃ τεῖχος τῶν Βλαχερνῶν·

Ϛ') ὁ ναὸς ὁ ἐν τῇ μονῇ τοῦ ὁσίου Βάρα, κτισθεὶς πρὸ τοῦ Ζήνωνος ἐκ πλίνθων καὶ ξεστῶν λίθων, ἐρείπιον δὲ γενόμενος καὶ κατὰ τοὺς χρόνους Ἀναστασίου τοῦ Θρᾳκὸς ἀνοικοδομηθεὶς ὑπὸ τοῦ Βάρα τούτου [36]· τῷ ναῷ ἐδωρήσατο γαίας ἐκτεταμένας ὁ Ἀναστάσιος [37]· ὡς φρονεῖ δ' ὁ ἰατρὸς Mortdmann, ἡ τοῦ Βάρα μονὴ πάντως ἐστὶν ἡ τοῦ Προδρόμου τῆς Πέτρας, ἥτις ἦν μοναχῶν ἔρημος κατὰ τὴν ΙΓ' ἑκατονταετηρίδα, μεθ' ἣν περὶ τοὺς διακοσίους συνήχθησαν μοναχοί, ὧν μεταξὺ κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΔ' καὶ ῥῶσσοι δῆθεν ἐμόναζον. Περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙϚ' αἰῶνος ἦν μονὴ γυναικεία, μετὰ ταῦτα δὲ περιῆλθεν εἰς τὴν κυριότητα τῶν ἡγεμόνων τῆς Μολδαυΐας, ἧς ὁ ἡγεμὼν Ἰωάννης Θεοδώρου Καλλιμάχης ἀφιέρωσεν αὐτὴν εἰς τὴν μονὴν τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος, ἤτοι τὴν ἐν Ἁγίῳ Ὄρει ῥωσσικὴν μονὴν «ἐπὶ τῷ παρὰ τῶν ὁσιωτάτων πατέρων διακυβερνᾶσθαι καὶ διεξάγεσθαι διὰ παντός» [38]. Ἡ κατὰ τὸν ἡμέτερον αἰῶνα τοῦτον τύχη τῆς μονῆς ἄγνωστος. — Εὐρωπαῖος περιηγητὴς καὶ τις προσκυνητὴς ῥῶσσος εἶδον τῷ 1403 καὶ τῷ 1420 ἐν τῇ μονῇ 1) τὴν ἐσθῆτα τοῦ Σωτῆρος, τὴν λόγχην, τὸν κάλαμον, τὸν σπόγγον καὶ τὴν χολήν· 2) ἕνα τῶν ἄρτων τῶν ἐν τῷ Μυστικῷ δείπνῳ· 3) τεμάχιον τοῦ λίθου, ἐφ' οὗ κατατεθεὶς ἐσμυρνίσθη ὁ Σωτήρ· 4) τρίχας ἐκ τῆς κεφαλῆς τῆς Θεομήτορος· 5) λείψανον τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς τοῦ Προδρόμου· 6) τὸ αἷμα τὸ ῥεῦσαν ὑπερφυῶς ἀπὸ τῆς ἐν Βηρυτῷ θαυματουργοῦ εἰκόνος τοῦ Θεανθρώπου [39]. — Ὁ μακαρίτης Α. Γ. Πασπάτης ψευδῆ τινα γράφει περὶ τοῦ ναοῦ τούτου [40], ἐν ᾧ δυστυχῶς εἰσελθὼν οὐδαμῶς προσέσχεν εἰς τὴν ὕπαρξιν δύο ναῶν ἐπαλλήλων [41]. Μετὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα τοσοῦτον ἐπιφανὴς ἀπεδείχθη ἡ μονὴ τοῦ Προδρόμου τῆς Πέτρας, ὥστε καὶ ἕτεραι μοναὶ ἀναφέρονται γνωριζόμεναι διὰ τοῦ ὀνόματος τούτου· ὡς ἡ τοῦ Διονυσίου ἐν Ἁγίῳ Ὄρει [42] καὶ ἡ ἐν Θεσσαλίᾳ [43]. Νομίζω ὅτι ἡ τῆς μονῆς τοῦ Προδρόμου τῆς Πέτρας ἱστορία λήγει τῷ 1564, ὅτε ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Ἰωάσαφ Β' ὁ Μεγαλοπρεπὴς ἠγόρασε τὰ ῥιπίδια τοῦ ναοῦ [44].

---

33. ἀνάγνωθι ἐν βιογραφίᾳ Μαρκιανοῦ οἰκονόμου τῇ 10 ἰανουαρίου.

34. Ἀνδρέου Κρήτης λόγος εἰς ὅσιον Πατάπιον· Migne, τόμ. γΖ', στήλη 1233. Ὁ ναὸς τῶν Αἰγυπτίων ἐκτίσθη κατὰ τὰ τέλη τῆς Ε' ἢ τὰς ἀρχὰς τῆς ΣΤ' ἑκατονταετηρίδος· ἴσως ἀπὸ τῆς αὐτόθι τοῦ Πατα πίου διαμονῆς ὠνομάσθη τῶν Αἰγυπτίων ἡ μονή, διότι ὁ Πατάπιος ἦν ἐκ Θηβῶν τῆς Αἰγύπτου. Βλ. Ἀνδρέου Κρήτης λόγον, ἔνθα ἀνωτέρω, στήλη 1217.

35. βλ. βιογρ. Πατα πίου, τῇ 9 δεκεμβρίου.

36. σελ. 44 τῶν «Ἑλληνικῶν Ἀνεκδότων» τῶν ὑπὸ τοῦ καθ' ἡμᾶς Ἑλλην. Φιλολ. Συλλόγου τῇ *Μαυροκορδατείῳ Βιβλιοθήκῃ* συνεκδιδομένων· ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1884.

37. αὐτόθι, σελ. 45· αἱ γαῖαι, μοδίου περίμετρον ἔχουσαι, ἐπὶ μακροὺς *χρόνους* ἐκαλοῦντο *Μόδιον*.

38. Μ. Ι. Γεδεών, Ὁ Ἄθως· ἐν Κ/πόλει, 1885, σελ. 195. Φαίνεται δ' ὅτι τὴν δωρεὰν ταύτην ἐπεκύρωσαν καὶ νεώτερα χρυσόβουλλα τῶν ἡγεμόνων Μολδαυΐας Γρηγορίου Ἰω. Καλλιμάχη, κατὰ ἰανουάριον τοῦ 1762, Γρηγορίου Ἀλεξάνδρου Γ'κίκα, κατ' ἀπρίλιον 1765, Ἀλεξάνδρου Καλλιμάχη, ἀπὸ ἰουλίου 1795, καὶ Σκαρλάτου Καλλιμάχη, τῷ 1814. Langlois, Mont Athos· ἐν Παρισίοις, 1867, σελ. 83-84.

39. ἀνάγνωθι τὴν περὶ τῆς μονῆς τοῦ Προδρόμου τῆς Πέτρας καλλίστην διατριβὴν τοῦ ἰατροῦ A. Mordtmann ἐν Ἀρχαιολογ. παραρτήματι τοῦ ΙΘ' τόμου τοῦ Ἑλλ. Φιλ. Συλλόγου· σελ. 3-9.

40. Βυζαντ. Μελέται· σελ. 361, καὶ κυρίως ἐν τοῖς στίχοις 19-21.

41. τὸ κτίζειν ναοὺς ἐπαλλήλους ἦν ἐν χρήσει παρ' ἡμῖν ἀπὸ τοῦ ΣΤ' αἰῶνος, τουλάχιστον ἐν Ἀμασείᾳ· «Οἶκον εὐκτήριον τοῦ ἀρχαγγέλου (μετὰ τὸ 565) *διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν ἐν ἀναγωγαῖς, τὸ δὲ κατώγειον μέγαν οἶκον εὐκτήριον* τῆς ἁγίας δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου»· βίος Εὐτυχίου Κωνσταντινουπόλεως, ὑπὸ Εὐστρατίου πρεσβυτέρου· Migne, Π5', στήλη 2336.

42. Langlois, ἔνθ' ἀνωτ. σελ. 67.

43. Acta monasteriorum, τόμ. Α', σελ. 357-82· Ἔκθεσις ἐπὶ τῶν ὑπὸ τοῦ Ἑλλην. Φιλολογ. Συλλόγου τεθέντων διαγωνισμάτων Ἠπείρου καὶ Θεσσαλίας, ἀναγνωσθεῖσα ὑπὸ Σ. Ἀριστάρχου, εἰσηγητοῦ, τῇ 9 μαΐου 1865· ἐν Κωνστ/πόλει, 1865, σελ. 49.

44. Μ. Ι. Γεδεών, Χρονικὰ τοῦ πατριαρχικοῦ οἴκου καὶ τοῦ ναοῦ· ἐν Κωνστ/πόλει, 1884, σελ. 148.

ζ') ὁ ναὸς ὁ ἐν Μακεδονιαναῖς, οὗ τὸ πλεῖον μέρος ἀνῳκοδόμησε Βασίλειος ὁ Μακεδών[45].

η') ὁ ἐν τῇ Στροβιλαίᾳ, ὅστις ἦν ἐρείπιον κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα· διὸ Βασίλειος ὁ Μακεδὼν ἤγειρεν αὐτὸν ἐκ βάθρων[46].

θ') ὁ πλησίον τοῦ Ταύρου, μέρους δῆλον οὖν, ὅπερ ὠνομάσθη προδήλως ἀπὸ τοῦ κατὰ τὸ 360-361 ὑπάτου τῆς νέας Ῥώμης Ταύρου[47].

ι') ὁ τοῦ Οὐάλεντος, ὅστις ἀγνοοῦμέν που τῆς πόλεως ἔκειτο· τούτου γινώσκομεν ἀντιπρόσωπον τὸν ἀββᾶν Μαρτύριον ἐν τῇ ἐπὶ Μηνᾷ συνόδῳ[48].

ια') ὁ ἐν τῷ Τρούλλῳ, οὐ μακρὰν τοῦ ναοῦ τῆς Παμμακαρίστου· τοῦτον ὁ πατριάρχης Γεννάδιος ὁ Σχολάριος, ἤτοι τὸν τῆς Παμμακαρίστου, τῷ 1455 καταστήσας πατριαρχικὸν ἐξεδίωξε τὰς ἐν αὐτῷ καλογραίας, ἃς συνήλασεν ἐν τῷ ναῷ τοῦ Προδρόμου ἐν τῷ Τρούλλῳ, ὅστις διετέλεσε κατοικητήριον μοναζουσῶν μέχρι τοῦ 1575 ἴσως[49].

ιβ') ὁ παρὰ τὸν αἰγιαλὸν τῆς Βασιλικῆς πύλης, ἤτοι τῆς νῦν πύλης τοῦ Μπαλατᾶ, κτισθεὶς ἐν τέλει τοῦ ΙΔ' αἰῶνος ὑπὸ τοῦ πρεσβυτέρου Νικολάου Χρησίμου· ὁ ναὸς οὗτος ἀναφέρεται ἐν ἀρχαῖς καὶ τοῦ ΙΕ' αἰῶνος[50], ὑπῆρχε δὲ καὶ μετὰ ταῦτα μέχρις ἡμῶν, ὃς ἐστι τὸ Σιναϊτικὸν νῦν μετόχιον. Τῶν τυχῶν τοῦ ναοῦ τούτου δίδωσιν ἡμῖν ἰδέαν τινὰ πατριαρχικὸν γράμμα Διονυσίου Δ' τοῦ Μουσελίμη[51].

ιγ') τὸ εὐκτήριον τοῦ Προδρόμου κείμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Τριάδος τὰ Σταυρακίου[52], σῳζόμενον ἐν τῷ Ι' αἰῶνι·

ιδ') ὁ ἅγιος Ἰωάννης τὸ Ξηροκήπιον, ἀναφερόμενον κατὰ τὸν αὐτὸν αἰῶνα[53]· τὸν ναὸν τοῦτον ὁ ἰατρὸς Mordtmann ἔσπευσέ πως ὁρίζων ὡς κείμενον περὶ τὸ τέμενος Σελιμιέ[54].

ιε') ὁ εἰς τὴν Ὀξίαν, πλησίον τῶν Δομνίνου Ἐμβόλων[55], ἄρα οὐ μακρὰν τοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας Ἀναστασίας[56].

ιϛ') ὁ τῆς μονῆς τοῦ προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ τῆς ἐν τῷ Καλῷ-Ἀγρῷ διακειμένης ἐν τῇ βιθυνικῇ παραλίᾳ τῇ ἀπὸ Φενὲρ-μπαγτζὲ μέχρι Καρτα-λιμένος[57].

ιζ') ὁ τῆς μονῆς τοῦ ἁγίου Ἰωάννου ἐν τῷ Μικρῷ-βάθει, ἴσως ἐντὸς τῆς πόλεως[58].

ιη') ὁ ἔσωθεν τῆς πύλης Μυριάνδρου, δῆλον οὖν Ἐδιρνέκαπι τῆς σήμερον, οὖσα γυναικεία μονὴ μέχρι τοῦ 1637, καὶ κατὰ τὸν ἀείμνηστον Δοσίθεον Ἱεροσολύμων[59], κείμενος ἔνθα σήμερον ἐγείρεται τὸ τέμενος Βαϊράμ πασᾶ·

ιθ') ὁ ἐν τῇ μονῇ τῶν Δαλμάτων, οὗ μνείαν εὑρίσκομεν ἐν βιογραφίᾳ τῶν ὁσίων Ἰσαακίου, Δαλμάτου καὶ Φαύστου, νῦν πρῶτον ὑπ' ἐμοῦ ἐκδιδομένῃ·

κ') ὁ τῆς ἐν Ἀντιφίλῳ μονῆς περὶ που τοὺς πρόποδας τοῦ βουνοῦ τοῦ Αὐξεντίου (νῦν Καϊσδαγ), ὡς ἐν ἀνεκδότῳ βιογραφίᾳ τοῦ ὁσίου τούτου φαίνεται· ἴσως ἦν διάφορος τοῦ ἐν τῷ Καλῷ Ἀγρῷ, ἴσως ἦν ὁ αὐτός.

κα') Ναοὶ δὲ τοῦ Προδρόμου, περὶ ὧν ἔξεστιν ἀμφιβάλλειν, εἰσίν: 1) ὁ *εἰς τὰ Κυνθίλια*, ὃν ὁ διδάκτωρ A. Mordtmann τίθησι περὶ τὸν λιμένα τῶν Σοφιῶν (τανῦν Κάτεργα-λιμὰν)[60], 2) ὁ *ἐν τῷ Ὡρολογίῳ*, 3) ὁ *εἰς τὰ καλούμενα Ἰλλοῦ*, 4) ὁ *Πρόδρομος ἡ παλαιά*· περὶ τοῦ τελευταίου τούτου γράφουσιν οἱ παραδοξολόγοι[61] ὅτι τοῦτον ἤγειρεν ὁ μέ-

---

45. Χρονογραφία ἐκ προστάγματος τοῦ Πορφυρογεννήτου. Continuati, σελ. 323.

46. τῆς αὐτῆς Χρονογρ. σελ. 323. Ἴσως ὁ τῆς Στροβιλαίας ἦν τὸ σήμερον Σινὰν πασᾶ μεσδζιτὶ παρὰ τὸ Ἁγιὰ καπισί.

47. Χρον. Πασχάλιον, σελ. 545· βλέπε καὶ ἔμπροσθεν· εἰς τὴν 11 ἰανουαρίου· σημείωσαι δ' ὅτι ὁ Δουκάγγιος τὸ *Ταύρου* εὗρε γεγραμμένον, οὐ καλῶς, *Τάφρου*, καὶ κατ' αὐτὸν ἔγραψα κ' ἐγὼ ἐν ἄρθρῳ *Κωνσταντινουπόλει* Λεξικοῦ Ἱστορίας καὶ Γεωγραφίας.

48. Δουκαγγίου Constantin. Christiana· ἐκδόσεως Βενετίας, σελ. 69 Δ' μέρους.

49. Πασπάτη Βυζαντιναὶ Μελέται, σελ. 303.

50. Acta Patriarch. Constant. τόμ. Β', σ. 391.

51. μεταγραφὲν ἐκ τοῦ Α' κώδηκος τοῦ Γραμματοφυλακείου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, σελ. 470-472, ἐκδίδοται προσεχῶς ἐν «Ἡμερολογίῳ Κωνσταντινουπόλεως τοῦ πανηγυριστοῦ».

52. Πορφυρογ. Ἔκθ. σελ. 647.

53. Πορφυρογεν. αὐτόθι, σελ. 532.

54. Esquisse topograph. σελ. 72 στήλη β', 73 α'. Τὰ παρὰ Πορφυρογεννήτῳ ἥκιστα δύνανται ἵνα ὁδηγήσωσιν ἡμᾶς πρὸς ἀπόδειξιν τῆς γνώμης τοῦ κ. A. Mordtmann.

55. Ἱεροσολ. Βιβλιοθήκη, τόμ. Β', σελ. 55.

56. οὐ μακρὰν δῆλα δὴ τοῦ σήμερον Μεχμὲτ πασᾶ ζαμὶ, κατὰ τὸν ἀκριβῆ ὁρισμὸν τοῦ Πασπάτη. Βυζαντιναὶ Μελέται, σελ. 364-370.

57. Morcelli, Calendar. τόμ. Β', σελ. 214.

58. αὐτόθι· πιθανῶς τινὲς τῶν ναῶν τούτων ἤλλαξαν πάτρωνα ἅγιον κατὰ τοὺς ἀκολούθους αἰῶνας ἢ κατηδαφίσθησαν.

59. Δοσιθέου, Ἱστορία περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχευσάντων, βιβλ. ΙΑ', ε', 9.

60. Esquisse topogr. σελ. 56, στήλη β'.

61. παραπέμπω τὸν περίεργον ἀναγνώστην εἰς τοὺς ἐκ-

γας Κωνσταντῖνος, *τὸ δὲ κτίσμα ἠκούμβιζεν εἰς τὸ χερσῖον τεῖχος*, ἐξηγοῦντος τοῦ μυθολόγου Κωδινοῦ τὴν λέξιν *παλαιὰν* διὰ τῆς λέξεως *πόρτας*· ὑπονοῶ ὅτι τὰς λέξεις *Πρόδρομον τὴν παλαιὰν* τὰ χειρόγραφα παρέδωκαν ἐλλιπῆ, καὶ ὅτι δέον προσθεῖναι παρ' αὐτῇ τὴν λέξιν *Πέτραν*, ὅπως οὕτως εὐοδωθῇ καὶ ἡ ὑπὸ Βάρα ἀνεύρεσις ἀρχαιοτέρου ναοῦ, περὶ οὗ ἐν β Σ' γράφω· καὶ 5) *ὁ Πρόδρομος εἰς τὰ Πρόβου*, κτισθεὶς δῆθεν ὑπὸ Πρόβου συγκλητικοῦ, ἑνὸς τῶν ἐκ Ῥώμης εἰς Κωνσταντινούπολιν ὑπὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου μετοικισθέντων [62].

Ἡ τιμία χεὶρ τοῦ Προδρόμου μακρᾶς ἱστορικῆς ὑπομνήσεως ὑπόθεσις ἐγένετο τῷ Θεοδώρῳ Δαφνοπάτῃ, ἀκμάσαντι μικρὸν μετὰ τὴν εἰς Κωνσταντινούπολιν εἰσέλευσιν τοῦ τιμίου λειψάνου. Τῆς ὑπομνήσεως ταύτης ἐν οὐκ ἀκριβεῖ λατινικῇ μεταφράσει σωζομένης (ἐν Πατρολογ. ἑλλην. Migne, τόμ. PIA', στήλῃ 611-620) τὸ πρωτότυπον ἑλληνικὸν κείμενον μελετήσας ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμὸν ΙΓ' μεμβρανίνῳ διστήλῳ κώδηκι τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει ἱερᾶς μονῆς τοῦ Παντοκράτορος, ἀπήνθισα τὰ χρησιμώτερα μέρη αὐτοῦ καὶ ταῦτα παρατίθημι, σημειῶν, ὡς καὶ ἐν ἑτέροις κειμένοις διὰ μὲν τοῦ πρώτου ἀριθμοῦ τὸ φύλλον, διὰ δὲ τοῦ α ἢ β τὴν ἔμπροσθεν καὶ τὴν ὄπισθεν ὄψιν τοῦ φύλλου καὶ διὰ τοῦ παρὰ τὸ α ἢ β ἀριθμοῦ 1 ἢ 2 τὴν στήλην. Ὁ τοῦ Δαφνοπάτου λόγος οὗτος ἄρχεται « Ἰδοὺ καὶ πάλιν ἡμῖν ὁ ἱερὸς τοῦ Χριστοῦ ἐπεδήμησε Πρόδρομος » καὶ λήγει « καὶ πᾶς ὁ εἰς τὸν κόσμον ἐρχόμενος φωτίζεται ἄνθρωπος· ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ φωτισμὸς καὶ ἁγιασμὸς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους » (ἀπὸ φύλλου 163β1-175α2). Τὰ ἡμῖν χρήσιμα μέρη τοῦ κειμένου εἰσὶ ταῦτα:

166α1 « Ἡρῴδης ὁ παιδοκτόνος ..... (α 2) πόλιν ἐδείματο, οὐ πολλῷ ἄπωθεν Ἱεροσολύμων ἀπῳκισμένην, ἀλλ' ὅσον ἡμέρας ἐπιμετρεῖν οἷδε διάστημα, Σεβαστὴν ταύτην ἐπονομάσας. Ἐν ταύτῃ ὁ μετ' ἐκείνου * ἄρξας τετράρχης Ἡρῴδης τοὺς ἀνακτορικοὺς ὑπεπήξατο δόμους, ἐν οἷς καὶ ὁ προφητοκτόνος πότος ἐκεῖνος συνετελέσθη ..... οὗ καὶ κατὰ τὸ πλάγιον, τὸ τοῦ κήρυκος τῆς ἀληθείας τεθάφθαι σῶμα διαφημίζουσιν, ἔνθα καὶ προϋπάρχειν τά(166β1)φον ἕτερον τοῦ προφήτου λέγουσιν Ἐλισσαιὲ ..... ἐν οἷς καὶ ναὸς ὑπερμεγέθης καὶ τοῖς περὶ αὐτὸν θαύμασι καὶ κάλλεσι τὸ ἀσύγκριτον ἔχων πάλαι διῳκοδόμητο **, οὗ τῷ χρόνῳ τῆς σκέπης διαρρυείσης ἐν ὑπαίθρῳ τὰ τούτου καταλελεῖφθαι οἰκοδομήματα, ἑνὸς μόνου δωματίου ἀβλαβοῦς διαμεμενηκότος καὶ ἱερῶν σκευῶν φυλακτήριον χρηματίζοντος, ἐν ᾧπερ αἱ τῶν προφητῶν σωροὶ συγκλειόμεναι τὸ ἀσφαλὲς ἐτήρουν ἀνάλωτον. Τοῦ δὲ εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ τὰς ἁπανταχοῦ περινοστοῦντος χώρας, ἐπείπερ καὶ εἰς τὴν Σεβαστὴν πόλιν ἦκε περιοδεύων, πόθῳ τῆς Ἀντιόχου βαλλόμενος πόλεως, ὡς ἐκ ταύτης καὶ φῦς καὶ γενόμενος, ἦν μὲν αὐτῷ σπουδὴ ὁλόκληρον ἐκεῖνο τὸ ἱερὸν ἀ(β2)νελέσθαι τοῦ Προδρόμου σῶμα, ὡς δὲ οὐχ οἷός τε ἦν, διὰ τὸ εὐφώρατον, τὴν δεξιὰν ὑφελόμενος χεῖρα πρὸς τὴν ἑαυτοῦ φέρων ἦγαγε πόλιν..... Ἔκειτο γοῦν ἡ χεὶρ ἐξ ἐκεῖνο καιροῦ παρὰ τοῖς ἀντιοχεῦσι τιμωμένη. Ἰουλιανοῦ δὲ τῶν τῆς βασιλείας οἰάκων δραξαμένου..... (167α1) οἱ τῆς χριστιανῶν μοίρας τὴν ἱερὰν τοῦ Προδρόμου χεῖρα κρυφίως ἔν τινι πύργῳ τῆς πόλεως, Γωνίᾳ καλουμένῳ, ἐγκαθεῖρξαι σπουδὴν ἔθεντο. Ὁ μέν τοι τοῦ ἀρχιερατικοῦ θρόνου τῶν Ἱεροσολύμων ἐπειλημμένος, ... σπουδὴν καταβάλλεται μεγίστην ὥστε τὸ τοῦ Προδρόμου ἱερώτατον σκῆνος τῆς σοροῦ ἀνελόμενος τῇ (α2) Ἀλεξανδρέων παραπέμψαι πόλει φυλαχθησόμενον, ἑτέρῳ κοινῷ σώματι καὶ νεκρῷ τὴν ἀντὶ τούτου ἀναπληρώσας κατάθεσιν. Ὡς δὲ πάντα περιερευνησάμενος ὁ δυσσεβὴς ἀδυνάτως ἐπεχείρει, τῆς χειρὸς ἀφανῶς κεκρυμμένης, κατὰ τοῦ λοιποῦ λυττήσας προφητικοῦ σώματος, τοὺς ἐρευνήσοντας εὐθὺς ἕως Ἱεροσολύμων ἐξέπεμπε τὸ τοῦ Προδρόμου σκῆνος ἔργον ποιησομένους πυρός· οὗ καὶ εἰς πέρας ἐληλυθότος καὶ τοῦ ἀντιταφέντος κοινοῦ σώματος ὑπὸ τῶν ἀπεσταλμένων κατατεφρωθέντος, ἐκεῖθεν ἀναζεύξας, κατὰ Ἐδέσσης τὴν πολιορκίαν ἀντεπῆγεν ..... (167β1) Ὡς οὖν.... χριστιανοῖς ἐδίδοτο παρρησία, ἦν μὲν ἡ τιμία χεὶρ τοῦ Προδρόμου ἄγνωστος τοῖς τὴν Ἀντιόχου κατοικοῦσι πόλιν, οὐκ εἰς μακρὰν δὲ διὰ θειοτέρας ὁράσεως ἀνεκαλύπτετο ἔνθα περ ἦν κρυπτομένη· ἦν καὶ πιστῶς ἐκεῖθεν ἀνελόμενοι, τῆς περὶ αὐτὴν τιμῆς ἁπλήστως ἀντείχοντο. Χρόνων δὲ οὐκ ὀλίγων διαρρυέντων, βασιλεὺς Ἰουστινι(β2)ανὸς ἔδρασέ τι τοιοῦτον· τὴν θαυματουργὸν ταύτην δεξιὰν τοῦ Προδρόμου ἐξ Ἀντιοχείας καὶ τὸν τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν χιτῶνα, τὸν ἐν Μαρατ-σμέρῃ τῇ πόλει, καὶ τὴν ἐξ Ἐμέσσης πάντιμον κεφαλὴν πρὸς τὴν βασιλεύουσαν μετηνέγκατο, ἃ τῇ σφραγῖδι τοῦ ἐν ἁγίοις βασιλέως Κωνσταντίνου σεσημειωμένα ἐδείκνυτο, πρὸς τὸ μή τι ἐκ τούτων ὑπὸ τῶν ἀσπαζομένων παρασωθείη. Τῶν οὖν σφραγίδων περιαιρεθεισῶν, τὸν ἐν τῷ Ἑβδόμῳ παρ' αὐτοῦ δομηθέντα τοῦ Προδρόμου ναὸν διὰ τοῦ δεσποτικοῦ χιτῶνος καὶ τῶν τοιούτων ἁγιάσας καὶ ἐνθρονίσας λειψάνων, πάλιν ταῖς οἰκείαις ἐπισημάνας σφραγῖσι πρὸς τὰ ὄθεν ἀνῆλθον ἐξέπεμπε, μόνην τὴν προφητικὴν δεξιὰν ἀσήμαντον καταλελοιπώς, ἅτε καὶ μύροις (168α1) ὑπαλειφομένην· καὶ κατὰ τὴν

δοθέντας ὑπὸ Βανδουρίου πατριογράφους· ἐκδόσ. Βενετίας Imperii Orient. σελ. 30, 39, 46 τοῦ Γ' μέρους· ἀπὸ τούτων παραλαμβάνω πᾶν ὅ,τι δυνατὸν 'να πιστευθῇ, μὴ ἀντικείμενον καὶ τῇ ἱστορίᾳ. Προστεθείσθω δ' ὅτι τὸν ἐν τῷ παλατίῳ ναὸν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου ἄγνωστον εἰς τίνα τῶν Ἰωαννῶν πρέπει 'να ἐπιγράψωμεν· τὰ δὲ περὶ τοῦ Βαπτιστῆρος Ἰωάννου γραφόμενα τοῦ Α. Γ. Πασπάτη Βυζαντίου συγχέουσι τὸ βαπτιστήριον τῆς Ἁγίας Σοφίας πρὸς ναὸν ἴδιον, οὗ καὶ τὸν τόπον ὁρίζει. Τὰ Βυζαντ. ἀνάκτορα, σελ. 112-115.

62. ὄπισθεν ἄνω τοῦ λιμένος τῶν Σοφιῶν καὶ αὐτός· Σκ. Δ. Βυζαντίου, Κωνσταντινούπολις· Α', σελ. 272.

* Ἴσ. μετ' ἐκεῖνον.

** Ἴσ. δὴ ᾠκοδόμητο.

τῆς ὑψώσεως ἑορτὴν ἀνυψουμένην. *Οὕτω μὲν περὶ τούτων τοῖς παλαιοῖς ἀνιστόρηται, ἄλλων ἄλλα περὶ ταύτης διηγουμένων καὶ μηδενὸς μακρὰν τῆς ἀληθείας ἀποπλανωμένου,* ἀλλ' εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν τῆς πίστεως ἔννοιαν συγκλειομένων, καὶ πᾶσαν ἀπιστίαν ἀπωθουμένων * ..... (169β1) Πολλῶν οὖν βασιλέων δι' ἐφέσεως ἦν (β2) ἐν κατασχέσει ταύτης γενέσθαι ..... Ἐπεὶ δὲ πάντα τῇ θείᾳ προνοίᾳ προώρισται ..... ὁ πάντα πρὸ καταβο(170α1)λῆς κόσμου προεγνωκὼς ..... εὐδόκησε κατὰ τὴν δε τὴν γενεὰν τὸ μέγα τοῦτο καὶ ὑπερφυὲς ἀνακαλυφθῆναι μυστήριον, καθ' ἣν Κωνσταντῖνος καὶ Ῥωμανός, οἱ μεγάλης εὐφημίας ἐπάξιοι, ἐξ αὐτῆς γεννήσεως τῇ πορφυρίδι σπαργανωθέντες τὰς αὐτοκρατορικὰς ἡνίας διεῖπον καὶ διεζώννυντο..... Ἀνὴρ γάρ τις τῶν τῆς Ἀντιόχου, κλήρῳ διακόνου συνταττόμενος, Ἰωῆ ὀνόματι, ... (α2) πρὸς πεῖραν ἐχώρει τοιάνδε. Ναὸς περικαλλὴς καὶ μετάρσιος ἐπ' ὀνόματι τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων Πέτρου ἀνὰ τὸ ἄστυ τοῦτο ἀνίδρυται· οὗ ἐν τοῖς προαυλίοις τὴν κατοίκησιν ποιησάμενος τῷ τῶν ἐκεῖσε ἱερῶν σκευῶν φύλακι πρὸς γνησίαν φιλίαν συνῆπτο ..... (170β1) ἀωρὶ τῶν νυκτῶν ἑαυτὸν καθεὶς τῷ ναῷ, ἠρέμα καὶ ἀψοφητὶ τὴν ἱερὰν ὑπανοίξας σορὸν, λαμβάνει τὴν ποθουμένην τιμίαν δεξιὰν τοῦ Προδρόμου ..... ἐντεῦθεν ἔξεισι τῆς Ἀντιόχου καὶ τῆς ὁδοῦ εἴχετο ..... (β2) οὕτω τῶν ῥωμαϊκῶν ὁρίων ἐπέβαινε, θαρσαλεώτερον πρὸς τὴν βασιλεύουσαν ἐπειγόμενος· ἔδει γὰρ [τὴν] βασίλειον πόλιν ..... μηδὲ τῆς τοῦ μεγάλου Προδρόμου χειρὸς ἄμοιρον εἶναι· καὶ οἱ ναοὶ περικαλλεῖς πανταχοῦ ταύτης καθίδρυνται καὶ πεπήγασιν. Ὡς δὲ βασιλεὺς (171α1) τὴν ταύτης εὐηγγελίζετο ἄφιξιν ..... τοὺς τουτὶ τὸ ἅγιον ἀναληψομένους καὶ μεθ' ὕμνων καὶ λαμπάδων καὶ μύρων ὡς αὐτὸν διακομισαμένους ἐξέπεμπε ..... Τοιγαροῦν, ἐπεὶ πρὸς αὐτὸ τὸ ἄστυ Καλκηδόνος ἤδη προσήγγιζε, ναῦς μὲν βασίλειος ἐξεπέμπετο, καὶ ἱεράρχης, τοὔνομα (α2) Θεοφύλακτος σὺν ἱερεῦσι, καὶ ὅσον τῆς συγκλήτου ἐπίσημον συνεπέμπετο τὸ ἱερὸν ἐκεῖνο θησαύρισμα μεταγαγ[έσθ]αι ** πρὸς τὰ βασίλεια ..... χερσὶν ἀρχιερέως ἀνελαμβάνετο καὶ ἐπ' ἀγκάλαις ἐφέρετο ..... Συνέδραμε δὲ καὶ τι τῶν ἄλλων παραδοξότερον καὶ τῇ τιμίᾳ χειρὶ τοῦ Προδρόμου ἐπάξιον. Ἑορτὴ γὰρ παρῆν τῆς τῶν ἁγίων Φώτων ἡμέρας, ... (171β1) συνέβη κατ' αὐτὴν τὴν ἐπιλύχνιον ὥραν, ἐν ᾗ τὸν ἁγιασμὸν ἔθος τελεῖν χριστιανοῖς, τὴν θείαν χεῖρα ἐπιδεδημηκέναι· ἣν βασιλεὺς ὑποδεξάμενος καὶ κατασπασάμενος ἐν μέσῳ τῷ τῶν βασιλείων ναῷ * ἀποτίθησιν, ὥστε πιστεύειν πάντας αὐτὸν ἐκεῖνον ἀοράτως παρεῖναι τὸν βαπτιστὴν καὶ τὰ προκείμενα ὕδατα καθαγιάζειν τῇ δεξιᾷ ..... (β2) Οὕτω μὲν τὴν τῶν ἁγίων Θεοφανείων ἑορτήν, οὕτω δὲ καὶ τὴν μετ' ἐκείνην, ἐν ἧπερ καὶ μνήμη τοῦ ἱεροῦ Προδρόμου ἄνωθεν παραδέδοται ὡς τῷ μύρῳ τοῦ θείου βαπτίσματος ὑπουργήσαντος, τελέσαντές τε καὶ πανηγυρίσαντες, ἑορταῖς ἐτησίαις τιμᾶν κεκρίκαμεν ἄξιον τὴν κατάπαυσιν, συνταττομένης καὶ ταύτης ταῖς ἄλλαις αὐτοῦ πανηγύρεσιν».

§

8. Μνήμη τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Κύρου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως. Τελεῖται δὲ ἡ αὐτοῦ σύναξις ἐν τῇ σεβασμίᾳ μονῇ τῆς Χώρας, καὶ ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ ἐν ἡμέρᾳ κυριακῇ.

Φανερὰ τῶν μερικῶν Ἑορτολογίων ἡ διάκρισις· ἡ μὲν μονὴ τῆς Χώρας (ἴσως καὶ τινες ἕτεροι ναοὶ) τὴν ἐπὶ τῇ μνήμῃ τοῦ ὁσίου Κύρου σύναξιν ἐτέλουν τῇ 8 ἰανουαρίου· ὁ δὲ μέγιστος ναὸς τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας εἰ συνέπιπτεν ἡ 8 τοῦ μηνὸς ἡμέρᾳ κυριακῇ.

Κῦρος ὁ μακάριος ἐμόναζεν ἐν μικρᾷ νήσῳ πρὸ τῆς Ἀμάστριδος τῆς ἐν Εὐξείνῳ πόντῳ· προβληθεὶς δὲ τῷ 705 πατριάρχης ὑπὸ Ἰουστινιανοῦ Β', τιμήσαντος τὸν ἄνδρα διά τε τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ καὶ τὸ προορατικὸν χάρισμα, καθηρέθη κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ 711 ὑπὸ Φιλιππικοῦ καὶ περιωρίσθη ἐν τῇ μονῇ τῆς Χώρας, ὅπου βεβαίως ἐτάφη[63].

* * *

8. Τῆς ὁσίας μητρὸς ἡμῶν Δομνίκης.

Ἐγεννήθη ἐν Ῥώμῃ, τὸ γένος ἐκ Καρθαγένης ἕλκουσα· ἐδιδάχθη παρὰ τοῖς γονεῦσι τὰ ἱερὰ γράμματα· ζητοῦσα δ' ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας ἀσκῆσαι παρθενίαν, ἀπῆλθεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν· εἰσῆλθεν εἰς οἴκημα «ῥουρίου δίκην κατεσκευασμένον καὶ κλειθροις κατησφαλισμένον», ἐν ᾧ κατῴκουν παρθένοι τέσσαρες εἰδωλολάτριδες μέν, ἀλλὰ σεμναὶ τὰ ἤθη, ὧν ἐνώπιον ὑπεκρίνετο καὶ αὐτὴ τὴν εἰδωλολάτριν, τοιαύτην δ' ὅμως ἐπιδεικνυμένη τὴν ἀρετὴν, ὥστε καὶ ταύτας εἰς τὴν τοῦ Σωτῆρος ἀγρεῦσαι σαγήνην· ἐξ Ἀλεξανδρείας δραπε-

---

* ἐνταῦθα ἀφηγεῖται τεράστιόν τι θαυματουργηθὲν ἐν τοῖς ὁρίοις Ἀντιοχείας, ἐν οἷς ἐνεφώλευε δράκων, εἰς ὃν ἔθιδον κατ' ἔτος πρὸς βρῶσιν παρθένον ἄρτι πρὸς ἥβην ἐλάσασαν· παρθένου δέ τινος, ὁρισθείσης πρὸς θυσίαν, ὁ πατὴρ, χρήμασι διαφθείρας τὸν νεωκόρον, «τὸν τῆς σεπτῆς δεξιᾶς ἀντίχειρα δάκτυλον, σὺν τῷ ἀσπασμῷ, τῇ τῶν χειλέων προσφαύσει τοῖς ὀδοῦσιν ἀποτεμὼν καὶ περικρύψας», ἐν τῇ τῆς Θυσίας ἡμέρᾳ, κατὰ τοῦ φάρυγγος ἐξηκόντισε τοῦ δράκοντος «τῇ τούτου ἐπιμβολῇ παραχρῆμα καὶ τὸν θάνατον αὐτῷ συνεισήνεγκεν» .... (169 α1) «Ἐξ οὗ καὶ ναὸν ἔνθα τὸ θαῦμα τετέλεστο τῷ Προδρόμῳ ἐδείμαντο, Κρεμαστὸν αὐτὸν ὀνομάσαντες, εἴτε διὰ τὸ τῆς γῆς ὕπερθε τὸ τοῦ ναοῦ ἔδαφος εἶναι μετέωρον, εἴτε πρὸς οἰκοδομημάτων ὕψη τὴν τούτου εὐρυχωρίαν ἐκτετᾶσθαι, ὡς μικροῦ τοῖς ὁρῶσι δοκεῖν ἀέριον κρέμασθαι· ἐν ᾧ τὸν ἱερὸν τοῦτον καὶ θαυματουργὸν ἀποθέμενοι δάκτυλον, ἐτησίοις τιμῶσιν αὐτὸν πανηγύρεσι». Τὴν διήγησιν εἶχε μαθὼν παρ' ἀντιοχέων ὁ Δαφνοπάτης.

** ὁ κδξ μεταγάγαι.

* τῇ τῶν ναῶ, πῶς;

63. Μ. Ι. Γεδεών, Πατριαρχ. Πίνακες, σιλ. 254. Θεοφάνης Α', σελ. 574, 586. Πατριαρχικοὶ κατάλογοι, οἱ παρὰ Βανδουρίῳ.

τεύσασα σὺν αὐταῖς ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἀσμένως δ' αὐτὴν ὑποδεξάμενος ὁ πατριάρχης Νεκτάριος, ἤκουσεν ἡδέως τὰ κατ' αὐτὰς καὶ βαπτίσματος ἀξιώσας, ὠνόμασε τὰς σὺν αὐτῇ παρθένους Δωροθέαν, Εὐανθίαν, Νόνναν, καὶ Τιμοθέαν· Θεοδόσιος ὁ Μέγας[64] σὺν τῇ συζύγῳ προσῆλθεν αὐτῇ, τὴν φήμην τῆς ἀρετῆς ἑνωτισθείς καὶ πάντες οἱ τότε λογάδες· αἰτήσει δ' αὐτῆς, εὑρούσης τόπον *πᾶσι βδελυκτὸν* «διὰ τοὺς ἀναιρουμένους ἐκεῖσε κακούργους καὶ καταδίκους», ᾠκοδόμησεν ὁ Θεοδόσιος ἰδίαις δαπάναις μονὴν ἐπ' ὀνόματι Ζαχαρίου τοῦ προφήτου, ἧς τὰ ἐγκαίνια, τοῦ βασιλέως θέλοντος ποιῆσαι τὴν 26 ἰανουαρίου, αὕτη ἐζήτησε γενέσθαι τὴν 24 «ὡς ἤδη προβλέπουσα τὴν μέλλουσαν κατὰ τήνδε τὴν ἡμέραν ἐπιφέρεσθαι τῇ πόλει φοβερὰν ἀπειλήν». Τὴν 26, ὡς φαίνεται, *ἐπεισῆλθε τῶν κακούργων ἐκείνων λῃστῶν ἡ συμμορία λεηλατῆσαι τὴν μονὴν*, οὓς δι' εὐχῶν αὐτῆς ἀνενεργήτους καὶ πεπεδημένους ἀπέδειξε· τοῦτο συνδυάζων πρὸς τὴν ἱστορίαν, καθ' ἣν τῷ 388[65] συνεπείᾳ φήμης περὶ θανάτου Θεοδοσίου Α', τοῦ προστάτου τῆς ὀρθῆς δόξης, οἱ ἀρειανοὶ «*ἀνασυρθέντες* τὴν οἰκίαν ἐνέπρησαν Νεκταρίου ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως», εἰκάζω ὅτι ταύτην ἐννοεῖ τὴν ταραχὴν ὁ βιογράφος· καὶ τάττω τὰ ἐγκαίνια τῆς μονῆς τῇ 24 ἰανουαρίου τοῦ ἔτους τούτου, καθ' ἣν ἡμέραν «τὸ ἱερατικὸν σχῆμα τῆς ἐν Χριστῷ διακονίας» ἐχορήγησεν αὐτῇ Νεκτάριος ὁ πατριάρχης. Ἐπέζησε τῷ βασιλεῖ Θεοδοσίῳ ἄγνωστον πόσον χρόνον, μέλλουσα δὲ τελευτᾶν προεχειρίσατο ἡγουμένην τῆς μονῆς τὴν Δωροθέαν, καίπερ «συγκεκυφυῖαν ἐξ ἀγώνων καὶ κόπων πολλῶν καὶ ὑφ' ἑτέρων ὑποκρατουμένην»[66].

* * *

8. Ἰουλιανοῦ, Βασιλίσσης καὶ τῶν σὺν αὐτοῖς. Ἡ σύναξις ἐν τῷ ἁγιωτάτῳ αὐτῶν μαρτυρίῳ, πλησίον τοῦ Φόρου.

Σύζυγοι, τὸ γένος αἰγύπτιοι, ἀθλήσαντες ἐπὶ Διοκλητιανοῦ. Τὰ παρὰ Κωδινῷ καὶ τοῖς πατριογράφοις φερόμενα περὶ τῶν κτιτόρων τῶν ἐπ' ὀνόματι τοῦ μάρτυρος Ἰουλιανοῦ ναῶν εἰσὶν, ἐμοὶ τουλάχιστον, ἄπιστα. Ἐὰν δὲ πιστεύσωμεν μόνον ὅτι, σῳζόμενος ὁ ναὸς οὗτος, οὐ μακρὰν τοῦ Φόρου, μέχρι τῶν τοῦ Κωνσταντίνου Κοπρωνύμου χρόνων, ἑκάτ ἐπ' αὐτοῦ, θέλομεν ἰδεῖν ὅτι ὁ ἐπὶ τῆς στέγης τοῦ ναοῦ μόλυβδος ἀναλυθεὶς ἔρρευσε μέχρι τοῦ λιμένος Σοφιῶν, ἤτοι τοῦ Κάτεργα-λιμὰν[67], διότι ὁ ναὸς ἔκειτο εἰς ὀδὸν κατωφερῆ[68]. Ἔκειτο ἄρα πλησίον τοῦ σήμερον Γεδίκ-πασᾶ.

Νομίζω ὅτι ὁ εἷς καὶ μόνος ναὸς Ἰουλιανοῦ τοῦ μάρτυρος ἐγέννησεν ἕτερον, ὃν παρὰ τῷ Δουκαγγίῳ βλέπομεν ὁριζόμενον ὡς τὸν φέροντα παρὰ τοῖς μυθολόγοις τὴν ἐπωνυμίαν: *Πέρδιξ*.

Ὁ τοῦ Νικοδήμου Συναξαριστὴς τὸν αὐτὸν Ἰουλιανὸν μετὰ τῆς συναθλησάσης αὐτῷ συνοδίας ἀναφέρει καὶ τῇ 21 ἰουνίου, καίπερ οὐ σπανίως ἑτέρων ἐπανορθῶν τὰ λάθη περὶ τὴν διττὴν ἀναγραφὴν τῶν ὀνομάτων τῶν ὁσίων καὶ μαρτύρων. Τὸ Βασιλειανὸν ἀναφέρει μνήμην Ἰουλιανοῦ μόνον τῇ 21 ἰουνίου· ὁ τοῦ Σταυρονικήτα Συναξαριστὴς τῇ 8 ἰανουαρίου.

* * *

Τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Θεοδώρου μοναχοῦ, κτίτορος καὶ ἡγουμένου μονῆς τῆς Χώρας.

Περὶ τούτου μακρὸς γίνεται λόγος ἐν ἰδίᾳ διατριβῇ μετὰ τὴν μετὰ χεῖρας ἀναγραφὴν τῶν μνημῶν τῶν ἁγίων κατὰ μῆνας.

* * *

Μακαρίου τοῦ ἐπικεκλημένου Μακρῆ, ἡγουμένου χρηματίσαντος ἐν τῇ σεβασμιωτάτῃ μονῇ τοῦ Παντοκράτορος[69].

Θεσσαλονικεὺς τὴν πατρίδα, μονάσας ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐν τῇ μονῇ τοῦ Βατοπεδίου· ἐγένετο σχεδὸν κτίτωρ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει μονῆς τοῦ Παντοκράτορος, ἀπεστάλη

---

64. ἆρα καὶ ἐξ ὧν ἀμέσως ῥηθήσονται, ἡ εἰς Κωνσταντινούπολιν ἔλευσις συμπίπτει μεταξὺ τῶν ἐτῶν 381-388.

65. ὁ Θεοφάνης τάττει τὰς ἀταθαλίας ταύτας τῶν ἀρειανῶν τῷ 385, ὁ δὲ Σωκράτης τῷ 388, ὃν προτιμῶμεν βεβαίως. Θεοφ. Α', σελ. 109. Σωκράτης· Ἐκκλ. Ἱστορ. Ε', ιγ', ιθ'. Σωζόμενος· Ζ', ιδ'.

66. Δομνίκης βίος ἐν Μνημείοις ἁγιολογικοῖς Θεοφίλου Ἰωάννου· σελ. 268-282. Βασιλειανὸν Μηνολόγιον, εἰς τὴν 10 ἰανουαρίου.

67. Δουκαγγίου Constantin. Christ. σελ. 87 τοῦ Δ' βιβλίου.

68. «ἐπορεύετο εἰς τὸν κατήφορον κατὰ τὴν κλίμακα τοῦ ἁγίου μάρτυρος Ἰουλιανοῦ»· Συναξαριστὴς, εἰς τὴν τοῦ σκυτοτόμου Ζαχαρίου διήγησιν· τῇ 17 νοεμβρίου.

69. Γεωργίου Φραντζῆ Χρονικόν· Βόννης, σελ. 156-7. Δελτίον Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογ. Ἑταιρίας τῆς Ἑλλάδος· τόμ. Γ', σελ. 463.

δὲ εἰς Ῥώμην ὑπὲρ ἑνώσεως πρὸς τὸν πάπαν Μαρτῖνον πρεσβεύων ἐκ μέρους Ἰωάννου Παλαιολόγου. Ἀπεβίωσε λοιμόβλητος τῇ 7 ἰανουαρίου 1430.

* * *

Ἡ κατὰ τὴν 8ην τούτου τοῦ μηνὸς ἀναγραφομένη *μνήμη Ἀττικοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως* ἀντίκειται τῇ ἱστορίᾳ. Βλέπε εἰς τὴν 11 ὀκτωβρίου.

§

9. Μνήμη τοῦ ἁγίου μάρτυρος Πολυεύκτου. Τελεῖται ἡ σύναξις ἐν τῷ ἁγιωτάτῳ αὐτοῦ μαρτυρείῳ.

Ἤθλησεν ἐν Μελιτηνῇ, ἐπὶ τοῦ Δεκίου καὶ τοῦ Οὐαλεριανοῦ.

Πρὸς τὰς τοῦ Κωδινοῦ μυθολογίας περὶ τῆς τοῦ ναοῦ τούτου κτίσεως ἀντιτάττων ὁ Δουκάγγιος τὴν ἱστορίαν φρονεῖ ὅτι τοῦτον ἔκτισεν ἡ κωνσταντινουπολίτης Ἰουλιάνα ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ Α'. Ἄγνωστος ὁ τόπος, ἐν ᾧ ὁ ναὸς ἠγείρετο [70]· παρὰ τοῖς τῶν Βυζαντινῶν ἱστοριογράφοις οὐδεμίαν εὗρον μαρτυρίαν περὶ ναοῦ ἁγίου Πολυεύκτου· δὶς εὗρον παρὰ Πορφυρογεννήτῳ τὸν ναὸν ἀναφερόμενον, ὡς κείμενον ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγούσης ἀπὸ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων πρὸς τὸ Φιλαδέλφιον καὶ πρὸς τὸν Ταῦρον [71].

* * *

9. Θεοκτίστου ἱερομάρτυρος καὶ ὁμολογητοῦ.

Ἄγνωστος ὁ βίος τοῦ ἀνδρός, ὃν νομίζω, κατά γε τὰ ἐν τοῖς «προλεγομένοις» εἰρημένα, ζήσαντα κατὰ τὴν εἰκονομαχικὴν περίοδον. Ὁ κατὰ τὴν 4 ἰανουαρίου ἔν τε τῷ Συναξαριστῇ καὶ τοῖς Μηναίοις ἀναφερόμενος ὅσιος Θεόκτιστος «ἐν εἰρήνῃ τελειοῦται»· οὐκ ἦν ἄρα μήτε ἱερομάρτυρ, μήτε ὁμολογητής.

§

10. Γρηγορίου ἐπισκόπου Νύσσης. Ἡ σύναξις ἐν τῇ ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ.

Γρηγόριος ὁ Νύσσης, ἀδελφὸς τοῦ Μ. Βασιλείου, διετίαν ἐκείνου νεώτερος, ἐγεννήθη ἐν Καισαρείᾳ τῆς Καππαδοκίας τῷ 331, παρεκάθησεν ἐν τῇ Β' οἰκουμενικῇ Συνόδῳ, καὶ παρέτεινε πιθανῶς τὸ ζῆν ἕως τῆς Δ' ἑκατονταετηρίδος [72].

* * *

10. Δομετιανοῦ Μελιτηνῆς. Ἡ σύναξις ἐν τῇ ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ.

Δομετιανὸς ὁ προστὰς τῆς ἐκκλησίας Μελιτηνῆς συγγενὴς ἦν Μαυρικίου τοῦ αὐτοκράτορος, ὃς πολλὰς ἐνεπίστευσεν αὐτῷ πολιτικὰς ἀποστολάς, ὧν ἀκριβῶς τὴν πρὸς Χοσρόην γινώσκομεν. «Ἦν τὴν περὶ τὸν βίον κατασκευὴν ἱερώτερος, τὸν λόγον ἡδύς, τὴν πρᾶξιν ταχύς, τὴν συμβουλὴν ἐμφρονέστατος . . . . μεγαλονοίᾳ συνέσεως τῆς ῥωμαίων πολιτείας τὰς ἐπισημοτέρας τῶν πράξεων ἐπιστεύετο» [73]. Εἰδήμων τῆς θύραθεν καὶ τῆς ἔσω σοφίας· θανούσης τῆς συζύγου κληρικὸς ἐγένετο, καὶ μετὰ καιρὸν ἐπίσκοπος. Ἀπεβίωσεν ἐν Κωνσταντινουπόλει τῇ 11 ἰανουαρίου 602 «καὶ ἐτάφη ἐν τοῖς Ἁγίοις Ἀποστόλοις, ὑπὸ Κυριακοῦ τοῦ πατριάρχου καὶ πάσης τῆς συγκλήτου τιμηθεὶς ἐπιτάφια» [74]. Λέγεται δ' ὅτι μετά τινα καιρὸν «εἰς Μελιτηνὴν ἀνεκομίσθη τὸ λείψανον αὐτοῦ, πολλὰς ἰάσεις τελοῦν» [75].

* * *

10. Μαρκιανοῦ, πρεσβυτέρου καὶ οἰκονόμου τῆς μεγάλης ἐκκλησίας. Τελεῖται ἡ αὐτοῦ σύναξις ἐν τῷ προφητείῳ τοῦ ἁγίου προφήτου καὶ βαπτιστοῦ Ἰωάννου, πλησίον τῆς κινστέρνης Μωκησίας, ἐν τοῖς Δανιήλ.

Βυζάντιος τὴν πατρίδα, καταγόμενος ἐκ Ῥώμης, ὁ Μαρκιανὸς ἦν ἐπιφανὴς τὸ γένος· εἰδήμων τῆς ἱερᾶς καὶ τῆς θύραθεν παιδεύσεως· ἐχρημάτισεν ἱερεὺς καὶ οἰκονόμος τῆς Ἁγίας Σοφίας ἐπὶ Μαρκιανοῦ καὶ Λέοντος τοῦ Θρᾳκός· ναυατιανὸς πρότερον, προσῆλθεν εἶτα τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ [76]· τὸν πλοῦτον αὐτοῦ

70. Σκαρλᾶτος ὁ Βυζάντιος ἐν τῇ «Κωνσταντινουπόλει», τόμ. Α', σελ. 382, νομίζει παρακείμενον τὸν τοῦ ἁγίου Πολυεύκτου τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Ἰουλιανοῦ.

71. Πορφυρογ. Ἔκθεσις, σελ. 50, 75.

72. Κοντογόνου Φιλολ. καὶ κριτ. ἱστορία τῶν Πατέρων. Α', σελ. 425-456.

73. Θεοφύλ. Σιμοκάττης· Βόννης, σελ. 191, 208-211, 213, 337. Λέξεις τινὲς εὐμενεῖς παρ' Εὐαγρίῳ· Ἐκκλησ. Ἱστορ. Ϛ', ιη'.

74. Θεοφάνης· Α', σελ. 410, 438.

75. ἡ εἴδησις παρὰ τῷ Βασιλειανῷ λεγομένῳ Μηνολογίῳ· τοῦ Δομετιανοῦ δὲ μνείαν ὁ ἀναγνώστης εὑρήσει κατὰ τὴν 11 αὐγούστου.

76. Αὐξεντίου βίος, ὑπὸ Συμεών· Migne, ΡΙΔ', στ. 1380. Νικηφ. Καλλίστου Ἐκκλησ. Ἱστ. ΙΕ', κδ'.

σύνολον ἐδαπάνησε πρὸς ἐπισκευὴν πολλῶν ναῶν, καὶ πρὸς ἔγερσιν τοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας μάρτυρος Ἀναστασίας, κειμένου μὲν παρὰ τὸν ὑπὸ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου κλεϊσθέντα ναίσκον, κτισθέντος δὲ μεγαλοπρεποῦς μετὰ σκευοφυλακείου καὶ φωτιστηρίου λαμπρῶν, οὗ τὰ ἐγκαίνια ἐγένοντο ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Γενναδίου[77] κατὰ δεκέμβριον, *ἡμέρᾳ, καθ' ἣν ἡ μάρτυς ἐτελείου τὴν ἄθλησιν*· ἐν τῷ ναῷ τούτῳ ἐγένετο δῆθεν[78] τὸ θαῦμα τῆς ἀναστάσεως τῆς νεκρᾶς γυναικός. Γνωστὸν ὅτι ὁ Μαρκιανὸς ἀνήγειρε τὴν Ἁγίαν Εἰρήνην τὴν πρὸς θάλασσαν, καὶ τὸν ὑπ' αὐτὴν ναὸν Ἰσιδώρου τοῦ μάρτυρος καὶ τὸν τοῦ ἁγίου Στρατονίκου[79]. ἀπεβίωσε δὲ πρὸ τοῦ τελεσθῆναι τὰ τῆς Ἁγίας Εἰρήνης ἐγκαίνια, καὶ τὸ λείψανον αὐτοῦ κατετέθη «ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Προδρόμου, ἥτις ἄρα καὶ *τοῦ Δανιὴλ* λέγεται, *ἐγγύς που* τοῦ θείου ναοῦ τοῦ μάρτυρος Μωκίου διακειμένη», ἣν αὐτὸς ᾠκοδόμησεν· «*ἔνθα δὴ καὶ ἐς δεῦρο λαμπρῶς αὐτῷ καὶ φιλοθέως ἡ μνήμη τελεῖται*»[80].

Πλὴν τῆς ἐκδοθείσης παρὰ Migne (Πατρολογ. τόμ. ΡΙΔ', στ. 430-456) ὑπάρχει καὶ ἑτέρα τοῦ Μαρκιανοῦ βιογραφία, πολύτιμος ἕνεκεν ἱστορικῶν εἰδήσεων, ἣν, τέως ἀνέκδοτον, ἐκδίδωμι μετὰ τοῦ παρόντος.

* * *

10 Τελεῖται τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἡ σύναξις διὰ τὸν γεγονότα σεισμὸν ἐν ἀρχῇ τῆς βασιλείας Βασιλείου, ὅτε ἔπεσεν ὁ ναὸς τῆς Θεοτόκου τοῦ Σίγματος.

Ἡ τοῦ σεισμοῦ μνήμη παρὰ Μαυρικίῳ. Συνέβη δ' οὐχὶ τῇ 10, ἀλλὰ τῇ 9 ἰανουαρίου, τρίτῳ ἔτει τῆς αὐταρχίας Βασιλείου, τῷ 870 δηλ., διαρκέσας ἡμέρας τεσσαράκοντα, καθ' ὃν ἔπεσεν ἡ σφαῖρα (τροῦλλος) τοῦ ναοῦ τῆς Θεοτόκου τοῦ Φόρου καὶ τῆς Θεοτόκου τοῦ Σίγματος[81]. Σύγχρονος χρονογράφος[82] γράφει τὸν σεισμὸν τοῦτον *φρικωδέστατον*· «πολλαὶ μὲν ἐκκλησίαι, ἔμβολοι δὲ πλεῖστοι καὶ οἶκοι ἠδαφίσθησαν, κτηνῶν τε καὶ ἀνθρώπων ἀμύθητος γέγονε πανωλεθρία».

§

11. Θεοδοσίου κοινοβιάρχου. Ἡ σύναξις ἐν τῷ ἀποστολείῳ τοῦ κορυφαίου Πέτρου.

Μοναχὸς ἐπιφανέστατος· υἱὸς Εὐλογίας καὶ Προαιρεσίου, τὴν πατρίδα καππάδοξ· ἤκμασεν ἐν Παλαιστίνῃ κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ Ε' αἰῶνος·

φαίνεται ὅτι ἡ σύναξις ἐτελεῖτο ἐν τῷ ναῷ τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων τῷ παρακειμένῳ τῇ Ἁγίᾳ Σοφίᾳ.

* * *

11. Ἡ σύναξις τῶν ἁγίων Μυρίων Ἀγγέλων· τελεῖται δὲ ἔνδον τοῦ μαρτυρείου τῆς ἁγίας Ἀναστασίας ἐν τοῖς Δομνίνου.

Ναὸς τῶν Μυρίων ἀγγέλων, ἐξ οὗ καὶ κοινῶς Μυριαγγέλων, ἐγένετο κατὰ τὸν Ϛ' αἰῶνα περιβόητος ἐπὶ τοῖς ἐν αὐτῷ τελουμένοις θαύμασιν· ἔκειτο δ' ἀρκετὰ μακρὰν τῆς Κωνσταντινουπόλεως· ἀλλὰ τὰ περὶ αὐτοῦ ἐφάνησάν μοι ἀσαφῆ[83].

* * *

11. Μνήμη τοῦ ἁγίου Στεφάνου ἐν Πλακιδιαναῖς.

Ὁ ναὸς ἐτιμᾶτο βεβαίως ἐπ' ὀνόματι Στεφάνου τοῦ πρωτομάρτυρος, ἴσως δ' ἐτελεῖτο κατὰ τὴν 11 ἰανουαρίου ἡ ἑορτὴ τῶν κτιτόρων αὐτοῦ. Τὰ ἀλλαχοῦ γραφόμενα Τὰ Πλακιδίας εἰσὶ βεβαίως αὗται αἱ πλακιδιαναί, τοποθέσιον, οὕτως ὀνομασθὲν ἀπὸ Πλακιδίας τῆς τοῦ Μ. Θεοδοσίου θυγατρός, ἣν ἔσχεν ἀπὸ Πλακιδίας. Περὶ τῶν Πλακιδιανῶν οὐδεὶς δύναται, τό γε νῦν, μήτε κατ' εἰκασίαν εἰπεῖν ποῦ τῆς πόλεως ἔκειντο.—Ὁ ναὸς οὗτος ἐσῴζετο κατὰ τὰ πρῶτα τοῦ ΙΓ' αἰῶνος ἔτη, κατὰ τὴν ἀφήγησιν ῥώσσου προσκυνητοῦ[84].

* * *

11. Μνήμη τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Μάρκου πλησίον τοῦ Ταύρου.

Τὴν μνήμην εὑρίσκομεν ἔν τε χειρογράφοις

77. μεταξὺ τῶν ἐτῶν 458-471. Πατριαρχ. Πίνακες· σιλ. 194-198.

78. λέγω *δῆθεν*, διότι μιμνήσκεται τοῦ Ῥαύματος ὁ πρὸ τοῦ Γενναδίου ζήσας Ἑρμείας· Ἐκκλ. Ἱστ. Ζ', ε'.

79. βλέπε εἰς τὴν 13 τοῦ μηνὸς ἰανουαρίου.

80. Μαρκιανοῦ βίος, ὑπὸ Συμ. Μεταφραστοῦ· Migne, ΡΙΔ', στ. 430-453.

81. Λέων Γραμματικός, σελ. 254· Συμεὼν Μάγιστρος, σιλ. 688· Γεώργιος μοναχός, σιλ. 840.

82. Ἰγνατίου πατριάρχου βίος, ὑπὸ Νικήτα Δαυΐδ. Migne, ΡΕ', στ. 549.

83. Μ. Ι. Γεδεών, Λίθοι καὶ Κεράμια· ἐν Κωνστ/πόλει, 1892, σιλ. 15-19.

84. Mordtmann, Esquisse topogr. σ. 64, στ. α'.

Συναξαρισταῖς καὶ παρὰ Μαργουνίῳ[85] ἀναγραφομένην, καὶ δηλοῦσαν ὅτι, καθὼς ἡ τοῦ ναοῦ τοῦ πρωτομάρτυρος Στεφάνου μνήμη ἤγετο κατὰ τὴν 11 τοῦ μηνός, οὕτως ἤγε συγχρόνως καὶ ὁ τοῦ ἀποστόλου καὶ εὐαγγελιστοῦ Μάρκου ναὸς ὁ πλησίον τοῦ Ταύρου, τῆς εὐρείας ἐκείνης περιοχῆς, ἥτις ἀνταποκρίνεται πρὸς τὰ μεταξὺ Τσεμπερλὶ-τὰς καὶ Στραταρχείου τῆς σήμερον μέρη.

Εἷς μόνον ναὸς ἀναφέρεται τιμώμενος εἰς ὄνομα τοῦ ἀποστόλου Μάρκου, οὗ τὴν μνήμην ἄγει ἡ Ἐκκλησία τῇ 25 ἀπριλίου· κατὰ τοὺς παραδοξογράφους, ἔκτισε δῆθεν αὐτὸν μέγαν καὶ ξυλότρουλλον Θεοδόσιος ὁ Μέγας, ὑπὸ σεισμοῦ δὲ καταστραφέντα, νέον ἀνήγειρε Ῥωμανὸς ὁ Λακαπηνός[86].

Δείκνυται δ' οὕτως ὅτι οἱ μεγάλοι ναοὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῶν πέριξ ἐτέλουν κατ' ἔτος συνάξεις: μίαν μὲν κατὰ τὴν ἐπέτειον τοῦ θανάτου τοῦ πάτρωνος ἁγίου, μίαν δὲ πρὸς ἀνάμνησιν τῶν ἐγκαινίων ἢ πρὸς τιμὴν τῶν κτιτόρων, ἴσως δὲ καὶ τρίτην καὶ τετάρτην. Νικόδημος ὁ τοῦ Συναξαριστοῦ ἀφήρεσε τὴν μνήμην Μάρκου τοῦ ἀποστόλου, νομίσας ὅτι «περιττῶς γράφεται ἐδῶ παρὰ τοῖς Μηναίοις».

ℵ

12. Ἀθανασίου τοῦ ὁμολογητοῦ.

Φρονῶ ὅτι ἐστιν εἷς τῶν ἐπὶ τῆς εἰκονομαχικῆς περιόδου διακριθέντων.

* * *

12. Στεφάνου ὁσίου τοῦ Χηνολάκκου[87].

Κατὰ τὸν ἐν χρήσει Συναξαριστὴν καὶ τὸ Βασιλειανὸν Μηνολόγιον, ὁ Στέφανος ἦν κτίτωρ τῆς μονῆς τοῦ Χηνολάκκου. Μοναχὸς ἐν τῇ ἐρήμῳ τοῦ Ἰορδάνου γενόμενος, ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπὶ Λέοντος Ἰσαύρου, «καὶ Γερμανὸς ὁ ἁγιώτατος πατριάρχης ἐδωρήσατο αὐτῷ *τὸν τόπον, ἔνθα νῦν ἡ τοῦ Χηνολάκκου μονὴ ὑπάρχει*· καὶ ἔκτισε μοναστήριον· καὶ συνήγαγεν ἄνδρας εὐλαβεῖς· ἐδίδασκε δὲ καὶ τοὺς καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἐρχομένους πρὸς αὐτόν. . . . . ἐν εἰρήνῃ παρέδωκε τῷ Θεῷ τὴν ψυχήν».

Ἔκ τε τοῦ τρόπου, καθ' ὃν ἡ ὑπόμνησις αὕτη γράφεται, καὶ ἐξ ἑτέρας ἐνδείξεως[88], ἡ μονὴ τοῦ Χηνολάκκου δείκνυται οὕτως ἐν Κωνσταντινουπόλει κειμένη· καὶ μάλιστα σῳζομένη κατὰ τὰ μέσα τῆς 1ʹ ἑκατονταετηρίδος.

* * *

12. Τοῦ ἁγίου Ἀλεξάνδρου πλησίον τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων.

Ἡ μνήμη σημειοῦται ἐν τῷ Συναξαριστῇ τοῦ Μαργουνίου καὶ ἐν χειρογράφοις Συναξαριστάῖς· ἐπειδὴ δ' οὐ λέγει τὸ χειρόγραφον τὴν λέξιν *κειμένου*, πρόκειται προδήλως περὶ ναοῦ παρὰ τῷ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων ἐγειρομένου, ἀλλ' ἄγνωστον εἰς τίνα τῶν ὁμωνύμων ἁγίων ἀφιερωμένου. Νικόδημος ὁ τοῦ Συναξαριστοῦ ἀφήρεσε καὶ τὴν μνήμην Ἀλεξάνδρου, καθὸ δῆθεν ἀναγραφομένην καὶ κατὰ τὴν 30 αὐγούστου· διότι ἐπίστευσεν ὅτι ὁ ἅγιος Ἀλέξανδρος οὗτός ἐστιν ὁ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως· ταῦτα δὲ γράφει χωρὶς οὐδεμιᾶς μαρτυρίας.

ℵ

13. Ἑρμύλου καὶ Στρατονίκου. Τελεῖται δὲ ἡ αὐτῶν σύναξις ἐν τῷ εὐκτηρίῳ οἴκῳ τοῦ ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ τῷ ὄντι ἐν τῇ Ὀξείᾳ[89].

περὶ τῆς συνάξεως τὰ Μηναῖα, συμπληροῦντα τὴν διάταξιν, γράφουσιν ὅτι τελεῖται: *καὶ ἐν Φιρμουπόλει, καὶ ἐν τοῖς Σπουδαίου πλησίον τοῦ Ὀρφανοτροφείου*[90].

Ἤθλησαν οἱ δύο μάρτυρες ἐπὶ Λικινίου.

Ναὸς ἐπ' ὀνόματι Στρατονίκου τοῦ μάρτυρος ὑπῆρχεν ἐν Ῥηγίῳ, τῷ σήμερον Κιουτσοὺκ-τσεκμετζέ· τοῦτον ἤγειρε πιθανῶς ἐπὶ Λέοντος τοῦ Θρᾳκὸς ὁ πρεσβύτερος καὶ οἰκο-

85. ὑπ' ὄψιν ἔχω τὴν ἐξῆς ἔκδοσιν· « Βίοι ἁγίων | ἐκ τῆς ἑλληνικῆς | γλώσσης | ἤτοι ἐκ τῶν | συναξαρίων | μεταφρασθέντες | παρὰ Μαξίμου ταπεινοῦ ἐπισκόπου Κυθήρων | εἰς κοινὴν ὠφέλειαν. | Τὸ παρὸν βιβλίον τετύπωται Ἐνετίῃσι παρὰ Ἀνδρέᾳ | τῷ Ἰουλιανῷ, ἀναλώμασι μὲν τοῖς αὐτοῦ, ἐπιμε|λείᾳ δὲ καὶ διορθώσει Θεοφυλάκτου ἱερο|μονάχου τοῦ Τζανφουρνάρου. | Ἔτει ἀπὸ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ,αχνϛ'. Ἐνετίῃσι ». Τοῦ βιβλίου ὁ πρόλογος φέρει χρόνον γραφῆς ,αχ', τὸ δὲ ὅλον τεῦχος φύλλα τκη' εἰς δ', πλὴν τῶν τοῦ πίνακος σελίδων.

86. Κωδινὸς, σελ. 124. Γράφω τὴν εἴδησιν ταύτην ἐνταῦθα, καθὸ μὴ ἀντικειμένην εἰς τὴν ἱστορίαν.

87. ἡ μνήμη αὐτοῦ μετατίθεται ἐνταῦθα ἀπὸ τῆς 14 ἰανουαρίου κατὰ τὸ §20 χειρόγραφον Εὐαγγέλιον.

88. Μεθοδίου πατριάρχου βιογρ. Migne, P', 1245.

89. ταῦτα μόνα τὸ σταυρονικητηνὸν χειρόγραφον.

90. ἡ διάταξις οὕτω συμπεπληρωμένη κεῖται παρὰ Δουκαγγίῳ· Const. Christ. Δ', σελ. 112, ἀριθ. XC. Ἡ αὐτὴ σχεδὸν ἐν τῷ κοινῷ Συναξαριστῇ.

νόμος Μαρκιανὸς[91], οὗ τὴν μνήμην γεραίρομεν τῇ 10 ἰανουαρίου· τῷ 557 ἐκρημνίσθη ὑπὸ σεισμοῦ[92], νεωτέραν δὲ περὶ τοῦ ναοῦ εἴδησιν οὐδαμοῦ εὗρον. Ἕνεκα τῆς ὑπάρξεως τοῦ ναοῦ τούτου, τὸ Ῥήγιον καὶ τὰ πέριξ ἐκαλοῦντο συνηθέστερον Ἅγιος Στρατόνικος, ὡς παρὰ Θεοφάνει[93], καθ' ὃν ἴσως ἤθελεν εἰπεῖ τις ὅτι Στρατονίκου ναὸς ἐσῴζετο κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα· ὅπερ δυσχερῶς ἐννοεῖται.

Ἡ σύναξις ἐτελεῖτο ἐν Ὀξείᾳ τῇ νήσῳ τῆς Προποντίδος παρὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν[94]· καὶ ἐν Φιρμουπόλει, ἥτις ἦν, ὡς φαίνεται, πολίχνιον περὶ τὴν πρωτεύουσαν[95]· καὶ ἐν τοῖς Σπουδαίου. Ἄγνωστον ἐν τίνι ναῷ παρὰ τὸ Ὀρφανοτροφεῖον ἐτελεῖτο ἡ σύναξις[96].

* * *

13. Τὰ ἐγκαίνια τῆς μονῆς τοῦ προφήτου Ἡλιοῦ, τῆς καλουμένης τοῦ Βαθέως Ῥύακος[97]· περὶ Μεργουνίῳ: Τὰ ἐγκαίνια τοῦ προφήτου Ἡλιοῦ τῆς μονῆς τοῦ Βαθέως Ῥύακος.

ℰ

14. Νείλου καὶ Θεοδούλου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. Ἡ σύναξις ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Πέτρου ἐν τῷ Ὀρφανοτροφείῳ[98].

Ἤκμασαν πρὸ τῶν μέσων τοῦ Ε' αἰῶνος, ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ Β'[99].

ℰ

15. Ἰωάννου τοῦ διὰ Χριστὸν πτωχοῦ.

Προδήλως ζήσας μικρῷ πρὸ τῶν μέσων τοῦ Ε' αἰῶνος, ἦν υἱὸς Εὐτροπίου συγκλητικοῦ καὶ Θεοδώρας, ἐκ Ῥώμης ἐλκόντων τὴν τοῦ γένους σειράν. Λιπὼν τὴν ἐν τῇ σχολῇ σπουδὴν ἐγένετο μοναχὸς τῶν Ἀκοιμήτων[100], μονάσας ἐνώπιον αὐτῆς αὐτοῦ τῆς οἰκίας, ἐν ἀγνοίᾳ τῶν γονέων, οἵτινες ἤγειραν αὐτῷ μετὰ θάνατον ναόν, «πᾶσαν τὴν ὕπαρξιν αὐτῶν εἰς διακονίαν τῶν ξένων» ἀφιερώσαντες[101]. Ἐπωνομάσθη μετὰ θάνατον *ὁ διὰ Χριστὸν πτωχός*, οὕτω δὲ γράφεται ἐν χειρογράφοις Συναξαριστοῖς καὶ παρὰ Κεδρηνῷ, ὅστις ἀναφέρει[102] τὸν ναὸν αὐτοῦ, σῳζόμενον τῷ 461, καὶ κείμενον κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐν τῷ μεταξὺ Ζιντὰν-καπὶ τῆς σήμερον καὶ Ἁγιάσμα-καπὶ διαστήματι[103].

ℰ

16. Ἡ προσκύνησις τῆς τιμίας ἁλύσεως Πέτρου τοῦ ἀποστόλου ἐν τῷ ναῷ αὐτοῦ τῷ ὄντι ἔνδον τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, ἔνθα καὶ ἡ σύναξις αὐτοῦ τελεῖται.

Τὸ παρὰ τῷ Βασιλειανῷ Μηνολογίῳ σαφέστερα τῆς παρὰ τῷ Μηναίῳ φερομένης ἐπιγραφῆς ταύτης· «τινὲς τῶν πιστῶν, τὰς ἁλύσεις εὑρόντες, κατὰ διαδοχὴν διεφύλαξαν· ὕστερον παρὰ τῶν εὐσεβῶν εἰς Κωνσταντινούπολιν εἰσήχθησαν· καὶ κατετέθησαν *ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου τῷ* **πλησίον** *ὄντι τῆς Ἁγίας Σοφίας*, καὶ ἕως σήμερον τιμῶνται καὶ προσκυνοῦνται ὑπὸ τῶν χριστιανῶν».

Βεβαίως ὁ ναὸς οὗτος οὐκ ἔστιν ὁ κατὰ τὴν ἄκραν τῶν Μαρκιανοῦ περιδρόμων ὑπὸ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος ἐγερθείς, μήτε ὁ ὑπὸ Ἰουστινιανοῦ Α' ἐν Τοῖς Ὁρμίσδου[104], διότι τῶν ὑπ' ὄψιν ἡμῶν δύο μαρτυριῶν, ἡ μὲν γράφει τοῦτον ἔνδον ὄντα τῆς Ἁγίας Σοφίας, ἡ δὲ πλησίον.

---

91. Μαρκιανοῦ βιογρ. παρὰ Migne, PΙΔ', 449.

92. Θεοφ. Α', σελ. 357. Βλέπε εἰς τὴν 6 καὶ εἰς τὴν 14 δεκεμβρίου ἐν τῷ μετὰ χεῖρας Ἑορτολογίῳ.

93. Θεοφ. Α', σελ. 361 «εἰς τὸ Δέκατον»· βλ. περὶ Δεκάτου, Λίθους καὶ Κεράμια, σελ. ρξγ'-ρξδ'.

94. Τυπικὸν μονῆς Αὐξεντίου· σελ. 75.

95. βλέπε εἰς τὴν 4 φεβρουαρίου τὸν κατ' ἔκτασιν βίον Νικολάου τοῦ Στουδίτου.

96. περὶ τοῦ Ὀρφανοτροφείου βλ. εἰς τὴν 29 ἰουνίου ἐν τῷ μετὰ χεῖρας συγγράμματι.

97. βλ. περὶ τῆς μονῆς ἐκτενῆ λόγον ἐν τῇ 7 καὶ 17 φεβρουαρίου καὶ τῇ 1 ἰουλίου.

98. *Παύλου* μὲν κατὰ τὰ Μηναῖα, Πέτρου δὲ κατὰ τὸν Νικοδήμ. Συναξαριστήν, διότι Πέτρου καὶ Παύλου ἦν ὁ ναός.

99. Casimiri Oudini Commentar. τόμ. Α', στ. 1254-1258. Νικόδημος ὁ τοῦ Συναξαριστοῦ περιέπεσεν εἰς ἀναχρονισμὸν φοβερὸν περὶ Νείλου αὐτελεγχόμενον· (12 νοεμβρίου συναξάριον, ἔνθα ὁ πρῶτος στίχος ἀναιρεῖ τὸν προτελευταῖον).

100. βλ. εἰς τὴν 29 δεκεμβρίου.

101. Βασιλ. Μηνολόγιον. Ἰωάννου βίος, ὑπὸ Συμεὼν Μεταφραστοῦ· Migne, PΙΔ', 568-580. Νικηφ. Κάλλιστος· Ἐκκλ. Ἱστ. ΙΕ', κγ'.

102. Κεδρηνοῦ, τόμ. Α', σελ. 614.

103. Σκαρλάτου Βυζαντίου «Κωνσταντινούπολις», τόμ. Α', σ. 552. Κατὰ ῥῶσσόν τινα προσκυνητήν, ὁ ναὸς ὑπῆρχε κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΓ' αἰῶνος· Mordtmann, Esquisse, σελ. 48, β', 64, α'.

104. Theoph. Contin. σελ. 331. Πασπάτη, Τὰ βυζαντινὰ ἀνάκτορα καὶ τὰ περιξ αὐτῶν ἱδρύματα· ἐν Ἀθήναις, 1885, σελ. 27, 315.

Ἐκ τῶν χρονογράφων ὁ Παχυμέρης[105] ἀναφέρει τὴν ἑορτὴν τελουμένην καὶ κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα τῇ 16 ἰανουαρίου· τῷ 1274, Νικολάου τοῦ μητροπολίτου Χαλκηδόνος ἔν τινι τῶν ἀνακτορικῶν ναῶν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ λειτουργοῦντος «ἐπὶ τῇ καταθέσει τῶν θείων ἁλύσεων», ὁ διάκονος ἀνέγνω τὰς ἐκ τοῦ Ἀποστόλου καὶ τοῦ Εὐαγγελίου περικοπὰς ἑλληνιστὶ καὶ λατινιστί, ἐν δὲ τοῖς διπτύχοις ἐγένετο τὸ μνημόσυνον τοῦ ὀνόματος τοῦ πάπα Γρηγορίου.

§

17. Ἀντωνίου τοῦ μεγάλου. Ἡ σύναξις ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ[106].

* * *

17. Μνήμη τοῦ εὐσεβοῦς βασιλέως Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου.

Ἀπεβίωσε τῇ 17 ἰανουαρίου 394 καὶ ἐτάφη ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, τοῦ λειψάνου μετενεχθέντος ἀπὸ Μεδιολάνων. Ἀνεδείχθη προστάτης τῶν τὴν ὀρθὴν περὶ θεότητος δόξαν ἀσπαζομένων «καὶ ηὐξήθη τὰ χριστιανῶν πλέον ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ»[107] ἐφ' οὗ καὶ ἡ Β' Οἰκουμενικὴ συνεκροτήθη Σύνοδος. Ἐπαινεῖται ἡ πρὸς τοὺς κληρικοὺς εὐλάβεια τοῦ Θεοδοσίου, ὅστις θνήσκων παρήνει τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ τελείαν εὐσέβειαν, δι' ἧς ἡ εἰρήνη φυλάττεται[108].

* * *

Τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Θεοδότου ἐπισκόπου Κυρηνίας τῆς Κύπρου. Τελεῖται δὲ ἡ αὐτοῦ σύναξις ἐν τῷ εὐκτηρίῳ τῆς ὑπεραγίας δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου ἐν τοῖς Ἁρματίου[109].

Καταδιωχθεὶς ἐπὶ Λικινίου καὶ πολλὰ παθὼν, ἀπεβίωσεν ἐν εἰρήνῃ, ἴσως ἐπὶ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου. Παρὰ τῷ τοῦ Νικοδήμου Συναξαριστῇ γράφεται ὅτι ἐλυτρώθη τῆς φυλακῆς τῇ 19 τοῦ μηνὸς ἰανουαρίου, ἀπεβίωσε δὲ τῇ 2 μαρτίου, διετίαν μετὰ τὴν ἀπόλυσιν ταύτην· — ὁ Νικόδημος διέγραψε τὴν μνήμην τοῦ Θεοδότου, διότι τὸ λεγόμενον Βασιλειανὸν Μηνολόγιον ἀναφέρει αὐτὴν τῇ 2 μαρτίου, ἐξ οὗ φαίνεται ὅτι τῇ μὲν ἰανουαρίου 17 ἑώρταζον τὴν εἰς Χριστὸν καλὴν ὁμολογίαν τοῦ Θεοδότου, τῇ δὲ 2 μαρτίου τὴν ἐπέτειον τοῦ θανάτου.

§

18. Ἀθανασίου καὶ Κυρίλλου πατριαρχῶν Ἀλεξανδρείας. Ἡ σύναξις ἐν τῇ ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ[110].

§

19. Τῶν ἁγίων μαρτύρων Λουκιανοῦ, Παύλης, καὶ τῶν σὺν αὐτοῖς νηπίων Κλαυδίου, Ὑπατίου, Παύλου, Διονυσίου. Τελεῖται δὲ ἡ αὐτῶν σύναξις ἐν τῷ οἴκῳ Ἀναστασίου πατριάρχου ἐν τῇ Ὀξείᾳ[111].

Κατὰ τὰ Μηναῖα, Λουκιλλιανὸς, ἀντὶ Λουκιανοῦ, γράφεται.

Καίπερ ἀσαφοῦς ἔτι ὄντος τοῦ ὁρισμοῦ, μᾶλλόν ἐστι πιστευτὸν ὅτι τὴν νῆσον Ὀξείαν τὴν τῆς Προποντίδος ἐννοεῖ τὸ συναξάριον· ὁ δὲ οἶκος Ἀναστασίου πατριάρχου πιθανῶς οὐκ ἦν ἐπώνυμος αὐτῷ ναός[112].

Νικόδημος ὁ τοῦ Συναξαριστοῦ διέγραψε τὴν μνήμην τῶν ἁγίων τούτων, διότι δὴθεν ἀναφέρεται καὶ τῇ 3 ἰουνίου.

* * *

19. Ἡ εἰς τὸν ναὸν τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου ἀνακομιδὴ τοῦ λειψάνου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου.

Ἡ εἴδησις ἀρκετὰ σαφής· ἀλλὰ μέχρι τοῦ 1204 τεμάχιά τινα λειψάνων κατεῖχεν ὁ ναὸς

---

105. Παχυμ. τόμ. Α', σελ. 399.

106. Ὅπου σαφὴς ἡ διάταξις, οὐδαμῶς ἐκτείνομαι· γίνεται δὲ λόγος ἐκτενὴς ὅταν ἡ ὑπόθεσις ᾖ ὅσιός τις ἀνὴρ ἐν Κωνστ/πόλει ζήσας, ἡγούμενος δ' ἢ κτίτωρ μοναστηρίου, πατριάρχης ἢ ἀρχιερεύς. Ἐπίσης παραλείποντα τὰ κοσμητικὰ *ὁσίου, θεοφόρου, τοῦ ἐν ἁγίοις*, καὶ τὰ παραπλήσια, ἂν τὰ παρ' ἡμοὶ χειρόγραφα τίτλους ἑκάστης ἑορτῆς ἔχωσιν ὁμοίους τοῖς παρὰ Νικοδήμῳ.

107. Σωκράτης· Ἐκκλησιαστ. Ἱστ. ΣΤ', α'. Πασχ. Χρον. 561, 565.

108. Θεοδωρήτου Κύρου Ἐκκλ. Ἱστ. Ε', ιη', κε'.

109. Ἡ μνήμη ἀναγράφεται ἐνταῦθα κατὰ τὸν τοῦ Σταυρονικήτα Συναξαριστήν.

110. βλ. περὶ Ἀθανασίου καὶ Κυρίλλου τὴν «Πατρολογίαν» τοῦ φιλτάτου ἀρχιμανδρίτου καὶ καθηγητοῦ τῆς Θεολογίας Ἀποστόλου Χριστοδούλου, ἐκδοθεῖσαν ἐν Κων/πόλει, 1894 (γράφε 1895), σελ. 372-395. Κοντογόνου «Πατρολογίαν», τόμ. Β', σελ. 83-164. Φιλαρίτου Βαφείδου, Ἐκκλ. Ἱστ. τόμ. Α', σελ. 234-238 καὶ 363.

111. Ἡ τῆς μνήμης ἀναγραφὴ γίνεται κατὰ τὸν τοῦ Σταυρονικήτα Συναξαριστήν, καθὸ πληρεστέρα.

112. βλ. ὅσα περὶ τούτου γράφω ἐν Τυπικῷ μονῆς Αὐξεντίου, σελ. 73-76.

τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας, ὡσαύτως δὲ μέρος τοῦ λειψάνου τοῦ Θεολόγου ἐκέκτητο ὅ τε τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων ναὸς καὶ ὁ τῆς ἁγίας Ἀναστασίας [113].

* * *

19. Μελετίου Γαλησιώτου τοῦ ὁμολογητοῦ.

Υἱὸς Γεωργίου στρατιωτικοῦ ἀξιωματικοῦ καὶ Μαρίας, ἐκ τινος ἐν τῷ Πόντῳ κώμης Θεοδότου καλουμένης· Μιχαὴλ κατὰ κόσμον, ἐκάρη μοναχὸς ἐν τῷ Σινᾷ, ὅπου μετεβη πεζῇ, διελθὼν καὶ τὴν Ἁγίαν Γῆν· ἐπεσκέψατο κατόπι τὴν Αἴγυπτον, ὕστερον ἦλθεν εἰς Δαμασκόν, ἐπισκεπτόμενος πάσας τὰς ἐν τοῖς τόποις τούτοις μονάς· διέμεινε μακρότερον χρόνον εἰς τὸ ὄρος τοῦ Λάτρου καὶ κυρίως εἰς τὸ Γαλήσιον, ἐν τῇ μονῇ τοῦ ὁσίου Λαζάρου, θαυμαζόμενος διὰ τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ. Ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν μετὰ τὸ 1261, μικρῷ δὲ πρὸ τοῦ 1272, καὶ ἠσκεῖτο ἔν τινι σπηλαίῳ [114] κατὰ τὸν Αὐξεντίου βουνόν· ἀλλὰ περιήρχετο καὶ τὰς πέριξ κώμας, στηρίζων τοὺς πιστοὺς εἰς τὸ πάτριον δόγμα. Μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1272-74 ἔκτισεν ἐπὶ τῆς πρὸ τοῦ Ἀκρίτα νησίδος τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου τοῦ Πρωτοκλήτου μονύδριον μετὰ ναοῦ καὶ κελλίων· Μιχαὴλ ὁ Παλαιολόγος ἐξώρισεν αὐτὸν εἰς Σκῦρον τὴν νῆσον ἅμα Γαλακτίωνι τῷ Γαλησιώτῃ, λογίῳ ἱερεῖ καὶ μοναχῷ, τῷ 1275, καὶ μετά τινα ἔτη μετεπέμψατο πάλιν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν· Ἰωσὴφ δὲ ὁ πατριάρχης ἠθέλησε ἵνα χειροτονήσῃ πρεσβύτερον τὸν Μελέτιον, ἀλλ' ὁ ἱερὸς ἄνθρωπος ἠρνήθη. Ἀπεβίωσε μικρῷ μετὰ τὸ 1283 εἰς ἡλικίαν ἐτῶν ἑβδομήκοντα καὶ ἑπτά [115]. Ἐτάφη ἐν τῇ μονῇ τοῦ ἁγίου καὶ δικαίου Λαζάρου, τιμηθεὶς ἀμέσως ὡς ἅγιος [116].

§

20. Εὐθυμίου πρεσβυτέρου καὶ καθηγητοῦ τῆς ἐρήμου. Ἡ σύναξις ἐν τῇ ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ.

* * *

20. Θύρσου καὶ Ἀγνῆς. Τελεῖται δὲ ἡ αὐτῶν σύναξις πλησίον Ἑλενιανῶν.

Ἐκ τῶν ἀλλαχοῦ γραφομένων [117] δείκνυται ὅτι ναὸς ἐπ' ὀνόματι τῶν δύο τούτων μαρτύρων ἠγείρετο πλησίον τοῦ παλατίου τῶν Ἑλενιανῶν, τοποθεσίας ἐκτεινομένης μεταξὺ τῶν Ὑψωμαθείων καὶ τοῦ Ξηρολόφου, τοῦ σήμερον Ἀβρὰτ-παζάρ.

* * *

20. Λέοντος τοῦ μεγάλου βασιλέως.

Κατὰ τὴν παράδοσιν, ἤγειρε τὸν ναὸν τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς. Ἐπέβαλε διὰ θείας αὐτοῦ σάκρας τὴν ἀργίαν τῆς κυριακῆς [118]. Ἐδείχθη λάτρις καὶ προστάτης τῶν θεοπνεύστων ἀποφάσεων τῆς ἐν Χαλκηδόνι Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Ἐτάφη δ' ἐν τοῖς Ἁγίοις Ἀποστόλοις [119], ἀποθανὼν τῷ 474, κατὰ τὴν 20 ἰανουαρίου, καθὼς εἰκάζει τις ἐκ τῆς ἡμέρας, ἐν ᾗ τὰ Μηναῖα ὥρισαν τὴν μνήμην αὐτοῦ.

* * *

20. Πέτρου τοῦ τελώνου τοῦ μακαρίου ... καὶ κατετέθη ἐν τῇ τοποθεσίᾳ τοῦ Βοδς, ἐν τῷ ἰδίῳ οἴκῳ.

Οὐ πρόκειται περὶ ναοῦ [120].

Πατρίκιος καὶ διοικητὴς Ἀφρικῆς ἐπὶ τοῦ Μ. Ἰουστινιανοῦ· διένειμε τὸν πλοῦτον αὐτοῦ τοῖς πτωχοῖς· ἐπεσκέψατο τοὺς ἁγίους τόπους

---

113. Πασπάτη, Βυζαντιναὶ Μελέται, σελ. 343 καὶ 368· βλ. καὶ εἰς τὴν 25 ἰανουαρίου.

114. τοῦτο κατὰ τὴν βιογραφίαν· ἀλλὰ ποῦ σπήλαιον ἐν τῷ βουνῷ τούτῳ!!

115. Μελετίου βιογραφία ἐν «Νέῳ Ἐκλογίῳ».

116. Παχυμέρης, τόμ. Β', σελ. 17.

117. βλ. εἰς τὴν 14 δεκεμβρίου καὶ εἰς τὴν 21 σεπτεμβρίου ἐν τῷ μετὰ χεῖρας συγγράμματι.

118. τὰ περὶ Λέοντος γράφονται κατὰ τὴν μαρτυρίαν Εὐαγρίου, Ἐκκλ. Ἱστ. Β', 9, καὶ Θεοδώρου Ἀναγνώστου, Ἐκκλ. Ἱστ. Ἐκλ. Α', 14. Μάλχου ἀποσπάσματα· (Historici Græci minores, σελ. 388, 392 κατὰ τὴν ὑπ' ὄψιν μου ἔκδοσιν Λουδοβίκου Δινδορφίου, ἐν Λειψίᾳ, 1870) καθ' ὃν, καίπερ ὠμὸς ὁ Λέων, ὅμως ταῖς παραινέσεσι καὶ συμβουλαῖς Ἀκακίου τοῦ πατριάρχου πειθόμενος, πολλοὺς μὲν ἔσωσε, τοῦ θυμοῦ δ' ἔμαθε κρατεῖν, « καὶ τοὺς ἐξορίαν ἀΐδιον ἔχοντας ἀνεκαλεῖτο πρὸς τὴν πατρίδα ». Πολλῶν ἐπαίνων ἄξια καὶ τὰ λεχθέντα ὑπὸ Λέοντος ἐπὶ τῇ χορηγίᾳ σιτηρεσίου πρὸς Εὐλόγιον τὸν φιλόσοφον. Τὰ δὲ περὶ Ζωοδόχου Πηγῆς θρυλούμενα βλέπε εἰς τὴν 9 ἰουλίου.

119. Τὰ περὶ τῶν ἐν Ἁγίοις Ἀποστόλοις ταφέντων εὐσεβῶν ἀνάκτων γράφονται κατὰ τὴν παρὰ Δουκαγγίῳ σημείωσιν ἐν Constant. Christ. σελ. 74-75 τοῦ Δ' βιβλ.

120. ἡ μνήμη γράφεται κατὰ τὸ τοῦ Σταυρονικήτα Συναξάριον· τὰς λέξεις *ἐν τῷ ἰδίῳ οἴκῳ* ὁ Δουκάγγιος ἐνόμισε δηλούσας ναόν· Const. Christ. μέρ. Δ', σελ. 91.

καὶ ἐπανελθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν διεκρίθη διὰ τὸ φιλελεῆμον αὐτοῦ καὶ τὴν εὐσέβειαν.

* * *

20. Ἡ σύναξις τῆς Ἁγίας Εἰρήνης ἐν τῇ ἁγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ τῇ οὔσῃ πρὸς τὴν θάλασσαν.

Παρὰ τῷ Συναξαριστῇ καὶ τοῖς Μηναίοις ἡ ἑορτὴ ὁρίζεται τῇ 21 τοῦ μηνὸς τούτου· παρὰ τῷ χειρογράφῳ Συναξαριστῇ οὐδὲν εὑρον· ἀλλ' ἐν βιογραφίᾳ Μαρκιανοῦ ἀναγράφεται σαφῶς ἥ τε ἡμέρα καὶ ἡ τῆς συνάξεως αἰτία· διότι οὕτω γεγραμμένον παρὰ τοῖς Μηναίοις ἤθελε δείξει ὅτι ἑορτὴ εἰς μνήμην τῆς ἀθλήσεως τῆς ἁγίας μάρτυρος Εἰρήνης καὶ παννυχὶς ἐτελεῖτο. Ἡ βιογραφία παραδίδωσιν ἡμῖν ὅτι τοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας Εἰρήνης τοῦ πρὸς θάλασσαν ὑπὸ Μαρκιανοῦ οἰκονόμου κτισθέντος «*τὰ ἐγκαίνια κατὰ τὴν εἰκάδα τοῦ ἰανουαρίου δι' ἔτους τελεῖται· ὁπότε καὶ πολλὴ τοῦ πλήθους ἡ συνδρομὴ* καὶ πολὺς ὁ Μαρκιανὸς ἐν τοῖς ἁπάντων ᾄδεται στόμασιν»[121].

Περὶ τοῦ ναοῦ τούτου γίνεται λόγος ἐν οἰκείῳ τόπῳ[122].

*

21. Μαξίμου τοῦ ὁμολογητοῦ.

Βυζάντιος τὴν πατρίδα, καταγόμενος ἐξ εὐγενῶν, ἦν ἀνὴρ πεπαιδευμένος, καὶ γραμματεὺς καὶ σύμβουλος ἐχρημάτισεν ἐν τοῖς ἀνακτόροις ἐπὶ Ἡρακλείου, κατὰ τῶν μονοθελητῶν αἱρετικῶν ἀγωνισάμενος· ἐγένετο μοναχὸς ἐν τῷ μοναστηρίῳ τῆς Θεοτόκου τῷ κατὰ τὴν Χρυσόπολιν, ὅπερ ἤρξατο κτίζειν τῷ 594 Φιλιππικὸς ὁ γαμβρὸς τοῦ Μαυρικίου, κείμενον μὲν «πρὸς θάλασσαν τοῦ ἄστεος Χρυσοπόλεως», ἀνθοῦν δὲ κατὰ φιλοσοφίαν περὶ τὰ μέσα τῆς Ζ' ἑκατονταετηρίδος καὶ σῳζόμενον τοὐλάχιστον ἕως τοῦ 798, ὅτε Δωροθέῳ τῷ ἡγουμένῳ αὐτοῦ ἐνεπίστευσέ τινα πολιτικὴν ἀποστολὴν[123] Εἰρήνη ἡ αὐτοκράτειρα. Τοῦ μοναστηρίου τούτου ὁ Μάξιμος ἐγένετο ἡγούμενος· μὴ συμφρονῶν δὲ Κώνστᾳ τῷ αὐτοκράτορι καὶ κακοποιηθείς, ὡς λέγεται, ἐστάλη ὑπερόριος εἰς Βιζύην, μετενεχθέντα δ' ἐκεῖθεν εἰς Ῥήγιον «μετά τινα χρόνου παραδρομὴν εἰσάγουσιν αὐτὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει»· τέλος ἀποσταλεὶς εἰς τὸ φρούριον (τὴν, ἤ, τὸ) Σχίζαριν ἐν Ἀλανίᾳ, τρία δ' ἔτη ζήσας ἐν αὐτῷ, ἀπεβίωσε καὶ ἐτάφη «ἐν τῇ μονῇ τοῦ ἁγίου Ἀρσενίου, ἐν αὐτῇ τῇ χώρᾳ τῶν Λαζῶν»[124].

§

22. Τιμοθέου τοῦ ἀποστόλου .... Τὸ ἅγιον λείψανον ἐν Κωνσταντινουπόλει μετεκομίσθη καὶ κατετέθη εἰς τὸν ναὸν τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, ἔνθα καὶ ἡ σύναξις αὐτοῦ τελεῖται.

Τὸ λείψανον Τιμοθέου τοῦ ἀποστόλου ἐκομίσθη εἰς Κωνσταντινούπολιν τῇ 1 τοῦ μηνὸς ἰουλίου 356 καὶ κατετέθη ὑπὸ τὴν ἁγίαν τράπεζαν τοῦ ναοῦ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων μετὰ τῶν ἀποστολικῶν λειψάνων Ἀνδρέου καὶ Λουκᾶ. Ἐπειδὴ δὲ καὶ τῷ 547 πάλιν ἀναφέρεται κατάθεσις τῶν αὐτῶν ἀποστολικῶν λειψάνων[125] ἐν τοῖς Ἁγίοις Ἀποστόλοις, φρονῶ ὅτι πρὸ τῆς ἀνοικοδομῆς τοῦ ναοῦ ἤρθησαν ἐκεῖθεν καὶ μετὰ τὴν ὑπὸ Θεοδώρας ἀνέγερσιν κατετέθησαν ἐπὶ τοῖς ἐγκαινίοις.

Κατὰ τὸν ϛ' αἰῶνα ἡ σύναξις ἐπὶ τῇ ἑορτῇ ἐτελεῖτο ἐν τοῖς Ὁρμίσδα[126].

* * *

22. Ἀναστασίου τοῦ πέρσου. Ἡ σύναξις ἐν τῷ ἁγιωτάτῳ αὐτοῦ μαρτυρείῳ, τῷ ὄντι ἔνδον τοῦ ἁγίου μάρτυρος Φιλήμονος ἐν τῷ Στρατηγίῳ.

τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἀναφέρεται παρὰ τῷ Βασιλειανῷ λεγομένῳ Μηνολογίῳ

22. Ἡ ἀνακομιδὴ τῶν λειψάνων τοῦ αὐτοῦ μάρτυρος Ἀναστασίου τοῦ πέρσου.

Ἦκμασεν ἐπὶ Ἡρακλείου ὁ Ἀναστάσιος, ἡ δὲ ἀνακομιδὴ ἐγένετο δέκα ἔτη μετὰ τὴν ἄθλησιν[127], δηλ. τῷ 430.

---

121. Μαρκιανοῦ βιογρ. Migne, ΡΙΔ', στ. 448.

122. δηλδ. εἰς τὴν 5 μαΐου.

123. Στεφάνου βίος, ὑπὸ Στεφάνου διακόνου· Migne, Ρ', 1140. Μαξίμου βίος· Migne, ϙ', στ. 72. Θεοφ. Α', σελ. 420, 733. Κεδρηνός, Α', σελ. 698. Νικηφόρ. Κάλλ. Ἐκκλ. Ἱστ. ΙΗ', μϐ'.

124. Μαξίμου βίος καὶ συναξάριον· Migne, ϙ', στ. 68-109 καὶ 209. Θεοφ. Α', σελ. 531, 538.

125. Φιλοστόργιος, Γ', 2. Μαλαλᾶς, σελ. 484. Θεοφ. Α', σελ. 352. Ἴδε εἰς τὴν 30 ἰουνίου.

126. Εὐτυχίου βίος, ὑπὸ Εὐστρατίου· Migne, ΠΣΤ', στ. 2361.

127. περὶ τῶν λειψάνων ἐκτενῶς ὁ Συναξαριστής· ὁ δὲ Νικόδημος ἀναγράφει τὴν μνήμην εἰς τὴν 24 ἰανουαρίου, καίπερ ἔχων ὑπ' ὄψιν χειρόγραφα τοῦ παλαιοτέρου Μηνολογίου.

Ναὸς ἴδιος εἰς τιμὴν Ἀναστασίου τοῦ μάρτυρος οὐκ ἠγείρετο, ἀλλ' εἰς μνήμην αὐτοῦ καθωσιώθη παρεκκλήσιόν τι τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγ. Φιλήμονος, κειμένου κατὰ τὸ Στρατήγιον, ἤτοι κατὰ τὸν πέμπτον ῥεγεῶνα τῆς πόλεως[128]· ὁ Δουκάγγιος κρίνει τὸν ναὸν κτίσμα γυναικός τινος ἐπιφανοῦς ἐπὶ Θεοδοσίου Β'[129]. Ὁ ναὸς οὗτος, ἄγνωστον εἰς τίνα τῶν πέντε ἁγίων τῶν τὸ ὄνομα Φιλήμονος φερόντων ἀνατεθειμένος, εἶχε καὶ ἕτερον παρεκκλήσιον ἐπ' ὀνόματι τιμώμενον Ἐπιφανίου Κύπρου[130].

Ἐν τῷ μετὰ χεῖρας Ἑορτολογίῳ μνεία Φιλήμονος, ὡς εἰκός, οὐ γίνεται.

ℰ

23. Κλήμεντος Ἀγκύρας καὶ Ἀγαθαγγέλου μάρτυρος. Ἡ σύναξις ἐν τῷ ἁγιωτάτῳ αὐτῶν μαρτυρείῳ τῷ ὄντι πέραν, ἐν τοῖς Εὐδοξίου, ἐπέκεινα Ἀνάπλου, καὶ ἐν τῇ ἁγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ τῆς ἁγίας Εἰρήνης τῆς παλαιᾶς καὶ νέας.

Ἀόριστος ὁ τόπος, ὅπου ἔκειτο ὁ ναὸς τῶν δύο ἱερομαρτύρων· οἱ ἐπέκεινα Ἀνάπλου τόποι, δῆλον οὖν οἱ ἀπὸ τοῦ σημερινοῦ Μεγάλου-ῥεύματος πρὸς τὸ τοῦ Εὐξείνου στόμα ἦσαν γνωστοὶ ὑπὸ ἰδίας ὀνομασίας, ὡς εὑρίσκομεν παρὰ τοῖς χρονογράφοις. Τὰ Εὐδοξίου ἔκειντο ἴσως ἐπέκεινα τῶν Χηλῶν, τοῦ σημερινοῦ χωρίου Βεβέκ. Ναΐσκος ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Κλήμεντος ἠγείρετο καὶ ἐν τοῖς ἀνακτόροις, ὃν ἀνῳκοδόμησε Βασίλειος ὁ Μακεδών[131].

Ἡ κάρα Κλήμεντος τοῦ μάρτυρος ἐν τῷ ναΐσκῳ τούτῳ κατετέθη σὺν λειψάνοις ἑτέρων ἁγίων ὑπὸ τοῦ κτίτορος Βασιλείου, κατὰ τὴν χρονογραφίαν[132].

Περὶ τῆς ἁγίας Εἰρήνης τῆς παλαιᾶς καὶ νέας ἐπέχω· διότι ναὸς ὑπῆρχεν ἁγίας Εἰρήνης τῆς παλαιᾶς καὶ ἕτερος ὁ τῆς νέας, ὁ ὑπὸ Μαρκιανοῦ κτισθείς· ὁ δὲ τρίτος ἐν Συκαῖς· ἂν δὲ πρέπῃ ἵνα πιστεύσωμεν καὶ τέταρτον ὑπάρχοντα, οὐδὲν εἰπεῖν ἔχω· διότι καὶ ἀλλαχοῦ μέλλομεν ἰδεῖν ἀναφερόμενον *ναὸν ἁγίας Εἰρήνης παλαιᾶς τε καὶ νέας* ἕνα, οὐχὶ δὲ δύο. Ἴσως ἦν ὁ αὐτός[133].

Φρονῶ ὅτι ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ Ι' αἰῶνος ἤρξατο ἵνα τελῆται σύναξις Ἀγαθαγγέλου καὶ Κλήμεντος ἐν τῇ κατὰ τὰ Ὑψωμαθεῖα μονῇ Εὐθυμίου τοῦ πατριάρχου, εἰς ὃν τῷ 907 Γαβριὴλ ὁ μητροπολίτης Ἀγκύρας ἐδωρήσατο τό τε τοῦ Κλήμεντος ὠμοφόριον, παρ' αὐτῷ σῳζόμενον, καὶ λείψανά τινα τοῦ Ἀγαθαγγέλου· τὰ δῶρα ταῦτα κατέθηκεν ὁ πατριάρχης Εὐθύμιος ἐν τῇ μονῇ αὐτοῦ[134].

* * *

23. Μνήμη τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς ϛ' Συνόδου τῆς καθελούσης τοὺς λέγοντας ἓν θέλημα ἔχειν τὸν Χριστὸν καὶ μετὰ σάρκωσιν· ἐγένετο δὲ αὕτη ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Πωγωνάτου, τοῦ πατρὸς Ἰουστίνου (γρπτ. Ἰουστινιανοῦ) τοῦ Ῥινοτμήτου, ἐν Κωνσταντινουπόλει[135].

ℰ

24. Τοῦ ἁγίου προφήτου προδρόμου Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ πλησίον τοῦ Ταύρου. Ἦγετο τῶν ἐγκαινίων ἡ μνήμη[136].

* * *

24. Καστίνου πρώτου ἐπισκόπου τοῦ Βυζαντίου.

Νικόδημος ὁ τοῦ Συναξαριστοῦ εὗρεν ἐν χειρογράφοις Συναξαρισταῖς σημειούμενον τὸν Καστῖνον δεύτερον ἐπίσκοπον τοῦ Βυζαντίου· ἕτερα χειρόγραφα λέγουσι πρῶτον· ὁ χρονογράφος Κεδρηνὸς τίθησι τοῦ Βυζαντίου πρῶτον ἐπίσκοπον ἐπὶ Καρακάλλα τὸν Φιλάδελφον, μεθ' ὃν Εὐγένιον[137]. Τὸ μόνον ἀκριβές ἐστιν ὅτι ἡ περὶ τοῦ πρωτοκλήτου Ἀνδρέου παράδοσις ὡς πρώτου κήρυκος τοῦ χριστια-

---

128. ὁ Σκ. Βυζάντιος («Κωνσταντινουπόλεως» τόμ. Α', σελ. 408-410) τίθησι τὸ Στρατήγιον ὅπου τὸ νῦν Γεσὶρ παζάρ· μᾶλλον ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ σήμερον Τσεμπερλὶ-τάς.

129. Constant. Christ. Δ' μέρους, σελ. 92. Οὐ δίχεται δὲ τὰς τοῦ Κωδινοῦ ψευδολογίας, καθ' ὃν μάλιστα ναὸν ἴδιον εἰς τὸν Ἀναστάσιον ἤγειρεν Εἰρήνη καὶ Κωνσταντῖνος· Κωδινός, σελ. 76.

130. βλ. εἰς τὴν 12 τοῦ μηνὸς μαΐου.

131. Theoph. Continuati, σελ. 330.

132. ἡ μαρτυρία κατὰ τὴν ἄνω παραπομπήν.

133. Ἴδε εἰς τὴν 24 ἰουλίου ἐν τῷ μετὰ χεῖρας συγγράμματι· πρβλ. καὶ τὰ τῆς 1 φεβρουαρίου.

134. Εὐθυμίου βίος, ἐκδοθεὶς ὑπὸ C. De Boor· σελ. 55 καὶ 56.

135. ἡ μνήμη οὕτω γράφεται κατὰ τὸν τοῦ Σταυρονικήτα Συναξαριστήν.

136. ἡ μνήμη οὕτω γραφομένη σημαίνει τὴν ἀνάμνησιν τῶν ἐγκαινίων· Ἴδε εἰς τὴν 12 καὶ 20 ἰανουαρίου.

137. Κεδρηνός, Α', σελ. 449 καὶ 451. Κατὰ Ζωναρᾶν (ΙΓ', 3) ἀρχαιότερος γνωστὸς ὁ Δομέτιος, εἶτα δὲ Πρόβος. Τὴν δὲ μνήμην τοῦ Καστίνου τὸ τοῦ Σταυρονικήτα χειρόγραφον εἰς τὴν 24 ἀναγράφει.

νισμοῦ ἐν Βυζαντίῳ οὐχ εὕρηται παρὰ τοῖς ἀρχαίοις χρονογράφοις [138].

Μνήμη Καστίνου παρὰ Νικοδήμῳ τῇ 25 ἰανουαρίου.

* * *

Ἡ ἀνάμνησις τῶν ἐγκαινίων τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Ζαχαρίου ἐν τῇ μονῇ τῆς ὁσίας Δομνίκης.

Βεβαίως ἦγε τὴν ἐπὶ τούτῳ σύναξιν, ὡς ἔθος, ἡ μονὴ τῆς Δομνίκης, ὡς ἐν τῇ 8 ἰανουαρίου βλέπομεν.

ℓ

25. Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου. Ἡ σύναξις ἐν τῇ ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ, καὶ ἐν τῷ μαρτυρείῳ τῆς ἁγίας Ἀναστασίας ἐν τοῖς Δομνίνου ἐμβόλοις, καὶ ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, ἔνθα καὶ τὸ ἱερὸν αὐτοῦ λείψανον [139].

Ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου, κατὰ τὰ τελευταῖα πιθανῶς ἔτη τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ, εὑρέθησάν που τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀποκεκρυμμένα τὰ λείψανα Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, καὶ τούτων τινὰ μὲν ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων ἀπεθησαύρισεν, τινὰ δὲ ἐν τῷ ναῷ τῆς ἁγίας Ἀναστασίας [140].

Κατὰ τὸν Πορφυρογέννητον, ἀπερχόμενοι οἱ βασιλεῖς ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων κατὰ τὴν δευτέραν ἡμέραν τοῦ Πάσχα, πρὸς ἀκρόασιν τῆς θείας λειτουργίας, ηὔχοντο καὶ ἥπτον κηροὺς ἐνώπιον τοῦ τάφου τοῦ ἁγίου Γρηγορίου [141].

Ναὸς ἁγίου Γρηγορίου, κατὰ τοὺς παραδοξολόγους, Ξηροκήπιον ἐπιλεγόμενος, ἐκτίσθη δεῦθεν ἐπὶ τοῦ Μ. Θεοδοσίου· οἱ δ' αὐτοὶ καὶ ἕτερον ἀναφέρουσι τοῦ ἁγίου Γρηγορίου ναόν, ὑπὸ Μαυρικίου κτισθέντα [142]· κατὰ τὰ 858 ἀναφέρεται ἐντὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως ναός, οὗ πλησίον καὶ «σταυρὸς ἐν μαρμαρίνῳ κίονι κατὰ μέσον ἀνεστήλωται τῆς λεωφόρου» [143]· δεῦθεν πρὸς δυσμὰς τοῦ ναοῦ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων [144].

Ἐκ **τοῦ λειψάνου τοῦ ἱεροῦ Γρηγορίου** τοῦ Θεολόγου θησαυρίζει τὸ κρανίον ἡ ἐν Ἁγίῳ Ὄρει ἱερὰ μονὴ τοῦ Βατοπεδίου. Περὶ τοῦ λειψάνου τούτου γράμμα πατριάρχου τινὸς Ἱεροσολύμων, ἴσως τοῦ Χρυσάνθου ἢ ἀρχαιοτέρου, εὕρηται ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμὸν 27 χειρογράφῳ τῆς ἐνταῦθα κατὰ τὸ Φανάριον Ἁγιοταφικῆς βιβλιοθήκης, μιμνησκόμενον καὶ προγενεστέρων ἐπισήμων γραμμάτων, τὴν τοῦ λειψάνου γνησιότητα μαρτυρούντων· ὃ καὶ διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἐκδίδωμι:

«Τὰ καλὰ μὲν πάντα συμιστᾶν καὶ τὴν δυματὴν περὶ ταῦτα πρόμοιαν ποιεῖσθαι τοὺς τὰ τοιαῦτα διεμεργεῖν ἐπιτετραμμένους ὅσιόν τε καὶ δίκαιον διατελεῖ, ἐκ περιουσίας δὲ μάλιστα ἐπιμελεῖσθαι χρεὼν τῶν θειοτέρων καὶ πνευματικῆς χάριτος ἠξιωμένων, καὶ οὐ μικρᾶν τιμα τὴν ψυχικὴν λυσιτέλειαν τοῖς τὰ τοιαῦτα σεβομένοις ἐπιμνηστευόντων, ὡς πανταχόθεν τὸ μόνιμον καὶ ἀναμφίρηστον ἔχοιεν. Ὅθεν καὶ ἡ μετριότης ἡμῶν εὐλαβῶς θεασαμένη, καὶ ἐ.....μένως κατασπασθεῖσα τὴν πανίερον καὶ χαριτόβρυτον κάραν τοῦ ἐν ἁγίοις καὶ θεοφόρου πατρὸς ἡμῶν ἱεράρχου Γρηγορίου τοῦ μεγάλου καὶ Θεολόγου, ᾠδὰς μὲν χαριστηρίους τῷ κρείττονι ἀνέπεμψεν, ὡς ἀξιωθεῖσα τοιαύτης εὐκταίας θέας καὶ χάριτος, βεβαιωθεῖσα δὲ ἐκ πολλῶν τεκμηρίων καὶ ἀρχαίων ὑπομνημονευμάτων, ὡς ἀληθῶς ἡ διαληφθεῖσα αὕτη ἡ ἱερὰ καὶ σεβασμιωτάτη κάρα ὑπάρχει τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, ᾠήθη δεῖν συμμαρτυρῆσαι καὶ ἐπιβεβαιῶσαι πᾶσι τοῖς ἀξιωθεῖσιν ἐντυχεῖν σεβασμίως τῇ ἱερᾷ ταύτῃ κάρᾳ, ἑπομένη καὶ ἑτέροις πατριαρχικοῖς γράμμασι περὶ ταύτης διαλαμβάνουσιν· ὅπως οἱ φιλόθεοι τῶν χριστιανῶν μετὰ τῆς προσηκούσης εὐλαβείας καὶ τιμῆς [πρὸς] ταύτην προσφέρωνται, τὸν παρ' αὐτῆς ἁγιασμὸν δαψιλῶς ἀρυόμενοι. Καὶ δή, ἀδιστάκτως ἀποφαινόμεθα ὅτι ἡ διαληφθεῖσα σεβασμία καὶ ἱερὰ κάρα, ἡ οὖσα πνευματικὸς καὶ ἀμεξάντλητος θησαυρὸς καὶ κειμήλιον ἀδάπανον ἐν τῷ ἱερῷ καὶ σεβασμίῳ βασιλικῷ μοναστηρίῳ τῆς ὑπεραγίας δε-

---

138. ἐκτενὴς γίνεται περὶ τούτου λόγος ἐν τῷ προσεχῶς ἐκδιδομένῳ βιβλίῳ μου «Φιλίστορος Σημειώσεις περὶ ἐκλογῆς, χειροτονίας καὶ καθαιρέσεως τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως».

139. Πατριαρχικοὶ πίνακες· σελ. 128-131. Κοντογόνου Πατρολογία· Β', σελ. 532-601.

140. Συμεὼν Μάγιστρος· σελ. 755.

141. Ἔκθ. βασιλικῆς τάξεως· σελ. 77.

142. Κωδινὸς, σελ. 93, 98· ὁ Δουκάγγιος ἀπορεῖ εἴπερ ἦσαν δύο ἢ εἷς ναὸς, καὶ εἴπερ ἔκειτο παρὰ τὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας.

143. Ἰγνατίου πατριάρχου βίος, ὑπὸ Νικήτα Δαυίδ· Migne, PE', στ. 517.

144. Mordtmann, Esquisse, σελ. 72, α'. Ὁ ζητῶν ὁριστικόν τι πορίσασθαι ἀπὸ τῶν τοῦ Κωδινοῦ τερατολογιῶν ἀδυνάτοις ἐπιχειρεῖ.

σωσίμης ἡμῶν Θεοτόκου τοῦ Βατοπεδίου κατὰ τὸ ἁγιώνυμον Ὄρος τοῦ Ἄθωνος ὑπάρχει βεβαίως καὶ παναληθῶς τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Γρηγορίου τοῦ μεγάλου καὶ Θεολόγου, ὥσπερ ἐν τοῖς ἀμέκαθεν παλαιοῖς καταστίχοις καὶ κώδηξι τοῦ μοναστηρίου [καὶ] σκευοφυλακείου, καὶ μὴν καὶ πατριαρχικοῖς γράμμασι, μαρτυρουμένη καθορᾶται, οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ ἐκ τῆς στικτῆς οὐλῆς τῆς περὶ τὸν ὀφθαλμὸν τὸ ἀναμφίλεκτον κεκτημένη· διείληπται γὰρ καὶ τοῦτο ἐν ταῖς ἱεραῖς ἀναγραφαῖς, ὥσπερ δῆλόν ἐστι τοῖς φιλαναγνωστοῦσι τὰς ἱερὰς βίβλους. Ὅθεν εἰς ἔνδειξιν καὶ πληρεστάτην βεβαίωσιν ταύτης τῆς ἱερᾶς κάρας τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου ἐδόθη καὶ τὸ παρὸν τοῖς πατράσι τοῦ ῥηθέντος σεβασμίου βασιλικοῦ μοναστηρίου ».

§

26. Μνήμη τοῦ μεγάλου σεισμοῦ τοῦ γενομένου εἰς τὰ τελευταῖα τῆς βασιλείας τοῦ νέου Θεοδοσίου, υἱοῦ Ἀρκαδίου καὶ Εὐδοξίας[143].

Τὰ συναξάρια λέγουσιν « ἡμέρᾳ κυριακῇ, ὥρᾳ δευτέρᾳ τῆς ἡμέρας, κατέπεσον τὰ τείχη τῆς πόλεως, κατ' ἐξαίρετον δὲ, μέρος τῶν οἰκημάτων, ἀπὸ τῶν Τρωαδησίων ἕως τοῦ Χαλκοῦ Τετραπύλου, καὶ ἐπεκράτησεν ὁ σεισμὸς ἐπὶ μῆνας τρεῖς». Ὁ σεισμὸς οὗτός ἐστιν ὁ τῷ 449 ἢ 450 συμβάς· διότι τό τε Πασχάλιον Χρονικὸν καὶ ὁ Μαλαλᾶς ὁρίζουσιν ὁμοίως ἀναγράφοντες αὐτὸν «ἰανουαρίῳ μηνὶ κϛ' ἐν νυκτὶ»[146] γενόμενον. Τὸ δὲ λεγόμενον Βασιλειανὸν ἀφηγεῖται· « εἰς τὰ τελευταῖα τῆς βασιλείας τοῦ μικροῦ Θεοδοσίου, μηνὶ ἰανουαρίῳ εἰκάδι ἕκτῃ . . . . . κατέστρεψε καὶ ἄλλας πόλεις τῆς Θρᾴκης καὶ τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Βιθυνίας, καὶ ἐπεκράτησε μῆνας τρεῖς· ὁ βασιλεὺς μετὰ τοῦ πατριάρχου, καὶ τοῦ κλήρου, καὶ τοῦ λαοῦ παντὸς ἀνυπόδητος μετὰ δακρύων λιτανεύων πρὸς τὸν Θεὸν ἔλεγε· « *Ῥῦσαι ἡμᾶς, Κύριε, τῆς δικαίας σου ὀργῆς, καὶ τῶν παραπτωμάτων ἡμῶν, διὰ τῆς μετανοίας. Ἐσάλευσας γὰρ τὴν γῆν καὶ συνετάραξας, διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, ἐμβάλλων φόβον εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν, τοῦ δοξάζειν Σὲ τὸν μόνον ἀγαθὸν καὶ φιλάνθρωπον.* Ἔκτοτε οὖν ἑορτάζεται ἡ τοιαύτη ἀνάμνησις »[147].

145. οὕτω κατὰ τὸ Συναξάριον τοῦ Σταυρονικήτα.

146. Πασχ. Χρονικόν· σελ. 589. Μαλαλᾶς· σελ. 363.

147. ἐκ τοῦ Μηνολογίου παραλαμβάνων παρατίθημι τὴν εὐχήν, εἰκάζων ὅτι ταύτην ἔλεγον κατὰ τὰς λιτὰς τὰς ἀγομένας ἐπὶ τῇ τῶν σεισμῶν ἀναμνήσει.

Κατὰ τὸ Πασχάλιον Χρονικόν, ἐπὶ τῷ σεισμῷ τούτῳ, γενομένῳ χωρὶς θυμάτων, ἐγένοντο μὲν, ὡς ἔοικεν, ἐν τῷ Κάμπῳ[148] λιτανεῖαι, ἡ δὲ «μνήμη τῆς λιτανείας ἐπιτελεῖται κατ' ἔτος μέχρι τοῦ νῦν ἐν τῷ Κάμπῳ, ὑπὲρ τῆς τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ μακροθυμίας· ἐν γὰρ τοσαύτῃ ὀργῇ οὐδεὶς ἐθανατώθη». Κατὰ τοῦτον δὲ τὸν σεισμόν, χρονογράφος πολλῷ μεταγενέστερος λέγει ὅτι, ἐγένετο ἡ θρυλουμένη τοῦ παιδὸς εἰς τὸν ἀέρα ἁρπαγὴ, συγχέων τὰ γεγονότα, διότι αἱ περὶ Τρισαγίου ἔριδές εἰσιν Ἀναστασίῳ τῷ Θρᾳκὶ σύγχρονοι[149].

* * *

Ἡ ἀνακομιδὴ τοῦ λειψάνου Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου.

Προστίθημι τὴν μνήμην ταύτην, ὡς ἰδιάζουσαν τῇ τοῦ Στουδίου μονῇ, εἰς ἣν ἀνακομισθὲν ἐκ τῆς νήσου Πριγκήπου κατετέθη, τῇ 26 ἰανουαρίου 844, τὸ λείψανον τοῦ μακαρίου Θεοδώρου[150].

§

27. Ἡ ἀνακομιδὴ τοῦ λειψάνου Ἰωάννου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Χρυσοστόμου. Ἡ σύναξις ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, ἔνθα καὶ τὸ ἱερὸν αὐτοῦ λείψανον.

Τὸ λείψανον ἀνεκομίσθη τῷ 438 ἐκ Κομάνων ὑπὸ Πρόκλου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως καὶ κατετέθη προσωρινῶς ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Θωμᾶ τῶν Ἀμαντίου, εἶτα δ' εἰς τὴν Ἁγίαν Εἰρήνην, καὶ ὁριστικῶς ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων· ἀλλὰ μέρος αὐτοῦ κατεῖχε καὶ τῆς Ἁγίας Σοφίας ὁ ναὸς, ἀφ' ἧς ἀλλαχοῦ μετενεχθὲν ἀπωλίσθη, δύο δὲ τεμάχη τοῦ λειψάνου ἀφιέρωσεν Ἰωάννης ὁ Τζιμισκὴς διὰ χρυσοβούλλου τῇ ἐν Ἁγίῳ Ὄρει μονῇ τῆς Λαύρας, καὶ τεμάχιον τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς Ἀνδρόνικος ὁ Παλαιολόγος τῇ ἁγιορειτικῇ μονῇ τοῦ Φιλοθέου διὰ χρυσοβούλλου κατὰ ἰούλιον τοῦ 1284[151]. Σῴζουσι δ' ὡσαύτως αἱ μοναὶ τοῦ Βατοπεδίου, τῶν

148. «Κάμπον βωμαῖοι κατονομάζουσι τὸ πεδίον τὸ ἀνακείμενον ἐν τῷ λεγομένῳ Ἑβδόμῳ». Σιμοκάττης· σ. 339.

149. γίνεται λόγος ἰδίᾳ περὶ τῶν ἑορτῶν ἐπὶ ἀναμνήσει σεισμῶν ἐν οἰκείοις τόποις.

150. Νικολάου Στουδίτου βίος· Migne, PE', στ. 904.

151. Langlois, Mont Athos· σελ. 43.

Ἰβήρων, τοῦ Διονυσίου καὶ τοῦ Δοχειαρίου τεμάχη τοῦ λειψάνου[152].

* * *

27. Ἡ ἁγία Μαρκιανὴ ἡ βασίλισσα ἐν Ἁγίοις Ἀποστόλοις ἐν εἰρήνῃ τελειοῦται.

Φαίνεται οὖσα ἡ σύζυγος Ἰουστίνου Α' τοῦ Θρᾳκὸς, ἡ Λουπικία τὸ πρότερον, εἶτα δ' Εὐφημία μετονομασθεῖσα[153]. Κωδινὸς ὁ κουροπαλάτης μυθολογεῖ περὶ αὐτῆς ὅτι ἐτάφη ἀλλαχοῦ[154].

§

28. Ἐφραὶμ τοῦ σύρου. Ἡ σύναξις ἐν τῷ μαρτυρείῳ τῆς ἁγίας Ἀκυλίνης ἐν τῇ Φιλοξένῳ, πλησίον τοῦ Φόρου[155].

§

30. Τῶν τριῶν ἱεραρχῶν· Βασιλείου τοῦ μεγάλου, Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, καὶ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου.

Κατά τι σημείωμα παλαιὸν[156], ἡ μνήμη τῶν τριῶν οἰκουμενικῶν διδασκάλων εἰσήχθη εἰς τὸ ἑορτολόγιον τῷ 1082.

Περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, *ἐγγύς που τῆς περιοχῆς* τοῦ μεγάλου ναοῦ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας ἠγείρετο ναὸς ἐπ' ὀνόματι τῶν τριῶν ἱεραρχῶν, συγκεκολλημένος σχεδὸν τῇ μονῇ τῆς Παναχράντου[157].

* * *

30. Θεοφίλου τοῦ νέου.

Βυζάντιος τὴν πατρίδα, συγκλητικὸς καὶ στρατηγὸς, ζῶν ἐπὶ Κωνσταντίνου καὶ Εἰρήνης, σταλεὶς εἰς τὸ θέμα τῶν Κιβυρραιωτῶν, ἐγκαταλείφθη κατά τινα ναυμαχίαν ὑπὸ τῶν αὐτῷ συστρατηγούντων μόνος· συλληφθεὶς ἤθλησεν ὑπὲρ Χριστοῦ[158].

---

152. βλ. τὰς παραπομπὰς ἐν τοῖς ἡμοῖς Πατριαρχικοῖς Πίναξι, σελ. 152-153.

153. Du Cange, Familiæ augustæ Byzantinæ· ἐκδ. Βενετίας, σελ. 78, στήλη α', ἃ καὶ μετήνεγκεν ὁ Σκ. Βυζάντιος ἐν τῇ «Κωνσταντινουπόλει» αὐτοῦ· Β', σ. 330.

154. Δουκαγγίου καὶ Σκ. Βυζαντίου αὐτόθι. Κωδινοῦ, Περὶ κτισμάτων· σελ. 33, 120. Banduri, σελ. 55.

155. Ἴδε εἰς τὴν 13 Ἰουνίου.

156. Ἱεροσολ. Βιβλιοθήκη· τόμ. Β', σελ. 250.

157. Γρηγορίου συναΐτου βιογραφία, μετὰ βωσσ. μεταφράσεως, ἐκδ. Πομιαλόβσκη.

158. Βασιλειανὸν Μηνολόγιον.

* * *

Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, μνήμη τῆς Παναγίας Θεοτόκου πέραν ἐν Γεωργίᾳ[159].

Ὁ χρόνος φωτίσει τοὺς φιλίστορας ὅπως ἀκολούθως ὁρίσωσι τὸ μέρος, ὅπερ ἔφερε τὸ ὄνομα Γεωργία, καὶ ὅπερ ἔκειτο κατέναντι τῆς πόλεως· ἀκριβῶς οὐ δυνάμεθα εἰπεῖν εἴπερ ἦν ἐν Γαλατᾷ ἢ πρὸς τὴν ἀνατολικὴν ἀκτήν[160].

§

31. Κύρου καὶ Ἰωάννου. Τελεῖται ἡ σύναξις ἐν τῷ μαρτυρείῳ αὐτῶν τῷ ὄντι ἐν τοῖς Φωρακίου.

Τὰ λείψανα αὐτῶν ἀνευρέθησαν ἐπὶ Ἀρκαδίου[161].

Σὺν τοῖς ἁγίοις μάρτυσι τούτοις ἑορτάζονται αἱ συναθλήσασαι μάρτυρες Ἀθανασία καὶ αἱ θυγατέρες αὐτῆς Θεοδότη, Θεοκτίστη καὶ Εὐδοξία.

Ναὸς εἰς τιμὴν αὐτῶν ἦν ἐγηγερμένος ἐν τῇ τοποθεσίᾳ τῶν Σωρακίου· τούτου τὴν ὕπαρξιν μαρτυροῦσι τὰ Μηναῖα καὶ οἱ Συναξαρισταὶ καί τις ἐσπέριος συγγραφεὺς, ὁ περὶ τὰ 1140 ἀκμάσας Ordericus Vitalis[162].

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ

1. Τρύφωνος μάρτυρος. Ἡ σύναξις ἐν τῷ μαρτυρείῳ τῷ ἐν τῷ ἀποστολείῳ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου παρὰ τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν.

Παρεκκλήσιον φαίνεται ὢν ὁ ναὸς οὗτος τοῦ ναοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου τοῦ πλησίον τῆς Ἁγίας Σοφίας, ἤτοι τοῦ εἰς τὸ Διίππειον, ὅστις, ὡς νομίζει Σκαρλάτος ὁ Βυζάντιος, ἐστὶν αὐτὸς ὁ εἰς τὸ Ὡρολογεῖον τοῦ Μιλίου[1]. Ναὸν ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Τρύφωνος ἤγειρεν ὁ Μέγας Ἰουστινιανὸς ἐν τῇ τοποθεσίᾳ τοῦ

---

159. ἡ μνήμη σημειοῦται ἐν τῷ Σταυρονικητηνῷ Συναξαριστῇ.

160. διότι κατὰ τὸν Ζ' αἰῶνα *Πέραν* ἔλεγον καὶ τὴν Χαλκηδόνα καὶ τὰ πέριξ. Πασχ. Χρον. σελ. 696.

161. Const. Christ. σελ. 84 Δ' μέρους, στήλη α'.

162. ἄγνωστον ἂν ἡ τῷ 518 ἀναφερομένη μονὴ Τῶν Κύρου ἐν τοῖς Ἐλεβίχου ἔχῃ πάτρωνα τὸν ἐκ τῆς συζυγίας ταύτης τῶν Ἀναργύρων Κῦρον· οὐκ ἔκειτο δ' ἐν τοῖς Κύρου.

1. Σκ. Βυζαντίου «Κωνσταντινουπόλεως» τόμ. Α', σ. 450.

Πελαργοῦ, κάλλιστον, ἐντὸς τῆς πόλεως[2]. 2) Μονὴ (καὶ ναὸς) τοῦ ἁγίου Τρύφωνος ἀναφέρεται κατὰ τὰ μέσα ἢ μικρῷ μετὰ τὰ μέσα τοῦ Θ' αἰῶνος «ἐπὶ τῇ μητροπόλει Χαλκηδονέων» παρακειμένη, ἐν ᾗ μοναχὸς ἐκάρη Νικόλαος ὁ κατόπι μυστικὸς καὶ μετὰ ταῦτα πατριάρχης[3]· ἴσως ἔστιν αὕτη ἡ μονὴ τοῦ ἁγίου Τρύφωνος ἡ ἐν τῇ χερσονήσῳ τῇ παρὰ τὸν Ἀκρίταν· ἀπὸ ταύτης ἀνήρχετο πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ πατριάρχου Νικηφόρου, διατελοῦντος ὑπὸ περιορισμόν, Θεόδωρος ὁ Στουδίτης[4]· 3) ναὸς εἰς Καστόρεον, μετόχιον τῆς μονῆς τῆς Χώρας, ἔξω τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ἴσως ἐγγὺς αὐτῆς, ἀναφέρεται ἐν ἀνεκδότῳ βιογραφίᾳ τοῦ Μιχαὴλ Συγκέλλου, κατὰ τὰ μέσα τῆς Θ' ἑκατονταετηρίδος σωζόμενος· 4) ἐν τούτοις ἀναφέρεται καὶ ναὸς ἁγίου Τρύφωνος παρὰ τῇ ἁγίᾳ Εἰρήνῃ τῇ παλαιᾷ καὶ νέᾳ[5], ὅστις ἦν πιθανῶς οὐχὶ ὁ ἐν τῷ ἀποστολείῳ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου· διετύπωσα δ' ἄλλοτε τὴν εἰκασίαν[6] ὅτι καὶ — 5) ἕτερος ναὸς ἁγίου Τρύφωνος ὑπῆρχεν ἐν τῷ παρὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν χωρίῳ Νύμφαις. — Ὁ ἰατρὸς A. Mordtmann ὑπονοεῖ τοὺς εἰς τὰ Εὐβούλου καὶ εἰς τὰ Βασιλίσκου ναοὺς τοῦ ἁγίου Τρύφωνος ἕνα, τὸν αὐτὸν ὄντα[7].

Ὁ τῷ 510 ἐν τῷ λιβέλλῳ πρὸς Ὁρμίσδαν τὸν πάπαν ὑπογράφων «Λεόντιος ἀρχιμανδρίτης τοῦ *ἐν ὁσίοις* Τρύφωνος» προδήλως ἐκπροσωπεῖ μονήν, ὀνομασθεῖσαν ἀπὸ τοῦ ἱδρυτοῦ, οὐχὶ δ' ἀπὸ τοῦ πάτρωνος ἁγίου.

* * *

1. Βενδεδιανοῦ τοῦ ὁσίου.

Μυσὸς τὴν καταγωγήν, ὁ Βενδεδιανὸς λέγεται μαθητὴς Αὐξεντίου, οὗ μετὰ θάνατον «ῥαγάδα πέτραν ὑποδὺς, τεσσαράκοντα καὶ δύο διαβιοὺς ἔτη, τῷ Θεῷ τὸ πνεῦμα παρέθετο»[8], τρίτος μετ' Αὐξέντιον καὶ Σέργιον γενόμενος τοῦ βουνοῦ τοῦ Αὐξεντίου κάτοικος καὶ «σημειοφόρος καὶ παντὶ τρόπῳ διαλάμψας ἐν ἀρεταῖς»· αὐτὸς ἀφηγήθη τὸν βίον καὶ τὴν πολιτείαν Αὐξεντίου πρὸς τὸν μέλλοντα 'να συγγράψῃ αὐτήν[9].

Ἀνέκδοτος τοῦ ὁσίου τούτου βιογραφία, φερομένη ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμὸν Ε 186 μεμβρανίνῳ εἰς φύλλον χειρογράφῳ τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει μονῆς μεγίστης Λαύρας, γραφέντι κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα, γράφει ἐπανειλημμένως αὐτὸν ΒενΔΕΔιανόν, οὐχὶ δὲ ΒενΔΙΜιανόν. Καὶ ἐν βιογραφίᾳ Στεφάνου τοῦ νέου (28 νοεμβρίου) γράφεται Βενδεδιανός, καταγόμενος ἐκ τῆς μεγάλης Μυσίας. Ἡ βιογραφία αὕτη ἄρχεται μὲν (ἐν φύλλῳ 14α) οὕτω: «Τὸ ἔαρ φιλοῦσιν ὡς ἥδιστον αἱ ᾠδικώτατοι ὄρνιθες, φιλοῦσι δὲ καὶ αἱ μέλισσαι»· καὶ λήγει (ἐν φύλλῳ 20β) «καὶ νέμοις τῇ ἀφθάρτῳ πόᾳ καὶ οὐρανίᾳ, ἧς καὶ οἱ τοῦ μεγάλου ποιμένος κριοὶ ἀπογεύονται, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ» κτλ. Γράφει δὲ τὰ καὶ ἐκ τῆς μεταφράσεως Ἀγαπίου τοῦ Λάνδου γινωσκόμενα, τὰ καὶ ἐν τῷ λεγομένῳ Βασιλειανῷ Μηνολογίῳ γραφόμενα, διότι τοσαύτας σελίδας ὁ βιογράφος ἀνάλωσεν εἰς ἐγκώμια· λέγει δὲ τὸν Αὐξεντίου βουνὸν (15α2) «λίαν δύσβατον ὄρος καὶ τραχὺ, καὶ πρὸς τὴν ἄνοδον δεινῶς ἀνωφερὲς εἰς ὀξύτητα, ἐνδεὲς μὲν πάντων τῶν εἰς βρῶσιν καὶ πόσιν ἐπιτηδείων, ἀνενδεὲς δὲ τῶν ῥευγάνων καὶ λίθων εἰς πλησμονήν». *Ὀλίγος χρόνος* παρῆλθεν ἀπὸ τῆς ὑπ' Αὐξεντίου παραδοχῆς τοῦ Βενδεδιανοῦ καὶ ὁ μακάριος ἐκεῖνος ἀπεβίωσεν· ὁ Βενδεδιανὸς ἀσκήσας ἐν οἰκίσκῳ μικρῷ, κατωτέρω τοῦ κελλίου τοῦ Αὐξεντίου, πενταετίαν ὅλην, ὕστερον, κατὰ θείαν ὀπτασίαν, ἀνῆλθε τὸν βουνὸν, εἰς τὸ κελλίον τοῦ Αὐξεντίου τοῦ πάνυ κατοικήσας πρὸς ἄσκησιν· τεσσαρακοστὸν δὲ δεύτερον ἔτος διανύσας ἐν τῷ σπηλαίῳ τοῦ Αὐξεντίου καὶ πενταετίαν ἐν τῷ ἰδίῳ καὶ ἓν ἴσως ἢ δύο ὑπὸ τὸν γεραρὸν αὐτοῦ διδάσκαλον· ἤσκησεν ἄρα τὸ σύνολον ἐπὶ τοῦ βουνοῦ τεσσαράκοντα ὀκτὼ ἢ πεντήκοντα ἔτη, ἀπέθανε δ' ὑπέργηρως καὶ ἐτάφη ἐν αὐτῷ τῷ τόπῳ τῆς ἀσκήσεως, εἶτ' οὖν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ βουνοῦ (20α1) «ὀλίγων εὐλαβῶν ἀνδρῶν καὶ θεοσεβῶν μοναστῶν ἀνιόντων τὸ ὄρος, ἐπὶ τῇ αὐτοῦ κηδείᾳ, τῷ καὶ τὰς κορυφὰς τῶν ὀρῶν κρύπτεσθαι τότε ὑπὸ χιόνος καὶ (20α2) τὰς πλείους λεωφόρους ἀστείπτους εἶναι καὶ δυσστιβεῖς, πρώτην ἄγοντος τοῦ φεβρουαρίου μηνός».

---

2. Προκοπίου, Περὶ κτισμάτων, σελ. 201.

3. Εὐθυμίου βίος· ἔκδ. C. De Boor· σελ. 6 καὶ 44. Καὶ κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα ἡ ἑορτὴ ἤγετο τῇ 1 φεβρουαρίου.

4. Στουδίτου βιογραφίαι· παρὰ Migne, τόμ. γΘ', στ. 221, 320.

5. βλ. εἰς τὴν 24 ἰουλίου, καὶ τὴν κατωτέρω σημείωσιν.

6. Ἄθωι καὶ Κεράμια· σελ. ρνη', ρνθ'.

7. Esquisse· σελ. 66, στήλη β'.

8. ταῦτα τὸ τοῦ Σταυρονικήτα Συναξάριον.

9. Μηνολόγιον Βασιλείου. Στεφάνου τοῦ νέου βίος, ὑπὸ Στεφάνου διακόνου· Migne, Ρ', 1088. Βενδιμιανοῦ βίος, ἐν «Νέῳ Παραδείσῳ». Τυπικὸν μονῆς Αὐξεντίου, σ. 11-12.

§

2. **Ἡ Ὑπαπαντὴ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅτε ἐδέξατο αὐτὸν Συμεὼν ὁ πρεσβύτης ἐν ταῖς ἀγκάλαις αὐτοῦ**[10]. Ἡ σύναξις ἐν τῷ ναῷ τῶν Βλαχερνῶν.

Ὁ καθορισμὸς τῆς ἑορτῆς τῇ 2 φεβρουαρίου μηνὸς ἐγένετο τῷ 542, διαταχθεὶς ὑπὸ τοῦ Μ. Ἰουστινιανοῦ[11]· λέγεται ὅτι πρότερον ἑωρτάζετο τῇ 14 τοῦ αὐτοῦ μηνός, οὐ συνηριθμεῖτο δὲ ταῖς δεσποτικαῖς ἑορταῖς[12].

Ἐν τῇ παννυχίδι τῆς Ὑπαπαντῆς ὁ βασιλεὺς συνήθως παρῆν ἐν τῷ ναῷ τῶν Βλαχερνῶν, αὐτοκρατορικῆς προελεύσεως γινομένης· τοῦτο δὲ καὶ μεχρι τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, διότι καὶ ἐν νεωτέραις διατάξεσιν εὑρίσκομεν ὅτι τῇ 2 φεβρουαρίου, λειτουργίας ὑπὸ τοῦ πατριάρχου γινομένης ἐν Βλαχέρναις, παρῆν ὁ αὐτοκράτωρ[13].

§

3. Τοῦ ἁγίου καὶ δικαίου Συμεών, τοῦ δεξαμένου τὸν Κύριον ἐν ταῖς ἀγκάλαις αὐτοῦ, καὶ Ἄννης τῆς προφήτιδος. Ἡ σύναξις ἐν τῷ ἀποστολείῳ τοῦ ἁγίου Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου, τῷ ὄντι ἐν τῷ σεβασμίῳ ναῷ τῆς ἁγίας Θεοτόκου, πλησίον τῆς ἁγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας.

Ἐν οἰκείῳ χώρῳ μέλλομεν ἰδεῖν[14] ὅτι ὁ ναὸς Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου ἦν παρεκκλήσιον οὐχὶ τοῦ τῶν Χαλκοπρατείων, ὡς ἐνόμισεν ὁ Δουκάγγιος[15], ἀλλὰ τοῦ ναοῦ τῆς Εὐουρανιωτίσσης.

§

4. Νικολάου ἡγουμένου τοῦ Στουδίου, τοῦ ὁμολογητοῦ.

Γεννηθεὶς ἐν Κυδωνίᾳ τῆς Κρήτης περὶ τὸ 792, καὶ τὰ πρῶτα γράμματα διδαχθείς, εἰς Κωνσταντινούπολιν ὑπὸ τῶν γονέων ἀπεστάλη πρὸς Θεοφάνη τὸν αὐτοῦ θεῖον, ἀσκούμενον ἐν τῇ μονῇ τοῦ Στουδίου, *τῷ περιφανεῖ τούτῳ καὶ περιδόξῳ τῆς ἀρετῆς παιδευτηρίῳ*, ὄντος ἡγουμένου τότε τοῦ περιφανοῦς Θεοδώρου. Συνεπλήρωσεν ἐν τῇ μονῇ τὰς σπουδὰς αὐτοῦ, καὶ, τὴν γραμματικὴν ἐκμαθών, ἐγένετο καὶ ταχυγράφος χρησιμώτατος. Ἐξωρίσθη σὺν τῷ πατριάρχῃ Νικηφόρῳ καὶ Θεοδώρῳ τῷ Στουδίτῃ τῷ 815 ὑπὸ Λέοντος Ε' εἰς τὸ φρούριον Μέτωπα τῆς Ἀπολλωνιάδος λίμνης, ἐκεῖθεν εἰς τὰ Βόνιτα, κἀκεῖθεν εἰς Σμύρνην, εἴκοσι μῆνας διατρίψας· ὑπὸ δὲ Μιχαὴλ τοῦ Τραυλοῦ σὺν τοῖς λοιποῖς ἐλευθερωθεὶς ἦλθεν εἰς Προῦσαν μετὰ τοῦ Θεοδώρου, «κἀκεῖθεν ἐν Χαλκηδόνι γενόμενοι καὶ τὸν πατριάρχην (Νικηφόρον δηλδ. τῷ 821) καταθρήσαντες, ἐφ' ἱκανόν τε χρόνον μετὰ πολλῆς τῆς εὐφροσύνης τούτῳ συναυλιζόμενοι», μετὰ ταῦτα δὲ μείναντες ἔν τινι μέρει κατὰ τὸν Ἀστακηνὸν κόλπον, διέτριψαν ἐπί τινα καιρὸν καὶ ἐν τῇ κατὰ τὸν Ἀκρίταν χερσονήσῳ τοῦ ἁγίου Τρύφωνος. Ἐν Πριγκήπῳ μένων ἀκολούθως ἐπί τινα χρόνον παρὰ τὸν τοῦ διδασκάλου Θεοδώρου τάφον, ἐκλήθη εἰς Κωνσταντινούπολιν ὑπό τινος εὐλαβοῦς ὀρθοδόξου γυναικός, Εἰρήνης ὀνομαζομένης, ὅπως ἐγκατασταθῇ ἐν ἰδίῳ αὐτῆς κτήματι Φίρμου-πόλει[16] καλουμένῳ, ὅπερ αὕτη κατόπιν εἰς τὴν τοῦ Στουδίου μονὴν ἐδωρήσατο. Θανόντος δὲ τοῦ Θεοφίλου, ὁ Νικόλαος, καίπερ ἄδειαν λαβών, βραδύτερον ἐπέστρεψεν εἰς τὴν τοῦ Στουδίου μονήν, καὶ τῇ 19 ἀπριλίου 847 ἐξελέγη ἡγούμενος· ἀλλὰ τῷ 850 παρητήσατο τὴν ἡγουμενίαν ἐγκαταστήσας δ' ἀνθ' ἑαυτοῦ Σωφρόνιον τὸν πρεσβύτερον, αὐτὸς ἐξελθὼν ἡσύχαζεν εἰς τὸ *καταγώγιον*[17] *τῆς Φίρμου-πόλεως*. Ἰγνατίου δὲ τοῦ πατριάρχου παυθέντος (23 νοεμβρίου 857), καὶ ταράχου τὴν Ἐκκλησίαν

---

10. τὴν μνήμην οὕτω γράφει τὸ Βασιλειανόν.

11. Θεοφ. Α', σελ. 345, ὅτε παρὰ πάσαις ταῖς ἐκκλησίαις ἐπιβλήθη τῆς ἑορτῆς ὁ πανηγυρισμός.

12. Γεωργίου Ἁμαρτωλοῦ Χρονικόν· Migne, PI', στ. 777, «ἥτις οὖκ ἐστιν ἐναριθμουμένη ταῖς δεσποτικαῖς ἑορταῖς . . . πρότερον τῇ ιδ' τοῦ αὐτοῦ μηνός». Λέων Γραμματικός· σελ. 127.

13. Πορφυρογεν. Ἐκθ. Α', σελ. 148, 759. Κωδινοῦ, Περὶ ὀφφικίων· Βόννης, σελ. 72. Κατὰ Κωδινόν, τὴν 1 ἰανουαρίου παρῆν ὁ αὐτοκράτωρ κατὰ τὴν λειτουργίαν «εἰς τὴν ἐπ' ὀνόματι τοῦ Μ. Βασιλείου τιμωμένην σεβασμίαν μονήν» (σελ. 80)· ἐπειδὴ δ' ὅμως οὐχ ὁρίζει τὸν τόπον, ἐν ᾧ ἡ μονὴ ἔκειτο, παρέβραμον τὴν διάταξιν ἐν τῷ λόγῳ περὶ τῆς 1 ἰανουαρίου.

14. βλ. εἰς τὴν 9 δεκεμβρίου.

15. Const. Christ. σελ. 76 Δ' μέρους· αὐτόθι δῆθεν ἀπέκειτο καὶ τὸ λείψανον τοῦ Θεοδόχου Συμεών.

16. ἐξ ὧν ἐν βιογραφίᾳ τοῦ Στουδίτου γράφονται δείκνυται σαφῶς ἡ Φίρμου πόλις ἔξω τῶν τειχῶν Κωνσταντινουπόλεως κειμένη· ἴσως δὲ κατ' ἐναλλαγὴν τοῦ Φ καὶ Θ ὠνομάσθη Θερμούπολις. Λίθοι καὶ Κεράμια· σελ. 87-88.

17. δείκνυται ἐκ τούτου ὅτι ὑπῆρχε καὶ μοναστήριον αὐτόθι.

καταλαβόντος, ὁ Νικόλαος ἀπελθὼν εἰς Ηραίνετον τῆς Νικομηδείας διέμενεν ἔν τινι μετοχίῳ τῆς τοῦ Στουδίου μονῆς· προσκληθεὶς ὑπὸ τῶν τῷ πατριάρχῃ Φωτίῳ προσκειμένων ὅπως παύσηται ἀντιφρονῶν τούτοις, καὶ μὴ δεξάμενος, διετάχθη ὑπ' αὐτῶν, ὡς ἦν ἐπόμενον, ἵνα μὴ διαμείνῃ τοὐντεῦθεν ἐν μετοχίοις τῆς μονῆς: ἧς τὸν ἡγούμενον ἐκεῖνοι παύσαντες ἀνέδειξαν τῷ 853 τὸν χρηστὸν ἐπίσης τοὺς τρόπους Ἀχιλλᾶν· τὸν δὲ Νικόλαον, τόπον ἐκ τόπου ἀμείβοντα, Σαμουήλ τις, πλούσιος ἀνήρ, εἰς ἀγαθοεργίας δαπανῶν, ἐκάλεσεν ἐντὸς τῆς πόλεως, παρασχόμενος αὐτῷ *τόπον ἀπῳκισμένον καὶ ἥσυχον πρὸς τὰ τοῦ Λίβα μέρη* [18], ἐν ᾧ τόπῳ παρευθὺς (ἴσως τῷ 859) νέον ὁ Νικόλαος ἵδρυσε μονύδριον, ἐν βραχεῖ χρόνῳ περιφανὲς ἀναδειχθέν, αὐτὸ βεβαίως τὸ τοῦ Κοκοροβίου, διότι ἀναφέρεται μονάζων ἐν τούτῳ· μετὰ μικρὸν ὅμως, μὴ θέλων τῷ Φωτίῳ καὶ τοῖς φωτιανοῖς συγκοινωνῆσαι, ἀπῆλθεν εἰς Προκόννησον, εἶτα δ' εἰς Μιτυλήνην, καὶ κατόπιν εἰς Ἑξαμίλιον («ἐν τῷ Ξαμιλίῳ») τῆς Θρᾳκικῆς χερσονήσου. Ἐν τούτοις, τῷ 863 τοῦ Ἀχιλλᾶ χειροτονηθέντος ἀρχιεπισκόπου Νακωλίας, ἡγούμενος διωρίσθη Θεοδόσιος, οὗ θανόντος τῷ 864 διάδοχος τῆς ἡγουμενίας ἐγένετο Εὐγένιος, καὶ μετὰ τέσσαρας μῆνας ἐκλέγεται Θεόδωρος ὁ Σανταβαρηνός· ἐν ἔτος δὲ καὶ τούτου διευθύναντος τὴν μονήν, ἡγούμενος ἀναδείκνυται Σάββας ὁ ἐκ τῆς μονῆς τοῦ Καλλιστράτου, μαθητὴς τοῦ Φωτίου γενόμενος, ᾧ παραδίδουσιν ὁ Βάρδας μετὰ τοῦ Μιχαὴλ τὸν Νικόλαον ἔμφρουρον, ἐξ Ἑξαμιλίου μεταπεμψάμενοι τῷ 866. Βασίλειος ὁ Μακεδὼν καὶ ὁ πατριάρχης Ἰγνάτιος παρεκάλεσαν τὸν πολύτλαν Νικόλαον ἵν' ἀναλάβῃ τὴν ἡγουμενίαν τῆς τοῦ Στουδίου μονῆς, ἀλλ' ἠρνήσατο. Ἀπέθανε τῇ 4 φεβρουαρίου τοῦ ἔτους 868 ἐν τῇ μονῇ, οὐχὶ πλέον ἔμφρουρος, τὸ δὲ λειψανον αὐτοῦ κατετέθη πλησίον τῶν λειψάνων Ναυκρατίου καὶ Θεοδώρου τῶν στουδιτῶν «ἐν τῷ κατ' ἀνατολὰς τοῦ προδρομικοῦ τεμένους ἱερῷ καὶ πανενδόξῳ τῶν μαρτύρων σηκῷ» [19].

18. οὐκ ἔστι βεβαίως τὸ μέρος τὸ κατόπιν ὀνομασθὲν τὰ Λιβός· ἡ φράσις πρὸς σημαίνει μᾶλλον διεύθυνσιν πρὸς σημεῖόν τι τοῦ ὁρίζοντος.

19. Νικολάου Στουδίτου βίος, ὑπὸ ἀνωνύμου· Migne, PE', στ. 825-925.

* * *

Νικήτα ὁσίου τοῦ ἐν Πυθίοις.

Ἄγνωστος ὁ χρόνος τῆς ἀκμῆς· ἴσως ἔζη πρὸ τῶν εἰκονομαχιῶν. Εἰς τὰ Πύθια, τὸ Κουρὶ τῆς σήμερον, τὴν πάλαι Σωτηρόπολιν, ὕδωρ ὁ Μ. Ἰουστινιανὸς διακομίσας, ᾠκοδόμησεν ἀνάκτορα καὶ λουτρῶνα δημόσιον ἐν ταῖς θερμαῖς πηγαῖς, ἀνήγειρε δ' ἐπιφανέστερον καὶ μείζονα τόν τε ναὸν τοῦ ἀρχαγγέλου (Μιχαὴλ) καὶ τὸ παρ' αὐτῷ νοσοκομεῖον [20].

5. Ἀγάθης μάρτυρος. Ἡ σύναξις ἐν τῷ μαρτυρείῳ αὐτῆς τῷ ὄντι ἐν τῷ Τρικόγχῳ.

Βεβαίως ὁ ναὸς τῆς μάρτυρος εὑρίσκετο ἐν τῷ Ἑβδόμῳ, καθὼς εἶκασε καὶ ὁ Σκ. Βυζάντιος [21], διότι ὁ Συναξαριστὴς ἐννοεῖ βεβαίως οὐχὶ τὸ ἐν τῷ παλατίῳ Τρίκογχον· ἄλλως ἔστι γνωστὸν ὅτι καὶ λιτανεῖαι τοῦ λαοῦ καὶ δεήσεις ἐγίνοντο ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ [22], αἵτινες ἦν ἀδύνατον ἵνα γίνωνται ἐν τῷ Τρικόγχῳ τοῦ παλατίου. Σπανίως ὡσαύτως ἀναφέρουσι τὰ Μηναῖα συνάξεις γινομένας ἐν τοῖς ἐν τῷ παλατίῳ ναοῖς.

* * *

Θ. Πολυεύκτου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως.

Οἱ Συναξαρισταὶ προστιθέασι κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην τὰς λέξεις «ἐν εἰρήνῃ τελειοῦται», δῆλα δὴ παριστῶσι τὴν 5 τοῦ μηνὸς ὡς ἐπέτειον τοῦ θανάτου αὐτοῦ καὶ κατὰ τὴν τοιαύτην μαρτυρίαν ἔγραψε καί τις ἐν παλαιῷ χειρογράφῳ [23]· ἀλλ' ἴσως ἀντίκειται τῇ ἱστορίᾳ ἡ μαρτυρία αὕτη· διότι ὁ Τζιμισκῆς ἀνῆλθε τὸν θρόνον τῇ 11 δεκεμβρίου 969, ὁ δὲ Πολύευκτος ἀπεβίωσε τριάκοντα καὶ πέντε ἡμέρας μετὰ τὴν ἀναγόρευσιν [24], ἄρα τῇ 16 ἢ 15 ἰανουαρίου· ἂν λογισώμεθα δὲ τὰς ἡμέ-

20. Προκοπίου, Περὶ κτισμάτων· σ. 315-316. Πλείονα βλέπε ἐν Λίθοις καὶ Κεραμίοις ἐγγράφοις, σελ. 12-24, ὅπου καὶ σημείωσις τῶν αὐτόθι μονῶν.

21. «Κωνσταντινούπολις», τόμ. Α', σελ. 357, ἔνθα μεταφράζονται τὰ παρὰ Δουκαγγίῳ γραφόμενα περὶ ἀνακομιδῆς τοῦ λειψάνου τῆς Ἀγάθης ἤ, καθ' ἑτέραν γνώμην, τῆς Λουκίας.

22. Πασχ. Χρονικόν· σελ. 586.

23. Ἱεροσολ. Βιβλιοθ. τόμ. Α', σελ. 92.

24. Κεδρηνός· Β', σελ. 381-382. Ζωναρᾶς· βιβλ. ΙΖ', κεφ. 1. Theoph. Continuati· σελ. 435.

ρας ἀπὸ τῆς στέψεως (25 δεκεμβρίου), ἀπεβίωσεν ἄρα τῇ 29 ἰανουαρίου. Ἦν δὲ μοναχὸς εὐλαβέστατος ὁ Πολύευκτος, ἐκ παίδων εὐνουχισθείς καὶ μονάζων, ἀπὸ πρώτης ἴσως ἀρχῆς, ἐν τῇ μονῇ τῆς νησίδος Πρώτης, τῆς πρὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, συνών τε διηνεκῶς τῷ Ῥωμανῷ Λακαπηνῷ καὶ τοῦτον ἐν ταῖς συμφοραῖς παραμυθούμενος· πεπαιδευμένος τὴν ἱεράν τε καὶ τὴν θύραθεν παιδείαν ὠνομάζετο παρὰ τοῖς πολλοῖς διὰ τὴν ἀρετὴν νέος Χρυσόστομος [25]. Ἱεράτευσε δὲ ἀπὸ τοῦ 956-970 [26].

§

6. Τῶν ἁγίων μαρτύρων Φαύστου καὶ Βασιλείου τῶν ἐν τοῖς Δαρείου [27].

Φαίνεται ὅτι ὑπῆρχε ναὸς ἐπ' ὀνόματι τῶν ἁγίων τούτων ἐν τῇ τοποθεσίᾳ Δαρείου, οὕτως ὀνομασθείσῃ δῆθεν ἀπὸ Δαρείου τοῦ πατρικίου τῆς παλαιᾶς Ῥώμης, τοῦ μετεγκλιματισθέντος σὺν ἑτέροις εἰς Κωνσταντινούπολιν ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου καὶ κτίσαντος «τὸν οἶκον τῆς Κανατίσης τοῦ Σκληροῦ», κατὰ τοὺς παραδοξογράφους [28]. Ἐπειδὴ δὲ οὐ δυνάμεθα τὰ ἄγνωστα διὰ τῶν μύθων ὁρίζειν, ἐῶμεν εἰς τὸν χρόνον τὴν ἀνεύρεσιν τῶν οἴκων τῶν μυθολογουμένων πατρικίων.

Μέλλομεν ἰδεῖν ἐν τοῖς Δαρείου καὶ δεύτερον ναόν, ἐπ' ὀνόματι Κοσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ τῶν Ἀναργύρων.

* * *

6. Μνήμη Φωτίου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως.

Γνωστὸς ὁ βίος τοῦ πολυμαθεστάτου πατριάρχου, οὗ τὴν μνήμην εὗρον ἐν τῷ 426 Εὐαγγελίῳ καὶ ἐν ἑτέροις ἀνήκουσι προδήλως εἰς τὴν Ἐκκλησίαν Κωνσταντινουπόλεως. Ἐν τοῖς «Πατριαρχικοῖς πίναξί» μου, ὑπ' ὄψιν ἔχων ὅτι καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Φωτίου πολλοὶ τῶν ἡμετέρων ἐξηκολούθησαν ἵνα γράφωσιν ἀνευλαβῶς περὶ αὐτοῦ, συνεπέρανα [29] ὅτι ἡ καθιέρωσις τῆς ἑορτῆς εἰς τὴν 6 φεβρουαρίου ἐστὶ μεταγενεστέρα. Μεθ' ὅσα δ' ἐλέχθησαν ἐν τοῖς «προλεγομένοις» τοῦ μετὰ χεῖρας Ἑορτολογίου, φρονῶ ὅτι ἡ μνήμη τοῦ πατριάρχου Φωτίου ὡς ἁγίου εἰσήχθη κατὰ πρῶτον ὑπὸ τῶν ἀφωσιωμένων αὐτῷ, καὶ ἴσως ἐν τῇ μονῇ τῆς Ἐρημίας ἐν τῷ Μαρδοσαγάρῃ [30] ἢ ἐν τῇ τοῦ Βόρδονος [31]. Ἐσχάτως ὅμως ἀναγινώσκων τὸν βίον Εὐθυμίου τοῦ νέου, τὸν ὑπὸ Βασιλείου μητροπολίτου Θεσσαλονίκης γραφέντα, ὀλίγιστα ἔτη μετὰ τὸν τοῦ Φωτίου θάνατον, εὗρον τὴν ἑξῆς μαρτυρίαν, διδάσκουσαν ὅτι καὶ ἔπαθεν ὁ Φώτιος ὑπὲρ τῶν ἁγίων Εἰκόνων καὶ σχεδὸν εὐθὺς μετὰ θάνατον ἐλογίζετο θαυματουργός. Τὸ τεμάχιόν ἐστι τοῦτο, μεταγραφὲν ἀπὸ τοῦ μεμβρανίνου εἰς φύλλον κώδηκος τῆς ἐν Ἄθῳ μεγίστης μο-

25. Πατριαρχικοὶ Πίνακες· σελ. 307-309.

26. Νικόδημος ὁ τοῦ Συναξαριστοῦ, εὑρὼν ἐν χειρογράφοις σημειούμενον «νέον» τὸν Πολύευκτον τοῦτον, ἔπλασεν ἐξ ἑνὸς δύο Πολυεύκτους, ἕνα τῷ 959 καὶ ἕνα τῷ 969, ἐνῷ ἁπλῶς ἠδύνατο ἵνα εἴπῃ ὅτι *πιθανῶς ἐπῆρξε καὶ ἀρχαιότερος*, χωρὶς ὁρισμοῦ τοῦ *χρόνου*· διότι δύο Πολυεύκτους ἤθελεν. Ὁ δὲ πολὺς Θεόκλητος Φαρμακίδης ἔδωκε διαμπερὲς ἐπιπολαιότητος τεκμήριον, νομίσας τὸν Πολύευκτον πρότερον ἐπίσκοπον, εὐρίπιστον ὄντα καὶ κόλακα τοῦ βασιλέως, ὡς παρεξήγησε καὶ τοὺς συγκέλλους, ἀμαθῶς γράψας περὶ τούτων καὶ ἔτι ἀμαθέστερον περὶ *Προμηθέως Θεσσαλονίκης*!!!!! Συνοδικὸς Τόμος, ἢ περὶ ἀληθείας· ἐν Ἀθήναις, 1852, σελ. 490, 494, 495.

27. οὕτω φέρεται ἐν τῷ Σταυρονικητηνῷ Συναξαριστῇ· παρὰ Νικοδήμῳ προστίθεται, «Σιλουανοῦ καὶ τῶν ἁγίων μαρτύρων τῶν ἐν τοῖς Δαρείου».

28. Banduri, Imper. Or. σελ. 6 βιβλίου Α'.

29. Πατριαρχικοὶ Πίνακες, σελ. 292. Ἱεράτευε δὲ ἀπὸ τῆς 25 δεκεμβρίου τοῦ 857—25 σεπτεμβρίου 867, καὶ πάλιν ἀπὸ τῆς 26 ὀκτωβρίου 878—φθινοπώρου τοῦ 886. Ἀπέθανε δέ, καθὰ λέγεται, τῇ 6 φεβρουαρίου 891.

30. Μαρδοσαγάρη τόπος ἔκειτο πλησίον τῆς μονῆς τοῦ Λιβὸς, τῆς σήμερον, ὡς φρονεῖται, καλουμένης Δεμιρτζιλὰρ μεσζιτὶ, οὐ μακρὰν τοῦ μεγάλου τεμένους Σουλτὰν Μεχμέτ. Theoph. Contin. σελ. 371. Γεώργιος μοναχός· σελ. 866. Α. Γ. Παπάτη, Βυζαντιναὶ Μελέται· σελ. 325. Βυζαντίου «Κωνσταντινούπολις», Α', σελ. 376.

31. λαμπρὰν κριτικὴν σημείωσιν περὶ τῶν μονῶν Ἐρημίας καὶ Μαρδοσαγάρη καὶ Βόρδονος γραφεῖσαν ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου ποιητοῦ Ἰλίᾳ Τανταλίδου, ἐξέθωκεν ὁ μακαρίτης Πέτρος Α. Ζάνος ἐν σελ. 56-58 τοῦ σπανιωτάτου καταστάντος φυλλαδίου αὐτοῦ «Περὶ Φωτίου» ἐν Κωνσταντινουπόλει, τύποις «Βυζαντίδος», 1864. Εἰκάζει δ' ὁ Τανταλίδης ὅτι μονή τις Βόρδονος ἔκειτο ἐν μεγάλῃ τινὶ ὑφάλῳ καὶ σήμερον μὲν παρατηρουμένῃ μεταξὺ Χάλκης καὶ Μάλτεπε, καλουμένῃ δὲ ὑπὸ τῶν ἠπειρωτῶν καὶ νησιωτῶν ΒΟΡΔΟΝΗ. Κατὰ δὲ τὴν (σελ. 58) γνώμην τοῦ Κωνσταντίνου Ἀνθοπούλου πασσᾶ, ἡ λέξις Μερδοσαγάρη σύνθετός ἐστιν ἐκ τῶν περσικῶν μερδ-ι-σαχρὰ = ἄνθρωπος τῆς ἐρημίας. Προστεθείσθω δ' ἐνταῦθα ἡ εἰκασία μου ὅτι τὴν τοῦ Φωτίου μνήμην εἰσήγαγε πιθανῶς εἰς τὸ ἑορτολόγιον τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ὁ εἰς τὴν οἰκογένειαν τοῦ Φωτίου ἀνήκων ἐνάρετος καὶ πεπαιδευμένος πατριάρχης Σέργιος, ὁ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΑ' αἰῶνος κοσμήσας τὸν θρόνον τοῦ Χρυσοστόμου.

νῆς Λαύρας ὑπ' ἀριθμὸν Δ 78, κεῖται δ' ἐν φύλλῳ 148b1-2:

« καὶ ταῦτα, ὀρθοδόξου ὄμτος καὶ πάσαις ταῖς ἀρεταῖς ἀπαστράπτομτος τοῦ μέου πατριάρχου. Φώτιος γὰρ ἦμ ὁ μακάριος, ὁ φατὸς ἀκτῖσι, φερωμύμως τοῦ ὀμόματος, πλήθει διδασκαλιῶμ καταλάμψας τὰ πέρατα. Ὁ ἐξ αὐτῶμ σπαργάμῳ ἀφιερωθεὶς τῷ Χριστῷ, ὃς ὑπὲρ τῆς αὐτοῦ εἰκόμος δημεύσει καὶ ἐξορίᾳ τούτοις δὴ τοῖς ἀθλητικοῖς ἐκ προοιμίωμ ἀγῶσι συγκοιμωμήσας τῷ γεμμήτορι· οὗ καὶ ἡ ξωὴ θαυμαστή· καὶ τὸ τέλος ἐπέραστομ, ὑπὸ Θεοῦ τοῖς θαύμασι μαρτυρούμεμομ ».

§

8. Θεοδώρου τοῦ στρατηλάτου.

Λείψανα τοῦ ἁγίου Θεοδώρου τοῦ στρατηλάτου ἐσώζοντο μέχρι τοῦ ΙΔ' αἰῶνος ἐν Κωνσταντινουπόλει, διότι τῷ 1347 Ἰωάννης ὁ Κατακουζηνὸς ἀπέστειλε μέρος ἐλάχιστον τῷ τῶν Ῥώσσων βασιλεῖ Συμεών[32].

* * *

8. Τοῦ ἁγίου καὶ ἐνδόξου προφήτου Ζαχαρίου, ἑνὸς τῶν ιστ' προφητῶν.

Ναοὶ ἐπ' ὀνόματι Ζαχαρίου τοῦ προφήτου ἠγείροντο ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ τοῖς πέριξ 1) ὁ ἐν τῇ μονῇ τῆς ὁσίας Δομνίκης (8 ἰανουαρίου) κτισθεὶς ὑπὸ Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου, μικρὸν πρὸ τοῦ 388· 2) ὁ πλησίον τοῦ βουνοῦ τοῦ Αὐξεντίου ἐν τόπῳ λεγομένῳ *Θεάτρῳ*, ἀναφερόμενος ἐν τῷ Ε' αἰῶνι[33]. Ἄγνωστον μέχρι τίνος αἰῶνος ἐσώζοντο οἱ ναοὶ οὗτοι.

§

10. Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἀναστασίου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως[34].

Ἤκμασεν ἐπὶ Λέοντος Ἰσαύρου καὶ Κωνσταντίνου τῶν εἰκονομάχων, ὁμορρονῶν αὐτοῖς. Ἱδρυτὴς οἴκου τινὸς φιλανθρωπικοῦ, σωζομένου ἐν τῇ νήσῳ τῆς Προποντίδος Ὀξείᾳ[35] (πρὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως), εἰκάζω ὅτι ἀπεθησαύρισεν ἐν τῷ οἴκῳ τούτῳ τὰ λείψανα τῶν ἁγίων μαρτύρων Λουκιλλιανοῦ, Παύλης καὶ τῶν σὺν αὐτοῖς· ἕνεκα δὲ τούτου κυρίως καὶ τοῦ οἰκτροῦ αὐτοῦ τέλους, ὡς καὶ τῆς πρὸς τοὺς εἰκονοφίλους καὶ τὸν Ἀρτάβασδον οἰκειώσεως, ὁ Ἀναστάσιος εἰσήχθη εἰς τὸ ἑορτολόγιον[36].

* * *

10. Μνήμη τῆς ὑπεραχράντου δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου ἐν τοῖς Ἀρεοβίνδου[37].

Ὁ λόγος ἀναφέρεται εἰς ναὸν κτισθέντα ἐν τῷ σημερινῷ Χάσκιοϊ ἀπέναντι τῆς Βασιλικῆς πύλης (Μπαλατᾶ) τῷ 598 ὑπὸ Πέτρου ἀδελφοῦ τοῦ αὐτοκράτορος Μαυρικίου[38]. Ἀρεόβινδος ὕπατος Κωνσταντινουπόλεως ἀναφέρεται τῷ 434-435, προαχθεὶς εἰς τὴν περιωπὴν ταύτην ἕνεκεν ἀνδραγαθίας τῷ 433, ἀναφέρεται δὲ καὶ στρατηγὸς τῷ 450 ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ Μικροῦ[39]. Γνωστός ἐστι καὶ ἕτερος Ἀρεόβινδος κηδεστὴς μὲν Ὀλυβρίου τοῦ τῆς Ῥώμης ἄρξαντος, στρατηγὸς δ' Ἀνατολῆς ἐπὶ τοῦ Θρᾳκὸς Ἀναστασίου[40].—Ὁ ναὸς ἀναφέρεται σωζόμενος καὶ κατὰ τὰ μέσα τῆς Θ' ἑκατονταετηρίδος καὶ κατόπιν, ἅτε μνείας αὐτοῦ γενομένης ἐν τῷ Βασιλειανῷ λεγομένῳ Μηνολογίῳ[41].

---

32. ἐπειδὴ δύσκολόν ἐστιν ἀνευρεῖν εἰς τίνα τῶν ἁγίων Θεοδώρων ἐπεγράφοντο οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει ναοὶ τῶν ἁγίων Θεοδώρων, ὁ περὶ τούτων λόγος εἰς τὴν 17 φεβρουαρίου γίνεται. Πατριαρχ. Πίνακες, σελ. 425.

33. τοῦτο κατὰ βιογραφίαν ἀνέκδοτον τοῦ ὁσίου Αὐξεντίου, γραφεῖσαν ὑπὸ Ψελλοῦ, ἧς ἐκδίδωμι περίληψιν ἐν οἰκείῳ τόπῳ.

34. ἡ μνήμη οὕτω γράφεται καὶ παρὰ Νικοδήμῳ καὶ παρὰ τῷ Συναξαριστῇ τοῦ Σταυρονικήτα.

35. βλ. περὶ τούτου τὸ ἐκδοθὲν ὑπ' ἐμοῦ « Τυπικὸν τῆς ἐπὶ τοῦ βουνοῦ τοῦ Αὐξεντίου μονῆς », σελ. 73-76.

36. ἀνάδρομις εἰς τὰ πρῶτα κεφάλαια τῶν προλεγομένων τοῦ μετὰ χεῖρας συγγράμματος.

37. αἱ λέξεις παρὰ τῷ Σταυρονικητηνῷ Συναξαριστῇ.

38. Θεοφ. Α', 427. Κεδρηνός Α', 699.

39. Πασχ. Χρον. 582. Κεδρ. Α', 599. Θεοφ. Α', 157.

40. Προκοπίου Ἱστορία· Βόννης, τόμ. Α', σελ. 39.

41. Λέων Γραμματικός· σελ. 235. Μ. Ι. Γεδεών « Αἱθοι καὶ κεράμια », σελ. ρλγ' καὶ ἑξῆς. Ἡ παρὰ Schlumberger, ἐν σιλίσιν 141 τῆς Sigillographie de l'Empire Byzantin, φερομένη σφραγὶς φαίνεταί μοι παραδόξως ἀποδιδομένη εἰς τὴν Θεοτόκον τοῦ Ἀρεοβίνδου, διότι γράφει *Διακονίσης τοῦ Ρεοβίντου*, κατὰ τὴν τοῦ πολυμαθοῦς βυζαντινολόγου συμπλήρωσιν. Εἰρήσθω δ' ὅτι καὶ ὁ φίλος Schlumberger ἐδήλωσε τὴν ἀπορίαν αὐτοῦ ἐπὶ τῷ συνδυασμῷ τῶν ὀνομάτων. Ἴσως ἀποδειχθῇ ποτε ὅτι κατὰ τὸν Θ' ἢ Ι' αἰῶνα αἱ μοναὶ αὗται ἢ ναοὶ ἦσαν ἡνωμένοι ὑπὸ ἕνα ἐπιστάτην ἢ ἡγούμενον, κατὰ τὰ ἐν τοῖς προλεγομένοις τοῦ μετὰ χεῖρας συγγράμματος γραφόμενα.

§

11. Ἄθλησις Βλασίου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ἁγίων γυναικῶν. Ἡ σύναξις ἐν τῷ ἁγιωτάτῳ αὐτοῦ μαρτυρείῳ τῷ πλησίον τοῦ ἀποστόλου Φιλίππου ἐν τοῖς Μελτιάδου.

Ὁ μάρτυς ἦν ἐπίσκοπος Σεβαστείας ἐπὶ Λικινίου. Ἄγνωστος ἡ τοποθεσία Μελτιάδου. Μνήμη ταύτης ἐν τοῖς Μηναίοις. Εἴ τι ἂν εἴπῃ τις περὶ αὐτῆς ἐστιν εἰκασία.

* * *

11. Ἡ εὕρεσις τοῦ τιμίου λειψάνου τοῦ ἁγίου προφήτου Ζαχαρίου (τοῦ πατρὸς τοῦ Προδρόμου, παρὰ Νικοδήμῳ).

Ἡ ἀνακομιδὴ τοῦ λειψάνου τοῦ Ζαχαρίου τούτου ἐγένετο τῷ 415 σὺν τοῖς λειψάνοις Ἰωσὴφ τοῦ υἱοῦ Ἰακὼβ, βασταζόντων τὰ λείψανα Ἀττικοῦ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως καὶ Μωσέως ἐπισκόπου Ἀνταράδου Φοινίκης, «ἅτινα ἀπέθεντο ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ, προπέμποντος Οὔρσου ἐπάρχου πόλεως καὶ πάσης συγκλήτου»[42]. Εἰκάζω ἐκ τούτου ὅτι ἡ ἐπὶ τούτῳ σύναξις ἐτελεῖτο ἐν τῷ ναῷ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας.

* * *

11. Θεοδώρας βασιλίσσης τῆς ποιησάσης τὴν Ὀρθοδοξίαν. Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἡ ἐν τῷ κυρίῳ Πάσχα κυριακὴ τῆς Ὀρθοδοξίας, ὅτε ἡ μνήμη ἑορτάζεται τῆς ἀναστηλώσεως τῶν σεπτῶν καὶ ἁγίων εἰκόνων[43].

Τῷ ριλίστορι γνωστὸν ὅτι ἡ τὸ πρῶτον ἑορτασθεῖσα Κυριακὴ τῆς Ὀρθοδοξίας συνέπεσε τῇ 19 φεβρουαρίου 842. Θεοδώρα ἡ αὐγούστα πατρίδα μὲν εἶχε τὸ χωρίον Ἔβισσαν τῆς Παφλαγονίας, γονεῖς δ' ἐπιφανεῖς Μαρῖνον καὶ Θεοκτίστην· ἐγένετο σύζυγος Θεοφίλου τοῦ εἰκονομάχου, αὐτὴ προσκειμένη τῇ προσκυνήσει τῶν Εἰκόνων, ὧν ἐτέλεσε μεγαλοπρεπῆ τὴν ἀναστήλωσιν ἅμα Μεθοδίῳ τῷ πατριάρχῃ[44]. Ἡ μονὴ τῶν Γαστρίων, ἡ ἐν Ὑψωμαθείοις[45], ἣν πρότερον ἀνάκτορον τῆς Θεοκτίστης[46], ἡ τῆς τοῦ Θεοφίλου μητρὸς Εὐφροσύνης οἶκος, «ὃν ἐξωνήσατο παρὰ Νικήτα πατρικίου» καὶ κατέστησε γυναικείαν μονήν[47].

§

12. Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἀντωνίου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως.

Αἱ λέξεις εἰσὶ τοῦ Σαυρονικητηνοῦ Συναξαριστοῦ, καθ' ὃν ὁ Ἀντώνιος ἐξεπαιδεύθη ἐν Κωνσταντινουπόλει· οὐδαμοῦ δὲ τοῦ συναξαρίου τούτου γράφεται ὅτι ἦν μοναχὸς τοῦ Στουδίου, ἀλλ' ἁπλῶς ὅτι «τὸν μοναστὴν ὑπέδυ . . . . καὶ τοῦ φροντιστηρίου ἡγούμενος γίνεται»· ἦν ἄρα Ἀντώνιος ὁ δεύτερος ὁ τοὐπίκλην Καυλέας[48], ἢ Βλαχέας, υἱὸς εὐσεβῶν καὶ πλουσίων γονέων[49]. Ἐγένετο σφόδρα ἐλεήμων, παρέχων πολλοῖς δυστυχοῦσι τὰ πρὸς ζωάρκειαν. Ὅτε ἐξελέγη πατριάρχης ἦν γέρων, ἀλλ' ἀκούραστος πάντοτε ἔτρεχεν εἰς πάντας τοὺς ναοὺς λειτουργῶν· κατώρθου δὲ ν' ἀνακτίζωνται οἱ ναοὶ οἱ τῷ χρόνῳ καταβληθέντες· «τελεῖται δὲ ἡ αὐτοῦ σύναξις ἐν τῇ αὐτοῦ μονῇ». Ἡ μονὴ αὕτη ἀναφέρεται ἐν τέλει τοῦ Θ' αἰῶνος, ὅτε ὁ Ἀντώνιος ἔζη, καὶ φαίνεται ὅτι ἔκειτο ἔξω τῶν τειχῶν[50]. Ἐλέγετο δὲ καὶ Καλλίου ἢ Καλέως[51], εἰ καὶ σύγχρονός τις[52] γράφει τὸ ἐπώνυμον οὐ Καυλέα, ἀλλὰ Καλέου. Ἡ μονὴ αὕτη, ἂν ᾖ ἡ «τοῦ κὺρ Ἀντωνίου», ἔκειτο ὅπου σήμερον ἐγείρεται τὸ Γενὶ-δζαμὶ τῆς πόλεως[53]. Τῷ 1384 ἀναφέρεται σωζομένη μονὴ Καλέος ἐν Κωνσταντινουπόλει[54], βεβαίως αὕτη.

---

42. Πασχάλ. Χρον. 572. Τὴν εὕρεσιν τῶν λειψάνων ὁ Θεοφάνης, Α', 133, τάττει τῷ 427.

43. αἱ λέξεις παρὰ τῷ Σταυρονικητηνῷ Συναξαριστῇ.

44. τὰς περὶ Θεοδώρας ὡς ὁσίας γυναικὸς παραδόσεις ἴδε παρὰ τῷ Συναξαριστῇ τοῦ φεβρουαρίου, τῆς ἐκδόσεως Κωνσταντίνου Δουκάκη ἐν Ἀθήναις, 1890, σελ. 202-204. Λέγεται ὅτι κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΕ' αἰῶνος ἀνεκομίσθη τὸ λείψανον τῆς Θεοδώρας, ἀλώβητον εὑρεθὲν, εἰς Κέρκυραν, τοῦτο δὲ θησαυρίζει ὁ ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ ναὸς τῆς Θεοτόκου Σπηλαιωτίσσης. Τὸ λείψανον τοῦτο καὶ τὸ τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος μετηνέχθησαν τὸ πρῶτον εἰς Παραμυθίαν τῆς Ἠπείρου τῷ 1456 ὑπὸ Γεωργίου Καλοχαιρέτου, κἀκεῖθεν εἰς Κέρκυραν. Ἴδε Συλλογὴν ἀκολουθιῶν καὶ συναξαρίων τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος κτλ. Ἀθήνησι, 1883· προλεγόμενα Σπυρίδωνος Παπαγεωργίου, σελ. ιδ'.

45. σήμερον Σαντζακτὰρ-μεσζιτί. Πασπάτη, Βυζαντ. Μελέται σελ. 354-357.

46. Theoph. Continuati· σελ. 89-90.

47. Συμεὼν Μάγιστρος· σελ. 628.

48. Πατριαρχ. Πίνακες· σελ. 294-295.

49. Βασιλ. Μηνολόγ. εἰς τὴν 12 φεβρουαρίου.

50. Λέων Γραμματικὸς· σελ. 271. Γεώργιος μοναχὸς· σελ. 858.

51. σημειώσεις εἰς Ἄνναν Κομνηνήν· τόμ. Β', σ. 479.

52. Βίος Εὐθυμίου, ὑπὸ C. De Boor· σελ. 26.

53. Πασπάτη, Βυζαντ. Μελέται· σελ. 154, 157.

54. Acta Patriarch. τόμ. Β', σελ. 67.

§

13. Τοῦ ὁσίου Μαρτινιανοῦ. Ἡ σύναξις ἐν τῷ σεπτῷ ἀποστολείῳ τοῦ ἁγίου καὶ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων Πέτρου, τῷ συγκειμένῳ τῇ ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ.

Ἤκμασε κατὰ τὰ τέλη τοῦ Δ' αἰῶνος πιθανῶς ἐν Παλαιστίνῃ. Ἐν τῷ συναξαρίῳ αὐτοῦ γίνεται μνεία καὶ δύο γυναικῶν ὁσίων, Φωτεινῆς καὶ Ζωῆς[55].

§

14. Αὐξεντίου τοῦ ὁσίου. Τελεῖται δ' ἡ αὐτοῦ σύναξις ἐν τῇ μονῇ τῶν Καλλιστράτου.

Ἤκμασεν ὁ Αὐξέντιος ἐπὶ Θεοδοσίου Β', ἐκ Συρίας ἐλθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν τῷ 442, καὶ ἐμόνασεν ἐν τοις βιθυνικοῖς ὄρεσιν Ὀξείᾳ καὶ Σκῶπα, ἀποθανὼν περὶ τὰ 470-472[56]. Τὴν σύναξιν ἑτέλει ἡ μονὴ τῶν Καλλιστράτου, ἥτις ἔκειτο ἐντὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἄγνωστον ποῦ, καὶ ἐσώζετο ἐπὶ Ἡρακλείου καὶ ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ Β' τοῦ Ῥινοτμήτου, ὑπὸ δὲ Κωνσταντίνου τοῦ Κοπρωνύμου εἰς στρατῶνα μεταβληθεῖσα φαίνεται ὅτι ἀνῳκοδομήθη, διότι ἀναφέρεται ἐν τῇ Ζ' οἰκουμενικῇ Συνόδῳ[57].

Ὁ ῥῶσσος περιηγητὴς ἢ μᾶλλον μυθογράφος Ἀντώνιος λέγει ὅτι εἶδεν ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀναστάσεως τὸν τάφον *Αὐξεντίου τοῦ βιώσαντος ἐπὶ τοῦ βουνοῦ μετὰ Στεφάνου τοῦ νέου*, σῳζόμενον δῆθεν κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΒ' αἰῶνος[58].

§

15. Ὀνησίμου τοῦ ἀποστόλου.

Ναὸς ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἀποστόλου τούτου ἀναφέρεται σῳζόμενος ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ τὸν Ι' αἰῶνα, κατὰ τὴν ἀπὸ τοῦ Ξηρολόφου πρὸς τὸ Ἐξωκιόνιον ὁδὸν κείμενος[59].

* * *

Σύναξις ἐν τοῖς Διακονίσσης τοῦ ἁγίου ἀποστόλου καὶ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου.

Ἡ μνήμη παρὰ τῷ Σταυρονικητηνῷ Συναξαριστῇ.

Τὸν ναὸν τῆς Θεοτόκου τὰ Διακονίσσης ὁ ἰατρὸς Mordtmann θέλει κείμενον ὅπου νῦν τὸ Καλενδερ-χανὲ-δζαμί[60]. Πιθανῶς εὐκτήριόν τι τοῦ ναοῦ τούτου ἦν ἀφιερωμένον εἰς Ἰωάννην τὸν Θεολόγον, ἢ ἡ σύναξις ἐτελεῖτο τῇ 15 τοῦ φεβρουαρίου μηνὸς ἕνεκα θαύματός τινος αὐτόσε γενομένου.

§

16. Παμφίλου (ἢ ΠαμφΙΟΥ), Οὐάλεντος καὶ τῶν σὺν αὐτοῖς. Ἡ σύναξις ἐν τῇ ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ.

Ἐν Εὐαγγελίῳ μεμβρανίνῳ τῆς μονῆς Σταυρονικήτα, γραφέντι κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα, σημειοῦται οὕτως ἡ μνήμη «Τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος ΠαμφΥλου ἐπισκόπου Καισαρείας». Ἴσως ἐξ ἀπροσεξίας.

* * *

16. Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Φλαβιανοῦ ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως.

Παρὰ τῷ Βασιλειανῷ λεγομένῳ Μηνολογίῳ ἡ μνήμη τῇ 17 τοῦ μηνός.

Παρὰ τῷ ὑπ' ἀριθ. 426 Εὐαγγελίῳ τῇ 18.

Ἱεράτευσεν ὁ Φλαβιανὸς κατὰ τὰ ἔτη 447-449. Προσβληθεὶς ἀγρίως ὑπὸ τῶν τῇ αἱρέσει τοῦ Εὐτυχοῦς προσκειμένων, ἀπεβίωσεν ἐκ τῆς προσβολῆς τῇ 11 αὐγούστου 449. Κατ' αἴτησιν τῆς εὐσεβοῦς Πουλχερίας, τὸ τοῦ Φλαβιανοῦ λείψανον ἀνακομισθὲν ἐξ Ἐφέσου, τῷ 450 ἔτει[61], ἀπετέθη ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων. Ἴσως εἰσήχθη τὸ λείψανον εἰς Κωνσταντινούπολιν τῇ 17 φεβρουαρίου, τοῦ 451 μᾶλλον[62].

---

55. Nilles, Calendarium· τόμ. Α', σελ. 102.

56. Τυπικὸν τῆς μονῆς Αὐξεντίου· σελ. 7-9.

57. Νικηφόρος πατριάρχης· Βόννης, σελ. 43. Θεοφ. Α', 564, 685. Δουκαγγίου Const. Christ. σελ. 107, XIX. Δείκνυται δ' ὅμως ἡ μονὴ τῶν Καλλιστράτου σῳζομένη καὶ κατὰ τὸν Ι' αἰῶνα, εἰς ὃν ἀναφέρεται σφραγὶς *Νικολάου καθηγουμένου τῶν Καλλιστράτου*. Schlumberger, Sigillographie de l'Empire Byzantin. Paris, 1884, σελ. 135.

58. Ποικίλη Στοά· Ἡμερολόγιον τοῦ 1884, ἐν Ἀθήναις, σελ. 359, κατὰ τὴν κριτικὴν ἐν τῷ Ἡμερολογίῳ τούτῳ σημείωσιν τοῦ Α. Γ. Πασπάτη, παρατηροῦντος ὀρθῶς ὅτι ἐν ὅλῃ τῇ βίβλῳ τοῦ Ἀντωνίου καταφαίνεται λαμπρῶς ἡ ἐπιπολαιότης τοῦ ῥώσσου περιηγητοῦ. Ποικίλης Στοᾶς σ. 262.

59. Πορφυρογεννήτου, Ἔκθ. βασ. τάξεως· σελ. 100.

60. Esquisse topogr. σελ. 70, § 124· βλ. καὶ τὸν συνημμένον πίνακα τῆς Κων/πόλεως ὑπὸ J. Mordtmann. Περὶ δὲ τοῦ Καλενδερχανὲ δζαμὶ ὁ Πασπάτης ἀγνοεῖ· παρατίθησι δὲ ἐν σελ. 351 τὴν εἰκονογραφίαν τοῦ τεμένους.

61. Θεοφ. Α', σελ. 157.

62. βλ. περὶ Φλαβιανοῦ τοὺς Πατριαρχικούς μου Πίνα-

ζ

17. Τῶν ἐν εὐσεβεῖ τῇ μνήμῃ γενομένων βασιλέων Μαρκιανοῦ καὶ Πουλχερίας. Τελεῖται δ' ἡ αὐτῶν σύναξις ἐν τῇ ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ.

Ὅτε ἐστέφθη ὁ Μαρκιανὸς (25 αὐγούστου 450) ἦν γέρων, ἐπ' εὐλαβείᾳ καὶ σωφροσύνῃ διαπρέπων, διὸ καὶ ἐξελέξατο αὐτὸν ὡς σύζυγον, κατὰ τὸ φαινόμενον, ἡ παρθένος Πουλχερία. Τὸν Μαρκιανὸν ὁ Εὐάγριος λέγει «φοβερὸν οὐκ ἐν τῷ τιμωρεῖσθαι, ἀλλ' ἐν τῷ τιμωρήσεσθαι»[63]. Τὰ ἔτη τῆς ἡγεμονίας αὐτοῦ λέγει ὁ Θεοφάνης «χρυσᾷ τῇ τοῦ βασιλέως χρηστότητι, γαλήνης [ἐπὶ] πάντα τὰ πράγματα ἐπικεχυμένης»[64]. Ἐκώλυε πᾶσαν δωροδοκίαν. Ἔγραψε σὺν ἅμα τῇ Πουλχερίᾳ «Λέοντι πάπᾳ Ῥώμης πᾶσαν αὐτῷ αὐθεντίαν παρέχοντες, (ὃς) ἔγραψε πρὸς τὴν ἐλπιζομένην ἐν Νικαίᾳ γενέσθαι Σύνοδον θαυμασίαν ἐπιστολήν»[65]. Ἀπεβίωσεν ὁ Μαρκιανὸς 26 ἰανουαρίου 457, ἢ κατὰ Θεοφάνη 30 ἀπριλίου, καὶ ἐτάφη ἐν Ἁγίοις Ἀποστόλοις[66].

* * *

17. Θεοδώρου τοῦ τήρωνος. Τελεῖται δὲ ἡ αὐτοῦ σύναξις ἐν τῷ ἁγιωτάτῳ αὐτοῦ μαρτυρείῳ τῷ ὄντι ἐν τοῖς Φωρακίου τῷ σαββάτῳ τῆς πρώτης τῶν νηστειῶν ἑβδομάδος.

Ἤθλησε τῇ 17 φεβρουαρίου 306.

Ἐκ τῶν περὶ «συνάξεως» γραφομένων μανθάνομεν ὅτι ἐν τοῖς Σφωρακίου ἦν καὶ ναός, οὐ μακρὰν τῆς ἁγίας Σοφίας, οὐχὶ δὲ κατὰ τὸ Βερᾶ-μεϊδὰν τῆς σήμερον, τιμώμενος ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Θεοδώρου τοῦ τήρωνος. Ὁ ναὸς ἀναφέρεται τῷ 513[67]. Ἐπειδὴ δ' ὁ Σφωράκιος ἦν ὕπατος τῆς Νέας Ῥώμης τῷ 451-452[68], ὁ ναὸς ἠγέρθη μετὰ τὰ μέσα τοῦ Ε' αἰῶνος. Ἀμρίβολον ὅμως ἂν αὐτὸς ᾖ ὁ ἅγιος Θεόδωρος ὁ Φανερωτὴς, ὡς νομίζει ὁ Πασπάτης[69], διότι ἡ μόνη καὶ ἀρχαιοτέρα μαρτυρία, ἣν γινώσκω, ἡ κατὰ τὸ συναξάριον Ἰωσὴφ τοῦ ὑμνογράφου ἥκιστα παραδείκνυσιν ἡμῖν τὸν τόπον τοῦ Φανερωτοῦ, εἰς ὃν οἱ ἀπολλύντες τι προσέφευγον ζητοῦντες τὴν φανέρωσιν αὐτοῦ[70].

Πλὴν τοῦ ναοῦ τούτου εἰσὶ γνωστοὶ ναοὶ ἐπ' ὀνόματι Θεοδώρου ἢ Θεοδώρων 2) ὁ ἐν τῷ παλατίῳ «ἐν τῷ πρὸς ἀνατολὴν ἀριστερῷ μέρει τοῦ Χρυσοτρικλίνου», ὅπου ἀπετίθετο ὁ τίμιος Σταυρὸς τῇ 13 αὐγούστου μένων μίαν νύκτα, μετὰ τὴν περὶ τὰ τείχη τῆς πόλεως πρόοδον[71]. 3) εὐκτήριον τὸ παρὰ τὴν πρώτην τοῦ πραιτωρίου πύλην, ἀναφερόμενον κατὰ τὰ μέσα τοῦ Η' αἰῶνος[72]. 4) ὁ παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς δημοτικὸς ναὸς τοῦ ἁγίου Θεοδώρου τοῦ Βαθέως Ῥάκος, κείμενος μὲν «πρὸ τῆς πόλεως ἐν χώρῳ καλουμένῳ Ῥησίῳ», ἀνεγερθεὶς δ' ἐκ βάθρων ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ Α' πρὸ τοῦ 527[73]. Πιθανῶς ἦν ὁ ναὸς οὗτος ὁ τῆς μονῆς, ἥτις ἔκειτο ἐν τῷ Ῥηγίῳ, ἢ καθ' ἑτέραν ἀφήγησιν «πλησίον τοῦ Ῥηγίου», ὅπου ἐνέκλεισαν Μάξιμον τὸν Ὁμολογητήν[74]. Ὁ ναὸς οὗτος τοῦ ἁγίου Θεοδώρου, ἐσῴζετο καὶ ἐν ἀρχαῖς τοῦ ΙΑ' αἰῶνος, ὅτε πολλοὶ τῶν τῆς πόλεως κατοίκων ἐφοίτων καθ' ἑκάστην, ἕνεκεν εὐλαβείας· «ὀπηνίκα δ' ἡ κυριακὴ παρῆν, πάνδημον οἱ εὐσεβεῖς ἐποιοῦντο τὴν πρὸς τὸ ἱερὸν τοῦτο τέμενος ἔλευσιν, παννύχιοί τε καὶ παννημέριοι κύκλῳ τε καὶ κατὰ τὸν πρόδομον καὶ ὀπισθόδομον τοῦ νεὼ προσμένοντες»[75]. Πάντως ἐν τῇ μονῇ ταύτῃ πολὺν διέμεινε χρόνον Εὐθύμιος ὁ σύγκελλος περὶ τὰ τέλη τοῦ Θ' αἰῶνος· τοῦτο λέγω διότι τὸν Εὐθύμιον τοῦτον ὁ βιογράφος αὐτοῦ παρίστησιν εἰς τὸν Ἅγιον Θεόδωρον μεταπεμπόμενον «ἅπαντας τοὺς πλησιοχωροῦντας μοναχοὺς, τοὺς ἐν τῇ Πηγῇ τῆς Θεομήτορος καὶ τοὺς τῆς τοῦ Ἀβραμίου μονῆς», καὶ διότι, προκειμένου λόγου περὶ τῆς εἰς τὴν μονὴν ταύτην μεταβάσεως, *ἐξῆλθε* γράφει πάντοτε[76] διὰ τὸ κεῖσθαι ἔξω τῶν τει-

---

κας· σελ. 185-188. Κατὰ τὸ λεγόμενον Βασιλειανὸν Μηνολόγιον, ὁ Φλαβιανὸς ἀπέθανεν ἐν ὑπερορίᾳ.

63. Ἐκκλησ. Ἱστορ. βιβλ. Β', κεφ. α' καὶ η'.

64. Θεοφ. Α', σελ. 159, 163, 167, 169.

65. Θεοδ. Ἀναγνώστου Ἐκκλ. Ἱστορ. Α', 2, 3, 6, 7.

66. ὁ Θεόδωρος Ἀναγνώστης αὐτόθι ὁρίζει τὴν 26 ἰανουαρίου, ὡς καὶ τὸ Πασχάλιον Χρονικόν· σελ. 592.

67. Θεοφ. Α', σελ. 245.

68. Πασχάλιον Χρον. σελ. 590.

69. Βυζαντ. Μελέται· σελ. 316.

70. συναξάρ. Ἰωσήφ· Migne, τόμ. ΡΕ', στήλη 933.

71. Πορφυρογ. Ἔκθεσις· σελ. 522 καὶ 540.

72. Στεφάνου τοῦ νέου βίος, ὑπὸ Στεφάνου διακόνου· Migne. Ρ', 1176.

73. Προκοπίου, Περὶ κτισμάτων· σελ. 190.

74. Μαξίμου βίος· καὶ περὶ τῶν πραχθέντων ἐν Βιζύῃ κτλ. Migne, τόμ. γ', στ. 101 καὶ 161.

75. Ἄννα Κομνηνή· τόμ. Α', σελ. 393.

76. Εὐθυμίου βίος· σελ. 9, 11 (στίχῳ 19), 12 (στίχῳ 17), 14 (στίχῳ 30) καὶ 17 (στίχῳ 7-9).

χῶν. Τὸν ναὸν τοῦτον ὁ Σκαρλᾶτος Βυζάντιος τίθησιν ὅπου νῦν τὸ αὐτοκρατορικὸν ὑφασματουργεῖον κατὰ τὸ Μακροχῶρι, τὰς δὲ πηγὰς τοῦ Βαθέως Ῥύακος νομίζει ὑπαρχούσας εἰς τὰς περὶ τὸ χωρίον Λύτρας δασυδένδρους κοιλάδας «τὰς ὁποίας φαίνεται ὅτι ὀνομάζει ἡ Ἄννα Βαθὺν Ῥύακα»[77]. Πολὺ πιθανῶς ἡ μονὴ τοῦ ἁγίου Θεοδώρου τοῦ Βαθέως Ῥύακος ἐπεῖχε τὸν τόπον, ὅπου κεῖται σήμερον τὸ ἁγίασμα τῆς ἁγίας Παρασκευῆς τὸ κοινῶς λεγόμενον Τσομπὰν-ἁγιασμασί[78]. 5) ὁ τῆς μονῆς τοῦ Κυπριανοῦ, ἣν ἐπ' ὀνόματι τῶν ἁγίων Θεοδώρων ἔκτισε Κυπριανὸς ὁ Θεσσαλονικεύς, ἐλθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΕ' αἰῶνος· «ἐπονομαζομένην τοῦ Κυπριανοῦ»[79]. 6) οἱ φερόμενοι παρὰ τοῖς παραδοξογράφοις ναοὶ τοῦ ἁγίου Θεοδώρου τὰ *Κλαυδίου* καὶ τὰ *Καρβουνάρια* χρήζουσι πολλῆς ἐρεύνης· τὸν μὲν πρῶτον ναὸν οἱ μυθολόγοι λέγουσιν ὅτι ἀνήγειρεν ἡ ἰσαπόστολος Ἑλένη εἰς τὰ Ψαμμαθεῖα, τοῦ Κλαυδίου πατρικίου γενομένου κατὰ τοὺς χρόνους Βασιλίσκου καὶ παλάτιον ἐκεῖ δῆθεν ἐγείραντος· τὸν δὲ δεύτερον, ὅτι κατὰ τὴν βασιλείαν Λέοντος τοῦ Θρᾳκὸς ἔκτισεν Ἰλαρίων ὁ πατρίκιος[80]. Πᾶσαν περὶ τοῦ καθορισμοῦ τῶν Καρβουναρίων γνώμην εἶπερ ἔκειτο παρὰ τὸ Βεφᾶ-μεϊδὰν τῆς σήμερον, ἢ ἄλλοῦ, νομίζω παρακεκινδυνευμένην.

Ναὸς ἁγίου Θεοδώρου ὁ ἐν τῷ Τενέτρῳ, ὁ κτισθεὶς ὑπὸ Μαρκιανοῦ τοῦ πρεσβυτέρου καὶ οἰκονόμου καὶ ἀναφερόμενος ἐν τῇ ἀνεκδότῳ αὐτοῦ βιογραφίᾳ, ἀγνοῶ εἶπερ ἔκειτο ἐν τοῖς πέριξ τῆς Κων/πόλεως χωρίοις ἢ μακρὰν αὐτῆς.

Οἱ ἐν τῇ ἐπὶ Μηνᾶ συνόδῳ καὶ ἐν τῷ λιβέλλῳ τῷ πρὸς Ὁρμίσδαν ὑπογραφόμενοι μοναχοὶ 1) μονῆς *τῶν Θεοδώρου ἐν τῇ Πέτρᾳ*, 2) μονῆς τῶν Θεοδώρου καὶ 3) τρίτης ἐπὶ τῷ αὐτῷ ὀνόματι γνωριζομένης, ἐπεγράφησαν ὑπὸ τοῦ Δουκαγγίου[81] εἰς ὄνομα τῶν ἁγίων Θεοδώρων (Τήρωνος; Στρατηλάτου;) — Ὁ ὑπὸ Νικηφόρου πατριάρχου (2 ἰουνίου) κτισθεὶς ἄγνωστον ποῦ ἔκειτο.

77. «Κωνσταντινούπολις» τόμ. Α', ἐν σελ. 320-321, ἔνθα τὰ περὶ Βαθέως Ῥύακος καὶ ναοῦ γράφονται ἐπιπολαίως. Ποῦ δὲ εὗρε παρὰ τὰς Λύτρας ὁ Βυζάντιος κοιλάδας δασυδένδρους, ἀπορῶ.

78. Λίθοι καὶ Κεράμια, σελ. 62, σημ. 79.

79. Φραντζῆ Χρονικόν σελ. 140.

80. Banduri, Imp. Or. σελ. 16, 42, 43.

81. Const. Christ. σελ. 112, στ. β'.

* * *

17. Ἡ εὕρεσις τῶν λειψάνων τοῦ ἁγίου Μηνᾶ τοῦ καλλικελάδου.

Εὑρέθησαν, ὡς φαίνεται, ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐπὶ Μαρκιανοῦ (450-457)[82].

§

18. Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Λέοντος πάπα Ῥώμης. Ἡ δὲ τούτου σύναξις τελεῖται ἐν τῇ ἁγιωτάτῃ μεγ. ἐκκλησίᾳ[83].

Ἀνὴρ μεγάλης ἀρετῆς ὁ Λέων ὑπεστήριξε τοὺς ὀρθοδόξους ἐν τῇ Δ' οἰκουμενικῇ Συνόδῳ, ἥτις ὠνόμασε *στήλην ὀρθοδοξίας* τὴν θαυμασίαν ἐπιστολὴν τοῦ ἱεροῦ ἀνδρὸς περὶ τῶν ἐν Χριστῷ δύο φύσεων[84].

* * *

18. Μνήμη τῶν ὁσίων πατέρων ἡμῶν καὶ ἀρχιεπισκόπων Κωνσταντινουπόλεως Θωμᾶ, καὶ Ἰωάννου τοῦ νηστευτοῦ.

Τὴν μνήμην ἀναφέρει ὁ τοῦ Σταυρονικήτα Συναξαριστής, ὅστις ὅμως ἀναγράφει μνήμην τοῦ Νηστευτοῦ καὶ τῇ 2 σεπτεμβρίου σὺν τῇ τοῦ Παύλου τοῦ νέου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως.

§

19. Ῥαβουλᾶ τοῦ ὁσίου.

Γεννηθεὶς ἐν Σαμοσάτοις, ἐγίνετο μοναχὸς ἐν ἡλικίᾳ νεαρᾷ, μετέβη εἰς Φοινίκην, καὶ, συνδρομῇ τοῦ αὐτοκράτορος Ζήνωνος, ἵδρυσεν ἐκεῖσε μοναστήριον καὶ ἐκήρυττε τὸν χριστιανισμὸν ἅμα. Κατὰ τὰ τελευταῖα τοῦ Ζήνωνος ἔτη ἐλθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν, τῇ συνδρομῇ Ἀναστασίου τοῦ Θρᾳκὸς τοῦ αὐτοκράτορος, ἵδρυσε τὴν ἐπώνυμον αὐτῷ μονήν, τοῦ Ῥαβουλᾶ. Ἔζη καὶ ἐπὶ τοῦ Α' Ἰουστινιανοῦ, ἀπέθανε δ' ὀγδοηκοντούτης[85].

82. Ἴδε τὸν Συναξαριστὴν τοῦ Θαυμασίου Νικοδήμου τοῦ τόσον εὐχερῶς ἐπιλανθανομένου ἑαυτοῦ· διότι γράφει μὲν εἰς τὴν 17 φεβρουαρίου ὅτι τῷ 450 εὑρέθησαν τὰ λείψανα καὶ ὅτι ἀφ' οὗ χρόνου ἐτέθησαν ὑπὸ γῆν «εἶχον παρέλθει 400 ἔτη», ἔγραψε δὲ εἰς τὴν 10 δεκεμβρίου μηνὸς ὅτι ὁ ἅγιος οὗτος Μηνᾶς ἦν ἐν ἔτει 235!!!

83. τοῦτο κατὰ τὸν τοῦ Σταυρονικήτα Συναξαριστήν.

84. ταῦτα παρὰ τῷ λεγομένῳ Βασιλειανῷ Μηνολογίῳ.

85. βιογραφία σύντομος παρὰ τῷ Συναξαριστῇ.

Ἡ μονὴ αὐτοῦ ἔκειτο πλησίον τῆς πύλης τοῦ ἁγίου Ῥωμανοῦ (τανῦν Τὸπ-καπού)[86].

§

21. Ὁ ἅγιος Ἰωάννης πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ὁ ἀπὸ σχολαστικῶν ἐν εἰρήνῃ τελειοῦται.

Ἐχειροτονήθη τῇ 15 ἀπριλίου 565 καὶ ἀπέθανε τῇ 31 αὐγούστου 577 κατὰ Θεοφάνην. Γεννηθεὶς ἐν τῇ κώμῃ Σιρίμιος, ἔξω τῆς Ἀντιοχείας τῆς Συρίας, ἐγένετο δικηγόρος, εἶτα δὲ κληρικός, καὶ διέμενεν ἐν Κωνσταντινουπόλει ὡς ἐπίτροπος τοῦ πατριάρχου Ἀντιοχείας, ὅτε ἐψηφίσθη πατριάρχης[87].

§

22. Μνήμη τῶν εὑρεθέντων ἁγίων λειψάνων τῶν ἁγίων μαρτύρων τῶν ἐν τοῖς Εὐγενίου, ἅτινα εὑρέθησαν ἐν τοῖς χρόνοις Ἀρκαδίου.

Τὰ γραφόμενα περὶ τῶν λειψάνων τούτων ἔν τε χειρογράφοις Συναξαρισταῖς καὶ παρὰ τῷ Μαργουνίῳ, καὶ παρὰ τῷ Νικοδήμῳ, εἰσὶ σκοτειναί, συμφύροντα χρονολογίας, καθὸ ἀναφέροντα Θωμᾶν πατριάρχην ἐπὶ Ἀρκαδίου (γραπτέον Ἡρακλείου), καὶ μετὰ παρέλευσιν πολλῶν χρόνων ἀνακάλυψιν λειψάνων Ἀνδρονίκου καὶ Ἰουνίας ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ. Ἐν τούτοις ὁ Συναξαριστὴς τοῦ Σταυρονικήτα γράφει· « Θωμᾶ τοῦ ἁγιωτάτου τὸν θρόνον ἰθύνοντος Κωνσταντινουπόλεως, εὑρέθησαν τὰ ἅγια λείψανα κείμενα ὑπὸ τὴν γῆν· μετὰ δὲ παρολκὴν χρόνων πολλῶν, ἐκ θείας τινὸς ἐμφανείας ἀπεκαλύφθη ἀνδρί τινι Νικολάῳ κληρικῷ καὶ καλλιγράφῳ εἶναι τὰ λείψανά τινα ἐκ τῶν πολλῶν Ἀνδρονίκου καὶ Ἰουνίας, ὧν ὁ θεῖος ἀπόστολος μέμνηται ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολῇ ». Ἴσως ἐπὶ Θωμᾶ μὲν εὑρέθησαν, ἀλλ' οὐκ ἦν γνωστὸν εἰς τίνα ἀνῆκον· χρόνου δὲ παρελθόντος ἐγνώσθη ἐκ θείας ἀποκαλύψεως ὅτι ἦσαν Ἀνδρονίκου καὶ Ἰουνίας.

* * *

22. Ἀθανασίου ὁμολογητοῦ τοῦ ἐν τῷ Παυλοπετρίῳ.

Ἤκμασε κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ Θ' αἰῶνος, ἀποθανὼν πρὸ τοῦ Μιχαὴλ ἐπισκόπου Συνάδων[88]. Ἐγένετο μοναχὸς τῆς ἐν τῷ Παυλοπετρίῳ μονῆς, ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Νικομηδείας κειμένης μεταξὺ τῶν χωρίων Παντειχίου καὶ Τούζλων[89]. Φίλος Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου καὶ Ἰωάννου ἡγουμένου τῆς τῶν Καθαρῶν μονῆς, ὑπερήσπισε σὺν ἐκείνοις τὸ δόγμα τῆς σχετικῆς τῶν ἁγίων Εἰκόνων προσκυνήσεως. Εὐχαριστοῦντες δὲ « Πασχαλίῳ ἀποστολικῷ πάπᾳ » τῷ 818 οἱ σύντρεις ἐφ' οἷς ὑπὲρ αὐτῶν πασχόντων εἶπεν, ἀνεκήρυττον αὐτὸν μετ' εὐλαβείας *πηγὴν ἐξ ἀρχῆς τῆς ὀρθοδοξίας ὡς ἀληθῶς ἀθόλωτον καὶ ἀκαπήλευτον, καὶ πάσης αἱρετικῆς ζιζάνης ἀνῳκισμένον εὔδιον λιμένα τῆς Ἐκκλησίας*[90].

* * *

22. Θωμᾶ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως.

Φαίνεται ὢν ὁ πρῶτος Θωμᾶς ὁ τὴν 23 ἰανουαρίου 607 χειροτονηθείς, πρώην διάκονος τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ σακελλάριος τοῦ πατριάρχου Κυριακοῦ[91]. Ἀπεβίωσε τῇ 20 μαρτίου 610 καὶ ἐκηδεύθη τῇ 22 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἐν ἡμέρᾳ κυριακῇ[92]. Ὁ τοῦ Νικοδήμου Συναξαριστὴς τίθησι τὴν μνήμην τοῦ Θωμᾶ πρώτου τὴν 21 μαρτίου· τὸ Βασιλειανὸν Μηνολόγιον τὴν 20. Ἀρχαιότερα χειρόγραφα: τοῦ μὲν Θ' αἰῶνος ὁρίζει τὴν μνήμην τῇ 22 φεβρουαρίου, τοῦ δὲ ΙΑ' αἰῶνος ἀναφέρει αὐτὴν τῇ 15 μαρτίου[93].

§

23. Πολυκάρπου ἱερομάρτυρος ἐπισκόπου Σμύρνης. Ἡ σύναξις ἐν τῇ ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ[94].

Ἤθλησε τῇ 23 φεβρουαρίου 167.

---

86. Ἐγκώμιον εἰς Βάραν. Μαυρογορδάτειος Βιβλιοθήκη: Ἀνέκδοτα ἑλληνικά· σελ. 42.

87. Πατριαρχ. Πίνακες· σελ. 230-231.

88. Θεοδώρου Στουδίτου ἐπιστολὴ Ἀντωνίῳ ἐπισκόπῳ· Migne, τόμ. γΘ', στήλη 1629.

89. Μ. Ι. Γεδεών, Ἀκρίτας καὶ Τοῦζλα· σελ. 24.

90. Στουδίτου ἐπιστολαί· Migne, γΘ', 1157. Ἀλλὰ καὶ τὸν Ἱεροσολύμων πατριάρχην *πρῶτον* γράφει καὶ κηρύττει *πατριαρχῶν* ὁ Στουδίτης, *κἂν πεντάζοι τὸν ἀριθμόν*. Migne, αὐτόθι, 1161.

91. Πατριαρχ. Πίνακες· σ. 237. Πασχ. Χρον. σ. 697.

92. Πασχαλ. Χρον. σελ. 699. Τῷ Χρονικῷ τούτῳ πιστεύομεν μᾶλλον ἢ τῷ Θεοφάνει, μεταφέροντι τὴν ἡμέραν τῆς ἐκλογῆς τοῦ πατριάρχου Θωμᾶ εἰς τὴν 11 ὀκτωβρίου 607. Θεοφ. Α', 454.

93. Ἱεροσολ. Βιβλιοθήκη· τόμ. Β', σελ. 370, 472.

94. Ἴδε περὶ τοῦ βίου καὶ τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ ἐν τόμῳ Α' τῆς τοῦ Κοντογόνου Πατρολογίας, σελ. 116-131.

§

24. **Ἡ πρώτη καὶ δευτέρα εὕρεσις τῆς τιμίας κεφαλῆς τοῦ Προδρόμου. Ἡ σύναξις ἐν τῷ ἁγιωτάτῳ αὐτοῦ μαρτυρείῳ τῷ ὄντι ἐν τοῖς Ῥωρακίου.**

Περὶ τῶν λειψάνων τοῦ τιμίου Προδρόμου ἐγένετο λόγος τῇ 7 ἰανουαρίου ἐν τῷ ἱστορικῷ λόγῳ Θεοδώρου τοῦ Δαφνοπάτου· τὰ περὶ τῶν εὑρέσεων ὅμως τῆς κεφαλῆς γραφόμενα χρῄζουσι πολλῆς μελέτης. Κατὰ τὸ Πασχάλιον Χρονικόν, τῷ 362 οἱ εἰδωλολάτραι, ἐπὶ Ἰουλιανοῦ Παραβάτου, τὰ λείψανα τοῦ τιμίου Προδρόμου «ἐν Σεβαστῇ τῇ πόλει κείμενα ἀνορύξαντες διεσκόρπισαν»[95]· τῷ 391 Θεοδόσιος ὁ μέγας μετεκόμισε τὴν τιμίαν κεφαλὴν ἐκ Κυζίκου εἰς Χαλκηδόνα, ἔνθα καὶ ἔμεινεν ἐπί τινα χρόνον ἄχρις οὗ συνετελέσθη ὁ ναός, ὃν ὁ Θεοδόσιος ἤγειρεν ἐν τῷ Ἑβδόμῳ ἐπ' ὀνόματι δῆθεν τοῦ τιμίου Προδρόμου, ἐν αὐτῷ δ' ἀπέθετο καὶ τὴν τιμίαν κεφαλὴν τῇ 16 ἢ 17 φεβρουαρίου 392. Κατὰ τὸν ἐν χρήσει Συναξαριστήν, ἐπὶ Οὐαλεντιανοῦ δῆθεν τῷ 431 εὑρεθεῖσα μετεκομίσθη εἰς Ἔμεσαν ὑπὸ τοῦ ταύτης ἐπισκόπου Οὐρανίου. Ἀλλ' ἀπὸ τοῦ Ἑρμείου μανθάνομεν ὅτι αὕτη σῳζομένη παρὰ μοναχοῖς, ὀπαδοῖς τῆς αἱρέσεως τοῦ Μακεδονίου, κατὰ διαταγὴν Οὐάλεντος τοῦ αὐτοκράτορος, ἐκομίσθη εἰς Κωνσταντινούπολιν ὑπὸ Μαρδονίου ἀρχιευνούχου· ἀλλ' αἱ σύρουσαι τὴν ἅμαξαν ἡμίονοι ἐστάθησαν ἐν Παντειχίῳ τῆς Βιθυνίας μὴ θελήσασαι 'να προχωρήσωσι· τότε δ' ἀπετέθη ἡ τιμία κεφαλὴ ἐν τῇ κώμῃ Κοσιλάου, οὔσῃ κτῆμα τοῦ Μαρδονίου, ἔνθα ἔμενεν ἡ μακεδονιανὴ τὴν αἵρεσιν μοναχὴ Ματρῶνα, γυνὴ σεμνή, ὑπηρετοῦσα τῷ τιμίῳ λειψάνῳ μέχρι τελευτῆς αὐτῆς καὶ προϊσταμένη μοναχῶν ὁμορρονουσῶν αὐτῇ. Βικέντιος ὁ πρεσβύτερος, τὴν αἵρεσιν μακεδονιανός, προσῆλθε τῇ τῶν ὀρθοδόξων Ἐκκλησίᾳ ὑπηρετῶν καὶ αὐτὸς τῇ τιμίᾳ κεφαλῇ, ἣν ὁ μέγας Θεοδόσιος ἐκ Παντειχίου λαβὼν καὶ τῇ ἀλουργίδι περιβαλὼν ἀνεκόμισεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐν τῷ Ἑβδόμῳ «μέγαν καὶ περικαλλέστατον ἐνθάδε τῷ *Θεῷ ναὸν ἐγείρας*»[96]. Ἐν τούτοις ἀναφέρεται ὅτι τῷ 458 «μηνὶ περιτίῳ πρὸ ιϐ' καλανδῶν μαρτίων τῇ μέσῃ ἑβδομάδι τῶν νηστειῶν» εὑρέθη ἡ τιμία κεφαλὴ ἐν τῇ Ἐμέσῃ[97]· γνωστὸν δ' ἐστὶν ὅτι τῷ 760 «μετετέθη ἡ κάρα τοῦ Προδρόμου ἐκ τῆς μονῆς τοῦ Σπηλαίου εἰς τὸν ναὸν αὐτοῦ κατὰ τὴν Ἐμεσηνῶν πόλιν»[98]· καὶ ὅτι ἐν τῇ πόλει ταύτῃ φυλαττομένη μέχρι τῶν μέσων τοῦ Θ' αἰῶνος ἀνεκομίσθη καὶ πάλιν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπὶ Μιχαὴλ υἱοῦ Θεοφίλου καὶ Ἰγνατίου τοῦ πατριάρχου. Ἄγνωστον ποῦ κατετέθη τότε. Ἡ μετακομιδὴ αὕτη δῆθεν ἐστὶν ἡ κατὰ τὴν 24 τούτου τοῦ μηνὸς ἑορταζομένη, κατὰ τὸ Βασιλειανὸν λεγόμενον Μηνολόγιον.

Κατὰ τὸν Ἑρμείαν ἄρα, τὸν ἐν τῷ Ἑβδόμῳ ναὸν ἀφιέρωσεν ὁ Μ. Θεοδόσιος οὐχὶ εἰς τὸν Πρόδρομον, ἀλλ' εἰς τὴν θεότητα. Ὁ ἐμβρόντητος Κωδινὸς λέγει ὅτι Θεοδόσιος ὁ Μ. ἀπέθετο τὴν τιμίαν κεφαλὴν ἐν τῷ ναῷ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου ἐν τῷ Ἑβδόμῳ, ὕστερον δὲ διὰ Ῥουφίνου τοῦ μαγίστρου ἔκτισε ναὸν ἐπ' ὀνόματι τοῦ Προδρόμου[99]. Δέον ὅμως 'να πιστεύσωμεν ὅτι ἡ ἀληθὴς ἱστορία τοῦ ναοῦ τοῦ Βαπτιστοῦ ἄρχεται ἀπὸ Ἰουστινιανοῦ τοῦ Α', ὡς εἰς τὴν 7 ἰανουαρίου γράφεται.

Περί τινων **λειψάνων τοῦ Προδρόμου** εὑρίσκομεν εἰδήσεις παρά τισι τῶν χρονογράφων. Τῷ 968 Νικηφόρος ὁ Φωκᾶς εὑρὼν ἐν Ἐδέσσῃ τῆς Μεσοποταμίας «βόστρυχον τοῦ βαπτιστοῦ Ἰωάννου αἵματι πεφυρμένον» ἐκόμισεν εἰς Κωνσταντινούπολιν[100]· πέντε δὲ ἔτη πρότερον ἐκόμισεν ἐκ Βερροίας τῆς Συρίας (Χαλεπίου), περὶ τὸν ἀπρίλιον τοῦ 963, μέρος τοῦ ἱματίου τοῦ τιμίου Προδρόμου[101]· καθ' ἑτέραν δὲ μαρτυρίαν, ὁ Φωκᾶς εὗρεν ἐν Κρήτῃ παρά τινι ἱερεῖ «τὸ ἔνδυμα τοῦ προφήτου ἐκ τριχῶν καμήλου τυγχάνον καὶ περὶ τὸν τράχηλον ἠμαγμένον»[102].

§

25. Ταρασίου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως. Ἡ σύναξις ἐν τῇ ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ.

---

95. Πασχαλ. Χρον. σελ. 546.

96. Πασχαλ. Χρον. σελ. 564. Σωζόμ. Ἐκκλησ. Ἱστ. Ζ', κα'.

97. Πασχαλ. Χρον. σελ. 591.

98. Θεοφ. Α', σελ. 665.

99. Banduri, Imp. Or. σελ. 49.

100. Ζωναρᾶς, βιϐλ. ΙϚ', κεφ. 25 (ἐκδόσ. Δινδορφίου, τόμ. Δ', σελ. 81). Πρϐλ. Λέοντα Διάκονον· σελ. 71.

101. Κεδρηνός· τόμ. Β', σελ. 345.

102. Δουκαγγίου σημειώσεις εἰς Ζωναρᾶν. Δινδορφίου τόμ. ΣΤ', σελ. 164. Μνεία τούτου τὸ πρῶτον ἐν βιογραφίᾳ γίνεται Νείλου τοῦ νέου (1005). Migne, τόμ. ΡΚ', στήλη 121.

Ἐχειροτονήθη πατριάρχης τῇ 25 δεκεμβρίου 784, καὶ ἀπέθανε τῇ 25 φεβρουαρίου 806 «τετάρτῃ τῆς πρώτης ἑβδομάδος τῶν Νηστειῶν»[103]. Προήδρευσε τῆς Ζ΄ ἐν Νικαίᾳ οἰκουμενικῆς Συνόδου· ἐπανέλαβε δὲ τὰς πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν Ῥώμης ἀπό τινος διακεκομμένας σχέσεις τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως, ἐπὶ τοῦ πάπα Ἀδριανοῦ, πέμψας αὐτῷ τὰς συνοδικὰς ἐπιστολὰς καὶ τὸν λίβελλον τῆς πίστεως[104]. Εὐσεβῶς ζήσας, ἐγένετο πᾶσι σεβαστός· ἦν ἀνὴρ ἐλεήμων, καὶ διώκτης τῆς σιμωνίας[105]. Ὁ νεκρὸς αὐτοῦ ἐτάφη ἐν τῇ μονῇ, ἣν αὐτὸς ᾠκοδόμησε· τὸν δὲ τάφον τοῦ Ταρασίου, κατὰ μάρτιον τοῦ 813, Μιχαὴλ Α΄ αὐτοκράτωρ ὁ Ῥαγγαβὲ «ἀργυρῷ πετάλῳ ἐνενήκοντα πέντε λιτρῶν ἠμφίεσεν», ἐπιδεικνύμενος αὐτός τε καὶ ἡ σύζυγος Προκοπία τὸν πρὸς τὴν μνήμην τοῦ Ταρασίου σεβασμόν[106]. Λέγεται ὅτι τῷ 1018 τὸ λείψανον αὐτοῦ μετεκομίσθη ὑπὸ τῶν Ἐνετῶν εἰς Βενετίαν[107].

Ἡ μονὴ τοῦ Ταρασίου, ἐὰν αὐτὴ ἡ ἡ λεγομένη μονὴ «τοῦ πατριάρχου», ἐσώζετο κατὰ τὰ μέσα τῆς ΙΑ΄ ἑκατονταετηρίδος, ἐν τῷ Βοσπόρῳ κειμένη[108], ἐν αὐτῇ δ' ἀπέκειρε κληρικὸν Λέων ὁ Σοφὸς Βασίλειον μάγιστρον τὸν ἐπὶ τοῦ κανικλείου, διαβληθέντα ὅτι συγγίνεται τῇ βασιλίδι Ζωῇ[109].

2

27. Προκοπίου καὶ Βασιλείου τῶν ὁμολογητῶν.

Μοναχοὶ «ἐπὶ Λέοντος τοῦ εἰκονομάχου», βεβαίως τοῦ Ἰσαύρου, ὑφ' οὗ καὶ περιωρίσθησαν, καθὸ κηρύττοντες τὴν εὐσέβειαν· ἐκείνου δὲ θανόντος ἀρέθησαν ἐλεύθεροι. Τὸ Β. Μηνολόγιον λέγει τούτους *συνάθλους καὶ συμμαθητὰς*, τίθησι δ' εἰς τὴν 27 τὴν μνήμην αὐτῶν· ὁ Συναξαριστὴς τοῦ Νικοδήμου ἀναγράφει τὸν Προκόπιον τῇ 27, τὸν Βασίλειον τῇ 28, λέγει δὲ τούτους Δεκαπολίτας.

* * *

27. Ὁ ὅσιος Στέφανος ὁ συστησάμενος τὸ γηροκομεῖον τοῦ Ἀρματίου ἐν εἰρήνῃ τελειοῦται.

Οὔτ' ἐν τῷ Συναξαριστῇ τοῦ Σταυρονικήτα, οὔτ' ἐν τῷ Βασιλειανῷ λεγομένῳ Μηνολογίῳ εὑρηται βιογραφικὸν ὑπόμνημα τοῦ Στεφάνου τούτου· ἑπομένως ἀναγκαζόμεθα 'ν' ἀκούσωμεν τῶν παραδοξογράφων λεγόντων ὅτι τοῦτο Στέφανος ἤγειρεν ὁ Μαυρικίου τοῦ βασιλέως κοιτωνίτης μετὰ κινστέρνας «εἰς τὰ τοῦ Κριοῦ» καὶ λούματος, τὸν οἶκον αὐτοῦ μεταβαλὼν εἰς ναὸν[110], «μετὰ χρόνους ιϐ΄», ἤτοι, ἢ τῷ 503, ἐὰν ὑποτεθῇ ὅτι ὁ μυθολόγος ἀριθμεῖ ἀπὸ τῆς ἀναγορεύσεως τοῦ Μαυρικίου, ἢ τῷ 613, ἐὰν ὑποτεθῇ ἀριθμῶν ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ αὐτοκράτορος. Καὶ ἐν μὲν τοῖς Ἀρματίου ὑπῆρχεν εὐκτήριον τῆς Θεοτόκου (2 μαρτίου καὶ 21 ἰουλίου) ἴσως πλησίον τοῦ γηροκομείου τούτου· τὸ δὲ γηροκομεῖον ὡς νοσοκομεῖον ἐσώζετο μέχρι τῶν μέσων τοῦ ΙΕ΄ αἰῶνος, διότι τὸ Τυπικὸν τοῦ ξενῶνος τούτου, ἐγράφη μὲν τῷ 1440, γνωστὸν δ' ὅτι σώζεται ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν Χάλκῃ μονῆς τῆς Θεοτόκου[111].

Τὰ Ἀρματίου ὑπῆρχον βεβαίως ἐν Κωνσταντινουπόλει· ἐπιστεύετο κοινῶς ἡ τοποθεσία αὕτη ὑπάρχουσα κατὰ τὸ Σαρμασίκι τῆς σήμερον, ὀνομασθεῖσα πιθανῶς ἀπὸ Ἀρματίου τοῦ μαγίστρου, ἀκμάσαντος ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ζήνωνος. Ἐσχάτως οἱ διδάκτορες Α. καὶ J. Mordtmann ἐτοποθέτησαν αὐτὸν ἔνδοθεν τῆς πάλαι πύλης Οὖν-καπάν[112]. Ὁ διατυπῶν τοιαύτην γνώμην ἀρύεται βέβαια τὸ θάρρος ἀπὸ τῶν παραδοξογράφων, λεγόντων περὶ τῆς *σχηματογραφίας*, *ἣν συντέθηκεν ὁ Μ. Κωνσταντῖνος*, ὅτι τὸ παλαιὸν τεῖχος «διήρχετο μέχρι τοῦ Βώνου . . . . καὶ διήρχετο εἰς τὰ Ἀρματίου καὶ μέχρι τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου»· καὶ ἀλλαχοῦ, περὶ τοῦ θεοδοσιακοῦ τείχους ὅτι Θεοδόσιος ὁ Β΄ «τὰ τείχη ἐξέβαλεν ἀπὸ τοῦ Ἑξωκιονίου μέχρι τῆς Χρυσείας . . . καὶ *ἀνεβίβασε* καὶ τὸ παράλιον τεῖχος, ἀπὸ τῆς Ῥάβδου μέχρι τῆς Χρυσείας»[113]. Ἐὰν παραλίπωμεν τὸν μῦθον τῶν παραδοξολόγων ὅτι Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας «ἔκτισε καὶ τὰ Ἀρματίου, ἐν ᾧ . . . καὶ τὰ

103. Θεοφ. Α΄, σελ. 747.
104. Θεοφ. Α΄, σελ. 713-714.
105. Πατριαρχικοὶ Πίνακες· σελ. 265-267. Μηνολόγ. εἰς τὴν 25 φεβρουαρίου.
106. Θεοφ. Α΄, σελ. 780.
107. Δουκαγγίου, Const. Christ. σελ. 132, στήλη β΄.
108. Ἄννα Κομνηνή· Β΄, σελ. 55.
109. Λέων Γραμματικός· σελ. 283.
110. Banduri, σελ. 32 καὶ 490, στ. β΄.
111. Βαρθολομαίου Κουτλουμουσιανοῦ, Ὑπόμνημα περὶ τῆς ἐν Χάλκῃ μονῆς τῆς Θεοτόκου· σελ. 64, σημ. η΄.
112. A. Mordtmann, Esqu. topog. σ. 10, § 16.
113. Banduri, Imp. Or. σελ. 4, 7 καὶ 359.

ἅρματα τέθηκεν», ὅπερ ἥκιστα συντελεῖ τὴν γνῶσιν τῆς κωνσταντινιανῆς σχηματογραφίας, ἀναγκάζον τοὺς εὐνοοῦντας τῷ Κωδινῷ ἵνα λύωσι τὰ προβλήματα τῆς ἱστορίας καὶ τοπογραφίας διὰ μυθολογιῶν καὶ διὰ τῆς λέξεως *ἀναβιβάζειν*, προσέχομεν μᾶλλον εἰς τὴν μαρτυρίαν τοῦ Πασχαλίου Χρονικοῦ, καθ' ἣν «τὸ παλαιὸν τεῖχος τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐστὶν, ἀπὸ τοῦ καλουμένου Πετρίου ἕως τῆς πόρτας τοῦ ἁγίου Αἰμιλιανοῦ πλησίον τῆς καλουμένης Ῥάβδου» [114]. Ἀλλ' ἡ περιγραφὴ αὕτη, καθὼς καὶ αἱ μυθολογίαι τῶν παραδοξογράφων δυσχερῶς ὁρίζουσι τοποθεσίας [115], ἐὰν μάλιστα κατὰ μὲν τοὺς μυθολόγους τὸ παλαιὸν τεῖχος φθάνῃ μέχρι τοῦ Οὺν-καμπὰν, κατὰ δὲ τοὺς ἱστορικοὺς ἄχρι τοῦ Πετρίου, δῆλά γε δὴ μέχρι τοῦ σήμερον Φαναρίου. Ἐπειδὴ δὲ γινώσκομεν ἀφ' ἑτέρου ὅτι ὁ μὲν ἐν τοῖς Ἁρματίου ξενὼν ἐσῴζετο μέχρι τῶν μέσων τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, τὰ δὲ βυζαντινὰ ὀνόματα ἔμειναν ταὐτὰ σχεδὸν μετὰ τουρκικῶν καταλήξεων, *ὅσα ἐσῴζοντο τότε εἰς τὸ στόμα τοῦ λαοῦ*, πιστευτόν ἐστιν ὅτι τὰ Ἁρματίου μετεβλήθησαν εἰς Σαρμασίκ. Τὰ δὲ κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1890 ἀνευρεθέντα κατὰ τὸ Σαρμασὶκ λείψανα βυζαντινῆς οἰκοδομῆς ἐν τῷ κήπῳ τοῦ παλαιστινοῦ ὀρθοδόξου Ἰβραὴμ Καζακία, παραδηλοῦντα δύο ἐποχὰς δομικῆς, ἀρχαίας καὶ νεωτέρας, μετὰ ἐρειπίων κινστέρνης, θραυσμάτων ἀγγείων καὶ λυχναρίων, ἐγγράφων πλίνθων βυζαντινῶν παλαιῶν τε καὶ νέων, καὶ πλήθους ὀστέων, καὶ κεραμίδων ἐπιτυμβίων παλαιοτάτων, δεικνύουσι τὴν ὕπαρξιν οἰκοδομήματος βυζαντινοῦ κοινῆς χρήσεως [116], πιθανῶς παρατείναντος τὸ ζῆν ἀπὸ τοῦ Ζ' αἰῶνος μέχρι τοῦ ΙΔ' καὶ πλέον, ὡς ἐκ τῆς χονδροειδοῦς τῶν ἀγγείων κατασκευῆς φαίνεται. Πρό τινος ὅμως, ἐν τῇ περιοχῇ ταύτῃ τρεῖς ἀνευρέθησαν ἐπιγραφαὶ βυζαντιναὶ, κατασκευῆς καὶ χαραγῆς ἀρχαιοπρεποῦς, ὧν ἡ μία φέρουσα τὸ ὄνομα *Στέφανος*, ὑποδεικνύει ἴσως ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ κτίτορος τοῦ γηροκομείου τούτου ἦν δημοτικὸν ἐν τοῖς Ἁρματίου.

Ἡ μνήμη τοῦ Στεφάνου παρὰ τῷ Β. Μηνολογίῳ τὴν 26 φεβρουαρίου. Παρ' ἑτέραις ἐκκλησίαις ἑωρτάζετο τῇ 6 μαρτίου [117].

Ὁ ἀναγνώστης ἔχει μετὰ χεῖρας ἀκριβὲς ἔκτυπον τῶν ἐπιτυμβίων τούτων ἐπιγραφῶν [118]

SISMANOGLIO MEGARO

114. Πασχαλ. Χρον. σελ. 494.

115. Σκ. Βυζαντίου «Κωνσταντινούπολις»· τόμ. Α', σελ. 101, 348.

116. ἀδυνατῶ 'να ἐκταθῶ εἰς τὴν περιγραφὴν τῶν λειψάνων τούτων τῆς βυζαντινῆς τέχνης, διότι ἡ ἔκθεσις, ἣν κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1890 συνέταξα, ἀνήκει εἰς τὰς ἐργασίας τῆς ἐνταῦθα Μεσαιωνολογικῆς Ἑταιρίας, οὖσα κτῆμα αὐτῆς. Ὅταν ἐκδοθῶσι τὰ πρακτικὰ τῆς Ἑταιρίας (πιστεύω προσεχῶς) γενήσεται γνωστὸν τί εὑρέθη.

117. Ἱεροσολ. Βιβλιοθήκη· τόμ. Β', σελ. 472.

118. τὰς ἐπιτυμβίους πλάκας ἐθεωρησάμην εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ καθ' ἡμᾶς Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου. Ὕψος τῆς πρώτης 0,31 γαλλ. μέτρου, πλάτος ἄνω, 0,41, κάτω 0,35· ὕψος τῆς δευτέρας 0,39, πλάτος κατὰ τοὺς βραχίονας 0,25· ὕψος τῆς (συμπληρωθείσης) τρίτης 0,39, πλάτος δὲ κατὰ τοὺς βραχίονας 0,40.

ΜΑΡΤΙΟC

2. Θεοδότου ἱερομάρτυρος ἐπισκόπου Κυρηνίας. Ἡ σύναξις ἐν τῷ ναῷ τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου ἐν τοῖς Ἀρματίου.

(Ἴδε περὶ τούτου εἰς τὴν 17 ἰανουαρίου).

Ἐν τοῖς Ἀρματίου γινώσκομεν οὕτως ὑπάρχοντα ναὸν τῆς Θεοτόκου. Ὁ δὲ ναὸς τοῦ γηροκομείου φαίνεται ὅτι ἦν ἀνατεθειμένος εἰς τὸν Σωτῆρα Χριστόν. Ἀλλ' ὁ παρὰ τοῖς παραδοξογράφοις ναὸς ἁγίου Ἀντωνίου ἐν τοῖς Ἀρματίου ἄγνωστόν ἔστι μοι τίνα τῶν ἁγίων Ἀντωνίων εἶχε πάτρωνα·

διὰ ταῦτα κατὰ τὴν 17 τοῦ ἰανουαρίου οὐκ ἐσημειώθη ναὸς τοῦ ὁσίου Ἀντωνίου.

§

6. Κόνωνος ὁσιομάρτυρος τοῦ ἐν Ἰσαυρίᾳ.

Ἤθλησεν ἐν τέλει τοῦ Α΄ αἰῶνος. Κατὰ τὸν ἐν χρήσει Συναξαριστὴν ἡ μνήμη τοῦ Κόνωνος τῇ 5 τοῦ μηνός.

Ἴσως εἰς ὄνομα τοῦ ἁγίου τούτου Κόνωνος ἐσεμνύνετο ὁ ναός, ὅστις ἔκειτο *πέραν* τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ μάλιστα ἐν Σύκαις· ἀναφέρεται ὡς μονὴ κατὰ τὴν βασιλείαν Ἰουστινιανοῦ τοῦ Α΄[1]. Ἦν ἐπιθαλάσσιος, ὡς ἀναφέρεται τῷ 602 καὶ τῷ 626[2].

* * *

6. Ἡ εὕρεσις τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ Σταυροῦ ὅτε εὑρέθη παρὰ τῆς μακαρίας Ἑλένης. Ἡ εὕρεσις τῶν τιμίων ἥλων, οἱ, μετὰ τὸ εὑρεθῆναι, οἱ μὲν τῷ κράνει τῆς κεφαλῆς τοῦ Κωνσταντίνου ἐνεμίγησαν, οἱ δὲ τῷ χαλινῷ τοῦ ἵππου αὐτοῦ, προστάξει τῆς ἁγίας Ἑλένης τῆς μητρὸς αὐτοῦ.

Ὁ τίτλος οὕτω κεῖται παρὰ τῷ Συναξαριστῇ τοῦ Νικοδήμου.

Ὁ περὶ τῶν σεπτῶν τούτων κειμηλίων λόγος εἰς τὴν 14 τοῦ σεπτεμβρίου μηνὸς ἀναβάλλεται, γινόμενος διὰ βραχέων.

* * *

6. Τῶν ἁγίων ΜΒ΄ μαρτύρων τῶν ἐν Ἀμορίῳ κρατηθέντων.

Ἐγένοντο σύγχρονοι Θεοφίλῳ τῷ εἰκονομάχῳ. Κατὰ τὸν Συναξαριστήν, εἰσὶ γνωστοὶ Θεόδωρος, Κωνσταντῖνος, Θεόφιλος καὶ Βασσώης· ἀλλ' ἐκ τῶν θύραθεν ἱστορικῶν γίνεται γνωστὸν ὅτι ἦσαν Θεόφιλος ὁ στρατηγὸς καὶ πατρίκιος· Ἀέτιος καὶ **Μελισσηνὸς** οἱ στρατηγοί· Θεόδωρος ὁ πρωτοσπαθάριος· **Κρατερὸς** ὁ εὐνοῦχος· Κάλλιστος ὁ τουρμάρχης· Κωνσταντῖνος ὁ δρουγγάριος· Βασσόης ὁ δρομεύς, καὶ τινες ἄρχοντες στρατιωτικοί[3].

Ναὸν ἐπ' ὀνόματι τῶν τεσσαράκοντα δύο τούτων μαρτύρων ἤγειρεν ἐν τῷ παλατίῳ τῶν Πηγῶν Βασίλειος ὁ Μακεδών[4].

§

7. Παύλου Προυσίας τοῦ ὁμολογητοῦ,

κατὰ τὸ λεγόμενον Βασιλειανόν· κατὰ τὸν ἐν χρήσει Συναξαριστὴν Πλουσιάδος. Γνωστὸν ὅτι βιθυνικὴ πόλις ἦν ἡ Προυσιὰς, ἴσως ἡ καλουμένη πρὶν Κίερος[5]. Τὸ Μηνολόγιον λέγει ὅτι ἤκμασεν ἐπὶ εἰκονομάχων « οὓς ἰδὼν τὰ ἐκτυπώματα τῶν σεπτῶν εἰκόνων ἀφανίζον-

1. Μαλαλᾶς, σελ. 389, 431, 473.

2. Πασχαλ. Χρον. σελ. 694, 721.

3. Συμεὼν μάγιστρος· 639. Γεώργ. μοναχός· 805.

4. Theoph. Continuati· 337.

5. Βιθυνικὰ Μ. Κλεωνύμου καὶ Χ. Παπαδοπούλου· ἐν Κ/πόλει, 1867, σελ. 48, κατὰ τὴν τοῦ Perrot, Exploration Archéologique en Bithynie et Galatie, σελ. 22 καὶ ἑξῆς.

τας, ζωγραφοῦντας δὲ ἀντ' αὐτῶν εἴδη θηρίων καὶ ὀρνέων καὶ ἑρπετῶν », ἠγωνίσατο κατ' αὐτῶν. Ἐκοιμήθη ἐν εἰρήνῃ.

§

8. Θεοφυλάκτου ἐπισκόπου Νικομηδείας.

Ἀνέκδοτος αὐτοῦ βιογραφία προσαρτᾶται τῷ μετὰ χεῖρας Ἑορτολογίῳ. Ἀπέθανεν ὁ ἱερὸς ἀνὴρ ὑπερόρειος ἐν Στροβίλῳ [6], μετὰ τὸ 815 πάντως. Θεόδωρος ὁ Στουδίτης γράφων τῷ Θεοφυλάκτῳ καλεῖ τὸν ἄνδρα *στύλον ἀληθείας, ὀρθοδοξίας ἑδραίωμα, φύλακα τῆς εὐσεβείας, στήριγμα τῆς Ἐκκλησίας* [7].

Θεοφυλάκτου ναΐσκος ἀναφέρεται ὅτι ἠγείρετο ἐν τῷ παλατίῳ κατὰ τὸν Ι' αἰῶνα [8], ἴσως ἐπώνυμος τῷ τῆς Νικομηδείας μητροπολίτῃ τούτῳ. Τὰ δὲ «κατὰ τὸν ἅγιον Θεοφύλακτον κελλία », ἀναφερόμενα κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα ὡς τόπος τῶν τῆς ἱερᾶς διαρκοῦς συνόδου συνεδριῶν, πείθουσιν ὅτι παρακείμενον εἶχον ναΐσκον ἁγίου Θεοφυλάκτου [9], αὐτὸν ἴσως τὸν ἐν τῷ παλατίῳ, ἴσως ἕτερον. Φρονῶ ὅτι τὸν ἐν τῷ παλατίῳ ναΐσκον τοῦτον ἤγειρε Ῥωμανὸς Λ' ὁ Λακαπηνός, ὁ πατὴρ τοῦ πατριάρχου Θεοφυλάκτου.

§

9. Τῶν ἐν Σεβαστείᾳ Μ' μαρτύρων. Ἡ σύναξις ἐν τῷ ἁγιωτάτῳ αὐτῶν μαρτυρείῳ πλησίον τοῦ Χαλκοῦ Τετραπύλου.

Τὰ λείψανα αὐτῶν, ἀθλησάντων ἐν ἀρχαῖς τοῦ Δ' αἰῶνος, εὗρε κατ' ὀπτασίαν τῷ 451 ἡ Πουλχερία ἀποκεκρυμμένα « εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἁγίου Θύρσου, ὄπισθεν τοῦ ἄμβωνος· καὶ ἀνεδομήσατο αὐτῶν οἶκον ἔξω τῶν τειχῶν τῶν Τρωαδησίων Καισάριος ὕπατος καὶ ὕπαρχος » [10].

Ναοὶ ἐπ' ὀνόματι τῶν τεσσαράκοντα μαρτύρων εἰσί μοι γνωστοὶ 1) ὁ « ἐν τῇ Μέσῃ », ὃν ἤρξατο κτίζειν ὁ Τιβέριος (μεταξὺ τῶν ἐτῶν 579-582), συνεπλήρωσε δὲ τῷ 590 ὁ Μαυρίκιος [11]. Ἀνδρόνικος ὁ Κομνηνὸς (1183-1185) ἐπεσκεύασε καὶ κατεκόσμησεν αὐτὸν ὄντα «κάλλει κάλλιστον καὶ μεγέθει μέγιστον, καὶ περὶ τὸ καίριον καὶ μέσον ἀνεγηγερμένον τῆς πόλεως » [12]. Ὁ ναὸς οὗτος ἐσῴζετο ὁπωσδήποτε τῷ 1322, ἔχων ἱστάμενον πρὸ αὐτοῦ κίονα, ὃν ἔρριψε κατὰ γῆς τῇ 12 φεβρουαρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους σφοδρότατος ἄνεμος [13]. Ἐν ἀρχαῖς τοῦ ΙΕ' αἰῶνος φαίνεται ὅτι ἦν ἐρείπιον· ὅθεν Ἰωάννης ὁ Παλαιολόγος ἐχρησιμοποίησε τὸ ὑλικὸν αὐτοῦ εἰς ἑτέρας οἰκοδομάς [14]. Ἐν τῷ ναῷ τούτῳ κατὰ τὴν μνήμην τῶν Μ' μαρτύρων ἐλειτουργοῦντο οἱ αὐτοκράτορες [15]. 2) ὁ ἐν τῷ Παλατίῳ, πανηγυρίζων τὴν 27 αὐγούστου [16]. 3) ὁ ἐν τῇ νήσῳ Πλάτῃ (ἢ Πλατείᾳ) τῇ πρὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, περὶ τὰ μέσα τοῦ Θ' αἰῶνος σῳζόμενος « αὐτοῦ δ' ἐχόμενα τῆς Θεομήτορος εὐκτήριον· ἰσυλήθη ὑπὸ πειρατῶν ἐπὶ Φωτίου τοῦ πατριάρχου κατὰ τὴν πρώτην ἐφημερίαν αὐτοῦ [17]. 4) τὸ εὐκτήριον τὸ παρὰ τὴν μονὴν τῆς Χώρας, οἰκοδομηθὲν ὑπὸ τοῦ πρώτου κτίτορος αὐτῆς Θεοδώρου κατὰ τοὺς χρόνους Ἰουστινιανοῦ Λ', ὡς ἐν τῇ ἀνεκδότῳ βιογραφίᾳ τοῦ Θεοδώρου φαίνεται· 5) ὁ ὑπὸ τῆς Πουλχερίας ἐγερθεὶς ναὸς ἄγνωστον ἐπὶ πόσον χρόνον παρέτεινε τὸ ζῆν [18]. Τῷ 1401 ἀναφέ-

---

6. Ἦν παράλιον φρούριον, ἴσως ἐπὶ χερσονήσου. Κατὰ τὰς σημειώσεις τοῦ πολυμαθοῦς τῶν μερῶν τούτων γνώστου Ἰωάννου Σακκελίωνος, κεῖται ἀπέναντι τῆς Κῶ καὶ καλεῖται ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων Βρυόκαστρον. Ἀκολουθία τοῦ ὁσίου Χριστοδούλου κτλ. ἔκδ. γ', φροντίδι Κυρίλλου Βοΐνη, διακόνου· Ἀθήνῃσι, 1884, σελ. 70, σημ. 3.

7. Στουδίτου ἐπιστολαί· Migne, γθ', 1121.

8. Πορφυρογ. Ἔκθ. τόμ. Α', σελ. 160.

9. Μ. Ι. Γεδεών, Χρονικὰ πατριαρχ. οἴκου καὶ ναοῦ· ἐν Κωνστ/πόλει, 1884, σελ. 20. Πασπάτη, Βυζαντ. Ἀνάκτορα· σελ. 83.

10. Πασχάλ. Χρον. σελ. 590.

11. Θεοφ. Α', 412. Κεδρηνός· Α', 695.

12. Νικήτας Χωνιάτης· σελ. 431-432, καθ' ὃν αἱ πρὸς ἄρκτον (ἄρα τοῦ ἀριστεροῦ κλίτους) Θύραι τοῦ ναοῦ ἦσαν τετραμμέναι πρὸς τὴν ἀγοράν. Ὁ ἰατρὸς Mordtmann φαίνεται τιθεὶς τὸν ναὸν ὅπου σήμερον ὁ Σαρατσχανές· ὁ δὲ Σκ. Βυζάντιος μεταξὺ τοῦ σήμερον Ταυλα-παζὰρ καὶ τοῦ Θεοδοσιανοῦ Φόρου («Κων/πολις», τόμ. Α', σ. 422-423). Ἕνεκα σεισμοῦ πεσόντα τὸν θόλον τοῦ ναοῦ, τῇ 11 ἰανουαρίου 1011, Βασίλειος ὁ Β' ἀνέκτισεν (αὐτόθι).

13. Νικηφ. Γρηγορᾶς· Α', σελ. 460.

14. Μιχαὴλ Δούκας· Βόννης, σελ. 47.

15. Πορφυρογ. Ἔκθ. τόμ. Α', σελ. 559.

16. Ἱεροσολ. Βιβλιοθ. Β', σελ. 472.

17. Ἰγνατίου πατριάρχου βίος ὑπὸ Νικήτα Δαυίδ· Migne, τόμ. ΡΕ', στ. 532.

18. οὐκ ὀρθὸς φαίνεταί μοι ὁ παρὰ τῷ Πασχαλίῳ Χρονικῷ (σημ. 10 ἄνω) φερόμενος χρόνος τῆς ἀνευρέσεως τῶν λειψάνων τῶν Μ' μαρτύρων, διότι παρ' Ἑρμείᾳ μανθάνομεν ὅτι τὴν ἀνακομιδὴν ἐποιήσατο Πρόκλος ὁ πατριάρχης, Σωζομ. Ἐκκλ. Ἱστορ. Θ', β'. Νικηφ. Καλλ. ΙΔ', ι'. Γνωστὸν ὅτι ὁ Πρόκλος ἱεράτευε κατὰ τὰ ἔτη 434-447. Ὥστε τὰ λείψανα εὑρέθησαν πρὸ τοῦ 447, ὁ δὲ ναὸς ἴσως ἠγέρθη τῷ 451.

ρεται σῳζόμενος ἐν Κωνσταντινουπόλει ναὸς ἐπ' ὀνόματι τῶν Μ' μαρτύρων[19], ἴσως ἐφ' οὗ τόπου ἠγείρετο ὁ κτισθεὶς ὑπὸ Μαυρικίου, ἴσως ἕτερος μετὰ ταῦτα κτισθείς.

§

11. Γεωργίου τοῦ ἐν τῷ Διϊππείῳ.

Ἄγνωστος ὁ χρόνος τῆς ἀκμῆς· τὰς τελευταίας ἑπτὰ τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἡμέρας διήνυσεν ἐν τῷ ναῷ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου τῷ ἐν τῷ Διϊππείῳ· ἐν αὐτῷ δὲ καὶ ἐτάφη·

ἄρα περὶ ναοῦ Γεωργίου μάρτυρος ἢ ὁσίου νεοφανοῦς οὐ πρόκειται.

* * *

11. Πιονίου ἱερομάρτυρος.

Πρεσβύτερος τῆς ἐκκλησίας Σμύρνης, ἤθλησε κατὰ τὰ μέσα τοῦ Γ' αἰῶνος.

Ναὸς ἐπ' ὀνόματι τοῦ Πιονίου τούτου ἠγείρετο ἐν τῷ Λιθοστρώτῳ, κατὰ τὰ Μηναῖα.

* * *

11. Ἡ ἀνακομιδὴ τῶν λειψάνων τοῦ ἁγίου μάρτυρος Ἐπιμάχου.

Ἄγνωστος ὁ χρόνος τῆς ἀνακομιδῆς, ὡς καὶ ὁ ναός, ἐν ᾧ τὸ λείψανον ἀπετέθη.

§

12. Θεοφάνους ὁμολογητοῦ τοῦ ἐν τῷ Μεγάλῳ Ἀγρῷ. Ἡ σύναξις ἐν τῇ ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ.

Υἱὸς εὐγενῶν καὶ πλουσίων γονέων, ἴσως ἐκαλεῖτο, λαϊκὸς ὤν, Ἰσαάκιος· μέτοχος τῆς θείας καὶ τῆς θύραθεν παιδεύσεως «δωδεκαετὴς συνεζεύχθη γυναικί», ἣν μετά τινα χρόνον καταπείσας ἵνα μονάσῃ ἔκειρε μοναχὴν ἐν τῇ μονῇ τῆς Πριγκήπου. Γενόμενος στράτωρ ἐν τοῖς ἀνακτόροις (ἐπιμελητὴς τῶν βασιλικῶν ἵππων) ἴσως ἐπὶ Λέοντος Δ', σταλεὶς δι' ὑπηρεσίαν εἰς Κύζικον, ἐξαπατήσας ἐκεῖ τοὺς συναποσταλέντας αὐτῷ καὶ παρὰ τὰς ἐκβολὰς ἐλθὼν μεγάλου ποταμοῦ (τοῦ Ῥυνδάκου = Μιχαλήτζ-τσαγί)[20], εὗρεν ἀλσώδη λόχμην, ἀντρώδη καὶ βαθύκρημνον, εἰς τὰ παράλια τοῦ τῆς Σιγριανῆς ὄρους[21], ἣν ὡς κατοικίαν ἐξελέξατο. Τὴν ἐντολήν, ἣν ἔλαβε, πληρώσας, ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ δοὺς τῶν πεπραγμένων λόγον, προήχθη εἰς τὸν τοῦ σπαθαρίου βαθμόν· εὐθὺς δὲ, θανόντος τοῦ πενθεροῦ αὐτοῦ, καὶ τοῦ αὐτοκράτορος, τὰ ὑπάρχοντα, συγκαταθέσει καὶ τῆς συζύγου, πωλήσας, ἐγένετο μοναχός, ὡς καὶ ἐκείνη, διαπρέψασα ἐν τῇ μοναδικῇ πολιτείᾳ μέχρι γήρως αὐτῆς ἔν τε Πριγκήπῳ καὶ Καλωνύμῳ· αὐτὸς δ' ἐλθὼν εἰς Σιγριανὴν ἐκάρη μοναχὸς ὑπό τινος ἀσκητοῦ Χριστοφόρου «τοῦ διαφανοῦς ἀστέρος». Οὐ μετὰ πολύ, κληθεὶς παρεκάθησεν εἰς τὴν Ζ' οἰκουμενικὴν ἐν Νικαίᾳ Σύνοδον, μετὰ Πλάτωνος ἡγουμένου Σακουδίωνος, Νικήτα καὶ Νικηφόρου τοῖς ἀπὸ τοῦ Μηδικίου, καὶ Χριστοφόρου τοῦ ἀπὸ τοῦ Μικροῦ Ἀγροῦ. Λέων ὁ Ε' ἤγαγε τὸν Θεοφάνην εἰς Κωνσταντινούπολιν· μὴ συμφρονοῦντα δ' αὐτῷ περιώρισεν ἐπὶ μικρόν, εἶτα δ' ὑπερόριον ἀπέστειλεν εἰς Σαμοθρᾴκην, ὅπου ἀπέθανεν[22]. Ὁ ὅσιος ἱστοριογράφος, εἰς οὗ τὸ σύγγραμμα συνεχῶς ὁ ἀναγνώστης τοῦ παρόντος παραπέμπεται, ζῶν καὶ τῷ 815, ἔγραψε ποίημα σατυρικὸν κατὰ Θεοδότου τοῦ πατριάρχου καὶ Λέοντος Ε', πομπεύων τὴν ἐπ' ἀνορθώσει τῆς εἰκονομαχίας συμπαιγνίαν αὐτῶν[23]. Ἔτη πολλὰ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Θεοφάνους ὑπῆρχε παράδοσις ὅτι, διερχομένου πρὸ τῆς Σιγριανῆς τοῦ μακαρίου πατριάρχου Νικηφόρου, Θεοφάνης ὁ τῆς μονῆς τοῦ Μεγάλου Ἀγροῦ ἡγούμενος, ἐννοήσας ἐκείνου τὴν διάβασιν «θυμιάματά τε καῦσαι καὶ μετ' εὐχῆς ἀποπέμψαι, τὰς χεῖρας αἴροντα, καὶ τῷ

19. Acta Patriarch. τόμ. Β', σελ. 525.

20. κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα τὸ Μιχαλῆτσι τῆς Βιθυνίας ὠνομάζετο χώρα τοῦ Μιχαηλείου. Χαλκοκονδύλης· Βόννης, σελ. 225.

21. περὶ τῆς τοποθεσίας τῆς μονῆς τῆς Σιγριανῆς ἔγραψεν ὁ πολυμαθέστατος μητροπολίτης Κυζίκου Νικόδημος ὁρίσας αὐτὴν κειμένην πλησίον τοῦ χριστιανικοῦ χωρίου Κουσουμλῆ. Ἀκολουθία τοῦ ἁγ. Αἰμιλιανοῦ κλπ. ἐν Κωνστ/πόλει, 1876, σελ. προλόγου λστ'. Εἰρήσθω ὅτι αὐτόθι, ἐν σελίδι κστ', λέγει ὁ γεραρὸς συγγραφεὺς ὅτι «τὸ Μιχαλήτσιον παρὰ πάντων ὁμολογεῖται ὡς νεωτάτη πόλις». Ἀπατᾶται. Τὰ περὶ Σιγριανῆς γραφέντα τοῦ μητροπολίτου Κυζίκου πάντως ἠγνόει ὁ φίλος διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας Β. Μυσταχίδης, γράψας τολμηρῶς· «λέγομεν ὅτι ἡ Σιγριανὴ εἶναι ἡ ἐν τῇ Μηδίᾳ τῇ ἀσιατικῇ χώρᾳ, τῇ πρὸς Δ τῆς Ἀσσυρίας καὶ Καρδουχίας, καὶ οὐχὶ ἡ ἐν τῇ ΜηδΕΙᾳ τῇ ἐν τῷ Εὐξείνῳ» («Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια», ἀρ. 31, ἔτος ΙΔ', σελ. 244).

22. Μηνολόγιον Βασιλ. (λεγόμενον). Βίος Θεοφάνους· Migne, PIE', 9-29.

23. Γενέσιος· Βόννης, σελ. 15.

Θεῷ παραδιδόντα καὶ τὸν ἀσπασμὸν ἐπιτείνοντα»[24].

Τοῦ ὁσίου Θεοφάνους, πλὴν τῶν ἐκδεδομένων δύο βιογραφιῶν, ὑπάρχει καὶ τρίτη, προσεχῶς ὑπ' ἐμοῦ τὸ πρῶτον ἐκδιδομένη[25].

* * *

12. Συμεὼν ὁ νέος Θεολόγος ἐν εἰρήνῃ τελειοῦται.

Κατὰ τὴν βιογραφίαν τοῦ Συμεὼν, ὑπὸ Νικήτα Στηθάτου τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ γραφεῖσαν[26], ὁ ἀνὴρ ἦν ἐκ κώμης Γαλάτης τῆς Παφλαγονίας, υἱὸς πλουσίων γονέων Βασιλείου καὶ Θεοφανοῦς· ἐστάλη εἰς Κωνσταντινούπολιν· διδαχθεὶς αὐτόσε τὰ γραμματικὰ καὶ καλλιγράφος ἀναδειχθείς, ἦν γνώριμος Κωνσταντίνῳ καὶ Βασιλείῳ τοῖς πορφυρογεννήτοις, παρ' οἷς ἐγίνετο καὶ κοιτωνίτης· θανόντος τοῦ θείου αὐτοῦ, προσῆλθεν ὁ Συμεὼν εἰς τὸν ἐν τῇ μονῇ τοῦ Στουδίου Συμεὼν, τὸν ἐπικαλούμενον Εὐλαβῆ, ζητῶν 'να καρῇ μοναχός· ἀπετράπη δ' ὅμως ὑπ' αὐτοῦ διότι ἦν δέκα καὶ τεσσάρων ἐτῶν· γενόμενος εἰκοσαετὴς ἦλθεν εἰς τὴν μονὴν τοῦ Στουδίου, ἧς ἦν ἡγούμενος Πέτρος, ἠσκεῖτο δ' ἐν τῇ μονῇ ὑπὸ τὰς ὁδηγίας τοῦ Συμεὼν Εὐλαβοῦς, καὶ διεκρίνετο μεταξὺ τῶν μοναχῶν ἐπὶ παιδείᾳ. Προσελήφθη κατόπιν εἰς τὴν μονὴν τοῦ ἁγίου Μάμαντος ὑπὸ τοῦ ἡγουμένου αὐτῆς Ἀντωνίου καὶ μετά τινα χρόνον, εἰς ὥριμον ἡλικίαν ἐλθὼν ἐχειροτονήθη μετὰ τὸν τοῦ Ἀντωνίου θάνατον ἡγούμενος τοῦ Ἁγίου Μάμαντος ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Νικολάου τοῦ Χρυσοβέργη, συντελέσας ἀμέσως εἰς ἀνακαινισμὸν τῆς μονῆς, ἐν ᾧ συγχρόνως συνέγραφεν ἑρμηνευτικὰς καὶ κατηχητικὰς καὶ θεολογικὰς συγγραφὰς ἐν πεζῷ λόγῳ καὶ διὰ στίχων πολιτικῶν. Προστὰς τῆς μονῆς καὶ ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Σισινίου, παρῃτήσατο τὴν προεδρείαν ταύτην, διορίσας ἡγούμενον τοῦ Ἁγίου Μάμαντος Ἀρσένιον τὸν εὐνοῦχον, πρώην ταχυγράφον, μεθ' ὃ ἤρξατο μονάζων κατ' ἰδίαν· τοῦτο δ' ἐγένετο, καθὼς εἰκάζει τις, ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Σεργίου, ὅστις καὶ τὸν Συμεὼν ἐτίμα καὶ τὴν μνήμην τοῦ Συμεὼν Εὐλαβοῦς, ἣν ἦγεν ὁ ἡμέτερος Συμεών· ἔστελλε δὲ κατὰ τὴν ἑορτὴν ἐκείνου ἐπὶ δεκαεξαετίαν ὁ πατριάρχης Σέργιος θυμιάματα καὶ λαμπάδας. Ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Νικομηδείας Στεφάνου κατηγορηθείς, ὡς ἐγράφη δεόντως ἐν «προλεγομένοις», ἀπήχθη εἰς Χρυσόπολιν, καὶ ἐκεῖθεν «εἰς τὸ ἀντίπεραν ἐρημόκαστρον Παλουκητὸν» τὸ κείμενον, ὡς φαίνεται, ἐπὶ ὄρους, ὅπου καὶ ναΐσκος σεσαθρωμένος ἐπ' ὀνόματι τῆς ἁγίας Μαρίνης ἐσῴζετο τότε, κτῆμά τινος ἄρχοντος ὀνόματι Χριστοφόρου Φαγούρα· τὸ παρεκκλήσιον, παραχωρηθὲν εἰς τὸν νέον Θεολόγον Συμεών, μετεβλήθη ὑπ' αὐτοῦ εἰς μοναστήριον, χορηγούντων τὰς ἀπαιτουμένας χρηματικὰς συνδρομὰς πολλῶν τὰ πρῶτα τότε φερόντων[27]. ἴσως δ' οὐ μακρὰν αὐτοῦ ἦν καὶ ἡ γυναικεία μονὴ τῆς Βαρδαίνης· δέκα καὶ τρία ἔτη μείνας ἐν τῇ ὑπερορίᾳ ταύτῃ ἀπεβίωσε τῇ 12 μαρτίου 1021[28], λιπὼν ἐν τῇ μονῇ τῆς ἁγίας Μαρίνας ἡγούμενον Νικηφόρον.

Χρονολογίαν ἐκ τῆς βιογραφίας ταύτης δυσχερῶς συνάγει τις· ἀλλὰ κατὰ εἰκασίαν δυνάμεθα εἰπεῖν ὅτι· γεννηθεὶς μεταξὺ τῶν ἐτῶν 940-945 ἔζησεν ἐν τῇ μονῇ τοῦ Στουδίου ἀπὸ τοῦ 965-975 ἴσως, καὶ ἐν τῇ μονῇ τοῦ ἁγίου Μάμαντος ἔκτοτε μέχρι τοῦ 1008, χειροτονηθεὶς ἡγούμενος μεταξὺ τοῦ 990-95 καὶ προστὰς αὐτῆς μέχρι τοῦ 1000. Τὴν μονὴν τῆς ἁγίας Μαρίνης συνέστησε κατὰ τὸ 1008 ἢ 9 καὶ δεκατρία ἔτη ζήσας μακρὰν τοῦ Ἁγίου Μάμαντος ἀπεβίωσεν.

Ἡ σύναξις ἐπὶ τῇ ἑορτῇ ταύτῃ ἐτελεῖτο

---

24. Συμεὼν Μάγιστρος· σελ. 609.

25. βιογραφίαν τοῦ Θεοφάνους καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ ἔγραψε καὶ Μεθόδιος ὁ πατριάρχης. Migne, PIE', § ια'.

26. μεθ' ὅλας μου τὰς ἐρεύνας οὐχ εὗρον τὸ πρωτότυπον Ἑλληνικὸν κείμενον τῆς βιογραφίας· ἠρκέσθην δὲ εἰς τὴν κοινολαΐτιδα παράφρασιν τὴν προτασσομένην τῶν ἐν Βενετίᾳ ἐκδοθέντων τῷ 1790 Ἁπάντων τοῦ νέου Θεολόγου Συμεών. Βλ. Συναξαριστὴν μαρτίου, ἐκδόσ. Κ. Δουκάκη, ἐν Ἀθήναις, 1891, σελ. 214-250.

27. ἀναφέρονται ἐν τῇ βιογραφίᾳ τοιοῦτοι: Γενέσιος ὁ πατρίκιος, Ἰωάννης ὁ πρωτονοτάριος τοῦ δρόμου, Ὀρέστης ὁ κατοικῶν παρὰ τὴν Χρυσόπολιν, καὶ Ἰωάννης καὶ Φιλόθεος, κτίτορες μονῆς τινος ἐν τῷ Βοσπόρῳ, εἰσαγαγόντες μάλιστα τὴν ἐπέτειον πανήγυριν τοῦ ἁγίου Συμεὼν εἰς τὴν μονὴν αὐτῶν.

28. ἀσαφῶς ἐκτίθεται ὁ χρόνος τοῦ Θανάτου· «τὴν Δ' ἰνδικτιῶνα μὲ ἐνταφιάζετε, καὶ τὴν Ε' Θέλει μὲ ἰδῆτε νὰ εὑρίσκωμαι μαζῆ σας . . . . Τριάκοντα ἔτη μετὰ τὸν Θάνατόν του ἐφανερώθη ἡ ἀνακομιδὴ τῶν λειψάνων του . . . καὶ ἀφοῦ ἐτελειώθη ἡ Ε' ἰνδικτιών, εἰς τοὺς 1050 ἀπὸ Χριστοῦ, ἐφάνησαν ἀνελπίστως τὰ τίμιά του λείψανα». Ἀλλ' ἡ Ε' ἰνδικτιὼν ἄρχεται ἀπὸ πρώτης σεπτεμβρίου 1051 καὶ λήγει τῇ 31 αὐγούστου 1052, ἡ δὲ Δ', ἡ πρὸ τριάκοντα δήθεν ἐτῶν, ἀντιστοιχεῖ εἰς τὸ μεταξὺ σεπτεμβρίων 1020 καὶ 1021 διάστημα· διὰ τοῦτο ὥρισα τὸν Θάνατον αὐτοῦ τῇ 12 μαρτίου 1021.

βεβαίως ἐν ταῖς μοναῖς Στουδίου, ἁγίου Μάμαντος καὶ ἁγίας Μαρίνης.

§

13. Ἡ ἀνακομιδὴ τοῦ λειψάνου Νικηφόρου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως. Ἡ σύναξις ἐν τοῖς Ἁγίοις Ἀποστόλοις τοῖς μεγάλοις.

Ἡ ἀνακομιδὴ φαίνεται γενομένη μετὰ μεγαλοπρεπείας τῇ 13 τοῦ μαρτίου τοῦ 846, αἰτήσει Μεθοδίου τοῦ πατριάρχου, συγκαταθέσει δὲ Μιχαὴλ καὶ Θεοδώρας· κατετέθη τὸ λείψανον ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων [29]. Πρὸ τοῦ τάφου τοῦ ἱεροῦ Νικηφόρου, τὴν δευτέραν τοῦ Πάσχα εἰς τὸν μέγαν τοῦτον ναὸν ἐρχόμενος ὁ αὐτοκράτωρ, ἐπ' ἀκροάσει τῆς θείας λειτουργίας, προσηύχετο καὶ ἥπτε κηροὺς, ὡς καὶ πρὸ τῶν τάφων Γρηγορίου τε καὶ Χρυσοστόμου [30].

* * *

13. Τῶν ἁγίων μαρτύρων Ἀφρικανοῦ, Πουπλίου καὶ Τερεντίου, ὧν ἡ σύναξις τελεῖται ἐν τῷ Παυλοπετρίῳ [31].

καθ' ἑτέραν γραφὴν [32]

Σαβίνου, Ποπλίου, Ἀφρικανοῦ καὶ Τερεντίου τῶν ἐν τῷ Πετρίῳ μαρτύρων.

Καὶ κατὰ τὴν ἐν χρήσει καὶ κατὰ τὴν ἄχρηστον γραφὴν οὐ πρόκειται περὶ ναοῦ. Παυλοπετρίον ἦν, ὡς εἴδομεν, βιθυνικὴ μονὴ παρὰ τὸ Παντείχιον· ἔν τινι ναῷ αὐτόθι πιθανῶς ἐτελεῖτο πάννυχος παννυχίς. Πετρία δ' ἦν ἡ μεγάλη ἔκτασις ἡ ἀπὸ τοῦ σήμερον Ἀγιὰκαπὶ μέχρι σχεδὸν τοῦ Μπαλατᾶ, ἥτις οὐδὲν εὐκτήριον εἶχεν ἐπ' ὀνόματι τῶν τεσσάρων μαρτύρων. Θεόδωρος ὁ Ἀναγνώστης, τῆς ἀνακομιδῆς τῶν λειψάνων Ἀφρικανοῦ καὶ Τερεντίου μιμνησκόμενος ὡς ἐπὶ Θεοδοσίου Α' γενομένης, γράφει ὅτι ταῦτα ἀπετέθησαν «εἰς τὴν Ἁγίαν Εὐφημίαν ἐν τῇ Πέτρᾳ» [33].

? ὑπῆρχον ἆρά γε λείψανα τῶν μαρτύρων τούτων ἐν τῇ μονῇ τοῦ Παυλοπετρίου; — ἦ ! αὕτη μετόχιον ἦν μονῆς τινος ἐκ τῶν ἐν Πετρίῳ;

§

14. Εὐσχήμονος ἐπισκόπου Λαμψάκου.

Ἤκμασεν ἐπὶ τῶν εἰκονομάχων, ὑπέρμαχος τοῦ δόγματος τῆς τῶν ἁγίων Εἰκόνων προσκυνήσεως· ἦν οἰκεῖος τῷ Θεοδώρῳ Στουδίτῃ· καὶ λοιπὸν ἤκμασεν ἐπὶ Λέοντος Ε', κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ Θ' αἰῶνος· ἀπέθανεν ἐν ὑπερορίᾳ [34].

§

15. Ἰωάννου ὁσίου τοῦ ἐν Ῥουφινιαναῖς, ἐν εἰρήνῃ τελειωθέντος.

Οὐ πρόκειται περὶ ναοῦ. Περὶ δὲ Ῥουφινιανῶν ἴδε εἰς τὴν 17 ἰουνίου.

§

17. Μνήμη τῆς μετὰ φιλανθρωπίας ἐπενεχθείσης ἡμῖν φοβερᾶς ἀπειλῆς τοῦ σεισμοῦ, κατὰ τοὺς χρόνους Κωνσταντίνου τοῦ βασιλέως.

Ἀόριστος ὁ χρόνος, καθ' ὃν ἐγένετο ὁ σεισμὸς οὗτος. Ἐπὶ Κωνσταντίνου βασιλέως σεισμὸν γινώσκομεν ἐν ἀγνώστῳ μηνὶ συμβάντα, τὸν τῷ 790 ἐπὶ Κωνσταντίνου ΣΤ' τοῦ υἱοῦ τῆς ἀθηναίας Εἰρήνης· ὁ δὲ σεισμὸς οὗτος «δεκάτῳ ἔτει Κωνσταντίνου γέγονε φοβερώτατος [35]. Σεισμοὺς ἑτέρους, οἵτινες ἐγένοντο κατὰ μάρτιον, οὐ γινώσκω· ὁ τοῦ 1033 ἐγένετο τῇ 6 μαρτίου, ἀλλ' ἐπὶ Ῥωμανοῦ Γ' τοῦ Ἀργυροῦ.

* * *

17. Παύλου ὁσιομάρτυρος.

Ἠθλησεν ὑπὲρ τῶν ἁγίων Εἰκόνων.

* * *

17. Θεοστηρίκτου ὁσίου τοῦ ὁμολογητοῦ.

Φρονῶ ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ ἐκ τῆς μονῆς Πελεκητῆς, εἰς φυλακὴν βληθεὶς ὑπὸ τοῦ Κων-

---

29. ταῦτα τὸ Συναξάριον· ὁ δὲ παρὰ Θεοφίλῳ Ἰωάννου ἐν Ἁγιολογικοῖς Μνημείοις, σελ. 115-128, λόγος Θεοφάνους ἡγουμένου καὶ πρεσβυτέρου εἰς τὴν ἐξορίαν τοῦ Νικηφόρου καὶ εἰς τὴν μετακομιδὴν τοῦ τιμίου λειψάνου αὐτοῦ δαπανᾶται σχεδὸν ὅλος εἰς ἐγκώμια.

30. Πορφυρογ. Ἐκθ. Α', σελ. 77.

31. τοῦτο κατὰ τὸν ἐν χρήσει Συναξαριστήν.

32. Ἱεροσολ. Βιβλιοθ. σελ. 472· αὐτόθι σημειοῦται μνήμη τῶν ἐν λόγῳ μαρτύρων καὶ τῇ 12 ἀπριλίου. Ἀμφότερα τὰ χειρόγραφα τοῦ Θ' εἰσὶν αἰῶνος, ἀλλὰ προδήλως τὸ ἕτερόν ἐστιν ἐσφαλμένον.

33. Θεόδ. Ἀναγν. Ἐκκλ. Ἱστ. ἐκλογαί· Β', 62· ἀλλ' ἡ μετακομιδὴ ἐγένετο πιθανῶς τῇ 21 σεπτεμβρίου.

34. Μηνολόγιον. Στουδίτου ἐπιστολαί· Migne, τόμ. ϙθ', 1671 (ἀριθ. 289).

35. Κεδρ. Β', σελ. 23.

σταντίνου Κοπρωνύμου, καταστρέψαντος τὴν μονὴν καὶ καταδικάσαντος τοὺς 38 μοναχοὺς αὐτῆς εἰς τὸν δι' ἀσφυξίας ἐντὸς λουτροῦ τινος ἐν Ἐφέσῳ θάνατον, ἴσως συγχρόνως τῇ καταστροφῇ τῆς ἐπὶ τοῦ βουνοῦ τοῦ Αὐξεντίου μονῆς, κατὰ τὰ 755[36].

§

19. Παγχαρίου μάρτυρος.

Συγκλητικὸς ἐν Ῥώμῃ ἐπὶ Διοκλητιανοῦ, ἤθλησεν ἐν Νικομηδείᾳ. Ἕτερος Παγχάριος ἀναφέρεται τῇ 19 νοεμβρίου.

Ναὸς ἐπ' ὀνόματι Παγχαρίου τοῦ μάρτυρος ἐσῴζετο ἐν Κωνσταντινουπόλει πρὸ τοῦ Ι' αἰῶνος, ἄγνωστον ποῦ τῆς πόλεως[37].

Παρὰ τῷ Βασιλειανῷ τῇ 25 μαΐου.

§

20. Νικήτα ἐπισκόπου Ἀπολλωνιάδος τοῦ ὁμολογητοῦ.

Ἤκμασεν ἐπὶ τῶν εἰκονομάχων· ἀπέθανε δ' ἐν ὑπερορίᾳ.

* * *

20. Φωτεινῆς τῆς Σαμαρείτιδος καὶ τῶν σὺν αὐτῇ.

Ναὸς ἐπ' ὀνόματι τῆς ἁγίας Φωτεινῆς, πιθανῶς τῆς Σαμαρείτιδος, ἔκειτο, καθὰ λέγεται, παρὰ τῷ σήμερον Τοπ-χανέ.

Ἴδε εἰς τὴν 20 αὐγούστου.

* * *

20. Θωμᾶ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως.

Ἴδε εἰς τὴν 22 φεβρουαρίου.

§

21. Ἰακώβου τοῦ νέου, ἐπισκόπου γενομένου.

Ἡ μνήμη γράφεται οὕτως ἐν τῷ Βασιλειανῷ λεγομένῳ Μηνολογίῳ. Παρὰ τῷ ἐν χρήσει Συναξαριστῇ προστίθεται *ὁμολογητοῦ*. Ὁ νέος Ἰάκωβος ἤκμασεν ἐπὶ τῶν εἰκονομάχων, ἀορίστου μένοντος παρὰ τῷ Βασιλειανῷ τοῦ χρόνου τῆς ἀκμῆς. Ἀναφέρεται παρὰ Θεοδώρῳ τῷ Στουδίτῃ Ἰάκωβός τις ὁμολογητής, ἀποθανὼν πρὸ τοῦ 818 ἢ γοῦν κατ' αὐτὸ τοῦτο τὸ ἔτος, ὅστις «ἐκ νεότητος ἤθλησεν ἀσκητικῶς, κατὰ παθῶν ἀνδρισάμενος, παρθένον τὸ σῶμα φυλάξας· . . . πτερῶν ἑαυτὸν πρὸς τὸν οὐράνιον ἔρωτα», πολλὰς ὑπέστη τυραννίας ἀπὸ μέρους τῶν εἰκονομάχων[38]. Ἀλλ' οὐ λέγεται περὶ αὐτοῦ ὅτι ἦν ἐπίσκοπος.

§

25. **Ὁ Εὐαγγελισμὸς τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου.**

Πρώτη μνεία τῆς παρθενικῆς ταύτης πανηγύρεως γίνεται παρὰ Πρόκλῳ Κωνσταντινουπόλεως τῷ 430[39]. Πρῶτοι ἱστοριογράφοι μιμνήσκονται τῆς ἑορτῆς, οἱ συγγραφεῖς τοῦ Πασχαλίου Χρονικοῦ κατὰ τὸ ἔτος 622. Ἡ *σύναξις* ἐπὶ τῇ ἑορτῇ ταύτῃ ἦν πάγκοινος.

Τῆς ἑορτῆς τοῦ Εὐαγγελισμοῦ συμπιπτούσης πάντοτε σχεδὸν τῇ ἁγίᾳ καὶ μεγάλῃ τεσσαρακοστῇ, ἐπετρέπετο κατάλυσις ἰχθύος. Νικηφόρος ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἐπιτρέπει τὴν ἰχθυοφαγίαν καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Μεγάλῃ ἑβδομάδι, λέγων ὅτι οὐχ ἁμαρτάνομεν ἰχθυοφαγοῦντες[40]. Νικόδημος ὁ θαυμάσιος μέμφεται τῆς ἰχθυοφαγίας τῆς Μεγάλης ἑβδομάδος, λόγῳ ὅτι τὰ Τυπικὰ τοῦ ὁσίου Σάββα, τοῦ ὁσίου Χαρίτωνος καὶ λοιπῶν οὐκ ἐπιτρέπουσιν ἰχθυοφαγίαν ἀπὸ τῆς Μ. δευτέρας μέχρι τοῦ Μ. σαββάτου ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ. Πρέπει ἵν' ἀναγνωσθῶσιν ὅμως πάντα τὰ ἀρχαιότερα χειρόγραφα Τυπικὰ τοῦ ἁγίου Σάββα πρὸς φωτισμὸν τῶν τῷ Νικοδήμῳ συμφρονούντων. Τὸ αὐστηρὸν τυπικὸν τῶν μονῶν τοῦ Γαληνίου ὄρους, οὗ περιληψιν ἐκδίδωμι προσεχῶς, ἐπιβάλλει τὴν ἰχθυοφαγίαν ἐὰν ἡ ἑορτὴ συμπέσῃ τῇ Μ. ἑβδομάδι.

Τῆς ἐπὶ τῇ ἑορτῇ ταύτῃ συνάξεως οὔσης, ὡς εἶπον, κοινῆς, ἡ μεγαλοπρεπεστέρα πανήγυρις ἐτελεῖτο παρὰ βυζαντινοῖς ἐν τῷ ναῷ τῶν Χαλκοπρατείων, γινομένης καὶ προελεύ-

---

36. Στεφάνου τοῦ νέου βίος, ὑπὸ Στεφάνου διακόνου· Migne, P', στῆλη 1164-1165.

37. Πορφυρογ. Ἐκθ. Α', σελ. 802 καὶ 806.

38. Στουδίτου ἐπιστολαί· Migne, γθ', 1353, 1356.

39. Φιλαρ. Βαφείδου Ἐκκλ. Ἱστορ. τόμ. Α', σ. 314. Μ. Ι. Γεδεών, Περὶ τῆς ἑορτῆς τοῦ Εὐαγγελισμοῦ ἐν «Ἐκκλησ. Ἀληθείᾳ», τόμ. Δ', σελ. 262-265. Οἱ πρὸ τοῦ Πρόκλου λόγοι εἰς τὴν ἑορτὴν ταύτην ὑποβολιμαῖοι κρίνονται. Κοντογόνου Πατρολ. τόμ. Α', σελ. 538. Βλ. Martigny, Dictionnaire des Antiquités chretiennes, ἐκδ. τοῦ 1877, σελ. 317.

40. Ῥάλλη καὶ Ποτλῆ, Σύνταγμα τῶν ἱερῶν κανόνων, τόμ. Δ', σελ. 427.

σεως αὐτοκρατορικῆς[41]. Κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα ἡ παννυχὶς τῆς ἑορτῆς ἐτελεῖτο ἐν τῷ παλατίῳ[42]. Συμπεραίνομεν ὅτι ὁ ναὸς τῶν Χαλκοπρατείων ἐτιμᾶτο ἐπ' ὀνόματι τοῦ Εὐαγγελισμοῦ.

Ὁ ναὸς τῶν Χαλκοπρατείων ἐγένετό τισι τῶν ἡμετέρων καὶ ξένων ἀντικείμενον λόγου. Ἡ τοποθεσία αὐτοῦ οὐ καθορίζεται εὐχερῶς, εἰκασία δέ ἐστιν εἴ τι ἂν εἴπῃ τις περὶ αὐτοῦ. Τὰ παρὰ Κωδινῷ, μυθολογία. Τὰ παρὰ Πορφυρογεννήτῳ φερόμενα ὅτι ἡ πομπὴ διήρχετο διὰ τοῦ Φόρου καὶ τοῦ αὐτόθι ναοῦ τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου (Τσεμπερλῆ-τὰς) μεταβαίνουσα εἰς τὰ Λαύσου καὶ ἐκεῖθεν «ἀριστερὸν ἐκκλίνασα, εἰς τὰ Χαλκοπρατεῖα»[43] δυσχερῶς ὁδηγοῦσιν, ἐμὲ τοὐλάχιστον, εἰς ἀνεύρεσιν τοῦ τόπου ἐν ᾧ ἔκειτο ὁ ναός.

Λέγεται ὅτι ἐκτίσθη ὑπὸ Πουλχερίας τῷ 450, πρότερον ὢν ἰουδαϊκὴ συναγωγή[44]. Κατὰ τὸ Πασχάλιον Χρονικόν, ἔκτισαν τὸν ναὸν Πουλχερία καὶ Μαρκιανός, ἄρα μεταξὺ τῶν ἐτῶν 451-453. Ἀλλὰ παρὰ Δουκαγγίῳ κεῖται ἡ ὑπόμνησις ὅτι κατὰ τὴν Γ' νεαρὰν τοῦ Ἰουστινιανοῦ[45] κτιτόρισσα τοῦ ναοῦ τῶν Χαλκοπρατείων ἀναγράφεται Βηρίνη ἡ σύζυγος Λέοντος τοῦ Θρᾳκός· ὥστε, κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ϛ' αἰῶνος, ἠγνόουν οἱ κωνσταντινουπολῖται τίς ὁ πρῶτος τοῦ ναοῦ κτίτωρ. Ὁ δὲ Θεοφάνης, γράφων ὅτι τῷ 577 ἐκτίσθη ὑπὸ Ἰουστίνου Β' τοῦ Θρᾳκὸς, ἐπαναλαμβάνει ὅτι μετεβλήθη τότε ἀπὸ ἰουδαϊκῆς συναγωγῆς[46], ὥστε δύναταί τις εἰκάσαι ὅτι ἡ ἐπισκευαί τινες ἐγένοντο ὑπὸ Βηρίνης καὶ Ἰουστίνου, ἢ οὗτοι προσέθηκαν τὰ παρὰ τὸν ναὸν εὐκτήρια. Βασίλειος ὁ Μακεδὼν μετεωρίσας τὴν τοῦ ναοῦ στέγην εἰσήγαγε περισσότερον φῶς[47]. Ἡ κατόπιν ἱστορία ἄγνωστος. Μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1081-1084 ἀναφέρεται ὅτι αἱ πύλαι τοῦ ναοῦ τῶν Χαλκοπρατείων ἦσαν περιβεβλημέναι χρυσὸν καὶ ἄργυρον, ἢ ὡς λέγουσι, κατεσκευασμέναι[48]. Ἀπὸ τοῦ ΙΒ' αἰῶνος καὶ ἐντεῦθεν οὐδεμία τοῦ ναοῦ μνεία, τὰ δὲ παρὰ Πασπάτῃ[49] φερόμενα ὅτι κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα ὁ τῶν Χαλκοπρατείων ναὸς ἐκαλεῖτο πιθανῶς μονύδριον τῆς Θεοτόκου Βαραγγιωτίσσης ἐστὶν ἀδόκιμον. Ὁ Νικηφόρος Κάλλιστος περὶ τυπικῆς τινος διατάξεως ἰδιαζούσης τῇ μονῇ τῶν Ὁδηγῶν γράφων, ὡς γνωστὸν, ἐν τῷ ΙΔ' αἰῶνι, λέγει «καὶ νῦν ὁρᾶται τηρούμενον»[50], οὐ λέγει δὲ τοιοῦτό τι λαλῶν περὶ τυπικῆς διατάξεως τῆς τῶν Χαλκοπρατείων μονῆς· ἐντεῦθεν καὶ ἐκ τῆς παρὰ Κωδινῷ διατάξεως ὅτι κατὰ τὴν ἑορτὴν παννυχὶς ἐτελεῖτο ἐν τῷ παλατίῳ κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα, συμπεραίνω ὅτι μετὰ τὸ 1204 ὁ ναὸς τῶν Χαλκοπρατείων ἀπέθανε.

Περὶ τῶν παρεκκλησίων καὶ τῶν ἐν τῷ ναῷ συνάξεων τῶν γινομένων δι' ὅλου τοῦ ἐνιαυτοῦ, γίνεται λόγος ἐν οἰκείοις τόποις.

Ἐν τῷ ναῷ τῶν Χαλκοπρατείων ἐγίνετο λιτὴ κατὰ παρασκευὴν, οὕτω διατάξαντος τοῦ κακοδόξου πατριάρχου Τιμοθέου Α', περὶ τὰ 511-518 ἡ κατὰ τετράδα παννυχὶς καὶ λιτὴ, κατὰ τυπικὴν διάταξιν τῆς Πουλχερίας[51]. Ὁ δὲ Μαυρίκιος ὁ αὐτοκράτωρ ἐξέδωκε τυπικὴν διάταξιν τῷ 586 «τὴν λιτὴν καλουμένην πρεσβείαν κατὰ παρασκευὴν ἐν Βλαχέρναις τελεῖσθαι καὶ ἐν τοῖς Χαλκοπρατείοις πληροῦσθαι»[52]. Προελεύσεως δ' αὐτοκρατορικῆς γινομένης τῇ 25 μαρτίου, εἰ συνέπιπτεν ὁ Εὐαγγελισμὸς τῇ Μ. παρασκευῇ, ἢ τῷ Μ. σαββάτῳ, ἡ λιτὴ ἀρχομένη ἀπὸ τοῦ ναοῦ τῆς Θεοτόκου τοῦ Φόρου, συνεπληροῦτο ἐν τῷ τῶν Χαλκοπρατείων[53].

Ὁ ναὸς τῶν Χαλκοπρατείων ἀπελάμβανε τοῦ σεβασμοῦ τῶν χριστιανῶν διὰ τὴν ἐν χρυσῇ σορῷ ἀποτεθησαυρισμένην τιμίαν Ζώνην τῆς Θεομήτορος ἐν ἰδίῳ εὐκτηρίῳ ἀποτελοῦντι μέρος τοῦ ναοῦ[54]. Τὸ δὲ παρὰ Σκ. Βυζαντίῳ φερόμενον ὅτι «τὸ συναξάριον τῶν ἁγίων Θεοπατόρων τοποθετεῖ τὸ ἀποστολεῖον (Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου) ἔνδον τοῦ ναοῦ τῶν Χαλκοπρατείων»[55] ἐστὶ συμπέρασμα βεβιασμένης ἀντιλήψεως.

Ἡ δὲ γνώμη τῶν παραδοξογράφων ὅτι «ἐν

41. Πορφυρογ. Ἔκθ. Α', σελ. 165, 762.
42. Κωδινοῦ, Περὶ ὀφφικίων· σελ. 72.
43. Πορφυρογ. Ἔκθ. Α', σελ. 164-165 καὶ 169.
44. Θεοδ. Ἀναγνώστης· Α', 5. Θεοφ. Α', σελ. 158.
45. Const. Christ. βιβλ. Δ', σελ. 57, ἅτινα μετέγραψε καὶ ὁ Σκ. Βυζάντιος.
46. Θεοφ. Α', σελ. 382.
47. Theoph. Contin. σελ. 339.
48. Πατριαρχ. Πίνακες· σελ. 396.
49. Τὰ Βυζαντινὰ ἀνάκτορα καὶ τὰ περιξ αὐτῶν ἱδρύματα· ἐν Ἀθήναις, 1885, σελ. 87.
50. Καλλίστου, Ἐκκλ. Ἱστορ· ΙΕ', ιδ'.
51. Θεοδ. Ἀναγν. Β', 30. Καλλίστου, Ἐκκλησ. Ἱστορ. ΙΕ', ιδ'.
52. Κεδρηνός· Α', σελ. 694.
53. Ἱεροσολ. Βιβλ. τόμ. Β', σελ. 396.
54. Ἴδε εἰς τὴν 31 αὐγούστου.
55. «Κωνσταντινούπολις»· τόμ. Α', σελ. 460.

τῇ ἀγρυπνίᾳ (τῆς λιτῆς, ὡς φαίνεται) ἀνεγίνωσκον μεγάλοι ἄνθρωποι, ὅ τε Μιχαὴλ ὁ Ῥαγγαβὲ ὁ κουροπαλάτης πρὸ τοῦ βασιλεῦσαι καὶ Βάρδας καῖσαρ ὁ θεῖος Μιχαὴλ τοῦ υἱοῦ Θεοφίλου καὶ πολλοὶ τῶν μαγίστρων[56], οὐδὲν εἰς-άγει πρὸς τὴν ἱστορίαν ἀντιπίπτον, δείκνυσι δὲ τὴν πολλὴν εὐλάβειαν πασῶν τῶν παρὰ τοῖς βυζαντινοῖς κοινωνικῶν τάξεων· τὰ λοιπὰ ὅμως τῶν παραδοξογράφων χρῄζουσι μελέτης πολλῆς ἐπ' ἀκριβώσει τῆς ἀληθείας, ταῦτα: «τὸν ἅγιον Ἰάκωβον τὸν πλησίον αὐτῆς ὁ αὐτὸς βασιλεὺς ἀνήγειρεν, ἔνθα εἰσὶν ἐν σοροῖς λείψανα τῶν ἁγίων νηπίων καὶ τοῦ ἁγίου Συμεὼν τοῦ θεοδόχου, τοῦ προφήτου Ζαχαρίου καὶ Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου· ἐν δὲ τῷ δεξιῷ μέρει τῆς ἁγίας σοροῦ εἰσὶ κείμενα τῶν ἁγίων μυροφόρων γυναικῶν τὰ σώματα, ἐν δὲ τῷ εὐωνύμῳ αἱ τρίχες τοῦ τιμίου Προδρόμου»[57]. Τοῖς τῶν παραδοξογράφων ὡς καρύκευμα προστεθείσθωσαν καὶ τὰ τοῦ Νικοδήμου ὅτι «σημαντικοὶ ἄνδρες . . . . ἐκανονάρχουν καὶ πολλὰς ἄλλας ἰδιαιτέρας διακονίας ἔκαμνον»[58].

Ἕνεκα τῆς ἐν τῇ πολυτίμῳ σορῷ καταθέσεως τῆς τιμίας Ζώνης «ἐξ ἐκείνου Ἁγία Σορὸς ὁ τῆς Θεοτόκου οἶκος οὗτος ἐπώνυμον ἐκληρώσατο»[59]. Ἄγνωστον ὅμως ἂν ἡ τῆς Ἁγιοσορειτίσσης Θεοτόκου σφραγὶς ἀνήκῃ εἰς τὴν Θεοτόκον τῶν Χαλκοπρατείων[60]. Μονὴ ἐπ' ὀνόματι Θεοτόκου Ἁγιοσορειτίσσης ὑπῆρχεν ἐν Μεσημβρίᾳ περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΔ' αἰῶνος[61].

ℰ

26. Σύναξιν ἐπιτελοῦμεν τοῦ ἀρχαγγέλου Γαβριὴλ, ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς παραδεδομένην, ὡς τῷ θείῳ καὶ ὑπερφυεῖ καὶ ἀπορρήτῳ μυστηρίῳ τῆς τοῦ Χριστοῦ οἰκονομίας καθυπουργήσαντος.

* * *

26. Στεφάνου ἡγουμένου Τριγλείας τοῦ ὁμολογητοῦ.

Ἐν τῷ Βασιλειανῷ λεγομένῳ Μηνολογίῳ τὴν 27 μαρτίου. Ἐν δυσὶ χειρογράφοις τοῦ ΙΓ' αἰῶνος τῇ 3 σεπτεμβρίου[62].

Στέφανος ἡγούμενος Τριγλείας (οὐχὶ τῆς τοῦ Μηδικίου μονῆς, οὔτε τῆς Πελεκητῆς) ἤκμασεν ἐπὶ Λέοντος Ε', ὑπερορισθεὶς ὑπ' αὐτοῦ καθὸ μὴ συμφρονῶν τοῖς εἰκονομάχοις.

ℰ

28. Ἱλαρίωνος ἡγουμένου μονῆς τῆς Πελεκητῆς.

Ἁπλῆ μνεία τοῦ ὀνόματος ἐν τῷ λεγομένῳ Βασιλειανῷ Μηνολογίῳ τὴν 28 μαρτίου. Κατὰ χειρόγραφον τοῦ ΙΑ' αἰῶνος τὴν 29 τοῦ μηνὸς τούτου[63].

ℰ

29. Εὐσταθίου ἐπισκόπου Κίου τῆς Βιθυνίας.

Ἤκμασεν ἐπὶ τῶν εἰκονομάχων· ἀπέθανεν ἐν εἰρήνῃ.

ℰ

30. Ὁ ἅγιος Κυριακὸς πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἐν εἰρήνῃ τελειοῦται.

Ἴδε εἰς τὴν 30 ὀκτωβρίου[64].

ΑΠΡΙΛΙΟΣ

1. Μακαρίου ἡγουμένου μονῆς τῆς Πελεκητῆς.

Βυζάντιος τὴν πατρίδα, κατὰ κόσμον Χριστοφόρος καλούμενος, ἤκμασεν ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Ταρασίου, ὑφ' οὗ καὶ ἐχειροτονήθη πρεσβύτερος, ὢν μοναχὸς τῆς ἐν Τριγλείᾳ μονῆς (Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου) τῆς Πελεκητῆς. Εἰδήμων τῶν ἱερῶν Γραφῶν, προασπιστὴς ἔνθερμος τῆς προσκυνήσεως τῶν ἁγίων Εἰκόνων, κατεδιώχθη ὑπὸ Λέοντος Ε' καὶ κατόπιν ὑπὸ Μιχαὴλ τοῦ Τραυλοῦ, ὑφ' οὗ καὶ ἐξωρίσθη εἰς Ἀφουσίαν[1], ὅπου καὶ ἀπέθανε, μετὰ τὸ 820.

---

56. Κωδινοῦ, Περὶ κτισμάτων· Βόννης, σελ. 113.

57. Κωδ. αὐτόθι· ταῦτα δὲ μετέγραψε καὶ Βυζάντιος ἐν τῇ «Κωνσταντινουπόλει»· τόμ. Α', σελ. 460.

58. Συναξαριστής· ὑποσημ. 31 αὐγούστου.

59. Κάλλιστος, Ἐκκλ. Ἱστορ. βιβλ. ΙΔ', μθ'.

60. Schlumberger· σελ. 38.

61. Πατριαρχ. Πίνακες· σελ. 442.

62. Ἱεροσολ. Βιβλ. Β', σελ. 85, 247.

63. αὐτόθι, σελ. 371.

64. τὴν μνήμην αὐτοῦ εὑρίσκω ὁριζομένην τῇ 30 μαρτίου ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. Δ39 μεμβρανίνῳ χειρογράφῳ Συναξαριστῇ, κατὰ τὸν Η'' αἰῶνα γεγραμμένῳ, ἀποκειμένῳ δ' ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν Ἄθῳ Μεγίστης μονῆς Λαύρας.

1. βλ. περὶ τῆς Ἀφουσίας τὴν τοῦ Μ. Ι. Γεδεὼν «Προικόννησον», ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1895, σελ. 71.

Ἴσως αὐτός ἐστιν ὁ Μακάριος ἡγούμενος, ᾧ γράφει Θεόδωρος ὁ Στουδίτης, καλῶν «ἐξάκουστον ἐν πατρᾶσι καὶ τὴν ἀρετὴν ὑψηλόν». Μετὰ τὴν ἀποβίωσιν αὐτοῦ, ἡγούμενον τῆς Πελεκητῆς ἀνέδειξαν οἱ μοναχοὶ Σέργιον τὸν ἔγκλειστον. Εἰρήσθω δὲ καὶ πάλιν ὅτι τὴν μονὴν ταύτην περὶ τὰ 755 κατέστρεψε Κωνσταντῖνος ὁ Κοπρώνυμος, ἀφανίσας τοὺς 38 μοναχοὺς αὐτῆς[2].

Κατά τι Μηναῖον ἱεροσολυμιτικόν, ἡ ἀκολουθία τοῦ ὁσίου Μακαρίου τῆς Πελεκητῆς ἐψάλλετο τῇ 19 αὐγούστου[3].

* * *

1. Γεροντίου καὶ Βασιλείδου μαρτύρων.

Ναὸς ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Γεροντίου ἐσῴζετο κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΔ' αἰῶνος ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἔχων καὶ κινστέρναν[4].

2

3. Νικήτα ἡγουμένου μονῆς τοῦ Μηδικίου, τοῦ ὁμολογητοῦ.

Γεννηθεὶς ἐν Καισαρείᾳ τῆς Βιθυνίας ἐδιδάχθη παρὰ τοῦ ἐπισκόπου αὐτῆς τὰ ἱερὰ γράμματα· ἤκμασεν ἐπὶ Ταρασίου τοῦ πατριάρχου, διορισθεὶς ὑπ' αὐτοῦ βοηθὸς τοῦ τῆς μονῆς ταύτης ἡγουμένου Νικηφόρου, οὗ τῆς ὑπηρεσίας διάδοχον διώρισεν ὁ πατριάρχης Νικηφόρος, μετὰ θάνατον ἐκείνου. Καθειρχθεὶς ὑπὸ Λέοντος τοῦ Ε' ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐξωρίσθη εἰς τὴν ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ κώμην Μασαλεών, ὅθεν ἀνακληθεὶς καὶ μὴ πεισθεὶς 'ν' ἀρνηθῇ τὴν τῶν ἁγίων Εἰκόνων προσκύνησιν, περιωρίσθη ἐν τῇ πρὸ τοῦ Ἀκρίτα νήσῳ τῆς ἁγίας Γλυκερίας, ὁπόθεν ἐπιστρέψας εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπὶ Μιχαὴλ τοῦ Τραυλοῦ, διέμενεν «ἔν τινι μετοχίῳ κειμένῳ κατὰ τὸ βόρειον μέρος τῆς βασιλευούσης»· ἐν αὐτῷ δ' ἀπέθανε.

Περὶ τὸν ὅσιον Νικήταν τοῦτον ἔγραφε συνεχῶς Θεόδωρος ὁ Στουδίτης. Τὸ ἐν τῇ βιογραφίᾳ αὐτοῦ ἀναφερόμενον μετόχιον ἀνῆκε πιθανῶς εἰς τὴν μονὴν Πελεκητῆς[5].

* * *

3. Ἰωσὴφ τοῦ ποιητοῦ τῶν κανόνων.

Γεννηθεὶς ἐν Σικελίᾳ, υἱὸς Πλουτίνου καὶ Ἀγάθης, ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς νήσου ταύτης σὺν τοῖς γονεῦσιν, ἕνεκεν ἐπιδρομῆς τινος, καὶ ἦλθεν εἰς Πελοπόννησον· δεκαπενταετὴς τὴν ἡλικίαν κατέλαβε τὴν Θεσσαλονίκην ἀναζητῶν μονὰς καὶ μοναχοὺς ἀρίστους, διότι φαίνεται ὅτι ἐν Πελοποννήσῳ μονή τις οὐχ ὑπῆρχε τότε. Ἐκάρη μοναχὸς ἐν τῇ κατὰ τὴν Θεσσαλονίκην μονῇ τοῦ Λατόμου, βίον διάγων ἄριστον· καὶ, συμπληρῶν ἐν αὐτῇ τὰς σπουδὰς αὐτοῦ, ὧν ἐν Σικελίᾳ κατήρξατο, ἐσχόλαζε τῇ μελέτῃ τῶν θείων Γραφῶν, ἐκεῖ δ' ἐχειροτονήθη ἱερεὺς καὶ μετὰ Γρηγορίου τοῦ Δεκαπολίτου ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, κατά τινας μὲν ἐπὶ Θεοφίλου, ὅπερ καὶ πιστευτόν, κατὰ δ' ἑτέρους ἐπὶ Λέοντος Ἰσαύρου, διαμένων ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος Ἀντίπα. Σταλεὶς ὁ Δεκαπολίτης εἰς Ῥώμην μετὰ τοῦ ποιητοῦ τῶν κανόνων Ἰωσὴφ ὑπὸ τῶν τῷ δόγματι τῶν ἁγίων Εἰκόνων προσκειμένων, πρεσβευτὴς πρὸς τὸν πάπαν τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης αἵνα τις ἐπικουρία γένηται τῇ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ» περιέπεσε σὺν τῷ ἀκολούθῳ πειραταῖς, οἵτινες ἤγαγον αὐτοὺς εἰς Κρήτην, ὅπου μείνας ἐφ' ἱκανὸν ὁ Ἰωσὴφ, εἶδε θνήσκοντα τὸν ἱερὸν Γρηγόριον. Ἀναχωρήσας ἐκ τῆς νήσου ταύτης ἐπὶ Θεοφίλου κατέλαβε τὴν Κωνσταντινούπολιν διελθὼν διὰ Θεσσαλονίκης, ὅπου, λείψανον κτησάμενος τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Βαρθολομαίου, ἤγειρεν αὐτόθι ναὸν ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἀποστόλου τούτου. Ἐξορισθεὶς εἰς Χερσῶνα ὑπὸ Θεοφίλου, ἀνεκλήθη κατόπιν ὑπὸ Θεοδώρας καὶ ἀφίκετο εἰς Κωνσταντινούπολιν, Ἰγνατίου τοῦ πατριάρχου ἄρτι ἀναγορευθέντος (τῷ 846), ὑφ' οὗ καὶ διωρίσθη σκευοφύλαξ τῆς Μ. Ἐκκλησίας, ἀπολαύων καὶ κατόπι παρὰ τῷ πατριάρχῃ Φωτίῳ πολλῆς τιμῆς. Ἐμελέτα τοὺς ἄθλους τῶν ἁγίων ἀποστόλων καὶ μαρτύρων «ᾄσματά τε θεῖα τούτοις ἀξίως τῆς οἰκείας σοφίας καὶ γνώμης πλέξας». Ἀπεβίωσεν ἐπὶ Φωτίου[6], βεβαίως κατὰ τὴν δευ-

2. Συναξαριστής. Στουδίτου ἐπιστολαί· Migne, γθ', 1177-1180, καὶ 1457-1460. Στεφάνου τοῦ νέου βίος, ὑπὸ Στεφάνου διακόνου· Migne, P', 1165.

3. Ἱεροσολ. Βιβλ. τόμ. Β', σ. 129, στ. 13, ὅπου, οὐχὶ παραδόξως, ὁ συμπήκτης αὐτῆς γράφει «Ἀκολουθίαν περὶ τοῦ ὁσίου».

4. Acta Patriarch. τόμ. Β', σελ. 301.

5. Συναξαριστὴς ἀπριλίου· ἔκδ. Δουκάκη· ἐν Ἀθήναις, 1892, σελ. 36-51. Μηνολόγιον. Στουδίτου ἐπιστολαί· Migne, γθ', 1317, 1487-1481.

6. Μηνολόγιον. Νικοδήμου Συναξαριστής, ὅπου γίνονταί τινες ἀναχρονισμοί. Ὑπόμνημα βιογραφικὸν εἰς Ἰωσήφ· Migne, PE', 932. Βιογραφία Ἰωσὴφ ὑπὸ Ἰωάννου διακόνου καὶ ῥήτορος τῆς Μ. Ἐκκλησίας· Migne, τόμ. PE', 940-976. Βιογραφίαν ὡσαύτως ἔγραψε πρὸ τοῦ Ἰωάννου Θεοφάνης ὁ πρεσβύτερος, ἐλλιπεστέρων πως.

τέραν ἐφημερίαν αὐτοῦ, διότι γινώσκομεν ὅτι «παρέτεινεν ἡ ζωὴ αὐτοῦ ἕως τῆς βασιλείας Λέοντος τοῦ Σοφοῦ»[7]. Πιθανῶς ἐγεννήθη κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς Θ' ἑκατονταετηρίδος, ἀπέθανε δὲ μικρὸν μετὰ τὸ 886.

§

4. Πλάτωνος ἡγουμένου τοῦ Στουδίου.

Γεννηθεὶς ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει κατὰ τὸ 732, υἱὸς Σεργίου καὶ Εὐφημίας, εὐγενῶν, ἔμεινε γονέων ἔρημος τῷ 746. Ἐσπούδασε καὶ ἐγένετο νοτάριος ἐν τῷ βασιλικῷ ταμείῳ. Σεμνὸς τὸν βίον, ἀπῆλθεν εἰς τὴν ἐν Ὀλύμπῳ μονὴν τῶν Συμβόλων, προτροπῇ τοῦ ὁσίας μνήμης ἀρχιμανδρίτου αὐτῆς Θεοκτίστου, οὗ τῆς ἀρχῆς ἐγένετο διάδοχος· τότε δ' ἀπήλασε τῆς μονῆς ταύτης αὐτὸς πρῶτος τὰ θήλεα ζῶα. Ἦλθεν εἰς τὴν οἰκουμενικὴν Ζ' ἐν Νικαίᾳ Σύνοδον καὶ κατόπιν εἰς Κωνσταντινούπολιν[8], καὶ παραλαβὼν τοὺς ἀνεψιούς, ἐξελέξατο τὴν εἰς αὐτὸν ἀνήκουσαν τοποθεσίαν τοῦ Σακκουδίωνος πρὸς σύστασιν μονῆς[9]. Ἀποκηρύξας τὸν τοῦ Κωνσταντίου ΣΤ' (υἱοῦ τῆς Εἰρήνης) γάμον μετὰ τῆς Θεοδότης, καίπερ οὔσης ἀνεψιᾶς αὐτοῦ, περιωρίσθη ἐν τῇ μονῇ τοῦ ἁγίου Σεργίου, καὶ συγχωρηθεὶς ὕστερον ὑπὸ τῆς Εἰρήνης, μονοκρατορησάσης, ἦλθεν εἰς τὴν τοῦ Σακκουδίωνος[10]. Ἀπεβίωσεν ὀγδοηκοντούτης ἐπὶ Μιχαὴλ κουροπαλάτου τοῦ Ῥαγγαβέ, τῷ 812, μεγαλοπρεπῶς ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Νικηφόρου κηδευθείς, καὶ ἐτάφη ἐν τῇ μονῇ τοῦ Στουδίου[11], ὅπου βεβαίως ἐτελεῖτο καὶ ἡ σύναξις αὐτοῦ.

§

6. Εὐτυχίου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως.

Κατὰ τὸ Βασιλειανὸν λεγόμενον Μηνολόγιον, ἀνετράφη ὑπὸ τοῦ πάππου αὐτοῦ Ἡσυχίου τοῦ πρεσβυτέρου καὶ *θαυματουργοῦ*, μοναχὸς γενόμενος τῆς ἐν Ἀμασείᾳ μονῆς τοῦ ἁγίου Μελετίου καὶ τοποτηρητὴς τοῦ μητροπολίτου Ἀμασείας ἐν τῇ Ε' οἰκουμενικῇ Συνόδῳ, ὅτε ἠνοήθη ὑπὸ Μηνᾶ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, εἰπόντος «οὗτός ἐστιν ὁ διάδοχός μου». Ἄλλοθεν[12] ὁ πάππος γνωστός ἐστιν ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Εὐτυχίου, τοῦ *χάριν λαβόντος παρὰ Θεοῦ δαίμονας ἐκβάλλειν καὶ νόσους θεραπεύειν*. Υἱὸς Ἀλεξάνδρου, σχολαρίου ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Βελισάριον, καὶ Συνεσίας, ὁ Εὐτύχιος ἀνατραφεὶς ἐν Αὐγουστοπόλει, καίτοι ἐγεννήθη ἐν Θεία-Κώμῃ τῆς Φρυγίας, τῷ 512, ἐδιδάχθη ὑπὸ τοῦ πάππου Εὐτυχίου τὰ πρῶτα γράμματα, τῷ δὲ 524, δωδεκαέτης, ἐπέμφθη «προφάσει παιδεύσεως τῆς ἔξω παιδείας» ὑπὸ τοῦ πάππου καὶ τῶν γονέων εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ταύτην ἐσπούδασε, διακριθεὶς ἐπὶ μελέτῃ καὶ βίῳ χρηστῷ, καταμένων ἐν τῷ ναῷ τῆς Θεοτόκου ἐν τοῖς Οὐρβικίου, ὅπου καὶ εἰσήχθη ὑπὸ τοῦ τότε μητροπολίτου τῆς Ἀμασείας ἐν τῇ πρωτευούσῃ παρευρισκομένου, καὶ προορίζοντος αὐτὸν εἰς τὴν ἐπισκοπὴν τῆς Λαζιχηνῶν πόλεως· εἶτα χειροτονεῖται διάκονος, καὶ τριακονταετὴς (τῷ 542) πρεσβύτερος· ἑτέρου δὲ χειροτονηθέντος ἐπισκόπου *Λαζίχου* (οὕτω), ἀπῆλθεν εἰς Ἀμάσειαν τὴν πόλιν μονάσων ἐν τῷ ἐν αὐτῇ μοναστηρίῳ, ὅπερ ἱδρυσαν Μελέτιος καὶ Σέλευκος οἱ ἁγιώτατοι μητροπολῖται Ἀμασείας μετὰ καὶ Οὐρανίου τοῦ τῶν Ἰβώρων ἐπισκόπου[13], ὅπου καὶ μοναχὸς ἐκάρη. Τὸ μοναστήριον τοῦτο κατόπιν ἐμεγάλυνε, προσθεὶς καὶ εὐκτηρίους οἴκους καὶ προσόδους ἀφιερώσας πολλάς. Ἐκεῖ ἀνεδείχθη ἡγούμενος τῶν μοναστηρίων· μετὰ δὲ ταῦτα, τῆς Ε' οἰκουμενικῆς Συνόδου συγκροτουμένης, ὁ μητροπολίτης Ἀμασείας, ἀσθενῶν, ἀπέστειλεν ἀποκρισιάριον αὐτοῦ τὸν Εὐτύχιον, ὃν Μηνᾶς ὁ Κωνσταντινουπόλεως ἐκράτησε παρ' ἑαυτῷ, προορίζων αὐτὸν τοῦ θρόνου διάδοχον· ὃν ἀνέδειξε πατριάρχην ὁ Μ. Ἰουστινιανός, συγκαταθέσει καὶ τοῦ κλήρου· καὶ οὕτως ἔλαβε μέρος σὺν τρισὶ πατριάρχαις εἰς τὴν Ε' Σύνοδον καὶ

7. Γεώργιος μοναχός· σελ. 808, καθ' ὃν ἐξώρισε τὸν Ἰωσὴφ ἡ αὐγούστα Θεοδώρα.

8. Θεοδ. Στουδίτου Ἐπιτάφιος εἰς Πλάτωνα· Migne, γθ', 804-849.

9. Βιογρ. Θεοδ. Στουδίτου· Migne, γθ', 241.

10. Βιογρ. Στουδίτου (ἑτέρα)· Migne, γθ', 253, 257.

11. Βιογρ. Στουδίτου, ὑπὸ Μιχαὴλ μοναχοῦ· Migne, γθ', 165 καὶ 232. Πρβλ. Δουκαγγίου σημειώσεις εἰς Ζωναρᾶν (ἐκδόσ. Δινδορφίου, τόμ. ΣΤ', σελ. 108).

12. τὰ ἐντεῦθεν ἀρύομαι ἐκ τῆς ὑπὸ Εὐστρατίου τοῦ πρεσβυτέρου γραφείσης ἐκτενεστάτης βιογραφίας τοῦ Εὐτυχίου. Migne, ΠΣΓ', 2274-2389.

13. Ἴδε τὰ προλεγόμενα τοῦ μετὰ χεῖρας Ἑορτολογίου. Σέλευκος δὲ ὁ μητροπολίτης Ἀμασείας ἐστὶ βεβαίως ὁ ἐν τῇ Δ' οἰκουμενικῇ Συνόδῳ καὶ ταῖς πρὸ ταύτης παρακαθίσας. Πρακτικὰ Συνόδων ὑπὸ Labbei, τόμ. Δ', στ. 1021, 1028, 1032, 1172, 1300, 1304, 1480 καὶ 1752. Προγενέστερος αὐτοῦ πιθανῶς ἦν ὁ Ἀμασείας Μελέτιος.

συνελειτούργησε Βιγιλίῳ τῷ Ῥώμης, Ἀπολιναρίῳ τῆς Ἀλεξανδρείας, καὶ Δομνίνῳ τῆς Ἀντιοχείας. Εἰς καινοτομίας τινὰς δογματικὰς τῷ Ἰουστινιανῷ μὴ συμφρονήσας, ἐπαύθη ὑπ' αὐτοῦ τῇ 22 ἰανουαρίου 565, ὅτε ἀπήχθη εἰς τὸ περὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν μοναστήριον Χωρακοῦδιν, καὶ τῇ 23 «διὰ τὸ ἐν πολλῇ πτωχείᾳ ὑπάρχειν τὸ αὐτὸ μοναστήριον» μετηνέχθη εἰς τὴν ἐν Χαλκηδόνι μονὴν *τῆς ὁσίας*, καὶ τῇ 31 ἰανουαρίου ἐκλήθη εἰς σύνοδον πρὸς ἀπολογίαν ἐπὶ γελοίων κατηγοριῶν ὅτι «συκοτόκοιλα ὀρνιθίων ἔφαγε, καὶ ὅτι πολλὰς ὥρας γονυκλισίας ποιῶν ηὔχετο» καὶ τινων ὁμοίων. Φαίνεται δ' ὅτι καθαιρεθεὶς τῇ 1 φεβρουαρίου 565, καίπερ ἐπιτιμίοις καὶ αὐτὸς τοὺς καθαιρέσαντας ὑποβαλών, μετηνέχθη εἰς Πρίγκηπον ἐν νυκτὶ βαθείᾳ καὶ χειμῶνος ὥρᾳ, διαμείνας κ' ἐκεῖ περιωρισμένος μέχρι τῆς 23 φεβρουαρίου, ὅτε ἀπεστάλη εἰς Ἀμάσειαν ὅπως οἰκήσῃ ἐν τῷ αὐτῷ μοναστηρίῳ, ἐν ᾧ καὶ νεανίας ὢν ἐμόναζεν· αὐτόσε δὲ πολλῶν ἐγένετο θαυμάτων ὑπηρέτης, ὡς καὶ ἐν τῇ πολίχνῃ Ζήλᾳ («γειτνιάζει δὲ τῇ μητροπόλει Ἀμασείας») καὶ ἐν τῇ γυναικείᾳ μονῇ τῶν Φλαβίας, οὔσῃ ἐν αὐτῇ τῇ πόλει τῆς Ἀμασείας, ἥτις εἶχε τότε καὶ ἕτερον μοναστήριον, τὸ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου εἰς Ἀκρόπολιν· ὁ Εὐτύχιος διέμεινεν ἐν τῇ μονῇ τῶν Τριῶν Ἁγίων δωδεκαετίαν καὶ πλέον. Τῇ 31 αὐγούστου 577, θανόντος τοῦ Ἰωάννου Κωνσταντινουπόλεως, αἰτήσει τοῦ λαοῦ παντὸς, Ἰουστῖνος ὁ Β' ἀνεκάλεσεν αὐτὸν[14], πέμψας εἰς Ἀμάσειαν ἀνθρώπους, οἵτινες ἀφίκοντο πιθανῶς τῇ 11 σεπτεμβρίου εἰς τὴν πόλιν ταύτην· τῇ δὲ 12, κυριακῇ, λειτουργήσας, καὶ τῇ 14 εὐλογήσας τὸν ἐκεῖ λαὸν, ἀνεχώρησεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐφεπόμενον καὶ συνοδὸν ἔχων τὸν τότε μητροπολίτην Ἀμασείας· διῆλθε πολλὰς, ὡς ἔοικε πόλεις, θαυμάτων ὄργανον γενόμενος, ὡς εἰς Εὐχάϊτα, καὶ μεγαλοπρεποῦς καὶ δημοτελοῦς τυγχάνων ὑποδοχῆς ἄχρι Νικομηδείας, ὅπου καὶ οἱ ἔβραῖοι κάτοικοι αὐτῆς ἠξίωσαν τὸν μακάριον τιμῆς· μείζονος δ' ἔτυχεν ὑποδοχῆς εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ἀφικόμενος ἦλθεν εἰς τὰ Ὁρμίσδα τῇ 22 ἰανουαρίου 578, ἐν δὲ τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Τιμοθέου διανυκτερεύσας ἦλθε τῇ 23, ἑωθεν, εἰς τὸν μέγαν τῶν Βλαχερνῶν ναὸν, ἐν ᾧ διῆγον Ἰουστῖνος ὁ Β' καὶ Τιβέριος· καὶ τῇ 13, κυριακῇ, τῇ αὐτῇ δῆλον οὖν ἡμέρᾳ, εὐχαριστήσας τοῖς βασιλεῦσιν, ἀπῆλθεν εἰς τὸν ναὸν τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας καὶ ἐτέλεσε τὴν λειτουργίαν. Ἐκόσμησεν εἰσέτι τὸν θρόνον ἔτη τέσσαρα καὶ μῆνας ἕξ, ζήσας μὲν ἔτη ἑβδομήκοντα, ἀποθανὼν δὲ τῇ 6 ἀπριλίου 582. Ἐτάφη ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, παρὰ τὰ λείψανα τῶν ἁγίων ἀποστόλων Ἀνδρέου, Λουκᾶ καὶ Τιμοθέου.

§

7. Γεωργίου ἐπισκόπου Μιτυλήνης,

ἢ, καθ' ἑτέραν γραφὴν, Μελιτηνῆς[15]. Υἱὸς εὐγενῶν καὶ πλουσίων γονέων, ἐλεήμων εἰς ἄκρον, ἦν Μιτυλήνης ἐπίσκοπος καθ' ὃν καιρὸν ἀνέθρωσκεν ἡ τῶν εἰκονομάχων αἵρεσις, καθ' ἧς ἠγωνίσατο, πεπαιδευμένος ὤν. Ἐκοιμήθη ἐν εἰρήνῃ[16].

§

11. Ἀντίπα ἱερομάρτυρος ἐπισκόπου Περγάμου. Ἡ σύναξις ἐν τῷ πανσέπτῳ ἀποστολείῳ τοῦ ἁγίου καὶ πανευφήμου ἀποστόλου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, πλησίον τῆς μεγάλης ἐκκλησίας.

Ἤκμασεν ἐν τῷ Α' αἰῶνι, ἀθλήσας ἐπὶ Δομετιανοῦ.

Ναὸς ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Ἀντίπα ὑπῆρχεν ἐν Κωνσταντινουπόλει, σῳζόμενος, ὡς εἴδομεν ἐν τῇ βιογραφίᾳ Ἰωσὴφ τοῦ Ὑμνογράφου, κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα. Τῷ 878 ἔπαθεν ὑπὸ σεισμοῦ[17], ὡς μέλλομεν ἰδεῖν ἐν βίῳ Στεφάνου τοῦ νεολαμποῦς[18]· νομίζω δὲ ὅτι τοῦτο λέγεται περὶ ἑτέρου ναοῦ τοῦ ἁγίου Ἀντίπα, κειμένου μεταξὺ τῶν χωρίων Ἁγίου Στεφάνου καὶ Ῥηγίου (Κιουτσοὺκ-Τσεκμετζέ)[19]· ὥστε ὁ ναὸς, ἐν ᾧ ἔμενεν Ἰωσὴφ ὁ Ὑμνογράφος, ἠγείρετο ἐντὸς τῆς πόλεως. Ἐπειδὴ δ' ἡ κατὰ τὴν ἑορτὴν γινομένη σύναξις ἐτελεῖτο ἐν τῷ ἀποστολείῳ τοῦ Θεολόγου, συμπεραίνω ὅτι, καθ' ὃν καιρὸν κατηρτίζετο ὑπὸ Μαυρικίου ὁ τῶν συνάξεων κατάλογος, οὐχ ὑπῆρχεν ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου Ἀντίπα.

---

14. ἀλλ' ἡ τὸ δεύτερον ἐκλογὴ ἐγένετο « ἐν ἡμέρᾳ κυριακῇ καὶ μηνὶ ὀκτωβρίου τρίτῃ ». Εὐστρατίου *πρεσβυτέρου* κτλ. Migne, ΠΣΤ', 2361.

15. Ἱεροσολ. Βιβλιοθ. Β', σελ. 296.

16. Μηνολόγιον· καὶ Μηναῖον ἀπριλίου.

17. « δωδεκάτῳ ἔτει τοῦ Βασιλείου ».

18. Ἴδε εἰς τὴν 9 δεκεμβρίου.

19. Μ. Ι. Γεδεών, « Δίρκος »· σελ. 24.

§

(12). Σεργίου πατριάρχου τοῦ ἀπὸ τῆς μονῆς τοῦ Μανουήλ.

Ἡ μνήμη παρὰ τῷ 426 Εὐαγγελίῳ. Ὁ πατριάρχης Σέργιος ἦν ἀνεψιὸς τοῦ πατριάρχου Φωτίου καὶ ἡγούμενος τῆς ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Φωτίου κτισθείσης μονῆς τοῦ Μανουὴλ, ὡς ἦν καὶ προστάτης τῆς ὑπὸ Ῥωμανοῦ Α' κτισθείσης μονῆς τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος ἐν τόπῳ, «ᾧ ἐπώνυμον Ὀφρυὸ-λιμήν». Ἀνὴρ εἰς ἄκρον ἀρετῆς ἐλάσας καὶ πεπαιδευμένος, ἀπήλαυε τοῦ σεβασμοῦ τοῦ Ῥωμανοῦ Α', πολλὰ παρακαλοῦντος αὐτὸν 'ν' ἀποδέξηται τὸν πατριαρχικὸν θρόνον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Θεοφυλάκτου (27 φεβρουαρίου 956)· ἀλλ' οὗτος τότε συνέστησε τῷ Ῥωμανῷ τὸν Πολύευκτον, ὕστερον δ' ἐδέξατο τὸν θρόνον, γέρων ἤδη, τῷ 998[20]. Ἀπέθανε τὸν ἰούλιον τοῦ 1019.

Ἡ μονὴ τοῦ Μανουὴλ ὠνομάσθη οὕτως ἀπὸ Μανουὴλ τοῦ πρωτομαγίστρου, θείου τῆς αὐτοκρατείρας Θεοδώρας ἐκ πατρός· τοῦτον ὁ Θεόφιλος ἐγκατέστησε τῷ 842 σὺν τῷ πατρικίῳ Θεοκτίστῳ κηδεμόνα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Μιχαήλ· ὅτε δ' ὁ Θεόκτιστος ἀμφέβαλλεν ἔτι εἴπερ ἔδει 'ν' ἀναστηλωθῶσιν αἱ σεπταὶ Εἰκόνες, ὁ Μανουὴλ «οὐκ ἦν τῇ τῆς αἱρέσεως καθαιρέσει συγκάταινος», ἀλλὰ, κατὰ τὴν παράδοσιν, νόσῳ κατεργασθεὶς ὑπέσχετο τοῦτο τοῖς ἐπὶ τούτῳ προσελθοῦσι μοναχοῖς, καὶ ἐπέμενε πρὸς ἀναστήλωσιν. Ἐπειδὴ δὲ, κατὰ τὴν ἐπὶ τοῦ Μιχαὴλ ἐπιτροπείαν, ὁ Θεόκτιστος οὐκ ἠνείχετο τὸν Μανουὴλ ὡς ἐπίτροπον, ἀποσυρθεὶς οὗτος ἀπὸ τῆς διοικήσεως τῶν κοινῶν, ἔμόνασεν ἐν τῷ ἰδίῳ οἴκῳ «τοῖς κατὰ τὴν κινστέρναν χώροις τοῦ Ἄσπαρος.... ἀποκαταστήσας τὸν ἑαυτοῦ οἶκον μοναχῶν καταγώγιον, ἐν ᾧ καὶ κεκήδευτο»[21]. Τὴν μονὴν τοῦ Μανουὴλ ὁ Φώτιος ἤγειρε, κατὰ τὴν πρώτην πάντως ἐφημερίαν αὐτοῦ, «σχεδὸν ἐκ κρηπίδων», μεγεθύνας καὶ καλλωπίσας αὐτὴν[22], ἀνεκαίνισε δὲ πρὸ τῶν μέσων τῆς Ι' ἑκατονταετηρίδος Ῥωμανὸς Α' ὁ Λακαπηνός[23]. Κατὰ δὲ τὴν ἑπομένην ΙΑ' καὶ μικρὸν μετὰ τὰ μέσα αὐτῆς, ἔμενε διαρκῶς ἐν τῇ μονῇ τοῦ Μανουὴλ ὁ τὴν αὐτοκρατορικὴν ἀλουργίδα πρὸς τὴν κληρικὴν ἀνταλλάξας περιβολὴν καὶ μητροπολίτης Ἐφέσου γενόμενος Μιχαὴλ ὁ Παραπινάκης, ἅπαξ μόνον ἐπισκεψάμενος τὴν ἐπαρχίαν αὐτοῦ ταύτην[24]. Ἐπὶ τῆς Δ' οἰκουμενικῆς Συνόδου ἀναφέρεται μονή τις τοῦ Μανουηλίου συγχρόνου τινός, ὡς ἔοικεν, ἀρχιμανδρίτου[25].

* * *

12. Βασιλείου ἐπισκόπου Παρίου τοῦ ὁμολογητοῦ.

Ἐπὶ τῶν εἰκονομάχων ἦν ἐπίσκοπος Παρίου, κατὰ τὸ λεγόμενον Βασιλειανὸν Μηνολόγιον, τάττον τὴν μνήμην αὐτοῦ τῇ 13 ἀπριλίου. Κατεδιώχθη ὑπ' αὐτῶν καθὸ μὴ θελήσας «ὑπογράψαι εἰς τὸν ἄδικον τόμον»· ὥστε φαίνεται τοιουτοτρόπως ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Κοπρωνύμου ζῶν. Ἐν τούτοις ἀναφέρεται κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Τραυλοῦ καὶ τοῦ Θεοφίλου μένων ἔν τινι νήσῳ μικρᾷ, τῶν πρὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως (Γάτρῳ, Πλάτῃ ἢ Τερεβίνθῳ). Αὐτὸς ἐχειροτόνησε διάκονον καὶ πρεσβύτερον τὸν μοναχὸν Ἰγνάτιον τὸν κατόπι πατριάρχην[26]. Ἐκοιμήθη ἐν εἰρήνῃ.

* * *

12. Ἀνθούσης τῆς ὁσίας.

Θυγάτηρ Κωνσταντίνου τοῦ Κοπρωνύμου, προσκειμένη τῇ προσκυνήσει τῶν ἁγίων Εἰκόνων, ἐλεήμων ἐγένετο καὶ διέπρεψεν ἐπὶ ἀγαθοεργίαις. Τὸν μοναχικὸν ἀσπασαμένη βίον, ἐκάρη μοναχὴ ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Ταρασίου ἐν τῇ μονῇ τῆς Ὁμονοίας. Ἀπεβίωσεν ἐν ἡλικίᾳ πεντήκοντα δύο ἐτῶν[27].

Ὁ ναὸς τῆς Ὁμονοίας ἀναφέρεται τὸ πρῶτον ἐν τῷ γενομένῳ ἐπὶ Λέοντος τοῦ Θρᾳκὸς ἐμπρησμῷ ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 476: «μέχρις οἰκιῶν οὐ πολὺ κειμένων τοῦ εὐκτηρίου τῆς ἐπίκλην Ὁμονοίας ἐκκλησίας»[28]· ὅτι δ' ὁ τόπος ἐκαλεῖτο Ὁμόνοια, μανθάνομεν

---

20. Πατριαρχ. Πίνακες· σ. 315-317. Theoph. Contin. σ. 433 καὶ 435. Κεδρ. Β', σ. 320. Γεώργιος Ἁμαρτωλός· Migne, PI', 1213.

21. Γενέσιος· σελ. 78-80 καὶ 86. Theoph. Contin. σελ. 158, 168. Γεώργιος μοναχός· σελ. 803. Ζωναρᾶς· ΙΣΤ', 1 (Δινδόρφ. τόμ. Δ', σελ. 1).

22. Βαλσαμῶνος Ἑρμηνεία εἰς τὸν Ζ' κανόνα τῆς πρωτοδευτέρας Συνόδου.

23. Theoph. Contin. σελ. 433.

24. Σκυλίτζης· Βόννης, σελ. 739. Ἁμαρτωλός· παρὰ Migne, PI', 1253.

25. Labbei, τόμ. Δ', στ. 817, 981.

26. Ἰγνατίου βίος ὑπὸ Νικήτα Δαυΐδ· Migne, PE', 497.

27. Μηναῖον εἰς τὴν 16' ἀπριλίου.

28. Εὐάγρ. Ἐκκλ. Ἱστορ. Β', ιγ'.

ἀπὸ τῶν ἀποσπασμάτων Θεοδώρου τοῦ Ἀναγνώστου, ὅστις γράφει περὶ τοῦ εὐαγοῦς εὐκτηρίου, «ἔνθα πεπίστευται ἀναπαύεσθαι μέρος ἱερῶν λειψάνων, τῶν θεσπεσίων Παντολέοντος καὶ Μαρίνου, ἐπικαλουμένου τοῦ τόπου Ὁμόνοια, ἐκ τοῦ, ἐκεῖ συνελθόντας τοὺς ἑκατὸν πεντήκοντα ἐπισκόπους, ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου βασιλέως, κοινήν τινα καὶ συμπεφωνημένην διδασκαλίαν τοῦ τε ὁμοουσίου τῆς ἁγίας Τριάδος ποιήσασθαι, καὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως δὲ τοῦ Κυρίου τρανῶσαι τὴν ἐκ παρθένου πρόσληψιν, ταύτην τὴν ἐπωνυμίαν τεκτήνασθαι»[29]· ἐξ οὗ εἰκάζει τις ὅτι ὑπῆρχε τῷ 381, ἀλλὰ βεβαίως ἦν διάφορος τῆς Ἁγίας Εἰρήνης. Ὁ παρὰ Mordtmann[30] ὁρισμὸς παρέλκει λίαν, διότι πρόκειται οὐχὶ περὶ λειψάνων ἢ ναοῦ ἁγίου Παντελεήμονος, ἀλλὰ περὶ τῶν τοῦ ἁγίου Παντολέοντος, οὗ τὸ εὐκτήριον ἔκειτο ἐν τῷ Δευτέρῳ. Καὶ τότε λοιπὸν ἐκεῖ δέον ἵνα ζητήσωμεν τὸν ναὸν ἢ τὴν μονὴν ταυτην τῆς Ὁμονοίας, ἤτοι κατὰ τὰ περὶ τὸ σήμερον Τὸπ-καπὶ μέχρι τῆς πύλης Μυριάνδρου (Ἐδιρνὲ-καπὶ) μέρη[31].

* * *

12. Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, ἐν ἔτει ἑξακισχιλιοστῷ τετρακοσιοστῷ πεντηκοστῷ, ἀνεκομίσθη ἡ τιμία Ζώνη τῆς ὑπεραγίας δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου ἀπὸ τῆς ἐπισκοπῆς Ζήλας ἐπὶ τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων, ἐπὶ Κωνσταντίνου καὶ Ῥωμανοῦ τῶν πορφυρογεννήτων· μετὰ δὲ ταῦτα, ὕστερον μετετέθη ἐν τῇ ἁγίᾳ σορῷ τῶν Χαλκοπρατείων, κατὰ τὴν τριακοστὴν πρώτην τοῦ αὐγούστου μηνός.

Ἡ ὑπόθεσις ἀναφέρεται εἰς τὸ 942, τὰς δὲ λέξεις ταύτας ἀναγινώσκομεν ἐν τῷ Μηναίῳ.

Χειρόγραφον Μηναῖον τοῦ ΙΣ' αἰῶνος[32] φέρει τὸ ἑξῆς δίστιχον κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην:

> Ζώνην τιμίαν τῇ βασιλίδι δίδως
> βασίλισσα πάντιμε Θεογεννῆτορ[33].

29. τὸ ἀπόσπασμα παρὰ τῷ Δαμασκηνῷ· Θεοδωρήτου, Εὐαγρίου, Φιλοστοργίου καὶ Θεοδώρου Ἐκκλησ. Ἱστορίαι· ἔκδοσις Reading, Κανταβριγία, 1720, σ. 500.

30. Esquisse topogr. § 105.

31. Σκ. Βυζαντίου, «Κωνσταντινούπολις»· τόμ. Α', σελ. 341-343. Mordtmann, Esquisse, § 114.

32. τὸ χειρόγραφον, εὑρεθὲν ἐν Ἀρθόνῃ τῆς Προκονήσου καὶ δωρηθέν μοι ὑπὸ τῶν φίλων Β. καὶ Γ. Φραγκοπούλων, ἐδωρησάμην εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Ἑλλ. Φιλ. Συλλόγου.

33. κατὰ τὸ αὐτὸ χειρόγραφον καὶ τὸ εἰς τὸν Μακάριον ἡγούμενον Πελεκητῆς δίστιχόν ἐστι διάφορον τοῦ παρὰ τῷ Συναξαριστῇ τοῦ Νικοδήμου, ἔχον οὕτω·

> Τὸν μέγαν Μακάριον ἐνταῦθα γράφω
> μονῆς ἀρχηγὸν Πελεκητῆς φανέντα.

Προστεθείσθω δ' ὅτι καὶ τὸ ἐπὶ Κυριακῷ πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως τῇ 30 μαρτίου φερόμενον ἐν τῷ Λαυριωτικῷ Συναξαριστῇ Δ30 δίστιχόν ἐστι τοῦτο·

> Σοῦ Κυριακὸς ποιμνίου ποιμὴν μέγας
> ποιμαίνεται νῦν μυστικῇ, Σῶτερ, χλόῃ.

Ἐπίσης εἰς τὸν ὁμολογητὴν Κοσμᾶν Χαλκηδόνος ἐσφαλμένως φέρεται παρὰ Νικοδήμῳ (18 ἀπριλίου) ὁ στίχος «Θραύσας Βέλη σὰ» ἀντὶ τοῦ παρὰ τῷ προκονησιακῷ Μηναίῳ «Θραύσας Μέλη σά»· ἐν τῷ χειρογράφῳ τούτῳ τῇ 21 ἀπριλίου φέρεται δίστιχον ἐπὶ Μαξιμιανῷ πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως τοῦτο·

> Χρισθεὶς ἐλαίῳ πνεύματος πρὸ τοῦ τέλους
> ἅληπτος ὤφθης πνεύμασι πλάνης πάτερ.

34. κατὰ Mordtmann· Esquisse, § 62.

35. ταῦτα κατὰ τὸ Βασιλειανόν, ὅπερ εἰς τὴν 17 ἀπριλίου τάττει καὶ τὴν μνήμην Ἀνθούσης τῆς Συγατρὸς τοῦ Κοπρωνύμου γράφων ἐσφαλμένως ὅτι ἀπεβίωσεν ἐν τῇ μονῇ τῆς Εὐμενείας.

§

13. Τῶν ἁγίων μαρτύρων Μαξίμου, Δάδα καὶ Κυντιλλιανοῦ, ὧν ἡ σύναξις τελεῖται ἐν τοῖς Βιγλεντίου.

Ἤθλησαν ἐπὶ Διοκλητιανοῦ καὶ Μαξιμιανοῦ ἐν Δοροστόλῳ τῇ 18 ἀπριλίου.

Ναὸς εἰς ὄνομα τῶν μαρτύρων τούτων οὐκ ἠγείρετο ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀλλ' ἡ σύναξις αὐτῶν ἐτελεῖτο ἐν ναῷ τῆς Θεοτόκου κειμένῳ ἐν τῇ τοποθεσίᾳ Βιγλεντίου (περὶ τὸ σήμερον Σεϊχ-ουλ-ισλαμάτον)[34].

§

17. Ἀγαπητοῦ πάπα Ῥώμης. Ἡ σύναξις ἐν τοῖς Ἁγίοις Ἀποστόλοις τοῖς μεγάλοις.

Ἦν ἀνὴρ ἀσκητικώτατος, ἐνάρετος, θαυματουργός· «οὕτω γέγονεν αἰδέσιμος τῷ βασιλεῖ καὶ τῇ συγκλήτῳ, ὡς καὶ Ἄνθιμον τὸν Τραπεζοῦντος ἐπίσκοπον, κακῶς ἐπιβάντα τῷ θρόνῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τὴν αἵρεσιν ἔχοντα τοῦ Εὐτυχοῦς, ἐκδιῶξαι, καὶ ἀντ' ἐκείνου χειροτονῆσαι τὸν ἁγιώτατον Μηνᾶν. Εἶτα νοσήσας ἐτελεύτησε, καὶ ἐτέθη ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων»[35].

§

18. Κοσμᾶ ἐπισκόπου Χαλκηδόνος τοῦ ὁμολογητοῦ.

Βυζάντιος τὴν πατρίδα, μοναχὸς ἐκ παίδων γενόμενος, ἐχειροτονήθη μητροπολίτης Χαλκηδόνος ἐπὶ εἰκονομάχων, καθ' ὧν ἠγωνίσατο μετὰ τοῦ ὁμόφρονος ὁσίου Αὐξεντίου, σὺν ᾧ καὶ κατεδιώχθη· ἐκοιμήθη ἐν εἰρήνῃ[36]. Ἐτάφη ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων[37], ἐν ᾧ βεβαίως ἐτελεῖτο καὶ ἡ σύναξις αὐτοῦ.

* * *

18. Ναυκρατίου τοῦ Στουδίτου.

Μοναχὸς ἐπιφανὴς τῆς διασήμου μονῆς ταύτης, ἔνθερμος ὑπερασπιστὴς τῆς προσκυνήσεως τῶν ἁγίων Εἰκόνων, ἐξωρίσθη ὑπὸ Λέοντος Ε', ὡς φαίνεται, εἰμὴ ὑπὸ τοῦ Μιχαὴλ Τραυλοῦ· τοῦ Θεοφίλου δ' ἀποθανόντος, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν αὐτοῦ μονήν, παραλελυμένην οὖσαν, ἣν ὁ ἀνώνυμος βιογράφος τοῦ Νικολάου Στουδίτου *ποίμνιον νεοθαλὲς* λέγει· «ἣν περ ὁ μέγας Θεόδωρος πόνοις πολλοῖς πρώην ἐκθρέψας ἐπλήθυνε, καὶ τὸν χιλιοστὸν ἀριθμὸν ἐξισωθῆναι μικροῦ δεῖν τὴν πληθὺν κατεσκεύασε». Τῷ 842 ἐξελέγη ὑπὸ τῶν αὖθις συναθροισθέντων μοναχῶν ἡγούμενος, καὶ, μετὰ τὴν ἐκλογὴν Ἰγνατίου τοῦ πατριάρχου, τῇ 18 ἀπριλίου, πάντως τοῦ 847, ἀπεβίωσε. Μετὰ θάνατον αὐτοῦ ἐξελέγη Νικόλαος ὁ Στουδίτης, οὗ ἀποσυρθέντος οἱ μοναχοὶ ἐξελέξαντο Σωφρόνιον, ἀποθανόντα τῇ 3 νοεμβρίου 851[38]. Ἐτάφη ὁ ὁμολογητὴς Ναυκράτιος ἐν τῇ τοῦ Στουδίου μονῇ, ὅπου βεβαίως ἐτελεῖτο καὶ ἡ σύναξις αὐτοῦ.

§

19. Γεωργίου ἐπισκόπου Πισσιδείας τοῦ ὁμολογητοῦ·

παρὰ τῷ Βασιλειανῷ τῇ 18 τοῦ μηνός.

Ὑπέρμαχος τῆς προσκυνήσεως τῶν ἁγίων Εἰκόνων, κληθεὶς ὑπό τινος τῶν εἰκονομάχων αὐτοκρατόρων, ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἀειδῶς ὑποτάσσεσθαι κατὰ τὴν τοῦ ἁγίου Παύλου ἐντολήν . . . . μὴ πεισθεὶς δὲ συνθέσθαι τῇ αὐτῶν ἀσεβείᾳ» (ἄρα κατὰ τὴν ἐπὶ Κοπρωνύμου ψευδοσύνοδον) ὑπερόριος ἐστάλη, ἄγνωστον ποῦ. Ἐκοιμήθη δ' ἐν εἰρήνῃ[39].

* * *

19. Τρύφωνος πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως. Ἡ σύναξις ἐν τῇ ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ.

Μοναχὸς μονῆς τινος τοῦ θέματος Ὀψικίου, εὐλαβὴς καὶ ἐνάρετος, ἐξελέγη πατριάρχης τῇ 14 δεκεμβρίου 928, καὶ παρητήσατο τὸν θρόνον κατ' αὔγουστον τοῦ 931[40].

§

20. Θεοδώρου ὁσίου τοῦ τριχινᾶ.

Βυζάντιος τὴν πατρίδα, πλουσίων γονέων υἱός, ἐγένετο, νέος ἔτι τὴν ἡλικίαν, μοναχὸς ἐν τῇ μονῇ τῇ δι' αὐτὸν καλουμένῃ Τριχινᾷ, σκληραγωγῶν ἑαυτὸν καὶ φέρων «ἱμάτιον τρίχινον καὶ ἀδρόν· διὰ τοῦτο γὰρ καὶ τριχινᾶς ἐπωνομάσθη . . . παρέχει ἰάματα πᾶσι τοῖς προσερχομένοις αὐτῷ»[41]. Ἄγνωστος ὁ χρόνος τῆς ἀκμῆς. Πολὺ πιθανῶς τὰ τρίχινα ταῦτα φορέματα ἔχουσί τινα σχέσιν πρὸς τὸ τάγμα τῶν τριχιναρέων καλογραιῶν, περὶ ὧν γίνεται λόγος ἐν ταῖς βιογραφίαις τοῦ σύρου Αὐξεντίου τοῦ ἐν τῷ βουνῷ.

§

21. Μαξιμιανοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως.

Ἱεράτευσεν ἀπὸ τῆς 25 ὀκτωβρίου 431 μέχρι 12 ἀπριλίου 434, ὅτε ἀπεβίωσε[42].

Γεννηθεὶς ἐν Ῥώμῃ, λέγεται κατὰ τὴν παράδοσιν εὐφυὴς καὶ πολυμαθὴς ἀνήρ, χειροτονηθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβύτερος ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Σισινίου, πολλὰς ἀρετὰς ἐπιδειξάμενος ἐπ' αὐτοῦ τε καὶ τοῦ πρὸ αὐτοῦ Νεστορίου· «ψήφῳ τοῦ βασιλέως, καὶ τοῦ κλήρου, καὶ τοῦ λαοῦ παντός, προεχειρίσθη πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως»[43].

---

36. Μηνολόγιον. Πάντως δ' ὁ Αὐξέντιος οὗτός ἐστιν ὁ μοναχὸς, εἰς ὃν ἀπευθύνεται ἡ ρπδ' ἐπιστολὴ τοῦ Β' βιβλίου τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Στουδίτου, ὃς ἐπιγράφει τοῦτον *ἡγούμενον* καὶ *ἡγιασμένον πατέρα*· Migne, γΘ', στ. 1565 καὶ 1568.

37. ἡ περὶ τῆς ταφῆς ἐν τοῖς Ἁγίοις Ἀποστόλοις εἴδησις παρὰ τοῖς Μηναίοις.

38. βιογραφ. Νικολάου Στουδίτου· Migne, ΡΕ', 901, 904, 905.

39. Μηνολόγιον τὸ λεγόμενον Βασιλειανόν· τάττον εἰς τὴν 18 ἀπριλίου· κατ' αὐτὸ δ' ὁ Γεώργιος ἦν ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας τῆς Πισσιδείας.

40. Πατριαρχ. Πίνακες· σ. 300-303. Theoph. Contin. σελ. 417. Συμεὼν μάγιστρος· σελ. 742. Λέων γραμματικός· σελ. 318. Κεδρηνός· Β', σελ. 311.

41. Μηνολόγιον Βασιλειανόν.

42. Πατρ. Πίνακες· σελ. 179-181. Σωκράτης· Ἐκκλ. Ἱστορ. Ζ', λε', λζ', μ'. Κάλλιστος· Ἐκκλ. Ἱστ. ΙΔ', λζ'.

43. ταῦτα κατὰ τὸ Βασιλειανὸν καὶ τὸ Μηναῖον ἀπριλίου.

Τὸ ὄνομα αὐτοῦ γράφεται καὶ Μάξιμος[44]. Ὁ λαυριωτικὸς Συναξαριστὴς Δ39 τάττει τὴν μνήμην αὐτοῦ τῇ 19 ἀπριλίου.

§

22. Θεοδώρου τοῦ Συκεώτου ἐπισκόπου Ἀναστασιοπόλεως. Ἡ σύναξις ἐν τῷ μαρτυρείῳ τοῦ ἁγίου Γεωργίου τῷ ὄντι ἐν τῷ Δευτέρῳ.

Ἐγεννήθη ἐν τῷ χωρίῳ τῶν Συκέων τῆς Ἀναστασιοπόλεως, πρώτης πόλεως τῆς Ἀγκυρανῶν ἐπαρχίας, υἱὸς πόρνης τινὸς Μαρίας καὶ Κοσμᾶ ἀποκρισιαρίου τοῦ βασιλέως Ἰουστινιανοῦ· ὀκταετὴς εἰς σχολεῖον παραδοθεὶς προέκοπτεν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ, καὶ δεκαέτης ἔδειξε κλίσιν εἰς τὸν μοναχικὸν βίον, ὃν ἠσπάσατο δεκατετραέτης, ἐπευλογοῦντος τοῦ τῆς Ἀναστασιοπόλεως ἐπισκόπου Θεοδοσίου, ὅστις τὴν ἐρηβικὴν ἡλικίαν παραμείψαντα ἐχειροτόνησε διάκονον καὶ πρεσβύτερον, ἤτοι δεκαοκταέτη. Εὐθὺς δ' ἐπισκεψάμενος ἐπὶ προσκυνήσει τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ τὸ σχῆμα τῶν μοναχῶν λαβὼν ἐν τῇ μονῇ τῆς Θεοτόκου τοῦ Χουζιβᾶ, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα, μονάσας ἐναρέτως· ἀλλὰ μετά τινα ἔτη τὸ δεύτερον ἐπεσκέψατο τοὺς ἁγίους τόπους, μεθ' ὃ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν μονὴν αὐτοῦ. Ἐν αὐτῇ δὲ προσῆλθεν αὐτῷ Μαυρίκιος ὁ στρατηλάτης σὺν τῷ ἀδελφῷ Πέτρῳ, οὗτος δὲ μετ' ὀλίγον αὐτοκράτωρ ἀναδειχθεὶς ἀπέλυσε χρυσόβουλλον ὑπὲρ τῆς τοῦ Συκεώτου μονῆς, καθορίζων ἐτησίαν χορηγίαν διακοσίων μοδίων σίτου. Μετὰ μικρόν, ἴσως 584-85, Τιμοθέου τοῦ τῆς Ἀναστασιοπόλεως ἐπισκόπου τελευτήσαντος, ὁ τῆς Ἀγκύρας Παῦλος, αἰτήσει τῶν ἀναστασιοπολιτῶν, ἐχειροτόνησεν αὐτὸν ἐπίσκοπον, ἐγκαθιδρύσας εἰς τὴν ἐπισκοπὴν διὰ τοῦ τῆς πόλεως Κίννας ἐπισκόπου· μεθ' ὃ ἐποιήσατο αὐτὸς τὰ ἐγκαίνια τῆς ὑπ' αὐτοῦ κτισθείσης οὐ μακρὰν τῆς Ἀναστασιοπόλεως μονῆς τοῦ ἁγίου Γεωργίου. Μεθ' ὃ καὶ τρίτην ἐξετέλεσεν ἱερὰν πορείαν εἰς Ἱεροσόλυμα, θέλων 'να μονάσῃ παρὰ τὴν λαύραν τοῦ ἁγίου Σάββα, ἀλλὰ μαθὼν τὴν ὀλιγοψυχίαν τῶν τῆς μονῆς αὐτοῦ μοναχῶν ἐπανέζευξεν εἰς τὰ ἴδια· ἐπεσκέψατο πρὸς εὐλογίαν τὰς ἐν Γαλατίᾳ μονὰς τῶν Δρυΐνων, τοῦ ἁγίου Στεφάνου, τῆς Οὐετάπης, τὰς ἐκκλησίας: Κίννας, προσκλήσει τοῦ ἐπισκόπου αὐτῆς Ἀμιάντου, Γερμίων, αἰτήσει τοῦ ἐπισκόπου αὐτῶν Αἰμιλιανοῦ, καὶ τὴν Ἄγκυραν, παρακαλῶν Παῦλον τὸν μητροπολίτην ὅπως ἀποδέξηται τὴν ἀπὸ τῆς ἐπισκοπῆς παραίτησιν, ἣν οὐδαμῶς ἐκεῖνος ἀποδεξάμενος ἀνήνεγκε τὸ πρᾶγμα Κυριακῷ τῷ πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως· ὅστις ἀπεδέξατο τὴν παραίτησιν, προτραπεὶς καὶ ὑπὸ τοῦ Μαυρικίου, ᾧ ἔγραψεν ὁ Θεόδωρος· ὁ Παῦλος ὁ Ἀγκύρας ὅμως, διαταγῇ τοῦ πατριάρχου, (δηλ. μικρὸν μετὰ τὸ 595) ἐπέστρεψε τῷ Θεοδώρῳ τὸ ὠμοφόριον, δηλῶν ὅτι ἔχει τὸ τῆς ἱερωσύνης ἐνεργόν. Ἑτέρου χειροτονηθέντος Ἀναστασιοπόλεως, ὁ Θεόδωρος ἀπεσύρθη εἰς τὴν μονὴν αὐτοῦ· προσκληθεὶς δ' ὑπὸ Μαυρικίου καὶ Κυριακοῦ τοῦ πατριάρχου ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅτε καὶ τὰ μοναστήρια αὐτοῦ (597 ἢ 98) προήγαγον εἰς σταυροπηγιακὰ «πρὸς τὸ μὴ ὑποκεῖσθαι ἑτέρᾳ ἐπισκοπῇ»· διέμεινε δὲ βραχὺν χρόνον, οἰκῶν «εἰς τὰ Οὐαρανᾶς, πλησίον τῆς ἁγιωτάτης μεγάλης Ἐκκλησίας»[45], μεθ' ὃ ἐπέστρεψεν εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ, ἐπισκεψάμενος τὰ Γέρμια, τὴν παρ' αὐτὰ μονὴν τῆς Θεοτόκου Ἀλιγέτης σὺν Αἰμιλιανῷ τῷ ἐπισκόπῳ, τὴν Πεσινοῦντα, ἀσπασάμενος καὶ τὸν μητροπολίτην αὐτῆς Γεώργιον, τὸ Ἀμόριον, τὴν τῆς Φρυγίας Σωζόπολιν ἀσπασάμενος Ζωΐλον τὸν ἐπίσκοπον αὐτῆς καὶ κατόπι τῆς ἐπιπόνου περιοδείας ταύτης ὑπέστρεψεν εἰς τὸ μοναστήριον αὐτοῦ. Κατὰ τὸ ἔτος 603, καθὼς εἰκάζω, δαπάναις τοῦ εὐλαβουμένου αὐτὸν Δομεντζιόλου, ἀνεψιοῦ τοῦ τυράννου Φωκᾶ, κατεσκευάσθησαν μολύβδινοι κέραμοι τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Γεωργίου· καὶ χρήματα δ' οὗτος ἔδωκεν αὐτῷ πρὸς διανομὴν τοῖς πτωχοῖς· συγχρόνως καὶ Κυριακὸς ὁ πατριάρχης ἀπέστειλεν αὐτῷ τεμάχια ἐκ τοῦ τιμίου ξύλου, καὶ ἐκ τοῦ λίθου τοῦ ἁγίου Κρανίου (δῆλά γε δὴ τοῦ Γολγοθᾶ), καὶ ἐκ τοῦ ἁγίου μνήματος τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν καὶ τεμάχιον ἐκ τοῦ μαφορίου τῆς Θεοτόκου. Τὸ δεύτερον ἐπεσκέψατο τὴν Κωνσταντινούπολιν ὁ Θεόδωρος ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Θωμᾶ τῷ 610, οὗτινος εἰς τὸν θάνατον εὑρέθη καὶ αὐτός· τιμηθεὶς δὲ καὶ παρὰ Σεργίου τοῦ πατριάρχου ἐπανῆλθεν εἰς τὸ μοναστήριον αὐτοῦ. Πολλῆς δὲ πᾶσιν ὠφελείας ἐγένετο πρόξενος ῥυθμίζων ἤθη καὶ πρὸς τὴν κατὰ Χριστὸν ζωὴν χειραγωγῶν. Ἀπέβιωσε τῷ 613, ἀπριλίου 22, ἐξημέρωμα κυριακῆς «εἰς τὰ ἀπολούσια τοῦ Ἀ-

44. Ἴδε εἰς τὴν 20 νοεμβρίου.

45. φρονῶ ὅτι τὸ Συναξάριον ἐννοεῖ τὸν ναὸν τῆς Θεοτόκου τῆς Εὐουρανιωτίσσης.

γίου Πάσχα»[46].—Ἐκ τῆς βιογραφίας ταύτης μανθάνομεν ὅτι ὁ ὅσιος ἀνὴρ κατέκρινε τὸ μεταβαίνειν τοὺς χριστιανοὺς εἰς τὸν λουτρῶνα μετὰ τὴν μετάληψιν τῶν ἁγίων Μυστηρίων, «ὅπερ ποιοῦσι πολλοὶ μάλιστα τῶν ἐν ὑπεροχῇ ὄντων ἐν τῇ πόλει»· ἐρωτηθεὶς δὲ περὶ τούτου κατὰ τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει διαμονήν, εἶπεν· «οὐδὲ γὰρ μύρῳ τις χριόμενος καὶ ἀρώμασιν ἀπολούεται τὴν εὐοσμίαν, οὐδὲ μετὰ βασιλέως τις ἀριστήσας εὐθέως τρέχει εἰς βαλανεῖον»[47]. — Ἐπίσης δ' ἐν τῇ βιογραφίᾳ βλέπομεν ὅτι λίαν ἀρχαῖόν ἐστι τὸ ἔθος τοῦ τοὺς χριστιανοὺς πόλεώς τινος καὶ τοὺς μοναχοὺς ὑποδέχεσθαι τὸν ἐπίσκοπον μετὰ κηρῶν. —Αὐτόθι βλέπομεν ὅτι τότε συνήθως ὁ ἡγούμενος ὥριζε τὸν μετ' αὐτόν[48].

§

23. Γεωργίου τοῦ τροπαιοφόρου. Ἡ σύναξις ἐν τῷ ἁγιωτάτῳ αὐτοῦ μαρτυρείῳ τῷ ὄντι ἐν τῷ Δευτέρῳ.

Ἤθλησε τῷ 303. Κατήγετο ἐκ Καππαδοκίας.

Ἐκ τοῦ **λειψάνου** τοῦ ἁγίου Γεωργίου μέρος τι τῆς κεφαλῆς, καὶ τῆς χειρὸς ἕνα δάκτυλον, καὶ ἕνα τῶν ὀδόντων κεκτημένος Αἰμιλιανὸς ὁ περὶ τὰ τέλη τοῦ Ϛ' αἰῶνος ἐπίσκοπος τῶν ἐν Γαλατείᾳ Γερμίων, ἐδωρήσατο ταῦτα Θεοδώρῳ τῷ Συκεώτῃ, ὅστις καὶ κατέθηκεν ἐν τῇ ἰδίᾳ μονῇ τοῦ ἁγίου Γεωργίου, οὐ μακρὰν τῆς Ἀναστασιοπόλεως κειμένῃ, παρὰ τῇ κώμῃ Συκέων[49].

Εἰκόνες ἁγίου Γεωργίου παρὰ βυζαντινοῖς ἀναφέρονται 1) ἐν τῷ ναῷ τῆς Νικοποιοῦ Θεοτόκου, ἣν ἔγραψε «Παῦλος ἐκεῖνος ὁ τῶν ζωγράφων ἄριστος», ὅστις, ὡς εἰκάζω, πρῶτος ἐζωγράφησεν ἐν τῷ ναῷ τούτῳ τὸν ἅγιον Γεώργιον ἔφιππον[50]· 2) ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Γεωργίου «ἐν τοῖς Χαρσίου», ἥτις ἀναφέρεται βλύζουσα αἷμα κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου, νομίσαντος τὸ θαῦμα τοῦτο προάγγελον ἐκκλησιαστικῶν ἐρίδων[51].

Ναοὶ δὲ τοῦ ἁγίου Γεωργίου ἀναφέρονται 1) ὁ περιβόητος ναὸς τῶν Μαγγάνων. Ἡ οἰκία τῶν Μαγγάνων ἀναφέρεται ἐν ἀνεκδότῳ βιογραφίᾳ τῆς ὁσίας Ὀλυμπιάδος, ἐσῴζετο δὲ αὕτη ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ· γνωστὸν ὅτι ἐν τῷ πύργῳ τῶν Μαγγάνων ἐφυλάττοντο πολεμικαὶ μηχαναί, ἦσαν δ' αὐτόθι καὶ τὰ παλάτια τῶν Μαγγάνων, κτῆμα κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς Θ' ἑκατονταετηρίδος Μιχαὴλ τοῦ Ῥαγγαβέ[52]. Τὴν μονὴν καὶ τὸν ναὸν τῶν Μαγγάνων ᾠκοδόμησε Κωνσταντῖνος ὁ Μονομάχος (1042—1055), κοσμήσας οἰκοδομαῖς καὶ λειμῶσι πολλὴν τὴν τερπωλὴν παρεχομένοις, προσαρτήσας τῇ μονῇ καὶ νοσοκομεῖον, καὶ διατάξας ὅπως γίνηται τῇ 23 ἀπριλίου ἐν τῷ ναῷ αὐτῆς αὐτοκρατορικὴ προέλευσις[53]· τό τε παλάτιον καὶ τὴν μονὴν τῶν Μαγγάνων ἔλαβε διὰ χρυσοβούλου λόγου Νικηφόρου τοῦ Βοτανιάτου ἡ τοῦ Μιχαὴλ Παραπινάκη χήρα Μαρία[54]· τὸν ναὸν τοῦτον τῶν Μαγγάνων, παρ' ἡμέραν ἐρειπιούμενον κατέστρεψε (1185-1195) Ἰσαάκιος ὁ Ἄγγελος, τῇ ὕλῃ τούτου χρησάμενος πρὸς ἐπισκευὴν καὶ διακόσμησιν τοῦ ναοῦ τοῦ ταξιάρχου Μιχαὴλ ἐν τῷ Ἀνάπλῳ[55]· φαίνεται δ' ὅμως ὅτι καὶ πάλιν ἐπεσκευάσθη, διότι μετὰ τὸ 1204 ἐγίνετο ναὸς τοῦ δυτικοῦ δόγματος[56]. Μοναχοὶ μαγγανιῶται ἀναφέρονται μέχρι τοῦ 1401[57], διότι ἡ μονὴ ἐσῴζετο μέχρι τῶν μέσων τοῦ ΙΕ' αἰῶνος[58]· ἐν αὐτῇ δ' ἀπέκειτο κατὰ τὰ μέσα τῆς ΙΔ' ἑκατονταετηρίδος «τὰ τῶν Χριστοῦ σωτηρίων παθῶν σύμβολα»[59]. Τῷ 1086 ἦν ἡγούμενος τῆς τῶν Μαγγάνων μονῆς Ἰωάννης[60]. Ὁ τῆς μονῆς ἡγούμενος ἦν δεύτερος τῇ τάξει κατὰ τὰς συνοδικὰς συνελεύσεις καὶ τὰς ἱερὰς τελετὰς τὰς

---

46. βίος Θεοδώρου Συκεώτου γραφεὶς ὑπὸ Γεωργίου μαθητοῦ αὐτοῦ· παρὰ Θεοφίλῳ Ἰωάννου, Ἁγιολ. μνημεῖα.

47. βιογρ. Συκεώτου· αὐτόθι, σελ. 485.

48. αὐτόθι, σελ. 420, 421, 480.

49. αὐτόθι, σελ. 449. Ἴδε καὶ 2 ἰουλίου.

50. Νικηφ. Γρηγορᾶς· Α', σελ. 304. Τὸ δὲ *πάλαι* λεγόμενον ἐν τῷ ΙΔ' αἰῶνι δείκνυσι, νομίζω, τὸν *Παῦλον ἐκεῖνον* ἀκμάζοντα πρὸ δύο ἴσως αἰώνων.

51. Παχυμέρης· Β', σελ. 82.

52. Σκ. Βυζαντίου «Κωνσταντινούπολις»· τόμ. Α', σελ. 177-179. Ἰγνατίου βίος ὑπὸ Νικήτα Δαυίδ· Migne, PE', 540. Ἔκειντο πιθανῶς ἐν τῷ σήμερον Σιρκετζῇ.

53. Μιχαὴλ Ἀτταλειάτης· Βόννης, σελ. 48 καὶ 71. Κωδινοῦ, Περὶ ὀφφικίων· σ. 81. Τὴν εὐρυχωρίαν, τὰ περὶ τὴν μονὴν ἄλση, τοὺς παραδείσους καὶ λειμῶνας ὁ Ψελλὸς ἐπαινῶν ὡς καὶ τὸν ἐν τῇ ὀροφῇ χρυσὸν, μέμφεται τῆς περὶ τὴν οἰκοδομὴν ἀλογίστου σπατάλης τοῦ Μονομάχου. Σάθα, Μεσαιων. Βιβλιοθ. τόμ. Δ', σελ. 191-193.

54. Ζωναρᾶς· ΙΗ', 21 (Δινδορφ. Δ', 236).

55. Χωνιάτης· σελ. 581. Νομίζω ὅτι ὁ Δουκάγγιος παρεξήγησε τὸν Χωνιάτην. Const. Christ. σελ. 85, β',

56. Πασπάτη, Μελέται· σελ. 194.

57. Acta Patriarch. τόμ. Β', σελ. 562.

58. Μιχαὴλ Δούκας· σελ. 318.

59. Καταχουζηνός· Α', σελ. 305.

60. Migne, τόμ. PKZ', στ. 973.

τελουμένας ἐν Ἁγίᾳ Σοφίᾳ κατὰ τὰς μεγίστας τῶν δεσποτικῶν ἑορτῶν[61]. Τοσοῦτον δ' ἐγένετο περιβόητος ἡ μονὴ τῶν Μαγγάνων, ὥστε καὶ ἐν Κύπρῳ ὑπῆρχε μονὴ γνωριζομένη διὰ τούτου τοῦ ὀνόματος[62]. — 2) ὁ Ἅγιος Γεώργιος εἰς τὸ Δεύτερον, ὃν νομίζω τὸν ἀρχαιότερον τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ναῶν τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ὡς ἦν τοιοῦτος καὶ — 3) ὁ τοῦ ἁγίου Γεωργίου ἐν τῷ Ξηροκέρκῳ, οὗ τινος δύο μοναχοί, Εὐγένιος καὶ Κυριακός, ἀναφέρονται κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ Μ. Ἰουστινιανοῦ[63]. — 4) ὁ ἐν τῷ Κυπαρισσίῳ, παλαιότερος τοῦ τῶν Μαγγάνων ὤν, περὶ οὗ ἴδε εἰς τὴν 9 μαΐου· ὁ ἐν τῷ Κυπαρισσίῳ ναὸς ἴσως ἀνῆκεν εἰς τὸν Ἀτταλειάτην Μιχαὴλ (1077), διότι αὐτόθι εἶχε τὸ οἰκογενειακὸν αὐτοῦ ταφεῖον[64]. — 5) ὁ κατὰ τὴν τοποθεσίαν τῶν Μεσαμπέλων, οὐ μακρὰν τοῦ Πελεκάνου, τοποθεσίας κειμένης ἀπέναντι τῆς πόλεως[65], ἔνθα κατὰ τὸν Ι' ἴσως αἰῶνα ἦν ἡ μονὴ Πελεκάνου[66]. — 6) ὁ Ἅγιος Γεώργιος τὰ Χαλκίδου, ἢ, καθ' ἑτέραν γραφήν, ἐν Χαλκηδόνι, κτισθεὶς δῆθεν ὑπὸ Σεργίου πατριάρχου (610—638) ἀναφέρεται παρὰ τοῖς παραδοξογράφοις[67]· εἰς τὴν αὐτὴν κατηγορίαν κατατάττω καὶ τὸν Ἅγιον Γεώργιον τὰ Κοντάρια[68].

Σημ. — Λίαν ἐμβριθῶς ὁ ἰατρὸς Mordtmann ἀπέδειξεν ὅτι 1) ὁ ἐν τοῖς Χαρσίου ναός, 2) ὁ ἐν τῷ Δευτέρῳ, ἐν ᾧ καὶ τὸ λείψανον ἀπέκειτο Θεοδώρου τοῦ Συκεώτου καὶ 3) τὸ μοναδιον Γεωργίου τοῦ Συκεώτου, εἰς ἐστι ναός κείμενος ἔσωθεν τῆς πύλης Ἐδιρνὲ-καπί, οὐχὶ δὲ τρεῖς[69].—Ὁ ῥῶσσος μυθογράφος Ἀντώνιος εἶδεν ἐν ἀρχαῖς τῆς ΙΓ' ἑκατονταετηρίδος ἐν τῇ μονῇ τῶν Μαγγάνων τὴν κάραν τοῦ ἁγίου Γεωργίου[70].

ℓ

25. Μάρκου τοῦ ἀποστόλου καὶ εὐαγγελιστοῦ. Ἡ σύναξις ἐν τῷ πανσέπτῳ αὐτοῦ ἀποστολείῳ τῷ ὄντι πλησίον τοῦ Ταύρου[71].

* * *

25. Ἡ ἀνάμνησις τῶν ἐγκαινίων τοῦ σεπτοῦ ἀποστολείου τοῦ ἁγίου καὶ πανευφήμου καὶ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων Πέτρου, τοῦ συγκειμένου τῇ ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ.

Ἔκειτο βεβαίως ὁ ναὸς οὗτος πλησιέστατα τῷ τῆς Ἁγίας Σοφίας, διότι παρὰ τοῖς Μηναίοις γράφεται πάντοτε *συγκείμενον* τῷ ναῷ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας τὸ ἀποστολεῖον τοῦτο.

* * *

25. Μακεδονίου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως.

Ἱεράτευσεν ἀπὸ τοῦ 486-511. Ἀνεψιὸς τοῦ πατριάρχου Γενναδίου Α', ἦν πρεσβύτερος καὶ σκευοφύλαξ τῆς Μ. ἐκκλησίας, ἀγαπώμενος ὑπὸ τοῦ λαοῦ διὰ τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ καὶ τὴν εὐσέβειαν, καὶ ὑπὸ τοῦ Πομπηίου, ἀνεψιοῦ Ἀναστασίου τοῦ Θρᾳκός. Ἀπεβίωσεν ἐν Γάγγραις μικρὸν μετὰ τὸ 515[72].

ℓ

26. Βασιλέως ἱερομάρτυρος ἐπισκόπου Ἀμασείας. Ἡ σύναξις ἐν τῇ ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ.

Ἤθλησε τῷ 322 ἐν Νικομηδείᾳ, ἐπὶ Λικινίου, τὸ δὲ λείψανον αὐτοῦ ἀπεστάλη εἰς Ἀμάσειαν· ἴσως ἐξ αὐτοῦ μέρος ἀπεθησαύριζεν ὁ ναὸς τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας.

ℓ

27. Ἰωάννου ἡγουμένου μονῆς τῶν Καθαρῶν.

Ἐγεννήθη ἐν Εἰρηνουπόλει τῆς Κοίλης Συρίας, υἱὸς Θεοδώρου καὶ Γρηγορίας, τῷ 778. Ἦλθεν εἰς Νίκαιαν μετὰ τοῦ γέροντος αὐτοῦ καὶ διδασκάλου τῷ 787, ἐν τῇ Ζ' οἰκουμενικῇ Συνόδῳ, κἀκεῖθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, μοναχὸς ἀποκαρεὶς πιθανῶς ἐν τῇ μονῇ τῶν Δαλμάτων, ἧς ἡγούμενος ἐγένετο ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ, ἐν ἀρχαῖς δὲ τοῦ Θ' αἰῶνος ἀπεστάλη ὑπὸ Νικηφόρου τοῦ αὐτοκράτορος ἡγούμενος εἰς τὴν μονὴν τῶν Καθαρῶν, ἧς προέστη δεκαετίαν ἀπὸ τοῦ 804-813, κληθεὶς εἰς Κωνσταντινούπολιν ὑπὸ Λέοντος Ε', μεθ' οὗ μὴ συμφρονήσας ἐν τῷ δόγματι περὶ τῶν ἀ-

61. Acta Patriarch. τόμ. Β', σελ. 22.
62. Ἱεροσολ. Βιβλιοθ. Β', σελ. 112.
63. Δουκαγγίου, Const. Christ. σ. 85, β', XLVI.
64. Σάθα, Μεσ. Βιβλιοθ. τόμ. Α', σελ. 20.
65. Ἄννα Κομνηνή· Β', σελ. 55 καὶ 75.
66. Πορφυρογ. Ἐκθ. Α', σελ. 806.
67. Κωδινοῦ, Περὶ κτισμάτων· σελ. 106.
68. Banduri, Imp. Or. σελ. 39.
69. Mordtmann, Esquisse· § 33 κ. ἑξ.
70. Ποικίλη Στοά, Ἡμερολόγ. 1884, σελ. 357.
71. βλ. περὶ τοῦ ναοῦ τούτου εἰς τὴν 11 Ἰανουαρίου.

72. Πατριαρχ. Πίνακες· σελ. 209-215· βλέπε καὶ τὰς αὐτόθι παραπομπάς.

γίων Εἰκόνων, περιωρίσθη ἔν τινι μετοχίῳ τῆς μονῆς ταύτης ἐν Κωνσταντινουπόλει κειμένῳ ἐπὶ μῆνας τρεῖς, εἶτα δ' ἐξώρισαν αὐτὸν εἰς τὸ φρούριον Πενταδάκτυλον· αὐτόθι μεῖνας ἓν καὶ ἥμισυ ἔτος, ἐκλήθη καὶ πάλιν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἀλλ' ἀπεστάλη αὖθις εἰς ἕτερον φρούριον, καὶ μικρὸν μετὰ τὸ 820 ἐπανελθὼν ἔμεινεν ἐν Χαλκηδόνι, πιθανῶς μέχρι τοῦ 836, ὅτε ἐστάλη ὑπερόριος εἰς Ἀφουσίαν· ἀπεβίωσεν ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ ἴσως τῷ 839 [73].

Ἡ μονὴ τῶν Καθαρῶν ἔκειτο βεβαίως ἔξω τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ οὐ μακρὰν τοῦ ἐμπορείου Πυλῶν ἐν Βιθυνίᾳ [74], ἐθεωρεῖτο δὲ κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα μονὴ τοῦ τῆς Βιθυνίας Ὀλύμπου, σὺν τῷ Μηδικίῳ καὶ τῇ λαύρᾳ τῶν Μεγάλων Κελλίων [75]. Τὴν μονὴν τῶν Καθαρῶν ἔκτισε τῷ 571 «Ναρσῆς ὁ κουβικουλάριος καὶ σπαθάριος ὁ ἀγαπητὸς τοῦ βασιλέως Ἰουστινιανοῦ» [76]. Ἐν τῷ μετοχίῳ τῆς μονῆς ταύτης τῷ ἐν Κωνσταντινουπόλει διέμενε βεβαίως ὁ ἀββᾶς Ἰωσήφ, ὁ τὸν ἔκνομον γάμον εὐλογήσας τοῦ Κωνσταντίνου ΣΤ' μετὰ τῆς Θεοδότης, διότι φαίνεταί μοι παράδοξος ἡ ἐκ Πυλῶν τῆς Βιθυνίας πρόσκλησις τοῦ Ἰωσὴφ πρὸς εὐλογίαν τοῦ γάμου τούτου [77].

§

30. Μνήμη τῆς εὑρέσεως τῶν λειψάνων Βασιλέως ἐπισκόπου Ἀμασείας.

Βεβαίως ὁ ναὸς, ὅστις ἦγε σύναξιν τὴν 26 ἀπριλίου, ἑώρταζε καὶ τὴν 30 ἀπριλίου.

73. Συναξαριστὴς καὶ Μηναῖον, εἰς τὴν 27 ἀπριλίου. «Προικόννησος»· σελ. 72. Τὸ λεγόμενον ἐν τῷ Συναξαρίῳ «Πενταδάκτυλον ἐν τῇ χώρᾳ τῆς Λάμπης» νομίζω τὸ πρὸς τῇ Μιλήτῳ ὄρος Λάτμον, ὃ καλεῖται σήμερον τουρκιστὶ Μπὶς-παρμάκ = Πενταδάκτυλον. Εἰρήσθω δ' ὅτι τὸ προκονησιακὸν χειρόγραφον τοῦ ἀπριλίου Μηναῖον φέρει δίστιχον διάφορον τοῦ παρὰ τοῖς ἐντύποις Μηναίοις καὶ τῷ Συναξαριστῇ, τοῦτο·

Καθαρῶν ὡς πρόεδρος ποίμνης ἠγήσω,
καθαρὸς παρέστηκας Χριστῷ, θεόφρον.

Ὡσαύτως καὶ τῇ 25 ἀπριλίου φέρει δίστιχον ἐπὶ τοῖς ἐγκαινίοις τοῦ ναοῦ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου τοῦτο, μὴ φερόμενον ἐν τοῖς ἐντύποις·

Τελοῦμεν, Πέτρε, τῶν ἐγκαινίων μνήμην·
οἶκου σου σεπτοῦ πᾶς πιστῶς εὐφροσύνως.

74. βιογραφ. Συκεώτου, παρὰ Θεοφίλῳ Ἰωάννου· σ. 479.

75. Μιχ. Ψελλοῦ ἐπιστολαί, παρὰ Σάθᾳ· Μεσ. Βιβλιοθ. τόμ. Ε', σελ. 311.

76. Θεοφ. Α', σελ. 376.

77. αὐτόθι, σελ. 729.

ΜΑΪΟΣ

1. Ἱερεμίου τοῦ προφήτου. Ἡ σύναξις ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Πέτρου τῷ συγκειμένῳ τῇ ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ.

Ἴδε περὶ τοῦ ναοῦ εἰς τὴν 25 ἀπριλίου.

* * *

1. Ἐγκαίνια τῆς Νέας Ἐκκλησίας.

Τὸν ναὸν τοῦτον ἔκτισεν ἐν τῷ παλατίῳ κατὰ τὸ ἔννατον ἔτος αὐτοῦ (876) Βασίλειος ὁ Μακεδών, πολλαχόθεν ἐξ ἠρειπιωμένων ναῶν ἀθροίσας μάρμαρα καὶ κίονας καὶ ψηφίδας· φαίνεται δ' ὅτι ἤρξατο τῆς οἰκοδομῆς τῷ 876, διότι «τῷ δεκάτῳ τετάρτῳ αὐτοῦ ἔτει, μηνὶ μαΐῳ πρώτῃ, ἐγκαινίζεται καὶ ἐνθρονίζεται ἡ Νέα Ἐκκλησία παρὰ Φωτίου πατριάρχου» [1]· ὥστε τὰ ἐγκαίνια ἐγένοντο τῇ 1 μαΐου 881. Ὁ ναὸς, ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ παλατίου κείμενος, ἐτιμᾶτο ἐπ' ὀνόματι τοῦ Σωτῆρος, τοῦ Μιχαὴλ ἀρχαγγέλου καὶ τοῦ προφήτου Ἠλιού [2].

Αὐτοκρατορικὴ προέλευσις ἐγίνετο τῇ 1 μαΐου κατὰ τὸν Ι' αἰῶνα καὶ μετὰ ταῦτα [3]. Κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα τοιαύτη προέλευσις οὐ γινώσκεται [4]· «καὶ ἀνέρχεται ὁ πατριάρχης ἐν τῷ παλατίῳ, κἀκεῖθεν κατέρχεται μετὰ λιτῆς εἰς τὴν Νέαν Ἐκκλησίαν, καὶ λειτουργεῖ ἐκείσε τὴν κατὰ τύπον λειτουργίαν» [5].

§

2. Ἑσπέρου καὶ Ζωῆς μαρτύρων. Ἡ σύναξις ἐν τῷ ἁγιωτάτῳ αὐτῶν μαρτυρείῳ τῷ ὄντι ἐν τῷ Δευτέρῳ.

1. Συμεὼν μάγιστρος· σελ. 691. Γεώργιος μοναχός· σ. 843. Λέων γραμματικός· σελ. 258.

2. Theoph. Contin. σελ. 319, ὅπου ὁ ἀναγνώστης σχηματίζει ἰδέαν τοῦ διαχυθέντος ἐν τῷ ναῷ ἀπείρου πλούτου. Πρόσθες ὅτι ὁ μακαρίτης Πασπάτης (Βυζαντιναὶ Ἀνάκτορα, σελ. 305-309) ὀλίγους ἐνόησε συγγραφεῖς ἐξ ὧν ἀνέγνω· ἐνῷ γράφει ὅτι ἐτιμᾶτο ἐπ' ὀνόματι τοῦ Σωτῆρος καὶ ὅτι ὑπῆρχον ἐν τῷ ναῷ δύο εὐκτήρια, Μιχαὴλ ἀρχαγγέλου καὶ Ἠλιοὺ τοῦ προφήτου, κατωτέρω γράφει ὅτι τὸ εὐκτήριον Ἠλιοὺ τοῦ προφήτου «ἦτο ἐκτὸς τῆς Νέας ἐκκλησίας»· καὶ περαιτέρω· «ἂν τὸ εὐκτήριον τοῦτο (ἀρχαγγέλου) καὶ τοῦ προφήτου Ἠλιοὺ συνείχοντο μετὰ τῆς Νέας ἐκκλησίας, ἀγνοῶ». Φαίνεται ὅτι μικρά τινα εὐκτήρια παρέκειντο τῷ ἱερῷ βήματι τῆς Νέας ἐκκλησίας.

3. Πορφυρογεν. Ἐκθ. Α', σελ. 775.

4. παρὰ Κωδινῷ ἐν τῷ «Περὶ ὀφικίων» οὗ σημειοῦται τοιαύτη ἐπὶ τοῖς ἐγκαινίοις.

5. ταῦτα κατὰ τὸ προκονησιακὸν χειρόγραφον Μηναῖον.

Ἤθλησαν ἐν ἀρχαῖς τοῦ Β' αἰῶνος.

Ναὸν εἰς τὴν μάρτυρα Ζωὴν ἤγειρεν ὁ Μ. Ἰουστινιανὸς «ἐπιεικῶς σεμνόν», οὐ μακρὰν τοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας Ἄννης ἐν τῷ Δευτέρῳ [6]. Βασίλειος ὁ Μακεδὼν ἤγειρεν ἐκ βάθρων αὐτὸν, πεπτωκότα [7].

* * *

2. Μνήμη τῆς ἀνακομιδῆς τοῦ λειψάνου Ἀθανασίου πατριάρχου Ἀλεξανδρείας.

Ἡ τῆς 18 ἰανουαρίου σύναξις ἐτελεῖτο ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ· φρονῶ δ' ὅτι ὁ ναὸς οὗτος ἐώρταζε καὶ τὴν 2 μαΐου.

ℰ

3. Τιμοθέου καὶ Μαύρας μαρτύρων. Ἡ σύναξις ἐν τῷ ἁγιωτάτῳ αὐτῶν μαρτυρείῳ τῷ ὄντι πέραν ἐν Ἰουστινιαναῖς.

Ναὸς ἐπ' ὀνόματι τῶν ἁγίων τούτων ἀναφέρεται τῷ 532 τὸ πρῶτον [8]· ὁ δὲ ἐν Ἰουστινιαναῖς οὗτός ἐστι βεβαίως **ὁ πέραν τοῦ ἄστεος** ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Κοπρωνύμου καταστραφεὶς ἕως ἐδάφους [9].

ℰ

4. Τῶν ἁγίων μαρτύρων Ἀφροδισίου, Λεοντίου, Ἀντωνίου, Μελδᾶ, Οὐαλεριανοῦ, Μακροβίου καὶ τοῦ πλήθους τῶν σὺν αὐτοῖς ἐν Σκυθοπόλει μαρτυρησάντων. Τελεῖται δὲ ἡ αὐτῶν σύναξις ἐν τῷ σεπτῷ ἀποστολείῳ τοῦ ἁγίου Ἰακώβου ἀδελφοῦ τοῦ Κυρίου τῷ ὄντι ἔνδον τοῦ σεβασμίου οἴκου τῆς ὑπεραγίας δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου ἐν τοῖς Χαλκοπρατείοις [10].

* * *

4. Νικηφόρου ἡγουμένου Μηδικίου.

Ἤκμασεν ἐπὶ Ταρασίου, ὡς εἴδομεν ἐν βίῳ Νικήτα (3 ἀπριλίου). Τῷ δόγματι τῶν ἁγίων Εἰκόνων προσκείμενος, ἀπέθανεν ἐπὶ Λέοντος Ε' ὑπερόριος (813-820).

* * *

4. Ἡ ἀνάμνησις τῆς ἀνακομιδῆς τῶν λειψάνων Λαζάρου τοῦ φίλου τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς μυροφόρου Μαρίας τῆς Μαγδαληνῆς, γενομένης ἐπὶ Λέοντος τοῦ φιλοσόφου καὶ φιλοχρίστου. Ἡ σύναξις ἐν τῇ εὐαγεστάτῃ μονῇ τῇ παρὰ τοῦ αὐτοῦ βασιλέως ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Λαζάρου συστάσῃ. Συνεορτάζονται καὶ τὰ ἐγκαίνια τῆς ἐν τῇ μονῇ ἁγίας ἐκκλησίας.

Ἡ μαρτυρία αὕτη κεῖται παρὰ Νικοδήμῳ. Τὸ λείψανον τῆς ὁσίας Μαγδαληνῆς ἀνακομίσας ἐξ Ἐφέσου Λέων ὁ Σοφὸς, ἀπεθησαύρισεν ἐν τῇ μονῇ τοῦ ὁσίου Λαζάρου, ἀριστερᾷ τῷ εἰς τὸν ναὸν εἰσιόντι, ἐγκλείσας ἐν καταργύρῳ θήκῃ· τὸ δὲ τοῦ ὁσίου Λαζάρου λείψανον ἀνεκομίσθη τῷ 898 ἐκ Κύπρου [11].

Τὴν ἐπ' ὀνόματι τοῦ ὁσίου Λαζάρου μονὴν ᾠκοδόμησε Λέων ὁ Σοφὸς ἐν τοῖς λεγομένοις Τόποις καὶ καθιέρωσεν εἰς μονὴν εὐνούχων, δῆλον οὖν ἀνδρείαν· ὁ ναὸς οὗτος τοῦ δικαίου Λαζάρου διεκρίνετο ἐπὶ εὐρυχωρίᾳ, κάλλει καὶ μεγαλοπρεπείᾳ μέχρις, ὡς ἔοικε, τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, διότι γινώσκομεν ὅτι κατὰ τὸν ΙΓ' ἐσῴζετο [12]· αὕτη δ' ἡ μονὴ βεβαίως ἦν ἡ *Λέοντος Σοφοῦ*, ἧς ἡγούμενος ἐπὶ τοῦ Λέοντος ἀναφέρεται Εὐθύμιος ὁ κεκοσμημένος ἀρεταῖς [13]. Ἡγούμενον αὐτῆς ἐπίσης γινώσκομεν τὸν φήμην ἁγιότητος κτησάμενον Ἱερόθεον, ὅστις ἐκώλυσε τὸν Λέοντα τὸν Σορὸν ἐνταφιάσαι τὴν τρίτην αὐτοῦ σύζυγον Εὐδοκίαν ἐν αὐτῇ, τοῦ Ἱεροθέου «ἐξ αὐτῆς τῆς πόρτης (τῆς μονῆς) τὸ λείψανον πρὸς τὰ βασίλεια ἀντιστρέψαντος» [14]. Ἐν τῇ μονῇ ταύτῃ ἠκροᾶτο τῆς θείας λειτουργίας ὁ αὐτοκράτωρ κατὰ τὸ σάββατον τοῦ Λαζάρου [15].

* * *

Πρόβου, Ταράχου καὶ Ἀνδρονίκου τῶν πλησίον τῆς Πηγῆς μαρτύρων [16].

Ναὸν εἰς τοὺς ἁγίους τούτους ἔκτισε κατὰ τὰ τέλη βεβαίως τοῦ Ϛ' αἰῶνος Ναρσῆς ὁ τοῦ Μαυρικίου στρατηγὸς [17], ἄγνωστον ποῦ τῆς

---

6. Προκοπίου, Περὶ κτισμάτων· σελ. 185.
7. Theoph. Contin. σελ. 324.
8. Πασχάλ. Χρον. σελ. 628.
9. Στεφάνου τοῦ νέου βιογραφίαι· Migne, Ρ', 1169.
10. ταῦτα κατὰ τὸν λαυριωτικὸν Δ39 Συναξαριστήν.
11. Theoph. Contin. σελ. 365. Συμεὼν μάγιστρος· σελ. 704. Γεώργιος μοναχός· σ. 860. Ζωναρᾶς, ΙΣΤ', 13· (Δινδορφ. Δ', σελ. 42). Νικηφ. Καλλίστου, Λόγος εἰς τὴν ἁγ. Μαγδαληνήν· Migne, ΡΜΖ', 573. Τῆς ἐξ Ἐφέσου εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀνακομιδῆς μιμνήσκεται τὸ λεγόμενον Βασιλειανὸν Μηνολόγιον εἰς τὴν 22 ἰουλίου.
12. αἱ παραπομπαὶ κατὰ τὴν 11 σημείωσιν. Παχυμέρης· Β', σελ. 238.
13. Ἱεροσολ. Βιβλιοθ. Α', σελ. 147.
14. Vita Euthymii, σελ. 33.
15. Κωδινοῦ, Περὶ ὀφφικίων, σελ. 82.
16. Ἱεροσολ. Βιβλιοθ. Β', σελ. 472.
17. Ζωναρᾶς· ΙΔ', 14 (Δινδορφ. Γ', σελ. 301).

πόλεως, ἀλλ' ὡς μανθάνομεν νῦν, πλησίον τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς. Μονῆς τῶν ἁγίων Ἀνδρονίκου, Πρόβου καὶ Ταράχου ἡγούμενος ἀναφέρεται τῷ 1086 Κύριλλος[18].

ℰ

5. Εἰρήνης μάρτυρος.

Ἤθλησεν ἐπὶ τοῦ πέρσου Σαβωρίου, ζῶσα κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, Πηνελόπη πρὸ τοῦ βαπτίσματος ὀνομαζομένη.

Ναοὶ ἐπ' ὀνόματι τῆς ἁγίας Εἰρήνης γινώσκονται 1) ὁ πρὸς τὴν θάλασσαν, ὁ λεγόμενος τοῦ Περάματος, μεταξὺ Βαλουκ-παζὰρ καὶ Ἐμίν-όνοῦ τῆς σήμερον, κτισθεὶς ὑπὸ Μαρκιανοῦ ἐν ᾧ τόπῳ καὶ πρότερον ὑπῆρχε ναός, ὑπὸ τῆς θαλάσσης, χωρούσης ἄχρι τῶν θυρῶν αὐτοῦ, κατακλυζόμενος· ὁ Μαρκιανὸς ἀνήγειρεν αὐτὸν μείζονα καὶ κομψὸν μετὰ φαιδρότητος πολλῆς, ἀλλὰ μετὰ ξυλίνης ὀροφῆς, καὶ κατεσκεύασε πρὸ αὐτοῦ προκυμαίαν, ἤγειρε δὲ καὶ τὸ φωτιστήριον αὐτοῦ μεγαλοπρεπές, στοαῖς πέντε διαλαμβανόμενον, μετὰ θόλων, ἐν οἷς χρυσαῖς ψηφίσιν ἐζωγράφησε τὰ ἐν τῷ ναῷ τελεσθέντα θαύματα καὶ τὸν ἰώμενον τὰς νόσους Σωτῆρα Χριστόν· τοῦ δὲ Μαρκιανοῦ πρὸ τῶν ἐγκαινίων θανόντος, ἡ βασιλὶς Βηρίνα συνετέλεσε τὴν οἰκοδομὴν χρυσίῳ λαμπρύνασα τὴν ὀροφὴν τοῦ ναοῦ[19]. Τοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας Εἰρήνης ἔν τινι πυρκαϊᾷ βλαβέντος μέρη τινὰ Μανουὴλ ὁ Κομνηνὸς ἀνήγειρε[20]· 2) ὁ ἐν Γαλατᾷ, οὗ τὰ ἐγκαίνια ἐγένοντο τῷ 561 ὑπὸ τῶν πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως Μηνᾶ καὶ τοῦ Ἀλεξανδρείας Ἀπολιναρίου[21]· τοῦτον κατεσκεύασεν ὁ Μ. Ἰουστινιανὸς τοιοῦτον, ὥστε ὁ Προκόπιος οὐκ ἠδυνήθη ἱκανῶς εἰπεῖν ὅσον «μεγαλοπρεπῶς ἐξείργασται τῷ βασιλεῖ»· ἴσως αὐτός ἐστιν ὁ ἐν ἐγγράφῳ τοῦ 1303 ἀναφερόμενος ὡς ὑπάρχων ἐν Γαλατᾷ[22]. 3) ἴσως ὑπῆρχε καὶ ναὸς τῆς ἁγίας Εἰρήνης εἰς τὸ Δεύτερον, ὡς φαίνεται εἰς τὴν 6 σεπτεμβρίου· πλὴν ἂν ὑποτεθῇ ὅτι ἐν ναῷ τινι τῆς ἁγίας Εἰρήνης ἐτελεῖτο σύναξις ἐπὶ τοῖς ἐγκαινίοις τοῦ ἐν τῷ Δευτέρῳ ναοῦ τῆς Θεοτόκου μὴ ὑπάρχοντος καθ' ὃν καιρὸν ἐγράφετο ὁ κατάλογος τῶν συνάξεων.

* * *

5. Νεοφύτου, Γαΐου καὶ Γαϊανοῦ μαρτύρων. Ἡ σύναξις ἐν τῷ σεπτῷ καὶ σεβασμίῳ ναῷ τῶν ἁγίων ἀναργύρων Κοσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ τῷ ὄντι ἐν τοῖς Δαρείου.

ℰ

6. Δημητρίωνος, Δάνακτος, Θηριανοῦ, Μεσίρου, Δονάτου καὶ Βαρβάρου τῶν μαρτύρων. Τελεῖται δὲ ἡ τῶν ῥηθέντων ἁγίων σύναξις ἐν τῷ μαρτυρείῳ αὐτῶν τῷ ὄντι ἐν τῷ Δευτέρῳ[23].

* * *

Μνήμη τῶν ἐγκαινίων τοῦ ναοῦ τῶν ἁγίων ἀναργύρων Κοσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ ἐν τῇ μονῇ τοῦ Ψαμαθία.

Ὁ ναὸς ἐσῴζετο πρὸ τοῦ Θ' αἰῶνος, ὡς ἔοικεν, ἦγε δὲ τὴν μνήμην τῶν ἐγκαινίων αὐτοῦ καὶ τότε καὶ μετὰ τὸν Θ' αἰῶνα τῇ 6 μαΐου μηνός, ὡς ἐκτίθεται εἰς τὴν 1 ἰουλίου, ἐν τῷ μετὰ χεῖρας βιβλίῳ.

ℰ

7. Μνήμη τοῦ ἐν οὐρανῷ φανέντος σημείου τοῦ τιμίου Σταυροῦ, ὥρᾳ τρίτῃ τῆς ἡμέρας, ἐπὶ Κωνσταντίνου, υἱοῦ Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου.

Τῷ 351 «ὤφθη ἐν Ἱεροσολύμοις τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ, ὥρα ἦν ὡς τρίτη, ἐν ἡμέρᾳ πεντηκοστῇ, φωτοειδῶς τεταμένον, νώναις μαΐαις, ἐν τῷ οὐρανῷ, ἀπὸ τοῦ ὄρους τῶν ἐλαιῶν ἕως τοῦ Γολγοθᾶ. . . . . κύκλῳ τοῦ φανέντος τιμίου Σταυροῦ στέφανος ὡς ἡ ἶρις τὸ εἶδος ἔχων· καὶ τῇ αὐτῇ ὥρᾳ ὤφθη ἐν Παννωνίᾳ Κωνσταντίνῳ τῷ αὐγούστῳ» δηλ. τῷ ἰσαποστόλῳ[24].

* * *

7. Ἀκακίου μάρτυρος. Ἡ σύναξις ἐν τῷ ἁγιωτάτῳ αὐτοῦ μαρτυρείῳ, τῷ ὄντι ἐν τῷ Πασχάλῳ, ᾗ, ὡς ἐν ἄλλοις γράφεται, Ἑπτασκάλῳ.

---

18. Migne, PKZ', 976.

19. Βιογραφ. Μαρκιανοῦ· Migne, PIΔ', στ. 441-445. Acta Monasteriorum κλπ., ἔκδ. Miklosich καὶ Müller, τόμ. Γ', σελ. 93.

20. Χωνιάτης· σελ. 270.

21. Μαλαλᾶς· σελ. 486. Θεοφ. Α', σελ. 353.

22. Προκοπίου, Περὶ κτισμάτων, σελ. 195. Πασπάτη, Βυζ. Μελέται· σελ. 208.

23. ταῦτα κατὰ τὸν λαυριωτικὸν Δ39 Συναξαριστήν. Παρὰ Νικοδήμῳ, Θερινὸς ἀντὶ Θηριανός.

24. Πασχάλ. Χρον. σελ. 540· κατὰ τὸ Βασιλειανὸν λεγόμενον Μηνολόγιον τὴν 7 μαΐου· τὰ λοιπὰ καθὼς ἐν Πασχαλ. Χρονικῷ. Βλ. καὶ Ἑρμ. Σωζομ. Ἐκκλ. Ἱστορ. Δ', ε'.

Καππαδόκης τὴν πατρίδα, ὁ Ἀκάκιος ἤθλησεν ἐπὶ Μαξιμιανοῦ ἐν Βυζαντίῳ «καὶ κατετέθη τὸ λείψανον αὐτοῦ ἐν τόπῳ ἐπιλεγομένῳ Σταυρίῳ» [25].

Ὁ ναὸς Ἀκακίου τοῦ μάρτυρος ὁ ἐν τῷ Ἑπτασκάλῳ, ἠγέρθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Μ. Ἰουστινιανοῦ, βασιλεύοντος τοῦ θείου αὐτοῦ· ἦν δὲ ἐκ λευκῶν μαρμάρων κατεσκευασμένος καὶ κιόνων λευκῶν πλήρης ἅπας [26]· ἴσως αὐτός ἐστιν ὁ κατὰ τὰ τέλη τοῦ Ε΄ αἰῶνος ἀναφερόμενος, ἐν βιογραφίᾳ Ἀνδρέου τοῦ διὰ Χριστὸν σαλοῦ [27]· ἐκ βάθρων ἤγειρεν αὐτὸν, πεπτωκότα, Βασίλειος ὁ Μακεδών [28]. Εἰς τὸν ναὸν Ἀκακίου τοῦ μάρτυρος τῷ 360 μετεκόμισε Μακεδόνιος ὁ κακόδοξος πατριάρχης τὸ λείψανον τοῦ Μ. Κωνσταντίνου ἀπὸ τοῦ ναοῦ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, ἀπειλοῦντος δῆθεν πτῶσιν [29]. Ἐν τῷ ναῷ τούτῳ ὁ ῥῶσσος μυθογράφος Ἀντώνιος εἶδεν, ὡς λέγει, σῳζόμενα κατ' ἀρχὰς τοῦ ΙΓ΄ αἰῶνος λείψανα τοῦ ἁγίου Ἀκακίου [30].

§

8. Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου·

κατὰ τὸ Βασιλειανὸν λεγόμενον

Μνήμη τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου ἐπὶ τῆς ἁγίας κόνεως.

Κατὰ τὴν παράδοσιν «ὁ τάφος, ἐν ᾧ ὁ μέγας ἀπόστολος καὶ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης μέλλων μετατεθῆναι ἐτάφη, κόνιν ἁγίαν, ἣν οἱ ἐγχώριοι μάννα προσαγορεύουσιν, ἐπινεύσει Πνεύματος ἁγίου, κατὰ τὴν ὀγδόην ἡμέραν τοῦ μαΐου μηνὸς ἐτησίως ἐξαίφνης ἀναβρύει καὶ ἀναδίδωσιν» [31].

Ἡ ἐπὶ τῇ ἑορτῇ ταύτῃ πομπικὴ προέλευσις ἐγίνετο εἰς τὸ Ἕβδομον [32], ὅπου ναὸς ἐπιφανὴς ἠγείρετο τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, κατὰ τὸ σήμερον Μακροχώριον, ὡς ἀπέδειξεν ἐμβριθῶς ὁ Dr Alexandre Van Millingen [33]· αὐτόσε πρὸ ἑπταετίας ἀνευρέθησαν ἐρείπια μεγάλου ναοῦ.

Τὸν ναὸν τοῦτον τὸν ἐν τῷ Ἑβδόμῳ γινώσκομεν ὑπάρχοντα κατὰ τὰ τέλη τοῦ Δ΄ αἰῶνος· ὁ Σωκράτης ὁ Σχολαστικὸς ἀναφέρει «τὸ μαρτύριον τοῦ ἀποστόλου Ἰωάννου· ἑπτὰ δὲ σημείοις ἀπέχει τοῦτο τῆς πόλεως» [34]· ὑπῆρχον δὲ ἐν τῷ Ἑβδόμῳ οὐ μακρὰν αὐτοῦ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη Θεοδοσίου τοῦ Β΄ καὶ ἀσκητήρια, ὅπου τῷ 443 ἀναφέρεται μοναχός τις Ἰωάννης ἀσκούμενος «ἐν κλουβῷ» [35]. Πιθανῶς ἐν τῷ ναῷ τούτῳ «εἰς τὸ Ἕβδομον ἐξελθοῦσα ἡσύχαζεν» ἡ αὐγοῦστα Πουλχερία περὶ τὰ ἔτη 447-450, τοῦ πολυμηχάνου Χρυσαφίου ψυχρότητα μεταξὺ Θεοδοσίου καὶ Πουλχερίας ἐμβαλόντος [36]. Κατὰ τὸν Θ΄ αἰῶνα ὁ τοῦ Θεολόγου ναὸς ἦν καταβεβλημένος, ἴσως ἕνεκα σεισμῶν ἢ καιρικῶν ἐπηρειῶν, διὸ Βασίλειος ὁ Μακεδὼν ἤγειρεν αὐτὸν ἐκ βάθρων [37]. Τὴν τοῦ Ἑβδόμου μονὴν ἔλαβε πρὸς κατοικίαν μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1078-1081, διὰ χρυσοβούλλου λόγου Νικηφόρου τοῦ Βοτανιάτου, Μαρία ἡ βασιλὶς ἡ χήρα Μιχαὴλ τοῦ Παραπινάκη [38], ὅστις προηγουμένως (1073-1074) ἦν παραχωρήσας αὐτὴν εἰς τὸν φιλοχρήματον λογοθέτην Νικηφόρον, ὃς διαρκῶς παρεκάλει τὸν Παραπινάκην ἵνα προσηλώσῃ τῇ μονῇ νέα

25. ταῦτα τὸ λεγόμενον Βασιλειανὸν Μηνολόγιον.

26. Προκοπίου, Περὶ κτισμάτων· σελ. 190.

27. Migne, ΡΙΑ΄, 841, § ργζ΄.

28. Theoph. Contin. σελ. 324. Περίεργον ὅτι ἐπὶ Ἀρκαδίου «μέγιστος οἶκος ἐν Κωνσταντινουπόλει Καρύαν εἶχεν ἐπώνυμον· ἔστι γὰρ ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ οἴκου δένδρον καροΐα, ἐφ' ᾗς λόγος τὸν μάρτυρα Ἀκάκιον τελειωθῆναι». Ἐν ἀρχαῖς τοῦ Ε΄ αἰῶνος ὁ μέγιστος οἶκος ὁ περικείμενος τῷ εὐκτηρίῳ κατέπεσε. Σωκρ. Ἐκκλ. Ἱστ. ΣΤ΄, κγ΄. — Ἦν ἄρά γε ἕτερος ὁ ἐν Ἑπτασκάλῳ τοῦ ἐν Καρύᾳ ναοῦ; εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην ὁ χρόνος ἀπαντήσει. Βλ. καὶ τὴν τοῦ Συμεὼν μεταφραστοῦ, Ἄθλησιν Ἀκακίου. Migne, ΡΙΕ΄, 217-240.

29. Σωζόμ. Ἐκκλ. Ἱστ. Δ΄, κα΄.

30. Mordtmann· Esquisse, § 103, σελ. 57· ἐν δὲ τῷ αὐτῷ § σελ. 58 τίθησι τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Ἀκακίου ἐν Κοντοσκαλίῳ κατὰ τὸν ναὸν τῶν γρηγοριανῶν ἀρμενίων· ἀλλ' ἐν § 76 δέχεται καὶ ἕτερον ναὸν ἁγίου Ἀκακίου ἐν τῇ Καρύᾳ, κείμενον ἐντὸς τῶν πρὸς τὸν Κεράτιον τειχῶν κατὰ τὸ σήμερον Ἀγιάσμα-καπί· § 12, σελ. 8. Ἐν τούτοις ὀρθότερα νομίζω τὰ παρὰ Σκ. Βυζαντίῳ ἐν τῇ «Κωνσταντινουπόλει», τόμ. Α΄, σελ. 426, ἐπὶ τῇ βάσει παλαιῶν κειμένων λεγόμενα περὶ τοῦ Σταυρίου ἢ Φιλαδελφίου, ὡς κειμένου πλησίον τοῦ ναοῦ τῶν Μ΄ μαρτύρων «πρὸς τὸ τῆς βασιλικῆς δημοσίας λεωφόρου πρανές», ἐκείνου δῆλον οὖν, ὃν ἔκτισεν ὁ Μαυρίκιος «ἐν τῇ Μέσῃ». Ἴδε 9 μαρτίου.

31. Morcelli, Calendarium· τόμ. Β΄, σελ. 98· ταὐτὰ τὸ λεγόμενον Βασιλειανόν.

32. Πορφυρογ. Ἐκθ. Α΄, 776.

33. βλ. τὴν διατριβήν ἐν Ἀρχαιολ. παραρτήματι τόμου Κ΄-ΚΒ΄ Ἑλλην. Φιλολ. Συλλόγου, σελ. 33-37.

34. Ἐκκλ. Ἱστορ. βιβλ. ΣΤ΄, κεφ. στ΄.

35. βίος Αὐξεντίου· Migne, τόμ. ΡΙΔ΄, 1380, § β΄.

36. Θεοφ. Α΄, σελ. 152-154.

37. Theoph. Contin. σελ. 340.

38. Ζωναρᾶς, ΙΗ΄, 21 (Δινδορφ. Δ΄, 236).

κτήματα[39]. Ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Κομνηνοῦ Μανουὴλ ὁ ναὸς οὗτος ἀναφέρεται σῳζόμενος[40], ἀλλ' ἐπὶ τῆς φραγκοκρατίας ἡ μονὴ τοῦ Ἑβδόμου ἔσῳζε μόνον ὄνομα μονῆς, οὐ σχῆμα, θρεμμάτων δ' ἔπαυλις ἀπέβησαν αὐτή τε καὶ ὁ ναός[41]. Βασίλειος ὁ Β' ἐτάφη «ἐν τῷ παρ' αὐτοῦ οἰκοδομηθέντι ναῷ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου»[42]· τούτῳ βεβαίως.

Πλὴν τοῦ ναοῦ τούτου, γνωστοί εἰσιν ὡρισμένως ναοὶ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου 2) ὁ εἰς τὸ Τετρακάμαρον, ὡς φαίνεται ἐξ ἐπιγράμματος ὀκταστίχου συντεθέντος ὑπὸ Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου[43]· 3) ὁ ἐν τῷ παλατίῳ· εὐκτήριον ἀνεγερθὲν ὑπὸ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος[44]· 4) ὁ ἐν τῷ Διϊππείῳ, αὐτὸς πιθανῶς ὁ ἐν τῷ Μιλίῳ, κτισθεὶς ἴσως ὑπὸ τοῦ τυράννου Φωκᾶ κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΣΤ' αἰῶνος ἐπ' ὀνόματι ἑτέρου ἁγίου καὶ ὑπὸ Ῥωμανοῦ Α' τοῦ Λακαπηνοῦ ἀναπληρωθεὶς καὶ τιμηθεὶς εἰς ὄνομα Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, κείμενος πλησίον τῆς Ἁγίας Σοφίας καὶ τοῦ πατριαρχικοῦ παρὰ βυζαντινοῖς οἴκου[45]· 5) ἕτερος ἦν φρονῶ ὁ ναὸς *ὁ πλησίον τῆς ἁγιωτάτης μεγάλης Ἐκκλησίας*, ὁ ἀναφερόμενος ἐν τῷ Συναξαριστῇ καὶ τοῖς Μηναίοις, ὧν οἱ συγγραφεῖς ἐγίνωσκον τὸ Διίππειον· ἄλλως, φαίνεταί μοι παράδοξος ἡ συνύπαρξις τριῶν ναῶν ἐπ' ὀνόματι τοῦ αὐτοῦ ἁγίου καὶ ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ· 6) ὁ ἐν τοῖς Βεάτου, ἀναφερόμενος τῇ 10 τοῦ ἰουλίου· 7) οἱ παραδοξογράφοι ἀναφέρουσι τὸν εἰς τοὺς Ἀρκαδιανοὺς καὶ τὸν εἰς τὰ Σφωρακίου συγχέοντες, ὡς νομίζω, τῷ ναῷ τοῦ Προδρόμου τῷ ἐν τοῖς Σφωρακίου.

Πλησίον τοῦ Ἑβδόμου ὑπῆρχον, ὡς ἔοικεν, Ὀρφανοτροφεῖόν τι, καὶ αἱ κτήσεις τοῦ μετὰ τὰ μέσα τῆς ΣΤ' ἑκατονταετηρίδος ἀκμάσαντος Αἰθερίου τοῦ ἐνδοξοτάτου κουράτορος[46]·

Ἔξω τοῦ Ἑβδόμου ὑπῆρχον ἀπὸ τοῦ Ζ' καὶ κατόπιν αἰῶνος βυζαντινὰ νεκροταφεῖα, ἐντὸς κείμενα τοῦ σημερινοῦ Μακροχωρίου, ὡς δεικνύουσιν αἱ πρὸ τριετίας ἀνευρεθεῖσαι ἐπιτύμβιοι πλᾶκες, ὧν τῆς πρώτης ἔλαβον σημείωσιν τῶν διαστάσεων· ὕψος 0,75 γαλ. μ. πλάτος 0,23, ὕψος γραμμάτων 00,4. Τὸ ἔτος τὸ ἀναφερόμενον ἐν τῇ πρώτῃ καὶ τῇ τετάρτῃ τῶν ἐπιγραφῶν δυσχερῶς ἐξηγεῖται. Ἐντὸς δὲ τοῦ χωρίου, κατὰ τὴν τοποθεσίαν Ἐλαιώνων, πρὸ ὀλίγων ἐτῶν εὑρέθη, καθὼς ἤκουσα, πλινθόκτιστος τάφος, οὐ ἐντὸς ὀστέα χρυσοῖς ἐπικεκαλυμμένα σύρμασιν· ἐλέχθη δ' ὅτι πλίνθοι τινὲς τοῦ τάφου ἔφερον γράμματα ΘΕΟΔΟΣ, ἀλλ' οὐδὲν λείψανον παλαιᾶς οἰκοδομῆς εὑρέθη παρὰ τὸν τάφον τοῦτον ἕως σήμερον·

αἱ ὑπ' ἐμοῦ ἀναγνωσθεῖσαι ἐπιγραφαί εἰσιν αἱ τέσσαρες αὗται:

ἀριθμ. 1.

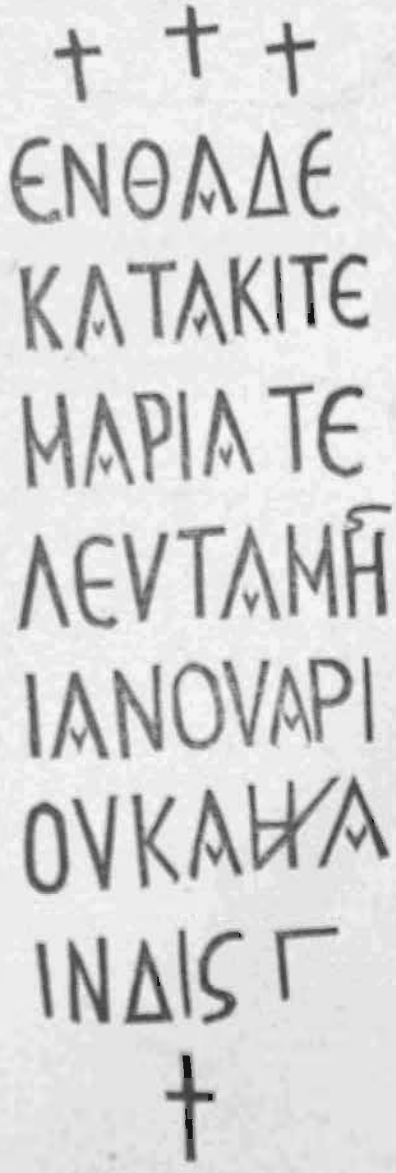

39. Μιχαὴλ Ἀτταλειάτης· σελ. 201.

40. Ἰωάννης Κίνναμος· Βόννης, σελ. 177.

41. Παχυμέρης· τόμ. Α', σελ. 124.

42. Γεώργιος Ἀμαρτωλός· Migne, PI' 1220. Ὁ Σκ. Βυζάντιος ὀλίγιστα λέγει περὶ τοῦ ναοῦ· «Κωνσταντινούπολις», τόμ. Α', σελ. 361, διότι καὶ ὁ Δουκάγγιος ὀλίγα λέγει· Const. Crist. σελ. 77, ἀριθ. Χ· καὶ ὁ δόκτωρ A. Mordtmann οὐχὶ πολλά· Esquisse, σελ. 29-33, λαλῶν περὶ τοῦ Ἑβδόμου.

43. Στουδίτου, Τὰ εὑρισκόμενα· Migne, γΘ', 1801.

44. Theoph. Contin. σελ. 336.

45. Δουκαγγίου, Const. Christ. σελ. 77, XII. Ὁ ῥῶσσος μυθογράφος Ἀντώνιος γράφει ὅτι εἶδε πλησίον τῆς Ἁγίας Σοφίας ναὸν Ἰωάννου τοῦ Εὐαγγελιστοῦ, ἄγνωστον ἂν τὸν ἐν τῷ Διππείῳ ἢ ἕτερον κείμενον πλησιέστερον τῆς μεγάλης ἐκκλησίας. Ποικίλη Στοά, τοῦ 1884, σελ. 360.

46. Λίθοι καὶ Κεράμια· σελ. ρξστ', ἔνθα ἐξέθωκα τὴν ὀρθετικὴν ἐπιγραφήν.

ἀριθμ. 2.

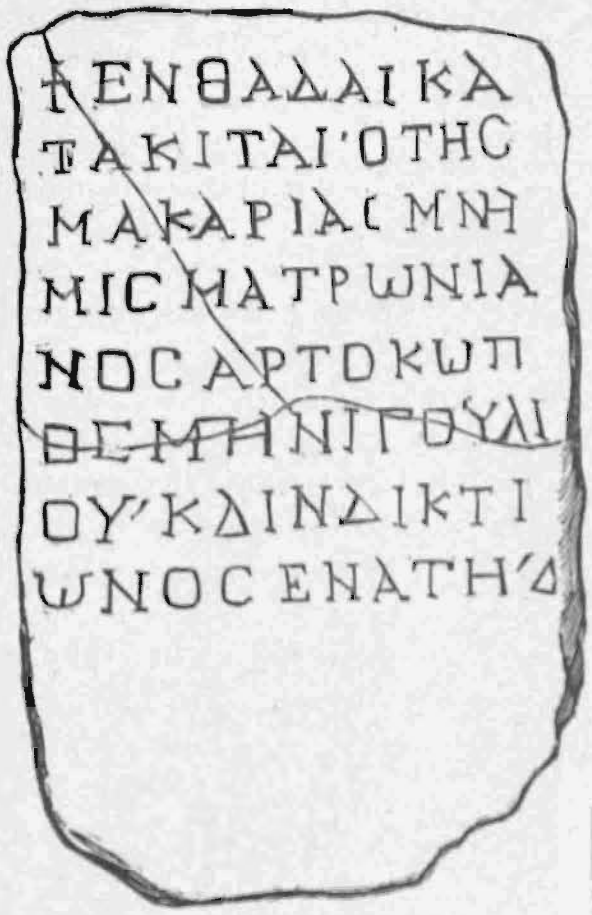

ἀριθμ. 3.

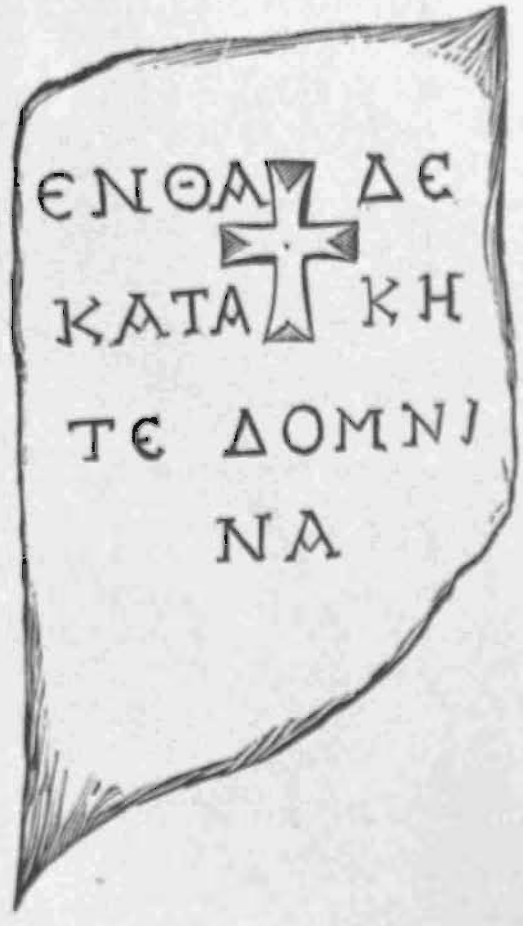

ἀριθμ. 4.

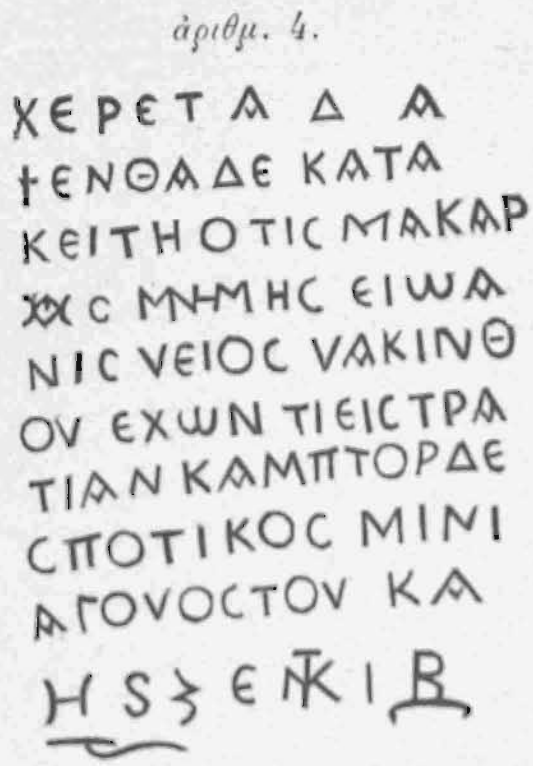

9. Ἡσαΐου τοῦ προφήτου. Ἡ σύναξις ἐν τῷ προφητείῳ αὐτοῦ τῷ πλησίον τοῦ ἁγίου μάρτυρος Λαυρεντίου.

Τὸ λείψανον Ἡσαΐου τοῦ προφήτου «μετακομισθὲν ἐν Κωνσταντινουπόλει κατετέθη πλησίον Βλαχερνῶν ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου μάρτυρος Λαυρεντίου»[47]. Ἡ ὁδηγία φαίνεται μοι σαφής· ὁ δὲ ναὸς τοῦ ἁγίου Λαυρεντίου οὗτος ἔκειτο κατέναντι τῶν Βλαχερνῶν «ἐν ἀριστερᾷ τοῦ κόλπου»[48].

* * *

9. Χριστοφόρου μάρτυρος. Ἡ σύναξις ἐν τῷ μαρτυρείῳ αὐτοῦ τῷ ὄντι πλησίον τοῦ Ἁγίου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου ἐν τῷ Κυπαρισίῳ·

παρὰ τῷ Συναξαριστῇ ἡ σύναξις

καὶ παρὰ τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου μάρτυρος Πολυεύκτου.

Ἐν τούτοις Ἀκυλίνης καὶ Χριστοφόρου, συγχρόνως ἀθλησάντων ἐν Ἀντιοχείᾳ ἐπὶ Δεκίου, ναὸς ἐσῴζετο τῷ 1401, ἔχων ἀπέναντι αὐτοῦ τὸ τῆς μονῆς τοῦ Σαμψὼν ἴσως ἀνῆκον κάθισμα τοῦ Θεολογίτου[49].

Ναοὶ λοιπὸν ἐπ' ὀνόματι ἁγίου Χριστοφόρου ὑπῆρχον μέχρι τοῦ ΙΒ' ἢ ΙΓ' αἰῶνος, ὡς

47. Μηνολόγιον Βασιλειανόν.
48. Προκοπίου, Περὶ κτισμάτων· σελ. 193.
49. Acta patriarch. τόμ. Β', σελ. 551.

φαίνεται, δύο· 1) ὁ πλησίον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ἐν τῷ Κυπαρισίῳ· καὶ 2) ὁ πλησίον τοῦ Ἁγίου Πολυεύκτου [50], κείμενος οὐ μακρὰν τῆς ἁγίας Εὐφημίας τῶν Ὀλυβρίου [51].

* * *

9. Ἐπιμάχου καὶ Γορδιανοῦ. Ἡ σύναξις ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Στρατονίκου.

Ἡ τῆς συνάξεως διάταξις εὑρηται παρὰ τῷ Συναξαριστῇ, οὐχὶ παρὰ τοῖς Μηναίοις.

Ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου Στρατονίκου, καθὼς εἴδομεν εἰς τὴν 13 ἰανουαρίου, ἔκειτο ἔξω τῆς πόλεως, ἐν τῷ Ῥηγίῳ.

§

11. Τὸ γενέθλιον τῆς πόλεως [52].

Ἡ ἑορτὴ καθιερώθη ὑπ' αὐτοῦ τοῦ τῆς πόλεως κτίτορος, ὅστις μετὰ τὴν τοῦ τείχους συμπλήρωσιν καὶ τὴν τοῦ Βυζαντίου μετονομασίαν «ἅμα τῷ ἁγιωτάτῳ πατριάρχῃ λιτανεύσας ἀνῆλθεν ἐν τῷ Φόρῳ, ἐν ᾧ τὴν αὐτοῦ στήλην οἱ πολῖται ἀνέστησαν» [53]· τοῦτο δέ, καθὰ λέγεται, τῇ 11 μαΐου 330, ὅτε καὶ μεγάλην ἑορτὴν ἐπετέλεσε, καθὼς ἐν τοῖς προλεγομένοις ἐγράφη τοῦ παρόντος συγγράμματος. Γινώσκω δ' ὅτι, κατὰ περίστασιν, τῷ 559 τὸ Γενέθλιον οὐχ ἑωρτάσθη τὴν 11, ἀλλὰ τὴν 13 τοῦ μαΐου [54]. Κατὰ δὲ τὸ ἔτος 583, σεισμοῦ μεγίστου συμβάντος τῇ 10 μαΐου, «τὸ γενέθλιον ἱππικὸν οὐκ ἐπετελέσθη» [55] διὰ τὸν πάγκοινον φόβον.

Ἡ ἐπὶ τῷ Γενεθλίῳ λιτὴ ἀρχομένη ἀπὸ τοῦ Φόρου συνεπληροῦτο ἐν τῇ Μ. ἐκκλησίᾳ.

* * *

11. Μωκίου ἱερομάρτυρος. Ἡ σύναξις ἐν τῷ ἁγιωτάτῳ αὐτοῦ μαρτυρείῳ.

Ἐκ Ῥώμης ὁρμώμενος ὁ Μώκιος, ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει· πρεσβύτερος τῆς Ἐκκλησίας Ἀμφιπόλεως, ἦλθησεν (ἀπὸ τῆς Ἡρακλείας τῆς Θρᾴκης ἐλθὼν) ἐν Βυζαντίῳ ἐπὶ Διοκλητιανοῦ.

Ναὸν ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Μωκίου ἔκτισε, κατὰ τὴν παράδοσιν, ὁ Μ. Κωνσταντῖνος [56] μέγιστον καὶ πολυτελῆ [57] ἐπὶ τῶν ἐρειπίων ἀρχαίου ναοῦ τοῦ Ἡρακλέους, ὡς ἔσῳζεν ἡ παράδοσις μέχρι τοῦ Ι' αἰῶνος [58], οὗ πλησίον, ὡς ἔοικεν, ἐτάφη τὸ σῶμα τοῦ μάρτυρος. Ἐπὶ Θεοδοσίου Α', τὸν μέγαν τοῦτον ναὸν λαβόντες οἱ ἀρειανοὶ ἐπεσκεύασαν, ἐν αὐτῷ λειτουργούμενοι. Πεσὼν τότε, κατὰ μὲν τοὺς παραδοξογράφους ἀνηγέρθη ὑπὸ Πουλχερίας καὶ Μαρκιανοῦ [59], κατὰ δὲ τὴν ἱστορίαν ὑπὸ τοῦ Μ. Ἰουστινιανοῦ πρὸ τοῦ 527, ἱκανῶς εὐρύχωρος [60]. Κατὰ Μάρκελλον τὸν ἀναγνώστην, ὁ ναὸς ἐκρημνίσθη τῷ 718 [61], ἀνηγέρθη δ' ὑπὸ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος, πρὶν αὐτοῦ κατὰ τὸ πλεῖστον κατεστραμμένος ὤν· ὁ Βασίλειος συνεπλήρωσεν ἐπιμελῶς τὴν ὅλην οἰκοδομὴν τοῦ μεγίστου τούτου ναοῦ [62]. Ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Μιχαὴλ Κηρουλαρίου ἐσῴζετο ἡ μονὴ τοῦ ἁγίου Μωκίου, ἧς ἡγούμενος ἦν Θεόδουλος, ὁ κατόπι Βουλγαρίας ἀρχιεπίσκοπος [63]. Ἀλλ' ἐπὶ Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου πλέον ἀναφέρονται μόνον «τὰ περιλειπόμενα τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Μωκίου» [64], δῆλον οὖν ἐσῴζοντο λείψανά τινα τοῦ μεγαλοπρεποῦς ἐκείνου ναοῦ.

Ἀγνοῶ ἂν εἰς τὴν μονὴν τοῦ ἁγίου Μωκίου ταύτην, ἢ εἰς ἑτέραν ὁμώνυμον παρὰ τῇ Κωνσταντινουπόλει κειμένην, ἀναφέρηται ἡ παρὰ Βαλσαμῶνι φερομένη διάταξις, καθ' ἣν «καθηγούμενός τις τῆς σεβασμίας μονῆς τοῦ ἁγίου Μωκίου χωρὶς ἐπιτροπῆς τοιαύτης (ἐπισκοπικῆς ἢ βασιλικῆς δηλ.) λείψανα μεταθέμενος ἐξεβλήθη συνοδικῶς ἀπὸ τῆς ἡγουμενείας καὶ καθῃρέθη» [65].

Αὐτοκρατορικὴ προέλευσις ἐν τῷ ναῷ τούτῳ ἐγίνετο κατὰ τὴν Μεσοπεντηκοστήν, ἥτις

---

50. Ἴδε εἰς τὴν 16 δεκεμβρίου.

51. Πορφυρογεν. Ἔκθ. σελ. 83.

52. οὕτω γράφεται ἐν Εὐαγγελίῳ μεμβρανίνῳ τοῦ ΙΒ' αἰῶνος ἐν τῇ μονῇ τοῦ Σταυρονικήτα σῳζομένῳ. Ἐν τῷ παρὰ Morcelli, Calendarium, τόμ. Α', σελ. 54, «τὸ γενέσιον τῆς πόλεως»· ἐν τῷ Μηναίῳ «ἀνάμνησιν πνευματικῶς ἐπιτελοῦμεν τοῦ γενεθλίου, ἤτοι τῶν ἐγκαινίων» κτλ.

53. ταῦτα κατὰ τὸ Βασιλειανόν.

54. Μαλαλᾶς· σελ. 490.

55. Θεοφ. Α', σελ. 389.

56. αὐτόθι, σελ. 34.

57. ἡ μαρτυρία περὶ τούτου ἐν τῷ Μηναίῳ.

58. Συμεὼν μάγιστρος· σελ. 704.

59. Κωδινοῦ, Περὶ κτισμάτων· σελ. 72.

60. Προκοπίου, Περὶ κτισμάτων· σελ. 190.

61. ἡ μαρτυρία τοῦ Μαρκέλλου παρὰ Κωδινῷ· Περὶ κτισμάτων, σελ. 73.

62 Theoph. Contin. σελ. 323. Δουκαγγ. Const. Christ. σελ. 89. Σκ. Βυζαντίου, «Κωνσταντινούπολις»· τόμ. Α', σελ. 296-298.

63. Κεδρηνός· τόμ. Β', σελ. 611.

64. Μιχαὴλ Δούκας· σελ. 47.

65. Ἑρμ. εἰς κεφ. κζ' τίτλου Θ' Νομοκάνονος τοῦ Φωτίου· Σύνταγμα Ῥάλλη καὶ Ποτλῆ· τόμ. Α', σελ. 209.

ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ Ι' αἰῶνος ἐπὶ τοῦ σοφοῦ Λέοντος ἐπαύσατο ἐπί τινα καιρὸν τελουμένη, καίτοι ἀναφέρεται παρὰ Πορφυρογεννήτῳ, ἤτοι κατὰ τὰ μέσα τοῦ αἰῶνος τούτου [66].

Ἐν τῇ μονῇ τοῦ ἁγίου Μωκίου ἀπέκειτο τὸ λείψανον Σαμψὼν ὁσίου τοῦ ξενοδόχου.

Ἐπὶ Εὐθυμίου τοῦ πατριάρχου (ἴδε εἰς τὴν 5 αὐγούστου) ἀναφέρεται γνωριζόμενος Μάρκος ὁ πολυμαθὴς μοναχός, οἰκονόμος τῆς μονῆς τοῦ ἁγίου Μωκίου ταύτης, ὁ τὸ κατὰ τὸ Μ. σάββατον τετραῴδιον τοῦ ἱεροῦ Κοσμᾶ ἀναπληρώσας [67].

ℰ

12. Ἐπιφανίου ἐπισκόπου Κύπρου. Ἡ σύναξις ἐν τῷ ἁγιωτάτῳ αὐτοῦ οἴκῳ, τῷ ὄντι ἔνδον τοῦ Ἁγίου Φιλήμονος.

Ὁ ναΐσκος ἦν, ὡς φαίνεται, παρεκκλήσιον τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Φιλήμονος ἐν τῷ Στρατηγείῳ [68].

* * *

12. Γερμανοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως. Ἡ σύναξις ἐν τῇ ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ.

Βυζάντιος τὴν πατρίδα, υἱὸς τοῦ πατρικίου Ἰουστινιανοῦ, ἐγεννήθη περὶ τὰ μέσα τοῦ Ζ' αἰῶνος· ἐχειροτονήθη μητροπολίτης Κυζίκου, καὶ μετατεθεὶς εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον τῇ 9 αὐγούστου 715, ἐκόσμησεν αὐτὸν ἄχρις ἰανουαρίου 730, ὅτε ἀποσυρθεὶς εἰς τὸν πατρικὸν αὐτοῦ οἶκον ἀπεβίωσε τῇ 11 μαΐου 740, ταφεὶς ἐν τῇ μονῇ τῆς Χώρας, ἥτις ἐτέλει βεβαίως τὴν τῆς 12 μαΐου σύναξιν [69]. Ἠγωνίσατο κατὰ τῆς αἱρέσεως τῶν εἰκονομάχων, ἥτις ἀνέθορεν ἐπ' αὐτοῦ. Ἐκκλησίαι τινὲς ἐγέραιρον τὴν μνήμην τοῦ Γερμανοῦ τῇ 4 μαΐου [70].

ℰ

13. Σεργίου τοῦ ὁμολογητοῦ.

Βυζάντιος τὴν πατρίδα, υἱὸς εὐγενῶν καὶ πλουσίων γονέων, ἤκμασεν ἐπὶ τῶν εἰκονομάχων, ἴσως ἐπὶ Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου, πρὸς ὃν μὴ συμφρονήσας, ἀπῆλθεν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως σὺν τῇ συζύγῳ Εἰρήνῃ καὶ τοῖς τέκνοις, ἀποθανὼν ὑπερόριος [71].

* * *

13. Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ τελοῦνται τὰ ἐγκαίνια τοῦ ἐν τῇ νήσῳ τῆς ἁγίας Γλυκερίας σεβασμίου ναοῦ τῆς Ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου τῆς Παντανάσσης [72].

Ἡ μικρὰ νῆσος τῆς ἁγίας Γλυκερίας κεῖται πρὸ τοῦ Νικητιάτου, δῆλα δὴ πρὸ τῆς σήμερον καλουμένης κώμης Τούζλων. Ἡ μονὴ ἐσῴζετο τῷ 1158 καὶ ὑπὲρ αὐτῆς, ὡς καὶ ὑπὲρ ἑτέρων τινων μονῶν ἐξέδωκε χρυσόβουλλον Μανουὴλ ὁ Κομνηνός [73].

Νεὸς δὲ τῆς ἁγίας Γλυκερίας, ἀθλησάσης ἐν Ἡρακλείᾳ Θρᾴκης ἐπὶ Ἀντωνίνου, ἠγείρετο ἐν τῇ θρᾳκικῇ ταύτῃ πόλει. Περὶ τοῦ ναοῦ τούτου μυθολογεῖ τινα Θεοφύλακτος ὁ Σιμοκάττης ὡς ἐν ἔτει 583 γενόμενα· τὸν ναὸν τοῦτον, ἐν μέρει πυρποληθέντα, δαπάναις ἰδίαις ἀνήγειρεν ὁ Μαυρίκιος τῷ 591 [74].

ℰ

14. Ἰσιδώρου μάρτυρος τοῦ ἐν Χίῳ.

Ἴσως ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἰσιδώρου τούτου, τοῦ ἐπὶ Δεκίου ἀθλήσαντος, ἐτιμᾶτο ὁ ὑπὸ Μαρκιανοῦ οἰκοδομηθεὶς ναὸς ἢ *πλησίον* ἢ *ὑπὸ* τὸν τῆς ἁγίας Εἰρήνης τὸν ἐν τῷ Περάματι [75].

---

66. Theoph. Contin. σελ. 365. Συμεὼν μάγιστρος· σ. 704, ὃς γράφει *Πεντηκοστῆς*.

67. Γεώργιος μοναχός· σελ. 862. Κεδρηνός· τόμ. Β', σελ. 261.

68. Ἴδε εἰς τὴν 22 ἰανουαρίου. Ὁ Ἐπιφάνιος γεννηθεὶς τῷ 310 ἐπεσκέψατο τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐν ἡλικίᾳ 93 ἐτῶν, καὶ ἀπέθανε κατὰ τὸν πλοῦν τῇ 12 μαΐου 403 ἐπιστρέφων εἰς Κύπρον. Περὶ βίου καὶ συγγραμμάτων Ἐπιφανίου βλέπε Κ. Κοντογόνου Ἱστορίαν τῶν ἁγίων Πατέρων· τόμ. Β', σελ. 324-350, καὶ Ἀποστ. Χριστοδούλου Πατρολογίαν· τόμ. Α', σελ. 500-509.

69. Πατριαρχ. Πίνακες· σελ. 255-258. Νικηφόρος πατριάρχης· σ. 54, 65. Θεοφάνης, Α', σ. 586, 589-590, 626 κ. ἑξ. Κεδρηνός· τόμ. Α', σελ. 786, 797-800.

70. Ἱεροσολ. Βιβλιοθ. Β', σελ. 472.

71. ταῦτα κατὰ τὸ Βασιλειανὸν λεγόμενον· ὁ τοῦ Νικοδήμου Συναξαριστὴς καὶ τὰ Μηναῖα λέγουσιν ὅτι ἤκμασεν ὁ Σέργιος ἐπὶ Θεοφίλου.

72. ταῦτα φέρονται παρὰ τῷ Συναξαριστῇ τοῦ Νικοδήμου, οὐχὶ δ' ἐν τοῖς Μηναίοις.

73. βλ. τὸ μικρόν μου βιβλίον «Ἀκρίτας καὶ Τοὔζλα», σελ. 18, 19· τὸ δὲ χρυσόβουλλον ἀνάγνωθι ἐν τῷ βιβλίῳ μου Λίθοις καὶ Κεραμίοις· σελ. 37-41.

74. Σιμοκάττης· σελ. 54 καὶ 241.

75. τὰ Μηναῖα γράφουσιν: *ἐπισυνάψας* ναὸν Ἰσιδώρου τοῦ μάρτυρος· ἀλλὰ περὶ ναῶν ἐπαλλήλων βλέπε τὰ γραφέντα τῇ 7 ἰανουαρίου ἐν σημ. 41. Σημειωτέον ὅτι Ἰσίδωρος μάρτυς ἀναφέρεται καὶ τῇ 7 δεκεμβρίου, εἰς ὃν ὑπόμνημα οὐ σῴζεται. Ἴδε βιογρ. Μαρκιανοῦ ἐν τῷ μετὰ χεῖρας συγγράμματι εἰς τὴν 10 ἰανουαρίου.

* * *

14. Θεράποντος ἱερομάρτυρος.

Ἄγνωστα τὰ κατ' αὐτόν· παράδοσις ὑπῆρχε παρὰ τοῖς βυζαντινοῖς ὅτι ἐχρημάτισεν ἐπίσκοπος ἐν Κύπρῳ καὶ ὅτι τὸ λείψανον αὐτοῦ μετεκομίσθη εἰς Κωνσταντινούπολιν.

* * *

14. Ἀλεξάνδρου μάρτυρος. Ἡ σύναξις ἐν τόπῳ καλουμένῳ Κεντούκελλαι.

Ἤθλησεν ἐν Δριζιπάροις τῆς Θρᾴκης ἐπὶ Μαξιμιανοῦ.

Ἡ τοποθεσία Κεντούκελλαι φέρεται μόνον ἐν τῷ Συναξαριστῇ, οὐχὶ δὲ ἐν τοῖς Μηναίοις.

* * *

14. Ἀλεξάνδρου, Βαρβάρου καὶ Ἀκολούθου μαρτύρων. Ἡ σύναξις ἐν τῷ σεβασμίῳ οἴκῳ τῆς ἁγίας Εἰρήνης τῷ πρὸς τὴν θάλασσαν.

Ἡ μνήμη παρὰ τοῖς Συναξαρισταῖς· ἴδιος ἐπ' ὀνόματι τῶν μαρτύρων τούτων ναὸς οὐκ ἠγείρετο.

§

15. Μνήμη τῆς Ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου ἐν τῷ Περιτειχίσματι. Καὶ ἡ τῆς ἀχειροποιήτου εἰκόνος ἐν Καμουλιανοῖς ἀνάδειξις, φανερωθείσης ἐν τοῖς χρόνοις Θεοδοσίου τοῦ βασιλέως.

Ἡ μνήμη φέρεται παρὰ τῷ Λαυριωτικῷ Δ39 Συναξαριστῇ· παρὰ Νικοδήμῳ τῇ 9 αὐγούστου φέρεται μόνον τὸ περὶ τῆς ἐν Καμουλιανοῖς εἰκόνος, οὐχὶ τὸ περὶ τῆς Θεοτόκου τοῦ Περιτειχίσματος. Τὸ περὶ τῆς εἰκόνος τῶν Καμουλιανῶν ὑπόμνημα ψευδεπίγραφόν ἐστι Γρηγορίου τοῦ Νύσσης [76].

Ἴδε καὶ εἰς τὴν 13 ἰουνίου.

* * *

15. Νικολάου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ ἐν Γαλακρίναις.

Ἡ μνήμη τίθεται τῇ 15 μαΐου κατὰ τὸ 426 Εὐαγγέλιον· παρὰ τῷ Συναξαριστῇ τῇ 16.

Νικόλαος ὁ μυστικός, σοφὸς καὶ συνετὸς ἀνὴρ καταγόμενος ἐξ Ἰταλῶν, κατεσπάσθη τοῦ θρόνου ὑπὸ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ τῇ 1 φεβρουαρίου 906, ἢ κατὰ De Boor 907, ἐπανῆλθε κατὰ μάϊον ἢ ἰούνιον τοῦ 911 καὶ διῴκησε τὴν Ἐκκλησίαν μέχρι τῆς 15 μαΐου 925, ὅτε ἀπέθανε, ταφεὶς βεβαίως ἐν τῇ μονῇ αὐτοῦ τῇ τῶν Γαλακρηνῶν, ἥτις ἦγε τὴν ἐπὶ τὴν μνήμη σύναξιν [77]. Τῷ 1140 ἀναφέρονται μοναχοὶ ἐνασχολούμενοι «τῇ κατὰ τὸ ἱερὸν τοῦ κυρίου Νικολάου λεγομένῃ μονῇ» [78]. Βεβαίως διὰ τῆς λέξεως ἱερὸν ἐννοεῖται τὸ Ἡραῖον, τὸ Φενὲρ-μπαγτζὲ τῆς σήμερον.

Ἡ μονὴ τῶν Γαλακρηνῶν (ἢ Γαλακρίνων) ἔκειτο, κατὰ τὰς παρατηρήσεις τοῦ ζηλωτοῦ τῶν πατρίων Ἰωάννου Π. Μηλιοπούλου, πλησίον τοῦ χωρίου Μπακάλ-κιοϊ (τοῦ μικροῦ, διότι ὑπάρχει καὶ μέγα, ὡς γνωστόν).

§

16. Μνήμη τῆς Ἁγίας Εὐφημίας πλησίον τοῦ νεωρίου λιμένος εἰς τὴν Ἁγίαν Δύναμιν.

Ἤγετο κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἡ γενεθλιακὴ ἑορτὴ τοῦ ναοῦ τούτου, κειμένου κατὰ τὸ Μπαγτζὶ-καπὶ τῆς σήμερον.

* * *

16 Πέτρου μάρτυρος τοῦ ἐν Βλαχέρναις.

Ἤθλησεν ὑπὲρ τῶν ἁγίων Εἰκόνων τῇ 16 μαΐου 761, ἤγουν ἔτη τινα πρὸ τοῦ Στεφάνου τοῦ νέου [79]. Φαίνεταί μοι ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ παρὰ Θεοφάνει *ἀοίδιμος στυλίτης ἀπὸ πέτρας* [80], ὅπου ἡ λέξις *πέτρα* προδήλως ἀναφέρει ἡμᾶς εἰς τὸν ἐν τῇ Πέτρᾳ ναὸν τῆς Θεομήτορος ἢ Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου, ὅπου ἐμόναζεν ὁ ὅσιος Πέτρος. Καθ' ἃ παρὰ τῷ Συναξαριστῇ φέρεται γεγραμμένον «Πέτρος ὁ ἐν Βλαχέρναις»,

---

76. καὶ ὁ Νικόδημος ἐν 2 σημειώσει εἰς τὴν 9 αὐγούστου τολμᾷ νὰ σημειώσῃ ὅτι «ἡ φράσις τοῦ διηγήματος δὲν ὁμοιάζει μὲ τὴν φράσιν τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Νύσσης». Ἡ διήγησις ἀνέθορε προδήλως ἐπὶ τῶν εἰκονομάχων. Ἡ δὲ εἰκὼν εὑρέθη ἐν Καμουλιαναῖς (Καππαδοκίας;) ἐντὸς κιβωτίου ἐπὶ μανδηλίου λευκοῦ γεγραμμένη, θεόθεν καταπεμφθέντος εἰς Ἀκυλίναν τινά.

77. Πατριαρχ. Πίνακες· σελ. 295 καὶ 298-300. Βίος Εὐθυμίου· ἔκδ. De Boor· σελ. 44 καὶ 46. Λέων γραμματικός· σελ. 314.

78. Ῥάλλη καὶ Ποτλῆ, Σύνταγμα τῶν ἱερῶν Κανόνων· τόμ. Ε', σελ. 77.

79. Λέων διάκονος· annotat. Hasii· σελ. XXIV. ἀναγράφεται δ' ἡ τούτων μνήμη τῇ 20 σεπτεμβρίου, σὺν Ἀνδρέᾳ καὶ Παύλῳ καὶ Στεφάνῳ· Migne, PIE', 1084 καὶ 1100. Στεφάνου βίος ὑπὸ Στεφάνου διακόνου· Migne, τόμ. P', 1165.

80. Θεοφ. Α', σελ. 683.

συμπεραίνομεν ὅτι ἐτάφη ἐν τῷ ναῷ τῶν Βλαχερνῶν, ἢ παρὰ τῷ ναῷ.

§

17. Ἀνδρονίκου καὶ Ἰουνίας τῶν ἀποστόλων.

Ὁ ἀναγνώστης παραπέμπεται εἰς τὴν 22 φεβρουαρίου· διότι βεβαίως ἐτέλει σύναξιν ἐπὶ τῇ μνήμῃ τῶν ἀποστόλων τούτων τῶν ἐκ τῶν ἑβδομήκοντα ὁ ναὸς ἐκεῖνος, εἰς ὃν εὑρέθησαν τὰ λείψανα αὐτῶν.

§

18. Ἀναστασὼ ἡ ἐν τοῖς Λευκαδίου ἐν εἰρήνῃ τελειοῦται.

Ἄγνωστος ὁ χρόνος, καθ' ὃν ἔζησε· τὸ Λευκάδιον, ἢ Λευκάτιον, καὶ Λευκάτης, καὶ Λευκάκτης, ἔκειτο κατὰ τὴν βιθυνικὴν παραλίαν οὐ μακρὰν τοῦ Ἀκρίτα, πολὺ πιθανῶς πλησίον τῆς Δακιβύζης [81].

* * *

18. Μαρτινιανοῦ τοῦ ἐν τοῖς Ἀρεοβίνδου.

Ἄγνωστος ὁ χρόνος, καθ' ὃν ἔζησεν ὁ ἀνὴρ, ἀσκούμενος βεβαίως ἐν τῷ ναῷ τῆς Θεοτόκου τῶν Ἀρεοβίνδου [82].

* * *

18. Στεφάνου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως. (? Ἡ σύναξις ἐν τῇ μονῇ τῶν Σικελῶν;)

Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος υἱὸς καὶ τῆς Εὐδοκίας, ἐξελέγη πατριάρχης μετὰ τὴν 26 ὀκτωβρίου 878 καὶ ἐπεσκόπησεν ἄχρι τῆς 17 μαΐου 893, ὅτε ἀπέθανε ταφεὶς ἐν τῇ μονῇ τῶν Σικελῶν ἢ Σικέλλων [83]. Ἐχρημάτισε μαθητὴς καὶ σύγκελλος τοῦ πατριάρχου Φωτίου [84], πατριάρχης ἐκλεγεὶς διὰ τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ καὶ σύνεσιν καὶ τὴν ἁπλότητα τοῦ ἤθους « νέος ἔτι ὤν, ψήφῳ τοῦ βασιλέως καὶ τῆς ἱερᾶς συνόδου καὶ παντὸς τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ », προστάτης ὀρφανῶν καὶ πενομένων ἀναδειχθείς· « τὴν σάρκα τήκων τῇ ἐγκρατείᾳ, ἐν αὐτῷ τῷ ἄνθει τῆς ἡλικίας πρὸς Κύριον ἐξεδήμησε » [85].

§

19. Πατρικίου ἱερομάρτυρος ἐπισκόπου Προύσης. Ἡ σύναξις ἐν τῷ οἴκῳ τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου· (παρὰ Νικοδήμῳ τῶν Κύρου).

Ἄγνωστός μοι τῆς ἀκμῆς ὁ χρόνος.

§

20. Θαλελαίου μάρτυρος.

Ἤθλησεν ἐπὶ Νουμεριανοῦ ἐν Ἐδέσσῃ τῆς Αἰγαίων πόλεως (ἐν Βοδενᾷ τῆς Μακεδονίας), ἰατρὸς ὢν ἐν Ἀναζάρβῳ τῆς Κιλικίας.

Κατὰ τὸ χειρόγραφον, ὅπερ εἶχεν ὑπ' ὄψιν ὁ Νικόδημος, ἡ σύναξις ἐτελεῖτο ἐν τῷ μαρτυρείῳ τῷ ἐντὸς τοῦ Ἁγίου Ἀγαθονίκου. Πλὴν τοῦ ναΐσκου τούτου γινώσκομεν 2) καὶ τὸν ὑπὸ τὸν βουνὸν τοῦ Αὐξεντίου ναόν, ἀναφερόμενον ἐν βιογραφίᾳ τοῦ ὁσίου τούτου.

Φαίνεται ὅτι μοναί τινες ἑώρταζον κατὰ τὸν Θ' καὶ Ι' αἰῶνα τὴν τοῦ Θαλελαίου μνήμην τῇ 3 σεπτεμβρίου μηνός, ὅτε τὸ μαρτύριον ὑπέστη [86].

§

21. Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης τῶν ἐνδόξων μεγάλων θεοστέπτων καὶ ἰσαποστόλων βασιλέων. Τελεῖται δ' ἡ αὐτοῦ [87] σύναξις ἐν τῇ ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ, καὶ ἐν τοῖς Ἁγίοις Ἀποστόλοις, καὶ ἐν τῷ θείῳ αὐτοῦ ναῷ, τῷ ἐν τῇ κινστέρνῃ τοῦ Βώνου [88], τοῦ πατριάρχου, ἅμα τῷ βασιλεῖ καὶ τῇ συγκλήτῳ, μετὰ λιτῆς ἐκεῖσε παραγινομένου καὶ τὴν θείαν μυσταγωγίαν ἐπιτελοῦντος.

Τὸ Πασχάλιον Χρονικὸν τίθησι τὸν θάνατον τοῦ Κωνσταντίνου τῇ 22 τοῦ μαΐου, « ἐν αὐτῇ τῇ ἁγίᾳ Πεντηκοστῇ », 337, ἐν ὑπατείᾳ Φηλικιανοῦ καὶ Τατιανοῦ, ὁ δὲ Σωκράτης « δευτέρᾳ καὶ εἰκάδι μαΐου μηνός » [89].

Ἐγεννήθη τῷ 274. Περὶ γνωστοῦ ἐπιφανοῦς ἀνδρὸς κρίνω περιττὸν τὸν μακρὸν λόγον,

---

81. Μ. Ι. Γεδεών, Ἀκρίτας καὶ Τοῦζλα· σελ. 31, 32.

82. βλέπε εἰς τὴν 10 φεβρουαρίου καὶ σημ. 41 ἐν τῷ μετὰ χεῖρας συγγράμματι.

83. Πατρ. Πίνακες· σ. 293. Λέων γραμματικός· σ. 263.

84. Συμεὼν μάγιστρος· σελ. 700. Γεώργιος μοναχός· σελ. 849. Κεδρηνός· τόμ. Β', σελ. 249.

85. ταῦτα τὸ Βασιλειανὸν λεγόμενον Μηνολόγιον.

86. Ἱεροσολ. Βιβλιοθ. Α', σελ. 27.

87. Ἔντυποί τε καὶ χειρόγραφοι Συναξαρισταὶ καὶ Μηναῖα γράφουσιν αὐτοῦ, οὐχὶ δ' αὐτῶν.

88. ὁ λαυριωτικὸς Συναξαριστὴς Δ39 γράφει, « ἐν τῷ θείῳ αὐτοῦ ναῷ *ἐν τῇ μονῇ τῆς κιστέρνης* ».

89. Πασχ. Χρον. σ. 533. Σωκρ. Ἐκκλ. Ἱστ. Α', μ'.

ἐκδιδοὺς μάλιστα προσεχῶς δύο βιογραφίας αὐτοῦ. Ἑλένη ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἀπεβίωσε τῷ 328 ὀγδοηκοντοῦτις.

Ναοὶ ἐπ' ὀνόματι Κωνσταντίνου γινώσκονται 1) ὁ ἐν τῇ κινστέρνῃ τοῦ Βώνου, ἤ, καθὼς ἐξέλαβεν ὁ Δουκάγγιος, ὁ ἐν τῇ Μωκησίᾳ παρὰ τὸ Ἐξωκιόνιον[90] (Τσικοὺρ-μποστὰν τῶν Ἓξ μαρμάρων)· 2) ὁ ἐν τῷ παλατίῳ τῶν Πηγῶν κτισθεὶς ὑπὸ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος[91]· 3) ὁ ἐν τῷ Φόρῳ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου παρὰ τὴν βάσιν τοῦ μεγάλου κίονος, τοῦ γνωστοῦ σήμερον Τσεμπερλῆ-τάς[92]· 4) ὁ ἔξω τῆς Κωνσταντινουπόλεως οὐ μακρὰν αὐτῆς ἔν τινι λόχμῃ κτισθεὶς ὑπὸ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος καθὸ κατ' ἔκστασιν ἰδόντος αὐτόθι (διὰ μαγγανειῶν δῆθεν Λέοντος τοῦ Σαλιβαρᾶ) τὸν υἱὸν αὐτοῦ Κωνσταντῖνον τὸν πρὸ πολλοῦ θανόντα, ὃν καὶ περιεπτύξατο· «μονὴν ἐκεῖσε κτίσας ἐπωνόμασεν αὐτὴν τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου»[93]· 5) τὸ μετόχιον Ἁγίου Κωνσταντίνου εἰς Ἀρκαδιανούς, ὅπερ βεβαίως ὑπῆρχε πρὸ τοῦ Θ' αἰῶνος, διότι «τελευτήσαντος Νικολάου τοῦ συγκέλλου θάπτουσιν αὐτὸν εἰς Ἀρκαδιανούς, εἰς τὸν ἑαυτοῦ οἶκον, ἔνθα ἐστὶ τὸ μετόχιον τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου»· ἦν δ' ὁ Νικόλαος οὗτος πρότερον νεωκόρος τοῦ Ἁγίου Διομήδους, ἤτοι τοῦ ναοῦ, ἐν ᾧ μίαν νύκτα, ὅτε πρῶτον ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐκοιμήθη Βασίλειος ὁ Μακεδών, ὅστις βασιλεύσας ἀνέδειξε σύγκελλον τὸν Νικόλαον, ἤτοι συνοδικόν, ὡς εἰπεῖν, τοῦ πατριάρχου τῷ 874[94]· 6) τολμῶ 'να τάξω ἐνταῦθα τὸν ἐν Ὑψωμαθείοις ναὸν τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου, περὶ οὗ σῴζεται γράμμα Μητροφάνους Γ' τοῦ πατριάρχου, ἀπολελυμένον τῷ 7077 (1568 ἢ 1569) ἄνευ δηλώσεως τοῦ μηνός, ὅπερ ἐξέδωκεν ἠρεπιωμένον ὁ γνωστὸς Ἀθ. Κεραμεὺς[95], καὶ δι' οὗ ὁ πατριάρχης ἀποφαίνεται περὶ τῆς ἐν τῷ ναῷ τάξεως τῶν ἱερέων ὡς διαρκούσης ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ΙΕ' αἰῶνος·

7) μονὴν ἐπ' ὀνόματι τῆς ἁγίας Ἑλένης ἀναφέρει, κατὰ τὸ χρονικὸν Ἀνδρέου τοῦ Δανδόλου, ὁ Δουκάγγιος, σῳζομένην ἐν ἀρχαῖς τοῦ ΙΓ' αἰῶνος[96].

Τὸ στέμμα τοῦ Μ. Κωνσταντίνου μέχρι τοῦ τέλους τῆς ΙΒ' ἑκατονταετηρίδος ἐσῴζετο ἐν τῷ ναῷ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας ἀπηωρημένον ἄνωθεν τῆς ἁγίας Τραπέζης[97]. Ἡ νενομισμένη παννυχὶς ἐπὶ τῇ ἑορτῇ ἐτελεῖτο τὴν 20 πρὸς τὴν 21 «ἐν τῷ νέῳ παλατίῳ τῷ τοῦ Βόνου οἰκιακῶς εἰς τοὺς τιμίους καὶ ἁγίους Σταυρούς»· τῆς δὲ προελεύσεως γινομένης ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων τὴν 21, ὁ αὐτοκράτωρ ἐθυμία τοὺς τάφους «Βασιλείου τοῦ ὀρθοδόξου καὶ ἀγαθοῦ βασιλέως», εἶτα τοὺς τάφους Λέοντος καὶ Θεοφανοῦς, «εἶθ' οὕτω τοῦ ἁγίου καὶ μεγάλου Κωνσταντίνου»[98].

* * *

24. Ὁ ἁγ. Μαξιμιανὸς πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἐν εἰρήνῃ τελειοῦται[99].

* * *

22. Μνήμη τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς Β' Συνόδου τῆς καθελούσης τὸν Μακεδόνιον λέγοντα μὴ εἶναι Θεὸν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον[100].

§

23. Μιχαὴλ ἐπισκόπου Συνάδων τοῦ ὁμολογητοῦ.

Χειροτονηθεὶς ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Ταρασίου μητροπολίτης Συνάδων, ἠγωνίσατο κατὰ τῶν εἰκονομάχων καταδιωχθεὶς ὑπ' αὐτῶν. Ἀπέθανε πιθανῶς ἐπὶ Λέοντος Ε'. Πέτρῳ τῷ μητροπολίτῃ Νικαίας γράφων ὁ Στουδίτης ἱστορεῖ τὰς τελευταίας τοῦ βίου στιγμὰς καὶ τὸν θάνατον τοῦ Μιχαὴλ Συνάδων, οὗ τὰς ἀρετὰς ἐπαινεῖ, τὴν ἁγνείαν, τὴν φιλοξενίαν, τὴν μετριοφροσύνην[101].

---

90. Const. Christ. σελ. 83, β'.

91. Theoph. Contin. σελ. 337.

92. Σκ. Βυζαντίου, «Κωνσταντινούπολις»· τόμ. Α', σ. 427, 430, 433. Πορφυρογ. Ἐκθ. τόμ. Α', σελ. 74.

93. Συμεὼν Μάγιστρος· σελ. 693. Γεώργιος μοναχός· σελ. 845. Λέων γραμματικός· σελ. 259.

94. Λέων γραμματικός· σελ. 256. Συμεὼν μάγιστρος· σελ. 691. Γεώργιος μοναχός· σελ. 843, ὅστις γράφει *Ἀρκαδιανάς*.

95. ἐν Ἀρχαιολ. παραρτήματι τόμου Κ'-ΚΒ' τοῦ Ἑλλ. Φιλολ. Συλλόγου, οὗ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ ἀπόκειτο συνοδικῶν πράξεων χειρόγραφον ὑπ' ἀριθ. 11. Παραρτ. ἀρχαιολογικοῦ σελ. 95, ἀριθ. 5.

96. Const. Christ. σελ. 102, ἀριθ. XVII.

97. Νικήτας Χωνιάτης· σελ. 450.

98. Πορφυρογ. Ἐκθ. τόμ. Α', σελ. 532, 533. Κωδινοῦ, Περὶ ὀφφικίων· σελ. 81.

99. ἡ μνήμη τῇ 21 κατὰ τὸν λαυριωτικὸν Δ39 Συναξαριστήν. Ἴδε περὶ Μαξιμιανοῦ εἰς τὴν 20 νοεμβρίου ἐν τῷ μετὰ χεῖρας συγγράμματι.

100. ἡ μνήμη παρὰ τῷ Συναξαριστῇ τοῦ Νικοδήμου.

101. Μηνολ. Βασιλειανὸν τῇ 8 μαρτίου καὶ 23 μαΐου. Στουδίτου ἐπιστολαί· Migne, γθ', 1612-1613.

Ἐκ τοῦ λειψάνου τοῦ ὁσίου Μιχαὴλ Συνάδων τὴν κάραν ἐδωρήσαντο εἰς τὴν ἐν Ἁγίῳ Ὄρει μονὴν Μεγίστην Λαύραν «οἱ μετὰ τὸν Τζιμισχῆν αὐτάδελφοι Βασίλειος καὶ Κωνσταντῖνος, καθὼς τὸ θεῖον αὐτῶν χρυσόβουλλον διαβεβαιοῖ» [102].

§

24. Μελετίου στρατηλάτου· Ἰωάννου, Στεφάνου, Θεραπίωνος, Καλλινίκου τοῦ μάγου, Μαρκιανῆς, Παλλαδίας, Σωσάννης καὶ τῶν σὺν αὐτοῖς. Ἡ σύναξις ἐν τῷ μαρτυρείῳ τοῦ ἁγίου Πλάτωνος ἐν τοῖς Δομνίνου ἐμβόλοις·

ὁ Νικόδημος μόνος γράφει περὶ συνάξεως καὶ λέγει τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Πλάτωνος «εὑρισκόμενον εἰς τὰ προαύλια τὰ ὀνομαζόμενα τοῦ Δομνίνου», ὅπερ διώρθωσα οὕτω [103].

§

25. Μνήμη τῆς τρίτης φανερώσεως τῆς τιμίας κεφαλῆς τοῦ Προδρόμου.

Ἡ μετακόμισις ἐγένετο ἐκ Κομάνων εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἴδε εἰς τὴν 24 φεβρουαρίου· ἀλλὰ τὰ περὶ τῶν ἐπανειλημμένων εὑρέσεων τῆς τιμίας κεφαλῆς τοῦ Προδρόμου εἰσίν, ἐμοὶ τοὐλάχιστον, ἀκατάληπτα.

§

26. Στεφάνου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως.

Ἡ μνήμη κατὰ τὸ 426 Εὐαγγέλιον, ὅπερ ἅπαξ ἀναφέρει Στεφάνου μνήμην· ἴσως πρόκειται περὶ τοῦ τῇ 18 μαΐου ἑορταζομένου.

§

28. Ἀνδρέου τοῦ διὰ Χριστὸν σαλοῦ.

Ἤκμασεν ἐπὶ Λέοντος Θρᾳκός, σύγχρονος γενόμενος τῷ Στυλίτῃ Δανιήλ [104].

---

102. Προσκυνητάριον τῆς βασιλικῆς καὶ σεβασμίας μονῆς μεγίστης ἁγίας Λαύρας τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου τοῦ ἐν τῷ Ἄθῳ, συντεθὲν παρὰ τοῦ σκευοφύλακος Σάββα, ἐκδοθὲν παρὰ τοῦ προηγουμένου Κυρίλλου· ,αψπ'. Ἐνετίῃσι· σ. 33.

103. τῇ 22 τοῦ δεκεμβρίου γράφει τοὺς ἐμβόλους τούτους *εἴσοδον τοῦ Δομνίνου*.

104. Ἀνδρέου βίος, ὑπὸ Νικηφόρου πρεσβυτέρου· Migne, PIA', 629-888. Νικηφόρος ὁ πρεσβύτερος τῆς Ἁγίας Σοφίας ἦν, ὡς φαίνεται (στ. 888 § σμε'), μικρῷ μεταγενέστερος τοῦ Ἀνδρέου· παρὰ Migne, τάττεται τῷ 950.

* * *

28. Νικήτα ἐπισκόπου Χαλκηδόνος τοῦ ὁμολογητοῦ.

Ἤκμασε προδήλως ἐπὶ τῶν εἰκονομάχων [105].

§

29. Μνήμη τῶν ἐν Νικαίᾳ τὸ πρῶτον κατὰ Ἀρείου συνελθόντων ἁγίων Πατέρων.

Ἡ μνήμη κατὰ τὸ Βασιλειανὸν λεγόμενον· παρὰ Νικοδήμῳ οὐδαμοῦ.

Εἰς τὸ Μίλιον, «κτίριον ἱστάμενον ἀντικρὺ τῆς μεσημβρινῆς πύλης τῆς Ἁγίας Σοφίας» [106] ἐσῴζοντο μέχρι τοῦ 766 ἢ 767 αἱ εἰκόνες τῶν ἁγίων οἰκουμενικῶν ἓξ Συνόδων, ἃς τότε Κωνσταντῖνος ὁ Κοπρώνυμος ἐξηφάνισε ζωγραφήσας ἀντ' αὐτῶν ἡνιόχους καὶ ἱπποδρομικὰ θεάματα [107]. Ἀλλὰ τὴν εἰκόνα τῆς ΣΤ' Συνόδου ἠφάνισεν ὁ Φιλιππικός, ἴσως τῷ 712, ζωγραφήσας ἀντ' αὐτῆς ἑαυτὸν καὶ τὸν κακόδοξον πατριάρχην Ἰωάννην ΣΤ', οὓς ἀποξέσας ὁ τοῦ θρόνου διάδοχος Ἀρτέμιος ὁ καὶ Ἀναστάσιος Β' (713-716) ἀποκατέστησε τὴν εἰκόνα τῆς ΣΤ' Συνόδου [108]. Καὶ εἴδομεν μὲν ἀνωτέρω [109] ὅτι ἐπὶ τῶν εἰκονομάχων ἀπεξέοντο αἱ τῶν ἁγίων εἰκόνες, ἐζωγραφοῦντο δ' ἀντ' αὐτῶν ὀρνέων καὶ ἑρπετῶν καὶ θηρίων εἴδη. Ἐν τούτοις ἐν ἀρχαῖς τῆς ΙΑ' ἑκατονταετηρίδος βλέπομεν ἐν τοῖς ναοῖς εἰκόνας κυνηγίων καὶ ζῴων,

---

105. βλ. τὴν ἀκολουθίαν αὐτοῦ ἐν σελ. 40-42 τοῦ ΚΖ' τόμου τοῦ Ἑλλ. Φιλολ. Συλλόγου. Τὴν τοῦ Νικήτα μνήμην εὗρον πρὸ πενταετίας ἐν τῷ 426 Εὐαγγελίῳ, καὶ ταύτην ἐγκαίρως ἀνεκοίνωσα μεθ' ἑτέρων εἰδήσεων τῇ Ἑταιρίᾳ τῶν Μεσαιωνικῶν Ἐρευνῶν· τὸν δὲ χαρακτηρισμὸν ὁμολογητοῦ εὗρον ἐσχάτως ἐν τῷ Λαυριωτικῷ Δ39 Συναξαριστῇ, ὅπου καὶ τὸ δίστιχον:

Νίκης βραβεῖον, ἱεράρχα Νικήτα,
ἄνωθεν ἦρας ὡς νικητὴς κακίας.

106. Πασπάτη, Βυζαντ. Ἀνάκτορα· σ. 102, 134· ὁ δὲ Σκ. Βυζάντιος τοποθετεῖ ἐν τῷ Αὐγουστεῶνι ἀορίστως· ἴδε «Κωνσταντινούπολιν», τόμ. Α', σελ. 441.

107. Στεφάνου τοῦ νέου βίος, ὑπὸ Στεφάνου διακόνου· Migne, P', 1172.

108. Δουκαγγίου, Const. Christ. βιβλ. Α', σελ. 62, στ. β'· ταῦτα δὲ καὶ μετέγραψε κατ' ἔθος ἄνευ παραπομπῆς ὁ μακαρίτης Σ. Βυζάντιος («Κωνσταντινούπολις», τόμ. Α', σ. 443), ὑποσημειώσας: «τὸ κείμενον τοῦ ἱστορικοῦ ('Αγάθωνος διακόνου), τὸν ὁποῖον ἔχομεν ὑπ' ὄψιν»: καὶ διορθώσας τὸ ὄνομα τοῦ κακοδόξου πατριάρχου, ὅπερ Ἰωάννης γράφεται παρὰ τῷ Ἀγάθωνι (παρὰ Δουκαγγίῳ).

109. Ἴδε εἰς τὴν 7 μαρτίου τὴν περὶ Παύλου Προυσιάδος ὑπόμνησιν.

ἄτινα, τῶν εἰκονομάχων πρὸ πολλοῦ λιπόντων τὴν τοῦ κόσμου σκηνὴν, ἐνομίζοντο «τέρψις καὶ στολισμὸς εἰς μερικὰς ἐκκλησίας» [110].

* * *

29. Θεοδοσίας ὁσιομάρτυρος τῆς κωνσταντινουπολιτίσσης. Ἡ σύναξις ἐν τῇ μονῇ τῶν Δεξιοκράτους, ὅπου καὶ τὸ ἅγιον αὐτῆς εὑρίσκεται λείψανον.

Ἡ μνήμη τῆς συνάξεως παρὰ Νικοδήμῳ, μετὰ τοῦ ὑπομνήματος, διότι παρὰ Μαργουνίῳ οὐκ ἔστιν ὑπόμνημα. Ἡ παρὰ τῷ Βασιλειανῷ Θεοδοσία μάρτυς ἡ παρθένος οὐκ ἔστιν ἡ κωνσταντινουπολῖτις. Ταύτης ἡ μνήμη παρὰ τοῖς βυζαντινοῖς ἤγετο τῇ 18 ἰουλίου — ἴδε ἐκεῖ.

* * *

Τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Ὑπατίου τοῦ ἐν Ῥουφινιαναῖς.

Τοῦτο κατὰ τὸν Λαυριωτικὸν Δ39 Συναξαριστήν· παρὰ Νικοδήμῳ τῇ 17 ἰουνίου, εἰς ἣν ὁ εὐμενὴς ἀναγνώστης παραπέμπεται.

§

30. Ἰσαακίου ἡγουμένου τῆς μονῆς τῶν Δαλμάτων.

Κατὰ τὴν ἀνέκδοτον αὐτοῦ βιογραφίαν, ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν τῷ 374, καὶ ἀπέθανε τῷ 396. Κτίτωρ τῆς περιωνύμου μονῆς τῶν Δαλμάτων [111].

§

Εὐσταθίου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως.

Ἡ μνήμη τάττεται τῇ 31 μαΐου κατὰ τὸ 426 Εὐαγγέλιον· ἦν δὲ ὁ Εὐστάθιος πρωτοπρεσβύτερος τοῦ παλατίου, κατὰ τὸν ἰούλιον ἐκλεγεὶς τοῦ 1019 γέρων ἤδη καὶ φιλάσθενος, ἀποθανὼν δὲ κατὰ νοέμβριον ἢ δεκέμβριον τοῦ 1025 [112].

---

110. βιογραφία τοῦ νέου Θεολόγου Συμεὼν ὑπὸ Νικήτα Στηθάτου· Δουκάκη, Συναξαριστὴς μαρτίου, σελ. 235.

111. τὸ Βασιλειανὸν Μηνολόγιον λέγει ὅτι ἦλθεν «ἐξ ἀνατολῶν»· παρὰ Θεοδωρήτῳ Κύρου βλέπομεν γραφόμενον «Ἰσαάκην, σκηνὴν αὐτόθι μοναχικὴν ἔχοντα», δῆλον οὖν ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἐκκλησ. Ἱστ. Δ', λδ'.

112. Πατριαρχικοὶ Πίνακες· σελ. 317. Παρὰ Κεδρηνῷ, τόμου Β' σελ. 479, σημ., διεσώθη ἐπαγωγόν τι περὶ τοῦ Εὐσταθίου διηγημάτιον.

ΙΟΥΝΙΟΣ

2. Νικηφόρου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ ὁμολογητοῦ. Ἡ σύναξις ἐν τοῖς Ἁγίοις Ἀποστόλοις τοῖς μεγάλοις, ὅπου καὶ τὸ ἅγιον αὐτοῦ λείψανον.

Βυζάντιος τὴν πατρίδα, γεννηθεὶς τῷ 758, υἱὸς Θεοδώρου καὶ Εὐδοκίας, ὑπηρέτει ἐν τοῖς ἀνακτόροις ὡς γραμματεύς· ὁ πατὴρ αὐτοῦ, τὴν αὐτὴν κοσμῶν θέσιν, ἐστάλη, τῷ 787 ὑπὸ Κωνσταντίνου καὶ Εἰρήνης εἰς Νίκαιαν τῆς Βιθυνίας, κομίζων τὸ βασιλικὸν ἐπιφώνημα πρὸς τὴν τότε συγκροτουμένην Ζ' οἰκουμενικὴν ἐν Νικαίᾳ Σύνοδον. Φαίνεται ὅτι ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Κοπρωνύμου, ἢ Λέοντος τοῦ ἐκ τῆς Χαζάρας, ὁ πατὴρ τοῦ Νικηφόρου Θεόδωρος διὰ τὸν ὑπὲρ τῶν ἁγίων Εἰκόνων ζῆλον αὐτοῦ ὑπερόριος ἐστάλη εἰς Μύλασσαν τῆς Καρίας καὶ εἶτα εἰς Πημολίνην, ἀκολούθως εἰς Νίκαιαν, ὅπου διατρίψας ἓξ ἔτη ἀπέθανε. Νικηφόρος δ' ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὑπηρετήσας ἐν τοῖς ἀνακτόροις ἐπί τινα καιρὸν, ἐγένετο μοναχὸς, καὶ ἀποσυρθεὶς *ἐπί τινα λοφίαν ἀντικρὺ τοῦ θρηκικοῦ Βοσπόρου* ἐν ἐρημητηρίῳ, κατέστησεν αὐτὸ καταγώγιον μοναχῶν· οὐ μετὰ πολὺ δὲ διωρίσθη διευθυντὴς τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει *μεγίστου πτωχείου* (ἄγνωστον τίνος) καὶ θανόντος τοῦ Ταρασίου προεβλήθη πατριάρχης, ψηφισθεὶς μὲν τῇ 5 ἀπριλίου 806 (κυριακῇ τῶν Βαΐων), χειροτονηθεὶς δὲ τῇ 12 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς, κυριακῇ τοῦ Μ. Πάσχα. Ἐπηρεαζόμενος ὑπὸ τοῦ Λέοντος Ε', ἠναγκάσθη 'να παραιτήσηται τὸν θρόνον τῇ 13 μαρτίου 815 καὶ ἀπήχθη τὸ πρῶτον εἰς Χρυσόπολιν, ὁπόθεν, κατὰ τὴν παράδοσιν, εἰς Προκόννησον· βέβαιον ὅμως ὅτι κατῴκησεν ἐπὶ μικρὸν τὴν ὑπ' αὐτοῦ κτισθεῖσαν μονὴν τοῦ Ἀγαθοῦ, μεθ' ὃ ἀπεστάλη *εἰς τὴν πορφυρίτῳ κειμένην καὶ ὑπ' αὐτοῦ ἱδρυθεῖσαν μονὴν τοῦ μεγάλου μάρτυρος Θεοδώρου* [1]. Ἐξέδωκε τόμον συνοδικὸν κατὰ Μανιχαίων, ἀπεμάκρυνεν ἀπὸ τῶν ἀνδρείων τὰ γυναικεῖα μοναστήρια, συνίστα πᾶσι τοῖς χριστιανοῖς τήρησιν τῶν χριστιανικῶν ἠθῶν, καὶ ἐτήρησε πρὸς τὸν πάπαν Ῥώμης Λέοντα σχέσεις ἀδελφικάς. Ἦν ὑπέρμαχος

---

1. Πατριαρχ. Πίνακες· σελ. 267-273. Μηνολόγιον. Νικηφόρου βίος ὑπὸ Ἰγνατίου διακόνου καὶ σκευοφύλακος· Migne, P', 42-158. Θεοφάνους πρεσβυτέρου λόγος εἰς τὴν ἀνακομιδὴν Νικηφόρου· Ἁγιολογικὰ μνημεῖα Θεοφίλου Ἰωάννου· σελ. 124-127.

τῆς προσκυνήσεως τῶν ἁγίων Εἰκόνων, εὐνοούμενος ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαὴλ τοῦ Ῥαγγαβέ, ἐπιτρέψαντος 'ν' ἀποσταλῶσι μὲν αἱ συνοδικαὶ πρὸς τὸν πάπαν ἐπιστολαί, ἐπαναγαγόντος δ' ἀπὸ τῆς ἐξορίας τοὺς ὁσίους ὁμολογητὰς καὶ στουδίτας Πλάτωνα, Θεόδωρον καὶ Ἰωσὴφ τὸν Θεσσαλονίκης [2]· ὁ Νικηφόρος ἀπέθανε τῷ 826 ἢ 828 ἑβδομηκοντούτης [3].

Ἀναφέρεται λοιπὸν οὕτως ὁ Νικηφόρος ἱδρυτὴς δύο μονῶν 1) τῆς μονῆς τοῦ Ἀγαθοῦ, ἥτις ἔκειτο ἐν τῷ Στενῷ, καὶ 2) τῆς *πορρωτάτω* κειμένης. Τὰ περὶ τῶν μονῶν τούτων γραφόμενά εἰσιν ἀσαφῆ· ἀλλ' ἐν τῇ βιογραφίᾳ τοῦ πατριάρχου Εὐθυμίου, προκειμένου λόγου περὶ τῆς εἰς τὴν μονὴν τοῦ Ἀγαθοῦ μεταβάσεως, ὁ βιογράφος χρῆται τῇ λέξει *ἐξῆει* [4], ὅπερ οὐδέποτε ἤθελεν εἰπεῖ εἴπερ ἡ μονὴ ἔκειτο κατέναντι τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἢ ἐν τῇ ἀνατολικῇ παραλίᾳ· ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν μοναχῶν αὐτῆς γράφων «τοὺς μοναχοὺς ἅπαντας ὁ ἐν ἁγίοις πατὴρ ἡμῶν ἐν τῇ τοῦ Ἀγαθοῦ προσκαλεῖται μονῇ, ὁμοίως δὲ καὶ τοὺς ἐκεῖσε (ἐν τῇ τοῦ Ψαμαθίᾳ μονῇ) πρὸς ἑαυτὸν ἀγαγών» φαίνεται τιθεὶς αὐτὴν ἔξω τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐν θρᾳκικῷ χώρῳ, καίτοι ἀλλαχοῦ λέγει «πρὸς τὴν τοῦ Ἀγαθοῦ μονὴν ἀνῆεσαν καὶ κατῆεσαν» [5]. Τὴν μονὴν ταύτην μετὰ ἕνα σχεδὸν αἰῶνα ἀνῳκοδόμησεν Εὐθύμιος ὁ πατριάρχης [6]· 2) ὁ δὲ τοῦ Νικηφόρου βιογράφος Ἰγνάτιος ὁ σκευοφύλαξ, ἐνῷ γινώσκει τὴν τοῦ Ἀγαθοῦ μονὴν, λαλεῖ καὶ περὶ τῆς *πορρωτάτω τοῦ ἄστεος* κειμένης ὡς περὶ μονῆς ἑτέρας, καὶ μάλιστα, *πορρωτάτω* γράφων, δείκνυσιν ὅτι ἡ τοῦ Ἀγαθοῦ μονὴ ἔκειτο τοὐναντίον *οὐ πορρωτάτω τοῦ ἄστεος*. Αὕτη βεβαίως ἔκειτο ἔν τινι τῶν βιθυνικῶν χωρίων, διότι Θεόδωρος ὁ Στουδίτης ἐλθὼν εἰς Χαλκηδόνα πρὸς ἐπίσκεψιν Θεοκτίστου τοῦ μαγίστρου, τοῦ κατόπι μοναχοῦ ἐπεσκέψατο καὶ τὸν ἰδιάζοντα πατριάρχην Νικηφόρον «ἐν ἰδίῳ σεμνείῳ, ὃ ἐχόμενα παράκειται τοῦ Στενοῦ»· ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς χερσονήσου τοῦ ἁγίου Τρύφωνος, μεταξὺ τῶν σημερινῶν χωρίων Παντειχίου καὶ Τούζλων κειμένης, ἀπήρχετο «τῷ πατριάρχῃ συχνὰ παρουσιάζων». Ἔκειτο δὲ ἡ μονὴ εἰς ὕψος, διότι παρ' ἑτέρῳ ὑπομνηματογράφῳ γράφεται ὅτι ὁ Στουδίτης «ἀνέρχεται πρὸς τὸν πατριάρχην Νικηφόρον» μόνος, καὶ ἄλλοτε μετὰ τῶν ἐξεχόντων μητροπολιτῶν «πρὸς τὸν ἁγιώτατον ἀνῆλθε Νικηφόρον» [7].

* * *

Ἀλεξάνδρου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως [8].

* * *

Μαρίνου ὁσίου τοῦ κατὰ κόσμον Βαάνη.

Ἦν τὴν ἀξίαν δρουγγάριος, υἱὸς Νικηφόρου δρουγγαρίου καὶ Μαρίας, ἐπιφανοῦς γυναικός· ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει γεννηθείς, ἐν Βιζύῃ δὲ τῆς Θρᾴκης ἀνατραφείς, ἦν ἐλεήμων καὶ εὐσεβὴς ἀνήρ· «ἑκάστην ἡμέραν μετὰ καὶ ἀκολουθίας ὡρῶν δώδεκα τὸ ἅπαν ἐστιχολόγει Ψαλτήριον, καὶ ἑσπέρας ἀεί, πρὸ τῶν ὕπνων... παράκλησιν πρὸς τὴν ἀειπάρθενον τοῦ Θεοῦ μητέρα διὰ κανόνων τεσσαράκοντα ἐποιεῖτο»· τοῦτον ἔκειρε μοναχὸν, κατελθὼν ἐκ Κυμινᾶ, ὅπου ἐμόναζε, Συμεὼν ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ· «καὶ εἰς τὰς θείας σκηνὰς μετοικίζεται, δευτέραν τοῦ ἰουνίου μηνὸς ἄγοντος. Κατατίθεται δὲ τὸ σεβάσμιον αὐτοῦ καὶ τίμιον λείψανον εἰς τὴν μονὴν τῆς Θεοτόκου τὴν Τὰ Κορώνης ἐπονομαζομένην».

Ταῦτα κατ' ἀνέκδοτον βιογραφίαν Μαρίας ὁσίας τῆς νέας, σῳζομένην ἐν χειρογράφῳ χαρτίνῳ τοῦ ΙΔ' αἰῶνος ὑπ' ἀριθμ. Κ81 τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει Μεγίστης Λαύρας, ἀπὸ φύλλου 89α—105α. Ἐν φύλλῳ 103β—104α, ἔνθα περὶ Μαρίνου γράφει, προστίθησι καὶ περὶ τούτου τοῦ Συμεών, «εἰ καὶ ὁ ῥηθεὶς ἐκ τῶν πολλαχοῦ τοῦ λόγου περὶ αὐτοῦ λεχθέντων τοῖς ἁγίοις συντάττοιτο, τοῖς θείοις ἀνδράσιν ὁ λόγος σκοπεῖν ἀρίησιν».

§

3. Λουκιλλιανοῦ, Παύλης καὶ τῶν σὺν αὐτοῖς νηπίων. Ἡ σύναξις ἐν τῷ ἁγιωτάτῳ

2. Θεοφάνης· Α', σελ. 767-770.

3. τῷ 826 παρὰ Nilles, Kalendarium· τόμ. Α', σελ. 121. Τὴν χρονολογίαν 828 συνάγω μετὰ τὴν ἀντιβολὴν τῶν βιογραφικῶν ὑπομνημάτων καὶ τοῦ εἰς τὴν ἀνακομιδὴν ἐγκωμίου.

4. Εὐθυμίου πατριάρχου βίος· σελ. 15, 58, 69.

5. αὐτόθι, σελ. 34, 58, 75 καὶ 77.

6. αὐτόθι, σελ. 69· «ἐν τῇ παρ' αὐτοῦ κατασκευασθείσῃ τοῦ Ἀγαθοῦ μονῇ».

7. Στουδίτου βίος ὑπὸ Μιχαὴλ μοναχοῦ· Migne, γθ', 220, 221· ἑτέρα βιογραφία αὐτόθι, στήλη 316 καὶ 320. Περὶ δὲ τῆς χερσονήσου τοῦ ἁγίου Τρύφωνος βλ. «Ἀκρίταν καὶ Τούζλα», σελ. 26.

8. τὴν μνήμην αὐτοῦ τάττει ἐνταῦθα ὁ Λαυριωτικὸς Δ39 Συναξαριστής.

αὐτῶν μαρτυρείῳ τῷ ὄντι πλησίον τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ ἐν τῇ Ὀξείᾳ.

Ἱερεὺς τῶν εἰδώλων ὁ Λουκιλλιανὸς ἐν Νικομηδείᾳ, προσῆλθεν εἰς τὸν χριστιανισμὸν καὶ ἤθλησεν ἐν Βυζαντίῳ ἐπὶ Αὐρηλιανοῦ, μετὰ τὰ μέσα τοῦ Γ' αἰῶνος. Ὡσαύτως ἤθλησεν αὐτόθι καὶ ἡ Παῦλα, χριστιανὴ ἐκ προγόνων οὖσα· ἦν δὲ φιλόπτωχος ἡ γυνή[9].

Ἐπειδὴ τῇ 19 ἰανουαρίου ἀναφέρεται σύναξις αὐτῶν γινομένη ἐν τῷ οἴκῳ Ἀναστασίου πατριάρχου ἐν τῇ Ὀξείᾳ, τῇ δὲ 3 τοῦ μηνὸς ἰουνίου τὰ Μηναῖα σὺν τῷ Συναξαριστῇ γράφουσι γινομένην ἐν τῷ μαρτυρείῳ αὐτῶν, εἰκάζω λοιπὸν ἐκ τούτων ὅτι, πλησίον τῆς μονῆς τοῦ ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ ἐπὶ τῆς νησίδος Ὀξείας, ἐντὸς τοῦ οἴκου Ἀναστασίου τοῦ πατριάρχου, περὶ οὗ εἶπον τῇ 10 φεβρουαρίου, ναὸς εἰς τιμὴν ἠγείρετο τῶν μαρτύρων τούτων, ὃν ᾠκοδόμησεν ἴσως ὁ Ἀναστάσιος, ἢ ἐν αὐτῷ, πρὸ αὐτοῦ οἰκοδομηθέντι, κατέθηκε τὰ λείψανα τῶν μαρτύρων.

§

4. Μητροφάνους πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως. Ἡ σύναξις ἐν τῇ ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ καὶ ἐν τῷ σεβασμίῳ αὐτοῦ οἴκῳ, τῷ ὄντι πλησίον τοῦ Ἁγίου μάρτυρος Ἀκακίου ἐν τῷ Ἑπτασκάλῳ.

Ἤκμασεν ἐπὶ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου καὶ ἐπὶ τῆς Α' οἰκουμενικῆς Συνόδου, τέταρτος ἐπίσκοπος Βυζαντίου κατὰ Κιδρηνόν. Διαρκούσης τῆς Συνόδου ἦν ὑπέργηρως, ἀποθανὼν μικρῷ μετὰ τὸ τέλος τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς ἐν ἡλικίᾳ 117 ἐτῶν. Δυσχερὴς ὁ καθορισμὸς τῶν ἐτῶν τῆς γεννήσεως, τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἐφημερίας αὐτοῦ[10]. Τὸ Βασιλειανὸν λεγόμενον Μηνολόγιον γράφει· «μετὰ τὸ ἐπικτίσαι τὸ Βυζάντιον . . . προεβιβάσθη πατριάρχης, δεύτερος ταχθεὶς τοῦ Ῥώμης».

Ναὸν ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἱεροῦ Μητροφάνους ᾠκοδόμησε, κατὰ τοὺς παραδοξογράφους, ὁ Μ. Κωνσταντῖνος· ὃ ἐστι ψεῦδος· «συμπτωθέντα δ' ὕστερον ὁ Μ. Ἰουστινιανὸς ἔκτισε»[11].

* * *

4. Ἰωάννου ὁσιομάρτυρος ἡγουμένου τῆς Μοναγρίας.

Ἤθλησεν ἐπὶ τοῦ Κοπρωνύμου μικρῷ πρὸ τοῦ ὁμολογητοῦ Στεφάνου τοῦ νέου[12].

§

5. Ἤγετο κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην λιτὴ ἐν τῷ Κάμπῳ,

ἤτοι εἰς τὴν πεδιάδα τὴν ἐκτεινομένην ὑπερθεν τοῦ Ἑβδόμου[13], πρὸς ἀνάμνησιν ἀποτυχούσης τινὸς ἐπιδρομῆς ἐπὶ τὴν τότε πρωτεύουσαν τοῦ κράτους. Ἐκ τῶν ἐν τοῖς χειρογράφοις Εὐαγγελίοις φερομένων εἰκάζω ὅτι ἡ ἐκκλησιαστικὴ πανήγυρις αὕτη ἐτελεῖτο ἐν τῷ Τριβουναλίῳ καὶ ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Βαβύλα.

§

6. Ἰλαρίωνος τοῦ νέου ἡγουμένου τῆς μονῆς τῶν Δαλμάτων.

Καππαδόκης τὴν πατρίδα, υἱὸς Πέτρου, θεράποντος ἀνακτορικοῦ, καὶ Θεοδοσίας, ἐγεννήθη τῷ 775· σπουδάσας τὰ ἱερὰ γράμματα ἐγένετο μοναχὸς τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει μονῆς τοῦ Ξηροκηπίου τὴν ἡλικίαν εἰκοσαέτης, καὶ κατόπι τῆς τῶν Δαλμάτων, ἧς ἐξελέγη ἡγούμενος περὶ τὰ ἔτη 806-811· Λέοντι δὲ τῷ Ε' μὴ συμφρονῶν περιωρίσθη ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὴν ἐν τῷ Στενῷ μονὴν τοῦ Φονέως, εἶτα δ' ἐν τῇ μονῇ τοῦ Κυκλοβίου καὶ κατόπι ἐν τῇ φυλακῇ τῶν Νουμέρων, ἀφ' ἧς ἐξαχθεὶς ἐστάλη εἰς τὸ φρούριον Προτίλιον. Ἀνακληθεὶς τῷ 820, ἀπεστάλη πάλιν ὑπὸ Θεοφίλου ὑπερόριος εἰς Ἀφουσίαν τῷ 834 μείνας ἐκεῖ μέχρι τοῦ 842, ὅτε μετακληθεὶς ὑπὸ Θεοδώρας ἐπανέλαβε τὴν διοίκησιν τῆς τῶν Δαλμάτων μονῆς, καὶ ἀπεβίωσε τῷ 845[14].

Ἡ μνήμη τοῦ Ἰλαρίωνος, ὡς ἀνδρὸς ὁσίου, ἤρξατο τιμωμένη, ὡς ἔοικεν, ἔτη τινα μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ[15].

* * *

6. Μάρθας καὶ Μαρίας καὶ τῆς συνοδίας αὐτῶν, Κυρίας, Βαρερίας καὶ Μαρκίας. Ἡ σύναξις ἐν τῷ ἁγιωτάτῳ αὐτῶν οἴκῳ τῷ ὄντι ἐν τοῖς Βασιλίσκου.

Ἄγνωστος ὁ χρόνος τῆς ἀθλήσεως. Ἡ τοποθεσία Βασιλίσκου ἄγνωστος, εἰ καὶ ὁ ἰατρὸς

---

9. Βασιλ. Μηνολόγιον.

10. Πατριαρχ. Πίνακες· σελ. 105-107. Πολιτεία Ἀλεξάνδρου καὶ Μητροφάνους ἐκδοθεῖσα ὑπ' ἐμοῦ ἐν τῇ «Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ»· ἴδε ἰδίως τόμ. Δ', σελ. 309, β'.

11. Κωδινοῦ, Περὶ κτισμάτων, σελ. 126.

12. Στεφάνου βίος ὑπὸ Στεφάνου διακόνου· Migne, P', στ. 1165.

13. βλ. σημείωσιν 148 τοῦ μηνὸς ἰανουαρίου.

14. ἡ βιογραφία παρὰ τῷ Συναξαριστῇ.

15. Συμεὼν μάγιστρος· σελ. 669.

Mordtmann τείνει 'να όρίσῃ ταύτην ὡς κειμένην πρὸς βορρᾶν τοῦ ναοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου τοῦ ἐν τῷ Διϊππείῳ [16].

ℓ

8. Ἡ ἀνακομιδὴ τοῦ λειψάνου Θεοδώρου τοῦ Στρατηλάτου.

Ἐκ τοῦ λειψάνου αὐτοῦ τὴν σιαγόνα Κωνσταντῖνος ὁ Μονομάχος ἐδωρήσατο «διὰ θείου αὐτοῦ χρυσοβούλλου» τῇ μονῇ τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει μεγίστης Λαύρας [17].

* * *

8. Ἡ σύναξις τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου καὶ τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ ἐν τῷ Σωσθενείῳ.

Ἡ σύμπτωσις τῶν δύο συνάξεων δείκνυσι πιθανῶς ὅτι ὁ ναὸς τοῦ ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ ἐν τῷ Σωσθενείῳ εἶχεν εὐκτήριον ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεοτόκου παρ' αὐτῷ.

Ἡ μνήμη τῆς συνάξεως παρὰ τῷ Συναξαριστῇ· παρὰ τοῖς Μηναίοις ὅμως γράφεται σύναξις τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου ἐν τῷ Σωσθενείῳ.

Οὐδαμοῦ μέχρι σήμερον ἀλλοῦ εὗρον μνείαν ναοῦ Θεοτόκου ἐν τῷ Σωσθενείῳ, ἤτοι τῇ γνωστῇ βοσπορείᾳ Στένῃ.

* * *

Παύλου τοῦ ὁσίου καὶ ὁμολογητοῦ τοῦ Καϊουμᾶ.

Ἴσως ἤκμασεν ἐπὶ τῶν εἰκονομάχων· ἀγνοῶ τὸν χρόνον τῆς ἀκμῆς αὐτοῦ. Προδήλως δέον 'να γραφῇ Παύλου τοῦ ἐν τοῖς Καϊουμᾶ, μονῆς, ἥτις ὑπῆρχεν ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ [18].

ℓ

10. Ἀλεξάνδρου καὶ Ἀντωνίνης μαρτύρων. Ἡ σύναξις ἐν τῇ μονῇ τοῦ Μαξιμίνου διακειμένῃ ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἔνθα κατάκεινται τὰ τίμια αὐτῶν λείψανα [19].

Ἄγνωστος ὁ χρόνος τῆς ἀθλήσεως. Τῆς μονῆς τοῦ Μαξιμίνου γίνεται μνεία τὸ πρῶτον ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ, ἡγουμένου αὐτῆς ὄντος τότε Ζωσίμου [20]. Τῷ 768 Κωνσταντῖνος ὁ Κοπρώνυμος εἰς στρατῶνα μετεποίησεν αὐτὴν [21], ἀλλ' ἐσῴζετο καὶ πάλιν ἐπὶ Λέοντος Ε' [22], ὡς καὶ ἐπὶ Μιχαὴλ υἱοῦ Θεοφίλου, ἐὰν εἰς αὐτὴν ἀνήκῃ ὁ τῶν Μαξιμίνης ἡγούμενος Ἰάκωβος [23].

* * *

10. Τιμοθέου ἱερομάρτυρος ἐπισκόπου Προύσης. Ἡ σύναξις ἐν τῷ ἁγιωτάτῳ αὐτοῦ μαρτυρείῳ, τῷ ὄντι ἔνδον τοῦ εὐαγοῦς ξενῶνος ἐν τῷ Δευτέρῳ.

Ἤθλησεν ἐπὶ Ἰουλιανοῦ τοῦ Παραβάτου ἐν Προύσῃ. Ναὸς αὐτοῦ, καθὼς βλέπομεν, ἔκειτο ἐντὸς τοῦ νοσοκομείου τοῦ ἐν τῷ Δευτέρῳ. Περὶ τοῦ νοσοκομείου τούτου οὐδὲν ἐμοὶ γνωστὸν ἄλλοθεν.

ℓ

11. Βαρθολομαίου καὶ Βαρνάβα τῶν ἀποστόλων. Ἡ σύναξις ἐν τῷ ἀποστολείῳ τοῦ ἁγίου καὶ κορυφαίου Πέτρου τῷ συγκειμένῳ τῇ ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ.

Περὶ τοῦ ναοῦ τούτου εἴδομεν καὶ ἄλλοτε, ἐξ ὧν φαίνεται ὅτι συνηνωμένος ὢν τῷ ναῷ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας ἐλογίζετο ὡς ἔνδον ἐκείνου κείμενος [24].

Τὸ λείψανον τοῦ ἀποστόλου Βαρνάβα ἀνεκομίσθη τῷ 478 εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐκ Κύπρου ὑπὸ Ζήνωνος [25].

ℓ

12. Ὀνουφρίου τοῦ ὁσίου. Ἡ σύναξις ἐν τῷ ἁγιωτάτῳ αὐτοῦ εὐκτηρίῳ τῷ ὄντι ἐν τῇ μονῇ τοῦ ἁγίου Ἀλυπίου.

Ἡ περὶ τῆς μονῆς Ἀλυπίου καὶ τοῦ ναοῦ τοῦ ὁσίου Ὀνουφρίου μαρτυρία παρὰ τῷ Συναξαριστῇ καὶ τοῖς Μηναίοις εὑρίσκεται μόνον.

---

16. Esquisse topogr. σελ. 66, β'.

17. Σάββα σκευοφύλακος, Προσκυνητάριον Λαύρας, σ. 33.

18. Δουκαγγίου, Const. Christ. σ. 106, ἀριθ. XVI. Τὴν μνήμην αὐτοῦ ὡς ὁμολογητοῦ εὑρίσκω ἐν τῷ 426 Εὐαγγελίῳ. Ἐν τῷ 17 χειρογράφῳ τῆς πατριαρχικῆς βιβλιοθήκης τῶν Ἱεροσολύμων εὕρηται βίος αὐτοῦ· Ἱεροσολ. Βιβλ. Α', σελ. 70.

19. τὰς λέξεις περὶ συνάξεως παραλαμβάνω ἐκ τοῦ Βασιλειανοῦ λεγομένου Μηνολογίου.

20. Δουκαγγίου, Const. Christ. σ. 111, ἀρ. LXI.

21 Θεοφ. Α', σελ. 685.

22. Στουδίτου ἐπιστολαί· Migne, γθ', 1477.

23. Συμεὼν μάγιστρος· σελ. 669.

24. Ἰδὲ εἰς τὴν 16 Ἰανουαρίου.

25. τοῦτο κατὰ Κεδρηνόν, Α', σελ. 618, τάττοντα τὴν ἀνακομιδὴν εἰς τὸ τέταρτον ἔτος τῆς αὐταρχίας Ζήνωνος· ὁ δὲ συγγραφεὺς τῶν «Κυπριακῶν» Α. Σακελλάριος, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ Κεδρηνοῦ, τάττει τῷ 474, ἐν 393 σελ. τοῦ Α' τόμου τοῦ βιβλίου τούτου, β' ἐκδόσεως (Ἀθήνῃσι, 1890)· τὰ δὲ περὶ ἀρχιεπισκοπῆς Κύπρου βλέπε ἐν Πατριαρχ. Πίνακι, σελ. 203-204.

* * *

12. Ἰουλιανοῦ ὁσίου τοῦ ἐν τοῖς Δαγάτου (ἢ Δαγάζου).

Πιθανῶς πρόκειται λόγος περὶ ναίσκου τινὸς ἀνατεθειμένου εἰς ὅσιον, ἐξ ὀνόματος γινωσκόμενον. Ἀόριστος καὶ ἡ τοποθεσία Δαγάτου, ἣν ὁ Δουκάγγιος διώρθωσε Δαγισταίου· κατὰ τὴν διόρθωσιν ταύτην δέον ἵνα καθορίσωμεν τὸν ναὸν κείμενον πλησίον τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας παρὰ τὸν Ἱππόδρομον[26].

§

13. Ἀκυλίνης μάρτυρος. Ἡ αὐτῆς σύναξις ἐν τῷ ἁγιωτάτῳ αὐτῆς μαρτυρείῳ τῷ ὄντι ἐν τοῖς Φιλοξένου, πλησίον τοῦ Φόρου, ἐν τῷ Περιτειχίσματι.

Προετίμησα τῆς ἐν τῷ Συναξαριστῇ καὶ τοῖς Μηναίοις γραφῆς τὴν οὕτω φερομένην ἐν τῷ Λαυριωτικῷ Δ 39 Συναξαριστῇ ταύτην.

Ἡ μάρτυς ἤθλησεν ἐπὶ Διοκλητιανοῦ. Ναὸς ἐπ' ὀνόματι αὐτῆς ἠγείρετο ἀπὸ τοῦ Ϛ' αἰῶνος πλησίον τῆς κινστέρνης τοῦ Φιλοξένου (σήμερον Μπίν-μπίρ-διρὶκ) καὶ τῆς κωνσταντινιανῆς πλατείας (Τσεμπερλῆ-τάς). Τὸ Περιτείχισμα τοῦτο ἢ προτείχισμα, ἀναφερόμενον ἀορίστως πως καὶ ἀλλαχοῦ, εἶχε καὶ ναὸν τῆς Θεοτόκου καὶ ναὸν τῶν ἁγίων Ἀποστόλων[27].

§

14. Ἐλισσαίου τοῦ προφήτου. Ἡ σύναξις εἰς τὸν ἁγιώτατον καὶ προφητικὸν αὐτοῦ ναόν.

Ἡ μνήμη τῆς συνάξεως παρὰ Νικοδήμῳ μόνον. Ναὸν δ' ἐπ' ὀνόματι τοῦ προφήτου Ἐλισσαιὲ Βασίλειος ὁ Μακεδὼν ἤγειρεν ἐν τῷ παλατίῳ τῶν Πηγῶν[28].

* * *

14. Μεθοδίου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως. Ἡ σύναξις ἐν τῷ ἁγιωτάτῳ αὐτοῦ οἴκῳ, ἐν ᾧ τὸ τίμιον αὐτοῦ κατάκειται λείψανον, τῷ ὄντι ἔνδον τῶν Ἁγίων καὶ πανευφήμων Ἀποστόλων τῶν μεγάλων[29].

Γεννηθεὶς ἐν Συρακούσαις ἐσπούδασεν ἐν τῇ πόλει τῆς γεννήσεως ἐπαρκῶς, μεθ' ὃ ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐπὶ εὑρέσει δημοσίας ὑπηρεσίας, ἅτε καὶ πλούσιος ὤν· ἀλλὰ μεταπεισθεὶς ὑπὸ μοναχοῦ τινος, ἐκάρη μοναχὸς ἐν τῇ μονῇ τοῦ Χηνολάκκου, κατὰ δὲ τὸ λεγόμενον Βασιλειανὸν, «ἐν τῇ τοποθεσίᾳ τοῦ ὄρους τῆς ἐπισκοπῆς Χίου μοναστήριον κτίσας, ἐκεῖ προσεκαθέζετο»[30]. Περὶ τὰ 815-816 ἀπῆλθεν εἰς Ῥώμην, ὁπόθεν ὑπὸ τοῦ πάπα σταλεὶς ἦλθε φέρων ἐπιστολὴν τῷ 821 πρὸς τὸν Μιχαὴλ Τραυλὸν ὑπὲρ τῶν ἁγίων Εἰκόνων, ἀλλ' ἐνεκλείσθη ὑπ' αὐτοῦ «κατὰ τὴν νῆσον Ἀνδρέου τοῦ ἀποστόλου, καθ' ἣν ὁ Ἀκρίτας ἐγγειτονεῖ»[31], ἤ, κατά τινα παράδοσιν, εἰς τὴν νῆσον Ἀντιγόνου ἐντὸς μνήματος, μετὰ δύο ληστῶν[32]· τοῦτο μεταξὺ τῶν ἐτῶν 821-840· κατὰ τὰ τελευταῖα τῆς τοῦ Θεοδότου ἱερατείας ἔτη. τὸν Μεθόδιον ἐλευθερώσας ὁ Θεόφιλος εἶχε σὺν αὐτῷ, συχνὰ ζητῶν λύσιν ἀπορίων ἀπὸ τοῦ πολυμαθοῦς μοναχοῦ[33]. Ἐκόσμησε τὸν θρόνον ἀπὸ φεβρουαρίου 842 μέχρι μαΐου ἢ ἰουνίου 846, ὑποδειχθεὶς ὡς ἄξιος τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου Κωνσταντινουπόλεως ὑπό τε Ἰωαννικίου τοῦ ἐν Ὀλύμπῳ διασήμου τότε μοναχοῦ καὶ Μιχαὴλ τοῦ συγκέλλου[34], καὶ συνετέλεσε τὴν ἐπάνοδον τῆς εἰρήνης ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, διότι, καθὼς εἰκάζω, μέχρι Μεθοδίου οἱ στουδῖται μοναχοὶ εἶχον ἐν τοῖς διπτύχοις ἄγραφα τὰ ὀνόματα τῶν πατριαρχῶν Ταρασίου καὶ Νικηφόρου[35]. Ὁ ἱερὸς Μεθόδιος, καλλιγράφος ὤν, πολλὰ μετέγραψε Ψαλτήρια[36].

Πρὸ τοῦ τάφου τοῦ Μεθοδίου, ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, ὁ αὐτοκράτωρ ἐρχόμενος τῇ δευτέρᾳ τοῦ Πάσχα προσηύχετο καὶ ἥπτε κηρούς[37].

---

26. Const. Christ. σελ. 87, LV. Κατὰ Μηναῖον, ὅπερ εἶχεν ὑπ' ὄψιν ὁ Δουκάγγιος, ἔγραφεν «Ἰουλιανοῦ τοῦ εἰς τὰ Λίβα, ἐν τοῖς Δαγάτου».

27. Ἴδε εἰς τὴν 15 μαΐου καὶ 30 ἰουνίου.

28. Theoph. Cont. σελ. 337.

29. τό τε ἔντυπον Μηναῖον καὶ ὁ Λαυριωτικὸς Δ39 Συναξαριστὴς ἀναφέρουσιν *οἶκον* Μεθοδίου τοῦ πατριάρχου *ἔνδον* τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων· εἰκάζω λοιπὸν ὅτι ἐν τῷ νάρθηκι τοῦ μεγάλου τούτου ναοῦ κατεσκεύασί τις εὐκτήριον ἀφιερώσας εἰς τὴν μνήμην τοῦ Μεθοδίου.

30. ἡ εἴδησις οἱονεὶ παράξενος φαίνεταί μοι· ἀλλὰ ? μήτοι δέον γραφῆναι Κίου;

31. Theoph. Contin. σελ. 48. Γενέσιος· σελ. 50.

32. Συμεὼν μάγιστρος· σελ. 642. Ζωναρᾶς· Ιϛ', 28.

33. Γενέσιος· σελ. 76. Κεδρηνός· Β', σελ. 125.

34. ταῦτα κατὰ τὴν ἀνέκδ. τοῦ συγκέλλου βιογραφίαν.

35. βίος Μεθοδίου· Migne, Ρ', 1294-1296. Ὁ βίος ἐκτείνεται ἀπὸ στήλης 1241-1261.

36. αὐτόθι. Μηνολόγιον. Πατρ. Πίνακες· σελ. 277-278.

37. Πορφυρογ. Ἐκθ. Α', σελ. 77.

§

15. Σύναξις τῆς Ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου πέραν ἐν τοῖς Μαρανακίου·

τὸν τόπον τοῦτον μανθάνομεν ἀπὸ τῶν Μηναίων· ἐν τούτοις, παρὰ τῷ Λαυριωτικῷ Δ39 Συναξαριστῇ, φέρεται τῇ

§

16. Σύναξις τῆς Ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου πέραν ἐν Δοκιαναῖς,

τοῦθ' ὅπερ νομίζω παραφθορὰν τοῦ Ἰουκουνδιαναῖς· ἀλλὰ τὰς Ἰουκουνδιανὰς ὁ μὲν ἰατρὸς Mordtmann [38] τίθησιν ἐν τῷ Τριβουναλίῳ τοῦ Ἑβδόμου, ὁ δὲ Δουκάγγιος διορθῶν τὴν γραφὴν Ἰουκαρδιανῶν, τίθησιν ἐν τῇ βιθυνικῇ παραλίᾳ οὐ μακρὰν τοῦ Ἡραίου [39] (Φενὲρ-μπαγτζὲ), ὅπου παλάτιον ἤγειρεν ὁ Ἰουστινιανός [40]. Ἐπειδὴ δὲ πιθανόν ἐστιν ὅτι ἡ μνήμη πολλάκις ἁγίου τινὸς ἢ ναοῦ εὑρίσκεται ἔν τισι χειρογράφοις διαφέρουσα κατὰ μίαν ἡμέραν, εἰκάζω ὅτι ἡ κατὰ τὸν Λαυριωτικὸν Δ39 Συναξαριστὴν Θεοτόκος ἐν Δοκιαναῖς ἢ Ἰουκουνδιαναῖς ἢ Ἰουκαρδιαναῖς, ἐστὶν ἡ αὐτὴ τῇ Θεοτόκῳ τῶν Μαρνακίου, ἢ Μαρανακίου. Παρὰ τοῖς παραδοξογράφοις φέρεται ὅτι τὸν Ἅγιον Γεώργιον τὰ Χαλκίδου Σέργιος ἔκτισεν ὁ πατριάρχης, τοῦθ' ὅπερ διορθοῦσι *τὸν ἐν Χαλκηδόνι*, προστίθεται δὲ ὅτι « ὁμοίως καὶ τὴν Θεοτόκον τὰ Μαρνακίου, ἐν ᾧ καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ κεῖται » [41].

* * *

Ἡ ἀνακομιδὴ τοῦ λειψάνου Θεοδώρου τοῦ Συκεώτου.

Τὴν ἑορτὴν ταύτην ἦγον ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὅπου, ὡς φαίνεται, μετηνέχθη τὸ λείψανον αὐτοῦ [42].

§

17. Μανουὴλ, Σαβὴλ καὶ Ἰσμαὴλ μαρτύρων. Ἡ σύναξις εἰς τὸν ἁγιώτατον αὐτῶν ναὸν πλησίον εἰς τὸν Προφήτην Ἠλίαν [43].

Ἤθλησαν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπὶ Ἰουλιανοῦ τοῦ Παραβάτου [44].

Τὸν ναὸν αὐτῶν ἀνήγειρε, κατὰ τοὺς παραδοξογράφους, ὁ Μ. Θεοδόσιος «ἐπὶ τοῦ χερσαίου τείχους, καὶ τὰ σώματα αὐτῶν ἐκεῖ ἔθετο» [45], ἐπὶ τοῦ τόπου τῆς ἀθλήσεως. Ὁ παρὰ τῷ Νικοδήμῳ ὁρισμὸς ἴσως ἠδύνατο 'να εὐκολύνῃ ἡμᾶς εἰς εὕρεσιν τοῦ τόπου, ἐν ᾧ ὁ ναὸς ἠγείρετο· ἀλλ' ἐκ τῶν ναῶν τῶν ἐπ' ὀνόματι τοῦ προφήτου Ἠλιοὺ σῳζομένων, ἀρχαιότερος ἦν ὁ ἐν τῷ Πετρίῳ· κατὰ συνέπειαν φρονῶ ὅτι ὁ ναὸς τῶν μαρτύρων Μανουὴλ, Σαβὴλ καὶ Ἰσμαὴλ ἔκειτο ἐν τῷ Πετρίῳ·

τοὐλάχιστον θεωρηθήτω κείμενος μέχρι νεωτέρων ἐρευνῶν.

* * *

17. Ὑπατίου ὁσίου τοῦ ἐν Ῥουφινιαναῖς.

Ἤκμασεν ἐπὶ Ἀρκαδίου καὶ Ὀνωρίου. Φρὺξ τὴν πατρίδα, πεπαιδευμένος ἀνὴρ, ἐγένετο μοναχὸς ἐν ἡλικίᾳ δεκαοκτὼ ἐτῶν, εἶτα δ' εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἐν Ῥουφινιαναῖς μονὴν, ἣν ἀνήγειρε· μεθ' ὃ ἀνεχώρησεν εἰς ἐπαρχίαν τινα θρᾳκικὴν, ἀλλὰ κατὰ ζήτησιν τῶν τριάκοντα μοναχῶν τῆς τῶν Ῥουφινιανῶν μονῆς, ἐδέξατο τὴν προστασίαν αὐτῆς, ἧς ἡγούμενος ἐγένετο ἐπὶ τεσσαράκοντα ἔτη. Ἀπεβίωσεν ὀγδοηκοντούτης.

Ἡ μονὴ τῶν Ῥουφινιανῶν, κατὰ τὰς ἀκριβεστάτας παρατηρήσεις τοῦ μακαρίτου Α. Γ. Πασπάτη, ἔκειτο ἐν τῇ βιθυνικῇ παραλίᾳ κατὰ τὸ σήμερον Μποσταντζῆ-χιοπρού [46]. Τὸ προάστειον ὠνομάσθη ἀπὸ Ῥουφίνου ὑπάτου τῆς νέας Ῥώμης, πολὺ πιθανῶς τοῦ κελτοῦ, μαγίστρου μὲν τῷ 390, ὑπάτου δὲ τῷ 391, μέγα ἰσχύσαντος μέχρι τοῦ 395, ὅτε ἐφονεύθη [47]. Κατὰ Θεοφάνην, τὸ προάστειον Ῥουφινιαναὶ πρότερον ἐκαλεῖτο Δρῦς, ὃ φαίνεταί μοι παράξενον, διότι ἐν ἀρχαῖς τοῦ Ε' αἰῶνος ἀναφέρεται τὸ ὄνομα Δρυὸς, ἐνῷ

38. Esquisse· § 15.

39. Const. Christ. σελ. 123, β'.

40. Προκοπίου, Περὶ κτισμάτων· σελ. 207.

41. Banduri, Imper. Or. σελ. 52. Κωδηνοῦ, Περὶ κτισμάτων· σελ. 126. Κατ' αὐτοὺς ἡ Θεοτόκος τοῦ Μαρνακίου ἐκτίσθη μεταξὺ τῶν ἐτῶν 610-638.

42. ἡ μαρτυρία παρὰ Μηναίῳ τινὶ τῆς ἐν Κων/πόλει, μονῆς τοῦ Ἀκαταλήπτου. Ἱεροσλμ. Βιβλιοθ. Β', σ. 123.

43. ἡ μνήμη τῆς συνάξεως παρὰ Νικοδήμῳ.

44. ἑλεεινὴ μνεία παρὰ Ζωναρᾷ.

45. Banduri, Imp. Or. σελ. 46 καὶ 526.

46. Πασπάτη, Τὰ ἀνατολικὰ προάστεια τοῦ Βυζαντίου· σελ. 50 τόμου ΙΒ' Ἑλλ. Φιλολ. Συλλόγου.

47. Ζώσιμος, σελ. 235, 236, 243, 246, 250 καὶ 255. Νομίζω ὅτι ὁ τῷ 346-347 ὕπατος Ῥουφῖνος ἦν ἕτερος. Πασχάλ. Χρον. σελ. 535 καὶ 564.

βεβαίως ἦν γνωστὸν καὶ τὸ ὄνομα Ῥουφινιαναί[48]· ὥστε συμπεραίνομεν ὅτι ἡ τοποθεσία Δρῦς ἔκειτο παρὰ ταῖς Ῥουφινιαναῖς. Τῷ 532, τὸ *προάστειον τῶν Ῥουφινιανῶν* (ἔπαυλις ὡς σήμερον λέγομεν) ἀνῆκε τῷ στρατηγῷ Βελισσαρίῳ ὡς ἴδιον αὐτοῦ κτῆμα[49]. Τὰ παλάτια τῶν Ῥουφινιανῶν ἠγείροντο παρὰ τὴν παραλίαν[50]· τὸ δὲ αὐτόθι *πολύχνιον* ἐθεωρεῖτο κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα «καρτερώτατον καὶ δυσμαχώτατον καὶ στόμα τῆς μεγαλοπόλεως κείμενον»[51]· ὥστε πλησίον τῆς μονῆς ὑπῆρχε τὸ πολύχνιον Ῥουφινιαναὶ καὶ τὸ παλάτιον. — Ἡ παρὰ τοῖς συναξαρίοις παράδοσις περὶ μοναστηρίου κτισθέντος ὑπὸ Ῥουφίνου παραπέμπεται εἰς τὸν Καιάδαν· ἱστορικῶς ἐστι γνωστὸν ὅτι κατὰ τὰ μέσα τοῦ Ε' αἰῶνος, εἰς τὰς Ῥουφινιανάς, «Καλχηδόνος δὲ τοῦτο προάστειον, Ῥουφίνου τοῦ ὑπατικοῦ νῦν ἐπώνυμον, βασιλειά ἐστι, καὶ μεγάλη ἐκκλησία, ἣν αὐτὸς Ῥουφῖνος, ἐπὶ τιμῇ Πέτρου καὶ Παύλου τῶν ἀποστόλων ἐδείματο καὶ Ἀποστολεῖον ἐξ αὐτῶν ὠνόμασε»[52]. Παρὰ τὸν ναὸν τοῦτον ὁ ἐν ἀρχαῖς τοῦ Ε' αἰῶνος ἀκμάσας Ὑπάτιος ἵδρυσε τὴν μονὴν αὐτοῦ μεταξὺ τῶν ἐτῶν 395-400. Μικρῷ μετὰ τὸ 451, ὅτε ὁ Ὑπάτιος οὐκ ἦν ἐν τοῖς ζῶσι, μοναχοὶ τῆς τῶν Ῥουφινιανῶν μονῆς προσήρχοντο χάριν εὐχῆς εἰς τὸν Αὐξέντιον, θανόντος δὲ ἐζήτουν ἵνα παραλάβωσιν αὐτοὶ τὸ λείψανον τοῦ σύρου μοναχοῦ[53]. Ἡ μονή, καθὼς καὶ τὸ πολίχνιον, κατεστράφη προδήλως ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ Ἡρακλείου, ἄγνωστον δ' ἐπὶ πόσον χρόνον ἔμεινε κατεστραμμένη. Θεόδωρος ὁ Βαλσαμών λέγει ὅτι *τὴν περιβόητον μονὴν τῶν Ῥουφινιανῶν* ἀνήγειρε περὶ τὰ 933-956 Θεοφύλακτος ὁ πατριάρχης[54]· σῳζομένη δὲ καὶ κατὰ τὰ μέσα τῆς ΙΓ' ἑκατονταετηρίδος ἐκέκτητο (πρὸ τοῦ 1234) ὡς μετόχιον τὸ προάστειον τὰ Σφούρνου, ἴσως ἔξω τῆς Σμύρνης, περιελθὸν ὕστερον εἰς τὴν κυριότητα τῆς μονῆς τῶν Λέμβων[55], ἀλλ' ἦν, ὡς φαίνεται, παρημελημένη τότε· διὸ καὶ συνηνώθη τῇ μονῇ τοῦ ἁγίου Παύλου τοῦ ἐν τῷ Λάτρῳ, διοικουμένη τῷ 1236 ὑπὸ τοῦ ἐκείνης ἡγουμένου Γερμανοῦ· κατὰ τὸ ἔτος δὲ τοῦτο ὁ πατριάρχης Γερμανὸς προσήρτησε τῇ μονῇ τῶν Ῥουφινιανῶν, ὡς μετόχιον, τὴν ἐν Πιλοπυθίοις (Κουρὶ τῆς σήμερον ἐν τῇ Βιθυνίᾳ) μονὴν Ζιγρίτζαν μετὰ τῶν ἐν Ἁγίῳ Ἐλευθερίῳ καὶ Παντειχίῳ κτημάτων αὐτῆς, καὶ τῶν μετοχίων αὐτῆς Ἀξύλου καὶ Δαφναίας «μετὰ τῶν ἐν αὐτοῖς προσκαθημένων πτωχῶν»· τοῦτο κατὰ μάρτιον τοῦ 1236, ὡς εἶπον[56].

Ἡ μονὴ τῶν Ῥουφινιανῶν, ὡς καὶ τὸ πολύχνιον, ἦσαν ἐπιθαλάσσια, διότι παρὰ μὲν Πορφυρογεννήτῳ βλέπομεν ὅτι, ἀπὸ τῆς Ἱερείας (Φενὲρ-μπαγτζὲ) μέχρι τῶν Σατύρου (περὶ τὸ Μάλτεπε) ἔκειντο αἱ Ῥουφινιαναὶ καὶ μετ' αὐτὰς τὸ Πολεατικόν[57]· ἐν δὲ ταῖς ἀνεκδότοις βιογραφίαις τοῦ Αὐξεντίου ἀναφέρεται ὅτι «τῇ θαλάσσῃ προσνένευκε» καὶ «οὐ πόρρω τοῦ ὄρους καθίδρυται», καὶ «κεῖται παράλιος» καὶ «κεῖσθαι τὴν μονὴν αὐτῶν περὶ τὰ παράκτια».

Ἡ γνώμη τοῦ ἀρχαιολόγου ἀπὸ μηχανῆς ὅτι ἡ μονὴ ἔκειτο ἄνω τοῦ σημερινοῦ Μπαγλὰρ-μπασὶ τῆς Χρυσοπόλεως ἐν τοῖς κτήμασι Τοπχανελόγλου πρέπει 'να ῥιφθῇ εἰς τοὺς Ἀποθέτας. Ἐπιγραφὴ δέ τις ἐκδοθεῖσα ὑπὸ τοῦ φίλου Ξ. Σιδερίδου, τοῦ περὶ τὴν βυζαντινὴν τοπογραφίαν ἡδέως ἀσχολουμένου, ὁμοιότυπος[58], δεικνύει μέν τινα τῆς μονῆς ὅρια, ἀλλ' οὐδὲν εἰς γνῶσιν τῆς τοποθεσίας αὐτῆς συμβάλλεται, διότι μόλις ἐπιτρέπει 'να συμπεράνωμεν ὅτι τὰ κτήματα αὐτῆς ἐξετείνοντο μέχρι τοῦ τουρκικοῦ χωρίου Σαμάνδρα, ἐν ᾧ ἡ ἐπιγραφὴ εὑρέθη, καίπερ ἀγνώστου τέως τυγχάνοντος εἴπερ ἐκεῖ ἐξ ἀρχῆς ἔκειτο, ἢ μετηνέχθη ἀλλαχόθεν.

§

18. Λεοντίου μάρτυρος καὶ τῶν σὺν αὐτῷ. Ἡ σύναξις πέραν ἐν τῷ Καμαριδίῳ, καὶ ἐν τῷ εὐκτηρίῳ οἴκῳ αὐτοῦ, τῷ ὄντι ἔμπροσθεν τῆς πόρτης τῆς Πηγῆς[59].

Ἤθλησεν ἐπὶ Οὐεσπασιανοῦ[60].

48. Θεοφ. Α', σελ. 122.
49. Προκοπίου, Ἱστορία· τόμ. Α', σελ. 133.
50. Νικηφόρος Βρυέννιος· Βόννης· σελ. 124.
51. Μιχαὴλ Ἀτταλειάτης· σελ. 238.
52. Σωζομ. Ἐκκλ. Ἱστορ. Ζ', ιζ'.
53. Αὐξεντίου βίος ὑπὸ Συμεὼν μεταφραστοῦ· Migne, ἐν τόμῳ ΡΙΔ', § λστ', λθ', μδ'.
54. ἑρμηνεία εἰς τὸν Ζ' κανόνα τῆς Πρωτοδευτέρας.
55. Miklosich καὶ Müller, Acta monasteriorum· τόμ. Α', σελ. 33.
56. Λίθοι καὶ Κεράμια· σελ. 21-23.
57. Ἐκθ. βασιλ. τάξεως· Α', σελ. 497.
58. Ἀρχαιολογ. παραρτ. τόμου ΙΖ' τοῦ Ἑλλ. Φιλολ. Συλλόγου· σελ. 123. Προεξεδόθη ἐλλιπῶς ἐν σελ. 237 τοῦ Ζ' τόμου ὑπὸ Ν. Τσιγαρᾶ.
59. κατὰ τὸν Λαυριωτικὸν Δ39 Συναξαριστήν.
60. Nilles, Kalendarium· τόμ. Α', σελ. 184.

Ἐκ τῶν ἐπ' ὀνόματι Λεοντίου τοῦ μάρτυρος ἐγειρομένων ναῶν ἐστι γνωστὸς οὕτως 1) ὁ πρὸ τῆς πύλης τῆς Πηγῆς, ἤτοι τῆς σήμερον Σηλύβρι-καπί· 2) ὁ ἐν τῷ Καμαριδίῳ ἀόριστος, διότι δύναταί τις εἰπεῖν ὅτι ἔκειτο ἐν Γαλατᾷ, ἴσως καὶ ἐν τῇ ἀνατολικῇ παραλίᾳ[61].

* * *

18. Λεοντίου ὁσίου τοῦ ποιμένος τοῦ κειμένου πέραν τοῦ ἄστεος.

Ἡ μνεία κεῖται μόνον παρὰ τοῖς Συναξαριστα῀ς ἄνευ ὑπομνήματος βιογραφικοῦ.

Οὐ πρόκειται περὶ ναοῦ.

* * *

18. Ἡ σύναξις τοῦ Ἀρχιστρατήγου Μιχαὴλ πλησίον τοῦ Ἁγίου Ἰουλιανοῦ ἐν τῷ Φόρῳ.

Ὁ ναὸς ἔκειτο οὐ μακρὰν τοῦ Τσεμπερλῆτάς, ἠγέρθη δὲ κατὰ τοὺς παραδοξογράφους ὑπὸ τοῦ θρᾳκὸς Ἀναστασίου[62].

§

19. Ἀσυγκρίτου ἱερομάρτυρος. Ἡ σύναξις ἐν τῷ μαρτυρείῳ τοῦ Ἁγίου Ἰσιδώρου τῷ ἔνδον τῆς Ἁγίας Εἰρήνης τῆς πρὸς τὴν θάλασσαν.

Ἄγνωστος ὁ χρόνος τῆς ἀθλήσεως.

§

20. Ἡ κατάθεσις τῶν λειψάνων καὶ περιβολαίων τῶν ἁγίων ἀποστόλων Ἀνδρέου, Θωμᾶ καὶ Λουκᾶ, τοῦ προφήτου Ἐλισσαίου καὶ Λαζάρου τοῦ μάρτυρος ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων τῶν μεγάλων[63].

Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου ἐδηλώθη αὐτῷ ὅτι «ἔν τινι γωνίᾳ τῆς πόλεως» ἐσθῆτες κρύπτονται τῶν ἁγίων ἀποστόλων· ταύτας ἀναλαβὼν ἀπεθησαύρισεν ἐν τῷ μεγάλῳ αὐτῶν ναῷ[64].

* * *

20. Καλλίστου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως.

Προέστη τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τῆς 10 ἰουνίου 1350-1354 καὶ ἀπὸ τοῦ 1355 μέχρι τῶν μέσων τοῦ 1363, ὅτε ἀπεβίωσεν εἰς Σέρρας. Πρὸ τῆς ἐκλογῆς ἐπὶ δεκαετίαν ἠσκεῖτο ἐν τῇ κατὰ τὸ Ἅγιον Ὄρος μονῇ τῶν Ἰβήρων. Μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ πρεσβείαν οἱ ἁγιορεῖται πέμψαντες πρὸς Ἐλισάβετ τὴν ἡγεμονίδα τῆς Σερβίας παρεκάλεσαν αὐτὴν ὅπως ἐπιτρέψῃ 'να παραλάβωσι τὸ τοῦ Καλλίστου λείψανον, ἀλλ' αὕτη ἠρνήσατο[65].

§

21. Ἰουλιανοῦ μάρτυρος τοῦ αἰγυπτίου. Ἡ σύναξις ἐν τῷ μαρτυρείῳ αὐτοῦ ἐν τῷ Φόρῳ.

Ἤθλησεν ἐπὶ Διοκλητιανοῦ. Τὸν ναὸν αὐτοῦ εἴδομεν τῇ 8 ἰανουαρίου τελοῦντα σύναξιν ἐπὶ τῇ μνήμῃ τοῦ τε Ἰουλιανοῦ καὶ τῆς συζύγου Βασιλίσσης· οἱ παραδοξογράφοι μυθολογοῦσιν ὅτι τὸν ναὸν ἢ μονὴν τοῦ ἁγίου Ἰουλιανοῦ σὺν τοῖς μονάζουσιν ἔκαψε Κωνσταντῖνος ὁ Κοπρώνυμος[66].

§

22. Ζήνωνος καὶ Ζηνᾶ μαρτύρων. Ἡ σύναξις ἐν τῷ μαρτυρείῳ τοῦ ἁγίου Γεωργίου ἐν τῷ Κυπαρίσσῳ.

Ἤθλησαν ἐπὶ Μαξιμιανοῦ.

Ναὸς ἴδιος εἰς ὄνομα αὐτῶν οὐκ ἠγείρετο.

* * *

22. Ἰουλιανῆς καὶ Σατορνίνου υἱοῦ αὐτῆς τῶν μαρτύρων. Ἡ σύναξις ἐν τῷ μαρ-

---

61. ὄπισθεν τοῦ ἐν Γαλατᾷ Χαϊαροχάνου καὶ κυρίως ὄπισθεν τοῦ Ὑγιονομείου, ὑπάρχει Θολοστέγαστον μέγα βυζαντινὸν οἰκοδόμημα, τούτου δ' ἐχόμενα, κατὰ τὴν κοινολαΐτιδα παράδοσιν, ὑπῆρχε πρὸ χρόνων πολλοτάτων ναός. Ἴσως ἦν οὗτος ὁ ἐν ἐγγράφῳ τοῦ 1303 ἀναφερόμενος ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Θεοδούλου ναός, ἐν Γαλατᾷ κείμενος· εἷς δὲ τῶν τῷ Λεοντίῳ συμμαρτυρησάντων ἦν ὁ Θεόδουλος· βλ. Πασπάτη Μελέτας· σελ. 208.

62. Banduri, Imper. Or. σελ. 42. Ὁ Θεοφάνης μιμνήσκεται τοῦ ναοῦ τῷ 569.

63. ἡ μνήμη παρὰ Νικοδήμῳ, ὅστις σημειοῖ ὅτι οὗτος ὁ Λάζαρός ἐστιν ὁ τὴν 29 μαρτίου τιμώμενος. Ἴσως ἀνακαλυφθήσονται καὶ ἕτεροι Λάζαροι ἄγνωστοι τῷ Νικοδήμῳ.

64. Συμεὼν μάγιστρος· σ 755· Ἀμαρτωλός· Migne. PI', 1193. Τὸ Βασιλειανὸν λεγόμενον οὐ μιμνήσκεται τῆς τῶν λειψάνων καταθέσεως, καθὸ συνταχθὲν πρὸ τῶν τελευταίων ἐτῶν τῆς ἀρχῆς τοῦ Πορφυρογεννήτου· βλ. σημ. 25 τοῦ ἰανουαρίου μηνὸς ἐν τῷ μετὰ χεῖρας συγγράμματι.

65. Πατριαρχ. Πίνακες· σελ. 426-428 καὶ 429-431. Κατακουζηνός· τόμ. Γ', σελ. 270-272, 275 καὶ 362. Γρηγορᾶς· τόμ. Β', σελ. 871, Γ', 257-259, 540.

66. Banduri, Imp. Or. σελ. 42 καὶ 508.

τυρείῳ αὐτῶν, τῷ ὄντι πλησίον τῆς Ἁγίας Εὐφημίας ἐν τῷ Πετρίῳ.

Ἴδε εἰς τὴν 21 δεκεμβρίου.

ℓ

24. Τὸ γενέθλιον τοῦ βαπτιστοῦ Ἰωάννου. Ἡ σύναξις ἐν τῷ ἁγιωτάτῳ αὐτοῦ εὐκτηρίῳ, τῷ ὄντι ἐν τοῖς Φωρακίου.

Ἴδε περὶ τοῦ ναοῦ τούτου εἰς τὴν 7 ἰανουαρίου, ἐν καταλόγῳ τῶν ναῶν τὸν πρῶτον.

Κατὰ τοὺς τελευταίους τῶν βυζαντινῶν χρόνους, ἡ κατὰ τὴν ἑορτὴν ταύτην αὐτοκρατορικὴ προέλευσις ἐτελεῖτο ἐν τῷ ναῷ τοῦ Προδρόμου τῆς Πέτρας, ὅστις οὕτω δείκνυται ἑορτάζων τὴν 24 ἰουνίου [67].

ℓ

25. Φεβρωνίας μάρτυρος. Ἡ σύναξις ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου προφήτου καὶ βαπτιστοῦ Ἰωάννου τῷ εὑρισκομένῳ εἰς τὴν Ὀξείαν.

Ἤθλησεν ἐπὶ Διοκλητιανοῦ. Τὸν εἰς τὴν Ὀξείαν ναὸν εἴδομεν τὴν 7 ἰανουαρίου (ἐν ἀριθμῷ ιε').

* * *

25. Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ τελεῖται ἡ ἀνάμνησις τῆς ὑπὲρ λόγον καὶ πᾶσαν ἐλπίδα δωρηθείσης ἡμῖν βοηθείας παρὰ τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τῶν πρεσβειῶν τῆς ἀσπόρως αὐτὸν τεκούσης παναχράντου δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, κατὰ τῶν διά τε γῆς καὶ θαλάσσης κυκλωσάντων τὴν καθ' ἡμᾶς βασιλίδα πόλιν,

(«καὶ πανολεθρίᾳ παραδοθέντων καὶ τελείῳ ἀφανισμῷ»), παρὰ τῷ Συναξαριστῇ καὶ τοῖς Μηναίοις).

Ἄγνωστον εἰς τίνα χρόνον ἀναφέρεται τὸ θαῦμα τῆς Θεοτόκου.

ℓ

27. Σαμψὼν ὁσίου τοῦ ξενοδόχου. Ἡ σύναξις εἰς τὸ παρ' αὐτοῦ κτισθὲν καὶ συσταθὲν εὐαγὲς ξενοδοχεῖον.

Καταγόμενος ὁ Σαμψὼν ἐκ Ῥώμης, καὶ δὴ τὸ γένος ἕλκων ἐκ τῆς οἰκογενείας τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, διένειμε τὸν πλοῦτον αὐτοῦ τοῖς πτωχοῖς καὶ ἐλθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν, γνωστὸς ἐγένετο διά τε τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν γνῶσιν τῶν θείων Γραφῶν τῷ πατριάρχῃ Μηνᾷ, ὅστις (536-552) ἐχειροτόνησεν αὐτὸν πρεσβύτερον. Κατοικῶν ἐν οἴκῳ μικρῷ, μετέβαλεν αὐτὸν εἰς νοσοκομεῖον, ὅπερ ἐκάη, ἢ μᾶλλον ὁ ὄροφος μόνον, τῇ 17 ἰανουαρίου 532. Ἰατρὸς ὢν ὁ Σαμψὼν ἐθεράπευσε τὸν Μ. Ἰουστινιανὸν ἀπὸ νόσου τῆς κύστεως, οὗτος δὲ εὐχαριστῶν ᾠκοδόμησε, κατ' ἐπιθυμίαν τοῦ Σαμψών, ὑπὸ τὴν προστασίαν ἐκείνου θείς, τὸν γνωστὸν ἐν τῇ ἱστορίᾳ ξενῶνα τοῦ Σαμψών, εἰς ὃν ἐχαρίσατο πολλὰς προσόδους πρὸς συντήρησιν τοῦ τε ξενῶνος καὶ τῶν ὑπηρετῶν καὶ πρὸς ἀμοιβὴν τῶν ἰατρῶν· τοῦτον δὲ διευθύνας ὁ Σαμψὼν ἐπί τινα ἔτη, ἀπέθανε γέρων, καὶ τὸ λείψανον αὐτοῦ κατετέθη ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Μωκίου [69].

Ὁ ξενὼν τοῦ Σαμψών, μέγα νοσοκομεῖον κείμενον μεταξὺ τῆς Ἁγίας Εἰρήνης καὶ τῆς Ἁγίας Σοφίας [70], «ἐκαύθη τελείως τὸν δεκέμβριον τοῦ 563» [71]. Ἐν ἀρχαῖς τοῦ ΙΓ' αἰῶνος ἀναφέρονται ὁ ἡγούμενος καὶ μοναχοὶ τοῦ ξενῶνος, ὅπερ ὁ Πασπάτης ἐγίνωσκεν ἐκ τῶν παρὰ Δουκαγγίῳ, ἀλλ' ἐσφαλμένως εἶπεν ὅτι κατὰ τοὺς τελευταίους τῶν βυζαντινῶν χρόνους ὁ ξενὼν οὐδέποτε μνημονεύεται. Ἀκριβῶς ἡ μονὴ τοῦ Σαμψὼν ἀναφέρεται κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, ἔχουσα καὶ κάθισμα τοῦ Θεολόγου [72].

Ὁ ξενὼν εἶχε μικρὸν εὐκτήριον ἴσως ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Σαμψών· πιστεύω δ' ὅτι ἡ σύναξις ἐτελεῖτο καὶ ἐν αὐτῷ, διότι ἐτελεῖτο καὶ ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Μωκίου [73].

Τρεῖς τύπους σφραγίδων τοῦ ξενῶνος τοῦ Σαμψών, οὔσας ἐν χρήσει κατὰ τοὺς αἰῶνας Η' καὶ Θ', γινώσκομεν [74].

ℓ

28. Ἡ εὕρεσις τῶν λειψάνων Κύρου καὶ Ἰωάννου τῶν ἁγίων μαρτύρων ἀναργύρων. Ἡ σύναξις ἐν τοῖς Φωρακίου καὶ ἐν ταῖς Ἀρκαδιαναῖς.

---

67. Κωδινοῦ, Περὶ ὀφφικίων· σελ. 81.

68. ὁ τῆς συνάξεως ὁρισμὸς παρὰ τῷ Νικοδήμῳ.

69. Συμεὼν Μεταφραστοῦ (δῆθεν, πράγματι δ' ἑτέρου), βίος Σαμψών· Migne, τόμ. ΡΙΕ', στ. 277-308.

70. Σκ. Βυζαντίου, «Κωνσταντινούπολις»· τόμ. Α', σελ. 520. Πασπάτη, Βυζαντιναὶ ἀνάκτορα· σελ. 66, 67 καὶ 98. Προκοπίου, Περὶ κτισμάτων· σελ. 183.

71. Θεοφ. Α', σελ. 371.

72. Acta patriarch. Β', σελ. 407-408 καὶ 467.

73. Μηνολόγιον. Μηναῖον ἀπριλίου.

74. Schlumberger, Sigillographie· σελ. 154.

Ἀμφότεροι οἱ μάρτυρες ὄντες ἰατροὶ ἤθλησαν ἐπὶ Διοκλητιανοῦ.

Καίπερ ἀσαφῶς ἀναφέροντος τοῦ Συναξαριστοῦ τόπον μόνον, ἐν ᾧ ἐτελεῖτο ἡ σύναξις, οὐχὶ δὲ ναόν, ἐπιτρέπεται ἵνα πιστεύωμεν ὅτι ἡ σύναξις ἐπὶ τῇ μνήμῃ τῆς εὑρέσεως τῶν λειψάνων Ἰωάννου καὶ Κύρου ἐτελεῖτο εἰς δύο ναοὺς ἀνατεθειμένους εἰς αὐτούς, τοσούτῳ μᾶλλον καθ' ὅσον ἡ τῆς 31 ἰανουαρίου σύναξις ἀναφέρεται ῥητῶς γινομένη ἐν τῷ ναῷ εἰς τὰ Σῳρακίου· 2) ὥστε ὑπῆρχε καὶ ναὸς ἕτερος ἐν Ἀρκαδιαναῖς ἢ Ἀρκαδιανοῖς.

* * *

28. Σεργίου μαγίστρου τοῦ συστησαμένου τὴν μονὴν τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου τὴν ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Νικομηδείας καὶ λεγομένην τοῦ Νικητιάτου [75].

Ἐν τῇ κώμῃ Νικήτια τῆς Παφλαγονίας [76] γεννηθεὶς ὁ Σέργιος, συγγενὴς ὢν Θεοδώρας τῆς αὐγούστας, μετὰ τὸν Θεοφίλου θάνατον, ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἀναστήλωσιν τῶν ἁγίων Εἰκόνων, εἶτα δὲ στελλόμενος ἐπὶ στρατείαν ἀπεβίωσε. Τὸ λείψανον αὐτοῦ ἀνακομισθὲν ἀπετέθη εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ κτισθεῖσαν μονήν [77].

§

29. **Πέτρου καὶ Παύλου τῶν ἐνδόξων καὶ πανευφήμων καὶ πρωτοκορυφαίων ἀποστόλων.** Ἡ σύναξις αὐτῶν ἐν τοῖς Ἁγίοις Ἀποστόλοις, καὶ ἐν τῷ Ὀρφανοτροφείῳ, ἐν τῷ σεπτῷ ἀποστολείῳ τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Πέτρου, τῷ συγκειμένῳ τῇ ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ, καὶ ἐν πάσαις ταῖς κατὰ τόπον ἁγίαις τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίαις.

Ἡ ἑορτὴ τῶν ἁγίων ἀποστόλων τούτων ἦν ἐκ τῶν ἀρχαίων· ἤρξατο δὲ τελουμένη πανηγυρικῶς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀπὸ τοῦ 501. Ἤδη τῷ 547 ἀναφέρεται τελουμένη τῇ 29 ἰουνίου, ὅτε Βιγίλιος ὁ πάπας Ῥώμης «παρακληθεὶς ὑπὸ Θεοδώρας ἐδέξατο Μηνᾶν τὸν Κωνσταντινουπόλεως» [78].

Ναοὶ τῶν ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου ὑπῆρχον ἐν Κωνσταντινουπόλει 1) ὁ ἐν τοῖς Ὁρμίσδου, παρὰ τὸν ναὸν τῶν ἁγίων Σεργίου καὶ Βάκχου, κτισθεὶς ὑπὸ τοῦ Μ. Ἰουστινιανοῦ κατὰ τὸ σήμερον Κάτεργα λιμὰν πρὸ τοῦ 536 βεβαίως, ὅτε γινώσκομεν Παῦλον ἡγούμενον τῶν ἁγίων Πέτρου καὶ Παύλου καὶ τῶν ἁγίων μαρτύρων Σεργίου καὶ Βάκχου [79]· — 2) ὁ ἐν τῷ Ὀρφανοτροφείῳ, ὁ λεγόμενος, ὡς φαίνεται, κοινότερον καὶ Παύλου, κτισθεὶς ὑπὸ Ἰουστίνου τοῦ Β' τῷ 572, σῳζόμενος δὲ σὺν τῷ παρ' αὐτῷ Ὀρφανοτροφείῳ τῷ 815 [80]· τὸ δὲ Ὀρφανοτροφεῖον τοῦτο ἀνασυνέστησεν ἑκατέρωθεν τοῦ ἐν τῇ ἀκροπόλει ναοῦ τούτου, περὶ τὰς ἀρχὰς ἴσως τοῦ ΙΒ' αἰῶνος, Ἀλέξιος ὁ Κομνηνός, ἐγείρας κύκλῳ τούτου πεντητοτροφεῖα καὶ λωβοκομεῖον καὶ τυφλῶν ἄσυλον· ἦν δὲ πρὸ αὐτοῦ τὸ Ὀρφανοτροφεῖον, ὡς ἔοικε, παρημελημένον ἢ κατεστραμμένον· ἔκειτο ἐν τῇ ἀκροπόλει, ἢ σχεδὸν ὅπου κεῖται σήμερον ἡ αὐτοκρατορικὴ Ἰατρικὴ σχολὴ τοῦ Γκιουλχανέ, καὶ ἦν μεταπεποιημένον ἐπὶ Ῥωμανοῦ Γ' τοῦ Ἀργυροῦ εἰς γηροκομεῖον καὶ μοναστήριον [81]. — 3) ὁ τῷ παλατίῳ, πρὸ τοῦ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος ὑπάρχων, ὑπ' αὐτοῦ δὲ ἀνεγερθεὶς καὶ κοσμηθεὶς [82]· ὑπονοῶ ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ παρὰ Θεοφάνει Παύλου γραφόμενος, ἐν χειρογράφῳ δὲ τῆς Θ' ἑκατονταετηρίδος ἐπ' ὀνόματι Πέτρου καὶ Παύλου σημειούμενος [83]. — 4) Πέτρου καὶ Παύλου ἐν Ῥουφιναναῖς, περὶ οὗ ἴδε εἰς τὴν 17 ἰουνίου· παρ' αὐτῷ ὁ Ῥουφῖνος «μοναχοὺς συνῴκισεν, οἳ τῆς ἐκκλησίας τὸν κλῆρον ἐπλήρουν» [84]. — 5) ῥρονῶ ὅτι τὸ Παυλοπετρίον ὠνομάσθη οὕτως ἀπὸ ναοῦ τιμωμένου ἐπ' ὀνόματι τῶν ἁγίων ἀποστόλων τούτων.

6) Ἐπ' ὀνόματι Παύλου γινώσκεται ὁ κείμενος «περὶ τὰς πύλας Εὐγενίου» (ἐκτὸς ἂν οἱ γράφοντες συγχέωσιν αὐτὸν τῷ τοῦ Ὀρφανοτροφείου)· τοῦτον βεβλαμμένον ἐν ἀρχαῖς τοῦ ΙΔ' αἰῶνος ἐπεσκεύασε περὶ τὰ ἔτη 1316-1318 Ἀνδρόνικος Β' ὁ Παλαιολόγος [85]. — 7)

---

75. ἡ μνήμη παρὰ τῷ Νικοδήμῳ· ὀλίγα τῶν ἐρευνηθέντων ὑπ' ἐμοῦ συναξαρίων ἀναφέρουσιν αὐτόν.

76. τὸ συναξάριον λέγει κειμένην τὴν κώμην παρὰ τὴν Ἄμαστριν ἐν Εὐξείνῳ.

77. Μ. Ι. Γεδεών, Ἀκρίτας καὶ Τοῦζλα, σελ. 15-18.

78. Θεοφ. Α', σελ. 220 καὶ 350.

79. Προκοπίου, Περὶ κτισμάτων· σελ. 186. Δουκαγγίου, Const. Christ. σελ. 78, ἀριθ. XXVI, καὶ σ. 79. Κεδρηνός· Α', σελ. 642.

80. Θεοφ. Α', σελ. 376. Γενέσιος· σελ. 11. Theoph. Cont. σελ. 23. Κεδρηνός· Α', σελ. 684. Ζωναρᾶς· ΙΔ', 10 (Δινδορφ. Γ', σελ. 285).

81. Βυζαντίου, «Κωνσταντινούπολις»· τόμ. Α', σ. 150.

82. Theoph. Contin. σελ. 331.

83. Ἱεροσλ. Βιβλιοθ. Β', σελ. 472.

84. Ἑρμείας Σῳζόμενος· Η', ιζ'.

85. Νικηφ. Γρηγορᾶς· τόμ. Α', σελ. 275.

ἄγνωστον ἂν πρέπῃ 'ν' ἀποδεξώμεθα τούτου τοῦ ναοῦ διάφορον τὸν ὑπὸ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος ἐν τῷ παλατίῳ ἐγερθέντα, οὗ « τὸ ἔδαφος ἄργυρον εἶχε τοὺς κύκλους τῶν μαρμάρων ἐμπερικλείοντα καὶ πολυτελείᾳ καὶ κάλλει τῶν ἄλλων κατ' οὐδὲν ὁρᾶται λειπόμενον » [86].

8) 'Επ' ὀνόματι Πέτρου γινώσκομεν τὸν τῷ ναῷ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας συγκείμενον, ἤτοι προσκεκολλημένον, οὗ μνεία γίνεται συνεχῶς ἐν τῷ μετὰ χεῖρας 'Εορτολογίῳ, καὶ οὗ τὴν ἱστορίαν ἀγνοοῦμεν· 9) τὸν τὸ πρῶτον ὑπὸ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος ἐγερθέντα ἐν τῷ παλατίῳ « κατὰ τὸ ἄκρον τῶν τοῦ Μαρκιανοῦ περιδρόμων » ἔχοντα παρ' αὐτῷ εὐκτήριον τοῦ ἀρχαγγέλου Μιχαήλ [87]· — 10) τὸν ἐν τῷ 'Ρηγίῳ (Κιουτσοὺκ-Τσεκμετζὲ τῆς σήμερον), ὃν, πεσόντα καὶ μηδενὶ βατὸν ὄντα, Βασίλειος ὁ Μακεδὼν ἐκ βάθρων ἀνήγειρε [88]·—11) τὸν ἐν τῷ 'Αθύρᾳ (Μπουγιοὺκ-Τσεκμετζὲ), σῳζόμενον κατὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα· ἐν αὐτῷ νύκτα τινὰ πρὸ τοῦ 552 κοιμηθεὶς ὁ Μ. 'Ιουστινιανὸς « καὶ γὰρ ἦν ἔχων ἐκεῖ πρόκενσον » εἶδεν ὅραμα θεῖον ὅτι δέον γενέσθαι πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως τὸν Εὐτύχιον [89]· ὁ ναὸς οὗτος ἔπαθε βεβαίως ὑπὸ τοῦ σεισμοῦ τῆς 14 δεκεμβρίου τοῦ 558·—12) τὸν ἐν Γαλατᾷ, ἀναφερόμενον παρὰ Κρουσίῳ, κτισθέντα κατὰ τὸν ΙΔ' ἴσως αἰῶνα [90]· καὶ 13) τὸν "Αγιον Πέτρον τῶν Πισατῶν, ἀναφερόμενον τῷ 1192 ἔτει [91], κείμενον δ' ἐν τῷ σημερινῷ Μπαγτζὲ-καπί.

Σημ. 'Ο ὑπὸ Πέτρου πατρικίου, τοὐπίκλην Βαρσιμιανοῦ, τοῦ σύρου ἐπὶ τοῦ Μ. 'Ιουστινιανοῦ κτισθεὶς ναὸς τοῦ ἁγίου Πέτρου ὁ παρὰ Δουκαγγίῳ, κατὰ τὰ λεγόμενα τῶν παραδοξογράφων, ἀναφερόμενος, οὐ λέγεται ἀκριβῶς ὅτι ἦν ἀνατεθειμένος εἰς τὸν ἀπόστολον Πέτρον [92].

Εἰκόνες τῶν ἀποστόλων παρὰ τοῖς ἱστοριογράφοις ἀρχαιότεραι ἀναφέρονται 1) Πέτρου καὶ Παύλου· ταύτας ἔστησεν ἑκατέρωθεν τῆς θεομητορικῆς εἰκόνος ἐν τῷ ναῷ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας Βασίλειος ὁ Μακεδών [93]· — 2) « Παύλου τοῦ ἀποστόλου εἰκονίσματα διάφορα ἐξετύπωσε » Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος ἐν τῷ Τετρακόγχῳ (τοῦ παλατίου) [94]· — 3) ἀρχαιοτάτην εἰκόνα τοῦ Παύλου 'Ανδρόνικος ὁ Κομνηνὸς εὑρὼν καὶ χρυσῷ καταστολίσας ἀνέθηκεν ἐν τῷ ναῷ τῶν Μ' μαρτύρων ὑψοῦ ἀναρτήσας· τῷ 1185 οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς ἱερᾶς ἀποστολικῆς μορφῆς ἀπεστάλαττον δάκρυα· τοῦτο δὲ κακῶν ἑαυτῷ προάγγελον ἐπίστευεν ὁ 'Ανδρόνικος [95].

30. 'Η σύναξις τῶν ἁγίων ΙΒ' 'Αποστόλων.

'Η ἑορτὴ ἦν κοινὴ πᾶσι τοῖς χριστιανοῖς, διὸ οὐδ' ἀναφέρονται ναοί, ἐν οἷς ἡ σύναξις ἐγίνετο. Κατὰ τοὺς τελευταίους τῶν βυζαντινῶν χρόνους, ἡ προέλευσις ἐγίνετο ἐν τοῖς 'Αγίοις 'Αποστόλοις τοῖς μεγάλοις [96].

Οἱ 'Αγιοι 'Απόστολοι οἱ μεγάλοι ἐκτίσθησαν ὑπὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, κτίσαντος δύο μόνον ναούς, τοῦτον καὶ τὸν τῆς ἁγίας Εἰρήνης [97]· « αὐτὸν μὲν τὸν νεὼν εἰς ὕψος ἄρατον ἐπάρας, λίθων τε ποικιλίαις παντοίων ἐξαστράπτοντα εἰς αὐτὸν ὄροφον ἐξ ἰδάφους πλακώσας, διαλαβὼν δὲ λεπτοῖς φατνώμασι τὴν στέγην, χρυσῷ τὴν πᾶσαν ἐκάλυπτεν. "Ανω δὲ χαλκὸς μὲν ἀντὶ κεράμου φυλακὴν τῷ ἔργῳ πρὸς ὑετὸν καὶ ἀσφάλειαν παρεῖχε, καὶ τοῦτον δὲ πολὺς περιέλαμπε χρυσός· δικτυωτὰ δὲ πέριξ ἐκύκλουν τὸ δωμάτιον ἀνάγλυφα, χαλκῷ καὶ χρυσῷ κατειργασμένα. 'Αμφὶ δὲ τὸν ναὸν αἴθριος ἦν αὐλὴ παμμεγέθης, εἰς ἀέρα καθαρὸν ἀναπεπταμένη· ἐν τετραπλεύρῳ δὲ ταύτῃ στοαὶ διέτρεχον, μέσον αὐτῷ νεῷ τὸ αἴθριον ἀπολαμβάνουσαι· οἵκοί τε βασίλειοι ταῖς στοαῖς, λουτρά τε καὶ ἀνακαμπτήρια παρεξετείνετο, ἄλλα τε πλεῖστα καταγώγια τοῖς τοῦ τόπου ῥρουροῖς ἐπιτηδείως εἰργασμένα » [98]. "Ην δὲ, κατὰ τὴν μαρτυρίαν Γρηγορίου τοῦ Θεο-

86. Theoph. Contin. σελ. 147, 331, 335.

87. αὐτόθι· σελ. 331.

88. αὐτόθι· σελ. 341.

89. Εὐτυχίου βίος ὑπὸ Εὐστρατίου πρεσβυτέρου· Migne, τόμ. ΠΣΤ', στήλη 2301. Εἰρήσθω ὅτι κατὰ παραδρομὴν ἐν « 'Εγγράφοις Λίθοις καὶ Κεραμίοις », σελ. ρξα', στ. 17-18, ἔγραφα ἀντὶ τοῦ ὀνόματος 'Ιουστινιανοῦ τὸ τοῦ Εὐτυχίου ὄνομα.

90. Δουκαγγίου, Const. Christ. σ. 79, XXX. Σκ. Βυζαντίου, «Κωνσταντινούπολις»· τόμ. Β', σελ. 52.

91. Πασπάτη, Βυζαντιναὶ Μελέται· σελ. 154.

92. Δουκαγγ. Const. Christ. σ. 79, ἀρ. XXVIII. Banduri· σελ. 35 καὶ 494.

93. Theoph. Cont. σελ. 322.

94. αὐτόθι· σελ. 459.

95. Νικήτας Χωνιάτης· σελ. 451. Ἐφραίμιος· στίχ. 5600-5625.

96. Κωδινοῦ, Περὶ ὀφφικίων· σελ. 81.

97. τοῦτο κατὰ Σωκράτη· 'Εκκλ. Ἱστορ. Α', στ'.

98. Εὐσεβ. Παμφίλου, εἰς τὸν βίον τοῦ μακαρίου Κωνσταντίνου· βιβλ. Δ', κεφ. νη', νθ', ξ'.

λόγου, τὸ σχῆμα σταυροειδὴς [99] καὶ ἐκτίσθη ὅπως χρησιμεύσῃ ὡς κοιμητήριον [100] αὐτοκρατορικόν. Παρὰ τοῖς βυζαντινοῖς ἱστοριογράφοις γίνεται μνεία τοῦ ναοῦ τούτου πολλάκις, ὥστε λόγος μακρὸς ἐνταῦθα περιττός, ἀρκουμένων τῶν ἀναγνωστῶν εἰς ὀλίγας περὶ τοῦ ναοῦ γνώσεις. Τῆς πρώτης οἰκοδομῆς ἤρξατο, κατὰ τὰς τοῦ Valesii παρατηρήσεις, ὁ Μ. Κωνσταντῖνος τῷ 337, ἀλλ' ἀκολούθως ἐπισκευασθέντος ἐγκαίνια αὐτοῦ ἀναφέρονται γενόμενα τῷ 370 [101]. Νέα δὲ ἐγκαίνια ἀναφέρονται γενόμενα τῇ 28 ἰουνίου τοῦ 547 ὑπὸ Μηνᾶ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως ἐπὶ τῆ ὑπὸ τοῦ Μ. Ἰουστινιανοῦ, κατὰ τὸν Προκόπιον, ἤ, κατὰ τὴν παράδοσιν, ὑπὸ Θεοδώρας τῆς αὐγούστης, ἀνεγέρσει τοῦ ναοῦ· «καὶ διῆλθεν ὁ ἐπίσκοπος Μηνᾶς μετὰ τῶν ἁγίων λειψάνων, καθήμενος ἐν ὀχήματι βασιλικῷ χρυσῷ διαλίθῳ, κρατῶν τὰς τρεῖς θήκας τῶν ἁγίων Ἀποστόλων εἰς τὰ γόνατα αὐτοῦ, καὶ ἐποίησε τὰ ἐγκαίνια» [102]. Ἡ νέα οἰκοδομὴ ἦν μείζων τῆς προτέρας, χαλκόστεγος, τεσσαράκοντα δ' ἐκλεκτοὶ μαρμάρινοι κίονες ὑπεκράτουν τὸν θόλον, ἐπὶ δέκα τόξων μετεωριζόμενον [103]. Τὸν ναὸν ἐπεκόσμησεν Ἰουστῖνος ὁ Β', μεθ' ὃ Βασίλειος ὁ Μακεδὼν ἀνεκαίνισε καὶ μετὰ τοῦτον ἴσως Ἀνδρόνικος ὁ Παλαιολόγος. Τῷ 1454-55, διέμεινεν ἐν αὐτῷ Γεννάδιος Σχολάριος ὁ πατριάρχης, εἰς ναὸν πατριαρχικὸν μεταβαλών, πιθανῶς δ' ὁ ναὸς ἦν πεπαλαιωμένος τότε, δι' ὃ καὶ κατεβλήθη [104]. 2) ὁ ἐν τῷ Τρικόγχῳ (τοῦ παλατίου πιθανῶς) ἐγερθεὶς μὲν πρὸ τοῦ Ε' αἰῶνος, πυρποληθεὶς δ' ἐπὶ Ζήνωνος τῷ 476 καὶ ἀνακτισθεὶς τῷ 572 ὑπὸ Ἰουστίνου τοῦ Β' [105]. 3) ὁ ἐν τῷ *Περιτειχίσματι*· ἀρχαία μαρτυρία λέγει ὅτι, τῷ 547 Μηνᾶς ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως «ἐδέχθη εἰς τὴν ἐπισκοπὴν αὐτοῦ· καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν ἄθλησιν τῶν ἁγίων Ἀποστόλων ἐν τῷ Περιτειχίσματι» [106]· διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἠδύνατο 'να ἐννοήσῃ τις ὅτι ἐν τοῖς Ἁγίοις Ἀποστόλοις τοῖς μεγάλοις εἶχεν ὁ Μηνᾶς οἶκον ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ ναοῦ, διότι ἐκ τούτων οὐδὲν ἐξάγεται θετικὸν περὶ τοποθεσίας περιτειχίσματος· εὐτυχῶς δὲ, παρὰ τῷ λαυριωτικῷ Δ39 Συναξαριστῇ ἀναφέρεται ναὸς τῆς ἁγίας Ἀκυλίνης *ἐν τοῖς Φιλοξένου πλησίον τοῦ Φόρου ἐν τῷ Περιτειχίσματι*· καὶ ἐν μὲν τῇ 13 ἰουνίου ἐδηλώθη ὅτι ὁ ναὸς ἔκειτο μεταξὺ τῶν γνωστῶν ἡμῖν τοποθεσιῶν Μπὶν-πὶρ-διρὲκ καὶ Τσεμπερλῆ-τὰς, ἐκ δὲ τῶν πατριαρχικῶν ἐγγράφων γινώσκομεν ὅτι τῷ 1401 μέγας ἠγείρετο ναὸς ἐπ' ὀνόματι τῶν ἁγίων Ἀκυλίνης καὶ Χριστοφόρου ἐν τῷ κτήματι τοῦ Καβάδη ἀπέναντι τοῦ καθίσματος τοῦ Θεολογίτου [107]· εἴδομεν δὲ προηγουμένως ὅτι τὸ Κάθισμα ἀνῆκε τῇ μονῇ τοῦ Σαμψὼν [108]. 4) ὁ ἐν τῇ μονῇ τοῦ Αὐξεντίου ὑπεράνω τοῦ Βρύαντος ἐπὶ τοῦ φερωνύμου ὄρους τοῦ σήμερον Καϊσ-δὰγ, ὃν Μιχαὴλ ὁ Παλαιολόγος ἐπηρήμισεν εἰς ὄνομα τοῦ ταξιάρχου τῶν Ἄνω Δυνάμεων Μιχαὴλ, μετὰ τῷ 1280· ἀλλὰ καὶ μετὰ ταῦτα ὁ ναὸς οὗτος ἐπανηγύριζε τὴν 30 ἰουνίου [109]. 5) ὁ ἔν τινι κτήματι τῆς μονῆς τοῦ Βαθέως Ῥύακος, οἰκοδομηθεὶς μικρῷ πρὸ τῶν μέσων τοῦ Ι' αἰῶνος, ὡς μέλλομεν ἰδεῖν εἰς τὴν 27 σεπτεμβρίου.

Λείψανα τῶν ἁγίων ἀποστόλων ἀπέκειντο ἐν τῷ μεγάλῳ αὐτῶν ναῷ, καὶ πολλαχοῦ δὲ τοῦ μετὰ χεῖρας συγγράμματος γίνεται συναφὴς τούτων μνεία. Παραδόξως ὁ Προκόπιος γράφει ὅτι, κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Μ. Ἰουστινιανοῦ κτίσιν τοῦ ναοῦ, τὰ λείψανα τῶν ἀποστόλων Ἀνδρέου, Λουκᾶ καὶ Τιμοθέου, κείμενα χωρὶς τινος ἐπιμελείας, ἐγνωρίσθησαν ἐκ τῶν ἐπ' αὐτῶν γραμμάτων, ἐνῷ γινώσκομεν ἀφ' ἑτέρου ὅτι τότε συμπληρώσας τὴν τοῦ ναοῦ οἰκοδομὴν ὁ Μ. Ἰουστινιανὸς καὶ τὴν ἁγίαν Τράπεζαν ἐξ ἀργύρου κατασκευάσας, οὐ μετεκίνησεν αὐτὴν (βεβαίως τὸν ὑπ' αὐτὴν κίονα) «διὰ τὴν τῶν ἱερῶν λειψάνων κατάθεσιν» [110].

---

99. βλ. Henrici Valesii Annotationes εἰς τὸ σχετικὸν βιβλίον τοῦ βίου Κωνσταντίνου.

100. Θεοφ. Α', σελ. 34 καὶ 40.

101. Πασχάλ. Χρον. σελ. 559.

102. Προκοπίου, Περὶ κτισμάτων· σελ. 189. Μαλαλᾶς· σελ. 484. Θεοφ. Α', σελ. 352, καθ' ὃν τὰ ἐγκαίνια ἐγένοντο τῷ 550.

103. Βυζαντίου, «Κωνσταντινούπολις» τόμ. Α', σελ. 392-394 κ. ἑξ. Δουκαγγίου Const. Christ. σελ. 71 β' —75 β', παρ' ᾧ βλ. τὰς σχετικὰς μαρτυρίας.

104. Ἔκειτο ἐπὶ τοῦ λόφου, ἐφ' οὗ σήμερον ἐγείρεται τὸ μεγαλοπρεπὲς τέμενος Σουλτὰν-Μεχμέτ.

105. Θεοφ. Α', σελ. 376.

106. Μαλαλᾶς· σελ. 483. Ὁ ναὸς ἀναφέρεται καὶ κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα· Ἐκκλ. Ἱστορικοὶ (Reading) σελ. 590.

107. Acta patriarch. Β', σελ. 551.

108. Ἴδε εἰς τὴν 27 ἰουνίου.

109. Τυπικὸν τῆς μονῆς Αὐξεντίου· σελ. 14-15

110. Τιμοθέου ἀποστόλου βίος, ὑπὸ Συμεὼν Μεταφραστοῦ· Migne, τόμ. ΡΙΔ', στ. 772. Προκοπίου, Περὶ κτισμάτων· σελ. 189.

ΙΟΥΛΙΟΣ

1. Κοσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ τῶν ἀναργύρων. Ἡ σύναξις εἰς τὸν ἁγιώτατον αὐτῶν ναὸν εἰς τόπον καλούμενον τοῦ Παυλίνου[1].

Ἤθλησαν κατὰ τὸ τέλος τοῦ Γ΄ αἰῶνος, ἤσκουν δὲ τὴν ἰατρικήν. Αὐτοκρατορικὴ προέλευσις ἐτελεῖτο ἐν τῷ ναῷ αὐτῶν εἰς τὰ Παυλίνου[2]. Ὁ ναὸς οὗτος ὑπάρχων πρὸ τοῦ ΣΤ΄ αἰῶνος, ηὐξήθη πλεῖον ὑπὸ τοῦ Μ. Ἰουστινιανοῦ, καὶ φῶς περισσότερον εἰσαγαγόντος καὶ πολλοῖς ἀναθήμασι καταλαμπρύναντος, ἅτε καθ' ὕπνους ἰδόντος τοὺς ἁγίους Κοσμᾶν καὶ Δαμιανὸν ἐπιβραβεύοντας αὐτῷ τὴν ἀπὸ νόσου τινὸς ἴασιν[3]. Τῇ 5 ἰουνίου 623 τὸν ναὸν ἐσκύλλευσαν οἱ Ἄβαροι καὶ μετὰ τριετίαν αὐτοὶ πάλιν ἠράνισαν διὰ πυρός[4]. Ἄγνωστόν ἐστιν ἀκριβῶς πότε καὶ πάλιν ἠγέρθη καὶ ὑπό τίνος. Μιχαὴλ ὁ Παφλαγὼν ἀναφέρεται παρὰ Ζωναρᾷ κτίτωρ τῆς *πρὸ τῶν τειχῶν τῆς πόλεως* μονῆς τῶν ἁγίων ἀναργύρων, ἐν ᾗ καὶ μοναχὸς καρεὶς ἀπέθανεν· ἀλλ' ἂν ὁ Ζωναρᾶς ἀρύηται τὴν εἴδησιν ἀπὸ τοῦ Ψελλοῦ, κατ' ἐκεῖνον ὁ ναὸς προϋπάρχων ἔκειτο «πρὸ τῶν τειχῶν τοῦ ἄστεος, πρὸς ταῖς ἀνατολαῖς τοῦ ἡλίου»· τοῦτον δὲ Μιχαὴλ ὁ Παφλαγὼν (1034-1341) μετέβαλεν εἰς σχῆμα κάλλιον μετὰ περιβόλων καὶ καταλλήλων οἰκημάτων καὶ λειμώνων καὶ λουτρῶν· ἦν δ' ὁ ναὸς χρυσῇ ψηφίδι κατηγλαϊσμένος, καὶ ἐν αὐτῷ Μιχαὴλ ὁ Παφλαγὼν ἐτάφη κατὰ τὴν ἀριστερὰν πλευρὰν πρὸ τοῦ ἁγίου βήματος[5]. Ἐν τέλει τοῦ ΙΑ΄ αἰῶνος ὁ ναὸς οὗτος, ἔχων παρ' αὐτῷ καὶ φροὺριον, ἐλέγετο μέγιστος καὶ κάλλιστος, τοποθετούμενος «ἀντικρὺ τῶν ἐν Βλαχέρναις παλατίων»[6]. Πιθανῶς ἐν τοῖς περὶ τὸν ναὸν τοῦτον κελλίοις διῆλθε τὴν νύκτα τῆς 14 ἐπὶ 15 αὐγούστου 1261 Μιχαὴλ ὁ Παλαιολόγος[7], ὅστις τὴν μονὴν ταύτην ἐχορήγησε τῷ 1276 ἢ 1277 πρὸς ἀνάπαυσιν εἰς τὸν πατριάρχην Ἰωσήφ[8]· ἀναφέρεται δ' αὕτη τῷ 1382 ἔχουσα μοναχούς, διότι ἦν μέχρι τοῦ 1401 ἀνδρεία μονή[9]. Ἡ μονὴ αὕτη, ἢ μᾶλλον ὁ ναός, ἐπεκαλεῖτο Κοσμίδειον, τὸ δὲ παρ' αὐτῇ προάστειον ἀνῆκε κατὰ τὰ μέσα τοῦ Θ΄ αἰῶνος εἰς τὸν κουροπαλάτην Βάρδαν[10]· ἀλλὰ μέχρι τῶν χρόνων αὐτοῦ, πλησίον τοῦ ναοῦ τῶν ἁγίων ἀναργύρων ἐσῴζετο ὁ τοῦ Παυλίνου οἶκος, ἐν αὐτῷ δὲ κατεσκήνωσεν ἐπὶ βραχὺ Θωμᾶς ὁ κατὰ τοῦ Μιχαὴλ Τραυλοῦ νεωτερίσας[11].

Πλὴν τοῦ ναοῦ τούτου γνωστοί εἰσι 2) ὁ ἐν τοῖς Βασιλίσκου, ἐν ἀγνώστῳ τοποθεσίᾳ, κτισθεὶς δῆθεν ὑπὸ Ἰουστίνου καὶ Σοφίας[12]· 3) ὁ ἐν τοῖς Δαρείου, οὗ μνείαν εἴδομεν γινομένην ἐν τοῖς Μηναίοις τῇ 5 μαΐου. Ἐὰν πιστεύσῃ τις τοῖς παραδοξογράφοις, ὁ Δαρεῖος ἔκτισεν ἐπὶ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου δῆθεν «τὸν οἶκον τῆς Κανατίσσης τοῦ Σκληροῦ»· ἐὰν δὲ διορθώσωμεν τὴν λέξιν Κανατίσης εἰς Ἱκανατίσης, ἀγόμεθα εἰς τὸ συμπέρασμα, δυστυχῶς ἀπὸ παραδοξογραφίας ἀπορρέον, ὅτι τὰ Δαρείου ἔκειντο μικρὸν ἄνωθεν τοῦ Μπαγτζὲ-καπὶ καὶ τοῦ Μπαλούκ-παζὰρ τῆς σήμερον[13]. — 4) μονὴ Κοσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ ἐσῴζετο ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1399[14] ἴσως ἡ ἐν τοῖς Βασιλίσκου ἢ ἡ ἐν τοῖς Δαρείου μετασκευασθεῖσα· ἴσως δ' ἦν αὕτη ἡ: 4 ἢ 5) μονὴ Εὐθυμίου τοῦ πατριάρχου, κτισθεῖσα μὲν ἐν Ὑψωμαθείοις, οὐ μακρὰν τῆς τοῦ Στουδίου μονῆς ἐπ' ὀνόματι Κοσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ, μικρὸν πρὸ τοῦ 890, μετὰ δύο παρεκκλησίων: τοῦ τιμίου Προδρόμου καὶ τοῦ ἀρχαγγέλου Μιχαήλ, ἄγνωστον πότε ἐορταζόντων, κοσμηθεῖσα δὲ στιλπνότητι μαρμάρων «καὶ μουσουργικαῖς καλλωπίσμασι» καὶ ἐγκαινισθεῖσα ὑπὸ Στεφάνου τοῦ πατριάρχου· ὁ ναὸς οὗτος τῶν ἁγίων Κοσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ προϋπῆρχε, κείμενος εἰς τὸ *οἰκοπροάστειον τοῦ Κατικοίλα*, καὶ δαπάναις τοῦ σοροῦ Λέοντος ηὐξήθη καλλωπισθείς. Τῷ 899 Λέων ὁ Σοφὸς ἐδωρήσατο τῇ μονῇ ταύτῃ διὰ χρυσοβούλλου τὸ ἐν τῷ Πυλιατικῷ κτῆμα τῆς

1. ἡ σύναξις ἀναφέρεται παρὰ Νικοδήμῳ.
2. Πορφυρογ. Ἔκθ. τόμ. Α΄, σελ. 560.
3. Προκοπίου, Περὶ κτισμάτων· σελ. 189.
4. Πασχάλ. Χρον. σελ. 713, 725.
5. Ζωναρᾶς· ΙΖ΄, 17. (Δινδορφ. Δ΄. 148). Ψελλὸς, παρὰ Σάθᾳ, Μεσαιων. Βιβλιοθ. τόμ. Δ΄, σελ. 64, 65, 76. Ἀμαρτωλὸς· Migne, PT΄, 1225.
6. Νικηφ. Βρυέννιος· σελ. 115.
7. Γεώργ. Ἀκροπολίτης· σελ. 196.
8. Παχυμέρης· τόμ. Α΄, σελ. 475.
9. Acta patriarch. τόμ. Β΄, σελ. 37, 512.
10. Συμεὼν μάγιστρος· σελ. 658. Γεώργιος μοναχός· σελ. 823. Βιβλίωσ προάστειον ἢ ἔπαυλις ἦν οὐχὶ ἡ μονή, ἀλλὰ τὰ πέριξ κτήματα.
11. Theoph. Contin. σελ. 59.
12. Δουκάγγιος· σελ. 83, XXVII. Banduri, σελ. 27 καὶ 476. Οὐδεὶς δύναται εἰπεῖν ἀκριβῶς ποῦ ἔκειντο τὰ Βασιλίσκου, οὔτε τὰ Δαρείου.
13. Πασπάτη, Μελέται· σελ. 153 καὶ 158.
14. Acta patriarch. Β΄, σελ. 298.

ἀειμνήστου βασιλίδος Θεοφανοῦς ἐπὶ προμηθείᾳ τοῦ τοῖς μοναχοῖς ἀναγκαιοῦντος οἴνου· εἶχε δὲ αὕτη μετόχιον ἢ προάστειον τὴν τοῦ Ἁγαθοῦ μονὴν, ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἡγουμένου διοικουμένην καὶ ἔχουσαν μοναχοὺς δώδεκα, τῆς μονῆς Κοσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ, τῆς καὶ τοῦ Ψαμαθία λεγομένης, ἐχούσης μοναχοὺς εἴκοσι τέσσαρας. — Ἐκ τῶν τῆς μονῆς τοῦ Ψαμαθία συνηθειῶν ἀναφέρω ὅτι, κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς πρώτης ἑβδομάδος τῆς Μ. τεσσαρακοστῆς ὁ Εὐθύμιος ἀπήγγελλε διδακτικὰς ὁμιλίας πρὸς τοὺς μοναχούς· οὗτοι, τοῦ ξύλου κρουομένου, ἔψαλλον τὴν τρίτην, κατὰ δὲ τὴν τακτὴν ὥραν πάλιν ἔψαλλον τὴν ἐννάτην καὶ τὸ λυχνικὸν, μεθ' ὃ παρεκάθηντο ἐν τῇ τραπέζῃ, ἥτις ἦν κοινὴ, προεξάρχοντος τοῦ ἡγουμένου· σημειωτέον ὅτι πρὸ τοῦ πιεῖν τὸν οἶνον ὁ οἰνοχόος ἔκρουε κώδωνα, λέγων· « εὐλόγησον πάτερ »· ἀνεμίγνυον δὲ τῷ οἴνῳ θερμὸν ὕδωρ, ἐφ' ᾧ καὶ ὑπηρέτης παρίστατο «θερμοδοτῶν»· οἱ δὲ τὰς ἀμπέλους καλλιεργοῦντες μοναχοὶ ἐλάμβανον βαυκάλια «δύο τὸ πρωὶ καὶ ἓν τῇ ἑσπέρᾳ κατὰ τὴν τοῦ Ὄρους παράδοσιν »· ἦσαν δὲ τὰ τοῦ οἴνου βαυκάλια ἐκ χαλκοῦ. — Δέον ἐπίσης ἵνα μάθωμεν ὅτι τὰ ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Στεφάνου γενόμενα ἐγκαίνια συνίσταντο εἰς τὸ ἀλλάξαι αὐτὸν «τὴν ἐναλλαγὴν τῆς θείας Τραπέζης διὰ σμικρότητα »· ὁ δὲ πατριάρχης σὺν τοῖς ἱερουργοῦσιν ἀπὸ τῆς μονῆς τοῦ ἁγίου Θεοδώρου μετὰ « βασιλικῆς ὡταγωγίας, τοῦ τροπαιοφόρου σημείου (τοῦ Σταυροῦ δηλονότι) προάγοντος, τοῦ τε ἁγίου Εὐαγγελίου» ἦλθον εἰς τὴν μεγαλυνθεῖσαν τοῦ Ψαμαθία μονὴν, ὅπου ἐγίνετο «ἄγρυπνος δοξολογία »[15].

Ὁ ῥῶσσος μυθογράφος Ἀντώνιος λέγει ὅτι εἶδε τὴν κάραν τοῦ ἁγίου Κοσμᾶ ἐν τῷ Κοσμιδίῳ[16].

Ἄγνωστον εἴπερ εἰς ὄνομα Κοσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ ἢ εἰς ὄνομα Κύρου καὶ Ἰωάννου ἐτιμᾶτο ὁ ἐν Γαλατᾷ ναὸς τῶν ἁγίων Ἀναργύρων, ἀναφερόμενος ἐν ἐγγράφῳ τοῦ 1303[17].

* * *

1. Πέτρου πατρικίου ἐν τοῖς Εὐάνδρου.

Βυζάντιος τὴν πατρίδα, ἤκμασεν ἐπὶ Κωνσταντίνου καὶ Εἰρήνης· ἦν υἱὸς Κωνσταντίνου πατρικίου καὶ στρατηγοῦ, «ὑφ' οὗ καὶ πᾶσαν γραφὴν ἐδιδάχθη ἑλληνικὴν καὶ χριστιανικήν»· δομέστικος δὲ τῶν σχολῶν ἀναδειχθεὶς ὑπὸ Νικηφόρου Α΄ καὶ ἀποτυχὼν ἐν ἐκστρατείᾳ τινὶ, μετέβη πρὸς τὸν ὅσιον Ἰωαννίκιον ἐν Ὀλύμπῳ, μονάσας δ' ἔτη τριάκοντα καὶ τέσσαρα παρ' αὐτῷ, ἤτοι μέχρι τοῦ τέλους τοῦ 846, ἦλθε μετα θάνατον ἐκείνου εἰς Κωνσταντινούπολιν καθεζόμενος ἐν τῷ παρ' αὐτοῦ οἰκοδομηθέντι ναῷ ἐν τοῖς Εὐάνδρου, ἐν ᾧ καὶ ἐμόναζεν. Ἐκοιμήθη ἐν εἰρήνῃ τῷ 854 καὶ ἐτάφη ἐν τῷ ναῷ τούτῳ. Ταῦτα κατὰ χειρογράφους Συναξαριστάς.

Ἄγνωστον εἰς ὄνομα τίνος ἐπεφήμισε τὸν ναὸν, ἀλλὰ, κατὰ συνήθειαν τῶν τότε χρόνων, ὑπονοῶ ὅτι μετὰ θάνατον αὐτοῦ ἢ ὁ ναὸς οὗτος, ἢ εὐκτήριόν τι αὐτοῦ καθωσιώθη εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πέτρου, οὗ ἡ σύναξις ἐτελεῖτο ἐν τῷ τόπῳ τῶν Εὐάνδρου.

* * *

1. Βασιλείου τοῦ ὁσίου τοῦ συστησαμένου τὴν μονὴν τοῦ Βαθέως Ῥύακος.

Ἤκμασεν ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου, καθὼς ἀλλαχόθεν ἀποδείκνυται, ὅτε καὶ λόγος ὁ προσήκων γίνεται[18].

§

2. Τὰ μεταθέσια τῆς σοροῦ Βλαχερνῶν, (ἢ) τὰ καταθέσια τῆς τιμίας ἐσθῆτος τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου.

Ἡ δευτέρα γραφὴ παρὰ τῷ 426 Εὐαγγελίῳ· ἡ πρώτη παρ' ἑτέροις. Τὰ Μηναῖα γράφουσι· *Μνήμην ποιούμεθα τῆς ἐν τῇ ἁγίᾳ Σορῷ καταθέσεως τῆς τιμίας ἐσθῆτος τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου ἐν Βλαχέρναις, ἐπὶ Λέοντος τοῦ μεγάλου καὶ Βηρίνης τῆς αὐτοῦ γυναικός.*

Τὰ περὶ τούτων ἔδει ἵνα γραφῶσι κατ' ἔκτασιν· ἀλλ' ἐκδιδομένου προσεχῶς ὑπ' ἐμοῦ συγγράμματος εὐσελίδου περὶ τοῦ ναοῦ τῶν Βλαχερνῶν, ἐνταῦθα σημειῶ τὰ κυριώτερα.

Τὸν ναὸν κτισθέντα ὑπὸ τῆς Πουλχερίας ἐν ἀρχῇ τῆς βασιλείας Μαρκιανοῦ[19] (μεταξὺ τῶν ἐτῶν 451-453) συνεπλήρωσε Λέων ὁ θρᾷξ ἐπὶ τῇ καταθέσει τῆς τιμίας ἐσθῆτος τῆς Θεοτόκου τῷ 473[20], ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, ἀκατασκευάσας σφαιροειδῆ νεὼν, τὴν θείαν καὶ ἱερὰν κατε-

15. Βίος Εὐθυμίου ὑπὸ De Boor· σελὶς ἰδίᾳ 14, 15, 16-17, 28, 30, 34, 66 καὶ 77.

16. Ποικίλη Στοὰ τοῦ 1884, σελ. 357.

17. Πασπάτη, Μελέται· σελ. 208.

18. Ἴδε εἰς τὴν 27 σεπτεμβρίου.

19. Θεόδ. Ἀναγνώστης· Α΄, 5. Θεοφ. Α΄, σελ. 162.

20. Κεδρηνός· Α΄, σελ. 614.

τίθετο Σορὸν, ἔνθα νῦν καὶ ἡ τιμία Ἐσθὴς ἐστιν ἀσινὴς», διότι εἰς τὸν μέγαν ναὸν ἦσαν ὑπὸ Πουλχερίας τῆς κτιτορίσσης αὐτοῦ κατατεθειμένα τὰ ἐντάφια σπάργανα[21]. Τὸν ναὸν ἀνῳκοδόμησεν Ἰουστῖνος ὁ Α' περὶ τὰ 518—527, Ἰουστῖνος δ' ὁ Β' τῷ 572 προσέθηκεν εἰς τὸν ναὸν ἀψῖδας δύο, τὴν πρὸς ἄρκτον καὶ τὴν πρὸς μεσημβρίαν, «καὶ ἐποίησε τὴν ἐκκλησίαν κατὰ σταυρίου», ἔχουσαν τοὺς κίονας ἐκ παρίου μαρμάρου[22]. Θεόφιλος ὁ αὐτοκράτωρ ηὐλαβεῖτο τὴν Θεοτόκον τῶν Βλαχερνῶν, ἔβλεπον δ' αὐτὸν οἱ βυζαντινοὶ φοιτῶντα καθ' ἑβδομάδα, διὰ τὸ «σέβας ἀπονέμειν αἰδέσιμον»[23]. Τῷ 1070 πυρποληθέντα τὸν ναὸν ἕως ἐδάφους ἀνήγειρε Ῥωμανὸς Γ' ὁ Ἀργυρὸς[24], ἢ τις τῶν διαδόχων αὐτοῦ, διότι φαίνεται παντὶ ἀπίστευτον τὸ λεγόμενον ὅτι Ἀνδρόνικος ὁ πρεσβύτερος (ἄγνωστον ἂν ὁ Α' ἢ ὁ Β')[25] ἀνῳκοδόμησεν αὐτόν· ἄλλως ἔστι γνωστὸν ὅτι ἀπὸ τοῦ 1204 ὁ ναὸς τῶν Βλαχερνῶν, ὡς καὶ οἱ ναοὶ τῆς Ἁγίας Σοφίας, τοῦ Παντοκράτορος, τοῦ Παντεπόπτου, τῆς Παναχράντου, τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων καὶ τῶν Μαγγάνων, ἐλειτουργοῦντο ὑπὸ τῶν δυτικῶν ἱερέων[26]. Ἐκάη καὶ πάλιν ἐξ ἀπροσεξίας ὁ ναὸς τῇ 19 ἰανουαρίου 1434[27]· ἀλλὰ καὶ προηγουμένως, τῷ 1348 στίφη γεννουηνσίων ἀτάκτων, ἐπιτεθέντα κατὰ τοῦ ναοῦ καὶ στήσαντα μηχανὰς ἔξω τῶν τειχῶν, ἐλωβήσαντο τὸ ἱερόν[28]. Ἐκ πάντων τῶν γραφομένων τούτων δυνάμεθα ἵνα εἰκάσωμεν ὅτι συνεκαίοντο ὅ τε σφαιροειδὴς ναὸς καὶ ὁ τῆς Πουλχερίας. Τὸν ναὸν τῶν Βλαχερνῶν, εἰκόνων ὄντα πλήρη παριστωσῶν πάντα τὰ θαύματα τοῦ Σωτῆρος καὶ τὸν ἐπὶ γῆς βίον μέχρι τῆς ἀναλήψεως, ἀπεγύμνωσαν αὐτῶν οἱ εἰκονομάχοι, κυρίως ὁ Κοπρώνυμος «δένδρα καὶ ὄρνεα παντοῖα, θηρία τε καὶ ἄλλα τινα ἐγκύκλια διὰ κισσορύλλων, γεράνων τε καὶ κορωνῶν καὶ ταώνων ταύτην περιμουσώσας», τὴν ἐκκλησίαν δῆλα δή[29].

Ἡ τιμία Ἐσθὴς τῆς Θεοτόκου, μετακομισθεῖσα ἐπὶ Λέοντος τοῦ θρᾳκὸς ὑπὸ τῶν πατρικίων Γαλβίου καὶ Κανδίδου ἐξ Ἱεροσολύμων, κατετέθη ἐν τῷ σφαιροειδεῖ ναῷ τῷ 473, κατεσκεύασε δ' ὁ Λέων «τὴν σορὸν ἐξ ἀργύρου καὶ χρυσοῦ, καὶ ἐν αὐτῇ κατέθετο τὴν τιμίαν ἐσθῆτα, ἥτις ἐξ ἐρίων εὐφθάρτων ἐξυφασμένη καὶ στημόνων ὁμοειδῶν καὶ ὁμοχρόων ἀδιάφθαρτός ἐστι καὶ ἀδιάλυτος μέχρι τοῦ νῦν, τῆς ἀειπαρθένου τὸ θαῦμα σαφῶς κηρύττουσα»[30]. Ἡ ἐσθὴς ἐρυλάττετο ἐν Βλαχέρναις καὶ τῷ 820[31]. Γνωστὸν δ' ὅτι πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Μαρκιανὸν ἀπέστειλεν Ἰουβενάλιος ὁ πατριάρχης Ἱεροσολύμων τὰ ἐντάφια σπάργανα, περὶ ὧν ὁ Θεοφύλακτος Σιμοκάττης, ἀκμάσας, ὡς γνωστόν, ἐν μέσῳ τοῦ Ζ' αἰῶνος, φαίνεται γράφων μετά τινος διασταγμοῦ «*λέγεται* περιστόλια τῆς παρθένου Μαρίας ἐν χρυσοπάστῳ σηκῷ ἀποτεθῆναι ἐνταῦθα», τοῦθ' ὅπερ, ἐπιτρέπον ἵνα ὑπονοήσωμεν ὅτι κατὰ τὸν Ζ' αἰῶνα οὐχ ὑπῆρχον ἐν τῷ ναῷ τῶν Βλαχερνῶν τὰ ἐντάφια σπάργανα, μετέγραψε κατὰ συνήθειαν ὁ λογοκλόπος Κάλλιστος[32]. Τὸ δὲ «μαφόριον», ἀναφερόμενον ἐπὶ Φωτίου τοῦ πατριάρχου καὶ ἐν ἀρχαῖς τοῦ Ι' αἰῶνος[33], ἴσως σκέπασμα κεφαλῆς συνημμένον τῇ ἐσθῆτι[34], φαίνεται ὅτι τεμαχιζόμενον ἐστέλλετο ὡς δῶρον, διότι μανθάνομεν ὅτι Κυριακὸς ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἐδωρήσατο (τῷ 603 πιθανῶς) Θεοδώρῳ τῷ Συκεώτῃ τεμάχιον ἐκ τοῦ «κρασπέδου»[35].

Εἰκὼν τῆς Θεοτόκου Βλαχερνιτίσσης ἐσῴζετο κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα, καὶ ταύτην ἐν ἐκστρατείαις ἔφερον τότε μεθ' ἑαυτῶν οἱ βασιλεῖς[36]. Παράστασις τῆς Θεοτόκου Βλαχερνιτίσσης εὑρηται ἐπὶ πολλῶν παρὰ βυζαντινοῖς σφραγίδων, καθὼς γινώσκονται καὶ

---

21. Νικηφ. Κάλλιστος, Ἐκκλ. Ἱστ. ΙΕ', ιδ', κδ', ΙΖ', λη'.
22. Προκοπίου, Περὶ κτισμάτων· σελ. 184. Θεοφ. Α', σελ. 376.
23. Γενέσιος· σελ. 73. Theoph. Contin. σελ. 87.
24. Μιχαὴλ Ἀτταλειάτης· σελ. 138.
25. ὁ Α' 1183-1185, ὁ Β' 1282-1328.
26. Πασπάτη, Μελέται· σελ. 194.
27. Φραντζῆ, Χρονικόν· σελ. 158.
28. Ἀνάλεκτα Ἱεροσολ. Σταχυολογίας, τ. Α', σ. 152.
29. Στεφάνου νέου βίος ὑπὸ Στεφάνου διακόνου· Migne, τόμ. Ρ', στ. 1120.
30. Ἰωὴλ, Χρονογραφία· σελ. 42.
31. Γενέσιος· σελ. 39.
32. Συμοκάττης· σελ. 322. Νικηφ. Κάλλιστος· Ἐκκλ. Ἱστορ. ΙΖ', λη'.
33. Λέων Γραμματικός· σελ. 241. Theoph. Contin. σελ. 407. Συμεὼν μάγιστρος· σελ. 736. Γεώργιος μοναχός· σελ. 899.
34. βλ. τὰς σημειώσεις τοῦ Βαρθολομαίου Κουτλουμουσιανοῦ εἰς τὸν ἑσπερινὸν τῆς 2 ἰουλίου· πρβλ. τὰς περὶ Βλαχερνῶν, Ἐσθῆτος καὶ Μαφορίου πολυλόγους τοῦ Δουκαγγίου σημειώσεις εἰς Ἄνναν Κομνηνήν· τόμ. Β', σελ. 564-572.
35. Θεοδώρου Συκεώτου βίος· ἐν Μνημείοις Ἁγιολογικοῖς Θεοφίλου· σελ. 478.
36. Μιχαὴλ Ἀτταλειάτης· σελ. 153.

σφραγίδες εἰς κληρικοὺς ἀνήκουσαι τοῦ ναοῦ τούτου, ἃς ἴδε παρὰ Schlumberger [37].

Ἐν τῇ λειτουργίᾳ τῆς 2 ἰουλίου παρῆν ὁ αὐτοκράτωρ ἐν Βλαχέρναις [38].

Ἐκ τοῦ ναοῦ τῶν Βλαχερνῶν ἀφῃρέθησαν τῷ 1204 ὁ βραχίων τοῦ ἁγίου Γεωργίου καὶ τὸ λείψανον τῆς ἁγίας Λουκίας [39].

Τὸ ἅγιον Λοῦμα σῴζει μέν, κατὰ τὸν Παπάτην, τὸ ἀρχαῖον αὐτοῦ σχῆμα, φρονῶ ὅμως ὅτι διάφορον εἶχον τὰ λούματα ταῦτα σχέδιον, ὡς γίνεται λόγος τῇ 31 αὐγούστου.

§

3. Ὑακίνθου μάρτυρος τοῦ κουβικουλαρίου. Ἡ σύναξις εἰς τὸν ναὸν αὐτοῦ τὸν εὑρισκόμενον εἰς τὸ ἔμβασμα τοῦ λεγομένου Τρωαδησίου.

Γράφει ταῦτα ὁ Νικόδημος, καὶ πρόκειται βεβαίως περὶ τῶν Τρωαδησίων ἐμβόλων, κειμένων εἰς τὸν δωδέκατον ῥεγεῶνα τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅστις περιελάμβανε τὰ ἀπὸ τοῦ Θεοδοσιακοῦ Φόρου μέχρι τῆς Χρυσῆς πύλης, ἀπὸ τοῦ ἑβδόμου λόφου καθικνούμενος ἕως τῶν πρὸς τὴν Προποντίδα τειχῶν, καὶ ἐν ᾧ διεκρίνοντο ἡ κινστέρνα τοῦ Μωκίου παρὰ τὸ Ἑξωκιόνιον, ὁ ναὸς τῶν ἁγίων Νοταρίων, αἱ μοναὶ Στουδίου, Γαστρίων, Ἰκασίας, Δίου, Περιβλέπτου καὶ πολλοὶ ἕτεροι. Ἐντὸς τῆς μεγάλης ταύτης περιοχῆς ἔκειτο ὁ ναὸς οὗτος τοῦ ἁγίου Ὑακίνθου.

Ὁ μάρτυς Ὑάκινθος ἦν καππάδοξ, καὶ ἤθλησεν ἐπὶ Τραϊανοῦ.

* * *

3. Ἀνατολίου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως.

Ἀλεξανδρεὺς τὴν πατρίδα, ἦν ἀποκρισιάριος Διοσκόρου τοῦ πατριάρχου τῆς Ἀλεξανδρείας ἐν Κωνσταντινουπόλει· χειροτονηθεὶς ὑπὸ τῶν αἱρετικῶν, ἀπετάξατο τούτοις, ὀρθοδοξότατος ἀναδειχθείς, ἐντάξας ἐν τοῖς διπτύχοις τὸ ὄνομα τοῦ μακαρίου πατριάρχου Φλαβιανοῦ καὶ προεδρεύσας τῆς Δ' οἰκουμενικῆς Συνόδου, δι' ἧς ἐμεγάλυνε τὸν πατριαρχικὸν αὐτοῦ θρόνον. Ἱεράτευσεν ἀπὸ τοῦ φθινοπώρου 449 μέχρι τοῦ 458, ἀποθανὼν ἴσως περὶ τὰ μέσα νοεμβρίου τοῦ ἔτους τούτου, διότι τὰ χειρόγραφα Εὐαγγέλια τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως ἀναγράφουσι τὴν ἑορτὴν αὐτοῦ γινομένην ἐν χρόνοις ἀρχαιοτέροις τὴν 20 νοεμβρίου [40].

§

4. Ἀνδρέου ἐπισκόπου Κρήτης τοῦ Ἱεροσολυμίτου.

Δαμασκηνὸς τὴν πατρίδα, ἐλθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐγένετο διάκονος τῆς Μ. Ἐκκλησίας καὶ ὀρφανοτρόφος, εἶτα δ' ἀρχιεπίσκοπος Κρήτης, παρατείνας τὸ ζῆν μέχρι τῶν πρώτων ἐτῶν τοῦ Η' αἰῶνος. Ἐπανελθὼν ἐκ τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ διαπρέψας ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ θείου λόγου, ἀναχωρήσας ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ἀπεβίωσε καθ' ὁδὸν ἐν Ἐρεσῷ τῆς Μιτυλήνης. Ἐν Κρήτῃ ἀνήγειρε ναὸν ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεοτόκου Βλαχερνιτίσσης. Τὸ λείψανον αὐτοῦ κατετέθη, κατὰ τὸν βιογράφον αὐτοῦ Μακάριον Μακρῆν [41], ἐν τῷ ναῷ τῆς καλλινίκου μάρτυρος Ἀναστασίας· ἐν τούτοις ἑβδομήκοντα ἔτη πρὸ τοῦ Μακρῆ ἐπιστεύετο ὅτι, κατὰ θείαν ἐπίπνοιαν, εἴτε καὶ τυχαίως, εὑρέθη τῷ 1355 λείψανον ὁλόκληρον καὶ σῶον ἐν τῇ μονῇ τοῦ Κραταιοῦ, ὑπαρχούσῃ τότε ἐν Κωνσταντινουπόλει, τοῦτο δ' ἀπεδίδετο παρὰ τῶν μοναχῶν αὐτῆς εἰς τὸν ὅσιον Ἀνδρέαν Κρήτης [42].

§

5. Τὰ ἐγκαίνια τοῦ Ἁγίου μάρτυρος Ἰουλιανοῦ πλησίον τοῦ Φόρου [43].

Ἰδὲ περὶ αὐτοῦ εἰς τὴν 8 ἰανουαρίου καὶ εἰς τὴν 21 ἰουνίου.

§

6. Φιλήμονος, Ἀρχίππου καὶ Ὀνησίμου τῶν μαρτύρων. Ἡ σύναξις ἐν τῷ μαρτυρείῳ αὐτῶν τῷ ὄντι πέραν ἐν τῇ Ἐλαίᾳ.

---

37. τοιαύτας σφραγίδας πρὸ τοῦ Schlumberger ἐγνώρισεν ἡμῖν ὁ πολυμαθὴς ἰατρὸς A. Mordtmann. Βλ. Ἑλλ. Φιλολ. Συλλόγου τόμ. Ζ', σελ. 59-81.

38. Κωδινοῦ, Περὶ ὀφφικίων· σελ. 82. Τὰ δὲ παρὰ Σκ. Βυζαντίῳ («Κωνσταντινούπολις», τόμ. Α', σελ. 585-591) καὶ παρὰ Παπάτῃ (Μελέται, σελ. 390-395) ἐγράφησαν μᾶλλον διὰ τὸν ὄχλον.

39. ἡ εἴδησις παρὰ Παπάτῃ κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ κόμητος Riant. Μελέται· σελ. 394.

40. Πατριαρχ. Πίνακες· σ. 188-193. Μοναί τινες ἑώρταζον κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα τὴν Ἀνατολίου μνήμην τῇ 7 ἰουλίου. Ἱεροσολ. Βιβλιοθ. τόμ. Α', σελ. 72.

41. παράρρ. τῆς βιογραφίας ταύτης ἐν «Νέῳ Ἐκλογίῳ».

42. Νικηφ. Γρηγορᾶς· τόμ. Γ', σελ. 244.

43. ἡ μνήμη φέρεται παρὰ Μαξίμῳ Μαργουνίῳ.

Ὁ ναὸς ἔκειτο κατὰ τὰ μεταξὺ Γαλατᾶ καὶ Τοπ-χανὲ τῆς σήμερον μέρη.

* * *

Μετακομιδὴ τοῦ λειψάνου τοῦ ὁσίου Εὐδοκίμου πρὸς τὸ Βυζάντιον.

Ταῦτα γράφει κατὰ λέξιν ὁ Λαυριωτικὸς Δ39 Συναξαριστὴς εἰς τὴν 31 ἰουλίου, καθὼς καὶ ὁ τοῦ Νικοδήμου· τὰ Μηναῖα γράφουσιν 6 ἰουνίου.

7. Κυριακῆς μάρτυρος.

Ἤθλησεν ἐπὶ Διοκλητιανοῦ καὶ Μαξιμιανοῦ.

Ναὸς ἐπ' ὀνόματι τῆς ἁγίας Κυριακῆς ὑπῆρχε μεταξὺ τῶν πυλῶν Ἁγίου Ῥωμανοῦ (Τόπ-καπι) καὶ Μυριάνδρου (Ἐδιρνέ-καπι), ἴσως πρὸς τὸ σημερινὸν Σουλοὺ-κουλέ[44], σῳζόμενος μέχρι τοῦ ΙΒ' αἰῶνος.

8. Προκοπίου μάρτυρος. Ἡ σύναξις ἐν τῷ ἁγιωτάτῳ αὐτοῦ μαρτυρείῳ τῷ ὄντι πλησίον τῆς Χελώνης καὶ ἐν τῷ Κονδυλίῳ.

(ὁ Νικόδημος γράφει *ναὸν πλησίον τῆς Χελώνης καλουμένου Κονδύλιον*).

Ἤθλησεν ἐπὶ Διοκλητιανοῦ.

Ναοὶ τοῦ ἁγίου Προκοπίου φέρονται λοιπὸν δύο· κατὰ τὴν ἱστορίαν, ὁ αὐτοκράτωρ Ζήνων ἀνεκαίνισε μετὰ τὸ 484 «τὸν οἶκον τοῦ ἁγίου Προκοπίου»· δυσχερῶς ὅμως ἐννοεῖ τις ὅτι ὁ ναὸς οὗτος τοῦ ἁγίου Προκοπίου ἔκειτο ἐν Κωνσταντινουπόλει, καθότι τὸ Χρονικὸν Πασχάλιον ἐν τούτῳ τῷ ἔτει γράφει περὶ ναῶν ἐγερθέντων ὑπὸ Ζήνωνος ἐν Παλαιστίνῃ· ὥστε μένει ἡ μαρτυρία τῶν Συναξαρίων περὶ τῆς ὑπάρξεως δύο ναῶν. Ἡ μυθολογία λέγει περὶ αὐτῶν ὅτι, τὸν ἐν Χελώνῃ ναὸν ἀνήγειρεν ὁ Μ. Κωνσταντῖνος, ὅστις ἄγνωστον εἴ περ ὡκοδόμησε τὸ πλῆθος τῶν ναῶν, οὓς ἐπιγράφουσιν εἰς αὐτὸν οἱ παραδοξογράφοι· τὸν δὲ ἐν τοῖς Βιγλεντίας, ὅτι ὡκοδόμησεν Ἀντωνίνα ἡ σύζυγος τοῦ Βελισσαρίου, ἢ μᾶλλον ὁ ναὸς συναινέσει αὐτῆς ὡκοδομήθη ἐν τῷ παλατίῳ τῷ κτισθέντι εἰς τὸν Ταῦρον ὑπὸ τοῦ Μ. Ἰουστινιανοῦ[45]. Ἐν ἀρχαῖς τοῦ ΙΔ' αἰῶνος ἀναφέρεται ναὸς τοῦ ἁγίου Προκοπίου ἀνακαινισθεὶς ὑπὸ Νικολάου Καβαλλαρίου καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ Σιμωνίδος Παλαιολογίνης, ὡς ἐν χειρογράφῳ κώδηκι ποιημάτων τοῦ Μανουὴλ Φιλῆ φέρεται. Ἴσως ἦν εἷς τῶν δύο τούτων ὁ ναός[46].

Ὁ ῥῶσσος μυθογράφος Ἀντώνιος εἶδε τὴν χεῖρα τοῦ ἁγίου Προκοπίου ἐν τῇ μονῇ τῶν Μαγγάνων[47].

9. Μνήμη τῶν ἐγκαινίων τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου ἐν τῇ Πηγῇ.

Ἡ μνήμη αὕτη παρὰ Νικοδήμῳ.

Τὸν ναὸν ἤγειρεν ὁ Μ. Ἰουστινιανὸς τῷ 559, ὑπερῆρε δὲ «κάλλει τε καὶ μεγέθει» τὰ πλεῖστα τῶν ἱερῶν[48]. Κατὰ τοὺς μυθολόγους, οἷς συντάσσεται καὶ ὁ κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα γράφων Νικηφόρος ὁ Κάλλιστος, ὑπῆρχε πρὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ «ἡ Πηγὴ τῶν ἁγιάτων» μικρὸν εὐκτήριον, ἐν ᾧ διέμενεν εἷς μοναχός, ἡ μέγας ναὸς κτισθεὶς ὑπὸ Λέοντος τοῦ θρᾳκός[49]· καταβληθεὶς ὑπὸ σεισμοῦ (ἴσως τῷ 790) ἀνῳκοδομήθη ὑπὸ Εἰρήνης αὐτοκρατείρας τῆς Ἀθηναίας. Βασίλειος ὁ Μακεδὼν λαμπρότερον ἀνενίωσε τὸν ναόν, πρὸ αὐτοῦ κατεστραμμένον ὄντα. Τῇ 7 σεπτεμβρίου 928 Συμεὼν ὁ τῶν Βουλγάρων ἄρχων ἐπυρπόλησεν αὐτόν, ἀνακτισθέντα ὑπὸ Ῥωμανοῦ Α' τοῦ Λακαπηνοῦ[50], ἐλέγετο δὲ *περικαλλὴς*[51] καὶ μετὰ τὰ μέσα τῆς Ι' ἑκατονταετηρίδος· ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα *ἀπεριβόητος ἐν τοῖς ἀνὰ βυζαντίδα πόλιν ναοῖς*»[52].

Κατὰ τὸν Ι' αἰῶνα ἐτελεῖτο προέλευσις αὐτοκρατορικὴ, κατὰ τὸν Λέοντα διάκονον, τῇ πέμπτῃ τῆς Ἀναλήψεως, ἡ δ' ἑορτὴ ἡ μέχρι σήμερον γινομένη τῇ παρασκευῇ τῆς Διακαινησίμου, φαίνεται λαβοῦσα τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τοῦ

---

44. Mordtmann, Esquisse· σελ. 16, α', 21, α'.

45. Banduri, Imp. Or. σελ. 29, 30, 33, 483 καὶ 90. Τοῦ ναοῦ μιμνήσκεται καὶ Σουΐδας ἐν λ. *Προκόπιος*.

46. βλέπε ἐν τῷ ἄρθρῳ «Κωνσταντινούπολις» ἐν Λεξικῷ Ἱστορίας καὶ Γεωγραφίας «Νεολόγου», τόμῳ Γ', σελ. στήλῃ β'.

47. Ποικίλη Ἑῳὰ τοῦ 1881· σελ. 357.

48. Προκοπίου, Περὶ κτισμάτων· σελ. 185.

49. Banduri, Imp. Or. σελ. 49, 50, 533.

50. Theoph. Contin. σελ. 323. Συμεὼν μάγιστρος· σελ. 736. Γεώργιος μοναχός· σελ. 899. Σκ. Βυζαντίου, «Κωνσταντινούπολις»· τόμ. Α', σελ. 336.

51. Λέων διάκονος· σελ. 64.

52. Ἄννα Κομνηνή· τόμ. Α', σελ. 77.

ΙΔ΄ αἰῶνος· ἐν ἀρχαῖς τοῦ ΙΕ΄ αἰῶνος, ὁ ναὸς ἦν ἠρειπιωμένος [53].

Ὁ ναὸς ὑπηρετεῖτο ὑπὸ μοναχῶν, ὧν γινώσκομεν τὸν ἡγούμενον Ζήνωνα ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Μηνᾶ [54]. Νομίζω ὅτι τὸ εὐκτήριον, ἐν ᾧ σήμερον ὁρᾶται τὸ λοῦμα, ἦν παρὰ βυζαντινοῖς ὑποκάτω τοῦ μεγάλου ναοῦ.

Ἱστορίαν ἐκτενῆ τοῦ ναοῦ, ἢ μᾶλλον τῶν ἐν αὐτῷ τελεσθέντων ὑπερφυῶς θαυμάτων, ἔγραψε Νικηφόρος Κάλλιστος ὁ Ξανθόπουλος οὐχὶ πρῶτος αὐτὸς, διότι πρὸ αὐτοῦ, καθὼς ηὐτύχησα 'ν' ἀνεύρω ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμὸν 109 χαρτίνῳ χειρογράφῳ τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει μονῆς τοῦ Κουτλουμουσίου γεγραμμένῳ πιθανῶς ἐν τῷ ΙΕ΄ αἰῶνι, βυζαντινός τις λόγιος συνέγραψε βραχεῖαν ὑπόμνησιν θαυμάτων τινῶν τῆς Θεοτόκου τῆς Πηγῆς· λέγω βραχεῖαν, διότι ἀπὸ μὲν τῆς σελίδος 52α1 ἄρχεται ἡ ἱστορία «τῆς φανερώσεως τῆς τιμίας ἐσθῆτος» ἀρχομένη «Λέων ὁ μέγας ὁ κατ' ἐκεῖνο»· ἐν μέσῳ δ' ὅμως τῆς α΄ στήλης τοῦ φύλλου 55 ἀποτόμως ἡ ἀφήγησις διακόπτεται, καὶ ἄρχεται συνημμένη τις ἱστορία τῶν θαυμάτων τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, παραδεικνῦσα καὶ τὸν χρόνον τῆς ἀκμῆς τοῦ συγγραφέως.

Α΄ θαῦμα (ἄνευ ἀρχῆς λόγου) φέρεται τὸ πρός τινα *μοναχὸν ἐκ Χαλδίας* γενόμενον, ὅστις νοσῶν ὑπέσχετο *πέντε νομίσματα δοῦναι εἴ γε ἀναῤῥωσθῇ*· καὶ ἰάθη ὁ νοσῶν· «ἐξ ἐκείνου οὖν *μέχρι καὶ σήμερον πέμπονται παρὰ τῶν μοναχῶν ἐξ ἄκρας Χαλδίας τὰ πέντε νομίσματα εἰς τὸν ἐν τῇ Πηγῇ ναόν*». Τριῶν εἶτα θαυμάτων ἀριθμουμένων, ὁ συγγραφεὺς ἐξακολουθεῖ τὸν λόγον αὐτοῦ:

57β2 «Εἴωσμεν δὲ καὶ τὰς ἐπὶ τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων ἐπιγεγομυίας ἰάσεις πρός τιμας τῶν ἐν περιφαμείᾳ συγκλητικῶν· ..... Καὶ γὰρ, ὁ κατὰ τὸν Κουρκούαν μάγιστρος Ἰωάμμης ὁ κατοιχόμενος, ᾧ καὶ ἡ τῶν στρατιωτικῶν ταγμάτων τῶν ἐν τῇ Ἕῳ ἐπιστεύθη ἀρχὴ, καὶ ἅμα τούτῳ Μαρία ἡ σύζυγος, κοιλιακῷ περιπεπτωκότες μοσήματι, ἀμοδύμῳ φαρμάκῳ τῷ ἀγιάσματι, τὴν ἄσχετον (58α1) ἐπέσχον φορὰν τῆς γαστρός· ..... Παραπλησίως τούτοις καὶ Ῥωμανὸς ὁ τούτων υἱὸς, λοιμικοῦ πάθους καὶ διακαεστάτου φλέγοντος πυρετοῦ πολλάκις ἀπαλλαγεὶς, τὴν δεσποτάτην ἀμεπλήρου χρείαν ἐν τῷ τῆς Θεοτόκου ναῷ, τῶν γεμμητόρων βουληθέντων τοῦτο· καὶ οὐ διέλιπε μέχρι τοῦ ἀφικέσθαι εἰς ἅμδρα ἐν τῷ τῆς λειτουργίας καιρῷ τῆς ἱερᾶς θυσίας προπορευόμενος. Ἀλλὰ καὶ Θεοφύλακτος μάγιστρος τὰς ἐπελθούσας αὐτῷ διαφόρους μόσους φυγάδας τῇ αὐτῇ μάστιγι τοῦ ἁγιάσματος ἔδειξε ..... (58α2) Ταυτὸν καὶ τῷ πατρικίῳ Θεοφυλάκτῳ, Ἀβάστακτος τούτῳ ἐπώνυμον, τῆς γαστρὸς συμήμτησε μόσημα καὶ παραπλήσιον ἐπημέχθη τὸ ἴαμα ..... (58β1) Περιττὸν δὲ διελθεῖν καὶ περὶ τοῦ... ἐπὶ τοῖς πρώτοις τῶν σωματοφυλάκων ἠριθμημένου Ἰωάμμου· ὃς χαλεπῶς τὴν ἔξοδον τῶν οὔρων μοσῶν τῇ πίστει κατάλληλον εὗρε τὴν ἴασιν ..... (58β2) Τὸν πρωτοσπαθάριον Νικόλαον, τὸν ἐπὶ τοῦ βασιλικοῦ τῆς σακέλλης ταμείου ποτὲ, τοῦ Μεθοδίου καλεῖται, οἱ πλείους οἶδ' ὅτι τὸν ἅμδρα γιμώσκετε .... τούτῳ γὰρ υἱὸς Εὐθύμιος τοῦμομα ἦν, τὴν ἡλικίαν μέος· τούτῳ λίθος κατὰ τὴν κύστιν ἔφυ .... ἐπεὶ δὲ ὁ τῆς μόσου καιρὸς αὐτῷ παρετείμετο ..... (59α1) καὶ τέχνη μὲν ἠτόρει καὶ χεὶρ ἰατρῶν ..... διακομίζεται εἰς τὸν τῆς Θεοτόκου ναὸν .... ὁ δὲ, πίστει πιὰν, παραχρῆμα τὸν λίθον ἐν οὐροδόχῳ ἀγγείῳ ἐξέκριμεν, ἕλκει συμπεφυρμένον καὶ αἵματι. Καὶ μετὰ ταῦτα τῷ τῶν ἱλλουστρίων τιμηθεὶς ἀξιώματι περιὼν ἀμακηρύττει τὸ τῆς συμπαθοῦς εὐεργέτημα. Καὶ Στέφανος ὁ Κατζάτωρ, ἐπηρεία τῆς τοῦ ἰσχίου μόσου καὶ τῇ τῆς κοτύλης παρέσει, τὰ εἰωθότα μεταχειρίζεσθαι .... (59α2) ἐδόκει ὁρᾶν Καλοκύριν τιμὰ, ἰατρὸν .... καὶ τοῦ ἁγιάσματος ἀπορροφήσας συχνῶς, τὴν (59β1) ὑγείαν προσέλαβε, καὶ τὸ εἶναι δοῦλος τῆς Θεοτόκου διὰ γραφῆς ἀπεστασάμενος, μῦν καὶ πρῶτος τῶν ἀδελφῶν τῆς λεγομένης πρεσβείας ἐστὶν, ἀπηλλαγμένος τῆς μόσου» [55].

10. Τῶν ἐν Νικοπόλει ΜΕ΄ μαρτύρων.

53. ἐκτίθενται ταῦτα κατὰ πλάτος ἐν τῷ βιβλίῳ μου «Ἡ Ζωοδόχος Πηγὴ καὶ τὰ ἱερὰ αὐτῆς προσαρτήματα· ἐν Ἀθήναις, 1886».

54. Δουκαγγίου, Const. Christ. σελ. 129, α΄.

55. Ἰωάννης ὁ Κουρκούας φέρει ἐπώνυμον ἀναφερόμενον τὸ πρῶτον κατὰ τὰ μέσα τῆς θ΄ ἑκατονταετηρίδος ἐπὶ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος (Κεδρηνός· Β΄, σ. 213). Ἰωάννης Κουρκούας, ὀρουγγάριος τῆς Βίγλας, ἤκμαζε περὶ τὰ 930-931 (Κεδρ. Β΄, σελ 296, 317). Ἐπίσης γινώσκομεν καὶ Ῥωμανὸν Κουρκούαν, ἀκμάζοντα ἐπὶ Ἰωάννου Τζιμισκῆ, τῷ 970 σχεδὸν, ἔχοντα υἱὸν Ἰωάννην· ἀλλὰ καὶ Ῥωμανὸν ἕτερον Κουρκούαν εὑρίσκομεν ἀκμάζοντα τῷ 1025, ἴσως υἱὸν τοῦ Ἰωάννου (Λέων διάκονος· σελ. 26. Κεδρ. Β΄, σελ. 405 καὶ 483). Συμπεραίνω ὅτι ἡ περὶ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς διήγησις αὕτη ἐγράφη περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΑ΄ αἰῶνος.

Ἡ σύναξις εἰς τὴν Ἁγίαν Ἀκυλίναν πλησίον τοῦ Φόρου [56].

Ἤθλησαν ἐν Νικοπόλει τῇ κατὰ τὸν Πόντον ἐπὶ Λικινίου.

Ὑπονοῶ ὅτι εἰς τοὺς ἁγίους τούτους τεσσαράκοντα πέντε μάρτυρας ἀνῆκον τὰ λείψανα τὰ εὑρεθέντα κατὰ τὰ θεμέλια τοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας Εἰρήνης ἐν Συκαῖς, ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ, διότι φαίνεταί μοι ἀπίστευτον ὅτι, ἑβδομήκοντα μόλις ἔτη μετὰ τὴν ὑπὸ Πουλχερίας ἀποθησαύρισιν τῶν ἁγίων λειψάνων τῶν τεσσαράκοντα μαρτύρων, ἀπεσβέσθη τέλεον ἡ μνήμη τῆς καταθέσεως, καὶ ὅτι οἱ χριστιανοὶ τῶν αἰώνων ἐκείνων, οἱ τοσαύτην ἐπιδεικνύμενοι περὶ τὰ ἅγια λείψανα κηδὼ, ἐπελάθοντο τῆς τοῦ θησαυροῦ καταθέσεως, ἣ ἐπέτρεψαν ἑαυτοῖς ἵνα κεῖνται κεχωσμένα ὑπὸ γῆς καὶ δὴ ἐν Γαλατᾳ· ὅλως ἀπίστευτα νομίζω τὰ παρὰ Προκοπίῳ ταῦτα: «ἐνταῦθα ἔκειτο λείψανα ἐκ παλαιοῦ ἀνδρῶν ἁγίων, οὐχ ἧσσον ἢ τεσσαράκοντα, οἳ στρατιῶται ῥωμαῖοι ἐτύγχανον, ἐν λεγεῶνι δὲ δυοκαιδεκάτῳ ἐτάττοντο, ἣ ἐν Μελιτηνῇ ἵδρυτο· ἡνίκα τοίνυν οἱ λιθοδόμοι διώρυσσον, οὗπερ ἐπεμνήσθην ἀρτίως, κιβώτιον εὗρον γράμμασι σημαῖνον, ὡς λείψανα ἔχοι τούτων δὴ τῶν ἀνδρῶν . . . . Ἐτύγχανε γὰρ Ἰουστινιανὸς χαλεπῶς ἄγαν τοῦ σώματος ἔχων, ἐπεὶ ῥεύματος δεινόν τι χρῆμα κατὰ τὸ γόνυ ἐπιπεσὸν συντριβῇ ταῖς ὀδύναις τὸν ἄνδρα ἐποίει . . . . μεταξὺ δὲ τὰ περὶ τῶν δεδηλωμένων λειψάνων ἀκούσας, τῆς ἀνθρωπείας ἀφέμενος τέχνης, ἐπὶ ταῦτα τὸ πρᾶγμα ἦγε, τὴν ὑγείαν ἐπισπώμενος τῇ ἐς αὐτὰ πίστει, καὶ δόξης τῆς ἀληθοῦς ἐν τοῖς ἀναγκαιοτάτοις ἀπώνατο· οἱ μὲν γὰρ ἱερεῖς τὸν δίσκον ἐπὶ τὸ τοῦ βασιλέως ἐτίθεντο γόνυ, ἀφανίζεται τὸ πάθος εὐθὺς, σώμασι δεδουλωμένοις τῷ Θεῷ βιασθέν· ὅπερ ἀμφίλεκτον ὁ Θεὸς οὐ συγχωρῶν εἶναι, σημεῖον τῶν πραττομένων ἐνδέδεικται μέγα, ἔλαιον γὰρ ἐξαπιναίως ἐπιρρεῦσαν μὲν ἐκ τούτων δὴ τῶν ἁγίων λειψάνων, ὑπερβλύσαν δὲ τὸ κιβώτιον, τῷ τε πόδε καὶ τὴν ἐσθῆτα τοῦ βασιλέως κατέκλυσεν ὅλην ἀλουργὸν οὖσαν, διὸ δὴ ὁ χιτὼν οὕτω καταβεβρεγμένος διασῴζεται ἐν τοῖς βασιλείοις, μαρτύριον μὲν τῶν τηνικάδε γεγενημένων, σωτήριον δὲ τῆς ἐς τὸ ἔπειτα πάθεσι περιπεσουμένοις τισὶν ἀνηκέστως» [57].

56. τὸ περὶ συνάξεως παρὰ Νικοδήμῳ.

57. Προκοπίου, Περὶ κτισμάτων· σελ. 195-197.

* * *

10. Ἡ σύναξις Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου ἐν τοῖς Βεάτου.

Οἱ Συναξαρισταὶ καὶ τὰ Μηναῖα χορηγοῦσιν ἡμῖν ἁπλῆν γνῶσιν τῆς τοποθεσίας ταύτης, ἣν γράφουσι καὶ Βιάτου, Βεώτου καὶ Βιώτου.

§

11. Ἡ σύναξις τῆς Ἁγίας Εὐφημίας τοῦ Ὄρους

κατὰ Θεοφάνη [58]· ἢ κατὰ τὸ ἀρχαιότερον τῶν ἐν τῷ ναῷ Ἐδιρνὲ-καπὶ Εὐαγγελίων

τῆς ἁγίας μεγαλομάρτυρος Εὐφημίας τοῦ Ὄρους·

καὶ κατὰ τὸ λεγόμενον Βασιλειανόν,

ἀνάμνησις τοῦ γεγονότος θαύματος τῆς πανευφήμου μάρτυρος Εὐφημίας.

Τὰ καθ' ἡμᾶς Μηναῖα γράφουσιν ὡς καὶ ὁ Νικόδημος· ὁ δὲ Λαυριωτικὸς Δ39 Συναξαριστὴς προστίθησιν·

Ἡ σύναξις ἐν τῷ ἁγιωτάτῳ αὐτῆς μαρτυρείῳ τῷ ὄντι ἐν τοῖς Ἀντιόχου, πλησίον τοῦ Λαύσου.

Ἡ ὑπόθεσις ἀναφέρεται εἰς τὴν διὰ τοῦ λειψάνου τῆς ἁγίας Εὐφημίας κύρωσιν τῶν δογματικῶν ἀποφάσεων τῆς ἁγίας ἐν Χαλκηδόνι Δ' οἰκουμενικῆς Συνόδου.

Περί τε τῆς μάρτυρος καὶ τῶν ναῶν καὶ λειψάνων αὐτῆς βραχὺς γίνεται λόγος εἰς τὴν 16 σεπτεμβρίου.

§

12. Πρόκλου καὶ Ἱλαρίου μαρτύρων. Ἡ σύναξις ἐν τῇ μονῇ τῶν Ὑπατίας πλησίον τῶν Ματρώνης.

Ἀόριστοι μένουσιν αἱ τοποθεσίαι αὗται· οἱ

58. Θεοφ. Α', σ. 355, ὅτε ἀναφέρει σεισμὸν μέγαν γενόμενον τῷ 555. Σημείωσαί μοι δ' ὅτι τὴν ἑορτὴν γραφομένην οὕτως ὑπὸ Θεοφάνους ὁ Goar μὴ ἐννοήσας μετέφρασεν in sacro conventu ad sanctæ Euphemiæ Olybrii celebrato, ἐνῷ οὐ γινώσκομεν ἀκριβῶς εἴπερ ἐτελεῖτο ἐν τοῖς Ὀλυβρίου, καὶ, τὸ κυριώτερον, εἴπερ οἱ ναοὶ τῆς ἁγίας Εὐφημίας: ὁ ἐν τῷ Ἱπποδρόμῳ, ὁ ἐν τοῖς Ἀντιόχου καὶ ὁ ἐν τοῖς Ὀλυβρίου, ἦσαν τρεῖς ἢ ὁ αὐτὸς ναὸς ὑπὸ τρία γνωριζόμενος ὀνόματα. Πρόσθες ὅτι τὸ παρὰ Morcelli κωνσταντινουπολιτικὸν Εὐαγγέλιον τὴν ἑορτὴν γράφει *σύναξιν ἁγίας Εὐφημίας τοῦ Ὄρους*. Calendar. τόμ. Α', σελ. 60.

δὲ μάρτυρες ἤθλησαν ἐπὶ Τραϊανοῦ, πιθανῶς ἐν Ἀγκύρᾳ τῆς Γαλατίας.

* * *

12. Μνήμη τοῦ Ἁγίου μάρτυρος Μάμαντος πέραν ἐν τῷ Σίγματι.

Ἡ μνήμη παρὰ τῷ Συναξαριστῇ τοῦ Νικοδήμου, ἀναφερομένη εἰς ναὸν τοῦ ἁγίου Μάμαντος, ὃν ὁ Σκ. Βυζάντιος γράφει κείμενον ἀπέναντι (πέραν) τῆς πόλεως μεταξὺ τῶν σημερινῶν συνοικιῶν Χάς-κιοϊ καὶ Σούτλουτζε. Σίγμα ὑπῆρχε καὶ ἐν τῷ παλατίῳ, καὶ ὕπερθεν τῆς μονῆς Περιβλέπτου (Σουλοῦ μοναστὴρ) ἐν τῇ σημερινῇ συνοικίᾳ τῶν Ἓξ-Μαρμάρων, ὅπου εὗρεν ὁ Πασπάτης τὰ ἴχνη τῆς Θεοτόκου τοῦ Σίγματος. Πλησίον αὐτῆς εὑρέθη τῷ 1888 πλὰξ ἔγγραφος, ἀναγινωσκομένη δυσχερῶς, ἐν ᾗ φαίνεται τὸ ὄνομα Μάμας, καὶ πιθανῶς ἀναφέρεται εἰς τοιοῦτόν τινα ναόν· λέγω πιθανῶς, διότι ἡ λέξις *πέραν*, μὴ ἐπιτρέπουσα 'να εἴπω τι βέβαιον, ἀσχημίζει καὶ τὴν εἰκασίαν μου[59].

§

Μεταξὺ τῆς 6 καὶ 12 ἰουλίου ἐπιτελεῖται ἡ ἕνωσις τῆς μεγάλης ἐκκλησίας.

Τὸ 426 βυζαντινὸν Εὐαγγέλιον γράφει·

« Ἰστέον[60] δὲ ὅτι λαγχάμει ἡ τοιαύτη Κυριακὴ ἀπὸ τῆς στ' τοῦ μηνὸς, καὶ αὐτῆς, μέχρι ιβ', καὶ αὐτῆς· καὶ οὔτε ἔσωθεν τῆς στ' γίνεται, οὔτε ὑπερβαίνει τὰς ιβ', ἀλλ' ἐν ταύταις περικλείεται ταῖς ς' ἡμέραις, ποτὲ μὲν εἰς ταύτην ἐπιτελουμένη, ποτὲ δὲ εἰς ἐκείνην τὴν Κυριακὴν[61], καθὼς ἔχει ἀγαγεῖν ὁ χρόμος. Καὶ ἡ μνήμη τῆς ῥηθείσης Δ' Συμόδου. Εὐαγγέλιον ζήτει μαΐου ια' εἰς τὸ γενέθλιον τῆς πόλεως.

» Εἰ γοῦν[62] ΚΥΡΙΑΚΗ ΠΡΟ ΤΩΝ ΑΛΛΑΚΤΩΝ, μνήμην τῶν ἁγίων Πατέρων τῶν ἐν Χαλκηδόνος[63] Δ' Συμόδου, λαγχάνει ἡ τοιαύτη Κυριακὴ ἀπὸ τῆς ιγ' τοῦ μηνὸς, καὶ αὐτῆς, μέχρι ιθ', καὶ αὐτῆς, γινομένη, οὔτε ἔσωθεν, οὔτε ἔξωθεν τῶν ῥηθέντων[64] τούτων ς' ἡμερῶν ὑπερβαίνουσα ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΥΠΟΝ[65]. Εὐαγγέλιον· « Εἶπεν ὁ Κύριος τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς· Ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου»· ζήτει σεπτεμβρίου β'.

» Καὶ μετὰ ταύτην τὴν μνήμην τῆς Δ' Συμόδου, τῇ ἐπερχομένῃ Κυριακῇ ἐπιτελοῦμεν τὴν μνήμην τῶν ἐν τῇ Ε' Συμόδῳ συμελθόντων ἁγίων Πατέρων κατὰ Σευήρου τοῦ δυσσεβοῦς. Εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατὰ Ἰωάννην. « Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἐπάρας ὁ Ἰησοῦς τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ εἰς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ εἶπε· Πάτερ ἅγιε· τήρησον αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματί σου . . . . »

§

Περὶ τῆς ἑορτῆς τῆς ἑνώσεως τῆς μεγάλης ἐκκλησίας εὑρίσκομεν ὡς ἐν ἔτει 920 ἀρξαμένην τὴν ἱστορίαν, καίπερ ἀγνώστου τυγχάνοντος τοῦ χρόνου, καθ' ὃν ἡ ἕνωσις ἐγένετο. « Ἰουλίῳ δὲ μηνὶ, ὀγδόῃ, ἰνδικτιῶνος, ἡμέρᾳ Κυρίου (ἴσ. κυριακῇ) ἡ τῆς Ἐκκλησίας παρὰ Ῥωμανοῦ γέγονεν ἕνωσις, ἁπάντων ἑνωθέντων μητροπολιτῶν καὶ κληρικῶν τῶν ἀπὸ Νικολάου πατριάρχου καὶ Εὐθυμίου διεσχισμένων »[66]. Ὁ ἐπὶ τούτῳ συνταχθεὶς *Τόμος τῆς ἑνώσεως*[67] « κατὰ τὸν ἰούλιον μῆνα ἐτησίως ἀπ' ἄμβωνος ἀναγινώσκεται » κατὰ τὸν Ματθαῖον Βλάσταριν[68]. Νομίζω ὅτι ἐπειδὴ αἱ κυριακαὶ αὗται ἐποίκιλλον μεταξὺ τῆς 6 καὶ τῆς 19 ἰουλίου, ἐκαλοῦντο Κυριακαὶ τῶν Ἀλλακτῶν.

§

13. Ἡ σύναξις τοῦ ἀρχαγγέλου Γαβριήλ.

---

59. Σκ. Βυζαντίου, «Κωνσταντινούπολις»· τόμ. Β', σελ. 7-9. Α', σ. 298. Πασπάτη, Βυζαντ. Μελέται· σ. 378-79. Τὴν ἐπιγραφὴν, γεγραμμένην γράμμασιν ἀκόμψοις, ἐδωρήσατό μοι ὁ φίλος ἀρχιμανδρίτης Μελέτιος Κοτσάνης, ἐγὼ δ' ἐδωρησάμην τῷ φιλαρχαίῳ κ. Γ. Βεγλερῇ.

60. τὰ αὐτὰ ἀναγινώσκομεν ἐν τῷ μεμβρανίνῳ Εὐαγγελίῳ τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει μονῆς Σταυρονικήτα, φέροντι διαφοράς τινας γραφῆς, ἃς σημειῶ.

61. ἡ λέξις Κυριακὴ οὐκ ἀναγινώσκεται παρὰ τῷ Σταυρονικητηνῷ· ὡσαύτως καὶ περαιτέρω προστίθησιν· «ἡ μνήμη τῆς ῥηθείσης Δ' συνόδου ».

62. τὸ Σταυρονικητηνὸν Εὐαγγέλιον λέγει· « μηνὶ τῷ αὐτῷ ιστ' εἴτουν Κυριακῇ πρὸ τῶν Ἀλλακτῶν » κτλ.

63. τὸ Σταυρονικητηνὸν ἐπίσης ἐσφαλμένως γράφει· «τῶν ἐν Χαλκηδόνι Δ' Συνόδου ».

64. « ῥηθέντων » καὶ τὸ Σταυρονικητηνόν.

65. αἱ λέξεις ἀναφέρονται εἰς Τυπικὸν, ὃν ἐν χρήσει ἐν τῷ ναῷ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας.

66. Λέων γραμματικός· σιλ. 304. Οἱ συνεχίσαντες τὸν Θεοφάνην γράφουσιν· « Ἰουλίῳ μηνὶ, ἡμέρᾳ κυριακῇ ». Theoph. Contin. σιλ. 398· ὁ δὲ Γεώργιος μοναχὸς ἐν σελ. 890 γράφει κατὰ λάθος ἰούνιον τὸν μῆνα.

67. Σύνταγμα τῶν ἱερῶν κανόνων· τόμ. Ε', σ. 4-11. Βλ. περὶ τοῦ Τόμου Πατριαρχ. Πίνακας· σελ. 209.

68. Σύνταγμα κανόνων· τόμ. ΣΤ', σελ. 159, καὶ Δ', σελ. 104. Βαλσαμῶνος, ἑρμηνεία εἰς τὸν Δ' κανόνα τοῦ Μ. Βασιλείου.

Ἦν ἡ σύναξις κοινὴ πάσαις ταῖς Ἐκκλησίαις, ἀγομένη πρὸ τοῦ Θ΄ αἰῶνος· ὁ εἰς αὐτὴν κανὼν φέρει ἀκροστιχίδα Ἰω(σ)ὴφ, βεβαίως τοῦ ποιητοῦ τῶν κανόνων.

* * *

13. Γολινδοὺχ μάρτυρος τῆς μετονομασθείσης Μαρίας. Ἡ σύναξις ἐν τῷ μαρτυρείῳ τοῦ ἁγίου Τρύφωνος, τῷ πλησίον τῆς παλαιᾶς Εἰρήνης καὶ νέας.

Ἤθλησεν ἐπὶ Μαυρικίου τοῦ αὐτοκράτορος ἐν Περσίᾳ.

Ἀγνοῶ πῶς δυνάμεθα ἵνα συμβιβάσωμεν τὴν ὕπαρξιν ναοῦ κειμένου πλησίον τῆς παλαιᾶς Ἁγίας Εἰρήνης καὶ νέας, ἐὰν παλαιὰ μὲν ᾖ ἡ παρὰ τῷ ναῷ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας, νέα δὲ ἡ ὑπὸ Μαρκιανοῦ κτισθεῖσα.

ƒ

14. Ἰωσὴφ ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης τοῦ ὁμολογητοῦ.

Ἀδελφὸς Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου, στουδίτης καὶ αὐτός, ἐξορισθεὶς ἀποφάσει συνοδικῇ κατὰ ἰανουάριον τοῦ 809, καθὸ παρασυναγωγὴν κατὰ Νικηφόρου τοῦ πατριάρχου ποιούμενος σὺν ἑτέροις στουδίταις, ἀνεκλήθη τῷ 812 ὑπὸ Μιχαὴλ τοῦ Ῥαγγαβέ. Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης εἶτα γενόμενος, ἐπεδείξατο ζῆλον ὑπὲρ τῶν ἁγίων Εἰκόνων, ὑπερόριος ὑπὸ Θεοφίλου σταλεὶς εἰς Ἀπολλωνιάδα καὶ κατόπιν ἀλλαχοῦ που. Ἀπέθανεν ἐν ὑπερορίᾳ [69], τὸ δὲ λείψανον αὐτοῦ ἀπετέθη ἐν τῇ μονῇ τοῦ Στουδίου [70], ἥτις ἑτέλει βεβαίως τὴν ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ ἀνδρὸς σύναξιν.

ƒ

15. Κηρύκου καὶ Ἰουλίττης μαρτύρων. Ἡ σύναξις ἐν τῷ εὐκτηρίῳ οἴκῳ τοῦ ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ ἐν τοῖς Ἀδδά.

Ἤθλησαν ἐπὶ Διοκλητιανοῦ ἐν Ταρσῷ τῆς Κιλικίας.

Ναὸς ἴδιος εἰς τιμὴν αὐτῶν οὐκ ἠγείρετο· τὸν δὲ ναὸν τοῦ ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ ἐν τοῖς Ἀδδὰ ὁ Σκ. Βυζάντιος, καθὼς καὶ ὁ ἰατρὸς Mordtmann τιθέασιν ὀλίγον ἀνωτέρω τοῦ σήμερον Κάτεργα-λιμάνι [71].

69. Μηνολόγιον, Θεοφ. Α΄, σελ. 752, 769.

70. Θεοδώρου Στουδίτου βίος, ὑπὸ Μιχαὴλ μοναχοῦ· Migne, γθ΄, 232.

71. Esquisse topogr. § 100. ἀριθ. 5. Βυζαντίου «Κωνσταντινούπολις»· τόμ. Α΄, σελ. 269-270.

* * *

15. Μνήμη τοῦ εὐσεβεῖ τῇ μνήμῃ γενομένου βασιλέως Ἰουστινιανοῦ τοῦ νέου ἐν τοῖς Ἁγίοις καὶ κορυφαίοις Ἀποστόλοις.

Ἡ παρὰ τὸ ὄνομα Ἰουστινιανοῦ λέξις *νέου* προδήλως ἀναφέρει ἡμᾶς εἰς τὸν ῥινότμητον Ἰουστινιανόν· ἀναγράφει δὲ τὴν μνήμην ὁ Λαυριωτικὸς Δ39 Συναξαριστής, ὅστις οὐκ ἀναφέρεται βεβαίως εἰς τὸν Μ. Ἰουστινιανόν, τεθαμμένον, ὡς γνωστόν, ἐν τοῖς Ἁγίοις Ἀποστόλοις τοῖς Μεγάλοις, διότι ὁ ὁρισμὸς *ἁγίων καὶ κορυφαίων Ἀποστόλων* δηλοῖ προφανῶς ναὸν ἀνατεθειμένον εἰς τοὺς ἀποστόλους Πέτρον καὶ Παῦλον [72].

Ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ Β΄ τοῦ νέου συνῆλθεν ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 692 ἡ Πενθέκτη λεγομένη Σύνοδος.

ƒ

16. Ἀθηνογένους ἱερομάρτυρος ἐπισκόπου Πηδαχθόης. Ἡ σύναξις ἐν τῷ μαρτυρείῳ τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τῷ ὄντι ἐν τῷ Κυπαρισσίῳ [73].

Ἤθλησεν ἐπὶ Διοκλητιανοῦ.

Ναΐσκος ἐπ' ὀνόματι τοῦ μάρτυρος Ἀθηνογένους ὑπῆρχε κατὰ τὸν Θ΄ αἰῶνα, κείμενος ἔξω τῆς Ἐλεφαντίνης πύλης τῶν ἀνακτόρων, ἢ τοὐλάχιστον οὐ μακρὰν αὐτῆς [74]. Τῷ 1140 ἀναφέρεται μοναχὸς προσκαθήμενος ἐπὶ τῇ τοῦ ἁγίου Ἀθηνογένους μονῇ [75], πολὺ πιθανῶς ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει.

* * *

Τῇ κυριακῇ μετὰ τὰς 16. Μνήμην ἐπιτελοῦμεν τῶν ἁγίων ἑξακοσίων τριάκοντα πατέρων τῶν ἐν Χαλκηδόνι, τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς Δ΄ Συνόδου .... γίνεται δὲ ἡ τοιαύτη σύναξις ἐν τῇ ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ.

Ἡ διάταξις παρὰ τῷ Συναξαριστῇ τοῦ Μαργουνίου. Τὸ ἐν χρήσει Μηναῖον γράφει τὴν μνήμην τῇ 13 ἰουλίου· ὁ δὲ Νικόδημος ἀναφέρει μνήμην ἓξ Συνόδων, διότι ἀφῆρεσε τὴν τετάρτην, ὡς ἐν ὑποσημειώσει γράφει [76].

72. Ἴδε εἰς τὴν 2 αὐγούστου καὶ 14 νοεμβρίου.

73. Ὁ Λαυριωτικὸς Δ39 Συναξαριστὴς γράφει τὴν λέξιν εἰς τὴν 22 ἰουνίου *Κυπαρίσσῳ*.

74. Βίος Εὐθυμίου, ὑπὸ De Boor· σελ. 23.

75. Σύνταγμα ἱερῶν κανόνων· τόμ. Ε΄, σελ. 77.

76. «ἐγὼ, ἐπειδὴ ἐν τῷ προοιμίῳ τοῦ Συναξαριστοῦ

ℓ

17. Μαρίνης μάρτυρος. Ἡ σύναξις εἰς τὸν Ἅγιον Μηνᾶν.

Ἡ μνήμη τῆς συνάξεως παρὰ Νικοδήμῳ. Ὁ ναὸς οὐκ ἀκριβῶς ὁρίζεται.

Τὸ λείψανον τῆς ἁγίας Μαρίνης ἀφῃρέθη τῷ 1204 ἐκ τοῦ ναοῦ τοῦ Παντεπόπτου, ἐν ᾧ τέως ἀπεθησαυρίζετο [77].

ℓ

18. Αἰμιλιανοῦ μάρτυρος. Ἡ σύναξις ἐν τῷ μαρτυρείῳ αὐτοῦ ἐν τῇ Ῥάβδῳ.

Ἤθλησεν ἐπὶ Ἰουλιανοῦ τοῦ Παραβάτου ἐν Δοροστόλῳ (Τούλτσᾳ σήμερον).

Ναὸς ἐπ' ὀνόματι τοῦ μάρτυρος Αἰμιλιανοῦ ἠγείρετο πλησίον τῆς ἐπωνύμου αὐτῷ πύλης ἐπὶ τῶν πρὸς τὴν Προποντίδα τειχῶν, τῇ σήμερον Δαούτ-πασᾶ-καπί. Προϋπῆρχε δὲ τοῦ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος, βεβλαμμένος, πλησίον τοῦ ναοῦ τῆς Θεοτόκου τῆς Ῥάβδου κείμενος· ὁ Βασίλειος ἀνεκαίνισεν αὐτόν [78].

* * *

18. Τὰ ἐγκαίνια τοῦ ναοῦ τῆς Ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου ἐν τοῖς Καλλιστράτου.

Ἴδε εἰς τὴν 14 φεβρουαρίου.

* * *

18. Στεφάνου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως.

Ἐν τῷ Συναξαριστῇ τοῦ Νικοδήμου προστίθεται *τοῦ ἐξ Ἀμασείας*.

Ἐκόσμησε τὸν θρόνον ἀπὸ τοῦ αὐγούστου 925 ἕως 18 ἰουλίου 928 [79], μετατεθεὶς ἀπὸ τῆς μητροπόλεως Ἀμασείας.

* * *

18. Ἰωάννου μητροπολίτου Χαλκηδόνος.

Ἤκμασεν ἐν ἀρχαῖς τοῦ Θ' αἰῶνος ἐπὶ τῶν εἰκονομάχων «λαμπρὸν τὸν τῆς ὁμολογίας ἀ-

τούτου ὑπόσχομαι ἵνα ῥυθμίσω τὰ ἄτακτα, ἀφῄρεσα τὸ ἐνταῦθα συναξάριον τῆς Δ' οἰκουμενικῆς Συνόδου » κτλ.

77. Πασπάτη, Μελέται· σελ. 314.

78. Βυζαντίου, «Κωνσταντινούπολις»· Α', σ. 294-295. Theoph. Contin. σελ. 324.

79. Λέων γραμματικός· σελ. 318· παρὰ τοῖς συνεχίσασι τὸν Θεοφάνη, τῇ 15 ἰουλίου. Theoph. Contin. σελ. 417. Κεδρ. Β', σελ. 311.

πενεγκάμενος στέφανον» [80]. Ἀπεβίωσε πρὸ τοῦ Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου. Ἐπειδὴ δὲ Ἰωάννης Χαλκηδόνος ἀναφέρεται τῇ 29 ἰουλίου παρὰ τῷ Βασιλειανῷ, μᾶλλον, ὡς εἶπον καὶ ἄλλοτε, ὁ τῇ 18 ἰουλίου ἀναφερόμενός ἐστιν ὁ πατριάρχης Ἰωάννης Θ' ὁ Ἀγαπητός, ὁ τοῦ Χαλκηδόνος ἐπιλεγόμενος, κοσμήσας τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ἀπὸ τοῦ 1111-1134.

* * *

18. Θεοδοσίας ὁσιομάρτυρος. Ἡ σύναξις ἐν τῇ μονῇ τῶν Δεξιοκράτους, ὅπου καὶ τὸ λείψανον αὐτῆς [81].

καθ' ἑτέραν γραφήν

ἡ σύναξις ἐν τῇ ἁγίᾳ μονῇ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ τοῦ Εὐεργέτου [82].

τὸ 426 Εὐαγγέλιον προστίθησιν (ὡς καὶ ἐν τῷ τέλει τῶν προλεγομένων ἔδειξα παρατιθεὶς τῷ Βασιλειανῷ τὸ Μορσελλιανὸν ἑορτολόγιον μετὰ συμπληρώσεων) ὅτι ἡ ὁσία αὕτη Θεοδοσία ἤθλησεν ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Κοπρωνύμου· τάττει δὲ τὴν ἑορτὴν τῇ 18, καθὼς καὶ τὸ Βασιλειανὸν λεγόμενον, ὅπερ ἀναφέρει καὶ τῇ 29 μαΐου μάρτυρα Θεοδοσίαν, ἀθλήσασαν ἐν Τύρῳ. Παρὰ τῷ Βασιλειανῷ ἀσαφῶς φέρονται τὰ κατ' αὐτήν, ὡς ἐν τοῖς προλεγομένοις ἔγραψα, τὸν λόγον ποιούμενος περὶ συνάξεων. Κατὰ τὸν Νικόδημον, ἀναφέρεται ἀθλήσασα ἐπὶ Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου, ὡς ἔοικε, τῷ 730. Θαυμασίως ὅμως ἐξηγεῖ τὰς ἐν τῇ γνωστῇ βιογραφίᾳ αὐτῆς ἀσαφείας ἀνέκδοτος βιογραφία τῆς ὁσίας ἀναγινωσκομένη ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμὸν 109 μεμβρανίνῳ χειρογράφῳ τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει μονῆς Κουτλουμουσίου, γραφέντι κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα, ἀρχομένη μὲν « Εἰ καὶ πολλῶν ἀφορμὴ πρὸς κακίαν ἐδείχθη Κοπρώνυμος καὶ τῶν ἀτελευτήτων κολάσεων πρόξενος», τελευτῶσα δὲ «ἧς καὶ ἡμεῖς τῆς χάριτος ἀπολαύσαιμεν, δοξάζοντες ταύτην τὴν θεοδόξαστον καὶ τὸν αὐτὴν δοξάσαντα Κύριον· ᾧ πρέπει» κτλ.

Ἐκ τῆς βιογραφίας ταύτης, ἐκτεινομένης ἀπὸ φύλλου 43α1-51β2, μεταγράφω τὰ κυριώτερα μέρη: (4461): «Τοσοῦτον ἡ ἐν γυναιξὶν ὁσιωτάτη Θεοδοσία τῶν κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας ἀσκητριῶν ὑπερλάμπουσα· κοινὸς γὰρ

80. Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου μικρὰ Κατηχήσεις· ἔκδοσις Ἐμμ. Auvray· ἐν Παρισίοις, 1891, σελ. 80 καὶ 641.

81. τοῦτο παρὰ Νικοδήμῳ.

82. Migne· τόμ. PM', στ. 889.

ἀγὼν ἀρετῆς πᾶσιν ὑπῆρχε τὸ κατὰ νοῦν καὶ γλῶσσαν τὰ Θεοδοσίας φέρειν σεμνολογήματα· πάντες γὰρ ἦσαν ἁπλῶς θαυμάζοντες βίον ἐκείνης τὸν ἀκριβῆ καὶ τοῖς πολλοῖς ἀπαράμιλλον». Ἀφηγούμενος δ' ὁ βιογράφος τὴν χειροτονίαν Ἀναστασίου τοῦ πατριάρχου καὶ τὴν γνωστὴν ἀποστολὴν τοῦ σπαθαρίου, ὃν κατέρριψαν εὐσεβεῖς γυναῖκες, συνεχίζει τὸν λόγον οὕτως (4662)· «Ἦν καὶ ἡ μακαρία αὕτη Θεοδοσία πρωταιτία τοῦ πράγματος· τοῦτο δὲ ποιήσασαι, αἱ μὲν ἅγιαι πρὸς τὴν ἰδίαν ἑκάστη μονὴν ἐπανήρχοντο· εἷς δέ τις τῶν θεομάχων, ὁρῶν ταῦτα, καὶ τὰς ἁγίας ἐπιστάμενος ἑκάστην ὅπου καὶ μένουσιν, ᾠήθη προσαγγεῖλαι ταῦτα τῷ βασιλεῖ· πληρώσας δὲ τὴν βουλὴν ἐκείνην, ὁ βασιλεὺς προστάττει συναγαγεῖν ἐκείνας τῷ βήματι τῷ ἰδίῳ· τούτου δὲ γενομένου, τὴν διὰ τοῦ ξίφους ἅπασαι τιμωρίαν ἐδέξαντο· ἀλλὰ καὶ πάντες χριστιανοὶ φανερῶς καθ' ἡμέραν ἐβιάζοντο, μὴ προσκυνεῖν τὰς ἁγίας εἰκόνας· μὴ πει(47α1)θόμενοι δὲ, πυρὸς οἱ μὲν καὶ παντοίων βασάνων, οἱ δὲ μαχαίρας ἔργον ἐγένοντο. Ὡς δὲ πάντων εἰσεληλύθει τὰς ἀκοὰς ἡ . . . . . παράνομος ἐργασία καὶ μέχρις αὐτῆς τῆς ὁσίας μητρὸς ἡμῶν Θεοδοσίας εἰσῆλθε τὰ ὦτα . . . . ἐν τῷ γονικῷ αὐτῆς μοναστηρίῳ, τῷ πλησίον τοῦ Σκοτεινοῦ Φρέατος καὶ τῆς λεγομένης Ἀσπάρου στέρνης*· ἐν ᾧ κατέμενεν ἡ ἁγία, καὶ τὴν ἡσυχίαν καὶ ἄσκησιν αὐτῆς ἅπασαν διετέλει** . . . λύουσα δεσμοὺς πενίας τοῖς πέννησιν· ὀρφανῶν ὑπερασπιζομένη· χηρῶν προϊσταμένη. . . . . μικροῦ δὲ χρόνου παρωχηκότος, εἴς τινων εἰσῆλθεν ὦτα τὰ κατὰ τὴν ἁγίαν λεγόμενα· κατασκόπων δὲ δίκην γενομένων ἐν τῇ μονῇ . . . . . (47α2) τὰς δὲ περὶ ἐκείνην ψυχὰς λαμπούσας ῥωτεινότερον τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων καὶ τηλαυγέστερον. . . . . (4762) ἦλθον πρὸς τὴν μονὴν τὴν λεγομένην τοῦ Σκοτεινοῦ Φρέατος καὶ τῆς προρρηθείσης Ἀσπάρου στέρνης, ἔνθα κατέμενεν ἡ ἁγία». Ὁ βιογράφος εἶτα, διάλογόν τινα μεταξὺ Κωνσταντίνου Ε' καὶ Θεοδοσίας ἐκτιθείς, γράφει ὅτι, τῆς ὁσίας ἀπαχθείσης, ἱππεύσας ἐπορεύθη κατόπιν αὐτῆς, καὶ (5062) «φθάνει τὴν ἁγίαν ἐν τόπῳ Λεωμακέλλῳ λεγομένῳ»· ὁ δὲ δήμιος «κέρας που προβάτου θεωρήσας κελεύει ταύτης σφαγῆναι τῷ κέρατι· (51α1) ἀκοντίζει τοῦτο κατὰ τὸ μεσαίτατον τοῦ τῆς ἁγίας λαιμοῦ· καὶ οὕτως ἐν εἰρήνῃ πρὸς Κύριον ἐξεδήμησε . . . . τὸ δὲ ἅγιον σῶμα κατελείφθη ἐν τῷ προρρηθέντι τοῦ Λεωμακέλλου τόπῳ, πλησίον τοῦ περιωνύμου ναοῦ τοῦ παμμάκαρος Ἀκακίου καὶ τοῦ Ἑπτασκάλου. Ἐλθόντων δὲ τῶν χριστιανῶν.... τὸ ἅγιον σῶμα ἔγγιστά που τῶν Δεξιοκράτους κατέθεντο, φιλοθέων ὑπ' ἀνθρώπων ἁγιοπρεπῶς τιμώμενόν τε καὶ προσκυνούμενον».

Ἐκ τοῦ πολυτιμήτου ἱστορικοῦ τούτου μνημείου μανθάνομεν ὅτι, ἀπὸ τῆς τοῦ σπαθαρίου καταρρίψεως ἐν τῇ Χαλκῇ παρῆλθον δέκα ἔτη, καθ' ἃ διέμενεν ἐν τῇ μονῇ αὐτῆς ἡ Θεοδοσία ἀσκουμένη· ὅτι ἤθλησεν ἐπὶ Κοπρωνύμου, ἐν τῷ Λεωμακέλλῳ· ὅτι ὁ τόπος οὗτος ἔκειτο πλησίον τοῦ Ἁγίου Ἀκακίου καὶ τοῦ Ἑπτασκάλου· καὶ ὅτι ἡ γονικὴ μονὴ τῆς ὁσιομάρτυρος εὑρίσκετο κατὰ τὸ Σαλματομβρούκ τῆς σήμερον, πλησίον τῆς τοποθεσίας Σκοτεινοῦ Φρέατος. Ταῦτα γινώσκονται τὸ πρῶτον νῦν. Καὶ κατὰ πόσον μὲν τὸ κείμενον δύναται φωτίσαι τὰ μὴ γινωσκόμενα τῆς βυζαντινῆς τοπογραφίας, οἱ εἰδήμονες ἐροῦσιν· ἀλλ' αὐτοὶ βλέπουσιν ὅτι ὁ παρὰ τῷ ἰατρῷ Mordtmann Ἅγιος Ἀκάκιος, ὁ παρὰ τῷ σήμερον ἀρμενιακῷ πατριαρχείῳ τοῦ Κοντοσκαλίου τοποθετούμενος, ἀπέχει πως τῆς πύλης τοῦ Κοντοσκαλίου = Ἑπτασκάλου (Κούμκαπι), καθὼς ἀπέχει καὶ τοῦ Λεωμακέλλου, τοποθετουμένου ἐν τῷ σήμερον Ἀτ-μειδάν. Ἀνάγκη ἵνα προβαίνωμεν μᾶλλον ἐσκεμμένως.

Τῷ 1892 ἐν τοῖς «Ἐγγράφοις Λίθοις καὶ Κεραμίοις» διετύπωσά τινας σκέψεις περὶ τοῦ ναοῦ τῆς ὁσίας Θεοδοσίας, ἐν ᾧ ἡ σύναξις ἐπὶ τῇ μνήμῃ αὐτῆς ἐτελεῖτο· ὅ,τι δ' εἶπον ἐκεῖ τότε, βλέπω νῦν ἐπιβεβαιούμενον ἔν τινι μέτρῳ· δῆλον οὖν ὅτι ἡ μονὴ τῶν Δεξιοκράτους οὐκ ἐστι τὸ Γκιοὺλ-δζαμὶ τῆς σήμερον, ὅτι δέον ἵνα ζητηθῇ κατὰ τὸ σήμερον Εἰβὰν-σεράϊ ἢ ἐκεῖ που, καὶ ὅτι, τεθέντος ὅτι κατὰ τοὺς ἰσχάτους τῶν βυζαντινῶν χρόνους ἐτελεῖτο σύναξις ἐν τῷ σήμερον Γκιοὺλ-δζαμὶ, κατὰ τὸ Ἁγιᾶ-καπὶ, ἡ σύναξις ἀφ' ἑτέρου ναοῦ μετετέθη εἰς τὸν τελευταῖον· ὥστε ἀδύνατον ἵνα ὁρισθῇ τὸ τέμενος τοῦτο ὡς μαρτύριον τῆς ὑπάρξεως ἀρχαίου ναοῦ τῆς ὁσίας Θεοδοσίας ἐν Ἁγιᾶ-καπὶ, ὡς δῆθεν μονῆ Δεξιοκράτους. Ἔρευναι νεώτεραι ἔπεισάν με ὅτι τὰ παρὰ τῷ πολυμαθεστάτῳ φίλῳ A. Mordtmann εἰσί πως βεβιασμένα.

Ἡ ἀνέκδοτος βιογραφία τῆς ὁσίας Θεοδοσίας εἰσάγει στάδια βιοτῆς καὶ ἀθλήσεως οὐ

---

* *στέρνης ἁπλῶς, οὐχὶ γγιστέρνης, ὡς ἕτερα χειρόγραφα γράφουσι.*

** *δὴ ἐτέλει πιθανῶς.*

πλησίον τοῦ Ἁγιᾶ-καπὶ κείμενα· ἀλλὰ παρὰ τῇ Πέτρᾳ, καὶ οὐχὶ παρὰ τῷ Πετρίῳ. Κωνσταντῖνος δὲ ὁ Ἀκροπολίτης, ὁ κατὰ τὰ τέλη τῆς ΙΓ' ἑκατονταετηρίδος Ἐγκώμιον εἰς τὴν ὁσιομάρτυρα Θεοδοσίαν γράψας, ἀναφέρει θαῦμά τι γενόμενον ὑπὸ τῆς ὁσίας εἰς τὸν γαμβρὸν αὐτοῦ, κρισίμως νοσήσαντα, οὗ τὴν νόσον ἔμαθεν, ὡς φαίνεται, μόλις ἐξελθὼν τῆς οἰκίας· καὶ ἡ μὲν οἰκία τῶν Ἀκροπολιτῶν αὕτη ἔκειτο ἐν Γυρολίμνῃ, δῆλά γε δὴ κατὰ τὴν τοποθεσίαν Τσικούρ, ὀλίγον ἀνωτέρω τῶν Βλαχερνῶν καὶ μικρῷ πρὶν τῆς Καλλιγαρίας πύλης (Ἐγρὶ-καπί)· ἀλλ' αὐτὸς ὁ Ἀκροπολίτης μάρτυς ἐστὶν ὅτι πλησίον τοῦ ναοῦ, ἐν ᾧ τὸ λείψανον ἀπέκειτο τῆς Θεοδοσίας, εἶχε τὴν οἴκησιν· « ὧν ἐν γειτόνων τῇ σορῷ »[83]. Περὶ δὲ τοῦ ἐν Ἁγιᾷ-καπὶ ναοῦ τῆς ὁσίας Θεοδοσίας στερούμεθα μαρτυριῶν ἐπαρκῶν καὶ βασίμων· ἀρχαιοτέραν μαρτυρίαν ἔχομεν παρὰ Παχυμέρει, ἀκμάσαντι περὶ τὰ μέσα τῆς ΙΔ' ἑκατονταετηρίδος, γράφοντι δὲ περί τινος θαύματος γενομένου τῷ 1306 εἴς τινα κωφάλαλον, ἀνακτησάμενον ἀκοήν τε καὶ λαλιάν, οὗ ἕνεκεν ἤρξαντο πανδήμως οἱ βυζαντινοὶ ἵνα πανηγυρίζωσι τὴν μνήμην τῆς Θεοδοσίας, ὅτε δὲ πρῶτον ἐγένετο «πάννυχος παννυχίς», μηδ' αὐτοῦ τοῦ βασιλέως ἐκεῖθεν λείποντος· « μᾶλλον μὲν οὖν καὶ ἐπὶ πλέον οὗτος τὸ σέβας τῇ θαυματουργῷ φιλοτιμεῖσθαι θέλων, τοῖς μὲν ἄλλοις ἐφῆκε βαδίζειν ὡς βούλοιντο, αὐτὸς δὲ συνάμα συγκλήτῳ πάσῃ καὶ πατριάρχῃ ἀκρόνυχος πεζῇ βαδίζων πρὸς τὸν ναὸν τῇ μάρτυρι παραγίνεται »[84]. Οὐδὲν ὅμως σαφὲς συνάγομεν ἐκ τούτων περὶ τοποθεσίας παλαιοῦ ναοῦ ἀνατεθειμένου εἰς τὴν ὁσιομάρτυρα Θεοδοσίαν· ἄλλως δὲ δέον ἐπιστῆσαι προσοχὴν εἰς τὰ γραφόμενα τοῦ Παχυμέρους, ὅστις οὐδαμῶς ὑποδείκνυσι, παρ' ἔμοιγε κριτῇ, ναὸν ὑπάρχοντα τῷ 1306 ἐπ' ὀνόματι τῆς ἁγίας Θεοδοσίας, διότι γράφει ὅτι παραγίνεται οὐχὶ *πρὸς τὸν ναὸν* **τῆς** *μάρτυρος*, ἀλλὰ *πρὸς τὸν ναὸν* **τῇ** *μάρτυρι*, ἤτοι πρὸς τὸν ναόν, ἐν ᾧ ἡ μάρτυς: δῆλά γε δή, πρὸς τὸν ναόν, ἐν ᾧ τὸ λείψανον τῆς μάρτυρος· οὐδαμῶς ὑποδεικνύεται διὰ τούτων τῶν τοῦ Παχυμέρους ὅτι ναὸς τῆς ἁγίας ταύτης Θεοδοσίας ἔκειτο ἔνδον τοῦ γνωστοῦ ἡμῖν Ἁγιᾷ-καπὶ τῷ 1306, καὶ λοιπὸν ἀπομένει δῆθεν ὁδηγὸς ἡμῖν, ἀλλ' ὁδηγὸς ἀμβλυωπῶν, ὁ Φραντζῆς, εἰς ὃν ὁ κ. A. Mordtmann παραπέμπει· « ὁ δὲ μέγας δοὺξ ἵνα φυλάττῃ ἐν τοῖς μέρεσι τοῦ Πετρίου καὶ ἕως τῆς πύλης τῆς ἁγίας Θεοδοσίας »[85]. ὥστε ἀνάγκη ἵνα εἴπωμεν ὅτι ἡ μαρτυρία ἐστὶ τῶν τελευταίων βυζαντινῶν χρόνων, ἢ μᾶλλον ἡμερῶν, ἄγκυραν δὲ σωτηρίας ἔχομεν τὸν Γύλλιον, ὅστις περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙϚ' αἰῶνος γράφει ξηρῶς ταῦτα· « A porta Jubalica ad portam vulgo apellatam Agiam, a vicina æde divæ Theodosiæ trecenti sexaginta passus »[86]. Φρονῶ ὅτι ναὸς ἐπ' ὀνόματι τῆς ἁγίας Θεοδοσίας οὐδέποτε ἠγέρθη διότι, κατὰ τας ἀρχαίας μαρτυρίας, ἡ σύναξις ἐπὶ τῇ ἑορτῇ ταύτῃ ἐτελεῖτο εἰς ξένην μονήν, ἢ εἰς τὴν τοῦ Εὐεργέτου, ἢ εἰς τὴν τοῦ Δεξιοκράτους· διότι εἴπερ ὑπῆρχε ναὸς ἴδιος τῆς ἁγίας Θεοδοσίας, ἔδει ἵνα σημειώσῃ τοῦτο ὁ τὸν κατάλογον τῶν συνάξεων γράψας, ὁ Μαυρίκιος, ὡς λέγομεν. Ἀλλ' ἡ σύναξις ἐτελεῖτο ἐν τῇ μονῇ τῶν Δεξιοκράτους, ἀπέδειξα δ' ἄλλοτε ὅτι τὰ Δεξιοκράτους ἔκειντο πιθανῶς ἐκεῖθεν τῆς σημερινῆς πύλης Ἐϐὰν-σεράγι πρὸς τὸ Τερτερδάρ. ἢ ὑπερθεν τούτων, καὶ ὅτι ἡ μονὴ, ἐν ᾗ τὸ λείψανον, ἔκειτο ἔνδον τῶν τειχῶν, ὑπερθεν ἢ περιξ τῶν Βλαχερνῶν, διότι — ἀναγκαζόμεθα ἵνα συνάψωμεν μετὰ τῶν παραδοξογράφων δάνειον γνώσεων, καὶ τοῦ φίλου Mordtmann συνεχῶς εἰς αὐτοὺς ἐπὶ δανείῳ προστρέχοντος — οἱ παράδοξοι αὐτοὶ ἄνθρωποι γράφουσιν ὅτι « τὰ Δεξιοκράτους, οἶκος ἦν Δεξιοκράτους πατρικίου, ἐν τοῖς χρόνοις Θεοδοσίου τοῦ μικροῦ» — προτιμῶ ἵνα ὀνομάσω ταῦτα ἀπὸ Δεξιοκράτους τοῦ τῷ 502-503 ὑπάτου τῆς Νέας Ῥώμης[87] — « ἐν ᾧ καὶ Μαυρίκιος γηροκομεῖον ἀνήγειρε σὺν τοῖς ἐμβόλοις »[88], καὶ γνωστόν ἐστιν ὅτι τοὺς ἐμβόλους τούτους ὁ Μαυρίκιος ἔκτισε πλησίον τῶν Βλαχερνῶν[89] ἐπὶ τῇ σημερινῇ πύλῃ Ἐϐὰν-σεράγι· ἐὰν δὲ βλέπω τὸν ἰατρὸν Mordtmann παραπέμποντα ἡμᾶς εἰς τὸν μυθογράφον Ἀντώνιον, λέγοντα ὅτι οὐ μακρὰν τῆς Ἁγίας Θεοδοσίας ἔρχεται ὁ Ἅγιος Ἡσαίας ὁ προφήτης καὶ κατόπιν ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου Λαυρεντίου[90], ζητῶ συγ-

83. Κωνσταντίνου Ἀκροπολίτου Ἐγκώμιον εἰς Θεοδοσίαν· Migne· PM', 928 καὶ 929.

84. Παχυμέρης· τόμ. Β', σελ. 452-455.

85. Φραντζῆς· σελ. 254.

86. Gyllii, De Bosporo Thracico· παρὰ Banduri, Imp. Orient. ἔκδ. 1729, σελ. 230 β.

87. Πασχάλ. Χρον. σελ. 609.

88. Banduri, Imp. Or. σελ. 30 καὶ 485.

89. Λίθοι καὶ Κεράμια· σελ. ρκ'.

90. Mordtmann, Esquisse· σελ. 42, § 70.

γνώμην ἐὰν πιστεύσω τὸν ἱστοριογράφον Προκόπιον ἀξιοπιστότερον τῶν τε μυθολόγων καὶ τῶν παραδοξογράφων· ὁ Προκόπιος λέγει ῥητῶς[91] «τὰ μὲν οὖν τοῦ κόλπου τοῦ δε (τοῦ Κερατίου δῆλα δὴ) τοιαῦτά ἐστι . . . . τό τε γὰρ ἐν ἀριστερᾷ τοῦ κόλπου Λαυρεντίου ἁγίου μαρτύριον ἀφεγγές τε τὰ πρότερα ὂν καὶ σκότους ἀτεχνῶς ἔμπλεον μεθαρμοσάμενος εἰς τὸν νῦν φαινόμενον ἀνέθηκε τρόπον· καὶ *αὐτοῦ ἐπίπροσθεν* τὸν τῆς Θεοτόκου νεὼν ἐν χώρῳ καλουμένῳ Βλαχέρναις δεδημιούργηκε» κτλ. Περιττὸν ὅμως ὑπομνῆσαι τῷ πολυμαθεστάτῳ ἰατρῷ ὅτι αἱ Βλαχέρναι εἰσὶ πολὺ μακρὰν τοῦ Ἀγιᾶ-καπί.

Συμπεραίνω ὅτι ἡ σύναξις εἰσαχθεῖσα τὸ πρῶτον ἐν τῇ μονῇ τοῦ Δεξιοκράτους, μετετέθη κατόπιν εἰς τὴν μονὴν τοῦ Εὐεργέτου, καὶ κατὰ τὸν τελευταῖον αἰῶνα εἰς Ἀγιᾶ-καπί, ὅπου, τοῦ λειψάνου ἀποθησαυρισθέντος εἰς ξένον ναόν, ὁ λαὸς εἰς αὐτὸν ἐξ ἀμαθείας ἀπέδωκε τὸ ὄνομα ἁγίας Θεοδοσίας.

Ὁ ναὸς οὗτος, τὸ σήμερον Γκιοὺλ-τζαμί, φαίνεται ἐκ τῶν θεμελίων αὐτοῦ παλαιοτάτην ἔχων τὴν ἵδρυσιν. Βεβαίως ἄγνωστον εἰς τίνος ἁγίου τὸ ὄνομα ἐσεμνύνετο. Ἐπιγραφή τις ὅμως, ἀνακαλυφθεῖσα μὲν πρὸ πολλῶν ἐτῶν παρὰ τὸν ναόν, ἄλλοτε δὲ σῳζομένη ἐν τῇ αὐλῇ τῆς ξυλίνης οἰκοδομῆς τοῦ παρθεναγωγείου τῆς συνοικίας Τζιβαλίου, ῥωτὸς ἀμυδρὰν ἐπιχέει μοι ἀκτῖνα· τὴν ἐπιγραφὴν εἶδον τῷ 1881, καθ' ὑπόδειξιν τοῦ γηραιοῦ διδασκάλου Σάββα Ἰωαννίδου, καὶ ταύτην μετέγραψα, συνίστορα ἔχων τὸν φίλον Ν. Β. Χρυσανθίδην τότε γενικὸν γραμματέα τῆς Μεσαιωνολογικῆς Ἑταιρίας· καὶ ἡ μὲν ἐπιγραφή, ἐπιτύμβιος μὲν οὖσα, Γόρδινον δὲ τόπον ἀναφέρουσα, ἔστιν αὕτη:

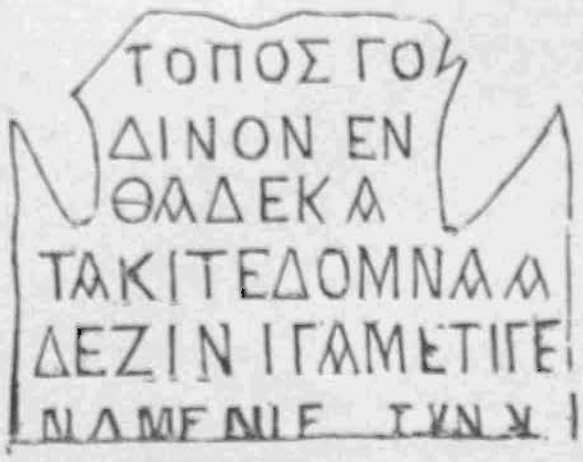

91. Προκοπίου, Περὶ κτισμάτων· σελ. 193. Ὁ Προκόπιος εἰσέρχεται εἰς τὸν Κεράτιον, περιγράφει τὰ ἀριστερᾷ τῷ εἰσιόντι κείμενα, μεταβαίνει ἀπέναντι, εἰς Γαλατᾶν, καὶ ἐκεῖθεν περιγράφει τὰ κατὰ τὸν Ἀνάπλουν· τὰ γραφόμενα δ' αὐτοῦ, σαφῆ ὄντα, οὐδεμίαν ἐπιτρέπουσι παρερμηνείαν.

92. Στουδίτου ἐπιστολαί· Migne, γθ', στ. 1345.

93. Esquisse topogr. σελ. 77β.

94. Labbei, Πρακτικὰ Συνόδων· τόμ. Δ', στ. 1024. Θεοφ. Α', σελ. 205 καὶ 219. Τὰ περὶ Δίου γράφονται κατὰ τὸ Μηνολόγιον καὶ τοὺς Συναξαριστάς.

ὄνομα δὲ τοιοῦτον ἦν γνωστὸν τοῖς βυζαντινοῖς ἐν ἀρχαῖς τοῦ Θ' αἰῶνος. Θεοδώρου Στουδίτου ἐπιστολὴν γινώσκομεν πεμπομένην *τῇ ἡγουμένῃ τῶν Γόρδινα*[92].

Λέγω ὅτι ὁ ἀρχαιότατος οὗτος βυζαντινὸς ναός, ὁ κοινῶς σήμερον λεγόμενος Ῥόδον Ἀμάραντον, ἦν ὁ ναὸς τῆς μονῆς τῶν Γόρδινα, ἢ Γόρδινον, ὑπάρχων ἐπὶ τῶν εἰκονομάχων.

19. Δίου τοῦ ὁσίου.

Μονάζων ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς Συρίας ἐπὶ Θεοδοσίου Α', ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἔκτισε μονὴν δαπάναις τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδοσίου, τοῦ μικροῦ, ὡς εἰκάζω. Ὁ πατριάρχης Ἀττικὸς (406-425) ἐχειροτόνησεν αὐτὸν ἱερέα. Ἀπέθανεν ἴσως μεταξὺ τῶν 425-430. Ἐκτενὴς αὐτοῦ βιογραφία φέρεται ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμὸν 145 χαρτίνῳ χειρογράφῳ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει μονῆς Διονυσίου, ἀλλ' οὐδὲν πλέον τῶν παρὰ Συναξαρισταῖς καὶ τῷ Μηνολογίῳ λέγει. Οὔτε περὶ τῆς τοποθεσίας, ἐν ᾗ ἤγειρε τὴν μονὴν αὐτοῦ γράφει τι σαφές· ὥστε μένουσιν ἡμῖν ὁδηγοὶ οἱ παραδοξογράφοι, καθ' οὓς φαίνεται γειτων τῆς μονῆς τῆς Εἰκασίας ἡ μονὴ τοῦ Δίου, κειμένη ἐν Ὑψωμαθείοις, καὶ κατὰ τὸν ἰατρὸν Mordtmann, ὅπου σήμερον τὸ τέμενος Ἐτ-γεμέζ[93]. τοῦτο δ' ὡς εἰκασία βεβαίως λέγεται, οὐδεμιᾶς ὑπαρχούσης ἀποδείξεως.

Ἡ μονὴ τοῦ Δίου, μέγιστον ἔχουσα ναόν, κατὰ τὸ Μηνολόγιον, ἀναφέρεται τὸ πρῶτον μὲν ἐν πρακτικῷ συνοδικῷ μικρῷ πρὸ τοῦ 451, ὑπὸ δὲ τῶν ἱστοριογράφων τῷ 488 ὡς μία τῶν ἐπισημοτέρων ἐν Κωνσταντινουπόλει μονῶν· τότε τοῦ πάπα Ῥώμης Φήλικος ὁ πρέσβυς, ὁ τὴν καθαίρεσιν Ἀκακίου τοῦ πατριάρχου κομίζων, τοὺς ἐν Ἀβύδῳ διαδρὰς φρουροὺς, ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, εἰς τὴν μονὴν ταύτην, ἧς οἱ μοναχοὶ κατὰ τὴν προσεχῆ κυριακὴν ἐπέδωκαν εἰς τὸν Ἀκάκιον ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ βήματος τὴν ἐπιστολήν· ἀλλ' οἱ περὶ τὸν Ἀκάκιον «ἀνείλόν τινας τῶν ἐπιδεδωκότων μοναχῶν, ἄλλους δὲ καθεῖρξαν»[94]. Τὴν μονὴν

ταύτην τῷ 768 μετέβαλεν ὁ Κοπρώνυμος εἰς στρατῶνα [95]. Ἡ μονὴ τοῦ Δίου συγχέεται τῇ τοῦ Στουδίου· «τοῦ ἡγουμένου τῆς μονῆς τοῦ Στουδίου τελευτήσαντος, ἀπῆλθε Τιμόθεος ὁ ἐπίσκοπος εἰς τὸ μοναστήριον προβαλέσθαι ἐπίσκοπον· ὁ δὲ μέλλων χειροτονεῖσθαι εἶπεν αὐτῷ· ὡς οὐκ ἀνέχεται δέξασθαι χειροτονίαν ὑπ' ἀνδρὸς τὴν ἐν Χαλκηδόνι Σύνοδον ἀναθεματίζοντος» κτλ., ἔνθα ὁ Θεοφάνης οὐχὶ μονῆς *Στουδίου*, ἀλλὰ μονῆς *τοῦ Δίου* γράφει [96].

Ἐξ ἐπιγράμματος δὲ Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου εἰς τὸν ἅγιον Δῖον, τούτου

> Ταῖς λαμπρότησι τῶν θεαυγῶν σου τρόπων
> ἐκ τῆς Ἑφας φαιδρὸς ἀστὴρ ἐκθέεις
> καὶ φωτίσας ἄριστα τὴν Βυζαντίδα
> πρῶτος μοναστῶν ποιμνιαρχεῖς ἀξίως [97]

ἄγομαι ἵνα πιστεύσω ὅτι πρῶτος ἐν Κωνσταντινουπόλει μονὴν ἀνδρείαν ὁ ὅσιος Δῖος συνέστησεν.

§

20. Ἡ εἰς οὐρανοὺς πυρφόρος ἀνάβασις Ἡλιοὺ τοῦ προφήτου.

Κατὰ δὲ τὸ 426 Εὐαγγέλιον

Τῶν ἁγίων προφητῶν Ἡλιοὺ καὶ Ἐλισσαίου·

καὶ κατ' ἀρχαιότερον

Τῶν ἁγίων προφητῶν Ἡλιοὺ, Μωϋσέως καὶ Ἀαρών [98].

Ἡ μηλωτὴ τοῦ προφήτου Ἡλιοὺ ἐσῴζετο μέχρι τοῦ ΙΑ' αἰῶνος εἰς τὸν ναὸν αὐτοῦ ἐν τῷ παλατίῳ, ὅπου προέλευσις ἐγίνετο τῇ 20 ἰουλίου· ὁ ἑσπερινὸς τῆς ἑορτῆς ἐψάλλετο ἐν τῷ ναῷ τῆς Θεοτόκου τοῦ Φάρου, ἐν ᾧ ἡ λιτὴ ἀρχομένη συνεπληροῦτο εἰς τὴν Νέαν Ἐκκλησίαν, ὅπου ἐγίνετο ἡ λειτουργία [99].

Ναοὶ ἐπ' ὀνόματι τοῦ προφήτου Ἡλιοὺ ἀναφέρονται 1) ὁ ἐν τῷ Πετρίῳ, πρὸ τοῦ Θ' αἰῶνος ὑπάρχων, καὶ, ὡς φαίνεται, μικρὸς διότι λέγεται πιεζόμενος τῇ συνοχῇ γειτονευουσῶν ἰδιωτικῶν οἰκιῶν· ἐπεσκεύασεν αὐτὸν ὁ Μακεδὼν Βασίλειος· 2) ὁ ἐν τῷ παλατίῳ, εὐκτήριον ὢν τῆς Νέας Ἐκκλησίας, ὅπερ ἔκειτο κατὰ τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῶν ἀνακτόρων, τὴν ὀροφὴν ἔχον ἐξειργασμένην ἐκ χρυσοῦ καὶ ψηφίδων, αἵτινες ὑπὸ τῆς ὑγρασίας διαφθαρεῖσαι μόλις ἐσῴζοντο κατὰ τὰ μέσα τοῦ Ι' αἰῶνος [100]· 3) ὁ ἐν τῷ παλατίῳ τῶν Πηγῶν, οἰκοδομηθεὶς καὶ αὐτὸς ὑπὸ τοῦ Μακεδόνος [101]·—4) ὁ ἐν τῷ παλατίῳ τῶν Ἱερείας (Φενὲρ-μπαγτσὲ) κτισθεὶς καὶ οὗτος ὑπ' αὐτοῦ [102]

> . . . . . Ἡλίᾳ τῷ Θεσβίτῃ,
> ὃν ἐξόχως ἦν καὶ τιμῶν καὶ σεμνύνων
> πομπαῖς, ἑορταῖς δαψιλαῖς ταῖς δι' ἔτους [103].

5) ὁ ἐπὶ τοῦ ὄρους τῆς Χρυσοπόλεως=Ὄρους Ἡλιοὺ, ἔχων παρ' αὐτῷ μονὴν τῷ 956 σῳζομένην, διότι μοναχὸς αὐτῆς ἦν ὁ τότε ἐκλεγεὶς πατριάρχης Πολύευκτος [104]· 6) ὁ ἐν τῇ μονῇ τοῦ Βαθέως Ῥύακος, κτισθεὶς ἐπὶ Νικηφόρου τοῦ Φωκᾶ (963-969) ὑπὸ Ἰγνατίου δευτέρου ἡγουμένου τῆς μονῆς ταύτης, ἥτις ἀναφέρεται τιμωμένη ἐπ' ὀνόματι τοῦ Σωτῆρος, διάφορος, ὡς ἔοικεν, οὖσα τῆς τοῦ ἁγίου Θεοδώρου· τὸ δὲ φερόμενον ἐν τῷ Συναξαριστῇ ὅτι ἐτιμᾶτο ἐπ' ὀνόματι τοῦ προφήτου Ἡλιού ἐστιν ἐσφαλμένον, διότι ἐν βιογραφίᾳ μὲν Ἰγνατίου [105] γράφονται σαφῶς τὰ περὶ τούτου, τὸ δὲ παρὰ Μαργουνίῳ Συναξάριον ἀναφέρει τῇ 18 ἰανουαρίου «ἐγκαίνια τοῦ προφήτου Ἡλιοὺ τῆς μονῆς τοῦ Βαθέος Ῥύακος», ἤτοι ναοῦ ἀνήκοντος τῇ μονῇ καὶ κειμένου παρ' αὐτὴν ἢ ἐν αὐτῇ.

* * *

20. Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ τελοῦνται τὰ ἐγκαίνια τοῦ ναοῦ τῆς εὐαγεστάτης μονῆς τοῦ Στουδίου τοῦ τιμίου Προδρόμου [106].

§

21. Φωκᾶ τοῦ νέου. Ἡ σύναξις ἐν τῷ ἁγιωτάτῳ αὐτοῦ μαρτυρείῳ, τῷ ὄντι ἔνδον τοῦ ἁγίου ναοῦ τοῦ πανευφήμου ἀποστόλου καὶ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, πλησίον τῆς μεγάλης ἐκκλησίας [107].

---

95. Θεοφ. Α', σελ. 685.

96. Θεοδ. Ἀναγν. Ἐκκλησ. Ἱστορ. Β', 33· ὁ δὲ ἐπίσκοπος Τιμόθεός ἐστιν ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως (511-518)· ἄπορον δέ μοί ἐστιν εἴπερ ἐγράφη κατὰ λάθος περὶ τῆς τοῦ Στουδίου μονῆς ἡ λέξις ἐπίσκοπος, ἢ βαθμὸν εἶχεν ἐπισκόπου ὁ τῆς μονῆς Στουδίου (ἢ τοῦ Δίου) ἡγούμενος.

97. Στουδίτου τὰ εὑρισκόμενα· Migne, γθ', 1801.

98. Morcelli, Kalendar. Β', σελ. 169. Παρ' ἡμῖν ἡ μνήμη Ἀαρὼν τῇ κυριακῇ τῶν ἁγίων Προπατόρων.

99. Πορφυρογ. Ἔκθ. σελ. 117, 776 καὶ 777.

100. Theoph. Contin. σελ. 325, 329-330.

101. αὐτόθι· σελ. 337.

102. ἐν τῇ αὐτῇ σελίδι τοῦ αὐτοῦ τόμου.

103. Ἐφραίμιος· στίχ. 2581-83.

104. Ἱεροσολ. Βιβλιοθ. τόμ. Α', σελ. 92.

105. Ἴδε εἰς τὴν 27 σεπτεμβρίου.

106. ἡ μνήμη τῶν ἐγκαινίων παρὰ Νικοδήμῳ.

107. ἡ μνήμη παρὰ τῷ Λαυριωτικῷ Δ39 Συναξαριστῇ. Βλ. καὶ εἰς τὴν 22 σεπτεμβρίου καὶ περὶ ἑτέρου Φωκᾶ.

* * *

21. Ἡ σύναξις τοῦ Ἁγίου μάρτυρος Ἀκακίου ἐν τῷ Ἑπτασκάλῳ.

Ἀναφέρεται παρὰ Νικοδήμῳ καὶ φρονῶ ὅτι ἐτελεῖτο πρὸς ἀνάμνησιν τῶν ἐγκαινίων, ἢ θαύματός τινος ἐν τῷ ναῷ γενομένου. Τοῦτ' αὐτὸ λέγω καὶ περὶ τῶν ἑπομένων δύο συνάξεων.

* * *

21. Ἡ σύναξις τοῦ Ἁγίου Ἐλευθερίου πλησίον τοῦ Ξηρολόφου.

(βλέπε εἰς τὴν 15 δεκεμβρίου).

* * *

21. Ἡ σύναξις τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου ἐν τοῖς Ἀρματίου.

(βλέπε καὶ εἰς τὴν 17 αὐγούστου).

§

22. Μαρίας μυροφόρου τῆς Μαγδαληνῆς. Ἡ σύναξις ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ βασιλέως Λέοντος (Σοφοῦ) συστάσῃ μονῇ τοῦ ἁγίου Λαζάρου, καὶ ἐν τοῖς Κουράτορος πλησίον τοῦ Ταύρου.

Βλέπε ὅσα ἐγράφησαν τῇ 4 μαΐου. Τὰ δὲ περὶ συνάξεων ἐνταῦθα γράφονται κατὰ τὸ Μηναῖον. Ἴσως πλησίον τοῦ Ταύρου ὑπῆρχεν εὐκτήριον τιμώμενον ἐπ' ὀνόματι Μαγδαληνῆς τῆς μυροφόρου, ἢ ἡ σύναξις αὐτῆς ἐτελεῖτο ἐν τῷ τῆς Θεοτόκου αὐτόθι ναῷ[108].

§

23. Φωκᾶ ἱερομάρτυρος νέου τοῦ ἐκ Σινώπης, ἤτοι ἀνακομιδὴ τοῦ λειψάνου αὐτοῦ.

Τὸ λεγόμενον Βασιλειανὸν ἀναφέρει τῇ 23 ἰουλίου τὴν ἄθλησιν Φωκᾶ τοῦ ἱερομάρτυρος· ὁ Νικόδημος τὴν ἀνακομιδήν.

* * *

23. Ἡ σύναξις τοῦ προφήτου καὶ βαπτιστοῦ Ἰωάννου ἐν τοῖς Ὀλύμπου πλησίον τοῦ Ἁγίου Θωμᾶ.

Ἐπειδὴ ναοὺς τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Θωμᾶ γινώσκομεν τέσσαρας ἢ πέντε, ἄγνωστον παρὰ τίνι τούτων ἔκειτο ὁ ναὸς οὗτος τοῦ τιμίου Προδρόμου· ἐπειδὴ δ' ἔστι πιθανὸν ὅτι τῶν εἴκοσι ναῶν τοῦ Προδρόμου, τῶν ἀπαριθμηθέντων ἤδη, ὁ ζ', ὁ ι', ὁ ιδ', ὁ ιστ', ὁ ιζ' καὶ ὁ κ' οὐκ ἀναφέρονται παρὰ τοῖς Συναξαρισταῖς καὶ τοῖς Μηναίοις, ἴσως ἐστὶν εἷς τούτων ὁ τῇ 23 ἰουλίου πανηγυρίζων· διὸ οὐδ' ἐσημειώθη ἐν ἀναγραφῇ τῶν τοῦ Βαπτιστοῦ ναῶν.

* * *

23. Σωσάννης τῆς ἐν τῷ Λευκάτῃ·

Ἄννης παρὰ Νικοδήμῳ. Ἤκμασεν ἐπὶ Θεοφίλου, παρέτεινε δὲ τὸ ζῆν ἄχρι Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος, ἐπ' ἀρεταῖς διαλάμπουσα, μονάζουσα δ' ἔν τινι ναῷ τῆς Θεοτόκου, βεβαίως ἐν Λευκάτῃ, περὶ οὗ ἐλέχθησαν ὅσα γνωστά.

§

24. Χρηστίνης μάρτυρος. Ἡ σύναξις ἐν τῷ ἁγιωτάτῳ αὐτῆς μαρτυρείῳ, τῷ ὄντι ἐν τῷ νέῳ παλατίῳ, καὶ ἐν Νύμφαις ταῖς μεγάλαις, καὶ ἐν τῷ μαρτυρείῳ τοῦ ἁγίου Τρύφωνος πλησίον τῆς Ἁγίας Εἰρήνης τῆς ἀρχαίας καὶ νέας.

Ἤθλησεν ἐπὶ Σευήρου ἐν Τύρῳ.

Ναὸς τῆς ἁγίας Χρηστίνης ἦν ἐν τῷ παλατίῳ διότι γινώσκομεν Κογλιὸν ἢ Καταβάσιον Ἁγίας Χρηστίνης ἐν τῷ παλατίῳ[109]· φαίνεται δ' ὅτι καὶ ἕτερος ναὸς ὑπῆρχε καὶ ἐν μεγάλαις Νύμφαις, ὧν τὸν τόπον ἀγνοῶ που δίον 'να ζητήσωμεν. Ἐκ τῶν ἔξω τῆς Κωνσταντινουπόλεως χωρίων, αἱ Νύμφαι διασώσασαι τὸ ὄνομα αὐτῶν μέχρι σήμερον δεικνύουσιν ἔτι τὰ λείψανα τοῦ παλαιοῦ τείχους αὐτῶν. Ἡ πρώτη μνεία τοῦ χωρίου γίνεται τῷ 559 κατὰ τὴν ἐπὶ τὰς Νύμφας ἐπιδρομὴν Οὔνων καὶ Σκλάβων[110], ἀλλὰ τὸ χωρίον ἁπλῶς Νύμφαι καλεῖται, οὐχὶ δὲ μεγάλαι· ἐν τούτοις, ἐν αὐτῷ τῷ χωρίῳ πρό τινων ἐτῶν ἀνευρέθησαν λείψανα ἀρχαίου ναοῦ, μάρμαρα τεκμηριοῦντα τὴν ὕπαρξιν ναοῦ βυζαντινοῦ κατὰ τὸν Θ'-Ι' αἰῶνα· καὶ τὸ μὲν ἓν φέρει μονόγραμμα δεικνύον, κατ' ἐμέ, τὴν ὕπαρξιν ναοῦ ἁγίου Τρύφωνος, τὸ δὲ ἕτερον δηλοῖ τὴν ὑπὸ Μαρίας τινὸς οἰκοδομὴν ἢ ἀνακαινισιν τοῦ ναοῦ τούτου, ἔχον ὧδε

108. Ἴδε εἰς τὴν 7 δεκεμβρίου.

109. Πασπάτη, Βυζαντ. ἀνάκτορα· σελ. 320.

110. Θεοφ. τόμ. Α', σελ. 360.

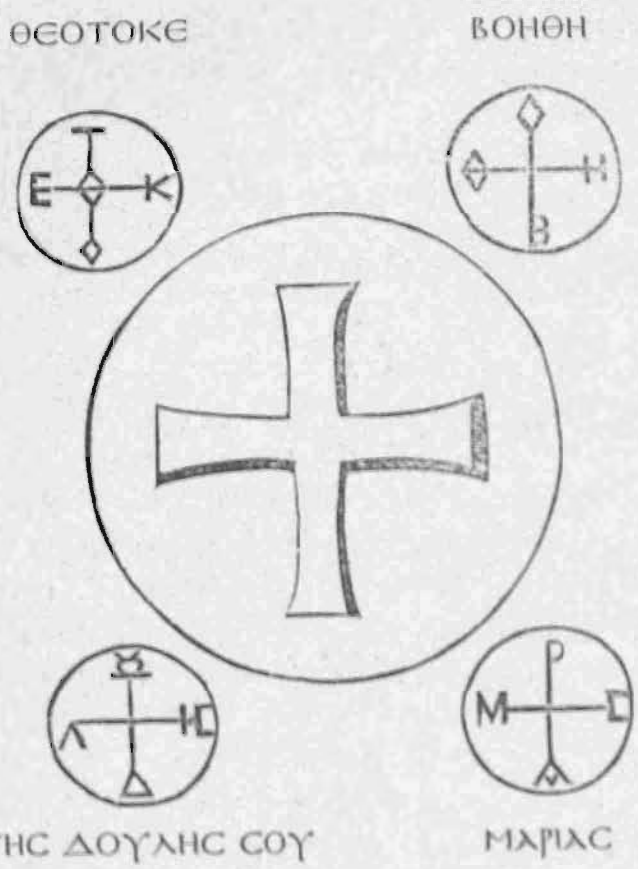

25. Ἡ κοίμησις τῆς ἁγίας Ἄννης μητρὸς τῆς Θεοτόκου. Ἡ σύναξις ἐν τῷ Δευτέρῳ.

Ναοὶ τῆς ἁγίας Ἄννης ἦσαν ἐπὶ βυζαντινῶν γνωστοὶ 1) ὁ ἐν τῷ Δευτέρῳ, κείμενος κατὰ τὸ μεταξὺ τῶν τῆς σήμερον πυλῶν Μεβλεβιχανὲ καὶ Τὸπ-καπὶ διάστημα, οἰκοδομηθεὶς ὑπὸ τοῦ Μ. Ἰουστινιανοῦ τὸ πρῶτον, ἱεροπρεπὴς καὶ ἁγαστὸς ὅλως[111], εὐπρεπέστερος δ' ἀνακαινισθεὶς ὑπὸ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος, ἅτε βεβλαμμένος τὸ πρότερον[112]· ὁ ναὸς οὗτος ἀναφέρεται σῳζόμενος ἐν ἀρχαῖς τοῦ ΙΒ' αἰῶνος[113]· — 2) ὁ ἐν τῷ παλατίῳ, εὐκτήριον κτισθὲν ὑπὸ Λέοντος Σοφοῦ[114]· — 3) ὁ ἐν Γαλατᾷ, περὶ οὗ οὐδὲν γινώσκομεν πλὴν τοῦ ὀνόματος[115]· — πρόσθες, εἰ βούλῃ, τούτοις καὶ τὸν ὑπὸ τῆς Θεοδώρας συζύγου Θεοφίλου κτισθέντα, κατὰ τοὺς παραδοξογράφους[116], ὅστις ὅμως ἴσως ἐστὶν ὁ ἐν τῷ Δευτέρῳ, ἴσως ἕτερος.

Τὸ λείψανον τῆς ἁγίας Ἄννης ἐσῴζετο ἐν τῷ ναῷ αὐτῆς τῷ ἐν τῷ Δευτέρῳ[117].

111. Προκοπίου, Περὶ κτισμάτων· σελ. 185.
112. Theoph. Contin. σελ. 324.
113. Migne· τόμ. PKZ', στ. 1117.
114. Πασπάτη, Βυζαντιναὶ ἀνάκτορα· σελ. 205.
115. Βυζαντίου, «Κωνσταντινούπολις»· τόμ. Β', σ. 54.
116. Banduri, Imper. Orient. σελ. 27.
117. Βυζαντίου, «Κωνσταντινούπολις»· τόμ. Α', σ. 343.

* * *

25. Ἀνάμνησις τῶν ἁγίων ΡΞΕ' Πατέρων ἡμῶν, τῶν ἐν τῇ Ε' Συνόδῳ συνελθόντων, κατὰ τὸ Βασιλειανόν· κατὰ δὲ τὸ Μηναῖον, καὶ τὰ Ὠριγένους δόγματα καθελόντων.

* * *

25. Ὀλυμπιάδος τῆς διακόνου.

Θυγάτηρ Ἀκούνδου τοῦ κόμητος, ἐγγονὴ δ' Ἀβλαβίου τοῦ ἐπάρχου, ἤκμασεν ἐπὶ Ἀρκαδίου· τὸν τοῦ γάμου ζυγὸν ὑποδῦσα, στερηθεῖσα δ' ὅμως εὐθὺς τοῦ συζύγου, « παρθένος ἅμα καὶ χήρα διέμεινε »[118]. Νεκτάριος ὁ πατριάρχης (381-397) ἐχειροτόνησεν αὐτὴν διάκονον. Ὀπαδὸς οὖσα τοῦ Χρυσοστόμου καὶ βιαζομένη ἵνα συμφρονήσῃ τοῖς διώκταις τοῦ θείου πατρός, ἀνεχώρησεν εἰς Κύζικον, εἶτα δ' ὑπερόριος ἀπεστάλη εἰς Νικομήδειαν, ἔτη τινὰ ζήσασα, καὶ αὐτόθι θανοῦσα. Δαπανῶσα τὸν πλοῦτον αὐτῆς εἰς ἀναρύσεις αἰχμαλώτων, ἔστελλε καὶ τῷ Χρυσοστόμῳ χρήματα διὰ σκοπὸν ὅμοιον. Τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει συστηθὲν ὑπ' αὐτῆς μοναστήριον ἐνεπίστευσε Μαρίνῃ τῇ συγγενεῖ αὐτῆς ἐφ' ὅρῳ τοῦ τηρηθῆναι τὸ τυπικὸν τῆς μονῆς ἀμετάβλητον. Τὸ μοναστήριον ἔκειτο πλησίον τῶν ναῶν Ἁγίας Εἰρήνης καὶ Ἁγίας Σοφίας· κατεστραφὲν ἐν πυρκαϊᾷ τῷ 532 ἀνῳκοδομήθη μετά τινα ἔτη ἐπὶ τῆς ἡγουμενείας Σεργίας, τῆς καὶ τὴν βιογραφίαν γραψάσης τῆς μακαρίας Ὀλυμπιάδος. Μετὰ θάνατον τῆς Ὀλυμπιάδος ἐν Νικομηδείᾳ, ὁ μητροπολίτης λαβὼν τὸ λείψανον αὐτῆς ἔθηκεν, ἐκ θείας ἐμφανείας, ἐν κιβωτίῳ, καὶ ἔρριψεν εἰς τὴν θάλασσαν, τὰ δὲ κύματα ἤγαγον τὸ λείψανον εἰς τὴν παραλίαν, ἐν ᾗ ναὸς ἦν ἱδρυμένος εἰς τὸν ἅγιον ἀπόστολον Θωμᾶν· « Βρόχθοι ἐγχωρίως ὁ τόπος ὠνόμασται ». Τοῦ ναοῦ πυρὶ διαφθαρέντος ἐν ἐπιδρομῇ τινι, τὰ λείψανα ἐρρίφθησαν εἰς τὴν θάλασσαν, ἀλλ' εὐδοκίᾳ θείᾳ τὸ μέρος, εἰς ὃ ἔκειντο, φανερὸν ἦν· ὅθεν ὁ πατριάρχης Σέργιος ἔπεμψεν Ἰωάννην τὸν πρεσβύτερον, ὅστις ἀνευρὼν καὶ συλλέξας ἀπέθηκε καὶ πάλιν ἐν τῇ μονῇ τῆς ὁσίας Ὀλυμπιάδος, ἀνοικοδομηθείσῃ καὶ πάλιν κατὰ τὸν μεταξὺ Ἁγίας Εἰρήνης καὶ Ἁγίας Σοφίας χῶρον[119]. — Ἆρα πλησίον τοῦ ξενῶνος τοῦ Σαμψών.

118. ταῦτα τὰ ὀλίγα κατὰ τὸ Βασιλειανόν.
119. Ἑρμείας Σωζόμενος, Η', θ', κδ'. Παλλαδίου, βίος Χρυσοστόμου· κεφ. ιζ'. Μεταφραστοῦ, βίος Χρυσοστόμου· § μθ'. Migne, τόμ. ΡΙΔ', 1184. Νικηφ. Κάλλ. ΙΓ', κδ'.

Καὶ ταῦτα μὲν αἱ γνωσταὶ πηγαὶ γράφουσι περὶ τῆς ὁσίας Ὀλυμπιάδος. Ἐν δὲ τῷ ὑπ' ἀριθμὸν 1453 μεμβρανίνῳ χειρογράφῳ τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων, γεγραμμένῳ περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΒ' αἰῶνος, ἐπὶ μάρτυρι δοκιμωτάτῳ, τῷ πολυμαθεῖ διδάκτορι καὶ πρεσβυτέρῳ ἴσα δὲ πατρὶ τιμωμένῳ μοι Emmanuel Auvray, λειτουργῷ τῆς Ῥοθομαγησίας Ἐκκλησίας (Rouen), ᾧ ὀφείλω τὴν μελέτην καὶ γνῶσιν τοῦ χειρογράφου, ἀναγινώσκονται δύο κείμενα, εἴς τε τὸν βίον καὶ τὰς μονὰς τῆς ὁσίας Ὀλυμπιάδος ἀναφερόμενα· τὸ πρῶτον ἐκ τούτων, ἐκτεινόμενον ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ φύλλου 200β2-207α2, ἐστὶ « βίος καὶ πολιτεία καὶ πρᾶξις »· τὸ δεύτερον, ὃν αὐτὸ τοῦτο, ὅπερ εἶχεν ὑπ' ὄψιν ὁ χρονογράφος Νικηφόρος Κάλλιστος, ἐπιγράφεται « Διήγησις τῆς ὁσίας καὶ θεοφιλεστάτης ἡγουμένης Σεργίας εἰς τὴν ὁσίαν Ὀλυμπιάδα », καὶ διήκει ἀπὸ φύλλου 210α2-214β2. Καὶ καλὸν μὲν εἴπερ ἐξεδίδοντο παρ' ἡμῖν τὰ δύο ταῦτα ἱστορικὰ μνημεῖα, καίπερ τοῦ πρώτου τούτων οὐχὶ πολλὰ προστιθέντος εἰς ὅσα γινώσκομεν· ἐπειδὴ δ' ὅμως ὁ αἰδεσιμώτατος πατὴρ Hippolyte Delahaye, ὁ ἐν Ῥώμῃ πολυμαθὴς βολλανδιστής, ἐκδίδωσι προσεχῶς αὐτὸν ἐν τοῖς χρησιμωτάτοις « Βολλανδιανοῖς Ἀναλέκτοις », ἐγὼ τεμάχιά τινα τούτων τῶν κειμένων ἐκδίδωμι. Τὸ πρῶτον ἐξ αὐτῶν μανθάνει ἡμᾶς ὅτι πατὴρ τῆς Ὀλυμπιάδος ἐγένετο Σέλευκος ὁ ἀπὸ κομήτων, καὶ σύζυγος Νευρίδιος ὁ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἔπαρχος, οὗ διάδοχος τοῦ λειτουργήματος τούτου Κλημέντιος ἦν, ὡς ἔοικεν. Ἡ Ὀλυμπιὰς (201α1) « καὶ γένει, καὶ πλούτῳ, καὶ παιδείᾳ μαθημάτων πολυτελῶν, καὶ εὐρυΐᾳ φύσεως καὶ ἄνθους ὥρᾳ κεκοσμημένη, δορκάδος δίκην τοῦ δευτέρου γάμου τὴν παγίδα ἀνεκτῶς ὑπερπηδήσασα . . . . (201α2) συκοφαντηθείσης αὐτῆς παρὰ τῷ βασιλεῖ Θεοδοσίῳ, ὡς ἀτάκτως σκορπιζούσης τὴν οὐσίαν αὐτῆς, ἐπειδὴ συγγενὴς αὐτοῦ ὑπῆρχε, σπουδὴ γέγονε παρ' αὐτοῦ ἐφ' ᾧ συνάψαι αὐτὴν χάριν γάμου Ἐλπιδίῳ τινὶ σπάνῳ* συγγενεῖ αὐτοῦ τοῦ βασιλέως· καὶ πολλὰ λιπαρήσας τὸν** ἄνθρωπον, ἀποτυχὼν ἐλυπήθη ». Ἀφεθεῖσα δ' ἀνεπηρέαστος ἡ Ὀλυμπιὰς ὑπὸ Θεοδοσίου, (202β1) « πάνυ συνετῶς καὶ εἰλικρινῶς ἑπομένη τοῖς θεοπνεύστοις διδάγμασι τοῦ ἁγιωτάτου τῆς αὐτῆς ἁγίας Ἐκκλησίας ἀρχιεπισκόπου Ἰωάννου, δίδωσιν αὐτῷ ὑπὲρ τῆς αὐτῆς ἁγίας Ἐκκλησίας, μιμουμένη καὶ ἐν τούτῳ ἐκείνους τοὺς διαπύρους τοῦ Χριστοῦ ἐραστάς, χρυσίου λίτρας μυρίας, ἀργυρίου λίτρας δισμυρίας, καὶ πάσας τὰς προσηκούσας αὐτῇ ἀκινήτους κτήσεις, τάς τε κατὰ τὴν Θρᾴκην καὶ Γαλατίαν καὶ τὴν πρώτην Καππαδοκίαν καὶ Βιθυνίαν διακειμένας· ἔτι γε μὴν καὶ τὰς διαφερούσας αὐτῇ οἰκίας τὰς ἐν τῇ βασιλευούσῃ πόλει· τήν τε πλησιάζουσαν τῇ ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ τὴν ἐπιλεγομένην Τῶν Ὀλυμπιάδος σὺν τοῦ Τριβουναρίου καὶ τοῦ τελείου λοετροῦ· καὶ πάντων τῶν παρακειμένων αὐτῷ οἰκημάτων καὶ τοῦ σιλιγναρίου· τήν τε πλησίον τοῦ (202β2) δημοσίου λοετροῦ Κωνσταντιανῶν ὑπάρχουσαν αὐτῇ οἰκίαν, ἐν ᾗ καὶ κατέμενε· καὶ τὴν ἑτέραν δὲ αὐτῆς οἰκίαν τὴν ἐπονομαζομένην Τῶν Εὐάνδρου* καὶ τὰ προάστεια αὐτῆς πάντα. Τῇ οὖν θείᾳ βουλήσει, χειροτονεῖται διάκονος τῆς αὐτῆς ἁγίας τοῦ Θεοῦ μεγάλης ἐκκλησίας. Καὶ κτίζει μοναστήριον εἰς τὸν μεσημβρινὸν αὐτῆς ἔμβολον πάντα γὰρ τὰ οἰκήματα τὰ παρακείμενα τῇ ἁγίᾳ ἐκκλησίᾳ, καὶ πάντα τὰ ἐργαστήρια τὰ εἰς τὸν λεγόμενον μεσημβρινὸν ἔμβολον ὄντα, αὐτῇ διέφερον· καὶ ποιεῖ τὴν ἄνοδον τοῦ αὐτοῦ μοναστηρίου εἰς τὸν νάρθηκα τῆς ἁγίας ἐκκλησίας· καὶ κατὰ πρώτην μὲν τάξιν ἀποκλείει ἐν αὐτῷ τὰς ἑαυτῆς κουβικουλαρίας τὸν ἀριθμὸν πεντήκοντα· τὰς πάσας ἐν ἁγνείᾳ καὶ παρθενίᾳ βιωσάσας ». Καὶ ταῦτα μὲν, δηλοῦντα τὸν πλοῦτον αὐτῆς, εἰσὶ χρήσιμα τοῖς περὶ τὴν βυζαντινὴν τοπογραφίαν ἀσχολουμένοις, ἐκδίδονται δ' ἐνταῦθα χάριν αὐτῶν. Προστεθείσθω δ' ὅτι, ἀποκείρασα μοναχὰς τὰς συγγενεῖς αὐτῆς Ἐλισανθίαν, Μαρτυρίαν καὶ Παλλαδίαν οὔσας ἀδελφὰς, καὶ τὴν ἀδελφοπαίδα αὐτῆς Ὀλυμπίαν, ἡ Ὀλυμπιὰς εἰς Νικομήδειαν ἐξορισθεῖσα, μετὰ τὴν ἐξορίαν Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου (τῷ 404) ἡγούμενον τῆς μονῆς ἔλιπε *τὴν ἐν ἁγίοις ἐν θείᾳ τῇ λήξει Μαρίναν* τὴν αὐτῆς συγγενῆ καὶ πνευματικὴν θυγατέρα, (204α2) « ἣν ἐκ τοῦ ἀχράντου καὶ σωτηριώδους βαπτίσματος ἀνεδέξατο »· αὐτῆς δὲ θανούσης, (205α2) « προχειρίζεται ἡ-

* δῆλον οὖν Ἱσπανῷ· Σπάνους γράφουσι τοὺς Ἱσπανοὺς καὶ παλαιότερα χειρόγραφα.

** προδήλως *τὴν ἄνθρωπον*.

* οὐ φαίνεταί μοι περίεργον ὅτι τὸ κτῆμα τοῦτο περιῆλθεν εἰς τὴν κυριότητα Πέτρου τοῦ πατρικίου κατὰ τὸν Η' αἰῶνα· ὥστε τῆς μονῆς ἀπὸ τοῦ Ζ' αἰῶνος ἐλαττωθείσης, ἐπωλοῦντο τὰ κτήματα.

γουμένη ἡ εἰρημένη θεοφιλεστάτη Ἐλισανθία ἡ διάκονος, ἡ αὐτῆς συγγενὴς, ἀπαράλλακτον πάντα τὸν κανόνα, ὃν παρέλαβεν ὑπὸ τῆς ὁσίας καὶ μακαρίας ἐκείνης ψυχῆς, καὶ πάσας τὰς ἀρετὰς αὐτῆς βαδίσασα». Τέλος, ἐκ τοῦ πρώτου τῶν μνημείων τούτων μανθάνομεν ὅτι ἡ Ὀλυμπιὰς ἀπεβίωσε (205 α 1) «μηνὶ ἰουλίῳ εἰκάδι πέμπτῃ, ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἀρκαδίου τοῦ θειοτάτου καὶ εὐσεβεστάτου»· δῆλα δὴ μεταξὺ τῶν ἐτῶν 405–408, μόλις ἴσως πεντηκοντοῦτις, ὡς ἐκ τῆς βιογραφίας ἐξάγομεν.

Τὸ δεύτερον τῶν κειμένων ἐκτίθησι τὴν **ἱστορίαν τῆς μονῆς τῆς ὁσίας Ὀλυμπιάδος**, ἀφορῶν ἰδίως εἰς τὴν βυζαντινὴν τοπογραφίαν, τούτου δὲ παρατίθημι διὰ τὸν λόγον τοῦτον τὰ κυριώτερα τεμάχη:

210 61 εἡ σύστασις καὶ ἡ κτισθεῖσα μονὴ ὑπὸ τῆς ὁσίας καὶ ἀξιομνημονεύτου Ὀλυμπιάδος, ἔτι δὲ καὶ ὁ κανὼν αὐτῆς ἐκεῖνος ὁ ἔνθεος καὶ ἄπαυστος καὶ ἐνάρετος μέχρι τοῦ Νίκα τοῦ γενομένου ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ ἐν ἁγίοις Ἰουστινιανοῦ ἐκράτει ἀπαραλείπτως· γενομένης δὲ ἐξ ἁμαρτιῶν τῆς πυρκαϊᾶς, ὡς εἴρηται, ἐπὶ τοῦ Νίκα, καὶ καυθείσης τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, τότε καὶ ἡ εἰρημένη μονὴ τῆς ἁγίας καὶ ὁσίας Ὀλυμπιάδος, ὡς προσπαρακειμένη, σὺν αὐτῇ ἐκάη *, καὶ ἀπῆλθον πάντα μετὰ πάντων ἐν αὐτῇ τῇ πυρκαϊᾷ. καὶ λοιπὸν ἐκ τῆς (210 b 2) ἀνάγκης ἐκείνης καὶ τῆς σφοδρᾶς περιστάσεως πᾶσαι αἱ κατοικοῦσαι ψυχαὶ ἐν τῇ εἰρημένῃ αὐτῆς μονῇ γυμναὶ ἐξέφυγον, καὶ ἀπῆλθον εἰς τὸν Ἅγιον Μηνᾶν, κἀκεῖ ὤκησαν ἐπὶ ἐξαετῆ χρόνον **, διὰ τὸ πλησιάζειν τῷ Ἁγίῳ Μηνᾷ τὴν οἰκίαν τὴν ἐπιλεγομένην τῶν Μαγγάνων † καὶ τὸ μαγκιπεῖον αὐτῆς, καὶ ἐκ τούτου ἔχειν αὐτὰς μικρὰν παραμυθίαν τῆς χρείας, ὡς καὶ ἀνήκουσαν μέχρι τοῦ παρόντος τὴν αὐτὴν οἰκίαν τῇ πολλάκις μνημονευθείσῃ μονῇ τῆς ὁσίας Ὀλυμπιάδος. Μετὰ δὲ τὴν πυρκαϊὰν ἐκείνην, λοιπὸν ἐκτίσθη ἡ ἁγία καὶ πάνσεμνος μεγάλη ἐκκλησία ὑπὸ τοῦ ἐν ἁγίοις Ἰουστινιανοῦ· ὁμοίως δὲ καὶ ἡ νυνὶ περιοῦσα μονὴ τῆς ἁγίας καὶ ὁσίας Ὀλυμπιάδος· ἥτις μονὴ καὶ μέχρι τοῦ παρόντος, ὡς πάντες ἐπίστασθε, Τὰ Ὀλυμπιάδος ὀνομάζεται . . . . Λοιπὸν μετὰ τὸ κτισθῆναι τὸ εἰρημένον μοναστήριον ὑπὸ τοῦ ἐν ἁγίοις Ἰουστινιανοῦ, πάλιν ἀπεκατέστησε πάσας τὰς ψυχὰς ἐκείνας ἀπὸ τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ εἰς τὸ ἴδιον μοναστήριον, δωρησάμενος τῷ αὐτῷ μοναστηρίῳ καὶ τρεῖς οὐγγίας ὕδατος ἡμερησίας, καὶ ἄρτους πολιτικοὺς, καὶ κειμήλια· πάντα γὰρ μετὰ πάντων τὰ πρῶτα, ὡς εἴρηται, ἡ πυρκαϊὰ ἀνάλωσεν· ἐποίησε δὲ τὰ ἐγκαίνια τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ὁ ἐν ἁγίοις Ἰουστινιανὸς τῇ παραμονῇ τῆς ἁγίας καὶ πανενδόξου γέννης τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ Σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ τῇ ἐπαύριον, τουτέστιν ἐν αὐτῇ (211 α 2) τῇ πανσέπτῳ ἑορτῇ τῆς ἁγίας Χριστοῦ γέννης, ἐποίησε τὰ ἐγκαίνια τοῦ μοναστηρίου τῆς ὁσίας καὶ δικαίας Ὀλυμπιάδος . . . . . μετὰ δὲ χρόνους τινὰς κατὰ συγχώρησιν Θεοῦ διαδεξαμένης τὴν ἡγουμενίαν ἐμοῦ τῆς ἁμαρτωλοῦ καὶ ἀναξίας Σεργίας τοῦ αὐτοῦ μοναστηρίου, καὶ γεναμένης ἐπιδρομῆς . . . . . , ἐκάη τὸ μοναστήριον τοῦ ἁγίου Θωμᾶ τὸ πέραν ἐν Βρόχθοις· ἔνθα καὶ κατέκειτο, ὡς προδεδήλωται, τὸ τίμιον καὶ σεβάσμιον λείψανον τῆς ὁσίας Ὀλυμπιάδος· ὥστε καὶ αὐτὸ τὸ γλωσσόκομον καὶ τὰ ἅγια αὐτῆς λείψανα εἰς ὕδατα περιφέρεσθαι. Ἀρμόδιον δὲ ἡγησάμην, πρὸς ὠφέλειαν καὶ διέγερσιν πολλῶν ψυχῶν, ἐξαιρέτως τῶν τῷ Θεῷ ἀνακειμένων, καὶ τοῦτο κατάδηλον ποιῆσαι τῇ παρούσῃ βίβλῳ. Μαθοῦσα ἐγὼ ἡ ἁμαρτωλὸς καὶ ἀναξία Σεργία, ὡς ὅτιπερ ἐξ ἁμαρτιῶν ἐκάη τὸ εἰρημένον μοναστήριον (211 b 1) τοῦ ἁγίου Θωμᾶ, ἐν πολλῇ ἀθυμίᾳ γινομένη· μετὰ πολλῆς σπουδῆς περάσασα, συνῆξα τὰ ἅγια αὐτῆς λείψανα ἐκ τῶν ὑδάτων πεπληρωμένα· τὰ δὲ ὕδατα, ἔνθα περιέπλεον, πληροφορήθητε, αἱμάτων ἦσαν πεπληρωμένα . . . . . ἐμοῦ τῆς ἁμαρτωλοῦ Σεργίας ὁδοῦ ἐκεῖ πέραν ἐν Βρόχθοις, ὡς εἴρηται, διὰ τὸ συνάξαι καὶ ἀγάγαι τὰ τίμια καὶ ἅγια αὐτῆς λείψανα, ἐν αὐτῇ τῇ νυκτὶ παραφαίνεται ἕως ἐν τῷ μοναστηρίῳ κατ' ὄναρ μιᾷ τῶν ἀδελφῶν λέγουσα αὐτῇ . . . . . Εὐθέως οὖν ἀναφέρω τῷ ἁγιωτάτῳ καὶ μακαριωτάτῳ οἰκουμενικῷ ἡμῶν πατριάρχῃ Σεργίῳ, ἐπὶ τὸ καταθέσθαι τὸ τίμιον αὐτῆς λείψανον ἐν τῇ δουλικῇ αὐτῆς μονῇ· καὶ (212 α 1) πέμπει Ἰωάννην τὸν πρεσβύτερον, τὸν ἐπίκλην ἀπομαγκίπων, μετὰ καὶ ἄλλων εὐλαβεστάτων κληρικῶν ποιήσασθαι τὰ καταθέσια. Πιστεύσατε οὖν μοι τῇ ἀθλίᾳ καὶ ἁμαρτωλῷ Σεργίᾳ ὅτι οὐδὲν ἔξωθεν τῆς ἀληθείας λέγω· πλήν, οὐδὲ κατ' ἀξίαν δύναμαι τὰς ἀρετὰς τῆς ὁσίας καὶ μακαρίας διηγήσασθαι. Ἀλλ' ὡς ἦλθεν ὁ εἰρημένος παπᾶς Ἰωάννης ὁ πρεσβύτερος τοῦ ἀπομερίσαι τὰ ἅγια αὐτῆς λείψανα εἰς τὴν σίτλαν τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, παρόντων καὶ τῶν προειρημένων κυρίων καὶ τῶν εὐλαβεστάτων κληρικῶν, καὶ ἡμῶν ὅλων τῶν ἁμαρτωλῶν μοναστριῶν, ἐπὶ πάντων ἀνέβλυσαν αἵματα τοσαῦτα τὰ ἅγια αὐτῆς λείψανα, ὥστε καὶ τὰς χεῖρας τοῦ αὐτοῦ παπᾶ Ἰωάννου γεμισθῆναι· ἀλλὰ καὶ πρὸς πίστιν καὶ ἁγιασμὸν προσψαύσας τὰς χεῖρας αὐτοῦ τῇ ἑαυτοῦ ὄψει, καὶ αὐτὴ ἐπλησθη αἱμάτων· λοιπὸν δὲ, καὶ τὰ σάβανα ἐγεμίσθησαν, ἔνθα ἐνετυλίχθησαν τὰ ἅγια αὐτῆς λείψανα· οὐ μόνον δὲ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἑνὸς (212 α 2) τῶν παρισταμένων εὐλαβεστάτων κληρικῶν ἐν τῇ τοιαύτῃ ἀπομερίσει δεξαμένου τὰ αὐτὰ ἅγια καὶ πάνσεπτα λείψανα ἀπὸ τῶν χειρῶν τοῦ αὐτοῦ παπᾶ Ἰωάννου ἐκ τῆς ὑπερβολῆς τῶν τιμίων αἱμάτων, καὶ αὐτοῦ αἱ χεῖρες πλήρεις αἵματος γεγόνασιν, ὁμοίως δὲ καὶ ἡ ὄψις αὐτοῦ».

---

* τοῦτο γέγονε τῷ 532, κατὰ Ἰανουάριον.

** δῆλά γε δὴ ἀπὸ 532 538.

† αἱ παρὰ Schlumberger σφραγῖδες (σελ. 142) αἱ ἀποδιδόμεναι εἰς τὴν μονὴν τῶν Μαγγάνων (αἰῶνος Θ'-ΙΑ') ἀνήκουσι μᾶλλον εἰς τὸ παρ' αὐτῇ παλάτιον.

* * *

Μαρίνης ἡγουμένης τῶν Ὀλυμπιάδος. [Ἐλισανθίας δευτέρας ἡγουμένης. Μαρτυρίας καὶ Παλλαδίας καὶ Ὀλυμπίας, τῶν διακόνων].

Κατὰ τὰ γραφόμενα τῶν δύο τούτων ἱστορικῶν κειμένων, ἡ Μαρίνα ἦν κατατεταγμένη ἐν τῷ ἑορτολογίῳ τῆς μονῆς τῶν Ὀλυμπιάδος· φρονῶ δ' ὅτι κατὰ συνήθειαν καὶ αἱ λοιπαὶ τρεῖς διάκονοι κατετάχθησαν, ὡς καὶ ἡ ἀδελφόπαις Ὀλυμπία.

* * *

25. Τὰ ἐγκαίνια τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ πέραν ἐν Σκάλλαις.

Ἡ μνήμη τῶν ἐγκαινίων τῇ 25 ἰουλίου κατὰ τὸν Λαυριωτικὸν Δ39 Συναξαριστήν· κατὰ δὲ τὸν τοῦ Νικοδήμου τῇ 26. Τοῦτ' αὐτὸ λεχθήτω καὶ περὶ τῶν δύο κατόπι συνάξεων. Ἄγνωστος ἡ τοποθεσία Σκάλλαι, κειμένη πιθανῶς ἐν τῷ ἀνατολικῷ μέρει τοῦ Βοσπόρου.

* * *

25. Τὰ ἐγκαίνια τοῦ Ἀρχαγγέλου Γαβριὴλ πέραν ἐν Χάλδαις.

Ἄγνωστος καὶ ἡ τοποθεσία αὕτη. Ἴσως ἦν αὕτη προάστειον ὀνομασθὲν ἀπὸ ὁμωνύμου τινὸς ἐπιφανοῦς ἀνδρός. Ἰωάννης Χάλδος ἐπὶ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος στρατηγὸς ἦν Χαλδείας[120]· ἐν ἀρχαῖς δὲ τοῦ Ι' αἰῶνος ἀναφέρεταί τις Ἀδριανὸς Χάλδος[121].

* * *

25. Ἡ σύναξις τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου πέραν ἐν τῷ Παγιδίῳ, πλησίον τοῦ νέου ἐμβόλου.

Τὴν τοποθεσίαν Παγιδίου γινώσκομεν ἀπὸ τοῦ Συναξαριστοῦ, διότι παρὰ τοῖς Μηναίοις μόνον ἡ μνήμη τοῦ ἐν Χάλδαις ναοῦ ἀναφέρεται. Τὸ Παγίδιον ἔκειτο παρὰ τὸν νέον ἔμβολον· ὁ δὲ νέος ἔμβολος οὗτος εὑρίσκετο πέραν εἰς τὸν Ἅγιον Μάμαντα, οἰκοδομηθεὶς ὑπὸ Λέοντος τοῦ θρᾳκὸς τῷ 469 *παρεκεῖ τοῦ Ἁγίου Νικολάου*· φαίνεται δ' ὅτι ταῦτα πάντα ἔκειντο ἐπέκεινα τῶν Βλαχερνῶν, διότι κατὰ Προκόπιον ὁ τῶν ἁγίων Πρίσκου καὶ Νικολάου ναὸς *ἐπέκεινα Βλαχερνῶν ἠγείρετο*[122]. Νομίζω ὅτι σὺν τῷ ἐμβόλῳ ἤγειρεν ὁ Λέων τότε καὶ τὸν ναὸν τῆς Θεοτόκου.

§

26. Ἑρμολάου ἱερομάρτυρος.

Ἤθλησεν ἐν Νικομηδείᾳ ἐπὶ Μαξιμιανοῦ.

Ἀναφέρω τὴν μνήμην Ἑρμολάου ἐνταῦθα, διότι φρονῶ ὅτι ναὸς αὐτοῦ ἠγείρετο κατὰ τὸ βοσπορινὸν προάστειον Κουσγουντζοὺκ, ἅτε τοῦ χωρίου τούτου ὀνομαζομένου χωρίου Ἑρμολιανῶν καὶ ἐκ παραφθορᾶς τοῦ ὀνόματος Ἑρμωνιανοῦ, ὡς ἐκαλεῖτο τὸ παρ' αὐτῷ ἀκρωτήριον, καὶ ἐκ τῆς ὑπάρξεως ναοῦ τοῦ ἁγίου Ἑρμολάου· πατριαρχικὸν γράμμα, πρὸ δύο σχεδὸν αἰώνων ἀπολελυμένον, ὀνομάζει τὸ χωρίον Ἑρμολιανούς· τοῦτο δὲ ἔχει, ὡς γνωστόν, ναὸν τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος, ὃν ἐμύησε τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν, κατὰ τὸ Συναξάριον, Ἑρμόλαος ὁ πρεσβύτερος.

* * *

26. Παρασκευῆς ὁσιομάρτυρος.

Ἤθλησεν ἐπὶ Ἀντωνίνου.

Ναὸς τῆς ἁγίας Παρασκευῆς ἠγείρετο ἐν Χάσκιοι, καὶ περὶ τούτου ἔγραψα ἄλλοτε[123]. ἴσως παρ' αὐτῷ ἔκειτο ἡ μονὴ τοῦ Πικριδίου ὀνομασθεῖσα ἀπὸ Ἰωάννου Πικριδίου πρωτοσπαθαρίου τοῦ Κωνσταντίνου ΣΤ', υἱοῦ τῆς ἀθηναίας Εἰρήνης, ἥτις ἀπέστειλεν αὐτὸν ὑπερόριον εἰς Σικελίαν τῷ 790. Ἡ μονὴ τοῦ Πικριδίου, ἧς ἡγούμενος ἦν Ἰωάννης τῷ 718 γράφων τῷ πάπᾳ Ῥώμης Πασχαλίῳ σὺν τοῖς ἡγουμένοις Ἰωάννῃ τῶν Καθαρῶν, Ἀθανασίῳ τοῦ Παυλοπετρίου καὶ Θεοδώρῳ τοῦ Στουδίου, ἀναφέρεται ὑπάρχουσα ἐπὶ Λέοντος Σοφοῦ[124].

* * *

26. Ὡραιοζήλης μάρτυρος.

Ἤθλησεν ἐπὶ Δεκίου, κατὰ τὴν παράδοσιν, ὑπ' Ἀνδρέου τοῦ ἀποστόλου βαπτισθεῖσα δῆ-

120. Συμεὼν μάγιστρος· σελ. 678 καὶ 687. Γεώργιος μοναχός· σ. 837 καὶ 839. Πιθανῶς ὁ Ἰωάννης ἦ τις τῶν ἀπογόνων αὐτοῦ συνέστησε τὴν ἐν Ἁγίῳ Ὄρει πάλαι μονὴν τοῦ Χάλδου.

121. Theoph. Contin. σελ. 404.

122. Προκοπίου, Περὶ κτισμάτων· σ. 193. Σκ. Βυζαντίου, «Κωνσταντινούπολις»· τόμ. Β', σελ. 8, ἔνθα τάττει τοῦτο κατὰ τὸ Σούτλουζε τῆς σήμερον, χορηγῶν καὶ τὸν λόγον τῆς συγχύσεως τοῦ λέγεσθαι πέραν, καίπερ μὴ κείμενον ἔμβολον ἐν τῷ ἀπέναντι μέρει. Εἰκασίαι ταῦτα.

123. Λίθοι καὶ Κεράμια· σελ. ρλγ'-ρλε'.

124. Θεοφ. Α', σελ. 720. Λέων γραμματικός· σ. 975. Γεώργιος μοναχός· σ. 861. Στουδίτου ἐπιστολαί· Migne, τόμ. γθ', στ. 1152.

θεν, ὑπηρετοῦσα δ' ἐν ναῷ τινι τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ταῦτα, παρὰ τῷ ἀκρίτῳ Νικοδήμῳ κείμενα, χρήζουσι πολλῆς κριτικῆς ἐπεξεργασίας, ἀνάξια πίστεως ὄντα, καθὸ τὰς βάσεις τῆς ἱστορίας ἀνατρέποντα. Γράφεται δ' ὅτι ἡ σύναξις ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τῆς Ὡραιοζήλης ἐτελεῖτο ἐν τῷ μαρτυρείῳ αὐτῆς εὑρισκομένῳ πλησίον τοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας Ἀναστασίας·

καὶ ἡ περὶ τοῦ ναοῦ τῆς Ὡραιοζήλης μαρτυρία κατατακτέα ὅπου πρέπει ἵνα ταχθῶσι τὰ περὶ Δεκίου καὶ Ἀνδρέου πρωτοκλήτου καὶ ναοῦ τοῦ ἀρχαγγέλου ἐν Κωνσταντινουπόλει[125].

* * *

Τὰ ἐγκαίνια τοῦ Ἀρχαγγέλου τῆς μονῆς τοῦ Χρυσοβαλάντου.

Ταῦτα ἑωρτάζοντο κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα τῇ 26 ἰουλίου μηνός, ὡς ἀναγινώσκεται ἐν τῇ βιογραφίᾳ τῆς Εἰρήνης ἡγουμένης τῆς μονῆς ταύτης. Ὁ ναὸς ἐτιμᾶτο, καθὼς φαίνεται, εἰς ὄνομα τοῦ ἀρχαγγέλου Γαβριήλ.

§

27. Παντελεήμονος μάρτυρος. Ἡ σύναξις ἐν τῇ αὐτοῦ ἐπωνύμῳ ἐκκλησίᾳ.

Ἤθλησεν ἐπὶ Μαξιμιανοῦ ἐν Νικομηδείᾳ· μετήρχετο τὸν ἰατρόν, διδαχθεὶς τὴν ἐπιστήμην ταύτην «παρὰ Εὐφροσύνου, δόξαν μεγίστην ἔχοντος, ὃς καὶ ἐδόκει εἰς ἄκρον τῆς τέχνης ἐφικέσθαι»[126].

Ἀσαφὴς ὁ ὁρισμὸς τοῦ ναοῦ, ἐν ᾧ ἐγίνετο ἡ σύναξις· πιθανῶς ὅμως ἐτελεῖτο αὖτη ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος εἰς τὰ Ναρσοῦ, διότι ἐν τῷ ναῷ τούτῳ αὐτοκρατορικὴ προέλευσις ἐγίνετο τὴν 27 ἰουλίου[127]· τὸν ναὸν ἔκτισε Ναρσῆς ὁ τοῦ Μαυρικίου στρατηγὸς ἄγνωστον ἐν τίνι μέρει τῆς πόλεως[128]. Πλὴν τοῦ ναοῦ τούτου γνωστοί εἰσιν ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος 2) ὁ ἐν τῷ Ἀργυρωνίῳ, μεγαλοπρεπῶς ἀνακαινισθεὶς ὑπὸ τοῦ Μ. Ἰουστινιανοῦ καὶ κείμενος ὀλίγον ὕπερθεν τοῦ σήμερον Ματζὰρ-μπουρνοὺ τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τοῦ Βοσπόρου· «ἐπίπροσθεν τούτου τοῦ τεμένους» ὑπῆρχεν ἐν τῷ Ἀργυρωνίῳ λεπροκομεῖον ἀνακαινισθὲν ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ, καθὸ καταβεβλημένον· φρονῶ δ' ὅτι ἦν τοῦτο διάφορον τοῦ ναοῦ ἢ τῆς μονῆς τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος, οὐχὶ δ' αὐτὴ ἡ μονή, ὡς ὁ Βυζάντιος ἔγραψεν[129]. Ὁ ναὸς οὗτος ἦν ἀρχαιότερος τοῦ ναοῦ τοῦ Ναρσοῦ ὡς ἦν ἀρχαῖος καὶ ὁ 3) τῆς μονῆς τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος τῆς Ἀρμαμεναραίας κείμενος πολὺ πιθανῶς παρὰ τῷ Χάσκιοϊ, ὁπόθεν ἐξετείνετο γέφυρα συνδέουσα πρὸς τὴν ἀπέναντι ἀκτὴν καὶ καλουμένη παρὰ τῷ χρονογράφῳ Σκυλίτσῃ γέφυρα τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος[130]· 4) ἡ μονὴ τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος ἐν τῷ Στενῷ, ἀναφερομένη κατὰ τὸν Θ' καὶ Ι' αἰῶνα[131], καὶ 5) ὁ κτισθεὶς ἐκ βάθρων ὑπὸ Ῥωμανοῦ τοῦ Λακαπηνοῦ ναὸς καὶ μονὴ τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος, «ᾧ ἐπώνυμον Ὀφροῦ-λιμήν· ἀπέκειρε δὲ καὶ ἐκεῖσε μοναχοὺς ὀκτακοσίους»[132].

Σημ. Moράδιον ἁγίου Παντελεήμονος ἀναφέρεται κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΔ' αἰῶνος ὑπάρχον ἐν Κωνσταντινουπόλει· ἦν δὲ γυναικεῖον[133], ἄγνωστον ὅμως ἂν ᾖ τις τῶν ἄνω σημειωθεισῶν μονῶν.

Ἡ ἐν τῷ Στενῷ μονὴ φαίνεταί μοι οὖσα ἡ μεταξὺ τοῦ Μακροχωρίου καὶ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ πυριτιδοποιείου· ὁ δὲ παρὰ Σκ. Βυζαντίῳ ναὸς τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος ἐν τῇ καλουμένῃ Ὁμονοίᾳ ἐστὶν ἀνύπαρκτος, ὡς φρονῶ, διότι ὁ ἱστορικός, εἰς ὃν παραπέμπει ἡμᾶς καὶ ὃν οὐκ ἀνέγνω, οὐ γράφει βεβαίως περὶ ναοῦ ἁγίου Παντελεήμονος, ἀλλὰ περὶ τοῦ ἐν τῷ τόπῳ Ὁμονοίᾳ εὐαγοῦς εὐκτηρίου, ἔνθα ὑπῆρχον τὰ λείψανα Παντολέοντος καὶ Μαρίνου, ἐξ ὧν ἴσως συνάγει τις ὑπάρχοντα ναὸν Μαρίνου ἢ Παντολέοντος, ἀλλ' οὐδέποτε Παντελεήμονος[134].

Ἐκ τοῦ λειψάνου τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος τὴν κεφαλὴν ἀπεθησαύριζεν ὁ ναὸς αὐτοῦ εἰς τὰ Ναρσοῦ, κατὰ τὸν Ι' αἰῶνα[135].

---

125. Ὁ ἐμβρόντητος Νικόδημος πολλαχοῦ φωρᾶται δεινὸς τῆς ἱστορίας ἀνασκαφεύς· τῇ 4 μαΐου λ. χ. ἀναγράφων τὸ μαρτύριον τῆς Πελαγίας, ἐν μὲν τῷ πρώτῳ στίχῳ καὶ ἐν τοῖς τελευταίοις λέγει ἀκμάσασαν αὐτὴν ἐπὶ Διοκλητιανοῦ· ἐν δὲ τῷ τρίτῳ καὶ ἑξῆς γράφει βαπτισθεῖσαν ὑπὸ Λίνου, τοῦ κατ' αὐτὸν τὸν Νικόδημον *πρώτου τῆς Ῥώμης ἐπισκόπου χρηματίσαντος*.

126. αἱ λέξεις αὗται κεῖνται ἐν τῷ Μηναίῳ.

127. Πορφυρογεν. Ἔκθ. τόμ. Α', σελ. 561.

128. Ζωναρᾶς ΙΔ', 14 (Δινδόρφ. Γ', 301).

129. Προκοπίου, Περὶ κτισμάτων· σελ. 200-201. Σκ. Βυζαντίου, «Κωνσταντινούπολις»· τόμ. Β', σελ. 203.

130. Λίθοι καὶ Κεράμια· σελ. ρλδ'.

131. Εὐθυμίου πατριάρχου βίος· σελ. 76.

132. Theoph. Contin. σελ. 433.

133. Acta patriarch. τόμ. Β', σελ. 467 καὶ 468.

134. Ἐκκλ. Ἱστοριῶν ἔκδοσις Reading· σελ. 590.

135. Πορφυρογ. Ἔκθ. τόμ. Α', σελ. 561.

* * *

27. Ἀνθούσης ὁμολογητρίας.

Ἤκμασεν ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Κοπρωνύμου· θυγάτηρ Στρατηγίου καὶ Φεβρωνίας, κτίσασα τὴν μονὴν τοῦ Μαντινέου μετὰ ναοῦ τῆς ἁγίας Ἄννης, ἔχουσαν πλησίον γυναικείαν μονὴν ἐπ' ὀνόματι τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων. Πολλὰ παθοῦσα ὑπὲρ τῶν ἁγίων Εἰκόνων, ὕστερον προεισποῦσα τῇ συζύγῳ τοῦ Κοπρωνύμου, «μὴ δυναμένη τεκεῖν», ὅτι δίδυμα γεννήσει, ὅπερ καὶ ἐγένετο, ἠγαπήθη παρ' αὐτῆς «ὡς καὶ εἰς μητρὸς τάξιν ἔχειν». Ἐκοιμήθη ἐν εἰρήνῃ [136].

§

28. Τὰ ἐγκαίνια τοῦ ναοῦ τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου ἐν τοῖς Διακονίσσης.

Τὸν ναὸν ἔκτισε τῷ 598 Κυριακὸς ὁ πατριάρχης [137].

* * *

28. Εἰρήνης τῆς κειμένης ἐν τῇ μονῇ τοῦ Χρυσοβαλάντου.

Καταγομένη ἐκ Καππαδοκίας, ἤκμασεν ἐπὶ Θεοφίλου καὶ Μιχαὴλ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, γυναικαδελφη γενομένη τοῦ καίσαρος Βάρδα· καταπεισθεῖσα ὑπὸ Ἰωαννικίου τοῦ ἐν Ὀλύμπῳ ἐγένετο μοναχὴ τοῦ Χρυσοβαλάντου, τῆς δὲ μονῆς ταύτης ἡγουμένην διώρισεν αὐτὴν ὁ πατριάρχης Μεθόδιος (842-846). Ἔζη καὶ μετὰ τὸ 867 [138]. Τὴν μονὴν τοῦ Χρυσοβαλάντου νομίζει κειμένην ὁ Σκ. Βυζάντιος πλησίον τῆς κινστέρνης τοῦ Ἄσπαρος, ἀλλ' ἀκολουθεῖ τοῖς παραδοξογράφοις· ὁ δὲ Mordtmann μεταξὺ τῆς μονῆς τῆς Χώρας καὶ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ἐν τῷ Δευτέρῳ [139]. Κατὰ τοὺς μυθολόγους τούτους, ἡ μονὴ εἶχε ναοὺς τοῦ Ἀρχιστρατήγου καὶ τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος, ἀλλ' ἡ βιογραφία τῆς Εἰρήνης ἀναφέρει τὸν εἰς ὄνομα τοῦ Γαβριὴλ ἀρχαγγέλου καί τινα ναὸν ἁγίου Θεοδώρου, ὅστις οὐ φαίνεται ἀκριβῶς εἴπερ ἔκειτο ἐντὸς τῆς μονῆς ἢ παρ' αὐτῇ.

§

29. Καλλινίκου μάρτυρος. Ἡ σύναξις πλησίον τῆς Ἰουστινιανοῦ γεφύρας, καὶ πλησίον τοῦ Πετρίου.

Φαίνεται ὅτι ναοὶ τοῦ ἁγίου Καλλινίκου ὑπῆρχον 1) ὁ ἐν τῷ Πετρίῳ· 2) ὁ παρὰ τῇ Ἰουστινιανοῦ γεφύρᾳ· ἀναφέρεται ὅμως καὶ ναὸς τοῦ ἁγίου Καλλινίκου ἐν τῷ Ῥηγίῳ [140], καὶ ἴσως ἐστὶν αὐτὸς, ὃν ἐκ βάθρων ἀνήγειρε Βασίλειος ὁ Μακεδὼν « ἐν ταῖς τοῦ Βαθύρσου ποταμοῦ ὑπερκειμέναις Ἰουστινιανοῦ γεφύραις » [141]. Ἂν δὲ μὴ ᾖ λάθος ἡ λέξις Βαθύρσου ἀντὶ Βορβύσου, νομίζω ὅτι ὁ ναὸς ἠγέρθη κάτωθεν τῆς τοποθεσίας Χαλκαλῆ, ὅπου ἐν ποταμίσκῳ παραρρέοντι βλέπει τις καὶ σήμερον ἔτι παλαιοτάτην γέφυραν κατασκευῆς βυζαντινῆς ἀρχαίας, φέρουσαν ἐπὶ τῶν τόξων ἴχνη μονογραμμάτων καὶ δικεφάλου ἀετοῦ· τὰ δὲ περὶ τῆς ἐπὶ τοῦ Βορβύσου (Κεὰτ-χανὲ) γεφύρας γραφόμενα τοῦ Σκ. Βυζαντίου, ὅτι δῆθεν ἀπὸ παρακειμένων ναῶν ἐλέγετο γέφυρα τοῦ Ἁγίου Καλλινίκου, καὶ γέφυρα τοῦ Κοσμιδίου, καὶ γέφυρα τοῦ Ἁγίου Μάμαντος, καὶ γέφυρα τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος, καὶ γέφυρα τῶν Βλαχερνῶν, καὶ περὶ τοὺς τελευταίους χρόνους Πετρογέφυρα, εἰσάγουσι παραδόξως εὐδιάφυκτον γειτνίασιν τοποθεσιῶν ἱκανῶς ἀφισταμένων ἀλλήλων· ἄλλως τε, ἡ μὲν Πετρογέφυρα προδήλως ἐστὶ τὸ σημερινὸν Τὰχτεφρού, ἐξηγοῦν τὴν ἀρχαίαν λέξιν [142], τὰ δὲ παρὰ Μιχαὴλ Ἀτταλειάτῃ φερόμενα ὡς συμβάντα τῷ 1077, « διεπεραιώθη τὴν τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος γέφυραν, καὶ θέμενος ἐν τοῖς τοῦ Στενοῦ μέρεσι τὴν παρεμβολὴν » κτλ., φαίνονταί μοι λίαν ἀκατάληπτα συνδυαζόμενα τοῖς μετὰ ταῦτα : « πῦρ ἐνῆκε ταῖς παρακειμέναις οἰκίαις ἀπὸ τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος μέχρι τῶν ἀναπλεομένων μερῶν τοῦ Στενοῦ, καὶ ἡ φλὸξ πάσας σχεδὸν τὰς οἰκίας κατεδαπάνησε, πλὴν ὀλίγων, καὶ εὐκτηρίους οἴκους, καὶ περικαλλεῖς οἰκίας, καὶ ναοὺς ἐπισήμους πυρὸς γενέσθαι παρανάλωμα » [143], καὶ τεῖνω 'να πιστεύσω ὅτι ὑπῆρχε καὶ ἑτέρα γέφυρα Ἁγίου Παντελεήμονος· — 3) ναὸς τοῦ ἁγίου Καλλινίκου ἀναφέρεται κατὰ τὰ μέσα τοῦ Ι' αἰῶνος ἐν τῷ Ξηρολόφῳ [144].

---

136. ταῦτα κατὰ τοὺς χειρογράφους Συναξαριστὰς καὶ τὸ Μηναλόγιον.

137. Θεοφ. Α', σελ. 428. Κεδρ. Α', σελ. 699.

138. Βίος Εἰρήνης ἐν « Καλοκαιρινῇ » καὶ ἐν Συναξαριστῇ Ἰουλίου, ἐκδόσεως Δουκάκη.

139. Mordtmann· Esquisse· σελ. 79β ἐν ὑποσημειώσει. Σ. Βυζαντίου, «Κωνσταντινούπολις»· Α', σ. 370.

140. Θεοφ. Α', σελ. 357.

141. Theoph. Contin. σελ. 340.

142. Μ. Ι. Γεδεών, Δέρκος· σελ. 28.

143. Μιχαὴλ Ἀτταλειάτης· σελ. 251 καὶ 252.

144. Πορφυρογεν. Ἔκθ. Α', σελ. 56.

* * *

29. Θεοδότης μάρτυρος καὶ τῶν τέκνων αὐτῆς. Ἡ σύναξις ἐν τῷ μαρτυρείῳ αὐτῶν τῷ ὄντι ἐν τῷ Κάμπῳ.

Ἡ μνήμη ταύτης ἀναφέρεται παρὰ τῷ Συναξαριστῇ τῇ 22 δεκεμβρίου, καθὼς καὶ παρὰ τῷ Μηνολογίῳ· ἀλλὰ, κατὰ τὰ Μηναῖα, ἡ ἀκολουθία ψάλλεται τῇ 29 ἰουλίου· καὶ ταῦτα προετίμησα.

Τὸν ναὸν τῆς ἁγίας Θεοδότης ἐκ θεμελίων ἤγειρεν ὁ Μ. Ἰουστινιανὸς πρὸ τοῦ 527 «ἐν προαστείῳ καλουμένῳ Ἑβδόμῳ»[145]. Τὰ Μηναῖα γράφουσι, συμφώνως σχεδὸν, *ἐν τῷ Κάμπῳ*, ἤτοι τῇ ὑπερκειμένῃ τοῦ Μακροχωρίου πεδιάδι, πολὺ πιθανῶς ἐν τῷ τόπῳ τῷ καλουμένῳ σήμερον Ἰνδζιρλῆ.

* * *

29. Τῶν ἁγίων Μαρτύρων Μάμαντος καὶ Βασιλίσκου τῶν ἐν τοῖς Δαρείου.

Τὴν τοποθεσίαν ἀπηντήσαμεν καὶ προηγουμένως. Ἡ μνήμη τοῦ ναοῦ τῶν δύο τούτων μαρτύρων κεῖται μόνον παρὰ τοῖς Μηναίοις.

* * *

29. Τῶν ἁγίων Μαρτύρων Βενιαμὶν καὶ Βηρίου πλησίον τῶν παλατίων τοῦ Ἑβδόμου.

Πρόκειται περὶ γνωστῆς τοποθεσίας. Ὁ ναὸς τῶν μαρτύρων τούτων ἀναφέρεται παρά τε τοῖς Συναξαρισταῖς καὶ τοῖς Μηναίοις.

* * *

29. Μνήμη τοῦ μακαρίου Ἰωάννου τοῦ στρατιώτου. Ἡ σύναξις ἐν τῷ σεπτῷ ἀποστολείῳ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου πλησίον τῆς ἁγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας.

Ἤκμασεν ἐπὶ Ἰουλιανοῦ τοῦ παραβάτου, γενόμενος κατοικητήριον χριστιανικῶν ἀρετῶν· ἐτάφη εἰς τόπον καλούμενον Πανδέκτην, «ἔνθα καὶ οἱ ξένοι ἐτίθεντο»[146].

* * *

29. Μνήμη τοῦ εὐσεβοῦς βασιλέως Θεοδοσίου τοῦ νέου.

Γεννηθεὶς τῇ 11 ἀπριλίου 401, ἀπεβίωσε τῇ 20 ἰουνίου 450 κατὰ Θεοφάνη, μᾶλλον τῇ 28 ἰουλίου τοῦ ἔτους τούτου. Φιλάνθρωπος καὶ πρᾷος εἶχε τὴν πίστιν ἀκραιφνῆ καὶ δόκιμον[147]. Ἐπ' αὐτοῦ συνεκροτήθη ἡ Γ' οἰκουμενικὴ σύνοδος. Ἐτάφη ἐν τοῖς Ἁγίοις Ἀποστόλοις τοῖς Μεγάλοις.

* * *

29. Κωνσταντίνου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως.

Ἱεράτευσεν ἀπὸ τοῦ 674-676, πρότερον ὢν διάκονος καὶ σκευοφύλαξ τῆς Ἁγίας Σοφίας[148].

* * *

31. Ἡ ἀνάμνησις τῶν ἐγκαινίων τοῦ σεβασμίου οἴκου τῆς ὑπεραγίας δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου τοῦ ἐν Βλαχέρναις, ἔνθα ἀπόκειται ἡ ἁγία Σορός[149].

ἤ, τὰ ἐγκαίνια τῆς ἁγίας Σοροῦ ἐν Βλαχέρναις[150].

Ἴδε εἰς τὴν 2 ἰουλίου.

* * *

31. Προεόρτια τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ Σταυροῦ, ἤτοι ἡ ἐξέλευσις αὐτοῦ ἐκ τοῦ παλατίου εἰς τὴν πόλιν.

Κατὰ τὴν παράδοσιν, ἡ περιαγωγὴ τοῦ Σταυροῦ ἐγίνετο πρὸς ἁγιασμὸν τῆς ἀτμοσφαίρας καὶ ἀποτροπὴν τῶν λυμαινομένων τὴν Κωνσταντινούπολιν νόσων. Ὁ τίμιος Σταυρὸς ἐξαγόμενος ἐκ τοῦ σκευοφυλακείου (τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας) προετίθετο εἰς προσκύνησιν τῇ 25 ἰουλίου ἐν τῷ νάρθηκι τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Βασιλείου πρὸ τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Στεφάνου τῆς Δάφνης ἐν τῷ παλατίῳ· ἀπὸ δὲ τῆς 26-28 προετίθετο ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Στεφάνου τούτῳ· μεθ' ὃ περιήρχετο τὴν πόλιν καὶ περὶ τὰ τείχη μέχρι τῆς 13 αὐγούστου, ὅτε ἀπετίθετο ἐν τῷ εὐκτηρίῳ τοῦ ἁγίου Θεοδώρου ἐν τῷ παλατίῳ· τῇ 14 δὲ ἔμενεν ἐν τῷ ναῷ τῆς Θεοτόκου τοῦ Φάρου καὶ ἐκεῖθεν ἐπέστρεφεν εἰς τὸ σκευοφυλακεῖον[151].

---

145. Προκοπίου, Περὶ κτισμάτων· σελ. 190.

146. ταῦτα κατὰ τὸν ἐν χρήσει Συναξαριστήν. Ὁ Μορσέλλιος (Kalendarium· Β', σελ. 180) φρονεῖ ὅτι ὁ τόπος ἔκειτο παρὰ τῇ πύλῃ Μυριάνδρου.

147. Θεοδωρήτου, Ἐκκλ. Ἱστορ. Ε', λστ' καὶ λζ', ὅπου γράφει ὅτι τοὺς ἔτι σῳζομένους εἰδωλικοὺς ναοὺς ἠφάνισε. Σωκράτης, Ἐκκλ. Ἱστ. Ζ', κδ' καὶ μδ'. Θεοφ. Α', σ. 118 καὶ 159. Κάλλιστος· ΙΔ' γ'.

148. Πατριαρχ. Πίνακες· σελ. 248-249.

149. οὕτω γράφουσιν ὁ Συναξαριστὴς καὶ τὰ Μηναῖα.

150. Ἱεροσλμ. Βιβλιοθ. τόμ. Β', σελ. 472.

151. Πορφυρογ. Ἔκθ. Α', σελ. 539-540.

* * *

31. Εὐδοκίμου τοῦ δικαίου.

Υἱὸς Βασιλείου καὶ Εὐδοκίας, πατρικίων, καταγομένων ἐκ Καππαδοκίας, ἤκμασεν ἐπὶ Θεοφίλου, διδαχθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει τὴν τῶν τότε χρόνων ἱερὰν παιδείαν. Εὐνοούμενος ὑπὸ Θεοφίλου «κανδιδάτος τιμᾶται καὶ στρατοπεδαρχεῖν τάττεται πρῶτον μὲν κατὰ τὴν τῶν Καππαδοκῶν, ἔπειτα κατὰ τὰ Χαρσιανῶν ὅρια»[152]· ἐγένετο δικαιότατος, ἐλεήμων, προστάτης ὀρφανῶν καὶ χηρῶν. Ἐκοιμήθη ἐν εἰρήνῃ.

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ

1. Τῶν ἁγίων ἑπτὰ μαρτύρων τῶν Μακκαβαίων καὶ τῆς μητρὸς αὐτῶν Σολομονῆς καὶ Ἐλεαζάρου τοῦ διδασκάλου αὐτῶν.

Ναὸς ἐπ' ὀνόματι τῶν ἁγίων Μακκαβαίων ἐσῴζετο ἐν ἀρχαῖς τῆς Ζ' ἑκατονταετηρίδος πέραν ἐν Συκαῖς (ἐν Γαλατᾷ)[1] αὐτὸς ἴσως ὁ ἐν τῇ βιογραφίᾳ τοῦ ὁσίου Δαλμάτου (Δ' αἰῶνι) ἀναφερόμενος.

Οὔκ ἐστιν ἐπαρκῶς ἀποδεδειγμένον ὅτι τῆς ἁγίας Σολομονῆς ἐστι τὸ λείψανον, ὃ θησαυρίζει σήμερον ὁ πατριαρχικὸς ναός.

* * *

1. Τῶν ἁγίων μαρτύρων Μίνη καὶ Μηναίου. Ἡ σύναξις ἐν τῷ Ἑβδόμῳ.

ἤ, κατὰ τὰ Μηναῖα καὶ τοὺς Συναξαριστὰς

Μήνου, Μηναίου καὶ τῶν λοιπῶν ἐν τῷ Βιγλεντίῳ, πλησίον τοῦ Χαλκοῦ Τετραπύλου.

Φαίνεται ὅτι ἦσαν δύο ναοὶ ἀνατεθειμένοι εἰς τοὺς ἁγίους τούτους, 1) ὁ ἐν τῷ Ἑβδόμῳ, ἐγερθεὶς ἐκ θεμελίων ὑπὸ τοῦ Μ. Ἰουστινιανοῦ[2]· καὶ 2) ὁ πλησίον τοῦ Χαλκοῦ Τετραπύλου, περὶ οὗ εἴδομεν εἰς τὴν 9 μαρτίου.

ℰ

2. Ἡ ἀνακομιδὴ τοῦ λειψάνου τοῦ ἁγίου πρωτομάρτυρος καὶ ἀρχιδιακόνου Στεφάνου.

Κατὰ τὴν παράδοσιν, ἀνεκομίσθη εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπὶ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, ἐγείραντος ναὸν ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Στεφάνου[3], ἄγνωστον ποῦ· ἐν τούτοις ἐπιστεύετο κατὰ μὲν τὸν Ε' αἰῶνα ὅτι «ἀποτίθεται πρὸ τῶν τειχίων τῆς Ἱερουσαλὴμ, ἔνθα λιθοβοληθείς, τοὺς λαμπροὺς τοῦ μαρτυρίου στεφάνους ἀνεδήσατο»[4], βραδύτερον δ' ὅτι τὰ λείψανα τοῦ πρωτομάρτυρος εὑρέθησαν ἐν κώμῃ Περγαμαλᾷ τῷ 427, τούτων δὲ μέρος, ἤτοι λείψανον τῆς δεξιᾶς τῷ 428 ὁ πατριάρχης Ἱεροσολύμων ἔπεμψε δῶρον εἰς Θεοδόσιον Β' διὰ τοῦ ἐν ἁγίοις Πασσαρίωνος. Ἡ βασιλὶς Πουλχερία τὸ τίμιον ἐκεῖνο δῶρον εἰσεκόμισεν ἀπὸ τῆς Χαλκηδόνος εἰς τὸ παλάτιον, ἐν ᾧ κτίσασα ναὸν τοῦ ἁγίου Στεφάνου, κατέθηκεν ἐν τῷ ναῷ τούτῳ τὸ λείψανον[5].

Κατὰ τὸν Συναξαριστὴν, ἡ σύναξις ἐπὶ τῇ ἀνακομιδῇ ἐτελεῖτο εἰς τὸν ναὸν αὐτοῦ, βεβαίως τὸν ὑπὸ Πουλχερίας κτισθέντα.

Κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα ἡ ἑορτὴ ἀναφέρεται τελουμένη τῇ 2 αὐγούστου[6], ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν Ε', ὡς ἀναγινώσκομεν ἐν ἀνεκδότῳ βιογραφίᾳ τῶν ὁσίων Ἰσαακίου, Δαλμάτου καὶ Φαύστου.

* * *

2. Ἡ εὕρεσις τῶν λειψάνων Μαξίμου, Δάδα καὶ Κυντιλλιανοῦ. Ἡ σύναξις ἐν τοῖς Βιγλεντίου.

Μνεία αὐτῶν ἐγένετο τῇ 13 ἀπριλίου. Ἐπειδὴ τὰ λείψανα αὐτῶν εὑρίσκοντο τεθησαυρισμένα καὶ μετὰ τὸν Ι' αἰῶνα ἐν τῷ ναῷ τῆς Θεοτόκου ἐν τοῖς Βιγλεντίου, πιστεύω ὅτι ἡ σύναξις αὐτῶν κατὰ τὴν 2 αὐγούστου ἐγίνετο ἐν τῷ θεομητορικῷ τούτῳ ναῷ.

* * *

2. Τὰ ἐγκαίνια τοῦ θείου ναοῦ τοῦ ἁγίου ἀποστόλου καὶ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, πλησίον τῆς ἁγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας.

* * *

2. Τοῦ ἐν εὐσεβεῖ τῇ μνήμῃ γενομένου

---

152. ὁ Νικόδημος παρεξήγησε τὸ κείμενον τοῦ χειρογράφου Συναξαριστοῦ γράψας ὅτι «στρατοπεδάρχης ἐγένετο πρῶτον μὲν εἰς τὴν χώραν τῶν καππαδοκῶν, ἔπειτα δὲ εἰς ὅλην τὴν γῆν τῶν ρωμαίων».

1. Πασχάλ. Χρον. σ. 718. Εἰρήσθω δ' ὅτι οἱ συγγραφεῖς τοῦ Χρονικοῦ τούτου Πέραν γράφουσιν οὐ μόνον τὸν Γαλατᾶν, ἀλλὰ καὶ τὴν Χαλκηδόνα καὶ τὰ πέριξ, ὡς λόγου χάριν ἐν σελίδι 796.

2. Προκοπίου, Περὶ κτισμάτων· σελ. 201.

3. τοῦτο κατὰ τὰ Μηναῖα καὶ τοὺς Συναξαριστάς.

4. Βασιλείου Σελευκείας λόγος εἰς ἅγιον Στέφανον· Migne, τόμ. ΠΕ', στ. 469.

5. Θεοφ. Α', σελ. 134· Κάλλιστος, Ἐκκλ. Ἱστ. ΙΔ', θ'.

6. Βίος Εὐθυμίου· σελ. 76.

βασιλέως Ἰουστινιανοῦ ἐν τοῖς Ἁγίοις Ἀποστόλοις.

Ἔστιν Ἰουστινιανὸς ὁ μέγας, οὗ περὶ τῆς ἀνακηρύξεως ὡς ἁγίου λόγος ἐγένετο ἐν ταῖς πρώταις σελίσι τῶν «προλεγομένων». Ἀναφέρεται παρὰ Μαργουνίῳ καὶ Νικοδήμῳ καὶ ἐν τοῖς Μηναίοις εἰς τὴν 2 τοῦ αὐγούστου. Κτίτωρ πολλῶν ναῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ τοῖς πέριξ, ὃ δὲ σπουδαιότερον, ἱδρυτὴς τοῦ μεγαλοπρεπεστάτου μοναστηρίου τῆς Μετανοίας ἐπὶ διαμονῇ καὶ ἠθικῇ συγκροτήσει τῶν ἐπὶ τῷ πρότερον ἐκλελυμένῳ βίῳ μεταμελουμένων γυναικῶν, «ἐφ' ᾧ δὴ ἐνταῦθα περί τε τὸν Θεὸν καὶ τὴν εὐσέβειαν ἀσχολίᾳ γεννησομένη περικαθῆραι τὰς ἁμαρτάδας δυναταὶ εἶεν τῆς ἐν μαστρωπείῳ διαίτης»[7], παρ' ὀλίγον ἀπολαύει κατὰ τὸν Ζ' αἰῶνα τιμῶν ἰσαποστόλου. Ἐπ' αὐτοῦ παρεδέξαντο τὸν χριστιανισμὸν οἱ Ἐροῦλοι, αὐτὸς δὲ καὶ τοῖς τὰ ἀπὸ Ταναΐδος ἕως Εὐξείνου κατοικοῦσιν ἔπεμψεν ἐπίσκοπον διδάξαντα τὸν χριστιανισμόν, ὡς καὶ τοῖς Ἀβασγοῖς, οἷς καὶ ναὸν τῆς Θεομήτορος ᾠκοδομήσατο[8]. Ἐπ' αὐτοῦ δὲ συνεκροτήθη τῷ 553 ἡ Ε' ἁγία οἰκουμενικὴ Σύνοδος. —Τὴν ἀσυγχώρητον τοῦ Ἰουστινιανοῦ ῥοπὴν πρὸς δογματικὰς συζητήσεις Εὐστράτιος ὁ πρεσβύτερος κακίζει, καίπερ ὀνομάζων αὐτὸν *ἐν εὐσεβεῖ τῇ λήξει*[9]. — Τὴν μνήμην τοῦ Μ. Ἰουστινιανοῦ ἀγομένην πρότερον ἐν τῷ ἐν Ἐφέσῳ ναῷ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου καὶ ἐν τοῖς Ἁγίοις Ἀποστόλοις τοῖς Μεγάλοις, ὅπου ἦν τεθαμμένος, μεγαλοπρεπῶς ἤρξατο πανηγυρίζων ὁ πατριάρχης Ἰωάννης Θ' ὁ Ἀγαπητὸς (1111-34) ἐν τῷ ναῷ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας[10].

§

3. Ἰσαακίου, Δαλμάτου καὶ Φαύστου.

Περὶ τοῦ Ἰσαακίου βλέπε εἰς τὴν 30 μαΐου· παρ' αὐτῷ μαθητὴς ἐγένετο ὁ Δαλμάτος· ὁ δὲ Φαῦστος ἦν υἱὸς αὐτοῦ.

Ἡ ἀπ' αὐτῶν ὀνομασθεῖσα μονὴ τῶν Δαλμάτων ἱδρύθη κατὰ τὰ τέλη τοῦ Δ' αἰῶνος· τὸν κατὰ καιρὸν ἡγούμενον αὐτῆς οἱ πατέρες τῆς Γ' οἰκουμενικῆς Συνόδου κατέστησαν ἀρχιμανδρίτην καὶ ἔξαρχον τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει μοναστηρίων, διὸ Μαριανὸς ὁ ἡγούμενος αὐτῆς, ἐπὶ Μηνᾶ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, ὑπεγράφη «ἔξαρχος τῶν ἐπὶ βασιλευούσης ταύτης πόλεως διακειμένων εὐαγῶν μοναστηρίων καὶ τῶν λοιπῶν ἡγουμένων τῶν κατὰ τὴν φιλόχριστον ταύτην πόλιν καθεστώτων εὐαγῶν μοναστηρίων»[11]. Τῇ 6 νοεμβρίου τοῦ 556 «ἐτελεύτησεν ὁ Τιμόθεος, ἔξαρχος τῶν μοναστηρίων καὶ ἡγούμενος τῆς Δαλμάτου μονῆς καὶ ἐγένετο ἀντ' αὐτοῦ Ἄνθιμος ἔγκλειστος τοῦ αὐτοῦ μοναστηρίου»[12]. Τὴν μονὴν ταύτην καὶ κατὰ τὸν Η' αἰῶνα «πρώτιστον οὖσαν ἐν τοῖς κοινοβίοις τοῦ Βυζαντίου» μετέβαλεν ὁ Κοπρώνυμος εἰς στρατῶνα τῷ 768[13], ἀλλ' ἀνασυνεστήθη καὶ πάλιν αὖτη· διότι ἀναφέρεται σῳζομένη κατὰ τὰ μέσα τοῦ Ι' αἰῶνος ἔχουσα καὶ *Καταδίκην*, εἶδός τι πύργου πιθανῶς, ἐν ᾧ περιώριζον τοὺς ἀτακτοῦντας[14]. — Ἡ μονὴ τῶν Δαλμάτων ἔκειτο κατέναντι καὶ πρὸς βορρᾶν τοῦ Ἁγίου Στεφάνου ἐν Αὐρηλιαναῖς ἄνωθι τῆς Περιβλέπτου (Σουλοῦ-μοναστήρ) ὡς μέλλομεν ἰδεῖν εἰς τὴν 27 δεκεμβρίου.

Βιογραφία τῶν ὁσίων Ἰσαακίου, Δαλμάτου[15] καὶ Φαύστου, πλὴν τῆς παρὰ Βανδουρίῳ (ἀπὸ σελίδος 514β-525α τῆς ἐν Βενετίᾳ ἐκδόσεως τοῦ πολυτιμοτάτου συγγράμματος Imperium Orientale) σῴζεται ἐν τῷ μεμβρανίνῳ 1453 χειρογράφῳ τῆς ἐν Παρισίοις Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης, αὐτῷ δὴ τούτῳ, ἀφ' οὗ ὁ πολυμαθὴς πρεσβύτερος Emmanuel Auvray μετέγραψέ μοι τὰ δύο ἱστορικὰ κείμενα περὶ τῆς ὁσίας Ὀλυμπιάδος καὶ τῶν μονῶν αὐτῆς· αὐτὸς οὗτος, ᾧ χάριν ὁμολογῶ δημοσίᾳ, μετέγραψέ μοι καὶ τὸν «Βίον καὶ πολιτείαν τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν καὶ ἀρχιμανδρίτου Δαλμάτου», ἐκτεινομένην μὲν ἀπὸ φύλλου 226β1-239β2, περιέχουσαν δὲ καί τινας εἰδήσεις περὶ τῶν ὁσίων Ἰσαακίου καὶ Φαύστου. Δυστυχῶς, ἡ χρονολογία συγκεχυμένη πώς ἐστιν, ὡς μοι φαίνεται, διότι, ἐὰν ὁ Ἰσαάκιος γράφηται θνήσκων τῷ δευτέρῳ ἔτει τῆς Ἀρκαδίου βασιλείας, ἤτοι τῷ 396, μετὰ διαμονὴν εἴκοσι

---

7. Προκοπίου, Περὶ κτισμάτων· σελ. 200.

8. ταῦτα κατὰ τὸν Εὐάγριον· Ἐκκλησιαστ. Ἱστορ. Δ', κ', κδ' καὶ κγ'.

9. Εὐτυχίου βίος· Migne, τόμ. ΠΣΤ', στ. 2313.

10. Πατριαρχ. Πίνακες· σελ. 348.

11. Δουκαγγίου, Const. Christ. σελ. 108α.

12. Θεοφ. Α', σελ. 357.

13. αὐτόθι· σ. 684. Ζωναρᾶς· ΙΕ', 8 (Δινδόρφ. Γ', 355).

14. Λέων γραμματικός· σελ. 290. Συμεὼν μάγιστρος· σελ. 720. Γεώργιος μοναχός· σελ. 876.

15. Ἰλαν ἔσπευσεν ὁ Le Quien γράψας τὸν Δαλμάτον μητροπολίτην γενόμενον Κυζίκου. Oriens Christianus· τόμ. Α', στήλη 752.

καὶ δύο ἐτῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει (374—396), ὅτε ἐχειροτονήθη ἡγούμενος ὁ Δαλμάτος, αὐτὸς παρίσταται κατ' αὐτὸν τὸν χρόνον φέρων ἡλικίαν ἐτῶν δύο πρὸς τοῖς πεντήκοντα· ἄρα ἐγεννήθη τῷ 344 καὶ « τριακοστὸς ἀπετάξατο », ἤτοι τῷ 374· ἀλλὰ πρὸς τὰ τέλη τῆς βιογραφίας ἀναφέρεται ὅτι προέστη τῆς μονῆς ὁ Δαλμάτος ἔτη πεντήκοντα καὶ πέντε, ἀπὸ τοῦ 396 βεβαίως· ὥστε συνάγομεν ὅτι ἀπεβίωσε τῷ 451. Ἐπειδὴ δὲ, κατὰ τὴν βιογραφίαν, ἀπεβίωσεν εἰς ἡλικίαν ἐτῶν ὀγδοήκοντα καὶ πέντε, συνάγεται ὅτι ἀπέθανε τῷ 429· ἀλλὰ βλέπομεν αὐτὸν ζῶντα τῷ 431, θνήσκοντα δ' ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Πρόκλου, μετὰ τὸ 434 δῆλα δή· καὶ ἐπειδὴ συνεμόνασε τῷ Ἰσαακίῳ δεκαεξαετίαν, πρέπει 'ν' ἀφαιρέσωμεν δέκα καὶ ἓξ ἀπὸ τῶν 396, καὶ συνάγοντες 380 'ν' ἀφαιρέσωμεν ἐκ τούτων 30 («τριακοστὸς ἀπετάξατο») ὅπως εὕρωμεν ἔτος γεννήσεως 350 καὶ θανάτου 435. Ἐν τούτοις ἐν φύλλῳ 235α1 τοῦ χειρογράφου 1453, γράφεται περὶ τοῦ ἔτους 431 ὅτε τότε τεσσαράκοντα καὶ ὀκτὼ ἠρίθμει ἔτη ἀφ' οὗ χρόνου ἐγκλειστος ἦν ἐν τῷ κελλίῳ αὐτοῦ, ὥστε δέον 'να προσθῶμεν ἑπτὰ ἔτη (μέχρι τοῦ 55ου τῆς ἡλικίας) ὅπως συναγάγωμεν ὅτι ἀπεβίωσε τῷ 438, γεννηθεὶς ἄρα τῷ 354. Δυσκόλως ἐν τούτῳ συμφωνῶ τοῖς τε βολλανδισταῖς καὶ τῷ ἀββᾷ Nilles.

Ἐκ τῆς βιογραφίας ταύτης ἀποσπῶν παρατίθημι τα κυριώτερα μέρη:

« Οἷς κρίμασιν οἶδεν αὐτὸς, ἤγειρε τὸ πνεῦμα Ἰσαακίου δούλου αὐτοῦ, ἀνδρὸς ὁσιωτάτου (227β2) καὶ ἐν ἐρημίᾳ διατρίβοντος, χάριτος θείας πεπληρωμένου καὶ προφητικοῦ χαρίσματος ἠξιωμένου. Τούτῳ τοίνυν γίνεται θεία τις ἄνωθεν ἔλλαμψις, κελεύουσα τὸ Βυζάντιον καταλαβεῖν καὶ ὑπερμαχῆσαι τῆς πίστεως προκινδυνευούσης ἤδη πολὺν χρόνον . . . . . οὕτως καὶ ὁ θεοφόρος πατὴρ ἡμῶν εἶξας τῷ κελεύσαντι αὐτῷ, κατελθὼν τῆς ἐρήμου, ἐπέβη τῇ Βυζαντίδι. . . . . Τότε τοίνυν, προνοίᾳ Θεοῦ καὶ τῇ ἄνωθεν ψήφῳ, κρατεῖ τῆς βασιλείας ὁ Ἰσπανὸς Θεοδόσιος, ἀνὴρ φιλόχριστος (228α2) καὶ ὀρθόδοξος· καὶ ἀνηγγέλη αὐτῷ τὰ κατὰ τὸν μακάριον Ἰσάκιον καὶ ὅσα προεῖπε τῷ Οὐάλεντι διελέγχων αὐτὸν, καὶ περὶ τῆς προφητείας τοῦ οἰκτίστου αὐτοῦ θανάτου, καὶ ὅτι πάντα οὕτως αὐτῷ συνέβη, καθὼς εἶπεν ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος Ἰσάκιος. Θεοδόσιος δὲ ὁ βασιλεὺς ταῦτα ἀκούσας, μετὰ θάμβους πολλοῦ καὶ φόβου, ἦλθεν εἰς προσκύνησιν τοῦ ἁγίου μετὰ πάντων τῶν μεγιστάνων αὐτοῦ· ἦν δὲ καὶ ὁ μακάριος Δαλμάτος σὺν αὐτοῖς, ἀνὴρ ἐλλόγιμος καὶ εὐσεβείᾳ συζῶν καὶ ἐν τῇ τῶν σχολαρίων στρατιᾷ καταλεγόμενος τῇ δευτέρᾳ· καὶ ἀκούσας πάντα τὰ κατὰ τὸν μακάριον Ἰσάκιον, καὶ θεασάμενος τὴν ἀγγελικὴν αὐτοῦ θέαν καὶ διαγωγὴν, πάνυ ἐτέρφθη ἐπ' αὐτῷ· καὶ ἐπεθύμησε καὶ αὐτὸς τὸν ἴσον ἀγῶνα θέσθαι αὐτῷ· διεμερίζετο δὲ (228β1) τῷ λογισμῷ καθ' ἑαυτὸν ἀσχάλλων τὸ, ποίῳ τρόπῳ καταλείψῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ τὰ τέκνα· ἦν γὰρ βιωτικὸς ὁ ἀνὴρ, καὶ περιουσίαν πολλὴν κεκτημένος, εὐγενής τε καὶ περιφανὴς, καὶ τῶν ἀφηλίου ἀνατολῶν γένος . . . . . ἀπεὶη δὲ ὁ μακάριος Δαλμάτος, ἔνδον ἔχων τὴν ἐπιθυμίαν ἀναφλέγουσαν· μετὰ οὖν ὀλίγας ἡμέρας, πάλιν ἐπορεύθη πρὸς τὸν μακάριον· καὶ αἰτήσας εὐχὴν παρ' αὐτοῦ, ἔμεινεν ἐκεῖ μετ' αὐτοῦ ἑπτὰ ἡμέρας, ἀπολαύων τῆς διδαχῆς αὐτοῦ ἀκορέστως ἔχων περὶ τούτου· ἦν γὰρ σπουδαῖος ὁ ἀνὴρ καὶ ζηλωτὴς τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ. . . . . καὶ ὁ μακάριος Δαλμάτος, πιστεύσας τῷ Κυρίῳ καὶ τῷ θεράποντι αὐτοῦ Ἰσακίῳ, πάντα τὰ ὑπ' αὐτοῦ ἐνταλθέντα εἰς ἔργον ἐξήγαγεν· ἀπελθὼν γὰρ ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, ἀνεκοινώσατο τῇ συμβίῳ αὐτοῦ πάντα τὰ τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ· ἡ δὲ θεοφιλὴς ἐκείνη γυνὴ ταῦτα ἀκούσασα παρ' αὐτοῦ, καὶ λύπῃ οὐ τῇ τυχούσῃ κατασχεθεῖσα, ἐδάκρυσε μὲν καὶ ἠνιάθη σφόδρα περὶ τούτου, οὐκ εἶχε δὲ ὅ,τι καὶ δρᾶσαι, γινώσκουσα τοῦ ἀνδρὸς τὸ ἀμετάθετον . . . . . ἀλλὰ πάλιν ἐννοοῦσα αὐτῆς μὲν τὴν χηρείαν (229β), τῶν δὲ παίδων τὴν ὀρφανίαν, σὺν τούτοις δὲ καὶ τὴν ἐπὶ ξένοις αὐτῆς κατάλειψιν, οὐκ ἤθελε παρακληθῆναι, ἀλλὰ θρήνοις ἑαυτὴν συνέκοπτεν· ὁ δὲ τίμιος Δαλμάτος πρὸς αὐτὴν εἶπε· "τί ποιεῖς οὕτως, ὦ κυρία μου, κλαίουσα καὶ συνθρύπτουσά μου τὴν καρδίαν· μᾶλλον ὤφειλες καὶ αὐτὴ, θεοσεβὴς οὖσα, τῷ σκοπῷ τούτῳ ἐξακολουθῆσαι „ . . . . . Καὶ δὴ, ἐπιλαβόμενος ὁ μακάριος πάντα ὅσα ὑπῆρχε τῇ γυναικὶ, κινητὴν περιουσίαν ἔν τε χρυσῷ καὶ ἀργύρῳ, καὶ πάντα κόσμον τῆς γυναικὸς, καὶ τοὺς παῖδας αὐτῆς καὶ τὰς παιδίσκας, καὶ τὸ θῆλυ παιδίον, δέδωκεν εἰς τὰς χεῖρας τῆς γυναικὸς, εἰρηκὼς πρὸς αὐτήν· "σῴζου, γύναι, μὴ λυποῦ, μηδὲ δάκρυε· ἀλλὰ τῇ βοηθείᾳ τοῦ Θεοῦ φρουρουμένη, ἄπελθε πρὸς τοὺς σοὺς γονεῖς, ἐπιμελουμένη τῆς ἑαυτῆς ψυχικῆς σωτηρίας „ . . . . . (280α2) Συνταξάμενος δὲ αὐτῇ καὶ τὸ τελευταῖον συντακτήριον ἀποδοὺς, ἀπέλυσεν ἐπὶ τὴν ἀνατολὴν πορεύε-

σθαι, ὅθεν καὶ αὕτη ἡ τιμία συζυγία ὥρμητο. Τὸν δέ γε ἀοίδιμον υἱὸν αὐτοῦ Φαῦστον λαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ ὁ μακάριος Δαλμάτος, κομιδῇ νήπιον ὄντα, ὑπέστρεψε πρὸς τὸν ὅσιον πατέρα ἡμῶν Ἰσάκιον . . . . . Ἐλθούσης τῆς ἁγίας Ἀναλήψεως, ἀπελθὼν ἐγγὺς αὐτοῦ ὁ θεῖος Ἰσάκιος ἐφώνησεν αὐτῷ ἐκ τρίτου λέγων· "Ἀδελφὲ Δαλμάτε, πόσα κοιμᾶσαι· ἀνάστα„. Καὶ κρατήσας αὐτὸν τῆς χειρὸς, ἀνεκάθισε· καὶ ἔτριψεν αὐτοῦ τὴν ὄψιν· καὶ λέγει πρὸς τὸν ὅσιον (232α2) Ἰσάκιον "Ἔψαλλαν, κύριέ μου πάτερ, οἱ ἀδελφοὶ τὴν τρίτην;„ Καὶ ἀπεκρίθη πρὸς αὐτὸν ὁ μακάριος Ἰσάκιος "Σὺ γὰρ ποῦ ἦσθα, ἵνα μὴ εἴδῃς εἴ ἔψαλλον„. Καὶ ὁ ἀοίδιμος Δαλμάτος πρὸς αὐτόν· "Ὧδε ἤμην, ἐγγύς σου τοῦ πατρός μου· ἐπὶ δὲ τοῦ παρόντος, εἰς τοὺς Ἁγίους Μακκαβαίους ἤμην ἐν τῇ συνάξει„. Καὶ λέγει πρὸς αὐτόν· "Πόθεν δῆλον ὅτι ἐκεῖ ἦς;„ Ὁ δὲ ἔφη· "Ἐκεῖ ἤμην μετὰ τοῦ πατριάρχου Νεκταρίου εἰς τὴν ἁγίαν λειτουργίαν· καὶ μετ' αὐτοῦ ἤμην καθήμενος ἐν τῷ θρόνῳ, δεύτερος τοῦ πατριάρχου· καὶ οὐ μόνος ἐγὼ, ἀλλὰ καὶ ἀδελφοὺς τρεῖς τοῦ μοναστηρίου ἡμῶν εἶδον ἐκεῖσε„. Καὶ ἠρώτησεν αὐτὸν ὁ μακάριος Ἰσάκιος "Ποῦ ἵσταντο οἱ ἀδελφοί;„ Ὁ δέ φησιν "Ὅτι ὁ μὲν εἷς ἐγγύθεν τῶν καγγέλων, ὁ δὲ δεύτερος πλησίον τοῦ ἄμβωνος, καὶ ὁ τρίτος ἐγγὺς τῶν πυλεώνων τῶν μεγάλων„. Ταῦτα ἀκούσας ὁ θεοφόρος Ἰσάκιος, προσκαλεσάμενος τὸν ὀστιάριον αὐτοῦ, παραγγέλλει αὐτῷ, λέγων ὅτι "Τοὺς ἀδελφοὺς τοὺς ἐρχομένους ἀπὸ τῆς συνάξεως τῆς ἁγίας Ἀναλήψεως, ἕνα ἕνα φέρε μοι ὧδε„. Καὶ ἐλθόντων αὐτῶν, ἤγαγεν αὐτοὺς πρὸς αὐτόν . . . . . Μετὰ δὲ χρόνον τινα βασιλεύοντος Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου καὶ Νεκταρίου τοῦ ἁγιωτάτου τὸν θρόνον τῆς ἐπισκοπῆς ἐπέχοντος, ἐκοιμήθη ὁ ἐν ἁγίοις πατὴρ ἡμῶν Ἰσάκιος. Καὶ ἐλθόντος τοῦ ἐπισκόπου Νεκταρίου ἐν τῇ μονῇ καὶ ἐρωτῶντος τοῖς πρεσβυτέροις καὶ τοῖς λοιποῖς μοναχοῖς τὸ, τίνα ἂν αὐτῶν βούλοιντο εἶναι ἡγούμενον, πάντες ὁμοθυμαδὸν εἶπον τὸν μακάριον Δαλμάτον θέλειν, ὃν καὶ ὁ Θεὸς ἐξελέξατο καὶ ἀφώρισεν· ὁ δὲ οὐκ ἐπείθετο αὐτοῖς, ἀνάξιον ἑαυτὸν ὑπολαβὼν καὶ ἰδιώτην καὶ ἀνίκανον· μόλις δέ ποτε πεισθέντος αὐτοῦ, κοινῇ πάντων ψήφῳ καὶ τῇ τοῦ Θεοῦ βουλήσει, κατέστησαν αὐτὸν ἡγούμενον, χειροτονήσαντες ὁμοῦ καὶ πρεσβύτερον τῷ εἰκοστῷ δευτέρῳ ἔτει τῆς ἐκ τοῦ κόσμου αὐτοῦ ὑποχωρήσεως· καὶ γὰρ τριακοστὸς ἀπετάξατο, καθὼς ἐκ τῶν χρονικῶν ἀνεμάθομεν· καὶ δείκνυται συμβιωτεύσας τῷ (233α1) μακαρίῳ Ἰσακίῳ χρόνους δεκαέξ· ὁ γὰρ ἐν ἁγίοις Ἰσάκιος κϐ' χρόνους ποιεῖ ἐν Κωνσταντινουπόλει· τῷ οὖν δευτέρῳ ἔτει τῆς Ἀρκαδίου, υἱοῦ Θεοδοσίου, βασιλείας χειροτονεῖται ὁ ἀοίδιμος Δαλμάτος ἡγούμενος καὶ πρεσβύτερος· καὶ ἦν λοιπὸν ὁ ἅγιος διαπρέπων ἐν τῇ ἀσκήσει . . . . . κατὰ πάντα ἐξομοιούμενος τρόπον ἢ καὶ ὑπερβαίνων τοῦ θεοφόρου Ἰσακίου. . . . Συνέβη οὖν μετὰ (233β2) χρόνον ὀλίγον τελειωθῆναι τὸν ἐν ἁγίοις ἐπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως Νεκτάριον, κρατήσαντα τῆς ἐπισκοπῆς χρόνους ἓξ πρὸς τοῖς δέκα, σὺν μησὶ τέσσαρσι. Καὶ μετ' αὐτὸν, Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, ἀχθεὶς ἀπὸ Ἀντιοχείας τῆς μεγάλης, χρόνους πέντε. Καὶ τούτου ἐν ἐξορίᾳ τελευτήσαντος, εἰσάγεται ἀντ' αὐτοῦ Ἀρσάκιος, ἐπισκοπεύσασθαι χρόνους ι΄. Καὶ μετ' αὐτὸν Ἀττικὸς ἔτη κ΄, μῆνας ἓξ. Καὶ τούτου τελευτήσαντος, διαδέχεται τὸν θρόνον τῆς ἐπισκοπῆς Σισίνιος, ἀνὴρ εὐλαβὴς καὶ φιλόθεος. Καὶ τούτου διαπρέψαντος ἐν τῇ ἐπισκοπῇ ἔτος ἕν, μῆνας δέκα, καὶ πρὸς Κύριον ἐκδημήσαντος, πολλὴ φιλονεικία τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ τοῖς ἱερεῦσιν ἐγένετο, τίς ἄρα ὀφείλει ἐπισκοπεῦσαι ἐν τῇ βασιλευούσῃ. Ζητήσεως οὖν πολλῆς γεγονυίας ποῦ εὑρεῖν δυνηθῶσιν ἄνδρα θεοσεβῆ καὶ συνετὸν, τὸν ὀφείλοντα ἱερατεύειν ἐν ταύτῃ τῇ μεγαλοπόλει . . . . καὶ διελθουσῶν ἡμερῶν οὐκ ὀλίγων περὶ τῆς ζητήσεως ταύτης, φήμη (234α1) διέδραμε περί τινος, Νεστορίου ὀνόματι, ὡς ἀξίου ὄντος αὐτοῦ εἰς τὸ γενέσθαι ἐπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως· καὶ τὰ μὲν ἔνδοθεν αὐτοῦ οὐδεὶς ἠπίστατο εἰμὴ μόνος ὁ Θεός· τὰ δὲ ἔξωθεν αὐτοῦ ὑπῆρχεν ἐν προσχήματι δορᾷ προβάτου σχηματιζόμενος, καὶ ὑποκρινόμενος τὴν εὐσέβειαν . . . . . Τῷ δὲ ἁγίῳ πατρὶ ἡμῶν Δαλμάτῳ οὐδὲ τοῦτο ἀπέκρυψεν ὁ Θεὸς, ἀλλ' ἀπεκάλυψεν αὐτῷ δι' ὀπτασίας . . . . . καὶ χειροτονηθεὶς ὁ ἀνάξιος τῆς ἱερωσύνης Νεστόριος ἦλθεν ἐν τῷ μοναστηρίῳ, καθὼς ἔθος ἐστὶ κρατηθὲν ἐκ τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἰσακίου τὸ ἔρχεσθαι τὸν καθ' ἡμέραν (234α2) ἐπίσκοπον καὶ προσκυνεῖν τοὺς ἁγίους. Ἐλθὼν οὖν καὶ αὐτὸς Νεστόριος μετὰ καὶ τοῦ κλήρου τῆς μεγάλης ἐκκλησίας τοῦ προσκυνῆσαι τὸν ὅσιον, καὶ θελήσαντος αὐτοῦ εἰσελθεῖν εἰς τὸ κελλίον τοῦ ἀνδρὸς, διεκώλυσεν αὐτὸν λέγων. "Ἄπελθε διόρθωσαι τὰ κρυπτὰ τῆς καρδίας σου· καὶ τότε εἰσέρχῃ εἰς τὸ κελλίον μου„. Ταῦτα ἀκούσας ὁ δυσώνυμος Νεστόριος, σκότους καὶ αἰδοῦς πλησθείς, ἐξῆλθε καὶ ἀπῆλθε καὶ μὴ βουλόμενος· ὁ-

σοι δὲ τῶν τῆς πόλεως ἤρχοντο προσκυνῆσαι τὸν ἅγιον κληρικῶν τε καὶ κοσμικῶν, παρήγγελλεν αὐτοῖς ὁ ὅσιος λέγων· Γρηγορεῖτε καὶ βλέπετε ἑαυτούς . . . . . Διὰ ταύτας οὖν τὰς βλασφημίας αὐτοῦ Σύνοδος συνεκροτήθη οἰκουμενικὴ ἐν τῇ Ἐφεσίων μητροπόλει, κατὰ κέλευσιν Θεοδοσίου τοῦ βασιλέως· καὶ καθελὼν τὸν μιαρὸν Νεστόριον τοῦ θρόνου Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἄκοντα ἐν Ἐφέσῳ ἔπεμψεν· ἀλλὰ καὶ ἐκεῖσε πάλιν ἀπελθὼν ὁ δεῖλαιος τῇ βλασφημίᾳ προστιθεὶς οὐκ ἐπαύσατο . . . . . συναχθεῖσα γὰρ ἡ ἁγία Σύνοδος ἐν Ἐφέσῳ . . . . . καθεῖλεν αὐτὸν τῇ συνεργείᾳ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἀναθέματι ὑποβαλοῦσα, ὅπως λοιπὸν τῆς οἰκουμένης ὅλης ἐκκοπῇ τὰ σκάνδαλα. Τούτου οὖν διαβοηθέντος ἐν Κωνσταντινουπόλει, πάντες οἱ τὰ ἐκείνου φρονοῦντες καὶ παρ' αὐτοῦ λαβόντες τὰ ἐκκλησιαστικὰ πάντα, συνεσκευάζοντο φρουροῦντες τὰ πλοῖα καὶ τὰς ὁδούς, καὶ μὴ συγχωροῦντες μήτε ἐλθεῖν ἐν Κωνσταντινουπόλει τινὰ τῶν τῆς ἁγίας Συνόδου, μήτε ἀπελθεῖν ἐκεῖ τινὰ τῶν ὀρθοδόξων, ἀλλὰ μόνον τὰ τοῦ ἐχθροῦ τοῦ Χριστοῦ ἠπείγοντο καὶ ἐφέροντο γράμματά (235α1) τε καὶ μηνύματα . . . . . ἐξ οἰκονομίας Θεοῦ, ἔρχεται ἐπιστολὴ ἀπὸ Ἐφέσου γραφεῖσα παρὰ τῆς ἁγίας Συνόδου πρὸς τὸν ἀρχιμανδρίτην πάντων τῶν τῆς βασιλευούσης πόλεως μοναστηρίων Δαλμάτου καὶ πρὸς Κωμάριον Ποτάμονα ἐπίσκοπον, πεμφθεῖσα διά τινος ἐπαίτου· δήσαντες γὰρ τὴν ἐπιστολὴν καὶ ἐνθέντες ἔσωθεν καλάμου, οὕτως ἐπαιτῶν καὶ ἐπιφερόμενος τὸν κάλαμον, ἤνεγκε ταύτην πρὸς τὸν ἅγιον Δαλμάτον· ὃς δεξάμενος ταύτην καὶ ἀναγνοὺς, καὶ γνοὺς τὴν δύναμιν αὐτῆς, ἐταράχθη σφόδρα, καὶ διενοεῖτο ἐπὶ τοῦτο ὅ,τι καὶ πράξοι· ἦν γὰρ ἔχων τεσσαράκοντα καὶ ὀκτὼ ἔτη μὴ ἐξελθὼν τοῦ κελλίου αὐτοῦ, ἀλλὰ πάμπαν ἀπρόϊτος ὤν, ἔμενεν ἔνδον ἡσυχάζων . . . . . ἐξελθών, προσεκαλέσατο τοὺς μοναχοὺς ἅπαντας τῆς ὑπ' αὐτὸν ποίμνης καὶ τοὺς ἡγουμένους τῶν λοιπῶν μοναστηρίων· καὶ συναχθέντων εἰς πλῆθος, καὶ γὰρ καὶ τῶν κατὰ κόσμον ὀρθοδόξων ἄνδρες οὐκ ὀλίγοι συνηθροίσθησαν, μετὰ λιτανείας καὶ ᾠδῶν καὶ συμφωνίας πνευματικῆς, ἦλθον εἰς τὸ παλάτιον. Ὡς οὖν ἤκουσεν ὁ βασιλεὺς τῆς φωνῆς τῶν ψαλλόντων, ἠρώτησε τοῖς σὺν αὐτῷ παρεστῶσι λέγων· "Τίς ὁ ἦχος, καὶ τίς ἡ ψαλμῳδία τῶν ᾀδόντων„. Καὶ λέγουσιν αὐτῷ, ὅτι Δαλμάτος ἐστίν· ἐθαύμασε λέγων ὅτι "Πολλάκις (235β2) ἀπῆλθον πρὸς αὐτὸν, σεισμῶν γενομένων, καὶ παρεκάλεσα αὐτὸν ἐξελθεῖν καὶ λιτανεῦσαι, καὶ οὐκ ἐπείσθη μοι· καὶ νῦν, τί ἐστιν ὅτι παραγέγονε;„ Καὶ ἐξῆλθεν εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ· καὶ βαλὼν αὐτῷ μετάνοιαν, καὶ ἀσπασάμενος, καὶ εὐλογηθεὶς ὑπ' αὐτοῦ, εἰσῆλθε μετὰ τοῦ βασιλέως· τὸ δὲ πλεῖστον, ἔξωθεν ἔμεινε ψάλλοντες· ἰδιάσας οὖν . . . . . ἀπήγγειλεν αὐτῷ * πάντα τὰ συμβάντα. ὑποδείξας αὐτῷ καὶ τὴν ἐπιστολὴν τὴν πεμφθεῖσαν παρὰ τῆς ἁγίας Συνόδου . . . . . καὶ ἀνελθὼν ἐν τῷ ἄμβωνι ὁ ἐν ἁγίοις πατὴρ ἡμῶν Δαλμάτος, εἶπε πρὸς τὸν λαόν· "Ἄνδρες ἀδελφοὶ καὶ πατέρες· εἰ θέλετε ἀκοῦσαι, ἡσυχάσατε μικρὸν καὶ μακροθυμήσατε· καὶ μὴ θελήσητε ἐμποδίσαι τοῖς λεγομένοις· κἀγὼ ὑμῖν ἀναγγείλω τὰ ῥήματα, ἃ ἀκριβῶς παρὰ τοῦ βασιλέως ἤκουσα περὶ τῆς ἁγίας Συνόδου. Ὁ εὐσεβέστατος βασιλεὺς ἀνέγνω τὴν ἐπιστολὴν τὴν πεμφθεῖσαν ἡμῖν παρὰ τῆς ἁγίας Συνόδου καὶ ἃ οὐκ ἔγνω ἐπέγνω· καὶ τὰ μὲν διὰ τῆς ἐπιστολῆς ἐπέγνω, τὰ δὲ παρὰ τῆς ἡμετέρας εὐτελείας· ἐγγαρίσθη δὲ αὐτῷ καὶ τὰ τῆς σκαιότητος τοῦ ἀθλίου Νεστορίου„ . . . . . Τούτοις πᾶσιν ὑπαναγνοὺς τοῖς λαοῖς ὁ μακάριος Δαλμάτος ἐν τῷ τοῦ ἁγίου μάρτυρος Μωκίου σηκῷ, καὶ ἐπαλείψας ἅπασι τοῦ μὴ ἐξακολουθῆσαι τὸ τοῦ λοιμώδους Νεστορίου δόγμα τὸ ἔκφυλον, μετ' εἰρήνης ἀπέλυσεν αὐτοὺς εἰς τὰ ἴδια. Μετὰ ταῦτα, πείθει τὸν βασιλέα Θεοδόσιον γράψαι κέλευσιν τῇ ἱερᾷ Συνόδῳ συμψηφισάμενος καὶ αὐτὸς τὴν καθαίρεσιν Νεστορίου· ἀντιγράφει δὲ καὶ ὁ ἐν ἁγίοις πατὴρ ἡμῶν Δαλμάτος, ὡς ἐκ προσώπου πάσης τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν λογάδων τῆς πόλεως, τὰ εἰκότα πρὸς τὸν ἐν ἁγίοις Κύριλλον ἀρχιεπίσκοπον Ἀλεξανδρείας· ὡς ἀναθέματι πάντες οἱ τὴν πόλιν οἰκοῦντες καὶ καθαίρεσιν παντελῶς καὶ ἀλλοτρίωσιν ἐκ Θεοῦ καὶ τῆς τῶν χριστιανῶν πίστεως, ἥτις γέγονε διὰ τῆς ἐκ παρθένου ἐνανθρωπήσεως, διὰ τῆς χάριτος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καθυπέβαλον. (237α1) Εἶτα ἀντιγράφει αὐτῷ πάλιν ἡ ἁγία Σύνοδος ἐπιστολὰς ἑτέρας πέντε· καὶ συμφωνοῦσιν ὅ τε ἐν ἁγίοις Κύριλλος καὶ ἡ πᾶσα ἱερὰ Σύνοδος μετὰ καὶ τοῦ ἐν ἁγίοις Κελεστίνου πάπα Ῥώμης, καὶ ἐκφέρουσι ψῆφον μετὰ τὴν καθαίρεσιν Νεστορίου τοῦ θεοστυγοῦς, μετὰ ἀναθέματος καὶ ὑπογραφῶν τοῦ εἶναι ἀρχιμανδρίτην καὶ ἔξαρχον, πρωτοπρεσβύτερον καὶ ἄρχοντα τὸν ἐν ἁγίοις

* τῷ Θεοδοσίῳ Β' δῆλα δή.

καὶ μακάριον Δαλμάτον, καὶ τοὺς μετ' αὐτὸν ἡγουμενεύειν μέλλοντας τῇ αὐτοῦ μονῇ, πάντων τῶν εὐαγῶν μοναστηρίων τῆς πόλεως ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος, ἀποδόντες αὐτῷ τὰ πρεσβεῖα μετὰ καὶ συναινέσεως τῶν ἁγιωτάτων καὶ φιλοχρίστων βασιλέων Θεοδοσίου καὶ Οὐαλεντίνου Ῥώμης, ἐγγράφως ἐξέθεντο . . . . . Μετὰ οὖν τὸ πληρωθῆναι ταῦτα πάντα, διαδέχεται τὸν αἱρετικὸν Νεστόριον Μαξιμιανός· καὶ τούτου καλῶς κυβερνήσαντος τὴν ἁγιωτάτην Ἐκκλησίαν Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐν εἰρήνῃ κοιμηθέντος, διεδέξατο τὴν ἐπισκοπὴν αὐτοῦ Πρόκλος, ἀνὴρ ἑλλόγιμος καὶ ὀρθόδοξος, οὗτινος καὶ ὁμιλίαι ὀρθόδοξοι καὶ ἐπιστολαὶ φέρονται μέχρι τοῦ νῦν· ἐπὶ τούτου οὖν τοῦ ἐπισκόπου, ὁ ἐν ἁγίοις πατὴρ ἡμῶν (237 b 1) Δαλμάτος ἐκοιμήθη ἐν εἰρήνῃ . . . . . Ὁ οὖν μακάριος Φαῦστος ἦν ὡς ἀληθῶς ἀγγελικὸν τὸν βίον κεκτημένος, ἐν καλῇ καταστάσει, κατὰ πάντα ἀπηκριβωμένος, ἐξομοιούμενος τῷ πατρὶ, οὐ μόνον τῇ σωματικῇ ἰδέᾳ, ἣν καὶ αὐτὸς βαθὺ τὸν πώγωνα ὡς Ἀαρὼν ἔχων, πραῦ δὲ τὸ πρόσωπον, κατηγλαϊσμένον τῇ χάριτι τοῦ ἁγίου Πνεύματος, εἰς γῆρας λοιπὸν καὶ αὐτὸς καταντήσας· ἀλλὰ καὶ ταῖς (238 a 1) ψυχικαῖς ἀρεταῖς καλλυνόμενος καὶ φαιδρυνόμενος, δίκην φωστῆρος τοῖς πᾶσιν ἔλαμπε· καὶ ἦν ἐν μέσῳ τῆς ἀδελφότητος τοῖς πᾶσιν ὑπερανεστηκώς, καὶ ὑπερβαλλόντως ὑπερέχων ἅπασι πράξει τε καὶ λόγῳ· ὃν καὶ εὐλογήσας ὁ πατὴρ καὶ πλεῖστα ἐπευξάμενος καὶ νουθετήσας οὐ μόνον αὐτὸν, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν τὴν ἀδελφότητα, περί τε ἐγκρατείας καὶ σωφροσύνης καὶ ἁγνείας, περί τε ταπεινώσεως καὶ ὑπακοῆς καὶ ἐλεημοσύνης, καὶ ἐπευξάμενος αὐτοὺς, καὶ εὐλογήσας, καὶ τὸ τελευταῖον ἀσπασάμενος, ... εἰς χεῖρας Θεοῦ παρέδωκε τὸ πνεῦμα, καλῶς κυβερνήσας τὴν ἐμπιστευθεῖσαν αὐτῷ ποίμνην ὑπὸ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἐπὶ χρόνοις π ντηκ.νταπέντε· ὁ δὲ πᾶς τῆς ζωῆς αὐτοῦ χρόνος γέγονεν ὀγδοηκοστὸς πέμπτος. Ὡς δὲ ἀκουστὴ ἐγένετο ἡ τοῦ ἁγίου κοίμησις πάσῃ τῇ πόλει, ἦν ἰδεῖν ὡς ἐξ ἑνὸς συνθήματος ἅπαντας συρρέοντας ἐπιτοαυτὸ, ἀπό τε ἱερέως (238 a 2) καὶ πρεσβύτου, νεανίσκου τε καὶ μοναχῶν τάγματα ἄπειρα· ἁπάντων συντρεχόντων ἐπὶ τῇ κηδείᾳ τοῦ ἱεροῦ καὶ τιμίου αὐτοῦ λειψάνου, καὶ ἑκάστου αὐτῶν κηροὺς ἐπιφερομένων ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν, ὡς μηδὲ γυναιξὶ παραιτεῖσθαι λαϊκῶν τε καὶ παρθένων τῆς ἱερᾶς ἐκείνης προπομπῆς· καὶ τοσοῦτος ὥστε μηδὲ τὰ πρὸς τὴν θύραν χωρεῖν τοῦ μοναστηρίου αὐτοῦ· καὶ οὕτως λοιπὸν ἀνεκομίσθη τὸ τίμιον αὐτοῦ λείψανον ὑπὸ εὐλαβῶν ἀνδρῶν, καὶ παντὸς τοῦ πλήθους ἐν τῇ ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ πρὸς τὸ ἀσπάσασθαι αὐτὸ . . . . . κἀκεῖθεν προεκομίσθη ἐν τῇ μονῇ αὐτοῦ, προάγοντος ἔμπροσθεν τοῦ ἁγιωτάτου ἀρχιεπισκόπου Πρόκλου καὶ παντὸς τοῦ εὐαγοῦς κλήρου καὶ πάντων τῶν μοναστηρίων, συντρεχούσης, ὡς εἴρηται, καὶ τῆς πόλεως πάσης· καὶ ἕκαστος αὐτῶν ἐσπούδαζε τοῦ ἱεροῦ ἐκείνου σκίμποδος ἅπτεσθαι καὶ εὐλογίας ἀξιωθῆναι τῆς ἐξερχομένης διὰ Πνεύματος ἁγίου ἐξ αὐτοῦ . . . . . Μετὰ δὲ τὴν κηδείαν τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν καὶ καθαιρέτου τῆς Νεστορίου αἱρέσεως Δαλμάτου τοῦ ὁσιωτάτου, Πρόκλος ὁ ἀοίδιμος πατριάρχης, συγκαλεσάμενος πᾶσαν τὴν ἀδελφότητα τοῦ αὐτοῦ εὐαγοῦς μοναστηρίου, χειροτονεῖ αὐτοῖς τὸν μακάριον καὶ ὅσιον Φαῦστον ἀντὶ τοῦ ἐν ἁγίοις Δαλμάτου, πρεσβύτερον, ἀρχιμανδρίτην καὶ ἡγούμενον, καὶ ἄρχοντα πάντων τῶν τῆς βασιλίδος μοναστηρίων, κατὰ τὸ κρατῆσαν (238 b 2) ἔθος τῶν ἁγίων συνόδων· καὶ μετὰ ταῦτα, ἐν χαρᾷ ὑπέστρεψεν ἐν τῷ ἐπισκοπείῳ αὐτοῦ. Μετὰ δὲ τρίτην ἡμέραν τῆς κοιμήσεως τοῦ ὁσίου, τὸ θαυματόβρυτον καὶ τρισόσιον αὐτοῦ λείψανον μῦρον ἀνέβλυσεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ αὐτοῦ τύμβου, εὐωδίας πνέοντα τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ τοσοῦτον, ὥστε πληρωθῆναι τὸν ὑποκείμενον ἐκεῖνον τόπον· ὅπερ ἀκουσθὲν ἐν ὅλῃ τῇ πόλει, μετὰ σπουδῆς ἅπαντες ἔδραμον ἀρύσασθαι ἐξ αὐτοῦ, καὶ λαμβάνοντες, πίστει τε χριόμενοι ἐξ αὐτοῦ ἰῶντο ἀπὸ τῶν νόσων αὐτῶν, οὐ μόνον τῶν σωματικῶν, ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον τῶν ψυχικῶν. Τοῦτο τὸ τέλος τοῦ μακαρίου· κἀκείνη ἡ ἀρχὴ τοῦ θαυμαστοῦ καὶ ἐναρέτου αὐτοῦ βίου. Ἐτελειώθη ὁ ἐν ἁγίοις πατὴρ ἡμῶν Δαλμάτος μηνὶ αὐγούστῳ δευτέρᾳ, ἐν ᾗ ἐπιτελεῖται ἡ ἀνακομιδὴ τοῦ ἁγίου λειψάνου Στεφάνου τοῦ πρωτομάρτυρος, καὶ ἐτάφη τῇ τρίτῃ τοῦ αὐτοῦ μηνός. Ὁ δέ γε ἀοίδιμος αὐτοῦ υἱὸς καὶ ὅσιος Φαῦστος, ἔμεινε ποιμαίνων καλῶς καὶ θεαρέστως τὴν ἐμπιστευθεῖσαν αὐτῷ ποίμνην, κατὰ τὸν δοθέντα αὐτῷ τύπον (239 a 1) παρὰ τοῦ πατρὸς ἀπαραλείπτως ἕως χρόνους ἱκανοὺς, καὶ αὐτὸς εἰς γῆρας βαθὺ καταντήσας· φαίνεται γὰρ μέχρι τῆς εὐσεβοῦς βασιλείας Μαρκιανοῦ ἐπιβιῶναι, καὶ πολλῶν χαρισμάτων καὶ δωρεῶν ἰαμάτων παντοδαπῶν ἀξιωθῆναι παρὰ Θεοῦ διὰ τῆς ἐναρέτου αὐτοῦ καὶ θεαρέστου διαγωγῆς καὶ πολιτείας».

* * *

3. Θεοκλητοῦς ὁσίας.

Ἤκμασεν ἐπὶ Θεοφίλου· θυγάτηρ Κωνσταντίνου καὶ Ἀναστασίας, εἵλκε τὴν καταγωγὴν ἐκ τοῦ θέματος τοῦ Ὀψικίου[16], οὖσα γυνὴ εὐσεβὴς καὶ ἐλεήμων, κατὰ τὸν Συναξαριστήν.

§

4. Τὰ ἐγκαίνια τοῦ Ἁγίου μάρτυρος Προκοπίου πλησίον τῆς Χελώνης.

Ἡ μνήμη παρὰ τῷ Λαυριωτικῷ Δ39 Συναξαριστῇ. Περὶ τοῦ ναοῦ ἴδε εἰς τὴν 8 ἰουλίου.

* * *

4. Τὰ ἐγκαίνια τοῦ περικαλλοῦς καὶ θείου ναοῦ τῆς μονῆς τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ τοῦ Παντοκράτορος.

Ἐκτίσθη ὑπὸ τῆς Εἰρήνης συζύγου Ἰωάννου τοῦ Κομνηνοῦ, συμπληρώσαντος τὴν οἰκοδομήν, μεγαλοπρεπῆ καὶ πολυδάπανον γενομένην· μετὰ τὸ 1204 ἦν ναὸς τοῦ λατινικοῦ δόγματος· λέγεται ὅτι περιελάμβανεν ἐπὶ τῶν Κομνηνῶν ἑπτακοσίους μοναχούς. Τῷ 1432, φροντίδι τοῦ ἡγουμένου αὐτῆς Μακαρίου Μακρῆ, ἀνεκαινίσθη, ὡς φαίνεται, καὶ ἐπλουτίσθη ἡ μονὴ αὕτη, ἐν ᾗ κατὰ τὸν ΙΕ΄ αἰῶνα ἐρυλάσσετο ὁ λίθος, ἐφ' οὗ ἀνακλιθὲν ἐσμυρνίσθη τὸ σῶμα τοῦ Σωτῆρος[17]· τὸν λίθον τοῦτον κείμενον ἐν τῷ λιμένι τοῦ Βουκολέοντος αὐτὸς ὁ Μανουὴλ βαστάζων μετεκόμισεν εἰς τὸν ἐν τῷ Φάρῳ τοῦ παλατίου ναόν· μετὰ θάνατον αὐτοῦ μετήνεγκον εἰς τὴν μονὴν τοῦ Παντοκράτορος ἀνακείμενον εἰς προσκύνησιν τῶν πιστῶν ἐπὶ κρηπίδος παρὰ τὸν τάφον Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ[18].—Κατὰ τὸν ΙΔ΄ αἰῶνα εἶχεν ἴδιον ἡ μονὴ αὕτη κτῆμα τὸ χωρίον Βάρη ἢ Μῆλα, ὅπερ ἦν δεδωρημένον πρὸ τοῦ 1230 τῇ μονῇ τῶν Λέμβων· ἡ μονὴ τοῦ Παντοκράτορος εἶχε κτήματα τῷ 1194 καὶ ἐν Σμύρνῃ[19].

§

5. Ἵας μάρτυρος.

Δύο Ἵαι παρὰ τῷ Συναξαριστῇ τῇ 10 καὶ 11 σεπτεμβρίου· παρὰ τῷ Μηναίῳ τῇ 4 αὐγούστου· κατὰ τὰ ἀρχαιότερα Εὐαγγέλια τῇ 5.

Ναὸς τῆς ἁγίας Ἵας, προϋπάρχων καὶ τῷ χρόνῳ καταπεπτωκὼς, ᾠκοδομήθη τὸ δεύτερον ὑπὸ τοῦ Μ. Ἰουστινιανοῦ πολυτελέστερος· ἔκειτο δ' ἔσωθεν τῆς Χρυσῆς Πύλης ἀριστερᾷ τῷ εἰσερχομένῳ[20].

* * *

Εὐθυμίου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως.

Ἡ μνήμη κατὰ τὸ 426 Εὐαγγέλιον. Τὸ γένος ἕλκων ἐκ Σελευκείας, ἐγένετο μοναχὸς ἐν Ὀλύμπῳ τῆς Βιθυνίας καὶ ἔν τινι μοναστηρίῳ κατὰ τὸν Ἀστακηνὸν κόλπον, ἐχρημάτισε δὲ σύγκελλος τοῦ πατριάρχου Στεφάνου Α΄· «θεοσεβὴς καὶ ἀρετῆς ἥκων εἰς τὸ ἀκρότατον»[21] ἐδέξατο τὸν πατριαρχικὸν θρόνον βιασθεὶς κυρίως ὑπὸ τῶν τοποτηρητῶν τοῦ πάπα Ῥώμης. Ἱεράτευσεν ἀπὸ τοῦ 906-911 παυθεὶς ὑπὸ Ἀλεξάνδρου τοῦ ἀδελφοῦ Λέοντος Σοφοῦ καὶ περιωρίσθη εἰς τὴν μονὴν τοῦ Ἀγαθοῦ, ἐν ᾗ ἀπεβίωσε τῇ 5 αὐγούστου 917 κατὰ τὸν De Boor, ταφεὶς αὐτόθι[22].

§

6. **Ἡ μεταμόρφωσις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.**

Ἡ προέλευσις τῆς 6 αὐγούστου μέχρι τοῦ ΙΒ΄ αἰῶνος ἐγίνετο ἐν τῷ ναῷ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας· ἀπὸ τοῦ ΙΒ΄ καὶ ἑξῆς ἐν τῇ περικαλλεῖ μονῇ τοῦ Παντοκράτορος[23].

---

16. τὸ Σῆμα τοῦ Ὀψικίου περιελάμβανε, κατὰ τὸν Πορφυρογέννητον (ἐν τῷ περὶ Θεμάτων βιβλίῳ) τὰς σημερινὰς μητροπόλεις Κυζίκου, Νικαίας, Προύσης καὶ Ἀγκύρας. Ἔχον πόλεις Κοτύαιον, Δορύλαιον, Μύρλειαν, Λάμψακον, Ἄβυδον, Πάριον (Κεμὲρ τὴν σήμερον), Κύζικον κλπ.

17. βλ. προχείρως Πασπάτη Μελέτας, σελ. 309-313, καὶ Σκ. Βυζαντίου «Κωνσταντινούπολιν», Α΄, σ. 554-556. Ἐσφαλμένως ὁ Πασπάτης ἔγραψεν ἐν σελίδι 309, ὑποσημειώσει 5, ὅτι ὁ Φραντζῆς ὀνομάζει τὴν τῆς μονῆς κτιτόρισσαν Εἰρήνην, τὴν κατόπι Ξένην μοναχὴν, Ὑπομονὴν, διότι ὁ δυστυχὴς Φραντζῆς γράφει περὶ τῆς συζύγου Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου Εἰρήνης, τῆς ἀποθανούσης τὴν 23 μαρτίου 1449. Φραντζῆς· σελ. 210. Τὸ τέμενός ἐστι γνωστὸν σήμερον ὑπὸ τὸ ὄνομα Ζεϊρέκ.

18. Νικ. Χωνιάτης· σελ. 289.

19. Miklosich καὶ Müller, Acta Monasteriorum· τόμ. Α΄, σελ. 13, 184.

20. Προκοπίου, Περὶ κτισμάτων· σελ. 201.

21. Κεδρηνός· Β΄, σελ. 265.

22. Ἴδε κατ' ἔκτασιν τὸν ὑπὸ De Boor ἐκδοθέντα Βίον Εὐθυμίου· ἐν Βερολίνῳ, 1888· περὶ δὲ τῶν ἐπὶ Εὐθυμίου πράξεων Πατριαρχ. Πίνακας, σελ. 296-298.

23. Πορφυρογεν. Ἐκθ. σελ. 779. Κωδινοῦ, Περὶ ὀφφικίων· σελ. 81.

Εἰκὼν τῆς Μεταμορφώσεως ὑπῆρχε κατὰ τὸν Ι΄ αἰῶνα παράδοσις ὅτι «προτροπῇ Πέτρου τοῦ κορυφαίου γέγονεν ἡ ἐν Ῥώμῃ μέχρι τοῦ νῦν τηρουμένη» [24].—Κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΒ΄ αἰῶνος ἐσῴζετο (πιθανῶς ἐν τῷ ναῷ τῶν Μ΄ μαρτύρων) εἰκὼν τοῦ Σωτῆρος ἡ κατὰ παράδοσιν λαλήσασα Μαυρικίῳ τῷ αὐτοκράτορι· ταύτην Ἀνδρόνικος ὁ Κομνηνὸς περιέβαλε πολυτελεῖ κόσμῳ [25].—Ἑτέραν εἰκόνα τοῦ Σωτῆρος θαυματουργήσασαν ἐν Βηρυττῷ μετεκόμισεν ἐκ τῆς πόλεως ταύτης Ἰωάννης ὁ Τζιμισκὴς εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀποθησαυρίσας ἐν τῷ ναῷ τοῦ Σωτῆρος ἐν τῇ Χαλκῇ. Γνωστὴ δὲ τοῖς ἀναγινώσκουσι τοὺς Συναξαριστὰς ἡ ἐπὶ τῆς Χαλκῆς πύλης τοῦ παλατίου ἀνεστηλωμένη περιώνυμος εἰκὼν τοῦ Σωτῆρος, «ἣν καθῆλε πάλαι Λέων ὁ δεσπόζων» δῆλον οὖν ὁ Ἴσαυρος, ἀνεστήλωσε δ' Εἰρήνη ἡ ἀθηναία μουσουργικήν, καθεῖλεν αὖθις Λέων ὁ Ε΄, καὶ πάλιν ἐζωγράφησε Λάζαρος ὁ ζωγράφος ἐπὶ Μιχαὴλ καὶ Θεοδώρας [26]· ταύτην ἐκάλυπτε βῆλον, ἤτοι παραπέτασμα φέρον ἐζωγραφημένην ἐπ' αὐτοῦ τὴν θεανδρικὴν μορφὴν θαυματουργοῦσαν [27]. Περὶ δὲ ἑτέρων εἰκόνων τοῦ Σωτῆρος θαυματουργῶν γίνεται λόγος ἐν τῇ Ζ΄ οἰκουμενικῇ Συνόδῳ, ἐν τῇ πρὸς Θεόφιλον ἐπιστολῇ τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις τοπικῆς συνόδου καὶ ἐν ἰδίοις Συναξαρίοις· περὶ τούτων ἠδύνατο 'να γραφῇ βιβλίον ὁλόκληρον καὶ ἕδρα ἰδία μαθήματος, Ἱστορίας τῶν εἰκόνων ἐν γένει 'να δημιουργηθῇ.

Περὶ τῆς νηστείας, ἥτις προηγεῖται τῆς ἑορτῆς τῆς Μεταμορφώσεως, ὡς καὶ τῆς πρὸ τῆς ἑορτῆς τῆς Κοιμήσεως, εὑρίσκομεν παρὰ τῷ Νίκωνι ὅτι Λέων ὁ Σοφός, αἴρων πᾶσαν ἀμφισβήτησιν, ἐτύπωσε δεκαπενθήμερον τὴν διάρκειαν τῶν δύο κατ' αὔγουστον νηστειῶν, ἃς τότε τινὲς διήρουν, καὶ «δῆθεν τιμῶντες τὴν τοῦ Σωτῆρος ἑορτὴν ἧσθιον τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ (δῆλά γε δὴ τῇ τῆς Μεταμορφώσεως) τὸ κρέας» [28].

§

7. Δομετίου ὁσιομάρτυρος καὶ τῶν δύο μαθητῶν αὐτοῦ. Ἡ σύναξις εἰς τὸν ἅγιον αὐτῶν ναὸν πέραν εἰς τὰς Ἰουστινιανάς [29].

Ὁ ναὸς ἔκειτο ἐν Γαλατᾷ· φαίνεται δ' ὅτι ἦν ἀρχαῖος, ἐὰν εἰς αὐτὸν ἀνήκῃ ὁ ἐπὶ Μηνᾶ τοῦ πατριάρχου «Στρατόνικος ἡγούμενος τοῦ Ἁγίου μάρτυρος Δομετίου» [30].

* * *

7. Μνήμη τῶν Ἀβάρων ἐν Βλαχέρναις.

Ἀναφέρεται εἰς τὸ ἔτος 626 ἐπὶ Ἡρακλείου, ἐφ' οὗ γινώσκομεν ἐπελεύσεις τῆς πρὸ πολλοῦ λιπούσης τὴν ἱστορικὴν σκηνὴν φυλῆς ταύτης, ἀορίστως μὲν τὴν ἄχρι Σηλυβρίας καὶ τῶν πέριξ τῆς Κωνσταντινουπόλεως πολισμάτων, ἃ πάντα καὶ κυρίως τὰ περὶ τὸν ποταμὸν Βαρβύσσην ἐζημίωσεν [31], ὡρισμένως δὲ τὴν τῆς 5 ἰουνίου 623 (περὶ ἧς ὅμως εἴπομεν), ἐν ἡμέρᾳ Κυριακῇ, καθ' ἣν ἐζημίωσε τὸ Κοσμίδειον, καὶ τὴν τρίτην, βεβαίως ταύτην, καθ' ἣν ἔπαθον τό τε Κοσμίδειον καὶ τὰ πέριξ τῶν Βλαχερνῶν [32].

* * *

7. Τῶν ἐν εὐσεβεῖ τῇ μνήμῃ γενομένων βασιλισσῶν Πουλχερίας καὶ Εἰρήνης. Ἡ σύναξις ἐν τοῖς Ἁγίοις Ἀποστόλοις.

Ταῦτα κατὰ τὸν Λαυτιωτικὸν Δ39 Συναριστήν· ἀλλ' ἡ μνήμη Πουλχερίας καὶ Εἰρήνης ἀναφέρεται καὶ παρὰ τῷ Βασιλειανῷ. Μνήμην Πουλχερίας μόνης εὑρήσομεν καὶ ἀκολούθως, ἀγνοῶ δὲ διατί συμπίπτουσιν αἱ μνῆμαι τῶν δύο τούτων αὐγουστῶν εἰς τὴν αὐτὴν ἡμέραν. Ἂν ἡ Εἰρήνη αὕτη ἡ σὺν τῇ Πουλχερίᾳ ἑορταζομένη σήμερον ἢ ἡ ἐξ Ἀθηνῶν, ὀφείλει τὴν ἐν τῷ Ἑορτολογίῳ καὶ σὺν τοῖς ἁγίοις συναρίθμησιν εἰς ἃ γράφουσιν ὑπὲρ αὐτῆς Θεόδωρος ὁ Στουδίτης καὶ Θεοφάνης ὁ τῆς Σιγριανῆς, ἴσως δὲ συναρωγὸς εἰς τοῦτο ἐγένετο καὶ τῆς ἐν τῇ νήσῳ Πριγκήπῳ μονῆς ἡ σύστασις. Θεοφάνης ὁ χρονογράφος ποιεῖται μνείαν τῆς ἐν τῷ λιμένι τῆς Πριγκήπου οἰκοδομῆς παλατίου τῷ 570 ὑπὸ Ἰουστίνου Β΄, λέγει δὲ ταύτην οὖσαν προάστειον, ἤτοι ἔπαυλιν αὐτοῦ [33]. Εἰρήνη ἡ βασιλὶς ᾠκοδόμησεν ἐν

24. Συμ. μάγιστρος· σ. 607. Γεώργ. μοναχός· σ. 774.

25. Νικ. Χωνιάτης· σελ. 431.

26. Δουκαγγίου, Σημειώσεις εἰς Ζωναρᾶν (Δινδόρφ. Ϛ΄, σελ. 161).

27. βλ. προχείρως Σ. Βυζαντίου «Κωνσταντινούπολις» τόμ. Α΄, σελ. 192-193.

28. Νίκωνος, Περὶ νηστείας· Migne, τόμ. PKZ΄, 525.

29. ἡ μνήμη τῆς συνάξεως παρὰ Νικοδήμῳ.

30. Morcelli, Kalend. Β΄, σελ. 213. Δουκαγγίου, Const. Christ. σελ. 84, ἀριθ. XXXVI.

31. Νικηφ. πατριάρχης· σελ. 16.

32. Χρον. Πασχάλιον· σελ. 713 καὶ 725.

33. Θεοφ. Α΄, σελ. 375.

Πριγκήπῳ μονὴν, εἰς ἣν ὑπὸ Νικηφόρου περιωρίσθη κατὰ νοέμβριον τοῦ 802, εἶτα δ' ἐξωρίσθη εἰς Λέσβον, ὅπου ἀπέθανε τῇ 9 αὐγούστου 803, τοῦ λειψάνου αὐτῆς ἀνακομισθέντος εἰς τὴν μονὴν ταύτην, ἀκμάζουσαν ἐπὶ Λέοντος Ε'. Θεόδωρος ὁ Στουδίτης ἐξεπλάγη ἰδὼν τὴν ἀδελφότητα τῶν αὐτόθι μοναζουσῶν «ὅση τε καὶ ἡλίκη, ὅτι τε πλήθει νύξημένη, καὶ συνέσει διαφέρουσα »[34]. γυναικεία οὖσα ἀναφέρεται ἐπὶ Μιχαὴλ τοῦ Τραυλοῦ[35].

Ἐπὶ τῆς Εἰρήνης συνεκλήθη ἐν Νικαίᾳ τῆς Βιθυνίας ἡ Ζ' οἰκουμενικὴ Σύνοδος. Ὅτε δὲ τῆς ἀρχῆς ἐδράξατο Νικηφόρος ὁ ἀπὸ γενικῶν, ὁ λαὸς συνεπάθει τῇ Εἰρήνῃ καὶ ταύτην ἐτίμα, ὡς *ὑπὲρ τῆς ὀρθῆς πίστεως ἀθλήσασαν καὶ μαρτυρήσασαν*[36].

ℓ

8. Τὰ ἐγκαίνια τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου ἐν τῷ περιτειχίῳ τοῦ Ἁγίου ἀποστόλου καὶ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, ἔνδον τοῦ σεπτοῦ οἴκου τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου ἐν τοῖς Μαρνακίου.

Ἡ μνήμη κεῖται παρὰ Νικοδήμῳ, παρ' ᾧ ἀναφέρεται καὶ ἡλιακὴ ἔκλειψις ὁλικὴ γενομένη τῇ 8 αὐγούστου 891. Ὁ καθορισμὸς τῶν ναῶν φαίνεταί μοι λίαν ἀσαφής· εἴδομεν ἤδη εἰς τὴν 15 τοῦ μαΐου καὶ τὴν 30 ἰουνίου ναοὺς ἁγίων ἀποστόλων καὶ Θεοτόκου ἐν τῷ Περιτειχίσματι, ἐν τοῖς Φιλοξένου πλησίον τοῦ Φόρου, καὶ ναὸν Πέτρου τοῦ ἀποστόλου ἐν Γαλατᾷ· ? ὑπῆρχεν ὅμως καὶ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου ναὸς αὐτόθι ; ?ὑπῆρχε καὶ ἐν Γαλατᾷ Περιτείχισμα ; Ἴσως ἔρευναι νεώτεραι ἀποδείξωσι τὴν ὕπαρξιν περιτειχισμάτων καὶ ναῶν· ἐφ' ὅσον ὅμως ἀναπόδεικτα μένουσι τὰ περὶ τῶν ἐν Γαλατᾷ ναῶν καὶ Περιτειχισμάτων, οἱ ναοὶ οὗτοι Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου καὶ Πέτρου καὶ Παύλου ἐν Γαλατᾷ μενοῦσιν ἔξω τῆς παρεμβολῆς.

* * *

8. Ἐλευθερίου, Λεωνίδου καὶ τῶν ἁγίων νηπίων τῶν διὰ πυρὸς τελειωθέντων. Ἡ σύναξις αὐτῶν ἐν τῷ οἴκῳ τῆς ἁγίας Εἰρήνης πέραν ἐν Ἰουστινιαναῖς.

Ἡ μνήμη παρὰ Νικοδήμῳ. Περὶ τοῦ ναοῦ τούτου τῆς ἁγίας Εἰρήνης, τοῦ ἐν Γαλατᾷ, βλέπε εἰς τὴν 5 μαΐου.

* * *

8. Αἰμιλιανοῦ ἐπισκόπου Κυζίκου τοῦ ὁμολογητοῦ.

Ἤκμασεν ἐπὶ τῶν εἰκονομάχων· γενόμενος ἀνὴρ ἐλεήμων καὶ χρηστὸς, ὑπερμαχήσας δὲ τοῦ δόγματος τῶν ἁγίων Εἰκόνων ἐπὶ Λέοντος Ε', ἀπέθανεν ὑπερόριος ἐν εἰρήνῃ. Ταῦτα κατὰ τὸ λεγόμενον Βασιλειανόν.

ℓ

9. Ματθία τοῦ ἀποστόλου.

Τὸ λείψανον αὐτοῦ ἀπέκειτο ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων[37], ὅπου βεβαίως ἐτελεῖτο καὶ ἡ σύναξις αὐτοῦ.

* * *

9. Κωνσταντίνου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως.

Ἁπλῆ μνεία τοῦ ὀνόματος ἐν τῷ λεγομένῳ Βασιλειανῷ· εἴδομεν μνήμην Κωνσταντίνου Κωνσταντινουπόλεως τῇ 29 ἰουλίου ἀναφερομένην προδήλως εἰς τὸν Κωνσταντῖνον Α', διότι ὁ μὲν Β' ἦν εἰκονομάχος σροδρὸς, καίπερ φρονευθεὶς ὑπὸ τοῦ Κοπρωνύμου καθὸ κατάγγελας ἐκεῖνον ὡς νεστοριανίζοντα· ὁ δὲ Γ' ἤκμασεν ἕνα σχεδὸν αἰῶνα μετὰ τὴν τοῦ Βασιλειανοῦ λεγομένην σύνταξιν.

* * *

9. Τῶν ἁγίων δέκα μαρτύρων τῶν διὰ τὴν ἁγίαν Εἰκόνα τοῦ Σωτῆρος ἐν τῇ Χαλκῇ πύλῃ ἀθλησάντων.

Μνεία τῶν ὀνομάτων αὐτῶν ἔν τε τῷ Μηναίῳ καὶ τοῖς Συναξαρισταῖς, ὧν μεταξὺ ἀναφέρεται Μαρία πατρικία, οὐχὶ δὲ ἡ Θεοδοσία· οὕτως ἐμπεδοῦται ἡ παράδοσις ἡ τῇ 18 ἰουλίου μηνὸς ἐν τῷ μετὰ χεῖρας «Ἑορτολογίῳ» ἐκτεθεῖσα, τῆς ἐπὶ Κοπρωνύμου δῆλον οὖν ἀθλήσεως τῆς ἁγίας Θεοδοσίας. Φαίνεται ὅτι τῶν δέκα μαρτύρων ἡ ἄθλησις συνέβη τῷ 730, μετὰ τὴν ἐκλογὴν Ἀναστασίου πατριάρχου τοῦ ἀπὸ συγκέλλων[38].

---

34. Στουδίτου ἐπιστολαί· Migne, τόμ. γΘ', 1405.

35. Theoph. Contin. σ. 79· ὁ Ζωναρᾶς (ΙΕ', 24) ἁπλῶς γράφει « ταῖς ἀσκουμέναις μοναχαῖς ἐν τῇ νήσῳ τοῦ Πρίγκηπος » : ὁμιλῶν περὶ τοῦ Τραυλοῦ.

36. Θεοφ. Α', σ. 745 καὶ ἀλλαχοῦ. Ζωναρᾶς, ΙΕ' 14, (Δινδορφ. Γ', 369).

37. Σκ. Βυζαντίου «Κωνσταντινούπολις» Α', σελ. 394.

38. Στεφάνου βίος ὑπὸ Στεφάνου διακόνου· Migne, τ. Γ', στ. 1085.

§

10. Λαυρεντίου τοῦ ἀρχιδιακόνου.

Ἤθλησεν ἐν Ῥώμῃ ἐπὶ Δεκίου.

Νομίζω ὅτι εἰς τὸν Λαυρέντιον τοῦτον ἀναφέρεται ὁ ναός, ὃν ἔκτισεν ἡ αὐγοῦστα Πουλχερία πρὸ τοῦ 450 ἐπὶ τῇ εὑρέσει τῶν λειψάνων Λαυρεντίου καὶ Ἀγνῆς. Ἐὰν ᾖ ὁ ναὸς οὗτος ὁ τῷ 532 ἀναφερόμενος, ἄγνωστον· ἀλλ' αὐτὸς ἔκειτο *πέραν*, ἔχων καὶ προνόμιον ἀσυλίας τῶν καταδίκων[39], καὶ τὸ πέραν τοῦτο σημαίνει βεβαίως ἀπέναντι. Ἐν τούτοις, ἁγίου Λαυρεντίου ναὸς «ἐν ἀριστερᾷ τοῦ κόλπου» τάττεται, πρὸ τοῦ Μ. Ἰουστινιανοῦ ἀφεγγὴς ὤν, ὑπ' αὐτοῦ δ' εὐρύχωρος ἐγερθείς, εὐρυνθεὶς δῆλον οὖν, φωτὸς εἰσαχθέντος ἐν αὐτῷ πολλοῦ. «Ἐπίπροσθεν» αὐτοῦ ἦν ὁ ναὸς τῆς Θεοτόκου τῶν Βλαχερνῶν[40]· ὥστε ἦν ἐντὸς τοῦ τείχους· καὶ συνεπῶς οἱ ναοί εἰσι δύο· 2) ναὸς ἁγίου Λαυρεντίου ὑπῆρχε καὶ ἐν Πουλχεριαναῖς, ὃν ἐκ βάθρων καὶ πάλιν ἀνήγειρε Βασίλειος ὁ Μακεδὼν κομψόν[41]· ἀλλ' αἱ Πουλχεριαναὶ περιελαμβάνοντο ἐν τῷ ἐνδεκάτῳ ῥεγεῶνι τῆς πόλεως, ὁ δὲ ῥεγεὼν οὗτος περιεῖχε τὰ μέρη τὰ ἀπὸ τοῦ τεμένους Σουλτὰν-Μεχμὲτ καὶ τῶν πρὸς τὸν Κεράτιον κατωφερειῶν· καὶ τότε λοιπὸν ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου Λαυρεντίου δέον ἵνα τεθῇ ἄνω τῶν Βλαχερνῶν. Ὁ μυθογράφος Ἀντώνιος τίθησι τοῦτον οὐ μακρὰν τοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας Θεοδοσίας, ὁ δὲ ἰατρὸς Mordtmann, ἐπειδὴ πιστεύει τὸ σήμερον Γκιοὺλ-τζαμὶ μονὴν τῶν Δεξιοκράτους, τίθησι καὶ τὸν Ἅγιον Λαυρέντιον ἔσωθεν τοῦ Ἀγιὰ-καπί[42]· ἀλλ' ὁ Σκ. Βυζάντιος ὀρθότερον πλησίον τοῦ σήμερον Γενῆ-μπαγτσέ[43]. Ἐπὶ Μηνᾶ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως ἀναφέρεται 3) μονὴ τοῦ ἁγίου Λαυρεντίου συστηθεῖσα ὑπὸ τοῦ συγχρόνως ἀκμάζοντος ἡγουμένου αὐτῆς καὶ πρεσβυτέρου Θεοδώρου[44].

§

11. Τὰ ἐγκαίνια τοῦ σεβασμίου καὶ περικαλλοῦς οἴκου καὶ θείου ναοῦ τῆς ὑπεραγίας δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου τῆς Ἐλεούσης.

Τοῦ ναοῦ γνῶσιν λαμβάνομεν ἀπό τε τοῦ Συναξαριστοῦ καὶ τῶν Μηναίων.

* * *

11. Νεοφύτου, Ζήνωνος, Γαΐου, Μάρκου, Μακαρίου καὶ Γαϊανοῦ τῶν μαρτύρων. Ἡ σύναξις ἐν τῷ ἐξαέρῳ οἴκῳ τῶν ἁγίων ἀναργύρων Κοσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ ἐν τοῖς Δαρείου.

Ναὸς ἴδιος εἰς τιμὴν αὐτῶν οὐκ ἠγείρετο.

§

12. Φωτίου καὶ Ἀνικήτου τῶν μαρτύρων. Ἡ σύναξις ἐν τῷ μαρτυρείῳ αὐτῶν ἐν τῷ Στρατηγίῳ.

Ἤθλησαν ἐπὶ Διοκλητιανοῦ ἐν Νικομηδείᾳ. Ἡ μνεία τῆς συνάξεως παρὰ Νικοδήμῳ. Ὁ ναὸς αὐτῶν ἔκειτο ἐν τῷ Στρατηγίῳ, ὅπερ ὁ διδάκτωρ A. Mordtmann τίθησιν ὅπου νῦν ἡ Ὑψηλὴ Πύλη, ὁ δὲ Σκ. Βυζάντιος παρὰ τὸ Γεσὴρ-παζὰρ τῆς σήμερον[45]. Ὑπῆρχε δὲ καὶ μικρὸν Στρατήγιον παρὰ τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Διομήδους ἔσω τῆς Χρυσῆς Πύλης.

§

13. Εὐδοκίας τῆς βασιλίσσης.

Ἔστιν ἡ γνωστὴ Ἀθηναΐς, ἡ σύζυγος Θεοδοσίου τοῦ Β', ἀποθανοῦσα τὸν ὀκτώβριον τοῦ 460 ἐν τῇ Παλαιστίνῃ, ἐν ᾗ πολλὰς ᾠκοδόμησε μονὰς καὶ τὸν ἔξω τῆς Ἱερουσαλὴμ ναὸν τοῦ ἁγίου Στεφάνου, ἐν ᾧ καὶ ἐτάφη. Κατὰ τὸν Θεοφάνη, ἐβαπτίσθη τῷ 419 ὑπὸ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Ἀττικοῦ, «κάλλει σώματος καὶ συνέσει ψυχῆς καὶ ἐν λόγοις διαπρέπουσα». Ἀλλὰ καὶ Εὐδοκία, ἡ τῆς Εὐδοκίας ταύτης ἐγγόνη καὶ σύζυγος Ὀνωρίχου ῥηγὸς Ἀφρικῆς, ἀρειανοῦ τὸ δόγμα, καταλιποῦσα τοῦτον, ἦλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα, ὀρθόδοξος οὖσα, καὶ «ἡμέρας ὀλίγας διατρίψασα ἐν τῇ ἁγίᾳ πόλει ἐτελεύτησεν ἐν εἰρήνῃ (τῷ 472) πάντα τὰ αὐτῆς καταλείψασα ἐν τῇ Ἁγίᾳ Ἀναστάσει»[46].

* * *

13. Ἡ μετάθεσις τοῦ λειψάνου τοῦ ὁσίου Μαξίμου τοῦ ὁμολογητοῦ.

---

39. Θεοφ. Α', σελ. 164 καὶ 283. Κάλλιστος· Ἐκκλησ. Ἱστ. ΙΔ', ι'. Μαλαλᾶς· σελ. 473.

40. Προκοπίου, Περὶ κτισμάτων· σελ. 193.

41. Theoph. Contin. σελ. 339.

42. Mordtmann, Esquisse· § 63, σ. 39 καὶ § 70.

43. Σκ. Βυζαντίου, «Κωνσταντινούπολις», Α', σ. 347.

44. Δουκαγγίου, Const. Christ. σ. 88, ἀρ. LVIII.

45. Esquisse topogr. § 8. Σκ. Βυζαντίου, «Κωνσταντινούπολις», Α', σελ. 408.

46. Εὐάγριος· Ἐκκλ. Ἱστ. Α', κα' καὶ κβ'. Θεοφ Α', σ. 130 κ. ἑξ. 183-184. Περὶ τῆς εὐσεβείας τῆς Εὐδοκίας γράφει Κάλλιστος· Ἐκκλ. Ἱστ. ΙΔ', ν'.

Βεβαίως ἡ μονὴ τῆς Χρυσοπόλεως ἄγουσα σύναξιν τῇ 21 ἰανουαρίου (ἴδε ἐκεῖ) ἑώρταζε καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην.

* * *

13. Μνήμη τῆς ἀοιδίμου βασιλίσσης καὶ κτιτορίσσης τῆς σεβασμίας μονῆς τοῦ Παντοκράτορος Εἰρήνης, τῆς διὰ τοῦ ἁγίου καὶ ἀγγελικοῦ σχήματος μετονομασθείσης Ξένης μοναχῆς[47].

§

14. Μαρκέλλου ἐπισκόπου Ἀπαμείας ἱερομάρτυρος. Ἡ σύναξις ἐν τῷ ἁγιωτάτῳ προφητείῳ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ ἐν τοῖς Φωρακίου.

Ἤκμαζεν ἐπὶ τοῦ Μ. Θεοδοσίου ἐν Ἀπαμείᾳ τῆς Συρίας.

* * *

14. Ἡ εἰς τὸ παλάτιον ἐπιστροφὴ τοῦ τιμίου Σταυροῦ.

Ἴδε εἰς τὴν 31 ἰουλίου.

§

15. Ἡ κοίμησις τῆς ὑπερενδόξου δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου.

Ἡ ἑορτὴ εἰσήχθη μετὰ τὸν Ε' αἰῶνα. Νικόδημος ὁ τοῦ Συναξαριστοῦ εἶπεν εἰς τὴν 2 ἰουλίου περὶ τῆς ἑορτῆς ταύτης ἀκουσίως ὅ,τι ἔδει ἵνα εἴπῃ. Ἡ ἐπὶ τῇ ἑορτῇ ταύτῃ προέλευσις ἐγίνετο ἐν τῷ ναῷ τῶν Βλαχερνῶν[48], φαίνεται δ' ὅτι κατὰ τὸν τελευταῖον αἰῶνα, τοῦ ναοῦ τῶν Βλαχερνῶν πυρποληθέντος, ἡ προέλευσις ἐγίνετο ἐν τῇ Ἁγίᾳ Σοφίᾳ, ἐν ᾗ κατὰ τὴν παννυχίδα παρέμενεν ὁ αὐτοκράτωρ[49]. Τῇ 15 αὐγούστου μετὰ τὴν λειτουργίαν ἐν τῷ ναῷ τῶν Βλαχερνῶν προσέφερον, κατ' ἔθος ἐπικρατῆσαν μέχρι τοῦ ΙΒ' αἰῶνος τελευτῶντος, εἰς τὸν πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως «σταρυλὰς ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ τοῦ θείου ναοῦ»[50]. — Τὴν λιτὴν τῆς ἑορτῆς ταύτης ἐν Βλαχέρναις ἐθέσπισε τῷ 588 Μαυρίκιος ὁ αὐτοκράτωρ, «καὶ ἐγκώμια λέγειν τῆς δεσποίνης, ὀνομάσας αὐτὴν πανήγυριν»[51]. Ἐντεῦθεν ἡ σύστασις τῆς ἑορτῆς· ὁ δὲ εἰς αὐτὴν ἀρχαιότερος λόγος ἐγράφη μόλις ἐν ἀρχαῖς τοῦ Ζ' αἰῶνος ὑπὸ Μοδέστου πατριάρχου Ἱεροσολύμων[52]. Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἤγετο ἑορτὴ πρὸς ἀνάμνησιν ἐπιθέσεώς τινος γενομένης ἐπὶ Λέοντος Ἰσαύρου κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλ' ἀποτυχούσης[53].

§

16. Μνήμη τῆς ἐξ Ἐδέσσης ἀνακομιδῆς τῆς ἀχειροποιήτου Εἰκόνος τοῦ Κυρίου ἡμῶν, ἤτοι τοῦ ἁγίου μανδηλίου.

Τὰς λέξεις ταύτας ἀναγινώσκομεν ἐν τῷ Μηναίῳ, παρ' ᾧ ὅμως διττῶς ἀναγράφεται ἡ μνήμη, καθὼς ἐν τῷ Συναξαριστῇ:

Ἀνάμνησις τῆς εἰσόδου τῆς ἀχειροτεύκτου μορφῆς τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ..... ἐκ τῆς ἐδεσσηνῶν πόλεως εἰς τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων ἀνακομισθείσης.

Ἡ εἴσοδος τῆς θεανδρικῆς μορφῆς, ἣν αὐτὸς ὁ Κύριος ἀπεμάξατο, κατὰ τὴν παράδοσιν, ἐπὶ τετραδίπλου ῥάκους, ἐγένετο τῇ 15 αὐγούστου 944. Τὸ λεγόμενον Βασιλειανόν, μὴ μιμνησκόμενον τῆς εἰσόδου ταύτης, προδήλως ἐγράφη οὐχὶ πρὸ τοῦ 956, καθὼς εἶπον τῇ 7 ἰανουαρίου, ἀλλὰ πρὶν καὶ τοῦ 944.

Ἡ ἀχειροποίητος μορφὴ ἀπεστάλη δι' Ἀνανίου τοῦ ἀποστόλου πρὸς Αὔγαρον τὸν τοπάρχην Ἐδέσσης ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος γράψαντος ἐπὶ τούτῳ ἐπιστολὴν εἰς ἀπάντησιν τῆς ὑπὸ τοῦ Αὐγάρου σταλείσης. Ἡ παράδοσις ἐστὶν ἀρχαιοτάτη, καὶ ταύτην διέσωσεν ὁ πατὴρ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας Εὐσέβιος, πεισθεὶς ἐκ τῶν ἐν Ἐδέσσῃ γραμματοφυλακείων· «ἐν γοῦν τοῖς αὐτόθι δημοσίοις χάρταις, τοῖς τὰ παλαιὰ καὶ τὰ ἀμφὶ τὸν Ἄγβαρον πραχθέντα περιέχουσι, καὶ ταῦτα εἰσέτι καὶ νῦν ἐξ ἐκείνου πεφυλαγμένα εὑρηται· οὐδὲν δὲ οἷον καὶ αὐτῶν ἐπακοῦσαι τῶν ἐπιστολῶν, ἀπὸ τῶν ἀρχείων ἡμῖν ἀναληφθεισῶν, καὶ τόνδε αὐτοῖς ῥήμασιν ἐκ τῆς Σύρων φωνῆς μεταβληθεισῶν τὸν τρόπον»[54]. Τὰ περὶ τῆς μεταφο-

---

47. Ἦν ἡ σύζυγος Ἰωάννου τοῦ Κομνηνοῦ· τὰ περὶ αὐτῆς ἐν τῷ Συναξαριστῇ φαίνονταί μοι παράδοξα.

48. Πορφυρογεν. Ἐκθ. Α', σελ. 779.

49. Κωδινοῦ, Περὶ ὀφφικίων· σελ. 81.

50. Βαλσαμῶνος ἑρμην. Γ' κανόνος ἁγ. Ἀποστόλων.

51. Θεοφ. Α', σελ. 410. Μέχρι τῶν μέσων τοῦ Ε' αἰῶνος ἠγνόουν οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει λόγιοι κληρικοὶ καὶ λαϊκοὶ τὴν περὶ σωματικῆς μεταστάσεως τῆς Θεοτόκου παράδοσιν· ἴδε Βασιλειανὸν καὶ Συναξαρ. εἰς τὴν 2 ἰουλίου.

52. Migne, τόμ. ΠϚ', ἀπὸ στήλ. 3278-3312.

53. Μηνολόγιον καὶ Συναξαριστής. Ἀμαρτωλός· Migne, τόμ. ΡΙ', στ 925. Τὸ Μηναῖον ἀναγράφει τὴν μνήμην εἰς τὴν 16 αὐγούστου.

54. Εὐσέβιος· Ἐκκλ. Ἱστορ. βιβλ. Α', κεφ. ιγ'.

ρᾶς τῆς ἀχειροποιήτου εἰκόνος ἀφηγεῖται Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος, καὶ κατὰ τὴν αὐτοῦ μαρτυρίαν[55], Ῥωμανοῦ Α΄ τοῦ Λακαπηνοῦ κυβερνῶντος, συμφωνίας φιλίας τῷ 944 γενομένης μεταξὺ βυζαντινῶν καὶ τοῦ κυρίου τῆς Ἐδέσσης, ἀπεστάλη Ἀβράμιος ὁ Σαμοσάτων, ὅστις ὁμοῦ μετὰ τοῦ τῆς Ἐδέσσης ἐπισκόπου τὴν θεανδρικὴν μορφὴν ὡς καὶ τὴν πρὸς Λύγαρον ἐπιστολὴν λαβόντες ἤψαντο τῆς ὁδοῦ καὶ ἐλθόντες εἰς τὴν τῶν Ὀπτιμάτων[56] χώραν, κατέλυσαν εἰς τὴν μονὴν τῆς Θεοτόκου «ἡ τὰ Εὐσεβίου κατονομάζεται», ἔνθα καὶ θαύματα ἐγένοντο. Τῇ 15 αὐγούστου 944 ἦλθον τὰ σεπτὰ κειμήλια εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ «συνήθως τῶν βασιλέων τὴν ἑορτὴν ἀγόντων τῆς μεταστάσεως τῆς Ἀειπαρθένου καὶ Θεομήτορος ἐν τῷ πανσέπτῳ ταύτης κατὰ Βλαχέρνας ναῷ[57] . . . . . ἀπετέθη ἐν τῷ ὑπερῴῳ εὐκτηρίῳ τοῦ τοιούτου θείου ναοῦ ἡ ἔνδον ἔχουσα τὴν εἰκόνα καὶ τὴν ἐπιστολὴν κιβωτός». Τῇ 16, προπεμπόντων τῶν βασιλέων ἐγένετο λιτανεία διὰ θαλάσσης καὶ ξηρᾶς περὶ τὰ τείχη τῆς πόλεως, καὶ διὰ τῆς Χρυσῆς πύλης καὶ τῆς μεγάλης λεωφόρου ὁδεύοντες ἦλθον εἰς τὴν Ἁγίαν Σοφίαν, ὅπου κατέθεντο τὰ κειμήλια πρὸς προσκύνησιν, ἐκεῖθεν δ' ἄραντες ἤνεγκον καὶ ἀπεθησαύρισαν ἐν τῷ ναῷ τῆς Θεοτόκου τοῦ Φάρου «ἐν τῷ δεξιῷ πρὸς ἀνατολὰς μέρει».— Τὸ ἅγιον Μανδήλιον, νομιζόμενον εἰς Κωνσταντινούπολιν, προϋπήντησε Θεοφάνης ὁ πατρίκιος «ἐν τῷ ποταμῷ Σαγάρῳ μετὰ λαμπρᾶς φωταγωγίας καὶ ὑμνῳδίας»[58].— Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ τοπάρχου τῆς Ἐδέσσης Αὐγάρου ἐσῴζετο ἐντὸς τοῦ παλατίου μέχρι σχεδὸν τοῦ τέλους τοῦ ΙΒ΄ αἰῶνος, ἐκλάπη δὲ τὴν 12 ἢ 13 σεπτεμβρίου 1185 κατὰ τὰς ἀκαταστασίας τὰς συγκυρούσας τῇ ἀναρρήσει Ἰσαακίου τοῦ Ἀγγέλου[59]. Ἐπειδὴ δὲ εἰς τὸ μέρος, ἐν ᾧ ἐφυλάττετο εἰς Ἔδεσσαν ἡ ἀχειροποίητος εἰκών, ἀπέκειτο κέραμος, ἐφ' ἧς ἀπετυπώθη ἡ θεανδρικὴ μορφή, Νικηφόρος ὁ Φωκᾶς τῇ 24 ἰανουαρίου 967 κομίσας ἀπέθετο προσωρινῶς ἐν τῷ ναῷ τῶν Βλαχερνῶν, ὡς καὶ ὀλκὸν τοῦ ἐκ τῆς θεανδρικῆς πλευρᾶς ῥεύσαντος αἵματος καὶ ὕδατος[60]. — Ἑτέρα ἀχειροποίητος εἰκὼν ἀναφέρεται ὅτι τῷ 574 «ἦλθεν ἀπὸ τῶν Καμουλιανῶν κώμης τῆς Καππαδοκίας» εἰς Κωνσταντινούπολιν[61].— Εἰρήσθω δ' ὅτι κατὰ τὸν ΙΔ΄ αἰῶνα καὶ τῆς Θεομήτορος ἀχειροποίητος εἰκὼν ἐγινώσκετο, καὶ ταύτην μετέβη 'να προσκυνήσῃ τῷ 1328 Ἀνδρόνικος ὁ Παλαιολόγος ἐν τῷ ἐν Ὑρτακίῳ ναῷ, τῷ τῆς Ἀρτάκης ὡς νομίζομεν, ἔνθα, καθὰ γινώσκομεν, ὑπῆρχεν ἀρχαῖος ναὸς τῆς Θεοτόκου σῳζόμενος ἐν ἀρχαῖς τοῦ Ζ΄ αἰῶνος[62].

Τὴν αὐτόγραφον ἐπιστολὴν Αὐγάρου τοῦ τοπάρχου πρὸς τὸν Σωτῆρα ἀπέστειλεν εἰς Κωνσταντινούπολιν τῷ 1033 Μανιάκης ὁ στρατηγὸς τῶν παρευφρατιδίων πόλεων, εὑρὼν ἐν Ἐδέσσῃ καὶ ταύτην[63].

* * *

16. Διομήδους μάρτυρος. Ἡ σύναξις ἐν τῷ μαρτυρείῳ αὐτοῦ τῷ ἔνδον τοῦ σεβασμίου οἴκου τῆς ὑπεραγίας δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου παρὰ τῇ Χρυσῇ πύλῃ.

Ἤθλησεν ἐν Νικαίᾳ τῆς Βιθυνίας ἐπὶ Διοκλητιανοῦ.

Ναὸς ἐπ' ὀνόματι ἁγίου Διομήδους ἐσῴζετο πλησίον τῆς Χρυσῆς πύλης ἐκτὸς ἴσως τῶν τειχῶν, πρότερον ὤν, κατὰ τὴν παράδοσιν, ναὸς Ἡλίου[64]. Τῷ 540 γράφεται «συνδραμεῖν τὰ πλήθη Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἀπελθεῖν λιτανεύοντα εἰς τὸν Ἅγιον Διομήδην εἰς Ἱερουσαλὴμ . . . . . πλησίον τῆς Χρυσῆς πόρτας»· ἀλλὰ καὶ τῷ 562 λειψυδρίας ἐπικρατούσης, καίπερ νοεμβρίου διανυομένου μηνός, Εὐτύχιος ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἐπέτρεψε 'να γένωνται, κατὰ τὸν Μαλαλᾶν, ἐν Ἱερουσαλὴμ λιτανεῖαι· κατὰ Θεοφάνη «λιτὰς ἐκβαλεῖν Εὐτύχιον τὸν πατριάρχην εἰς Ἱερουσαλὴμ, τοῦτ' ἔστιν εἰς τὸν Ἅγιον Διομήδην»[65], ἐξ ὧν δηλοῦται ὅτι ὁ ναὸς ἦν μετόχιον τῶν ἱεροσολυμιτῶν. Τὸν Ἅγιον Διο-

55. ἡ ἀφήγησις παρὰ Migne, τόμ. ΡΠ΄, 424-453.

56. τὸ Θέμα τῶν Ὀπτιμάτων περιελάμβανε, κατὰ τὸν Πορφυρογέννητον (ἐν τῷ περὶ Θεμάτων βιβλίῳ), τὰς πόλεις Νικομήδειαν, Ἑλενόπολιν (Γεβλοβαν), Πραίνετον, Ἀστακὸν, Παρθενούπολιν· ἔρρεε δι' αὐτοῦ ὁ Σάγγαρις ποταμὸς, ἦν δὲ Θέμα οἰκτρότατον.

57. Migne, τόμ. ΡΠ΄, στ. 449.

58. Theoph. Contin. σελ. 432. Συμεὼν μάγιστρος. σελ. 749. Γεώργιος μοναχὸς· σελ. 918. Λέων γραμματικὸς· σελ. 326.

59. Νικ. Χωνιάτης· σελ. 463.

60. Δουκαγγίου Σημειώσεις εἰς Ζωναρᾶν· (Δινδόρφιος, ΣΤ΄, 161).

61. Κεδρηνός· Α΄, σελ. 685.

62. Κατακουζηνός· Α΄, σελ. 339.

63. Κεδρηνός· Β΄, σελ. 501.

64. Συμεὼν μάγιστρος· σελ. 658.

65. Μαλαλᾶς· σελ. 481 καὶ 492. Θεοφ. Α΄, σελ. 367.

μήδην, ἐν ᾧ ἐκοιμήθη τὴν πρώτην νύκτα τῆς εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐλεύσεως αὐτοῦ, Βασίλειος ὁ Μακεδὼν μετεποίησεν εἰς μονήν, πλουτίσας αὐτὴν καὶ βιβλία ἀφιερώσας ἱκανά, οὐ πρότερον οὖσαν[66]. Φρονῶ ὅτι αὕτη ἦν ἡ «μονὴ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Βασιλείου», ἐν ᾗ Λέων ὁ Σοφὸς περιώρισεν ἐπὶ διετίαν Εὐθύμιον τὸν ἀπὸ συγκέλλων γενόμενον πατριάρχην[67]. Τῷ 1086 ἦν ἡγούμενος τοῦ Ἁγίου Διομήδους Ἀθανάσιος ὁ *παναγιώτατος*[68]. Κατὰ τὸν ἑσπερινὸν τῆς ἑορτῆς τοῦ ἁγίου Διομήδους ὁ αὐτοκράτωρ παρίστατο ἐν τῷ ναῷ αὐτοῦ[69]· μετὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα μνείαν τῆς μονῆς οὐχ εὗρον. Ἀγνοῶ διατί παρεννόησε τὰς πηγὰς ὁ μακαρίτης Βυζάντιος, γράψας ναὸν τοῦ προφήτου Ἠλιοὺ τὸν Ἅγιον Διομήδην «καὶ ἐπειδὴ ἦτο πρὸ τοῦ Θεοδοσίου Β' ἐκτὸς τῶν τειχῶν, καθὼς ἡ μονὴ τοῦ Στουδίου καὶ ἡ τῆς Χώρας, λιτὰς ἐξέβαλλεν ὁ πατριάρχης εἰς Ἱερουσαλὴμ»[70], διότι αἱ λιταὶ αὗται γίνονται ἕνα αἰῶνα καὶ πλέον μετὰ τὸν Θεοδόσιον. Ἡ λέξις *ἐκβαλεῖν* ἐνέπνευσεν, ὡς νομίζω, τὸν ἰατρὸν Mordtmann 'να γράψῃ ὅτι αἱ δύο μεγάλαι μαρμάριναι στῆλαι, αἱ ἀνευρεθεῖσαι ἔν τινι κήπῳ πλησίον τοῦ ἐργοστασίου τοῦ φωταερίου ἔξω τοῦ Ἐπταπυργίου, δεικνύουσι τὸν τόπον, ἐν ᾧ ἠγείρετο ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου Διομήδους[71], διότι *ἔξω τῆς Χρυσῆς πύλης* ἀκριβῶς γινώσκομεν ὑπάρχουσαν τὴν μονὴν ἢ ναὸν τοῦ ἁγίου Κυριακοῦ, κτίσματα Γρατιανοῦ τοῦ πρεποσίτου τῷ 463[72], καὶ τὴν Ἀχειροποίητον, ἤτοι τὴν τῶν Ἀβραμιτῶν μονὴν[73], ἀλλ' ἀκριβῶς οὐδὲν δύναταί τις εἰπεῖν ἂν αἱ δύο στῆλαι τοῦ κήπου τοῦ Φωταερίου πρέπῃ 'να θεωρηθῶσι τεκμήρια τῆς ὑπάρξεως τοῦ Ἁγίου Διομήδους ἐκεῖσε. Μίαν μόνην μαρτυρίαν ἐγὼ γινώσκω, ἀλλὰ καὶ ταύτην ὑποσκάζουσαν καὶ μὴ δυναμένην 'να χειραγωγήσῃ ἡμᾶς πρὸς καθορισμὸν τοῦ τόπου τοῦ ναοῦ, τὴν ἐν παλαιῷ Εὐχολογίῳ διάταξιν ταύτην: *Εὐχὴ λεγομένη ἐν λιτῇ γινομένῃ διὰ φόβον εἰς τὸν Κάμπον, εἰς τὸν Ἅγιον Διομήδην ἐξώπορτα, καὶ εἰς τὴν παλαιὰν Πέτραν*[74], διότι τὸ ἐξώπορτα δυνατὸν 'να σημαίνῃ καὶ ὅτι ἡ μονὴ ἔκειτο ἔξω τῆς πόρτας τῆς Χρυσῆς, καὶ ὅτι τὴν εὐχὴν ἢ τὴν λιτὴν ἐποιοῦντο ἔξω τῆς πόρτης τῆς μονῆς.

* * *

16. Μνήμη τῆς μετὰ οἰκτιρμῶν ἐπενεχθείσης ἡμῖν ἐν τοῖς καιροῖς ἐκείνοις φοβερᾶς ἀπειλῆς τοῦ σεισμοῦ, οὗ παρ' ἐλπίδα ἐλυτρώσατο ἡμᾶς ὁ φιλάνθρωπος Θεός.

Σεισμὸν γενόμενον τῇ 16 αὐγούστου γινώσκομεν μόνον τὸν τῷ 542· «αὐγούστῳ μηνὶ δεκάτῃ ἕκτῃ τῆς αὐτῆς Ε' ἰνδικτιῶνος ἐγένετο σεισμὸς μέγας ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ ἔπεσον αἱ ἐκκλησίαι καὶ οἶκοι καὶ τὸ τεῖχος μάλιστα τὸ κατὰ τὴν Χρυσῆν πόρταν . . . . . καὶ ἀπέθανον πολλοί»[75]. Ἕτερον δὲ σεισμὸν ἐπίσης ἐν αὐγούστῳ μηνὶ γενόμενον γινώσκομεν τὸν τῷ 554, φοβερὸν ὄντα, καὶ κατὰ Θεοφάνη τῇ 15 τοῦ μηνὸς τούτου, μικρῷ μετὰ τὸ μεσονύκτιον τοῦ σαββάτου πρὸς τὴν κυριακήν, καθ' ὃν οἶκοι πολλοὶ καὶ ναοὶ καὶ λουτρὰ κατεστράφησαν καὶ τὰ πρὸς τὴν Χρυσῆν πόρταν τείχη, καὶ ἄνθρωποι ἐφονεύθησαν πολλοί. Διέμειναν τιθησιν ὁ Θεοφάνης ἡμερῶν τεσσαράκοντα, προστιθεὶς «καὶ πρὸς ὀλίγον οἱ ἄνθρωποι κατενύγησαν λιτανεύοντες καὶ εἰς τὰς ἐκκλησίας μένοντες . . . . . γίνεται δὲ καὶ ἡ μνήμη τοῦ σεισμοῦ τούτου κατ' ἔτος ἐν τῷ Κάμπῳ λιτανεύοντος τοῦ λαοῦ»[76]. Εἰς τὴν λιτὴν ταύτην ἀναφέρεται ἡ εὐχή, ἧς ἐμνήσθην ἄνω περὶ τοῦ Ἁγίου Διομήδους τὸν λόγον ποιούμενος[77]. Εἰρήσθω δ' ὅτι τὴν 20 ἀ-

66. Theoph. Contin. σελ. 316. Ζωναρᾶς· ΙΣΤ', 6. (Δινδορφ. Δ', 18).

67. Εὐθυμίου βίος· σελ. 25 καὶ 31.

68. Migne, τόμ. PKZ', στ. 973.

69. Πορφυρογεν. Ἐκθ. Α', σελ. 780.

70. Σκ. Βυζαντίου, «Κωνσταντινούπολις»· Α', σ. 330.

71. Esquisse topogr. σελ. 77 β'.

72. Θεοφ. Α', σελ. 174.

73. Ἴδε εἰς τὴν 29 ὀκτωβρίου.

74. σημειῶ ἐνταῦθα ὁλόκληρον τὸν τίτλον τοῦ ἐν λόγῳ Εὐχολογίου καθὸ σπανιωτάτου: «Συλλογὴ διαφόρων ἀκολουθιῶν καὶ εὐχῶν ἐκ διαφόρων συγγραμμάτων· τανῦν πρῶτον τύποις ἐκδοθεῖσα, καὶ μεθ' ὅ,τι πλείστης τῆς ἐπιμελείας διορθωθεῖσα, παρὰ κυρίου Ἀλεξάνδρου Καγγελαρίου· ἥτις καὶ ἐπικέκληται τόμος δεύτερος. Ἐνετίῃσι. κατὰ τὸ, ,αφκη'. Ἔτος. Παρὰ Νικολάῳ Γλυκεῖ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων»· σελ. 85. Τὸν πρῶτον τόμον τοῦ βιβλίου τούτου οὐκ εἶδον· τὸν δεύτερον ἀπαρτίζουσιν 110 σελίδες εἰς 4ον.

75. Θεοφ. Α', σελ. 345.

76. αὐτόθι· σελ. 354. Μαλαλᾶς· σελ. 487. Κεδρηνός· Α', σελ. 674, καθ' ὃν ὑπὸ τοῦ σεισμοῦ καὶ πολλαὶ κῶμαι καὶ πόλεις ἐζημιώθησαν ἐν Ἀντιοχείᾳ, Μεσοποταμίᾳ καὶ Παλαιστίνῃ, καὶ τῆς Νικομηδείας δὲ πολὺ κατέπεσε μέρος.

77. ἡ εὐχὴ ἐστιν αὕτη: «Πάλιν σοι, Κύριε, τοῦ φιλανθρώπου δεσπότου μνήμη παιδείας, πάλιν ἀχρείων δούλων σου συγχωρήσεως δέησις, γινωσκόντων, ὡς ὅσον ὑπερβάλλεις τῷ μεγέθει, τοσοῦτον καὶ τῇ ἀμνησικάκῳ εὐσπλαγχνίᾳ· διὸ δεόμεθά σου, ἐπίστρεψον

πριλίου τοῦ 611, τρίτην τῆς ἑβδομάδος, ὥραν ἑβδόμην, γέγονεν ἐν Κωνσταντινουπόλει «σεισμὸς μέγας, ὡς ἐξ ἀνάγκης πρὸ Πεντηκοστῆς, τῇ 22 τοῦ αὐτοῦ μηνός, ἡμέρᾳ πέμπτῃ, λιτὴν γενέσθαι εἰς τὸν Κάμπον καὶ ψαλθῆναι τὸ τρισάγιον» [78]. δῆλον οὖν, ὡς νομίζω, ἡ ἐν τῷ Κάμπῳ λιτὴ ἐγένετο κατ' ἀπρίλιον ἀντὶ τῆς 16 αὐγούστου, ἢ τῆς 25 σεπτεμβρίου (ἴδε).

* * *

16. Ἐπειδὴ συνήθως ἐν τοῖς σεισμοῖς συμβαίνει 'να ξηρανθῶσι πηγαί, ἢ 'ν' ἀναδοθῶσιν ἀλλαχοῦ ἕτεραι ἐκ τῆς γῆς, τοιοῦτό τι, φαίνεται, συνέβη καὶ κατὰ τὸν ἐν λόγῳ σεισμόν, καὶ τοιουτοτρόπως ἐξηγεῖται ἡ ἐν τοῖς Συναξαρίοις καὶ Μηναίοις ἀναφερομένη τῇ

16, ἡ ἐν τῷ ναῷ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς ἐξάντλησις τοῦ ἁγιάσματος καὶ αὖθις ἀνάδοσις,

ὅπερ ἄρα συνέβη τῷ 542 ἢ 554, ἀλλὰ μᾶλλον ἐν τῷ πρώτῳ σεισμῷ.

§

17. Μακαρίου ὁσιομάρτυρος.

Μοναχὸς ἔγκλειστος ἐν τῷ βουνῷ τοῦ Αὐξεντίου, ἤθλησεν ὑπὲρ τῶν ἁγίων Εἰκόνων ἐπὶ Κοπρωνύμου τῷ 768 [79].

* * *

17. Ἡ σύναξις τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου ἐν τοῖς Ἀρματίου.

Τὸν ναὸν ἀπηντήσαμεν καὶ προηγουμένως. Ἴσως σήμερον ἑώρταζε μνήμην ἐγκαινίων.

* * *

17. Θύρσου, Λευκίου καὶ Κορωνάτου μαρτύρων καὶ τῆς συνοδίας αὐτῶν. Ἡ σύναξις πλησίον Ἐλενιανῶν.

Τὸν ναὸν εὑρήσομεν καὶ ἀλλαχοῦ· ἔκειτο δὲ ἐν τοῖς ὕπερθεν τοῦ Σουλοῦ-μοναστὴρ ἐκτεινομένοις μέρεσι [80].

§

18. Φλώρου καὶ Λαύρου μαρτύρων. Ἡ σύναξις ἐν τῷ μαρτυρείῳ αὐτῶν τῷ παρὰ τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Φιλίππου.

Βυζάντιοι τὴν πατρίδα, ἀδελφοὶ δίδυμοι, λιθοξόοι τὴν τέχνην, ἣν ἐδιδάχθησαν ὑπὸ Πρόκλου καὶ Μαξίμου λιθοξόων, ἀθλησάντων ὑπὲρ Χριστοῦ καὶ τούτων, ἤθλησαν ἐπὶ Λικινίου. Τὰ λείψανα αὐτῶν ἐκομίσθησαν ἐπὶ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου εἰς Κωνσταντινούπολιν [81], ὅπου ἠγείρετο ὁ ναὸς αὐτῶν πλησίον τοῦ Ἁγίου Φιλίππου, δηλαδὴ κατὰ τὰ σήμερον Ἐξ Μάρμαρα καὶ πλησίον τῆς Μωκησίας κινστέρνης (Τσικοὺρ-μποστάν).

* * *

18. Μνήμη τῆς Ἁγίας μάρτυρος Ἰουλιανῆς πλησίον τοῦ Στροβίλου.

Φρονῶ ὅτι ὁ ναὸς ἀνῆκεν εἰς τὴν Ἰουλιανήν, ἧς ἡ μνήμη τῇ 21 δεκεμβίου (ἴδε).

* * *

18. Ἰωάννου καὶ Γεωργίου πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως. Ἡ σύναξις αὐτῶν ἐν τῇ ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ.

Ὁ πατριάρχης Ἰωάννης Ε' ὑπῆρξε πρωτέκδικος καὶ χαρτοφύλαξ τοῦ πατριαρχείου καὶ σκευοφύλαξ τῆς Ἁγίας Σοφίας· ἱεράτευσεν ἀπὸ τοῦ 668-674, ὅτε ἀπέθανε.

Γεώργιος ὁ Α', ἱερατεύσας ἀπὸ τοῦ 678-683, ἐχρημάτισε σύγκελλος τοῦ πατριαρχείου καὶ σκευοφύλαξ τοῦ αὐτοῦ ναοῦ, λαβὼν μέρος εἰς τὴν τῷ 681 συνελθοῦσαν ΣΤ' οἰκουμενικὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει Σύνοδον [82].

§

20. Σαμουὴλ τοῦ προφήτου.

Τὰ λείψανα τοῦ προφήτου Σαμουὴλ ἐκομίσθησαν εἰς Κωνσταντινούπολιν τῇ 18 μαΐου 406 «διὰ τῆς χαλκηδονησίας σκάλας», ἀποτεθέντα δ' ἐν τῷ ναῷ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας προσωρινῶς, ἔμενον ἕως τοῦ 410, ὅτε μετηνέχθησαν α καὶ ἀπετέθησαν ἐν τῷ ναῷ αὐτοῦ τῷ πλησίον τοῦ ἁγίου Ἰωάννου Ἰουκουνδιανῶν, μηνὶ ὑπερβερεταίῳ, πρὸ γ' νωνῶν ὀκτωβρίων» [83]. Καθ' ἑτέραν μαρτυρίαν ἐκομίσθησαν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπὶ Ἀρκαδίου καὶ πατριάρχου Ἀττικοῦ, μεταξὺ τοῦ 406-408, καὶ

ἡμᾶς ὁ Θεὸς, ὁ Θεὸς τῶν σωτηρίων ἡμῶν, καὶ ἀπόστρεψον τὸν θυμόν σου ἀφ' ἡμῶν, ὅπως μὴ εἰς τὸν αἰῶνα ὀργισθῇς ἡμῖν, ἀλλ' ἐν τῷ ἐλέει σου ζωώσῃς ἡμᾶς, καὶ ταχὺ προκαταλαβέτωσαν ἡμᾶς οἱ οἰκτιρμοί σου, Κύριε».

78. Πασχάλ. Χρον. σελ. 702.

79. Θεοφ. Α'. σελ. 685.

80. Ἴδε εἰς τὴν 14 δεκεμβρίου.

81. Μηναῖον αὐγούστου. Συναξαριστής. Βασιλειανόν.

82. Πατριαρχ. Πίνακες· σελ. 247 καὶ 250.

83. Πασχάλ. Χρον. σελ. 569, 571.

«ἀπετέθησαν ἐν τῷ προφητείῳ αὐτοῦ πλησίον τοῦ Ἑβδόμου»[84]. Ἐπίτηδες παρετέθησαν αἱ δύο μαρτυρίαι ἵνα δοθῇ τις ἀφορμὴ τοῖς ἔχουσι χρόνον μελέτης πρὸς ἐξακρίβωσιν τῆς ὑπάρξεως δύο ναῶν ἐπ' ὀνόματι τοῦ προφήτου Σαμουὴλ, ἢ μόνον ἑνός. Γνωστόν ἐστιν ὅτι ὁ ἐν τῷ Ἑβδόμῳ ναὸς τοῦ προφήτου Σαμουὴλ τῷ 557 κατεστάφη ὑπὸ σεισμοῦ[85].

* * *

20. Μνήμη τῆς Ἁγίας μάρτυρος Φωτεινῆς ἔξω τῆς πόρτης τῶν Βλαχερνῶν.

Ἐπειδὴ οὐ γράφει περὶ Φωτεινῆς «κειμένης», ἄρα πρόκειται περὶ ναοῦ, οὗ γνῶσιν λαμβάνομεν ἀπὸ τῶν Μηναίων μόνον.

* * *

20. Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως Παύλου τοῦ νέου.

Ἡ μνήμη παρὰ Μαργουνίῳ. Τὸν Παῦλον μέλλομεν ἰδεῖν καὶ ἀλλαχοῦ.

§

21. Θαδδαίου τοῦ ἀποστόλου. Ἡ σύναξις ἐν τῷ σεπτῷ ἀποστολείῳ τοῦ ἁγίου καὶ πανευφήμου Πέτρου παρὰ τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ, καὶ ἐν τῇ μονῇ τοῦ Πρόβου.

Οἶκος τοῦ Πρόβου ἀναφέρεται τῷ 532 καὶ μετὰ ταῦτα, κείμενος οὐ μακρὰν τοῦ Ἰουλιανοῦ λιμένος: οὐχὶ πολὺ μακρὰν τοῦ Κάτεργα-λιμάν[86]. Ἴσως εἶχε παρ' αὐτῷ μονήν.

* * *

21. Βάσσης μάρτυρος.

Ἤθλησεν, ἴσως ἐν Κυζίκῳ, ἐπὶ Μαξιμιανοῦ.

Ναὸς τῆς ἁγίας Βάσσης ὑπῆρχεν ἐν Χαλκηδόνι ἐπὶ Λέοντος τοῦ θρᾳκὸς, καὶ τούτου τοῦ ναοῦ πρεσβύτερος ἦν, μικρῷ μετὰ τὰ μέσα τοῦ Ε' αἰῶνος, ὁ κακοδοξος Πέτρος ὁ κναφεὺς ὁ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου τῆς Ἀντιοχείας λῃστρικῶς ἐπιδραξάμενος[87].

§

22. Ἀγαθονίκου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ μαρτύρων Ἀκινδύνου, Ζήνωνος, Ζωτικοῦ, Θεοπρεπίου καὶ Σευηριανοῦ. Ἡ σύναξις ἐν τῷ ἁγίῳ αὐτῶν ναῷ τῷ εὑρισκομένῳ ἐν Καινουπόλει, ἐν τῷ ναῷ τῆς ἁγίας Θεοδώρας καὶ ἐν τῇ μονῇ Ξηροκέρκου.

Ἡ μνήμη τῶν συνάξεων παρὰ Νικοδήμῳ· οἱ δὲ μάρτυρες ἤθλησαν ἐπὶ Μαξιμιανοῦ, ὁ μὲν Ἀγαθόνικος ἐν Σηλυβρίᾳ, ὁ δὲ Σευηριανὸς ἐν Χαλκηδόνι.

Εἷς ναὸς φαίνεται ἀνατεθειμένος εἰς αὐτοὺς καὶ κατὰ τοὺς Συναξαριστὰς ἐν Καινουπόλει, περὶ ἧς οὐδὲν εἰπεῖν ἔχω βέβαιον, καλὸν δὲ 'ν' ἀποδεξώμεθα κατὰ συνθήκην τὸν ναὸν κείμενον ἐν ταῖς ἀπὸ Τσεμπερλῆ-τὰς μέχρι Κοντοσκαλίου κατωφερείαις· ἐκεῖ που. Τὸν ναὸν τοῦτον, γνωριζόμενον ὡς ναὸν τοῦ ἁγίου Ἀγαθονίκου, ἤγειρεν ὁ Μ. Ἰουστινιανὸς ἐκ νέου πρὸ τοῦ 527 περικαλλῆ καὶ μεγαλοπρεπῆ[88]. Ὁ δεύτερος ναὸς, ἐν ᾧ ἡ σύναξις ἐτελεῖτο τῶν ἁγίων τούτων, ἦν ὁ τῆς ἁγίας Θεοδώρας, ἐν Γαλατᾷ κείμενος. Τὸν αὔγουστον τοῦ 562 ἀναφέρονται γενόμενα «τὰ ἐγκαίνια τῆς Ἁγίας μάρτυρος Θεοδώρας, τῆς οὔσης πλησίον τῆς γεφύρης»[89]. Περὶ Ξηροκίρκου γίνεται λόγος εἰς τὴν 2 σεπτεμβρίου.

* * *

22. Ἀνθούσης, Χαρισίμου καὶ Νεοφύτου μαρτύρων. Ἡ σύναξις ἐν τόπῳ καλουμένῳ Ἱπτοΐχνα.

Ἦκμασαν ἐπὶ Οὐαλεριανοῦ ἐν Σελευκείᾳ τῆς Συρίας· ἡ Ἀνθοῦσα ἐκοιμήθη ἐν εἰρήνῃ. ?Τί ἐστιν Ἱπτοΐχνα; ἀγνοῶ.

§

23. Καλλινίκου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως. Ἡ σύναξις ἐν τῇ ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ.

Πρεσβύτερος καὶ σκευοφύλαξ τοῦ ναοῦ τῶν Βλαχερνῶν, ἱεράτευσεν ἀπὸ τοῦ 693-705, ὅτε ἐξωρίσθη ὑπὸ Ἰουστινιανοῦ τοῦ ῥινοτμήτου εἰς Ῥώμην, ἐν ᾗ ἀπέθανε «καὶ κατετέθη ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου, καθὼς τῷ τηνικαῦτα πάπᾳ τῆς πόλεως Ῥώμης οἱ ἀπόστολοι διωρίσαντο»[90].

§

24. Γεωργίου Λιμνιώτου τοῦ ὁμολογητοῦ.

---

84. Θεόδ. Ἀναγνώστης· Β', σελ. 63.

85. Θεοφ. Α', σελ. 357.

86. Δουκαγγίου, Const. Christ. βιβλ. Β', σελ. 138, ἀριθ. LXXIV, ἔνθα σχεδὸν οὐδὲν γράφεται.

87. Θεόδ. Ἀναγνώστης· Α', 20. Θεοφ. Α', σ. 175.

88. Προκοπίου, Περὶ κτισμάτων· σελ. 190.

89. Μαλαλᾶς· σελ. 492.

90. Μηναῖον αὐγούστου. Πατριαρχ. Πίνακες· σελ. 253. Θεοφ. Α', σελ. 563 καὶ 574. Κεδρ. Α', σ. 771 καὶ 774.

Γράφεται ὁμολογητὴς, καίπερ ἀθλήσας ὑπὲρ τῶν ἁγίων Εἰκόνων ἐπὶ Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου. Ἐγένετο μοναχὸς ἔν τινι τῶν ἐν Ὀλύμπῳ τῆς Βιθυνίας μονῶν.

ℰ

25. Τίτου ἐπισκόπου Γορτύνης. Ἡ σύναξις ἐν τῇ ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ.

* * *

25. Μηνᾶ, Ἐπιφανίου, καὶ Ἰωάννου, πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως

κατὰ Νικόδημον· τὸ λεγόμενον Βασιλειανὸν προστίθησι :

καὶ Γενναδίου, καὶ Στεφάνου· ἡ σύναξις ἐν τῇ ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ.

Παρὰ τῷ Βασιλειανῷ μνήμη Μηνᾶ τῇ 24.

Στεφάνου πατριάρχου ἐγένετο μνεία.

Μηνᾶς ξενοδόχος τῶν Σαμψὼν, ἱεράτευσεν ἀπὸ τοῦ 536-552 χειροτονηθεὶς ὑπὸ τοῦ πάπα τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης Ἀγαπητοῦ, ἐν Κωνσταντινουπόλει παρεπιδημοῦντος· ὁ Μηνᾶς ἦν ἀλεξανδρεὺς ἐξ ἐπιφανῶν καταγόμενος, ἀνὴρ πεπαιδευμένος. Ἀπέβίωσεν, ὡς φαίνεται, τῇ 24 αὐγούστου 552 [91].

Περὶ Γενναδίου βλέπε εἰς τὴν 20 νοεμβρίου.

Ἰωάννης πατριάρχης ἐὰν ἡ σύγχρονος τοῦ Μηνᾶ, ἔστιν ὁ ἀπὸ σχολαστικῶν· ἀλλὰ περὶ τούτου λόγος ἐν οἰκείῳ τόπῳ ἐγένετο· εἰκάζομεν λοιπὸν ὅτι ὁ Ἰωάννης οὗτός ἐστιν ὁ καππαδόκης, ἱερατεύσας ἀπὸ τοῦ 518-520, πρεσβύτερος καὶ σύγκελλος ὢν τῆς ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως [92].

Ὁ δὲ Ἐπιφάνιος ἐξελέγη μετὰ θάνατον Ἰωάννου τοῦ καππάδοκος, πρεσβύτερος ὢν καὶ σύγκελλος τοῦ πατριαρχείου, καὶ ἐχειροτονήθη τῇ 25 φεβρουαρίου 520· ἀπεβίωσε τῇ 5 ἰουνίου 535 κατὰ Θεοφάνην [93].

ℰ

26. Ἀδριανοῦ καὶ Ναταλίας μαρτύρων.

Ἤθλησεν ὁ Ἀδριανὸς ἐπὶ Μαξιμιανοῦ ἐν Νικομηδείᾳ· τὰ λείψανα δ' αὐτοῦ Ναταλία ἡ σύζυγος ἐκόμισε σὺν τοῖς λειψάνοις τῶν σὺν αὐτῷ μαρτυρησάντων ἄχρι Βυζαντίου εἰς Ἀργυρόπολιν, ἴσως περὶ τὸ σημερινὸν Φουντουκλῆ, ἐν τῷ τόπῳ ὅπου τελεῖται καὶ ἡ σύναξις τῶν ἁγίων· αὐτόθι δ' ἡ Ναταλία προσμένουσα ἐκοιμήθη ἐν εἰρήνῃ. Ἀναφέρεται δ' ὅμως καὶ νεωτέρου Ἀδριανοῦ μνήμη κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν, λεγομένου κατὰ παράδοσιν υἱοῦ Πρόβου, ἀδελφοῦ δὲ Δομετίου ἐπισκόπου γενομένου τοῦ Βυζαντίου. Τὸ λείψανον Ἀδριανοῦ τοῦ νέου, ἐν Νικομηδείᾳ τῆς Βιθυνίας ἀθλήσαντος ἐπὶ Λικινίου, λαβὼν ὁ ἀδελφὸς Δομέτιος ἀπέθετο παρὰ τοῖς λειψάνοις τοῦ προτέρου Ἀδριανοῦ καὶ τῶν σὺν αὐτῷ [94].

ℰ

27. Μνήμη τῶν ἁγίων Μ΄ μαρτύρων ἐν τῷ παλατίῳ [95].

Ἀναφέρεται βεβαίως εἰς ἐγκαίνια τοῦ ναοῦ.

ℰ

29. Μνήμη τῆς ἀποτομῆς τῆς τιμίας κεφαλῆς τοῦ Προδρόμου. Ἡ σύναξις ἐν τῷ προφητείῳ αὐτοῦ ἐν τοῖς Φωρακίου.

Ἡ ἐπὶ τούτῳ προέλευσις ἐγίνετο κατὰ τὸν Ι΄ αἰῶνα ἐν τῷ ναῷ τοῦ Στουδίου, εἰ καὶ κατὰ τὰ μέσα τούτου τοῦ αἰῶνος ἑτέρα προέλευσις ἀναφέρεται τῇ 29 ἐπὶ τῇ μνήμῃ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος. Ἐν τοῖς τελευταίοις χρόνοις ἐγίνετο ἐν τῷ ναῷ τοῦ Προδρόμου τῆς Πέτρας [96].

Ἡ μονὴ τοῦ Στουδίου λοιπὸν ἑώρταζε κατὰ τὴν μνήμην τῆς ἀποτομῆς τοῦ Προδρόμου· ἦν δὲ ἡ ἐπιφανεστέρα τῶν μονῶν, καὶ ἡ φήμη τῆς ἀρετῆς καὶ παιδείας τῶν μοναχῶν αὐτῆς διήκουσα διὰ τῶν αἰώνων ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας ἔτι θέλει ζήσει. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς Θ΄ ἑκατονταετηρίδος ἐπὶ Μιχαὴλ τοῦ Ῥαγγαβέ, πολλοὶ μοναχοὶ ἀπὸ τῆς ὑπερορίας ἐπανερχόμενοι καὶ συνιστῶντες ἢ καινίζοντες μοναστήρια «τὴν ἐπωνυμίαν τοῦ Στουδίου ἐπέθηκαν αὐτοῖς, οἷα τοῦ ὀνόματος τρυφὴ γλώσσης τυγχάνοντος καὶ πάντας ἕλκοντος πρὸς ἑ-

---

91. Πατριαρχ. Πίνακες· σελ. 224-227. Ζωναρᾶς· τόμ. Γ΄, σελ. 280, ἐκδόσ. Δινδορρίου. Μηνολόγιον τὸ λεγόμενον Βασιλειανὸν, ὅπερ μέμφεται τοῦ πάπα Ἀγάθωνος, τοῦ μετὰ τὸν Ἀγαπητὸν ἱερατεύσαντος, δεδωκότος « ἐπιτίμιον τῷ Μηνᾷ μὴ λειτουργεῖν », ὅπερ ὁ Μηνᾶς « ἐδέξατο χαίρων ὡς Θεοῦ ἀρχιερεύς »· ὅπερ ἀκατανόητον ἐμοί. « Ὁ δὲ βασιλεὺς ὀργισθεὶς μεθ' ὕβρεων ἀπεπέμψατο τὸν Ἀγάθωνα εἰς Ῥώμην ».

92. Πατριαρχ. Πίνακες· σελ. 219-220.

93. αὐτόθι· σελ. 220-223. Θεοφ. Α΄, σ. 256 καὶ 337.

94. ταῦτα κατὰ τοὺς Συναξαριστὰς καὶ τὰ Μηναῖα, οἷς συμφωνεῖ καὶ τὸ λεγόμενον Βασιλειανόν.

95. Ἱεροσολ. Βιβλιοθ. Β΄, σελ. 472.

96. Πορφυρογεν. Ἐκθ. σελ. 562. Κωδινοῦ, Περὶ ὀφφικίων· σελ. 81.

αυτό»[97]. Ἐκτίσθη τῷ 463 ὑπὸ Στουδίου τοῦ ὑπάτου, μοναχοὺς ἐγκαταστήσαντος ἐν αὐτῇ ἐκ τῶν τῆς μονῆς τῶν Ἀκοιμήτων[98], καὶ ἔκειτο ἐν Ὑψωμαθείοις ὅπου σήμερον ἐγείρεται τὸ τέμενος Ἐμὶρ-ἀχόρ. Ἰσαάκιος ὁ Κομνηνὸς ἐπλούτισεν αὐτὴν πολλαῖς δωρεαῖς· καὶ ἐν αὐτῇ μοναχὸς ἐγένετο. Ἀπὸ τοῦ 1204 ἐρείπιον γενομένην ἀνῳκοδόμησε τῷ 1293 Κωνσταντῖνος ὁ υἱὸς τοῦ Παλαιολόγου Μιχαὴλ, λαμπρὸν ὄροφον οἰκοδομήσας καὶ τείχη στερεά. Ἐν αὐτῇ ἐφυλάσσετο ἡ τιμία κεφαλὴ τοῦ Προδρόμου καὶ ἡ λόγχη, δι' ἧς ἔνυξαν τὴν πλευρὰν τοῦ Σωτῆρος[99].

Ὡς κτίριον ἡ μονὴ τοῦ Στουδίου στερεῖται μακρᾶς ἱστορίας· ἀλλ' ὡς ἄθροισμα μοναχῶν ἐργασαμένων ὑπὲρ τοῦ δόγματος καὶ τῆς πατρίου παιδεύσεως, ἔχει ἱστορίαν ὀγκώδη καὶ ἐκτενῆ, ἣν ἀδύνατον ἵνα περικλείσωσι τὰ βραχία τοῦ «Ἑορτολογίου» ὅρια. Τῷ 465 γίνεται μνεία μόνον «οἴκων τοῦ Στουδίου», μονῆς οὐχί[100]. Ἐν τῇ μονῇ ταύτῃ «πλησίον τῆς Χρυσῆς πόρτης» ἐτάφη ὁ τὴν 11 μαίου 627 θανὼν Βόνος ὁ ἀϊδίου μνήμης[101]. Τὴν φήμην τῆς μονῆς ἐκραταίωσαν ἢ μᾶλλον ἐδημιούργησαν οἱ ἐπὶ τῶν εἰκονομαχιῶν ἐν αὐτῇ ἀκμάσαντες εὐσεβεῖς καὶ λόγιοι μοναχοί· ἠρίθμει δὲ ἑπτακοσίους ἐν ἀρχαῖς τοῦ Θ' αἰῶνος, ἡγουμένους ἔχουσα τότε Πλάτωνα καὶ κατόπι Θεόδωρον, ἀντιταχθέντας τολμηρῶς εἰς τὴν ἀθρόον ἀπὸ λαϊκοῦ χειροτονίαν τοῦ πατριάρχου Νικηφόρου· τότε Νικηφόρος ὁ αὐτοκράτωρ, εὐλαβούμενος τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν ἐπὶ ταύτῃ φήμην τῶν μοναχῶν, ἐφοβήθη ἵνα διαλύσῃ αὐτὴν, ἐνῷ πρὸ αὐτοῦ τὸν ἀριθμὸν τῶν μοναχῶν ὁ Κοπρώνυμος ἠλάττωσεν εἰς δέκα[102]. Νικηφόρος Βρυέννιος ὁ ἱστοριογράφος μαρτυρεῖ κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα περὶ ταύτης ὁμιλῶν, ὅτι τότε περιώριζον ἐν αὐτῇ τινας «ἵνα καὶ πρὸς ἀρετὴν ἐπαλείφοιντο τῇ μιμήσει τῶν ἀρίστων ἀνδρῶν»[103]. Ἡ ἱστορία τῆς ἑλληνικῆς ὑμνογραφίας καὶ τῆς εὐσεβοῦς παιδεύσεως ἔχει καθῆκον ἵνα ἐνδιατρίψῃ εἰς τὰ κατὰ τὴν μονὴν ταύτην, ἐξ ἧς ἐπιφανεῖς ἀρχιερεῖς καὶ ἱερεῖς προῆλθον τιμήσαντες τὴν μοναχικὴν ἐπαγγελίαν· διότι καὶ σχολεῖον ἀρετῆς καὶ σχολεῖον γραμμάτων ὑπῆρξεν ἡ μονή. «Καὶ ἦν ἀληθῶς ὁ εὐπρεπέστατος οὗτος χῶρος οἷά τις ποικίλος καὶ εὐθαλὴς παράδεισος, ἐκ παντὸς γένους φυτῶν λογικῶν ἐν ἑαυτῷ περιέχων, ἐν οἷς πᾶν εἶδος ἐπιστήμης, ὥσπερ τις καρπὸς πέπειρος χρησίμως ἐθεωρεῖτο· μετὰ γὰρ τῆς εἰς ἄκρον κοινοβιακῆς εὐταξίας καὶ τῆς πρακτικῆς ὡς ἔνι φιλοσοφίας, οὐδὲ τῶν λογικῶν ἀμέτοχοι καθεστήκεσαν τεχνῶν· ἀλλὰ καὶ *γραμματικῆς* παρ' αὐτοῖς ἐφιλοπονεῖτο κατόρθωσις, δι' ἧς ἥ τε περὶ τὸ γράφειν ὀρθῶς ἐγγίνεται τοῖς πεπονηκόσιν εἴδησις, καὶ ἡ πρὸς τὴν ἀνάγνωσιν ἐντυποῦται αὐτοῖς ἠθικότης· καὶ *φιλοσοφίας* δὲ τεχνολογία, καὶ δογμάτων πατεριῶν ἀποστήθισις . . . . . ἐξ ὧν σοφώτατοί τε *καλλιγράφοι* καὶ ἱεροψάλται, *κονδακάριοί* τε καὶ *ὑμνογράφοι*, *ποιηταί* τε καὶ ἀναγνῶσται πρώτιστοι, *μελισταί* τε καὶ *ἀοιδόποδοι ἐν Χριστῷ ἐξυφάνθησαν*. Ὁμοίως δὲ καὶ αἱ τῶν βαναύσων τεχνῶν ἐπιτηδεύσεις καθ' ὅλου ὡς εἰπεῖν παρ' αὐτοῖς ηὑρίσκοντο· ὅθεν ὑφάνται τε καὶ ῥαφεῖς, σκυτοτόμοι τε καὶ σκηνοποιοί, λεπτουργοί τε καὶ οἰκοδόμοι, κανοποιοί τε καὶ μαλακουργοί, καὶ οἱ διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου τὰ λειτουργικὰ κατασκευάζοντες σκεύη, παρὰ τῷ ἐπιγείῳ τούτῳ ἐθεωροῦντο οὐρανῷ». Ἔνθεν πολλοὶ μετὰ τὴν ἐν τῇ μονῇ ἄσκησιν ἀλλαχοῦ μεταβαίνοντες συνίστων μοναστήρια, «τὴν ἐπωνυμίαν τοῦ Στουδιώτου μέχρι τοῦ νῦν ἐπιφερόμενα»[104]. Ἐσχόλαζον δὲ τῇ ἀναγνώσει πάντες οἱ μοναχοί, καὶ λοιπὸν ἐγίνοντο πολυμαθεῖς, ἐννοεῖται κατὰ τὸν χαρακτῆρα τῆς τῶν χρόνων ἐκείνων πολυμαθείας· «δεῖ εἰδέναι ὅτι ἐν αἷς ἡμέραις ἀργίαν ἄγομεν τῶν σωματικῶν ἔργων, κρούει ὁ βιβλιοφύλαξ τὸ ξύλον ἅπαξ, καὶ συνάγονται οἱ ἀδελφοὶ εἰς τὸν τόπον τῶν βιβλίων, καὶ λαμβάνει ἕκαστος βιβλίον καὶ ἀναγινώσκει ἕως ὀψέ· πρὸ δὲ τῶν σημαντήρων τοῦ λυχνικοῦ, κρούει πάλιν ἅπαξ ὁ ἐπὶ τῶν βιβλίων, καὶ ἐρχόμενοι πάντες κατὰ τὴν ἀναγραφὴν ἀποστρέφουσιν αὐτά· εἰ δέ τις εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῆς βίβλου ὑστερήσει, ἐπιτι-

97. Θεοδώρου Στουδίτου βίος ὑπὸ Μιχαὴλ μοναχοῦ· Migne, τόμ. γθ', στ. 169.

98. Θεοφ. Α', σελ. 175.

99. Σκ. Βυζαντίου, «Κωνσταντινούπολις»· τόμ. Α', σελ. 307-310. Ὀρθότερα καὶ κριτικώτερα τῶν παρὰ Πασπάτῃ γράφει περὶ τῆς μονῆς ὁ Βυζάντιος.

100. Πασχάλ. Χρον. σελ. 594 καὶ 591, ὅπου φαίνεται Στούδιος ὕπατος τῷ 454. Στούδιον δὲ «εὐπρέπιον ἢ καθ' ἡμᾶς γλῶσσα οἶδε καλεῖν». Θεοδ. Στουδίτου Βίοι· Migne, τόμ. γθ', στ. 145, 260.

101. Πασχάλ. Χρον. σελ. 726.

102. Θεοφ. Α', σελ. 747. Θεοδ. Στουδίτου Βίοι ἐν τόμ. γθ' τῆς Ἑλλ. Πατρολογίας τοῦ Migne.

103. Νικηφ. Βρυέννιος· σελ. 18.

104. Βίος Θεοδ. Στουδίτου· Migne, γθ', 273, 276.

μίῳ ὑποβάλλεται»[105]· μαρτυρεῖ δὲ καὶ ὁ ἀνώνυμος βιογράφος τοῦ Νικολάου Στουδίτου, ὅτι νέον ὄντα τοῦτον ὁ Θεόδωρος Στουδίτης «πρὸς τὸ ἔναγχος τῆς μονῆς καταγώγιον τῶν παίδων, τοῖς ὁμήλιξι συναυλίζεσθαι (ἐκέλευσε) τὴν τῶν γραμμάτων ἐκπαιδευόμενον μάθησιν. *Ἤρτητο γὰρ ἰδίως οὐ πόρρω που τῆς μονῆς* ὑπὸ τοῦ μεγάλου *ἐν ἑνὶ δωματίῳ οἱ παῖδες ἀεὶ διατρίβοντες*» κλπ. Φαίνεταί μοι οὕτω τῆς σχολῆς ταύτης ἀνακαινιστὴς εἰ οὐχὶ καὶ ἱδρυτὴς ὁ Θεόδωρος Στουδίτης[106]. Ἡ δὲ κηδὼ τῶν μοναχῶν περὶ τῶν βιβλίων δείκνυσιν ἀνθρώπους γινώσκοντας τὴν ἀξίαν τῶν πολυτίμων τούτων κτημάτων, ὡς δεικνύουσι διατάξεις τινὲς ἀφορῶσαι εἴς τε τοὺς φύλακας τῶν βιβλίων καὶ εἰς τοὺς ἀναγινώσκοντας· ταύτας δὲ καλὸν ἤθελεν εἶναι 'να εἰσαγάγωσι καὶ παρ' ἡμῖν οἱ κληρικοὶ καὶ μοναχοί, οἱ θεματοφύλακες ὁμοίου κτήματος· ἔχουσι δ' οὕτως: ἐκ τοῦ ἄρθρου ΜΖ' «Ἐάν τις λάβῃ βιβλίον καὶ μὴ φιλοκάλως κρατῇ αὐτό, ἢ ἄψηται ἄλλου ἄνευ τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ κρατοῦντος, ἢ ἐπιζητοίη ἕτερον, παρ' ὃ ἔλαβε, γογγύζων, μὴ ἅψηται ὅλως τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ». Ἐκ τοῦ ΜΗ': «Ἐὰν ὁ βιβλιοφύλαξ τὴν δέουσαν ἐπιμέλειαν μὴ ἐπιδείκνυται, τινάσσων καὶ μεταστοιβάζων καὶ κονιορτῶν ἕκαστον, ξηροφαγείτω». Ἐκ τοῦ ΜΘ': «Ὅστις εὑρεθῇ ἀποκρύπτων εἰς κοιτῶνα καὶ μὴ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ κρούσματος ἀποδοίη τοῦτο τῷ βιβλιοφύλακι, ἄνευ εὐλόγου προφάσεως, παρεστηκέτω ἐν τῇ τραπέζῃ». Αἱ δὲ περὶ βιβλιογράφων ἐν τοῖς ἑπομένοις ἄρθροις διατάξεις εἰσὶ περίεργοι· ὧν μία: ΝΕ': «Ἐάν τις ἐκστηθήσῃ ἐκ τῶν γεγραμμένων τοῦ ἐξ οὗ γράφει βιβλίου, ἀφοριζέσθω ἡμέρας τρεῖς». ΝΣΤ': «Εἴ τι πλέον τῶν γεγραμμένων ἀναγνώσῃ ἐξ οὗ γράφει βιβλίου, ξηροφαγείτω». ΝΖ': «Εἰ ἐκ θυμοῦ συντρίψει κάλαμον, μετάνοιαι λ'». ΝΗ': «Εἰ ἁπάρῃ ἕτερος ἑτέρου τετράδιον ἄνευ γνώμης τοῦ γράφοντος, μετάνοιαι ν'. Εἰ μὴ στοιχεῖη τοῖς τετυπωμένοις παρὰ τοῦ πρώτου καλλιγράφου, ἀφοριζέσθω ἡμέρας δύο»[107].

Ἡγούμενοι τῆς τοῦ Στουδίου μονῆς, πλὴν τῶν λαβόντων μέρος εἰς Συνόδους, διεκρίθησαν κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα, στοιχίσαντες τοῖς ἴχνεσι τοῦ Θεοδώρου, ὁ Ναυκράτιος (842-847) — Νικόλαος (847-850) — Σωφρόνιος (850-853) — Ἀχιλλᾶς (858-863, ὅτε ὁ Ἀχιλλᾶς ἐχειροτονήθη ἀρχιεπίσκοπος Νακωλίας) — Θεοδόσιος (863-864) — Εὐγένιος (864) — Θεόδωρος ὁ Σανταβαρηνὸς (864-865, ὁ κατόπιν ἀρχιεπίσκοπος Εὐχαίτων)[108] — Σάββας (865-70?) μεθ' ὃν Κλήμης, εἶτα δὲ Ἱλαρίων· οὗτοι κατὰ τὴν βιογραφίαν τοῦ Νικολάου Στουδίτου. — Ἀνατόλιος (886), μεθ' ὃν (898 ἢ 899) Ἀρκάδιος, «ὃς τοσοῦτον ἐπ' ἀρετῇ καὶ εὐλαβείᾳ περιβόητος ἦν, ὡς καὶ αὐτὸν τὸν βασιλεύοντα αἰδεῖσθαι τούτου τὸ τῆς ἀρετῆς μέγεθος»[109]. Τῷ 1025 ἦν ἐκκλησιάρχης καὶ ἡγούμενος τῆς μονῆς Ἀλέξιος, ὃν ἐξελέξατο πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως Βασίλειος Β' ὁ Πορφυρογέννητος· Ἀλέξιος ὁ Στουδίτης[110] ἱεράτευσεν ἀπὸ τοῦ 1025-1043· ἐπὶ δὲ Μιχαὴλ τοῦ Κηρουλαρίου ἡγούμενος ἦν Μιχαὴλ ὁ Μερμέντουλος, ἐφ' οὗ παρ' ὀλίγον ἐν αὐτῇ τῇ πρωτευούσῃ ἐκκλησιαστικὴ προὐκαλεῖτο ἔρις ἕνεκα δικαίας ἀγανακτήσεως τῶν μοναχῶν, ἰδίᾳ δὲ τοῦ Μερμεντούλου· Μιχαὴλ ὁ Κηρουλάριος τοσαύτην ἀπέχθειαν ἐπεδείκνυτο πρὸς τὴν δυτικὴν Ἐκκλησίαν, ὥστε καὶ κατὰ τοῦ ἐν ἁγίοις Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου μηνίων, ἐξέβαλεν ἐκ τοῦ συνοδικοῦ τοῦ τῇ κυριακῇ τῆς Ὀρθοδοξίας ἀναγινωσκομένου τὸ ὄνομα τοῦ Θεοδώρου, ἢ μᾶλλον ἠρνήθη ποτε 'ν' ἀναγνῷ τὸ συνοδικὸν τοῦτο, διότι ἀναφέρει τὸ ὄνομα τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου, προσκειμένου μὲν καθ' οὓς ἤκμασε χρόνους τῷ πάπᾳ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης καὶ πρὸς αὐτὸν ἀνενεχθέντος, ἐν πολλαῖς δ' εὐφημίαις ἀναφέροντος συνεχῶς τὸ παπικὸν ἀξίωμα. Τοῦ δὲ Μερμεντούλου ἀνενεχθέντος τῷ βασιλεῖ, ἐξεδόθη διάταγμα αὐτοκρατορικὸν ὅπως τὸ τῇ κυριακῇ τῆς Ὀρθοδοξίας ἀναγινωσκόμενον συνοδικὸν ἀναγνωσθῇ τῇ κυριακῇ τῆς Σαμαρείτιδος· ὁ δὲ Κηρουλάριος, ἀναγνοὺς συνήθει τῇ φωνῇ τὸ συνοδικόν, ἐξεφώνησε φωνῇ μεγάλῃ τὸ τοῦ Θεοδώρου Στουδίτου ὄνομα. Οὕτω νέαι προελήφθησαν ἀτασθαλίαι[111]. Μοναχοὶ τῆς μονῆς ταύτης ὑπῆρξαν οἱ πατριάρ-

---

105. Ὑποτύπωσις καταστάσεως μονῆς Στουδίου· Migne· τόμ. γθ', σελ. 1713.

106. Βίος Νικολάου Στουδίτου· Migne, ΡΕ', στ. 869.

107. Στουδίτου Θεοδ. Ἐπιτίμια κοινὰ κτλ. Migne, τ. γθ', στ. 1740.

108. Συμεὼν μάγιστρος· σελ. 693.

109. Εὐθυμίου βίος· σελ. 4 καὶ 29.

110. Πατριαρχ. Πίνακες· σελ. 317-322. Κεδρ. Β', σελ. 487. Ἐφραίμιος· στ. 10080. Ἀσαφῶς γραφομένων τῶν παρ' Ἀμαρτωλῷ (1229) καὶ ἑτέροις χρονογράφοις, φαίνεται ὅτι ὁ πατριάρχης Ἀλέξιος ἐτάφη ἐν τῇ μονῇ τῶν Μαγγάνων.

111. Κεδρηνός· Β', σελ. 555.

χαι Ἀντώνιος Γ', ὁ ἐν τῷ Στουδίῳ βίον διάγων ἀποστολικὸν καὶ σύγκελλος τοῦ πρὸ αὐτοῦ πατριάρχου Βασιλείου Β' τοῦ Σκαμανδρηνοῦ γενόμενος, ἱερατεύσας ἀπὸ τοῦ 973-980[112], καὶ Δοσίθεος, τῷ 1191 πιθανῶς ἱερατεύσας καὶ τὸ γένος ἕλκων ἐκ Βενετίας[113]. Μοναχὸς αὐτῆς ἦν Νικήτας ὁ Στηθάτος, ἀνὴρ λόγιος, «ἀρετῆς εἰς ἄκρον ἐπιμελούμενος, καὶ νηστείᾳ καὶ σκληραγωγίᾳ καὶ πάσῃ ἄλλῃ ἀρετῇ τὸ σῶμα ἐκτήκων, ὡς καί ποτε τεσσαράκοντα ἡμέρας ἄσιτος διατελέσαι», ἀκμάσας ἐπὶ Μιχαὴλ Κηρουλαρίου, σύγχρονος δὲ Θεοδούλου ἡγουμένου τοῦ Ἁγίου Μωκίου καὶ μετὰ ταῦτα ἀρχιεπισκόπου Βουλγαρίας[114]. Σημειωτέον ὅτι ἐπὶ Ἰωάννου Τζιμισκῆ δι' Εὐθυμίου τοῦ Στουδίτου μοναχοῦ συνετάχθη τὸ πρῶτον τυπικὸν τοῦ Ἁγίου Ὄρους[115], τοῦ δευτέρου συνταχθέντος, ὡς γνωστόν, τῷ 1046 διὰ τοῦ μοναχοῦ Κοσμᾶ Τζιντζιλούκη[116]. Καλὸν δὲ ἵνα γινώσκωμεν ὅτι κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τῆς ΙΑ' ἑκατονταετηρίδος τὸ τυπικὸν τοῦ Στουδίου ρωσσιστὶ μεταφρασθὲν ἐγένετο γνωστὸν τοῖς ἐν ταῖς ἀρκτῴαις χώραις καλογήροις[117].

112. Πατριαρχ. Πίνακες· σελ. 310-313. Λέων διάκονος· σελ. 164-165. Ἁμαρτωλός· Migne, τ. PI', 1212.

113. Πατριαρχ. Πίνακες· σελ. 375-376. Ἱεροσολυμ. Σταχυολογίας Ἀναλεκτα· τόμ. Α', σελ. 461.

114. Κεδρ. Β', σελ. 556 καὶ 611. Σκυλίτζης· σ. 659

115. Μ. Ι. Γεδεών, «Ὁ Ἄθως»· σελ. 108-110.

116. αὐτόθι· σ. 110-113 καὶ 343, ὅπου γράφω, κατὰ τὸν Κεδρηνὸν (Β', σελ. 533) ὅτι Μιχαὴλ ὁ Παφλαγὼν ἀπεκάρη κληρικὸς ὑπὸ τοῦ Κοσμᾶ τούτου. Προστίθημι δ' ὅτι ὁ γνωστὸς συντάκτης τῆς Ἱεροσλμ. Βιβλιοθήκης, ὁ καὶ τὸν «Ἄθωνα» γινώσκων καὶ τοὺς βυζαντινούς, ποτε συγγραφεὺς ἀναγνούς, ἐτόλμησε γράψαι (Ἱεροσλμ. Βιβλιοθ. Β', σελ. 315) «οὐδὲν ἔχω λέγειν περὶ τοῦ συγγραφέως, ἀγνώστου μοι **παντάπασιν** ὄντος». Ἀλλ' ἐπίσης ὁ κ. Α. Π. Κεραμεὺς ἐν τῷ αὐτῷ τόμῳ (σελ. 395) ἀναφέρων Παῦλον τοῦ Μονεμβασίας τὴν γνωστὴν διήγησιν περὶ ἐναρέτων ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, οὐ λέγει ὅτι ἐξέδωκα ταύτην ἐν τῇ «Ἐκκλ. Ἀληθείᾳ» (τόμ. Δ', σελ. 223-26), τὰ δὲ περιεχόμενα τῆς «Ἀληθείας» ἀκριβῶς γινώσκει ὁ ἀνήρ, καὶ οὕτε ἐπετρέπετο αὐτῷ ἵνα γράψῃ ἐν σ. 479 τόμ. Β' τῆς Ἱεροσλ. Βιβλ. «*Τοπικὸν* **μοναχοῦ τινος** πρός τινα τῶν παίδων αὐτοῦ», καὶ τοι καλῶς ἐγίνωσκεν ὅτι τοῦτο πληρέστερον τοῦ κειμένου παρὰ Migne ἐν τόμῳ PIV', ἐξέδωκα ἐγὼ διὰ τῆς «Ἐκκλ. Ἀληθείας» (τόμ. Γ', σελ. 53 καὶ 537)· ὡς καὶ ἐν «Ἄθωνι» (σελ. 275-288), ἐπὶ τῇ βάσει (καὶ συμπληρώσας) διὰ τῶν χειρογράφων ΥΝ' καὶ ΦΜΘ' τῆς πατμιακῆς βιβλιοθήκης. Εἰρήσθω δ' ὅτι τὸ ἐπώνυμον Τζιντζιλούκη ἀναφέρεται καὶ κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα. Ἄννα Κομνηνή· τόμ. Β, σ. 105 καὶ 107. Νικ. Χωνιάτης· σελ. 65.

117. Θ. Βαλλιάνου, Ἱστορία τῆς ῥωσσικῆς Ἐκκλησίας· ἐν Ἀθήναις, 1851, σελ. 23.

Ἐν πολλοῖς τῶν ἀρχαίων χειρογράφων εὑρίσκονται στουδιτῶν λογίων ὀνόματα, τούτων δὲ πολλοὶ γνωστοί εἰσιν ὡς ὕμνων καὶ κανόνων ποιηταί. Διό, ἐπαναλαμβάνω, *δέον ἦν μελετηθῇ ἡ ἱστορία τῆς ἐπιφανεστάτης τοῦ Στουδίου μονῆς, καθὸ* **σχολῆς γραμμάτων καὶ ὡραίων τεχνῶν.**

Ἐντεῦθέν ἐστι βεβαίως συγγνωστὸς ὁ μακρὸς περὶ αὐτῆς λόγος.

* * *

29. Μνήμη τοῦ ἁγίου καὶ ὀρθοδόξου βασιλέως Βασιλείου.

Ἔστι Βασίλειος ὁ Μακεδών, κτίτωρ καὶ ἀνακαινιστὴς πολλῶν ναῶν. Ἐγεννήθη ἐν Χαριουπόλει τῆς Ῥαιδεστοῦ ἐκ μητρὸς Παγκαλλοῦς, ἦρξε δ' ἀπὸ τῆς 24 σεπτεμβρίου 867 μέχρι 1 μαρτίου 886, ὅτε ἀπέθανεν[118]. Ἀναφέρεται κατὰ τὸν Ι' αἰῶνα προέλευσις ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, ὅπου ἦν τεθαμμένος ὁ Βασίλειος, γινομένη τῇ 29 αὐγούστου, καὶ φαίνεται ὅτι ἡ προέλευσις ἡ ἐν τῇ μονῇ τοῦ Στουδίου γινομένη παρέτεινε τὸ ζῆν μέχρι τοῦ αἰῶνος τούτου. Τὴν 20 ἰουλίου καθὼς καὶ τὴν 1 μαΐου, κατὰ τὰς ἑορτὰς τοῦ προφήτου Ἠλιοῦ καὶ τῶν ἐγκαινίων τῆς Νέας ὁ αὐτοκράτωρ ἅπτε κηροὺς ἐνώπιον τῆς εἰκόνος τοῦ «ἁγίου» Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος· τὴν δὲ 21 μαΐου ἐθυμία τὸν τάφον αὐτοῦ[119].

§

30. Ἀλεξάνδρου, Ἰωάννου, καὶ Παύλου τοῦ νέου, τῶν πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως.

Ἀλέξανδρος ἦν ὁ μετὰ τὸν ἱερὸν Μητροφάνη ἱερατεύσας μεταξὺ τῶν ἐτῶν 325-340, ὡς νομίζω, ἐφ' οὗ Κωνσταντῖνος ὁ ἰσαπόστολος ἀφείλε τὴν Πόλιν «ἀπὸ τῆς Εὐρώπης ἐπαρχίας . . . . προβαλόμενος ἐν αὐτῇ ἔπαρχον πραιτωρίου καὶ ἔπαρχον πόλεως». Δῆλα δὴ μετὰ τὰ ἐγκαίνια αὐτῆς[120].

Ἰωάννης ὁ πατριάρχης ἄγνωστον πῶς ἦν ὁ

118. Ἀρκετὰ ταῦτα νῦν, ἐπειδὴ εἰς τὸν Θ' καὶ Γ' αἰῶνα ἀναφέρονται τὰ μετ' ὀλίγον ἐκδιδόμενά μοι «Μνημεῖα τῆς βυζαντινῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας».

119 Πορφυρογεν. Ἐκθ. Α., σελ. 118. 121. 533. 780. Ἀναφέρων ὁ μακαρίτης Σκ. Βυζάντιος, περὶ τῆς ἑορτῆς ταύτης ὡμίλει που μετὰ εἰρωνείας.

120 Μαλαλᾶς· σελ. 323. Πατρ. Πίνακες· σ. 108-111, ὅπου βλέπε τὰς σχετικὰς παραπομπάς. Ἡ περὶ τὸν Ἀλέξανδρον χρονολογία δεῖται πολλῆς ἀκριβώσεως.

Νικόδημος ἐνόμισεν αὐτὸν εἶναι τὸν ἀπὸ τοῦ 518-520 ἱερατεύσαντα, τὸν καὶ τῇ 25 αὐγούστου τιμώμενον· ἐπειδὴ ὅμως εὗρον παρὰ Θεοφάνει τὸν θάνατον Ἰωάννου Γ' τοῦ ἀπὸ σχολαστικῶν, ἱερατεύσαντος ἀπὸ τοῦ 566 μέχρι 577, σημειούμενον τῇ 31 αὐγούστου, ἔγραψα ὅτι τοῦ Γ' τούτου τῶν Ἰωαννῶν ἄγει τὴν μνήμην ἡ Ἐκκλησία τῇ 30 αὐγούστου[121]. Ἀλλὰ τὸν πατριάρχην Ἰωάννην τὸν ἀπὸ σχολαστικῶν εὕρομεν ἑορταζόμενον ἐν ἑτέρᾳ ἡμέρᾳ· τῶν δὲ λοιπῶν ὁμωνύμων ὀρθοδόξων πατριαρχῶν ἐν οἰκείοις τόποις γίνεται μνεία· ὥστε πιθανὸν ὅτι ὁ Ἰωάννης οὗτός ἐστιν ἢ ὁ Ξιφιλῖνος, φήμην ἁγιότητος κεκτημένος, τοῦθ' ὅπερ οὐκ ἔλαθέ με καὶ ἄλλοτε[122], ἀνὴρ ἀκτήμων, ἀγνότατος, ἐλεήμων εἰς ἄκρον, πολλοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει ναοὺς τῷ χρόνῳ σαθρωθέντας ἀνακαινίσας, συντάξας τὰ κατὰ τὴν διατήρησιν τῶν πτωχῶν τῆς πρωτευούσης, καὶ θεμέλιόν τι προκαταβαλὼν θεολογικῆς τινος ἀκαδημίας[123]. Ἐτάφη ὁ Ἰωάννης Ξιφιλῖνος «ἐν περατικῇ μονῇ τῇ καλουμένῃ Ἀγγουρίᾳ» — «τοῦ Ἀγγουρίου, κατὰ τὸ δεξιὸν μέρος τῷ ἀναπλέοντι τὸν οὕτω καλούμενον Στενὸν πορθμόν»[124].

Παῦλος δὲ ὁ νέος ἦν, κατὰ τὸν Νικόδημον, ὁ ἐπὶ τῆς Πενθέκτης Συνόδου, ἱερατεύσας ἀπὸ τοῦ 686-693[125]. Ἐπειδὴ δ' ὅμως ὁ Θεοφάνης γράφει περὶ Παύλου τοῦ Δ' ὡς ἀνδρὸς ὁσίου, ἀγιωτάτου, σεβασμίου, πάσης αἰδοῦς ἀξίου, ὅτι οὗτος παρητήσατο τὸν θρόνον καὶ τὴν ἀρχιερωσύνην τῇ 31 αὐγούστου 784, ἀποσυρθεὶς ἐν τῇ μονῇ τοῦ Φλώρου καὶ μοναχὸς ἀποκαρεὶς ἐν αὐτῇ, «θρῆνον πολὺν καταλιπὼν τῇ τε πολιτείᾳ καὶ τοῖς εὐσεβέσιν ἀνθρώποις»[126], νομίζω ὅτι Παῦλος ὁ νέος ἐστὶν ὁ ἱερατεύσας ἀπὸ τοῦ 780-784, τοῖς ἁγίοις δὲ γενόμενος ἐναρίθμιος ὡς *ἐξ ἡμισείας εὐσεβήσας*, ἤτοι μετὰ τὴν ἀνάρρησιν Εἰρήνης καὶ Κωνσταντίνου τὴν περὶ τῶν ἁγίων Εἰκόνων ὀρθὴν αὐτοῦ δοξασίαν ἀποκαλύψας.

Τὴν μνήμην τῶν τριῶν τούτων ἱεραρχῶν ἀρχαιότερον ἐγέραιρεν ἡ Ἐκκλησία τῇ 31 αὐγούστου[127].

§

31. Τὰ καταθέσια τῆς τιμίας Ζώνης τῆς Θεοτόκου.

κατὰ τὸ Βασιλειανὸν,

ἡ κατάθεσις τῆς τιμίας Ζώνης·

κατὰ τὸ Μηναῖον,

ἀνάμνησις τῆς ἐν τῇ ἁγίᾳ σορῷ καταθέσεως τῆς τιμίας Ζώνης τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου ἐν τῷ σεβασμίῳ αὐτῆς οἴκῳ τῷ ὄντι ἐν τοῖς Χαλκοπρατείοις, ἀνακομισθείσης ἀπὸ τῆς ἐπισκοπῆς Ζήλας ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ τοῦ βασιλέως· ἔτι δὲ καὶ τοῦ γεγονότος θαύματος διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῆς τιμίας Ζώνης εἰς τὴν βασιλίδα Ζωὴν, τὴν σύζυγον Λέοντος τοῦ βασιλέως.

Τὸ φερόμενον ἐν τῷ Μηναίῳ συναξάριον ἀνατρέπει τὴν χρονολογίαν. Κατὰ τὸ λεγόμενον Βασιλειανὸν, τὴν τιμίαν Ζώνην, ἀποθησαυρισθεῖσαν ὑπὸ τῆς Πουλχερίας ἐν τοῖς Χαλκοπρατείοις ἐν τῇ ἁγίᾳ Σορῷ[128], Θεοδόσιος ὁ Β' ἀνεκόμισεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐξ Ἱεροσολύμων, φυλαττομένην μετὰ τῆς ἐσθῆτος «ὑπὸ παρθένου γυναικός τινος . . . καὶ κατέθετο ἐν λαμπρᾷ θήκῃ, ἣν καὶ ἐκάλεσεν ἁγίαν Σορόν». Μετὰ τετρακόσια καὶ δέκα ἔτη, Ζωῆς τῆς συζύγου τοῦ Σοροῦ Λέοντος ἀσθενούσης, ἀπεσφραγίσθη ἡ ἁγία Σορὸς, εὑρέθη δ' ἡ Ζώνη στίλβουσα λαμπρῶς, ὡς νεοΰφαντος, σὺν αὐτῇ δὲ τὸ κωδίκελλον, δηλοῦν ἡμέραν τε καὶ χρόνον τῆς εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀνακομιδῆς· δι' ἧς ἰάθη ἡ βασιλίς.

Κατά τινα σλαυϊκὴν ἐν Θρᾴκῃ ἐπιδρομὴν ἐπὶ Ἰσαακίου τοῦ Ἀγγέλου, ἱερεύς τις ἔρριψεν ἐν τῷ ποταμῷ τὸν «βασιλικὸν Σταυρὸν ἐκ χρυσοῦ κατεσκευασμένον, φέροντα δὲ μέσον ἐκ τοῦ ἁγίου ξύλου, εἰς σταυροῦ σχῆμα τετυπωμένον, θήκας δὲ μικρὰς παμπόλλας ἔχοντα, ἐν οἷς λείψανά τε πρόσεστι τῶν περιφανεστέρων μαρτύρων, τῆς Θεομήτορος τὸ γάλα καὶ μέρος τι τῆς ζώνης αὐτῆς»[129].

* * *

31. Μνήμη τῆς ἀνακαινίσεως τοῦ ναοῦ τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου ἐν τῷ Νεωρίῳ.

---

121. Πατριαρχ. Πίνακες· σελ. 230-231.

122. αὐτόθι· σελ. 328 κ. ἑξ. καὶ κυρίως 333.

123. Ψελλοῦ, ἐπιτάφιος εἰς Ξιφιλῖνον, παρὰ Κ. Ν. Σάθᾳ· Μεσαιων. Βιβλιοθ. τόμ. Δ', σελ. 453.

124. Ἁμαρτωλός· Migne. τόμ. PI', 1248. Ficheri, Κατάλογος πατριαρχῶν· ἀνατύπωσις «Ἐκκλ. Ἀληθείας», τόμ. Ε', σελ. 275β-276α.

125. Πατριαρχ. Πίνακες· σελ. 252.

126. Θεοφ. Α', σελ. 701, 708 καὶ 709.

127. Morcelli, Kalendarium· τόμ. Β', σελ. 224.

128. Κάλλιστος Ἐκκλ. Ἱστορ. ΙΕ', ιδ'.

129. Γεώργ. Ἀκροπολίτης· σελ. 22.

Παρά τε τῷ Συναξαριστῇ καὶ τοῖς Μηναίοις ἡ ἱστορία τοῦ ναοῦ τούτου κατὰ τὸν Θ' καὶ Ι' αἰῶνα γράφεται πως ἐκτενῶς. Ἐκ τοῦ σχετικοῦ ὑπομνήματος μανθάνομεν ὅτι, ἐπὶ Μιχαὴλ καὶ Θεοδώρας Ἀντώνιος ὁ πατρίκιος, οἰκίαν κεκτημένος ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Νεωρίου (περὶ τὸ Μπαγτζὲ-καπὶ τῆς σήμερον) μετὰ ἀρχαίου ναοῦ, οὗ τὰς εἰκόνας ἐξήλειψαν οἱ εἰκονομάχοι, ἀνακαινίσας τὸν ναὸν «λουτρὸν πάνυ σμικρότατον ὑποκάτω τούτου πεποίηκε, πρὸς σωματικὴν αὐτοῦ παραμυθίαν, ἄνωθεν δὲ τούτου ἡ τοῦ Θεοῦ δοξολογία ἀεὶ ἐπετελεῖτο. Ἐπεσκίασεν οὖν ἐν αὐτῷ ἡ χάρις τοῦ παναγίου Πνεύματος, διὰ τῆς πανάγνου μητρὸς τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἤρξαντο γίνεσθαι ἰάματα οὐκ ὀλίγα διαφόρων νοσημάτων. Ἀλλὰ καὶ φιλόθεοί τινες ἐπισυναχθέντες ἠτήσαντο τὸν πατρίκιον ποιεῖν αὐτοὺς λοῦμα ἅπαξ τῆς ἑβδομάδος, λόγῳ τῶν ἐν Χριστῷ ἀδελφῶν· καὶ συγκροτούμενοι ὑπὸ τοῦ πατρικίου ἐποίουν τοῦτο μετὰ πίστεως». Μετὰ θάνατον Ἀντωνίου τοῦ πατρικίου, τὸ μὲν ὑπὸ τὸν ναὸν λουτρὸν περιῆλθεν εἰς ἀφανισμόν, ὁ δὲ ναὸς ὑφ' ἑνὸς ἱερέως ἐλειτουργεῖτο, πτωχὸς ὤν· ἀλλ' αὐτόν τε καὶ τὸ λοῦμα μείζονα Ῥωμανὸς Α' ὁ Λακαπηνὸς ἀνεκαίνισεν, ὁρίσας αὐτῷ διὰ χρυσοβούλλου χορηγίαν ἐτησίαν πρὸς ἄνετον διατήρησιν, καὶ προσηλώσας εἰς τὴν ἄνω τῆς Χρυσοπόλεως μονὴν τοῦ Ῥαίκτορος ὡς μετόχιον αὐτῆς· ἐν τούτοις ὅμως ἀναφέρεται ὅτι οἱ μοναχοὶ τῆς μονῆς τῶν Γαλακρηνῶν ἐπὶ Νικηφόρου τοῦ Φωκᾶ κατέφυγον εἰς τὸν ναὸν τοῦτον τῆς Θεοτόκου τοῦ Νεωρίου, διότι ἦν μετόχιον τῆς τῶν Γαλακρηνῶν μονῆς. Ἐνταῦθα γίνεται φανερὸν ὅτι ἡ μονὴ τοῦ Ῥαίκτορος, ἣν ὁ φιλοπονώτατος καὶ γνώστης τῶν παρ' ἡμῖν βιθυνικῶν μερῶν Ξ. Σιδερίδης[130] ἔθηκε πλησίον τῆς τῶν Γαλακρηνῶν, ἦν αὐτὴ ἡ τῶν Γαλακρηνῶν, ἡ γνωριζομένη ὑπὸ δύο ὀνόματα, ἢ μίαν μετ' ἐκείνης ἀποτελοῦσα μονὴν ὑπὸ τὴν διοίκησιν ἑνὸς ἡγουμένου.

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ

1. Μνήμη τοῦ μεγάλου ἐμπρησμοῦ.

Κατὰ τὸν Συναξαριστὴν καὶ τὸ Μηναῖον, ἡ μεγάλη αὕτη πυρκαϊὰ συνέβη ἐπὶ Λέοντος τοῦ θρᾳκὸς, δῆθεν τῷ 450, καὶ διήρκεσεν ἡμέρας ἑπτά· ἀλλὰ τοῦ Χρονικοῦ Πασχαλίου σαφῶς ὁρίζοντος τὸν ἐμπρησμὸν γενόμενον κατὰ τὴν Ζ' ἰνδικτιῶνα, φανερὸν ὅτι ἐγένετο τῷ 468, καίτοι Θεοφάνης καὶ Κεδρηνὸς ὁρίζουσι τὸ τέταρτον ἔτος Λέοντος τοῦ θρᾳκὸς, τὴν 2 σεπτεμβρίου τῆς ΙΕ' ἰνδικτιῶνος=461· «ἀπὸ τοῦ Νεωρίου ἕως τοῦ Ἀποστόλου Θωμᾶ τῶν Ἀμαντίου», ὅτε ῥοβηθεὶς ὁ Λέων ἐξῆλθε πέραν εἰς τὸν Ἅγιον Μάμαντα, ἤ, κατὰ τὸ Πασχάλιον, Ἅγιον Μαμᾶν, καὶ ἔμεινε καθήμενος ἓξ μῆνας[1]. Ὁ Εὐάγριος ἐν τῷ ιγ' κεφαλαίῳ τοῦ Β' βιβλίου τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας περιγράφει τὸν ἐμπρησμὸν ἀκριβῶς, τετραήμερον διαρκέσαντα καὶ πᾶσαν ἄμυναν ὑπερβεβηκότα, ὥστε μετὰ ταῦτα μεῖναι τὴν πόλιν ἄγνωστον καὶ τοῖς οἰκήτορσιν αὐτῆς· ἐλέγετο δὲ «τὸ μεσαίτατον ἅπαν τῆς πόλεως ἀπὸ τοῦ ἀρκτῴου μέχρι τοῦ νοτίου κλίματος δαπανηθῆναι, ἐπὶ πέντε μὲν σταδίους τὸ μῆκος, δεκατέσσαρας δὲ τὸ πλάτος· ὡς μηδὲν μεταξὺ καταλειφθῆναι, μὴ δημοσίων, μὴ ἰδιωτικῶν οἰκοδομιῶν, μὴ κίονας, μὴ τὰς ἐκ λίθων ψαλίδας· ἀλλὰ πᾶσαν κατεσκληκυῖαν ὕλην, ὥσπερ τι τῶν εὐεξάπτων κατακαυσθῆναι· τοῦτο δὲ τὸ κακὸν γενέσθαι ἐν μὲν τῷ βορείῳ κλίματι, ἐν ᾧ καὶ νεώρια τῆς πόλεως καθεστᾶσιν, ἀπὸ τοῦ καλουμένου Βοὸς-πόρου μέχρι τοῦ παλαιοῦ Ἀπόλλωνος ἱεροῦ· ἐν δὲ τῷ νοτίῳ ἀπὸ τοῦ Ἰουλιανοῦ λιμένος μέχρις οἰκιῶν οὐ πολὺ κειμένων τοῦ εὐκτηρίου, τῆς ἐπίκλην Ὁμονοίας ἐκκλησίας· ἐν δὲ τῷ μεσαιτάτῳ τῆς πόλεως μέρει, ἀπὸ τοῦ Κωνσταντίνου προσαγορευομένου φόρου μέχρι τῆς τοῦ Ταύρου καλουμένης ἀγορᾶς, οἰκτρὸν πᾶσι θέαμα καὶ εἰδεχθέστατον». Ὁ δὲ Κεδρηνὸς ὁρίζει τὸ πεδίον τῆς καταστροφῆς ἀπὸ τοῦ Νεωρίου μέχρι τοῦ Ἁγίου Θωμᾶ τῶν Ἀμαντίου «κατ' ἀνατολὰς ἀπὸ τοῦ Νεωρίου μέχρι τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Πτωχοῦ πρὸς δύσιν· ἐπὶ δὲ μεσημβρίας ἐν τῇ μέσῃ τῆς πόλεως ἀπὸ τοῦ Λαύσου μέχρι τοῦ Ταύρου . . . . . ἄχρι τοῦ ναοῦ Σεργίου καὶ Βάκχου». Ὥστε φαίνεται ἐκτεθὲν τὸ κακὸν ἀπὸ τοῦ Ἁγιάσμα-καπὶ περίπου μέχρι τοῦ Κάτεργα-λιμὰν καὶ μέχρι τοῦ Ἱπποδρόμου.

Εἰκάζω ὅτι ἡ παρὰ Κωδινῷ λιτανεία τοῦ πατριάρχου μετὰ τῶν ἁγίων εἰκόνων ἡ γινομένη τῇ 1 σεπτεμβρίου «εἰς τὸ πορφυροῦν

130. Ἀρχαιολογ. Παράρτημα τόμ. Ιθ' Ἑλλην. Φιλολ. Συλλόγου· σελ. 23.

1. Πασχάλ. Χρον. σελ. 598. Μαλαλᾶς· σ. 372. Θεοφ. Α', σελ. 174. Θεόδ. Ἀναγν. Ἐκκλ. Ἱστορία, Β', 23.

κιόνιον, ἐφ' οὗ ὁ Σταυρὸς ἵσταται, ὃ πάλαι Φόρος ἐκαλεῖτο », καὶ καθ' ἣν ὁ αὐτοκράτωρ παρῆν[2], ἐγίνετο εἰς ἀνάμνησιν μὲν ἐκείνου τοῦ δυστυχήματος, ἀποτροπὴν δ' ὁμοίου. Ἀνεγράφησαν δὲ καὶ ἐν τοῖς « προλεγομένοις », ἐν τῇ τῶν εὐαγγελικῶν ἀναγνωσμάτων ἀντιβολῇ, τὰ ἐν τῷ Φόρῳ καὶ τὰ ἐν τῷ ναῷ τῶν Χαλκοπρατείων ἀναγινωσκόμενα Εὐαγγέλια.

§

2. Μάμαντος μάρτυρος.

Παφλαγὼν τὴν πατρίδα, υἱὸς **Θεοδότου** καὶ **Ῥουφίνης** ἀθλησάντων ἐν Καισαρείᾳ τῆς Καππαδοκίας. ἠθλησεν αὐτόθι καὶ αὐτὸς τῇ 2 σεπτεμβρίου 272 ἢ 273[3]. Κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα ἤγετο τὴν 2 σεπτεμβρίου ἡ μνήμη αὐτοῦ: « ἐν τῇ συνάξει τοῦ ἁγίου Μαμᾶ »[4].

Ναὸν μονῆς ἁγίου Μάμαντος « ἀγχοῦ τοῦ τείχους, ᾧ Ξυλόκερκος ὄνομα ». ἔκτισε Φαρασμάνης ὁ ἐκτομίας, ὁ θαλαμηπόλος τοῦ Μ. Ἰουστινιανοῦ, ἴσως ὁ παρὰ Προκοπίῳ « κόλχος ἀνὴρ διαφερόντως ἀγαθὸς τὸ πολέμια »[5]. αὕτη δ' ἐσῴζετο καὶ κατὰ τὸν Ι' αἰῶνα. οὐδὲν ἀνδρεῖον, « πλησίον τῆς Ξυροκέρκου λεγομένης πύλης »[6]. ἔξω τῶν Βλαχερνῶν βεβαίως· ἀλλ' ὅσοι γινώσκουσι τὰ κατὰ τὸν ἅγιον Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον καὶ ὅτι οἱ ὀπαδοὶ αὐτοῦ εἰς ξυλοκερκῖται κληθέντες ἐποιοῦντο τὰς συνάξεις ἐν τῷ Ξυλοκέρκῳ, συμπεραίνει ὅτι ναός τις, ἴσως τοῦ ἁγίου Μάμαντος, ὑπῆρχεν ἐν τῷ Ξυλοκέρκῳ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ Ε' αἰῶνος. Τὴν μονὴν (ἴσως ταύτην) τοῦ ἁγίου Μάμαντος ἀνῳκοδόμησεν Ἰσαάκιος ὁ Ἄγγελος, ἀποθησαυρίσας ἐν αὐτῇ τὴν κεφαλὴν τοῦ μάρτυρος[7]· εἴδομεν δ' ὅτι κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ Ι' αἰῶνος ἐπεσκεύασεν αὐτὴν ὁ νέος θεολόγος Συμεών, ὡς ἐγράφη τῇ 12 μαρτίου· 2) Μάμαντος ἅμα καὶ Βασιλίσκου ναὸν εἴδομεν ἐν τοῖς Δαρείου· 3) γινώσκομεν δὲ καὶ ναὸν ἐν τῷ Σιγματι· 4) ἀλλ' ἐν τούτοις ἀναφέρονται ναὸς καὶ παλάτιον ἁγίου Μαμαντος κείμενα κατὰ τὴν Προποντίδα, ἀλλ' ἂν ὦσιν αὐτὰ, παρ' οἷς τοὺς ἱππικοὺς ἀγῶνας ἐτέλει Μιχαὴλ ὁ Τραυλὸς, ταῦτα, κατὰ τὴν ἐκ προστάγματος Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου συνταχθεῖσαν χρονογραφιαν, ἔκειντο ἐν τῷ Εὐξείνῳ[8]. Ἐντεῦθεν ἄγομαι 'να πιστεύσω, καθὼς ἄλλοτε ἔγραψα, ὅτι πρόκειται περὶ παλατίου καὶ ναοῦ κειμένων μεταξὺ τῶν χωρίων Μακροχωρίου καὶ Ἁγίου Στεφάνου καταστραφέντων ἐν ἀρχαῖς τοῦ Θ' αἰῶνος[9]· εἰς τοῦτον δὲ πιθανῶς τὸν Ἅγιον Μάμαντα Μιχαὴλ ὁ τοῦ Θεοφίλου περιώρισε Δαμιανὸν τὸν παρακοιμώμενον, διότι ποτὲ καθήμενος ἐν τῷ Ὡρολογίῳ οὐκ ἀνηγέρθη. διερχομένου ἐκεῖθεν τοῦ πανισχύρου Βάρδα[10].

Σημ. Μονήν τινα τοῦ ἁγίου Μάμαντος παρημελημένην καὶ σχεδὸν ἐρείπιον, ἔχουσαν δὲ δύο ἱερεῖς περιοδεύοντας πρὸς ἐπαιτείαν ἄρτου, ἔλαβε τῷ 1147 πρὸς σκοπὸν ἀνοικοδομῆς. ἀδείᾳ τοῦ πατριάρχου Κοσμᾶ Β' τοῦ Ἀττικοῦ, Γεώργιος Καππαδόκης ὁ μυστικός, ὡς καὶ πράγματι ἤγειρεν αὐτὴν ἐκ νέου, συναριθμηθεῖσαν τοῖς πατριαρχικοῖς μοναστηρίοις διὰ σιγιλλίου τοῦ πατριάρχου Νικολάου τοῦ Μουζάλωνος. ἐπικυρωθέντος διὰ χρυσοβούλλου λόγου Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ. πλουτισθεῖσαν δ' ὑπὸ τοῦ νέου δομήτορος ἀργυροῖς καὶ χρυσοῖς σκεύεσιν, ἱεραῖς εἰκόσι, βιβλίοις καὶ οἰκοδομαῖς. ὡς καὶ ὑδραγωγείου, οὐ ἐστερεῖτο· καλέσας δ' ὁ Καππαδοκης ἡγούμενον τῆς μονῆς τοῦ ἁγίου Μάμαντος Ἀθανάσιον τὸν τέως μοναχὸν καὶ οἰκονόμον τῆς τοῦ Φιλανθρώπου μονῆς, ὥρισε τὸν ἀριθμὸν τῶν μοναχῶν τῆς ἀνακαινισθείσης μονῆς εἰς εἴκοσιν, ὧν δύο διάκονοι, δύο δ' ἢ τρεῖς ἱερεῖς. Ἐκ τοῦ τυπικοῦ τῆς μονῆς, ἢ μᾶλλον τοῦ τὸ τυπικὸν ἐπικυροῦντος σημειώματος ἐκδεδομένου κατὰ νοέμβριον τοῦ 1158, μανθάνομεν ὅτι ἡ μονὴ τοῦ ἁγίου Μάμαντος αὕτη ἔκειτο *κατάντικρυ μὲν τῆς κοινοβιακῆς γυναικείας μονῆς τῆς Ἀριστηνῆς, πλησίον δὲ τῆς σεβασμίας μονῆς τοῦ Ἰασίτου*[11]. Τὴν τοποθεσίαν ταύτην ὑπέμνησεν ὁ μακαρίτης Ἀνδρόνικος Δημητρακόπουλος ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ 203 χειρογράφου τῆς πατριαρχικῆς βιβλιοθήκης τῶν Ἱεροσολύμων[12]. Καὶ ἐκ τούτων μὲν οὐδὲν δυνάμεθα 'να ὁρίσωμεν, ὡς οὐδὲν ἡδυνή-

2. Κωδινοῦ, Περὶ ὀφφικίων· σελ. 79-80.

3. Ἄθλησις Μάμαντος, ἐν Μνημείοις ἁγιολογικοῖς Θεοφίλου Ἰωάννου· σελ. 338-351.

4. Πασχάλ. Χρον. σελ. 595.

5. Προκοπίου Ἱστορίαι· τόμ. Α', σελ. 39.

6. Ζωναρᾶς· ΙΔ', 14· (Δινδόρφ. Γ', 300). Theoph. Contin. σελ. 404. Κάλλιστος· Ἐκκλ. Ἱστορ. ΙΗ', μα'.

7. Σκ. Βυζαντίου, «Κωνσταντινούπολις» Α', σελ. 600.

8. Γενέσιος· σελ. 102. Theoph. Contin. σελ. 197.

9. Μ. Ι. Γεδεών, Λίθοι καὶ Κεράμια· σελ. 77.

10. Συμεὼν μάγιστρος· σελ. 675.

11. ταῦτα κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ διδάκτορος Θ. Οὐσπένσκη ἐκδοθέντα ἀποσπάσματα τοῦ Τυπικοῦ τοῦ Ἁγίου Μάμαντος· ἐν Ὀδησσῷ, 1896. Βλέπε κυρίως τὰς σελ. 10-12, 17-18 καὶ 22.

12. Ὀρθόδοξος Ἑλλάς· σελ. 57, σημ. β'.

θη καὶ ὁ φίλος Οὐσπένσκης· ἀλλ' ὁ Παχυμέρης, γράφων περὶ τοῦ πατριάρχου Γρηγορίου Κυπρίου, γίνεται χρήσιμος ἡμῖν ἀρωγὸς πρὸς ὁρισμὸν τοῦ τόπου[13], διότι, ἀναφέρων τὴν κατὰ τὸ 1289 παραίτησιν τοῦ πατριάρχου Γρηγορίου Β' τοῦ Κυπρίου, γράφει ὅτι ὁ πατριάρχης ἀπεσύρθη εἰς τὴν μονὴν τῆς 'Αριστηνῆς, ἥτις ἔκειτο πλησίον τῆς μονῆς τοῦ ἁγίου 'Ανδρέου ἐν τῇ Κρίσει, δῆλα δὴ τοῦ σήμερον Κοδζὰ Μουσταφᾶ δζαμὶ, ἐν τῇ συνοικίᾳ Δζουμαὰ-παζὰρ τῶν 'Υψωμαθείων. Ἔκειτο ἄρα ἐν 'Υψωμαθείοις ἡ μονὴ τοῦ ἁγίου Μάμαντος αὕτη.

Ἐπισημ. Ἴσως ἀποδειχθῇ σὺν τῷ χρόνῳ ὅτι τὸ πλησίον τῆς μονῆς τῶν Γαστρίων κείμενον τέμενος 'Ισὰ-καπὶ-μεσδζητὶ[14] ἐπέχει τὸν τόπον τῆς μονῆς 'Ιασίτου.

* * *

2. Παύλου τοῦ νέου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως·

ταῦτ' αὐτολεξεὶ κεῖνται παρὰ τῷ Συναξαριστῇ τοῦ Μαργουνίου, ὅστις προστίθησι κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν καὶ: μνήμην

Παύλου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ ὁμολογητοῦ.

Ἐν τούτοις πρόκειται περὶ Παύλου τοῦ Γ', ἐφ' οὗ συνῆλθεν ἡ Πενθέκτη Σύνοδος, ἱερατεύσαντος ἀπὸ τοῦ 686-693[15].

* * *

2. 'Ιωάννου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ νηστευτοῦ.

'Ιεράτευσεν ἀπὸ τῆς 12 ἀπριλίου τοῦ 582 — 2 σεπτεμβρίου 595, φήμην θαυματουργοῦ κτησάμενος. «Χαράκτης τὴν τέχνην ὤν, διὰ τὴν πολλὴν αὐτοῦ ἀρετὴν, πατριάρχης γέγονε τῆς αὐτῆς μεγαλοπόλεως· ἐγίνετο δὲ φιλόπτωχος καὶ ἐλεήμων καὶ συμπαθὴς . . . . . τὴν Ἐκκλησίαν καλῶς διακυβερνήσας ἐπὶ ἔτη δέκα καὶ τρία καὶ μῆνας πέντε»· ταῦτα δὲ κατὰ τὸ λεγόμενον Βασιλειανόν. Ὁ πατριάρχης 'Ιωάννης ἐτάφη ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων τῶν μεγάλων, ἐν ᾧ βεβαίως ἐτελεῖτο καὶ ἡ σύναξις αὐτοῦ[16].

13. Παχυμέρης· τόμ. Β', σελ. 139.
14. Πασπάτη, Μελέται· σελ. 361-363.
15. Πατριαρχ. Πίνακες· σελ. 252.
16. αὐτόθι· σελ. 232-236. Θεοφ. Α', σ. 387. Θεοφύλ. Σιμοκάττης· σελ. 280.

§

3. 'Ανθίμου ἱερομάρτυρος ἐπισκόπου Νικομηδείας.

Ἤθλησεν ἐπὶ Μαξιμιανοῦ.

Ναοὶ ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου 'Ανθίμου γινώσκονται 1) ὁ κατέναντι τοῦ Κοσμιδείου κείμενος ἐν τῇ ἑτέρᾳ τῶν ἀκτῶν τοῦ Κερατίου κόλπου, τὸ πρῶτον οἰκοδομηθεὶς ὑπὸ τοῦ Μ. 'Ιουστινιανοῦ πρὸ τῆς θαλάσσης, αὐλὴν μαρμαρίνην ἔχων πρὸ αὐτοῦ, κίοσι δὲ μαρμαρίνοις ὡραιζόμενος καὶ χρυσῷ[17]. — 2) τὸ ἐν τῇ μονῇ τῆς Χώρας εὐκτήριον ἐπὶ τοῦ Μ. 'Ιουστινιανοῦ καὶ τοῦτο οἰκοδομηθὲν ὑπὸ τοῦ πρώτου κτίτορος αὐτῆς Θεοδώρου, καθὼς ἐν ἀνεκδότῳ αὐτοῦ βιογραφίᾳ φαίνεται· 3) κατὰ τὸν Η' αἰῶνα ἀναφέρεται καὶ ἕτερος πλησίον τοῦ 'Αγίου Μωκίου ἐν Κωνσταντινουπόλει ναὸς 'Ανθίμου τοῦ θείου, ἐν ᾧ διέμενεν ἔγκλειστος 'Ιωσὴφ ὁ ὑμνογράφος[18].

* * *

3. Τοῦ ἐν ἁγίοις βασιλέως Κωνσταντίνου τοῦ νέου ἐν τοῖς 'Αγίοις 'Αποστόλοις.

Φρονῶ ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ Πωγωνάτος, ἐφ' οὗ συνῆλθεν ἡ κατὰ μονοθελητῶν ΣΤ' οἰκουμενικὴ Σύνοδος τῷ 680.

* * *

Στεφάνου ἡγουμένου Τριγλίας τοῦ ὁμολογητοῦ.

Τὴν μνήμην αὐτοῦ εὑρίσκω τὴν 3 σεπτεμβρίου παρὰ τῷ Σταυρονικητηνῷ Συναξαριστῇ.

§

4. Μωϋσέως τοῦ θεόπτου προφήτου.

Ἡ ῥάβδος τοῦ Μωϋσέως ἀπεθησαυρίζετο ἐν τῷ εὐκτηρίῳ τοῦ ἁγίου Θεοδώρου τῷ παρὰ τῷ Χρυσοτρικλίνῳ τοῦ παλατίου[19].

* * *

4. Βαβύλα τοῦ διδασκάλου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ παίδων.

Ἤθλησαν ἐπὶ Μαξιμιανοῦ ἐν Νικομηδείᾳ· οἱ δὲ χριστιανοὶ «τὰ λείψανα ἐν ἀκατίῳ ἐμβαλόντες εἰς τὸ Βυζάντιον ἀποκομίζουσι, καὶ ἐν τῷ βορείῳ μέρει ἔξω τειχέων ἐν τρισὶ λάρ-

17. Προκοπίου, Περὶ κτισμάτων· σελ. 194.
18. Δουκαγγίου, Σημειώσεις εἰς Ζωναρᾶν· τ. Γ', σ. 149.
19. Πορφυρογεν. Ἐκθ. Α', σελ. 640.

ναξι καταθέντες, ἔνθα ἐστὶ μονὴ Χώρα ἐπονομαζομένη, δόξαν καὶ εὐχαριστίαν τῷ Θεῷ ἀναπέμπουσι»[20].

Ναὸν ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Βαβύλα ἀναφέρει τὸ 426 Εὐαγγέλιον τῇ 5 ἰουνίου· καὶ ἐπειδὴ πρόκειται λόγος περὶ λιτῆς γινομένης ἐν τῷ Κάμπῳ, νομίζω ὅτι ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου Βαβύλα ἠγείρετο αὐτόθι.

Κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα τὰ λείψανα τοῦ ἁγίου Βαβύλα καὶ τῶν σὺν αὐτῷ μαρτυρησάντων παίδων ἐφυλάττοντο ἐν τῇ «Καταφυγῇ» τοῦ ναίσκου τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος Ἀνθίμου ἐν τῇ μονῇ τῆς Χώρας, ὡς ἀναγινώσκομεν ἐν ἀνεκδότῳ βιογραφίᾳ Μιχαὴλ τοῦ συγκέλλου.

* * *

4. Ἑρμιόνης θυγατρὸς Φιλίππου τοῦ ἀποστόλου.

Μονὴν τῆς ἁγίας Ἑρμιόνης ἐν τοῖς Ἐλεβίχου γινώσκομεν ὑπάρχουσαν ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Μηνᾶ[21].

ꕥ

5. Ζαχαρίου τοῦ προφήτου.

Τῇ 11 φεβρουαρίου, καθὼς εἶπον, ἑώρταζεν ἡ μεγάλη ἐκκλησία τὴν εὕρεσιν τοῦ λειψάνου αὐτοῦ.

* * *

5. Τῶν ἁγίων μαρτύρων τῶν ἐν Βυζαντίῳ.

Τὰς λέξεις ταύτας ἀναγινώσκω ἐν τῷ Σταυρονικητηνῷ Συναξαριστῇ, τιθέντι τὴν μνήμην αὐτῶν τὴν 29 τοῦ μηνός· ὁ κοινὸς Συναξαριστὴς καὶ τὰ Μηναῖα τὴν 5. Ἦθλησαν τῷ 369 καέντες ἐντὸς πλοίου ἀπὸ Νικομηδείας ἄχρι Δακιβύζης· «χωρίον δὲ τοῦτο τῆς παραλίου Βιθυνίας» καὶ κατὰ Σωκράτην ἐπίνειον. Ἦσαν δὲ πάντες *ἄνδρες ἱερατικοὶ* ὀγδοήκοντα, πρεσβείαν ἀποτελοῦντες σταλεῖσαν εἰς Νικομήδειαν πρὸς τὸν Οὐάλεντα[22].

* * *

5. Μνήμη τοῦ Ἁγίου ἀποστόλου Πέτρου ἐν τῷ Ἀθύρᾳ.

Ἦγετο τῶν ἐγκαινίων ἡ μνήμη. Εἰς τὸν Ἀθύραν (Μπουγιούκ-τζεκμεδζὲ) Ἰουστινιανὸς ὁ Μ. ἔκτισε δεξαμενὴν ὑδάτων ἀνακαινίσας καὶ τὸ τεῖχος[23]. Ὁ ναὸς τοῦ ἀποστόλου Πέτρου ἐν τῷ Ἀθύρᾳ ἀναφέρεται ἐπὶ τοῦ Μ. Ἰουστινιανοῦ[24].

ꕥ

6. Τὰ ἐγκαίνια τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου εἰς τὸ Δεύτερον ἐν τῷ οἴκῳ τῆς ἁγίας Εἰρήνης.

ꕥ

7. Λουκᾶ τοῦ ἐκ τῆς Λυκαόνων ἐπαρχίας, τρίτου δὲ ἡγουμένου ὄντος τῆς μονῆς τοῦ Σωτῆρος τῆς ἐπιλεγομένης τοῦ Βαθέως Ῥύακος.

Ἤκμασε μικρὸν μετὰ τὸν Νικηφόρον Φωκᾶν, ὡς γράφεται εἰς τὴν 27 σεπτεμβρίου.

ꕥ

8. Τὸ γενέσιον τῆς ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ παρθένου Μαρίας.

Μέχρι τοῦ Ι' αἰῶνος ἀναφέρεται γινομένη προέλευσις ἐν τῇ Θεοτόκῳ τῶν Χαλκοπρατείων, τῆς ἐπὶ τούτῳ λιτῆς ἀπὸ τοῦ Φόρου κατερχομένης εἰς τὰ Χαλκοπρατεῖα σὺν τῷ αὐτοκράτορι· κατὰ τοὺς τελευταίους ὅμως αἰῶνας ἡ προέλευσις ἐγίνετο ἐν τῇ Θεοτόκῳ τοῦ Λιβὸς[25], ἥτις ἑώρταζεν ἄρα κατὰ τὸ γενέσιον τῆς Θεοτόκου. Τὴν ἐν τῷ ναῷ τῶν Χαλκοπρατείων σύναξιν ἐξηγῶ διὰ τῆς ἐν αὐτῷ καταθέσεως τῆς θαυματουργοῦ εἰκόνος τῆς Θεοτόκου τῆς Ῥωμαίας, ἣν εἰκόνα, σταλεῖσαν ὑπὸ Γερμανοῦ τοῦ πατριάρχου, κατὰ παράδοσιν, εἰς τὸν πάπαν Ῥώμης Γρηγόριον, πρὸς ὃν αὐτὴ μόνη πλεύσασα διαπόντιος ἀφίκετο, καὶ κατατεθεῖσαν ἐν τῷ ναῷ Πέτρου τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων αὐτόθι, ἀπέδωκε τῇ Κωνσταντινουπόλει πάλιν ἡ παλαιὰ Ῥώμη θαυματουργοῦσαν· «ὡρίσθη δὲ τὴν ἀνάμνησιν ταύτην τελεῖσθαι κατ' αὐτήν γε τὴν ἑόρτιον ἡμέραν τοῦ σεβασμίου γενεθλίου αὐτῆς, ἣν ὁ σεπτέμβριος μὴν τῆς ἑαυτοῦ ὀγδόης δοξάζων δοξάζεται»[26].

---

20. ταῦτα κατὰ τὸν τοῦ Σταυρονικήτα Συναξαριστήν· τὸ Μηναῖον τῇ 4 σεπτεμβρίου γράφει *χειλέων* ἀντὶ *τειχέων*.

21. Δουκαγγίου, Const. Christ. σελ. 102, XVIII.

22. Σωκράτης· Ἐκκλ. Ἱστ. Δ', ιστ'. Σωζόμενος· ΣΤ', ιδ'. Θεοδώρητος· Ἐκκλ. Ἱστ. Δ', κδ'. Θεοφ. Α', σελ. 91.

23. Προκοπίου, Περὶ κτισμάτων· σελ. 296.

24. βλ. σημ. 89 τοῦ μηνὸς ἰουνίου.

25. Πορφυρογ. Ἐκθ. Α', σελ. 189, 191 καὶ 782. Κωδινοῦ, Περὶ ὀφφικίων· σελ. 80.

26. Ἰδὲ σελ. 282, στήλην β' τόμου Γ' τῆς «Ἐκκλησ. Ἀληθείας», ἔνθα ἐξέδωκα τὸ τῷ Μεταφραστῇ Συμεὼν ἐπιγραφόμενον «Ὑπόμνημα εἰς τὴν ἐπωνυμίαν τῆς ἀχράντου καὶ προσκυνητῆς εἰκόνος τῆς παναμώμου δεσποίνης ἡμῶν

§

9. Ἰωακεὶμ καὶ Ἄννης τῶν γονέων τῆς Θεοτόκου.

Τὸν τίτλον τοῦτον, ὡς καὶ τὸν τῆς 8 παραλαμβάνω ἐκ τοῦ Βασιλειανοῦ λεγομένου. Φρονῶ δ' ὅτι ὁ ναὸς τῆς ἁγίας Ἄννης ἐν τῷ Δευτέρῳ, πανηγυρίζων τῇ 25 ἰουλίου, ἑώρταζε καὶ τὴν 9 σεπτεμβρίου.

* * *

9. Χαρίτωνος μάρτυρος. Ἡ σύναξις ἐν τῷ Δευτέρῳ.

Τὴν τοῦ ναοῦ γνῶσιν ὀφείλομεν τῷ Συναξαριστῇ μόνον[27].

* * *

9. Μνήμη τῆς ἁγίας οἰκουμενικῆς Γ' Συνόδου τῶν ἁγίων Σ' πατέρων τῶν ἐν Ἐφέσῳ συναχθέντων καὶ καθελόντων τὸν ἀσεβῆ Νεστόριον[28].

§

10. Μηνοδώρας, Μητροδώρας, καὶ Νυμφοδώρας τῶν μαρτύρων.

Ἤθλησαν ἐπὶ Μαξιμιανοῦ κατοικοῦσαι ἐν γηλόφῳ τινὶ τῶν Πυθίων θερμῶν οὐ πόρρω[29], ἄρα ὑπεράνω τῶν λουτρῶν τοῦ σημερινοῦ χωρίου Κουρί.

Ναὸς ἐπ' ὀνόματι τῶν ἁγίων Μηνοδώρας, Μητροδώρας καὶ Νυμφοδώρας, προϋπάρχων ὡς μονὴ γυναικεία, ἀνηγέρθη ἐκ βάθρων αὖθις ὑπὸ τοῦ δομεστίκου Φωκᾶ Μαρούλλη μικρῷ πρὸ τοῦ 1341 ἐπὶ σκοπῷ ἵνα μεταβληθῇ εἰς μονὴν ἀνδρείαν ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεομήτορος. Ὁ ναὸς κεῖται πλησίον τῆς πύλης τοῦ ἁγίου Ῥωμανοῦ, τῆς σήμερον Τοπ-καπί, καὶ κατὰ τὸν Πασπάτην ἐστὶ τὸ Μοναστὴρ-μεσδζιτὶ τῆς σήμερον[30].

Ἐκ τοῦ λειψάνου τῆς ἁγίας Μηνοδώρας τὴν κεφαλὴν ἐδωρήσατο «διὰ θείου αὐτοῦ χρυσοβούλλου» Κωνσταντῖνος ὁ Μονομάχος εἰς τὴν ἐν Ἁγίῳ Ὄρει μονὴν μεγίστην Λαύραν[31].

* * *

10. Πουλχερίας τῆς αὐγούστης.

Ἀδελφὴ Θεοδοσίου τοῦ Β' καὶ συνάρχουσα αὐτῷ, διεκρίθη ἐπ' εὐσεβείᾳ καὶ συνέσει, συνάρξασα καὶ τῷ Μαρκιανῷ καὶ γενομένη σύζυγος αὐτοῦ κατ' ὄνομα μόνον. Ἐγεννήθη τῇ 19 ἰανουαρίου 399 καὶ ἀπεβίωσεν ἐν ἡλικίᾳ πεντήκοντα τεσσάρων ἐτῶν τῷ 453· «σοφωτάτη τυγχάνουσα καὶ θεῖον νοῦν κεκτημένη» ἔκτισε ναοὺς πολλοὺς καὶ μονὰς καὶ πτωχοκομεῖα καὶ νοσοκομεῖα «πάντα τὰ ἑαυτῆς πτωχοῖς καταλείψασα»[32]. Ἀναφέρεται δ' ὅτι Τράπεζαν ἁγίαν ἐκ χρυσοῦ κατασκευάσασα καὶ λίθων τιμίων, «ἀνέθετο ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ Κωνσταντινουπόλεως»[33], ἴσως τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας.

* * *

10. Πέτρου ἐπισκόπου Νικαίας.

Παρὰ τῷ Συναξαριστῇ ἁπλῆ τοῦ ὀνόματος μνεία μετὰ τῆς σημειώσεως *ἐν εἰρήνῃ τελειοῦται*. Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου γινώσκομεν ἐπιστολάς τινας πρὸς Πέτρον τὸν Νικαίας, ζῶντα ἔτη τινὰ μετὰ τὸν θάνατον Μιχαὴλ τοῦ Συνάδων· ἐν δὲ τῷ «Συνοδικῷ» τῆς Κυριακῆς τῆς Ὀρθοδοξίας ἀναγράφεται «Θεοφυλάκτου, Πέτρου, Μιχαὴλ, καὶ Ἰωσὴφ τῶν μακαρίων μητροπολιτῶν αἰωνία ἡ μνήμη»[34].

§

11. Ἡ ἀνάμνησις τῆς ὑψώσεως τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ Σταυροῦ.

Αἱ λέξεις αὗται παρὰ τῷ λεγομένῳ Βασιλειανῷ, καθ' ὃ εὑροῦμεν τὸν τίμιον Σταυρὸν ἐν Ἱερουσαλὴμ ἡ μακαρία Ἑλένη προσεκύνησε μετὰ τῆς συγκλήτου· ἐπειδὴ δ' ἐζήτησε καὶ ὁ λαὸς ἵνα προσκυνήσῃ, διὰ πολλὴν πλήθους συρροὴν «ᾐτήσατο κἂν ἰδεῖν αὐτόν· καὶ ἤρξατο κράζειν ὁ λαός, Κύριε ἐλέησον· καὶ ἐτυπώθη εἰς ὕψωσιν», εἰ καὶ, κατὰ παλαιὰν ἐπίσης παράδοσιν, ἡ ὕψωσις ἑωρτάζετο τῇ 14 σεπτεμβρίου πρὸς ἀνάμνησιν πρῶτον μὲν τῆς εὑρέσεως τῶν τιμίων ξύλων ὑπὸ τῆς μακαρίας Ἑλένης, δεύτερον δ' ὅτε μετεκομίσθησαν ἀπὸ

Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας τῆς Ῥωμαίας», ἀπὸ σελ. 211β 215α καὶ 229β-234β.

27. ὁ Συναξαριστὴς τοῦ Σταυρονικήτα μνήμην Χαρίτωνος ἀναγράφει τῇ 10 σεπτεμβρίου σὺν τῇ τῆς Πουλχερίας.

28. ἡ μνήμη παρὰ τῷ Νικοδήμῳ.

29. Ἄθλησις Μηνοδώρας κλπ. ὑπὸ Συμεὼν Μεταφραστοῦ· Migne, τόμ. PIE', στ. 653.

30. Πασπάτη, Μελέται· σελ. 376-377.

31. Σάββα σκευοφύλακος, Προσκυνητάρ. Λαύρας· σ. 33.

32. Χρον. Πασχάλ. σελ. 567. Θεοφ. Α', σελ. 126 καὶ 164. Φιλοστόργιος· ΙΒ', 7. Κάλλιστος· Ἐκκλησ. Ἱστορ. ΙΔ', Β' Θεόδ. Ἀναγνώστης· Α', 5.

33. Σωζόμενος· Ἐκκλ. Ἱστ. Θ', α', γ'.

34. σελ. 10 τῆς ὑπὸ τοῦ διδάκτορος Θ. Οὐσπένσκη ἐκδόσεως τοῦ Συνοδικοῦ τούτου· ἐν Ὀδησσῷ, 1893.

Ἀπαμείας ἐπὶ Ἰουστίνου «καὶ προσκυνοῦνται τῇ μεσονηστίμῳ»[35]· ἐγένετο δ' ἡ τῶν τιμίων ξύλων εἴσοδος ἀπὸ τῆς Ἀπαμείας τῆς δευτέρας Συρίας εἰς Κωνσταντινούπολιν τῷ 574[36].

Τὰς περὶ τοῦ σχήματος τοῦ Σταυροῦ θεωρίας τῶν ἀρχαιολόγων ἢ καινολόγων καταλιπὼν τοῖς περὶ τὰ τοιαῦτα δεινοῖς, οἷοι παρ' ἡμῖν οὐκ εἰσι, τὰς δὲ δημώδεις παραδόσεις τῷ περὶ ταύτας δεινῷ Νικοδήμῳ, προσέχω τοῖς ἱστοριογράφοις, καθ' οὓς τὸ ἥμισυ τοῦ τιμίου Σταυροῦ ἐν ἀργυρᾷ θήκῃ θησαυρίσασα ἀπέθετο ἐν Ἱεροσολύμοις ἡ ἁγία Ἑλένη· τὸ δ' ἕτερον ἥμισυ, σταλὲν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὁ Κωνσταντῖνος Α' «τῷ ἑαυτοῦ ἀνδριάντι κατέκρυψεν, ὃς ἐν τῇ ἀγορᾷ Κωνσταντίνου ἐπὶ τοῦ πορφυροῦ κίονος ἵδρυται· *τοῦτο μὲν ἀκοῇ γράψας ἔχω*· τοὺς ἥλους δὲ χαλινούς τε καὶ περικεφαλαίαν ποιήσας ἐκέχρητο»[37].

Τῇ 14 σεπτεμβρίου 614 (τῆς Γ' ἰνδικτιῶνος) συνυψώθη κατὰ τὴν τρίτην ὕψωσιν τοῦ τιμίου Σταυροῦ ἐν τῷ ναῷ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας ὁ τίμιος **Σπόγγος**, πεμφθεὶς ὑπὸ Νικήτα πατρικίου· ὅστις ἔπεμψε καὶ τὴν τιμίαν **Λόγχην**· «καὶ τῇ τρίτῃ καὶ τετάρτῃ προσεκυνήθη ὑπ' ἀνδρῶν, ἐν τῇ ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ, πέμπτῃ δὲ καὶ παρασκευῇ ὑπὸ γυναικῶν» (=31 ὀκτωβρίου-3 νοεμβρίου)[38]. Ἡ τιμία Λόγχη κατὰ τὸν Γ' αἰῶνα ἀναφέρεται θησαυριζομένη ἐν τῷ ναῷ τῆς Θεοτόκου τοῦ Φάρου, παρὰ τῷ βεστιαρίῳ τοῦ παλατίου[39]. Εἰς τῶν **τιμίων Ἥλων** ἀναφέρεται σῳζόμενος ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπὶ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ ἄγνωστον ὅμως ἐν τίνι μονῇ[40]. Παράδοσις δ' ὑπῆρχεν ὅτι τοὺς Ἥλους πάντας ὁ Μ. Κωνσταντῖνος ἔθετο ἐπὶ τοῦ ἀνδριάντος τοῦ ἱσταμένου ἐπὶ τοῦ κίονος τοῦ Κωνσταντινιανοῦ φόρου[41]. Προστεθείσθω ὅτι περὶ τὰ μέσα τῆς ΣΤ' ἑκατονταετηρίδος ἐσῴζετο ἐν Ἀπαμείᾳ «ξύλον πηχυαῖον τοῦ Σταυροῦ μέρος» ἐντὸς ξυλίνης θήκης χρυσῷ καὶ λίθοις τιμίοις κεκοσμημένης· ἔν τινι δὲ τῆς πόλεως συμφορᾷ Θωμᾶς ὁ Ἀπαμείας, αἰτήσει τῶν κατοίκων, ἐξήγαγε πρὸς προσκύνησιν· περιαγομένου δ' ἐν τῷ ναῷ τοῦ τιμίου ξύλου «ὕπερθεν αὐτοῦ σέλας πυρὸς ἐπεφέρετο . . . βαδίζοντός τε τοῦ ἱερέως (ἐπισκόπου δῆλα δὴ) πανταχῇ τοῦ νεὼ συμπροήει τὸ σέλας»[42]. Κατὰ τὸν Ι' αἰῶνα ὁ μέγας Σταυρὸς τοῦ Μ. Κωνσταντίνου ἀπέκειτο ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Στεφάνου τῆς Δάφνης[43].

Εἰκὼν τῆς σταυρώσεως τοῦ Σωτῆρος ἐν Βηρυττῷ σῳζομένη μετηνέχθη περὶ τὸ 975 εἰς Κωνσταντινούπολιν ὑπὸ Ἰωάννου τοῦ Τζιμισκῆ καὶ ἀπεθησαυρίσθη ἐν τῷ ναῷ τοῦ Σωτῆρος ἐν τῇ Χαλκῇ[44].

Ναὸς τοῦ τιμίου Σταυροῦ ᾠκοδομήθη ἐν Ἱεροσολύμοις ὑπὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου ἐπὶ Μακαρίου πατριάρχου τῆς ἁγίας πόλεως· τοῦ ναοῦ τούτου τῷ 344 «γέγονε τὰ ἐγκαίνια μηνὶ σεπτεμβρίου ιζ'· ἐντεῦθεν ἤρξατο ἡ Σταυροφάνεια»[45].

Τῆς ἐν τῇ ὑψώσει τοῦ Σταυροῦ νηστείας τὸν λόγον ἀκριβῶς οὐδεὶς τῶν πάλαι βυζαντινῶν λογίων ἐγίνωσκεν· *ἐκ κοινῆς παραδόσεως ταύτην παρελάβομεν*[46].

Ἡ κατὰ τὴν ἑορτὴν ταύτην προέλευσις ἐγίνετο ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ[47]. Λέγεται ὅτι Νικηφόρος ὁ Φωκᾶς ἀφιέρωσεν εἰς τὴν ἐν Ἁγίῳ Ὄρει μονὴν Λαύρας τεμάχιον τοῦ τιμίου Σταυροῦ, μικρότερον δὲ τούτου μέρος Μιχαὴλ ὁ Δούκας «διὰ σεπτοῦ αὐτοῦ χρυσοβούλλου»[48].

* * *

14. Πλακίλλης τῆς εὐσεβεστάτης βασιλίσσης, συζύγου γενομένης τοῦ μεγάλου Θεοδοσίου.

Αἱ λέξεις παρὰ τῷ Σταυρονικητηνῷ Συναξαριστῇ. Εὐσεβὴς οὖσα καὶ φιλόπτωχος, ἐποιεῖτο ῥροντίδα τῶν λελωβημένων, καὶ ἐπισκεπτομένη «τῶν ἐκκλησιῶν τοὺς ξενῶνας, τοὺς κλινοπετεῖς δι' ἑαυτῆς ἐνοσήλευε»· πρὸς ἀπονομὴν δὲ δικαιοσύνης προτρέπουσα τὸν ἑαυτῆς σύζυγον «τῶν θείων αὐτῷ συνεχῶς ἀνεμίμνησκε νόμων», κατὰ Θεοδώρητον. Ἀπεβίωσε, κατὰ Βαλέσιον, τῷ 385, καὶ κατὰ Θεοφάνη

35. Ἱεροσολ. Βιβλιοθ. Β', σελ. 483.
36. Κεδρηνός· Α', σελ. 685.
37. Σωκράτης· Ἐκκλ. Ἱστ. Α', ιζ'. Σωζόμενος. Β', α'.
38. Πασχάλ. Χρον. σελ. 705.
39. Πορφυρογεν. Ἔκθ. Α', σελ. 179-180.
40. Ἄννα Κομνηνή· Α', σελ. 421.
41. κατὰ τὸν βίον Ἀνδρέου τοῦ διὰ Χριστὸν σαλοῦ. Δουκαγγίου σημειώσεις εἰς Ζωναρᾶν· (Δινδορφ. ΣΤ', 31).
42. Προκοπίου. Ἱστορίαι· Α', σελ. 200-201. παράβαλε Εὐάγριον· Ἐκκλ. Ἱστ. Δ', κατ'.
43. Πορφυρογεν. Ἔκθ. Α', σελ. 640.
44. Λέων διάκονος· σελ. 166· καὶ περὶ τῶν θαυμάτων τῆς εἰκόνος ταύτης ἀπὸ σελ. 166-168.
45. Πασχάλ. Χρον. σελ 531.
46. Νίκωνος περὶ νηστειῶν· Migne, τόμ. ΡΚΖ', 528. Σύντ. Κανόνων, Δ', σελ. 591.
47. Πορφυρογεν. Ἔκθ. Α', σελ. 782.
48. Σάββα σκευοφύλακος, Προσκυνητάριον Λαύρας· σελ. 33 καὶ 36.

τῷ 391[49]. Γρηγόριος ὁ Νύσσης ἐν τῷ εἰς αὐτὴν ἐπιταφίῳ ἐγκωμιάζει τὸ φιλόπτωχον καὶ τὴν ἐν γένει τῆς ψυχῆς αὐτῆς ἀγαθότητα, καλῶν « ἀνθρωπίνην[50] ψυχὴν ἐν γυναικείῳ τῷ σώματι»· τοιαύτην δὲ παρίστησιν ὁ μέγας τῆς Ἐκκλησίας πατὴρ τὴν ἔξοχον γυναῖκα: «οἴχεται τὸ τῆς δικαιοσύνης πηδάλιον, ἡ τῆς φιλανθρωπίας εἰκών, τὸ τῆς σωφροσύνης ἀγνὸν ἀνάθημα, ἡ εὐπρόσιτος σεμνότης, ἡ ἀκαταφρόνητος ἡμερότης, ἡ ὑψηλὴ ταπεινοφροσύνη· ὁ τῆς πίστεως ζῆλος, ὁ τῆς Ἐκκλησίας στύλος, ὁ τῶν θυσιαστηρίων κόσμος, ὁ τῶν πενομένων πλοῦτος, ἡ πολυαρκὴς δεξιά, ὁ κοινὸς τῶν καταπονουμένων λιμήν. . . . . Πόσοι τοῖς ἐνδύμασι τοῖς παρ' αὐτῆς ἐσκεπάσθησαν! πόσοι τῇ μεγάλῃ ἐκείνῃ δεξιᾷ διετράφησαν! πόσοι τῶν κατακλείστων οὐκ ἐπισκέψεως μόνον, ἀλλὰ καὶ παντελοῦς ἀφέσεως ἠξιώθησαν! πόσοι δι' ἐκείνην τὴν τῆς ἀναστάσεως χάριν ἐρ' ἑαυτῶν ἐγνώρισαν, οἳ τοῖς νόμοις ἀποθανόντες, καὶ τὴν ἐπὶ τῷ θανάτῳ ψῆφον δεξάμενοι, πάλιν δι' αὐτῆς εἰς τὴν ζωὴν ἀνεκλήθησαν! »[51].

* * *

14. Ἡ κοίμησις Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου· ἐν ταύτῃ γὰρ ἀνεπαύσατο, ἀλλὰ διὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ τιμίου Σταυροῦ μετετέθη ἡ τούτου ἑορτὴ εἰς τὸν νοέμβριον μῆνα.

Ἴδε εἰς τὴν 13 νοεμβρίου.

* * *

14. Μνήμη τῶν συνελθόντων ἁγίων πατέρων ἐν τῇ ἁγίᾳ καὶ οἰκουμενικῇ ΣΤ' Συνόδῳ ἐπὶ τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου τοῦ Πωγωνάτου, υἱοῦ Ἰουστινιανοῦ τοῦ μικροῦ τοῦ τὴν ῥῖνα τμηθέντος. . . . . ἥτις ἐπὶ μὲν Κωνσταντίνου συνηθροίσθη, ἡ δὲ τῶν κανόνων αὐτῆς ἔκδοσις ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ γέγονε.

Ταῦτα αὐτολεξεὶ κεῖνται ἐν τῷ Σταυρονικητηνῷ Συναξαριστῇ.

ℰ

15. Νικήτα μάρτυρος.

Ἤθλησε παρὰ τοῖς γότθοις ἐπὶ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου.

Κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα ἀναφέρεται ναὸς τοῦ ἁγίου Νικήτα ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ ἐν αὐτῷ πολλοὶ προσεκάθηντο «μετὰ ἀλύσεων», ὡς φαίνεται *προσποιούμενοι δαιμονᾶν*· τούτους πατριάρχαι τινὲς συλλαβόντες ἐνέκλεισαν ἐν δημοσίαις φρουραῖς, συμφώνως τῷ κανόνι[52]. Ἄγνωστος ὁ τόπος, ἐν ᾧ ὁ ναός.

* * *

15. Ἡ εὕρεσις τοῦ λειψάνου τοῦ ἁγίου πρωτομάρτυρος Στεφάνου.

Βλέπε εἰς τὴν 2 αὐγούστου καὶ εἰς τὴν 27 δεκεμβρίου.

ℰ

16. Εὐφημίας μάρτυρος.

Θυγάτηρ συγκλητικοῦ τινος Φιλόφρονος καὶ Θεοδωρησιανῆς, ἤθλησεν ἐν Χαλκηδόνι ἐπὶ Διοκλητιανοῦ[53].

Ἀναφέρεται τῷ 400 μαρτύριον ὁσίας Εὐφημίας «τιμῆς διὰ τὴν περὶ τὸν Χριστὸν θρησκείαν ἀξιωθείσης »[54], ἧν δὲ τοῦτο ὁ ἐν Χαλκηδόνι ναός, οὗ περιγραφὴ κεῖται παρ' Εὐαγρίῳ σύντομος καὶ ἐν ᾧ καὶ τὰ λείψανα αὐτῆς ἐν ἀργυρᾷ σορῷ ἀπεθησαυρίζοντο[55]. Ὁ τάφος αὐτῆς ἦν ἀργύρῳ κεκοσμημένος, ἐξέχεε δὲ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς αὐτῆς αἱμάτων θρόμβους, οὓς συνῆγεν ὁ τῆς Χαλκηδόνος ἱεράρχης· τῷ 594 Μαυρίκιος ὁ αὐτοκράτωρ, «ῥᾳδιουργικαῖς ἐπινοίαις ἀνθρώπων ἀνατιθεὶς τὸ μυστήριον[56], γυμνώσας ἀπὸ τῶν ἀργυρῶν κόσμων τὸν τάφον ἐπίστησε φύλακας· ἀλλὰ καὶ γυμνὸν μεῖναν τὸ λείψανον ἀνέβλυσε πάλιν αἷμα[56]. Περὶ τῶν θρόμβων τούτων τοῦ αἵματος ὁ Εὐάγριος γράφει ὅτι τὸ φαινόμενον τοῦτο ατελεῖται θεοπρεπῶς οὐ κατά τινα διωρισμένην περίοδον, ἀλλ' ὡς ἂν ἡ τοῦ προεδρεύοντος[57] βιοτὴ καὶ τῶν τρόπων ἡ σεμνότης βούλεται· φασὶ δ' οὖν ὅτε τῶν εὐσχημόνων τις κυβερνώῃ καὶ ταῖς ἀρεταῖς ἐπίσημος, τοῦτο τὸ θαῦμα καὶ μάλιστα συχνῶς γίνεσθαι· ὅτε δὲ τῶν οὐ τοιούτων, σπανίως τὰς τοιαύτας θεοσημείας προτέναι »[58].

Τὸ λείψανον τῆς ἁγίας Εὐφημίας, περὶ οὗ

49. Θεοφ. Α', σελ. 112. Θεοδώρητος· Ἐκκλ. Ἱστ. Ε', ιθ', κ', ἃ καὶ μεταγράφει Κεδρηνός· Α', σελ. 561.

50. μᾶλλον **ἀνδρικὴν** ἢ **ἀνδρείαν**, ἐσφαλμένως ἀναγνωσθέντος τοῦ χειρογράφου.

51. Γρηγορίου Νύσσης, Ἐπιτάφιος εἰς Πλακίλλαν βασίλισσαν· Migne, τόμ. ΜΣΤ', στ. 878 - 892.

52. Βαλσαμῶνος, ἑρμηνεία εἰς Ξ' κανόνα Πενθέκτης.

53. Μεταφραστοῦ, Ἄθλησις Εὐφημίας· Migne, τόμ. ΡΙΕ', στ. 713 - 732.

54. Ζώσιμος· σελ. 270.

55. Εὐάγριος· Ἐκκλ. Ἱστ. Β' γ'. Θεοφ. Α', σελ. 118.

56. Θεοφύλ. Σιμοκάττης· σελ. 345.

57. ἐννοεῖ τὸν μητροπολίτην Χαλκηδόνος.

58. Εὐαγρίου Ἐκκλ. Ἱστ. Β', γ'.

διφασία παράδοσις ἐσώζετο κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα, ἀποκρυβὲν ἐν Λήμνῳ τῷ 766, ἀνεκομίσθη τῷ 797 εἰς Κωνσταντινούπολιν[59] καὶ λέγεται ὅτι ἐτηρεῖτο μέχρι τοῦ 1204 ἐν τῷ παρὰ τῷ Ἱπποδρόμῳ ναῷ τῆς μάρτυρος, ὁπότε μετηνέχθη εἰς Σηλυβρίαν, κἀκεῖθεν ὑπὸ Γενναδίου τοῦ Σχολαρίου τῳ 1454 μετακομισθὲν ἀπετέθη ἐν τοῖς Ἁγίοις Ἀποστόλοις τοῖς μεγάλοις, ἐκεῖθεν ἐν τῷ ναῷ τῆς Παμμακαρίστου μέχρι τοῦ 1586, ἔκτοτε ἐν τῷ ναῷ τοῦ Βλὰχ-σεραγίου μέχρι τοῦ 1597, ἐκεῖθεν ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Δημητρίου κατὰ τὴν Ξυλόπορταν, ὁπόθεν τῷ 1601 ἀπεθησαυρίσθη ἐν τῷ σήμερον πατριαρχικῷ ναῷ· τὸν ἐν αὐτῷ δὲ μεγαλοπρεπέστερον πανηγυρισμὸν τῆς ἑορτῆς τῆς ἁγίας Εὐφημίας τοῦ Ὄρου εἰσήγαγε κατὰ ἰούλιον τοῦ 1704 ὁ πατριάρχης Γαβριὴλ Γ' ὁ ἀπὸ Χαλκηδόνος[60].

Πλὴν τοῦ ἐν Χαλκηδόνι ναοῦ τῆς ἁγίας Εὐφημίας ἀναφέρονται 2) ὁ ἐν τῷ Πετρίῳ ἔσω τοῦ Ἀγιὰ-καπὶ, ἀναφερόμενος ἐπὶ τοῦ Μ. Θεοδοσίου[61], ὁ αὐτὸς τῷ ναῷ τῷ ἐν τῇ Πέτρᾳ, καθὼς νομίζω, καὶ κατὰ τοὺς παραδοξογράφους κτισθεὶς ἀμέσως μετὰ τὴν ἅθλησιν τῆς ἁγίας Εὐφημίας· ὁ ναὸς ἀναφέρεται μέχρι τῶν μέσων που τοῦ Ι' αἰῶνος[62]· 3) ὁ ἐν τοῖς Ὀλυβρίου, κτισθεὶς, μετὰ τὸ 464 πιθανῶς, ὑπὸ τοῦ τῆς Ῥώμης ἄρξαντος Ὀλυβρίου μετὰ τῆς συζύγου αὐτοῦ Πλακιδίας[63]· ὁ τόπος τοῦ ναοῦ ἄγνωστος, ἴσως δὲ δύναται ἵνα ζητηθῇ κατὰ τὴν μεγάλην ἔκτασιν τὴν μεταξὺ τῶν λόφων τοῦ Τσεμπερλῆ-τὰς καὶ τοῦ τεμένους Σουλτὰν Μεχμέτ[64]· 4) ὁ ἐν τῷ Ἱπποδρόμῳ, μεταβληθεὶς εἰς οἰκοδόμημα κοινῆς χρήσεως ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Κοπρωνύμου καὶ πάλιν ὑπὸ τῆς Εἰρήνης ἀνεγερθεὶς[65]· 5) ὁ πλησίον τοῦ Νεωρίου λιμένος εἰς τὴν Ἁγίαν Δύναμιν, οὗ ψιλὴν τὰ Μηναῖα ποιοῦνται μνείαν τῇ 16 μαΐου.

59. Θεοφ. Α', σ. 679. Ζωναρᾶς· ΙΕ', 8· (Δινδ. Γ', 355).

60. βλ. τὸ συνοδικὸν γράμμα ἀπὸ σελ. 179-183 τῶν ἐμῶν Χρονικῶν τοῦ πατριαρχικοῦ οἴκου καὶ τοῦ ναοῦ· ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1884· περὶ δὲ τοῦ λειψάνου αὐτῆς ἀπὸ σελ. 102-105 τοῦ αὐτοῦ βιβλίου.

61. Θεόδ. Ἀναγνώστης· Ἐκκλ. Ἱστ. Β'. 62.

62. Λέων γραμματικός· σελ. 303. Theoph. Contin. σελ. 397. Γεώργιος μοναχός· σελ. 890.

63. Πασχάλ. Χρον. σελ. 594. Ἐν τούτοις γνωστοί εἰσιν ὕπατοι Νέας Ῥώμης Ὀλύβριοι τῷ 378-379 καὶ τῷ 394-395· αὐτόθι· σελ. 561 καὶ 565.

64. Πορφυρογ. Ἐκθ. Α', σ. 50· «ἀπὸ τοῦ Ἁγίου Πολυεύκτου πρὸς τὸ Φιλαδέλφιον».

65. Δουκαγγίου, Const. Christ. σελ. 100-101.

Σημ. Ἡ κατὰ τὸν Γ' αἰῶνα σῳζομένη μονὴ Εὐφημίας τῆς Εὐμόρφου[76] ἄγνωστον ἂν ᾖ τις τῶν ἄνω σημειωθεισῶν, ἢ διάφορος ἐκείνων. Ὁ δὲ ἐπὶ Μηνᾷ «Διόσκουρος πρεσβύτερος καὶ ἡγούμενος μονῆς τῆς ἁγίας μάρτυρος Εὐφημίας» ἀνήκει προδήλως εἰς τὴν ἐν Χαλκηδόνι.

§

15—21. Κυριακῇ μετὰ τὴν Ὕψωσιν ἐπιτελεῖ ἡ μεγάλη ἐκκλησία καὶ μνήμην τῆς ΣΤ' Συνόδου—16, μνήμη τῶν ἁγίων πατέρων τῶν ἐν τῇ ΣΤ' Συνόδῳ.

Βλέπε τὸ τοῖς προλεγομένοις τοῦ παρόντος βιβλίου προσαρτηθὲν Μορσελλιανὸν Ἑορτολόγιον μετὰ συμπλήρωσιν· καὶ πρόσχες εἰς τὴν 3 σημείωσιν τῆς 16 σεπτεμβρίου (ἥτις ἐσφαλμένως ἐγράφη 19).

§

17. Χαραλάμπους καὶ Παντολέοντος καὶ τῆς συνοδίας αὐτῶν. Ἡ σύναξις ἐν τῷ μαρτυρείῳ αὐτῶν τῷ ὄντι ἐν τῷ Δευτέρῳ.

§

20. Ὑπατίου ἐπισκόπου καὶ Ἀνδρέου πρεσβυτέρου τῶν ὁμολογητῶν.

Λυδοὶ τὴν πατρίδα· ὁ Ὑπάτιος ἐπίσκοπος ἐγένετο μιᾶς ὑπὸ τὸν Ἐφέσου μητροπολίτην ἐπισκοπῆς, ὁ δὲ Ἀνδρέας πρεσβύτερος. Ἤθλησαν ἐπὶ Λέοντος Ἰσαύρου, κατὰ τὸν Συναξαριστήν.

* * *

20. Ἀνδρέου, Παύλου καὶ Πέτρου τοῦ ἐν Βλαχέρναις, τῶν μαρτύρων.

Φαίνεται ὅτι συνήθλησαν τῷ Πέτρῳ τῇ 16 μαΐου 761· ἴσως ὁ Πέτρος ἐστὶν αὐτὸς ὁ παρὰ Θεοφάνει ἀοίδιμος στυλίτης ὁ ἀπὸ Πέτρας[67]. Τοῦ δὲ τῷ Πέτρῳ συναθλήσαντος Παύλου τὸ λείψανον ἐν τῇ μονῇ τοῦ Παντεπόπτου σῳζόμενον μετεκομίσθη τῷ 1221 εἰς Βενετίαν[68].

* * *

20. Μαρτίνου πάπα Ῥώμης.

Θῦμα Κωνσταντίνου τοῦ Πωγωνάτου ἀπήχθη εἰς τὴν Χερσῶνα, καὶ τὸ ἅγιον αὐτοῦ λεί-

66. Πορφυρογ. Ἐκθ. Α', σελ. 648.

67. Λέων διάκονος· Annotationes Hasii, σ. XXIV. Migne, τόμ. PIE', στ. 1084 καὶ 1100. Στεφάνου βίος· Migne, τόμ. P', στ. 1165. Θεοφ. Α', σελ. 683.

68. Δουκαγγίου, Const. Christ. σελ. 533.

ψανον ἐτέθη ἔξω τοῦ κάστρου Χερσῶνος ἐν τῷ ἱερῷ ναῷ τῆς Θεοτόκου τῶν Βλαχερνῶν »[69].

§

[21]. Τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου ἐν τῇ Πέτρᾳ.

Ἀναγράφουσι τὴν ἑορτὴν τὰ ἀρχαιότερα κωνσταντινουπολιτικὰ Εὐαγγέλια[70].

Εἰκάζω ὅτι ναὸς τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Πέτρας ἐστὶν ὁ κατὰ τὸ Σαλμᾶ-τομβρουκ κατακεχωσμένος ὑπὸ τὸ δάπεδον τοῦ τεμένους Ὀδαλὰρ-μεσδζιτί.

* * *

Λαυρεντίου καὶ Ἀγνῆς.

Ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ νέου «ἀπετέθησαν τὰ λείψανα τῶν ἁγίων Στεφάνου καὶ Λαυρεντίου καὶ Ἀγνῆς ἐν τῷ μαρτυρείῳ τοῦ ἁγίου Λαυρεντίου, τῇ εἰκοστῇ πρώτῃ τοῦ σεπτεμβρίου μηνός· καὶ *τελεῖται μέχρι σήμερον ἐκεῖσε τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἡ μνήμη αὐτῶν* »[71].

Περὶ τοῦ Ἁγίου Λαυρεντίου τῇ 2 αὐγούστου ἐγράφησαν ὅσα μοι γνωστά· τὰ λείψανα δ' εὑρέθησαν ὑπὸ Πουλχερίας τῆς κτιτορίσσης τοῦ Ἁγίου Λαυρεντίου[72].

§

22. Φωκᾶ ἱερομάρτυρος.

Ἤθλησεν ἐπὶ Τραϊανοῦ.

Ναοὶ ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Φωκᾶ, ἴσως τούτου, ἀναφέρονται 1) ὁ πλησίον τῆς ἀκροπόλεως τοῦ Βυζαντίου κατὰ τὰ τέλη τοῦ Ι' αἰῶνος σῳζόμενος[73], καὶ 2) ὁ ἔν τινι προαστείῳ περὶ τὴν Προποντίδα «ἐν τῷ καλουμένῳ Στενῷ τὸν αὐχένα τοῦ Εὐξείνου» ἢ «κατὰ τὸ εὐώνυμον μέρος τοῦ ἐκπλεομένου Εὐξείνου »[74]. Ταύτην τὴν μονὴν ᾠκοδόμησε τὸ πρῶτον Βασίλειος ὁ Μακεδὼν μετὰ τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Φωκᾶ, κτήματα πολλὰ καθοσιώσας αὐτῇ, πρὸς τοῦτο ἀγοράσας πρὸ τῆς εἰς τὴν ἀρχὴν ἀναρρήσεως τὴν μεγαλοπρεπῆ οἰκίαν τοῦ πατριάρχου Ἰωάννου τοῦ Γραμματικοῦ, ἥτις, ὡς γνωστόν, ἔκειτο ἐν προαστείοις εἰς τόπον λεγόμενον Τροῦλον, οὕτως ὀνομαζόμενον ἕνα καὶ πλέον αἰῶνος μετὰ τὸν Ἰωάννην[75]· καὶ γινώσκομεν μὲν ὅτι τὸ προάστειον Ψιχά, ἕτερον παρὰ τὸν Τροῦλον, ἀνῆκεν εἰς τὸν πατριάρχην Ἰωάννην καὶ καθὸ προάστειον ἔκειτο ἔξω τῆς πόλεως—εἰ καὶ γινώσκομεν τοποθεσίαν Ψιχῶν ἐν αὐτῇ τῇ Κωνσταντινουπόλει πλησίον τῶν ἀγορῶν κηροπωλείων καὶ γουναρείων[76]· ἀλλ' οἱ παρὰ τοῖς λοιποῖς χρονογράφοις ὁρισμοὶ τῶν τοποθεσιῶν «αὐχένος» καὶ «Στενοῦ» καὶ «ἐκπλεομένου Εὐξείνου» καταντῶσιν ἀσαφεῖς, ἐπιτρέποντες 'να εἰκάσωμεν ὅτι ὁ ναὸς ἔκειτο πολὺ μακρὰν τοῦ σήμερον Ὀρτάκιοϊ τοῦ Βοσπόρου, ὅπου κατὰ συνθήκην οἱ μέχρι τοῦδε γράφοντες ἐνομίζομεν αὐτόν. Τῆς μονῆς ἴσως ταύτης ἡγούμενος καὶ σακελλάριος ἐχρημάτιζε Παῦλος ὁ Παφλαγὼν ἐν ἀρχαῖς τοῦ Ι' αἰῶνος, ἀνὴρ ὁσιώτατος, ἔχων ἀνεψιὸν τὸν παφλαγόνα Νικήτα τὸν φιλόσοφον[77]. Ἀναφέρεται δὲ καὶ τῷ 1086 Λουκᾶς ἡγούμενος τοῦ Ἁγίου Φωκᾶ[78].

Σημ. Ὁ ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ Ἰουλιανὸς ἀρχιμανδρίτης τοῦ ἐν ὁσίοις Φωκᾶ καὶ ὁ ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Μηνᾶ Δημήτριος ἡγούμενος τῶν Φωκᾶ προδήλως ἐκπροσωποῦσι μονὰς ὀνομασθείσας ἀπὸ τῶν ἱδρυτῶν αὐτῶν.

§

23. Ἡ σύλληψις τοῦ προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ Ἰωάννου.

§

24. Θέκλης τῆς ἀποστόλου καὶ πρωτομάρτυρος.

Ἤθλησεν ἐν Ἰκονίῳ κατὰ τὸν Α' αἰῶνα, μαθήτρια γενομένη τοῦ ἀποστόλου Παύλου.

Τὴν μνήμην τῆς Θέκλης ἑώρταζόν τινες τὴν 6 μαρτίου κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα[79].

---

69. αἱ λέξεις παρὰ τῷ Σταυρονικητηνῷ Συναξαριστῇ. Συνδύασον πρὸς τὸν βίον Μαξίμου τοῦ ὁμολογητοῦ (21 Ἰανουαρίου).

70. καὶ τὸ Σταυρονικητηνὸν καὶ τὸ 426 Εὐαγγέλιον, καὶ Ἱεροσολυμιτικὸν τοῦ Θ' αἰῶνος (Ἱεροσλμ. Βιβλιοθ. Β', σ. 472) καὶ ἕτερα, ἃ εἶδον, εἰσὶ σύμφωνα.

71. Θεόδ. Ἀναγν. Β', 64.

72. Κάλλιστος· Ἐκκλ. Ἱστορ. ΙΔ', ι'.

73. Λέων διάκονος· σελ. 146.

74. Ἄννα Κομνηνή· Α', σελ. 419. Theoph. Contin. σελ. 156 καὶ 340.

75. Theoph. Contin. σελ. 157. Συμεὼν μάγιστρος· σελ. 635.

76. Συμεὼν μάγιστρος· σελ. 649, 744. Γεώργιος μοναχός· σελ. 911. Ὁ δὲ Σκ. Βυζάντιος («Κωνσταντινούπολις», τόμ. Β', σελ. 102) τὰ Ψηφᾶ, καίπερ ταυτίζων τῷ τόπῳ Ψιχά, τίθησιν ἐν τῷ Ὀρτάκιοϊ· ἀλλὰ γινώσκει ὅμως ὅτι τὰ Ψιχὰ ἦσαν ἐν Κωνσταντινουπόλει, δῆλον οὖν ἐντὸς τῆς πόλεως, ἀλλ' ἦν καὶ προάστειον, ἦγουν ἔπαυλις· ἔστι μοι δ' ἄπορον πῶς ὑπῆρχον ἐπαύλεις ἐν Κωνσταντινουπόλει.

77. Εὐθυμίου βίος· σελ. 56.

78. Migne, τόμ. ΡΚΖ', στ. 976.

79. Ἱεροσλμ. Βιβλιοθ. Β', σελ. 472.

Ναοὶ ἐπ' ὀνόματι τῆς ἁγίας Θέκλης γινώσκονται τρεῖς· 1) ὁ καὶ ἀρχαιότερος ἐν Συκαῖς, ἀναφερόμενος ἐπὶ τοῦ θρᾳκὸς Ἀναστασίου[80]· 2) ὁ ἐν τῷ Ἰουλιανοῦ λιμένι, κτισθεὶς πρὸ τοῦ 527 ὑπὸ τοῦ Μ. Ἰουστινιανοῦ[81]· 3) ὁ κατὰ τὰς Βλαχέρνας ἱδρυμένος πολλῷ πρὸ τοῦ Ἰσαακίου Κομνηνοῦ, οὐχὶ ὅμως ὑπὸ Θέκλης τῆς τοῦ Θεοφίλου θυγατρός, οὔτε ὑπὸ Ἰσαακίου, καθὼς ἔγραψεν ὁ μακαρίτης Πασπατης, παρεξηγήσας τὰς πηγὰς καὶ πεισθεὶς εἰς τὴν ἀσυγχώρητον μεγαλορρημοσύνην τῆς Κομνηνῆς Ἄννης· ἡ ἐκ προστάγματος Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου συνταχθεῖσα χρονογραφία λέγει περὶ τῆς τοῦ Θεοφίλου θυγατρὸς Θέκλης ὅτι ἔκτισε «τὸ κατὰ τὰς Βλαχέρνας κουβούκλιον εὐμορφότατον, ἔνθα καὶ τῆς πρωτομάρτυρος Θέκλης *εἰκτήριον ἵδρυται*», τὸ δὲ ἱδρυται τοῦτο γραφόμενον ἕνα αἰῶνα καὶ πλέον πρὸ τῆς Ἄννης ἀναφέρεται εἰς τὸν Θ' αἰῶνα[82]. Φαίνεται δὲ ὅτι οὐτός ἐστιν ὁ παρὰ Ζωναρᾷ «ἐντὸς τῶν βασιλείων»[83]. Τὰ δὲ γραφόμενα τῶν παραδοξολόγων περὶ ναοῦ ἁγίας Θέκλης εἰς τὰ Κοντάρια[84], ἐγράφησαν μόνον ὅπως πιστευθῶσιν ὑπὸ τῶν εὐπίστων, ἵνα μὴ εἴπω τι ἕτερον, διότι εἰσὶν ἄπεπτα παντὶ ἀρτίῳ ἐγκεφάλῳ.

§

25. Ἡ ἀνάμνησις τῶν φόβων τοῦ μεγάλου σεισμοῦ καὶ τῆς τοῦ παιδὸς ἐν ἀέρι ἁρπαγῆς.

Αἱ λέξεις παρὰ τῷ Βασιλειανῷ λεγομένῳ, καθ' ὃ δῆθεν «ἐπὶ τοῦ Μ. Θεοδοσίου . . . . . καὶ πᾶς ὁ λαὸς σὺν τῷ βασιλεῖ καὶ τῷ πατριάρχῃ ἐξῆλθον ἐν τῷ Κάμπῳ πλησίον τοῦ Ἑβδόμου». Μέγας σεισμὸς ἀναφέρεται γενόμενος ἐν Κωνσταντινουπόλει τῇ 26 σεπτεμβρίου 486, ἀλλ' αὐτὸς γράφεται «δεύτερον πάθος» τῆς πόλεως[85]· ἔστιν ἄρα προγενέστερος τούτου ὁ ἐν τῷ Συναξαριστῇ καὶ τῷ Μηναίῳ τῇ 25 ἀναφερόμενος· ὁ Θεοφάνης καὶ μετ' αὐτὸν ὁ Κεδρηνὸς ἀναφέρουσι σεισμὸν φοβερὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει γενόμενον τῇ 25 ἀκριβῶς σεπτεμβρίου, ἀλλ' ἐπιγράφουσι τοῦτον εἰς τὸ ἔτος 477, ὅτε πολλοὶ ναοὶ κατηνέχθησαν εἰς ἔδαφος, ἔμβολοι καὶ οἶκοι πολλοί, θανόντος *ἀναριθμήτου* πλήθους ἀνθρώπων· ἐπὶ τοσούτῳ δὲ πολὺν χρόνον ἐπεκράτησεν ὁ σεισμός, *ὥστε τὴν πόλιν ἐποζέσαι*· κατὰ τούτους ὅμως οὐκ ἀναφέρεται ἡ θρυλουμένη τοῦ παιδὸς ἁρπαγὴ[86], γνωστὸν δ' ὅτι αἱ περὶ Τρισαγίου ἔριδές εἰσιν Ἀναστασίῳ τῷ θρᾳκὶ (491-518) σύγχρονοι· καὶ τοῦτο φαίνεται ζητεῖ 'να συμβιβάσῃ ὁ Μαλαλᾶς[87] γράφων ἄνευ ἔτους «ἐπὶ Ζήνωνος ἔπαθεν ὑπὸ θεομηνίας σεισμοῦ τὸ δεύτερον αὐτῆς πάθος Κωνσταντινούπολις ἐπὶ ὀλίγον διάστημα ἕως τοῦ Ταύρου»· ὁ δὲ Σκ. Βυζάντιος γράφει ὅτι ἡ τοῦ παιδὸς ἀνάληψις ἐγένετο τῇ 24 σεπτεμβρίου 446 μετὰ τῆς ἀμφιβολίας ἐὰν ᾖ αὐτὸς ὁ σεισμὸς ὁ κατὰ τὴν 26 ἰανουαρίου ἀναφερόμενος[88].

Τὸ Σταυρονικητηνον Εὐαγγέλιον γράφει κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην τὴν διάταξιν:

«**Εἰς τὴν λιτὴν τοῦ Κάμπου διὰ τὸ Τρισάγιον.** Ἐν μὲν τῷ Τριβουναλίῳ λέγεται Εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ κατὰ Λουκᾶν· ἔχει τῇ Δ' τῆς δ' ἑβδομάδος τοῦ Λουκᾶ· εἰς δὲ τὴν λειτουργίαν κάτω ἐν τῷ μαῷ τοῦ Θεολόγου ἀναγινώσκεται Εὐαγγέλιον κατὰ Λουκᾶν· ἔχει τῇ Δ' τῆς στ' ἑβδομάδος τοῦ Λουκᾶ. Ποτὲ δὲ λέγεται τὸ γεγραμμένον τῇ ἑωαύριον, τουτέστι τὸ τῆς μνήμης τοῦ Θεολόγου».

Παρομοίας διατάξεως ἐποιησάμην μνείαν ἐν προλεγομένοις τοῦ παρόντος συγγράμματος ἀπαριθμῶν διαφερούσας τινὰς περικοπὰς εὐαγγελικῶν ἀναγνωσμάτων.

§

26. Ἡ μετάστασις τοῦ ἀποστόλου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου.

Ἡ κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην προέλευσις ἐγίνετο κατὰ τὸν Ι' αἰῶνα εἰς τὸν ἐν τῷ Διιππείῳ ναὸν αὐτοῦ, σῳζόμενον μέχρι τέλους τοῦ ΙΒ' αἰῶνος[89].

§

27. Ἰγνατίου ἡγουμένου τῆς μονῆς τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ τοῦ Βαθέως Ῥύακος.

Ἤκμασεν ἐπὶ Νικηφόρου τοῦ Φωκᾶ καὶ Ἰωάννου Τζιμισκῆ, καταγόμενος ἐκ Καππα-

80. Μαλαλᾶς· σελ. 405.
81. Προκοπίου, Περὶ κτισμάτων· σελ. 196.
82. Theoph. Contin. σελ. 48. Ἄννα Κομνηνή· σελ. 168-169. Πασπάτη, Μελέται· σελ. 358, στ. 16-20.
83. Ζωναρᾶς· ΙΗ', 6. (Δινδορφ. Δ', 195).
84. Κωδινοῦ, Περὶ κτισμάτων· σελ. 51 καὶ 85.
85. Παχυμ. Χρον. σελ. 605.
86. Θεοφ. Α', σελ. 195. Κεδρηνός· Α', σελ. 618.
87. Μαλαλᾶς· σελ. 385.
88. «Κωνσταντινούπολις», τόμ. Α', σελ. 27.
89. Πορφυρογεν. Ἐκθ. Α', σ. 560. Χωνιάτης· σ. 307.

δοκίας· μαθητὴς Βασιλείου τοῦ κτίτορος τῆς μονῆς, ἐπλούτισεν αὐτὴν κτίσας καὶ ναοὺς Ἡλιοῦ τοῦ θεόπτου καὶ τοῦ ταξιάρχου Μιχαὴλ, ἔν τινι δὲ μετοχίῳ τῆς μονῆς ναὸν τῶν ἁγίων ἀποστόλων ἐπὶ διαμονῇ καλογραιῶν, ὡς ἔοικε.

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ

1. Ῥωμανοῦ τοῦ ποιητοῦ τῶν κοντακίων.

Ἐν Ἐμέσῃ τῆς Συρίας γεννηθεὶς ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐν τοῖς χρόνοις Ἀναστασίου, πολὺ πιθανῶς τοῦ θρᾳκὸς, ἤτοι τοῦ ἀρχαιοτέρου, διὸ καὶ τὰ κατὰ Ῥωμανὸν φαίνονταί πως μυθικὰ, οὐδὲ ἔμελλον εἶναι τοιαῦτα, εἴπερ ἤκμαζεν ἐπὶ Ἀναστασίου τοῦ Β΄, ἤτοι ἀπὸ τοῦ 713-716· ὥστε μᾶλλον ἐν τέλει τοῦ Ε΄ αἰῶνος τὴν Κωνσταντινούπολιν καταλαβὼν, ἔμενεν «ἐν τῷ ναῷ τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου εἰς τὰ Κύρου . . . . καὶ διανυκτερεύων καὶ λιτανεύων ἐν τῇ παννυχίδι τῶν Βλαχερνῶν, ὑπέστρεφε πάλιν εἰς τὰ Κύρου», κατὰ τὸ λεγόμενον Βασιλειανόν. Θεόθεν προτραπεὶς συνέταξε χιλιάδα κοντακίων, ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς Χριστοῦ γέννης.

* * *

1. Ἰωάννου Κουκουζέλη.

Τὰ γραφόμενα περὶ αὐτοῦ συγκεχυμένα καὶ ἐπὶ πηγῆς οὐδεμιᾶς στηριζόμενα. Κατὰ τὴν παράδοσιν, ἣν ἀλβανὸς ἐν Δυρραχίῳ γεννηθεὶς· ἀνατραφεὶς ἐν τῷ παλατίῳ καὶ τὴν ἑλληνικὴν ἐκμαθὼν ἐδιδάχθη καὶ τὴν μουσικὴν, γραφόμενος ἐν ἀρχαίοις χειρογράφοις μαγίστωρ, οὐχὶ βεβαίως τῆς μουσικῆς, διότι νομίζω τοὺς μαγίστορας ἕτερον ἔργον ἔχοντας. Ἐγένετο μοναχὸς τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει μεγίστης Λαύρας, ἐν ᾗ καὶ ἀπεβίωσεν.

Ὁ χρόνος τῆς ἀκμῆς ἄγνωστος· ἄγνωστον δέ μοι καὶ πόθεν ἤντλησε Κύριλλος ὁ λαυριώτης τὴν εἴδησιν ὅτι Φιλόθεος ὁ πατριάρχης παραιτησάμενος (τῷ 1355) τὸν θρόνον καὶ ἀναχωρήσας εἰς Ἅγιον Ὄρος μετὰ τετραέτη ἱερατείαν, ὅπερ ἐστὶ ψεῦδος, εὗρεν ἐκεῖ τὸν Κουκουζέλην·

> Τότε δὴ συνευρίσκετο ἐκεῖ ὁ θεῖος κύκνος, Ἰωάννης ὁ μελῳδὸς Κουκουζέλης ἐκεῖνος, μελίχρους καὶ ἡδύφωνος ἡ σειρήνιος γλῶσσα[1].

1. τὸ χειρόγραφον ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Λαύρας.

Προδήλως οἱ μοναχοὶ τῆς Λαύρας εἰσήγαγον τὸν Κουκουζέλην εἰς τὸ Ἑορτολόγιον.

§

2. Κυπριανοῦ ἱερομάρτυρος καὶ Ἰουστίνης τῆς παρθένου. Ἡ σύναξις ἐν τῷ μαρτυρείῳ, ὄντι πέραν ἐν τοῖς Σολομῶντος.

Ἤθλησαν ἐν Νικομηδείᾳ ἐπὶ Δεκίου· τοῦ δὲ ναοῦ αὐτῶν γνῶσιν λαμβάνομεν ἀπὸ τῶν Μηναίων. Τὰ Σολομῶντος ἔκειντο ἀπέναντι τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλ' ὁ τόπος ἐπακριβῶς οὐχ ὁρίζεται.

* * *

2. Θεοφίλου τοῦ ὁμολογητοῦ.

Ἤκμασεν ἐπὶ Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου· ὑπέρμαχος τῆς προσκυνήσεως τῶν ἁγίων Εἰκόνων, ἀπέθανεν ὑπερόριος, κατὰ τὸ Μηνολόγιον.

§

3. Διονυσίου ἱερομάρτυρος τοῦ ἀρεοπαγίτου. Ἡ σύναξις ἐν τῇ ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ.

§

6. Θωμᾶ τοῦ ἀποστόλου.

Ναοὶ τοῦ ἀποστόλου Θωμᾶ γινώσκονται· 1) ὁ ἐν τοῖς Ἀμαντίου, ἀναφερόμενος τῷ 438 ἐπὶ τῆς ἀνακομιδῆς τοῦ λειψάνου τοῦ Χρυσοστόμου καὶ μικρῷ μετὰ τὰ μέσα τοῦ Ε΄ αἰῶνος, καὶ κείμενος ἐν τῇ τοποθεσίᾳ Ἀμαντίου, ὀνομασθείσῃ βεβαίως ἀπὸ τοῦ τῷ 344-345 ὑπάτου τῆς νέας Ῥώμης, οὐχὶ δὲ ἀπὸ τοῦ πραιποσίτου Ἀμαντίου τοῦ ἀκμάσαντος ἐπὶ Ἀναστασίου τοῦ θρᾳκός. Πυρποληθέντα αὐτὸν ἀνῳκοδόμησε λαμπρὸν Λέων ὁ Σοφὸς, κείμενον πλησίον τῆς Σιδηρᾶς κειμένης καὶ ταύτης πλησίον τῶν Σοφιῶν, ἤτοι περὶ τὸ σήμερον Κάτεργα-λιμάν[2]· 2) ὁ ἐν τοῖς Μοδέστου, οὗ γινώσκομεν τὸν ἡγούμενον Ἰωάννην πρεσβύτερον ἀκμάζοντα ἐπὶ Μηνᾶ τοῦ πατριάρχου· ἡ μονὴ τοῦ ἀποστόλου Θωμᾶ αὕτη, κειμένη πρὸς δυσμὰς τοῦ Μυρελαίου (Μπουδρούμ-δζαμί) παρὰ τῇ κινστέρνῃ τοῦ Μοδέστου (τῇ τοῦ Φωκᾶ;)[3], ἔστι πιθανῶς αὐτὴ ἡ *πλησίον τῆς κιστέρνης*, ἧς ἡγούμενος ἦν ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ

2. Πασχάλ. Χρον. σ. 534. Θεοφ. Α΄, σ. 174 καὶ 255. Συμ. μάγιστρος· σ. 700, 755. Γεώργιος μοναχὸς· σ. 850.
3. Σκ. Βυζαντίου, «Κωνσταντινούπολις»· τ. Α΄, σ. 281.

Σάββας[4]· 3) ὁ ἐν τοῖς Βρόχθοις (μή τοι Προόχθοις:), ἀναφερόμενος ἐν τῇ βιογραφίᾳ τῆς ὁσίας Ὀλυμπιάδος ὡς σῳζόμενος ἐν ἀρχαῖς τοῦ Ε' αἰῶνος· (204 α 2) «πρὶν δὲ κηδευθῆναι τὸ ἅγιον αὐτῆς σῶμα φαίνεται κατ' ὄναρ τῷ μητροπολίτῃ τῆς Νικομηδέων πόλεως[5] λέγουσα· «ἀπόθου τὸ ἐμὸν λείψανον ἐν γλωσσοκόμῳ καὶ βάλε αὐτὸ εἰς πλοῖον καὶ ἀπόλυσον εἰς τὸν πλοῦν· καὶ ἐν ᾧ δ' (204 β 1) ἂν τόπῳ στῇ τὸ πλοῖον, ἐξελθόντες εἰς τὴν γῆν, ἐκεῖ με κατάθεσθε». Ποιήσαντος δὲ τοῦ μητροπολίτου τὸ παρ' αὐτῆς ἐν τῇ ὀπτασίᾳ αὐτῷ λεχθέν, καὶ βαλόντος τὸ σῶμα σὺν τῷ γλωσσοκόμῳ ἐν τῷ πλοίῳ καὶ ἀπολύσαντος εἰς τὸν πλοῦν, φθάνει κατὰ τὴν ὥραν τοῦ μεσονυκτίου τὸ πλοῖον εἰς τὸν αἰγιαλόν, ἔμπροσθεν τῆς τροπικῆς τοῦ εὐαγοῦς οἴκου τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Θωμᾶ τοῦ ὄντος ἐν Βρόχθοις καὶ ἵσταται ἐκεῖ». Ἐπειδὴ δὲ θέλομεν ἰδεῖ μετ' ὀλίγον ναὸν Ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ ἐν Προόχθοις, κείμενον ἀπέναντι τοῦ Μεγάλου-Ῥεύματος τοῦ Βοσπόρου, φαίνεταί μοι πως παράδοξον ὅτι τὸ λείψανον ἀπεστάλη ἐκ Νικομηδείας εἰς μονὴν κειμένην ἐν τῷ Βανικιοῖ τῆς σήμερον, ἢ τῷ Κανδυλλί, καίτοι πρόκειται περὶ θαύματος, ὅτε περιττὴ ἡ κρίσις περὶ τῆς θαλασσοδρομίας τοῦ λειψάνου· ἄλλως δὲ τούτου τοῦ ναοῦ πλησιέστερος τῇ Νικομηδείᾳ ἦν 4) ὁ ἐν τοῖς Βοραιδίου, κτισθεὶς ὑπὸ τοῦ τῆς Ῥώμης ἄρξαντος Ἀνθίμου ἢ Ἀνθεμίου τῷ 454 (ἢ τῷ 468) — 5) ἢ 4) ὁ ἐν τοῖς Ἀνθεμίου. Ἂν μὴ ὑπάρχῃ σύγχυσίς τις — οὐχὶ περὶ τοποθεσιῶν, ἀλλὰ περὶ ναῶν ἁγίου Θωμᾶ — φαίνεται ὅτι ὁ ναὸς οὗτος ἦν εἷς, κτισθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀνθίμου ἢ Ἀνθεμίου τούτου *πλησίον τοῦ Βοραιδίου ἐπιλεγόμενος τὸ Ἀποστολεῖον* καὶ ὑπὸ τῶν αὐτῶν χρονογράφων λεγόμενος *οἶκος ἁγίου Θωμᾶ τοῦ ἀποστόλου, τὰ λεγόμενα Ἀνθιμίου, πλησίον τῶν Βορραΐδου*[6]. Τὸν ναὸν τοῦτον, δῆλα δὴ τὴν ἐν τοῖς Ἀνθεμίου μονὴν ἁγίου Θωμᾶ, ἀνῳκοδόμησεν ἐπὶ Θεορίλου ὁ τούτου γαμβρὸς ἐπὶ Μαρίᾳ τῇ νεωτέρᾳ τῶν θυγατέρων Ἀλέξιος ὁ Μωσηλέ, μοναχὸς μετὰ θάνατον τῆς συζύγου γενόμενος μετὰ τὸ 836, ὡς συμπεραίνει τις ἐκ τοῦ εἱρμοῦ τῆς ἱστορικῆς ἀφηγήσεως[7]. Εἶπον καὶ ἐπαναλαμβάνω· ὅτι τὰ Βοραιδίου ἔκειντο πλησιέστατα τῶν Ἀνθεμίου καὶ λίαν ἐγγὺς τῷ βουνῷ τοῦ Αὐξεντίου· γείτονα δ' ἦσαν τὰ Ἀνθεμίου τοῖς Εὐτροπίου, δῆλα δὴ τῇ τοποθεσίᾳ τῇ καλουμένῃ σήμερον Καλαμίτζᾳ, ἄρα κατὰ τὴν βιθυνικὴν παραλίαν τὴν πρὸς τὴν Προποντίδα, οὐχὶ τὴν ἐν τῷ Βοσπόρῳ. Εἴδομεν ὅτι ἡ μονὴ τοῦ ὄρους τοῦ Αὐξεντίου ἐσημνύνετο ἐπ' ὀνόματι τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, ὁ δὲ πατριάρχης Λεόντιος ὁ Θεοτοκίτης, πρότερον *ἡγούμενος τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων ἐν τῷ βουνῷ τοῦ ἁγίου Αὐξεντίου*, σύγχρονος ἐγένετο Θεοδοσίου τοῦ Βοραιδιώτου, προδήλως ὀνομασθέντος ἐκ τῆς τοῦ ἁγίου Θωμᾶ τῶν Βοραιδίου μονῆς, καὶ κατά τινα πατριαρχικὸν κατάλογον, ἀσκητὴς τοῦ βουνοῦ τοῦ ἁγίου Αὐξεντίου. Τὰ γραφόμενα τῶν καταλόγων καὶ τῶν χρονογράφων ἀλλήλοις ἀντιβαλλόμενα καὶ συνδυαζόμενα δεικνύουσιν ὅτι τὰ Βοραιδίου ἢ Βοραδίου ἔκειντο πλησίον τῶν Ἀνθεμίου, ἀλλὰ καὶ τόσον ἐγγὺς τῆς ἐπὶ τοῦ βουνοῦ τοῦ Αὐξεντίου μονῆς τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, ὥστε οἱ βοραιδιῶται μοναχοὶ ἐλέγοντο καὶ μοναχοὶ τοῦ βουνοῦ τοῦ ἁγίου Αὐξεντίου. Γνωστὸν ἐπίσης ὅτι ὁ λιμὴν Εὐτροπίου (Καλαμίτζα) ἐλέγετο καὶ Ἀνθεμίου· καὶ μέχρι τοῦ λιμένος τούτου ἐποιεῖτο περιπάτους Ἀλέξιος ὁ Μωσηλὲ ἐκ τοῦ κατὰ τὴν Χρυσόπολιν μοναστηρίου[8]. Ἐπομένως ἀδυνατῶ ἵνα παραδεχθῶ τὰ γραφόμενα τοῦ πολυμαθεστάτου καὶ φίλου συντάκτου τοῦ «Νεολόγου» Σ. Ι. Βουτυρᾶ αἴροντος τὰ Ἀνθεμίου καὶ Βοραιδίου ἀπὸ τῆς πρὸς τὴν Προποντίδα παραλίας καὶ μεταφέροντος εἰς τὸν Βόσπορον, ὅπου γινώσκομεν τοὺς Προόχθους — οὓς ἐὰν ἀποδεξώμεθα αὐτοὺς ὄντας τοὺς

4. Δουκαγγίου, Constant. Christ. 80, XXXVI—XXXVII. Morcelli, Kalendar. Β', σ. 214.

5. Ἦν οὗτος ἴσως ὁ Παναίφιος, ἀνὴρ εὐλαβὴς καὶ πρᾶος, ἄλλοτε διδάσκαλος τῆς αὐγούστης Εὐδοξίας, χειροτονηθεὶς ὑπὸ τοῦ Χρυσοστόμου, παύσαντος τὸν μητροπολίτην Γερόντιον τὸν ἰατρὸν, ἢ πολὺ πιθανῶς ὁ Διόδωρος ὁ μετὰ Παναίφιον· Πατριαρχ. Πίνακες· σελ. 147. Τὸ περὶ τοῦ ἐν Βρόχθοις ναοῦ τεμάχιον ἠρύσθην ἐκ τῆς βιογραφίας τῆς ὁσίας Ὀλυμπιάδος, τῆς ἐν τῷ 1453 χειρογράφῳ τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων.

6. Πασχάλ. Χρον. σελ. 591 καὶ 598. Βοραΐδιος ἦν ἀρχαιότερος βεβαίως τοῦ τῷ 532 ἀναφερομένου Βορραΐδου, ἀνεψιοῦ τοῦ Μ. Ἰουστινιανοῦ. Προκοπίου, Ἱστ. Α', σ. 129.

7. Ζωναρᾶς· ΙΕ', 27· (Δινδόρφ. Γ', 410).

8. Banduri, Imper. Orient. σελ. 169, 176, 189. Θεοφ. Α', σελ. 608, καὶ Goar σημειώσεις εἰς Θεοφάνη, τόμ. Β', σελ. 520. Theoph Contin. σ 109. Συμεὼν μάγιστρος· σελ. 632. Λέων γραμματικός· σελ. 250. Μιχαὴλ Γλυκᾶς· σελ. 510. Νικ. Χωνιάτης· σ. 315 καὶ 529. Ἐφραίμιος· στίχ. 10191. Α. Γ. Παπαδάκη, Τὰ ἀνατολικὰ προάστεια τοῦ Βυζαντίου, ἐν τόμῳ ΙΒ' Ἑλλ. Φιλολ. Συλλόγου· σελ. 44. Μ. Ι. Γεδεών, Πατριαρχ. Πίνακες· σ. 369 καὶ 374.

Βρόχθους, συνάγομεν τὸν ὕπαρξιν δύο ναῶν ἁγίου Θωμᾶ ἐν τῇ βιθυνικῇ παραλίᾳ, πολλῷ μακρὰν ἀλλήλων ἀφισταμένων[9]· φαίνονταί μοι δ' ἀδόκιμα τὰ περὶ τῶν Ἀνθεμίου, ὡς ἐν Κωνσταντινουπόλει κειμένων, γραφόμενα τοῦ διδάκτορος A. Mordtmann[10].—5) ἢ 6) ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου Θωμᾶ ὁ ἐν τῇ Δρυπείᾳ, τῷ κατόπιν ὀνομασθέντι χωρίῳ Γρύπες καὶ κοινότερον Τζιφοὺτ-μπουργάζι[11], ἀναφερόμενος ἐπὶ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου· 7) ἢ 6) ὁ κατὰ τὸν Ι' αἰῶνα σῳζόμενος ἐν τῇ γυναικείᾳ μονῇ τὰ Ἰουστίνου[12]. Ἄγνωστον ἂν ᾖ διάφορος αὐτῶν ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου Θωμᾶ ὁ ἐν τοῖς Ὀλύμπου, οὗ γίνεται μνεία ψιλὴ τῇ 23 ἰουλίου.

ℰ

7. Σεργίου καὶ Βάκχου μαρτύρων.

Ἠθλησαν ἐπὶ Μαξιμιανοῦ ἐν Ῥώμῃ.

Ναὸς ἐπ' ὀνόματι τῶν ἁγίων Σεργίου καὶ Βάκχου, ἐν τοῖς Ὁρμίσδου κείμενος, ἠγέρθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Μ. Ἰουστινιανοῦ (ἐν ᾧ τόπῳ πρότερον ἦν ἡ οἰκία αὐτοῦ) πλησίον ἔχων τὸ ἀποστολεῖον Πέτρου καὶ Παύλου. Ἐν τῷ ναῷ τούτῳ, περὶ ὃν κατῴκουν μοναχοί, ἐκλείσθη Θεοφάνης ὁ ὁμολογητής· ἐν αὐτῷ δὲ κατῴκησαν Βιγίλιος ὁ πάπας τῷ 551, Γρηγόριος ἐπίσκοπος Ἀκραγαντίνων μοναχὸς ἔτι ὤν, ὅτε ἦλθεν ἐκ Σικελίας ἐπὶ τοῦ Β' Ἰουστινιανοῦ, καὶ Γρηγόριος ὁ δεκαπολίτης σὺν Ἰωσὴφ τῷ ὑμνογράφῳ ἐπὶ Θεοφίλου[13]. Κατὰ τὰ τέλη τοῦ Θ' αἰῶνος προυτίθετο ἵνα παραχωρήσῃ ταύτην Εὐθυμίῳ τῷ συγκέλλῳ, τῷ κατόπι πατριάρχῃ, Λέων ὁ Σοφός[14].

Ἐν τῷ ναῷ Σεργίου καὶ Βάκχου ἠκροάτο τῆς λειτουργίας ὁ αὐτοκράτωρ κατὰ τὴν τρίτην τῆς Διακαινησίμου[15].

Κατὰ τὸν μυθογράφον Ἀντώνιον, ἐκ τῶν λειψάνων Σεργίου καὶ Βάκχου αἱ κεφαλαὶ ὡς καὶ μία χεὶρ καὶ ὀλίγον αἷμα τοῦ Σεργίου ὑπῆρχον ἐν ἀρχαῖς τοῦ ΙΓ' αἰῶνος ἐν τῷ ναῷ αὐτῶν, ὅπου εἶδε καὶ αἷμα τοῦ ἁγίου μάρτυρος Ἐπιμάχου[16].

* * *

Μνήμη τῆς μετὰ φιλανθρωπίας ἐπενεχθείσης φοβερᾶς ἀπειλῆς τοῦ σεισμοῦ.

Τὴν μνήμην εὑρίσκω παρὰ τῷ Σταυρονικητηνῷ Συναξαριστῇ· ὑπονοῶ ὅτι τὸ συναξάριον ἀναφέρεται εἰς τὸν κατὰ ὀκτώβριον τοῦ 525 γενόμενον ἐν Κωνσταντινουπόλει σεισμόν, καθ' ὃν ἡ πόλις ὀλίγον ἔπαθεν, εἰ καὶ σοβαρῶς, ἡ δ' Ἀντιόχεια ταῦτ' αὐτὸ κατεστράφη· ἀλλ' ἐπίσης ἀναφέρεται μέγας σεισμὸς τῷ 986 ἐν ὀκτωβρίῳ μηνὶ πολλὰς οἰκίας καὶ ναοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει ζημιώσας[17].

ℰ

9. Πέτρου στρατιώτου.

Ἤκμασεν ἐπὶ Θεοφίλου· γαλάτης ἐκ Μικρασίας· υἱὸς Εὐδοκίας καὶ Θεοφίλου, Λέων κατὰ κόσμον καλούμενος, τιμήσας τὰς ἐμπιστευθείσας αὐτῷ ἀρχάς, ἐμόνασεν ἐν τῇ μονῇ τοῦ Δαφνῶνος, ὕστερον ἐν Ὀλύμπῳ, καὶ μετὰ ταῦτα, προσκλήσει Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος, ἐν τῇ μονῇ τοῦ ἁγίου Φωκᾶ ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἐκοιμήθη ἐν εἰρήνῃ.

ℰ

10. Βασιανοῦ τοῦ ὁσίου.

Σύρος ὤν, ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπὶ Μαρκιανοῦ τοῦ αὐτοκράτορος, ὅστις ἐτίμησεν αὐτὸν ὡς πατέρα καὶ ναὸν ἔκτισεν ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ, ζῶντος ἔτι, σῳζόμενον καὶ κατὰ τὸν Ι' αἰῶνα, δῆλον οὖν ἐπὶ τῶν τοῦ Βασιλειανοῦ συντακτῶν· «ὃς καὶ μέχρι τῆς σήμερόν ἐστιν». Ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἀνῆλθεν εἰς τριακοσίους, ἐν οἷς ἦν καὶ ἡ Ματρώνα. Ἐκοιμήθη ὑπέργηρως ἐν εἰρήνῃ, ταφεὶς ἐν τῷ ναῷ τῆς μονῆς, ἥτις ἐτέλει βεβαίως τῇ 10 ὀκτωβρίου σύναξιν.

Ἡ μονὴ τοῦ Βασιανοῦ, οὖσα ἐν τέλει τοῦ Ε' αἰῶνος μία τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπισημοτέρων μονῶν, ἣν ᾠκοδομημένη ὀκταετίαν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ αὐτοκράτορος Μαρκιανοῦ, ἤτοι τῷ 465, ὅτε ἔζη καὶ αὐτὸς ὁ ἱδρυτὴς Βασιανός, ὃν τοσοῦτον ἐσέβετο ὁ ὑπατικὸς

9. «Νεολόγου Ἑβδομαδιαία Ἐπιθεώρησις»· ἔτους Β', σελ. 561-564 καὶ 581-584.

10. Esquisse topogr. § 101 καὶ 113.

11. Morcelli, Kalendarium· Α', σελ. 181.

12. Πορφυρογ. Ἐκθ. τόμ. Α', σελ. 646.

13. Πασπάτη, Μελέται· σελ. 332. Προκοπίου, Περὶ κτισμάτων· σελ. 186. Κεδρηνός· Α', σ. 641. Fragmenta κτλ. Migne, τόμ. ΠΕ', στ. 1821. Βίος Ἀκραγαντίνου ὑπὸ Μεταφραστοῦ· Migne, τόμ. ΡΙΣΤ', στ. 217, 265. Ἰωάννου διακόνου καὶ βήτορος, Βίος Ἰωσήφ· Migne, τόμ. ΡΕ', στήλη 953. Ζώσιμος· σελ. 140.

14. Εὐθυμίου βίος· σελ. 12.

15. Πορφυρογ. Ἐκθ. σελ. 87.

16. Ποικίλη Στοὰ τοῦ 1884· σελ. 360.

17. Κεδρηνός· Α', σελ. 640. Β', σελ. 438.

Ἰωάννης ὁ τῶν Βιγκομάλου, ὥστε ἔταξεν ἑαυτὸν ὡς μοναχὸν παρὰ τῷ Βασιανῷ, μὴ παροῤῥῶν καὶ τὰς πολιτικὰς ὑπουργίας· ὅθεν καὶ «προήρχετο ἀεὶ ἐν τῷ παλατίῳ ὡς εἷς τῶν συγκλητικῶν, καὶ ἀναχωρῶν μέχρι τῆς μονῆς τοῦ Βασιανοῦ ὡς ὑπατικὸς ὠψικεύετο· ἔνδον δὲ γενόμενος εὐθὺς τὴν μοναχικὴν σισύραν περιβαλλόμενος, μαγειρείου καὶ σταύλου καὶ τῶν παραπλησίων τὴν διακονίαν ἐπλήρου» [18]. Κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ ΣΤ' αἰῶνος γινώσκομεν τὸν ἡγούμενον τῆς μονῆς καὶ ἀρχιμανδρίτην Μαρτύριον, καὶ ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Μηνᾶ τὸν ἀββᾶν Ἐλπίδιον.

* * *

10. Θεοφίλου καὶ Λογγίνου τῶν ὁμολογητῶν.

Θεόφιλος ὁ κτίτωρ μονῆς τινος οὐ μακρὰν τῆς Τιβεριουπόλεως, πολλὰ παθὼν ὑπὲρ τῶν ἁγίων Εἰκόνων ἐπὶ Λέοντος Ἰσαύρου σὺν τῷ στυλίτῃ Λογγίνῳ, ἀπεβίωσεν ἐν εἰρήνῃ.

§

11. Νεκταρίου, Ἀρσακίου, Ἀττικοῦ, καὶ Σισινίου, τῶν πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως.

Ἡ μνήμη τῶν τεσσάρων τούτων πατριαρχῶν παρὰ πᾶσι τοῖς ἀρχαίοις χειρογράφοις καὶ τῷ 426 Εὐαγγελίῳ γράφεται κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην [19].

Νεκτάριος ὁ ἀπὸ συγκλητικῶν ἐκλεγεὶς πατριάρχης, καθ' ὑπόδειξιν Διοδώρου ἐπισκόπου Ταρσοῦ, τὴν πατρίδα ταρσεύς, ἱεράτευσεν ἀπὸ τοῦ 381 μέχρις 27 σεπτεμβρίου 397, ὅτε ἀπέθανε. Σύνεδρος τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου εἶδε κληρουμένην τῷ πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως τὴν θρᾳκικὴν διοίκησιν [20].

Ἀρσάκιος ὁ ταρσεὺς ἦν ἀδελφὸς τοῦ Νεκταρίου· πατριάρχης χειροτονηθεὶς τῇ 26 ἰουνίου 404 ὑπερογδοηκοντούτης ἱεράτευσε μέχρι τῆς 11 νοεμβρίου 405, ὅτε ἀπέθανε. Πρεσβύτερος πρότερον τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως, ἦν εὐλαβὴς καὶ πρᾷος, ἀλλ' ἱλέγετο ἠλίθιος.

Ἀττικὸς, ἐκ Σεβαστείας τοῦ Πόντου, πρεσβύτερος τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως καὶ αὐτὸς, μετρίως πεπαιδευμένος, ἀλλ' εὐφυὴς, μελετῶν τοὺς δοκιμωτέρους τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων, ἐλέγετο τὸν βίον ἀσκητικός· ἱεράτευσεν ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ 405 ἢ ἀπ' ἀρχῆς τοῦ 406 μέχρι τῆς 10 ὀκτωβρίου 425, ὅτε ἀπεβίωσε [21].

Σισίνιος ὁ Α', ἱερεὺς πρότερον ἐν Ἐλαίᾳ (περὶ τὸν Τὸπ-χανὲ τῆς σήμερον), ἐχειροτονήθη πατριάρχης τῇ 28 φεβρουαρίου 426, ἱεράτευσε δὲ μέχρι τῆς 24 δεκεμβρίου τοῦ 427, ὅτε ἀπέθανε [22].

§

11. Θεοφάνους τοῦ Γραπτοῦ, μητροπολίτου Νικαίας.

Γνωστὸς ὑμνογράφος τῆς Ἐκκλησίας ὁ Θεοφάνης, σύρος τὴν πατρίδα, γεννηθεὶς τῷ 778, πεπαιδευμένος ἀνὴρ, ἐχειροτονήθη μητροπολίτης Νικαίας ὑπὸ Μεθοδίου τοῦ πατριάρχου τῷ 842, καὶ ἀπεβίωσε τῇ 11 ὀκτωβρίου 845 ἐν ἡλικίᾳ ἐτῶν ἑξήκοντα σὺν ἑπτὰ, καὶ ἐτάφη ἐν τῇ μονῇ της Χώρας παρὰ τῷ τάφῳ Γερμανοῦ τοῦ πατριάρχου. Καὶ ταῦτα μὲν γράφονται κατὰ τὴν ἀνέκδοτον καὶ πολλῆς προσοχῆς ἀξίαν βιογραφίαν Μιχαὴλ συγκέλλου, συνταχθεῖσαν μικρῷ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ καὶ παρασυναπτομένην τῷ μετὰ χεῖρας Ἑορτολογίῳ κατ' ἐκλογήν. Ὅλως ἄπορα δέ μοι φαίνονται τὰ περὶ τῶν ἀδελφῶν Γραπτῶν γραφόμενα τῶν χρονογράφων [23].

§

11-17. Κυριακῇ μετὰ τὴν 10 ὀκτωβρίου·

Μνήμη τῶν ἁγίων ΤΞΕ' Πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ συνελθόντων τὸ δεύτερον κατὰ τῶν δυσσεβῶς καὶ ἀμαθῶς καὶ ἀπερισκέπτως τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ εἰδωλολατρεῖν εἰπόντων καὶ τὰς σεπτὰς καὶ ἁγίας Εἰκόνας καταβαλόντων.

Τὸ Βασιλειανὸν ἀριθμεῖ ΤΞΖ'. Σημειωτέον ὅτι ἡ πρώτη τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου συ-

18. Θεοφ. Α', σελ. 177 καὶ 219.

19. χειρόγραφον ἁγιοταφιτικὸν 156 τοῦ Ἁγίου Σάβα, ὅπου ὁ ἀξιότιμος κ. Ἀθ. Π. Κεραμεὺς ἀνέγνω *Ἀκακίου* ἀντὶ *Ἀρσακίου*, τοῦ χειρογράφου πιθανῶς σφαλλομένου; Ἱεροσολ. Βιβλιοθ. Β', σελ. 429.

20. Πατρ. Πίνακες· σ. 133-141 καὶ ὅπου παραπέμπω.

21. αὐτόθι· σελ. 164-172, ὅπου βλέπε τὰς σχετικὰς παραπομπάς.

22. Σωκράτης· Ἐκκλ. Ἱστορ. Ζ', κστ', κη'. Πατριαρχ. Πίνακες· σελ. 172-174.

23. Γεώργιος μοναχός· σελ. 806-807. Συμεὼν μάγιστρος· σελ. 641-643· κατ' αὐτὸν, ὁ ἕτερος τῶν Γραπτῶν φαίνεται διαμείνας μικρόν τινα χρόνον ἐν Καρταλιμένι· κατὰ τὸν Συναξαριστὴν, ὁ Θεοφάνης ἔμενεν ὑπερόριος ἐν Θεσσαλονίκῃ. Βλ. εἰς τὴν 27 δεκεμβρίου πλείονα περὶ τῶν πολυμαθῶν Γραπτῶν ἀδελφῶν.

νεδρίασις ἐγένετο τῇ 11 ὀκτωβρίου 787 «ἐν τῇ καθολικῇ Ἁγίᾳ Σοφίᾳ τῆς Νικαίας»[24].

ℓ

12. Πρόβου, Ταράχου, καὶ Ἀνδρονίκου τῶν μαρτύρων.

Ἤθλησαν ἐπὶ Διοκλητιανοῦ.

Ναὸν εἰς τιμὴν αὐτῶν μετὰ ξενῶνος ᾠκοδόμησε, κατὰ Ζωναρᾶν, ὁ ἐπὶ τοῦ Φωκᾶ πατρίκιος Ναρσῆς, ἤ, κατὰ τοὺς παραδοξογράφους, ἐπὶ Ἰουστίνου Β'[25]. (ἴδε μαΐου 4).

ℓ

13. Κάρπου καὶ Παπύλου μαρτύρων. Ἡ σύναξις ἐν τῷ ἁγιωτάτῳ αὐτῶν μαρτυρείῳ τῷ ὄντι πλησίον Ἑλενιανῶν[26].

Ἤθλησαν ἐν ταῖς Σάρδεσι τῆς Λυδίας ἐπὶ Δεκίου, κατὰ τὰ μέσα δῆλα δὴ τοῦ Γ' αἰῶνος, ὄντες ἰατροὶ τὸ ἐπάγγελμα, Θυατείρων ἐπίσκοπος ὁ Κάρπος, διάκονος ὁ Πάπυλος. Συνήθλησαν αὐτοῖς Ἀγαθονίκη ἡ ἀδελφὴ τοῦ Παπύλου καὶ Ἀγαθόδωρος ὁ θεράπων αὐτῶν.

Ἄγνωστος ὁ κτίτωρ τοῦ ναοῦ αὐτῶν, κειμένου ἐν ταῖς Ἑλενιαναῖς, αἵτινες ἔκειντο μὲν ἐν Ὑψωμαθείοις, ἦσαν δὲ τοποθεσία παρὰ τὴν θάλασσαν[27].

* * *

13. Νικήτα πατρικίου τοῦ ὁμολογητοῦ.

Παφλαγὼν τὴν πατρίδα, γεννηθεὶς τῷ 763, νομίζεται συγγενὴς Εἰρήνης τῆς ἀθηναίας καὶ δῆθεν καταγόμενος ἀπὸ τοῦ οἴκου Θεοδώρας τῆς αὐγούστης (τῆς τοῦ Ἰουστινιανοῦ πιθανῶς). «Ἐκδοθεὶς εἰς διδασκάλους καὶ παιδευθεὶς εἰσῆλθεν ἐν τῇ βασιλευούσῃ δέκα ἑπτὰ χρόνων ὑπάρχων (τῷ 780), Εἰρήνης τὰ σκῆπτρα κρατούσης καὶ τὸν παῖδα ἀναμαθούσης εὐνοῦχον εἶναι». Παρίστη ἐκ προσώπου τῆς Εἰρήνης εἰς τὴν Ζ' ἐν Νικαίᾳ Σύνοδον, ὕστερον ἐγένετο στρατηγὸς καὶ πατρίκιος τῆς Σικελίας, ὅπου ἠλέει τὰ ὀρφανὰ καὶ τὰς χήρας. Ἐπιθυμῶν πρὸ πολλοῦ ν' ἀσπασθῇ τὸν μοναχικὸν βίον ἐκωλύετο ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Νικηφόρου τοῦ ἀπὸ γενικῶν, «ὕστερον δὲ κρατήσαντος τῆς βασιλείας Μιχαὴλ, μόλις οὗτος παρακληθεὶς κατένευσε μοναχὸν μὲν γενέσθαι, τῆς πόλεως δὲ μὴ ἐξελθεῖν· ἀλλ' εἰς τὴν λεγομένην Χρυσῆν Πόρταν, δοὺς αὐτῷ μονὴν τὴν λεγομένην Χρυσονίκην, ἐν αὐτῇ προσμένειν ἐκέλευσε· πεντήκοντα δὲ χρόνων ἦν καθ' ὃν καιρὸν ἀποκαρεὶς (813) . . . ἐν τῇ μονῇ διῆγεν ἄχρι τῆς βασιλείας Λέοντος τοῦ εἰκονομάχου. . . . εἰς προάστειον ἀπῆλθεν, ὃ τῇ μονῇ αὐτὸς ἐδωρήσατο . . . . ἀπῆλθεν εἰς ἕτερον προάστειον ἀγχοῦ κείμενον· καὶ . . . . καταλαμβάνει τὸ Παντείχιον . . . . ὁ ἅγιος πρὸς Ἐρίβολον ὑπέστρεψεν· ὡς δὲ καὶ ἐκεῖσε ἐδυσχέρανον . . . . πρὸς τὸ προάστειον Ζηλουπᾶς οὕτω καλούμενον ἐκεῖσε παρεγένετο. . . . Μεταβὰς οὖν ἐκεῖθεν ἀφίκετο πρὸς Κατισίαν, καὶ τόπιον εὑρὼν μικρὸν ἐξωνήσατο τοῦτο, καὶ εἰς ὄνομα τῶν Ἀσωμάτων δειμάμενος ναὸν, χρόνους ἱκανοὺς μετα τῶν συνόντων αὐτῷ ἀδελφῶν διαβιβάσας, τελευταῖον εἰς τὸ παρὰ τὴν θάλασσαν ἀφίκετο μοναστήριον, ἐν ᾧ . . . τὸ ἑβδομηκοστὸν πέμπτον ἔτος τῆς ζωῆς αὐτοῦ πανευσεβῶς διαβιβάσας πρὸς Κύριον ἐξεδήμησε»[28], τῷ 838. Φρονῶ ὅτι ὁ Νικήτας οὗτός ἐστιν ὁ πρὸς ὃν γράφει τὴν ΚΖ' (μστ') ἐπιστολὴν ὁ Στουδίτης. Τὸν οἶκον τοῦ Νικήτα Θεοκτίστη τῆς αὐγούστης Θεοδώρας ἡ μήτηρ ἀγοράσασα, μετεποίησεν εἰς ἀνάκτορον, τὸ κατόπιν εἰς μονὴν μεταβληθὲν, τὴν τῶν Γαστρίων[29].

ℓ

14. Ναζαρίου μάρτυρος.

Ἤθλησεν ἐπὶ Νέρωνος ἐν Μεδιολάνοις.

Τὸν ναὸν αὐτοῦ τέλεον ἠρανισμένον ἀνήγειρεν ἐκ βάθρων Βασίλειος ὁ Μακεδών[30].

ℓ

17. Ἀνακομιδὴ τοῦ λειψάνου τοῦ ἁγίου καὶ δικαίου Λαζάρου

δῆλα δὴ κατὰ τοὺς χρόνους Λέοντος τοῦ Σοφοῦ.

---

24. Θεοφ Α', σελ. 717.

25 Banduri, Imp. Or σελ. 43 καὶ 113. Δουκαγγίου, Const. Christ. σελ. 92, LXXXII.

26. ἡ μνήμη τῆς συνάξεως παρὰ Morcelli, Kalend. τόμ. Α', σελ. 191.

27. οὕτως ὁρίζει τὴν τοποθεσίαν ὁ βιογράφος Ἰσαακίου τοῦ τῶν Δαλμάτων ἡγουμένου. Banduri, Imp. Orient. σελ. 511α.

28. μεταγράφω ταῦτα ἀπὸ τοῦ Σταυρονικητηνοῦ Συναξαριστοῦ· ταὐτὰ δὲ γράφουσι καὶ τὰ Μηναῖα.

29. Theoph. Contin. σελ. 90. Στουδίτου ἐπιστολαί· Migne, τόμ. γθ', στ. 993.

30. Theoph. Contin. σελ. 324.

ℰ

18. Λουκᾶ τοῦ εὐαγγελιστοῦ.

Τὸ λείψανον τοῦ ἀποστόλου Λουκᾶ μετακομισθὲν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀπετέθη τῇ 3 μαρτίου 357 ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων[31].

Ναὸς εἰς τὸν εὐαγγελιστὴν Λουκᾶν ἠγείρετο δυτικώτερον τοῦ ναοῦ τοῦ ἀποστόλου Φιλίππου πλησίον τῆς Μωκησίας κινστέρνης ἐν Ἐξωκιονίῳ (ἡ κινστέρνα ἐστὶ τὸ Τσικοὺρ-μποστὰν), ἀνακαινισθεὶς σχεδὸν ἐκ βάθρων ὑπὸ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος[32].

ℰ

20. Ἀρτεμίου μάρτυρος.

Πατρίκιος τὴν ἀξίαν ἐπὶ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, ἤθλησεν ἐπὶ Ἰουλιανοῦ τοῦ Παραβάτου. Τὸ λείψανον αὐτοῦ «ἀνεκομίσθη ἐν Κωνσταντινουπόλει παρέχον ἰάματα», σταλὲν ὑπὸ τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ μενούσης Ἀρίστης τῆς διακόνου «καὶ διέμεινεν ἐς δεῦρο τῷ τοῦ Προδρόμου ναῷ»· χειρόγραφον δέ τι ἱεροσολυμιτικὸν γράφει ὅτι τὸ λείψανον τοῦ ἁγίου Ἀρτεμίου ἐλέγετο θησαυριζόμενον «εἰς τὸν Ἅγιον Ἰωάννην τὸν Βαπτιστὴν εἰς τὴν Ὀξείαν πλησίον τῶν Δομνίνου ἐμβόλων[33], δῆλα δὴ μεταξὺ τοῦ Ἀτ-μειδὰν καὶ τοῦ Μεχμὲτ-πασᾶ-δζαμισί.

* * *

20. Ἀνδρέου ὁσιομάρτυρος τοῦ ἐν τῇ Κρίσει.

Ἤθλησεν ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Κοπρωνύμου τῇ 21 ὀκτωβρίου 767 ἴσως, καὶ τὸ λείψανον αὐτοῦ εὑρέθη μετὰ ταῦτα, ταφὲν ἐν τόπῳ Κρίσις τὸ ὄνομα[34].

Ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου ἐν τῇ Κρίσει (Κοδζᾶ-Μουσταφᾶ-πασᾶ-δζαμὶ τῆς σήμερον) ἀπίθανόν μοι φαίνεται ὅτι ἠγέρθη πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀνδρέου τούτου, καὶ νομίζω ὅτι ἐτιμᾶτο ἐπ' ὀνόματι τοῦ πρωτοκλήτου τῶν ἀποστόλων.

Ἡ μονὴ τῆς Κρίσεως ἦν κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΔ' αἰῶνος[35] καὶ μέχρι τοῦ 1400 γυναικεία.

Τὴν μνήμην Ἀνδρέου τοῦ ἐν τῇ Κρίσει τὸ 426 καὶ τὰ ἀρχαιότερα Εὐαγγέλια γράφουσι τῇ 20 τοῦ μηνός· τὰ δ' ἐν χρήσει τῇ 17.

ℰ

23. Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου.

Ναὸς Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου ἀναφέρεται κείμενος ἐν τῷ σεβασμίῳ ναῷ τῆς ἁγίας Θεοτόκου πλησίον τῆς ἁγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας· περὶ τοῦ ναοῦ τούτου βλέπε εἰς τὴν 9 δεκεμβρίου.

Τὸ ὠμοφόριον τοῦ ἱεροῦ Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου ἀναφέρεται ἐν τῇ κατόπι μνήμῃ.

* * *

23. Ἰγνατίου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως.

Γεννηθεὶς τῷ 799, υἱὸς Μιχαὴλ κουροπαλάτου τοῦ Ῥαγκαβὲ καὶ Προκοπίας, Νικήτας κατὰ κόσμον, εὐνουχίσθη βίᾳ μοναχὸς γενόμενος κατὰ τὸ θέρος τοῦ 813. Ἀνάδοχον ἔσχεν ἐν τῷ βαπτίσματι Λέοντα τὸν κατόπιν αὐτοκράτορα. Μονάζων ἐπεδείξατο βίον αὐστηρότατον, καὶ, πολλῶν πρὸς αὐτὸν τότε συρρεόντων, αἱ πριγκήπιοι νῆσοι Ὄφις, Πλάτη, καὶ Τερέβινθος «ταῖς ἐκείνου προνοίαις οἰκιζόμεναι εἰς ἐκκλησίας Κυρίου καὶ εὐαγεῖς μοναχῶν καθίσταντο μονάς»· ἐχειροτονήθη διάκονος καὶ πρεσβύτερος ὑπὸ Βασιλείου ἐπισκόπου Παρίου τοῦ ὁμολογητοῦ, πιθανῶς ἐπὶ Θεοφίλου, ἢ Μιχαὴλ Τραυλοῦ. Μετὰ Μεθόδιον ἐξελέγη πατριάρχης, ἐξωρίσθη δ' εἰς Τερέβινθον, τῇ 23 νοεμβρίου 857· ὕστερον (μετὰ τὸν νοέμβριον 857) εἰς τὰ Προμήτου, κατὰ αὔγουστον τοῦ 858 εἰς Μιτυλήνην, ἀφ' ἧς περὶ τὸ ἔαρ 859 πάλιν εἰς Τερέβινθον ἐπανήχθη· φαίνεται δ' ὅτι τότε λῃστρικὸς στόλος ῥὼς κατεσύλησε τὰς μονὰς τῶν τριῶν νησίδων. Τῇ 26 σεπτεμβρίου 867 προσεκλήθη εἰς Κωνσταντινούπολιν ὑπὸ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος, ὑφ' οὗ καὶ ἐγκαθιδρύθη ἐν τῷ πατριαρχικῷ θρόνῳ τὸ δεύτερον τῇ 23 νοεμβρίου 867. Διορθῶν τά τε τῶν μοναχῶν καὶ λαϊκῶν ἤθη καὶ πρὸς εὐσέβειαν παρορμῶν, ἀπεβίωσε τῇ 23 ὀκτωβρίου, κατὰ τὴν μνήμην Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου, οὗ τὴν ἐ-

---

31. Πασχάλ. Χρον. σελ. 542-543. Βλ. μνήμην Τιμοθέου τοῦ ἀποστόλου τῇ 22 ἰανουαρίου. Φιλοστόργιος· Γ', 2.

32. Theoph. Contin. σ. 323. Δουκαγγίου, Const. Christ. σελ. 77. XVIII.

33. Βασιλειανὸν Μηνολόγιον. Μεταφραστοῦ, Ἄθλησις Ἀρτεμίου· Migne, τόμ. PIE', στ. 1212. Ἱεροσολ. Βιβλιοθ. Β', σελ. 55. Ἀλλὰ καὶ ὁ Σταυρονικητηνὸς Συναξαριστὴς γράφει· «ἀνεκομίσθη τὸ τίμιον αὐτοῦ σῶμα ἐν Κωνσταντινουπόλει παρά τινος Ἀρίστης διακόνου καὶ κατετέθη ἐν τῇ Ὀξείᾳ».

34. Ἄθλησις Ἀνδρέου· Migne, τ. PIE', 1109-1128.

35. Acta Patriarch. Β', σελ. 353 καὶ 506.

ὑὰν ἐπωμίδα «ἣν πρὸ χρόνων τινῶν ἐξ Ἱεροσολύμων ἀποσταλεῖσαν αὐτῷ οὕτως ἐτίμα καὶ πανευλαβῶς ἐσέβετο» περιέβαλον αὐτὸν καὶ ἐν ξυλίνῳ κραββάτῳ τεθὲν ἤχθη μὲν εἰς τὸν ναὸν τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας πρὸς ἀσπασμόν, εἶτα δ' εἰς τὸν τοῦ ἁγίου Μηνᾶ τὸ λείψανον, ὅπου ἡ νεκρώσιμος ἐψάλη ἀκολουθία· μεθ' ὃ κομισθὲν εἰς τὸν ναὸν Ἀρχιστρατήγου τοῦ Ἀνατέλλοντος ἐτέθη ἐν μαρμαρίνῃ σορῷ πρὸς τοῖς δεξιοῖς τοῦ ναοῦ. Θαύματά τινα ἀναγράφει Νικήτας ὁ Δαβὶδ ὁ τῷ Φωτίῳ πολεμιώτατος, καὶ φαίνεται ὅτι καὶ ἡ περὶ τὴν σορὸν ἅλυσος ἴατο καὶ αὐτὴ νόσους[36]. Ὁ πατριάρχης Ἰγνάτιος ἱεράτευσεν ἀπὸ τοῦ θέρους τοῦ 846-23 νοεμβρίου 857 καὶ ἀπὸ τῆς 23 νοεμβρίου 867-23 ὀκτωβρίου 878, ὅτε ἀπέθανε.

Περὶ τῶν ἱδρυθεισῶν ὑπὸ Ἰγνατίου μονῶν ὀλίγα γινώσκομεν, ἤτοι ἄγνωστον εἰς ὄνομα τίνος τῶν ἁγίων ἐπεφήμισε τὰς ἐν Ὑάτρῳ (Νεάνδρῳ) καὶ Τερεβίνθῳ ταῖς πρὸ τῆς Πριγκήπου μικραῖς νήσοις ὑπαρχούσας μονάς· ὁ Σκ. Βυζάντιος ἐξ ἐπιγράμματος «εἰς εἰκόνα τοῦ ἀρχαγγέλου ἐν Πλάτῃ» ὁρμώμενος κρίνει ὅτι ὁ ἐν τῇ Πλάτῃ ναὸς ἐπεγράφετο εἰς τὸν ἀρχάγγελον Μιχαήλ, ἀλλ' οὗτος βεβαίως ὑπῆρχε πρὸ τῶν χρόνων τοῦ Ἰγνατίου· ὥστε ὁ Ἰγνάτιος ἤγειρε τὸν ἐν Πλάτῃ ναὸν τῶν Μ' μαρτύρων μετὰ τοῦ παρακειμένου αὐτῷ εὐκτηρίου τῆς Θεοτόκου. Ἐν δὲ τῇ νήσῳ Τερεβίνθῳ (νῦν Ἀντεροβίθῳ) γινώσκομεν ὅτι νέαν ἤγειρε μονήν, πιθανῶς περὶ τὰ 1170-1180, ὁ πατριάρχης Θεοδόσιος ὁ Βορραιδιώτης, ἤτοι, πιθανώτατα, τὴν τοῦ Ἰγνατίου παλαιὰν ἀνεκαίνισε μονήν, καίτοι ὁ ἱστορικὸς γράφει «ἐδομήσατο μονὴν κατὰ τὴν νῆσον τὴν Τερέβινθον»[37]. Ἀλλ' ὁ Ἰγνάτιος ᾠκοδόμησε (τῷ 873) τὴν μονὴν τοῦ Ἀρχιστρατήγου τοῦ Ἀνατέλλοντος, κατέναντι τῶν πρώην ὑπ' αὐτοῦ κτισθεισῶν ἐν Ὀξείᾳ καὶ Τερεβίνθῳ «εἰς τὸ ἐμπόριον Σάτωρος περικαλλῆ μονὴν πεποίηκεν ἀνδρείαν, ἔνθα καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ ἀπόκειται»[38]. Ταύτην δὲ Νικήτας ὁ ἀμετροεπὴς Παφλαγὼν ἀντικρὺ Πλάτης, Ὑάτρου καὶ Τερεβίνθου γράφει κειμένην, ἣν ὁ Ἰγνάτιος «τελευταίαν ἀνεστήσατο καὶ καθηγίασε τῷ Θεῷ· ἧς τὴν ἐπισημότητα καὶ περιφάνειαν, τοῦ τε ναοῦ τὴν ὑπέρκαλον ἀγλαΐαν καὶ μεγαλοπρέπειαν ὡς λόγου κρείττω ταῖς ὄψεσι παραχωροῦντες» κλπ.[39]. Κατὰ παράδοσιν σῳζομένην ἕνα αἰῶνα καὶ πλέον, ἦν πρότερον ναὸς εἰδωλικός, ἐξ ἐπιγραφῆς δ' ἀνευρεθείσης καθ' ὃν καιρὸν ᾠκοδομεῖτο καὶ λεγούσης ὅτι θυσιαστήριον ἦν ἐκεῖ τοῦ ἀρχιστρατήγου Μιχαὴλ τοῦ Ἀνατέλλοντος ὠνομάσθη οὕτω. Ἔκειτο δ' ἐκεῖσε ναὸς εἰδωλικὸς τοῦ Σατύρου, καὶ ἐκ τῆς ὕλης τούτου, σῳζομένης, ὡς ἔοικεν, ἀλυμάντου, Θεόφιλος ὁ αὐτοκράτωρ κατεσκεύασε τὸ παλάτιον τοῦ Βρύαντος ἐν τῷ Μάλτεπε[40]. Ἡ μονὴ τοῦ ἀρχιστρατήγου τοῦ Ἀνατέλλοντος ἔκειτο μεταξὺ τῶν σημερινῶν χωρίων Μποσταντζῆ-κιοπροὺ καὶ Μάλτεπε.

§

24. Πρόκλου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως.

Ἱεράτευσεν ἀπὸ τῆς 12 ἀπριλίου 434 μέχρι τοῦ 447. Ὁ ἀοίδιμος Πρόκλος, Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου μαθητής, ἐχειροτονήθη τῷ 426 μητροπολίτης Κυζίκου· τῶν κυζικηνῶν ὅμως μὴ στερξάντων τὴν τοῦ Πρόκλου χειροτονίαν, ἔμενε σχολάζων ὁ ἱερὸς ἀνὴρ ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ κηρύττων τὸν θεῖον λόγον. Πατριάρχης γενόμενος καὶ κατορθώσας ν' ἀνακομίσῃ ἐκ Κομάνων τὸ λείψανον τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου, ἀπήλαυε τοῦ σεβασμοῦ τοῦ λαοῦ.

§

25. Μαρκιανοῦ καὶ Μαρτυρίου τῶν νοταρίων, μαρτύρων.

Ὑποδιάκονος ὁ Μαρτύριος, ἀναγνώστης δὲ τῶν θείων Γραφῶν καὶ ψάλτης ὁ Μαρκιανός, ἐφονεύθησαν, ὡς ἔοικε, τῷ 360. Κωνσταντινουπολῖται, πεπαιδευμένοι καὶ χρηστοὶ τὸν τρόπον, ἐχρημάτισαν ὑπογραμματεῖς Παύλου τοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀρχιεπισκόπου[41]. Τὰ λείψανα αὐτῶν κατετέθησαν «ἐν τῷ ἄκρῳ τοῦ τείχους»[42], «ἐντίμως, ἐν ἐπισήμῳ λόφῳ, παρὰ τῷ τῆς πόλεως τείχει»[43], «καὶ θάπτονται ἐν τῇ Μελανδησίᾳ πύλῃ, ἐν αὐτῇ Κωνσταντινουπόλει, τοποθεσίᾳ τοῦ Δευτέρου»[44].

---

36. Ἰγνατίου βίος ὑπὸ Νικήτα Δαβίδ· Migne, PE', στ. 488-573. Πατρ. Πίνακες· σελ. 279-281 καὶ 287-289.

37. Νικ. Χωνιάτης· σελ. 315. Σκ. Βυζαντίου, «Κωνσταντινούπολις», τόμ. Β', σελ. 320.

38. Λέων γραμματικός· σελ. 255.

39. Ἰγνατίου βίος· Migne, τόμ. PE', στ. 497.

40. Λέων γραμματικός· σελ. 255. Theoph. Contin. σελ. 21.

41. Σωζόμενος· Δ', γ'. Κάλλιστος· θ', λ'.

42. κατὰ τὸ Βασιλειανὸν λεγόμενον.

43. Μεταφραστοῦ, Ἄθλησις Μαρκιανοῦ καὶ Μαρτυρίου· Migne, τόμ. PIE', στ. 1289-1293.

44. ταῦτα κατὰ χειρογράφους Συναξαριστὰς καὶ τὰ Μη-

Ὁ ναὸς τῶν ἁγίων νοταρίων, κείμενος ἔνδον καὶ πλησίον τῆς Μελανδησίας πύλης, ἐθεμελιώθη μὲν ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου, συνετελέσθη δὲ ὑπὸ Σισινίου τοῦ πατριάρχου, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Σωζομένου, καὶ τῶν Μηναίων καὶ Συναξαριστῶν.

§

26. Δημητρίου μάρτυρος.

Ἤθλησεν ἐπὶ Μαξιμιανοῦ καὶ Διοκλητιανοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ.

Τοῦ λειψάνου αὐτοῦ μέρος ἐζήτησαν ὁ Μ. Ἰουστινιανὸς καὶ κατόπιν ὁ Μαυρίκιος ὅπως ἀποθησαυρίσωσιν ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀλλ' οἱ θεσσαλονικεῖς ἠρνήσαντο, χῶμα μόνον ἀποστείλαντες ἐκ τῆς σοροῦ τοῦ μάρτυρος, ὡς γράφει Εὐσέβιος ὁ κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΣΤ' αἰῶνος μητροπολίτης Θεσσαλονίκης[45].

Εἰκὼν ἀρχαιοτέρα τοῦ ἁγίου Δημητρίου ἀναφέρεται ἐν ἀρχαῖς τοῦ Θ' αἰῶνος· Ἰωάννης ὁ σπαθάριος κεκτημένος αὐτὴν ἔταξεν ἀνάδοχον τοῦ τέκνου αὐτοῦ ἀντὶ παντὸς φυσικοῦ προσώπου· τοῦτο κατὰ τὴν ἀντίδρασιν τῶν εἰκονοφίλων πρὸς τοὺς εἰκονομάχους[46].

Ναοὶ ἁγίου Δημητρίου γινώσκονται 1) ὁ κατὰ τὴν βορείαν ἄκραν τοῦ Βυζαντίου, βεβαίως ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ παλατίου καὶ πλησιέστατα τοῦ ναοῦ τῆς Θεοτόκου τοῦ Φάρου, σῳζόμενος μέχρι τοῦ 1350 «ἔνθα πύργοι δύο ἀνῳκοδόμηνται λίθων λευκῶν καὶ ἀπεξεσμένων»[47]·—2) ὁ ἐν τῷ Δευτέρῳ, ἀνακαινισθεὶς εὐπρεπέστερος ὑπὸ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος[48]. 3) ὁ παρὰ τῷ ναῷ τῆς μονῆς Κεχαριτωμένης (ἴδε εἰς τὴν 26 δεκεμβρίου)· 4) ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου Δημητρίου τοῦ Νικολάου Ῥαδηνοῦ, κτισθεὶς ἐν τῷ ΙΔ' αἰῶνι[49]·—5) ὁ παρὰ τὴν πύλην τοῦ Κυνηγοῦ, αὐτὸς βεβαίως ὁ Ἅγιος Δημήτριος ὁ Κανάβης (ὁ τῆς Ξυλοπόρτης) δοθεὶς τῷ 1334 εἰς Γεώργιον τὸν Πεπαγωμένον, ἀναλαβόντα 'να χορηγῇ τὰ πρὸς διατήρησιν τοῦ ναοῦ ἔξοδα[50]·—6) ὁ κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΔ' αἰῶνος ὑπὸ Δημητρίου τοῦ Ἐλαφροῦ κτισθείς, ὑπ' αὐτοῦ δὲ παραχωρηθεὶς τῷ μητροπολίτῃ Λήμνου· ἐπειδὴ δ' ὁ Λήμνου παρεχώρησεν αὐτὸν εἰς τὸν μοναχὸν Λουκᾶν, θανόντος τοῦ τελευταίου τούτου κατόχου, Φιλόθεος ὁ πατριάρχης, τῷ 1367 κατὰ φεβρουάριον, ἐχορήγησε τὸν ναὸν εἰς τὴν ἐν Ἄθῳ μεγίστην Λαύραν ὡς μετόχιον, ἔχουσαν ἀνάγκην τοιούτου μετοχίου κειμένου ἀπαντικρὺ τοῦ Γαλατᾶ «περὶ τὴν πλατεῖαν τῆς μεγάλης πύλης» (κατὰ τὰ ἀπὸ Μπαγτσὲ-καπὶ πιθανῶς μέχρι Βαλοὺκ-παζὰρ μέρη)[51]·—7) ὁ ναὸς τῆς μονῆς τῶν Παλαιολόγων, ὃς ἐνομίσθη τῷ τε καθηγητῇ Τρωΐσκῃ καὶ τῷ Δουκαγγίῳ αὐτὸς ὁ ἐν τῷ παλατίῳ. Κατὰ τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 27 χάρτινον χειρόγραφον τῆς ἐνταῦθα βιβλιοθήκης τοῦ Παναγίου Τάφου γραφὲν ἐν τέλει τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, ὡς ἄλλοτε ἤγγειλα[52], ἀπαριθμουμένων τῶν ναῶν Τζιβαλίου, Μουχλίου, Ποτηρᾶ καὶ Βλαχ-σεραγίου κατὰ σειράν, ἀμέσως σημειοῦται ὅτι ὑπῆρχε καὶ *ἡ μικρὰ ἐκκλησία Παναγία τοῦ Παλαιολόγου*· ταύτης ἐν ἀρχαῖς τῆς ΙΗ' ἑκατονταετηρίδος οὐδ' ἴχνη ἐσῴζοντο· καὶ φαίνεται κατὰ τὴν τῆς ἀριθμήσεως ταξιν μεταξὺ Φαναρίου καὶ Βαλατᾶ. Καὶ ἀληθὲς μὲν ὅτι ἐτιμᾶτο ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεοτόκου οὐχὶ δὲ τοῦ ἁγίου Δημητρίου, ἀλλὰ πολὺ πιθανῶς ἤλλαξεν ὄνομα, διότι μέχρι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἡ μεταλλαγὴ τοῦ ὀνόματος συνήθης ἦν παρ' ἡμῖν, οἵτινες γινώσκομεν ὅτι μέχρι μὲν τοῦ τέλους τοῦ παρελθόντος αἰῶνος (ΙΗ') ἡ Ἀνάληψις τῶν Ὑψωμαθείων ἐκαλεῖτο Χρυσαληθινὴ (Θεοτόκος)· ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου ἐτιμᾶτο ὁ Ἅγιος Μηνᾶς, ναὸς τῆς αὐτῆς συνοικίας· ἄχρι δ' αὐτῶν τῶν πρώτων ἐτῶν τῆς ἡμετέρας ἑκατονταετηρίδος ὁ ναὸς τῶν Ταξιαρχῶν ἐν Βαλατᾷ ἐκαλεῖτο Ἅγιος Νικόλαος τῶν Ἀχριδανῶν· 8) ὁ τοῦ ἁγίου Δημητρίου ἐν Γαλατᾷ, σῳζόμενος μέχρι τοῦ 1683, ὁ κατὰ τὴν παράδοσιν ἐν Κασὴμ-πασᾷ κείμενος[53]·—9) δέον 'να τάξωμεν τὴν ἐν Ἀκρίτᾳ μονὴν τοῦ ἁγίου Δημητρίου τὴν παρὰ τὰ Τοῦζλα τῆς Βιθυνίας σήμερον κειμένην· αὕτη ἀναφέρεται ἐν τῷ χρυ-

---

ναΐα. Ἡ χρονολογία Παύλου τοῦ ὁμολογητοῦ ἐστι συγκεχυμένη, δυσκόλως δ' ὁρίζεται καὶ τὸ ἔτος τοῦ θανάτου τῶν νοταρίων τούτων· ἴσως ἦν τὸ 342.

45. ἁγίου Δημητρίου θαύματα· Migne, τόμ. ΡΙΣΤ', στ. 1240-1241.

46. Στουδίτου ἐπιστολαί· Migne, τόμ. γΘ', στ. 961.

47. Νικηφ. Γρηγορᾶς· Β', σελ. 860. Πασπάτη, Βυζαντινὰ ἀνάκτορα· σ. 183-185. Δουκάγγιος· Const. Christ. σελ. 84, XXXIII.

48. Theoph. Contin. σελ. 324.

49. Acta Patriarch. Β', σελ. 404.

50. αὐτόθι· Α', σελ. 568.

51. Ἡ Ζωοδ. Πηγὴ καὶ τὰ προσαρτήματα αὐτῆς· σ. 74.

52. Περὶ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα σῳζομένων βυζαντινῶν ναῶν, ἐν ΚΓ' τόμῳ Ἑλλ. Φιλολ. Συλλόγου· σελ. 40.

53. αὐτόθι· σελ. 41. Σκ. Βυζαντίου, «Κωνσταντινούπολις»· τόμ. Β', σελ. 24.

σοβούλλῳ λόγῳ, δι' οὗ Μανουὴλ ὁ Κομνηνὸς τῷ 1158 κατὰ μάρτιον ἐπεκύρωσε τὰ ἐπὶ τῶν κτημάτων αὐτῶν δικαιώματα τῶν ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Βιθυνίας (τῷ 'Αστακηνῷ) βυζαντινῶν μοναστηρίων. Προστίθημι ἐνταῦθα ὅτι τὰ περὶ τὴν μονὴν τοῦ ἁγίου Δημητρίου καὶ τὴν τοῦ Νικητιάτου μέρη πυκνὸν εἶχον τὸν οἰκισμόν, ὡς ἀπέδειξα ἄλλοτε καὶ νῦν διὰ τῶν ἐκδεδομένων ἐπιγραφῶν, ἐλάχιστον ἀποτελουσῶν μέρος μεγάλης συλλογῆς ὧδε κἀκεῖσε διασπαρείσης· τὰς μέχρι τοῦ νῦν ἐν τῷ χωρίῳ σῳζομένας ἐκδίδωμι νῦν ὧδε συμπληρώσας· τούτων ἡ πέμπτη ἔστιν ἀπόσπασμα ἐπιγραφῆς δηλούσης βεβαίως τὸν τάφον τοῦ κτίτορος μονῆς τινος ἢ ναοῦ· εἰσὶ δ' αἱ μετὰ χεῖρας:

Ἡ ἐπὶ τῇ ἑορτῇ προέλευσις μέχρι τῶν Παλαιολόγων ἐγίνετο ἐν τῷ ἀποστολείῳ τοῦ κορυφαίου Πέτρου, τῷ πλησίον τῆς Ἁγίας Σοφίας, ἔκτοτε δὲ ἐν τῇ μονῇ τῶν Παλαιολόγων[54].

Σημ. Τῶν πέντε τούτων τοῦ Νικητιάτου ἐπιγραφῶν ἐλήφθησαν ὑπ' ἐμοῦ ἀντίτυπα, καθ' ἃ καὶ ἐκδίδονται ἐνταῦθα συμπληρούμεναι· εἰρήσθω δ' ὅτι τῆς 2 τὸ τελευταῖον τοῦ β' στίχου στοιχεῖον ἔδει 'να ᾖ Η συνηνωμένον τῷ Μ. Τῆς δὲ ὑπ' ἀριθ. 5 ἡ συμπλήρωσις ἐγίνετο κατὰ τοὺς νενομισμένους ὀρθογραφικοὺς κανόνας, οὐχὶ δὲ κατὰ τοὺς τῶν τότε χρόνων:

ἀριθ. 1.

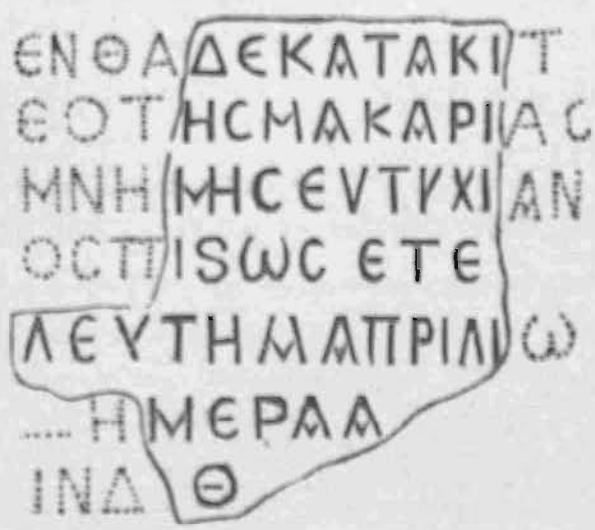

ἀριθμ. 2.

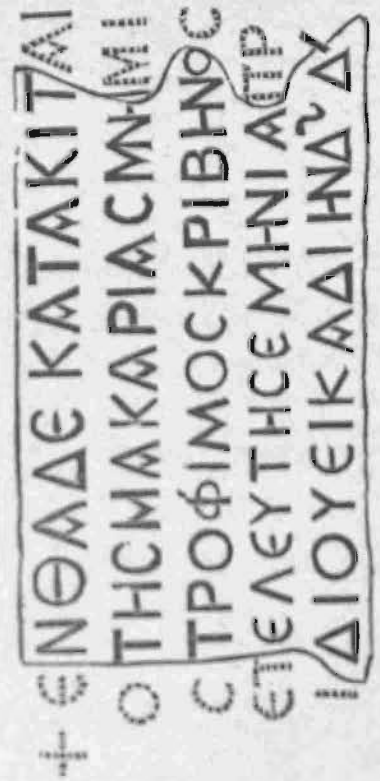

ἀριθμ. 3.

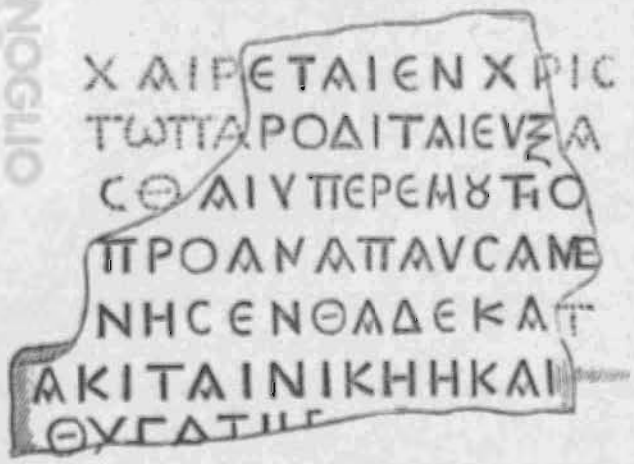

ἀριθμ. 4.

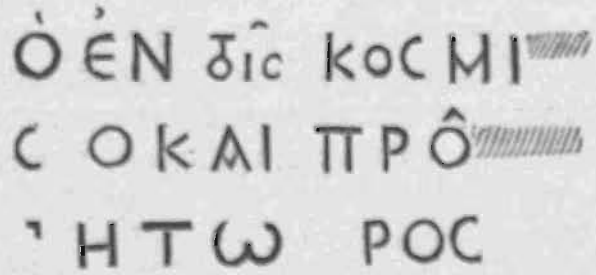

54. Πορφυρογεν. Ἐκθ. Α', σελ. 123. Κωδινοῦ, Περὶ ὀφφικίων· σελ. 80.

ἀριθμ. 5.

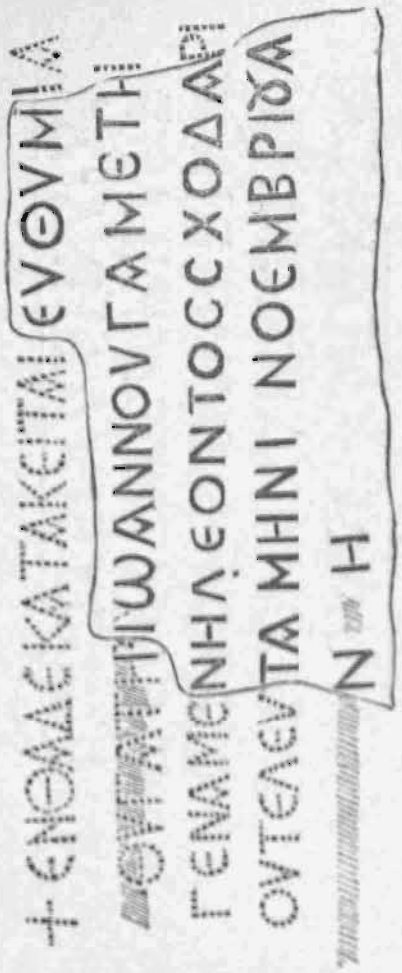

* * *

26. Μνήμη τῆς ἀπὸ Θεσσαλονίκης εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει μονὴν τοῦ Παντοκράτορος εἰσελεύσεως τῆς ἱερᾶς εἰκόνος τῆς ἐπικειμένης τῇ μυροβλύτῳ σορῷ τοῦ ἁγίου Δημητρίου.

Τὴν εἰσέλευσιν οὐχὶ τῆς εἰκόνος μόνον, ὡς εἶπεν ὁ Νικόδημος, καὶ ἐφ' ἧς ὁ ἅγιος Δημήτριος ἐζωγραφεῖτο ὄρθιος, οὐχὶ ἔφιππος, ἀλλὰ καὶ τοῦ περικαλύμματος τῆς σοροῦ, ἀναφέρουσιν οἱ χειρόγραφοι Συναξαρισταί, ἀφ' ὧν καὶ Νικόδημος μετέγραψεν· οὕτωσι δὲ γράφουσιν· «Ἔτει ἑξακισχιλιοστῷ ἑξακοσιοστῷ πεντηκοστῷ ἑβδόμῳ, κατὰ μῆνα μάρτιον, ἰνδικτιῶνος δωδεκάτης» = 1149, ἐπὶ Ἰωσὴφ ἡγουμένου τοῦ Παντοκράτορος· τὰ λοιπὰ καθὼς παρὰ Νικοδήμῳ· «διακομισθέντος τούτου ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς βασιλικῇ μονῇ τοῦ Παντοκράτορος κατὰ τὴν εἰκοστὴν τρίτην τοῦ ὀκτωβρίου μηνός, ἰνδικτιῶνος τρισκαιδεκάτης» = 1149, «ἀδιακόπως εἶχε τὸ ἐνεργὸν ἡ προσκύνησις ἄχρι τῆς ἡμέρας τῆς ἑορτῆς[55]· τοιαύτη γέγονεν ὑπέρλαμπρος συγκροτηθεῖσα καὶ διὰ τῆς συνελεύσεως τῶν μεγαλοδοξοτάτων ἀνδρῶν, καὶ αὐτοῦ τοῦ πανσεβάστου σεβαστοῦ καὶ δικαιοδότου τοῦ Ταρωνίτου, καὶ τῶν λοιπῶν συγκλητικῶν ἀρχόντων, καὶ ἐκ τῶν τῆς συνόδου οὐκ ὀλίγων»[56].

* * *

26. Μνήμη τοῦ μεγάλου καὶ φρικώδους σεισμοῦ.

Εὐτυχῶς σημειοῦται παρὰ τοῖς Συναξαρισταῖς καὶ Μηναίοις ὅτι ἐγένετο «τῷ εἰκοστῷ τετάρτῳ ἔτει Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου, ἰνδικτιῶνος ἐννάτης, εἰκοστῇ ἕκτῃ ὀκτωβρίου» ἤτοι τῷ 740. Διήρκεσεν ὁ σεισμὸς οὗτος ἕνδεκα μῆνας ἢ δώδεκα, καταρρίψας οἰκίας πολλὰς καὶ ναοὺς καὶ μονὰς καὶ τὰ χερσαῖα τείχη, καὶ πολλοὺς ἀνθρώπους θανατώσας, ὅτε καὶ πολλαὶ πόλεις ἐζημιώθησαν ἐν Θράκῃ καὶ τῆς Βιθυνίας ἡ Νίκαια, ἡ Νικομήδεια καὶ Πραίνετος[57].

Κατὰ τὸ Βασιλειανὸν Μηνολόγιον «τὴν ἀνάμνησιν τοῦ τοιούτου φοβεροῦ σεισμοῦ ἑορτάζοντες (τὴν 25 ὀκτωβρίου) λιτανεύομεν καὶ ἀπερχόμεθα ἐν τῷ τῆς ἀειπαρθένου Μαρίας μεγάλῳ καὶ ἱερῷ ναῷ τῷ ἐν Βλαχέρναις».

Ἐν τούτοις ἀναφέρεται ὅτι τὴν 25 πρὸς τὴν 26 ὀκτωβρίου 975 μέγας ἐπίσης σεισμὸς ἐγένετο, καθ' ὃν πολλοὶ μὲν ἐρονεύθησαν ἐν Κωνσταντινουπόλει, πολλὰ δὲ τῶν πέριξ αὐτῆς χωρίων κατεστράφησαν[58].

§

27. Πρόκλης συζύγου τοῦ Πιλάτου.

Μονὴ τῆς ἁγίας Πρόκλης ἀναφέρεται τῷ 1259 ἐν Κωνσταντινουπόλει κειμένη[59].

§

28. Τερεντίου, Ἀφρικανοῦ, Μαξίμου, καὶ Πομπηΐου, μαρτύρων.

Ἤθλησαν ἔν τινι πόλει τῆς Ἀφρικῆς ἐπὶ Δεκίου.

Τὰ λείψανα Ἀφρικανοῦ καὶ Τερεντίου ἐκομίσθησαν ἐν Κωνσταντινουπόλει τῇ 21 σεπτεμβρίου (ἀγνώστου ἔτους) ἐπὶ τοῦ Μ. Θεοδοσίου καὶ ἀπετέθησαν «εἰς τὸ μαρτύριον τῆς ἁγίας

---

55. ἀπὸ τοῦ μαρτίου δῆλα δὴ τοῦ ἔτους τούτου (1149) μέχρι τῆς 26 ὀκτωβρίου.

56. μετέγραψα ταῦτα προχείρως ἀπὸ τοῦ Σταυρονικητηνοῦ Συναξαριστοῦ.

57. Θεοφ. Α', σελ. 634. Κεδρ. Α', σελ. 801.

58. Λέων διάκονος· σελ. 175-176.

59. Ἱεροσολ. Βιβλ. Α', σελ. 131.

Εὐφημίας ἐν τῇ Πέτρᾳ»[60], ὅπου βεβαίως ἐτελεῖτο καὶ ἡ ἐπὶ τῇ ἑορτῇ ταύτῃ σύναξις.

* * *

28. Φεβρωνίας, θυγατρὸς Ἡρακλείου τοῦ βασιλέως.

* * *

28. Ἀθανασίου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως.

Ἱεράτευσε δίς· τὸ πρῶτον ἀπὸ 14 ὀκτωβρίου 1289 — 16 ὀκτωβρίου 1293, καὶ τὸ δεύτερον ἀπὸ τοῦ τέλους αὐγούστου 1303 — 1311. Συνέστησεν ἐν Κωνσταντινουπόλει δύο μοναστήρια, ἀνδρεῖον καὶ γυναικεῖον, ὧν ἓν ἔκειτο πιθανῶς ἐν τῷ Ξηρολόφῳ (νῦν Ἀβρὰτ-παζάρ)· ἐδείχθη λίαν αὐστηρὸς πρὸς τοὺς ἀμελοῦντας τῶν καθηκόντων αὐτῶν κληρικοὺς καὶ λαϊκούς· διακριθεὶς δ' ἐπὶ αὐστηρότητι βίου ὡς μοναχὸς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει καὶ ἐν ταῖς μοναῖς τοῦ Γάνου, ἤσκει λιτότητα διαίτης καὶ ὡς πατριάρχης, συνεχεῖς ἄγων παννύχους ἀγρυπνίας[61]. Καθ' ἕτερα χειρόγραφα, ἡ μνήμη αὐτοῦ τῇ 22 ὀκτωβρίου.

§

29. Ἄννης ὁσίας τῆς μετονομασθείσης Εὐφημιανός.

Θυγάτηρ διακόνου τινος τῶν Βλαχερνῶν, ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει, θεῖον ἔχουσα μοναχὸν ἐν Ὀλύμπῳ διάσημον ὑπὲρ τῶν ἁγίων Εἰκόνων πολλὰ παθόντα. Στολὴν ἀνδρικὴν περιβληθεῖσα, προσῆλθεν εἴς τινα μονὴν ἐν Ὀλύμπῳ ὑπὸ τὸ ὄνομα Εὐφημιανοῦ· διαπρέπων δ' ἐν ἀσκήσει ἐγνωρίσθη τῷ πατριάρχῃ Ταρασίῳ ὁ Εὐφημιανός, «καὶ λαβὼν διὰ δωρεᾶς αὐτοῦ (τοῦ Ταρασίου) τόπον ἐρείπιον, τὸν νῦν ἡ μονὴ τῶν Ἀβραμιτῶν λεγόμενον, δι' ὀλίγου χρόνου ἐξ αὐτῶν τῶν κρηπίδων φροντιστήριον ἀποκαταστήσας εἰς πολλῶν ψυχῶν σωτηρίαν, ἐν αὐτῷ τὴν ἁγίαν (Εὐφημιανὸν) τὸν λειπόμενον αὐτῇ δρόμον ἀσκητικὸν διανῦσαι παρεσκεύασεν . . . . . προσκληθεῖσα ἐν Βυζαντίῳ παρά τινων μοναχῶν ἐπὶ τὰ μέρη τοῦ Σίγματος[62], ἐκεῖσε . . . . . πρὸς Κύριον ἐξεδήμησεν».

60. Θεόδ. Ἀναγνώστης· Β', σελ. 62.

61. Πατρ. Πίνακες· σελ. 402-404, 405-411 καὶ 441. Νικηφ. Γρηγορᾶς· Α', σελ. 181-183 καὶ 191-193. Παχυμέρης· Β', σελ. 342-343, 518-520 καὶ 581. Acta Patriarch. Β', σελ. 80-83.

62. Κατὰ τὸ Μηναῖον *Ῥεύματος*.

Ἡ μονὴ τῶν Ἀβραμιτῶν ἦν ἀρχαία· ἐπειδὴ κατὰ τὰ μέσα τοῦ Ε' αἰῶνος καὶ μικρὸν μετὰ ταῦτα ἀναφέρεται μοναχός τις Ἀκάκιος «ἀνὴρ ἐπ' εὐλαβείᾳ περιφανής, ὃς καὶ τῆς εἰς τὸ Τρίτον μονῆς τοῦ θεοφόρου Ἀβραμίου ποιμὴν ἐτύγχανεν»[63], ἦν δ' ὁ Ἀκάκιος τῷ Βασιανῷ σύγχρονος, ἄρα ὁ Ἀβράμιος ἤκμαζε πολλῷ πρὸ τοῦ Βασιανοῦ. Ἡ μονὴ τῶν Ἀβραμιτῶν ἡ λεγομένη καὶ «Ἀχειροποίητος», ἠγείρετο πλησιέστατα τῆς Χρυσῆς πόρτης, ἐτιμᾶτο δ' ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεομήτορος[64]· οἱ μοναχοὶ αὐτῆς, διαλεχθέντες ὑπὲρ τῶν ἁγίων Εἰκόνων πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Θεόφιλον μετὰ τόλμης πολλῆς, ἠναγκάσθησαν 'να καταφύγωσιν εἰς τὴν ἐν Εὐξείνῳ πόντῳ μονὴν Ἰωάννου τοῦ Φοβερού, ἐκεῖσε δ' ἀπέθανον μαστιγωθέντες οἰκτρῶς[65]· φαίνεται δ' ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους τῶν πρώτων εἰκονομάχων ἐκλαϊκευθεῖσα μόνον ὄνομα μονῆς ἔσωζεν. Ἀβραμῖται μοναχοὶ ἀναφέρονται κατὰ τὰ τέλη τοῦ Θ' αἰῶνος καὶ κατὰ τὸν Ι' ἔτι αἰῶνα μέχρι Νικηφόρου τοῦ Φωκᾶ[66]· γινώσκεται δὲ καὶ σφραγὶς τῆς Ἀχειροποιήτου κατὰ τὸν Ι'-ΙΑ' αἰῶνα[67].

§

30. Ἰωσὴφ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως.

Ἱεράτευσεν ἀπὸ τῆς 28 δεκεμβρίου 1267 μέχρι μαΐου 1275, καὶ ἀπὸ 31 δεκεμβρίου 1282 — μαρτίου 1283, ὅτε ἀπέθανεν. Μοναχὸς καὶ ἡγούμενος τῶν ἐν Γαλησίῳ μονῶν, διεκρίθη διὰ τὴν φιλοπτωχίαν αὐτοῦ καὶ τὴν πραότητα, τὸν τρόπον ὢν ἁπλοῦς, τῆς δὲ θύραθεν παιδείας ἀμέτοχος. Μετὰ τὴν ἀπὸ τῆς πρώτης ἐρημερίας παραίτησιν ἀπεσύρθη πρῶτον μὲν εἰς τὴν τῆς Περιβλέπτου μονήν, ὕστερον εἰς τὴν τοῦ Κοσμιδείου καὶ κατόπιν εἰς τὴν ἐν τῷ Βοσπόρῳ μονὴν τοῦ Ἀρχιστρατήγου. Ἐτάφη ἐν τῇ μονῇ τοῦ ἁγίου Βασιλείου[68].

* * *

30. Κυριακοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως.

63. Βίος τῆς ὁσίας Ματρώνης, ὑπὸ Συμεὼν Μεταφραστοῦ· Migne, τόμ. ΡΙΣΤ', στ. 928.

64. Πορφυρογ. Ἐκθ. Α', σελ. 438 καὶ 501.

65. Theoph Contin. σελ. 101.

66. Εὐθυμίου βίος· σ. 17. Πορφυρογ. Ἐκθ. ἔνθ' ἀνωτ.

67. Schlumberger, Sigillographie· σελ. 134.

68. Πατριαρχ. Πίνακες· σελ. 393-394 καὶ 397. Νικηφ. Γρηγορᾶς· Α', σελ. 95, 107, 125, 128 καὶ 160. Παχυμέρης, Α', σελ. 305· Β', σελ. 38.

Ἡ μνήμη τῇ 30, κατὰ τὸ 426 Εὐαγγέλιον, κατὰ δὲ τοὺς Συναξαριστὰς καὶ τὰ Μηναῖα τῇ 27. Ἱεράτευσεν ὁ Κυριακὸς ἀπὸ τοῦ σεπτεμβρίου 595 μέχρις 29 ὀκτωβρίου 605, κηδευθεὶς τῇ 30 τοῦ αὐτοῦ μηνός, ἡμέρᾳ κυριακῇ, «καὶ ἀπετέθη τὸ αὐτοῦ λείψανον πρὸς συνήθειαν εἰς τοὺς Ἁγίους Ἀποστόλους». Πρότερον ἦν πρεσβύτερος καὶ οἰκονόμος τῆς Ἁγίας Σοφίας [69].

ℰ

31. Στάχυος ἀποστόλου,

πρώτου κατὰ τὴν παράδοσιν ἐπισκόπου τοῦ Βυζαντίου μετὰ τὸν πρωτόκλητον Ἀνδρέαν. Ἡ ἑορτὴ πάντως εἰσήχθη μετὰ τὸν ΣΤ' αἰῶνα· κατὰ τὰ Μηναῖα καὶ τοὺς χειρογράφους Συναξαριστὰς, ὁ Στάχυς «διαβιοὺς ἐπὶ ἔτεσι δέκα καὶ ἓξ ἐν εἰρήνῃ ἐκοιμήθη».

* * *

31. Ἰακώβου ἐπισκόπου Μυγδονίας ἐνὸς ὄντος ἐκ τῶν ΤΙΗ' θεοφόρων πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ.

Περὶ τούτου γράφουσιν οἱ Συναξαρισταὶ ὅτι μετὰ τὰς ἐργασίας τῆς Συνόδου «εἰσῆλθεν ἐν Κωνσταντινουπόλει πρὸς τὸν μέγαν Μητροφάνη, καὶ κοιμηθέντα κηδεύσας αὐτὸν ὑπέστρεψεν εἰς τὸν ἑαυτοῦ θρόνον, καὶ μικρὸν ἐπιβιοὺς ἀνεπαύσατο ἐν Κυρίῳ», δεικνύοντες οὕτως ὅτι ὁ ἱερὸς Μητροφάνης ἀπεβίωσε τῷ 325 ἢ 326.

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ

1. Κοσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ τῶν ἀναργύρων, υἱῶν Θεοδότης τῆς ἐξ Ἀσίας.

Μετερχόμενοι τὴν ἰατρικὴν δωρεὰν, ἐκοιμήθησαν ἐν εἰρήνῃ ἐν τῇ πόλει Φερεμὰν τῆς Ἀσίας. Οἱ τῇ 1 ἰουλίου ἑορταζόμενοι Κοσμᾶς καὶ Δαμιανὸς ἐγεννήθησαν ἐν Ῥώμῃ.

Ἡ συνήθης προέλευσις τῇ 1 νοεμβρίου ἐπὶ τῇ μνήμῃ Κοσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ τῶν ἀσιανῶν ἀναργύρων ἐτελεῖτο μέχρι τοῦ Ι' αἰῶνος ἐν τοῖς Βασιλίσκου[1], ὅπου ὁ ναὸς φαίνεται τούτοις ἰδιάζων, ἀλλ' ἀκριβῶς οὐδὲν εἰπεῖν ἔχω εἴπερ ἐγένετο σύγχυσις τῶν ναῶν καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς συνάξεων ἐν τοῖς μετὰ ταῦτα χρόνοις, ὡς οὔτε βέβαιόν ἐστιν ἂν ὁ ναὸς Κοσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ ὁ ἐν τοῖς Δαρείου, ἢ ὁ ἐν Γαλατᾷ, ἢ ὁ τῷ 1399 σῳζόμενος ἀνήκωσιν εἰς τοὺς Ῥωμαίους ἢ εἰς τοὺς ἀσιανοὺς ἀναργύρους.

ℰ

2. Ἀκινδύνου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ μαρτύρων.

Ἔζων ἐπὶ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου ἐν Περσίᾳ· φαίνεται ὅτι ναὸς αὐτῶν ἠγείρετο ἐν τῷ Δευτέρῳ, ἐν ᾧ ἐφυλάττετο ἡ κεφαλὴ τοῦ ἁγίου Ὀνουφρίου. Γνωστὸν ὅμως ὅτι ὑπῆρχε καὶ ἐν τῷ μεταξὺ Γενὴ-δζαμὶ καὶ Βαλουκπαζὰρ διαστήματι ναὸς ἁγίου Ἀκινδύνου τῷ 1206 ἀναφερόμενος.—Ὁ ῥῶσσος μυθογράφος Ἀντώνιος γράφει ὅτι τὴν τοῦ ἁγίου Ἀκινδύνου κεφαλὴν εἶδεν ἐν τῷ Κοσμιδείῳ [2].

ℰ

(4.) Τὰ ἐγκαίνια τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου ἐν τοῖς Κύρου [3].

Ὁ ναὸς τῆς Θεοτόκου ἐν τοῖς Κύρου ἀναφέρεται τῷ 602, ἀλλ' ἐσῴζετο καὶ κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΒ' αἰῶνος [4], ἀμάρτυρον δ' ἔστιν ὅτι ὠνομάσθη ἀπὸ Κύρου τοῦ τῷ 445 θανόντος πρότερον μὲν πατρικίου κατόπι δὲ μητροπολίτου Κοτυαιείου, ὃν ἔλεγον ἐν τοῖς χρόνοις αὐτοῦ «φιλόσοφον, ἄνδρα σοφώτατον ἐν πᾶσιν, ἦν γὰρ καθαριώτατος» [5], ὅπου αἱ λέξεις σοφώτατος καὶ καθαριώτατος δηλοῦσι τὴν ἀκεραιότητα τοῦ χαρακτῆρος. Ὁ ναὸς τῆς Θεοτόκου τοῦ Κύρου ἐνομίσθη αὐτὸς ὁ τοῦ Ἐγρικαπίου, ἐνῷ προτιμότερον ἠδύνατό τις εἰπεῖν ὅτι ἔκειτο ὅπου σήμερον ὁ ναὸς τῆς Θεοτόκου τοῦ Τεκὺρ-σεραγίου· τοιοῦτον ἐνδοιασμὸν διετύπωσε καὶ ὁ μακαρίτης Σκ. Βυζάντιος [6].

* * *

4. Ἰωαννικίου τοῦ μεγάλου.

---

69. Πατρ. Πίνακες· σελ. 236. Πασχ. Χρον. σελ. 697.

1. Πορφυρογ. Ἐκθ. Α', σελ. 562.

2. Παπαδόπ. Μελέται· σελ. 167. Προλεγόμενα εἰς τὸν βίον Ἀκινδύνου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ, ἐν Acta Sanctorum· τόμ. Α' νοεμβρίου, σελ. 57, στ. β', καὶ 58, στ. α'. Ποικίλη Στοὰ τοῦ 1884, σελ. 357.

3. Σταυρονικητηνὸν Εὐαγγέλιον· Ἱεροσολυμ. Βιβλιοθ. τόμ. Β', σελ. 472.

4. Θεοφ. Α', σελ. 445. Βαλσαμῶνος ἑρμηνεία εἰς ΛΓ' κανόνα τῆς Πενθέκτης.

5. Μαλαλᾶς· σελ. 361. Θεοφ. Α', σελ. 148. Μ. Ι. Γεδεών, Κῦρος ὁ Κοτυαείου· ἐν «Ἐκκλ. Ἀληθείᾳ», τόμ. Δ' σελ. 92.

6. «Κωνσταντινούπολις»· τόμ. Α', σελ. 354.

(Κατ' ἀρχαιότερα χειρόγραφα, ἑωρτάζετο τῇ 3 τοῦ μηνός). Ἐγεννήθη τῷ 754 ἐν τῇ κώμῃ Μαρυκάτου τῆς Βιθυνίας ἐκ πατρὸς Μυριτζικοῦ καὶ μητρὸς Ἀναστασοῦς· ἀπέθανε τῷ 846 τῇ 4 νοεμβρίου. Καταταχθεὶς ἐν τῷ στρατῷ, εἰσῆλθε τριακοντούτης εἰς τὴν ἐν Προύσῃ μονὴν τῶν Ἀγαύρων· ἐδιδάχθη στοιχειώδη παίδευσιν ἐν τῇ ἐν Ὀλύμπῳ μονῇ Τελάου· διατρίψας ἐπ' ὀλίγον ἐκεῖ, καὶ μεταβὰς ἀμέσως εἰς τὴν τοῦ Ἀντιδίου μονήν, κἀκεῖθεν ἀναχωρήσας ἠσκεῖτο εἰς τὸ ὄρος Τριχάλικα, ἄνω τῆς μονῆς τῶν Ἀγαύρων, καὶ ἀλλαχοῦ· ἐπεσκέψατο (797 ἢ 798) τὴν Ἔφεσον καὶ ἄλλους τόπους, ἐπανῆλθε δ' εἰς τὸ ὄρος τοῦ Τριχάλικος μικρὸν πρὸ τοῦ 820, Εὐστρατίου τοῦ ἁγιωτάτου προϊσταμένου τῆς τῶν Ἀγαύρων μονῆς, ἔνθα ἦν μετόχιον τοῦ προφήτου Ἠλιοῦ, καὶ ὅπου τότε μετέβησαν παρὰ τῷ Ἰωαννικίῳ Ἰωάννης μητροπολίτης Χαλκηδόνος ὁ Καμουλιανός, Πέτρος ὁ μητροπολίτης Νικαίας καὶ Θεόδωρος ὁ Στουδίτης, καὶ μετ' οὐ πολὺ Ἀντώνιος ὁ ἡγούμενος τῶν Ἐλαιοβώμων (Ἐλεγμῶν τῆς σήμερον)[7]. Ζητηθεὶς δὲ ὑπὸ Μιχαὴλ καὶ Θεοδώρας ὅπως ἀναλάβῃ τὴν προστασίαν τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου Κωνσταντινουπόλεως ὑπέδειξεν ὡς πατριάρχην κατάλληλον, συμφώνως τῷ ἐπίσης ζητηθέντι Μιχαὴλ συγκέλλῳ, τὸν ἱερὸν Μεθόδιον. Τὸ λείψανον αὐτοῦ ἀπετέθη ἐν τῇ μονῇ τοῦ Ἀντιδίου[8].

ℰ

(5.) Τὰ ἐγκαίνια τοῦ Ἁγίου μάρτυρος Θεοδώρου ἐν τοῖς Φωρακίου.

Ἡ μνήμη ἀναφέρεται μόνον ἐν τῷ Σταυρονικητηνῷ Εὐαγγελίῳ.

ℰ

6. Παύλου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ ὁμολογητοῦ.

Τὴν τοῦ Παύλου μνήμην ἦγεν ἡ Ἐκκλησία τῇ 6 νοεμβρίου καὶ κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα[9]. Ἡ χρονολογία τῆς ἱερατείας αὐτοῦ δυσχερῶς ὁρίζεται· ἴσως ἱεράτευσεν ἀπὸ τοῦ 340-341 τὸ πρῶτον, 342-344 τὸ δεύτερον, καὶ 348-350 τὸ τρίτον, ὅτε ἐστάλη ὑπερόριος εἰς Κουκουσὸν, φονευθεὶς αὐτόθι ὑπὸ τῶν ἀρειανῶν. Καταγόμενος ἐκ Θεσσαλονίκης ἐγεννήθη τῷ 313 πιθανῶς· λέγω πιθανῶς, διότι κατὰ τὴν ἐν Νικαίᾳ Σύνοδον ἐνομίζετο δωδεκαετὴς, ἀλλ' ἦν νοτάριος τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως. Τὸ λείψανον αὐτοῦ μέχρι τοῦ 1204 ἐσῴζετο ἐν τῇ μονῇ τοῦ Παντεπόπτου[10].

* * *

6. Μνήμη τῆς μετὰ φιλανθρωπίας κατενεχθείσης κόνεως ἐπὶ Λέοντος τοῦ μεγάλου.

Κατὰ τοὺς χειρογράφους Συναξαριστὰς, ἡ κόνις ἐπηνέχθη «τῷ ὀκτωκαιδεκάτῳ ἔτει τῆς αὐτοκρατορίας αὐτοῦ, πέμπτῃ τοῦ νοεμβρίου μηνὸς, περὶ τὰς μεσημβρινὰς ὥρας», ἤτοι τῷ 474, δι' ὃ καὶ τὸ τοῦ Σταυρονικήτα Συναξάριον τίθησι τὴν μνήμην εἰς τὴν 5 τοῦ νοεμβρίου· οἱ χρονογράφοι εἰσὶν ἀσύμφωνοι εἰς τὸ ἔτος, διότι κατὰ μὲν τοὺς ἀρχαιοτέρους τῇ 11 νοεμβρίου 468 «ἔβρεξεν ἐν Κωνσταντινουπόλει κονίαν ἀντὶ βροχῆς . . . . . ἐπὶ παλαιστὴν ὕψους εἰς τὰς κεράμους» καὶ ἔλεγον ὅτι πῦρ ἦν καὶ ἐσβέσθη, Θεοῦ φιλανθρωπίᾳ· καὶ ἐπὶ τούτῳ ἐγίνοντο λιτανεῖαι τότε[11], κατὰ δὲ τοὺς νεωτέρους ἐγένετο τῷ 473, ἐπίσης ἀναφερομένης τῆς ἐπὶ τῇ μνήμῃ λιτῆς, ἥτις τῷ 513 ἐγένετο ἐν τῷ Τρικόγχῳ, διότι ἡ μνήμη τοῦ γεγονότος ἑωρτάζετο κατὰ τὸν ϛ' αἰῶνα[12].

ℰ

8. **Ἡ σύναξις τῶν ἀρχιστρατήγων Μιχαὴλ καὶ Γαβριὴλ καὶ τῶν λοιπῶν οὐρανίων ταγμάτων.**

Ναὸν ἐπ' ὀνόματι τῶν οὐρανίων Δυνάμεων ᾠκοδόμησεν ὁ πατριάρχης Μιχαὴλ ὁ Κηρουλάριος «κατὰ τὰ ἑσπέρια μέρη τῆς πόλεως»· ἐν αὐτῷ δ' ὁ Κομνηνὸς Ἰσαάκιος τὸν νεκρὸν τοῦ Μιχαὴλ κατέθηκε μετακομίσας ἀπὸ τῆς Προκονήσου[13]. Πιθανῶς ὁ ναὸς ἔκειτο ἔξω τῶν

7. κατὰ τούτους τοὺς χρόνους ἀναφέρεται καὶ τις περὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν περιβόητος γυναικεία μονὴ, τοῦ Κλουβίου. Βιογρ. Ἰωαννικίου, § 33. καὶ § 57 ἑτέρας βιογραφίας.

8. ταῦτα κατὰ τὰς βιογραφίας, ἃς ἐξέδωκεν ἐν τόμῳ Β' τοῦ νοεμβρίου (σελ. 311-435) τῶν Acta Sanctorum, ἐν Βρυξέλλαις, 1894, ὁ πολυμαθέστατος καὶ φίλος βολλανδιστὴς J. Van Den Gheyn ὁ ἐκ τῆς ἑταιρίας τοῦ Ἰησοῦ. Εὐγνωμονῶ δ' αὐτῷ λίαν ἐφ' οἷς ἐν σελίδι 325, στήλῃ α' γράφει περὶ τῶν « Ἐγγράφων Λίθων καὶ Κεραμίων » μου, καθ' ὑπερβολὴν εὐνοίας.

9. Στουδίτου βίος, ὑπὸ Μιχαὴλ μοναχοῦ· Migne, τόμ. ϱθ', στ 228.

1 Πατριαρχ. Πίνακες· σελ. 111-114, 117, 119, καὶ ὅπου παραπέμπω. Ψευδάτη. Μελέται· σελ. 314.

11. Πασχάλ. Χρον. σελ. 598.

12. Θεοφ. Α', σ. 185, 245, 357. Κεδρηνός· Α', σ. 714

13. Μιχαὴλ Ἀτταλειάτης· σελ. 63 καὶ 66.

χερσαίων τειχῶν, διότι γράφεται ὡς ἕτερος, οὐχὶ δὲ ὁ 2) ναὸς τῆς ἀνδρείας μονῆς τῶν Ἐννέα ταγμάτων, κτισθείσης ὑπὸ Θεοδώρας τῆς Πορφυρογεννήτου ἀδελφῆς Ζωῆς τῆς αὐτοκρατείρας[14] καὶ κειμένης πλησιέστατα τῶν χερσαίων τειχῶν, παρὰ τὸ παλάτιον τὸ κοινῶς τοῦ Βελισσαρίου λεγόμενον· διότι εἴπερ ἦν ἡ αὐτὴ μονὴ οὐδέποτε ἤθελε γράψει ὁ Ἀτταλειάτης, ὁ γινώσκων ἄλλως τε τὴν μονὴν τῆς Πορφυρογεννήτου Θεοδώρας, ὅτι Μιχαὴλ ὁ Κηρουλάριος ἤγειρε μονὴν τῶν Ἐννέα Ταγμάτων· 3) ὁ ἐν τοῖς Εὐσεβίου ναὸς τοῦ Ἀρχιστρατήγου[15], ἀναφερόμενος ἐπὶ Μιχαὴλ καὶ Θεοδώρας, καὶ σῴζων εἰκόνα τοῦ ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ, θαυματουργοῦσαν διὰ τοῦ ἐλαίου τῆς πρὸ αὐτῆς κρεμαμένης κανδήλης· ὁ ναὸς εἶχε καὶ λουτῆρα πλησίον, καθ' ἃ διηγεῖται Παντολέων ὁ διάκονος καὶ χαρτοφύλαξ ἐν λόγῳ περὶ τῶν θαυμάτων τοῦ Μιχαὴλ ἀρχαγγέλου[16]. Τὰ Εὐσεβίου ἄγνωστον ποῦ ἔκειντο· οἱ παραδοξογράφοι λέγουσιν ὅτι ἐκτίσθησαν ὑπὸ Εὐσεβίου πατρικίου ἐν τοῖς χρόνοις Ἰουστίνου τοῦ Β', οὐδείς δ' ἡμῖν ἐφίσταται χειραγωγὸς εἰς ἀνίχνευσιν. Οὐ μακρὰν τοῦ Ζειρὲκ-δζαμὶ σῴζεται ἐν ὑπογείῳ τουρκικῆς οἰκίας ὡραῖον βυζαντινὸν λοῦμα, οὗ τὸ ὕδωρ ἄγνωστον πόθεν ἔρχεται καὶ ποῦ διοχετεύεται· ἔστι δὲ γλυκὺ τὴν γεῦσιν, πληροῦν μεγάλην θολοσκέπαστον δεξαμενὴν, φέρουσαν πρὸ αὐτῆς εἰσέτι ἀρχαιότατον μονόγραμμα, τοῦτο: μετὰ γλυφῶν βυζαντινῶν· σχῆμα τοῦ λούματος τούτου, δεικνύον ἡμῖν οἷον ἕρερον τύπον τὰ λούματα τῶν βυζαντινῶν παρασυνάπτεται ἐν ἰδίῳ πίνακι ἐν ἀντιβολῇ πρὸς τὰ γνωστὰ λούματα τῶν Βλαχερνῶν καὶ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, οἷα φαίνονται σήμερον· 4) ὁ ναὸς τοῦ Ἀρχιστρατήγου ὁ ἐν τῷ παλατίῳ, κατὰ τὸν Η' ἀναφερόμενος αἰῶνα[17]· 5) ὁ ἐν τῇ μονῇ τοῦ Χρυσοβαλάντου, ἑορτάζων τῇ 26 ἰουλίου, τιμώμενος ἐπ' ὀνόματι τοῦ Γαβριὴλ ἀρχαγγέλου· 6) ὁ ἐν τῷ παλατίῳ ὁ πλησίον τῆς Νέας Ἐκκλησίας ὡς παρεκκλήσιον κτισθεὶς ὑπὸ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος, τιμώμενος ἐπ' ὀνόματι Μιχαὴλ τοῦ ἀρχαγγέλου, (περὶ οὗ ἴδε εἰς τὴν 1 μαΐου)· 7) ὁ περὶ τὴν ἐνορίαν τοῦ Εὐγενίου ναὸς τοῦ ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ ἀναφερόμενος τῷ 1401[18] καὶ κείμενος παρὰ τῷ Γιαλὴ-κιοσκοὺ-καπὶ, ἐὰν διὰ τῆς λέξεως *ἐνορίας* ὁ γράφων ἐννοῇ συνοικίαν κειμένην παρὰ τῇ πύλῃ τοῦ Εὐγενίου· 8) ὁ ἐν τοῖς Ἀδδὰ ἢ Ἀδδὼ, ὁ κατά τινα παραδοξογράφον πρότερον ναὸς τοῦ ἁγ. Θωμᾶ τῶν Ἀμαντίου[19], καὶ, ἐὰν ἀληθείας ἔχηται τοῦτο, κείμενος περὶ τὸ Κάτεργα-λιμάν· 9-10) οἱ ἐν Ἀρκαδιαναῖς ἐπ' ὀνόματι Μιχαὴλ (καὶ Γαβριὴλ), κτισθέντες ὑπὸ Βασιλείου Μακεδόνος[20]· — 11) ὁ ἐν τοῖς Πουσαίου ἀναφερόμενος ἐν ἀρχαῖς τοῦ ϛ' αἰῶνος· 12) ὁ ἐν τῷ Κογχύλῳ· 13) ὁ ἐν τῷ Αἰθρίῳ ὑπάρχων ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Μηνᾶ[21]· — 14) ὁ ἐν Γαλατᾷ, κατὰ τὸν Σκ. Βυζάντιον, ἐν ᾧ τόπῳ σήμερον ἐγείρεται τὸ Χαβιαρόχανον[22]· — 15) ὁ τοῦ Ἀρχαγγέλου ἐν τῇ μονῇ Κοσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ ἐν Ὑψωμαθείοις

14. Πασπάτη, Μελέται· σελ. 62. Σκ. Βυζαντίου, «Κωνσταντινούπολις»· Α', σελ. 366.

15. μνεία τοῦ ναοῦ καὶ τινος ἐν αὐτῷ θαύματος γίνεται ἐν τῇ διηγήσει Παντολέοντος διακόνου περὶ τῶν θαυμάτων τοῦ ἀρχιστρατήγου Μιχαὴλ, ἣν ἀνέγνων ἐν τῷ ΧΛΔ' χειρογράφῳ τῆς ἐν Πάτμῳ βιβλιοθήκης.

16. ὁ Παντολέων ἤκμασε περὶ τὰ μέσα τοῦ Ιβ' αἰῶνος, ὢν χαρτοφύλαξ τῆς Μ. Ἐκκλησίας. Βλ. Casimiri Oudini Commentarius de scriptoribus Ecclesiæ antiquis. Λειψίᾳ, 1722, τόμ. Γ', στ. 229-230.

17. Θεοφ. Α', σελ. 729.

18. Acta Patriarch. Β', σελ. 467.

19. Δουκαγγίου, Const. Christ. σελ. 65, III.

20. Γεώργιος μοναχὸς ἐν βίῳ Βασιλείου τοῦ νέου.

21. Περὶ τῶν τριῶν τούτων βλέπε Δουκαγγίου Const. Christ. σελ. 66 καὶ 67, VI, IX καὶ XI.

22. Σκ. Βυζαντίου «Κωνσταντινούπολις»· Β', σελ. 56. Τὸν ναὸν τοῦτον εἶδε σῳζόμενον ἔτι ὁ Γύλλιος μικρῷ πρὸ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, ὡς ὁ Σκ. Βυζάντιος γράφει· ἀλλ' ἐὰν ἀναφέρηται εἰς τὰ τοῦ Γυλλίου ταῦτα: «Forum vero in planitie vicina Portui, ubi nunc Xenodochium ædificatum est in fundamentis templi divi Michaelis, quod integrum extabat, cum venissem Byzantium», ἀγνοῶ ἂν ἐπικυρῶνται τὰ τοῦ Βυζαντίου καὶ κυρίως ὅτι ἐπὶ τοῦ τόπου τοῦ ναοῦ ἐκτίσθη τὸ σημερινὸν Χαβιαρόχανον. Gyllii, Topogr. Constantinopoleos, παρὰ Banduri, Imp. Or. ἐκδόσεως Βενετίας τοῦ 1729, σελ. 30. Ἐὰν διὰ τῆς λέξεως «ξενοδοχεῖον» ὁ βυζαντινίζων Γύλλιος ἐννοῇ νοσοκομεῖον, πολὺ πιθανῶς ὁ ναὸς ἔκειτο πλησίον τοῦ νοσοκομείου, ὅπερ ἐν ἀρχαῖς τοῦ ΙϚ' αἰῶνος συνέστησεν ἐν Γαλατᾷ, ὅπου νῦν τὸ μέγα Ἐθνικὸν χάνιον, ὁ Δούκας Πέτρου Σοφιανὸς, ὡς ἀποδεικνύει ἡ ἐπικύρωσις τῆς διαθήκης αὐτοῦ, χορηγηθεῖσά μοι μὲν κατὰ τὴν ἐκ τοῦ ἀραβικοῦ μετάφρασιν ὑπὸ τοῦ παναγιωτάτου πατριάρχου πρώην Κωνσταντινουπόλεως Ἰωακεὶμ Γ', ἐκδοθεῖσα δ' ἐν τῷ βιβλίῳ μου τῷ φέροντι τίτλον: «Εὐγενίου Ἡ Ζωοδόχος Πηγή».

μικρὸν πρὸ τοῦ 890 κτισθεὶς ὑπὸ Εὐθυμίου τοῦ ἀπο συγκέλλων, εὐκτήριον ὢν τοῦ μεγάλου ναοῦ τῆς μονῆς (ἴδε εἰς τὴν 1 ἰουλίου)· — 16) ὁ παρὰ τῇ μονῇ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ τοῦ Βαθέως Ῥύακος, κτισθεὶς ὑπὸ Ἰγνατίου δευτέρου ἡγουμένου, ἐπὶ Νικηφόρου Φωκᾶ καὶ Ἰωάννου Τζιμισκῆ (ἴδε 27 σεπτεμβρίου)·—17) ὁ ἐν τῷ Ἀνάπλῳ ναὸς τοῦ ἀρχαγγέλου Μιχαήλ, ἐξ οὗ καὶ τὸ χωρίον ὠνομάσθη Μιχαήλιον, καθὰ νομίζεται κοινῶς τὸ Μέγα Ῥεῦμα. Ἡ κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα παράδοσις ἐπίστευε τὸν ναὸν τοῦτον κτίσμα τοῦ Μ. Κωνσταντίνου[23], κατὰ δὲ τὸν Ε' αἰῶνα ἐπιστεύετο « Μιχαὴλ ἐπιφαίνεσθαι τὸν θεῖον ἀρχάγγελον· τοῦτο δὲ κἀγὼ, εὐηργετημένος τὰ μέγιστα, ἀληθὲς εἶναι σύμφημι », λέγει Ἑρμείας ὁ Σωζόμενος[24]. Τὸν ναὸν, τῷ χρόνῳ παθόντα καὶ γενόμενον ἄβατον, ἀνήγειρεν ἐκ βάθρων ὁ Μ. Ἰουστινιανὸς, κτίσας πρὸ αὐτοῦ προκυμαίαν, περιβαλὼν αὐλῇ ἐκ λευκῶν ἐστρωμένῃ μαρμάρων, κυκλώσας στοᾷ τὰς τρεῖς πλευρὰς (πλὴν τῆς ἀνατολικῆς), ποικιλοχρόοις μαρμάροις στρώσας τὸ τοῦ ναοῦ δάπεδον, καὶ τροῦλλον αὐτῷ κατασκευάσας. Ἦν ἐπιθαλάσσιος καὶ χρυσῷ κεκοσμημένος[25], ἐπεσκεύασε δὲ καὶ διεκόσμησεν αὐτὸν Ἰσαάκιος ὁ Ἄγγελος (1185-1195), ὅστις ἐγύμνωσε ναοὺς ἑτέρους πρὸς ἐξωράϊσιν ἐκείνου· « Εἴ τις ἐν πλαξὶ τοῖς βασιλείοις δόμοις ὑπίστρωτο καὶ περιημπίσχε τοὺς τοίχους, καλλίστη τε τῇ στιλπνότητι καὶ ῥανίσιν ἐστιγμένη ποικιλοχρόοις, ἐκείσε μετακεκόμικεν· ἀλλὰ καὶ τὰ τοῦ Ἀρχαγγέλου διὰ χρωμάτων καὶ ψηφίδων τυπώματα, ὁπόσα ἡ πόλις ἔστεγεν, ἢ κώμαις καὶ χώραις ἀνέκειντο φυλακτήρια, χειρὸς ἀρχαίας καὶ θαυμασίας ἔργα, κατὰ τὸ αὐτὸ συνήθροισε τέμενος »[26]. Ἐπειδὴ δὲ πρὸς οἰκοδομὴν τοῦ φρουρίου τοῦ Ῥούμελι-ισάρ ἐχρησιμοποιήθησαν, κατὰ τὰ μίσα δῆλα δὴ τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, κίονες μετενεχθέντες *ἀπὸ τῶν ἐρειπίων* τοῦ ναοῦ τοῦ ταξιάρχου Μιχαήλ, ἦν ἄρα κατεστραμμένος ὁ ναὸς ἐν ἀρχαῖς τοῦ αἰῶνος τούτου[27]. Τὴν κατὰ τὸν *Ἀνάπλουν λαύραν ἢ μονὴν*, βεβαίως ταύτην, Μιχαὴλ ὁ Παλαιολόγος παρεχώρησεν ὡς μετόχιον εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον τῆς Ἀλεξανδρείας, ὅστις καὶ μέχρι τοῦ 1300 κατεῖχεν αὐτήν[28]· — 18) ὁ ἐν τῷ Σωσθενίῳ, τῇ σημερινῇ Στένῃ, ναὸς τοῦ ταξιάρχου Μιχαὴλ, ἀναφερόμενος, ἐφ' ὅσον οἶδα, τὸ πρῶτον ἐπὶ τοῦ θρᾳκὸς Ἀναστασίου κατὰ τὰς ὑπὸ Βιταλιανοῦ δημιουργηθείσας ἀκαταστασίας[29], ἐρείπιον δὲ ὢν κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα, ὅτε Βασίλειος ὁ Μακεδὼν ἀνήγειρε καὶ κατεκάλλυνεν αὐτόν[30]. Σωσθενίου μονὴ κατὰ τὸν Ἀνάπλουν ἐπ' ὀνόματι τοῦ ταξιάρχου Μιχαὴλ ἀναφέρεται τῷ 1337[31], ἐν τῇ μονῇ δὲ ταύτῃ Βασίλειος Β' ὁ Πορφυρογέννητος, ὅστις, ὡς εἰκάζω, προστάτης αὐτῆς ἀνεδείχθη, κατέθετο τυπικόν τι μᾶλλον τὰς πρὸς τοὺς Βουλγάρους καὶ Βλάχους σχέσεις αὐτοῦ διαρρυθμίζον ἢ τὴν ἐκκλησιαστικὴν κατάστασιν[32]·—19) ὁ τοῦ Μιχαὴλ ἐν τοῖς Προόχθοις, πλησίον βεβαίως τοῦ Ἁγίου ἀποστόλου Θωμᾶ (ἴδε εἰς τὴν 8 ὀκτωβρίου) πρὸ τοῦ Ϛ' αἰῶνος ὑπάρχων, ὃν παλαιωθέντα καὶ ἑτοιμόρροπον ἤγειρεν ἐκ βάθρων ὁ Μ. Ἰουστινιανὸς εὐπρεπέστερον καὶ πολυτελῆ[33]· — 20) ὁ τῆς Κατασκέπης, ὃν ἀνήγειρε Μανουὴλ ὁ Κομνηνὸς πολὺ πιθανῶς μεταξὺ Βαθυρρύακος καὶ Ἰσμιελι-καβάκ, « φροντιστήριον ἱερὸν περίπυστον τὸ τοῦ Πόντου στόμα, εἰς τόπον τινὰ Κατασκέπην λεγόμενον εἰς ὄνομα τοῦ ἀρχιστρατήγου Μιχαὴλ », ἐκ τῶν τότε μοναστῶν τοὺς ὀνομαστοτέρους ἐν αὐτῷ συνελάσας· θέλων ὅμως τοὺς μοναχοὺς ἀφρόντιδα βίον διάγειν, οὐδὲν ἐδωρήσατο τῇ μονῇ ταύτῃ κτησίδιον, οὔτε μὴν ἀμπελῶνας καὶ ἀγροὺς, ἀλλ' ὥρισε χρηματικὴν ἐκ τῶν βασιλικῶν ταμείων χορηγίαν πρὸς διατροφὴν αὐτῶν καὶ καθόλου συντήρησιν[34]. Τοῦτον ὁ Σκ. Βυζάντιος ὑπονοεῖ συγχεόμενον ἑτέρῳ, κειμένῳ ἐν τῇ ἀνατολικῇ ἀκτῇ τοῦ Βοσπόρου, ἢ ἴσως καὶ ἐπὶ τῶν θεμελίων τῆς μονῆς τοῦ πατριάρχου Ταρασίου[35]. — 21) ὁ ἐν τῇ ἀκτῇ τοῦ Μωκαδίου, οὐ μακρὰν τοῦ Ἱεροῦ, πιθανῶς ἐν τῷ σήμερον Οὐμοὺρ-γερῇ[36], ναὸς τοῦ Ἀρχαγγέλου, Μιχαὴλ ἴσως, κτισθεὶς ἐκ βάθρων ὑπὸ τοῦ Μ. Ἰουστι-

23. Θεοφ. Α', σελ. 34.

24. Ἐκκλ. Ἱστορ. Β', γ', εἰ καὶ ὁ Σωζόμενος φαίνεται συγχέων τὸν τοῦ Μιχαηλίου ναὸν τῷ τοῦ Σωσθενίου.

25. Προκοπίου, Περὶ κτισμάτων· σελ. 198.

26. Νικήτας Χωνιάτης· σελ. 581.

27. Μιχαὴλ Δούκας· σελ. 242.

28. Παχυμέρης· Α', σ. 399, 413, 419. Β', σ. 203, 579.

29. Μαλαλᾶς· σελ. 403 καὶ 405· « ἐπὶ τὸ λεγόμενον Σωσθένιν, ἐν τῷ εὐκτηρίῳ τοῦ ἀρχαγγέλου Μιχαήλ ».

30. Theoph. Contin. σελ. 340.

31. Acta Patriarch. Α', σελ. 168.

32. Νικ. Χωνιάτης· σελ. 488.

33. Προκοπίου, Περὶ κτισμάτων· σελ. 199.

34. Νικ. Χωνιάτης· σελ. 270.

35. Σκ. Βυζαντίου, «Κωνσταντινούπολις»· Β', σ. 203.

36. αὐτόθι· σελ. 206-207.

νιανοῦ καὶ κατὰ τὴν μεγαλοπρέπειαν ὅμοιος τοῖς ἐν Ἀνάπλῳ καὶ Βρόχοις ναοῖς[37]· — 22) ὁ ἐν τοῖς Τζήρου, ὅστις ἀγνοῶ εἰ ἔκειτο ἐντὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἢ οὔ· τοῦτον ἐκόσμησε Βασίλειος ὁ Μακεδών, καθιερώσας αὐτῷ καὶ προσόδους πολλὰς ἐπὶ διατροφῇ τῶν πενήτων[38]· — 23) ὁ ναὸς τοῦ ταξιάρχου Μιχαὴλ πέραν ἐν Σκάλλαις (ἴδε 25 ἰουλίου)· — 24) ὁ τοῦ ταξιάρχου Γαβριὴλ πέραν ἐν Χάλδαις (ἴδε αὐτόθι), ἀμφότεροι κείμενοι ἔξω τῆς Κωνσταντινουπόλεως· — 25) ὁ ἐν τοῖς Προμώτου, δῆλον οὖν ἐν τοποθεσίᾳ ὀνομασθείσῃ ἀπὸ τοῦ τῷ 388-389 ὑπάτου τῆς νέας Ῥώμης Προμώτου, ἴσως τοῦ κατὰ τὰ ἔτη 383 ἕως 386 στρατηγοῦ τῶν ἐν Ἴστρῳ στρατευμάτων[39]. Τὸν ναὸν τοῦτον, ὑπὸ τῶν ἀβάρων ζημιωθέντα[40] τῇ 5 ἰουνίου τοῦ 623, γράφομεν κατὰ συνθήκην κείμενον ἐν τῇ πρὸς τὴν Προποντίδα βιθυνικῇ παραλίᾳ· ἐπειδὴ δ' ἐν τῇ βιογραφίᾳ Ἰγνατίου τοῦ πατριάρχου γράφει Νικήτας ὁ Παφλαγὼν ὅτι *διεπέρασαν* τὸν Ἰγνάτιον ἀπὸ τῆς Ἱερείας (Φενὲρ-μπαγτζὲ) εἰς τὰ Προμώτου, τὸ δὲ *διεπέρασαν* δεικνύει μέρος ἀπέναντι τῆς Ἱερείας κείμενον, πρέπει νὰ ἀποδεξώμεθα τὰ Προμώτου κείμενα μᾶλλον εἰς τὸ Μόδα-μπουρνοῦ τῆς σήμερον· τὸν εἰς τὰ Προμώτου ναὸν οὐδένα λόγον ἔχομεν νὰ συγχέωμεν τῇ μονῇ τοῦ Σατύρου, δῆλον οὖν τῇ τοῦ ἀρχιστρατήγου Μιχαὴλ Ἀνατέλλοντος, γνωστῇ τῷ Νικήτᾳ Παφλαγόνι, ὅστις περὶ Προμώτου γράφων ἠδύνατο 'να εἴπῃ ὅτι ἦν ἡ αὐτή[41]· — 26) ὁ τοῦ Ἀνατέλλοντος, περὶ οὗ ἐλέχθησαν (τῇ 23 ὀκτωβρίου) ἐν βίῳ Ἰγνατίου ὅσα μοι γνωστά· — 27) ὁ ἐν τῇ μονῇ τοῦ βουνοῦ τοῦ Αὐξεντίου μέχρι τοῦ 1280 τιμώμενος ἐπ' ὀνόματι τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, ἔκτοτε δ' ὑπὸ Μιχαὴλ Παλαιολόγου τῷ ταξιάρχῃ Μιχαὴλ ἀνατεθειμένος[42]· — 28) ὁ ἐν τῇ Ὀξείᾳ, τῇ μικρᾷ πρὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως νήσῳ, ἀναφερόμενος τῇ 13 ἰανουαρίου καὶ τῇ 3 ἰουνίου, σῳζόμενος ἐν τῷ ΙΒ' αἰῶνι καὶ ἀνήκων βεβαίως εἰς τὴν αὐτόθι μονήν, ἧς ἦν ἡγούμενος ὁ τῷ 1143 πατριάρχης ἐκλεγεὶς Μιχαὴλ Β' ὁ Κουρκούας· ἴσως αὐτὴ ἦν ἡ κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΒ' αἰῶνος ἀναφερομένη σεβασμία μονὴ τῶν Βουλγάρων, ἧς τῷ ἡγουμένῳ Γρηγορίῳ ἐπέστελλε Θεόδωρος ὁ Πρόδρομος[43]· τῆς μονῆς ταύτης τῆς Ὀξείας ἦν κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα μετόχιον τὸ ἀπρὸς τῇ θαλάσσῃ κελλύδριον τοῦ θαυματουργοῦ Νικολάου »[44]· — 29) ὁ ἐν τῇ Πλάτῃ τῇ μικρᾷ νήσῳ ναὸς τῆς αὐτόθι μονῆς, ἐν ᾗ διήνυσε τὰς τελευταίας ἡμέρας αὐτοῦ Μιχαὴλ ὁ Ῥαγκαβὲ, μοναχὸς γενόμενος καὶ μετονομασθεὶς Ἀθανάσιος, ζήσας δὲ μέχρι τοῦ 844, καὶ ἐν ᾗ ἐμόνασαν Εὐστράτιος ὁ υἱὸς αὐτοῦ, ζήσας μέχρι τοῦ 859, καὶ Ἰγνάτιος ὁ κατόπι γενόμενος πατριάρχης[45]

30) Ναοὶ τῶν Ἀρχαγγέλων, περὶ ὧν ἔξεστιν ἀμφιβάλλειν, εἰσὶ 1) ὁ τῶν Στείρων ἢ Σπείρων ἐν τῇ Δαματρύῃ, ἀναφερόμενος τῷ 906, ἀλλ' ὑπὸ τῶν παραδοξογράφων ἐπιγραφόμενος εἰς Ἀρχάγγελον, κείμενος δ' ἴσως ἐν Ἀλεμ-δάγ, διότι ὑπονοῶ ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ ἐν τοῖς Τζήρου, ὑπὸ τὰ ὀνόματα Στείρου καὶ Τζήρου γνωριζόμενος[46]· ἡ μονὴ τοῦ Στείρου ἦν μετόχιον ἱεροσολυμιτικὸν σῳζόμενον ἐν ἀρχαῖς τοῦ ΙΓ' αἰῶνος[47]· 2-3) ὁ Ἀρχιστράτηγος Τὰ Ἀβάκια καὶ ὁ μικρὸς Ἀρχιστράτηγος, ἀναφερόμενοι παρὰ τοῖς παραδοξογράφοις, οἵτινες ἀναφέρουσι καὶ 4) τὸν Ἀρχιστράτηγον εἰς τὸν Ἅγιον Ἰουλιανόν, διότι νομίζω ὅτι ὁ εἰς τὸν Ἅγιον Ἰουλιανὸν Ἀρχιστράτηγος οὗτος συγχέεται τῷ ναῷ τῷ ἐν τοῖς Ἀδδὰ καὶ τῷ Ἁγίῳ Θωμᾷ ἐν τοῖς Ἀμαντίου παρὰ τὸν Ἰουλιανοῦ λιμένα· 5) ἡ παρὰ Παχυμέρει μονὴ τοῦ Ἀρχιστρατήγου τοῦ Βασιλέως φέρει τοσοῦτον ἀόριστον ὀνομασίαν, ὥστε εἰκάζω ὅτι ἔστι μία τῶν ἀπὸ τοῦ ἀριθμοῦ 1)—12) σημειωθεισῶν ἐντὸς τῆς πόλεως.

Εἰκόνες ἀρχαῖαι ἀναφέρονται· 1) ἡ παρὰ Παντολέοντι χαρτοφύλακι ἐν τῷ ναῷ τῶν Εὐσεβίου· 2) ἡ ἐν τῷ ναῷ τῆς νήσου Πλάτης,

---

37. Προκοπίου, Περὶ κτισμάτων· σελ. 201 καὶ 197, ὅπου γράφεται· « Προόχθους μὲν ἐκάλουν οἱ παλαιοὶ ἄνθρωποι τὴν ἀκτήν, ὅτι δὴ προβέβληται, οἶμαι, κατὰ πολὺ τῆς ταύτῃ ἠϊόνος· νῦν δὲ Βρόχοι ἐπικαλεῖται, διαφθειρούσης τὰ ὀνόματα τῆς τῶν ἐπιχωρίων ἀγνοίας τῷ μήκει τοῦ χρόνου».

38. Theoph. Contin. σελ. 339.

39. Πασχ. Χρον. σ. 561. Ζώσιμος· σ. 214, 218, 219.

40. Πασχάλ. Χρον. σελ. 713.

41. βλέπε περὶ ναοῦ ἐν τοῖς Προμώτου τὸν Δουκάγγιον· Const. Christ. σελ. 130, XXX.

42. Τυπικὸν Αὐξεντίου κτλ. σελ. 14-15, 47 καὶ 54.

43. Προδρόμου ἐπιστολὴ κλπ. Migne, τόμ. ΡΑΓ', στ. 1289. Νικ. Χωνιάτης· σελ. 70.

44. Παχυμέρης· Α', σελ. 270.

45. Theoph. Contin. σελ. 19-20.

46. Ξ. Σιδερίδου, Περὶ τῆς μονῆς Σπειρῶν ἢ Στειρῶν (Στήρου=Τσήρου; = ? Τζήρου) ἐν Ἀρχαιολογικῷ Παραρτήματι ΙΖ' τόμου Ἑλλ. Φιλολ. Συλλόγου, σελ. 130-131.

47. Ἱεροσολ. Σταχυολογία· Β', σελ. 367.

εἰς ἣν ὑπάρχει καὶ ἐπίγραμμα μετεκδοθὲν ὑπὸ Σ. Βυζαντίου[48]. **Ἀνδριὰς** δὲ χαλκοῦς τοῦ ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ ἀνεστηλοῦτο πλησίον τοῦ ναοῦ τῶν Ἁγίων Πάντων· κατὰ ἰούλιον τοῦ 1296 σεισμὸς τρομερὸς ἀποστεγάσας τὸν ναὸν ἀπεκεφάλισε καὶ τὸν ἀνδριάντα[49]. Πρόσθες ὅτι τὸν ναὸν τῶν Ἁγίων Πάντων κτισθέντα μὲν ὑπὸ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ, παρ' ἡμέραν δ' ἀπολλύμενον, *κατέαξεν* Ἰωάννης ὁ Παλαιολόγος[50]. Ἐν αὐτῷ κατέθηκεν ὁριστικῶς ὁ Νικηφόρος Φωκᾶς τὸν ἅγιον Κέραμον καὶ τὸν Ὁλκὸν τοῦ τιμίου Αἵματος καὶ Ὕδατος, ὃν εὗρε τῷ 966 ἐν Ἱεραπόλει τῆς Φρυγίας[51].

Κατὰ τὸν Ι' αἰῶνα, τῇ 8 νοεμβρίου, ὁ αὐτοκράτωρ ἠκροᾶτο τῆς λειτουργίας ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ ἐν τῷ παλατίῳ[52].

§

9. Ματρώνης τῆς ὁσίας.

Ἐκ Πέργης τῆς Παμφυλίας ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπὶ Λέοντος τοῦ θρᾳκὸς σὺν τῷ συζύγῳ Δομετιανῷ καὶ τῇ θυγατρὶ αὐτῆς, δεκαπενταίτις· τὴν πολιτείαν Εὐγενίας τῆς παρθένου μιμηθεῖσα, στολὴν ἀνδρικὴν ἐνδυσαμένη, φεύγουσα τὸν σύζυγον, εἰσῆλθεν ὡς Βαβύλας μοναχὸς ἐν τῇ μονῇ τοῦ Βασιανοῦ, ἀλλὰ μετά τινα ἔτη, ἐν ὁράματι καὶ διὰ γραφῆς Ἀκακίου τινὸς ξένου μοναχοῦ, τὸ αὐτὸ χρηματισθέντος καθ' ὕπνον, ὁ Βασιανὸς ἔμαθε τὸ μυστικόν· ὅθεν ἀπεστάλη παρ' αὐτοῦ εἰς τὸ ἐν Ἐμέσῃ γυναικεῖον μοναστήριον, ὁπότε κατὰ θείαν εὐδοκίαν ἐντὸς στάμνου ὑπὸ γῆν εὑρέθη ἡ τιμία τοῦ Προδρόμου κεφαλή. Ἐκεῖθεν ἀναχωρήσασα καὶ μέρη πολλὰ διελθοῦσα ἡ Ματρώνα, ἦλθε καὶ πάλιν εἰς Κωνσταντινούπολιν, πρῶτον μὲν εἰς τὸν πρὸς θάλασσαν ναὸν τῆς ἁγίας Εἰρήνης, ἤδη γηράσασα, ὕστερον δ' εἰς τόπον χωριστὸν ὑπὸ Βασιανοῦ καταστασθεῖσα καὶ μεταπεμψαμένη καὶ ἃς εἶχε συνασκουμένας ὁσίας ἐν Βηρυττῷ μοναχάς· πολλὴν δ' εὐλάβειαν ἐνέπνευσεν ἡ Ματρώνα πᾶσιν ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ Βηρίνῃ τῇ συζύγῳ Λέοντος τοῦ θρᾳκός, ἥτις ἐροίτα παρ' αὐτῆς. Παρὰ τὴν τοῦ Βασιανοῦ μονὴν μέγαν τόπον ἡ σύζυγος Σφωρακίου τοῦ πατρικίου δωρησαμένη εὐηργέτησε τὴν μονὴν τῆς Ματρώνης, ἀνεγείρασα νέαν τοιαύτην παρὰ τὴν θάλασσαν, ἐν τόπῳ λεγομένῳ Τὰ Σευηριανά. Μετὰ ταῦτα πλουσία γυνή τις, Ἀθανασία, μονάσασα ἐν τῇ μονῇ, πάντα τὸν πλοῦτον αὐτῆς ἔδωκεν εἰς τὴν Ματρώνην, ἥτις οὕτω τριόροφον ἀποδείξασα τὸ ἀσκητήριον περιέβαλε τείχει, καὶ πολλὰ τοῖς ἐν Ἱεροσολύμοις σεμνείοις ἐκ τῶν χρημάτων τούτων ἀνήλωσε δωρησαμένη. Ἀλλ' αἱ τρεῖς ὀροφαὶ αὗται, περὶ ὧν ὁ βιογράφος ἀναφέρει, φαίνονταί μοι παράξενοι, διότι γράφει ὅτι ἦσαν, ἡ πρώτη καὶ περὶ τὴν γῆν πρὸς τάφους ἀφωρισμένη· ἡ μέση, μετὰ ναοῦ, πρὸς κατοικίαν ἐν ὥρᾳ χειμερινῇ· ἡ τρίτη, μετὰ ναοῦ καλλίστου, *πρὸς τὸ εὐρίζειν εὖ διακειμένη*[53]. Φαίνεται δ' ὅτι ἦν τὸ τριῶροφον τοῦτο παράρτημά τι τῆς μονῆς. Ἡ ὁσία Ματρώνα ἀπέθανε σχεδὸν ἑκατοντοῦτις. Κατὰ τὰ τέλη τοῦ Ε' αἰῶνος ἐν τῇ μονῇ αὐτῆς (Τὰ Ματρώνης) διαμένουσα, μὴ κοινωνοῦσα σὺν ταῖς σὺν αὐτῇ ἀσκητρίαις, διὰ τὸ *ἐρωτικὸν*, Ζήνωνι, παράδοξα πολλὰ ἐνεδείξατο, Χρυσαορίου διακόνου τῆς Ἐκκλησίας αὐτὴν ἀναγκάζοντος. Ἦν δ' ἡ μονὴ αὐτῆς τότε μία τῶν ἐπισημοτέρων μονῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει[54].

* * *

9. Εὐστολίας καὶ Σωπάτρας.

Ἡ μὲν Εὐστολία ἐν Ῥώμῃ γεννηθεῖσα ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ἐγένετο πνευματικὴ μήτηρ τῆς Μαυρικίου τοῦ βασιλέως θυγατρὸς Σωπάτρας, γνωρισθείσης αὐτῇ ἐν τῷ ναῷ τῶν Βλαχερνῶν. Ἡ Σωπάτρα, κατὰ τὸν Συναξαριστήν, ἐζήτησε καὶ ἔλαβεν ἀπὸ τοῦ πατρὸς αὐτῆς τόπον πρὸς ἵδρυσιν μονῆς, ἥτις οὐ γράφεται ποῦ ἔκειτο· οὐδ' ἀναφέρεται, ἐφ' ὅσον οἶδα, μονὴ Σωπάτρας.

* * *

9. Συμεὼν τοῦ Μεταφραστοῦ.

Ἡ μνήμη παρὰ τῷ Νικοδήμῳ. Συμεὼν ὁ Μεταφραστὴς ἦν βυζάντιος, ἀρθεὶς εἰς ἀνώτατα τῆς πολιτείας ἀξιώματα· μοναχὸς γενόμενος ἐνησχολήθη εἰς συλλογὴν τῶν ἐν διαφόροις ἐκκλησίαις τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῶν ἐπαρχιῶν εὑρισκομένων ἁγιολογικῶν ὑπομνημάτων, ἅτινα μετέγραψεν εἰς ἴδιον ὕφος καὶ

48. Σκ. Βυζαντίου· «Κωνσταντινούπολις»· Β', σ. 320.
49. Παχυμέρης· Β', σελ. 234.
50. Μιχαὴλ Δούκας· σελ. 47.
51. Δουκαγγίου, Σημειώσεις εἰς Ζωναρᾶν (Δινδορρίου, ΣΤ', 161.
52. Πορφυρογεν. Ἐκθ. Α', σελ. 121.
53. Ματρώνης βίος, ὑπὸ Συμεὼν μεταφραστοῦ· Migne, τόμ. ΡΙΣΤ', στ. 921-953.
54. Θεοφ. Α', σελ. 219.

λεκτικόν, ἐξ οὗ καὶ τὴν ὀνομασίαν ἔσχε τοῦ μεταφραστοῦ (ὀρθότερον μεταφράστου). Λέγεται ἀκμάσας ἐπὶ Λέοντος Σοφοῦ, ἀλλὰ τὰ περὶ αὐτοῦ γραφόμενα ἥκιστα δύνανται 'να χειραγωγήσωσιν ἡμᾶς πρὸς ὁρισμὸν τοῦ χρόνου, καθ' ὃν ἤκμασεν· ἐκ τοῦ εἰς αὐτὸν ἐγκωμίου Μιχαὴλ τοῦ Ψελλοῦ συνάγεται μόνον βέβαιον ὅτι ἔζη πρὸ τοῦ ΙΑ' αἰῶνος[55].

ℓ

11. Βικεντίου μάρτυρος.

Ἤθλησεν ἐπὶ Μαξιμίνου, διάκονος ὢν ἐν Αὐγουστοπόλει τῆς Ἱσπανίας.

Ναὸς αὐτοῦ ὑπῆρχεν ἐν Κωνσταντινουπόλει, κρημνισθεὶς ὑπὸ σεισμοῦ τῇ 4 δεκεμβρίου τοῦ 557[56].

* * *

11. Θεοδώρου ἡγουμένου τῶν Στουδίου τοῦ ὁμολογητοῦ.

Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 759 ὑπὸ γονέων εὐσεβῶν καὶ πλουσίων, Φωτεινοῦ καὶ Θεοκτίστης. Μέτοχος τῆς ἱερᾶς παιδεύσεως, ἐκάρη μοναχὸς ὑπὸ τοῦ πρὸς μητρὸς θείου αὐτοῦ Πλάτωνος· ἐξελθὼν τῷ 781 μετὰ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ Ἰωσὴφ καὶ Εὐθυμίου εἰς ἴδιόν τινα ἀγρὸν Βοσκήτιον καλούμενον, γειτονεύοντα δὲ τόπῳ τινὶ καλουμένῳ τοῦ Σακκωδίωνος, αὐτόθι ἠσκεῖτο, ὅπου ὁ Πλάτων ὑπὸ τὴν ἐπιστασίαν τοῦ Θεοδώρου, συγχρόνως τῇ Ζ' οἰκουμενικῇ Συνόδῳ, ναὸν ἤγειρε χαριέστατον ἐπ' ὀνόματι Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου· διάκονος καὶ πρεσβύτερος ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Ταρασίου τῷ 784 χειροτονηθείς, ἐγκαθιδρύθη τῷ 794 τῆς νέας ταύτης μονῆς ἡγούμενος ὑπὸ Πλάτωνος, νοσήσαντος· ἀντιστὰς εἰς τὸν γάμον τοῦ Κωνσταντίνου ΣΤ' μετὰ τῆς Θεοδότης, κατεδικάσθη τῷ 795 εἰς ὑπερορίαν ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἀφ' ἧς ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν μετὰ τὴν καθαίρεσιν τοῦ Κωνσταντίνου καὶ κατέλαβε τὴν μονὴν τοῦ Στουδίου, σχεδὸν ἔρημον ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Κοπρωνύμου πρότερον γενομένην· ἀντιστὰς σὺν τοῖς ὑπ' αὐτὸν μοναχοῖς εἰς τὴν ἀθρόον ἀπὸ λαϊκοῦ χειροτονίαν τοῦ πατριάρχου Νικηφόρου καὶ ἀποσχίσας ἑαυτὸν τῆς κοινωνίας τοῦ πατριάρχου, κατεδικάσθη μετὰ τοῦ θείου Πλάτωνος εἰς ὑπερορίαν ὑπὸ συνόδου, συνελθούσης ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸν ἰανουάριον τοῦ 809· Μιχαὴλ ὁ Ῥαγγαβὲ ἐπανήγαγεν αὐτὸν εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῷ 812· ἀλλὰ Λέων ὁ Ε' περιώρισεν εἰς τὸ κατὰ τὴν Ἀπολλωνίαν *ἀντίπεραν τῆς λίμνης κάστρον, ὃ καλεῖται Μέτωπα*, κἀκεῖθεν εἰς ἕτερον φρούριον, *Βόνιτα* καλούμενον· τρία δ' ἔτη μείνας ἐκεῖ πέμπεται εἰς Σμύρνην, κἀκεῖ δὲ μένει ἔτος ἓν καὶ ἥμισυ, ἐπιστρέψας ἐπὶ Μιχαὴλ τοῦ Τραυλοῦ, διελθὼν διά τινων χωρίων καὶ διὰ τῆς Προύσης. Ἐξελθὼν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἡσύχασε μικρὸν μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἐν τοῖς τόποις τοῦ Κρίσκεντος ἢ Κρισκεντίου, κειμένοις ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Νικομηδείας, μεθ' ὃ καὶ πάλιν εἰσῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν τῷ 822, καὶ τῷ ἑπομένῳ ἔτει ἀπῆλθεν εἰς τὴν κατὰ τὸν Ἀκρίταν χερσόνησον τοῦ ἁγίου Τρύφωνος, ἀφ' ἧς συνεχῶς εἰς ἐπίσκεψιν μετέβαινε τοῦ πατριάρχου Νικηφόρου, ἐκεῖ πλησίον ἰδιάζοντος. Ἀπέθανε τῷ 426 (11 νοεμβρίου «ἐν ᾗ καὶ ἡ τοῦ μάρτυρος Μηνᾶ ἐτελεῖτο μνήμη») ἐν ἡλικίᾳ ἐτῶν ἑπτὰ πρὸς τοῖς ἑξήκοντα, ταφεὶς ἐν Πριγκήπῳ. Μετὰ δέκα καὶ ὀκτὼ ἔτη Μεθόδιος ὁ πατριάρχης ἀνακομίσας τὸ τοῦ Θεοδώρου λείψανον, ἄρτιον καὶ σῶον εὑρεθὲν, ἔθαψεν ἐν τῇ μονῇ τοῦ Στουδίου τῷ 844, ἐν ᾗ ἐσῴζετο μέχρι τῶν πρώτων ἐτῶν τῆς ΙΓ' ἑκατονταετηρίδος[57].

καὶ περὶ μὲν τῆς τοῦ Στουδίου μονῆς εἰλέχθησαν τὰ γνωστά μοι. Συνήθεια δ' ἐπεκράτει ἐν τῇ μονῇ 'ν' ἀναγινώσκωνται καθ' ἑβδομάδα τρεῖς περικοπαὶ λόγων ἐκ τῆς Μικρᾶς τοῦ Θεοδώρου Κατηχήσεως, ἤτοι κατηχήσεις τρεῖς[58].

τὸ **Ἑορτολόγιον** τῆς τοῦ Στουδίου μονῆς, τὸ παρὰ τῷ πρεσβυτέρῳ Emm. Auvray κείμενον, βλέπε συμπεπληρωμένον μετὰ τὰς βιογραφίας τοῦ δεκεμβρίου μηνός.

---

55. Casimiri Oudini, Commentarius κλπ. τόμ. Β', στήλη 1301-1383, ὅπου πολλὰ πειρᾶται 'ν' ἀποδείξῃ τὸν Συμεὼν ἀκμάσαντα κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα, καίπερ γινώσκων τὴν περὶ Συμεώνων διατριβὴν τοῦ πολλοῦ Ἀλλατίου. Ὁ δὲ Θεόφιλος Ἰωάννου ἐν προλεγομένοις Ἁγιολογικῶν Μνημείων πειρᾶται 'να συγχωνεύσῃ εἰς ἓν τοὺς δύο Συμεῶνας, τὸν Μεταφραστὴν τοῦτον καὶ τὸν χρονογράφον καὶ μάγιστρον. Νομίζω τὸν Μεταφραστὴν ἀκμάσαντα ἐπὶ Κωνσταντίνου Πορφυρογεννήτου.

56. Θεοφ. Α', σελ. 357.

57. Θεοδώρου Στουδίτου βίος, ὑπὸ Μιχαὴλ μοναχοῦ· Migne, τόμ. γθ', 113 232. Βίος ἕτερος, παρασυναφθεὶς ἐκείνῳ· αὐτόθι, στ. 233-328, ᾧ ὑποτάσσονται σημειώσεις τοῦ Sirmondi. Θεοφ. Α', σελ. 752 καὶ 769. Γεώργιος μοναχός· σελ. 767. Στουδίτου Μικρὰ Κατήχησις· ἔκδοσις Emmanuel Auvray· προλεγόμενα A. Tougard, σελ. IX-XXXIII.

58. Στουδίτου βίος, ὑπὸ Μιχαήλ· Migne, γθ', 152.

§

12. Νείλου τοῦ ἀσκητοῦ.

Ἤκμασεν ἐπὶ Ἰουστίνου, γενόμενος ἔπαρχος Κωνσταντινουπόλεως, ἀνὴρ λόγιος· ἐκ κοινῆς συμφωνίας ἐγένοντο μοναχοί, αὐτὸς παραλαβὼν τὸν υἱὸν Θεόδουλον καὶ ἡ σύζυγος αὐτοῦ τὴν θυγατέρα. «Κεῖται δὲ, ὡς φασιν, αὐτὸς καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Θεόδουλος ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων ἐν τῷ Ὀρφανοτροφείῳ ὑποκάτωθεν τοῦ θυσιαστηρίου, ὑπὸ Ἰουστίνου βασιλέως κατατεθέντες»[59] (ἰδὲ 14 ἰανουαρίου).

* * *

12. Λέοντος πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως.

Ἱερεὺς καὶ οἰκονόμος τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ὁ Λέων ἐξελέγη πατριάρχης τῷ 1134, ἱερατεύσας ἄχρι τοῦ 1143[60].

§

13. Ἡ ἀνάμνησις τῆς ἐξορίας τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου.

Αἱ λέξεις εἰσὶ τοῦ Βασιλειανοῦ· κατὰ δὲ τὰ Μηναῖα καὶ τοὺς Συναξαριστὰς γίνεται μνήμη τοῦ θανάτου αὐτοῦ σήμερον ἀντὶ τῆς 14.

Ὁ πατριάρχης Ἰωάννης Α' ὁ Χρυσόστομος ἐγεννήθη ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς Συρίας μεταξὺ τῶν ἐτῶν 344-347. Υἱὸς Σεκούνδου στρατηλάτου καὶ Ἀνθούσης, ἐσπούδασεν ἐν Ἀντιοχείᾳ καὶ κατόπιν ἐν Ἀθήναις· ἐμόναζεν ἔν τινι παρὰ τὴν Ἀντιόχειαν ὄρει ἀπὸ τοῦ 375-380, ὅτε ἐχειροτονήθη διάκονος ὑπὸ τοῦ Μελετίου Ἀντιοχείας καὶ μετὰ μικρὸν πρεσβύτερος ὑπὸ Φλαβιανοῦ· ἐξελέγη πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως τῇ 15 δεκεμβρίου 397[61], ἐχειροτονήθη δὲ τῇ 26 φεβρουαρίου 398 ὑπὸ Θεοφίλου πατριάρχου Ἀλεξανδρείας ἐν Κωνσταντινουπόλει παρεπιδημοῦντος· ἐπαύθη τῷ 402 ὑπὸ συνόδου σχηματισθείσης ἀκανονίστως, ἐπανήχθη δ' ἀπὸ τῆς ὑπερορίας τὸν νοέμβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους, καὶ τῇ 20 ἰουνίου 404 παυθεὶς ἐξωρίσθη· ἀπέθανεν ἐν Κομάνοις τῇ 14 σεπτεμβρίου 407. Ὁ βίος ὅλος τοῦ Χρυσοστόμου καὶ ἡ πολιτεία διεκρίθησαν ἐπὶ τῇ διορθώσει τῶν ἠθῶν, τῇ καταδιώξει τῶν ἀντευαγγελικῶς ζώντων, ἐν γένει δ' ἐπὶ τῇ μετ' αὐστηρότητος ἐκπληρώσει τοῦ καθήκοντος· διεκρίθη διὰ τὸν ὑπὲρ τῆς διαδόσεως τοῦ χριστιανισμοῦ ζῆλον αὐτοῦ καὶ διὰ τὴν τάσιν πρὸς αὔξησιν τῆς δικαιοδοσίας τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως· ὁμολογητέον δὲ ὅτι ἡ εὔρυνσις τῆς δικαιοδοσίας ταύτης εἰς τὸν Χρυσόστομον ὀφείλεται καὶ ταύτην ἐκύρωσεν ἡ κατόπι συνήθεια[62].

Ἡ μνήμη τοῦ Χρυσοστόμου ἤρξατο πανηγυριζομένη ἐν πάσαις ταῖς ἐκκλησίαις τῷ 427· μεγαλοπρεπέστερον δὲ πανηγυρισμὸν τῆς ἑορτῆς γινώσκομεν ἀρξάμενον ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου[63].

Περὶ τοῦ λειψάνου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου βλέπε εἰς τὴν 27 ἰανουαρίου.

Ναὸς Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου ἀναφέρεται κατὰ τοὺς χρόνους Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου, στιχουργήσαντος ἐπ' αὐτῷ δίστιχον ἐπίγραμμα[64].

Κατὰ τοὺς τελευταίους τῶν βυζαντινῶν χρόνους ἡ λειτουργία τῆς ἑορτῆς τοῦ Χρυσοστόμου ἐγίνετο ἐν τῇ Μ. ἐκκλησίᾳ, παρόντος τοῦ αὐτοκράτορος καὶ κατὰ τὴν ἀγρυπνίαν[65].

§

14. Φιλίππου τοῦ ἀποστόλου.

---

59. ταῦτα κατὰ χειρογράφους Συναξαριστάς.

60. Πατριαρχ. Πίνακες· σελ. 350-351. Ὁ Σταυρονικητηνὸς Συναξαριστὴς τῇ 12 νοεμβρίου γράφει· *Λέοντος καὶ Φλαβιανοῦ τῶν ἁγιωτάτων πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως.* Ὁ δὲ Ξαυμάσιος ἐπ' ἀκριβείᾳ Νικόδημος, ὁ ἀλλαχοῦ δύο Πολυεύκτους δημιουργήσας, οὐχὶ δὲ καὶ δύο Λέοντας, γράφει ἐν ὑποσημειώσει εἰς τὴν 12 νοεμβρίου· «ὁ Λέων οὗτος *φαίνεται* ὅτι ἦτον ὁ ἐπικαλούμενος Στύππης», ἐνῷ μέχρι σήμερον ἕνα μόνον πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως γινώσκομεν φέροντα τὸ ὄνομα τοῦτο. Ἐπιτραπήτω μοι δὲ νὰ σημειώσω ὅτι τὸ ἐπώνυμον τοῦ Στυππῆ, ὅπερ ἔφερεν ὁ Λέων, ἀναφέρεται, ἐφ' ὅσον οἶδα, τῷ 1042, ἔφερε δ' αὐτὸ ὁ τῇ 11 ἰουνίου τοῦ ἔτους τούτου τὸν τοῦ Κωνσταντίνου Μονομάχου μετὰ τῆς Ζωῆς γάμον εὐλογήσας πρωτοπρεσβύτερος τῆς Νέας Ἐκκλησίας (Κεδρηνός· Β', σ. 542). Ἐπὶ δὲ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος, ἀναφέρεται στρατηγὸς Ἀνδρέας ὁ Στυπιώτης, καὶ πατρίκιος «ἀρχηγέτης θρᾳκῶν καὶ μακεδόνων» ὁ Λέων, ὃν *ἀπὸ Στυπίου ἐκάλουν*. Κεδρ. Β', σ. 217 καὶ 231. Λέων γραμματικός· σελ. 261.

61. τὰ Μηναῖα γράφουσιν ὅτι ἐχειροτονήθη κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν· ἀλλ' ἐπειδὴ κατὰ Σωκράτη (Ἐκκλ. Ἱστ. ΣΤ', β') ἐχειροτονήθη τῇ 26 φεβρουαρίου, Συναξαρισταὶ καὶ Μηναῖον χειροτονίαν ἐννοοῦσι προδήλως τὴν ψῆφον.

62. Πατριαρχ. Πίνακες· σελ. 141-161, ὅπου βλέπε τὰς σχετικὰς μαρτυρίας.

63. Κεδρ. Α', σ. 592. Theoph. Contin. σελ. 457.

64. Migne, τόμ. γθ', στ. 1801.

65. Κωδινοῦ, Περὶ ὀφφικίων· σελ. 80.

Ναὸς ἐπ' ὀνόματι Φιλίππου τοῦ ἀποστόλου ἀναφέρεται κείμενος πλησίον τῆς κινστέρνης τοῦ Ἁγίου Μωκίου, δῆλα δὴ κατὰ τὰ Ἐξ-Μάρμαρα, καὶ μάλιστα ὡς μονὴ τῷ 513 σῳζόμενος, τοῦτον δ' ἤγειρε σχεδὸν ἐκ βάθρων Βασίλειος ὁ Μακεδών[66]. Ἄγνωστον ἂν ὁ ἐπὶ Μηνᾶ πατριάρχου φερόμενος « Ἀναστάσιος πρεσβύτερος καὶ δευτεράριος μονῆς τοῦ ἁγίου Φιλίππου τοῦ ἐν Βρεφοτροφείῳ » ἀνήκῃ εἰς τὴν ἐν λόγῳ μονήν, διότι ἐπίσης ἄγνωστον ποῦ ἔκειτο τὸ Βρεφοτροφεῖον τοῦτο· 2) μονὴ τοῦ ἁγίου Φιλίππου ὑπῆρχεν ἐν τῷ χωρίῳ Νεαπόλει ἐν τῷ Ἀνάπλῳ μετὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΑ' αἰῶνος, ἀναφερομένη ἐν ἀνεκδότῳ βιογραφίᾳ Κυρίλλου τοῦ Φιλεώτου· 3) εἴδομεν δὲ τῇ 11 φεβρουαρίου ναὸν Φιλίππου τοῦ ἀποστόλου ἐν τοῖς Μελτιάδου· ῥρονῶ δ' ὅτι οὗτος ἦν ἕτερος παρὰ τὸν τῆς Μωκησίας κινστέρνης, ἀλλ' ἐν τοποθεσίᾳ καὶ οὗτος ἀγνώστῳ μοι.

Ἐκ τοῦ λειψάνου τοῦ ἀποστόλου Φιλίππου ἡ κεφαλὴ ἐσῴζετο μέχρι τοῦ 1214 ἐν τῇ μονῇ τῆς Παναχράντου[67].

* * *

14. Γρηγορίου ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης τοῦ Παλαμᾶ.

Ἐν τοῖς προλεγομένοις ἐγράφη πότε καὶ τίς ἤρξατο ἵνα ἑορτάζῃ τὴν μνήμην αὐτοῦ.

§

15. Ἰουστίνου καὶ Θεοδώρας τῶν εὐσεβῶν βασιλέων.

Τὰ ὀνόματα ἀναγινώσκονται παρά τε τῷ Συναξαριστῇ καὶ τοῖς Μηναίοις· ἐν τούτοις τὸ Σταυρονικητηνὸν Εὐαγγέλιον εἰς τὴν 14 νοεμβρίου γράφει:

Μνήμη Ἰουστινιανοῦ καὶ Θεοδότης τῶν βασιλέων,

τὸ δὲ παρὰ Morcelli βυζαντινόν:

Ἰουστινιανοῦ καὶ Θεοδώρας.

Θεοδώρα ἡ τοῦ Ἰουστινιανοῦ «ἐκοιμήθη εὐσεβῶς μηνὶ ἰουνίῳ, ἰνδικτιῶνος ἐνδεκάτης »[68], ἤτοι τῷ 548· καίτοι δὲ παρίστησιν αὐτὴν ὁ Εὐάγριος ἐναντίαν τῇ ἐν Χαλκηδόνι Συνόδῳ[69], οὐδεμίαν ἔχω ἀμφιβολίαν ὅτι κατετάχθη εἰς τὸ ἑορτολόγιον, τοὐλάχιστον τῶν ὑπὸ τοῦ συζύγου αὐτῆς ἱδρυθεισῶν μονῶν. Εἰ καὶ ἀναφέται δ' ἔν τισι χειρογράφοις Θεοδότη, ὡς σύζυγος Ἰουστίνου τοῦ Α', ἣν ἐν τούτοις ἕτεροι καλοῦσι Μαρκιανὴν, ὡς εἴδομεν, ἢ Εὐφημίαν, δέον 'ν' ἀποδεξώμεθα ὅτι ἡ Θεοδώρα αὕτη ἦν ἡ σύζυγος τοῦ Μ. Ἰουστινιανοῦ, ὅστις ἀπέθανε τῇ 13 ἢ 14 νοεμβρίου 566[70], καὶ ὅτι τινὲς μὲν τῶν ναῶν καὶ τῶν μονῶν ἐώρταζον τὸ ζεῦγος τοῦτο, τινὲς δὲ τὸν Ἰουστῖνον Α' καὶ τὴν δευτέραν αὐτοῦ σύζυγον Θεοδώραν· ἐλέγετο δὲ ὁ Ἰουστῖνος οὗτος «εὐσεβὴς ἀνὴρ, ζηλωτὴς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως »[71].

* * *

15. Θωμᾶ τοῦ νέου, πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως.

Ἱεράτευσεν ἀπὸ τοῦ ἔαρος τοῦ 665-668, ἦν δὲ πρότερον διάκονος καὶ νοτάριος τοῦ Πατριαρχείου, καὶ διευθυντὴς γηροκομείου τινὸς καὶ πτωχοτροφείου[72].

§

16. Ματθαίου τοῦ εὐαγγελιστοῦ.

Τὸ ἰδιόγραφον αὐτοῦ Εὐαγγέλιον εὑρεθὲν ἐν Κύπρῳ τῷ 478 καὶ κομισθὲν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀπετέθη ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Στεφάνου τῆς Δάφνης.

§

17. Λαζάρου τοῦ ζωγράφου.

Κατὰ τοὺς Συναξαριστὰς, ὁ Λάζαρος εἶχε πρεσβυτέρου βαθμὸν, πολλοὺς δ' αἱκισμοὺς ὑποστὰς ἐκ μέρους Θεοφίλου τοῦ εἰκονομάχου, ἀπεκλείσθη εἰς τὴν ἐν Εὐξείνῳ μονὴν Ἰωάννου Προδρόμου τοῦ Φοβεροῦ, ἐν ᾗ καὶ θεραπευθεὶς ἀπὸ τῶν κατὰ τὰς χεῖρας πληγῶν « εἰκόνα διέγραψε τοῦ Προδρόμου τὴν καὶ μέχρις ἡμῶν διασῳζομένην τε καὶ ἰάσεις ἐπιτελοῦσαν πολλάς»· μετὰ δὲ τὸν τοῦ Θεοφίλου θάνατον «οἰκείαις χερσὶν ἀνεστήλωσε τὴν ἐν Χαλκῇ εἰκόνα τοῦ Θεανθρώπου Ἰησοῦ Χριστοῦ»· ἀπεβίωσε μεταβαίνων εἰς Ῥώμην, εἰς ἣν ἕνεκα δογματικῶν ὑποθέσεων ἀπεστέλλετο, «καὶ τὸ τίμιον αὐτοῦ λείψανον ἀνακομισθὲν ἐν τῇ μονῇ τῶν

66. Κεδρ. Α', σελ. 631. Theoph. Contin. σ. 323.
67. Πασπάτη, Μελέται· σελ. 323.
68 Θεοφ. Α', σελ. 350.
69. ἐν ι' κεφ. τοῦ Δ' βιβλίου τῆς Ἐκκλ. Ἱστορ. αὐτοῦ.
70. Δουκαγγίου, Familiæ Augustæ Byzantinæ· σελ. 783.
71. Κεδρ. Α', σελ. 636, 639.
72. Πατριαρχ. Πίνακες· σελ. 246.

Εὐάνδρου κατετέθη». Ἐπειδὴ οἱ τὸν Θεοφάνη συνεχίσαντες συνείρουσι τὸν περὶ Λαζάρου λόγον τῷ λόγῳ περὶ τῶν ἀβραμιτῶν μοναχῶν ἐξορισθέντων εἰς τὴν μονὴν τοῦ Φοβεροῦ, καθὼς εἴδομεν, εἰκάζω ὅτι καὶ ὁ Λάζαρος ἦν μοναχὸς τῆς μονῆς τῶν ἀβραμιτῶν [73].

* * *

17. Γενναδίου καὶ Μαξίμου πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως·

ἴδε εἰς τὴν 20 νοεμβρίου.

§

18. Πλάτωνος μάρτυρος. Ἡ σύναξις ἐν τῷ σεπτῷ αὐτοῦ μαρτυρείῳ τῷ ὄντι ἐν τοῖς Δομνίνου ἐμβόλοις [74].

Ἤθλησεν ἐν Ἀγκύρᾳ τῆς Γαλατίας περὶ τὰ τέλη τοῦ Γ' αἰῶνος.

Ναὸς τοῦ ἁγίου Πλάτωνος, κείμενος οὐ πολλῷ μακρὰν τοῦ Κωνσταντινιανοῦ φόρου, ἐκτίσθη πρὸ τοῦ 527 ὑπὸ τοῦ Μ. Ἰουστινιανοῦ, ἀναφέρεται δὲ καὶ τῷ 562, ὅτε τῇ 24 δεκεμβρίου ἐν αὐτῷ ἐγένετο ἡ παννυχὶς τῶν ἐγκαινίων τῆς Ἁγίας Σοφίας [75]. Βασίλειος ὁ Μακεδὼν κατεσκεύασε τῷ ναῷ τούτῳ νέον ὄροφον καὶ διὰ τοίχων νέων ἐστερέωσεν αὐτόν [76].

* * *

18. Ῥωμανοῦ μάρτυρος.

Ἤθλησεν ἐν ἀρχαῖς τοῦ Δ' αἰῶνος.

Ναὸς ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Ῥωμανοῦ ὑπῆρχε πρὸ τοῦ Θ' αἰῶνος, ἀλλὰ κατεστραμμένος· ἤγειρε δ' αὐτὸν ἐκ βάθρων Βασίλειος ὁ Μακεδών, ἴσως παρὰ τὴν ὁμώνυμον πύλην [77].

§

20. Γρηγορίου τοῦ Δεκαπολίτου.

Ἐγεννήθη ἐν Εἰρηνοπόλει τῆς ἐν Ἰσαυρίᾳ Δεκαπόλεως, υἱὸς Σεργίου καὶ Μαρίας· ὁκταετὴς ἤρξατο σπουδάζειν τὰ κοινὰ γράμματα καὶ τούτοις ἀρκεσθεὶς ἐφοίτα τοὐντεῦθεν, δεκαέτης ἴσως, εἰς τοὺς ναούς, ἐν οἷς «τὴν τῶν δαυϊτικῶν μελῳδημάτων ἀνέκρουε φόρμιγγα». Τὴν ἐφηβικὴν ἡλικίαν παραλλάττων ἠσπάσατο τὸν μοναχικὸν βίον καὶ, διαμείνας ἐν δυσὶ μοναῖς, ὧν ἐν τῇ τελευταίᾳ δεκατετραετίαν ὅλην, εἰσῆλθεν εἰς ἀπηωρημένον καὶ κρημνώδες σπήλαιον καί τινα χρόνον ἀσκήσας ἐν αὐτῷ, μετέβη καὶ, διαχειμάσας εἴς τι τῶν περὶ τὴν Ἔφεσον μοναστηρίων, ἀπῆρεν εἰς Βυζάντιον, ἔαρος φανέντος· ἀλλὰ παρέμεινεν ἐν Προκονήσῳ παρά τινι πένητι σιτιζόμενος, ὃν ηὐλόγησε καὶ ἔκτοτε ὁ πένης ἐκέρδαινε πλείω τῶν προτέρων· ἀπελθὼν ἐκεῖθεν εἰς Αἶνον, ἀφίκετο κατόπιν εἰς Χριστόπολιν, κἀκεῖθεν ποταμῷ τινι πλησιάσας «περιέπεσε λῃσταῖς Σκλαβηνοῖς τὰ προσπίπτοντα τῶν πλοίων λῃζομένοις»· οὗτοι μηδὲν βλάψαντες διεπέρασαν τὸν ὅσιον εἰς τὴν ἀντίθετον ὄχθην, ὁδοιπορήσας δ' ἦλθεν εἰς Θεσσαλονίκην, μείνας ἔν τινι μονῇ, ἧς τὸ τοῦ ἡγουμένου μόνον ὄνομα (Μάρκου) γινώσκομεν· μοναχῷ δέ τινι συνοδεύσας ἐκεῖθεν ἦλθεν εἰς Κόρινθον πεζῇ, διὰ θαλάσσης ἀκολούθως εἰς Ῥήγιον, κατόπιν εἰς Ῥώμην, ἡσυχάζων τρίμηνον ἐν κελλίῳ τινί, καὶ ἀπὸ ταύτης εἰς Συράκουσας, ὅπου φαίνεται μείνας ἔν τινι πύργῳ παραλίῳ ἕνα ἢ δύο χρόνους· ἀνεχώρησε καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ὑδροῦντα (Otrando), ἧς ὁ ἐπίσκοπος ἐτύγχανεν εἰκονομάχος· ὅθεν, μικρὸν προσμείνας ἀφίκετο καὶ πάλιν εἰς Θεσσαλονίκην, διαμείνας βραχὺν χρόνον εἰς τὸν ναὸν Μηνᾶ τοῦ μάρτυρος, ὕστερον δ' ἐν ἰδίοις κελλίοις, συμμοναστάς τινας ἔχων. Τέλος ἐκ Θεσσαλονίκης ἦλθεν εἰς Βυζάντιον, ἀφ' οὗ ἐξῆλθεν εἰς τὸν Ὄλυμπον καὶ πάλιν ὑπέστρεψε πρὸς τὴν πόλιν μένων ἐκεῖ καὶ θαυμάσια ἐργαζόμενος· δῆλον οὖν ἐν Θεσσαλονίκῃ. Κατέλαβε δὲ καὶ πάλιν, ἀσθενὴς ὤν, τὸ Βυζάντιον, πόθῳ Συμεὼν μοναχοῦ, πολλὰ παθόντος ἕνεκα τῆς πρὸς τὰς ἁγίας Εἰκόνας τιμῆς ὑπὸ Θεοφίλου. Ἦν δ' ὁ Συμεὼν οὗτος ἐκ μητρὸς συγγενὴς αὐτοῦ, ἀρχιμανδρίτης τῶν πρὸς τῇ Δεκαπόλει μοναστηρίων, δεσμώτης Θεοφίλου. Ἀπεβίωσεν ὁ Γρηγόριος τῇ 20 νοεμβρίου ἐν Κωνσταντινουπόλει, μεταξὺ τῶν ἐτῶν 830-842 [78].

* * *

20. Τοῦ ἁγίου μάρτυρος Θεοκτίστου τῇ θέσει εὐνούχου, ὃς ἦν ἐπὶ Θεοδώρας αὐγούστης.

Ἡ διάκρισις αὕτη δηλοῦσα τὸν χρόνον τῆς

---

73. Theoph. Cont. σελ. 102-103. Ἐφραίμιος· στ. 2309. Συναξαριστὴς καὶ Μηναῖον.

74. τὴν μνήμην τῆς συνάξεως εὑρίσκω παρὰ Morcelli· Kalendarium· Α', σελ. 235.

75. Προκοπίου, Περὶ κτισμάτων· σελ. 190. Θεοφ. Α', σελ. 369.

76. Theoph. Contin. σελ. 324.

77. αὐτόθι.

78. Γρηγορίου Δεκαπολίτου βίος, ἐν Μνημείοις ἁγιολογ. Θεοφίλου· σελ. 131-160.

ἀκμῆς ἐτέθη λίαν καλῶς ἐν τοῖς χειρογράφοις Συναξαρισταῖς, διότι κατὰ τὸ 821 Θεόδωρος ὁ Στουδίτης μετέβαινεν ἀπὸ Χαλκηδόνος ἐπισκεψόμενος «τὸν πάλαι μάγιστρον Θεόκτιστον, ὑπ' αὐτοῦ (τοῦ Στουδίτου δῆλα δὴ) πρώην ἀποκαρθέντα, καὶ τηνικαῦτα τῷ ἰδίῳ προσκαρτεροῦντα μοναστηρίῳ»· ἦν ἄρα τὸ μοναστήριον τοῦτο πλησίον Χαλκηδόνος ἐν μέρεσι χαμηλοῖς, διότι «ἐκεῖθεν ἀνέρχεται πρὸς τὸν ἀοίδιμον πατριάρχην Νικηφόρον» ὁ Στουδίτης· διέπρεπε δ' ὁ Θεόκτιστος ἐπ' ἀρετῇ καὶ βίου ὀρθότητι[79]. — Θεόκτιστος ὁ πατρίκιος, ὅστις εἶχεν ἔθος 'ν' ἀπέρχηται συνεχῶς «ἐν τῷ λούσματι τῶν 'Αρεοβίνδου», ἴσχυεν ἐπὶ Λέοντος Ε', καὶ ἴσως ὑπ' αὐτοῦ, ἢ ὑπὸ τοῦ Θεοφίλου « τῷ τοῦ πατρικίου τετίμητο ἀξιώματι, καὶ τὴν ἐπὶ τοῦ βασιλικοῦ καλάμου πρόνοιαν ἐγκεχείριστο, δι' οὗ κανίκλειος ἐδοξάζετο, ἐφ' ᾧ καὶ τὰ τῆς ἐπιτροπείας τοῦ Μιχαὴλ ὡς εὐγνώμονι ἐβεβαίωτο», συνεπίτροπον ἔχοντι τὸν πρωτομάγιστρον Μανουὴλ, ἐφ' ᾧ καὶ λαμπρότατον ἀνήγειρεν ἑαυτῷ μίγαρον ὁ Θεόκτιστος μετὰ λουτροῦ καὶ παραδείσου «ἐν τῇ νῦν 'Αψιδα καλουμένῃ πρὸς τὸ πλησίον αὐτὸν εἶναι τοῦ παλατίου»[80]. Μετὰ τὸν τοῦ Θεοφίλου θάνατον, ὁ Θεόκτιστος, νοσῶν ἐπὶ θάνατον καὶ σχεδὸν ψυχορραγῶν, ὑπισχνεῖτο τοῖς αὐτῷ προσειλθοῦσιν ἐναρέτοις καλογήροις τῆς τοῦ Στουδίου μονῆς ὅτι ἀναστηλώσει τὰς ἁγίας Εἰκόνας ἐὰν ἀπὸ τοῦ θανάτου σωθῇ· διὰ δὲ τῶν εὐχῶν τῶν μοναχῶν τούτων ἀναρραίσας παρ' ἐλπίδα συνετέλεσε τὸ ἱερὸν ἔργον τοῦτο σὺν τῷ μαγίστρῳ Μανουήλ· οὐ μόνον δ' ὁ Θεόκτιστος ἐδειλοψύχει περὶ τὴν ἀναστήλωσιν, ἅτε τῷ Θεοφίλῳ προϋποσχόμενος ὅτι τηρήσει τὴν κατάστασιν ὡς εἶχε κατὰ τὴν ἐκείνου βασιλείαν, ἀλλὰ καὶ ἡ Θεοδώρα « διὰ φιλανδρίαν ἴσως παράλογον, εἴτε διὰ τὴν τοῦ τηλικούτου μετάθεσιν πράγματος». Ὁ Θεόκτιστος ἔπεσε μετ' ὀλίγον θῦμα ἐπιβουλῆς[81].

* * *

20. Πρόκλου, Μαξίμου, 'Ανατολίου καὶ Γενναδίου, πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως,

ὧν τὴν μνήμην ὁρίζουσιν εἰς τὴν 20 νοεμβρίου τὰ παλαιότερα κωνσταντινουπολιτικὰ Εὐαγγέλια.

Ἴδε περὶ Πρόκλου τῇ 24 ὀκτωβρίου· περὶ Μαξίμου, τοῦ καὶ Μαξιμιανοῦ, τῇ 21 ἀπριλίου· περὶ 'Ανατολίου τῇ 3 ἰουλίου. Γεννάδιος δὲ, ὁ τοῦ σεβασμοῦ πάντων ἀπολαύων, ἱεράτευσεν ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ 458 μέχρι τέλους πιθανῶς τοῦ 471. Οἱ βυζαντινοὶ χρονογράφοι πολλῶν θαυμάτων ὑπηρέτην ἀναγράφουσι τὸν ἱερὸν Γεννάδιον[82].

§

21. **Τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων.**

Ἡ κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην προέλευσις ἐγίνετο μετὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα ἐν τῇ μονῇ τῆς Περιβλέπτου, τελουμένης ἐκεῖ τῆς πατριαρχικῆς λειτουργίας[83].

§

26. Τὰ ἐγκαίνια τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ἐν τῷ Κυπαρίσσῳ.

Γνωστός ἐστιν ὁ Ἅγιος Γεώργιος ὁ Κυπαρισσᾶς ἐν Ὑψωμαθείοις, ὃν κατὰ συνθήκην νομίζομεν τὸν ἐν τοῖς Συναξαρισταῖς καὶ τοῖς Μηναίοις Γεώργιον τὸν ἐν τῷ Κυπαρισσίῳ[84].

§

27. Ἰακώβου μάρτυρος τοῦ Πέρσου.

Ἤθλησεν ἐπὶ 'Αρκαδίου καὶ Ὀνωρίου.

Ναὸς εἰς αὐτὸν ἠγείρετο πλησίον τοῦ Ἁγίου Μωκίου[85].

§

28. Στεφάνου ὁμολογητοῦ τοῦ νέου καὶ τῶν αὐτῷ συναθλησάντων ὑπὲρ τῶν ἁγίων Εἰκόνων 'Ανδρέου, Πέτρου, Ἄννης, Στεφάνου, Ἰωάννου καὶ δύο Γρηγορίων.

Ἤθλησαν τῇ 28 νοεμβρίου 767, γνωστόν

---

79. Στουδίτου βίος· Migne, τόμ. γθ', στ. 220, 316.

80. Γεώργιος μοναχός· σελ. 816.

81. Λέων γραμματικός· σελ. 235. Γενέσιος· σελ. 12, 23, 78-80 καὶ 86-90. Ζωναρᾶς· ΙΣ', 1 (Δινδόρφ. Δ', 1).

82. Πατριαρχ. Πίνακες· σελ. 194-198. Θεοφ. Α', σελ. 174 καὶ 175. Θεόδ. 'Αναγνώστης· Β', 65.

83. Κωδινοῦ, Περὶ ὀφφικίων· σελ. 80. Τὴν ἑορτὴν οὕτω σημειοῦσι τὰ ἀρχαιότερα κωνσταντινουπολιτικὰ Εὐαγγέλια.

84. Σκ. Βυζαντίου, «Κωνσταντινούπολις»· Α', σ. 304, ὅπου γράφει παρακείμενον τῷ 'Αγίῳ Γεωργίῳ τὸ μαρτυρεῖον τοῦ ἁγίου Χριστοφόρου καὶ τοῦ ἁγίου Πολυεύκτου· μακρόθεν αὐτὰ μετάγων εἰς Ὑψωμαθεῖα καὶ νομίζων Ἅγιον Πολύευκτον (μετά τινος ἐνδοιασμοῦ) τὸν Ἅγιον Πολύκαρπον, ἀγνοῶν ὅτι ὁ Ἅγιος Πολύκαρπός ἐστιν ὁ Ἅγιος Μηνᾶς τῆς σήμερον. Εἰκονογραφίαν τοῦ 'Αγίου Γεωργίου Κυπαρισσᾶ βλέπε παρὰ Πασπάτῃ· Μελέται, σελ. 387.

85. Πορφυρογεν. Ἐκθ. Α', σελ. 100.

ἐστι δ' ὅτι, ὁ μὲν Ἀνδρέας, ὁ κατὰ Θεοφάνη μονάζων ἐν Βλαχέρναις καὶ προαθλήσας τοῦ Στεφάνου, ἐτάφη ἐν τῷ ἐμπορείῳ τοῦ Λευκαδίου, ὃν ἐκήδευσαν αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ, ὁ δὲ Στέφανος ἐτάφη εἰς τὰ Πελαγίου[86]. Εἷς τῶν τῷ Στεφάνῳ συμμοναζόντων « ἔγκλειστος ἦν ἐν τῷ Σωσθενείῳ », ὅστις, ἀπειλούμενος τὴν ζωὴν ἔφυγεν εἰς Χαζαρίαν ἐκ Χερσῶνος, εἰς ἣν ἐξωρίσθη, καὶ γέγονε μετὰ καιρὸν ἐπίσκοπος ἐν Χαζαρίᾳ· ὁ ἕτερος Στέφανος ἐξωρίσθη εἰς Σουγδαίαν, οἱ δὲ δύο Γρηγόριοι ἀλλαχοῦ· Ἰωάννης ὁ ἀπὸ Γαλαταρίων ἐξωρίσθη εἰς Δαφνουσίαν, καταγόμενος προδήλως ἐκ τοῦ χωρίου Γαλαταρίων, οὐ μακρὰν τῆς Κωνσταντινουπόλεως κειμένου, πλησίον τοῦ τόπου τῶν Φλωρίων (Τζεκμεδζὲ-Φλώρια). Δυστυχῶς οἱ ἐκδόται τοῦ λεγομένου Βασιλειανοῦ Μηνολογίου, κακῶς ἀναγνόντες, ἔγραψαν ἀπὸ Λεγαταρίων (Ioannes exlegatarius), ὁ δὲ ἄκριτος Νικόδημος ἀρῆκε τὴν λέξιν, ἀγνοῶν ὅτι, καθὼς εἴδομεν ἔν τισι μνήμαις ἁγίων, οἱ ἀνήκοντες εἰς στρατιωτικὰ τάγματα ὀνομάζονται διὰ τῆς ἑλληνικῆς λέξεως στρατιῶται, κυρίως οἱ μετὰ τὸν Ε' αἰῶνα, οὐχὶ δὲ διὰ λατινικῆς. Ἰστέον δὲ ὅτι ἐν τῷ συναξαρίῳ τῆς 28 νοεμβρίου γνωρίζονται οἱ μάρτυρες οὗτοι οὐχὶ ἀπὸ τῶν ἐπαγγελμάτων, ἀλλ' ἀπὸ τῶν τόπων, ἐξ ὧν ὁρμῶνται· οἱ δὲ τὰς ἀκρισίας τοῦ Νικοδήμου δικαιολογοῦντες, οἱ δι' αὐτῶν δημιουργοῦντες ὑπόληψιν ὀλιγομαθείας ἢ πολυμαθείας, δυστυχῶς εἶδον μόνον τὸν Νικόδημον, οὐχὶ δὲ δόκιμα χειρόγραφα, καὶ μάλιστα τὰ παλαιότερα· ἐπὶ παραδείγματι, τὸ 429 μεμβράνινον χειρόγραφον τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει μονῆς τῶν Ἰβήρων, γεγραμμένον κάλλιστα κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα, ἔχει τὴν γραφὴν διωρθωμένην, ὡς καὶ τὸ Σταυρονικητηνόν. — Ἡ μάρτυς Ἄννα ἀναφέρεται ἐν τῇ βιογραφίᾳ τοῦ Στεφάνου, οὖσα γήρᾳ εὐγενὴς καὶ πλουσία, καὶ διανείμασα διὰ τοῦ Στεφάνου τὴν περιουσίαν αὐτῆς εἰς ἔργα κοινωφελῆ.—Ὁ δὲ Στέφανος ὁ λεγόμενος ὁμολογητής, ἐν ἀληθείᾳ δὲ μάρτυς, ἐγεννήθη ἐν Κωνστ/πόλει τῷ 714 ἐξ εὐσεβῶν γονέων, οἰκούντων ἐν τῷ Σταυρίῳ, ὅπου *πρὸς τὸ κάταντες μέρος εἰσὶν εὐμεγέθεις οἰκίαι προσεγορευόμεναι τὰ Κώστα*. Τῷ 730 τὸν Στέφανον οἱ γονεῖς αὐτοῦ παραλαβόντες ἦλθον εἰς τὸν ναύσταθμον Χαλκηδόνος, κἀκεῖθεν εἶχοντο τῆς ὁδοῦ τῆς ἐπὶ τὸ ὄρος φερούσης τοῦ ὁσίου Λύξεντίου, ὅπερ ὄρος λέγει « τερπνότατον τοῖς σῴζεσθαι βουλομένοις, ὑψηλὸν παρὰ πάντας τοὺς συγκειμένους λόφους· ψυχρόν τε καὶ ξηρὸν, καὶ, ἵνα συνελὼν εἴποιμι, τοῦ οὐρανοῦ ἁπτόμενον ». Αὐτόθι μετὰ τὸν Λύξέντιον ἐμόνασαν ἐν τῷ Σπηλαίῳ Σέργιος ὁ τούτου μαθητὴς, μεθ' ὃν Βενδεδιανὸς, ὕστερον ἐκείνου Γρηγόριος, καὶ μετ' αὐτὸν Ἰωάννης, *διορατικοῦ χαρίσματος μετασχών*. Τοῦ Ἰωάννου θανόντος, συρρευσάντων δέ τινων ἀσκητῶν, ἕως εἴκοσι, κατεσκεύασεν ὁ Στέφανος οἴκους καὶ δωμάτια καὶ πᾶσαν οἰκοδομὴν χρειώδη, καὶ καθίδρυσε μονὴν, τοῦ ἁγίου Λύξεντίου κληθεῖσαν· περὶ αὐτὴν που κελλίον ἔκτισε στενώτατον δι' ἑαυτόν· εὐσεβοῦς δέ τινος γυναικὸς χρυσίον πολὺ τῷ Στεφάνῳ προσενεγκούσης, οὗτος διέταξε « διανεῖμαι τὸ χρυσίον οἰκείαις αὐτῆς χερσὶν εἰς τὰ συμπαρακείμενα τῇ γειτνιάσει χωρία ». Κατὰ τῆς ψευδοσυνόδου τοῦ 754 κηρύττων κατεδιώχθη ὑπὸ τοῦ Κοπρωνύμου, τὸ δὲ μοναστήριον, ὅπερ ἱδρυσεν, ἐπυρπολήθη τότε, ἢ τῷ 755, τῶν καλογήρων τοῦ Ἁγίου Λύξεντίου διασκορπισθέντων· αὐτὸν δὲ διὰ θαλάσσης ἀπήγαγον εἰς τὸ τοῦ Φιλιππικοῦ μοναστήριον. Εἰς Προκόννησον ἀποσταλεὶς τῷ 755 εὗρεν οἴκημα σπηλαιοειδὲς ἐν τῷ νοτιαίῳ τῆς νήσου κρημνῷ Κισσούδα, ἐν ᾧ ναὸς ὑπῆρχε τῆς ἁγίας Ἄννης· αὐτόθι διετίαν ἡσύχασε· μεθ' ὃ μετενεχθεὶς εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει φυλακὴν τῆς Φιάλης, ὅπου περιωρίσθησαν Ἀντώνιος ὁ ἐκ Κρήτης καὶ Θεοστήρικτος ὁ ἀπὸ τῆς Πελεκητῆς, ἐστενοχωρεῖτο παντοίαις στερήσεσι, καὶ ἀπέθανε τῇ 28 νοεμβρίου 767, ταφεὶς εἰς τὰ Πελαγίου[87]. Οἱ χρονογράφοι λέγουσιν αὐτὸν ἄνδρα ὅσιον καὶ θεοφιλῆ, « περιειργμένον ἐν οἰκιδίῳ στενωτάτῳ » ἐπὶ ἔτη ἑξήκοντα[88]· τὸ δὲ Βασιλειανὸν λεγόμενον γράφει ὅτι ἐτάφη ἐν τόπῳ, ἐν ᾧ καὶ κατάκειται, ὡς καὶ οἱ Συναξαρισταὶ, καὶ ὅτι σὺν αὐτῷ ἐτάφησαν Ἀνδρέας καὶ Πέτρος· ἀλλ' ἂν ὁ Ἀνδρέας οὗτος ἦ ὁ μονάζων ἐν Βλαχέρναις, ἐτάφη ἐν τῷ Λευκάτῃ· τοῦ δὲ Στεφάνου τοῦ νέου τὸν ἐγκέφαλον ἀποτεθέντα προσωρινῶς ἐν τῷ ναΐσκῳ τοῦ ἁγίου Στεφάνου τῆς μονῆς τοῦ Δίου ἀναλαβόντες ἐκεῖθέν τινες ἔκρυψαν ἄγνωστόν που, κατὰ τοὺς βιογράφους.

Πλὴν τῆς ἐκδεδομένης βιογραφίας τοῦ Στεφάνου, εὑρίσκεται ἐν τῷ μεμβρανίνῳ χειρογράφῳ Δ78 τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει μεγίστης Λαύ-

86. Θεοφ. Α', σελ. 667.

87. Στεφάνου βίος, ὑπὸ Στεφάνου διακόνου· Migne, τ. Ρ', στ. 1070-1185.

88. Νικηφόρος πατριάρχης· σ. 81. Θεοφ. Α', σ. 674.

ρας, γεγραμμένῳ περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΒ' αἰῶνος ἢ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΓ', «Βίος καὶ πολιτεία καὶ ἀγῶνες τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν καὶ ὁμολογητοῦ Στεφάνου τοῦ νέου»· ἄρχεται ἀπὸ φύλλου 326α2: «Θεῖόν τι χρῆμα ἡ ἀρετὴ καὶ πολλῶν ἀξία τῶν ἐγκωμίων»· λήγει δὲ εἰς φύλλον 358β2: «ᾗ καὶ ἡμεῖς παρασταίημεν, εὐχαῖς αὐτοῦ καὶ πρεσβείαις, διὰ τῆς τοῦ Χριστοῦ χάριτος καὶ τῶν οἰκτιρμῶν» κτλ. Σταχυολογίαν ἐκ τοῦ μακροῦ τούτου βίου ἐνόμισα χρήσιμον τοῖς εἰς τὴν βυζαντινὴν ἱστορίαν καὶ τοπογραφίαν ἀσχολουμένοις.

§

30. Ἀνδρέου τοῦ πρωτοκλήτου.

Τὰ περὶ αὐτοῦ, ὡς πρώτου κηρύξαντος ἐν Βυζαντίῳ τὸν χριστιανισμόν, ἀνάγκη ἵνα μελετηθῶσι καὶ παρ' ἡμῖν μετὰ κρίσεως εὐσεβοῦς· ἐν τούτοις, πρὸς τὸ παρὸν δέον ἵνα γινώσκωμεν ὅτι τὸ Βασιλειανὸν οὐ λέγει τι περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης.

Τὸ λείψανον Ἀνδρέου τοῦ πρωτοκλήτου τῇ 3 μαρτίου 357 κομισθὲν ἐκ Πατρῶν ἐπὶ Κωνσταντίου, υἱοῦ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, κατετέθη ἐν τοῖς Ἁγίοις Ἀποστόλοις τοῖς μεγάλοις, ἀρθὲν δὲ κατετέθη πάλιν ἐπὶ τοῖς ἐγκαινίοις τῇ 28 ἰουνίου 547[89].

Ναοὶ ἐπ' ὀνόματι Ἀνδρέου τοῦ πρωτοκλήτου ἀναφέρονται ὡρισμένως, 1) ὁ εἰς τὰ Ἀρκαδίας, κτισθεὶς ὑπὸ Ἀρκαδίας θυγατρὸς Ἀρκαδίου καὶ Εὐδοξίας, αὐτὸς, φρονῶ, ὁ Ἅγιος Ἀνδρέας ὁ ἐν τῇ Κρίσει, ὁ ὑπὸ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος ἀνανεωθείς, διότι γράφεται δυτικῶς κείμενος τοῦ Ἁγίου Μωκίου, οὐ μακρὰν αὐτοῦ[90]. Τὸν ναὸν τοῦτον ἐν τῷ ΙΔ' αἰῶνι ἀνεκαίνισε Θεοδώρα Ῥαούλαινα ἡ πρωτοβεστιάρισσα, κατὰ τὰ ἐπιγράμματα[91], εἰ καὶ γνωστὸν ἄλλοθεν ὅτι *ἴδιον ἱερὸν δόμον ἀνήγειρε κάλλιστον* ἐν τῇ μονῇ τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου τοῦ τῆς Κρίσεως[92]. Ἐν τῷ ναῷ τούτῳ ἡμέραν τινὰ τοῦ αὐγούστου τῷ 1455 λειτουργήσας ὁ πατριάρχης Γεννάδιος ὁ Σχολάριος ἐχειροτόνησε Ῥόδου μητροπολίτην τὸν Νείλον[93]. — 2) ὁ πλησίον τοῦ Στύλου, οὗ γνωστὸς ὁ ἡγούμενος Βαβύλας ὁ πρεσβύτερος ἐν ἀρχαῖς τοῦ ΣΤ' αἰῶνος· 3) ὁ πλησίον τῆς Σατουρνίνου πόρτης σῳζόμενος ἐπὶ τοῦ Μ. Ἰουστινιανοῦ[94]. — 4) ὁ ἐν τῇ φερωνύμῳ νήσῳ τῇ κατέναντι τοῦ Ἀκρίτα προϋπάρχων βεβαίως καὶ δοὺς εἰς τὴν νῆσον τὸ ὄνομα, ἀλλὰ κτισθεὶς καὶ πάλιν μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1272-74 ὑπὸ Μελετίου τοῦ Γαλησιώτου (ἴδε 19 ἰανουαρίου). Συνεμερίσατο τῇ μονῇ τοῦ Ἀκρίτα (5 ἰανουαρίου) τὰς αὐτὰς τύχας καὶ τὰ παθήματα, καὶ ἐσῴζετο μέχρι τοῦ 1730 ἢ καὶ μικρῷ κατόπιν.

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

2. Ἀββακοὺμ τοῦ προφήτου.

Τὰ λείψανα τῶν προφητῶν Ἀμβακοὺμ καὶ Μιχαίου ἐκομίσθησαν ἐπὶ τοῦ Μ. Θεοδοσίου εἰς Κωνσταντινούπολιν[1].

* * *

2. Φιλαρέτου τοῦ ἐλεήμονος.

Παφλαγὼν τὴν πατρίδα ὁ Φιλάρετος ἦν υἱὸς Γεωργίου καὶ Ἄννης, εὐσεβὴς καὶ φιλόπτωχος, προαχθεὶς εἶτα μέχρι τῆς ἀξίας ὑπάτου· διὰ τὴν εὐσέβειαν αὐτοῦ καὶ φιλοπτωχίαν ὁ Θεὸς ἐποίησε τὴν βασίλισσαν (Εἰρήνην) καὶ ἐπῆρε τὴν ἐκγόνην αὐτοῦ Μαρίαν νύμφην εἰς τὸν υἱὸν αὐτῆς Κωνσταντῖνον· καὶ ἀπὸ τότε ἐπλούτησεν ἡ γενεὰ αὐτοῦ . . . . ἀπέθανε καὶ ἐτέθη ἐν τῇ μονῇ τῆς Κρίσεως»[2].

* * *

2. Κυρίλλου τοῦ Φιλεώτου.

Ἐγεννήθη ἐν Φιλέᾳ τῆς ἐπαρχίας Δέρκων τῷ 1016· μοναχὸς γενόμενος ἵδρυσε τὴν ἐν τῷ χωρίῳ Φιλέᾳ μονὴν τοῦ Σωτῆρος μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1100-1105, ἣς Ἀλέξιος ὁ Κομνηνὸς ἀνήγειρε τὸν ναὸν μεγαλοπρεπέστερον δωρησάμενος τῇ μονῇ πολλὰ κτήματα. Ὁ ὅσιος Κύριλλος ἀπεβίωσε τῇ 2 δεκεμβρίου 1111[3].

---

89. Φιλοστόργιος· Γ', 2. Πασχ. Χρον. σ. 542 καὶ 546. Μαλαλᾶς· σελ. 484. Θεοφ. Α', σελ. 352.

90. Πασχ. Χρον. σ. 566. Theoph. Contin. σ. 323.

91. Banduri, Imp. Orient. σελ. 150-152.

92. Παχυμέρης· Β', σελ. 83-86. Νικηφόρος Γρηγορᾶς· Α', σελ. 167.

93. Πατριαρχ. Πίνακες· σελ. 474.

94. Δουκαγγίου, Const. Christ. σ. 76, VI καὶ VII.

1. Πατριαρχ. Πίνακες· σελ. 140.

2. ταῦτα κατὰ τὸ Βασιλειανὸν, ὅπερ τίθησι τὴν μνήμην αὐτοῦ τῇ 2 δεκεμβρίου.

3. Μ. Ι. Γεδεών, Δέρκος· σελ. 32-35. Αὐτόθι παρασυνάπτεται πρὸς τὸ τέλος ἐπιτομή τις τῆς βιογραφίας τοῦ Κυρίλλου, μέχρι σήμερον οὔσης ἀνεκδότου.

§

(3.) Τῶν ἁγίων μαρτύρων Μ΄, ὄντων ἐν Σοφιαναῖς.

Ἡ μνήμη τούτων ἀναφέρεται μόνον ἐν τῷ Σταυρονικητηνῷ Συναξαριστῇ, δηλοῦσα βεβαίως τὸν ναόν, ὅστις ἦγε πανήγυριν καὶ τῇ 27 αὐγούστου. Νομίζω ὅτι ὁ ναὸς τῶν Μ΄ μαρτύρων ἐστὶν ὁ ἐν τῷ παλατίῳ (τοῦ Βουκολέοντος) ναὸς αὐτῶν, τῇ 9 μαρτίου σημειωθείς (ὑπ' ἀριθμ. 2).

§

4. Βαρβάρας μάρτυρος.

Ἤθλησεν ἐπὶ Μαξιμιανοῦ.

Ναὸς εἰς αὐτὴν ἠγέρθη τὸ πρῶτον ἐντὸς τῶν ἀνακτόρων ὑπὸ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ κατὰ τοὺς τοῦ Μαρκιανοῦ περιδρόμους, συνημμένον ἔχων τὸν ναὸν τοῦ ἀποστόλου Παύλου[4].

Ὁ ῥῶσσος περιηγητὴς Ἀντώνιος μυθολογεῖ ὅτι ἐν τῷ ναῷ τῆς ἁγίας Βαρβάρας εἶδε λείψανον αὐτῆς[5].

* * *

4. Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ.

Ἰωάννης «ὁ καλῶς ἐπικληθεὶς χρυσορρόας διὰ τὴν ἐπανθοῦσαν αὐτῷ τοῦ πνεύματος ἐν τε λόγῳ καὶ βίῳ χρυσαυγῆ χάριν» ἐγένετο «τῷ τε βίῳ καὶ τῷ λόγῳ διδάσκαλος ἄριστος, πάσης γνώσεως θείας τε καὶ ἀνθρωπίνης ἐμπεπλησμένος»[6].

Τὸ λείψανον Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΓ΄ αἰῶνος ἐσῴζετο ἐν Κωνσταντινουπόλει[7].

§

5. Σάβα τοῦ ὁσίου.

Ἡ βιογραφία αὐτοῦ χρήσιμος εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ΣΤ΄ αἰῶνος· ὁ Σάβας ἐπεσκέψατο τὴν Κωνσταντινούπολιν, χάριν ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων, ὅτε διέμεινεν ἐν τῇ μονῇ τῆς Χώρας, ἥτις ἐξ ἐκείνου τοῦ καιροῦ ἐχρησίμευεν ὡς ξενοδοχεῖον τῶν ἐκ Παλαιστίνης εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀναβαινόντων μοναχῶν. Ἐκλογή τις ἐκ τῆς ἀνεκδότου τοῦ Σάβα βιογραφίας ἐκδίδοται ἐν ἐπιμέτρῳ τοῦ παρόντος.

4. Theoph. Contin. σελ. 335.
5. Ποικίλη Στοά, 1884· σελ. 359.
6. Θεοφ. Α΄, σελ. 643. Κεδρ. Α΄, σελ. 799.
7. Παχυμέρης· Β΄, σελ. 40.

§

6. Νικολάου ἀρχιεπισκόπου Μύρων τῆς Λυκίας.

Ἤκμασεν ἐπὶ τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

Ναοὶ ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Νικολάου ἀναφέρονται 1) ὁ ἔξω τῶν Βλαχερνῶν, πλησίον τῆς πύλης τῆς ὑποκάτω τῶν ἀνακτόρων αὐτῶν, ἴσως τῆς Γυρολίμνης, ζημιωθεὶς ὑπὸ τῶν ἀβάρων τοῦ 626 καὶ τῷ 1097 ὑπὸ σταυροφόρων τινῶν· ἐν τῷ εὐκτηρίῳ τούτῳ τοῦ ἁγίου Νικολάου ἐσῴζετο τῷ 900 τὸ λείψανον τοῦ ἁγίου Πέτρου ἐπισκόπου Γορδορυνείας τοῦ ὁμολογητοῦ[8]· — 2) «τὸ τοῦ ἱεράρχου Νικολάου τέμενος, ὃ Προσφύγιον μέχρι τῆς δεῦρο εἰώθασιν ὀνομάζειν, ἀγχοῦ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας καὶ πρώην ἐνιδρυμένον πάλαι ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν ἐπ' ἐγκλήμασιν ἁλισκομένων, ὡς μέρος τυγχάνον τοῦ μεγάλου τεμένους, καὶ ἐπίτηδες, οἶμαι, κατασκευασθὲν τοῖς ἀρχαίοις, ἵνα πᾶς ὁ ἐπ' ἐγκλήματι ἁλοὺς, καὶ φθάσας εἴσω τούτου γενέσθαι, τῆς ἐκ τῶν νόμων τηνικαῦτα ἐλευθεροῦται ποινῆς»[9]· — 3) ὁ ἐν τῇ μονῇ τοῦ Μωλιβωτοῦ ἔξωθεν τῆς Χρυσῆς Πόρτης, ἐν ᾗ ἐτάφη ὁ αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος ὁ Δούκας, ὅστις ἴσως ἐπεσκεύασεν αὐτήν. Ταύτην ἐννοεῖ βεβαίως οὖσαν ὁ μυθολόγος Ἀντώνιος τὸν ἔξω τῶν Χρυσῶν Πυλῶν κείμενον ναὸν τοῦ ἁγίου Νικολάου[10]· — 4) τὸ κελλύδριον τοῦ ἁγίου Νικολάου, ὅπερ κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΓ΄ αἰῶνος «συνίστατο πρὸς τῇ θαλάσσῃ καὶ ὡς μετόχιον τῇ Ὀξείᾳ ἠρμόζετο»[11]·—5) ὁ κατὰ τὸν ΙΒ΄ αἰῶνα σῳζόμενος μεταξὺ τῶν μονῶν Φιλανθρώπου καὶ Κεχαριτωμένης ναὸς τῆς γυναικείας πατριαρχικῆς μονῆς τοῦ ἁγίου Νικολάου, περὶ ἧς ἰδὲ εἰς τὴν 26 δεκεμβρίου[12]· — 6) ὁ ἐν Γαλατᾷ ναὸς, ἀναφερόμενος τῷ 1303[13]· — 7) ὁ ὑπὸ Κλιβανάρη τοῦ σεβαστοῦ οἰκοδομηθεὶς ἐν τέλει τοῦ ΙΓ΄ ἢ ἐν ἀρχαῖς τοῦ ΙΔ΄ αἰῶνος[14]· — 8) ὁ ὑπὸ Γλαβᾶ ἱδρυθείς, ὡς ἔοικε, συγχρόνως[15]· — 9) ὁ ἐν Τζιβαλίῳ, ὅστις

8. Ἄννα Κομνηνή· Β΄, σ. 48. Πασχάλ. Χρον. σ. 725. Βίος Εὐθυμίου· σελ. 30.
9. Ἄννα Κομνηνή, Α΄, σελ. 100.
10. Ἁμαρτωλός· Migne, τόμ. ΡΓ΄, στ. 1237. Ποικίλη Στοά, 1884· σελ. 361.
11. Παχυμέρης· Α΄, σελ. 270.
12. Τυπικὸν Κεχαριτωμένης· Migne, τ. ΡΚΖ΄, 1120.
13. Πασπάτη, Μελέται· σελ. 218.
14. Manuelis Philæ Carmina, ἐκδ. Emm. Miller· τόμ. Α΄, 78.
15. Μ. Γεδεών, «Κωνσταντινούπολις», ἐν τῷ τοῦ «Νεολόγου» Λεξικῷ Ἱστορίας καὶ Γεωγραφίας· τόμ. Γ΄, 1048.

ὑπῆρχε τῷ 1453, καθὼς ἐκ τουρκικῶν τινων ἐγγράφων ἐξάγεται.

* * *

6. Μνήμη τῆς μετὰ φιλανθρωπίας ἐπενεχθείσης ἡμῖν φοβερᾶς ἀπειλῆς τοῦ σεισμοῦ.

Ἀναφέρεται τῷ 557 σεισμὸς γενόμενος «ἐν μηνὶ δεκεμβρίῳ» *μέγας*, ἀλλ' ὁ Θεοφάνης γράφει ἡμέρᾳ ϛ', ἤτοι παρασκευῇ, καὶ μάλιστα πρὸς τὸ ἑξημέρωμα τοῦ σαββάτου. Ἐν τούτοις ὁ Goar μετέφρασεν οὐ καλῶς ταῦτα mensis octobris, die sexto, νομίσας τὴν 6 τοῦ μηνὸς, ἐνῷ ϛ' ἐν τοῖς χειρογράφοις δηλοῖ παρασκευήν· τὸ δὲ παρὰ Θεοφάνει «διαφαίνοντος σαββάτου» μετέφρασε: sub sabbati crepusculum, καίτοι πρὸ δύο σελίδων τὸ «διαφαινούσης κυριακῆς» μετέφρασεν: illucescentis jam dominici diei. Καὶ ὁ μὲν Goar οὐ καλῶς ταῦτα, νομίζω, μετέφραζεν· ἀλλὰ μήπως καὶ ὁ Θεοφάνης ἀρά γε τὸ ϛ' ἰδὼν ἐν ὑπομνήματί τινι ἔγραψε παρασκευὴν ἀντὶ 6;[16].

§

7. Ἀμβροσίου ἐπισκόπου Μεδιολάνων. Ἡ σύναξις ἐν τῇ ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ.

* * *

7. Πρίσκου, Μαρτίνου καὶ Νικολάου τῶν μαρτύρων. Ἡ σύναξις αὐτῶν πλησίον τοῦ τείχους τῶν Βλαχερνῶν.

Ἤθλησαν ἐν ἀγνώστῳ ἡμῖν χρόνῳ.

Ὁ ναὸς τῶν ἁγίων Πρίσκου καὶ Νικολάου ἔκειτο *ἐπέκεινα* τῶν Βλαχερνῶν, προδήλως μεταξὺ αὐτῶν καὶ τοῦ Κοσμιδείου, καινουργηθεὶς ὑπὸ τοῦ Μ. Ἰουστινιανοῦ· αὐτόσε συνέρρεον οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως ἔκ τε σεβασμοῦ πρὸς τοὺς ἁγίους «ἐνδήμους γινομένους» καὶ διὰ τὴν τοῦ τεμένους εὐπρέπειαν, «ἐπεὶ τῆς θαλάσσης τὸ ῥόθιον βιασάμενος ὁ βασιλεὺς ὑπερθέν τε τοῦ κλυδωνίου ἐπὶ μακρότατον ἐνθέμενος τὰ θεμέλια τὸ ἱερὸν κατεστήσατο»[17].

* * *

7. Ἰγνατίου τοῦ κειμένου πλησίον τῶν Βλαχερνῶν.

Ἄγνωστος ὁ χρόνος καθ' ὃν ἔζησεν· οἱ Συναξαρισταὶ καὶ τὰ Μηναῖα σημειοῦσιν ἁπλῶς *ἐν εἰρήνῃ τελειοῦται*. Ἐπειδὴ λέγει τὸν Ἰγνάτιον κείμενον, ἄρα οὐ πρόκειται περὶ ναοῦ.

* * *

7. Τὰ ἐγκαίνια τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου ἐν τοῖς Κουράτορος.

Ὁ ναὸς ἔκειτο κατὰ τὸ μεταξὺ Τσεμπερλῆτὰς καὶ Σερασκεράτου διάστημα, κατὰ δὲ τοὺς παραδοξογράφους ἐκτίσθη ὑπὸ Βηρίνης τῆς συζύγου Λέοντος τοῦ θρᾳκός[18].

§

8. Παταπίου τοῦ ὁσίου.

Αἰγύπτιος ὁ ἀνὴρ, ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν «καὶ πρὸς τὸ ἐν Βλαχέρναις τείχει τὴν κατοικίαν θέμενος», ἀπειργάσατο πολλὰ θαύματα· «τὸ δὲ ἀσκητικὸν αὐτοῦ καὶ ἱερὸν λείψανον, χερσὶν ὁσίαις περισταλὲν, ὁ ἱερὸς λαμβάνει τοῦ Προδρόμου νεὼς», τῆς Πέτρας ἴσως, διότι ἐν ἐγκωμίῳ εἰς τὸν ὅσιον Πατάπιον τὸν ἐν τῇ μονῇ τῶν αἰγυπτίων δι' ἀρετῆς καὶ πόνου διαλάμψαντα ἀναφέρεται ναὸς τῆς Θεοτόκου ἐν τοῖς Πέτρου[19].

§

9. Ἡ σύλληψις τῆς ἁγίας Ἄννης, μητρὸς τῆς Θεοτόκου. Ἡ σύναξις ἐν τῷ σεβασμίῳ οἴκῳ τῆς Θεοτόκου τῷ ὄντι ἐν τοῖς Εὐορράνοις.

Ἐν τῷ Σταυρονικητηνῷ Συναξαριστῇ γράφεται Εὐούνοις στενογραφικῶς· φρονῶ δὲ ὅτι οὔτε Εὐουράνοι, οὔτε Εὐουρανιώτισσα δέον ἁγραφῇ. Τῷ 410 ἀναφέρεται ὕπατος τῆς νέας Ῥώμης Οὐαρανᾶς = Varanes, ὁ αὐτὸς δὲ τῷ 456 ἦν ὕπατος τὸ ἕκτον. Ἐπὶ Μαυρικίου ἀναφέρεται ἡ τοποθεσία «τὰ Οὐαρανᾶς, πλησίον τῆς ἁγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας»· φρονῶ λοιπὸν ὅτι τὰ Οὐαρανᾶς καὶ Οὐαράνου ἐλέγοντο καὶ Ἐν-Ουαράνου, ὁ δὲ αὐτόθι κτισθεὶς ναὸς τῆς Θεοτόκου ἐλέγετο τῆς Ἐν-Ουαρανιωτίσσης ἢ Εὐουρανιωτίσσης ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ Varaniotissae, ὅπερ ὄνομα λογιώτατός τις διώρθωσε βραδύτερον Ἐν-ουρανοῖς, ἡ δὲ

16. Θεοφ. Α', 357. Κεδρ. Α', σελ. 675.

17. Προκοπίου, Περὶ κτισμάτων· σελ. 193.

18. Banduri, Imp. Orient. σελ. 34.

19. Παταπίου βίος, ὑπὸ Συμεὼν Μεταφραστοῦ· Migne, τόμ. ΡΙΣΤ', 357-368. Ἀνδρέου Κρήτης, λόγος εἰς Πατάπιον καὶ «Ἐγκώμιον τὸν βίον δηλοῦν τοῦ μακαρίου Παταπίου τέλειον»· Migne, τόμ. γΖ', στ. 1217, 1233, 1244 Ἴδε εἰς τὴν 7 Ἰανουαρίου κατάλογον τῶν ναῶν τοῦ Προδρόμου (ὑπ' ἀριθμὸν ε').

κακὴ γραφὴ μετέβαλεν εἰς Εὐούνοις· οὕτως ἡ μονὴ Σταυρακίου ὠνομάσθη χυδαϊκώτερον Τὰ Βρακᾶ καὶ κατὰ τοὺς τοῦ Ζωναρᾶ χρόνους, «πρὸς τὸ ἑλληνικώτερον δῆθεν ταύτην μεταγόντων, τὰ Ἑβραϊκὰ» ὠνομάζετο [20]. Κατὰ ἰούλιον τοῦ 1400, λαβὼν τὴν Βαρνιώτισσαν, ἀδείᾳ τοῦ πατριάρχου Νείλου, Γεώργιος ὁ Κουνάλης, σεσαθρωμένην οὖσαν, ἐπεσκεύασεν ἐγείρας τὸν ναὸν περικαλλῆ μετὰ κελλίων, κοσμήσας διὰ ζωγραφιῶν καὶ εἰκόνων ἐξ ἀργύρου, καὶ δωρησάμενος πολλὰ κειμήλια καὶ βίβλους [21].

* * *

9. Στεφάνου τοῦ νεολαμποῦς τοῦ ἐν τῷ Ἁγίῳ Ἀντίπᾳ κειμένου.

Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 838 καὶ ἐμόναζεν «ἐν τῇ τοποθεσίᾳ τοῦ Ζεύγματος, οὐ μακρὰν τοῦ ναοῦ τοῦ θείου μάρτυρος καὶ ἀρχιδιακόνου Στεφάνου» (τοῦ ὁμωνύμου χωρίου, ὡς φρονῶ). Μεθόδιος ὁ πατριάρχης ἐχειροτόνησε πρεσβύτερον τῆς μεγάλης ἐκκλησίας τὸν τοῦ Στεφάνου πατέρα Ζαχαρίαν, θανόντα τῷ 856, τὸν δὲ Στέφανον ἀπέκειρε κληρικόν, ἴσως ἐπταέτη. Μετὰ θάνατον τοῦ πατρός, ὁ Στέφανος «ἐν τῷ εὐκτηρίῳ τοῦ ἁγίου καὶ κορυφαίου Πέτρου ἐγκλείσας ἑαυτὸν ἀπρόϊτος ἦν. . . . . Τῷ ιϐ' ἔτει τῆς βασιλείας τοῦ εὐσεβοῦς Βασιλείου καὶ τεσσαρακοστῷ τῆς ἡλικίας τοῦ ὁσίου σεισμὸς μέγας γέγονεν, ὑφ' οὗ τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Ἀντίπα πανταχόσε διαρραγέντος ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν ὁ ὅσιος», ἦν δὲ τότε πρεσβύτερος καὶ αὐτός. Ἔζησεν 73 ἔτη, ὧν ἐν ἀσκήσει τὰ 55, ἀποθανὼν τῷ 912, βεβαίως τῇ 9 δεκεμβρίου [22].

§

10. Μηνᾶ, Ἑρμογένους, καὶ Εὐγράφου.

Ἀθηναῖος τὴν πατρίδα ὁ Μηνᾶς, πεπαιδευμένος ἀνήρ, ἀπεστάλη εἰς Ἀλεξάνδρειαν ὑπὸ Μαξιμίνου, διαμένοντος ἐν Βυζαντίῳ (πρὸ τοῦ 313). Τὸ λείψανον αὐτοῦ, καθ' ὃν εἶχε πόθον ὁ Μηνᾶς, εὐδοκίᾳ θείᾳ λέγεται καταπλεῦσαν εἰς Βυζάντιον, ὡς φαίνεται μετὰ τῶν λειψάνων Ἑρμογένους τοῦ ἐπισκόπου καὶ Εὐγράφου τοῦ γραμματέως τοῦ Μηνᾶ καὶ κατετέθη ὑπὸ τοῦ τῆς πόλεως ἐπισκόπου «παρὰ τῷ τείχει τῆς ἀκροπόλεως» [23].

Ὁ ναὸς αὐτοῦ, καθὼς εἴδομεν ἐν τῇ βιογραφίᾳ τῆς ὁσίας Ὀλυμπιάδος, ἔκειτο πλησίον τῶν Μαγγάνων, ἴσως δὲ αὐτὸς ἦν ὁ ἀναφερόμενος τῷ 878 καὶ τῷ 1401, ὅτε τόπος, ἐν ᾧ ἠγείρετο, οὐδαμῶς ὑποδεικνύεται [24].

* * *

Ἡ σύναξις τοῦ ἀρχιστρατήγου Μιχαὴλ ἐν τῷ Ἀδδᾶ.

Ἡ μνήμη τῆς ἑορτῆς τοῦ ναοῦ παρὰ τῷ Σταυρονικητηνῷ Συναξαριστῇ.

§

11. Δανιὴλ τοῦ Στυλίτου. Ἡ σύναξις ἐν τῷ Ἀνάπλῳ.

Ἐγεννήθη ἐν Μαραθᾷ τῆς Μεσοποταμίας, υἱὸς Ἠλιοὺ καὶ Μάρθας· πενταέτης γενόμενος μοναχός, ἦλθεν ὕστερον εἰς Κωνσταντινούπολιν εὐθὺ πρὸς τὸν ναὸν τοῦ Μιχαὴλ ἀρχιστρατήγου κατὰ τὸν εἴσπλουν τοῦ Πόντου, μετὰ ταῦτα δὲ εἰς Φιλέμπορον (προδήλως Φιλέα ἐμπόριον) ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Ἀνατολίου. Γενναδίου δὲ μετ' αὐτὸν πατριάρχης διέταξε τὸν Δανιὴλ 'να καταβῇ τοῦ στύλου, ἀλλ' ἕνεκα θαύματος ἀφῆκεν· ὁ δὲ Λέων ὁ θρᾷξ, τὸν κίονα στερεώσας, ἤγειρε περὶ αὐτὸν οἰκοδομὰς μεγαλοπρεπεῖς καὶ ναὸν καὶ καταγώγιον μοναστῶν περὶ τὸν ὅσιον, ὅστις μετὰ θάνατον τοῦ Λέοντος, ἰδίᾳ δὲ τῷ 476, «τοῦ στύλου ἀποβὰς δι' ἔνθεον ζῆλον Ἀκακίῳ καὶ τῷ λαῷ συνεκλησίασε . . . . . παραλαβὼν τοὺς μοναχοὺς ἐξῆλθε πρὸς Βασιλίσκον καὶ μετὰ πολλῆς παρρησίας αὐτῷ διελέχθη». Ἄγνωστος ὁ χρόνος τοῦ θανάτου. Ἄνωθεν τοῦ τάφου τοῦ Δανιὴλ, ὑστάτῃ αὐτοῦ θελήσει, ἀπετέθησαν τὰ λείψανα τῶν τριῶν παίδων [25].

Ἡ μονὴ τοῦ στυλίτου Δανιὴλ ἔκειτο, κατὰ τὸν Βυζάντιον, ἐν τῷ Βεσικτᾶς ἢ μᾶλλον Καμπατᾶς τῆς σήμερον. Ἔχω πολλὴν ἐπιθυμίαν

---

20. Ζωναρᾶς· ΙΕ', 17 (Δινδόρφ. Γ', 375). Πασχ. Χρον. σελ. 571 καὶ 592. Βίος Θεοδώρου Συκεώτου, παρὰ Θεοφίλῳ Ἰωάννου· σελ. 438.

21. Acta Patriarch. B', σελ. 410, 411, 414.

22. ταῦτα κατὰ τοὺς χειρογράφους Συναξαριστὰς καὶ τὰ Μηναῖα.

23. Ἄθλησις Μηνᾶ· ὑπὸ Συμ. Μεταφραστοῦ· Migne, τόμ. ΡΙΣΤ', στ. 368-416.

24. Ἰγνατίου πατριάρχου βίος, ὑπὸ Νικήτα Δαβίδ· Migne, τόμ. ΡΕ', στ. 560. Acta Patriarch. B', σ. 525.

25. Βιογραφία Δανιὴλ ὑπὸ Συμ. Μεταφραστοῦ· Migne, τ. ΡΙΣΤ', στ. 970-1037. Μηνολόγιον Βασιλειανόν. Θεοφ. Α', σελ. 188-189. Κάλλιστος· Ἐκκλ. Ἱστορ. ΙΕ', κϐ'. Τὰ παρὰ Κεδρηνῷ (Α', σελ. 598, 612) συμφέρουσι τὰς χρονολογίας.

ἐγὼ 'να ζητήσω ταύτην ὕπερθεν τοῦ Μεγάλου Ῥεύματος.— Ἡ μονὴ τοῦ τῆς ἁγίας μνήμης Δανιὴλ ἐν τῷ Στύλῳ ἐσώζετο ἐπὶ τοῦ Μ. Ἰουστινιανοῦ [26].

* * *

11. Λουκᾶ τοῦ νέου στυλίτου.

Μικρασιάτης, υἱὸς Χριστοφόρου καὶ Καλῆς, ἤκμασεν ἐπὶ Ῥωμανοῦ Α' τοῦ Λακαπηνοῦ καὶ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου, κατατεταγμένος ἐν τῷ στρατῷ· μονάσας ἐν Ὀλύμπῳ τὸ πρῶτον, ἐμόνασεν ὕστερον ἐν τοῖς πέριξ τῆς Χαλκηδόνος ἐπὶ στύλου, πλέον τῶν τεσσαράκοντα ἐτῶν [27].

* * *

Μνήμη τοῦ ἐν βασιλεῦσιν ἀοιδίμου Νικηφόρου τοῦ Φωκᾶ.

Ἡ «Ἀκολουθία» τοῦ ἁγίου Νικηφόρου τούτου εὕρηται ἐν φύλλοις 133-149 μεμβρανίνου κώδηκος (124) τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει μονῆς μεγίστης Λαύρας, γεγραμμένου κατὰ τὸν ΙΑ' ἢ ΙΒ' αἰῶνα· ὡς δὲ παρατηρεῖ ἐν ἰδίᾳ πρὸς ἐμὲ σημειώσει ὁ φίλος προηγούμενος Χρυσόστομος Λαυριώτης, ἡ Ἀκολουθία Νικηφόρου τοῦ Φωκᾶ ὡς ἁγίου συνετάχθη προδήλως ἐν Κωνσταντινουπόλει, διὸ καὶ οὐδαμῶς ἐν αὐτῇ γίνεται μνεία τῆς ἐν Ἄθῳ Λαύρας· ἀλλὰ πρὸ τούτου τὴν αὐτὴν γνώμην εἶχον οἱ λόγιοι μοναχοὶ τῆς Λαύρας, ἐπὶ παραδείγματι Σάββας ὁ προηγούμενος καὶ σκευοφύλαξ, ὅστις γράφει πρὸ ἑνὸς αἰῶνος περὶ τοῦ Νικηφόρου Φωκᾶ «τοῦτου τὴν μνήμην ἑώρταζεν ἡ Ἐκκλησία τὸ παλαιὸν μὲ ἐναρμόνιον καὶ ᾄσματικὴν Ἀκολουθίαν, εἰς τὰς ια' τοῦ δεκεμβρίου, καθὼς φαίνεται εἰς τὰς μεμβράνας» [28].

§

12. Σπυρίδωνος ἐπισκόπου Τριμυθοῦντος. Ἡ σύναξις ἐν τῷ σεπτῷ ἀποστολείῳ τοῦ ἁγίου καὶ κορυφαίου Πέτρου τῷ συγκειμένῳ τῇ ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ.

Μνείαν τῆς εἰς Κέρκυραν μεταφορᾶς τοῦ λειψάνου αὐτοῦ βλέπε ἐν σημειώσει 44 τοῦ μηνὸς φεβρουαρίου.

§

13. Εὐστρατίου, Αὐξεντίου, Εὐγενίου, Μαρδαρίου, καὶ Ὀρέστου, τῶν μαρτύρων. Ἡ σύναξις ἐν τῷ σεπτῷ ἀποστολείῳ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου πλησίον τῆς ἁγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας.

Ἤθλησαν ἐπὶ Διοκλητιανοῦ καὶ Μαξιμιανοῦ, πιθανῶς ἐν Νικοπόλει τοῦ πόντου ἢ ἐν Σεβαστείᾳ.

§

14. Θύρσου, Λευκίου, Καλλινίκου τῶν μαρτύρων. Ἡ σύναξις ἐν τῷ μαρτυρείῳ αὐτῶν τῷ ὄντι πλησίον τῶν Ἑλενιανῶν.

Ἤθλησαν ἐπὶ Δεκίου.

Ναοὶ τιμώμενοι εἰς ὄνομα αὐτῶν ἦσαν 1) ὁ παρὰ τὰ Ἑλενιανὰ (πιθανῶς πλησίον Ψαμαθίων, εἰ οὐχὶ ἐντὸς αὐτῶν) ὑπάρχων ἐπὶ Πουλχερίας, ἐν ᾧ εὑρέθησαν τὰ λείψανα τῶν ἁγίων Μ' μαρτύρων [29]. 2) ὁ ὑπὸ Μ. Ἰουστινιανοῦ ἐγερθεὶς ἄγνωστόν που ἀλλὰ τὸ πρῶτον· δῆλον οὖν, οὐχὶ παλαιὸν ἐκαινούργησεν ὁ Μ. Ἰουστινιανός, ἀλλ' ἤγειρε νέον ναόν· ὥστε δέον 'να ζητηθῇ καὶ τρίτος ναός, ὑπάρχων πρὸ τοῦ Μ. Ἰουστινιανοῦ, ἐπὶ Λέοντος τοῦ θρᾳκός, καὶ κείμενος «οὐ μακρὰν τοῦ δημοσίου ἐμβόλου τοῦ λεγομένου Μαυριανοῦ» [30].

* * *

14. Μνήμη τῆς μετὰ φιλανθρωπίας ἐπενεχθείσης ἡμῖν φοβερᾶς ἀπειλῆς τοῦ σεισμοῦ, ἧς παρ' ἐλπίδα πᾶσαν ἐλυτρώσατο ἡμᾶς ὁ φιλάνθρωπος Κύριος.

Τῇ 14 δεκεμβρίου 557, ἐν μεσονυκτίῳ, πάνυ φοβεροῦ σεισμοῦ συμβάντος, ἐβλάβησαν τὰ τείχη τῆς πόλεως, ἐκρημνίσθησαν δὲ τὰ ἐπέκεινα τοῦ Ἑβδόμου, δῆλα δὴ τὸ Μακροχώριον καὶ ὁ Ἅγιος Στέφανος, «καὶ ὁ Ἅγιος Σαμουὴλ, καὶ ἡ Ἁγία Θεοτόκος τῶν Πεταλᾶ, καὶ τοῦ Ἁγίου Βικεντίου, καὶ πολλὰ θυσιαστήρια ἐκκλησιῶν καὶ κιβώρια ἀπὸ τῆς Χρυσῆς πόρτης ἕως τοῦ Ῥουσσίου. . . . . τὸ Ῥήγιον κατέπεσεν ἕως ἐδάφους, ὥστε μὴ γνωρίζεσθαι αὐτὸ» καὶ οἱ ἐν αὐτῷ ναοὶ τῶν ἁγίων Καλλινίκου καὶ Στρατονίκου . . . . . «καὶ ὁ κίων ὁ πορφυροῦς ὁ ἑστὼς ἔμπροσθεν τοῦ παλατίου Ἰουκουνδιανῶν μετὰ τῆς ἐπικειμένης αὐτῷ

26. Σκ. Βυζαντίου, «Κωνσταντινούπολις»· τόμ. Β', σ. 94· καὶ Δουκαγγίου, Const. Christ. σ. 108, XXXIV.

27. ταῦτα κατὰ τοὺς Συναξαριστάς.

28. Προσκυνητάριον Λαύρας· σελ 15.

29. τὰ τοῦ Σωζομένου (Ἐκκλ. Ἱστ. Θ', β') καὶ Καλλίστου (ΙΔ', ι') φαίνονται μοι ἀνόητα. Βλ. εἰς τὴν 9 μαρτίου.

30. Προκοπίου, Περὶ κτισμάτων· σελ. 190. Βιογραφία Ἀνδρέου τοῦ διὰ Χριστὸν σαλοῦ· ὑπὸ Νικηφόρου πρεσβυτέρου· Migne, PIA', 833, 836, § ρπζ', ργ'.

στήλης . . . . . καὶ ἡ στήλη Ἀρκαδίου . . . . . ἡ εἰς τὴν ἀψίδα τοῦ Ταύρου, ἡ εἰς τὸ ἀριστερὸν μέρος ἑστῶσα . . . . . ἔμεινε δὲ σειομένη ἡ γῆ ἡμέρας καὶ νυκτὸς [μετὰ φιλανθρωπίας] ἡμέρας δέκα »[31].

§

15. Ἐλευθερίου ἱερομάρτυρος. Ἡ σύναξις ἐν τῷ μαρτυρείῳ αὐτοῦ τῷ ὄντι πλησίον τοῦ Ξηρολόφου.

Ἐν χρυσοβούλλῳ λόγῳ Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ τῷ 1158 ἀναφέρεται μονὴ ἁγίου Ἐλευθερίου, κειμένη, ὡς φαίνεται, μεταξὺ τῶν χωρίων Παντειχίου καὶ Ἀκρίτα, ἀνήκουσα δὲ τῷ 1236 ὡς μετόχιον εἰς τὴν ἐν Πυλοπυθίοις μονὴν τῆς Ζιγρίτζας καὶ προσαρτηθεῖσα τότε εἰς τὴν μονὴν τῶν Ῥουφινιανῶν[32]. — Ἐπὶ Λέοντος τοῦ θρᾳκὸς καὶ Γενναδίου τοῦ πατριάρχου ἀναφέρεται ναὸς Ἐλευθερίου τοῦ μάρτυρος ἐν Κωνσταντινουπόλει, πιθανῶς ὁ ἐν τῷ Ξηρολόφῳ· « Ἐλευθερίῳ τῷ μάρτυρι δι' ἕνα κληρικὸν τοῦ ναοῦ αὐτοῦ ἐδήλωσεν ὁ Γεννάδιος ὅτι *ἀτακτεῖ· ἢ διόρθωσον τοῦτον ἢ ἔκκοψον*· ὁ δὲ εὐθὺς ἐτελεύτησεν, ὡς κακότροπος »[33].

§

16. Τὰ ἐγκαίνια τοῦ Ἁγίου Χριστοφόρου πλησίον τοῦ Ἁγίου Πολυεύκτου.

Ἴδε εἰς τὴν 9 ἰανουαρίου καὶ 9 μαΐου.

* * *

16. Ἡ κοίμησις Νικολάου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Χρυσοβέργη.

Ἱεράτευσεν ἀπὸ τοῦ 984-995. Τὸ ὄνομα Χρυσοβέργης ἀναγινώσκω ἐν τῷ Σταυρονικητηνῷ Συναξαριστῇ· ὁ ἐλλείνος Νικόδημος, συγχέων ἀκρίτως τῷ μυστικῷ Νικολάῳ τὸν Χρυσοβέργην, κρίνει ὅτι ὁ τῇ 16 δεκεμβρίου γεραιρόμενός ἐστιν ὁ Γραμματικός[34].

* * *

16. Θεοφανοῦς τῆς ἀοιδίμου . . . . συζύγου Λέοντος τοῦ σοφωτάτου βασιλέως.

Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκ πατρὸς Κωνσταντίνου Μαρτινακίου «συγγενοῦς βασιλέων τριῶν» καὶ μητρὸς Ἄννης. Συμβιώσασα τῷ Λέοντι δωδεκαετίαν ἐτελεύτησεν· « ἣν οὐ μετὰ πολλὰς ἡμέρας ἀνέδειξεν ὁ Θεὸς θαυματουργὸν διὰ τὸ ἀζηλότυπον αὐτῆς καὶ ἀμνησίκακον καὶ διὰ τὸ ἐν ἐλεημοσύναις καὶ προσευχαῖς ἀδιαλείπτως προσκαρτερεῖν τῷ Θεῷ καὶ ταῖς ἁγίαις ἐκκλησίαις . . . ἐξωνήσατο δὲ ὁ βασιλεὺς οἰκήματα πλησίον τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, καὶ ἔκτισεν ἐκκλησίαν περικαλλῆ ἐπ' ὀνόματι τῆς προτέρας αὐτοῦ γυναικός, τῆς ἁγίας Θεοφανοῦς ». Τὸ λείψανον αὐτῆς ἀπετέθη ἐν τῷ αὐτῇ ἐπωνύμῳ ναῷ. Τὰς χριστιανικὰς αὐτῆς ἀρετὰς καὶ προσευχὰς (κυρίως ἐν τῇ ἁγίᾳ Σορῷ τῶν Βλαχερνῶν) ἀναφέρουσι πάντες οἱ χρονογράφοι· οἱ δὲ τὸν Θεοφάνη συνεχίσαντες κηρύττουσιν αὐτὴν καὶ θαυματουργόν[35].

Τὸν ναὸν τῆς ἁγίας Θεοφανοῦς ὁ ἰατρὸς A. Mordtmann φρονεῖ ὅτι ὑποκαθιστᾷ σήμερον τὸ Ντεμιρτζιλὲρ-μεσδζιτί[36], ἐνῷ τὸ εὐκτήριον τοῦτο νομίζεται ὂν ἡ μονὴ τοῦ Λιβός. Κωνσταντῖνος Μαρτινάκιος ὁ πατὴρ τῆς Θεοφανοῦς ἠναγκάσθη ὑπὸ Μιχαὴλ τοῦ Τραυλοῦ, ζηλοτυπήσαντος αὐτόν, ἵν' ἀποκαρῇ μοναχὸς καὶ ἵνα μεταβάλῃ τὸν ἴδιον οἶκον εἰς μονήν: τὰ Μαρτινακίου, ἥτις ἐσώζετο καὶ ἐν ἀρχαῖς τῆς Ι' ἑκατονταετηρίδος[37].

Τὸ λείψανον τῆς ὁσίας Θεοφανοῦς μετηνέχθη ὑπὸ Γενναδίου τοῦ Σχολαρίου εἰς τὸν ναὸν τῶν ἁγίων Ἀποστόλων καὶ ἐκεῖθεν μετεκομίζετο ὅπου καὶ τὸ τῆς ἁγίας Εὐφημίας[38].

§

17. Τῶν ἁγίων τριῶν παίδων Ἀνανίου, Ἀζαρίου, καὶ Μισαήλ.

Τὰ λείψανα αὐτῶν ἐσώζοντο κατὰ τὰ τέλη τοῦ Ε' αἰῶνος ἐν τῇ κατὰ τὸν Ἀνάπλουν μάνδρᾳ τοῦ στυλίτου Δανιὴλ, ἥτις ἐτέλει βεβαίως καὶ τὴν τῆς 17 σύναξιν[39].

---

31. Θεοφ. Α', σελ. 357. Μαλαλᾶς· σελ. 488. Κεδρηνός· Α', σελ. 675.

32. Λίθοι καὶ κεράμια· σελ. 22 καὶ 37.

33. Θεόδωρος Ἀναγνώστης· Α', 16.

34. Πατριαρχ. Πίνακες· σελ. 313.

35. Μηνολόγιον τὸ λεγόμενον Βασιλειανόν. Λέων γραμματικός· σελ. 269, 270 καὶ 274. Theoph. Contin. σ. 361 καὶ 364. Μάγιστρος· σ. 694, 702 καὶ 703. Γεώργιος μοναχός· σ. 856. Ζωναρᾶς· ΙΣΤ', 13 (Δινδόρφ. Δ', 42).

36. Esqisse topogr. § 26.

37. Λέων γραμματικός· σελ. 284. Συμεὼν μάγιστρος· σελ. 635, 694.

38. Χρονικὰ τοῦ πατριαρχικοῦ οἴκου καὶ τοῦ ναοῦ· σ. 100.

39. Βιογραφία Δανιὴλ, ὑπὸ Συμεὼν Μεταφραστοῦ· Migne, ΡΙΣΤ', στ. 1037.

§

18. Φλώρου ἐπισκόπου Ἀμινσοῦ.

Ἤκμαζεν ἐπὶ Ἰουστίνου Β', κατὰ τὸ λεγόμενον Βασιλειανόν, καὶ Τιβερίου καὶ Μαυρικίου. Υἱὸς Φλώρου καὶ Εὐφημίας, λόγιος, ἐχρημάτισε νοτάριος τῶν βασιλέων καὶ πατρίκιος· θανούσης δὲ τῆς συζύγου καὶ τῶν τέκνων λοιμῷ, « ἀπῆλθεν εἰς ἓν τῶν κτημάτων αὐτοῦ ἐν τῷ Ἀνάπλῳ, καὶ ἐκαθέσθη »· ἐχειροτονήθη κατόπιν ἐπίσκοπος Ἀμινσοῦ, ἐν ᾗ καὶ ἀπέθανεν.

Ἡ μονὴ τοῦ Φλώρου ἐσώζετο ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ Β', ἡγούμενος δ' αὐτῆς ἐν ἀρχαῖς τοῦ Η' αἰῶνος ἀναφέρεται Γρηγόριος ὁ καππάδοξ. Ὁ κατὰ τὸ 1156 μέγας χαρτοφύλαξ καὶ ἀρχιδιάκονος τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ἐπὶ Λουκᾶ τοῦ Χρυσοβέργη Ἰωάννης ὁ Ἁγιοφλωρίτης πάντως ἦν μοναχὸς τῆς μονῆς ταύτης[40].

* * *

18. Τὰ ἐγκαίνια τοῦ ναοῦ τῆς Θεοτόκου ἐν τοῖς Χαλκοπρατείοις.

Ἰδὲ περὶ τοῦ ναοῦ εἰς τὴν 25 μαρτίου.

* * *

Ἀνιστορίστως γράφει κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ὁ Συναξαριστὴς μνήμην Μιχαὴλ συγκέλλου, ὡς ἀποθανόντος δῆθεν τῇ 18 δεκεμβρίου, ἐνῷ ἀπέθανε τῇ 4 ἰανουαρίου (ἰδὲ ἐκεῖ).

§

19. Ἠλία, Πρόμου (ἢ Πρέβου), Ἄρεως, τῶν μαρτύρων. Ἡ σύναξις αὐτῶν ἐν τῷ μαρτυρείῳ τοῦ ἁγίου Φιλήμονος ἐν τῷ Στρατηγίῳ.

Ἤθλησαν ἐν Ἀσκάλωνι.
Ναὸς ἴδιος εἰς τιμὴν αὐτῶν οὐκ ἠγείρετο.

§

20. Ἰγνατίου ἱερομάρτυρος τοῦ θεοφόρου. Ἡ σύναξις ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ.

Δεύτερος πατριάρχης Ἀντιοχείας ἀπὸ τοῦ Μάρκου, ἤθλησεν ἐν Ῥώμῃ ἐπὶ Τραϊανοῦ.— Τὴν μνήμην αὐτοῦ καὶ κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα ἐγέραιρον τῇ 20 δεκεμβρίου. Ναΐσκος Ἰγνατίου τοῦ Θεοφόρου ὑπῆρχεν ἐν τῇ μονῇ τῆς Χώρας ἐπὶ Μιχαὴλ συγκέλλου.

40. Θεοφ. Α', σελ. 564. Νικηφόρος πατριάρχης· σελ. 43. Σύνταγμα κανόνων· Ε', σελ. 98.

§

21. Ἰουλιανῆς μάρτυρος. Ἡ σύναξις ἐν τῷ μαρτυρείῳ αὐτῆς τῷ ὄντι πλησίον τῆς Ἁγίας Εὐφημίας ἐν τῷ Πετρίῳ.

Ἤθλησεν ἐν Νικομηδείᾳ ἐπὶ Μαξιμιανοῦ.

Γνῶσιν τοῦ ναοῦ τῆς Ἰουλιανῆς λαμβάνομεν ἀπὸ τῶν Μηναίων καὶ Συναξαριστῶν· νομίζω ὅτι ὁ ναὸς Ἰουλιανῆς μάρτυρος ὁ πλησίον τοῦ Στροβίλου (18 αὐγούστου) ἐστὶν αὐτὸς ὁ ἐν τῷ Πετρίῳ, τότε μὲν ἄγων τὴν μνήμην τῶν ἐγκαινίων, νῦν δὲ τὴν μνήμην τῆς ἀθλήσεως τῆς μάρτυρος. Ἐπακριβῶς ἀδύνατον ἵνα ὁρισθῇ ὁ τόπος. Ἡ ἔκτασις τῶν Πετρίων ἦν, κατ' ἐμέ, μεγάλη ἀπὸ τοῦ Ἁγιᾶ-καπὶ μέχρι τοῦ Βαλατᾶ καὶ πέραν αὐτοῦ καὶ ἄνω τῶν Βλαχερνῶν ἴσως· διότι γινώσκομεν παλαιὸν Πετρίν, ἐξ οὗ βεβαίως ἔπεται ὅτι καὶ νέον Πετρὶν ὑπῆρχε· καὶ παλαιὰν Πέτραν· ὅπερ ὑπονοεῖ καὶ νέαν Πέτραν. Ὁ ἰατρὸς Mordtmann λέγει ὅτι ἴσως ὁ ναὸς οὗτος τῆς Ἰουλιανῆς (εἷς, οὐχὶ δύο) ἦν τὸ ἔσω τοῦ Γενὶ-καπὶ (πλησίον τοῦ Ἁγιᾶ-καπὶ) εὐκτήριον (τὸ Σινὰν -πασᾶ μεσδζητὶ), διότι καὶ ὁ μακαρίτης Πασπάτης οὕτως εἰκάζει[41]· καὶ ἐπειδὴ τὸ στάδιον τῶν εἰκασιῶν ἐστι παντὶ ἐλεύθερον, εἶκασα καὶ ἐγὼ[42] ὅτι τὸ εὐκτήριον Σινὰν-πασᾶ ἦν οὐχὶ τῆς Ἰουλιανῆς, ἀλλὰ τοῦ Προδρόμου ναός, ὁ ἐν τῇ Στροβιλαίᾳ ἀνακαινισθεὶς ὑπὸ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος[43].

§

22. Ἀναστασίας μάρτυρος τῆς φαρμακολυτρίας. Ἡ σύναξις ἐν τῷ μαρτυρείῳ αὐτῆς τῷ ὄντι ἐν τοῖς Δομνίνου ἐμβόλοις.

Ἤθλησεν ἐν Ῥώμῃ ἐπὶ Διοκλητιανοῦ. Τὸ λείψανον αὐτῆς τῷ 458 « ἠνέχθη ἀπὸ Σιρμίου καὶ κατετέθη ἐν τῷ ναῷ αὐτῆς ἐν τοῖς Δομνίνου ἐμβόλοις[44].

Δύο ναοί εἰσι γνωστοί μοι τῆς ἁγίας Ἀναστασίας 1) ὁ μὲν ἐν τῇ τοποθεσίᾳ τῇ καλουμένῃ τὰ Ἁγιάσματα, ὅστις τῷ 1427 ἦν παντελῶς ἀφανής[45]· 2) ὁ δὲ ἐν τοῖς Δομνίνου ἐμβόλοις, οὗ τὰ ἴχνη καὶ τὸν τόπον ἐπιτυχῶς ἀνεῦρε καὶ

41. Mordtmann, Esquisse topograph. § 129. Πασπάτη, Μελέται· σελ. 384.

42. «Κωνσταντινούπολις» τοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἱστορίας καὶ Γεωγραφίας· σελ. 1035β.

43. βλ. σημείωσιν 46 τοῦ μηνὸς ἰανουαρίου.

44. Θεοδ. Ἀναγνώστης· Β', 65. Θεοφ. Α', σ. 172.

45. Ἱεροσολ. Βιβλιοθήκη· Β', σελ. 459.

περιέγραψεν ὁ μακαρίτης Πασπάτης, κείμενος ὅπου σήμερον τὸ κομψὸν τέμενος Μεχμὲτ-πασᾶ τζαμί, οὐ μακρὰν τοῦ Ἱπποδρόμου. Ὁ θέλων ἵνα μάθῃ περὶ τοῦ ναοῦ ἀναγνώτω τὰ τοῦ Πασπάτη[46]. Πρὸ τοῦ Γρηγορίου Θεολόγου ὁ ναὸς οὗτος ἦν μικρὸν εὐκτήριον ἐπ' ὀνόματι τῆς Ἀναστάσεως, ὡς φρονῶ, ὁ δὲ Μαρκιανὸς ὁ οἰκονόμος ἔκτισε παρ' αὐτῷ τὸν μέγαν ναὸν τῆς ἁγίας Ἀναστασίας, ὃν ἐνεούργησε Βασίλειος ὁ Μακεδών, κατακοσμήσας αὐτὸν καὶ λιθίνην ἀντὶ ξυλίνης ἐπιθεὶς ὀροφήν. Εἰς τὸν ναὸν τοῦτον, ὃν ὁ Μαρκιανὸς περιέβαλε ποικίλαις στοαῖς καὶ προαυλίοις, Ἄσπαρ καὶ Ἀρδαβούριος οἱ γότθοι πολλὰ σκεύη προσήνεγκαν ἐξ ἀργύρου καὶ χρυσοῦ πεποιημένα[47]· ὁ πολὺς Δουκάγγιος φρονεῖ ὅτι εἷς ναός ἐστιν ὁ τῆς Ἀναστάσεως καὶ ὁ τῆς Ἀναστασίας. Περὶ τὰ μέσα τοῦ Ε' αἰῶνος ἦν εἷς τῶν ὡραιοτέρων καὶ μειζόνων ἐν Κωνσταντινουπόλει ναῶν, φημιζόμενος ἐπὶ τοῖς ἐν αὐτῷ γινομένοις θαύμασιν εἰς ἀρρώστους ἤ πως ἠθικῶς πάσχοντας· ἐπιστεύετο δ' ὅτι αὐτὴ ἡ Θεοτόκος ἐν τῷ ναῷ ἐπεφαίνετο, καὶ ὅτι ἐκλήθη Ἀναστασία, κατὰ μὲν τὴν παράδοσιν, διότι γυνὴ ἐγκύμων ἀπὸ τῆς ὑπερῴου καταπεσοῦσα στοᾶς καὶ θανοῦσα, κοινῇ τῶν ὀρθοδόξων δεήσει, ἀνεστήθη· κατὰ δὲ τὴν Ἑρμείου γνώμην «καθότι τὸ δόγμα τῆς ἐν Νικαίᾳ Συνόδου, πεπτωκὸς ἤδη ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ τεθνηκός, ὡς εἰπεῖν, διὰ τὴν δύναμιν τῶν ἑτεροδόξων, ἐνθάδε ἀνέστη καὶ ἀνεβίω διὰ τῶν Γρηγορίου λόγων»[48]. Ἐπειδὴ δὲ ἐν τοῖς Συναξαρισταῖς, ἤτοι μέχρι τοῦ ΙΒ' τουλάχιστον αἰῶνος, ἀναφέρεται σύναξις ἐν τῷ ναῷ τῆς ἁγίας Ἀναστασίας, προδήλως ἡ μονὴ τῆς Ἀναστάσεως ἦν ἑτέρα· Θεόδοτος Α', ὁ τῷ 1151 πατριάρχης ἐκλεγείς, ἦν ἡγούμενος τῆς μονῆς τῆς Ἀναστάσεως :

> μονῆς προεστὼς Ἀναστάσεως Λόγου
> τῆς ἐν πόλει νῦν κειμένης βασιλίδι[49].

* * *

22. Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ τὰ θυρανοίξια τῆς τοῦ Θεοῦ μεγάλης ἐκκλησίας. — Τὸ φωτοδρόμιον τῆς τοῦ Θεοῦ μεγάλης ἐκκλησίας.

ℨ

23. Τὰ ἐγκαίνια τῆς ἁγίας τοῦ Θεοῦ μεγάλης ἐκκλησίας.

Ἀναφέρονται εἰς τὴν 24 δεκεμβρίου 562, ὅτε ἐγένοντο τὰ δεύτερα ἐγκαίνια· τὰ πρότερα ἐγένοντο τῇ 27 δεκεμβρίου 537 ὑπὸ Μηνᾶ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως, συλλιτανεύοντος τῷ λαῷ καὶ τοῦ Μ. Ἰουστινιανοῦ τοῦ κτίτορος τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας, ὅστις καὶ κατὰ τὰ δεύτερα παρίστατο, ὅτε «ἡ παννυχὶς τῶν αὐτῶν ἐγκαινίων γέγονεν εἰς τὸν Ἅγιον Πλάτωνα, καὶ ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως μετὰ τῆς λιτῆς». Τὰ πρῶτα ἐγκαίνια ἀναφέρονται γενόμενα τῇ 15 φεβρουαρίου 360 καὶ πάλιν ἕτερα τὸν ὀκτώβριον τοῦ 414. Φαίνεται δ' ὅτι τῇ προτεραίᾳ τῶν ἐγκαινίων, ἤτοι τῇ 22 τοῦ μηνός, ἠνεῴχθη ὁ ναὸς καὶ περιῤῥάθησαν τὰ πρὸ τῶν θυρῶν καὶ τῶν παραθύρων ἱκριώματα, ἀνοιγέντος τοῦ ναοῦ εἰς τὸ δημόσιον, ἢ ἴσως συνεπληρώθη ἡ ἀνάρτησις τῶν ἀπείρων λυχνιῶν τοῦ ναοῦ[50]. — Ὁ ἀρχαιότερος ναὸς ὁ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας ἐπώνυμος ἐκτίσθη ἐν Ἰκονίῳ ὑπὸ τοῦ τῆς πόλεως ταύτης ἐπισκόπου Ἀμφιλοχίου[51].

* * *

23. παρὰ τῷ Συναξαριστῇ τὴν 23 ἀναφέρεται μνήμη Θεοδότης μάρτυρος καὶ τῶν τέκνων αὐτῆς· ταύτην ὅμως ἀνέγραψα τῇ 29 ἰουλίου.

* * *

23. Τῶν ἁγίων Ι' μαρτύρων. Ἡ σύναξις ἐν τῷ μαρτυρείῳ τοῦ ἁγίου Στεφάνου πλησίον τῶν Πλακιδίων.

Ὁ ναὸς οὗτος τοῦ ἁγίου Στεφάνου ἐν Πλακιδιαναῖς, ἃς ὁ Σκ. Βυζάντιος ταυτίζει τῇ τοποθεσίᾳ Πουλχεριαναῖς, ἔκειτο ἐν τοῖς πέριξ τοῦ πέμπτου λόφου· καίτοι ἀναφέρει Πλακιδιανὰς καὶ ἐν τῷ πρώτῳ ῥεγεῶνι[52]· ἀλλ' ὁ ἰατρὸς Mordtmann φαίνεται δεχόμενος τὸν ναὸν οὐ μακρὰν τοῦ Κωνσταντινιανοῦ φόρου κείμενον, κατὰ τὴν μαρτυρίαν Ἀντωνίου τοῦ ῥώσσου μυθογράφου[53].

ℨ

25. **Ἡ κατὰ σάρκα γέννησις τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος**

46. Πασπάτη, Μελέται· σελ. 364-375.

47. Migne, τόμ. ΡΙΔ', στ. 456.

48. Σωζόμενος Ε', ζ', Ζ', ε'. Theoph. Contin. σ. 324. Δουκαγγ. σημειώσεις εἰς Ζωναρᾶν (Δινδορφ. Ε', 57).

49. Ἐφραίμιος· στ. 10173.

50. Πασχάλ. Χρον. σελ. 543, 572, 687. Θεοφ. Α', σ. 338, 469. Βλέπε καὶ Σκ. Βυζαντίου «Κωνσταντινούπολιν», τ. Α', σελ. 464-517, καὶ Πασπάτη Μελέτας· σ. 338-343.

51. Ἀμφιλοχίου βίος, ὑπὸ Συμ. Μεταφραστοῦ· Migne, τόμ. ΡΙΣΤ', στ. 958.

52. Σκ. Βυζαντίου· «Κωνσταντινούπολις»· Α', σελ. 348.

53. Espuisse topogr. § 114, σελ. 64.

ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.— Ἡ προσκύνησις τῶν μάγων.— Μνήμη τῶν θεασαμένων τὸν Κύριον ποιμένων.

Τὴν ἑορτὴν αἱ ἐκκλησίαι τῆς Ἀνατολῆς ἤρξαντο πανηγυρίζουσαι μετὰ τὸν Δ΄ αἰῶνα, ἐνῷ αἱ τῆς Δύσεως ἐτέλουν ἀρχαιότερον, καίτοι τινὲς μὲν ἑώρταζον τὴν 25 δεκεμβρίου, τινὲς δὲ τὴν 7 ἰανουαρίου· οἱ πατριάρχαι Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων, οἱ τῷ Χρυσοστόμῳ σύμφωνοι, συνεώρταζον αὐτῷ (25 δεκεμβρίου)[54].

Ναοὶ καὶ **μοναὶ** ἐπ' ὀνόματι τοῦ Σωτῆρος ὑπῆρχον ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ τοῖς πέριξ (παραλειπομένων τῶν εἰς ὄνομα τῆς Θεότητος καὶ τῆς Ἁγίας Τριάδος) οἱ ἑξῆς εἰς ἡμὲ γνωστοί: 1) ἡ «κατὰ τὴν Κάμαριν» μονὴ τοῦ Ἀκαταλήπτου (ἴσως αὐτὴ ἡ τοῦ Ἀκαταλύτου) Σωτῆρος, ἧς ἡγούμενος ἀναφέρεται τῷ 1086 Γεώργιος· ἐν αὐτῇ διέμενε σχολάζων ὁ πατριάρχης Φιλόθεος Κωνσταντινουπόλεως τῷ 1366, ὡς ἐν προλεγομένοις εἴδομεν· 2) ἡ ἐν τῇ μικρᾷ νήσῳ Ἀντιγόνῃ, κατὰ τὴν παράδοσιν μονὴ τοῦ Σωτῆρος, ἥτις φρονῶ ὅτι ἐσώζετο κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ι΄ αἰῶνος, διότι τὴν 8 φεβρουαρίου 921 Ῥωμανὸς Α΄ ὁ Λακαπηνὸς περιώρισε καὶ κληρικὸν ἀπέκειρε Στέφανον τὸν τῆς Καλομαρίας· 3) ὁ τοῦ Ἀντιφωνητοῦ (Χριστοῦ βεβαίως) ναός, ἀνεγερθεὶς ἐκ βάθρων ὑπὸ Ζωῆς τῆς πορφυρογεννήτου, ταφείσης ἐν αὐτῷ· 4) ἡ τοῦ Εὐεργέτου μονὴ κειμένη μὲν μεταξὺ τῶν πυλῶν Κυνηγοῦ καὶ Βαλατᾶ, διότι στίφη γενουησίων ἐπιτεθέντα τῷ 1348 κατὰ τοῦ ναοῦ τῶν Βλαχερνῶν καὶ ζημιώσαντα τοῦτον «ἐπειράσαντο τὰ ὅμοια δράσειν κἀπὶ τὴν σεβασμίαν τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ τοῦ Εὐεργέτου μονήν, ἐν ᾗ καὶ δέκα πρὸς τοῖς ὀκτὼ λίθους βαλόντες, οὐδεὶς αὐτῶν οὐδὲ τὸν ἐπικείμενον τῇ στέγῃ μολυβδον ἴσχυσε διατρῆσαι», παραχωρηθεῖσα δὲ μικρῷ πρὸ τοῦ 1300 τῷ πατριαρχικῷ θρόνῳ τῆς Ἀλεξανδρείας ὡς μετόχιον ὑπ' Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου· 5) ἡ τοῦ Κραταιοῦ (Χριστοῦ βεβαίως) γυναικεία μονή, ἧς τὴν ἐποπτείαν καὶ διαχείρισιν ὁ πατριάρχης Νήφων ὁ Α΄ ἰδιοποιήσατο· 6) ἡ μονὴ τοῦ Σωτῆρος ἀπὸ Λογοθετῶν, ἀναφερομένη κατὰ τὸν ΙΓ΄ αἰῶνα· 7) ἡ τοῦ Σωτῆρος μονὴ τῆς κυρίας Μάρθας, ἱδρυθεῖσα ὑπὸ Μαρίας ἀδελφῆς Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου, ὅπου νῦν τὸ Κὶρκ-τζεσμὲ, γυναικεία πρὸ τῶν μέσων τοῦ Ι΄ αἰῶνος· 8) ὁ ἐν τῷ παλατίῳ ναὸς τοῦ Σωτῆρος, κτίσμα Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος, κεκοσμημένος ἀργύρῳ καὶ χρυσῷ καὶ μαργαρίταις, τὸ δ' ἔδαφος ἔχων ἐξ ἀργύρου σφυρηλάτου καὶ σμάλτου· 9) ὁ ναὸς τοῦ Πανοικτίρμονος, κτῆμα Μιχαὴλ Ἀτταλειάτου κατὰ τὸν ΙΑ΄ αἰῶνα· 10) ἡ μονὴ τοῦ Παντεπόπτου Σωτῆρος, κτισθεῖσα πιθανῶς ὑπὸ τῆς μητρὸς Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, ἥτις ἐν αὐτῷ καὶ κατῴκησε, καὶ ἧς ἡγούμενον γινώσκομεν ἐν τέλει τοῦ Ι΄ αἰῶνος Λουκᾶν· 11) ἡ τοῦ Παντοκράτορος, περὶ ἧς ἴδε εἰς τὴν 4 αὐγούστου· 12) ἡ τοῦ Πολυελαίου μονὴ, ἧς ἡγούμενος ἀναφέρεται τῷ 1086 Ἰωάννης ὁ ἐπὶ τοῦ κανικλείου· 13) ἡ μονὴ τοῦ Σωτῆρος (Μεταμορφώσεως) ἐν τῇ νησίδι Πρώτῃ, ὅπου Βαρδάνιος ὁ στρατηγὸς εἶχε «κτῆμα καλῶς πεπονημένον», καὶ ἐν ᾧ ἐκάρη μοναχὸς τῇ 8 σεπτεμβρίου 803, οἰκοδομήσας αὐτόθι μοναστήριον· ἀλλ' αὐτόθι καὶ Ῥωμανὸς ὁ Διογένης ἀνήγειρε (1068-1071) μοναστήριον *(νέον φροντιστήριον)* «κατὰ τὴν ταύτης ἀκρώρειαν», «περὶ τὸ τῆς νήσου μετεωρότερον»· ὥστε, δύο μονῶν ὑπαρχουσῶν ἐν τῇ Πρώτῃ, ἡ τοῦ Ῥωμανοῦ Διογένους ἔκειτο ὅπου σήμερον τὸ κληρικὸν γηροκομεῖον· 14) ἡ μονὴ τοῦ Σωτῆρος ἐν Νοσιαῖς, κτίσμα Λέοντος Σοροῦ, κειμένη περὶ τὴν Δάματρυν· 15) ἡ μονὴ τοῦ Σωτῆρος τῶν Ῥαδηνῶν, ἧς ἄγνωστος ὁ χρόνος τῆς τε κτίσεως καὶ τῆς ἀκμῆς· 15) ἡ μονὴ τοῦ Σωτῆρος τὰ Σταυρακίου ἀναφερομένη κατὰ τὸν Ι΄ αἰῶνα, ἡ κατὰ παραφθορὰν Στὰ Ἑβραϊκὰ, λεγομένη καὶ μονὴ τῆς ἁγίας Τριάδος· 17) ἡ μονὴ τοῦ Φιλανθρώπου Χριστοῦ, κτίσμα Ἀλεξίου Κομνηνοῦ, ταφέντος ἐν αὐτῇ, κειμένη τόσῳ πλησίον τῆς (Θεοτόκου) Κεχαριτωμένης (ἴδε), ὥστε ἐχωρίζετο διὰ τοίχου, ἀνακαινισθεῖσα δ' ἐκ βάθρων ὑπὸ τῆς βασιλίδος Εἰρήνης Λασκαρίνης τῆς Παλαιολογίνης (εἶτα μοναχῆς Εὐλογίας) καὶ μέχρι τοῦ 1401 ἀναφερομένη· 18) ὁ ναὸς τοῦ Σωτῆρος ἐν τῇ Χαλκῇ, μικρὸς μὲν πρὸ τοῦ 972 καὶ μόλις δεκαπέντε χωρῶν ἀνθρώπους, καὶ τὴν ἄνοδον ἔχων δυσπρόσιτον καὶ σκολιὰν ὡς ἑλικοειδῆ λαβύρινθον, ὑπὸ δὲ τοῦ Τζιμισκῆ ἐκ βάθρων εὐμεγέθης ἀνεγερθείς· 19) ἡ μονὴ τῆς Χώρας, ἧς τὴν ἀρχαιοτέραν ἱστορίαν διαφωτίζει ἡ παρασυναπτομένη διατριβή μου περὶ Θεοδώρου τοῦ κτίτορος αὐτῆς· λεγομένη κοινῶς μονὴ τοῦ Ζωοδότου[55].

54. Μ. Ι. Γεδεών, Ἡ πρώτη ἑορτή, ἐν τόμῳ Δ΄ τῆς «Ἐκκλ. Ἀληθείας», σελ. 168-170.

55. Migne, τόμ. PKZ', στ. 973. Theoph. Contin. σελ. 9, 41, 47, 330, 398. Συμ. μάγιστρος· σ. 731-732.

Σημ. — Οὐδὲν ἀκριβὲς δυνάμεθα εἰπεῖν ἂν εἰς ὄνομα τοῦ Σωτῆρος ἀναγράφωνται αἱ μοναὶ Ὑπομιμνήσκοντος, καὶ Ἀγαθοῦ· καὶ ἂν τὸ ἐν Γαλατᾷ σῳζόμενον τῷ 1400 «περὶ τὴν χώραν τοῦ Γερίου ἐπάνω τοῦ τείχους» κάθισμα τῆς μονῆς τοῦ Παντοκράτορος ἐπ' ὀνόματι τιμώμενον τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ δέον 'να θεωρήσωμεν ναίσκον[56]. Ἴσως πρὸ τοῦ ΙΕ' αἰῶνος ὑπῆρχον ἐν Γαλατᾷ καὶ οἱ ναοὶ τοῦ Σωτῆρος, 20) ὁ τοῦ Κρεμαστοῦ Χριστοῦ καὶ 21) ὁ τῶν Μποστανίων.

§

26. Τὰ ἐπιλόχια τῆς Θεοτόκου.

Οὕτως ἐκαλοῦντο καὶ κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα. Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἐπειδή τινες, μέχρι τέλους τοῦ Ζ' αἰῶνος, ἐξ εὐλαβείας δῆθεν πρὸς τὴν Θεοτόκον, ἔψηνον σεμίδαλι μεθ' ἑτέρων εἰδῶν, «οἷα ἐπὶ ταῖς λοχευομέναις γίνονται γυναιξίν», ἡ Πενθέκτη Σύνοδος διὰ τοῦ ΟΘ' κανόνος αὐτῆς ἀπηγόρευσε τὸν τοιοῦτον πανηγυρισμὸν τῆς ἑορτῆς, καθαίρεσιν μὲν τοῖς οὕτω πράττουσιν ἱερεῦσιν, ἀφορισμὸν δὲ τοῖς λαϊκοῖς ἀπειλήσασα[57]. Κατὰ τὸν Δ' αἰῶνά εἰσι γνωσταὶ πλάναι τινὲς περὶ τὴν λατρείαν τῆς ἀειπαρθένου Θεομήτορος, ἧς πρὸς τιμὴν παρεσκεύαζον κολλύρια, ἐξ οὗ καὶ οἱ ταῦτα πράττοντες ἐκλήθησαν κολλυριδιανοί, ὡς ὁ ἱερὸς Ἐπιφάνιος μαρτυρεῖ.

Εἰκόνες τῆς Θεοτόκου ἀναφέρονται πολλαὶ ἐν ἁγιολογικοῖς ὑπομνήμασιν· ἡ δὲ πασῶν ἐπιφανεστέρα ἦν ἡ τῆς Ὁδηγητρίας, περὶ ἧς ἐσῴζετο παρὰ τοῖς βυζαντινοῖς ἡ παράδοσις ὅτι ἦν ἔργον τοῦ εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ καὶ ἐπέμφθη ἐξ Ἱεροσολύμων εἰς τὴν Πουλχερίαν ὑπὸ τῆς ἐπ' ἀδελφῷ νύμφης αὐτῆς Εὐδοκίας. Τὴν εἰκόνα τῆς Ὁδηγητρίας, σῳζομένην κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα ἐν τῇ μονῇ τοῦ Παντοκράτορος, εἶχεν ἐν τῷ παλατίῳ σὺν ἑαυτῷ «παραμύθιον ἀσφαλὲς» ἐν ἀρχαῖς τούτου τοῦ αἰῶνος Ἀνδρόνικος ὁ Παλαιολόγος. Μετέφερον δ' αὐτὴν τῇ Κυριακῇ τῶν βαΐων εἰς τὸ παλάτιον, προϋπαντῶντος τοῦ αὐτοκράτορος, καὶ τῇ Κυριακῇ τοῦ Πάσχα, ἢ μᾶλλον τῇ δευτέρᾳ, παρελαμβάνετο ἀπὸ τοῦ παλατίου, προπεμπομένη «μέχρι καὶ τῶν Ὑψηλῶν ἐκτός», δῆλα δὴ τοῦ παλατίου τῶν Βλαχερνῶν[58].— Ἐπίσης ἀρχαία τῆς Θεοτόκου εἰκὼν ἀναφέρεται κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Λέοντος Ἰσαύρου «ἄνω τῆς τοῦ Βοσπορίου πόρτης» ἀνεστηλωμένη[59].—Τῷ 1394 καὶ τῷ 1401 ἀναφέρονται εἰκόνες τῆς Θεοτόκου Κουβουκλαραίας καὶ τῆς Θεοτόκου Θεραπειωτίσσης[60]· καὶ ἄγνωστον μὲν ἐν τίνι ναῷ αἱ εἰκόνες αὗται ἀπέκειντο· Θεραπείας δὲ παλάτια ἀναφέρονται κατὰ τὸν Η' αἰῶνα[61], ἀλλ' οὐδεὶς ἔχει εἰπεῖν εἴπερ ὠνομάσθησαν ἐκ τοῦ τόπου Θεραπείας (σήμερον Θεραπειὰ) ἢ ἀπὸ τοῦ ναοῦ τῆς Θεοτόκου Θεραπείας, αὐτοῦ, κατ' ἐμέ, τοῦ ναοῦ τοῦ παρὰ τὸ Φανάριον Βλαχερναίου.

Ναοὶ καὶ **μοναὶ** εἰς ὄνομα τῆς Θεοτόκου δυσκόλως ἀριθμοῦνται· ἀναγράφω δὲ κατ' ἀλφαβητικὴν τάξιν, ὡς καὶ ἐν καταλόγῳ τῶν ναῶν τοῦ Σωτῆρος, μόνον ἐκείνους, περὶ ὧν εὑρίσκει τις βεβαίαν εἴδησιν ἐν τοῖς ἱστοριογράφοις καὶ ἐν ἁγιολογικοῖς ὑπομνήμασι, καθὼς καὶ ἐν ἐπισήμοις πατριαρχικοῖς ἐγγράφοις. Ὁμολογῶ δὲ ὅτι μετὰ δυσκολίας δύναμαι 'να διακρίνω ἂν ναός τις τῆς Θεομήτορος ἀναφερόμενος ἐν προγενεστέροις χρόνοις, διατηρῇ παρὰ βυζαντινοῖς τὸ ὄνομα αὐτοῦ καὶ ἐν μεταγενεστέροις, ἢ μεταβάλλῃ τοῦτο, νέου ναοῦ κτιζομένου ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ πρώτου. Κατ' ἐμέ, ναοὶ τῆς Θεομήτορος ἀριθμοῦνται 1) ἡ μονὴ τῆς Θεοτόκου τῶν Ἀβραμιτῶν, ἡ κοινότερον Ἀχειροποίητος, περὶ ἧς ἴδε εἰς τὴν 29 ὀκωβρίου· 2) ὁ ναὸς ἐν τῷ Ἀετῷ τοῦ πα-

---

Ἁμαρτωλὸς καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἐκδοθέντες· Migne, τ. PI', στ. 1232. Τυπικὸν Κεχαριτωμένης· Migne, τόμ. PKZ', στ. 1104, 1109, 1117, 1120. Παχυμέρης· Β', σελ. 185, 579. Ἀνάλεκτα Ἱεροσολ. Σταχυολογίας· Α', σελ. 152. Νικηφ. Γρηγορᾶς· τόμ. Α', σελ. 260, Γ', σελ. 244· Κατακουζ. Β', σελ. 222-223, ἔνθα καὶ συγγένειαι τῆς Μάρθας· καὶ Γ', σ. 106 καὶ 307. Ζωναρᾶς· ΙΙ', 15, 24 (Δινδόρφ. Δ', 218, 245), ΙΕ', 14, 18 (Γ', 369, 379). Κ. Σάθα, Μεσαιων. Βιβλιοθ. τόμ. Α', σελ. 3-69. Λέων διάκονος· σελ. 129. Φραντζῆ Χρονικόν· σελ. 36, 141, 191. Acta Patriarch. Β', σελ. 525. Νικ. Χωνιάτης· σ. 12. Byzantinische Zeitschrift· Γ', σελ. 48-49. Γενέσιος, σ. 10. Θεοφ. Α', σ. 746. Μιχαὴλ Ἀτταλειάτης· σελ. 179. Πορφυρογεν. Ἔκθ. Α', σ. 647 καὶ 801. Δουκαγγίου, Const. Christ. σελ. 55, VII, VIII. Γεώργιος μοναχός· σελ. 891. Ὁ θέλων δύναται 'ν' ἀναγνῷ καὶ Βυζαντ. Μελέτας Α. Γ. Πασπάτη· σελ. 313, 326.

56. Acta Patriarch. Β', σελ. 525. Πατριαρχ. Πίνακες· σελ. 461.

57. Ζωναρᾶ καὶ Βαλσαμῶνος ἑρμηνεία εἰς τὸν ΟΘ' κανόνα τῆς Πενθέκτης.

58. Θεόδ. Ἀναγνώστης· Α', 1. Παχυμέρης· Α', σ. 160· Νικηφ. Γρηγορᾶς· Α', σελ. 429-430.

59. Μηνολόγιον Βασιλειανόν· εἰς τὴν 15 αὐγούστου.

60. Acta Patriarch. Β', σελ. 203 καὶ 513.

61. Θεοφ. Α', σελ. 733.

λατίου, «ὡραῖον καὶ πάντερπνον εὐκτήριον», κτίσμα Λέοντος τοῦ Σοφοῦ· 3) ἡ μονὴ τῆς Θεοτόκου ἐν τῷ Ἀκρίτᾳ (ἴδε 5 ἰανουαρίου)· 4) ὁ ναὸς τῆς Θεοτόκου τῶν Ἀμαλφηνῶν, ἀναφερόμενος ἐν τῷ Γ' αἰῶνι· 5) ὁ ναὸς τῆς Ἀμολύντου (Θεοτόκου) κτῆμα τῆς Παλαιολογίνης Εἰρήνης, τῷ 1401 ἀναφερόμενος· 6) ὁ ναὸς τῆς Θεοτόκου τῶν Ἀρεοβίνδου (ἴδε 10 φεβρουαρίου καὶ 18 μαΐου)·—7) ὁ ἐν τοῖς Ἁρματίου (ἴδε 17 ἰανουαρίου, 27 φεβρουαρίου, 2 μαρτίου, 21 ἰουλίου, καὶ 17 αὐγούστου)· 8) ἡ Βαραγγιώτισσα, μονύδριον ὄπισθεν τοῦ ἱεροῦ βήματος τῆς Ἁγίας Σοφίας, ἀναφερόμενον τῷ 1361, ὅτε παρεχωρήθη εἰς τὸν ἐκ τῶν ἀνακτορικῶν θεραπόντων Ἀλέξιον Σοφιανὸν πρὸς βελτίωσιν· 9) ἡ Θεοτόκος τῶν Βάσσου ἢ Βασσιώτισσα, μονή, ἥτις ἐπὶ Ματθαίου πατριάρχου, κατὰ μάϊον τοῦ 1400, συνοδικῇ διαγνώσει, παρεχωρήθη τῷ ἐκτομίᾳ Ἰωάννῃ τῷ Καλλικρηνίτῃ πρὸς βελτίωσιν[62]· ἡ Θεοτόκος τῶν Βάσσου ἀναφέρεται καὶ κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα ἐν τῷ συναξαρίῳ τῆς ὁσίας Θεοφανοῦς (16 δεκεμβρίου), ἧς ἡ μήτηρ Ἄννα «πυκνῶς ἀπερχομένη καὶ παρακαλοῦσα τὴν ἁγίαν Θεοτόκον τὴν ἐν τοῖς Βάσσου τιμωμένην»[63] κτλ. 10) ἡ Θεοτόκος τὰ Βιγλεντίας (ἴδε 2 αὐγούστου) κατὰ τὸν Δουκάγγιον ναὸς τῆς Θεοτόκου· 11) ἡ Θεοτόκος τῶν Βλαχερνῶν (ἴδε εἰς τὴν 2 καὶ 31 ἰουλίου)· — 12) ἡ Θεοτόκος πλησίον τῶν Βουκολίων, μονὴ ἀναφερομένη ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Μηνᾶ· 18) ὁ εἰς ὄνομα Θεοτόκου, Γαβριὴλ, Ἡλιοῦ καὶ Νικολάου ναὸς ἐν τῇ αὐλῇ τῶν ἀνακτόρων, οἰκοδομηθεὶς ὑπὸ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος, ἀργύρῳ τε καὶ χρυσῷ καὶ σηρικοῖς ὑφάσμασιν αὐτὸν κατακοσμήσαντος· 14) ὁ ναὸς τῆς Θεοτόκου ἐν τῇ Γεωργίᾳ (ἴδε μνείαν αὐτοῦ ψιλὴν τῇ 30 ἰανουαρίου)· 15) ἡ μονὴ τῆς Γοργοεπηκόου, ἀναφερομένη τῷ 1349 ἀλλ' ἄγνωστόν που τῆς πόλεως κειμένη· — 16) ἡ Θεοτόκος ἐν τῇ Δάφνῃ, ναὸς ἐν τῷ παλατίῳ κείμενος· 17) ἡ Θεοτόκος ἐν τῷ Δευτέρῳ (ἴδε εἰς τὴν 6 σεπτεμβρίου)·—18) ἡ Θεοτόκος τῶν Διακονίσσης, ναὸς κτισθεὶς ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Κυριακοῦ καὶ κατὰ Δουκάγγιον ὁ τῆς ὁσίας Ὀλυμπιάδος ἴσως (ἴδε 28 ἰουλίου)·— 19) ὁ ναὸς τῆς Θεοτόκου τῆς Ἐλεούσης (ἴδε 11 αὐγούστου)· — 20) τὸ μονύδριον τῆς Θεοτόκου τῆς Ἐλπίδος τῶν ἀπηλπισμένων (Κοντοσκαλίου;) τῷ 1401 ἀναφερόμενον· 21) ἡ μονὴ τῆς Εὐεργέτιδος, ἡ καὶ μονὴ τῆς Σεβαστοκρατορίσσης λεγομένη, καὶ τῷ 1400 ἀναφερομένη ὡς μονὴ γυναικεία· ἐκτίσθη ὑπὸ Παύλου μοναχοῦ τοῦ βυζαντίου τῷ 1048, ἀνεκαινίσθη δὲ ὑπὸ Τιμοθέου τοῦ δευτέρου ἡγουμένου αὐτῆς[64]·— 22) ὁ ναὸς τῆς Θεοτόκου τῆς Εὐουρανιωτίσσης (ἴδε 9 δεκεμβρίου) διάφορος, τοῦ τῆς Βαραγγιωτίσσης, διότι ἀμφότερα τὰ ὀνόματα διακριδὸν ἀναφέρονται κατὰ τοὺς αὐτοὺς σχεδὸν χρόνους· 23) ἡ μονὴ τῆς Θεοτόκου τῆς Ζωοδόχου, ἣν τῷ 1329 κατὰ ἰανουάριον ἔλαβεν ὁ πατριάρχης Ἡσαΐας ἐφ' ὅρῳ ὅπως προσαρτηθῇ τῇ ἐν Ἄθῳ μεγίστῃ Λαύρᾳ μετὰ θάνατον αὐτοῦ· 24) ἡ Θεοτόκος ἐν τῇ Ἱερείᾳ, ναὸς κτισθεὶς ὑπὸ τοῦ Μ. Ἰουστινιανοῦ ἐν τῷ Ἡραίῳ (Φενὲρ-μπαγτζὲ), καὶ ὅστις ἴσως ἔλιπε τὸ ζῆν κατὰ τοὺς τοῦ Κωνσταντίνου Πορφυρογεννήτου χρόνους, ὅτε τὰ παλάτια τῆς Ἱερείας χαυνωθέντα κατήντησαν νεκροταφεῖον τῶν Χαλκηδονίων[65]·—25) ἡ Θεοτόκος πλησίον τῶν Ἰωβ, μονύδριον ἀναφερόμενον ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Μηνᾶ· 26) ἡ Θεοτόκος τῆς μονῆς τοῦ Καλέως ἢ Καλίου (12 φεβρουαρίου)· — 27) ἡ Θεοτόκος τῶν Καλλιστράτου (ἴδε 14 φεβρουαρίου καὶ 18 ἰουλίου)· — 28) ἡ Καστελλιώτισσα, ναὸς ἀναφερόμενος μὲν τῷ 1399, κείμενος δ' ἴσως ἐν Γαλατᾷ, ὅπου γινώσκομεν σῳζόμενον κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος ναὸν τῆς Θεοτόκου τῆς Καστελλιωτίσσης, ἐκ βάθρων ἀνεγερθέντα ὑπὸ Ἱεροθέου τοῦ κατόπι μητροπολίτου Μονεμβασίας· προδήλως ὁ ναὸς οὗτός ἐστιν ὁ παρὰ Δουκαγγίῳ (κατὰ Κρούσιον) ναὸς τῆς Θεοτόκου ἐν Γαλατᾷ· 29) ἡ μονὴ τῆς Κεχαριτωμένης, ἡ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΒ' αἰῶνος ὑπὸ Εἰρήνης τῆς Δουκαίνης ἱδρυθεῖσα γυναικεία μετὰ μο-

62. Φιλοθέου Σηλυβρίας λόγος εἰς τὸν ὅσιον Μακάριον· ἐν Ἑλλην. Ἀνεκδότοις Μαυρογορδ. Βιβλιοθήκης, σελ. 49. Πατριαρχ. Πίνακες· σελ. 460. Σημείωσαι ὅτι Ματθαῖός τις Καλλικρηνίτης ἔζη τῷ 1321, καὶ ἴσως ἦν ὁ κατόπι τιμηθεὶς τῷ ὀφικίῳ τοῦ *προκαθημένου τοῦ βεστιαρίου*. Συγχρόνως ἀναφέρεται καὶ Γαβριὴλ ἱερομόναχος Καλλικρηνίτης. Acta Patriarch. Α', σελ. 147, 149. Κατακουζ. Ἱστορ. Α', σελ. 65, 94.

63. Μηνολόγιον Βασιλειανόν, εἰς τὴν 16 δεκεμβρίου.

64. Κατάλογος τῶν χειρογράφων τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ἑλλάδος, ὑπὸ Ι. Σακκελίωνος καὶ Ἀλκ. Ι. Σακκελίωνος. Ἀθήνησι, 1892· σ. 142. Ἐν τούτοις γινώσκομεν ὅτι εἰς Συμεὼν τὸν νέον Θεολόγον, τριάκοντα σχεδὸν ἔτη πρὸ τοῦ Παύλου ἀκμάσαντα, στίχους εὐνοϊκοὺς ἐποίει Βασίλειος πρωτασηκρίτης, ὃς ἐλέγετο κτίτωρ τῆς μονῆς τῆς Εὐεργέτιδος. Migne, τόμ. ΡΚ', στ. 308.

65. Theoph. Contin. σελ. 451.

ναστριῶν εἰκοσιτεσσάρων, ὧν ὁ ἀριθμὸς ἠδύνατο 'ν' αὐξηθῇ μέχρι τεσσαράκοντα· ἡ μονὴ αὕτη, ἧς ἔχομεν ἐκδεδομένον τὸ Τυπικὸν[66], μέχρι τοῦ 1399 σῳζομένη, καθόσον οἶδα, ἔκειτο πλησιέστατα τῆς τοῦ Φιλανθρώπου μονῆς, οὐ μακρὰν τοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας Ἄννης ἐν τῷ Δευτέρῳ· 80) ἡ μονὴ τῆς Θεοτόκου τὰ Κορώνης, ἡ κειμένη πλησίον τῆς κινστέρνης τοῦ Ἄσπαρος, ἴσως ὑπεράνω τοῦ Σαλμὰ-τομβρούκ, ἀναφερομένη κατὰ τὸν Ι' αἰῶνα ἐν ἀνεκδότῳ βιογραφίᾳ Μαρίας τῆς νέας (ἴδε 2 ἰουνίου)·— 31) ὁ ναὸς τῆς Θεοτόκου ἐν τοῖς Κουράτορος (ἴδε 22 ἰουλίου καὶ 7 δεκεμβρίου)· — 32) ὁ ναὸς τῆς Θεοτόκου τῶν Κύρου (ἴδε 19 μαΐου, 1 ὀκτωβρίου, καὶ 4 νοεμβρίου)· τὸν ναὸν τοῦτον ὁ πολυμαθέστατος Gustave Schlumberger[67] ταυτίζει τῷ ναῷ τῆς Κυριωτίσσης. ἐνῷ μονὴ μὲν Κυριωτίσσης ἀναφέρεται ἀορίστως πως ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Ἰωάννου τοῦ Γλυκέως, ὅστις ἐν αὐτῇ κατεβίωσε καὶ ὑπὲρ αὐτῆς διέθετο τὴν ὀλίγην αὐτοῦ περιουσίαν[68], γνωστὴ δ' ἔστι καὶ μονὴ ὁμώνυμος ἐν Νικαίᾳ[69]·— 33) ἡ μονὴ τῆς Θεοτόκου τοῦ Λιβὸς ἱδρυθεῖσα ὑπὸ τοῦ πατρικίου Κωνσταντίνου τοῦ Λιβὸς ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου καὶ ἀνακαινισθεῖσα κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΓ' αἰῶνος ὑπὸ Θεοδώρας τῆς τοῦ Μιχαὴλ Παλαιολόγου συζύγου· κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα ἦν γυναικεία· ἴσως τὸ σήμερον Ντεμιρτζιλὰρ-μεσδζητί· 34) ἡ μονὴ τῆς Θεοτόκου Μαρίας ἐν τῷ Λιθοστρώτῳ, ἀναφερομένη μὲν ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Μηνᾶ, σῳζομένη δὲ πάντως ἕως τοῦ ΙΒ' αἰῶνος, ὅπου συνήρχοντο οἱ συνοδικοὶ ἀρχιερεῖς μετὰ τὰς ἐπὶ ἐκλογῇ ἀρχιερέως κανονικὰς ψήφους[70]·— 25) ἡ μονὴ τῆς Θεοτόκου πλησίον τοῦ Ἁγίου Λουκᾶ, σύγχρονος οὖσα τῇ ἐν τῷ Λιθοστρώτῳ, διχοτομηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Δουκαγγίου· 36) ἡ Θεοτόκος ἐν τοῖς Μαρνακίου, ἴσως ἡ αὐτὴ τῇ ἐν Δοκιαναῖς (ἴδε 15 καὶ 16 μαΐου)— 37) ἡ Θεοτόκος ἐν τῷ Μαύρῳ Μόλῳ, σήμερον Καρὰ-τὰς, παρὰ τὸ Ῥούμελι-καβάκ, ἥτις ἔλιπε τὸ ζῆν περὶ τὸ 1713, ὅτε μετεκομίσθη εἰς τὸν ἐν Μεγάλῳ Ῥεύματι ναὸν τῶν Ταξιαρχῶν ἡ μέχρι τοῦ νῦν ἐκεῖ σῳζομένη εἰκὼν τῆς Θεοτόκου Μαυρομολιτίσσης· τὴν μονὴν ταύτην ὁ Σκ. Βυζάντιος νομίζει οὖσαν τὴν ἐν τῷ Στενῷ κτισθεῖσαν ὑπὸ τῆς συζύγου Ῥωμανοῦ Δ' τοῦ Διογένους Εὐδοκίας, ἥτοι τὸ μονύδριον τὸ λεγόμενον τὸ Πιπερούδι, διὸ καὶ, κατὰ τὴν εἰκασίαν ἐκείνου, λείπω ἐκτὸς τοῦ καταλόγου τῶν τῆς Θεοτόκου ναῶν τὸν ναὸν τὸν ἐν τῷ Στενῷ, ὅστις ἔκειτο μᾶλλον κατὰ τὰ ἀπὸ τοῦ Μακροχωρίου μέχρις Ἐπταπυργίου μέρη[71] — 38) ὁ ναὸς τῆς Θεοτόκου τῶν Μητροπολίτου, κείμενος πλησίον τοῦ παλατίου καὶ κρημνισθεὶς ὑπὸ Ἰουστινιανοῦ Β' τοῦ Ῥινοτμήτου τῷ 694, κτίσαντος ἀντ' αὐτοῦ ἐν τῷ Πετρίῳ ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς Θεοτόκου τῶν Μητροπολίτου ναὸν ἕτερον, σῳζόμενον μέχρι καὶ τοῦ Θ' αἰῶνος· 39) ἡ μονὴ τῆς Θεοτόκου τοῦ Μυρελαίου, τὸ σήμερον ἐν Βλάγκᾳ Μπουδρούμ-τζαμί, σῳζομένη μὲν ἐπὶ Λέοντος τοῦ θρᾳκὸς, ἤτοι κατὰ

---

66. βλέπε τοῦτο παρὰ Migne· τόμ. ΡΚΖ', στ. 992—1128· κατ' αὐτὸ, αἱ ἐν (τῷ μεγάλῳ ναῷ βεβαίως) τῇ μονῇ γινόμεναι *ὁλονύκτιοι ἀγρυπνίαι* ἦσαν: αἱ κατὰ τὰς δεσποτικὰς καὶ Θεομητορικὰς ἑορτὰς, ἡ κατὰ τὸν Μ. Κανόνα, ἡ τῶν Ἁγίων Παθῶν, ἡ τῆς Ὑψώσεως τοῦ Τιμίου Σταυροῦ, καὶ ἡ τῶν κορυφαίων ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου· αἱ κατὰ τὰς κυριακὰς ἤρχοντο τὸ μὲν Ἑσπέρος ἀπὸ τῆς τρίτης ὥρας τῆς νυκτὸς, τὸν δὲ χειμῶνα ἀπὸ τῆς τετάρτης. Ἡ μονὴ πανηγυρικώτερον ἑώρταζε τὰς Θεομητορικὰς ἑορτάς. Τὸ τῆς μονῆς Τυπικὸν ὡρίσθη (διὰ τοῦ ξε' κεφαλαίου) 'ν' ἀναγινώσκηται καθ' ἑκάστην νουμηνίαν εἰς ἐπήκοον πασῶν τῶν μοναζουσῶν. Ἡ μονὴ ἐτέλει μνημόσυνα: τὸ τοῦ πατρὸς τῆς κτιτορίσσης Ἀνδρονίκου πρωτοπροέδρου τοῦ Δούκα, τῇ 14 ὀκτωβρίου· τὸ τῆς μητρὸς αὐτῆς Μαρίας, τῆς εἶτα Ξένης μοναχῆς, τῇ 21 νοεμβρίου· τοῦ πενθεροῦ αὐτῆς Ἰωάννου, τῇ 12 ἰουλίου· τὸ τῆς πενθερᾶς αὐτῆς Ἄννης τῆς Δαλασσηνῆς, τῇ 1 νοεμβρίου· τὸ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῆς Μιχαὴλ Δούκα τοῦ πρωτοστράτορος, τῇ 9 ἰανουαρίου· τὸ τῆς ἀδελφῆς αὐτῆς Θεοδώρας, τῆς ἀκολούθως Εἰρήνης μοναχῆς, τῇ 20 φεβρουαρίου· τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῆς πανσεβάστου σεβαστοῦ Ἰωάννου Δούκα, τοῦ κατόπιν Ἀντωνίου μοναχοῦ, τῆς ἀδελφῆς Ἄννης Δουκαίνης, τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου Κομνηνοῦ, τοῦ υἱοῦ αὐτῆς Ἰωάννου καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ Εἰρήνης, τοῦ δευτέρου υἱοῦ Ἀνδρονίκου, τοῦ ἐπ' ἀδελφῇ γαμβροῦ Νικηφόρου Βρυεννίου, τοῦ τρίτου υἱοῦ Ἰσαακίου, τοῦ ἑτέρου γαμβροῦ Νικηφόρου Καταχαλῶν, ἑτέρου γαμβροῦ Κωνσταντίνου τοῦ Ἀγγέλου, τῆς ἐγγόνης αὐτῆς Εἰρήνης (Θυγατρὸς Ἄννης Κομνηνῆς) καὶ τῶν πορφυρογεννήτων Ἄννης, Μαρίας, Εὐδοκίας, Εἰρήνης καὶ Θεοδώρας, *καθ' ἣν ἂν ἡμέραν ἐκδημήσωσι* πάντες καὶ πᾶσαι· (τὰ περὶ μνημοσύνων ἀπὸ στήλης 1092-1096 τοῦ ΡΚΖ' τόμου τοῦ Migne).

67. Sigillographie· σελ. 39 καὶ 158.

68. Πατριαρχ. Πίνακες· σελ. 445. Νικηφ. Γρηγορᾶς· Α', σελ. 193, 270.

69. Πατριαρχ. Πίνακες· σ. 384 καὶ ὅπου παραπέμπω.

70. Μ. Ι. Γεδεών, Τυπικὸν τῶν ψήφων παρὰ βυζαντινοῖς. Byzantinische Zeitschrift, τ. Δ', σ. 581-582.

71. « τὸν ἐξῶν πορθμὸν, ὃν Στενὸν οἱ πολῖται κατονομάζουσιν ἐκ τῆς Θέσεως . . . ἐγκαταστήσαντες ταύτην τῷ παρ' αὐτῆς κτισθέντι φροντιστηρίῳ καὶ λεγομένῳ Πιπερούδη ». Μιχαὴλ Ἀτταλειάτης· σελ. 169.

τὰ τέλη τοῦ Ε' αἰῶνος[72], ἀνακαινισθεῖσα δ' ὑπὸ Ῥωμανοῦ τοῦ Λακαπηνοῦ· 40) ὡς τεσσαρακοστὸν δὲ καὶ γειτονικὸν ναὸν προστίθημι τὸν ναὸν τῆς Θεοτόκου τῆς Βλάγκας, ἀναφερόμενον ἐν πατριαρχικῇ τινι ἀπογραφῇ τοῦ ἔτους 1648 καὶ ἔκτοτε οὐδαμῶς, ὃν εἰκάζω ὅτι ἀντικατέστησεν ὁ σήμερον ἐν τῇ συνοικίᾳ ταύτῃ ναὸς τῶν ἁγίων Θεοδώρων· 41) ὁ τῆς Θεοτόκου τοῦ Νεωρίου (ἴδε 31 αὐγούστου) — 42) ὁ τῆς Θεοτόκου τοῦ Νικητιάτου (ἴδε 28 ἰουνίου)· —43) ὁ τῆς Νικοποιοῦ Θεοτόκου· οὕτως ὠνομάζετο κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΔ' αἰῶνος εἷς τῶν ἐν τῷ παλατίῳ ναῶν· καίτοι δ' ἐν ὑπομνηματισμοῖς εἰς τὸν Γρηγορᾶν ὁ Δουκάγγιος εἰκάζει τοῦτον τὸν ναίσκον εἶναι τὴν περιώνυμον μονὴν τῶν Ὁδηγῶν, ἐν τούτοις τοσούτῳ γνωστὸν ἦν τὸ ὄνομα αὐτῆς, ὥστε δύσκολον ἦν 'να περιπέσῃ εἰς λήθην μεταβαλλόμενον εἰς Νικοποιόν[73]. — 44) ὁ ναὸς τῆς Θεοτόκου τῶν Ὁδηγῶν, κτισθεὶς κατὰ τὴν παράδοσιν ὑπὸ τῆς Πουλχερίας, κείμενος παρὰ τῷ παλατίῳ καὶ θησαυρίζων τὴν πολύφημον εἰκόνα τῆς Θεομήτορος τὴν ὑπὸ Λουκᾶ ζωγραφηθεῖσαν, κατὰ τὴν παράδοσιν· ἴσως ὁ ναὸς οὗτος ἔλιπε τὸ ζῆν κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα, οὐδέποτε ὅμως ἦν δυνατὸν 'να συγχέηται τῷ ναῷ τῆς Νικοποιοῦ Θεοτόκου, ἐφ' ὅσον μάλιστα, ἐνῷ τῷ 1086 γινώσκομεν Ἰωαννίκιον ἡγούμενον τῆς τῶν Ὁδηγῶν μονῆς, τῷ 1427 ἀναφέρεταί τις ἀρχιερεὺς Κάλλιστος ἡγούμενος αὐτῆς, γνωριζόμενος ὡς ἡγούμενος τῆς τῶν Ὁδηγῶν μονῆς· ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Καλλίστου Α' (1355-1363) ἦν αὕτη μετόχιον τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου τῆς Ἀντιοχείας[74]· — 45) ὁ ναὸς τῆς Θεοτόκου ἐν τοῖς Ὀνωράτοις, κτισθεὶς ὑπὸ Ἰουλιάνας τῆς περιφανεστάτης, ἐν ἀρχαῖς τοῦ ΣΤ' αἰῶνος, ἄγνωστον ἂν ἐν τῷ Ἐρέγκιοϊ τῆς σήμερον ἢ ἀλλαχοῦ που[75]· — 46) ἡ Θεοτόκος ἐν τοῖς Οὐρβικίου, ἐν τῇ τοποθεσίᾳ τῇ ὀνομασθείσῃ ἀπὸ Οὐρβικίου τοῦ μέγα ἰσχύσαντος ἐπὶ τοῦ θρᾳκὸς Ἀναστασίου[76]· ὁ ναὸς ἀναφέρεται πρὸ τοῦ 530, ὅτε ἔφηβος ὢν ὁ πατριάρχης Εὐτύχιος ἔμενεν ἐν αὐτῷ, ἐσώζετο δὲ μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ Ζ' αἰῶνος καὶ ἔκειτο πλησίον τοῦ Στρατηγίου, ἤτοι κατὰ τὰ πέριξ τοῦ Τσεμπερλῆ-τὰς μέρη· 47) ἡ Θεοτόκος ἐν τῷ Παγιδίῳ πλησίον τοῦ νέου ἐμβόλου, περὶ οὗ ἴδε εἰς τὴν 25 ἰουλίου· 48) ἡ Παναγία τῶν Παλαιολόγων, ἴσως ὁ πρώην ναὸς τοῦ ἁγίου Δημητρίου (ἴδε 26 ὀκτωβρίου) — 49) ὁ ναὸς τῆς Θεοτόκου ἐν τῷ παλατίῳ, κτισθεὶς ὑπὸ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος, ἐπάνω τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Πέτρου καὶ λαμπρῶς ὑπ' αὐτοῦ κοσμηθείς· ἄγνωστον δὲ ἂν αὐτὸς ἢ ὁ τῆς Νικοποιοῦ· 50) ὁ τῆς Θεοτόκου τῆς Παμμακαρίστου, κτισθεὶς κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα ὑπὸ Μιχαὴλ Δούκα πρωτοστράτορος καὶ Μαρίας Δουκαίνης συζύγου αὐτοῦ καὶ ἀδελφῆς Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, πατριαρχικὸς ναὸς μέχρι τοῦ 1586· μικρὸν μετὰ τὴν οἰκοδομήν, ἡ Παμμακάριστος γινώσκεται ὡς μονή, ἧς ἡγούμενοι ὑπῆρξαν ὁ κατόπι πατριάρχης Ἰωάννης ΙΒ', Νήφων ὁ τῷ 1397 μητροπολίτης Παλαιῶν Πατρῶν γενόμενος, καὶ Θεοφάνης ὁ τῷ 1400 μητροπολίτης Ἡρακλείας· ἔστιν αὕτη τὸ σήμερον Φετιχιὲ-τζαμί· 51) ἡ Θεοτόκος τῶν Παναγίου, ἤτοι ὁ σήμερον ναὸς τοῦ Μουχλίου, ἀναφερομένη κατὰ τὰ μέσα τοῦ Ι' αἰῶνος ὡς μονή, ἧς ἡγούμενος περὶ τὰ τέλη τοῦ αἰῶνος ἐκείνου ἐχρημάτισεν Ἀντώνιος ὁ μαθητὴς τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου τοῦ κτίτορος τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει μεγίστης Λαύρας. Ἐν τῇ τοποθεσίᾳ ταύτῃ, ἥτις ἦν πλησίον *τῆς τοποθεσίας τοῦ Φανάρι*, Μαρία Δούκαινα ἡ ἀκροπολίτισσα εἶχε κτήματα μετὰ λουτροῦ καὶ ἀμπελώνων καὶ ναοῦ, ἅτινα κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΓ' αἰῶνος ἠγόρασε παρ' αὐτῆς ἡ νόθος θυγάτηρ τοῦ Παλαιολόγου Μιχαὴλ ἡ δέσποινα τῶν Μογγολίων ἢ Μογουλίων Μαρία, ἥτις ἵδρυσε γυναικείαν μονὴν καλουμένην τῷ 1351 μονὴν τῆς Θεοτόκου «τῆς Παναγιωτίσσης», εἰς ἣν προσήλωσεν ἀργυρᾶ καὶ χρυσᾶ σκεύη καὶ βιβλία, καὶ κτήματα, κείμενα ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ Μηδείᾳ, καὶ Ῥαιδεστῷ. Παρὰ τὸν ναὸν τοῦτον ἔκειτο τὸ ἀρχαῖον νεκροταφεῖον, ἐξ οὗ ἀνωρύχθησαν τῷ 1890 ἐπιγραφαί τινες τοῦ Θ'-Ι' αἰῶνος, ἀνακοινωθεῖσαι μὲν ὑπ' ἐμοῦ τῇ τῶν Μεσαιωνικῶν ἐρευνῶν Ἑταιρίᾳ, δωρηθεῖσαι δ' εἰς τὸ μουσεῖον αὐτῆς ὑπὸ Λαζαράκη

72. «πρὸς εὐκτήριον οἶκον τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, τὸν ἐπονομαζόμενον Μυρέλαιον, διὰ τὸ τὸν τίμιον αὐτῆς χαρακτῆρα βλύζειν τὸ μῦρον ὡς ἔλαιον». Βιογρ. Ἀνδρέου τοῦ διὰ Χριστὸν Σαλοῦ· Migne, τόμ. ΡΙΑ', στ. 721.

73. Νικηφ. Γρηγορᾶς· Β', σελ. 1225.

74. Migne, τόμ. ΡΚΖ', στ. 976. Ἱεροσολμ. Βιβλιοθ. τόμ. Β', σελ. 457 καὶ Α', σελ. 244, ὁπόθεν μανθάνομεν ὅτι κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα ὑπῆρχε καὶ ἐν Ἱεροσολύμοις ναὸς τῆς Παναγίας Ὁδηγητρίας. Πατριαρχ. Πίνακες· σελ. 43) καὶ 421, ἔνθα ἀναφέρεται σύγχρονος ἐν Διδυμοτείχῳ μονὴ τῆς Ὁδηγητρίας.

75. Ἴσως ὠνομάσθη ἡ τοποθεσία ἀπὸ Ὀνοράτου ἐπάρχου Κωνσταντινουπόλεως ἐπὶ τοῦ Μ. Θεοδοσίου. Ζωναρᾶς, ΙΓ', 18 (Δινδορφ. Γ', 228).

76. αὐτόθι, ΙΔ', 3 (Γ', 258).

Ξανθοπούλου ἰδιοκτήτου τῆς ἀπέναντι τοῦ Ἰωακειμίου παρθεναγωγείου μεγάλης οἰκίας[77]· εἰσὶ δὲ αὗται :

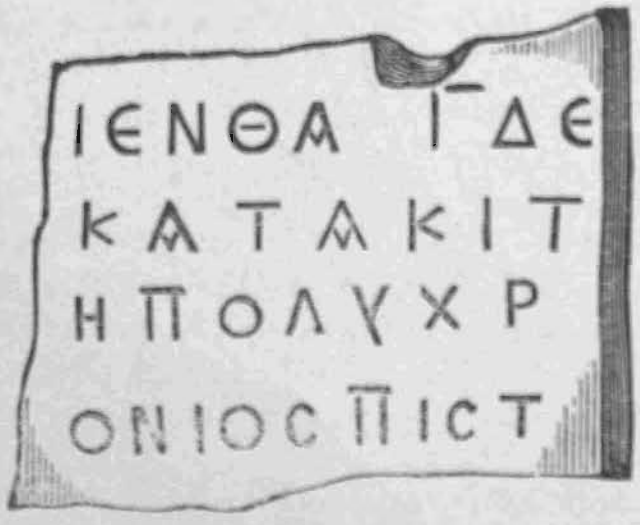

77. βλ. κατὰ πλάτος τὸ βιβλίον μου Λίθους καὶ Κεράμια· σελ. ρε'-ρι' καὶ ριβ'.

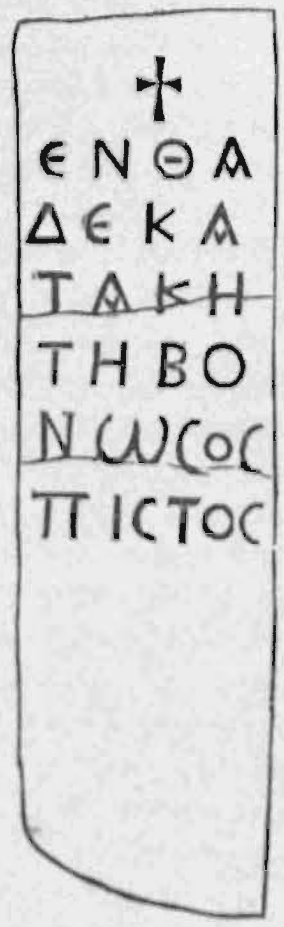

Τὰ ἴχνη τῆς ὑπάρξεως τοῦ Τυπικοῦ τῆς μονῆς τοῦ Παναγίου κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα εὑρίσκομεν ἐν τῷ ὑπὸ Γρηγορίου τοῦ Ἀκουριανοῦ συντεταγμένῳ Τυπικῷ τῆς τοῦ Μπατσκόβου μονῆς, ἐκδοθέντι τύποις ἐν τῇ σειρᾷ τῶν Ἰβηρικῶν διατριβῶν, ὑπὸ Γεωργίου Μουσαίου, ἐν Λειψίᾳ, τῷ 1888. Καὶ τὸ μὲν τοῦ Μπατσκόβου Τυπικὸν ἀπελύθη τῷ 1084 ἢ τῷ 1083, ῥητῶς δ' ἐν αὐτῷ ὁ τῆς μονῆς ταύτης ἱδρυτὴς ἀποφαίνεται ὅτι συνέταξε τοῦτο κατὰ τὰς διατάξεις τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει μονῆς τῶν Παναγίου· ἐπιτρέπεται δ' ἡμῖν ἄρα, κατά τινα τῇ ἀληθείᾳ προσέγγισιν, ἐκ τῆς μελέτης τοῦ Τυπικοῦ τοῦ Μπατσκόβου 'να λάβωμεν ἀμυδρὰν γνῶσιν καὶ τοῦ Τυπικοῦ τῆς τοῦ Παναγίου μονῆς. Ταῦτα βλέπει κατ' ἔκτασιν ὁ φιλίστωρ ἀναγνώστης ἀπὸ σελίδος 157-210 τοῦ Δ' τόμου τῶν Dissertationes Ienenses. —52) ἡ μονὴ τῆς Παναχράντου, κειμένη *ἐγγύς που τῆς περιοχῆς* τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας, οὐχὶ δὲ ὅπου ἔθηκεν αὐτὴν ὁ μακαρίτης Πασπάτης, οὔτε ὅπου κατόπιν ἕτερός τις νεανίας ἡμιμαθὴς (ἴδε Ἐπιμέτρου ἀρ. ΚΖ', βιογραφίαν τοῦ ἐν τῇ Ἑῴᾳ Μακαρίου)· ἀναφέρεται τὸ πρῶτον τῷ 1073 ἐν τοῖς πατριαρχικοῖς ἐγγράφοις, ἅτινα ἐπίσης ὁ Πασπάτης ἠγνόει· ἐσῴζετο καὶ κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΓ' αἰῶνος ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Ἰωάννου τοῦ Βέκκου· 53) ἡ μονὴ τῆς Παντανάσσης, ἀναφερομένη τὸ πρῶτον ἐπὶ

Ἰσαακίου Ἀγγέλου (1185-95) ἐντὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως· 54) ὁ ναὸς τῆς Θεοτόκου τῆς Παντανάσσης ἐν τῇ νήσῳ τῆς ἁγίας Γλυκερίας τῇ κατὰ τὸν κόλπον τῆς Νικομηδείας (ἴδε 13 μαΐου) — 55) ἡ μονὴ τῆς Παναγίας Παυσολύπης, ἀναφερομένη τῷ 1401 ἐν τῇ πόλει· 56) ἡ μονὴ τῆς Περιβλέπτου (τὸ νῦν Σουλοὺ-μοναστὴρ), κτισθεῖσα τῷ 1031 ὑπὸ Ῥωμανοῦ Γ' τοῦ Ἀργυροῦ [78] καὶ ἀνακαινισθεῖσα τῷ 1081 ὑπὸ Νικηφόρου τοῦ Βοτανιάτου, ἐν αὐτῇ μοναχοῦ ἀποκαρέντος καὶ ταφέντος παρ' αὐτῇ, καὶ τρίτον ἐπισκευασθεῖσα ὑπὸ τοῦ Παλαιολόγου Μιχαήλ· κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΔ' αἰῶνος ἡ μονὴ τῆς Περιβλέπτου κατεῖχεν ὡς μετόχιον τοὺς τῆς Βιθυνίας Ἐλιγμοὺς, ἀσαφῶς ὅμως τοῦ χρονογράφου λαλοῦντος, ἄγνωστον εἴπερ ὅλον τὸ χωρίον εἶχεν ὡς μετόχιον, ἢ μίαν ἐν αὐτῷ μονήν· γινώσκομεν δὲ σφραγίδας «ἡγουμένου Θεοδοσίου» καὶ «πρωτοπρεσβυτέρου Βασιλείου» τῆς Περιβλέπτου κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα [79]· ἡγούμενος τῆς μονῆς ταύτης ἦν ὁ τῷ 1450 πατριάρχης ἐκλεγεὶς Ἀθανάσιος Β'· 57) ὁ ναὸς τῆς Θεοτόκου ἐν τῷ Περιτειχίσματι, πλησίον τοῦ Φόρου ἢ μᾶλλον μεταξὺ τούτου (Τσεμπερλῆ-τὰς) καὶ τῆς Φιλοξένου κινστέρνης (Μπὶν-μπὶρ-διρὶκ), ἀναφερόμενος μὲν τῇ 15 μαΐου καὶ 13 καὶ 30 ἰουλίου (ἴδε), πιθανῶς δ' ὢν τὸ ἐπὶ τοῦ θρακὸς Λέοντος εὐκτήριον «τῆς πανυμνήτου Θεοτόκου ἐν τῷ εὐωνύμῳ ἰμβόλῳ τοῦ Φόρου Κωνσταντίνου» [80] — 58) ὁ ναὸς τῆς Θεοτόκου τῶν Πεταλᾶ κείμενος ἐν ἀγνώστῳ (τουλάχιστον ἐμοὶ) τοποθεσίᾳ, κρημνισθεὶς ὑπὸ σεισμοῦ τῷ 557 — [58) ὁ ναὸς τῆς Θεοτόκου ἐν τῷ Πετρίῳ, ὁ ἀναφερόμενος παρὰ Δουκαγγίῳ τῷ 1334, νομίζω ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ τῶν Μητροπολιτῶν] — 59) ὁ τῆς Θεοτόκου τῆς Πηγῆς, περὶ οὗ ἐλέχθησαν τὰ δέοντα τῇ 9 ἰουλίου — 60-61) οἱ ἐν τῷ παλατίῳ τῶν Πηγῶν δύο ναοὶ τῆς Θεοτόκου, κτισθέντες ὑπὸ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος· 62) ὁ ναὸς τῆς Θεοτόκου ἐν τῇ νησίδι Πλάτῃ, παρεκκλήσιον τοῦ ναοῦ τῶν Μ' μαρτύρων, ἀναφερόμενος ἐπὶ τῆς πρώτης ἐφημερίας Ἰγνατίου τοῦ πατριάρχου· 63) ὁ τῆς Θεοτόκου ἐν τοῖς Προόχθοις, ὃν κείμενον «οὐ πολλῷ ἄποθεν» τοῦ ναοῦ τοῦ ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ καὶ τῷ χρόνῳ πεπονηκότα ἀνεκαίνισεν ὁ Μ. Ἰουστινιανός· 64) ὁ ναὸς τῆς Θεοτόκου ἐν τῷ Σίγματι, ἀναφερόμενος ἐπὶ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος, κείμενος ἐν τῇ συνοικίᾳ τῶν Ἐξ-μαρμάρων, καὶ οὗ τὴν κινστέρναν ὁ μακαρίτης Πασπάτης ἐξέλαβεν ἀντὶ τοῦ ὑπὸ τὸν ναὸν ὑπογείου, ἐνῷ τὸν ἀληθῆ ναὸν, κείμενον οὐ μακρὰν τοῦ ὑπογείου τούτου, ἐγὼ ὑπέδειξα τῷ μακαρίτῃ ἀρχιτέκτονι καὶ βυζαντινολόγῳ Πελοπίδα Κούππᾳ, εὐμνημόνως ἀναγράψαντι τὴν ἐμὴν ὑπόδειξιν ὡς ἑξῆς: «ἐμνήσθημεν δὲ καὶ τῶν γραφέντων παρὰ τοῦ γνώστου τῆς μεσαιωνικῆς ἱστορίας κ. Μ. Γεδεὼν ἔν τινι πρὸς φίλον αὐτοῦ ἐπιστολῇ, ἐχόντων οὕτω: «Τὸ ἐρείπιον τοῦτο κρίνω ὡς δεξαμενὴν, ὑποτιθεὶς τὴν ὕπαρξιν μονῆς ἢ ἐκκλησίας οὐ μακρὰν κειμένης», καὶ ἐν τοῖς ὁποίοις μετ' εὐχαριστήσεως οὐχὶ σμικρᾶς εἴδομεν ἐπιτυχοῦσαν τὴν προορατικότητα αὐτοῦ» [81] — 65) ὁ εἰς τὰ κατηχούμενα τοῦ ναοῦ τῶν ἁγίων Σεργίου καὶ Βάκχου ναΐσκος· 66) ὁ ναὸς τῆς Θεοτόκου ἐν ταῖς Συκαῖς ἢ τῷ Γαλατᾷ κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΣΤ' ἢ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ζ' αἰῶνος, ἴσως ὁ κατόπιν ἐν τῷ ΙΖ' αἰῶνι ἀναφερόμενος ναὸς τῆς Θεοτόκου τῆς Ἐλεούσης· 67) ὁ τῆς Θεοτόκου ἐν τῷ Σωσθενίῳ, πιθανῶς εὐκτήριον τοῦ ναοῦ τοῦ ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ ἐν τῇ σημερινῇ Στένῃ (ἴδε εἰς τὴν 8 ἰουνίου) — 68) ὁ ναὸς τῆς Θεοτόκου εἰς τὸν Τρίτωνα, σῳζόμενος ἐπὶ Στουδίτου, ὅστις ἐξ οὗ ἐποίησεν ἐπιγράμματος τριστίχου

> Ἡ πᾶσιν ἐγγὺς εἰς βοήθειαν τάχους
> τὸν πλοῦν διευθέτησον ὧν θερμῶς ἔχεις,
> προσκειμένων σοι ταῖς λιταῖς σου, Παρθένε

δείκνυσιν ὅτι ἡ παράλιος ἦν ὁ ναὸς, ἡ ἐθεωρεῖτο προστάτης τῶν ναυτιλλομένων [82] — 69) ὁ ναὸς τῆς Θεοτόκου τοῦ Φάρου, ἐν ᾧ ἐγίνετο ἡ λιτὴ τοῦ ἑσπερινοῦ τῆς ἑορτῆς τοῦ προφήτου Ἠλιοὺ, ἀναφερόμενος ἀπὸ τοῦ Η' αἰῶνος καὶ μέχρι τοῦ Ι'· 70) ὁ ναὸς τῆς Θεοτόκου τοῦ Φόρου, ἐγερθεὶς ὑπὸ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος «ἀμέτρῳ κάλλει καὶ μετρίῳ μεγέθει διηυγασμένος»· ἐν τῷ ναῷ τούτῳ (εἰ συνέπιπτεν ὁ Εὐαγγελισμὸς τῇ Μ. παρασκευῇ ἢ τῷ Μ.

78. πρὸς οἰκοδομὴν αὐτῆς ὁ Ῥωμανὸς, πολὺ πιέζων, εἰσέπραξεν ἐξοδεύων ἅμα ἄπειρα χρήματα· διότι κτίζων ἐκρήμνιζε καὶ πάλιν ᾠκοδόμει κατὰ νέα σχέδια· συγχρόνως ὅμως ἐξώδευε καὶ πολλὰ πρὸς διατροφὴν τῶν μοναχῶν. Ζωναρᾶς· ΙΖ', 12 (Δινδορφ. Δ', 131-132). Ψελλὸς, παρὰ Κ. Ν. Σάθᾳ· Μεσαιων. Βιβλιοθ. Δ', σελ. 39.

79. Schlumberger, Sigillographie· σελ. 152.

80. Βίος Ἀνδρέου τοῦ διὰ Χριστὸν σαλοῦ· Migne, τ. ΡΙΑ', στ. 712.

81. «Ἐκκλησ. Ἀλήθεια»· ἔτος Δ', σελ. 126· ἴδε καὶ σ. 136, ὅπου ἐξέδωκεν ὁ Πελοπίδας Κούππας σχεδιάγραμμα τῆς Θεοτόκου τοῦ Σίγματος.

82. Στουδίτου τὰ εὑρισκόμενα· Migne, τ. γΘ', 1801.

σαββάτῳ) ἀρχομένη ἡ λιτὴ τῆς ἑορτῆς συνεπληροῦτο ἐν τῷ τῶν Χαλκοπρατείων (τοῦτο πρὸ τοῦ ΙΑ΄ αἰῶνος)[83] — 71) ὁ ναὸς τῆς Θεοτόκου ἐν τοῖς Φωρακίου ἢ Σφωρακίου, ἐν ᾧ προσηύχοντο οἱ γονεῖς τῆς βασιλίδος Θεοφανοῦς, κατὰ τὰ Μηναῖα καὶ κατὰ τὸν τοῦ Μαργουνίου Συναξαριστήν, διότι, κατὰ τὸν τοῦ Νικοδήμου, προσηύχοντο ἐν τῷ ναῷ τῆς Θεοτόκου τῶν Βάσσου· καὶ ἴσως ἡ μονὴ τῶν Βάσσου ἔκειτο ἐν τοῖς Φωρακίου· 72) ἡ μονὴ τῆς Θεοτόκου ἐν τῇ νήσῳ Χάλκῃ, ὅπου νῦν ἡ ἐμπορικὴ σχολή, κτισθεῖσα πιθανῶς τῷ 1431 (δῆθεν ἐπ' ὀνόματι Θεοτόκου Παμμακαρίστου ἢ Παναχράντου)[84] — 73) ὁ ναὸς τῆς Θεοτόκου τῶν Χαλκοπρατείων, περὶ οὗ τὰ δέοντα ἐλέχθησαν εἰς τὴν 25 μαρτίου (ἴδε καὶ εἰς τὴν 18 δεκεμβρίου) — 74) ἡ μονὴ τῆς Θεοτόκου τοῦ Χαρσιανίτου, ἡ λεγομένη καὶ Νέα Περίβλεπτος[85], ἀναφερομένη κατὰ τοὺς τελευταίους τῶν βυζαντινῶν αἰῶνας καὶ δὴ ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Φραντζῆ· 75) ἡ μονὴ τῆς Θεοτόκου τῆς Χρυσοπόλεως (περὶ ἧς ἴδε εἰς τὴν 21 ἰανουαρίου), αὐτὴ βεβαίως ἡ καλουμένη κατὰ τὸν ΙΑ΄ αἰῶνα «μονὴ τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τοῦ Σκουταρίου»· 76) ὁ παρὰ τῇ Χρυσῇ πόρτῃ μέγας, ὡς ἔοικε ναός, ἔχων ἔνδον τὸ μαρτυρεῖον τοῦ ἁγίου Διομήδους (ἴδε 16 αὐγούστου· 77) ὁ ἐν Γαλατᾷ ναὸς τῆς Θεοτόκου Χρυσοπηγῆς, ὅστις ἔλιπε τὸ ζῆν μικρῷ μετὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΖ΄ αἰῶνος· 78) ὁ ναὸς τῆς Θεομήτορος ὁ οἰκοδομηθεὶς ὑπὸ Θεοδώρου Δούκα Λιβαδαρίου τοῦ Κομνηνοῦ· 79) ὁ ναὸς ὁ κτισθεὶς ὑπὸ Μιχαὴλ Ἀτζύμη δομεστίκου τῶν ἀνατολικῶν θεμάτων· 80) ὁ ναὸς ὁ ἐγερθεὶς ὑπὸ τοῦ μαγίστρου Γεωργίου· 81) ἡ μονὴ τοῦ Περιβλεπτηνοῦ, ἣν αὐτὸς ἐγείρας τῇ Θεοτόκῳ καθωσίωσεν· 82) ὁ ναὸς τῆς Ἀκαταμαχήτου, κτισθεὶς ὑπὸ Γουλιώτου τοῦ σεβαστοῦ· καὶ 83) ὁ ναὸς τῆς Θεομήτορος, ὃν ἀνήγειρεν ὁ ἔπαρχος Μιχαὴλ Μονομάχος ὁ Σενναχηρείμ.

Σημ.— Οἱ τελευταῖοι ἓξ ναοὶ τῆς Θεομήτορος ἠγέρθησαν περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΓ΄ ἢ γοῦν περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΔ΄ αἰῶνος, διότι εἰς αὐτοὺς ἔγραψεν ἐπιγράμματα Μανουὴλ Φιλῆς ὁ βυζαντινὸς ποιητής[86]. Ναοὶ δὲ τῆς Θεοτόκου, περὶ ὧν ἔξεστί μοι ἀμφιβάλλειν, εἰσὶν οἱ παρὰ τοῖς παραδοξογράφοις ἀναφερόμενοι: 1) ὁ ἐν τοῖς Εὐγενίου· 2) τὸ Καραβίτζιν· 3) τὰ Καρπιανοῦ· 4) τὸ Κρύσταλλον· 5) τὰ Πατρικίας· 6) ὁ τῆς Πονολύτρας, προδήλως συγχεόμενος τῷ τῆς Παυσολύπης· 7) ὁ τοῦ Προτασίου· 8) ὁ τῆς Ῥάβδου, μᾶλλον ἐν τῇ φαντασίᾳ τοῦ Δουκαγγίου, ὡς νομίζω, κείμενος. Ὁ δὲ παρὰ τῷ αὐτῷ Δουκαγγίῳ ναὸς *τῆς ἁγίας Μαρίας* ὁ ἐν Ἰαμψήφοις, ἀναφερόμενος ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Μηνᾶ, ἄγνωστον ἂν ᾖ ναὸς τῆς Θεοτόκου, διότι οὕτωσὶ ψιλῶς ἀναφέρεται τὸ ὄνομα, χωρὶς τοῦ προσδιορισμοῦ Θεοτόκου ἢ Παρθένου.

Ἐπισημ.— Ἐν τῇ Θεοτόκῳ τοῦ Φάρου ἐκκλησιάζετο ὁ αὐτοκράτωρ τῇ πέμπτῃ τῆς Διακαινησίμου, ἐνῷ τὴν τρίτην τῆς αὐτῆς ἑβδομάδος τοῦ Πάσχα ὁ πατριάρχης ἐξῆρχε

83. Ἱεροσολ. Βιβλιοθ. τόμ. Β΄, σελ. 396.

84. Κωνσταντινιὰς (τοῦ πατριάρχου Κωνσταντίου Α΄)· ἔκδ. β΄, σελ. 215-216. Βαρθολομαίου Κουτλουμουσιανοῦ, Ὑπόμνημα περὶ τῆς κατὰ Χάλκην μονῆς τῆς Θεοτόκου· ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1846· σελ. 14. Σκ. Βυζαντίου, «Κωνσταντινούπολις»· τόμ. Β΄, σελ. 314.

85. Ἱεροσολ. Βιβλιοθ. τόμ. Β΄, σελ. 112.

86. Ὁ φιλίστωρ ἀναγνώστης παραπίμπεται συλλήβδην εἰς τὰς πηγάς, ὡς ἐγένετο καὶ ἐν τῇ σημειώσει 55. Δουκαγγίου Const. Christ. σελ. 55, I, 59, 62, 65, XX, XXVII καὶ XLVII. Acta Patriarch. Α΄, σελ. 218, 423. Β΄, σελ. 297, 299, 407, 430, 455-458, 468 καὶ 490. Acta monaster. Γ΄, σελ. 15. Σκ. Βυζαντίου «Κωνσταντινούπολις»· Α΄, σελ. 301, Β΄, σελ. 176-177. Ἱεροσολ. Βιβλιοθ. Α΄, σελ. 241, 244, 352. Β΄, 457. Ζωοδόχος Πηγή· σελ. 70-76. Δωροθέου, Χρονογράφος· ἀπόσπασμα παρὰ Κ. Ν. Σάθᾳ· Βιογρ. σχεδίασμα περὶ Ἱερεμίου Β΄· Ἀθῆναι, 1870, σελ. 15. Πορφυρογ. Ἐκθ. Α΄, σελ. 71, 88, 776. Θεοδώρου Συκεώτου βιογρ. παρὰ Θεοφίλῳ Ἰωάννου· σελ. 437 καὶ 447. Εὐτυχίου βιογρ. ὑπὸ Εὐστρατίου· Migne, ΠΣΤ΄, 2289. Καταχουζ. Β΄, σελ. 165. Νικηφ. Γρηγορᾶς· Α΄, σελ. 304. Β΄, σελ. 1225. Παχυμέρης· τόμ. Β΄, σελ. 596. Ζωναρᾶς· ΙΖ΄, 12. ΙΗ΄, 20. (Δινδορφ. Δ΄, 131-132 καὶ 234). Ἁμαρτωλός· Migne, ΡΙ΄, 1260· Γενέσιος· σελ. 19 καὶ 128. Ἄννα Κομνηνή· Α΄, σελ. 134. Νικήτας Χωνιάτης· σελ. 575. Φραντζῆς· σελ. 110. Θεοφ. Α΄, σελ. 243, 357, 687. Theoph. Contin. σελ. 325-329, 331, 339. Προκοπίου, Περὶ κτισμάτων· σελ. 185 καὶ 199. Σημείωσις περὶ τῶν ἐν Κωνστ/πόλει κατὰ τὸν ΙΖ΄ αἰῶνα σῳζομένων βυζαντ. ναῶν· Ἑλλ. Φιλολ. Σύλλογος· τόμ. ΚΓ΄, σελ. 41. «Κωνσταντινούπολις» Λεξικοῦ Ἱστορ. καὶ Γεωγραφίας· σελ. 1048. Emm. Miller Catalogue des manuscrits Grecs de la Bibliothèque de l'Escurial, 1848, Παρίσιοι· σελ. 414. Ὅτι δὲ κατὰ τὸν ΙΒ΄ αἰῶνα Σκουτάριον ἐκάλουν τὴν Χρυσόπολιν εὕρηται παρὰ Νικήτᾳ Χωνιάτῃ· σελ. 717. Εἰρήσθω δ' ὅτι μονὴ ἐν Ἀντιγόνῃ καὶ ἡγούμενος αὐτῆς ἀναφέρεται, κατὰ τὸν Miller (σελ. 202 Catalogue de l'Escurial) ἐπὶ Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ, ἐφ' οὗ καὶ Γρηγόριον μοναχὸν ἀντιγονίτην γινώσκομεν, ᾧ κανονικῆς τινος διατάξεως ἐπέστελλε τὴν διευκρίνησιν ὁ Ἰωάννης Φουρνῆς· ταύτην δ' ἐξέδωκα ἐν τόμῳ Γ΄ τῆς «Ἐκκλησιαστ. Ἀληθείας», σελ. 170-171.

τῆς ἐν τῷ ναῷ τῶν Βλαχερνῶν λιτῆς· ὁ αὐτοκράτωρ παρίστατο ἐν ταῖς Βλαχέρναις τὸ πρωὶ τῆς Μ. παρασκευῆς [87].

* * *

26. Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἡ ἐν τῇ ἁγίᾳ Σορῷ ἀπόθεσις τῆς τιμίας Ἐσθῆτος τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου ἐν Βλαχέρναις.

* * *

26. Εὐθυμίου ἐπισκόπου Σάρδεων τοῦ ὁμολογητοῦ.

Ἤκμασεν ἐπὶ Κωνσταντίνου καὶ Εἰρήνης, ἐξορισθεὶς ὑπὸ Νικηφόρου τοῦ ἀπὸ γενικῶν καὶ κατόπιν ὑπὸ Λέοντος Ε' εἰς Ἄσσον, ὑπὸ δὲ Μιχαὴλ τοῦ Τραυλοῦ εἰς Ἀκρίταν, ὅπου καὶ ἀπέθανεν ἐκ τῶν κακουχιῶν τῷ 831 [88].

ℰ

27. Εὐαρέστου τοῦ ὁσίου.

Ἤκμαζε κατὰ τὰ μέσα τοῦ Θ' αἰῶνος· ἐγένετο μοναχὸς τοῦ Στουδίου, καὶ ἀπέθανεν ἐν τῇ μονῇ τοῦ Κοκκοροβίου, ἐν ᾗ ἔκειτο καὶ τὸ λείψανον αὐτοῦ καὶ ὅπου βεβαίως ἐγίνετο ἡ ἐπὶ τῇ μνήμῃ τοῦ Εὐαρέστου τῇ 27 δεκεμβρίου σύναξις. Ἡ μονὴ τοῦ Κοκκοροβίου, συστηθεῖσα τῷ 859 (ἴσως) ὑπὸ Νικολάου Στουδίτου, ἔκειτο ἐν Κωνσταντινουπόλει πρὸς τὰ τοῦ λίβα μέρη. Ἰωάννης δὲ Κοκκορόβιος ὕπαρχος ἀναφέρεται τῷ 550 [89].

ℰ

Κυριακῇ μετὰ τὴν Χριστοῦ Γέννησιν.

Τῶν ἁγίων καὶ δικαίων Ἰωσὴφ τοῦ μνήστορος, Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου, καὶ Δαβὶδ τοῦ προφήτου καὶ βασιλέως. Ἡ αὐτοῦ (παρὰ Νικοδήμῳ αὐτῶν) σύναξις ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ καὶ ἐν τῷ ἀποστολείῳ τοῦ ἁγίου Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Κυρίου, ἔνδον τοῦ σεβασμίου οἴκου τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τῶν Χαλκοπρατείων.

Ὁ ναὸς οὗτος τοῦ ἁγίου Ἰακώβου βεβαίως ἦν παρεκκλήσιον τοῦ ναοῦ τῶν Χαλκοπρατείων, ἀλλὰ φρονῶ ὅτι, καθὼς γράφεται ἡ σύναξις τῇ 3 τοῦ φεβρουαρίου μηνός, εἶχε παρεκκλήσιον Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου καὶ ὁ ναὸς τῆς Εὐουρανιωτίσσης· διότι ἄλλως ὁ τὰς συνάξεις ἀναγράψας ἠδύνατο 'να σημειώσῃ τὸν ναὸν τῶν Χαλκοπρατείων εἴπερ ἦν οὗτος, ἁπλῶς ὅμως ἔγραψε «ναὸν τῆς ἁγίας Θεοτόκου πλησίον τῆς μεγάλης ἐκκλησίας».

ℰ

27. Στεφάνου ἀρχιδιακόνου καὶ πρωτομάρτυρος. Ἡ σύναξις ἐν τῷ μαρτυρείῳ αὐτοῦ τῷ ὄντι πλησίον Κωνσταντινιανῶν.

Περὶ τοῦ λειψάνου τοῦ ἁγίου Στεφάνου βλέπε εἰς τὴν 2 αὐγούστου. Εἰκόνα δὲ θαυματουργὸν αὐτοῦ εἶδεν ὁ μυθογράφος Ἀντώνιος ἐν τῇ Ἁγίᾳ Σορίᾳ [90].

Ναοὶ τοῦ ἁγίου Στεφάνου ἀναφέρονται 1) ὁ ἐν Κωνσταντινιαναῖς, ἤτοι ἐν τοποθεσίᾳ, ἣν ὁ διδάκτωρ A. Mordtmann φρονεῖ κειμένην ὅπου ἡ στήλη τοῦ Μαρκιανοῦ (Κὴζ-τὰς) [91]— 2) ὁ ἐν τῷ παλατίῳ, κτισθεὶς ὑπὸ τῆς Πουλχερίας, ὡς ἐγράφη τῇ 2 αὐγούστου· 3) ὁ ἐν ταῖς Αὐρηλιαναῖς, σῳζόμενος κατὰ τὰ 494—498 καὶ οὗτινος ὑπὸ τὸ θυσιαστήριον ὑπῆρχε πηγὴ ὕδατος ἁγιουμένη θείας ἐποψίας· τὸν ναὸν τοῦτον, κείμενον πλησίον τῆς μονῆς τῆς Περιβλέπτου, ὡς μαρτυρεῖ τὸ Τυπικὸν τῆς ἐν Βήρᾳ μονῆς τῆς Θεοτόκου Κοσμοσωτείρας, ᾠκοδόμησεν ἄρχων τις Αὐρηλιανὸς [92], ἁγιασθέντα δὲ μετὰ ταῦτα Βασίλειος ὁ Μακεδὼν ἤγειρεν ἐκ θεμελίων [93]· μετὰ ταῦτα γενόμενον ἐρείπιον, ἔλαβε μικρῷ πρὸ τοῦ 1152 καὶ κατέστησε μοναστήριον Ἰσαάκιος ὁ υἱὸς Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, προσαρτήσας εἰς τὴν ἐν Βήρᾳ μονὴν τῆς Κοσμοσωτείρας· 4) ἡ μονὴ τοῦ ἁγίου Στεφάνου τῶν Ῥωμαίων, κειμένη πλησίον τοῦ Πετρίου, ἣν Θωμᾶς ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ὥρισε Θεοδώρῳ τῷ Συκεώτῃ πρὸς κατοικίαν, τῷ 610· τῆς μονῆς ταύτης τοῦ ἁγίου Στεφάνου τῶν Ῥωμαίων ἡγούμενος ἦν τότε Χριστοφόρος, οὗ μετὰ θάνατον ἐγένετο Ζωΐλος [94] — 5) τὸ εὐκτήριον τοῦ ἁγίου Στεφάνου τὸ ἐν τῇ «Καμάρᾳ τοῦ βοὸς», ἀναφιρόμενον ἐν τῷ Θ' αἰῶνι [95] — 6) ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου Στεφάνου ὁ πλησίον τῶν Πλακιδίων (ἴδε 23 δεκεμβρίου) — 7) ὁ ἐν τῷ Ζεύγματι, αὐτὸς κατ' ἐμὲ ὁ δοὺς τὴν ὀνομασίαν εἰς τὸ

87. Πορφυρογεν. Ἐκθ. Α', σελ. 89, 94 καὶ 179.

88. Theoph. Contin. σελ. 48. Συμεὼν μάγιστρος· σελ. 609. Γεώργιος μοναχός· σελ. 767. Ζωναρᾶς· ΙΕ', 22 (Δινδορφ. Γ", 391).

89. Θεοφ. Α', σελ. 352. Βίος Νικολάου Στουδίτου· Migne, τόμ. ΡΕ', στ. 912.

90. Ποικίλη Στοὰ τοῦ 1881· σελ. 356.

91. Esquisse topographique· σελ. 71β.

92. Ἐκκλησιαστικοὶ ἱστορικοί, κατὰ τὴν ἔκδοσιν Reading (Κανταβριγίας)· σελ. 588-590.

93. Theoph. Contin. σελ. 323.

94. Βίος Θεοδώρου τοῦ Συκεώτου, ἐν Μνημείοις Ἁγιολογικοῖς Θεοφίλου Ἰωάννου· σελ. 483 καὶ 486.

95. Δουκαγγίου, Const. Christ. 96, XCII.

παρὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν χωρίον Ἅγιον Στέφανον, (ἴδε 9 δεκεμβρίου) — 8) ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου Στεφάνου ὁ ἐν τῇ μονῇ τοῦ Δίου, παρεκκλήσιον ὢν τοῦ μεγάλου ναοῦ αὐτῆς, ὡς ἐν ταῖς βιογραφίαις Στεφάνου τοῦ ὁμολογητοῦ φαίνεται· 9) παραλείπω τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Στεφάνου τῶν Ναυατιανῶν ἐν τῷ Δ΄ αἰῶνι σῳζόμενον.

* * *

27. Θεοδώρου τοῦ Γραπτοῦ.

Ἀδελφὸς Θεοφάνους (11 ὀκτωβρίου), υἱὸς Ἰωνᾶ τοῦ σαβαΐτου, ἐκ Παλαιστίνης, ἐμαθητεύθη σὺν τῷ ἀδελφῷ ἐν τῇ μονῇ τοῦ ἁγίου Σάβα· ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπὶ Λέοντος Ε΄, ἐφ' οὗ περιωρίσθη σὺν τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ εἴς τινα μονὴν κατὰ τὸ στόμα τοῦ Πόντου· συγχωρηθέντες ὑπὸ Μιχαὴλ Τραυλοῦ, καὶ πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐπαναζεύξαντες, μετὰ μικρὸν διετάχθησαν ἵνα παραμένωσιν ἔν τινι τόπῳ παρὰ τὸ Σωσθένιον· ἐστάλησαν ὑπὸ Θεοφίλου εἰς Ἀφρουσίαν, ἔτη πολλὰ διαμείναντες, ἀφ' ἧς μετακληθέντες ἐστίχθησαν ὑπ' αὐτοῦ τὰ μέτωπα διὰ τοῦ γνωστοῦ δωδεκαστίχου ἰαμβικοῦ· ἐπὶ δ' Ἰωάννου πατριάρχου (836 ἢ 837) ἐστάλησαν εἰς Ἀπάμειαν τῆς Βιθυνίας, ὅπου ὁ Θεόδωρος ἀπεβίωσε, κατὰ τὰς μέχρι σήμερον γνωστὰς πηγάς, κηδευθεὶς ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ Θεοφάνους, ἁσματικὸν αὐτῷ κανόνα πλέξαντος· εὐσεβής τις ἀνὴρ μετεκόμισεν οὐ μετὰ πολὺ τὸ λείψανον εἰς Χαλκηδόνα « οὗ καὶ ἱερὸν δειμάμενος φροντιστήριον ἐκεῖσε τὸν θησαυρὸν ἀποτίθεται » [96]. Παρὰ τῷ Βασιλειανῷ ἡ μνήμη αὐτοῦ καθὼς καὶ Θεοδώρου τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως γράφεται τῇ 28. Πλείονα γράφονται περὶ τῶν ἀδελφῶν Γραπτῶν ἐν ἀνεκδότῳ βιογραφίᾳ Μιχαὴλ τοῦ συγκέλλου.

* * *

27. Θεοδώρου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως. Τὴν μνήμην αὐτοῦ ἑορτάζει ἡ μεγάλη ἐκκλησία ἐν ἡμέρᾳ κυριακῇ·

ἤτοι μόνον εἰ συνέπιπτεν ἡ 28 δεκεμβρίου ἐν ἡμέρᾳ κυριακῇ.

Ἱεράτευσεν ὁ Θεόδωρος τὸ πρῶτον ἀπὸ τὸ 676-678 καὶ τὸ δεύτερον ἀπὸ τοῦ 683-686, βυζάντιος ὢν τὴν πατρίδα, πρεσβύτερος καὶ σύγκελλος καὶ σκευοφύλαξ τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως.

96. Βίος Θεοδώρου Γραπτοῦ, ὑπὸ Συμεὼν Μεταφραστοῦ· Migne, τόμ. PIG΄, σελ. 653-684.

ℓ

29. Τῶν ἁγίων νηπίων.

Ναὸς τῶν ἁγίων νηπίων, κτισθεὶς ὑπὸ τοῦ Μ. Ἰουστινιανοῦ, ἐσῴζετο καὶ κατὰ τὸν Ι΄ αἰῶνα. Ἐν τῇ τοπικῇ συνόδῳ τῇ πρὸς καθαίρεσιν τοῦ αἱρεσιάρχου Εὐτυχοῦς (πρὸ τῆς Δ΄ οἰκουμενικῆς) ὑπέγραψε « Πιέντιος πρεσβύτερος καὶ ἀρχιμανδρίτης τοῦ μαρτυρίου τῶν Νηπίων » [97].

* * *

29. Μνήμη πάντων τῶν χριστιανῶν καὶ ἀδελφῶν ἡμῶν, τῶν ἐν λιμῷ καὶ δίψει, καὶ μαχαίρᾳ, καὶ κρύει τελειωθέντων. Ἡ σύναξις ἐν τοῖς Χαλκοπρατείοις εἰς τὸν ναὸν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, ἔνθα ἡ ἁγία Σορός.

* * *

29. Θαδδαίου τοῦ ὁμολογητοῦ.

Σκύθης, ἀπελεύθερος τοῦ Θεοδώρου, ἐγένετο μοναχὸς τοῦ Στουδίου, πολλὰ παθὼν ὑπὲρ τῶν ἁγίων Εἰκόνων, κατὰ τὰ Μηναῖα καὶ τοὺς Συναξαριστάς, καὶ θανὼν μικρῷ πρὸ τοῦ 820. Τοῦτον ὁ Θεόδωρος Στουδίτης λέγει μέγαν καὶ θαυμαστόν, « ὃν ὁ βίος καὶ ἡ ὁμολογία διπλῶς ἐταινίωσε τῷ στεφάνῳ », διότι πολλὰ ἔπαθεν ὑπὸ Βάρδα, συγγάμβρου Λέοντος τοῦ Ε΄· τοῦ Θαδδαίου τὰς πρὸς Θεὸν πρεσβείας ἐπεκαλεῖτο ὁ Θεόδωρος [98].

* * *

29. Τὰ ἐγκαίνια τοῦ ναοῦ τῶν ἁγίων τεσσαράκοντα μαρτύρων πλησίον τοῦ Χαλκοῦ Τετραπύλου.

Ἴδε εἰς τὴν 9 μαρτίου. Ἡ μνήμη παρὰ τοῖς Συναξαρισταῖς, ἐντύποις καὶ χειρογράφοις.

* * *

29. Μαρκέλλου ἡγουμένου μονῆς τῶν Ἀκοιμήτων.

Γεννηθεὶς ἐν Ἀπαμείᾳ τῆς Συρίας ἐξ εὐπατριδῶν ἦλθε, μειράκιον βεβαίως ὤν, εἰς Ἀντιόχειαν ἐπὶ σπουδῇ. Μετασχὼν ἀρκούντως ἐν τῇ πόλει ταύτῃ τῆς κοσμικῆς παιδείας καὶ ἐξασκηθεὶς εἰς τὸ καλλιγραφεῖν ἄριστα, ἦλθεν εἰς Ἔφεσον πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν ἐκεῖ μονῶν, ἀλ-

97. Προκοπίου, Περὶ κτισμάτων· σελ. 190. Πορφυρογ. Ἐκθ. Α΄, σ. 496. Labbei, Πρακτ. Συνόδων· Δ΄, 1025.

98. Βίος Στουδίτου, ὑπὸ Μιχαὴλ μοναχοῦ· Migne, τ. υθ΄, στ. 204, 300 καὶ 301.

λὰ μαθὼν ὅτι διέμενεν ἐν Βυζαντίῳ μοναχὸς σοφὸς, Ἀλέξανδρος, ὅστις ἦν οἰκοδομήσας τότε « πρὸς αὐτῷ τῷ τοῦ Πόντου στόματι σεμνὸν φροντιστήριον, ἐν ᾧ καὶ νόμον εἰσήγαγε μηδέποτε τῶν εἰς Θεὸν ὕμνων τὸ συνεχὲς διακόπτεσθαι, ἀλλὰ τῇ κατὰ διαδοχὴν τῶν λειτουργούντων ὑπαλλαγῇ τὴν ἀσίγητον καὶ ἄπαυστον τῷ Δεσπότῃ περιποιεῖσθαι δοξολογίαν», αὐτῷ προσελθὼν κείρεται μοναχός· μετὰ θάνατον δὲ τοῦ Ἀλεξάνδρου ζητηθεὶς ὑπὸ τῶν μοναχῶν ὡς ἡγούμενος ἀνεχώρησεν· ὅθεν ἐξελέγη ὁ Ἰωάννης, ᾧ λίαν ἐβοήθει μετὰ τὴν ἐπάνοδον ὁ Μάρκελλος, ἐν τῇ *Ἀλεξάνδρου μονῇ* — ὄχι βεβαίως Ἀκοιμήτων. — Ἀλλὰ μετά τινα χρόνον ὁ Ἰωάννης, ὑπὸ τοῦ Μαρκέλλου πιθανῶς πειθόμενος, ἔρχεται εἰς ἡσύχιόν τινα χῶρον ἀντικρὺ τοῦ Σωσθενείου κείμενον «κατ' αὐτὸ τὸ μέσον τοῦ τῆς θαλάσσης αὐχένος», ὅπερ Εἰρηναῖον ὠνομάζετο τότε. Τοῦ Ἰωάννου εἰσαγαγόντος ἐν αὐτῷ τὴν ἀκοίμητον δοξολογίαν, «τὸ φροντιστήριον ἄχρι τοῦ νῦν *τῶν Ἀκοιμήτων* ὀνομάζεται· τὸν γὰρ αὐτὸν Ἀλεξάνδρῳ τύπον Ἰωάννης ζηλώσας, «ἐκ διαδοχῆς τῶν ᾀδόντων, τὴν πρὸς Θεὸν ἀκοίμητον ἐποιεῖτο δοξολογίαν». Μετά τινα χρόνον, Ἰωάννου θανόντος, ὁ Μάρκελλος ἐξελέγη τῆς μονῆς ταύτης (ὄχι τῆς παλαιᾶς) ἡγούμενος· οὐ μετὰ πολὺ δὲ Φαρέτριος, ἀνὴρ εὐπατρίδης καὶ πλουσιώτατος, κοινοβιάσας σὺν τοῖς τέκνοις, ἐπλάτυνε τὴν μονὴν, ἀνήγειρε τὸν ναὸν εὐρύτερον καὶ μετεωρότερον, ᾠκοδόμησε κελλία, ξενῶνας, νοσοκομεῖον ἐν αὐτῇ καὶ μοναχῶν πλῆθος συνήρχετο, καὶ διεβοήθη πανταχόσε ἡ μονὴ, ὥστε πολλοὶ κτίζοντες τοιαύτας ἐξ αὐτῆς ἐζήτουν ἡγούμενόν τε καὶ τυπικόν· ἤτοι καὶ ἕτεραι τῶν Ἀκοιμήτων ἐδούθησαν. Μετά τινα ἔτη ἀπὸ τῆς ἡγουμενείας αὐτοῦ συμβαίνει ὁ ἐπὶ Λέοντος τοῦ θρᾳκὸς μέγας ἐμπρησμὸς, περὶ οὗ ἰδὲ εἰς τὴν 1 σεπτεμβρίου. Ταῦτα γράφονται κατὰ τὴν ἐκτενῆ τοῦ Μαρκέλλου βιογραφίαν[99]. — Ἡγούμενος λοιπὸν ἐγκαθιδρύθη μεταξὺ τῶν ἐτῶν 460—465 διάδοχος ἐν τῇ ἀρχῇ ταύτῃ τοῦ μετὰ τὸν Ἀλέξανδρον προστάντος, Ἰωάννου μὲν κατὰ τὴν βιογραφίαν, Ἰακώβου δὲ κατὰ τὸ Βασιλειανὸν λεγόμενον Μηνολόγιον, κατὰ τὰ Μηναῖα καὶ τοὺς Συναξαριστάς· Ἐπὶ τούτοις γινώσκομεν ὅτι ὁ Μάρκελλος ἔγραψε πρὸς Φήλικα Ῥώμης πάπαν «καταμεμφόμενος τὴν βραδύτητα, τηλικούτων κατὰ τῆς ὀρθῆς πίστεως ἁμαρτανομένων»· μεθ' ὃ ἔγραψεν ὁ Φῆλιξ πρὸς Ζήνωνα καὶ Ζήνων Φήλικι[100], καὶ ὅτι Συμεώνης μοναχὸς μονῆς τῶν Ἀκοιμήτων εἰς Ῥώμην ἀποσταλεὶς ἐφανέρωσε τὴν ἀλήθειαν τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ τῆς Δ' οἰκουμενικῆς Συνόδου γενομένων. Ἐσφαλμένως ἄρα κτίτορα τῆς μονῆς τῶν Ἀκοιμήτων γράφει τὸν Μάρκελλον ὁ Νικηφόρος Κάλλιστος[101]. Κατὰ παραδρομὴν δὲ βεβαίως ὁ Βαλέσιος ἐν τοῖς εἰς τὸν Εὐάγριον ὑπομνηματισμοῖς γράφει ὅτι δύο ἦσαν αἱ μοναὶ τῶν Ἀκοιμήτων· ἡ τοῦ Βασσιανοῦ καὶ ἡ τοῦ Δίου· διότι ὁ μὲν Μάρκελλος ὁ τὸ τῶν Ἀκοιμήτων εἰσαγαγὼν ὄνομα, οὐχὶ δὲ καὶ τὸ σύστημα, πρὸ αὐτοῦ εἰσαχθὲν, ἐγένετο σύγχρονος τῷ Λέοντι θρᾳκὶ καὶ τῷ ἰσαύρῳ Ζήνωνι, καὶ συνεπῶς Ἀλέξανδρος ὁ πρῶτος τῶν Ἀκοιμήτων ἡγούμενος ἤκμαζεν ἐπὶ Μαρκιανοῦ· γνωστὸν δ' ὅτι Στούδιος ὁ τῆς ἐπωνύμου μονῆς ἱδρυτὴς ἔλαβε τῷ 463 κατὰ τὴν τῆς μονῆς σύμπηξιν μοναχοὺς ἐκ τῆς τῶν Ἀκοιμήτων· ἀλλὰ καὶ ἡ μονὴ τοῦ Δίου προϋπῆρχε, δῆλον οὖν ἐν ἀρχαῖς τοῦ Ε' αἰῶνος ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Ἀττικοῦ. Ὅλην δὲ τὴν ἱστορίαν ἀνέτρεψεν ὁ μακαρίτης Σκ. Βυζάντιος γράψας περὶ τῆς μονῆς τῶν Ἀκοιμήτων ὅτι «τήν τε τάξιν καὶ τοὔνομα συνεστήσατο Μάρκελλος ὁ ἀπαμεὺς, ἤ, κατ' ἄλλους, ὁ τοῦτον διαδεξάμενος εἰς τὴν τῆς μονῆς προστασίαν Ἀλέξανδρος τῷ 420. Διελὼν γὰρ τοὺς ἐν αὐτῇ ἀθροισθέντας τριακοσίους μοναχοὺς, τὸ πλεῖστον Ῥωμαίους, Γραικοὺς καὶ Σύρους, εἰς τρεῖς, ἤ, κατ' ἄλλους, ἓξ τάξεις ἢ χορούς, τελοῦντας ὑπὸ πεντηκοντάρχους τε καὶ δεκάρχους, διέταξεν ἵνα, διαδεχόμενοι ἀλλήλους ἀδιακόπως, ψάλλωσιν ἡμέραν καὶ νύκτα ἐν τῷ ναῷ, ὥστε, κατὰ μίμησιν τῆς ἐν οὐρανοῖς ἀσιγήτου ἀγγελικῆς ὑμνῳδίας, μηδέποτε γίνεσθαι παῦσιν τῶν ἱερῶν ᾀσμάτων»[102]. Ἐν τῇ μονῇ ταύτῃ τῷ 475 ἐκρύπτετο Πέτρος ὁ Κναφεύς· ἦν δ' ἐν τέλει τοῦ Ε' αἰῶνος μία τῶν ἐπισημοτέρων ἐν Κωνσταντινουπόλει μονῶν[103], καὶ ἔκειτο κατὰ τὸ Τζιμπουκλῆ τῆς ἀνατολικῆς ἀκτῆς τοῦ Βοσπόρου.

99. Μαρκέλλου βίος, ὑπὸ Συμ. Μεταφραστοῦ· Migne, τόμ. PIG', στ. 705-745.

100. Εὐάγριος· Ἐκκλ. Ἱστ. Γ', ιθ' καὶ κα'.

101. Κάλλιστος· Ἐκκλ. Ἱστ. ΙΕ', κγ'.

102. Σκ. Βυζαντίου, «Κωνσταντινούπολις»· τόμ. Β', σελ. 218-219.

103. Θεοφ. Α', σελ. 187 καὶ 219. Ὁ γνωστὸς μυθογράφος Ἀντώνιος εἶδε δῆθεν ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀναστάσεως

§

31. Ζωτικοῦ τοῦ ὀρφανοτρόφου. Ἡ σύναξις ἐν τῷ σεπτῷ ἀποστολείου τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Παύλου τῷ ὄντι ἐν τῷ Ὀρφανοτροφείῳ.

Ἤκμασεν ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου, καταγόμενος ἐκ Ῥώμης, πεπαιδευμένος ἀνήρ· διεκρίνετο ἐπ' ἄκρᾳ φιλανθρωπίᾳ, διὸ περιαθροίζων ἔνθεν κἀκεῖθεν λεπρούς, οὓς δῆθεν εἰς τὴν θάλασσαν ἔρριπτον τότε, περιεποιεῖτο αὐτοὺς ἐν ἰδίαις καλύβαις· ἀλλὰ τὰ περὶ Ζωτικοῦ γραφόμενα παρὰ τοῖς Συναξαρισταῖς ὑπερβολικά μοι φαίνονται· κατ' αὐτοὺς δὲ, Κωνστάντιος ὁ υἱὸς τοῦ Κωνσταντίνου, γενόμενος αἴτιος τοῦ θανάτου τοῦ Ζωτικοῦ, «προστάττει σπουδῇ συντόνῳ ἀνεγεῖραι τοῖς λωβοῖς ἐκ βασιλικῶν ἀναλωμάτων μέγιστον οἶκον, πλεῖστα προάστεια καὶ προσόδους ἐκεῖ ἀφιερώσας». Τὸ τοῦ Ζωτικοῦ λεπροκομεῖον, μικρὸν ὄν, ἐπηύξησεν οἰκοδομαῖς ἐν τοῖς πρώτοις ἔτεσιν, ὡς εἰκάζω, τῆς αὐταρχίας αὐτοῦ Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος [104]. Ἐπειδὴ δὲ λέγει ὁ Ζωναρᾶς ὅτι *διαιτητήριον τοῖς τὰ σώματα λελωβημένοις ἐκ τῆς νόσου τῆς ἱερᾶς καὶ τοῖς λελεπρωμένοις ἦσαν οἱ ἀντίπορθμοι τῆς Βυζαντίδος ξενῶνες*, ἠδύνατό τις εἰκάσαι ὅτι ἔκειντο ἢ εἰς τὸ ὄρος Μπουγγουρλοὺ ἢ κατὰ τὸ τῆς Τζάμλιδζας. Ἰωάννης ὁ Τζιμισκῆς, αὐξήσας διὰ νέων οἰκοδομῶν τὸ λεπροκομεῖον, ἀφιέρωσε τὸ ἥμισυ τῆς περιουσίας αὐτοῦ· ὁ δὲ Ῥωμανὸς Γ' ἀνεκαίνισεν αὐτὸ (1028-1034) παθὸν ὑπὸ σεισμοῦ [105].

τὸν τάφον τοῦ Μαρκέλλου· γράφει δ' ὅτι ἡ μονὴ τῶν Ἀκοιμήτων ἐσῴζετο ἐπ' αὐτοῦ, συγχέων, κατὰ Πασπάτην, αὐτὴν τῇ μονῇ τοῦ Στουδίου. Ποικίλη Στοὰ τοῦ 1884, σελ. 356 καὶ 359.

104. Theoph. Contin. σελ. 449.

105. Σκ. Βυζαντίου, «Κωνσταντινούπολις» Β', σ. 237.

ΜΝΗΜΑΙ ΝΑΩΝ ΚΑΙ ΑΓΙΩΝ ΑΔΙΟΡΙΣΤΟΙ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ ΝΥΝ

Ἐν ἐπιμέτρῳ τοῦ παρόντος Ἑορτολογίου ἀναγράφω ναῶν καὶ μονῶν καὶ ἁγίων ὀνόματα, ὧν ἄγνωστόν μοι τέως πότε ἦγετο ἡ μνήμη καὶ ἡ ἐπὶ ταύτῃ σύναξις. Ἐπειδή τινα τῶν ὀνομάτων ἀναφέρονται ἔν τισιν ἁγιολογικοῖς ὑπομνήμασι, ὀφείλω 'να ἐπαναλάβω πάλιν ὅ,τι ἀπὸ τοῦ βήματος τοῦ καθ' ἡμᾶς Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου καὶ τῇ τῶν Μεσαιωνικῶν ἐρευνῶν Ἑταιρίᾳ πολλάκις εἶπον· **ὅτι δέον 'να ἐκδοθῶσιν ἐπιμελῶς καὶ μετ' ἀντιβολὴν πρὸς πολλὰ χειρόγραφα πάντες οἱ βίοι καὶ πολιτεῖαι τῶν ἁγίων** οἱ παρὰ Migne καὶ ἄλλοῦ ἐκδεδομένοι, ὅπως πορισθῶμεν εἰδήσεις ἀξίας πολλῆς προσοχῆς, ἃς ἔν τισι παραφράσεσι «βίων καὶ πολιτειῶν» ἢ ἐν πρωτοτύποις κειμένοις εὑρίσκομεν ὀρθοτέρας τῶν ἐν τύποις φερομένων. Ἐκ βιογραφιῶν, λόγου χάριν, ἀνεκδότων Αὐξεντίου τοῦ ἐν τῷ βουνῷ μανθάνομεν ὅτι τὸ χωρίον τὸ γραφόμενον μέχρι τοῦδε **Σιγίδες** ἐλέγετο **Διγίδες**, τὸ δ' **ἐν Φιλίῳ** μοναστήριον ἐκάλουν **Ἀντιφίλου**. Πρὸς τούτοις· ἐπὶ παραδείγματι: Τὰ κατὰ τοὺς ἀδελφοὺς Γραπτοὺς διαφωτίζονται θαυμασίως ἐν ἀνεκδότῳ βιογραφίᾳ Μιχαὴλ τοῦ συγκέλλου. Τοῦ δὲ Μαρκέλλου τῶν Ἀκοιμήτων ἡ βιογραφία ἐκδέδοται μετὰ σφαλμάτων ἀρκετῶν· ὅστις λάβῃ μετὰ χεῖρας τὴν παρὰ Migne (τόμῳ ΡΙΣΤ') βιογραφίαν ἀνακαλύπτει διαφορὰς ἢ μᾶλλον παραλείψεις οὐσιωδεστάτας ἐν ἀντιβολῇ πρὸς τὴν

ἐν «Ἐκλογίῳ» κειμένην παράφρασιν· ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ κείμενον φέρεται μετὰ λαθῶν· οὕτω (στήλη 709 § Δ) ἀορίστως λέγεται «ὁ θεῖος Ἀλέξανδρος πρὸς τῷ ἱερῷ οἴκῳ τοῦ μεγάλου ἐν μάρτυσι τὴν ἄσκησιν ἐπεδείκνυτο», δέον δὲ 'ν' ἀναδράμῃ τις εἰς τὴν λατινικὴν μετάφρασιν ὅπως μάθῃ ὅτι ὁ *οἶκος τοῦ μεγάλου ἐν μάρτυσιν* ἦν ὁ τοῦ ἁγίου Μηνᾶ τοῦ μάρτυρος ἐν Κωνσταντινουπόλει ναός. Ἀλλ' ὁ τὴν παράφρασιν Ἀγαπίου τοῦ Λάνδου μετὰ χεῖρας ἔχων εὑρίσκει ὅτι ἡ μονὴ τοῦ Μακεδονίου ἔκειτο *εἰς τόπον «Φιάλου καλούμενον*· ὅτι *εἰς τὸ κάστρον πλησίον τοῦ μοναστηρίου* (Τσιμπουκλῆ τῆς σήμερον ἴσως) *ὑπῆρχε* **ναὸς Ἀνδρέου** τοῦ **ἀποστόλου**, καίπερ οὐκ ἀκριβῶς ὁριζομένης τῆς τοποθεσίας· καὶ ὅτι Ἰουλιανὸς ὁ σκευοφύλαξ τῶν Ἀκοιμήτων ἐγένετο μετὰ τὰ μέσα τοῦ Ε΄ αἰῶνος μητροπολίτης Ἐφέσου.

Τὰ πρωτότυπα κείμενα τῶν βιογραφιῶν τούτων καὶ τῶν ἐπὶ τῇ μνήμῃ θαυμάτων τε καὶ ὁσίων ἀνδρῶν γραφεισῶν «Ἀκολουθιῶν» ἐπιμελῶς μελετώμενα φρονῶ ὅτι εἰδήσεις τινὰς χορηγήσουσιν ἡμῖν ἀναφερομένας εἴς τε τὴν βυζαντινὴν γεωγραφίαν καὶ τὴν ἱστορίαν. Ἐπίσης δὲ μελετητέα καὶ τὰ τῶν μονῶν Εὐχολόγια, διότι, καθὼς Ἑορτολόγιον καὶ Τυπικὸν εἶχεν ἴδιον ἑκάστη μονή, οὕτως εἶχε καὶ Εὐχολόγιον, ὡς ἠδύνατο 'να ἔχῃ σύνολον ἴδιον εὐχῶν καὶ πᾶς ἐπίσκοπος· ἴσως ἀποδειχθῇ δ' ὅτι, ἀπὸ τῆς ἀκμῆς τῆς τοῦ Στουδίου μονῆς, ἀπὸ τοῦ Θ΄ αἰῶνος, οἱ κοντακάριοι καὶ ὑμνογράφοι, οἱ ἐν τῇ τῆς μονῆς ταύτης σχολῇ μορφούμενοι τοιοῦτοι, ἔδωκαν τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ Εὐχολογίου αὐτῶν εἰς μονὰς ἢ ναοὺς ἑτέρους. Ἐπίσης ἀνάγκη 'να μελετηθῶσιν ἐν τοῖς Εὐχολογίοις τούτοις τὰ «Συνοδικὰ» τὰ κατὰ τὴν Κυριακὴν τῆς ὀρθοδοξίας ἀναγινωσκόμενα, ὅπως εὑρεθῶσι τὰ μνημόσυνα καὶ τὰ ὀνόματα τῶν ἐν ἑκάστῃ μονῇ τεθαμμένων ὁσίων ἢ τῶν κτιτόρων αὐτῶν. Κέρδος δὲ διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς ἱερᾶς ἡμῶν μουσικῆς ἔσται ἡ γνῶσις ἀρχαιοτάτων βιογραφιῶν, ἐν αἷς ἴχνος εὑρεθήσεται ἀποδείξεως ὅτι αἱ συστᾶσαι ὑπὸ σύρων, αἰγυπτίων, γότθων καὶ λοιπῶν ξενογλώσσων μοναὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἶχον ἐν χρήσει μέλος ἰδιάζον τοῖς τόποις, ἀφ' ὧν οἱ πρῶτοι τούτων ἱδρυταὶ προήρχοντο.

Τὰ μὴ τέως ἔχοντα γνωστὴν ἡμέραν ἁγίων καὶ ναῶν ὀνόματα ἀναγράφω νῦν ἐνταῦθα κατ' ἀλφαβητικὴν τάξιν:

Α΄. **Ἀλέξανδρος**. Ἄγνωστον ἡμῖν τίς ἦν καὶ κατὰ τίνα τῶν ἡμερῶν ἑωρτάζετο ὁ μάρτυς ἢ ὅσιος, οὗ ναός, πανηγυρίζων τῇ 12 ἰανουαρίου, εἴδομεν ὅτι ἠγείρετο πλησίον τοῦ ναοῦ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων.

Β΄. **Ἀλέξανδρος ὅσιος**. Ἱδρυτὴς τοῦ θεσμοῦ τῶν Ἀκοιμήτων, ἤκμασε πρὸ τοῦ ὁσίου Μαρκέλλου ἡγουμένου τῶν Ἀκοιμήτων, οὗ διδάσκαλος ἐχρημάτισεν[1]. Ἡ μονὴ αὐτοῦ ἔκειτο περὶ τὸ τοῦ Πόντου στόμα, φρονῶ δ' ὅτι αὕτη ἐστὶν ἡ ἀναφερομένη κατὰ τὸ ἔτος 1184[2]. Χρόνος ἀκμῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου τὰ μέσα τοῦ Ε΄ αἰῶνος.

Γ΄. **Ἀλύπιος ἅγιος**. Τῇ 12 ἰουνίου ἀναφέρεται μονὴ τοῦ ἁγίου Ἀλυπίου· τίνος ἄγνωστον, διότι Ἀλύπιοι παρὰ τοῖς Συναξαρισταῖς ἀναφέρονται δύο.

Δ΄. **Ἀρσένιος πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ὁ Αὐτωρειανός**. Ἐν μουσικῷ χειρογράφῳ πρὸ ἐτῶν ἀπήντησα Ἀκολουθίαν τοῦ ὁσίου Ἀρσενίου τοῦ Αὐτω-

1. Μαρκέλλου βίος, ὑπὸ Συμεὼν Μεταφραστοῦ· Migne, τόμ. ΡΙΣ΄, στ. 709.

2. Ἱεροσολμ. Βιβλιοθ. τόμ. Β', σελ. 366.

ρειανοῦ, ψαλλομένην ἐν ἡμέρᾳ τινὶ τοῦ μηνὸς ὀκτωβρίου. Τῶν ἐπὶ τούτῳ σημειώσεών μου ἀπολεσθεισῶν ἐν τῷ σεισμῷ τῆς 28 ἰουνίου 1894, οὐ δύναμαι νῦν γράψαι τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν ἤγετο ἡ μνήμη αὐτοῦ.

Ε'. **Βάρας ὅσιος.** Φίλος τῷ Παταπίῳ καὶ τῷ Ῥαβουλᾷ, σὺν αὐτοῖς, ὡς ἔοικεν, ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπὶ Ζήνωνος, τὴν κατοικίαν ἔχων ἔξω τῶν τειχῶν, πιθανῶς κατὰ τὸ μεταξὺ Βλαχερνῶν καὶ τῆς πύλης ἁγίου Ῥωμανοῦ (Τὸπ-καπί) διάστημα· θέλων δέ ποτε 'να οἰκοδομήσῃ ναὸν *κατὰ τὸ ἀγροτικὸν μέρος*, ἐν ᾧ ἐμόναζεν, ἀνεκάλυψε παλαιὸν τοῦ Βαπτιστοῦ ναὸν *ἐξ ὀπτῆς πλίνθου καὶ λίθου ξεστοῦ πεποιημένον*, ὃν ἀνήγειρε[3]. (Βλέπε ἐν ἀναγραφῇ τῶν τοῦ Προδρόμου ναῶν τὸν ὑπ' ἀριθμὸν στ').

Ϛ'. **Βασίλειος ὁ νέος.** Τούτου τὸ λείψανον εἶδεν ἐν Χρυσοπόλει ὁ ῥῶσσος μυθογράφος Ἀντώνιος, καθ' ὃν ὁ Βασίλειος «συνέγραψε περὶ τῆς τελευταίας κρίσεως». Ὑπονοῶ τὸν γράψαντα τὰς περὶ *τελωνείων* ὁράσεις. Ἤκουσα δ' ὅτι ὁ ῥῶσσος καθηγητὴς Β. Βασιλεύσκυς ἐξέδωκε βιογραφίαν ἁγίου τινὸς ὁμωνύμου, ἣν, ἀτυχῶς, οὔπω εἶδον.

Ζ'. **Γεωργίου μάρτυρος ναός, ἐν Γαλατᾷ.** Ἀναφέρεται τῷ 1303[4], καθὼς καὶ ἐν ἀρχαῖς τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, καὶ μέχρι τοῦ 1683, πυρποληθεὶς βεβαίως τῷ 1696 καὶ ἔκτοτε λιπὼν τὸ ζῆν.

Η'. **Γεωργίου μάρτυρος ναός, ὁ τοῦ Πύργου.** Ἔκειτο παρὰ τῷ τείχει ἔνδον τῆς πύλης τοῦ Φαναρίου[5], ὅπου νῦν ἡ οἰκία Κωστάκη Θωμαΐδου. Ἔλιπε τὸ ζῆν κατὰ τὸ ἔτος 1703.

Θ'. **Ἐπιφανίου καὶ Συμεών, ὁμολογητῶν.** Τοῦ Συμεών, ὡς *ἐν ὁμολογίᾳ ἀστράψαντος*, εὐφημοτάτη μνεία γίνεται παρὰ τῷ βιογράφῳ Εὐθυμίου τοῦ πατριάρχου. Τῷ Συμεών καθυπούργει Ἐπιφάνιος, ὁμολογητὴς καὶ αὐτός. Βλέπε περὶ Συμεών ἐν βιογραφίᾳ τοῦ συγγενοῦς αὐτῷ καὶ συγχρόνου Γρηγορίου δεκαπολίτου (20 νοεμβρίου), ὅστις ἐφ' ἱκανὸν ἐκείνῳ συνδιέτριψε «τὰ περὶ ψυχῆς συμφιλοσοφήσας»[6], ἐξ οὗ εἰκάζω ὅτι συνέγραψεν ὁ δεκαπολίτης περὶ ψυχῆς.

Ι'. **Ἑρμᾶος ἅγιος.** Ἑρμάου ἁγίου μονὴ ἀναφέρεται σῳζομένη ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ τὰ μέσα τοῦ Ε' αἰῶνος, ὅτε γινώσκομεν Φλαβιανὸν τὸν ἀρχιμανδρίτην αὐτῆς[7].

ΙΑ'. **Εὐθύμιος πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως.** Ἱεράτευσεν, ὡς φρονῶ, ἀπὸ τοῦ φθινοπώρου τοῦ 1410 μέχρι τοῦ μαρτίου 1416. Βυζαντινός τις ἐποίησεν Ἀσματικὸν κανόνα εἰς αὐτόν, ὃν ἐξέδωκεν ὁ Émile Legrand, ἁπλῶς καὶ μόνον ὅπως ἐπιτεθῇ κατὰ πένθ' ἓξ στίχων τῶν «Πατριαρχικῶν πινάκων» μου[8]. Ὁ δὲ κανὼν μόνην νέαν εἴδησιν εἰς τὸν Εὐθυμίου βίον εἰσάγει ὅτι πρότερον ἦν ἡγούμενος τῶν Στουδίου· οὐ σημειοῖ ὅμως ἡμέραν, καθ' ἣν ἦγον οἱ στουδῖται τὴν Εὐθυμίου μνήμην.

ΙΒ'. **Εὐλόγιος ἅγιος.** Περὶ τὰ μέσα τοῦ Ε' αἰῶνος γινώσκομεν ἁγίου Εὐλογίου μονήν, ἔχουσαν ἀρχιμανδρίτην Εὐσέβιον τὸν πρεσβύτερον[9].

ΙΓ'. **Εὐσέβιος ἅγιος.** Μονὴ *τοῦ ἐν ἁγίοις Εὐσεβίου* ἀναφέρεται ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 518 καὶ μετὰ ταῦτα πάλιν ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Μηνᾶ[10]. Ἄγνωστον τίς ὁ Εὐσέβιος οὗτος ἐκ τῶν ἀπείρων Εὐσεβίων τῶν ἀναγραφομένων ἐν τοῖς Συναξαρισταῖς.

ΙΔ'. **Εὐφήμιος ὅσιος.** Ἐπίσης ἄγνωστος καὶ ὁ ὅσιος οὗτος Εὐφήμιος. Τῷ ὀνόματι τούτῳ οὐδεὶς ὅσιος ἢ μάρτυς γινώσκεται ἐν τῷ Συναξαριστῇ. Ἐπὶ Μηνᾶ Κωνσταντινουπόλεως ὑπῆρχε μοναστήριον *τοῦ ἐν ὁσίοις* Εὐφημίου[11].

ΙΕ'. **Θαλάσσιος ὅσιος.** Μονὴ *τοῦ τῆς ἁγίας μνήμης* Θαλασσίου ἀναφέρεται ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Μηνᾶ[12]. Θαλάσσιοι δύο παρὰ τῷ Νικοδήμῳ.

ΙΣΤ' **Θεοφάνης ὁ κουβικουλά-**

---

3. Ἰωάννου Εὐχαΐτων, Ἐγκώμιον εἰς τὸν ὅσιον καὶ θεοφόρον Βάραν· ἐν Ἀνεκδότοις Ἑλληνικοῖς, συνεκδοθεῖσι τῇ Μαυροκορδατείῳ Βιβλιοθήκῃ (τοῦ Ἑλλ. Φιλ. Συλλόγου)· σελ. 38-45.

4. Παπάτῃ, Μελέται· σ. 218. Βλ. Ζωοδόχου Πηγῆς· σελ. 254. Περὶ τῶν ἐν τῷ ΙΖ' αἰῶνι σῳζομένων βυζαντινῶν ναῶν· Ἑλλ. Φιλολ. Σύλλογος· τόμ. ΚΓ', σελ. 41.

5. Κομνηνοῦ Ὑψηλάντου, Τὰ μετὰ τὴν ἅλωσιν· ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1870, σελ. 681. Ἑλλ. Φιλολ. Σύλλογος· τόμ. ΚΓ', σελ. 40.

6. Βίος Εὐθυμίου· σελ. 31. Μηνολόγιον Βασιλειανὸν εἰς τὴν 20 νοεμβρίου. Θεοφίλου Μνημεῖα Ἁγιολογικά· σ. 133 καὶ 160.

7. Labbei, Πρακτικὰ Συνόδων· Δ', στ. 1025.

8. Revue des Études Grecques· τ. Ε', σ. 422-6.

9. Labbei· στήλη 1025.

10. Δουκαγγίου, Const. Christ. σελ. 84, XL.

11. αὐτόθι, ὑπ' ἀριθμὸν XXXIX.

12. αὐτόθι, σελ. 96, XCIX.

ριος, ὁ ὁμολογητής. Ἦν κοιτωνίτης Κωνσταντίνου τοῦ Κοπρωνύμου, τῇ προσκυνήσει τῶν ἁγίων Εἰκόνων προσκείμενος. Ἠθλησεν ἐπὶ Λέοντος Δ΄ τῷ ἔαρι τοῦ ἔτους 780, κακουχηθεὶς ἐν φυλακῇ «ὁμολογητὴς γενόμενος καὶ τὸν στέφανον τοῦ μαρτυρίου κομισάμενος»[13].

ΙΖ΄. **Θεόφιλος καὶ Νικόλαος ἀρχιεπίσκοποι.** Κατὰ τὸ Συνοδικόν, τῇ Κυριακῇ τῆς ὀρθοδοξίας εὑρημοῦντο ἀμφότεροι· «Θεοφίλου... Νικολάου τῶν τρισολβίων ὁμολογητῶν *καὶ ἀρχιεπισκόπων* αἰωνία ἡ μνήμη»[14]. Ἦκμασαν ἄρα κατὰ τὴν εἰκονομαχικὴν περίοδον· ἄγνωστον ὅμως τίνας ἐπισκοπικὰς ἕδρας ἐκόσμησαν. Θεόφιλος ἀρχιεπίσκοπος οὐδεὶς ἀναφέρεται παρὰ Συναξαρισταῖς. Νικόλαος ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης («ἐν εἰρήνῃ τελειοῦται») ἀναφέρεται τῇ 29 νοεμβρίου.

ΙΗ΄. **Ἰωάννης μητροπολίτης Χαλκηδόνος.** Ἡ μνήμη αὐτοῦ κατά τινα χειρόγραφα ἤγετο τῇ 29 ἰουλίου· καίπερ δὲ σημειωθέντος τούτου τῇ 18 τούτου τοῦ μηνός, παρέλιπον τὸ ὄνομα τῇ 29. Ἐπωνυμείτο δὲ Καμουλιανός, καππαδόκης βεβαίως ὤν, ὁ Ἰωάννης, ὡς ἐν βιογραφίᾳ τοῦ ὁσίου Ἰωαννικίου (4 νοεμβρίου) φαίνεται.

Ιϑ΄. **Ἰωάννου Προδρόμου ναΐσκος.** Ἀναφέρεται κατὰ τὸν Θ΄ αἰῶνα ἐν τῇ μονῇ τοῦ Ψαμαθίᾳ (ἴδε 1 ἰουλίου), παρεκκλήσιον ὢν τοῦ ναοῦ Κοσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ.

Κ΄. **Προδρόμου ναὸς ἐν Γαλατᾷ.** Ἀναφέρεται τῷ 1303, καθὼς καὶ ἐν μέσῳ τοῦ ΙΖ΄ αἰῶνος[15], ὁ σήμερον λεγόμενος Ἅγιος Ἰωάννης τῶν Χίων.

ΚΑ΄. **Κασία ἢ Κασιανή.** Ἐν τῇ νήσῳ Κάσῳ γεραίρουσι τὴν ὁσίαν Κασιανὴν τῇ 7 σεπτεμβρίου, ναοῦ παλαιοῦ δῆθεν ἐπ' ὀνόματι αὐτῆς ὑπάρχοντος ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ. «Βίος καὶ πολιτεία Κασιανῆς *ἀσκησάσης* καὶ *κοιμηθείσης* (βέβαια!!) ἐν τῇ νήσῳ Κάσῳ ἐν ἔτει 876» ἐξεδόθη τῷ 1892 ἐν Πόρτ-Σαΐτ, καὶ κατ' αὐτήν, ὁ πατὴρ αὐτῆς Θεόδωρος ἐγεννήθη τῷ 798 (ἐν Κάσῳ ἆρά γε;) ἡ δὲ Κασιανὴ ἐγεννήθη τῷ 811 ὑπὸ πατρὸς δεκατριετοῦς (!!!) καὶ δῆθεν ἐγένετο μοναχὴ τῷ 829, τοῦ στέμματος ἀποτυχοῦσα. Τοιαῦται *πολιτεῖαι καὶ βιογραφίαι* ἄλλοτε κατεδικάζοντο εἰς πῦρ ὑπὸ τοῦ Πατριαρχείου. Τὸ μόνον βέβαιον ὅτι τῆς Κασιανῆς, μοναχῆς γενομένης, τὸ μοναστήριον ὑπῆρχεν ἐν Ὑψωματείοις[16]. Τὴν Κασιανὴν ἢ Κασίαν γράφουσι καὶ Εἰκασίαν καὶ Ἰκασίαν.

ΚΒ΄. **Κελερίνη μάρτυς.** Ναὸς αὐτῆς ἐσῴζετο κατὰ τὰ μέσα τοῦ Ε΄ αἰῶνος ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἔκτοτε οὐδεμία μνεία τοῦ ναοῦ· ἀλλὰ μικρῷ πρὸ τοῦ 1430 ἀφίκετο εἰς Κωνσταντινούπολιν Θωμαΐς ἡ ὁσιωτάτη, θετὴ θυγάτηρ τῆς μητρὸς τοῦ μητροπολίτου Θεσσαλονίκης Νικολάου τοῦ Καβάσιλα, μεθ' ἑαυτῆς ἔχουσα τὴν σύζυγον Κυπριανοῦ τοῦ ἱδρυτοῦ τοῦ ναοῦ τῶν ἁγίων Θεοδώρων, καὶ τὴν ἐκ μητρὸς θείαν τοῦ Φραντζῆ, καὶ κατῴκησαν «ἐν τῇ μονῇ τῇ ἐπονομαζομένῃ τῆς Κλερένας», ἥτις νομίζω ὅτι ἦν ἡ τῆς Κελερίνης· «ὁ δὲ πατριάρχης (Ἰωσὴφ) ἔνταλμα πατριαρχικῆς ἐξουσίας ἐξέδωκεν εἰς τὰς βουλομένας τῆς πόλεως γυναῖκας προσιέναι αὐτῇ . . . . . λαβοῦσα δὲ μικρόν τι κάθισμα, συνέδραμον εἰς ὑποταγὴν αὐτῆς τοσαῦται, ὅσαι οὐκ ἐχώρησαν εἴς τε τὴν τοῦ Λιβὸς μονὴν καὶ τῆς κυρᾶς Μάρθας· ἡ δὲ οὐ πλείους ἢ δυοκαίδεκα προσελάβετο»[17].

ΚΓ΄. **Κυριακὸς μάρτυς.** Τῷ 518 καὶ μετὰ δεκαεπταετίαν αὖθις ἀναφέρεται ἐν Κωνσταντινουπόλει μονὴ τοῦ ἁγίου μάρτυρος Κυριακοῦ, ἥτις οὔκ ἐστιν ἡ ὑπὸ Γρατισίμου τοῦ πραιποσίτου κτισθεῖσα[18]. Κυριακοὶ ὅσιοι καὶ μάρτυρες ἐν τῷ Συναξαριστῇ φέρονται ἐννέα.

ΚΔ΄. **Κυριακοῦ ἁγίου ναός.** Ὁ ναὸς οὗτος ἠγέρθη συγχρόνως τῷ ναῷ τοῦ Στουδίου τῷ 463 ὑπὸ Γρατισίμου τοῦ πραιποσίτου, τοῦ καὶ μοναχοῦ ἀποκαρέντος ἐν αὐτῷ· ἔκειτο δὲ «ἔξω τῆς Χρυσῆς πόρτης»[19]. Ἀγνοῶ εἰς τίνα τῶν Κυριακῶν ἦν ἀνατεθειμένος.

ΚΕ΄. **Κήρυκος ἅγιος.** Ἄγνωστον κατὰ τίνα τῶν ἡμερῶν ἑορτάζετο καὶ τίς ἦν οὗτος. Ἁγίου Κηρύκου μονὴν γινώσκομεν ὑπάρχουσαν ἐπὶ Μηνᾶ πατριάρχου ἐν Κωνσταντινουπόλει[20].

---

13. Θεοφ. Α΄, σελ. 701.

14. Συνοδικὸν Κυριακῆς Ὀρθοδοξίας· ἔκδ. Οὐσπένσκυ, σελ. 10.

15. Πασπάτη, Μελέται· σελ. 218. Ἑλλην. Φιλολ. Συλλόγου τόμ. ΚΓ΄, σελ. 41.

16. Δουκαγγίου, Const. Christ. σ. 109-110, ἀριθμ. XLVIII. Banduri, Imp. Orient. σ. 47 καὶ 527-8.

17. Labbei, Πρακτικὰ Συνόδων· τόμ. Δ΄, στ. 1025. Φραντζῆ· σελ. 139 καὶ 141.

18. Δουκαγγίου, Const. Christ. 83-84, ἀρ. XXIX.

19. Θεοφ. Α΄, σελ. 175.

20. Δουκαγγίου, Const. Christ. σελ. 83, ἀρ. XX.

ΚΣ'. **Λέοντος μάρτυρος εὐκτήριον.** Ἡγείρετο παρὰ τῷ μεγάλῳ ναῷ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων «διὰ τοῦ πρὸς ἀνατολὰς δεξιοῦ μέρους», κείμενον ἄρα πρὸς τὰ νότια τοῦ ναοῦ [21]. Ἄγνωστον εἰς τίνα τῶν πολλῶν ὁμωνύμων ἁγίων ἦν ἀνατεθειμένος ὁ ναΐσκος.

ΚΖ'. **Μακάριος ὅσιος.** Ἐγεννήθη ἐν κώμῃ Σαμψῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, θανάτῳ δὲ τὴν σύζυγον ἀποβαλών, ἐκάρη μοναχὸς ἐν τῷ τοῦ Λάτρου ὀρεντιστηρίῳ, κατόπιν ἐμόνασεν ἐν τῇ μονῇ τοῦ Κρίτζους καὶ φεύγων τὰς ἐκεῖσε ἀκαταστασίας ἦλθεν εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει μονὴν τῆς παναχράντου Θεοτόκου τοῦ Καλλίου, ἤτοι τὴν μονὴν Ἀντωνίου τοῦ πατριάρχου (ἴδε 12 φεβρουαρίου) *ἀμαυρωθεῖσαν ταῖς τῶν ἰταλῶν χερσὶν*, ἣν ὕστερον ηὔξησαν οἱ τοῦ Μακαρίου μαθηταὶ μετὰ τὸν ἐκείνου θάνατον. Φαίνεται ἀκμάζων ὁ Μακάριος κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ ΙΔ' αἰῶνος. Εἷς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ἔτη τινὰ μετὰ τὸν τοῦ διδασκάλου θάνατον, Ἱλαρίων ὀνόματι, ἀνὴρ ἀσκητικός, ἐχειροτονήθη μητροπολίτης Διδυμοτείχου ἐν ἡλικίᾳ ἐτῶν ἑξήκοντα [22].

ΚΗ'. **Μακεδόνιος.** Ἐλέγετο *βίον καθαρωτάτου καὶ θείας τινὸς καὶ προφητικῆς ψυχῆς ἄνθρωπος*· συνήκμαζεν Ἰωάννῃ τῷ συστησαμένῳ τὴν παρὰ τὸ χωρίον Εἰρηναῖον (Τζιμπουκλῆ) μονήν, ἧς ἦν ἡγούμενος, ὡς ἐν βιογραφίᾳ φαίνεται Μαρκέλλου τοῦ τῆς μονῆς τῶν Ἀκοιμήτων ἡγουμένου. Χρόνος ἀκμῆς τὰ μέσα τοῦ Ε' αἰῶνος.

ΚΘ'. **Μανουὴλ ὁ θειότατος βασιλεύς,** ὁ διὰ τοῦ θείου καὶ ἀγγελικοῦ σχήματος μετονομασθεὶς **Ματθαῖος μοναχός.** Ἡ μνήμη αὐτοῦ βεβαίως ἤγετο ἐν τῇ μονῇ τοῦ Παντοκράτορος τῇ 21 ἰουλίου, διότι κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἀποθανὼν τῷ 1425 ἐτάφη ἐν τῇ μονῇ ταύτῃ, ἐν ᾗ ἐτάφησαν τῇ 17 δεκεμβρίου 1439 ἡ δέσποινα Μαρία ἡ ἀπὸ Τραπεζοῦντος καὶ τῇ 1 ἰουλίου 1440 ἡ δέσποινα Εὐγένεια ἡ τοῦ Κατελιούτζη θυγάτηρ τοῦ τῆς Λέσβου αὐθέντου, καὶ ὁ δεσπότης Θεόδωρος ὁ Παλαιολόγος τὸν ἰούλιον τοῦ 1448, καὶ τῇ 23 μαρτίου 1449 Εἰρήνη ἡ σύζυγος Ἰωάννου Παλαιολόγου ἡ πρὸς τῷ τέλει τῆς ζωῆς Ὑπομονὴ μοναχή [23]. Τὸν Μανουὴλ ἀριθμεῖ μεταξὺ τῶν μακαριζομένων τῇ Κυριακῇ τῆς Ὀρθοδοξίας τὸ Συνοδικὸν τῆς τοῦ Παντοκράτορος μονῆς, εὑρισκόμενον ἐντὸς τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 822 χαρτίνου χειρογράφου Εὐχολογίου τῆς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει μονῆς τῶν Ἰβήρων.

Λ'. **Μιχαὴλ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ὁ Κηρουλλάριος.** Τὸν νεκρὸν αὐτοῦ μεγαλοπρεποῦς ἀνακομιδῆς τε καὶ ταφῆς ἠξίωσεν Ἰσαάκιος ὁ Κομνηνός, διότι ἐν τῷ θνήσκειν ἡ δεξιὰ αὐτοῦ αὐτομάτως ἐσχημάτισθη ὡς πρὸς εὐλογίαν. Ἐτάφη ἐν τῇ μονῇ τῶν Οὐρανίων Δυνάμεων, ἣν ὁ πατριάρχης οὗτος ἤγειρεν· ἐπειδὴ δὲ μετὰ τὴν Ἰσαακίου ταφὴν ἡ σορὸς αὐτοῦ ἐθεάθη μεστὴ ὑγρότητος, ἄλλοι δ' ἄλλως εἰρμήνευον τὸν τοῦ φαινομένου λόγον καὶ δὴ εἰς τὰ κατὰ τοῦ Κηρουλλαρίου πεπραγμένα [24], φρονῶ ὅτι κατὰ τὰς τότε συνηθείας οἱ μοναχοὶ τῶν Οὐρανίων Δυνάμεων εἰσήγαγον τὴν μνήμην τοῦ Μιχαὴλ ἐν τῷ κατ' αὐτοὺς Ἑορτολογίῳ.

ΛΑ'. **Θύρσένικος μάρτυς.** Τῇ 14 αὐγούστου σημειοῦσιν οἱ Συναξαρισταὶ μνήμην Οὐρσικίου, ἀθλήσαντος ἐπὶ Μαξιμιανοῦ. Λείψανον **Θύρσενίκου,** πιθανῶς ἐν τῷ Β' ἢ Γ' αἰῶνι ἀθλήσαντος, ὁ ὅσιος Μάρκελλος κτησάμενος ἀπεθησαύρισεν ἐν τῇ μονῇ τῶν Ἀκοιμήτων [25].

ΛΒ'. **Πελάγιος ἢ Πελαγία.** Ἀκριβῶς οὐδὲν εἰπεῖν ἔχω ἂν τῆς Πελαγίας ἢ τοῦ Πελαγίου πρέπῃ ἵνα γράψωμεν τὸν ναὸν, ὃν ὁ Κοπρώνυμος κρημνίσας μετέβαλεν εἰς τάφον

---

21. Πορφυρογεννητ. Ἐκθ. τόμ. Α', σελ. 536.

22. Φιλοθέου Σηλυβρίας, Λόγος εἰς τὸν ὅσιον Μακάριον, ἐν Ἑλλ. Ἀνεκδότοις (Μαυροκορδατείου Βιβλιοθήκης)· σελ. 46-59. Εἰρήσθω δὲ λόγου πάρεργον καὶ πανδαισίας πνευματικῆς πενιχρᾶς νωγάλιον ὅτι ὁ κ. Κεραμεὺς ὁ Παπαδόπουλος, ὁ τὸν λόγον τοῦτον ἐκδούς, ἀνακαλύπτει δύο μονὰς ἐν Κωνσταντινουπόλει τῆς Παναχράντου (ἡ ἄγνοια τῆς ἑλλην. γλώσσης παρὰ τῷ κ. Κεραμεῖ θαυμαστὸν ἀνακαλύψαι καὶ ναὸν τῆς παναχράντου Θεοτόκου τῶν Ἀρματίου, τῆς παναχράντου Θεομήτορος τῶν Ἀρσοβίνδου, τῆς παναχράντου Μαρίας τῶν Καλλιστράτου κ. τ. τ.) *καὶ γινώσκει* (διὰ τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ δῆλα δὴ γνωσθέντα) νῦν ζητικῶς ὅτι ἡ μονὴ τοῦ Βάσσου ἐτιμᾶτο ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεομήτορος! Ὁ δυστυχὴς ἀγνοεῖ ὅτι τὸ Βασιλειανὸν λεγόμενον Μηνολόγιον ὀνομάζει ῥητῶς τὴν μονὴν τοῦ Βάσσου μονὴν τῆς Θεομήτορος. Ἴδε τὸ νωγάλιον ἐν Ἑλληνικοῖς Ἀνεκδότοις, σελ. 49, σημ. 4. Ἐκ τῆς βιογραφίας τοῦ Μακαρίου μανθάνομεν τοῦτο μόνον, τό γ' εἰς ἐμὲ ἔχον, ὅτι ἡ μονὴ τοῦ πατριάρχου Ἀντωνίου τοῦ Καλέως ἢ Καλλίου ἐτιμᾶτο ἐπ' ὀνόματι τῆς παναχράντου μητρὸς τοῦ Κυρίου.

23. Δελτίον Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρίας τῆς Ἑλλάδος· τόμ. Γ', σελ. 460· Φραντζῆς· σελ. 121, 191, 203 καὶ 210.

24. Μιχαὴλ Ἀτταλειάτης· σελ. 63, 66, 69.

25. Μαρκέλλου βίος, ὑπὸ Μιτυρραστοῦ Συμεών· Migne, τόμ. ΡΙΣΤ', στ. 736.

καταδίκων. Πελαγίαι τέσσαρες γνωσταὶ τοῖς Συναξαρισταῖς, οὐδεὶς δὲ Πελάγιος.

ΛΓ'. **Πέτρος Γορδορυνείας, ὁμολογητής.** Ἡ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἐκκλησία κατὰ τὰ τέλη τοῦ Θ' αἰῶνος φαίνεται γεραίρουσα τὴν μνήμην Πέτρου τοῦ Γορδορυνείας ἐπισκόπου (Σελευκείας), οὗ τὸ λείψανον ἐν τῷ πρὸς θάλασσαν ἔξωθεν τοῦ ἄστεος εὐκτηρίῳ τοῦ ἁγίου Νικολάου κείμενον Εὐθύμιος σύγκελλος ὁ κατόπι πατριάρχης ἀνεκόμισε τῷ 900 καὶ κατέθετο ἐν τῷ παρεκκλησίῳ τοῦ Προδρόμου ἐν τῇ τοῦ Ψαμαθία μονῇ· θνήσκων δὲ παρεκάλεσεν ὁ Εὐθύμιος ὁ καὶ Ἀκολουθίαν τοῦ Πέτρου γράψας ἵνα ταφῇ παρὰ τὸ λείψανον «τοῦ ὁμολογητοῦ». Ἤκμασεν ὁ Πέτρος ἐπὶ τῶν τελευταίων εἰκονομάχων [26].

ΛΔ'. **Πέτρου καὶ Μάρκου ναός.** Ὁ παρὰ τὰς Βλαχέρνας κείμενος οὐκ ἐσημειώθη ἐν καταλόγῳ ναῶν, ἅτε δυσχερῶς ὁριζομένης τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν ἑώρταζεν. Ἐκτίσθη δῆθεν ὑπὸ τῶν πατρικίων Γαλβίου καὶ Καν-δίδου τῶν κομισάντων ἐξ Ἱεροσολύμων τὴν τιμίαν ἐσθῆτα τῆς Θεομήτορος [27].

ΛΕ'. **Στεφανὶς καὶ Κοσμία ὅσιαι.** Σύγχρονοι γενόμεναι Αὐξεντίου τοῦ ἐν τῷ βουνῷ κατῴκησαν πρῶται τὴν εὐλογίαν τοῦ Αὐξεντίου συστηθεῖσαν μονὴν τῶν Τριχαναρῶν· ἡ Στεφανὶς ἦν θεράπαινα Πουλχερίας τῆς αὐγούστης, ὁμόζηλος αὐτῇ, προσῆλθε δὲ τῷ Αὐξεντίῳ τῷ 453-454, ὅτε ὁρίζω τὴν ἵδρυσιν τῆς τῶν Τριχαναρῶν μονῆς. Ταῦτα κατ' ἀνεκδότους τοῦ Αὐξεντίου βιογραφίας.

ΛϚ'. **Συμεὼν ὅσιος ὁ εὐλαβής.** Μνεία γίνεται τοῦ ἀνδρὸς ἐν βιογραφίᾳ Συμεὼν τοῦ νέου θεολόγου, τοῦ καὶ γράψαντος Ἀκολουθίαν τοῦ εὐλαβοῦς Συμεὼν τούτου, διδασκάλου χρηματίσαντος τοῦ νέου θεολόγου. Χρόνος ἀκμῆς ἄρα τὰ ἔτη 950—970.

ΛΖ'. **Ὑπατίου ἁγίου εὐκτήριον.** Ἠγείρετο, καθὼς εἰκάζω, παρὰ τῷ νάρθηκι τοῦ μεγάλου ναοῦ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων [28], ἀλλ' ἄγνωστον εἰς τίνα τῶν ἁγίων Ὑπατίων ἦν ἀνατεθειμένος ὁ ναΐσκος.

---

26. Βίος Εὐθυμίου· σελ. 30 καὶ 78.

27. Πασπάτη, Μελέται· σελ. 317· τὸ σήμερον Κοδζὰ Μουσταφᾶ πασᾶ ζαμί. Ἐπίσης οὐ σημειοῦται ναὸς ἁγίων **Νικολάου καὶ Αὐγουστίνου** (Καντουαρίας ἐπισκόπου) κτίσμα δῆθεν ἄγγλου τινός, ἀριθμούμενος παρὰ Δουκαγγίῳ (σελ. 90, LXX).

28. Πορφυρογεννήτου, Ἔκθ. τόμ. Α', σελ. 537.

Σημ. — Οἱ ὑπ' ἀριθμὸν Ζ', Η', ΙΘ' καὶ Κ' ναοὶ καὶ ὁ ΙΙΙ' ὁμολογητὴς παρελείφθησαν ἐν ταῖς οἰκείαις ἀναγραφαῖς τῶν τε ναῶν καὶ τῶν μνημῶν τῶν ἁγίων· ***Ἰωάννην*** δὲ τῶν *Κεράτων* (παρὰ Mordtmann) καὶ ***Ἰωάννην Καλοκοίμητον*** (παρὰ Miklosich καὶ Müller) ἀγνοῶ ποῦ πρέπει ν' ἀναγράψωμεν.

ΣΤΟΥΔΙΤΙΚΟΝ ΕΟΡΤΟΛΟΓΙΟΝ

Ἐν τῷ τέλει τῆς βιογραφίας Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου (11 νοεμβρίου) μνείαν ἐποιησάμην τοῦ τῆς μονῆς τῶν Στουδιτῶν Ἑορτολογίου, καθὼς τοῦτο κεῖται παρὰ τῷ πρεσβυτέρῳ Emmanuel Auvray ἐν τοῖς ὑπὸ τοῦ διδάκτορος τῆς φιλολογίας A. Tougard συνταχθεῖσι προλεγομένοις· ἐν τῷ μετὰ χεῖρας Ἑορτολογίῳ συμπεπληρωμένον ἐκδιδοὺς αὐτὸ λαμβάνω ὑπ' ὄψιν ὅτι τῶν ἐν τῇ περιφανεστάτῃ ταύτῃ μονῇ διακριθέντων ἐπ' ἀρετῇ καὶ τῇ ἱερᾷ παιδείᾳ τὰς μνήμας ἐγέραιρον οἱ μοναχοὶ τοῦ Στουδίου, καθὼς καὶ τῶν κατὰ τὰς εἰκονομαχικὰς ἀτασθαλίας διακριθέντων, ἰδίᾳ τῶν φίλων τοῦ Θεοδώρου. Ἂν ποθ' εὑρεθῇ που τὸ Τυπικὸν τοῦ Στουδίου, πιστεύω ὅτι πολλὰ προστεθήσονται εἰς τὸ ἐν χρήσει Ἑορτολόγιον ὁσίων ἀνδρῶν ὀνόματα καὶ πολλαὶ ἑορταὶ γενήσονται γνωσταί· δῆλον δ' ὅτι, καθὰ φαίνεται ἐν τῇ Τυπικῇ διατάξει τῆς

μονῆς τῆς Θεοτόκου τῆς Εὐεργέτιδος, ἐκδεδομένη ἐν Α΄ τόμῳ τῶν ἐκδοθέντων ὑπὸ Α. Δημητρεύσκη, καθηγητοῦ τῆς ἐν Κιέβῳ Θεολογικῆς Ἀκαδημίας, Τυπικῶν, ἑκάστη μονὴ ἦγεν ἰδίας συνάξεις, ὧν ὁ ἀριθμὸς ἀνήρχετο κατ' ἔτος ἔσθ' ὅτε εἰς ἑξήκοντα καὶ πλέον, ἤτοι παννύχους ἀγρυπνίας.

Ἀναγραφὴ συμπεπληρωμένη τῶν μετὰ τὸν Ι΄ αἰῶνα συνάξεων τῆς τοῦ Στουδίου μονῆς ἔχει οὕτως:

Σημ. αἱ διὰ βυζαντιμῶν γραμμάτων (τοιούτων) συμάξεις ἀμαγιμάσκονται παρὰ Auvray:

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ. 1. Περιτομὴ καὶ Μ. Βασιλείου.—4. Μιχαὴλ συγκέλλου.— 6. Θεοφάνεια.— 7. Σύναξις Προδρόμου.— 20. Εὐθυμίου.— 25. Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου.— 26. Ἀνακομιδὴ Θεοδώρου Στουδίτου. — 27. Ἀνακομιδὴ Χρυσοστόμου.

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ. 2. Ὑπαπαντή. — 3. Συμεὼν Θεοδόχου.— 4. Νικολάου Στουδίτου. — 22. Ἀθανασίου ἐν τῷ Παυλοπετρίῳ. — 24. Α΄ καὶ Β΄ εὕρεσις κεφαλῆς Προδρόμου. — 25. Ταρασίου πατριάρχου.

ΜΑΡΤΙΟΣ. 7. Παύλου Πλουσιάδος. — 8. Θεοφυλάκτου Νικομηδείας.— 12. Θεοφάνους Σιγριανῆς. Συμεὼν τοῦ νέου Θεολόγου.— 14. Εὐσχήμονος Λαμψάκου. — 17. Παύλου καὶ Θεοστηρίκτου. — 20 Νικήτα Ἀπολλωνιάδος.— 25. Εὐαγγελισμός. — 26. Στεφάνου Τριγλίας.— 29. Εὐσταθίου Κίου.

ΑΠΡΙΛΙΟΣ. 1. Μακαρίου τῆς Πελεκητῆς.— 3. Νικήτα Μηδικίου. —Ἰωσὴφ ὑμνογράφου.— 4. Πλάτωνος.— 7. Γεωργίου Μιτυλήνης. — 12. Βασιλείου Παρίου, καὶ Ἀνθούσης. —18. Κοσμᾶ Χαλκηδόνος, καὶ Ναυκρατίου.— 19. Γεωργίου Πισσιδείας.— 23. Γεωργίου μάρτυρος.— 25. Μάρκου ἀποστόλου.— 27. Ἰωάννου τῶν Καθαρῶν. — 30. Ἰακώβου τοῦ Ζεβεδαίου.

ΜΑΙΟΣ. 4. Νικηφόρου Μηδικίου. — 8. Ἰωάννου Θεολόγου.— 10. Σίμωνος τοῦ ζηλωτοῦ.— 12. Γερμανοῦ πατριάρχου.— 13. Σεργίου. — 16. Πέτρου μάρτυρος. — 23. Μιχαὴλ Συνάδων.— 25. Γ΄ φανέρωσις τῆς κεφαλῆς τοῦ Προδρόμου. — 28. Νικήτα Χαλκηδόνος.

ΙΟΥΝΙΟΣ. 4. Ἰωάννου Μοναγρίας.— 6. Ἰλαρίωνος Δαλμάτων. — 8. Ἀνακομιδὴ Θεοδώρου στρατηλάτου.—11. Βαρθολομαίου καὶ Βαρνάβα.—14. Μεθοδίου πατριάρχου.— 24. Γενέθλιον Προδρόμου.—29. Πέτρου καὶ Παύλου.—30. Σύναξις ΙΒ΄ ἀποστόλων.

ΙΟΥΛΙΟΣ. 8. Προκοπίου μάρτυρος.—14. Ἰωσὴφ Θεσσαλονίκης.—18. Θεοδοσίας.— 20. Ἠλιοῦ καὶ Ἐλισσαίου. Μνήμη τῶν ἐγκαινίων τοῦ Στουδίου.—27. Παντελεήμονος μάρτυρος καὶ Ἀνθούσης. — 29. Ἰωάννου Χαλκηδόνος.

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ. 6. Μεταμόρφωσις. — 7. Εἰρήνης βασιλίδος. — 8. Αἰμιλιανοῦ Κυζίκου. — 9. Ματθία τοῦ ἀποστόλου. Τῶν ἐν τῇ Χαλκῇ μαρτύρων.—15. Κοίμησις Θεοτόκου.—24. Γεωργίου Λιμνιώτου. —29. Ἀποτομὴ κεφαλῆς Προδρόμου.

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ. 8. Γενέσιον Θεοτόκου. —10. Πέτρου Νικαίας. — 14. Ὕψωσις Τιμίου Σταυροῦ.—16. Εὐφημίας.— 20. Ὑπατίου ἐπισκόπου, Ἀνδρέου, Παύλου, Πέτρου, Ἀνδρέου. — 23. Σύλληψις Προδρόμου.—26. Μετάστασις Ἰωάννου Θεολόγου.

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ. 2. Θεοφίλου.—6. Θωμᾶ ἀποστόλου..— 9. Ἰακώβου τοῦ Ἀλφαίου. — 11. Θεοφάνους Νικαίας.—13. Νικήτα πατρικίου. — 18. Λουκᾶ ἀποστόλου. — 20. Ἀνδρέου ἐν τῇ κρίσει.—23. Ἰακώβου ἀδελφοθέου.—28. Δημητρίου μάρτυρος.

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ. 3. Ἰωαννικίου.—8. Σύναξις Ἀρχαγγέλων.—11. Θεοδώρου Στουδίτου.—13. Ἰωάννου Χρυσοστόμου.—14. Φιλίππου ἀποστόλου.— 16. Ματθαίου ἀποστόλου. — 17. Λαζάρου τοῦ ζωγράφου. — 20. Γρηγορίου Δεκαπολίτου· καὶ Θεοκτίστου.—21. Τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων.—28. Στεφάνου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ. — 30. Ἀνδρέου πρωτοκλήτου.

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ. 4. Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ.—6. Νικολάου Μύρων.—20. Ἰγνατίου, καὶ προεόρτια Χριστουγέννων.— 24. Παραμονὴ Χριστουγέννων.—25. Χριστούγεννα— 26. Ἐπιλόχια Θεοτόκου. Εὐθυμίου Σάρδεων, καὶ Εὐαρέστου Κοκκοροβίου.— 27. Στεφάνου πρωτομάρτυρος καὶ Θεοδώρου τοῦ Γραπτοῦ.—29. Θαδδαίου ὁμολογητοῦ.

ΓΝΩΣΤΟΙ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΙ ΝΑΟΙ ΚΑΙ ΜΟΝΑΙ

Κατὰ τὴν ἐν τῷ παρόντι Ἑορτολογίῳ ἀρίθμησιν, ἐπὶ τῇ βάσει κειμένων αὐθεντικῶν, ὑπῆρξαν ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ τοῖς πέριξ ἀπὸ τοῦ Δ΄ αἰῶνος ναοὶ καὶ μοναὶ

ἐπ' ὀνόματι τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ βεβαίως	20	καὶ	3,	περὶ ὧν ἐπέχω τι εἰπεῖν
» » τῆς Θεοτόκου	83	καὶ	10,	πιθανῶς ἑτέροις συγχεόμενοι
» » τῶν οὐρανίων Δυνάμεων . .	29	καὶ	5	ἀμφιβαλλόμενοι
» » τοῦ Βαπτιστοῦ καὶ Προδρόμου	22	καὶ	7	πιθανῶς μυθολογούμενοι
» » τῶν ΙΒ΄ ἀποστόλων	5			
» » Πέτρου καὶ Παύλου	13			
» » τῶν λοιπῶν ἀποστόλων . . .	24	καὶ	3	ἀμφιβαλλόμενοι
» » τῶν προφητῶν	11	καὶ	1	ἀμφιβαλλόμενος
» » μαρτύρων ἀνδρῶν καὶ γυναικ.	176	καὶ	12	ἀμφιβαλλόμενοι
» » ὁσίων ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν	45	καὶ	2	μυθικοί
	428		43	ἀμφιβαλλόμενοι

Σημ. *— Οἱ ναοὶ τοῦ Σωτῆρος, ἀντὶ τῶν ἐν τῷ κειμένῳ 19, ἠριθμήθησαν 20, προστεθέντος τοῦ ναοῦ* ***τοῦ Βαθέως Ῥύακος,*** *ἀναφερομένου ῥητῶς τῇ 27 σεπτεμβρίου, μὴ καταριθμηθέντος δ' ἐν οἰκείῳ τόπῳ. Οἱ δὲ τῆς Θεοτόκου ἀμφιβαλλόμενοι ἢ ἑτέροις συγχεόμενοι ἀριθμοῦνται 10, διότι ἀγνοῶ ἂν ὦσι διάφοροι ναοὶ ἢ εἷς, οἱ ὡς* ***Θεοτόκος ἐν τῇ Πέτρᾳ, Θεοτόκος ἐν τῷ Πετρίῳ*** *καὶ* ***Θεοτόκος τῶν μητροπολιτῶν*** *ἀναφερόμενοι (βλέπε 21 σεπτεμβρίου καὶ 26 δεκεμβρίου (ἀριθμ. 58 δὶς) ἐν τῷ μετὰ χεῖρας Ἑορτολογίῳ). Ἐπίσης ἄγνωστον εἴπερ ὑπῆρχεν ἐν τοῖς Δομνίνου Ἐμβόλοις εἷς καὶ παρὰ τῷ Κωνσταντινιανῷ φόρῳ ἕτερος τοῦ ἁγίου Πλάτωνος ναός.*

Ἐπισημ. *— Δεῖ εἰδέναι ὅτι ὁ τῇ 31 ἰανουαρίου ἀγόμενος ναὸς Κύρου καὶ Ἰωάννου οὐκ ἔστι τρίτος, ἀλλ' εἷς τῶν δύο τῶν ἀναφερομένων τῇ 28 ἰουνίου — Θώμου καὶ τῶν λοιπῶν ὁ τῆς 14 δεκεμβρίου οὐκ ἔστι διάφορος τοῦ τῇ 17 αὐγούστου ἀναγραφομένου. Δύσκολον δ' ὁρίσαι τὰ κατὰ τοὺς ναοὺς Ἀκυλίνης, Χρισοφόρου, Ἰουλιανῆς, Ἰουλιανοῦ κλπ. διὸ ἡ ἄνω ἀρίθμησις τῶν ναῶν μόλις ἐγγίζει τῇ ἀληθείᾳ.* ***Τὸ δὲ παρὸν Ἑορτολόγιον, προκειμένου περὶ ναῶν, ἐζήτησε ἵνα προσεγγίσῃ τῇ ἀληθείᾳ, οὗπερ δυσχερῶς ἐπιτυγχάνει τις, καὶ κυρίως ἐν θέμασι πολὺν ἀπαιτοῦσι κόπον, καὶ μελέτην πολλῶν βιβλίων, καὶ διαύγειαν νοὸς καὶ κρίσιν βαθεῖαν.***

ΜΝΗΜΑΙ ΑΓΙΩΝ ΚΑΙ ΝΑΩΝ

ΝΥΝ ΤΟ ΠΡΩΤΟΝ ΕΙΣΑΓΟΜΕΝΑΙ ΕΝ ΤΩι ΣΥΝΑΞΑΡΙΣΤΗι ἢ ΕΠΑΝΟΡΘΟΥΜΕΝΑΙ

Σημ. — Αἱ μνῆμαι, ὧν προτάττεται ἀστερίσκος, εἰσὶν αἱ ἐπανορθούμεναι.

Ἰανουαρίου	4.	*Μιχαὴλ συγκέλλου.
»	8.	Θεοδώρου κτίτορος τῆς μονῆς τῆς Χώρας.
»	8.	Μακαρίου ἡγουμ. μονῆς Παντοκράτορος.
»	17.	Θεοδότου Κυρηνίας (Κύπρου).
»	20.	*Σύναξις τῆς Ἁγίας Εἰρήνης.
»	24.	Ἐγκαίνια τοῦ Ἁγίου Ζαχαρίου ἐν τῇ μονῇ Ματρώνης.
»	26.	Ἀνακομιδὴ Θεοδώρου Στουδίτου.
»	31.	Μνήμη τοῦ ναοῦ τῆς Θεοτόκου ἐν τῇ Γεωργίᾳ.
Φεβρουαρίου	4.	Νικήτα τοῦ ἐν τοῖς Πυθίοις.
»	15.	Σύναξις Ἰωάννου Θεολόγου ἐν τοῖς Διακονίσσης.
»	18.	Θωμᾶ καὶ Ἰωάννου πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως.
Μαρτίου	6.	Μελισσηνοῦ καὶ Κρατεροῦ μαρτύρων.
»	12.	Συμεὼν τοῦ εὐλαβοῦς.
»	30.	Κυριακοῦ Κωνσταντινουπόλεως.
Ἀπριλίου	12.	Σεργίου πατριάρχου Κωνστ/πόλεως.
Μαΐου	4.	Πρόβου, Ταράχου. Ἀνδρονίκου (μνήμη ναοῦ).
»	6.	Ἐγκαίνια τῶν Ἁγίων Κοσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ ἐν τῇ μονῇ τοῦ Ψαμαθία.
»	15.	Μνήμη τῆς Θεοτόκου ἐν τῷ Περιτειχίσματι.
»	15.	*Νικολάου πατριάρχου Κωνστ/πόλεως.
»	26.	Στεφάνου » »
»	28.	Νικήτα Χαλκηδόνος.
»	30.	Εὐσταθίου πατριάρχου Κωνστ/πόλεως.
Ἰουνίου	2.	Μαρίνου τοῦ κατὰ κόσμον Βαάνη.
»	8.	Παύλου τοῦ Καϊουμᾶ.
»	16.	Σύναξις τῆς Θεοτόκου ἐν Δοκιαναῖς.
»	16.	Ἀνακομιδὴ Θεοδώρου τοῦ συκεώτου.
Ἰουλίου	6.	Ἀνακομιδὴ Εὐδοκίμου.
»	6-12.	Ἡ ἕνωσις τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας.
»	13-19.	Κυριακὴ τῶν ἀλλαχτῶν.

Ἰουλίου 15. Ἰουστινιανοῦ Β' τοῦ ῥινοτμήτου.
» 18. Ἰωάννου πατριάρχου Κωνστ/πόλεως.
» 18. Θεοδοσίας ὁσιομάρτυρος.
» 20. Ἡλιοὺ, Μωϋσέως, Ἀαρὼν τῶν προφητῶν.
» 25. Μαρίνης, Ἐλισανθίας, Μαρτυρίας, Παλλαδίας, Ὀλυμπίας.
» 26. Ἐγκαίνια τοῦ Ἀρχαγγέλου τῆς μονῆς τοῦ Χρυσοβαλάντου.
Αὐγούστου 4. Ἐγκαίνια τοῦ Ἁγίου Προκοπίου.
» 5. Εὐθυμίου πατριάρχου Κωνστ/πόλεως.
» 7. Πουλχερίας καὶ Εἰρήνης.
» 17. Μακαρίου ὁσιομάρτυρος.
» 27. Μνήμη τῶν Ἁγίων Τεσσαράκοντα ἐν τῷ παλατίῳ.
Αὐγούστου 29. Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος.
Σεπτεμβρίου 3. *Στεφάνου ἡγουμένου Τριγλείας.
» 21. Μνήμη τῆς Θεοτόκου ἐν τῇ Πέτρᾳ.
» 21. Λαυρεντίου καὶ Ἁγνῆς.
Ὀκτωβρίου 11. *Ἀττικοῦ πατριάρχου Κωνστ/λεως.
Νοεμβρίου 4. Ἐγκαίνια Θεοτόκου ἐν τοῖς Κύρου.
» 5. Ἐγκαίνια Ἁγίου Θεοδώρου ἐν τοῖς Φωρακίου.
» 20. *Πρόκλου, Μαξίμου, Ἀνατολίου, Γενναδίου, πατριαρχῶν Κωνστ/πόλεως.
Δεκεμβρίου 3. Τῶν Ἁγίων Τεσσαράκοντα μαρτύρων τῶν ἐν Σοφιαναῖς.
» 10. Σύναξις ἀρχιστρατήγου Μιχαὴλ ἐν τῷ Ἀδδά.
» 11. Νικηφόρου τοῦ Φωκᾶ.

ΑΡΙΘΜΗΣΙΣ ΤΩΝ ΚΑΤ' ΕΤΟΣ ΣΥΝΑΞΕΩΝ

Εἰς τὴν ἀρίθμησιν ταύτην τῶν κατ' ἔτος συνάξεων ὁδηγὸν ἔχω Συναξαριστὰς καὶ Μηναῖα, ἔντυπα καὶ χειρόγραφα, ὅταν ἀναφέρωσι ῥητῶς τὸ τελεῖται ἡ αὐτοῦ σύναξις ἢ μνήμη τῶν ἐγκαινίων, ἢ τοῦ Ἁγίου μάρτυρος ἐν (τόπῳ δηλ.). Παραλείπω τὴν λέξιν ἁγίου, προστίθημι δὲ τὸν τόπον, ὅπου ἔκειτο ὁ πανηγυρίζων ναός. Ἐκ τῆς στατιστικῆς ταύτης γίνονται γνωσταὶ συνάξεις (ῥητῶς ἀναγραφόμεναι) ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ τοῖς πέριξ κατ' ἔτος 241, καὶ τοῦτο λέγω περὶ τῶν ἀκινήτων ἑορτῶν. Αἱ πλείονες συνάξεις ἐγίνοντο κατὰ τοὺς μῆνας τοῦ θέρους (μάϊον 30, ἰούνιον 31, ἰούλιον 45, αὔγουστον 31) 137, αἱ δ' ἐλάσσονες τὸν μάρτιον (5) βεβαίως, διότι συμπίπτουσιν αἱ τῶν Κυριακῶν τῆς Τεσσαρακοστῆς συνάξεις. Εἰσὶ δ' αὗται:

Ἁγίας Σοφίας (27): ἰανουαρίου 7, 10, 16, 17, 18, 20 — φεβρουαρίου 16, 17, 18, 23, 25 — μαρτίου 12 — ἀπριλίου 19, 26, 30 — μαΐου 12, 21 — ἰουνίου 4 — αὐγούστου 18, 23, 25 — ὀκτωβρίου 3 — δεκεμβρίου 7, 20, 22, 23, 27.

Ἁγίων Ἀποστόλων τῶν μεγάλων (11): ἰανουαρίου 22, 25, 27 — μαρτίου 13 — ἀπριλίου 17 — μαΐου 21 — ἰουνίου 2, 29 — αὐγούστου 7, 29 — σεπτεμβρίου 3.

Πέτρου ἀποστολεῖον παρὰ τῇ Ἁγίᾳ Σοφίᾳ (9): ἰανουαρίου 11, 16 — φεβρουαρίου 13 — ἀπριλίου 25 — μαΐου 1 — ἰουνίου 11, 29 — αὐγούστου 21 — δεκεμβρίου 12.

Θεοτόκου Χαλκοπρατείων (5): μαρτίου 25 — αὐγούστου 31 — σεπτεμβρίου 8 — δεκεμβρίου 18, 29.

Ἰωάννου Προδρόμου τῶν Φωρακίου (5): ἰανουαρίου 7 — φεβρουαρίου 24 — ἰουνίου 24 — αὐγούστου 14, 29.

Θεοτόκου τῶν Ἀρματίου (4): ἰανουαρίου 17 — μαρτίου 2 — ἰουλίου 21 — αὐγούστου 17.

Ἰωάννου Θεολόγου παρὰ τῇ Ἁγίᾳ Σοφίᾳ (4): φεβρουαρίου 1 — ἀπριλίου 11 — ἰουλίου 29 — δεκεμβρίου 13.

Πέτρου καὶ Παύλου ἐν τῷ Ὀρφανοτροφείῳ (4): ἰανουαρίου 14 — ἰουνίου 29 — ἰουλίου 15 — δεκεμβρίου 31.

Γεωργίου ἐν τῷ Κυπαρισσίῳ (4): μαΐου 9 — ἰουνίου 22 — ἰουλίου 16 — νοεμβρίου 26.

Θεοτόκου Βλαχερνῶν· * φεβρουαρίου 2 — ἰουλίου 2, 31.

Ἀκυλίνης· ἰανουαρίου 28 — ἰουνίου 13 — ἰουλίου 10.

Ἀναστασίας· ἰανουαρίου 11, 25 — δεκεμβρίου 22.

Εἰρήνης· ἰανουαρίου 20, 23 — μαΐου 14.

* οἱ ἑπόμενοι 7 ναοὶ ἀριθμοῦσιν ἀνὰ 3 συνάξεις ἕκαστος.

Θύρσου, Λευκίου καὶ Ἁγνῆς· ἰανουαρίου 20 — αὐγούστου 17 — δεκεμβρίου 14.

Ἰουλιανοῦ· ἰανουαρίου 8 — ἰουνίου 21 — ἰουλίου 5.

Ἀναργύρων Κοσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ· μαΐου 5 — ἰουλίου 1 — αὐγούστου 11.

Θεοτόκου Βιγλεντίας· * ἀπριλίου 13—αὐγούστου 2.

Θεοτόκου Διακονίσσης· φεβρουαρ. 15—ἰουλίου 28.

Θεοτόκου Καλλιστράτου· φεβρ. 14—ἰουλίου 18.

Θεοτόκου Κουράτορος· ἰουλίου 22 — δεκεμβρίου 7.

Θεοτόκου Κύρου· μαΐου 19—νοεμβρίου 4.

Ἀναργύρων Κύρου καὶ Ἰωάννου· ἰανουαρίου 31—ἰουνίου 28.

Ἀρχαγγέλου ἐν τοῖς Ἀδδά· ἰουλίου 15—δεκεμβ. 10.

Ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ ἐν Ὀξείᾳ· ἰανουαρίου 13 — ἰουνίου 3.

Γεωργίου ἐν τῷ Δευτέρῳ· ἀπριλίου 22, 23.

Ἐλευθερίου ἐν τῷ Ξηρολόφῳ· ἰουλίου 21—δεκεμβρίου 15.

Ἰουλιανῆς· αὐγούστου 18—δεκεμβρίου 21.

Λαζάρου δικαίου μονῆς· μαΐου 4—ἰουλίου 22.

Μάρκου ἀποστόλου πλησίον τοῦ Ταύρου· ἰανουαρίου 11—ἀπριλίου 25.

Πλάτωνος ἐν Δομνίνου ἐμβόλοις· μαΐου 24—νοεμβρίου 18.

Προκοπίου ἐν τῇ Χελώνῃ· ἰουλίου 8—αὐγούστ. 4.

Στεφάνου ἐν Πλακιδιαναῖς· ἰανουαρίου 11 — δεκεμβρίου 23.

Στουδίου μονῆς· ἰουλίου 20—(αὐγούστου 29).

Τεσσαράκοντα μαρτύρων ἐν τῷ παλατίῳ· αὐγούστου 27—δεκεμβρίου 3.

Τεσσαράκοντα, παρὰ τὸ Χαλκοῦν Τετράπυλον· μαρτίου 9—δεκεμβρίου 29.

* οἱ ἑπόμενοι εἴκοσι ναοὶ ἀριθμοῦσιν ἀνὰ 2 συνάξεις.

Τρύφωνος ἰουλίου 13, 24.
Σωτῆρος * ***Εὐεργέτου*** μονῆς· ἰουλίου 18.
Σωτῆρος Παντοκράτορος αὐγούστου 4.
Σωτῆρος Χώρας ἰανουαρίου 2.
Θεοτόκου Ἀρεοβίνδου φεβρουαρίου 10.
Θεοτόκου ἐν τῇ Γεωργίᾳ ἰανουαρίου 20.
Θεοτόκου ἐν Δοκιαναῖς ἰουνίου 16.
Θεοτόκου Ἐλεούσης αὐγούστου 11.
Θεοτόκου ἐν Οὐρανᾷ δεκεμβρίου 9.
Θεοτόκου Λιβός σεπτεμβρίου 3.
Θεοτόκου Μαρνακίου ἰουνίου 15.
Θεοτόκου ἐν τῷ Παγιδίῳ ἰουλίου 25.
Θεοτόκου Πέτρας σεπτεμβρίου 21.
Θεοτόκου Πηγῆς ἰουλίου 9.
Θεοτόκου Περιτειχίσματος μαΐου 15.
Θεοτόκου Σίγματος ἰανουαρίου 10.
Θεοτόκου Σωσθενίου ἰουνίου 8.
Ἀγάθης φεβρουαρίου 5.
Ἀγαθονίκου ἐν Καινουπόλει αὐγούστου 22.
Αἰμιλιανοῦ ἐν τῇ Ῥάβδῳ ἰουλίου 18.
Ἀλεξάνδρου παρὰ τοῖς Ἁγ. Ἀποστόλοις· ἰανουαρίου 12.
Ἀλεξάνδρου ἐν Κεντουκέλλαις μαΐου 14.
Ἀλυπίου μονῆς· ἰουνίου 12.
Ἀνάπλου (ἐν..... ποῦ;) δεκεμβρίου 11.
Ἀναστασίου οἶκος ἐν Ὀξείᾳ ἰανουαρίου 19.
Ἀνθούσης, Χαρισίμου κλπ. ***ἐν Ἱπποΐχνοις*** αὐγούστου 22.
Ἄννης ἐν τῷ Δευτέρῳ ἰουλίου 25.
Ἀρχαγγέλου Γαβριὴλ ἐν Χάλδαις ἰουλίου 25.
Ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ ἐν Σκάλαις ἰουλίου 25.
Ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ ἐν τῷ Φόρῳ ἰουνίου 18.
Βαβύλα (ἐν τῷ Κάμπῳ;) ἰουνίου 5.
Βενιαμὶν καὶ Βηρίου ἐν Ἑβδόμῳ ἰουλίου 29.
Βλασίου ἐν τοῖς Μελτιάδου φεβρουαρίου 11.
Γλυκερίας νῆσος μαΐου 13.
Δεξιοκράτους μονῆς· μαΐου 29.
Δημητρίωνος, Θηριανοῦ κλπ. ***ἐν τῷ Δευτέρῳ*** μαΐου 6.
Διομήδους αὐγούστου 16.
Δομετίου ἐν Ἰουστινιαναῖς αὐγούστου 7.
Εἰρήνης ἐν Γαλατᾷ αὐγούστου 8.
Εἰρήνης ἐν τῷ Δευτέρῳ σεπτεμβρίου 6.
Ἑλισσαιέ ἰουνίου 14.
Ἐπιφανίου ἐν τῷ Στρατηγίῳ μαΐου 12.
Ἑσπέρου καὶ Ζωῆς ἐν τῷ Δευτέρῳ μαΐου 2.
Εὐφημίας ἐν τοῖς Ἀντιόχου ἰουλίου 11.
Εὐφημίας παρὰ τὸ Νεώριον μαΐου 16.
Ἡλιοῦ τῆς μονῆς Βαθέος Ῥύακος ἰανουαρίου 13.
Ἡσαΐου μαΐου 9.
Θεοδότης ἐν τῷ Κάμπῳ ἰουλίου 29.
Θεοδώρας αὐγούστου 22.
Θεοδώρου τῶν Φωρακίου νοεμβρίου 5.
[Ἰακώβου ἀδελφοθέου ἔνδον ***Εὐορανιωτίσσης]*** φεβρουαρίου 3.
Ἰακώβου ἀδελφοθέου ἔνδον τῆς Θεοτόκου ***Χαλκοπρατείων*** μαΐου 4—[δεκεμβρίου 27.]
Ἰσιδώρου ἔνδον ***τῆς Ἁγίας Εἰρήνης*** ἰουνίου 19.
Ἰωάννου Θεολόγου ἐν τοῖς Βεάτου ἰουλίου 10.
Ἰωάννου Θεολόγου ἔνδον Θεοτόκου ***Χαλκοπρατείων*** δεκεμβρίου 27.
Ἰωάννου Θεολόγου ἐν τῷ Ἑβδόμῳ μαΐου 8.
Ἰωάννου προδρόμου παρὰ τῇ Μωκησίᾳ ἰανουαρίου 10.
Ἰωάννου προδρόμου ἐν τοῖς Ὀλύμπου ἰουλίου 23.
Ἰωάννου προδρόμου ἐν τῇ Ὀξείᾳ ἰουνίου 25.
Ἰωάννου προδρόμου παρὰ τῷ Ταύρῳ ἰανουαρ. 24.
Καλλινίκου παρὰ ***τῷ Πετρίῳ*** καὶ παρὰ τῇ ***Ἰουστινιανοῦ γεφύρᾳ*** ἰουλίου 29.
Κάρπου καὶ Παπύλου παρὰ τοῖς Ἑλενιανοῖς ὀκτωβρίου 13.
Κλήμεντος καὶ Ἀγαθαγγέλου ἐν τοῖς Εὐδοξίου ἰανουαρίου 23.
Κυπριανοῦ καὶ Ἰουστίνης ἐν τοῖς Σολομῶντος ὀκτωβρίου 2.
Κωνσταντίνου παρὰ τῇ κινστέρνῃ ***τοῦ Βώνου*** μαΐου 21.
Λαυρεντίου καὶ Ἀγνῆς σεπτεμβρίου 21.
Λεοντίου ἐν τῷ Καμαριδίῳ καὶ ***ἐν τῇ Ζωοδόχῳ Πηγῇ*** ἰουνίου 18.
Μάμαντος καὶ Βασιλίσκου ἐν τοῖς Δαρείου ἰουλίου 29.
Μάμαντος ἐν τῇ Ξηροκέρκῳ αὐγούστου 22.
Μάμαντος ἐν τῷ Σίγματι ἰουλίου 12.
Μανουὴλ, Σαβὴλ, Ἰσμαήλ ἰουνίου 17.
Μαξιμίνου μονῆς· ἰουνίου 10.
Μάρθας καὶ Μαρίας ἐν Βασιλίσκου ἰουνίου 6.
Μεθοδίου πατριάρχου ἔνδον ***Ἁγίων Ἀποστόλων*** ἰουνίου 14.
Μηνᾶ ἰουλίου 17.
Μητροφάνους ἐν Ἑπτασκάλῳ ἰουνίου 4.
Μίνη καὶ Μιναίου ἐν Ἑβδόμῳ αὐγούστου 1.
Μωκίου μαΐου 11.
Νέας μαΐου 1.
Ὀλυμπιάδος μονῆς· δεκεμβρίου 25.
Παντελεήμονος [τοῦ Ναρσοῦ]· ἰουλίου 27.
Παντολέοντος καὶ Χαραλάμπους ἐν τῷ Δευτέρῳ σεπτεμβρίου 17.
Παυλοπετρίου μαρτίου 13.
Πέτρου ἐν Ἀθύρᾳ σεπτεμβρίου 5.
Πέτρου καὶ Παύλου ἐν Μαρνακίου αὐγούστου 8.
Πολυεύκτου ἰανουαρίου 9.
Πρίσκου καὶ Νικολάου ἐν Βλαχέρναις δεκεμβρίου 7.
Πρόβου μονῆς· αὐγούστου 21.
Πρόβου, Ταράχου, Ἀνδρονίκου παρὰ τῇ ***Ζωοδόχῳ Πηγῇ*** μαΐου 4.
Σαμψὼν Ξενών ἰουνίου 27.
Στεφάνου ἐν Κωνσταντινιαναῖς δεκεμβρίου 27.
Στρατονίκου [ἐν τῷ Ῥηγίῳ]· μαΐου 9.
Τιμοθέου ἐν τῷ Δευτέρῳ ἰουνίου 10.
Τιμοθέου καὶ Μαύρας ἐν Ἰουστινιαναῖς μαΐου 3.
Ὑακίνθου, πλησίον Τρωαδησίων ἐμβόλων ἰουλίου 3.
Ὑπατίας μονῆς· ἰουλίου 12.
Φαύστου καὶ Βασιλείου ἐν τοῖς Δαρείου φεβρουαρίου 6.
Φιλήμονος, Ἀρχίππου, Ὀνησίμου ἐν Ἐλαίᾳ ἰουλίου 6.
Φιλήμονος ἐν τῷ Στρατηγίῳ δεκεμβρίου 19.
Φλώρου καὶ Λαύρου αὐγούστου 18.
Φωτεινῆς ἔξω τῆς πόρτης Βλαχερνῶν αὐγούστου 20.
Φωτίου καὶ Ἀνικήτου ἐν τῷ Στρατηγίῳ αὐγούστου 12.
Φωκᾶ ἰουλίου 21.
Χαρίτωνος ἐν τῷ Δευτέρῳ σεπτεμβρίου 9.
Χρηστίνης ἐν τῷ παλατίῳ καὶ ἐν μεγάλαις Νύμφαις ἰουλίου 24.
Χριστοφόρου παρ' Ἁγίῳ Πολυεύκτῳ δεκεμβρ. 16.
Χρυσοβαλάντου μονῆς· ἰουλίου 26.
Ψαμαθία μονῆς· μαΐου 6.

* οἱ ἀπὸ τοῦδε μέχρι τέλους ἀνὰ μίαν κατ' ἔτος σύναξιν.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

σελίς

Ἱδρυταὶ τοῦ Συλλόγου . . . . . γ'
Τακτικὰ μέλη . . . . . ε'
Ἐπίτιμα μέλη . . . . . ιδ'
Ἀντεπιστέλλοντα μέλη . . . . . κα'
Εὐεργέται, δωρηταί, πρόεδροι (1861—1895). . . . . κϛ'
Κοσμήτορες καὶ ἐπιτροπαὶ τοῦ ΛΔ' ἔτους . . . . . κζ'

ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

Μ. Κ. ΠΑΡΑΝΙΚΑ, Αἱ σχολαὶ τῶν Ἀγράφων κατὰ τὴν ΙΖ'—ΙΗ' ἑκατονταετηρίδα καὶ οἱ διδάσκαλοι αὐτῶν Ἰωαννούλιος, Γόρδιος καὶ Θεοφάνης 3
Μ. ΠΑΡΑΝΙΚΑ, Ἡ ἐν Θεσσαλίᾳ Τρίκκη κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα. 7
Ι. ΚΑΡΟΛΙΔΟΥ, δ. φ., Περὶ ἐνυπνίων 9
Κλ. Χ. ΚΟΚΚΟΛΑΤΟΥ, ἰατροῦ, Βίος Θεοδώρου Ἀρεντούλη 19
Δ. Α. ΠΑΝΑΓΙΩΤΙΔΟΥ, ἰατροῦ, Ἡ Φωτικὴ ἐν Παραμυθίᾳ 26
Α. Π. ΚΕΡΑΜΕΩΣ, Νικήτας ἐπίσκοπος Χαλκηδόνος 38

ΑΝΑΣΤ. ΧΡΗΣΤΙΔΟΥ, ἰατροῦ, Ὑπόμνημα περὶ τοῦ προγράμματος καὶ τῆς ἐκδόσεως τῆς Ζωγραφείου Ἑλλην. Βιβλιοθήκης. 43
ΦΙΛΟΛΟΓ. ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ γνώμη ἐπὶ τοῦ Ὑπομνήματος. 50
ΑΝΑΣΤ. ΧΡΗΣΤΙΔΟΥ Παρατηρήσεις εἰς τὴν γνώμην ταύτην. 60
» » Συμπληρωματικαὶ παρατηρήσεις 66
Συζητήσεις ἐπὶ τοῦ Ὑπομνήματος 98

(ἴδε καὶ σελίδα 323)

ΠΡΑΚΤΙΚΑ

ἀπὸ ἰουνίου 1894 — μαΐου 1895 (συνεδρίας ΑΡΠΕ' — ΑΣΙΓ') 78

ΕΚΘΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΚΡΙΣΕΙΣ

σελὶς

1) Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς 100
2) Φιλολογικῆς » 102
3) Ἀρχαιολογικῆς » 104
4) Συντακτικῆς » 106
5) βιβλιοφύλακος Ν. Παπαγιαννοπούλου 107
6) ταμίου Δ. Μηλιώτου 108
7) Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς περὶ Καραπανείου ἀγῶνος (Πειραματικῆς Φυσικῆς). . 109
8) Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς περὶ Ζωγραφείου ἀγῶνος 112

ΠΡΟΕΔΡΟΥ (τέως) ΛΟΓΟΔΟΣΙΑ

τῶν κατὰ τὸ ΛΔ΄ συλλογικὸν ἔτος πεπραγμένων 121

ΠΡΟΕΔΡΟΥ (νέου) ΛΟΓΟΣ ΕΝΑΡΚΤΗΡΙΟΣ

περὶ τῆς ἀναγεννήσεως τῶν γραμμάτων ἐν Ἰταλίᾳ κατὰ τὸν ΙΕ΄ αἰῶνα 130

ΕΠΙΜΕΤΡΟΝ

Γ. Ι. ΛΑΜΠΟΥΣΙΑΔΟΥ, Περὶ Ἐβρυζέλμιδος Θρᾳκῶν βασιλέως 140

Μ. Ι. ΓΕΔΕΩΝ, ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΝ ΕΟΡΤΟΛΟΓΙΟΝ . . . . . 144—320

(συνέχεια ἀπὸ ΚΔ΄ τόμου· ἐξακολούθησις ἐν Ἀρχαιολογικῷ Δελτίῳ ΚΔ΄—ΚΣΤ΄ τόμου).

ἀνάλυσις τοῦ περιεχομένου. Μνῆμαι τῶν ἁγίων Ἰανουαρίου 145—Φεβρουαρίου 162—Μαρτίου 176—Ἀπριλίου 183 — Μαΐου 193 — Ἰουνίου 205 — Ἰουλίου 217 — Αὐγούστου 239 — Σεπτεμβρίου 259 — Ὀκτωβρίου 269 — Νοεμβρίου 280 — Δεκεμβρίου 292 — Μνῆμαι ναῶν καὶ ἁγίων ἀδιόριστοι μέχρι τοῦ νῦν· 311 — Στουδιτικὸν Ἑορτολόγιον· 317 — Ἀρίθμησις βυζαντινῶν ναῶν καὶ μονῶν γνωστῶν· 318 — Μνῆμαι ἁγίων καὶ ναῶν νῦν τὸ πρῶτον εἰσαγόμεναι ἐν τῷ Συναξαριστῇ ἢ ἐπανορθούμεναι· 318 — Ἀρίθμησις τῶν κατ' ἔτος συνάξεων 319—320.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ τοῦ μετὰ χεῖρας τόμου 321

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ καὶ ΠΡΟΣΘΗΚΑΙ 323

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΣΘΗΚΑΙ

Ἕνεκα κακῆς γραφῆς τῶν εἰς τὸ Γραφεῖον τοῦ Συλλόγου πεμφθέντων χειρογράφων ἐπῆλθόν τινα λάθη, ἃ οἱ συγγραφεῖς αὐτοὶ διώρθωσαν· τὰ κυριώτερα σημειοῦμεν ὧδε:

Ἐν σελ. 8, στήλῃ β', στίχῳ 40 — ἀντὶ *Σταγῶν* (;) γραπτέον *Ἐλασσῶνος Τιμόθεος*

» 27, » β', » 32, συμπληρωθήτω τὸ κείμενον οὕτως:

«Ἡ ἱστορία μᾶς διασαφηνίζει ἐν μέρει τοῦτο, ἀναφέρουσα *τὴν ἐπιδρομὴν τῶν Αἰτωλῶν ὑπὸ τὸν Δωριμάχον (220 π. Χ.)*, καὶ πρὸ πάντων τὴν ὑπὸ τοῦ Παύλου Αἰμιλίου (168 π.Χ.) καταστροφὴν μετὰ τὴν εἰς τὸν ἐκ τῆς Ἰλλυρίας . . . » κτλ.

σελ. 28, στήλῃ α', στίχῳ 13, συμπληρωθήτω τὸ κείμενον οὕτως:

« Ἡ ἐκ τοῦ γεγονότος τούτου πανολεθρία *καὶ ἡ βραδύτερον κατὰ τὸ 88 π. Χ. ἐπέλευσις τῶν Θρᾳκῶν, οὓς ὁ Μιθριδάτης ἀπέστειλε κατὰ τοὺς πολέμους τον ἐναντίον τῶν Ῥωμαίων, οὕτως ἔρημον κατέστησαν τὴν Ἤπειρον*, ὥστε ὁπότε ὁ Αὔγουστος . . . » κτλ.

ἀπὸ τῆς αὐτῆς σελίδος καὶ στήλης, στίχου 25 ἐξαλειφθήτωσαν αἱ λέξεις: *καὶ οἱ στρατοὶ τοῦ Δωριμάχου.*

Αἱ ἐν τῇ σελίδι 98, στήλῃ β' περὶ τοῦ Ὑπομνήματος τοῦ διδάκτορος Ἀν. Χρηστίδου, ἰατροῦ, παρατηρήσεις αὐτοῦ τούτου διωρθώθησαν κατὰ τὰ ἐν τῷ πρακτικῷ τῆς ΔΣΙΔ' συνεδρίας γραφόμενα. *(Σημ. Συντακτ. Ἐπιτροπῆς).*

SISMANOGLIO
MEGARO

SISMANOGLIO
MEGARO

Τιμᾶται φράγκων 10.

Τῆς ἐκδόσεως τοῦ παρόντος ΚΣΤ΄ τόμου κατὰ τὸ πλεῖστον ἐπεμελήθη ἡ κατὰ τὸ ΛΕ΄ ἔτος Συντακτικὴ Ἐπιτροπή, ἀποτελουμένη ἐκ τῶν τακτικῶν μελῶν Μ. Ἰω. Γεδεών (προέδρου), Δ. Γ. Μοστράτου, δ. φ., (γραμματέως), Ἀλ. Εὐσταθιανοῦ, δ. μθμ., Π. Πετρακίδου, Eduard Schneider, τοῦ διδάκτορος τὰ νομικά, γενικοῦ γραμματέως Π. Δ. Νικολοπούλου, καὶ τοῦ διδάκτορος τῶν μαθηματικῶν εἰδικοῦ γραμματέως Ἀθανασίου Ἰωάννου, προεδρεύοντος ἐν τῷ Συλλόγῳ τοῦ διδάκτορος Ἀνασ. Χρηστίδου, ἰατροῦ.

BIBLIOTECA GENNADIO MANOGLIO